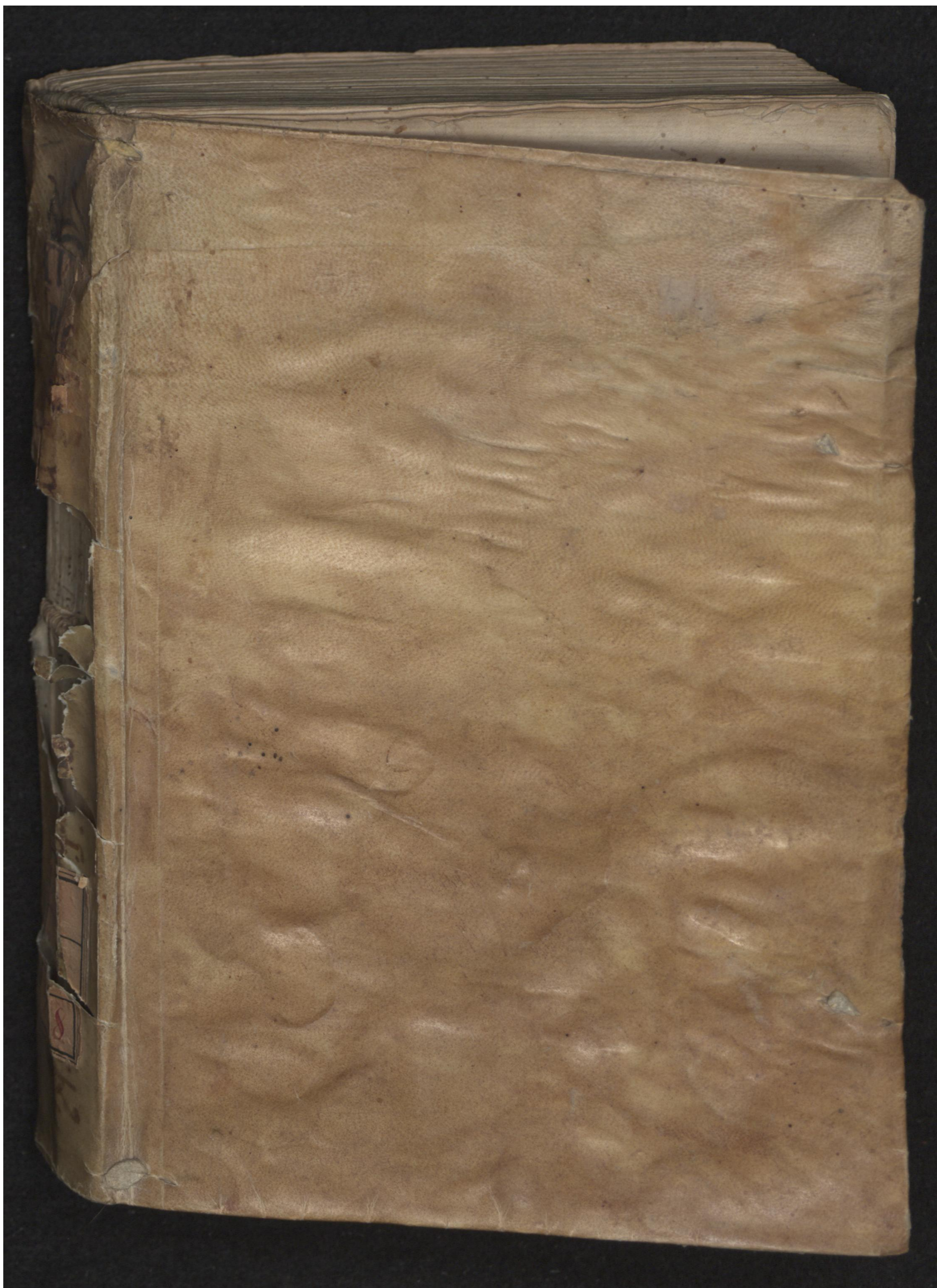
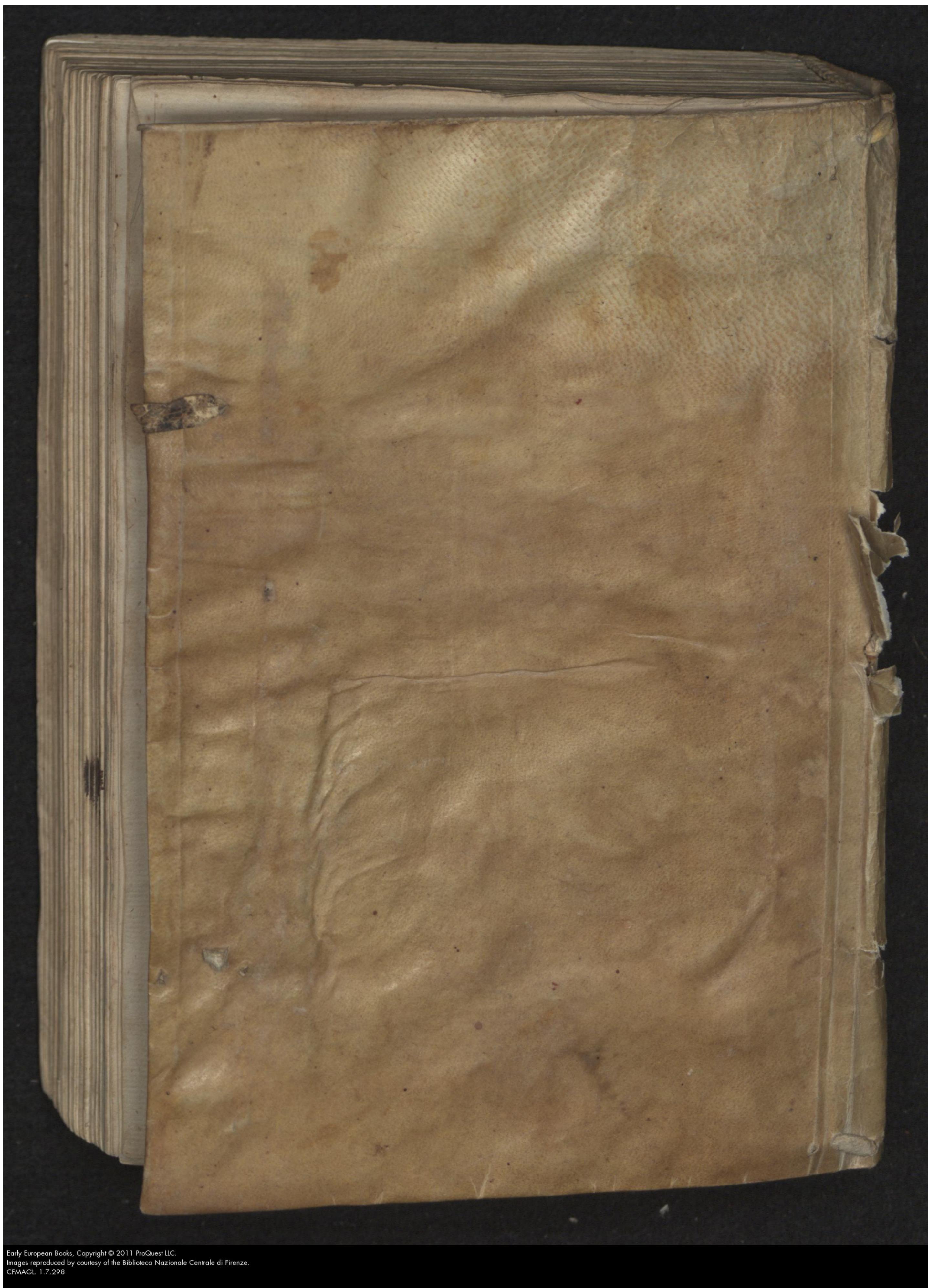

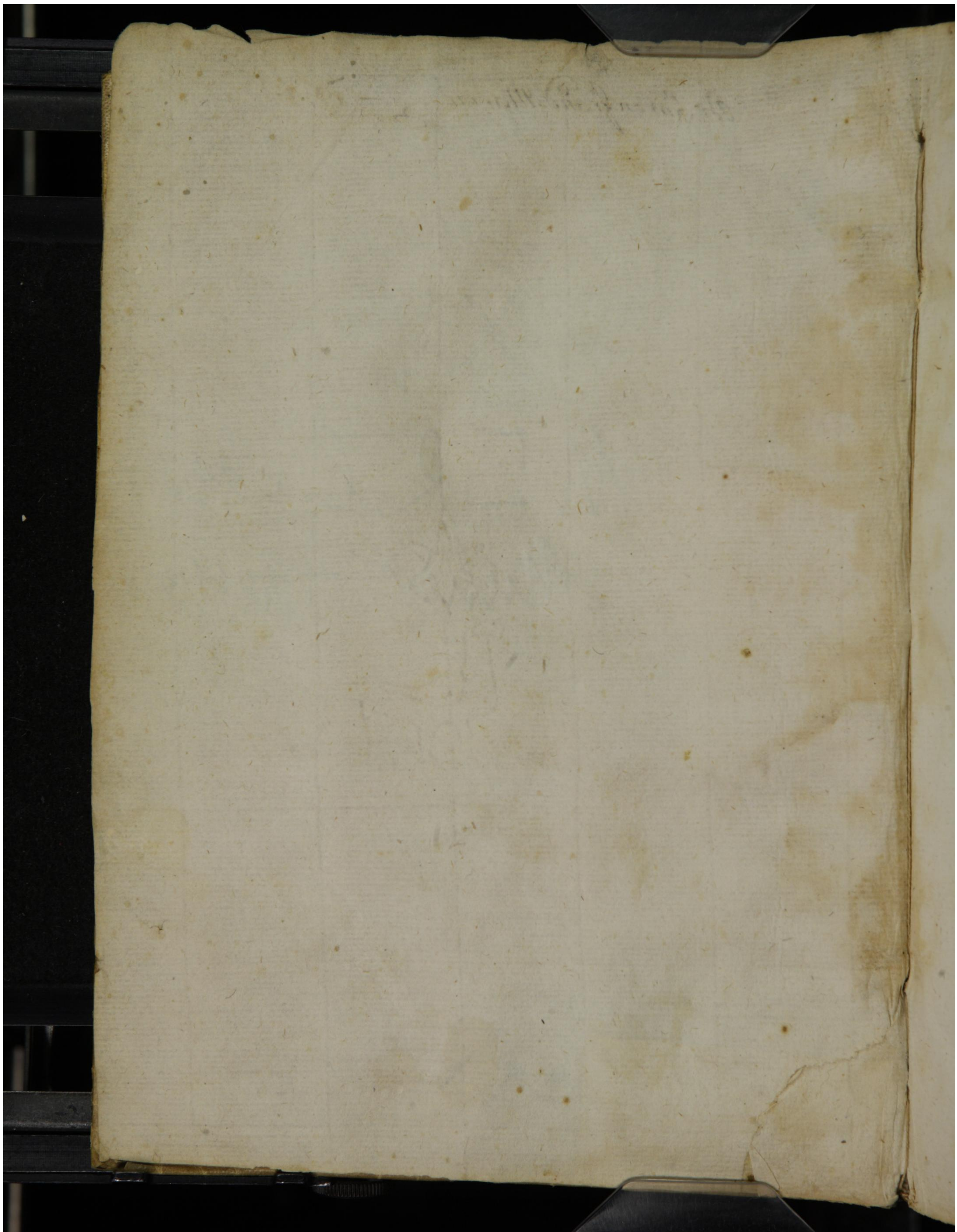
Di Anton Frand. Marmi 3 — 13.4

402

XV

MERC. de

Mulier Affection.

Ex legato D. Equitis Antonii
Francisci de Maronis

DE MVLIERVM AFFECTIONIBVS, EARVMQVE CVRATIONE;

LIBRI QVATVOR.

Primus, De Communibus Mulierum passionibus disserit.
Secundus, Virginum, & Viduarum morbos tractat.
Tertius, Sterilium, & Prægnantium } *accidentia ad vnguem*
Quartus, Puerperarum, & Nutricum } *exequitur.*

AVCTORE LVDOVICO MERCATO
Doct. Medic. Et in Vallis Soletanæ Academia
primariæ Cathedræ Professore.

Cum Indice Capitum, tum rerum omnium locupletissimo.

[redacted] [redacted]

[redacted] [redacted]

VENETIIS, Apud Ioannem Guerilium. M D XCVII.

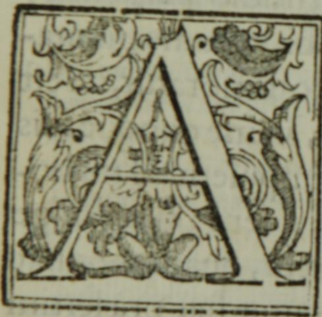
Vincarij Viuianij Ffliniatensis

PRÆSTANTISSIMO VIRO D. SALVO SCLANO NEAPOLITANO,

Philoſopho, & Medico Excellentiſsimo,

Ioannes Guerilius. S. D.

LII alia de cauſa, aliaq́; mente duci ſolent, vt alicui, vel ſuas, vel aliorum lucubrationes inſcribant, & cõſacrent. Ego verò, cum iam ſit occaſio denuo typis cudendi Ludouici Mercati Librum de Mulierum affectionibus, idq́; mihi contigerit, arbitratus ſum æquum eſſe, ac mihi bono omini futurum, ſi illum è noſtra Officina in publicum emitterem ſub tui pręclariſſimi nominis auſpicijs. Quod ſanè vt facerẽ, duo me in primis cõmonuere. Nam perſpiciebã, tum inter ipſum Mercatum, & Te conuenientiam quandã intercedere: tum officij mei eſſe, aliquo meo munuſculo Tibi, quo poſſem modo, meæ in Te obſeruantię ſignificationem dare: ex quibus vtriſq; videtur huic meo facto, & voluntati aliqua gratia, & ſatis probata ratio ineſſe. Nam conſtat Ludouicum

Mercatum, & publice artem Medicam docendo, & eam in ęgris exercẽdo magnum sibi peperisse nomen, magnamq́; laudẽ: cuius liber de Mulierum Affectionibus, ita probatur a doctis, ita expetitur, vt diu nõ possint illo nostrę Officinæ carere. Quem cum mea nunc cura, & editione reparem, & instaurem; cui conuenientius illum, cui decentius, quàm Tibi potui ipse dicare? Quandoquidem Tu, dum feliciter medicinam facis in Regno Neapolitano, apud omnes magnam consequeris gratiam, magnumq́; honorẽ: dum autem veterum de eadem scientia monumentis insignibus interpretationes adhibes summo à Te ingenio elaboratas, scriptisq́; eas cõmendas, etiam tui nominis fama per multos populos celebris vagatur. Tu enim probatissima commentaria in Aphorismos Hippocratis euulgasti: alia etiam quæ in Artem Galeni Medicinalem acri studio perpolisti, modò excuduntur: alia præterea sunt Tibi, vt audio, in manibus. Rursus frater meus, qui Neapoli commoratur, ita est Tuæ virtuti, Tuæq́; probitati addictus, vt me quoque suis literis, quę de Te sępe multa prędicant, impulerit ad tui honoris studium, & Tui nominis cultum: quem, cum longe absim, quo quæso modo alio demonstrem, quàm mea hac præsenti Ludouici Mercati editione? Itaque hac præsertim de causa eum Tibi nuncupo, eum Tibi muneri mitto, vt istud ipsum nunc, quàm scilicet ego celebritati nominis tui, quàm item meus frater faueamus, & bene cupiamus, primum Tibi, deinde alijs protestetur. Quamobrem Te oro, vt quo animo à me traditur, eo à Te suscipiatur, beneuolo nimirum, benigno, ac comi. Vale.

LVDO-

LVDOVICVS MERCATVS, AD LECTOREM.

AEPE mecum ipse excogitaui, candide Lector, ac veluti à longè prospexi, medicam artem non mediocrem interitum minari. Quinimmò, si quis diligenti animo id intueatur instantem iam ruinam certò polliceri. Nam quis præsagium futuri mali non persentiscet, si quæ arti, & ijs, qui ei operam præstant, quotidiè accidunt, cordatiùs pensitet, & diligenter examinet. Cùm maiorem huius artis professorũ partem, quæstui deditam magis esse, quàm bonarũ literarum cultui, & ornamento euidenter constet; ita vt non paucos reperies, qui practicis quibusdam libellis, aut chymicis fictionibus contenti, quod perfectũ est, & pulchrum, ac summopere in arte necessarium, tanquam inutile, ac vanum iudicent; & viros strenuos, ac studiosos, vel contemnant, vel odio habeant, aut inutilem, & inanem eorum vitam ijs studijs deditam existiment. Iudicatq; hoc hominum genus in alijs etiam vanum, quod nec ipsi habent, nec consequi amant. Quamobrem mirum non est, mulierculis, aut reunctoribus, tutiùs aliquando concreditam esse laborantium salutem, quàm ijs, qui se hoc viuendi genere Medicos venditant: dignum quidem imperitis, seditiosis, vel ijs, qui tantùm quæstui indulgent, supplitium. Quippe hoc vltimum vitium non minus in re medica affert periculi, quàm imperitum quemuis adferre comperimus. Nam lucro magis, quàm communi, vel priuato bono inniti, hallucinari quidem, vel peritissimos cogit. Generosum enim virum, & artis huius dignum, ne olfacere quidem pecuniam, fas est: illud quidem grati laborantis munus existit, non Medici, cui satis est morbum superasse. Quid enim illi pretiosius ore, aut vtilius existimas? nil profectò: nam reliqua veluti accidentia considerasse sat est. Quæ sanè omnia cùm considero, me quidem totum libentissimo animo laboribus, vigilijs, ac literarum studijs dedo, vt & mihi, & alijs prodesse aliquando possim: ac docere quanti momenti magis sit in probo viro fini suæ artis, quàm quæstui inniti. Illud proculdubio pretiosum est, & vtile quidem, ac glorię, & honoris plenum: hoc verò dedecoris, & contemptus sibi, & arti. Quam sanè rationem insequens & grauissimorum virorum vestigia, qui huic etiam operi plurimum insudarunt (vt desit otiosis communis excusatio, qua non raro suæ ignorantiæ, & pigritiæ

gritiæ culpam reierunt in pleraque eorum, quæ arti proficua, & necesſaria sunt, cùm vel obscura, vel defecta, ac mutila, aut perperam distributa, dissectaq; adhuc in arte existant) ego etiam ob id communissimam illam rationalem methodum per singula auxilia, & indicationes distributam, non sine magnis laboribus, & vigilijs scribere studui. Necnon & pulsuum artem, quam tantùm maior Medicorum pars exhorrescit, vt inutilem arbitretur, pauca solùm ex ea colligens, cætera verò ob difficultatem deserens. Pari etiam ratione febrium omnium naturam, causas, dignotionem, & veram, ac vberrimam curandi rationem typo mandauimus: sicut febris malignæ non contemnenda præcepta, & curationem. Quę sanè omnia considerans, ac diu insequens artis arcana, compertum proculdubio habui, alteram nostræ artis partem, quam fœminis propriam, & peculiarem esse existimaui, mutilam esse, & defectam, ac incultam, ita vt miserè fœminas ipsas mille morbis premi conspiciamus, nullo vel inutili, aut alieno pręstito auxilio, quòd veluti viri curentur, nulla facta, vel leui distinctione earum affectionum, quæ illis sub ratione sexus succrescunt: præsertim cum Hippocra. tantùm huic parti insudaſse constet. Quem sanè laborem, vel præ vetustate, aut posterorum incuria, vel nostri negligentia, veluti mutilum iudicamus. Quo factum esse censeo, vt fœmineum genus valetudinarium, plerunque existat, vt nec sibi, nec viris prodeſse possit. Cuius rei rationem reddens Hippocrat. lib. de morb. mulier. hæc refert verba de hydrope loquens; Periculosa verò sunt, velut dictum est, & plerunque acuta & magna, & intellectu difficilia, eò quòd mulieres participant morbis, & aliquando, neque ipsę sciunt, quòd ægrotant prius quàm morbos experiantur à mensibus, & seniores factę fuerint. Tunc autem & necessitas, & tempus ipsas morborum causas docent, & quandoque non cognoscentibus ex quo morbo ægrotent, morbi incurabiles fiunt, antequàm doceatur rectè Medicus ab ægrotante. Verentur enim narrare, etiam si sciant, & præ imperitia, & ignorantia turpe sibi id eſse putant. Sed & Medici simul peccant non exactè causam morbi percontantes, sed velut viriles morbos sanantes, & multas noui iam ab huiusmodi affectionibus correptas. Quare statim causam exactè interrogare oportet: multum enim differt muliebrium morborum, ac virilium curatio. Quæ sanè Hippocrat. sententia me compulit, in viridi senectute mea, huic artis parti nonnihil etiam insudare, & Hippocra. præclara pręcepta lucidiora reddere, distinctiusq; ea secernere, & cuique affectioni, quod ex eis proprium existit, vt par est, dicare. Quę proculdubio necessitas me plurimùm coegit, vt susciperem eius rei scriptionem, quam non solum meum, verum, & multorum ingenium superare existimo. Cæterùm, vt posteris principium ad perfectionem huius partis subsit: satiùs esse indicaui, aliquid in hac re vtile scribere, dicit nomen audacię subeam, quam fugiens huiusmodi calumniam, quę multis profutura spero, celare. Qua in re fœminarum affectiones in quatuor partes diuidens, quatuor subinde libros construxi: quorum primus fœminei sexus morbos in genere recenset: secundus, eos omnes, qui virginibus, & viduis peculiares sunt: tertius verò quos sterilibus, & pregnantibus accidere comperimus: quartus denique & vltimus, eos nimirum, quos ijs, quę pepererunt, aut nutrices sunt, accidere scimus. Ob quam sanè tractationem hoc opus gynecias iure optimo, ut antiqui aſseuerant, appellamus: quippe gynęcias, fœminarum affectiones nuncuparunt: sumpta nimirum ratione, ab antiquissima vocabuli significatione,

nam

nam gynęconites, siue gynętium locus ędium secretior, in quo solę mulieres habitabant, dictus erat. Vnde Panthedas Spartanus cùm in Asia obiret legationem, ostentantibus quibusdam murum valde munitum, latum, ac sublimem: fertur dixisse. Per Deos, ò hospites, pulchra gynęconites, idest, domus mulierum. Apud Iurisperitos etiam gynętium capitur pro secretiore loco, in quo opera textoria, & ista muliebria conficiuntur: & gynętiari pro ijs, qui ea muliebria opera conficiunt. Sed & gynęconitidis mentionem quoque fecit Procopius in bello Vandalico lib. 3. vbi satis declarat, locum esse secretiorem fœminę solùm dicatum. Sic & Vitruuius idem fateri videtur. Ex quo sanè, iuxta optimam rationem viri docti non pauci, librum eum, qui fœminarum continet affectiones, gynętias appellarunt. Quem si ex toto euolueris, equoq; animo, legeris, quantum vtilitatis sis extracturus, tu ipse videris. Vale, & lege, & magno hoc labore bonis auibus fruere.

CATALOGUS CAPITUM LIBRORUM OMNIUM.

PRIMI.

SECUNDI.

TERTII.

De

QVARTI.

INDEX RERVM OMNIVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR COPIOSISSIMVS.

A

B

C

Cancer

D

In-

N.

cura-

Puer-

Ste-

in

TABVLAE FINIS.

LVDOVICVS MERCATVS.

De communibus mulierum Affectionibus.

LIBER PRIMVS.

B

De Sexus differentia. *Cap.* *I.*

OEMINAS in omnibus natura constantibus reperiri, mille modis testatum esse apud omnes Philosophos haud difficulter quiuis reperiet. Nam cum per generationem, & nouam rerum propagationem cōtinuo successu species conseruationem nanciscantur: ex necessitate naturæ prodit, fœminas esse in omni genere necessarias ad ipsius naturæ perfectionem. Generationē etenim esse actionem in substantia, à substantia, & ad substantiam asseruit Empedocles, & inficiabitur nemo. Quamobrem habere, & efficientē, & effectionem, & effectum, & ex quo fit, & in quo fit necessum sanè erat. Atqui cum ea omnia idem & vnum præstare non possit: ob id decuit naturæ perfectionem, & maiestatem omnia hæc, & diuersa, & præstò cuiuis generationi esse. Actionē.n. & passionem in omnibus rebus à
C seipsis vna ratione, & propter eundē finem inesse, erat impossibile, licet in aliquo rerum genere id reperiri ex necessitate naturæ oportebat. Quamobrē conuenientissimum fuit in ijs, quæ generationi erant profutura aliquid esse, ꝙ in se conciperet, aut generaret, aliquid verò, ꝙ in alio. Quod sanè ex rerū omniū natura educta ratione facilè probari potest, ex cuiusuis nimirum aptitudine ad agendum, aut patiendum. Nā sunt inter ea, quæ natura constant, plurima, quæ virtutem tantum passiuam habent, & omnino fœmineam naturam referūt. Ad quorum generationem cœlum virile robur tantummodo præstat. Huius conditionis sunt animalia, & plantæ, q̄ citra semen generantur ex apta materia, virtute cœlestiū corporum concurrente. His etiam accedunt alia, quæ in se virtutē habent actiuam, & passiuam, natura sua id exposcentem: nihil.n. aliud perfectius plantæ habent, q̄ generationem, & ob id hoc naturæ beneficio fruuntur plantæ, quæ semen habent, ne in officio deficerent. Quamobrem conuenienter omni tēpore, comites habent virtutem actiuam, & passiuā generandi, ut etiam

omni tpe generarent:siquidē id solū erat illis vitæ munus,& ea perfectio. Item A
sunt pdictis pleraq: perfectiora habētia qdē virtutē actiuam , aut passiuam ſm
sexum,mas qdē actiuam,fœmina verò passiuam.Itaq; ex patiendi, aut agēdi po
tentia euidenter constat necessium esse, sexus differentiam constituere. Verùm
quia est aliquod vitæ opus nobilius in animalibus (quibus proprior est huius
sexus distinctio)q̄ generatio, cui vita principaliter dirigit: ideo omni tpe sexus
masculinus fœmineo decebat coniungi,vt plantis,sed solùm tpe coitus,quo v-
num ex mare,& fęmina fieret (sicut in planta omni tpe fit)eò q̄ oportuit ea dis-
iuncta esse, ad altiora intellectus ministeria. Verùm qn̄ generationē fieri opus
est,commisceant,coeantq; necessarium existit,vt ex ambobus, seiunctis ac co-
pulatis,vnum tandē animal fiat. Nam generationis aīalium principia marē, ac
fœminam esse(illum,vt motus,& generationis originē; hanc verò, ut materiā
præstet)ex Arist.li.1.de gen.anim.c.2. & li.2.c.1. multis rōnibus probatum su-
perest,quoniā q̄ generatur interim dum fit cā generante eget proxima, vt effe-
ctum attingat;sic etenim,semen viri necessium erat aliqua parte recipi,vbi ope-
ri incumberet ad qđ tanq̄ commodissimum locum fabrefecit natura vterum.
Fuit proculdubio apud oēs,tū philosophos,tum astronomos,& sapientissimos B
alios viros,tam euidens, & probata distinctionis sexus rō; vt nulli dubiū esset,
potissimam fœcunditatis rerum oīum cām,in sexus distinctione sitam esse. Li-
cet Arist.li.1.de gene.anim.c.20.& ultimo,non semel scribat, marem ac fœmi-
nam nō separari in herbis,plātis,arboribus,& virgultis: quod item astruit li.4.
de histor.anim.c.11. Alij tn̄ naturæ rerum scriptores, hisce plantis, aut alijs re-
bus,quibus,maior vis est,masculi nomen ac titulum assignant: quibus verò mi
nor,fœminæ,vt patet ex Dioscor.li.4.c.5.& Theophrast. lib.3.de histor.plan.ca.
10.& Plinio lib.21.cap.21.& Galeno lib.9.de simplic.Sed specialius idem Pli-
nius lib.13,cap.4.Arboribus,inquit,immo magis omnibus, quæ terra gignit,
herbisq; etiam vtrunque sexum esse,diligentissimi naturæ indagatores tradūt.
Quod & ipse innuit lib.16.cap.33.dicens,hederæ esse duo genera,scilicet,ma-
rem,& fœminam,vt reliquarum herbarum. Quod etiam ex Beato Basilio , &
Ambrosio li.Hexameron,homilia 5.euidenter constare arbitror.Sicut ex Theo
phra.lib.1.cap.vlt.& lib.3.c.9. Sic Aegyptij, & sapientes astronomi vetustam
quandam superstitionem de sexu signorum Zodiaci apertè profitentur.Nec du C
bium quidem est apud prædictos viros;cum quadraginta octo imaginum cęle
stium,aliæ præ se ferant nomen,& vestigium fęminæ;aliæ verò,maris: iuxta cō
gressus eorum fęcundam, aut sterilem fieri rerum omnium, quæ celi imperio
gubernantur naturam,& sortem.Nam nisi masculus masculo, aut fęmina fęmi
neo sexui adhæreat,aut fortè eundem intueatur:rerum productiones cessare,&
congressus fieri steriles,illis esse compertū reor. Verùm si opposito ordine mas
fęminæ,aut fęmina maris congressum consequatur: fęcunda,plenaq; esse eo tē
pore,ex influxu exorta omnia.Neque dissimili ratione viri philosophi, omniū
rerum prima principia,& elementa in mixtorum confectione, vicem quoque
maris & fęminæ gerere,tanquam firmissimum existimarunt: mixtionis omnis
ignem credentes parentem esse,& autorem:terram verò,matrem. Sic Plato in
Timæo,mundū ex his duobus elementis,veluti ex parentibus constare,euiden
ter affirmat. Est proculdubio ignis omnium actionum autor,ac vir:terra verò
veluti

A veluti susceptrix,& receptaculum,matri iure optimo assimilata, & ea nomine ex philosophorum oĩum decreto gaudens. Verum,quia leuissimũ corpus grauissimo non solum non cohærere sua sponte potest,sed proprio genio dissidere semper & distare conatur:hinc proculdubio periclitari rerum oĩum principia necessum erat,ni esset aliquod vinculũ,quo mundi parentes cohærere,& adinuicem misceri possent,vt fœcundi ex coniugio facti,rerũ propagationes magis perficerent.Cui sanè operi prouidit natura duo alia elementa adiungere, quorũ interuentu,& mundus esset solidus, vt Plato ait, & vterq; patens congressu alterius,generationi acquiesceret,vt ambobus sic iunctis,fœcundũ coniugium fieret.Itaq; quemadmodum vniuersa hæc elementorũ sphæra,quæ ex quatuor elementis construitur,se hẽt veluti quædã materiei massa, & moles, q̃ corpus cœleste effingit,& format:ita cætera elementa si igni comparentur, habent se tanquam materia,ignis verò velut forma eorum est,& figulus, qui tanq̃ vir attemperatis oĩum viribus,vberrimam prolem ex terra matre, fœcunda ex adhæsit viri facta,producat.Quod ex necessitate naturæ quoq; probauerit Hip. li. de

B Diæta,dicens.Quicquid igitur in aliud corpus ingreditur, non augescit, quicquid verò in fœminã,augescit,si ea quæ ipsi congrua sunt,contingant.Et paulò inferius subdit rationem,& modum generationis masculi,& fęminæ, referens vniuersam huius rei rationem ad calorem,& frigiditatem:nam eodem lib.paulò inferius inquit.Ex omnibus aũt masculi calidiores sunt,& ficciores, fęminę verò humidiores,ac frigidiores:propterea quod ab initio vtrique in talibus geniti sunt,& à talibus augescunt.Præterea,adeò creuit sexus diuersitatis indigentia,vt ẽt in mixtis adhuc anima carentibus fęcundissima natura quodammodo vestigium fęminæ delineauerit. Quis vsquam capere põt,lapides esse quosdã, qui fęminarum more conceptus in alueis quibusdam,quibus intus scatent,pro gignunt:iijq; crescentes ex humiditate quadam inalueis contenta, abrupto lapide in lucem prodeunt?Fertur quidem tales fuisse repertos, in quorũ finibus lapillos quosdã inesse alios cõcretos, alios glutinoso luto psimiles, alios verò crassioris aquæ naturã referentes.Quid quæso poterit esse aliud,q̃ inter lapides ẽt quosdã esse fęcundos,& fęminis persimiles,ꝙ in se generent:alias verò steri

C les.Pari quoq; rõne chimicæ artis professores publicè fatentur,metalla ẽt parẽtes habere alios,præter terram,& Solis virtutem.Existimant quidem argentum viuum,Mercurium ab ipsis appellatum,auri & argenti esse progenitorẽ, nõ solum in ijs,quæ ipsi chimica arte imaginantur fieri posse: verùm natiua sorte in terra ipsa ex certa quadã massa,quæ matrem & fęcunditatem æmulatur. Et ea certitudine id cõpertum esse existimat,ꝙ factitantes ex certis quibusdã simplicibus,materiæ,seu matri illi quid persimile,existimant Mercurio permixto metalla illa in aurum posse degenerare.Ij verò vtri,qui de re rustica, & plantis accuratè disputarunt,non minori conatu,multis rationibus probarunt,plãtas tantò esse fęcundiores,quantò aut vtriusq; sexus sunt participes,aut(si altero tantũ gaudent)dum disiunctas esse contingit,& per se steriles,virilibus plantis adhærent,vt mutua fœcunditate luxuriẽt,& fructus pariant.Sic Theop. li.3. de Hist. plant.c.12.disiunctim plantarum sexus annumerat, recensens ex plãtis quasdã esse masculas quasdã fęminas.Item li,1.de cau.plantar.c.9.quærit, cur fœminæ magis quàm masculi augeantur.Pari quoq; ratione cap.28 .eiusdem lib. refert,

in arborum genere fœminas longè fœcundiores esse, quamquam minùs calidę quàm masculæ sint, & masculas, crispas, hirsutas, densiores, & tortuosiores esse: sicut fœminas proceras, molliores, fœcundiores, & enodes. Apud alios quoque viros passim quiuis reperiet, ex plantis quasdam fuisse fęminas appellatas, aliàs masculas, illaq; esse fęcundiores, quò propriùs masculis implantantur, sterilesque fieri, si longis interuallis dissitæ sint. Verùm quòd in alijs plantis vterq; sexus cohæreat, ex ratione superius à me adducta patere satis arbitror: siquidem constat, necessum esse aliquid obtinere, quod vtriq; sexui correspondeat, si fœcundæ, & sui similes generatrices, erant futuræ. Animalia verò longè præstantiori, & euidentiori rõne constat, sexibus esse disiuncta, quemadmodum passim in omnibus conspicitur. Ea tamen diuisit Arist. lib. 4. de hist. anim. c. 11. & li. 1. de Gen. anim. c. 1. in tria potissima genera: quorum vnum cõtinet animalia, quę sexus dissidio distinguuntur, in quibus mas, & fęmina seorsum existunt: alterũ verò ea complectitur, quæ nullo sexu participant; qualia sunt, quæ vitam stabilem degunt, aut omnino testa integuntur, & saxis, ac lapidibus fixa inhærent. Inquit. n. Arist. lib. 1. de Gener. anim. c. 1. Quæ autem non gressilia sunt, vt testatũ animalium genus, & quæ saxis adhærentia viuunt, quoniam natura simili plan... constant, hinc vt in illis, sic in ijs mas deest, & fęmina, sed similitudine, proportioneq; nomen sexus accipiunt. Quo ẽt modo plantas quasdam vtroq; sexu constare est intelligendum: vt optime hoc loco Arist. aduertit, aut potestate, vt lib. 1. de Plantis. Sed ex animalibus huius sortis esse credidit Arist. lib. 4. de Hist. anim. c. 11. anguillam, & piscium plures, quos ipse loco citato apertè refert. Vltimum autem genus vtroq; sexu gaudere asseuerat li. 1. de Gen. anim. c. 1. Exanguium verò, inquit, quædam marem, & fœminam habent, ut sobolem eiusdem generis procreent: præterquam ꝙ hermaphroditos non paucos fuisse repertos, constanti doctissimorũ viuorum consensu reperimus. Quibus omnibus procul dubio constat, quanti vsus naturæ fuerit, in maiori omnium rerum parte, maré & fęminã distinxisse. Fœmineum sexum viris societate stare coniunctũ, nõ vnione, abundè censeo superius esse probatum. Nunc verò super est probare, cõmisceri adinuicé necessarium esse. Quod sanè eleganti quadam rõne probat Beatus Thom. p. 1. q. 92. art. 1. quo loco inquit. Necessarium fuit fęminam fieri, idq; in adiutorium viri: nam fęmina ad generationem adiuuat. Quod vr̃ probare cõtra asserentes, fęminam fuisse necessariam ad alia opera simul cũ uiro perficienda. Verùm fęminã solum operi generationis fuisse deditam viro, ex eo probat, quia vir solus non sufficiebat ad generationis opus perficiendum: & consequẽter cùm sit generationi aptus, eget adiutorio. Talis quidem erat fęmina, ergo necessaria. Ex quibus, generationis operi necessariam fuisse fęminam, probat. Nã quæ natura constant animalia, ex semine genitali, & sanguine menstruo cõstare, est necessum: hæc autem à mare fęminaq; suppeditari oportebat; in quibus hæc principia erãt necessaria, quemadmodũ in animalibus, ac præsertim in hominibus; in quibus ex alterutro solùm omnis ad generationem apta potentia emanare, erat impossibile. Quamobré necesũ fuit, nõ solũ potẽtia differre, sed & partibus corporis, quibus procul dubio mas, & fęmina dissidẽt: alias quippe partes mas forma, & situ discretas, ad generandũ, aliàs fęmina obtinet. Ob id ꝑfectò cũ, & facultate, & munere quodã atq; officio mas, & fœmina dissideant,

& ad

A & ad oẽm quidẽ officij functionem, & materia, & effectiuo principio, & ministerio opus sit: hac sanè ratione necesse est, in procreationis munere marem, ac fœminam conuenire, vt alter materiam, instrumenta, & efficaciam simul ad generationis munus idonea, alter affectiuum principium subministret. Ideoq; ad procreationem partes aliquas esse idoneas, easq; inter se diuersas, quibus mas à fœmina differat, opus est. Nam licèt (vt rectè Arist. aduertit lib. 1. de Gener. ani. cap. 2.) de toto animali mas, & fœmina dicatur: non tamen quauis sui parte potentiaque idem mas, aut fœmina est, sed certa quadam virtute, ac parte. Ob idq; separata atq; discreta cùm generandi munus explere nequeant: coniungi ea oportet. Maris itaque, ac fœminæ coniunctione ad procreationem necessariò est opus. Quapropter constat (vt Arist. refert lib. 1. de Histor. anim. cap. 18.) optimè dixisse Empedoclem, nimirùm, maris ac fœminæ quasi symbolum esse, totum verò à neutro perfici, nec ex vtroque eadẽ secedere: ob id alterũ alterius coitum, ac copulam desiderare, quòd materiam fœmina, mas principium motus præbeat. Sed coniugij huius efficacissimam omnium rationem affert Arist. libr.

B 2. de Gener. anim. cap. 4. nimirum, quòd animal sensu à planta differat, neq; fieri posse, ut uel facies uel manus, uel alia quæpiam pars sit, nisi anima sensualis, insit, aut actu, aut potentia, & aut aliquatenus, aut simpliciter: & subdit. Erit. n. vt mortuus, aut pars mortui, cùmque mas semen genitale proijciat potentia animatum, vt Gal. affirmat lib. de semine, sensualisque animæ pars sit efficiens (vt ex Aristo. verbis constare arbitror) fieri sanè non potest, ut ex se ipsa fœmina animal generet, sed uirum, cum quo congrediatur, desideret: cuius sanè societatem auidè concupiscat. Atqui cùm adhæsu, coituque generatio procedat (quod sine maris & fœminæ coniunctione perfici nullo pacto potest) necesse proculdubio est, ab vtroq; materiam quandam emitti, in qua illorum vis, & potestas contenta tertium quidpiam generet. Attulimus quidem causas omnes, cur ad procreandum mare, & fœmina sit opus, neque alterum sine altero generandi munus explere possit: quòd mas, & si gignendi habeat efficaciam, locum tamen, in quo conceptus formari effingique possit, minimè habet: fœmina verò & si idonea ad conceptum continendum, & formandum loca habeat, princi-

C pio tamen destituitur. quo fit, vt neuter sine altero perfectum edere fetum possit. Quibus iam euidenter constat, necessariam fuisse sexus in omnibus rebus, ac præsertim in animalibus, & potiori adhuc ratione in hominibus, distinctionem ob adductas à me rationes, & plures alias, quas breuitatis studio prætermitto.

De affectionibus vtriq; sexui communibus & cuiq; proprijs. Cap. II.

IN omni quidem generatione cùm generans sibi simile generare ex intentione nitatur: fit multis rationibus natos parentibus esse similes. id enim est, quod generans intendit. Quod profectò illis accidere constat vno ex tribus modis: in forma nimirùm, aut in specie, aut in sexu. Atqui licet generans id omne proculdubio nitatur: non tamen semper consequitur, quia plerumque in aliquo, aut pluribus ex necessarijs vel deficit, uel nequit, quod intendit. Quæ si exactè perpenderimus, constabit euidenter quid in sani-

tate,ac morbis cōe habeat fœmina cum viro,quid verò vnuſquiſque proprium A
ac peculiare,ſiue in ijs,q̄ ſ'm naturam ſunt,ſiue in ijs, quæ præter naturam acci
dunt,obtineat.Sic ſpecie ſimile genitum efficitur,vt ex Ariſto.conſtat, & ex Ga
le.li.2.de ſemine,ex matre,ſeu ex materia: nam quod producitur, leonem eſſe,
equum,aut hoīem ex materia fieri fatentur, ſeu ex matre. Quod intelligendum
eſſe cenſeo(vt inferiùs latiùs monſtrabo, quemadmodum refert Bea.Tho. Sum
ma contra gentes cap.95.inquit enim; Ratio igitur determinatæ ſpeciei cōſiſtit
in hoc, ꝙ natura cōis in determinato gradu entis collocatur. Et quia in rebus
ex materia,& forma compoſitis,forma eſt quaſi terminus, id autem, quod ter-
minatur per eam eſt materia uel materiale: oportet quòd ratio generis ſumatur
ex materiali;differentia verò ſpecifica,ex formali:& ideo ex differentia, & ge-
nere fit unum,ſicut ex materia,& forma. Et ſicut una,& eadem eſt natura, quæ
ex materia,& forma conſtituit: ita differentia non addit extraneum quandā na
turam ſuper genus,ſed eſt q̄dā determinatio ipſius naturæ generis. Vnde patet
quod accidit generi,& differentiæ,vt determinatio quædam, quam differentia
importat,ex alio principio cauſetur,q̄ natura generis:ex eò ꝙ natura, quam ſi-
gnat diffinitio,eſt compoſita ex materia, & forma,ſicut ex terminante,& termi B
no. Qua igit' rōne conſtat genitum eſſe matri ratione materiæ ſimile in genere,
quod Ariſt.& Gal. in ſpecie,lata ſignificatione intelligunt: ſiquidem ſpecies in
forma contineri,& ab ipſa terminari dictum eſt. At fœmina eam materiam præ
ſtat,& cum quadā agente facultate,ex qua, virtute utriuſque ſeminis fœtus for
mari oībus eſſe compertum reor. Nam cùm uirtus formatrix ſeminis fœminei
ſit deſignatam materiam contracta,ab illa recipit ut producat ſpeciem ſimilem,
rn̄dentem tn̄ certis diffinitisq́; affectibus,& proprietatibus eius indiuidui, un-
de deciſſa eſt. Cùm enim ſit uis corporea informatrix reſidua in parentis mem-
bris,& ſui ſimilitudinem teſtibus inducat:neceſſario inducet ſimilitudinē non
ſolum actus,& formæ,in qua ſpecies conſiſtat, ſed & materiæ, & qualitatū cor-
poralium,in quibus ſimilitudo hæc intelligitur. Similitudo uerò, quæ in for-
ma reperitur in genitis,ex utroque ſimul ſemine agente, & mouente adinuicē
alterum,proficiſcitur.Vnde fit,ut diuerſa facta motione ſuperantis naturam,&
formam ſequatur in totū,aut in partem,iuxta victoriæ ſeminis rōnē. Qui uerò
deſiderat de ſimilitudine copioſiora audire, legat caput de monſtruoſo conce- C
ptu lib.huius operis 3.Tertia uerò ſimilitudo,& quam huius cap.inſtituto con
ducere exiſtimo,fit in ſexu,cuius latè meminimus li.3. cap.de cōceptu,paragra
pho de maſculorū generatione: quæ proculdubio temperiem totius coniuncti
ſeminis ſequitur. Ob id igitur dum totum coniunctū ad calidum inclinauerit,
maſculum fieri,unanimi oīum Medicorum conſenſu conſtare arbitror, ſin mi
nus,fœminā:qualiter autem hoc dogma ſit intelligendum cap.de maſculorum
conceptu, ſcriptum reperies. Nam in ore eſt oībus philoſophis fœminam eſſe
maſculo frigidiorem,ideoque in ſiniſtro uteri ſinu,ut ex Hip.lib.4.Apho.48.&
6.popu.parte 2.44.conſtat genitam,ſicut marem in dextro: itē, eam genitalia in
tus recluſa habere,marē uerò extra prominentia. Eſſe uerò uiros fœminis cali-
diores multis rationibus,& locis apud Gal.& Hipp. probatū inueniēs: quippe
referunt id ita factū eſſe ob fœminę imperfectionē, quam ex frigiditate conij-
ciunt. Nā certum eſt calorem eſſe omnium actionum potiſſimum inſtrumen-
tum,

A tum,quo fœminæ carentes imperfectiores actiones perficiunt. Referunt etiam huiusmodi imperfectionem ad officium:quippe nullo prorsus modo generationi apta fieret fęmina,nisi plurimo sanguine abundaret, qui vberem suppedi ret generationi materiam:is quidem copiosior fit,ubi tantũ caloris subsit,quan tum plurimo sanguini gignendo sufficiat:quod sanè fit,dum fœminam uiro fri gidiorem esse contigerit: nam aliter licèt plus gignant, æqualem tamen copiã dissipabunt.Atq; has esse imperfectionis fœminarum rationes ferè omnes philosophi existimant.Quas porrò,& si veras esse censeam, non ob id existimo fęminam esse uiro imperfectionem. Nam omnis naturalium rerum perfectio(p̃ter formam,quæ eandem constituit speciem in utroque sexu) ex fine naturæ intento quærenda proculdubio est.Atqui cùm ea beati Thom.sententia superius probatum sit fœminam uiro esse coniunctam generationis, & propagationis speciei gratia:sequitur proculdubio,prædictas rõnes fœminam æquè uiro esse perfectum,potius quàm contrarium probare. Nam,& frigiditatem,& formationis membrorum diuersitatem,generationis melioris gratia tributam inficia

B bitur quidem nemo(præsertim habitu respectu ad finem) & ob id ęquè perfectas esse iudicandas.Itaq; si nec forma,nec materia, neq; perfectione finis differre,omnibus sit in confesso:constabit igitur,neq: perfectione.Nam qua rõne virum si natura frigidiorem effecisset, aut genitalia introuersa,eum monstruosum,& imperfectum existimaremus:eadem proculdubio,& fęminam, si calidior esset,aut alia figura efformata genitalia haberet.Itaq; si uiro accedit perfectio ex calore;fęminæ quidem, ex frigore:atq; si illi quoq; oportebat genitalia inesse prominentia, fęminæ quidem,intus recondita. Quibus sanè rationibus moueor, vt credam , habito respectu ad finem fœminam esse æquè perfectã uiro.Secus autem se res habet in alijs actionibus,in quibus mihi non est dubium, uirum esse aptiorem,& perfectiorem fęmina. Quòd si rursus aliquis arguat fęminæ imperfectionem, eò ꝙ ex communi omnium philosophorum consensu constet,fęminam fieri præter institutum generantis , esseque aliquid deficiens , & occasionatum : huic quidem dicemus verum esse , fieri præter intentionem agentis particularis,at fieri iuxta intentioné uniuersalis naturæ ad opus generationis ordinatã,& ob id nullã hac rõne subire imperfectioné.Præterea licèt vir

C tus , q̃ est in semine prima intẽtione feratur ad generationé masculi:tñ si illud, aut ex defectu materiæ,aut ex quauis alia cã euenire nõ possit, fertur secũdariò ad fęminę generationé,tanq̃ ad id,quod primo intẽtui est propinquũ. Ob idq; constat fęminã generationi perficiendæ tẽperamento, & instrumẽtis esse æquę perfectã.Ex ante dictis constare vr̃ mares,& fęminas conuenire forma, materia & temperamento,vtriq; sexui communibus:quamobrem necessum erat,vtrisque quosdam accidere morbos,qui sanè ex specie,ex materia,& ex tẽperamento illo,quo conueniunt,euidenter communes proficiscuntur.Nam ex animali, potentia cõmunes vir,& fęmina sortiuntur affectu, tã in potentijs interioribus quàm in exterioribus:in illis quidem deliramenta,amentiã,stultitiã, & memoriæ uarios defectus perpetiuntur:in his verò,& paralyses,& apoplexias , & stupores,& conuulsiones,in quouis sensuum alia penè innumera accidentia,quę vtriq; sexui esse cõmunia inficiabitur profectò nemo.Vitia verò materiæ vtriq; esse communia ex ipsa rei natura,& ijs, quæ accidunt ęuidẽter constatsnã licèt

morbi non sint materiæ vitia, sed materiei formæ, cum hoc tamen vitia, q̃ parti A
bus suboriuntur ex similarium crassitie, tenuitate, raritate, & densitate substantiæ, necnon ex abundantia, aut defectu, vel nimia ipsarum partium mole, aut diminuta, vtriq; sexui esse communia norunt profectò omnes. Simili quoq; ratione cum ex huiusmodi simplici materia instrumenta vtriq; sexui communia natura efformauerit: in eisdem cõmunia vitia subesse necessum quoq; erat. Sic actiones in vtroq; læduntur ex uitiata conformatione, magnitudine, numero, coniunctione, & similarium partium vnione. Cõsimiles etiam vterq; sexus patitur affectus ex communi viuentium temperamento: nam licèt feminã à viro quodam modo differre temperie dictum sit, cum hoc tamen communi quodã temperamento conuenire philosophis omnibus compertum est, eò nimirum, ꝙ vtrisq; quatenus viuentes sunt, commune est, & ob id etiam quòd omnibus alijs conueniant. Ex quo sanè communi dono communia quoq; vitia prodire compertum, & necessum est. Quamobrem vterq; varios temperamenti totius, & partis morbos pati rationi videtur consonum. Sic febres omnis generis ambobus esse communes euidenter constare arbitror, sicut alios innumeros affectus, quos ex naturæ vnitate, & reliquis in quibus conuenire dictum est, illis B
accidere comperimus. Verum cùm mares sexu esse à fœminis distinctos dictũ superius sit, eo ipso, quo differunt, nõ dubito affectus ipsi accidere proprios, & peculiares. Sic in ꝯmento, & pudendo varijs morbis vexari solent, quibus fœminas carere cernimus. Atquì præter certum Priapismi modũ, & alia vitia ex peculiari temperamento oborta, viro etiã peculiares subsunt effeminationes, coeundi impotentia, sterilitas, & ad virorum munia ineptitudo. Præterquã quòd adhuc in communibus morbis diuerso, & peculiari modo, ac fœminæ ipsæ, afficiuntur. Inquit. n. Hipp. lib. 6. Vulg. par. 7. loquens de feminarũ morbis. Nequaquam similiter, & viri morbis corripiuntur. Pari quoq; ratione in libris ferè omnibus de morbis vulgaribus plures repetiũtur morborum constitutiones, in quibus longè diuersa accidentia viris succrescebant, ab ijs quæ feminis accidisse refert Hipp. Ex quibus constare censeo, viros sua propria, & peculiaria pati vitia, non solum in ijs omnibus, in quibus à feminis dissidere cognoscimus, sed, & in cõmunibus: nam qua ratione sua cuiq; sanitas est, sua etiam uiuẽdi rõ, eadem proculdubio peculiares morbos obtinere necessum erat; quos sanè breuitati consulens prætermitto, ne videar scribendi institutum transgredi. C

Refert quidem Fabius fœminas multorum morborum esse participes: quod quidem censeo, anteà Hipp. dixisse, qui lib. de Morbis mulierũ hæc refert verba, de hydrope loquens. Periculosa verò sunt velut dictum est, & plerunq; acuta, & magna, & intellectu difficilia, eò ꝙ mulieres participant morbis, & aliqñ neq; ipsæ sciunt quod ægrotant, priusquam morbos experiantur à mensibus, & seniores factæ fuerint. Tunc autem, & necessitas, & tempus ipsas morborum causas docent; & qñq; non cognoscentibus ex quo morbo ægrotent, morbi incurabiles fiunt, antequam doceatur rectè medicus ab ægrotante ex quo morbo ægrotet. Verentur. n. narrare, etiam si sciant, & præ imperitia, & ignorantia turpe sibi id esse putant. Sed, & medici simul peccant non exactè causam morbi p-contantes, sed velut viriles morbos sanantes. Et multas noui iam ab huiusmodi affectionibus correptas: quare statim causam exactè interrogare oportet, multũ

A enim differt muliebrum morborum, ac virilium curatio. Ex quo loco euidẽter cõstare arbitror, fęminas, & varijs morbis, & diuersis à virorum affectionibus frequenter corripi, & ob id diuersam exposcere medendi rationem. Prodit quidem huius diuersitatis ratio ex diuerso sexu, quò sunt à natura cõstitutæ: à quo sanè omnes, peculiaris & proprij morbi cõditio principiũ sortitur. Idq; tribus potissimum rationibus, quibus à viro differre censemus. Prima quidem ex ortu ac principijs generationis, cùm fœminæ ex virtutis actiuæ debilitate, ut Beatus Th. euidenter docet. p. 1. q. 92. art. 1. ad 1. ac similiter pp aliquam materiæ ineptitudinem, vel ẽt pp aliq̃ transmutationem ab extrinseco, nimirum, flantibus australibus ventis. vt q. 99. art. 2. ad 2. Quod etiam ex Arist. mente lib. de animalibus refertur: inquit. n. lib. 4. de Gene. ani. c. 6. Sunt. n. fęminæ sua natura debiliores, frigidioresq;, & sexum fęmineum quasi læsionem naturalem, & detrimentum esse putandum. Ob id quidem necessum erat, plerunq; ex natiua sorte illis inesse peculiarem quendam apparatum, peculiaribus ẽt morbis idoneum; ꝙ diuerso modo à viris frequentiusq;, ex innata imbecillitate corriperentur. Nã
B licet vtrunq; semen pariter habeat in se vim gignendi hominem, ut latius inferius. Deo fauente maximo, sum probaturus, quoniã in semine est solùm forma hominis, eo modo, quo superius dictũ est, cuius mas, & fœmina æqualiter sunt participes: nõ est tñ in semine forma fœminæ, potius q̃ maris, quoniã mas, & fęmina, forma non differunt, sed sólo sexu: mas. n. fęmina calidior est, ex quo calore certum quendam perfectionis modum philosophi arguunt, & propterea mas à perfectioribus principijs debet gigni. Atqui cùm, vt dictum est, perfectio hæc non possit sumi à substantiali forma: necesse est, vt sumatur ab accidenti aliquo, nempe à primis qualitatibus, q bus illa vnt̃ ad efformanda naturæ opera. Quàobrem dũ semen calidius, concoctũq; probè est, masculum fieri contingit: dum verò frigidius, & malè elaboratum, aut fęminã, aut nihil efficit. Qđ Arist. dixisse comperimus lib. 4. de Gen. ani. ob idq; constat ex innato principio, & habitu fœminas esse non solùm viris morbosiores, verum, & peculiaria sibi habere vitia, coadiuuantibus duabus causis, quas mox referam, quarũ rõne vitiũ aliquod signatim contrahunt. Secũda porrò causa ex tẽperamẽto natiuo à primis
C principijs cõtracto, sortẽ nanciscit. Cui ẽt tẽperamẽto peculiares accidere morbos oportet. Nã qua rõne fęminas, & sanitate frui, & peculiaria, ac fœminea munia obire cõperimus huius particularis tẽperamenti beneficio: eadẽ profectò erat opus peculiaribus quoq; affectibus, eodẽ tẽperamẽto uitiato, aut quoquo modo mutato, corripi. Tertia verò, & ultima causa proficiscitur ex diuersa figuratione partiũ, quibus ẽt, & euidẽtius fęminæ à uiro dissident. Quod pulchra quadã sñia dixerat Arist. lib. 1. de Gener. ani. c. 2. per hæc uerba. Mas aũt, & femina inter se differunt ratione, ꝙ facultas utriusque diuersa est, sensu aũt partibus quibusdam discrepant. Et subdit paulò inferius. Sed cum facultate, & munere quodam hæc distinguantur, ad omnẽ aũt officij functionẽ instrumẽto opus sit, instrumentaq; facultatibus partis corporis accommodantur: ad procreationẽ quoq; & coitum partes aliquas esse accommodatas necesse est, easq; inter se diuersas, quibus mas à fœmina dissidet. Nã, & si de toto animali mas, aut fœmina dicatur: tamen non quauis sui parte, potentiaq; idẽ mas, aut fęmina est, sed certa quadam virtute, seu potentia, & parte, sicut, & uim cernendi, gradiẽdiq; obtinet.

tinet.

tinet. Partes verò eiuſmodi ſunt fœminæ vteri, & vuluæ: maris, teſtes, & collis in oĩbus ſanguine præditus. Itaque potiſſima cauſa diuerſitatis ſexus eſt, diuerſa genitalium ſtructura, & ſedes. Quapp li. 1. de Hiſtor. anim. cap. 19. ſolo vtero maſculum à fœmina diſſidere idẽ autor teſtatur. Qua etiam genitalium diuerſitate non ſolum ſexu diſſidere comperimus, verùm, & animalium ſpecies inter ſe diuerſitas eſſe, ex diuerſo genitalium ſitu, & diuerſa poſitura, ut apertè teſtatus eſt Ariſt. li. 1. de Gener. animal. ca. 3. inquit enim. Teſtes, & uteri, aut vuluæ, non pari ratione in omnibus ſanguine præditis animalibus ſunt. Iam enim (vt primùm de teſtibus dicam) alia omnino teſtibus carent, ut piſces, & ſerpentes. dixerat enim lib. 5. de Hiſtor. anim. cap. 5. Teſtes igitur neque piſces habent, neque vllũ aliud genus, quod careat pedibus: & ſubdit eo loco. Et hac in parte meatusq; tm̃ geminos ſemini genitali perſeriptos obtinent. Alia habent quidẽ teſtes, ſed intus lumbis adhærentes, qua renes continent: cuius ſanè generis creduntur eſſe aues. Alias itẽ recenſet ea parte genitalium poſituras, quibus, & fœminam à mare, & animatorum ſpecies diſſidere cognoſcimus. Neq; diſſimili ratione uterum bipartitum eſſe idem autor teſtatur lib. 3. de Hiſto. anim. ca. 1. melioris nimirum, & copioſioris generationis gratia. Refert quoque eodem lib. j. de Gener. cap. 2. diuerſam uterum obtinere ſedem, ut teſtes, in diuerſis animatorum ſpeciebus: uerùm in oĩbus intus recluſum eſſe & cuſtodiæ fœtus, & melioris coctionis gratia: præterquam ꝙ etiam fœminis teſtes intus reconditos conceſſerit natura, maribus uerò extra pendentes. Ex hac igitur genitalium uarietate in ſitu, ac figura, ẽt fœminis ſuccreſcere varios affectus, ipſiſq; peculiares mihi certè eſt compertum: itaque ex hac cã, & ſexus diſſidium, & affectuum peculiaritas proculdubio prodeunt. Cæterùm non id unica rõne fœminis accidit, ſed varijs: nam uterus, & partes omnes genitales, quibus fœminæ ſexu à maribus diſtinguuntur, uarios poſſunt progignere affectus, quos uiri ne guſtare quidem vſquam poſſunt. Ex quo fonte, & diſtemperantiæ omni gena uarietate, & uitiò ẽt eorum munerum, quæ harum partium temperamento natura exequitur: item ex excrementis, aut humorbus, quæ ex naturæ errato in his partibus ſuperſunt, tot ſolẽt oriri uitiorũ genera, ut uix uſquam aliquis uel maxima diligentia numerare ea poſſit. Idq; dum fœminarum vterum, & verenda uelut partes ſimplices conſideramus, tribus potiſsimum occaſionibus morbos illis ſuccreſcere contingit: una quidẽ, ex diſtemperie, qua frequẽter frigidiores, & calidiores, humidiores, aut ſicciores extra manifeſtã cãm, aut internã, q̃ hominibus ſit cõis, ſed noua quadam, & mirabili ratione cõſpicimus; ac rurſus dum ſic affectæ ſunt, à cõibus auxilijs, & hijs, quæ alijs huius ſortis diſtemperamentis prodeſſe ſolent, plurimum offenduntur. Altera uerò (præter frigus, aut calorem, quem oẽs ferè, aut præcipuas corporis partes ex prędicta cauſa perſentiũt) ex uitio actionum naturalium, quæ fęmineis partibus inſunt proficiſcitur. Quę quidem cauſa dum uterus perperam naturalia munia exequitur, mille morborum ſortibus vniuerſum fęminarum corpus premit: quas ſpecialiùs inferius monſtrabo. Hinc enim prodeunt muliebres fluxus, hinc uteri hydropes, hinc obſtructiones, ac totius corporis alienus à naturali color, aut inſolita impotẽtia & frequenter ex hoc naturalium potentiarũ uitio prodit fęminas ineptas fieri munijs fœminarũ exequendis, ut mox docebo. Vltima quidem cauſa, qua, &

pęculia-

A peculiares, & p̃ uarietate incognitos affectus fęminas frequẽter pati conspicimus, ea sanè est, q̃ ex defectu, aut copia excrementorum, aut humorum à vitio facultatum naturalium factorum, principium sortitur: nam ut hæc uaria esse possint in propria natura iuxta distemperiei uarietatem, in uarios nata sunt efficere affectus, etiam si excrementa, aut humores, qui supersunt nullo uitio afficiantur. Verùm cùm eò miseriæ fœmina deuenit, ut aliquid horum corruptionem aliquam, aut uitium aliud subeat (cùm hoc habeat proprium id, quod præter naturam est, vt tam sit uarium, & dissimile, ut incomprehensibile penè sit) tot prodeunt morborum monstra, ut nullus cognoscere, aut distinguere adamussim possit, ut cap. de hystericis affectibus sum probaturus. Secunda morborum series, quos peculiarius fœminas pati cognoscimus, ex eo sanè prodit, quòd uterus (præter actiones naturales, quas ut simplex pars perficit) pars sit corporis instrumentalis, & organica, multis sanè in generationis opere officijs dicata. Ob id quidem ex uberrimo hoc fonte, & in situ, quem mille modis mutat, & in omnis figuræ conditionibus, ac partibus omnigena vitiorum sorte fęminas corripi comperimus. A quibus porrò uitijs quæ symptomata prodeant, B quantumq; à uirorum symptomatis dissidentia credere haud facile possis. Itẽ ex uteri structura prodit menstruationis, & conceptus officio assistere: ex quo quidem ministerio in menstrua purgatione uaria uitiorum sors producitur, atque etiam in sterilitate, aut conceptione, iisdem in conceptus formatione, retentione, partu, purgatione, lacte, aut lactis defectu. Quæ omnia, & pleraque alia fęminarum natura, & sors, ex sexus proprietate peculiariter patitur. Quæ sanè, ut præsentaneum auxilium ex nostris laboribus suscipere possint; specialiùs, & diligentiùs expendere oportet.

De affectionibus, quæ fœminis omnibus sunt communes; ac de alijs, quæ cuique fęminarum sorti peculiares existunt. *Cap. III.*

HVCVSQVE porrò dictum est, qua lege fęminarum affectus à virorum affectionibus natura dissideant; ac dictum etiam est quæ uitia fęminarum naturæ sint propria, & peculiaria, facto C dissidio inter uirum, & fęminam. Superest quidem nunc docere ex eis vitijs, quæ fęminis propria esse diximus, quæ sint omnibus communia, quæ uerò quibusdam propria, & peculiaria, Censeo quidem fęmellas, ante menstruationis tempus suos pati peculiares affectus, etiamsi toto eo tempore, ab exortu nimirum usque ad menstruationem maiori ex parte communes cum uiris perferre morbos constet: omnibus tamen ab hoc tempore commune esse ex menstruali purgatione mille affectibus corripi, siue nupta, siue innupta, aut uidua sit, dummodò utero non gerat, esseque illis hoc malum commune, donec ætate seniores factæ, natura ab huiusmodi necessitudine immunis, sponte hunc sanguinis fluorem cohibeat. Quo etiam tempore multigena humiditatis albæ, aut alterius coloris uacuatione, miserè uexari solent. Itaque his duobus affectibus mira uarietate ludentibus fęminæ omnes donec plurimum consenescant, affici in communi assolent. Verùm licèt alios affectus ipsas quandoq;

doq; corripere conspiciamus: nihilominus tñ cùm id rarum sit, censemus eos, A
non esse ita cõcs, ut possint frequenter oĩbus fœminarum statibus accidere. Nã
cùm menstrualis purgatio fœminis sit natura indita: fit profectò, ut uitia, q̃ in ea
contingere possunt (q̃ plurima quidem sunt) oĩbus quoq; cõmunia sint. Quam
sanè uacuationem si fœminæ alicui natura denegauerit, non minus multorum
morborum causam existere censemus, q̃ dum improsperè prorumpit: qđ mul-
tis profectò modis fieri contingit. Namque, aut menses illis supprimuntur, aut
immodicè profluunt, aut diminutè, aut cum accidentibus grauioribus solito,
aut demũ inordinatè, & uarijs alijs modis, quibus ex naturali uacuatione præ-
ternaturalis fit & morbosa. Pari quoq; rõne cõis fœminarũ sexus frequentissi-
mè albis uteri purgamentis corripi solet, cùm uterus, aut prauè conficit sibi cõ-
missum atimentum, aut susceptat à toto corpore uitiosum, & crudum sanguinẽ,
uel testes tenuius generant semen, & minus probè q̃ par est, continent. Itẽ men
ses decolores, aut uarij coloris prorumpunt, ita ut ex officio mẽstruationis hęc
etiam oĩa uitia fœminis accidere conspiciamus. Et ob id necessum profectò est
conijcere, hæc mala omnibus esse communia; quippe re uera uiduis, uirgini- B
bus, & nuptis frequentissimè hæc omnia accidere constat, ita ut nulla ætas, nul
lusve fęminarum status immunis ab huiusmodi uitijs, quæ ex menstrua purga
tione cessante uel prauè fluente prodeunt, reperiatur, nisi utero gerat. Quo etiã
statu id aliquando accidisse constat, ut suo loco latius sumus dicturi.

Virgines uerò (id exposcente sexus, & status natura) peculiares sibi habent affectus, uarios, multiplicisq; naturæ, & sortis. Nã primò fęmellæ ante purgationis tempus præsertim instante iã iã purgatione, obstructionibus, & febre alba corripiuntur, idq; iuxta optimam rõnẽ: nam cum meatus illi, per quos sanguis prorumpere nititur, non sint ex usu, neq; à natura satis aperti, fit facilè ut redundante sanguine repleantur, obstruanturq;. Sic. n. dixit Hipp. lib. de Natura mulier. Iuuenculas humidiores esse, & multo sanguine refertas. Et lib. de Gen. refert, illis esse angustas uenas: Præterquam q sanguis, qui menstruationi parat̃, crassior est, & paulatim congeritur in uenis uteri: quibus angustioribus ex natura existentibus, nil mirum si protinus obstruantur. Ex qua sanè occasione, ꝓdit uirgines decolores fieri, & febribus quibusdam lentis frequentissimè corripi. Quòd si omnino defecerint, & debitum tempus transgrediantur prædictæ purgationes, ætate eas exposcente, euidentiores fiunt febres, & maiores obstructiones, quæ non solum uterum ipsum obsident, uerũ, & membra ipsa nutrimentalia, & uiscera ferè oĩa: quorũ deinceps consensu, aut principaliora membra afficiunt̃, aut in maiora mala paulatim fęmella deducitur. Cæterùm si menstruus ille sanguis, q præternaturã retentus abundat, putredinosam aliquã qualitatem acquisierit, euidentioribus, ac efficacioribus febribus deinceps miserè correptas conspicimus. Sicut si citra putredinẽ uitium aliud hmõi sanguis contrahat: capitis doloribus importunis, uentriculi extorsionibus, uentris torminibus, lassitudine, & alijs plerisque morbis corripi, obseruatione certissimum esse existimo. Prætereà factis iam natu grandioribus etiamsi menses prorumpãt (dum castè ac pudicè uiuant) ex retento semine uaria, & grauissima symptomata accidere frequenter conspicimus: nam plerunque uirginibus grandioribus grauiora symptomata euenire refert Hipp. libro de Natura mulie. quippe

cùm

A cum ſemen turgeat,& vterus genituram expoſcat: facilè ex ſeminis vbertate, & excrementorum copia, quam vterus trahendi auidus vndiq; allicit, iu omnigenam morborum varietatem decidunt, & modis affectionum exquiſitiſſimis corripiuntur. Quæ omnia proculdubio grauiora ipſis ſuperueniunt, ſi fortè cõtingat ſemen ipſum corrumpi, aut alio quouis modo (vt latius proprio huic rei dicato cap. ſumus dicturi) fœdari contingat. Hinc enim tot epilepſiæ monſtra, hinc cibi faſtidium, hinc deprauatarũ rerum appetentiæ prodeunt, ſicut dolores, & laſſitudines, ac alia penè innumera mala, quæ pudicis virginibus, ac religioſis accidere quotidie videmus.

Prædictæ ferè ſortis ſunt fœminæ, quæ viduæ cum ſint, & viro orbatę, caſtè, & religiosè viuunt, præſertim ſi anteà pepererint: quibus ab eiſdem cauſis, licet non æquè efficacibus ob meatuum laxitatem ex uiri acceſſu, aut partu factam, eadem ferè ſuccreſcunt accidentia. Inquit enim Hippocr. lib. 1. de morbis mulierum. Fluidas autem ipſas facit purgatio illa, quæ fit à partu: quo fit, vt minus quàm virgines moleſtari ſoleant. Quas tamen maiori ex parte corripere

B aſſueſcunt mœſtitiæ, mœrores, melancholicæ affectiones, aut articulares affectus, & huius cenſus alia multa, præſertim hemicranici dolores, aut vteri ſubuerſiones, & denique hyſterici appellati affectus. Nam ſæpe tam graue damnum ſuccreſcit ex aſſueta vacuatione relicta, quantum ex ea, quam natura appetit, ſi cohibeatur. Et ob eam cauſam dictum eſt, viduas caſtas, & pudicas finitimos pati affectus ijs, qui virginibus accidunt: licet, vt dictum eſt, non ſint ita graues. Dimitto etiam hac in parte morbos, quos cum viris communes habent, proficiſcentes tamen à cauſis nuper dictis: qnorum quidem ſuo loco meminero.

Reliquæ verò fœminæ, quæ viro vtuntur, præter dictas affectiones, quas ſæpiſſimè guſtarunt, alias quaſdam habent proprias, & peculiares: nam quædam ſteriles exiſtunt, aliæ licet concipiant, frequenter abortiunt. Item aliæ etiam vtero gerentes, aut ſanguinem ſingulis menſibus fundunt, aut vomitibus infeſtantur creberrimis, aut cibum faſtidiunt, aut alium à natura alienum appe-

C tunt, & exequuntur, aut mille alijs accidentibus oppreſſæ conſpiciuntur. Præterea dum fœtum ſtatuto tempore in lucem edunt, aliæ cum grauiſſimis ſymptomatis, pleræque difficulter, quædam ſecundam ſibi retinent. Item alijs accidit, aut immodicus vteri fluxus, aut diminutus, vel tormina, & grauiſſimi cruciatus. Alijs verò lac ſuperabundat, pleriſque deficit. Nonnullis autem ſuperfœtationes contingunt, & falſæ imprægnationes: quibus omnibus, & multis alijs hoc fœminarum genus paſſim corripitur. Quapropter horum omniũ prouidentiam ediſcere conuenit, ut cuique iuxta affectus, & accidentium naturam utile, & debitum auxilium dicare poſſimus initio ſumpto à menſtrua purgatione.

A

De menstrua purgatione. *Cap.* 4.

FOEMINARVM affectus(non solum eos, qui præter naturã sunt sed eos etiã qui naturales,& ingeniti existunt)qui enarrare, & docere studuerit,hoc sibi persuasum primò habeat, rem grauissimã, & quæ paucis,ijsq; doctissimis conceditur,humeris suis imponere:ita vt rei difficultatem veritus,& pertimescens Hip. à dijs exordiendum esse censuerit,& iuxta optimam rationem consuluerit principio lib. de nat. mulier. Atqui si quis rem diligentius mente euoluat,quantò magis nos docet, qui sacrosanctam Christi redemptoris nostri religionem, maximo Dei opt.max.beneficio,& misericordia profitemur,ad Deum ipsum recurrere, & supplices in sancto Domini timore eius diuinum auxilium in quauis re implorare: præsertim cum de me magnificè nihil sentiam.Ob id igitur diuina misericordia fauẽte,& beatissima Virgine Maria, & omnibus Sanctis gloriosa intercessione adiuuantibus,rem quamq; aggrediar,etiamsi difficillima sit.

B

Et fẹminarum equidẽ officio constat,necessum esse(si cõceptioni,& formationi fœtus,materiam sunt pstaturæ)tantum in ipsis redundare sanguinis, quãtum alendo fœtui sufficiat naturæ. Et ob id sagacissima rerum omnium magistra natura,temperamentum fœminis præstitit copioso sanguini gignẽdo idoneum:denegauit autem id, quod resolutioni erat aptum, præstatura eam tẽperiem maribus:ita vt quod ipsi plus sanguinis generare ex propria natura, & caloris vbertate nati sunt,frequenti & maiori ipsius dispendio ex vitæ studio, & innato calore psoluerent. Quocirca fœminæ copiosiore sanguine abundant,q̃ nec ex caloris vi,nec ex vitæ instituto par est generationi dispendiũ. Docebat sanè naturæ ministeriũ,fẹminã esse lege hac efformatã, quippe quẹ futura erat generationi fẹtus sedes,& seminis receptaculum,ac materiæ fẹtui efformando, alendo aptum domicilium. Quamobrem rationi consonum est, si plus q̃ sibi sanguinis erat cõsectura,aliquid eius superesse,& redundare,quod nisi pellat, necessum est in mille morbos procidat.Hinc aũt decretum est naturæ melioris gratia,statutis quibusdam tẽporibus,quod sanguinis superest, per uternm innoxiè excernere:tum vt ei loco(ad quem tẽpore concentus præstatura est eundem sanguinem)assuescat,tum verò,vt à superfluo per commodum regionem corpus vendicare possit. Quem sanè sanguinem hac lege,& natura excretum, menstrualem Medici,& Philosophi omnes nuncupare soliti sunt, principio tñ ab Hip.accepto,qui lib.1.de mor.mul.id expressè primus omnium protulit, dicens. Sanguis menstruus exit interualli victimæ iugulatæ sanguini similis rubens.Cuius verbo vsus fuit etiam Arist.lib.7.de Hist.ani.c.1.dicens. Fœminis etiam per id tẽpus exurgunt vbera,quod fratrare dicitur, & quæ menstrua vocantur,erumpunt,quòd sanguis,quasi recens occisi animalis est.Quo loco etiã fœmellas adseruare iubet,& eisdem menses albos proficere refert. Neque eadem ratione credendum est, vini paris omnibus animalibus menstrua succrescere, etiamsi id ab aliquibus insinuatum videatur: nam ferè omnia animalia id materiæ, quod superuacuum est, aut in corporis alimentum vertunt, aut in corticem,squammam,aut pennarũ frequentiã,pillos vrinasve multas,& craf-

C

A ſas commutant. Ob idq; (vt Ariſt. refert lib. 6. de Hiſtor. anim. c. 20.) mulieribus inter fœminas, uberior euenit huiuſmodi purgatio, equabus minor, & adhuc parcior vaccis, alijs autem ferè inſenſibiliter profluit; nulli quidem ut mulieri, ut idem autor refert eodem lib. 18. Scribit quoq; Gal. de menſtrua purgatione, lib. de Venæ ſectio. aduerſus Era. hæc verba. Mulieres cunctas natura ſingulo menſe euacuat, ſanguine ſuperfluo foras effuſo. Et ſubdit docens quos præſtet uſus huiuſmodi ſuperabundās ſanguis. Muliebre enim genus, vt quod domi ageret, neque vehementibus laboribus exercetur, aut ſub claro Sole viueret, ac ob vtraq; hæc multitudinem humorum coarceruat, ipſam euacuationē plenitudinis tanquam remedium naturale obtinere opus habebat. Et unū iſtud naturæ quidē opus eſt, alterum uerò purgatio poſt partum contigens exiſtit, licet & fætura ipſa ſpecies ſit euacuationis. Nā ex ſanguine uteri cōceptus nutriri ſolet. Tum uerò poſtquàm editus eſt fetus, generatio lactis in mammillis, vacuatio hæc quoq; eſt plenitudinis parua. Indiderūt enim priſci illi medici huic vacuationis generi nomen à propria ſubſtantia quidem, ſed ab accidenti, nimirum, quòd ſingulis menſibus eius excretionem natura moliatur, ita ut ſiue
B præter naturam, ſiue natura ſupprimatur, minimè deſinat menſtruus ſanguis dici. Ex his proculdubio arbitror haud obſcurum eſſe qualis ſit menſtruorū ratio, & natura, & quale fuerit eius purgationis principium, & naturæ decretum in eadem excitanda. Verùm vt exactè perpendere poſſimus (cognita ſimul quæ ſecundum naturam eſt vacuatione) qua via, quibusve modis menſtrualis fluor præter naturam fieri poſſit: operæpretium duxi, primùm, quo tpe profluere ex naturæ lege teneatur; ſecundùm, qualis ſit eius ſanguinis ſubſtantia; tertiū, tempus, & rationem congeſtionis, & expulſionis perhiodicè; quartum verò, & vltimum, qualis ſit locus in quo aggregatur, & per quem ſecernitur, explicare.

Tempus igitur huic purgationi idoneum præfinire vnum certum, ac determinatum minimè poteſt: nam id profectò euariat fęminarum natura, & educatio. Conſtat etenim quaſdam eſſe inter fœminas, quibus, & carnis mollities, & meatuum laxitas tanta ineſt, vt mirum non ſit, ante duodecimum annū menſes prorumpant. Item aliæ ſunt hirſutæ, graciles, & pauco ſanguine, & carne præditæ, vt ēt poſt decimumquartum, aut quintum annum menſes protrahant, prę
C ſertim ſi viarum anguſtia adiungatur. Item caſta, & pudica educatio, & à virorum conſortio aliena remorari menſes aſſolet, ſicut laſciua, & venereis imaginibus plena anteuertere. Nam id tēpus natura huic purgationi dicauit, in quo fęminæ viri acceſſum, & amant, & perferre citra damnum poſſunt. Ob id profectò Ariſt. dixiſſe conſtat lib. 7. de Hiſt. anim. c. 1. fœminis per id tempus exurgere vbera, quod fratrare dicitur, & quæ menſtrua vocantur erumpere. Et ſubdit. Sed menſes tunc plurimi fiunt, cùm iam vbera ad duos digitos prominent, & vox eodem tempore puellarum mutatur in grauiorem. Et paucis interpoſitis ſubdit. Fit etiam, vt per id tempus cuſtodiri præcipuè debeant, maximè. n. ad vſum rei venereæ incitantur, cùm hęc incipiunt. Deniq; prouida natura dum fęminarum corpus cognoſcit conceptui eſſe idoneū, mox menſtrua pellit, ſignū alioqui, quo fęminas viro eſse aptas cognoſcimus. Qua etiam ætate prodit Hip. ſanguinis è naribus profuſiones maribus, puellis uerò menſtruorum eruptiones contingere. Cui conſimilem ſententiam li. 4. ſermone. 4. ca. 4. Aetium retuliſſe

liſſe conſtat. Qua profectò rõne (licet vt ex Paulo conſtat li.3.c.60. pleriſq; purgatio menſiũ contingat circa decimumquartum annũ, paucis citius circa decimumtertium, aut duodecimũ, non paucis aũt tardius quatuordecim annis) conſtat vltra id, quod frequentius euenire ſolet, quibuſdã anno vndecimo menſes profluere: quas ob id cenſeo breuioris eſſe vitæ. Quòd ſi autoribus fides tribuẽda ſit, conſtat ex multorũ teſtimonio, plures fœminas viſas fuiſſe vtero geſtare, dũ tantum nouẽ, aut decẽ eſſent annorum: quibus liquet, etſi maiori ex parte decimoquarto, aut decimoquinto anno menſes prorumpant, nullũ eſſe illis ꝓfinitum tẽpus. Nã quibuſdã ætas maturius prouenit, vt q̃ vndecim, aut duodecim annorũ ſpatio circumſcribatur, alijs verò quindecim annorum curriculũ non ſufficere certum eſt. Quare optimè dictum eſſe Hip. cenſeo, ætatẽ ab ætate differre, & naturã à natura: qñquidem id tempus, quod vni eſt pueritia, alteri adoleſcentiam eſſe patet. Itaq; poſtq̃ abundantiorem ſanguinem, q̃ ꝓ cuiusvis fœminæ corpore neceſſum eſt, natura procreauerit: menſtrua moueri tunc incipiunt. Quæ proculdubio aliqñ ex cocto perfecteq; conſummato ſanguine prorumpunt, nonnunq̃ verò ex crudo, & ſubalbido, præſertim in delicatioribus fœmellis, q̃ potius purgamenta vteri menſes iamiam minantia, q̃ menſtrua appellanda eſſe cenſeo. Cuius ſanè excrementi meminit ẽt Ariſt. li.1. de Gen. ani. c.20. diuidens menſtruã purgationẽ in albam, & rubram, illam quidẽ fœmellis, hanc verò perfectis iam fœminis propriam. Nec ſatis certè eſt noſſe, quo tẽpore menſes fœminis prorumpant, niſi nouerimus exactè qua ætatis parte deſinant; nam hoc ẽt maximi eſt momenti ad dignoſcendos fœminarũ affectus. Deſinunt fœminarum pleriſq; mẽſtrua quadrageſimo, aut quadrageſimoquinto anno; quẽ ſi præterierint, mirum non eſt, ſi ſexageſimum attigerint. Licet raro fœminas à quadrageſimoquinto vlterius fœcundas eſſe contingat: rarò principium, & finis menſtruationis, & emiſſionis ſeminis fœcundus eſſe põt. Quod ob id feciſſe naturã cenſeo, quia fœtus procreandi, & conficiendi calor in corporibus idoneus amplius reperiri non põt. Et qua rõne ante quatuordecimũ annum (quia caloris paucitas fœtui efformando impedimento eſt) fœminis mẽſtrua non præbuit natura: eadem quoq; proculdubio ſupprimit ſenioribus iã factis. Id quod eleganti paraphraſi docuerat Hip. li.2. pop. par.3. tex.33. dicens: Donec oſſa ſolida fiunt menſium circuitus eſt, q̃ ante hæc fiunt, grabia ſunt, laboribus octimeſtriũ germana, & primipararũ. Qua ſnĩa recenſet menſtrua durare donec oſſa dureſcant: hoc eſt in ſenectute, ac ſi ante hæc tẽpora ſubſideãt, & ſupprimantur. (ſic ego interpretor ſequentia verba) laboribus octimeſtriũ, & primipararũ germana ſuccreſcunt accidentia. Tẽpus porrò durationis mẽſium, ſeu dies, quos purgatio ipſa occupat, perdiſcere quoq; vtiliſſimum duximus: nam in hoc quidem plurium morborum rationem ſitam eſſe comperio. Quod apertè docet Ariſto. lib.7. de Hiſtor. anim. c.2. & 3. aſſerens quibuſdam breui tempore, hoc eſt biduo, vel triduo profluere. Quod fœlicius exiſtimat eſſe, quàm ſi diuinis purgatio protrahatur: nam aliquibus ſex, ſeptemve dierum ſpatium occupare ſolet. Quæ verò ab his deficit purgatio, aut eandem excedit, morboſa eſt: nam fœminæ maiori ſanguinis copia luxuriantes, ad quoque ſeptemve dies protrahunt purgationem. Quæ autem ſanguinem craſſum, copioſumque habent, & venas exiles, adhuc ad plures. Quod

proprio

A proprio c. latius sum probaturus. Atq; hæc de temporibus purgationis dixisse
sit satis. Institutum secundò fuit differere qualis sit natura, & cōditio sanguinis,
quem ad menstruam purgationem in fœminis çolligit singulis mensibus natu
ra. De qua re veteres, & neoterici varia protulerunt: quorū multi existimarunt,
menstruum sanguinem, omnino perniriosa, & inimica substantia constare. Qui
in suæ opinionis confirmationem frequens experimentum adducunt, quo fa-
cilè probari potest, feminas, & tpe menstruationis ab agitatione fœdissimi san-
guinis, & dum menstrua supprimuntur, grauissima pati accidentia, & varia. Q[illegible]
rationi putant esse consonum, ex vitio sanguinis illius præter naturæ instituti
retenti. Quibus etiam astipulatur Plin. qui lib. 28. c. 7. mille monstra continge-
re ex menstrua purgatione profitetur: tantum deniq; deterrimam esse méstruo
rum substantiam docet, vt dum prorumpunt, maris concubitum perniriosum
efficiant, segetes marcore perdant vermiculos, erucas, scarabæos, & alia noxia
animalcula interficiant. Apes item fugari, tenellas plantas ex toto deuastari, ac
B flores quoq; arescere menstruantis feminæ contactu fatetur. Item lina, cùm co-
quuntur nigrescere, accidereq; innumera alia mala, quæ lib. 7. c. 15. idem autor
refert. Mustum etiam ex fœminæ menstruantis adhæsu acescit, steriles fiunt ta-
ctu fruges, fructus arborum ocyssimè decidunt, exuruntur hortorum plantæ,
moriuntur inserta, hebetatur etiam speculorum fulgor, & eboris nitor, æs quo
que, & ferrum rubigine protinus corripiuntur. Sed quid opus est multis, quan
doquidem ipsamet fœminas, à quibus is sanguis profluit, innumeris, & grauis-
simis malis frequenter corripi videmus? Quibus veluti firmissimo argumento
probari potest quantum veneni obtineat huiusmodi purgatio Quod etiā pro-
batum reperies ex Columella lib. 11. Rei rusticæ c. 3. ex Solino quoq; in Poly-
histore c. 4. & Aeliano lib. Historiæ animalium, c. 8. quo loco de campe uermi
culo loquitur. Et autor ille Geoponicon lib. 10. c. 77. auctoritate Democriti: atq;
iterum lib. 12. c. 20. auctoritate doctissimorum Medicorū. Illud tātum dixerim,
quod ex legibus Zabrorum, mulier, qui menses fluxerunt, præcipiebatur sola
domi manere, cremabanturq; loca, in quibus pedem suum posuerat: neq; is tā-
tum pollutus erat, qui cum ea loquebatur, sed si ventus ex ea super mundum
C quempiam transijsset, is quoq; polluebatur: quod etiam ex Moses Aegyptij de
creto testatum reperio. Plures item sunt peritissimos Medicos, qui licet non ne
gent, aliquando menstruam purgationem esse pernitiosam, cùm hoc tamen as-
serunt, multorum morborum remedium eidem inesse sanguini. Referunt nāq;
podagras, strumas, & parotidas, panos, sacros ignes, furunculos tractatu men-
struantium mulierum liniri: sicut ex gestatione portiunculæ vestis ita infectæ,
tertianas, quartanasve febre curati: comitiales etiam morbos, ac rabientes sana-
re illitu. Vitiosum quoq; sensisse Arist. multò ante, constat lib. 3. de Hist. an. ca.
19. referens eum, qui statis circuitibus profunditur, genus esse quoddam san-
guinis vitiatum, & quasi ægrotans: est. n. repurgatum à puriore sanguine natu-
ræ beneficio, præsertim decrescēte aut silente Luna secretum. Ob idq; decretū
est Medicis, méstruo suppresso tot mala fœminis succrescere necessum esse. Cui
sententiæ astipulatur Gal. lib. de Tumor. præter naturam verbis expressissimis.
Medicorum tamen maior pars existimat, sanguinem menstruum esse quantita
te solum, & copia vitiosum. Cuius sententiæ Gal. fuisse creditur. Ac si quis etiā

Hipp. legat lib. 1. de Morbis mulierum reperiet, menstruum sanguinem his verbis depingere. Sanguis méstruus exit interuallis, victimæ iugulatæ sanguini similis, rubens. Ego autem multis rationibus asserere cogor, sanguiné menstruũ esse ex propria natura partem sanguinis puriorem ea, quam fœminarum altioni seiungit ipsa, aut saltem ei æqualem. Nam quemadmodum alterum nostræ generationis principium, semen nimirum, ex reliquijs vltimi, & optimi alimẽti ipsa elegit, & adseruat: ita profectò oportebat, alterum, nimirum sanguinem menstruum, purissimum quoq; seligere. Ratio etenim euidens id conuincit, si quidem fœtus in utero, & iam editi infantes certo quodam vitæ spatio eò plus caloris innati, & purissimi, ac humidi substantifici, & laudabilioris substantiæ habent, quo magis principijs generationis proximi sunt. Si igitur hoc verũ est, vt Hipp. & Gal. ac omnium medicorum decreto euidenter constat: rationi consonũ uidetur, nostræ generationis principia, pura, syncera, laudabiliora, & optimæ substantiæ esse. Nequit. n. quod imperfectioris naturæ est, materiam præstare perfectiori. At generationis principia, constat esse semen, & sanguinem méstruum; ergo esse naturæ perfectissimæ credibile erit. Prætereà ob id decreuit natura prouida, lac ex menstruali sanguine conficere, vt simile esset alimentum fœtus principijs, quibus constat. Quapropter fœminis lactantibus denegauit menstruam purgationem, vt fœtui idoneum subesset alimẽtum: sed lac esse purissimam substantiam, & ex simili factam inficiabitur nemo. Quod his verbis probauerat Gal. lib. de Venæ sectione aduersus Erasistr. una si quidem, & lactis & menstruorum substantia est, amborumq; (ut quispiam dixerit) riuorum fontes communes venæ sunt. Quòd profectò euidenter constabit, si fœtum crassiore alimẽto alas: nam protinus marcescere, aut deterius se habere cõperies. Itaq; si euidenti, & quotidiana demonstratione constat, infantes puerulos præstãtioris, laudabiliorisq; substantiæ, & caloris, quam matris substantia sit, oriri: cur ẽt credibile non erit, alimentum intra vterũ sumpsisse ex purioris sanguinis parte? Sed eadem est substantia, & natura illius alimenti, ac menstrui sanguinis; ergo perfectissimam esse, rationi consonum videtur. Nec valet in contrarium adducta ratio de malis, quę ex menstrua purgatione feminis ipsis, & plerisq; alijs rebus accidere videntur. Nam si quis rem diligentius, & penitus consideret, ob id profectò maioré in sanguine menstruo perfectioné arguet. Rõ huius rei est, quia prædicta accidentia ex menstrui sanguinis natura succrescere credendũ nõ est, sed ex cõcepta putredine: quia quò res aliqua purioris, & pfectioris est naturæ, & substãtiæ, eò, dũ putrescit, & corrũpitur, grauioré cõcipit putrediné, & maius vitium. Quod in semine corrupto in eisdé feminis haud raro solet accidere. Præterq̃, ꝙ id euidenter constat in corporibus hominũ, & aliorũ animantiũ, dũ corrũpuntur: nã quò perfectior est hoĩs natura, eò grauius putrescit, & fœtore, ac vitio ingenti conspurcatur. Quod ẽt latius probabo c. de Hystericis affectibus. Itaq; vitiosum esse sanguiné menstruũ, & veluti veneni naturã sapere, aliunde prouenire non põt, q̃ ex præstantia, & puritate sanguinis; qué, cũ primũ à natura separatur, corrumpi necesse est. Nam cũ subitò, & affatim neq; separari à reliquo sanguine, neq; excerni possit; sed paulatim, & sensim in vteri venis ad statutum à natura terminũ congregetur: fit facilè, vt ibidé per integrum mensis spatiũ citra corruptioné esse non possit. Tenuissimam nãq;, & syncerissi-

mam

A mam substantiã facillimè alterari erat opus, ita ut qđ in dies aggregatur, in dies quoq; uitiũ contrahat; ac dũ menstruationis tpe prorumpit, uitiosum quoque fiat, & accidentia, quæ retulimus, mille modis pariãt. Nec ob id profectò credẽdũ est hmõi sanguinẽ semp, & in oĩbus uitiari, sed in ijs tm̃, in quibus diu immoratur, & improbè expurgari contingit. Plus.n. afficitur dum una die vltra mẽsẽ feminæ statum retinetur, q̃ toto mensis tpe: quippe à natura in uasis uteri, & regulari, & adseruari aliquo mõ coniectandum est. Sic profectò neque oẽs feminæ, ẽt si menstruantes sint, segetes urunt, neque uermiculos interficiunt, aut speculum frangunt uel maculant: sed hæc mala eæ solùm feminæ faciunt, quibus, aut improsperè procedunt mẽses, aut deterrimum inest temperamẽtũ, uel morbus aliquis, in quibus sanè uenenum fieri, & sibi, & alijs mirum non est. In reliquis uerò purus, & integer sanguis in uteri uasis adseruatur ad prægnationis tẽpus, si fortè acciderit prægnantes fieri. Qua proculdubio rõne constat feminas maiori ex parte concipere mox purgatione prægressa: nã sanguis, qui ante

B purgationẽ in utero colligit præter quã quod geniturã uitiat, ineptissimus quidẽ est, ut alimentũ possit fetui præstare, aut fetum reddit imbecillum, & morbis obnoxium. Quocirca mox à purgatione ex sanguine denuò collecto, anteq̃ uitium contrahat, feminas concipere ut plurimum contingit: Nec ex eo putandũ est alterius esse naturæ sanguinẽ menstruum, & alterius eum, quo fetus alitur, vt Fernelius arbitratus est: nã utrumq; eiusdem esse sortis, facilè probari potest. Primò, quia per easdem ferè uias natura in uterum transmittit sanguinem mẽstruum, per quas fetui alimentũ subministrat. Quo fit ut credendum non sit aliũ sanguinẽ transmittere ad purgationem, & alium ad alitionẽ. Præterq̃ ꝙ huic vsui excogitauit natura, in feminis maiorem fabrefacere sanguinis copiam, nimirum, ut superesset fetui conueniens alimentum, quem sanguinem dum usui necessarius non est, singulis mensibus natura expellit. Ex quo rationi videtur cõsonum eiusdem esse conditionis, licet uitio ob moram contracto dissideant. Secundò, quia nõ est ueritati consonum, quod natura unius finis gratia preparat, esse diuersæ naturæ, & rõnis. Si igitur, & menstrualem sanguinem, conceptui,

C (si forte accidat) parat; & eum, qui ad fetus alimoniam in utero iam colligit, vnius finis gratia in eum locum mittit: credibile esse uidetur non diferre conditione, & natura. Tertiò id etiã confirmatur, quia lac, & sanguinem menstruum eiusdem esse sortis, & naturæ scimus, & correspondentiã adinuicẽ habere; ergo utrumque esse alimenti materiam erit uerum, atq; ex consequenti eiusdem rõnis, & naturæ. Argumento quoque est, neque prægnantes, neque lactantes menstrua purgatione fedari; quia in vtrisq; conuertitur in fetus alimentum: unde constabit eiusdẽ esse naturæ. Sed expendant quoque alterius opinionis fautores, menstruã purgationẽ non posse sola quantitate peccare, sed qualitate ẽt & uitio maximo: idq; ob rationes à me adductas. Censeo tamen illud uerbum, sola quantitate peccare (quod aliquod Gal. refert) non esse intelligendum, de eo sanguine, qui singulis mensibus per uterum excernitur, quippe eum uitiari mille rationes, & argumenta probant, sed de ea sanguinis portione, quã natura singulis diebus ab uniuerso sanguine separat, ut paulatim in utero collecta menstrualem efficiat purgationem. Qui porrò sanguis nullo uitio conspurcatus, sed sola copia exuberans in uterum à natura transmittitur, fetui alimentum

B 2 futurus,

futurus, aut in ijs, quæ vtero non gerunt, sanguis menstruus. Itaq; sanguis, quẽ natura ad vterum transmittit ex propria conditione purus est, laudabilis, sola copia exuberans: is verò, qui singulis mensibus per vterum excernitur, ob moram, quam ibidem contrahit, & ob tenuitatem, & puritatem substantiæ ocyssimè vitiatus qualitate, & copia alienus prodit adhuc in fœminis optimè tempe ratis. A

Tertium propositum fuit docere, quæ fuerit potissima causa periodicationis huius menstrui sanguinis in mulieribus. Menstruam purgationem ideo appel lati hanc euacuationem opinor, quod frequentius singulis mensibus fluat. Sunt ẽt qui flores eandem purgationem vocant, quia antecedit fructum fœtus in vtero gestaturi, sicut flos in arboribus fructum præcedit. Multi rursus appellarunt tẽ pora, eo quod statis temporibus prodeant. Qualis verò fuerit ratio huius periodica tiõnis ordinisq;, non satis apertum est, propterea quod autores non constãt in vnica eademq; sententia, neq; certè (si verum fateri velim) lex vna, neq; vna ratio signari potest, quæ naturam cogat statuto tempore id moliri. Nam etsi quã legẽ semel statuerit natura ipsa, peruertit nunquam nisi alterata, aut mutata: cũ hoc tamen, licet in fœminis decretum sit naturam semper in vterum certam quandam purissimi sanguinis portionem transfundere, neq; viæ sunt æquali semper modo expeditæ, neq; rursus sanguis ipse, qui colligitur, eiusdem naturæ est, neq; in eadem copia, vt statuto tempore fluere teneatur. Quapropter etiamsi natura semper sanguinem congreget: non tamen ob viarum, & sanguinis vitiũ, menstrualem legem semper seruare potest. Vnde constat frequentius singulis mensibus hunc sanguinem profluere; aliqñ, tertio quoq; mense, & in alijs alia seruata varietate pro indiuiduæ conditionis ratione. Ex quo, illud Arist. li. 7. de Hist. ani. c. 2. figmentum esse censeo, videlicet, ob id sexum fœmineum esse Lunæ tributum, quod ipsa crescente, huiusmodi sanguis in eis colligitur, & decrescente imminuitur, & purgatur: nam id aliter fieri euidenter comperimus. nam si verum esset, omnibus fœminis eodem ferè tempore menses prorumperent, Luna nimirum decrescente. Ego autem hac in re arbitror legem esse naturæ impositam, vt semper sanguinem illum in vtero adseruet, donec ex onere, aut alio irritamento ipsa ad expulsionem gliscat. Verùm quoniam id, quod quotidie accrescit, neq: eiusdem est naturæ, & rationis, neq; viæ semper æqualiter expeditæ existunt: ideo mirum non est, si præter legem naturæ inditam, citra ordinẽ conetur ipsa illum sanguinem expellere; & aliqñ anteuertat, aut remoretur, ob ea, quæ sanguini inesse diximus vitia. Nam tenuior aliquando est, nonnunquã crassior, sæpe syncerus, sæpissimè alijs humoribus permixtus, ita vt iuxta rationem consortij aliorum humorum menstrualis sanguis tempus lego naturæ statutum euertat. Argumento quoque est, menstruam purgationem non semper æquali tempore in omnibus fœminis durare: quippe inæquale est durationis tempus, prout fœminæ habitus, rarior, densiorvè fuerit, aut sanguis crassior, vel aquosior, vt latius paulò inferius docebo. B C

Quartũ verò, & vltimum propositum est monstrare per quas vias sanguis in vterum dilabatur, & per quas etiam ab eo prorumpere soleat; nam multis profluere modis, viris doctis, & peritis compertum esse censeo. Dubitatum hac in re est, an sanguinis mẽstrui separatio, ac disiũctio à reliqua ipsius sanguinis co-

A pia sit lunæ tribuenda. Cui diximus, vniuersã huius rei rõnẽ pendere ex naturæ lege, & instituto, q̃ vsum propagandæ speciei non ignorãs sanguinẽ separat optimũ, idq; perpetua diligentia curat, quẽ per venã cauam descendentẽ peculiaribus eiusdem ramis huic operi dicatis, in diuersas vteri partes transmittit. Nam partim ad vteri collũ seu ceruicem, partim ad ipsius corpus, & capacitatẽ: in quorũ partiũ venis immoratur, donec tempus purgationi aptũ instet, aut fętui gignendo alimentum præstari possit. In quo sanè opere silẽtio prætermittere nolui, vterũ nullam edere peculiarem actionẽ, sed vsum tantummõ susceptioni cõmodum præstare: non.n. trahit menstruum sanguinem, cùm ab eò alimoniã suscipere nõ possit: ob idq; natura semp illuc transmittere sedula diligẽtia curat. Neq; oportebat vterũ trahere, ne qđ sanguinis fœminæ esset utile, & necessarium, etiã allicere: sat.n. est q̃ hmõi menstruum sanguinẽ natura ipsa ex abundantia vtero, aut fętui largiat͏̃. Quod sanè opus trahenti potentiæ committi, erat periculosum: sed abundantiæ, & vbertati totũ negotiũ reseruauit, vt natura nimia copia luxurians quod superest uñ transmittat; parsimonia verò affecta, sui gratia id totum adseruet. Ex quibus euidẽter cõstat, sanguinem in vtero

B non colligi ui facultatis tractoriæ, sed natura quod inundat transmittẽte: alioq; neque conueniens neq; ad tempus expulsio fieret. Verum si quis dixerit, vterũ in grauidis fętus alendi gratia sanguinẽ allicere: intelligat vellim, tractionem illã non esse vteri munus, sed fętus. Nam qñcunq; ex orificijs, q̃ vteri acetabula dicuntur, seu venarũ ora, semen vtero conceptum attigerit; statim alimẽtũ per eadem ad se trahit. Vt apertè Gal. docet lib. de Semine cap. 4. & 7. Dilabiturque sanguis in vteri cauitatẽ, vt singulis mensibus expurgari possit, per varios, & diuersos canales in diuersis ipsius vteri partibus disitos. Nam ex caua uena descẽdente, quæ in venarum innumeras propagines dissecatur, duplices in uterum conductus inseruntur, quidã, ex ultimis eius diuisionibus, ex quibus, & vesica & rectum intestinum, & partes his vicinæ alimentũ susceptant. Qui postea in ipsius uteri ceruicem seu collum, in parte nimirũ eius interiori desinunt, sãguinemq; menstruum in virginibus ac prægnantibus fœminis profundunt: etiã si alijs quoque per easdem partes prorumpere possit: Nam cùm vtrisque vteri os

C clausum summopere sit, aliunde menstruam purgationem prouenire rarò contingit. Quidam præterea ex altiori venæ cauæ trunco proueniunt uenarum ductus, qui in vteri corpus inserti, in eius cauitatem desinũt, præstaturi fœtui alimentum, & fęminis ferè oĩbus sanguinem menstruum. Ex ramo namque illo venæ cauæ, quæ deorsum perreptat, vt testibus, vesicæ, vtero, & plerisque vicinarum partium alimentum impartiatur, duæ disseminãtur propagines: quarũ alteram Siluius epigastriam appellat: quæ rursus sursum ascendit, & alteri, quæ in mammas inseritur, occurrit: altera uerò propago ceruici vuluæ inserit͏̃. Qua deductione constat consensus uteri cum mammis. Quamuis aliter, iudicio nostro, intelligenda sit huiusmodi uenarum communio, vt alibi exposuimus. Ad hac igitur posteriori propagine interdum fluit crassior sanguis, non aliter q̃ p hæmorrhoides. Qua de causa multi, eam purgationem, quæ per has venas fit, ad uteri hæmorrhoides referunt; alij verò, ad veram menstrui sanguinis purgationem; per quas virgines, & grauidas purgari aliquando contingit: Quod in grauidis necessarium videt͏̃ ob arctissimam illam colli uteri astrictionẽ, fœtus

continendi gratia, à natura instructã. Ex quo profectò naturæ artificio euidenter constat; non protinus abortire grauidas, quibus ex vtero gestationis tẽpore sanguis prosilit: nam si ab exterioribus (quas primo loco retulimus) prodeat, innoxiè frequenter profluit; si verò ex interioribus, vt q̃ & fœtui adhærent, & illi alimentũ præstant (etsi non oẽs, sed quæ in lateribus vteri sunt, vt optimè aduertit Vesalius) rarò fœtus statuto tẽpore in lucẽ editur. Est itaq; verosimilius in ijs, quibus sanguis fluit, & non abortiunt, sanguinem per vteri ceruicis vasa excerni, potius q̃ per acetabula dicta, hoc est, per ora uenarum, quæ in uteri cauitatem desinunt: per quæ sanè, & alimentum trahitur, & fœtus inuolucra fiunt. Quod Gal. li. 1. de Semine, c. 6. rectè explicuit, dicens: statim inuolucra fieri, solasq; eas partes superesse perforatas, per quas sanguis, & spiritus à uenis, arterijsque maternis transmissio fieri possit: ob idq; profectò iudubitatum est aborsus præsangium, dum ab his uenis sanguis prorumpit. Cuius contrarium euenisse millies constat ijs, in quibus menses toto ferè gestationis tempore fluunt: quia menses veri non erumpunt, sed à fœtu in uterum trahuntur. Sanguis tamen p ceruicis uenas innoxiè, dum redundat, excernitur. Vt optimè etiam aduertit Moses Aegyptius particula 16. 19. quod etiam sanguine fluente ex aliquibus interiorum (ex eis nimirum, venis quæ in vtero vacuæ, & immunes à fetus ministerio supersunt) fœminæ non semper abortiant, verissimum est: sicut in eisdẽ menses quoq; diu per eas partes profluere. Vt suo loco latius probabo. At virginibus conueniebat non expurgari per vteri interiores venas: periclitarentur enim ex concreto sanguine non penetrante hymenem membranam intra vteri sinus disrumpi, vel grauissima accidentia, vel mortem perpeti. Quocirca rarò accidit non purgari virgines per vteri ceruicis venas. Quam differẽtiam, eiusq; rationem paulò inferius latius sum probaturus.

Prætereo consultò in hac parte longius disputare, ac docere menstruæ purgationis mensuram: nam uanum esse omnino existimo, incertam esse cõiecturam, quæ illi regulam, & mensuram certam assignare uelit, cum differat corpus à corpore, & natura à natura: sicut & inter se uitæ institutiones, tam eæ, quæ ad victus modum, q̃ quæ ad exercitia pertinent. Quamobrem purgationis quantitatem cuiq; proficuam ex conferentia, & tolerantia potius metiri oportet, quã omnibus, & singulis a'iquam communem, & propriam præscribere. Quamq̃ non latet me Hip. depinxisse li. 1. de morb. mul. moderati menstrui quantitatẽ. Inquit. n. Moderati uerò sunt menses prodeuntes in omni muliere, si sana sit, vt duarum heminarum Atticarum mensura secedant, aut paulò plures, uel pauciores, atq; hæc, aut duos, aut tres dies. Verùm ut constet meæ sententiæ ueritas quoad incertitudinem mensuræ, subdit paulò inferius. Longus autem tempus aut breuius, morbosum, & sterile est. Coniectare porrò oportet, mulieris corpus inspiciendo, & interrogare collatione facta ad priora, an semper morbosa uiuat, aut non. Si enim plures, paucioresve dies, quam solent, prodeant; aut ipsi plures, aut pauciores fuerint, morbosi sunt, nisi natura ipsa morbosa, & sterilis fuerit. Si uerò hoc fuerit, & ad salubriorem statum transmutetur, melius est. Quibus uerbis constare arbitror, ad cerritudinem quantitatis, antiquam cõsuetudinem, & propriam cuiusque naturam considerandas potius esse, quam menstruorum copiam.

A *De fœminis, quibus menses nunquam fluxerunt.* Cap. 5.

ON paucæ inter fœminas sunt, quibus (etiam si iam consenuerint) menses tamen fluxere nunquam: quarum nonnullæ visæ sunt concipere; aliæ verò steriles omnino permanere. Verùm, modo hoc, modo illud accidat, quasdam ex eis conspicimus, & prospera, & inculpata ualetudine frui; plurimas uerò mille affectionibus premi, omnes tamen, ablatam ex toto obtinere vteri actionem, quatenus ipse dicatus est his excrementis excernendis. Expendere autem seorsum unumquodque horum membrorum, causasque ad vnguem exequi: vtile, & multis usibus necessarium fore duxi. Primo igitur loco subeat in examen, qui fieri possit fœminam non menstruantem non concipere. Cuius dubitationis ratio in promptu est: nam si menstruę purgationis potissima causa in fœtus vsum, & gratiam à natura dirigitur, constat, dum deficit, conceptum fieri non posse, quoniam caret natura, ea sangui-
B nis redundantia, qua præstatura est fœtui alimentum. Cui dubitationi respondemus in medium adducta Aristo. sententia 7. de Histor. anim. cap. 2. quæ se habet in hunc modum. Nonnullæ etiam dum profluunt menses, concipiunt, postea concipere nequeunt, quibus vulua statim à purgatione comprimitur. Et postmodum inquit, Conceptus mulieribus à profluuio menstruorum sua natura contingit, & quæ his carent, steriles magna ex parte consistunt. Verùm fieri potest, ut aliquæ etiam sine eorum affluuio concipiant, videlicet, quibus tantum humoris colligitur, quantum ijs, quæ purgantur, restare solet post purgationem: quamquam non tanta copia est, ut foras possit effluere. Alibi etiam hoc idem asserit, dicens. Impossibile est concipere sine menstruorum excremẽto, quod aut redundans foras profluxerit, aut intus satis sit. Ex quibus locis constat quàm difficile sit credere fœminam utero posse gerere menstruis carentem: licet aliquando contingat. Sed, ut clarior doctrina euadat, dicimus etiam menstruorum defectum duobus modis posse considerari, uno quidem, dum fœmina natu grandior facta, omnino mensibus caret: quam proculdubio con-
C cipere contingit raro, etiam si tantum sanguinis eidem insit, quantum alijs, quæ concipiunt, post menstruam purgationem superest: eò quòd natura non solum ad fœturam progignendam prærequirat sufficientem in fœmineo corporeo sanguinis copiam, sed etiam exposcat eiusdem debitam quantitatem in uteri uasculis, requiratque ora vasorum, quæ in ipsum uterum degenerant, patentia, ut ab eisdem instillet id sanguinis in uterum, quod inuolucris efformandis sufficiat, ac etiam peruia, & libera uia ad alimenti delationem. Quibus omnibus, quæ proficua, & necessaria sunt fœtus formationi, carere huiusmodi fœminas necesse est: præterquã, quòd raro contrarium accidere constat, & Galeni principijs non uidetur admodum consonum. Secundo modo fœminam menstruis carere, & posse concipere existimamus, dum ante debitum menstruationis tempus viro concumbit. Q od aliquando contingere uidimus. Nam etsi semel natura menstruum sanguinem in mense excernat, sæpius tamen, ac diu eundem in utero, & venis ei proximis congregat, ita ut mirum non sit, si ante tempus menstruis dicatum, fœmina ex adseruato huic

vſui ſanguine concipere poſſit. Omitto breuitati cõſulens plures fęminas, quas dum nouem, decem, vndecim, duodecimve eſſent annorum, concepiſſe menſtruis nõdum incipientibus, viris doctis, & grauiſſimis compertum eſſe video. Quod profecto haud innoxiè fuiſſe factum credendum eſt: nam ſtatutũ habet natura huic miniſterio tempus, quod quæ anteuertit, nõ citra damnum faciet. Quandoquidem menſtruorum profuſio, certiſſimum, & euidens ſignum eſt, fęminam eſſe viro maturam. Vt ex Gal. apertiſſimè conſtat lib. de diſſectione vuluæ; qua parte ex intempeſtiuo viri acceſſu ſterilitatem, & varia mala ſuccreſcere docet: etiamſi, ut dictum eſt, aliquando huiuſmodi fœminas concepiſſe viſũ ſit. Secundò diligenter expendiſſe opportet quæ ſit potiſſima cauſa, propter q̃ plures fœminas innoxiè viuere citra menſtruorum affluxum cõſpiciamus. Cuius difficultatis gratia credendum eſt, duplicem eſſe in genere defectus menſtruorum cauſam: alteram toti corpori communem, alteram uerò ſoli utero peculiarem. Illa quidem ijs fœminis; quæ inculpatè degunt, propria eſt; hæc autẽ ijs, quæ laborioſè viuunt, peculiaris. Prima ſanè eſt naturalis totius corporis tẽperies, & ſubſtantia, partiumq; omnium configuratio. Quæ omnia cùm alicui fęminæ inſunt æqualia, ita ut cuiq; membro pro dignitate, & natura, habito reſpectu ad totum corpus, inſit ea configuratio, ſubſtantia, & temperies, quę cum alijs membris conueniat iuxta corporis, cuius ſunt partes, naturam, & conditionem: neceſſum profectò erit quoduis membrum trahere, conficere, & expellere quod ſibi proficuum forte noſcit. Ex quo inſertur, fœminas huiuſmodi habitu præditas ſuperabundante hoc ſanguine ex natiua ſorte carere, pręſertim ſi ſolidæ ſint carnis, exercitio dedite, & calore abundantiores; quas viragines nũcupare, haud ab re fuerit. Atq; cùm ex communi corporis temperie, & cuiusq; membri propria conſtet parum, aut nihil in corpore redundare, idq; facilè per inſenſilem halitum vi caloris digeri, & vterum ẽt robuſta cõſtare natura, ita vt nihil ſuperflui admittat: fit quidem facilè, vt cùm neq; corpus tranſmittat, neq; vterus ſuſcep tet, fęminas menſtruis carentes innoxiè viuere conſpiciamus, ẽtſi quibuſdam ſenectute adueniente uiſum ſit, articulares affectus & paraplexias, aliaq; accidentia eueniſſe. Quòd ſi compoſitio hæc, & temperies fœminæ cui ineſt, optima ſit, & ſana: cum hoc tñ ſexui, & ſpeciei morboſa, & præter naturæ inſtitutum exiſtit: & ob id, vtcunq; menſes nõ fluant, morboſum eſſe exiſtimo. Quibus accedunt hæ fœminæ, quas Aetius receſet li. 4. c. 51. Refert. n. pingues à natura fœminas magis eſſe reliquis exangues, minimasq; obtinere uenulas: quò fit, vt ſanguinis nihil ſuperſit præterquam, quòd ſi quid eius abũdet, ocyſſimè in pinguedinem concreſcit. Inquit. n. idem autor. Quo modo ergo purgabuntur, quæ neque ſanguinem, neque venas amplas habent. Annumerat etiã graciles fœminas, in quibus nihil penitus abundat ob gracilitatem, quæ ex diuturno affectu contracta nihil ſuperflui habet. Quod intelligendum eſt de gracilitate, quæ ex morbo facta, connaturalis reddita eſt: nam aliter menſtrua ſolùm ad tempus ſupprimit, non ſemper. Secunda verò cauſa, quam ſoli utero conuenire diximus, ob id morboſa eſt, quia etiamſi naturalis ſit, diſſidet tamen multùm ob eam uterus ab alijs corporis partibus temperie, cõformatione, aut ſitu: ita vt licèt corpus ſanguine menſtruali abundet, vterus tamen ex natura improbè conſtitutus ſuſcipere ipſum, aut expurgare nequeat. Accidit. n. frequenter

vterum

A vterum ex natiua constitutione ea temperie, aut figura vel situ esse efformatum, vt officio proprio vti minimè valeat: quò fit, ut redundans ille humor multarum calamitatum autor existat. Neque huic damno obstat vitium esse naturale: nam ex eò id mali etiam præstat, nimirum vt curari minimè possit. Est profectò hæc differentia inter vitia naturalia toti corpori communia, & ea, quæ alicui parti propria existunt, quòd illa salubritatem impedire minimè possunt, hæc verò nequeunt nisi insalubria existere. Exemplo est corpus proportionale infra mediocre paruum, aut supra id magnum: nam neutrum dum proportio inter omnia membra adseruatur, erit morbosum, aut deforme, etiamsi paruũ, aut magnum sit. At verò corpus quoduis, cui aliquod membrum magnitudine, aut paruitate ab aliis, nulla seruata proportionis lege, dissideat, morbosum censeri iure optimo debet, licèt cætera membra innoxia sint: crus enim alterum, quod alterum excedit, brachium, aut oculum, actionibus efficere est necessium. Sic vterus (etiamsi ex natiua constitutione id uitium contrahat) dum dispari temperie ab eà, quæ pro corporis ratione illi erat proficua, afficitur, aut figura immo-
B deratione ve à reliquo corpore dissidet, menstruorum morbosam retentionem, ac periculosissimam proculdubio efficit. Atque hi sunt modi, quibus dispari sorte fœminæ menstruis carentes afficiuntur.

Est igitur morbosæ menstruorum priuationis causa multiplex (vt dictũ est) cuius contemplationem præmittere oportet, si recta medendi ratione vti velimus. Prima est vteri temperies nimis calida, quæ superassatum ibidem sanguinem, ineptum fluxui reddit: quem eadem in parte immorantem in vteri scirrhum, cancrum, aut alios tumores præter naturam degenerare haud rarò conspicimus. Deinde cùm uterus plus sanguinis susceptare nequeat, fit facilè, vt per uniuersum corporis habitum inundet, ac vitiosus factus, in varios affectus degeneret iuxta corporis apparatum, & natiuam conditionem: quippe in aliquibus degenerat in cutis sordities, in alijs in grauissimos articulorum dolores, plerisque autem in uarias, & multigenas epilepsiæ species, quibusdam uerò in grauissimos capitis dolores, aut uitium aliquod cordi, aut uentriculo infensum. Proficiscitur quidem hoc intemperamentum aliquando ex natiua conditione, nonnunquam uerò ex grauissimo aliquo morbo, quem
C fœmina in pueritia perpessa fuerit. Quod quidem malum alijs ex siccitate euenit, alijs quidem ex praua uteri figura, ut inferiùs latius sum monstraturus. *Causa.*

Dignoscitur autem causa hæc ex frequentissimis, & grauissimis uteri doloribus, quales feruidus sanguis aliquo loco inclusus efficere solet, ex totius uẽtris ardore, ex purgamentis uteri, quæ simillima sunt colliquationi rubræ, fœtidæ, item ex substantia acris, & erodentis humoris: quibus frequenter uteri os, & pudenda exulcerati contingit. Quippe in his fœminis non ex toto uterus clauditur, ut nihil percolari possit: sed citra ordinem, & menstruam periodum huiusmodi purgamenta non quidem innoxiè exeunt. Dignoscitur id etiam ex partium genitalium ardore, aut squallore, & gracilitate, ac ueluti tensione, & duritie. Quibus item partibus inest pilorum crassorum, & nigrorũ maxima copia: necnon, & grauis odor ueluti carnis adustæ. Quod profectò uitium frequentissimè in cancerum degenerat, & in maligna ipsius uteri ulcera. *Signũ.*

Curandi

Curatio. Curandi verò methodus,& ratio,duplex est,altera , quæ vterum præcaueat ab his malis: nam cùm iam dictorum aliquod præest, peculiarem requirit curandi rationem , quam reperies proprio c. lib. sequenti de vteri affectionibus : altera rursus quæ superabundantem sanguinem minuat, & in utero iam contétum sensim,& leniter discutiat,& attemperet,q̃ premittere in hac curatione necessum esse censeo.Victus primò huiusmodi fœminis is optimus erit, qui frigidus cùm sit, parcus etiam , aut saltem quantitate modicus existat: hoc quidé ut auarior facta vniuersi corporis natura , minus aut nihil in uterum transmittat: illud verò,ut & sanguis frigidior factus vstioni sit ineptior, & sensim,ac paulatim uteri temperiem mutare possit. Ob id pullorum carnibus,arietis,aut uituli vti est opus,& ex oleribus quæ frigida sunt admiscere, & eisdem seorsum uti , ac malis granatis,arancijs,& quæ consimilis fuerint naturæ.Bibant aquam radicibus scorchionerae,aut hordeo,aut saccaro decoctam.Somnus sit aut moderatus,aut moderato paulò breuior:Exercitium sit partium tantùm superiorũ,quale fœminis uitam agétibus sedentariam proprium est.Iram,& animi perturbationes arceant,& frequentem deambulationem. Locus habitationis sit temperatus,aut temperato frigidior, irroratus semper frigidis asperginibus , & olfatui gratis . Verùm licèt in hmõi fœminis raro, aut nunquam menstrua mouere tentandum sit,saltem medicamentis id ualentibus, ne maior fiat, aut sanguinis ad uterum attractio,aut efferuescentia,& vstio:erunt tamen huic vsui apta pharmaca omnia, calidæ naturæ . Cùm hoc tamen sanguine misso per conuenienté regionem,nimirum per tali uenas bis terve in anno menstruum euocare est necessum,tum ut uterus nitatur successione eius,quoad euacuatur, aliquid etiam expellere:tum verò,ut si quid nimium obtinet,sanguine detracto ad meliorem statũ reducatur, hac.n.ratione uentilatis illis partibus minus exute , ut sanguis ibidem contentus.Quòd si dissuescere naturam ab vtero uoluerimus, vtilissimũ fore censeo ex dextra,aut sinistra saluatela,vel ex vtraq; semel,aut vis sanguiné interposito eodem modo tpe,extrahere. Atqui cum in his corporibus rõni consonum sit,plurimum fœculenti,& adusti sanguinis redundare,idq; propè vteri partes : vtilissimum esse censeo ineuntibus vere , & autumno hæmorrhoides excitare,sanguinemq; per eas effundere.Quòd si adhuc spurcissimum,aut plurimum sanguinem per corpus inundare cognouerimus:mollibus frictionibus (præsertim superiorum partium) & frequentioribus aquæ dulcis temperatè calidè balneis vti necessum erit: tum vt ad vterum transmittere natura dissuescat euocata ad partes cutis extimas:tum verò ut ibidé redundans sensim,& placidè per halitum digeratur : tum ét vt uteri ardor mitior factus vrere sanguinem deinceps desinat,& si quid eius continet,insensibiliter pellat.Præstabit quoq; nõ mediocre cõmodum apozematum frigidorum vsus,qualia sunt q̃ conficiuntur ex aquis stillatitijs frigidis,aut decoctis cum syrupo rosarũ,portulacæ, borraginis,& cichorij:q̃ ét gratiam epithymata hepati adhibita præstare solent.At vteri maxima habenda est prouidentia, ne eius vitium in aliquod grauius degeneret:& ob id curandum est humidis,téperatis,& lenissimis, medicamentis eiusdem uias dilatare,reserareq; uasorum oscula , ut liberè sanguinis aliquid exire possit,aut saltem eius calor attemperari,& in melioré habitũ, si natiuũ fuerit vitium,mutari. Quapropter primò vétrem inunges in ima eius parte oleo viola-

ceo

A ceo septies aqua rosacea loto,& lacte muliebri admixto:idem præstabit oleum amygdalarum dulcium aqua et hordei elotum,& oleum cucurbitæ,ac rosa.

Quòd si compositis uti uolueris,facilè erit ex prædictis oleis unguenta, aut linimenta conficere,adiectis axungia anatis,lacte caprilo,butyro uaccino,cum succis portulacæ,ramentis cucurbitæ uiridis,aut foliorum uiolarum cum modica cera.Præstat item ceratum ex eisdē rebus conficere, cui fœmina assuescat, quod tanquam peculiare præsidium, & minus importunum probo. Ex vsu quoq; sunt fotus ex dulci aqua mediocriter calida,aut temperata,præsertim si in ea feruerint lactucæ,portulacæ,& violarum folia, necnon & papaueris folia,& cucurbitarum ramenta,ac lenticula palustris. Eundem ēt usum præstant insessiones,& euaporationes,quas ex temperatiori aqua prædictis rebus decocta fieri necessum est.Quod si uelis simul attemperare,uterum & eius vasa reserare,commodum quoq; erit,decoctis prædictis addere capillorum ueneris comam,aut mercurialis pugillum,uel artemisiæ modicum,præmunito tñ prædictis euacuationibus prius corpore. Confert non minus clysterium refrigerantium usus, præsertim cum fœmina it dormitum:nam hæc optimè uteri intem-
B periem citra ullum incommodum corrigere nata sunt. Cuius census plura reperies lib.nostro de auxiliorum indicatione.

Siccitatem,si ex diuturnis pueritiæ febribus, aut obstructionibns contraxerit uterus,ita ut collapsis,aut corrugatis meatibus sanguis profluere nō possit, *Siccitas.* cognoscens haud difficulter ex præcedentibus affectionibus, ex totius corporis macie,ex partium externarum gracilitate,ex pudendis partibus gracilibus: quas in uirginibus crassas,prominentes,& carnosas esse compertum est. Item quia huiusmodi fęminæ ne minimum quid per uterum excernunt, imbecilles sunt,languidæ,& leuissimis laboribus defessæ. Item procedente morbo partes externæ crassiores redduntur,ueluti quodam malo habitu affectæ, utero nihil suscipiente ex partibus nequeuntibus uitiosum illum sanguinem conficere.

Curabis hanc siccitatem, & menstruam purgationem fortasse prouocabis humectiori facto utero,sanguineque ad ipsum euocato. Illud quidem efficies *Curatio.* non solum cibis,& potibus humectioribus,& optimi nutrimenti, sed balneis frequentibus ex dulci aqua confectis,inunctionibus ex oleo uiolaceo, amyg-
C dalarum dulcium,sesamino sæpissimè lotis,& resumptiuo unguento, & ex eo etiam quod conficitur ex prædictis oleis,ex mucillaginibus psyllij, seminis citoniorum,limaciarum cum modico oleo liliorum alborum, aut cerato ex eisdem confecto. Prodest etiam clysterem ex prædictis oleis inijcere,aut iuribus pinguibus,præsertim si fiat ex extremitatibus hædi,capreoli,aut ex decocto coclearum.Item ex butyro,ex lacte,ex decocto altheæ,maluarum,& ex succo portulacæ cum oleo amygdalarum dulcium,aut sesamino. Sanguinem fortasse uocabis ad uterum frequentibus deambulationibus, eis tamen, quæ lassitudinē non afferant:item frictionibus moderatis supra uteri regionem factis,nam ijs auxilijs calor moderatus in eadem parte excitatur, quibus partes collapsæ dilatantur,ut alimentum,& sanguis menstruus eodem etiam colore, & frictione euocatus,facilè subire uasa possit,& in uterum deinceps prolabi. Vacuationes omnino in hoc affectu fugere oportet, alienæ quippe sunt à corpore siccitate laborante.

Men-

Deprauata figura

Menstruis frequentiùs fœminæ carent ob vteri deprauatã figurã: præsertim si ex natiua conformatione proficiscať. Vt Gal. aduertit lib. 3. de causis sympt. c. 4. Nam qua ratione monstruosam conformationem in membris exterioribus factam frequenter conspicimus: eadem prorsus in interioribus idem accidere solet. Sic vterus deprauatam si sortiatur figuram, mirum non est, si proprijs mu nijs probè fungi non possit, præcipuè si, aut vasculis, aut foraminibus careat, aut perperam, ea habeat figurata, aut à debito loco auersa, aut vtcumque contorta, ita vt sanguis, quem natura in uterum defert, prorumpere minimè queat. Quod non rarò ex diuturna obstructione, ex casu, ex ictu, aut alio quouis accidenti euenire quoque potest. Cuius affectionis causas nosse difficile non est, si quis primò expendat priuationem prædictarum causarum: nam si nullum earum signum affuerit, rationi cõsonum videtur uitium omne in partium deprauata figura situm esse: præsertim si fœmina in cæteris sana appareat, optimi coloris, & boni habitus, & cum hoc accidentibus infestetur grauissimis, uentris tumore, dolore, tensione, & grauitate. Quod si figuræ uitium ex antiqua, & inueterata obstructione, ac ferè natiua facta prodierit, facilius adhuc id posse dignoscere sperabis: nam uiscerum obstructorum propria, & peculiaria existunt signa. Quorum meminero cap. proprio de vteri obstructione. A B

Curatio.

Hanc auté cãm, diuersam à prædictis exposcere curationem notissimum est. Nam in eadem nullis medicamentis vterum tractare oportet, neque ullam eius habere prouidentiam, eò ꝙ sit ex ijs, quæ ex natiuo uitio alioqui irreparabili, prodit. Sed omni ingenio curandum est, redundantem sanguinem aliò transferre vel imminuere, antequam, aut in vitiosum degeneret, aut in morbũ aliquem prorumpat. Ob idq; tutissimum in his fęminis est, ter quaterve sanguiné, singulis annis extrahere ex brachijs quidem maiori ex parte, aliquando uerò ex talo, uidelicet cùm vterus ex vitiato, aut copioso sanguine ibidem redũdante, affectum contrahit aliqué. Atque ea ratione cauendum semper est, ne in vterum irruat sanguis, eodem (ut dictum est) extracto, & retracto per brachiorum uenas. Quòd si fęmina (licet sanguine abundet) viribus careat, ita ut nequeat harum vacuationem frequentiã proferre, curandum profectò est, alijs auxilijs copiam minuere, nimirum uictus parsimonia, ac frequentioribus exercitijs, q̃bus parum sanguinis generetur & si modicum quid redũdat, exercitij viribus euanescat. Auertere etiam sanguinem à partibus internis ad extimas proficuum esse, ipsa rei natura docet. cui vsui molliter vniuersum corpus perfricare oportet, præsertim summo manè, singulisq; diebus: nã præter id, qđ frictio mollis ad extimas partes humores allicit, discutit etiam eorum non minimã parté. Idem quoque beneficium præstare cognoscimus aquarũ dulciũ balnea modicè calida, aut téperata: quibus fortasse maioré redundantiam humorum resolutionem moliri poterimus: quæ quidé auxilia in fœminis, quæ viro vtũtur, prodesse, mihi non est dubiũ: præstat ét non paruam vacuationem viri accessus. Verùm in virginibus, & castis ac pudicis viduis ea sufficere non posse experientia comperimus. Quamobrem prædictis auxilijs addere oportebit ea, quæ virtutem habeant sanguinem alio trãsferendi, vt natura ab vtero dissuescat, & copia quodã modo minnať. Cùmq; tñ in sanguine ad vterum transmittendo semper innitatur natura ex insita sibi lege, necessum profectò erit per partes vicinas deri- C

uationem

A uationem moliri, ne dum ad distantissimas retrahere conamur, tantum vterus suscipiat, quantum generandis alijs morbis sat sit. Quocirca in naturalibus vacuationibus suppressis, antequam in morbum aliquem degenerent, tutius, & certius erit præsidium, per vicina deriuare: ut quod ex naturæ lege ibidē trāsmittitur, per proximum regionem excernatur. Sic in huiusmodi fœminis, aut hæmorrhoides excitare, aut fonticulas cruribus aperire, indubitatū extitit semper auxilium, milleq; experimentis comprobatum.

Cæterum si ex inueterata obstructione, & ferè natiua facta malum oriatur, non erit ab re præter auxilia, quæ nuper diximus, aliqua vtero adhibere ex ijs, quæ obstructionibus auferendis proficua sunt. Quod item obseruare fas est in ijs fœminis, quibus instante, aut incipiente primitus mēstruo, ex graui aliquo symptomate, aut animi pathemate in totum suppressum fuit. Quorum omniū latius meminero cap. de vteri obstructione.

B Verùm quia rarò Medicus accersitur, nisi dum à prædictis causis iā aliquod graue accidens suboritur, qualia sunt, quæ frequentissimè accidere solent: necessum est nosse eadem mitigare. In qua re duo potissimum animaduertat lector; primum nullam esse aliam potiorem subueniendi rationem, quam ad causæ principiom deuenire, eidemque semper inniti: nam cessante menstruæ purgationis redundantia, aut vitio, protinus mala ab his proficiscentia subsidebunt. Secundum quòd licet necessum sit aliquando posthabita causa ob imminens periculum, eadem accidentia mitigare, & alijs auxilijs uti, quæ lōgè sunt à prædictis diuersa, iuxta accidenria naturam, & varietatem: cum hoc tamē ab optima scribendi ratione alienum mihi videtur, eorum hac in parte meminisse. Præsertim cum institutum sit, vnicuique seorsum proprium caput dicare; vt paulò inferius reperies.

C

De ijs, quæ clausa habent genitalia, & vterum. Cap. 6.

ALIO quoq; vitio (etsi rarò) affici fœminas conspicimus: quippe nonnullæ genitalia, & os etiam vteri perforata non habent, sed omnino, aut maiori ex parte clausa: qui affectus græcis phimosis dicitur, & quæ huiusmodi affectum patiuntur fœminæ Atritæ appellantur, etiam à Gal. lib. 3. de cau. symptom. cap. 4. Albucasis verò lib. 2. Methodi, barbara lingua Alratica nuncupauit. Aetius autem peculiare caput huic malo dicauit, de vtero non perforato inscriptum. Quod sanè vitium cum vniuersum ferè fœminæ vsum auferat, peculiarem prærequirit diligentiam, præsertim cum præter vsus commoditatem, quam interdicit, grauissimorum morborum soboles existat. Cuius affectus natura in deprauata mēbri configuratione sita est, in ea specie, quæ ad occlusos meatus refertur. Fatemur quidem Græci, & Arabes omnes quotquot huius mali meminerunt, fœmi-

fonticulas cruribus vel vivi ranea [illegible]

nas tribus modis posse claudi, vno quidem in pudendi alis, siue labijs: altero vero in ipso pudendi sinu: tertio denique circa vteri ipsius osculum. Sic enim inquit Auic. 21. 3. tract. 1. cap. 4. Clausura est, cum per os matricis eius descendit aliquid, quod prohibet coitum ex re addita lacertosa, aut panniculosa forti, aut est illic incarnatio ab vlcere, aut creatione, aut illud quod est inter os vuluæ, aut os matricis est secundum unum, & eundem horum modorum, aut est super os matricis eius, quod prohibet impregnationem, & exitum menstruorum ex panniculo, aut incarnatione ulceris, aut quod est eis simile, aut meatus non est inuentus in creatione, ut accidat uirgini, cum incipit menstruari, ut nõ inueniant menstruo meatum propter aliquam harum causarum. Ac postquam has omnes differentias adduxit, subdit præsagium, & inquit. Quare accidunt ei dolores, & ægritudo magna. Si ergo non ingenietur ei, redit sanguis, & denigratur mulier, & præfocatur, & moritur. Refert etiam paulò inferius curationem non contemnendam. A

Causa. Hoc profectò uitium, cuiuis parti insit, ab altera duarum causarum proficisci comperimus, aut ab exulceratione, utcunque fiat, si in eadem parte præcessit, cuius labra coaluerunt, uel callo obducto induruerũt, aut à tumore aliquo in scirrhi naturam indurato, aut carne aliqua in eadem parte superexcrescéte: quibus aut partes illas coalescere, aut coniungi, & foramen, seu meatum naturalem occludi est necessum, ut ex Auicen. paulò ante retulimus. Secundo autem ex naturæ defectu, & mõstrosa conformatione proficiscitur, quod aut materiæ ubertate, aut naturæ uitio in prima fœtus formatione effingitur, adnascéte prædictis partibus carnosa, uel membranosa aliqua substantia, aut factis ex toto occlusis, & citra foraminis aliquod uestigium, aut si uestigium existat, addita tamen membranosa aliqua tunica, qua uniuersum foramen protegitur. Quã quidé mébranulã fert Sauonarola aliqñ ex panniculo femur cooperiente fieri. Sed longe distinctius Paul. li. 6. c. 72. causas & rationem huius mali exequitur, dicens. Genitales mulierum partes clauduntur interim ex natura interim ex accessorio morbo quodam præcedente, aliàs in imò, aliàs in alis, sæpe etiam in medio spatij, idque aut secundum naturam, aut ex obstructione. Quod autem foramen intersepit intercluditque, vel caro, vel membrana est, sed specialius causas recenset libro tertio, cap. 73. Quo etiam in loco præsagium, & dignoscendi rationem adfert, ac leuem quandam curationem, quam ego etiam suo loco referam. B C

Dignoscendi verò ratio, præter affectus notitiã, q̃ manifesta est ex mensium
Dignotio perpetuò defectu, quo dissidere à mensiũ suppressione cognoscimus, & ex tumore & dolore partiũ pudendarũ ad vterũ menstruis cõfluentibus, & ibidem detentis (quo à deficientibus mensibus distare scimus) non vnica est: nam primũ docere oportet qualis naturæ sit causa, deinceps quo in loco ex ijs, quæ retulimus, existat. Causam igitur fuisse solutam vnitatem (cuius extrema coaluerunt, aut callum contraxerunt) præcedens vulneris occasio haud obscurè monstrat, veluti ictus, casus, vel ab aliqua re scindente, cõtundenteve percussio. Tumoré præter naturã, aut carnem supercrescentem facilè ostendit sensus partis: necessium enim est, si quid intercidit inter ea, quæ naturalia sunt, & cõtigua esse tenentur, protinus sentiri, tanq̃ quid extraneum, & à natura alienum partiq;

super-

A superadditum. Scirrhosum,& induratum tumorem cognosces etiam, ex præcedente inflammatione,ac dolore,& ex partis duritie. Verùm si natiuum fuerit vitium,ex priuatione prædictorum signorum perdiscere promptè poteris:nam his deficientibus rationi consentaneum videtur,ex natiua sorte vitium profici-sci. At non ita facilè distingues qualis sit affecta particula, videlicet, quæ illarũ trium partium(quas superius retulimus)clausa sit. Quod in virginibus,& fęminis, quæ viro orbatæ sunt, aliter quam per visum speculo immisso perdiscere minime poteris:in alijs tamen,quæ viro accedunt, affecta sedes facilè dignosce tur,ex defectu nimirum alicuius actionum,quas, & pudendum, & uteri collũ præstare habent. Præbent nanq; hæ partes hos vsus, videlicet, uiam ad conceptum,coitum,& sanguinis menstrui exitum:quare,ea fęmina, cui pudendi labra tunica intercluduntur,prædictis munijs destituta est. Nam cùm coire non possit,neq; item concipere,neq; menstrua purgare. Verùm si uiro uti possit,cũ hoc tamen menstruam purgationem non pellat, sed ocyssimè semen à viro eiaculatum decidat,haud leue est argumẽtum pudendi sinum clausum esse. Quod B si in ipso uteri ostiolo fœmina idem vitium patiatur,concipere neutiquam poterit,bene tamen menstruam fundere purgationem:quoniam,ut superiùs probatum est,in uirginibus, & prægnantibus menses profluere per venas, quæ in uteri collum desinunt,optimè possunt. Itaque non inconuenit fœminam esse clausam,& viro vti,ac menstruis probè purgari,dum in vteri osculo vitium pręfuerit:sed concipiendo apta minimè quidem erit. Atque sunt signa, quibus clausas fœminas nosse, haud difficile erit, & quibus clausionis locum distinguere promptè poterimus.

Cùm propria huic affectui curandi ratio chirurgis magis quàm medicis vsu veniat,non est mihi in animo,in eadem plurimùm immorari: sat erit medendi rationem in genere cuiq; causarum propriam docere. Si priùs dixero Paulum, lib.6.c.72.ad ascissionem reduxisse uniuersam eius curationem. Sed lib.3.c.73. specialius hæc scripsit. Loci muliebres circa ipsorum os clauduntur uel ex præcedente exulceratione,vel in scirrhum durata inflammatione. Curabuntur insessibus,qui emolliant ex hydræleo,& fœnugræci decocto,consimilibusq; cata- Curatio. C plasmatis,& pessulis. Porrò inquit,Si malum inueterauerit,suffimentis,vaporibusq; ijs,qui ex aromatibus conficiuntur,vtendum erit. Iam verò soluit hoc vitium,cùm nil aliud sit,quàm vuluæ ostili astrictio,pessulus ex hyssopo,nitro,resina,& terebenthina. Sed ad medendi methodum iam accedo. Pręcedens igitur vlcus,cuius ratione partes callum contraxerũt,aut coaluerunt, nouare iterum oportebit,vt separatis partibus,quæ coaluerunt, adhibita deinceps maiore diligentia,antequam partes congrua cicatrice obducantur,separatè coalescant; qđ fit instrumento quodam ad uirilis membri similitudinem efformato: confecto quidem ex lineis filamentis,inspersis verò puluisculis,& medicamẽtis, quibus inducendæ cicatricis uis insit:qualia diximus lib.2. de Indicatione præsidiorũ. Verùm si callum partes vlceris contraxerint,abscindi scalpello callosam substã tiam medendi ratio postulat. Deinde, eisdem medicamentis leuem cicatricem inducere,quæ nulli partis officio impedimento sit. Quod si vteri aliqua pars ex ijs,quas retulimus,in tumorem induerit, mollibus medicamentis rem agere primò oportebit,quibus,& tumor mollior factus, faciliùs per insensilẽ halitũ

ope

opere ſoluentium axiliorum euaneſcat, partiumque meatus ſubinde reſerentur, dilatenturque partes ipſæ, quantum proprijs miniſterijs opus fuerit. Præmittenda tamen ſunt cataplaſmata, & encatiſmata emollientia, quæ parantur hydræleo, & fœnugræci elixatione. Cui etiam vſui deſeruiunt peſſi, ſuffitus, lotiones, & pleraque alia, quæ cap. de vteri ſcirrho, & inflammatione docebo. Solent etiam meliceride, & atheromata, & ſteatomata in ipſis partibus adnaſci, & prædictas clauſuras ferè efficere. Quæ omnia dum cognouerimus, facilè prædicta methodo curari poſſunt. Fœminis verò, quibus ex prima conformatione hæc vitia inſunt, nullum aliud inuenies tutius, & vtilius præſidium, quã ſcalpello tunicam, quæ foraminibus anteſtat, per medium ſcindere. Cuius operis rationem docuit optimè Arabis Albucaſis: in cuius foramen immitti iuſſit inſtrumentum illud virili membro perſimile, quod ibidem diu immorari permiſit, donec cicatrice inducta, partes non amplius coalituras cognoueris. Docent autem paulò latius huiuſmodi curationem autores non pauci: nã Theodorus Priſcianus peculiari diligentia id conatur docere. Sed diligentius adhuc Moſchion medicus quidam græcus. Quod etiam docuiſſe viſus eſt Aetius libro quarto, Sermon. 4. ca p. 96. quò poteris adire; ſi pluribus verbis opus habeas. Curandum quoque eſt in quauis cauſa, ne quid menſtrui ſanguinis, ſi fortè in vterum decedit, cui via præ occluſione non erat, vel pauxillum quidem temporis ibidem maneat: nam dum concreſcit, grauiſſima ſolet accidentia inferre. Et ob id maxima diligentia vterum abluere ſequenti die ab vteri apertione conuenient. A B

De menſtruis per locum non naturalem erumpentibus. *Cap.* 7.

VSTISSIMAM meritò, Hippocratem appellaſſe naturam cenſeo, eamque eruditam eſſe, quamuis nondum aliquid addidicerit, ratum: nam quis naturæ maieſtatem, & diligentiam non mirabitur, ſi attento, peruigilique animo eius opera intueatur? Quæ profectò non ſolum in efformandis corporibus augendis reficiendiſque ſedula diligentia innititur, ſed incredibili etiam ſolicitudine ea præcauet, curatque, ne quid mali, quantum in ſe eſt, ipſis accidat? Quod ſanè opus, vt conſequatur, quæ non tentat? bone Deus, quibus nõ innititur? quæ non conſequitur aduerſus omnem expectationem? Eius proculdubio dignitatis, & efficaciæ ſunt naturæ opera, vt eandem meritò artem diuinam appellauerit Plato. Atqui (vt interim alia, breuitati ſtudens ſubticeam) quantam illi menſtruorum purgatio curam impenderit, admiratione dignum eſſe arbitror. Quam ſi iamiam inſtantem cognouerit, præcauens grauiſſima mala, ſollicitè expellere curat. Quòd ſi loci naturalis oblita, aut fortaſſe impedimento alio præpedita, onus excrementi perſentit, citra vllam moram, locum, per quem ſeſe ab onere liberet, quærit, & qualiſcunque ſit, ſibi efficit naturalem, eique aſſueſcit. Ac licèt ex eo fœminas ſteriles efficiat, præcauens maius periculum, id patienter fert. Contigiſſe id naturæ beneficium (ne dicam vitium) fœminis, non rarò conſpicimus: nam dum errabunda onera C

da onera

A da onere pressa natura menses pellere conatur, si aut scopo aberret, aut illi naturalis locus obstaculo quouis sit denegatus: in quibusdá per nares copiosissimo sæpe sanguine effuso, menses agit, in alijs verò per eos. Nec mirú profectò id esse debet, siquidem Hip. 5. apho. 32. refert. Mulieri sanguinem vomenti mé struis erumpentibus solutio. Ex qua snia infero haud esse difficile naturam turgentem, & errabundam per consimiles regiones menstruum purgationé pellere: quippe facile defertur menstruus sanguis ad os, aut ab ore in vterú. Per cauam. n. in stelechiam, & ex ea per venas Meserei, si multus sit, in duodenum, ac ieiunum, ex eis in pilorú, & per ventriculum vomitu reijcitur. Sed quod maiorē infert admirationé, id sanè est, quod nos iam ter vidimus, videlicet, per minimum manus digitum, & per anularé sinistræ manus singulis mensibus sanguiné profundi, non copiosum, in religiosa quadá fœmina, cui natura menstruá purgationem per vterum denegauerat. Alteri quoq; certò accidisse scio, rubore quodá facto in altera maxillarum singulis mensibus naturam purgationem menstruá denegasse. Cognouimus ét aliam, cui vnoquoq; mense sanguis licet B modicus, per maiorem osculi sinistri angulum fluebat. Plures item sunt, quæ p sanguinis sputum à menstrua purgatione natura immunes fecit. Ac ne videar tempus in historijs conterere, certum est huiusmodi affectionem esse symptoma in genere excretorum præter naturam consistens, idq; quatenus ad particulam à toto genere huic vacuationi alienam, pertinet. Quamobrem id vitium referendum est in facultatem excernentem, cuius munus in corpore est, aliena pellere: quam porrò facultatem totius corporis intelligere oportet, non vteri, etiamsi huic operi dicatus à natura fuerit. Quod profectò symptoma non rarò contigisse arbitror ex eiusdem facultatis robore, & prouidentia: ná cum ob aliquod vteri vitium, aut venarum, quæ in ipsum desinunt, ora cœca esse natura cognouerit, gnara huius ministerij, aliam quærit regionem, qua inuenta, incolumem tuetur fœminæ sanitatem, quam alioqui ocyssimè casuram cognoscit. Hanc nosse Medicus præ omnibus tenetur distinctioné, ne fortè causam ignorans, curationem vbi opus non sit, tentet, aut eam prætermittat, quam consequi non esset difficile. Quocirca primò nosse & diligentia distinguere oportet, an C natura errans id accidens efficiat, an melioris gratia coacta id moliatur: ná hoc profectò, aut impedire, aut peruertere, aut vtcunq; alterare nefas est: illud verò sensim, & leniter permutare vtile & necessarium.

Dignosces aút, hoc an illud sit ex fœminæ habitu, ex cōferentia, ex symptomatis, q̄ natura in vtroq; casu mouet: nam dum id melioris vsus gratia molit: citra accidentia, q̄ maximá inferant molestiam, mouet; & boni habitus præest fœmina: quinimò vacuatione p̄missa, si quid mali antea perpessa fuerat, libera euadit, tandem optima fruitur sanitate. Ad quod ét non leuem conjecturá præstat vterum singulis mensibus quodammodo turbari, signum profectò euidés, quo monstratur naturam vterum aggredi, vt per ipsum, menstruum excernat: quem cum impedimento aliquo ineptum persentit, deserit, & vt valens ad consuetum locum regreditur. Quod cú Medicus cognouerit, auxiliares manus adhibere non curet. At in alijs fœminis, in quibus errans natura vitiosam hác purgationé molitur, inquirendum est quali sint habitu præditæ, qua fruantur sanitate, quibus premantur accidentibus, quoue tempore. Nam si valetudinaria fœ- *Dignotio*

C mina

[handwritten marginal note:] p minimum manus digitum et anularem singulis mensibus sanguinem profundi, ... item ex oculi angulo

mina fuerit, si frequenter conqueratur, præsertim dum purgationis instattem- A
pus, quo prætereunte leuari minimè conspicimus: nulli dubium esse arbitror, erroneam esse illarum naturæ actionem. Cuius causas inquirere deinceps oportebit, & iuxta earum rationem cuiq; curationem ascribere.

Causa. Solet sæpissimè natura hæc uitia mouere vehementissimo aliquo animi pathemate, aut mentis turbatione, distracta, irritatave potentia, præsertim instantibus, aut fluentibus mensibus: qua etiam occasione perturbata, & erronea quoque efficit munia. Nam quantum possint animæ passiones nemo ignorat: sunt enim qui mortem inferre posse fateantur: quod etiam malum ab externa aliqua occasione proficisci comperimus. Prodit item id uitium à uehementissimis partium superiorum doloribus, uel earundem grauissimis malis, quibus naturam euocari per easdem partes, dum superflui aliquod obtinet, mirum non est. Item, id malum sæpe efficit partium superiorum imbecillitas uteri, & partium inferiorum robur, quo renuunt superflui quicquam recipere: quapropter coguntur partes supernæ, & iecur per aliam partem id expellere. Quòd si per hæmorrhoides, aut per urinam naturam menstruum purget, minusve sanè uitiosum existit, cæterum conceptui obstat. B

Dignotio Primas causas dignosces facilè ex ijs, quæ præcesserunt, fideli à laborante accepta relatione, præcesserit ne aliqua prædictarum causarum, uelut ingens timor, aut alia mentis vehemens turbatio, uel quæuis alia externa causa, quæ ualidam in mulieris corpore turbationem efficere possit. Quod non minùs causare poterit intempestiuus frigidæ potus, qui clausis infernis meatibus supernam regionem petere naturam cogat. Sic crurum, aut capitis lauatio instantibus menstruis, sic etiam esus, aut vsus aceti. Quarum omnium notitiam diligens medicus facilè à fœmina accipere poterit. Quòd si nihil ex his præfuerit, interrogare oportet, doluerint ne uehementer, aut diutius quondam partes superiores, aut graui aliquo malo affectæ fuerint. Quæ sanè omnia diligenter examinata præuidere oportet, & ex eis, quæ præcesserunt, uel tunc affuerint, habita certa coniectura, iuxta id, quod potissimam mali causam esse cognouerimus, medendi rationem instituere oportebit. C

Curatio. Si qua in re facta diligenti prouidentia curationem aggredi oportet, in ea profectò est, in qua aduersus naturæ motum est pugnandum, etiamsi motus a lege naturæ absit. Nam, & naturam cogere contrarium institutum efficere, & humorem aliò euocare, & præter naturali uacuationi disponere, magni momenti rem esse dubitabit certè nemo. Atque cum hæc sint opera, quæ necessariò Medicus exequi tenentur, ut quid utile efficere possit: necessum proculdubio est diligenter, q̃d agere, aut p̃termittere in curatione hac opus sit, priùs considerare. Quãobrẽ huiusmodi fœminas curandas suscipere formidandum est, nisi dum grauius periculum speratur ex accidentibus, quæ quotidie crescunt, quàm ex uiolentia in naturam illata. Erit igitur primum curandi principium redundantem sanguinem demere, eundem euocando ad imas partes, factis ex talo uacuationibus, adhibitis cucurbitulis fœmoribus, & suris, & coxis etiam, quandoq; scarificatis.

In quo p̃fectò opere, eo t̃pe magis ĩniti oportet, ĩ quo accidẽtalis alicuius gra

tia eo

A tia eo utimur:utrunq; tamen vſum præſtabit ſanguinis euocatio, & extractio p hæmorrhoides. Nam dum in animo eſt ſolum ad uterum euocare ſanguinem, oportebit potius ſupernas partes quodammodo refrigerare, ac déſare: infimas uerò calfacere, & humectare, ac aperire. Verum quoniam illud fieri commodè nequit (niſi aut per brachiorum frigida lauacra, capitis etiam & faciei, aut per priuationem exertij earundem partium: quapropter interdicere oportet in huiuſmodi fœminis cantum) tentandum quidem frequentius eſt frictionibus, deambulatione lauacris, balneis naturalibus, aut calidis arte paratis, inunctionibus, fomentis, inſeſſionibus, peſſarijs, clyſteribus uterinis, quorum capit. de prouocatione menſtruorum meminero. Vnum tamen habet tanquàm peculiarē præſidium hoc mali genus, nimirum, frequentium balneorum naturalium uſum, eorum præcipuè, quæ ſulphurea ſunt; in quæ fœmina ſummo manè ingrediatur, ibidemque debito tempore immoretur, dummodo balnei aqua tantum uteri, & iecoris regionem pertingat; quo tempore eiuſdem fœminæ ſuperiores partes (ne calidiſſimo aeris balneo etiam dilatentur) flabellare, attemperareq; commoto leuiter aere oportebit. Cætera uerò, quæ hic deſiderantur, reperies cap. citato, & lib. noſtro de indicat. præſidiorum capit. de prouocandis B ſuppreſſis fluxionibus.

De menstruis superfluis. *Cap.* 8.

QVANTAM Hip. in artifice ad affectuum curationem prærequirat diligētiam, nullius eorum, qui eius ſcripta curioſè euoluerint, ignorabit: inquit. n. lib. de Morbis (docens quæ ſunt perito Medico, ne in curatione aberret, expendenda.) Primum quidem, à quibus omnes morbi hominibus fiūt, deinde verò, qui morbi neceſſariò, vbi facti fuerint, aut longi ſunt, aut breues, aut lethales, aut non lethales, aut aliquam corporis partem mutilent, aut non mutilent, & qui poſtquam orti ſunt, dubij ſint; an mala ab ipſis ſint euentura, an bona; & à quibus morbis ad C quales tranſitus fiant; & quæ per fortuitum ſucceſſum Medici ægrotos curantes faciunt, & quæ bona, aut mala ægrotantes in morbis perpetiuntur, & quæ importunè, aut dicuntur, aut fiunt à Medico ad ægrotū, aut ab ęgroto ad Medicum, & q̄ exactè fiunt, aut dicuntur in arte, & quæ recta in ipſa, & quæ non recta, & quod ipſius principium, & finis, aut medium, aut aliud quid eius modi demonſtratū; quod rectè habet, vt in ipſa ſit, aut non ſit; & quę parua, & magna, & multa, & pauca; & ꝙ oē in ipſa vnum eſt, & omnia ꝙ vnum; & quæ fieri poſſunt, intelligereq;, ac dicere, & ſi opus ſit, neq; intelligere, neq; dicere, neq; facere; & quod facilitas in ipſa ſit, & quod difficultas; & quod opportunitas, & quod intempeſtiuitas; & quibus alijs artibus ſimilis ſit; & de corpore quod calidum ſit, aut frigidum, aut ſiccum, aut humidum; & quod forte, aut debile, aut denſum, aut rarum, & quę multa pauca fiunt, aut in melius, aut in peius; & qđ honeſtè, aut turpiter, aut tardè, aut citò, aut rectè, aut non rectè; & quod malum ſupra malum fieri neceſſum eſt. Optimum eſſe duxi ad verbum trāſcribe-

re Hipp. dictum, vt quisque intelligat, q̃ sit difficile curationem quamuis aggre- A
di, quando hæc omnia diligenter nosse, necessarium esse apertè fatetur. Quibus si adhuc addideris sexus differentiam, clariùs proculdubio cernes tam esse difficilè in fœminis curationem optimè moliri, q̃ esse Medicum. Quippe vt Hipp. fatetur lib. 6. Popul. par. 7. diuersi in fœminis reperiuntur morbi, & diuersa, ob id necessaria illis est curãdi ratio. Hoc sanè diximus, ne quis illotis (quod aiũt) manibus existimet fœminarum affectus curari posse: sed cautior, & diligentior ex rei difficultate factus, facilius quæ difficilia sunt, consequi possit.

Ad institutum igitur accedendo, optimè Hipp. dixisse constat. lib. 5. Aphor. text. 57. Si menstrua plura fiunt, accidunt morbi; & si non fiunt, ex vteri morbo contingunt. Nam frequentissimè conspicimus fœminas ex fluxu mensium ad tantam peruenire immoderantiam, ut uel pereant, uel in grauissimum aliud malum promptè affectus degeneret. Quod etiam lib. 1. de Morb. mul. Hipp. hac verborum serie dixerat. Si menses plures q̃ oportet, prodeant, & crassiores, nimirũ corpore natura fluido, & osculo vterorum prope pudendum sito, & ad hæc multo cum uiro coitu vtatur, & conuiuetur semel, aliquando multi descenden- B
tes, & affatim prodeuntes os vterorum impetu suo magis dilatant; & si ad hæc non incidat vasorum euacuatio, sed rursus multus accesserit calor, & os amplũ faciunt, & corpus, vtpote muliere conuiuante, & voluptatem consuetudinemque viri consectante facili fluxu ad vterum etiam calor defertur, & decolor erit, quandiu sic habuerit. Subdit quoque idem autor multò plura, quibus comprehendit vniuersam ferè huius morbi rationem. Verùm quia, vt Hipp. refert, grauis est affectio hæc, & quæ plures alias asciscere solet (vt etiam Mosem Aegyptium particula 16. text. 18. dixisse constat) ob id necessum est, eius naturam & causas admussim expendere.

Affectus natura. Est igitur menstruorum fluor, vt Gal. docet lib. 6. Popul. parte 1. com. 7. quando menses plures, aut copiosiores fuerint, quàm solent. Multi uerò definiunt, esse quando vltra consuetum tempus purgationis magna copia effluxerit. Alij autem aliter diffiniunt: nimirum, cùm fluunt immodicè, & præter modum, peculiaris naturæ, ætatis, aut uiuendi institutum, aut præter statas periodos, hoc est, si bis in mense repetat. Nec credendum est, adductam Hippocr. men- C
suram libr. de morb. mul. omnino veram esse, & certam. Inquit enim, Menstruam purgationem moderatam esse, quando per biduum, aut triduum excernuntur sanguinis ferè duæ heminæ atticæ: verum hoc verum fuisse arbitror illis temporibus quando, & victus ratio temperata seruabatur neque ita otio, erant debitæ mulieres. At nostris temporibus quum plurima in illis reperiatur diuersitas (siquidem aliæ ad quinque vel sex vsque dies purgantur, aliæ ad octo etiam, & aliæ copiosissimè atque aliæ partius) naturarum, & consuetudinis quoque diuersitatem inspicere opus erit. Sed vt rem paucis complectar, existimo cuiusque fœminæ naturam, aut statum quoquo tempore fuerit, considerandum esse, vt ab his sumpta ratione, facilè metiamur quantum sit immodicũ, quantumve modicum. Nam ea verè dicitur menstruorum redundantia, cùm purgatio naturalem modũ excedit: at is modus existimandus est penes feminæ consuetũ fluxum, aut penes sanguinis cõditionem, aut iuxta id, quod in abortu excerni solet, si femina abortierit, aut si pepererit, iuxta debitã partus naturalis

copiam.

A copiam. Quòd si medicamenti alicuius ora venarum aperientis occasione sanguis profluat, vires quoq; medicamenti extimare oportet, & quantũ ipsas fluxio superauerit, tantum ipsam esse immodicam conijciendum est. Quibus etiã adiungere oportet, quod Gal. docet lib. de diff. sympt. videlicet, si prædicta vacuatio fiat ad animalis commodum, aut incommodum. Quod si vsui proficua non fuerit, immodica & inutilis existimanda est, præsertim in prægnantibus, quibus rarò, aut nunquam vtilis existit.

Est quoq; necessariũ expendisse cuiusnã sortis sit hæc affectio, q̃ censeo reducendã esse ad symptomatũ genus, quod in se cõplectitur ea, q̃ immodice excernuntur. Atqui licet quibusdã (vel ex Gal. mente) visum sit, hanc solam vacuationẽ ex sanguinolentis non esse toto genere præter naturã, quia menstrualis purgatio ab hac lege excipitur: ego quidẽ existimo menstruã purgationẽ dũ naturæ modum non excedit, excipiendã esse ab ijs excretionibus, q̃ ex sanguine factæ toto genere præter naturã dicuntur: sed qñ naturæ modum excedit, ita vt immodica fiat, mihi non est dubium, quin ẽt toto genere præter naturam sit,
B quemadmodum & cæteræ oẽs. Nam si loci cõmoditas, & naturæ consuetudo, ac vsus eam vacuationem, naturalem efficiant, hæc quidẽ non possunt immodicam sanguinis excretionẽ secludere, quin toto genere præter naturã sit: quẽadmodum fluxus sanguinis narium, si quidem per vtrãq; partem id, quod vsui naturæ necessarium erat, præ cunctis humoribus, libere excernit. Vtcunque tñ sit, ab eo morborum genere profici censemus, quod in mala figura, seu partis conformatione situm est: nam ex meatuum naturalium præter naturali amplitudine vitium id proculdubio prodit, nisi ex soluta vnitate aliqñ accidat. Itaq; necessum est, figuram retentioni sanguinis idoneam vitiatam esse in eo affectus genere, q ampliores, q̃ par sit, meatus in se complectatur. Fieri aũt tales meatus non vno modo contingit, sed plurimis: nam aut vasa, quibus incumbit sanguinem continere rumpuntur à re soluente, & dilacerante ve continuum, aut aperiuntur per propria foramina, & extremitates, aut exeduntur ab humorum malitia, & acrimonia. Dũ verò vasa aperiuntur, si magna sint Anastomosis affectio appellatur: profluit.n. in his multum sanguinis, & confertim. Verũ si par-
C ua sint, appellatur Diapedesis, in qua fertur per resudationem sanguinẽ prosilire, sicut etiam in vtroque vasorum genere contingit, prosilitq; sanguis sensim & paulatim. Cum autem vasa exeduntur, Diæresis nuncupatur.

Occasionẽ & symptomati, & morbo plurimæ præbent causę: quas à plerisq; Causa. autorũ variè traditas reperies. Ego tñ eas oẽs trimemari quadã diuisione hac in parte cõplectar: pter causas externas, seu euidentes velut est ictus, casus immodicum exercitium, calor immodicus, vehemens animi perturbatio, balneorum inordinatus vsus, præsertim crurum, aut frequentes ligaturæ, frictionesve, vteri quoq; rhagadia, aut vlcus, vel virilis membri excedens magnitudo, laboriosus partus, aut abortus, vel ipsius vteri hæmorrhoides immodicè fluentes: quæ oĩa peculiarem requirunt medici diligentiam, & nos paulò inferiùs eorũ curationem docebimus. Sunt igitur in genere, internę causæ numero tres; quarum prima, ad vteri & corporis vires refertur: secunda, ad humorem, seu sanguinẽ fluentem; tertia verò, ad vterum ipsum. Prima rursus causa subdiuiditur, nam sanguis profluit ex naturæ, robore, & efficacia, quibus corpus à nocuis humo-

ribus immune reddit. Cuius meminit Gal. li. 6. de loc. aff. his verbis. Sed accidit interdum fœminis muliebre vocatum profluuiũ, vel vtero haudquaquam affe cto, cum videlicet, vniuersum corpus per ipsum expurgatur, quemadmodum interdum per renes quoq; euacuatur. Ac docet ét eadem parte, qua lege curari debeant. Contingit item fluor ab ipsius impotentia & languore, ita vt humoré sibi commissum continere non possit, vel hiantibus vteris, vt expresse docuit Hip. li. 2. de morb. mul. his uerbis. Si vteri præter naturam hiarint, menses plures prodeunt, & viscosi, & frequenter, & genitura intus non manet. Et paulò in ferius subdit. Si os vterorum hiarit amplius q̃ in mensibus solet, menses ita fiũt plures, & deteriores oẽs, & liquidiores, & per longius tempus. Patitur auté (inquit) hæc maximè, si quid in ipsa corruptum computruerit, accompactum fuerit; quædam verò ét ex partu patiuntur, aliæ etiam aliter. Quibus sententijs cõstat facultatem vterorum contentricem, cui munus est vterum corrugare, & cõprimere, languidam quandoque esse, & ob id officio continendi minimè posse fungi. Secunda quoq; causa alias duas sub se cõplectitur, siquidem humor, aut vt quantitate peccans, tanquam graue onus deponitur à natura (cuius mali meminit Hip. li. 1. de morb. mul. his verbis. Quibus corpus plenum fuerit, his mẽses plures prodeunt. Scimus non raro plerisq; contingere iecore nimium sanguinis progignente, seq; per vterum exonerante citra aliquod damnũ fieri, etiã si nimium fluat) aut vt qualitate ab eadem alienus reijcitur, velut tenuis, mordax, calidus, acris, salsus, putridus, venenosus, frigidior mixtione seri factus, & alijs huius census vitijs conspurcatus. Sed tenuioris meminit. 6. pop. par. 1. tex. 6. dicens: Muliebria aquosis mulieribus plurimũ notantur, cum aũt non celeriter eant, intumescunt, immorari. n. intelligere oportet, diu durare. Haud dissimili rõne tertia causa in plures alias degenerat; nã vterus retentioni ineptus efficitur, quia rarus, mollis, laxus, patentiorve factus, vel asperitatem aliquã in se cõtinens, qua nequeat vndiq; claudi, & foramina coercere. Ad q̃ ét causam vterũ hiantem reducere oportet saltem quatenus pertinet ad eius figuram, non ad potentiam, quæ in primo causarum genere sita est. Sic. n. dixit Hip. li. de natu. mul. Si vteri præter naturam hient, & menses plures, quam oportet, prodeunt. Quo etiam lib. inquit. Si læuigati fuerint vteri, & menses plures fiunt, & deteriores, & humidiores, ac frequentiores.

Quibus præmissis expendendũ est, qua nã rõne, quæuis causarum aliquẽ ex p̃dictis morbis efficere in utero habeat, aut ipsum in corpore succrescere. Aperiuntur quidẽ meatus, laxiores facti, aut vi aperti, aut exesi, disruptave vasorũ substantia. Laxiores porrò fiunt, & imbecilla redditur cõtentrix facultas ex ea distẽperies, q̃ cum calida, & humida nimis sit, robur & firmitudinem vteri deijcit: quod ét ex frigiditate, & nimia humiditate inundante fieri frequenter contingit. Aperiuntur. n. vteri oscula vi & impetu facultatis expellentis, q̃ turgens præ nimio pondere irruit in parte sibi huic muneri à natura dicatam, & per cõsuetum locum insueto more onus deponit, iuuante totius corporis firmitudine, aut præstante vberrimã sanguinis copiã iecore: quod ita contingit esse calidum, & sanguificũ, ut citra vllam legẽ in vteri venas sese exoneret præcauens maiora mala. Cui ét operi principiũ frequenter præstat sedentaria, otiosaq; vita & crapulis dedita. Exeduntur, disrumpunturve vasa è remordenti, & acri, mo-

do

A do in corpore præsit,vt est humor huius naturæ in corpore genitus,modo extrinsecus occurrat,ut pessarium acre,vel quoduis medicamentum caustícũ, aut acre,cui insit exedendi potentia:id quod contingit ab ijs,quæ disrumpendi vires habent,qualia esse creduntur,quæ mox retulimus. Vitiosus item humor ẽt si uteri uasa non admodum à propria natura dissideant,excernitur irritata facultate præ mordicatione,& acrimonia,aut ipse egreditur, quia tenuior factus sua sponte profluit non reluctantibus vasorum oculis per Diapedesim in minoribus vasculis,aut per Anastomosim in eisdem,& maioribus;vel exesa parte, per quam liberè possint profluere.Vterus quoq; vitiosus efficitur prælaxitate, mollitie,aut apertione ab inundante humiditate: qua quidẽ occasione etiamsi sanguinis vitiosus non sit,sanguinem multum, & inordinatè profluere haud rarò contingit.Dignosces aũt,& morbũ,& occasionẽ, si primitiuas causas primò ex relatione expenderis:quippe laboriosus partus,& aborsus, ictus, casusve, aut medicamentũ exedens,vel quid aliud ex ijs, quæ superiùs retulimus signis pro- *Dignostica signa.*
B culdubio non egent.Pari quoq; ratione vacuationem aliã ex ijs,quæ ex sanguine fiunt,suppressam fuisse,fœmina ipsa patiens narrabit,si diligenter quæsieris. Primò tñ siue interna,siue externa causa, sit disquires quẽ morbum efficiat: nã si per Diapedesim sanguis profluat,eum sensim paulatimq; instillare cõperies, ac tenuiorem,& aquosiorem,qualem ad resudationem necessarium esse oportebat.In Anastomosi verò,vberius prorumpit sanguis, ita ut ex copia facilè distinguere possis per maiorum vasorum oscula, aut per plura ex minoribus sanguienm prosilire.Cui ẽt adiungitur sensus quidam doloris, aut leuis mordicationis.Diæresim quidẽ cognosces,si ex procatarctica fiat causa, ex repentino copiosoq; fluxu p̃cedentibus causis cõtinuum soluere,dilacerare, aut rũpere ualẽtib.Quòd si ex humorũ acriũ,exedentiũ,& mordaciũ erosione fiat: id euidẽter constabit ex dolore fluxui adiuncto,qui leuis profectò est,sed molestus.Cõstabit ẽt ex sanie,ex uirulenta excretione, & grauiter olente, q̃ sanguini admixta prosilit.Ex lento ẽt motu in principio, ex maiore tamen præcedente exesione, & aperto foramine.Cui accidit aliqñ ob concretum sanguinẽ supprimi, ac denuo paulo post prosilire.Dignoscitur quoq; ex labiorum,& gingiuarũ scissura
C à uaporibus inde ascendentibus facta.Sãguinis maximã copiam,& uirtutis robur monstrant conferentia,& tolerantia,& corporis ipsius cõsistentia,& habitudo.Nã viuidior,coloratiorq; reddit fẽmina,ac p̃sentit ab alijs affectionibus leuamen,neq; ẽt si multus fluat sanguis,viriũ iacturã degustat: q̃ ẽt cãm ostendit rubeus sanguis,qui profluit. Verùm si ex suppressa aliqua uacuatione p̃siliat, res ipsa sesipsã ĩdicabit. At si iecoris robore, & sãguificãdi efficacia profluat,pari quoq; rõne cõferentia, & tolerantia mõstrabunt:quippe hepaticã dysenteriã ex p̃dicta cã fœminis sæpe proficuã toto iuuentutis tpe perstantẽ haud rarò cõspeximus. Quòd si uteri imbecillitate,aut nimia apertione, laxitatève sanguis profluat,feminæ ipsius habitus,ac dispositio monstrabunt facilè,nã,& decolor, & marcida,fastidiens,confracta,& imbecilla protinus reddet,ex quibus haud multò post,nõ ieuia subsequẽtur mala.At si humorũ uitio hæc affectio cõtigerit,totius corporis habitũ inspicere oportet: nã similis efflorescit ĩ cute color ijs humoribus,q in corpore uagant.Itẽ excremẽta,& sãguinẽ ipsũ inspicere oportet,nã & color,& calor,frigiditas cõsistẽtia,odor, substãtia,& ea,q̃ sibi admixta

sanguis deuehit, facilè cuius humoris redũdãtia subsit, monstrabũt. Et cuius sen A seris prędominium, eum iudicabis cãm fluxui pręstare: nã si sanguinem linteo exceptum inspexeris, disces in medio rubram apparere maculam, & in circuitu eius humores qui redundant notos esse. Hoc tamen vnum velim animaduerti, quòd si humor vt acris, & mordax irritata natura pellitur, citra dolorem, & molestiam circa lumbos, & vterum, aut pudendum ipsum expelli usquam poterit. Si verò solùm ut quid alienum, & inutile natura reijciat, citra molestiam subsequetur fluxus. Præterq̃ quod à rebus leduntur adstringẽtibus, & si fluxio supprimatur venter intumescit, quasi in vtero habeat mulier, & membra fiunt laxa, & mollia, & fœmina velut deiecta, & mille effectionibus plena. Reperies etiam legem, & rationem cognoscendi idem cuiusq; humoris in nostra methodo, q̃ gratia dignoscendorum affectuum conscripsimus. Quòd si vlcus mali causam præstiterit, cognosces id ex pure, ex sanie, ex fœtore, ex dolore, & alijs ét, quæ vlcus ostendere nata sunt. Atq; cùm medendi rationem nonnihil euariet sanguinis fluor per ceruicis uteri uenas, aut eiusdem membri internas: ob id noscendi rationem docere quoq; decreui. Quam sanè distinctionem nosces, eo q; si ex uteri penitioribus partibus prodeat, sanguis prosilit niger graueolentior, B & grumosior; ex ceruice verò rubicundior, & fludior, & mali quoq; odoris, licèt non quantum ex abditiori loco.

Præsagium. Sperabis ab hoc affectu, nisi diligenter præcaueris, grauissima, & irreparabilia mala: nam succedunt huic fluxu morbi, & sunt tabes ab exsiccatione, hydrops ex frigiditate. Quæ mala præter Hipp. retulit etiam Gale. lib. quinto de locis pa. & 5. Aphor. 57. quibus etiam addidit, & vitiatam coctionem, & inappetentiam, syncopin, & fœdum colorem. Veretur quidem Gale. fluxuum præsertim ex vtero consuetudinem adeo, vt id ex toto præcauere lib. 5. de locis affe. cõsulat; quòd quiuis fluxus firmatus plurium morborum causa sit: nam vtraq; illius immoderantia dum perstat, grauis est, & periculosa, siue plurimùm, seu parum effundatur; consueta quippe in totum supprimi per difficile est. Itaque ex hac in modica vacuatione corpus frigidius, siccius, & mille accidentibus vexatum sæpissimè euadit. Quod si per Solis aut Lunæ eclipsim menses profluant, rarò curationem admittunt, teste Apuleio Platonico, quia oscula uasorum occalluisse iam constat. Cùm hoc tamen credendum est, minùs hæc omnia accidere, C quam in hæmorrhoidum fluore.

Curandi ratio. Nec temerè quemuis fluxum supprimere oportet, sed primò huic negotio legem exquires aptam lib. 1. nostro de Auxiliorum Indicatione. Sed interim eos fluxus ex ijs, quos retulimus compescere teneris, qui aut à procatarctica oriuntur causa, aut ab humorum vitio, aut vteri morbo aliquo, vel eiusdem impotentia, aut magnitudinem, dispendij uitalis spiritus minantur: cæterùm non pari lege, aut diligentia. Nã qui ex aborsu, aut partu supersunt, peculiaré prærequirũt sistendi rõnem, q̃ sanè reperies proprijs. c. de Partu aut Aborsu laboriosis. Qui verò prodeunt ictu, casu, aut medicamento, exedenti, uel calore, aut frigore immoderatis, uel alia cã, q̃ rumpendi vel dilacerandi venarum ora uires obtineat, ocyssimè supprimendus est, nulla alia facta diligentia, q̃ sanguine misso ex brachio, q̃tum sat sit reuulsioni efficiendæ: à qua ijs, quæ astringuntur, aut agglutinant, vtere, iuxta partis disruptæ situm, & naturam; frictionibus ét, ac ligaturis

super-

A supernis partibus factis, victu quoq; parcissimo, ac quiete imperatis. Verùm si aut ex iecoris vbertate, vel sanguinis maxima copia sanguis fluat, cauendũ est, ne naturæ, legitimum morum præpediamus, sed parcissimo refrigerãtiq; victu præmisso, totum negotium est naturæ committendum, ni timueris ex vberrima vacuatione maiorem spirituum resolutionem, q̃ par est, subsecuturam. Quo quidem tpe ne immodico impetu natura ruat, sanguinem mittere, & vtcunq; immodicam copiam imminuere; necessum erit, perspectis semper viribus, ne labantur adeo, vt vacuationem deinceps perferre non possint; sic.n. omni arte sanguinem minues, & habitum dissipabis, cauens ne balneis vtaris, quamuis autores consulant, suspecti.n. in hac affecti ne mihi videntur. Quod si aut vteri laxitate impotentiave, aut humorum aliena qualitate sanguis immodicè fluat, maturo opus est consilio, ne plus minusve comprimas, q̃ rei natura exposcere videatur. Quapropter cuiusq; harum partium seorsum meminisse oportet, ut res magis innotescat. Huius autem fluxionis curationem orditer Hipp. lib. 1. de Morbo. mul. inordinatè, sed cum hoc remedia aliqua consulit non omnino cõ-
B temnenda: quæ si quis expendat, frugi esse comperiet. Sed ad curandi methodũ me confero. Quare diligenter legat illud caput, qui in hunc locum inciderit.

Si verò ex feruido, & æstuante sanguine fluxus concitetur, primò uictũ institues refrigerantem, qualis ex pullorum carnibus assis parari solet, aut elixis lactuca, scariola, cucurbita, & agresta: quibus etiam in cœna uti erit necessum, citra carnis vsum, cuius vice amygdalato, aut amylo uti poteris. Potus sit aqua chalybeata, aut ordeo decocta, vel mastiche suffumigata. Exercitium omnino interdicatur. Somnus sit moderatissimus. Aer maiori ex parte ad frigidum vergẽs. Quo quidem in affectu vsui erit proficuum bis, semelve sanguinem extrahere ex basilica, aut saluatela dextræ manus, præsertim per frequentia interualla, & paulatim, vt minori virium dispendio distractio fluentis sanguinis fiat. Prodest quoq; cucurbita iecori, & aliqñ spleni affixa, qua maior fiat ad superna reuulsio. Serapijs etiam, & apozematis frigidis utendum est. Cui negotio vtilitatem præstat syrupus granatorum, rosarum, acetosæ, rosarum siccarum, borraginis, & papaueris cum aquis plantaginis, capitum rosarum, uel acetosæ. Quẽ itẽ præstat usum aqua chalybeata, aut ex eisdem herbis decocta, uel mastiche suffumi-
C gata. Poteris ẽt in fęmina boni habitus, & mediocris roboris, frigidæ potũ porrigere, aut dilutioribus syrupis solito frigidioribus vti. Quod si diu his pręmissis affectus persti terit, coniectandum profecto est, feruorẽ, & calorẽ sanguinis tueri biliosum aliquem humorem, quẽ fieri ex diuturna sanguinis efferuescentia, credibile est, ẽt si à principio non apparuerit. Quẽ protinus rhabarbaro infuso, aut myrobolanis cum aqua borraginis, aut plantaginis purgabis, uel cassia cum modico rhabarbaro, aut syrupo ex infusionibus rosarũ rubearũ cum prædicto rhabarbaro. A purgatione tñ porriges hordei decoctum cũ saccharo, aut aquam chalybeatam cum saccharo rosaceo. In quo sanè casu, raro purgatione est vtendũ, & per maiora interualla: nã tenues humores facilè ad maiorem feruorẽ excitantur. Partes uerò circa uterum, neq; vterum ipsum, vllo medicamẽto tractandas esse arbitror, ne quod feruidũ est, ui astringentium ibidẽ ꝑter naturæ institutum immoretur, & grauioris affectionis causa existat. Corpori.n. & sanguini solùm prouidendum est, non uijs per quas fluxio fit. Hoc tamen vnũ

in hu-

in huius mali curatione præuidere oportet, uidelicet, ne extimatæ parti prope A
vterum frigida auxilia frequenter adhibeantur: nam sæpissimè maiorem solent concitare fluxionem. Argumento sunt menstruantes fœminæ, quibus in subuculis, quas recentes, & mundas induunt, vberior sanguinis copia prorumpit: quippe illis protinus fluūt denuò menses, etiam si cessasse videantur. Quocirca & in hoc casu, & in plerisq; similibus, id obseruare plurimum oportet. Quod ēt de ijs, quę frigida toti corpori ex multorum consilio adhibentur, intelligi ꝑcipuè velim: nam hæc sunt, quæ facta in uterum reuulsione, maiorem concitāt fluxum; illa uerò, quæ prope uterum compressis humoribus, tumorem efficiūt. Quòd si ex seroso, tenui, fluxili, & aquoso sanguine affectus concitetur, curabis diligenter exquirere sit ne ob iecoris languidam potentiam, an ꝙ sanguis non satis expurgatus sit à renibus. Et reducto priùs iecoris temperamento, in melius, aut renibus deobstructis, uel purgatis ea lege quam nos docuimus lib. de præsid. Indic. c. de sistendis fluxionibus, & lib. 2. ca. de aperientibus, quo facto; quia in hoc affectu (adiuncta sæpe est Anastomosis, aut Diapedesis, crassius quodammodo porriges alimentum, optimæ tñ substātiæ, ut est gallinarum caro cu- B
niculi, perdicum, arietis, & uituli. Prosunt quoq; gallinarum, aut caponum hepata, & extremitates, præsertim in cęna, amylum, & oua sorbilia, & quæ consimilem obtinent naturam. Potus is optimus est, qué in prædicta causa diximus: vinum tñ interdices omnino, nisi humor pituitosæ, aquosæ, frigidæve extiterit naturæ, aut vires deiectæ: quo tpe vinum ipsum nigrum, & astringens proficuū est, præsertim si chalybeatum sit, & prædictis aquis summè dilutum. Parcior tñ, & moderatior potus is indulgēdus est, ne aquosior factus sanguis vberiùs fluat. Nec alienum est ab affectionis natura, aquam mastiche suffumigare, aut leuiter incoquere, aut infundere, aut aquam pluuialem porrigere. Sic etiam affectis longiorem consules somnium, moderatum exercitium per interualla quidem finaliter nullum. Frequentiores per uniuersum corpus imperabis frictiones, & ligaturas. In qua sanè re Paulus, & Aetius consulunt, eas femoribus esse adhibendas: quas omnino timere iubeo, nam promptiùs menses euocare habent, q̃ sistere. Quarum loco, Hipp. consi. 5. Aphorismo. 50. vtendum est, nimirum, cucurbitas mammarum radicibus affigere: quæ si non profuerint, proderit saltem C
fluxum sanguinis narium excitare. Quod vr̃ rationi esse consonum, & ab Hip. etiam non alienum. Aerem quoq; huiusmodi fœminæ semper habitent temperatum, ut corpus, & humores ad mediocritatē facile perducas. In quibus rarò, aut nunquam sanguinem detrahes nisi per cucurbitarū scarificationes sub alis, & in scapulis, quæ serosos humores euocant, & rursus (vt experientia docuit) efficaciùs diuertunt: quod est ēt Aetij consiliū. Deniq; vtendum est omni diuersionis genere, ꝑterq̃ in femoribus, ut Auic. consulit fen. 21. tract. 3. lect. 3. Licèt ipse consulat ibidē cucurbitulas apponere in loco, qui est inter vtrasq; (ut eius verbis vtar) anchas. Quod sanè consilium non est oīno aspernandum. Purgare aūt in hoc affectu contracto ex prædictis humoribus, frequentiùs ex usu esse cōperimus: nam cùm tota ratio fluxus dependeat ex tenuis; & serosi humoris miscella cū sanguine, ex usu tibi erit eūdē ab hmōi uitio expurgare; q. posteà naturalis factus, ipse sua spōte subsidet. Quos q dē humores nullo alio medicamēto securi⁹, & cōmodius purgari cēseo, q̃ frequēti rhabarbari vsu, aut diluto, aut in
puluerem

A pulnerem redacto, aut leuiter torrefacto cum corticibus myrobalanorum, & modico agarico; quem aqua lactis dilues, aut saccaro rosaceo admiscebis. Verùm si facta per debita interualla purgatione, adhuc fluxio non quieuerit, iterum ad ea, quæ diuertendi uires habent, te conferes: inter quæ potissimum est remedium, sæpius ante prandium uomitum ciere, cæterùm uomendum nõ est, sed solum id tentandum. Sic etiam non minus diuertunt sudores, quos mouere consulit Auicen. cum decocto asari, apij, & rubeæ. Ego autem cum radice Chinę tutius eos moueri existimo. Vtcunque tamen sit, cautè id efficere oportet, & per interualla.

Cùm aũt huiusmodi humores comitem ut plurimum sibi habeant Diapedesim, aut Anastomosim præmissis q̃ mox diximus; quorum uis est humores aliò transferre, aut minuere: omni arte curandum est uenarum oscula recludere, & humores crassiores, motuq; ineptiores reddere. Fit hoc per epota, per deuorata, per apposita vtero, aut vicinis partibus, aut per ea, quæ in ipsum immissa idẽ

B beneficium præstant. Quæ potui sumpta prosunt, varia sanè reperies: eligam tamen ex eis, q̃ mihi selectiora, & vsui vtiliora esse videntur. Vtuntur quidem ferè oẽs Medici in hoc affectu, posca (iudicio nostro) licentiosius quàm par sit: quippe cum particula, quæ in hoc affectu præcipuè afficitur vterus sit, isq; mẽbranosus, neruosus, & omnino aceto inimicus existat, facilè constat id citra dãnum fieri nequaquam posse; etiamsi aceti potum consuluerit Auic. li. 3. Fen. 21. Tract. 3. cap. 4. Rasio desumpsisse censeo, & mihi semper pertimescendum visum fuit. Quamobrem nisi in biliosissimis fœminis, & in ijs, quæ nullam ex aceto persentiscunt noxam, hoc ego præsidio libenter non utetur, si quidem ad manum semper est quo vti possis, præmissis, ante omne auxilium, quæ modicè siccent, quemadmodum Haliabas consuluit; etsi mihi magis arrideat hæc eadẽ alijs admiscere. Sunt autem hæc, cuminum torrefactum, spica, squinantum, thus, & similia. Verum in principio per se, aut prædictis admixta, præbere ex vsu est decoctum ex aqua chalybeata, aut pluuiali, confectum ex poligono, lẽtisco, myrto, pyro, pruno, vlmo, quercu, rubo, aut ex fructibus omnium: ex radi

C cibus etiam nympheæ, symphiti maioris virentis, aut exsiccati. quibus addere poteris santhalum omnis generis, malichorium, balaustiũ, rosas, flores cydoniorum, aut cydonia, pyra acerba, & austera, dactylos, nuces cupressi, gallam immaturam, glandes cum cauliculis, rhu, ribes, oxyacantham, vuam omphancitidẽ, semen vuarum, & plantaginem siccam. Ex quibus pro fœminæ conditione, & promptitudine ad ea quæ offeruntur, facilè eligere poteris quæ vtiliora, & gustui gratiora sint. Verum utcunque decoctum confeceris, adde saporis, & vtilitatis gratia, ex syrupis eundem usum præstantibus, quem volueris. Sunt autem hi, syrupus myrtillorum, de rosis siccis, de cydonijs, cum alijs, quos ex succis prædictorum simplicium cum saccharo facilè conficies, si diligenter rem tractare voles. Quibus sanè addere nonnihil poteris ex puluere margaritarum, ex bolo armeno, terra sigillata, cornu cerui, santhalis, mastiche, thure, tragacãtho, gummi, succino, lapide hęmatites, corallo, coagulo leporis, hędi, vel cerui, & cuniculi vsto: & ex arboribus, aut fructibus supradictis etiam aliquid. Quippe ob id vberiorẽ siluã scripsit, vt facilè vbiq; possis parare, ac ne tibi vsquam materia huic rei necessaria desit. Præter quæ omnia, consulit Auicen. loco paulò

supe-

superiùs citato, potũ lactis porrigere, in quo vel infundatᷣ scoria ferri, vel ferrũ A
ignitũ sæpius extinguatur. Quod ét Rasius & Arabes alij consuluisse videntur.
Cauendum tñ est ab hoc præsidio, vbi humoris vitiosi aliquid redundare cognouerimus, vel malignam febrem subesse. Potiones verò, quas huic vsui probatas apud probatos autores reperio, scribere non recusaui, & eas etiam, quas fidissima obseruatione proficuas habeo. Prima sanè recipit boli armeni ʒ.ij. coquito in aqua chalybeata, & facta colatura, laboranti porrige ℥.ij. Secunda recipit scoriæ ferri crematæ, & in aceto extinctæ, & subtiliter puluerizatæ, lapidis hæmatitæ triti. ana. ℈.s. Syrupi myrtillorũ, & rosarum. ana. ℥.s. aquæ plantaginis ℥.iij. fiat potio. Tertia recipit trochiscorum de carabe. ʒ.j. dissoluatur in modico vino, & copiosa aqua plantaginis, ac potui detur. Sed præter hæc, & alia nõ pauca, quæ passim reperies, probatũ præsidiũ est. ʒ.j. gummi Arabici, aqua plantaginis dissoluere, & additis guttulis vini austeri potui præbere. Est quoque peculiare præsidium, puluis, qui ex corticibus radicũ mori conficitur, cum astringenti vino, aut aqua chalybeata exhibitus. Verùm licet hæc omnia, & pleraq; alia quæ breuitati consulens ꝑtermitto, sint suapte natura huic malo proficua: B
non sunt oĩbus fœminis æquè gustui grata; quod non solet esse minoris momẽti in mulieribus curandis, quã quoduis: aliud consilium. Ob id profectò vsui esse vtilius, & gustui gratius censui semper, & experimento confirmatum reperi, ex prædictis decoctis, ex succis (qui prælo exprimi facilè possunt, & simplicibus, quæ nuper retulimus) ex potionibus, & ex oĩum ferè astringentium sylua stillatitias aquas depromere, quibus auxilium promptius exequimur citra vẽtriculi, aut partis alterius offendiculum. Quapropter tanquam peculiare subsidio huiusmodi stillatitijs aquis vti consulo, q̃ & citius permeant, & promptius sese in uniuersum corpus, & humores inserunt, & insinuantᷣ. Ego autem tãquã præstantissimum auxilium maximè probo stillatitiũ hunc liquorem: quem sic extrahere poteris. Confice panem ex farina hordei, orizæ, & ex amylo, quẽ probè confectum ac recenter coctũ proijce in libris septẽ aquæ chalybeatæ, quibus adde rosarum rubearum siccarum. p. iij. succi plantaginis lib. 1. consolidæ maioris virentis, & conquassatæ. ℥.iij. caudæ equinæ. m. j. carnis pyrorum agrestium, & citoniorum. an. ℥.ij. portulacæ. m. ij. boli Armenti. ℥.j. balaustiarum, C
& santhalorum omnium. ana. ℥.s. Quæ omnia per alembycum instillentur, & in stillationis sume. ℥.j. & s. cui adde syrupi portulacæ, aut rosarum. ℥.s. & laboranti summo mane porrige.

Quæ deuorātur. Facessit frequenter tñ negotium hęc sanguinis fluxio, ut nõ solum quæ possumus, sed quæ non possumus laborantes, & assistentes expostulent. Quapropter si quæ potantᷣ non prosunt, uti quoq; ijs, quæ deuorantur, frequenter cogimur: quæ sanè non indistinctè, & vtcunque administrabis, sed cùm maiorẽ dãni partem in maiori humorum parte, ac in iecore ipso, & partibus prope ipsum existere, compertum sit. In quibus necessarium est diu immorari medicamentum, si aliquid est effecturum. Sunt quidem huic vsui non pauca medicamenta, eligam tñ quæ mihi probatiora videntur. Primum sanè conficere poteris ex saccharo rosaceo uetustiori, quem iterum dissolues in aqua plantaginis cũ bolo Armeno, aut margaritis præparatis, vel puluere succini, aut corallorum, & bolum conficies. Itẽ ex eadem conserua conditum parabis hac forma. Recip.

conser-

A conseruæ virentis, rosarum. ℥.ij. seminis plantaginis. ʒ.ij. coralli rubei, pulueris corallinæ. an. ʒ.j. lapidis hæmatites, & gummi Arabici, an. ℈.ſ. miſce, & fiat cōditum, cum fruſtulis auri: ſcoria item ferri tenuiſſimè trita, & aqua roſarũ unius diei ſpatio macerata, igne deinde ſiccata, pondere ʒ.j. exhibita, ſterilibus, aut religioſis mire opitulatur. Confert aliud medicamentum, qđ recipit ouorum recentiũ aduſtorum, thuris, maſtichis an. ʒ.j. margaritarum, coralli rubri præparati, carabe, an. ʒ.ij. lapidis hæmatitæ, & ſmaragdi præparati. an. ℈.ſ. farinæ ordei ſine furfure. p.ij. albumina quatuor ouorũ, aquæ chalybeatæ qđ ſufficiat, vt fiant duo panes, donec in puluerem poſſint redigi: cuius pulueris porrigere poteris vſq; ad ʒ.ſ. Parabis ẽt aliud, quod recipit carnis citoniorum vino rubro decoctæ. ℥.iiij. pulueris ſpodij, ſanguinis draconis, cornu cerui vſti, thuris, acaciæ, & gummi tragacanthi. an. ʒ.ſ. lapidis hematitæ præparati. ℈.ſ. miſce, & ſummo manè porriges vſq; ad. ℈.ij. ac mox ſucci poligoni. ℥.ſ. aquæ pluuialis. ℥.j. Nec ſunt etiã minoris mom ẽti trochiſci de carabe, de ſpodio, de terra lemnia, & alia etiã, B quæ ſuperiùs retulimus. Ego tñ dum humores ſunt ſeorſi, & plurimùm tenues, præmiſſis quæ ſanguinem ab eorum ſpurcitia vindicent, conditum hoc conficere, quod recipit, Pelliculorum interiorum, quæ adhærent nucleis auellanarũ ſilueſtrium. ʒ.ij. terræ ſigillatæ, trochiſcorum de carabe, pulueris leporis vſti, & conchularum vſtarum, thuris, maſticis. an. ʒ.ſ. ſucci mille folij. q.ſ. vt fiant pillulæ, quarum tres numero mane adhibeto. Quod ſi ſuccum mille folij cum ſaccharo adhibueris, non minùs prodeſſe poteris, quam præſtito quouis præſtantiſſimo auxilio. Idẽ facit ſuccus radicis philipendulæ, aut caro eiuſdem radicis, pondere. ʒ.j. Sed inter omnia auxilia id tibi fidiſsimum reperies, adhuc in deſperatis ſanguinis fluxionibus nimirum. ʒ.j. pulueris corticis radicis mori ſingulis diebus vẽtriculo ieiuno cum vino nigro epota. Item puluis ex corticibus granatorum acrium, & ex auribus leporis combuſtis cum ſaccharo. Sunt ẽt quĩ coagulum leporis proficuum alioqui auxilium, porrigunt, quo tamen conſulo ne vtaris, niſi priùs correxeris abſynthio, mentha, aut myrrho: nam alioquĩ plus damni inferes. Inter hæc autem medicamenta ex vſu eſse ſolent narcotiC ca, quæ non vtcunque, & in cautè adminiſtrabis, ſed cùm plurimum neceſsitas præpollet, & alia non profecere. Inter ea verò quæ ſumuntur, confert requies, magna, deinde athanaſia, demum philonium maius, aut romanum, niſi facultas imbecilla extiterit: quorum vſum eo tempore proculdubio interdices.

Cùm præter ſanguinis vitiũ ẽt ex vteri anaſtomoſi, aut diapedeſi ſanguis profluit, non ſat eſt, quæ hucuſque diximus adminiſtrare, ni peculiarem vteri prouidentiã habeamus ijs, quæ uenarum oſcula, & poros recludere poſsint. Nam frequenter cõtingit, etiamſi ſanguinis uitiũ arte, & diligẽtia compeſcuerimus, impetu delationis, & loci cõmoditate, & nimia apertione, craſsũ adhuc, & naturalẽ ſanguinẽ profluere. Atque etiamſi peſſarijs, & multis alijs ingenijs medicorum nonnulli hoc vitium corrigere nitantur, ego tamen, innitẽs decretis priſcorum in hac re, parũ peſſarijs fiderem, mõ ab vteri ceruice, modò ab vtero ipſo ſanguis profluat: vis.n. peſsariorum aſtringens, rarò ad aperta vaſorum oſcula peruenire poterit. Quamobrẽ per vterina clyſteria, ac per ſuffitus hoc uitium corrigere hac in parte conabor. Cùm hoc tñ, quia alijs etiã præmiſsis, peſsaria, aliquid cõducere poſsunt; melioris, & copioſioris doctrinæ gratia nõ erit ab re

Quæ in uterum infunduntur.

ex ijs quæ superius diximus pessaria cõficere. Immittere primo in uterum per metranchitã (uterinum appellatum clystere) poteris uinum dulce cum cortice maligranati decoctum, succum ẽt sanguinariæ, plantaginis, consolidæ maioris aut aliquid ex supra dictis decoctis cũ pulueribus boli armeni, sanguinis draconis, & aliorũ, q̃ mox retulimus. Succum quoq; stercoris asinini, & sumptum & in vterum immissum plurimum prodesse fertur. Cui consimilem uirtutem præstat succus bursæ pastoris deuoratus, aut in uterũ iniectus. Maiori uerò efficacia (ut ex Gal. lib. experimentorum constat) sanguinem sistit, si in uterum infundas hoc præsi diũ, quod recipit, mucilaginis ex gummi Arabico, & tragacãtho cum aqua plantaginis. ℥. iij. succi plantaginis. ℥. ij. cuius ẽt partẽ potui pbere poteris. Sed inter alia pleraq;, quæ in uterũ immitti possunt, unum mihi habeo peculiare subsidiũ, quod recipit, succi poligoni. ℥. iiij. mucilaginis gummi cõis extractæ in prædicto succo quantum sufficiat, ut citra impedimentum infundi possit, aquæ capitum rosarũ sæpius chalybeatæ. ℥. iij. amyli. ʒ. j. misce & in funde. Ad ea ẽt quæ in uterum immitti possunt, reduces facilè suffumigia, quæ mille modis parare poteris. Cæterum quæ magis probo, conficiuntur ex masti che, pice, thure, ladano, ranis cõbustis, ungula mulæ, ungula odorata, coriariorum segmentis, galis per infundibulum euaporantibus, rosis, uuarum passariũ acinis, & ex alijs, quæ haud facilè his similia inuenies. Ferunt etiam nõ mediocris autoritatis uiri, saluiæ suffitum menses immoderatè fluentes, & oẽ muliebre profluuium sisti, licet bibita, & apposita ipsos euocet.

Vtero ad mouenda. Vnguenta quoq; cerata, & emplastra huic usui non parum proficua parari solent, qñ cætera auxilia mali uehementiam frẽnare nequeunt: dummodo eis, si frigida fuerint, plurimum non innitaris, nisi calidorũ aliquid permiscueris, p interualla quidẽ, ac repetito exhibita. Primò itaq; id conficies, & uteri regioni parti sui anticè, & posticè applicabis, quod paratur ex porci stercore additis pulueribus rosarũ, & farina uolatili, donec ad formam cataplasmatis reduxeris. Aliud aũt conficitur ex oleo myrrhæ, nenupharis, citoniorum, an. ℥. ij. succi plantaginis, linguæ passarinæ, & caudæ aquinæ: an. ℥. j. coquantur ad consumptionẽ succorũ, quibus adde coralli rubei, seminis plantaginis, myrtillorũ, cerusæ, boli armeni, & pulueri concularũ, q̃ portantur ex B. Iacobi æde, an. ℥. ij. ce rę. q. s. ut fieri possit unguentum. Aliud pubi, & luminis apponendũ, recipit ex citinis, ex gala, hypocistide, bolo armeno, stercore caprino, an partes æquales: ex colla, q̃ fit ex pellib. bouis dissoluta in posca. ℥. j. olei citoniorũ, & myrtillorũ, ana. ℥. j. & . s. lento igne fiat emplastrũ molle. Poteris ẽt aliud conficere cataplasma ex uitellis ouorũ cõquassatis, ex gypso, puluerib. thuris, mastichis, acatiæ balaustiorũ quantũ sit satis, ut efformet cataplasma. Nec minoris momenti est emplastrũ, quod conficitur ex carne citoniorũ, & pyrorum agrestium, quæ uino rubro austero satis ferbuerit cum pulueribus pdictarũ conchularũ, cornu cerui usti, boli armeni, gummi arabici, & farina oryzæ. Verum quia sępe malũ eo miseriæ deuenire solet, ut ne maiora quidẽ prodesse uideantur, nõ est ab re alio uti præsidio, in quo maior insit cõprimendi efficacia: hoc aũt recipit, boli armeni, terræ sigillatę, sanguinis draconis, an. ʒ. ij. thuris, masticis, myrrhę, an. ʒ. j. pilorum leporis combustorum. ʒ. ij. acacię, hypocistidos, ana ʒ. s. seminis acetosæ, seminis plantaginis, seminis portulacæ, citoniorum, ana ʒ. j. s. quibus

adde

A adde omphacini, & succi plantaginis. an. ℥. vj. bulliant lento igne ad succi cōsū-ptionem, ac mox adde ceræ quod sufficiat, vt fiat cerotum. Huic quoque præsi-diorum generi reduci facile possunt encathismata seu insessus, quæ paratu faci lia sunt, aliquo ex supradictis decoctis, aut succis leuiter calfactis. Atq; hæc de Anastomosi seu Diapedesi ex tenui, & fluxili humore prodeūte, dixisse sit satis.

Necesse proculdubio est in hac curatione interim dum hæc administrātur, per interualla, & statas periodos corpori, & humorū motui prouidere, partim purgationibus repetitis, partim frequentibus distractionibus, ea lege, quam in prima huius capitis parte adduximus: quorum etiam medicamentorum meminisse hac in parte, utilissimum fore censeo. Verùm si flaua bilis, quæ præ nimio calore, atque mediocri acrimonia, quæ naturam ad motum excitare habeat fluxus concitetur iuuante vasorum raritate, & anastomosi, prouidendum, statim est, post victus institutionem, quæ nimis frigida non sit, ne ventriculus, & cetera uiscera, quæ ocyssimè affici in hoc affectu, ac labefactari solent, frigi-B ditate nimia lędantur: ob id moderatione vtendum est, & aliquando ad frigidum inclinandum, subsistendum tamen. Aerem frgidiorem reddere oportet, somnum conciliare omni arte, quietem, & animi etiam tranquillitatem. A quibus quàm celerrimè flauā bilem purgare oportet, & vniuersum sanguinis impetum alio transferre, ac bilis ipsius calorem, & acrimoniam compescere, crassioremq; & motui ineptiorem reddere, & meatus angustiores, & fluxui minùs paratos efficere. Purgabis verò flauam bilem (accepta priùs leui occasione attē-perandi eius calorem, & acrimoniam syrupo rosaceo, borraginis, acetosæ; de agresta, & similibus) infuso rhabarbari, decoctione tamarindorum cum corticibus myrobalanorum, & syrupo solutiuo rosarum; idque non semel, sed bis debito interposito spatio, ea lege, quam superius adduximus, ne eadem sæpius repetere videar. Quibus præmissis vacuationibus, aut inter vnam, & aliam qđ rectiùs esse arbitror, ex altera, aut vtraque saluatela sanguinem detrahes, pensatis tñ priùs laborantis fœminæ natura & habitu. Quo facto ex re erit, per interualla pulueris rhabarbari. ʒ. ß. cum saccharo rosaceo, mane, bis, terve citra die-C rū intermissionem præbere: quod esse præstantissimum auxilium frequenti experimento constat, & vacuandæ flauæ bilis nō nihil gratia, & causa comprimē-di, roborandive partes internas, & viscera oīa, ne promptè sanguinem defluere permittant. Quo sanè auxilio iterato, interpositis aliquibus diebus, vti erit necessum, si rem ex voto cedere desideras. Quatenus verò ad sanguinis diuersionē pertinet, eisdem poteris ingenijs uti, quæ in præcedenti causa didicisti, hoc uno addito, quòd si diu fluxus perstiterit, deriuationis gratia hæmorrhoides hirudinibus aperire erit proficuum. Nam coniectabile est, fœculenti etiam sanguinis aliquid superesse, quod alterius mali principium præstet, & præexistēti robur addat. Verùm præcipuè hoc præsidio vti oportebit deriuationis gratia, & vt altero fluxu excitato, facilè præexistens subsistat.

Humorū & corporis prouidentia

De flauabile.

At fluentē flauam bilem, & motos etiam ad vterum humores frenare nō erit difficile, si quis exactè expenderit, qualia medicamēta huic vsui ꝓficua existāt: non. n. quouis astringentium indiscriminatim vti poteris, sed solùm eo, quod cum hoc ꝙ astringat, refrigeret quoque, & attemperet, admixtis etiam alijs, q̄ leniendi, & acrimoniā, ac mordacitatem obtundēdi uires habeant, ne flauabile

Quæ epota flauā bilē frenent.

intem-

intempestiuè impedita,ac detenta, maius facessat malum. Quamobrem potui A
datam proficuam esse censeo stillatitiam aquam,in qua hæmatites confricetur, donec ipsa aqua rubescat:lac etiam asinæ,cremor condri, aut ptisanæ, syrupus de agresta,& rosarum uiridium,ac siccarum;syrupus borraginis,buglossæ, de succo acetosæ,de papauere,cum decoctis ordei,plantaginis,lactucæ,solani, sideritis,poligoni,simphiti,rosarum,papaueris,aut cũ aqua, q̃ pluries extinxerit ignitũ aurũ:ex quibus,& alijs eiusdẽ naturæ,stilloticas aquas cõficere poteris, & varias parare potus differentias.Qua sanè auxilij forma freqũetiùs vti in hoc affectu necessum est,potius q̃ solida,aut ex siccis pulueribus confecta:renuet.n. hæc, & fortasse exacerbabitur magis id genus medicamentis natura peccantis humoris,etiamsi dum fluxus indicatio vrgentior est, ea, q̃ ab humore p̃stat indicatione,necessum sit aliquid eorum medicamentorum,q̃ superiùs retulimus his potibus admiscere.Quę omnia frigida adhibenda sunt:nã,& frigidæ potus proficuus etiam est,quippe qui solus hemorrhagiã omnem sistere habet. Quibus ẽt potationibus addere poteris(dum prædicta indicatio præualuerit) aliq̃d quod uorando ingeratur,& eundem vsum præstet,uelut est opiatum, qđ recipit,conseruæ rosarum antiquæ.℥.j.conseruæ simphiti. ℥. ſ.trochiscorũ de carabe.ʒ.j.boli armeni.ʒ.ij.sanguinis draconis.ʒ.ſ.syrupi de rosis siccis, vel myrtillorum qđ sufficiat,ut fiat opiata.Eandẽ quoq; gratiã p̃stat illud,qđ recipit,simphiti,& carnis cydoniorũ saccharo conditorum.an. ℥. ſ.conseruæ rosarũ antiquæ. ℥.j.trochiscorum de spodio,& de terra sigillata.an.ʒ.j.pulueris diamargaritonis frigidi,& diapapaueris albi.an.ʒ.j.syrupi cydoniorũ quod sufficiat,ut fiat opiata.Cuius q̃titas exhibenda est magnitudinem fabæ cum aqua plantaginis.Item aliud conficies,quod recipit.conseruæ rosarum,℥.ij.pulueris coralli rubei. ʒ.j. pulueris electuarij de gemmis sine speciebus,aut margaritarum.℈.ij.cum aqua rosacea fiat conditum.Præter quæ ẽt vsui proficua esse experimento constat cataputia Mesues de bdellio,trochisci oxiacanthæ, sigillum lemnium, trochisci de vulgari electro,de spodio,corallus sumptus cum succo granatorum, philonium item persicum,pondere.℈.j. B

Quæ in uterum missam flauabilem compescunt.

Quæ in uterum huic usui immittenda sunt præter astrictionem, ut de epotis retulimus;frigida quoq; esse conuenit,cum hoc quod lenem, & mulcebrẽ substantiã nacta sint.Huius census sunt clysteria, quæ ex lacte asinino, & modico plantaginis succo parari à multis solet;& ea etiam,q̃ ex cremore condri,aut ptisanæ;ex aqua decoctionis ordei,& orizæ torrefactorum, & ex sanguinaria, & consolida maiori cum rosis,& syrupis rosarum,aut myrtillorum.Possunt etiam huic vsui adhiberi aliqua ex ijs,quæ in præcedenti causa diximus, veluti est illud,qđ recipit mucillaginis ex gummi arabico,& tragacantho cũ aqua plantaginis chalybeata,aut aqua ex ordeo decocto,y per instillationẽ detracta. ℥. iiij. succi plantaginis.℥.iij.Id quoq; beneficium præstat pessarium(incredibili quadam efficacia)confectum ex lythargiro,bolo armeno,& albumine oui. Verum quia in huiusmodi causa concitari sæpe solent grauissimi dolores, ob id cogimur frequenter ad narcotica cõfugere,ut superiùs diximus: in quẽ usum cõficimus uterina clysteria ex aqua uel succo portulacæ,sanguinariæ,plantaginis, & solani cũ modico philonio persico,aut(qđ magis probo,ni dolor,aut fluxus vehemẽtior ex uteri sensibilitate factus fuerit)ex collirio albo Rasis appellato: C
quibus

A quibus addere poteris trochiscos de carabe, spodio, & de terra sigillata; quibus prudente vti conuenit, ne aut sterilis fiat mulier, aut aliud uitium contrahat, ꝑsertim si imbecilla facta fuerit. Cui ēt prædictorũ generi adiungere par est suffitus rosarum, myrtillorum, & earum rerum, quas frigidas sine maxima astrictione esse diximus. Verum suffitus biliosa causa ꝑdominante non debent fieri ex re plurimum cremata, sed uehementer calfacta; ita ut aliquid ex ea citra ustioné euaporet. In qua sanè causa placent magis encatismata, quæ fieri poſsũt ex astringentibus aqua chalybeata elixis, cum his quæ modicè leniant.

Exterius autem mitescenda quoque est bilis acrimonia, & calor medicamentis, quæ præter astrictionem, refrigerandi etiam idonea sint, ueluti est unguentum, quod recipit olei myrtini, nenupharis, & citoniorũ, ana. ℥. ij. succi plãtaginis, uel linguæ passerinæ, aut semperuiuæ. ℥. j. ſ. coquant ad consumptioné succorũ, quibus adde coralli rubei, seminis plantaginis, myrtillorũ, cerusæ, & boli armeni, an. ℥. j. ceræ quod sit satis, ut fiat unguentũ, quo renes, & prope os pubis fœmina inungatur. Vtile quoq; huic usui erit illud, quod recipit, succi lenticulæ palustris, consolidæ maioris, & agrestæ, an. ℥. j. ſ. olei citoniorũ, nenupharis, & rosarum, an. ℥. ij. coquantur ad consumptioné succorũ, & adde sanguinis draconis, trochiscorum de carabe. an. ʒ. j. aceti cocleare unum, & ceræ quod sit satis. Vel inungere etiam prædictas partes non erit ab re unguento rosaceo, aut refrigeranti Galeni, præsertim si eis miscueris nonnihil terræ sigillatæ, pulueris cornu cerui usti, coralli, rosarum, myrtillorum, seminis plantaginis, aut acetosæ, & aliarum rerum quarum superius abundè meminimus. *Quæ exterius adhibendæ sunt.* B

Monitũ tamen uelim hac in parte lectorem, ne interim dum hæc adhibet, omnino à purgantibus pharmacis, aut leui aliqua sanguinis detractione, uel diuersione, & ab alijs auxilijs, quæ superius præmittenda esse diximus, subsistat, sed prout uires tolerare uisum fuerit, aut morbũ exposcere hoc, illove præsidio uti erit necessum, cauentes tamen ne nimia auxiliorum copia, & naturæ opus præpediamus, & tædium, ac molestiam fœminis inferamus.

C Vltima porrò causa ex ijs, quas huic malo principiũ præstare diximus procul dubio est ipse uteri affectus, qualis est uenarum exesio, aut diruptio à te soluente continuũ facta, uel ab humore mordaci exedente, & acri excauata. Quo tẽpore censiderandum est, an urgeat magis fluxionis impetus, q̃ affectionis natura, nã quum uera curatio fit per causæ ablationem, tunc in hoc malo ea curatione utendum est, cum fluxio nimis non urgeat, quod in menstruis nõ urget, donec ut Auic. refert uires, quodãmodo concidere uideantur, ac si id accidat causa post habita fluxui intendendũ est, sin aliter uera curatione utendum, quæ fit per morbi uenarũ, aut uteri ablationé. Sic profectò ubi ex intrinseca uiolẽtia uasis diruptio accidat, aut ex subita, & magna animi passione (nam à laborioso partu, uel aborsu proficiscentis suo loco latius meminero) instituta parca uictus ratione, quiete, sanguine misso semel, aut bis, uel ter, si mulier boni habitus fuerit: exterius quidẽ ac per uterum adhibenda sunt, quæ agglutinãdi uires habent. Cui usui in uterum immittere oportet albumen oui fortiter agitatũ ꝑ *Ex diruptio vase.*

se solũ, uel cum pulueribus gummi arabici, & tragacanthi, amyli, aut plantaginis. Præstat idem beneficium succus sanguinariæ, uel succu radicis philipendulæ, puluis quoque earum radicum, & rhu, balaustiorum, & consimilium in pdicto oui candido, aut decocto, uel succo aliquo ex prædictis in uterũ immissus. Quod si diruptio uenis ceruicis uteri accidat, aut ex hæmorrhoidibus uteri profluat, pessarijs ex prædictis rebus confectis, & bolo, aut farina uolatili, uel terra lemnia rem agere oportet. Sed maiori efficacia confert pessus, quod recipit triferæ, miclotæ, athanasiæ, an. ʒ. ſ. hypocystidos, acatiæ, boli armeni, sanguinis draconis, radicum consolidæ maioris, arnoglossæ, gallarum, an. ʒ. ſ. mixtis fiat pessus, ad cuius pensum ex supradictis simplicibus, & ijs, quæ paulò inferius referam, facile cuiuis, uel mediocriter exercitato erit, plura alia huic usui proficua effingere. Sic & iniectiones prosunt ex decocto fragariæ, cumini, bursæ pastoris, cornu cerui, lysimachiæ, myrrhi, nymphææ, glandis corticum balaustiorum, uuis passis, additis pulueribus mastichis, thuris, myrtillorum. Sed maximè in hac causa prodest iniectio, quæ recipit foliorum plantaginis, poligoni, agrimonij, scolopendrij, quod cetrach officinæ uocant, myrthi, lentisci, uel summitatum rubi, an. m. j. decoquantur ex aqua ferrata, aut in qua plumbum feruens extinctum fuerit, & decocti excipe. ℥. iiij. syrupi de rosis siccis, uel rosarum. ℥. ij. olei rosacei omphacini. ℥. j. misce: & proijce. Quod etiam præsidiũ parabis ex stillotica aqua ex sero, & prædictis herbis, ac pyro syluestri, & uiridib. lentibus cum saccharo, aut syrupo rosaceo, si postea candens ferrum in ea sępe extinguatur. Partes quoque supernas frequenter perfricere oportet, uinculisq; ligare, item syrupis, & apozematis uti, quæ & sanguinem densent, & motũ cohibeant, quorum materiam abundè dixisse censeo.

Sed multa quidẽ sunt, quæ deuorata, aut exterius adhibita peculiari quadã efficacia sanguinẽ ex aliqua harum causarum proficiscente sistunt, ueluti sunt trochisci de terra sigillata, de carabe, seu acatia, hypocystidos, cornu cerui, prodest & bolus armenus, corallum puluerizatum, puluis cõsolidæ maioris, florũ citoniorum margaritarũ, mumiæ, & myrtillorum cuiuslibet. ʒ. j. cum uino, uel aqua ferrata, uel decoctione corticum granatorũ, radicum nenupharis, uel succo sanguinariæ, plantaginis, uel portulacæ. Verũ si sanguinis profusio ulterius pergat, aliquo ex pdictis liquoribus dissolues athanasiæ. ʒ. j. ſ. Præstat & puluis picis naualis, uel peoniæ, aut cinis corticum ouorum quantitate. ʒ. j. item cinis stercoris caprini. ʒ. j. cum aqua pluuiali. Cõfert syrupi myrtini. ℥. j. aquæ plantaginis. ℥. j. ſ. succi stercoris asinini. ℥. j. Pręstat ẽt non minorem gratiã id medicamentum, quod recipit conseruæ rosarum. ℥. j. syrupi papaueris. ℥. ſ. pulueris coralli. ʒ. j. margaritarũ, & trochiscorum de carabe, an. ʒ. ſ. terræ lemniæ. ℈. ij. misce, & fiant boli deaurati. Ex quibus non pauca poteris conficere, quæ non solum huic causæ, uerũ & reliquis, causa semota prodesse poterunt. Exterius uerò cataplasmata adhibenda sunt, qualia conficiuntur ex albuminibus ouorum cũ pulueribus rosarũ, myrtillorũ, thuris, & mastichis, cũ gypso ẽt subtiliter in puluerem redacto, & alijs plerisq;: quorum uberrimam copiam reperies facilè lib. 2. nostro de indicatione præsidiorum. Cæterum peculiariter utero sic affecto conferunt uaria auxilia, quæ hucusque retulimus, sed peculiarius fotus, q paratur ex decocto caudæ equinæ, lentisci, foliorũ myrti, pyrorum, prunorũ,

sym-

A symphiti, corticum interiorum quercus, rosarũ, virgæ pastoris, bistortæ, & gallarum cum aqua pluuiali, uel feriata; cuius ét per infundibulum euaporationes prodesse possunt, sicut suffumigia hoc modo parata. Excipe colophoniæ. ℥. ß. spodij, boli armeni, papaueris nigri, hioscyami. an. ʒ. ij. conquassentur, & super prunas posita suffumigium excipiatur. Vngere ét uteri regionem antè, & retrò vtilissimum est, vnguento quod recipiat, olei myrtini. ℥. iiij. olei mastichini, succi plantaginis. an. ℥. ij. sumach, myrtillorũ, hypocystidos, terræ sigillatæ, boli armeni an. ℥. ij. ß. spodij, rosarũ. an. ʒ. j. ordei vsti. ℥. ß. ceræ quantum sit satis. Est autẽ aliud unguentum huic vsui pretiosum, nonnullis tanq̃ secretũ habitum, quod recipit corticum medianorum castanearum, & ét arboris glandium, myrtillorum, gallarum, corticum fabarum, corylorum, vuarum immaturarum, glandiũ, sorbarum siccarum, mespilorum immaturorum, radicum chelidoniæ, foliorũ pruni syluestris. an. partes æquales, contusa coquantur in aqua plantaginis, & post colaturam accipe olei myrthini quantum uis, in quo conueniente ceræ q̃titatem dissolue, postea in prædicta decoctione laua sæpius innouata coctione,

B uel ex decocto accepta ad vnam lotionem sufficiente quantitate, & factis sufficientibus lotionibus accipe corticum castanearum, quercus, & arborum gallarũ, parté. j. cineris osſiũ cruris bouis, seminis myrtillorum, corylorum, vuarum immaturarum. an. partem mediam, fiat puluis subtilissimus, cuius accipe partes duas, trochiscorum de carabe partem. j. & fiat vnguentum cum oleo, & cera su pradictis. Conficies ét aliud non minoris momenti, quod recipit acatiæ, hypocystidos, terræ sigillatæ, trochiscorũ de carabe, colophoniæ. an ℥. ß. fiat puluis, quẽ succo plantaginis admiscæ addito modico aceto, & fiat emplastrũ. Aliud parare poteris, ꝙ recipit pulueris cornu cerui usti, papiri combustæ, limaturæ ferri ꝑparatæ. an. ℥. j. pulueris corticũ glandiũ. ℥. ij. misce, & cum albuminibus ouorũ, & modico aceto cõfice emplastrum. Vel sic aliud cõfice, excipe mastichis, olibani, mumię, sanguinis draconis. an. ʒ. j. facto puluere, efforma cataplasma cũ albumine oui, succo artemisiæ, & caudæ equinæ. Præstat nõ minus emplastrũ ex lũbricis terræ, thure, & albumine oui factum. Item succus urticæ græcæ in bombace ventri appositus. Expendat tamen hac in parte lector; duplici motũ ratio-

C ne tot astringentia auxilia me adduxisse, quamuis certum sit, ijs fluxibus, qui ex diruptione fiunt, propriora esse, quæ agglutinandi potentiam habent pharmaca, tum vt aliis fluxionibus astringentium subsit vberrima copia, & ex hac parte medicus exquirat: tum verò, quia maius sæpe facessit negotium fluxio, q̃ continui soluta vnitas, & ob id astringentibus præstò esse oportet, ne ex nimia profusione maius aliquod damnum subsequatur, præterquam ꝙ fluente sanguine agglutinari vlcus non potest, & ob id necesse est primo fluenté sanguinem compescere.

Quòd si fluxio ab exesa vena proficiscatur, longè diuersa rõne curandi methodum instituere oportet. Proficiscit etenim hoc malum ab exedenti, vitioso, & acri humore, qui sensim abrasis vasorum tunicis viam foramenq́;, quo prosiliat, sibi parat. Quapropter triplex erit in vniuersum curandi ratio, prima, quæ cacochimiã, seu uitiũ humorum respiciat: secunda, quæ factam exesionẽ curet: tertia uerò, quæ fluxui prouideat. Iuxta primam indicationem victum ea lege primò instituere oportet, qui sufficiens sit vitiosum humorem attemperare, & *Ex uena exesa.*

meliorem deinceps conficere. Cuius rei gratia alimentũ optimi nutrimenti,& A
glutinosæ substãtiæ eligere oportet,quo paulatim, ac frequẽtius vti erit necessũ.Est aũt huius naturæ auiũ domesticarũ caro,iuscula,amylũ, panatela ex iure aut lacte amygdalarũ confecta. Itẽ ex oleribus,lactuca,portulaca, borrago, & scariola.Præstat quoq; eundẽ vsum ius,aut caro extremitatum capreoli, arietis, porcellorũ,aut agni. Cui ẽt usui is potus eligendus est,q paret ex aqua, in qua sæpiùs aurum extinguat vel ex decoctione radicum buglossæ,vel admixta stillatitia ex portulaca. Curandũ itaque, vt is humor in corpore ex alimentis succrescat,q præexistẽti sit omnino contrarius, tum ut cæteros corrigat, tũ verò ut vlceri curando ac renutriẽdo,lentore,& bonitate sit idoneus.Corrigimus quoque pexistentẽ humorẽ syrupis,& apozematis, non quidem astringentibus primo morbi accessu,ut in pdictis causis,ne partibus fixius adhæreat humor, vehemẽtiusq; erodat;sed ijs sanè, qui attemperandi leniendi, & mitescendi humorũ acrimoniã,uim habeant.Cuius modi est syrupus buglossæ,borraginis, rosarũ,granatorũ,portulacæ, & papaueris. Inter quos peculiari quadã dote ppolletis,q ex portulaca conficit,& ij oẽs,qui parant ex macilaginibus, & cremore ordei,& alij consimilis naturæ. Sistit quoq; fluxũ, & humores mirè corrigit B
mucilago cytoniorũ dissoluta aqua capitũ rosarũ uel plantaginis, aut ablutionis,boli armeni.Confert itẽ aqua ex ablutione amyli,boli,aut terræ sigillatę cũ cõserua rosarũ.Quibus pculdubio frenatũ humorẽ leuibus medicamentis,sed electorijs per epicrasim purgare oportet,tũ ne cõferta vacuatione intestina dysenteria periclitent,tũ verò qa huius conditionis humores hac purgatione gaudẽt magis,ut rursus paulatim corpus mitioribus renutriatur. Purgabis igit rhabarbari infuso,infusis ẽt corticibus myrobalanorũ in succo granatorũ,aut in aqua lactis,uel succo portulacæ.Itẽ proficua erit huic vsui manna, casia,syrupus infusionum è rosis hispanis. Confert item succus rosarũ extractus cũ aqua infusionis rhabarbari ad formã largioris syrupi cũ saccharo redactus. Renuũt ẽt ferè oĩa huiusmodi fœminarum corpora sanguinis detractionẽ, tũ quia affectio suapte natura id interdicit, tũ quia huic humorũ uitio, & corruptioni semper uires adiungunt debiles.Quocirca(vt consuluit secunda huius affectus indicatio)diuersionibus ad distantiores partes factis,vitiosum sanguinẽ ab affecto loco distrahere oportebit superiorũ partiũ frictionibus, & vinculis, & cucurbitis ẽt frequẽter scapulis adhibitis citra vllam scarificationem. Quibus omnibus C
primitus factis,licebit syrupis,& potionibus ex ijs,quæ modicè astringunt quãtum sit satis,ut humores firmiores, fluxuique ineptiores reddantur, admiscere: quæ quidem ex eis,quæ superiùs diximus, facilè colliges. Consulit verò tertia huius mali indicatio, ulceri seu exesioni venarum prouidere:primo ijs medicamentis, q̃ foramen obstruendi uires habeant,qualia sunt emplastica oĩa, sola, aut cum agglutinantibus admixta. Quem vsum pręstant bolus armenus, terra sigillata,puluis farinæ volatilis, amylum, mucilagines omnes, & gummi, vel succus portulacę: quę omnia aqua chalybeata plantaginis, aut capitum rosarum dissoluta in vterum id immissa summopere prosunt. Quippe eisdem obturato foramine,natura(cui id munus incumbit) ex optimo sanguine, carnem citra fluxus impedimentum conficere potest, partemq́ue renutrire. Id etiam prędicta pharmaca pręstãt beneficium, vt si quis adhuc humor acris, &

A mordax ad affectum locum confluxerit, minùs possit exesionem efficere: nam & impediunt suo lentore, quominus fiat, & humoris vitium corrigunt: certum etiam est, & fidissimum experimentum, radicis philipendule.ʒ.j. singulis diebus in ouo sorbili sumpta incredibili efficacia sanguinem omnem sistere, sed maxime ex vtero. Sed efficacius præsidium facies, si serapium cum saccaro ex succo eiusdem radicis confeceris, cuius laborans cum dormitura est.℥.j. sumat. Partibus item externis, ex prædictis medicamentis varia confici possunt. Sed vsui probatum magis mihi est id, quod conficitur, ex albumine oui fortiter agitato, & pulueribus gummi, tragacanthi, aut arabici, boli armeni, & sanguinis draconis. Item aliud conficitur ex succo bursæ pastoris, & farina tritici, vel amylo, igne leuiter spissatis. Aliud quoque facile, & vtile parabis, ex farina volatili, modico gummi, & albumine oui; necnon, & emplastrum, diaphœnicon appellatum. Ex quibus omnibus additis, quæ modicè astringunt (præsertim si vitium humoris iam correxeris) non erit difficile varias B pharmacorum effingere formas huic vsui proficuas. Verùm omni causæ præualenti ferunt prodesse succum chelidoniæ mammis appositum: de quo creditur vteri sanguinem vehementer sistere. Quod etiam referunt de moro, & eius fructu. Sicut succus oleæ vuluæ in panno admotus. Quibus præmissis, si nihil profuisse cõpertum sit (quauis existente causa) narcoticis uti oportebit, & quæ somnum concilient: qualia reperies abundè lib. nostro. 2. de auxiliorum indicatione, cap. de anodynis. Quibus in hoc casu cautè est vtendum: nam suspicari oportet frigidiorem esse fœminam, quàm vt possit narcotica tuto ferre.

Quòd si fluxus ex suppressa aliqua vacuatione suboriatur, præter prouocationem antiquioris fluxus, eisdem omnino præsidijs iuxta morbi, & humoris rationem vti liberè poteris, sicut, & alijs plerisque, quæ apud barbaros experta habentur: quorum magnam siluam reperies apud Sauonarolam.

De menstruorum suppressione. Cap. 9.

C IMMVNES esse à menstrua purgatione fœminas, multis modis contingere posse, est compertum: quippe, aut ætatem non dum nactæ sunt conuenientem, aut senectute iam contabuerunt, si quidem statutum habent menstruationis principium, & finẽ: ita vt nec anteuertere, nec tardare salubriter alicui fœminarum datum sit. Item alijs, vt dictum est, menses deficiunt ex natiua quadam structura huic vacuationi omnino inepta, licèt familiaris, & genuina: plurimis, quia grauidæ factæ sunt, aut laboribus, ac ruralibus exercitijs deditæ, conuenientem & superabundantem sanguinem conterunt, & consumunt. Alijs quidem menses supprimuntur morbosæ alicuius causæ interuẽtu, quæ morbo prius excitato in hoc symptoma prorumpit, à quo posimodũ mille alia suboriri comperimus. Sed antequam ad peculiarem affectum huic capiti dicatum, descendam, operepretium duxi docere, menstruam purgationẽ, cum actio sit alicuius potentiæ, & partis, tot posse pati læsionum differentias, quot quæuis alia corporis pars. Nam aut ex toto aufertur uel diminuitur, aut

mille modis vitiatur. Verum de his duobus vltimis vitijs singularem diligētia sum acturus: de primo verò, qui varias, & graues habet causas, tantùm hac in parte agere, nobis est in animo. Est igitur mensium suppressio symptomata de genere eorum, quæ retinentur immodicè, pertinens quidem ad abolitam omnino actionem, quam sanè alicui facultati propriè reducere est perdifficile, nisi abusiuè; eò quòd sæpissimè accidat, fœminas menstruis carere facultatibus expultrice aut retinente minimè affectis. Cum hoc tamen vniuersam huius symptomatis naturam illis, vel earum alicui referendam esse censeo, modò vitium insit in vtero, modò aliunde proueniat, vtcunque enim sit, contingit aut ipsis omnino otiātibus defectu materiæ menstruorum, aut nequeuntibus ob aliquē morbum munus sibi commissum perficere. Cuius affectionis adamussim meminisse Galenum constat lib. 3. de causis sympt. Morbus tamen, à quo prædictæ facultates vitiantur, nec vnus est, nec vni cuipiam parti dicatus, sed multiplex, & diuersus iuxta naturam causæ, quæ nata est hunc affectum excitare. Vtcunque tamen sit, actionem hanc vitiari contingit, aut facultate expultrice vteri ex morbo in temperamento partis labefactata, aut obstructione meatuum, quos huic vsui natura fabrefecerat. Vltimo item facultas vitiatur, aut (vt rectius loquar) otiatur, à morbo per consensum, sibi præstita non operandi occasione ob defectum materiæ. Quæ sanè culpa reijcienda est in totius corporis, aut alicuius mēbri vitium, cuius minus sit, utero sanguinem impartiri, morbum, vtero aut eius facultatibus minimè patientibus. A B

Quale causæ. Causas verò huius affectionis ad vnguem narrare, & exquirere nullus corū qui id opus tentarunt, absoluit: tam enim variæ sunt difficiles, & abditæ, vt virum non sit si neque nos etiam eas omnes complecti valeamus: conabor tamē methodo, & ratione id opus aggredi. Tribus itaque causarum generibus contineri huius mali causas omnes, compertum esse reperio eruditis, & præstantissimis in hac arte iuris. Primum quidem facilè ad uniuersum corpus reduces; secundum ad sanguinem ipsum; tertium uerò, & ultimum ad uterum, & uasa illi subseruientia. Præstat porrò huic affectioni corpus causam, nimirum, quia ad uterum non pellit sanguinem: quod uerò non pellatur, causa est, aut penuria, aut auersio, aut immodica abundantia. Nam cùm nimis sanguine plenum corpus est, sibi vias obcæcat, ne ad inferas sedes delabi possit. Penuria uerò constat, dum solito factum est obesius. hæc etenim corpora paucissimi sanguinis esse monstrat uenarū angustia: quæ licet natiua nō sit, sæpe pinguedinis & carnis mole talis efficitur, & pinguedo ipsa, in quā maior pars sanguinis cōcrescit, ac degenerat. Et quāuis suppressio mensiū ex hac causa suborta rarò in affectū prorumpere assuescat, tamen quia steriles omnino reddit fœminas, cōsiderāda quoque hac in parte est. Corpus etiam ex diutino aut graui morbo, uel inedia gracile, ex carne, & exangue factum huius affectus, sæpe fuisse principiū frequenti obseruatione est compertum. Hoc dixerim, ne quis intrepidè curationem his ita existentibus aggreditur. Item defectu optimi sanguinis id quoque accidere constat, in ijs præsertim fœminis, quæ malo corporis habitu laborant: in quibus etiam si plurimum deprauati, aut semi confecti sanguinis redundet, ad uterum tamen nihil transmittere curat natura. Nam tantùm ei parti committit, quod vtile generationi esse ex instituto cognoscit, nisi errās. Illud C

[handwritten margin note:] totius corporis culpa negatio sanguinis vel tenuia vel aversione vel abundantia nimia

verò,

A verò, cũ vitiosum potius, & excrementosum sit, q̃ in quantò peccans, transmittere non laborat. Quò fit vt menstrua huiusmodi fœminis omnino deficiant. Alijs quoquè non efflorescunt, si menstruis minantibus, aut erumpentibus, laborioso alicui totius corporis exercitio, vel alicuius partis se dederint. Veluti cantatricibus frequenti experimẽto contigisse conspicimus euocato ad superiores partes sanguine. Sicut alijs repulso, frigidi alicuius accessu, vt contingit ijs, quæ incauta viuẽdi rõne seductæ crurum lauacris prædictis temporibus vtunt̃, aut se se pedibus manibusq; in aquã immergunt, vt sæpe mulierculis seruituti addictis accidisse visum est. Quod etiam fieri ex timore, mœstitia; & alijs animi perturbationibus mihi non est dubium. Sicuti sanguinolentæ vacuationis interuẽtu, mõ per hæmorrhoides, per nares, aut per os fiat. Idem quoq; efficit sudor largus, aer calidus, & repentinus frigidæ potus, labor, & ea omnia; quæ vtcunque siccandi vel comprimendi corpus vim habent, velut febres, aut morbi alij acuti, sanguine densato, resoluto, vel nimis vsto efficiunt: pari rõnes res se habet in

B virginibus robustis exercitatis, & nimis calidis fœminis in quibus, & superabundás, & vtilis ẽt conterit̃ sanguis. Sanguinis ẽt fluxuri vitio suppressionẽ fieri, nemini dubiũ arbitror. Fit aũt huic purgationi ineptus dum crassus lentus, copiosus, aut parcior iusto efficitur. Præ crassitie.n. consueta vasa, ac foramina permeare nequit. Præ lentore moueri non potest, quia partibus, & venarum tunicis atq; oculis adhærens expultrici vel vehementer operanti resistit. Sic dum copia abundat, se ipsum impedit, viasq; præ plenitudine ad vasa recludit. Quò fit, vt permeare libere minime possit. Dũ verò parce in uteri uasa congeritur, ẽt si in toto corpore redundet (nã hic non loquimur de paucitate, quæ in toto corpore inest, sed de ea tm̃, quæ in vtero reperitur) cùm naturam non grauet; minimè ad excretionẽ accingitur. Vt frequentissime contingit in splenis, iecoris, aut meserei obstructionibus, à quibus menses supprimuntur. Et ob id totum corpus pletoricum efficitur, etiam si præ sanguinis paucitate in vtero, menses ab eo non profluant. Morbi quoq; qui vtero ipsi accidere solent, frequentissimè menstium suppressioni causam præstãt. Quippe aut morbus fit in propria uteri substantia, aut ob eius intemperamentum, aut fit in vasis vteri per quæ sanguis pur-

C gatur. Quoad primum huius diuisionis membrum, constat Gal. 3. de sympt. cau. c. 8. & 5. Aphor. 28. optimè dixisse, cum referat difficulter purgari fœminas quæ uteros habent densos, & duros, mõ id à natura, mõ ex casu proueniat. Sic temperatura frigida, aut sicca, vel ex his composita, facile in id vitium fœminam defert: quod probauerat Hippo. li. de locis aqua, & aere. Pari prorsus ratione vteri uasa id vitium moliuntur, dum aut nimis arcta sunt natura, vel aliqua occasione angustantur. Itaq; quæuis prædictarum causarum vterum disponere nata est propria ui, vt uel non suscipere, vel non transmittere possit. Non suscipit quidẽ ob venarum affectionẽ, modò ex frigore densentur prædictæ venæ: modo siccitate excaleant, & contrahantur. Vtcunq; tñ hæ causæ operentur, ad meatus ipsos obstructos, aut compressos reducere, proculdubio æquum est: quos quidẽ inflammatio vteri, vel partium uicinarum comprimere nata est, obstruere uerò, vel immodica sanguinis copia ibidẽ congesta, vel sanguis ipse crassus, aut humor alius uiscidus, & crassus etiam osculis, & tunicis venarum adhærens, vt ex Gale. colligitur facilè comm. 2. in lib. de Humoribus, & lib. 3. de sympt. cau.

sanguinis ui- tio uel quia crassus uel quia le- tus uel quia parcus uel quia tenuis

uteri uitio uel morbum ipsius propria uteri substantia uel ob inten- perem uel ob ui- tium uasis uteri

c.4.& lib.de Differ.ſym.c.vltimo,& lib.6.de lo.patien.c.4.Vteri verò inflamma A
tionem dupliciter hac in parte intelligere oportet, eam nimirum, quam mox diximus,tumorem videlicet durum,dolētem:aut inflammationem,hoc eſt, incenſionem.Cuius latè meminit Hipp.lib.de natu.mulie.his verbis. Si vteri inflammati fuerint,menſes omnino non prodeunt,aut praui,& pauci; & cùm ieiunia eſt,vomitus ipſam corripit, ubi uerò quid ederit, uomit cibos, & dolor imum ventrem,ac lumbos habet,& animi deliquium inuadit.Venter aũt aliqñ durus eſt,& inflatur,ac magnus fit,& putat ſe in venere habere.Si verò contigerit plenitudo illa,uacua fit.Quibus verbis,& alijs,quæ ſequuntur,euidenter cõſtat huius inflammationis Hipp. meminiſſe,non tumoris pręter naturam. Prætereà eandem ſuppreſſionem molitur uteri retractio,aut contorſio;uel deprauatus ſitus,qui aut ex morbo,aut partu ſupereſt,ut ēt ex Hipp. lib.de nat.mul.conſtare uidetur,& lib.de mor.mul.per hæc verba. Poſtquam igitur mulieri, quæ non peperit,occultati fuerint menſes,& uiam foras reperire nõ potuerint,morbus fit.Hoc autem contingit,ſi uterorum os concluſum fuerit,aut diſtortũ, aut aliqua pudendi pars contracta.Et paulò inferiùs ſubdens harum affectionũ rõnem,inquit.Fit autem hic morbus ijs maximè,quæ anguſtos uteros habẽt, aut B
ceruicem ultra pudendum ſitam.Si.n.horum alterum fuerit, & mulier viro nõ miſceatur,& venter magis q̃ oportet euacuetur, ab hac affectione uteri obtorquentur:nec.n.humidi in ſe ipſis ſunt,utpote muliere non coeunte,& amplitudo ipſis ſpatioſa eſt,utpote cùm venter magis uacuus exiſtat. Item addit paulo inferiùs.Hæc igitur cauſa eſt,ut ipſi ſint concluſi,nimirum,à venere abſtinente muliere.Quibus ſanè cauſis altera accedit,uteri nimirum frigiditas,quæ ipſum & ſanguinem ſpiſſum reddit,& expellentem facultatem languidam,& ſui muneris oblitam. Dimitto conſultò hac in parte idem uitium poſſe efficere induratas cicatrices,uteri pinguedinem,carnem ſupercreſcentem,& pleraq; alia,quæ Hipp.recenſet lib.de nat.mul.& alibi ſæpe.

Signa.

Cùm paſſim in fœminis,quæ uiro utuntur, menſes dum grauidè fiunt, ſupprimantur quoq; diligenti cura expendendum eſt num uterus cõceperit, an ex cauſis morboſis menſes cohibiti exiſtant,ne nobis uſquam decipi turpiter accidat.Nec par eſt dignoſcendi ratio in uirginibus,ac in reliquis: quippe in uirginibus ſuppreſſus ſanguis per uenas errabũdus uagatur, & eò magis obſtructiones,febres,& coloris mutationes molitur. At in corruptis, in uterum frequentiùs irruit,quò fit,ut hydropes,& alia uterina mala,q̃ paulo inferiùs recenſebo ſuboriantur.Ex quo ēt prodit prægnantes in cibi faſtidium,nauſeam, uomitũ, picam, & reliquas uentris affectiones prolabi. Virgines verò,licèt eis menſes ſupprimantur,minimè, aut raro hæc patiuntur. Ratio proculdubio eſt, quia maior exiſtit conſenſus ab utero ubi ſanguis ille colligitur,ad uētriculum, cui propriè prædicta ſymptomata competunt,quàm ex uenoſo genere,in quod irruit in uirginibus ſuppreſſus ſanguis ad uentriculum ipſum. Et ob id prægnantibus illa accidunt,uirginibus uerò minimè. Sunt id monſtrantia generalia ſigna non pauca:quorum primum docet Hipp.5.Apho.39.dicens.Si mulier,quę neque concepit,neque peperit,lac habet,menſes ei deficiunt. Cui coniecturæ accedit inſolita corporis grauitas ſine lacte in mammis,cibi faſtidium, & horror inæqualis,dolor lumborum, colli, ſincipitis ad oculum radices, præcipuè C

ſi diu

A si diu suppressæ sint:febres ét aliqñ lentæ,& tumores in utilibus inflammatorij vrina quoque ægrè redditur quibusdam,alijs omnino supprimitur,urinæ etiã nigricantes cum rubra sanie tanquam fuligini mixta, cum lotura carnium recens mactatarum. Quibus accidit lac in mammis frequenter repertum, iuxta Hipp.decretũ.Ostendit adhuc clariùs idem autor signa quædam lib.1. de mul. morb.quibus certiores facti, possimus suppressionem ueram ab uteri gestatione distinguere, & rursus præsagire quæ mala hac rõne ijs fœminis succrescere possint,inquit.n.Tertio mense incipit suffocationẽ sentire,& horrores, & lumborum dolores qñq; etiam febrem.Quod si suppressio perseueret, præter hæc, obdurescit uenter,urina copiosior mingitur,cibi fastidium,& uigilia aduenit, ut ét strideat dentibus.Et si adhuc retineãtur,quinto mense his omnibus, & maximè doloribus urgebitur grauiùs.Sed sexto mense insanabilis morbus redditur,qui anteà curari poterat.Et cùm hoc anxia fit,& animo linquitur, pituitam vomit,siti magna uexabitur,dolebunt partes uentris,& pectinis,febris accedet B supprimenturq; excrementa alui,atq; vesicæ; spina dorsi dolore uexabitur, & quasi balbutiet.Post hæc aũt intumescent crura, pedes, venter, & urina minuit rubra,sanguineaq;,& dolor totum occupat corpus,maximè collum,spinam,& inguina,atq; sic moriuntur,scilicet ex hydrope.Quam sanè sñiam siquis sedula diligentia intueatur,multa perdiscet, quibus facilè conceptum à mensium suppressione distinguet. Cùm hoc tñ experimento frequentissimo nobis est cõpertũ,plures fęminas ex ijs,q̃ utero gerunt,oĩno his simillima accidentia perpeti, ita ut q̃tumuis diligens sit Medicus,id distinguere nequeat,præsertim si mulier ex ijs sit,quibus menstrua prodeunt fęculenta,fętida, aut alia quauis deterrima qualitate fędata.Quod profectò rõni, & obseruationi innitentes haud rarò distinximus.Nã licet finitima sint utriusq; affectus accidentia,in ijs tñ,q̃ utero gerunt,color uiuidus,qualẽ tpe sanitatis obtinere solebant,perseuerat, hilares sunt fęminæ,& nihilo,aut q̃ parcissimè in animi conditionibus mutatæ.Cuius contrarium omnino in mensiũ suppressione reperit̃.Itẽ dũ fęmina utero gerit,ex prauis accidentibus ea,q̃ superueniunt,primis tñ mensibus durant, crescente verò fętu subsident omnia,& res apertiùs conspicitur. At in uera mensiũ C suppressione è contrario:nam primis mensibus nulla,aut q̃ leuissima accidentia insunt, procedente verò suppressione in immedicabilẽ affectũ (ut loco citato Hipp.testatur)& mortẽ sæpe degenerat.In qua sanè suppressione præterea,q̃ passim succrescere uisuntur mala,verendũ est ne id,qđ lib.1.de mor.mul. Hip. præsagit, aliqñ accidat. Inquit.n.Quibusdam suppurati fiunt menses, ubi per duos,aut tres menses moram cõtraxerint. Hoc aũt maximè fit,si à febre fuerint combusti:& subdit.Signa uerò sunt,si suppurati fuerint, dolores.n.incidunt in pectinẽ,& pulsationes fortes,& contactum non substinent.Qua sanè in re dixerat paulò superiùs,menstrua sex mensibus retenta curari non posse.Cognita igitur suppressione, causas ad unguẽ nouisse tenemur, si recta medendi rõne uti velimus. Sic primò uniuersum corpus huic affectioni consentire dignosces ex signis plenitudinis,quibus corpulentior,pulchrior,rubicundiorq; fęmina apparet:item si obesior iusto facta fuerit,uel si morbũ diutinã perpessa,uel inediã: nã id ex interrogatione facilè innotesces. Malũ quoq; corporis habitũ uel solo intuitu cognosces,ut cõijcias sãguinis optimi defectũ, suppressionis fuisse causam.

Causarum dignotio.

ſam. Externam frigiditatem, ex potu aquæ aut lauacris, vel frigido aere eadem A
lege perdiſces: ſicut præceſſiſſe copiam ſanguinis vacuatiouem, ſudorem, labo
rem, uel quamuis animi affectionem. Sanguinem eſſe craſſum haud difficulter
cognoſces, ſi temporibus, quibus fœmina purgari aſſueuerat, labores, ac dolo-
res in lumbis, ac partibus prope vterum perſentiebat, cum hoc tamen parũ ex-
purgabatur. Aderit ẽt corporis mollities, ſomnus grauis, & profũdus, color cor
poris albicans cum uenis eminentibus, & uiridus, ac ſubnigris, præſertim quæ
crura pertingunt. Pulſus is erit rarus, vrina aliqñ multa, & tpe mẽſtruationis,
aut pauca, aut ſuppreſſa, ſæpe tenuiſſima. Aliqñ colliquantur ex utero humi-
ditates quædam craſſæ, mucoribus perſimiles, præſertim, ſi tenacis humoris ali
quid ſanguini adiungatur. Pituitoſum uerò, melancholicum, uel alterius depra
uatæ conditionis humorẽ eò dignoſces, quod pituitioſo redundante, frigus ad
fundum uteri ab ipſa percipitur, ſtupor, tardus menſium, & eorum albicantiũ
deſcenſus, uenus neq; appetitur, neq; delectat. Cõmunia quoq; ſunt melãcho-
liæ ſigna, p̃ter fluorẽ pituitæ: cõtraria uerò melancholiæ ex bilis uſtione craſſa-
tæ: nã aderit ueneris appetentia, & celeris ſeminis excretio, labra ſicca, ac ſæpe B
ſciſſa, & menſiũ fluor cum morſu, & eroſione. Sanguis quoq; dum fluebat, aut
ſecta nunc uena exceptus linteo, aut arena umbra ſiccatus, colore albido pitui-
tam, flauo bilẽ, fuſco melãcholicũ humor ſignificat. Quorũ eſt ſnĩa Hip. Mulie
ri menſes decolores, neq; per idẽ ſæpe tp̃s uenientes purgationem indicãt eſſe
neceſſariã. Cuius quidem rei ſi quis plura ſigna exquirat, reperiet facilè lib. no-
ſtro de præſidiorum indicatione in methodo dignoſcendi. Multum tñ ſangui-
nis supereſſe cognoſces extenſione, dolore, totius uentris grauitate, ac lumborũ
quæ oĩa euidenter atteſtantur, vterũ multum ſanguinis ſuſceptaſſe, ita ut præ di
ſtenſione, & grauitate cõprimi ad expulſionẽ non poſsit: potiſſimũ ſi accedat ſi
tis, capitis, dolor grauatiuus, ſplendore rubentes iuxta oculos, & ſanguinis ſpõ
tanei uomitus, aut fluxus per nares, quibus eadẽ affectio ſæpe uel Hipp. teſtimo
nio lib. 5. Aphor. 32. ſubſiſtit, & monſtrat. Parum ſanguinis uterum ſuſceptare
multa ſanè docẽt, primũ, nulla ventris grauitas adeſt, neq; dolor, aut tumor, ita
ut fęminæ nil in ea regione ſe perſentire referant. eſt tñ totũ corpus decolor, ie-
cur obſtructũ, meſereon, uel ſplen, quorũ uitio nihil in uterũ cõfluit, qđ excer- C
ni poſsit. Aderunt ẽt in partibus ſuperioribus uitioſæ plenitudinis ſigna, ut co-
lor pallidus, ſubniger, uel alicuius humoris cũ ſanguine redundantis ſpecimẽ
referens. Vterũ eſſe cicatrice, aut carne aliqua ſupercreſcente occluſum, uel cõ
tortũ, aut alia morboſa figura affectũ, q̃ præceſſerunt ulcera, aut laborioſus par
tus, uel tumor aliquis præter naturã, qui prefuit, aut adhuc induratus uiget, eui
denter, facta interrogatione, monſtrant. Obſtructionẽ uel cõpreſsionẽ uaſorũ
vteri haud difficulter cognoſces ex defectu ſignorum, quæ hucuſq; retulimus.
Præſertim ſi tpe, quo natura aſſueuit menſtrua promouere, dolores moleſti, in-
quietudines, & uterina alia accidentia ſuccreſcunt. Quibus accedit lenta febri-
cula, à iunioribus alba appellata, capitis infeſtiſsimus dolor, præſertim prope
ſinciput, totius corporis confractio, & ueluti impotentia ad motũ, ac ſi moueri
fœminæ cogant, protinus laſsitudine maxima corripiuntur, dolet interius ca-
put, & tpa uehemẽter pulſant, cibi faſtidiũ illis accidit, & animo frequẽtiſſimè
delinquũt. Verũ quia uaſa, quæ in uterũ occludi poſſunt, uaria ſunt, uariumq;
ſi tum

A situm obtinent, eius diuersitatis quoq; prouidentiam ediscere conuenit, ut tutior, certiorq; euadat curatio. In qua quidem rescito, si uasorum menstruis seruientium obstructio sit, prædictis signis facilè dignosci, uerum si obstructio uasa etiam spermatica attingat, uteri suffocationem sibi comitem habere mẽstruorum retentionem. Si verò in orificijs cotylidonum minus damni utero eueniet, nisi dum fęmina conceptura est. Nam vel non concipiet, vel facillimè alimenti defectu abortiet.

Ex quibus fit proculdubio, ꝙ si hæc purgatio præter naturæ institutũ supprimatur, mulieribus innumera accidentia, & grauissima mala succrescãt, vt Hip. testimonio probari potest lib. 5. Aphor. 57. cum scribit. Si menstrua plura fiant, accidunt morbi, & si nõ fiant, ex vtero morbi contingunt. Quorũ malũ q̃dã vtero propria existunt, & pleraq; vniuerso corpori communia. Nã primò sterilis efficitur fęmina, itẽ uteri strangulatione vexatur, scirrhoso tumore ẽt, cancris, erysipelate, & aquositate repletur, ac flatibus, & ulceribus prauis gracilescunt B ꝑter modum. Item mulieres nonnullas in uiros degenerasse historijs esse proditũ reperio. Cuius ẽt Gal. meminit. lib. 3. Pop. 29. Adde, partes, quæ in cõsensum ueniunt, caput primùm, vt ex Hipp. constat. 6. Popu. 1. & oculi, & uentriculus, demũ iecur, vnde hydrops aliquando sequitur, & innumera alia mala, q̃ nullis plerunq; auxilijs cedere uisuntur. Vt uteri suffocatio, nunc in latus, nunc ad superna ipsius peruersio, sæpissimè cum diutina est, indicat frigidã corporis cachexiam, ꝙ calorẽ extinguat. Hinc difficiles respirationes, tusses, oculorum, capitis, & aliarum partium dolores, & in virginibus febris alba, & variæ obstructionem sortes prodeunt. Præterea hanc affectionẽ esse curatu difficilem, euidẽti ratione constat, vel ex eo, ꝙ vterus sanguinem menstruum ad se non trahat, quia sic mille rationibus prouidit natura. Atq; cum suscipere (cum vniuersum animantis corpus, vel eo abundat, vel noscit profuturum esse, ac necessarium) tantum teneatur, deficit natura ab vteri ipsius ministerio, opere alioqui in omnibus actionibus necessario, quod præcedit oẽm naturalem vacuationẽ. Et cum vacuare, quod suppressum est, in animo sit, deficiente virtute tractoria mirum C non est, si vacuationem difficulter moueamus, quia naturam non habemus admiuiculantem, ꝙ non trahat humorẽ, quem extrahere medicamentis nitimur. Nec credendum est oĩno verum esse Hipp. testimonium lib. de morb. mul. quo refert suppressionem vltra sex menses perstantem incurabilem esse. Nã id difficulter fieri potius quam impossibiliter est credendum, cum idem Hip. li. 4. pop. scripserit fuisse ancillam cui per septennium fuerant suppressa menstrua, tandem redeuntibus ipsis, ad pristinum statum restituta fuit.

Præsagium.

Haud temerè huius effectus curationẽ aggredi oportet, nã sæpe tanti est momenti id ediscere, vt incautis mille in laborantibus succrescat accidentia, q̃ potius manufacta, q̃ ui morbi oborta esse credendum sit. Sic profectò ijs, quæ lactant etiam si menses habeant suppressos, minimè auxiliares manus porriges. Neq; ijs, quibus laboriosa vitæ ratio innata est, quia ex suppressione nihil mali persentiunt: non tenetur viuentibus: pinguibus, à morbo diuturno confectis, neq; adhuc ijs, quibus euenit ante solitum tempus, quo natura ad excretionem sese componere assueuit, neque viraginibus, & alijs eiusdem census. Tũc uerò

Curandi ratio.

prouo-

prouocant potissimũ, cũ grauia incidunt incõmoda, aut minant accidentia, q̃d A
lipothymia videlicet, vertigo, deiecta appetentia, tabes, fędi colores, hydrops, difficilis respiratio, dorsi & lumborũ dolorifica grauitas, articulorũ cruciatus, nephritis, ventris tormina, & id genus alia ostẽdunt. Quòd si iã curare tẽtaueris nõ vt rudis plebecula, aperiẽtib. & incidẽtib. vt sors tulerit, aut vtcunq; ex talo sanguine misso, id obsecro facies, sed ꝓ causæ, & morbi, quę excitant, dignitate & ratione: nam sic mihi non est dubium, quin optimè curationem moliaris.

Si uitio totius corporis. Primò quidẽ si ex corpore vniuerso vitiũ hoc oriri conspexeris, mox in memoriã reuocabis obesas fœminas macrefacere, si velis menstrua prouocare, ex tenuatas impinguare, & optima viuendi rõne moderari; victu nimirum vberiori & optimi nutrimenti; sicut eas quoq;, q̃ malo corporis habitu laborãt, in meliorem commutare. Quæ verò ex nimio exercitio hoc malo affectæ sunt feminæ, quiete & otio ad munus naturæ consuetum reuocandæ sunt, tẽperandæ verò, q̃ ex calore resolutæ, & squalidæ supersunt, aut frigidum & spissum habitũ contraxerunt. Quo ẽt attemperamento languidam expultricem in pristinũ statum reduces. Quòd si ex dolore auerti sanguinem ab vteri vijs contingat, protinus ipsum mitigare opus est, ac si id non profuerit, vtere Hipp. consilio, qui lib. de nat. mul. hæc refert verba. Si menses omnino non fiant, si quidem præ dolore id contingat, primum ventrẽ infra purgato, deinde medicamentũ, à quo sanguis ex vteris purgatur, apponito. Postea intermissa die vna, aut altera, rursus id à quo sanguis purgatur, apponito. Reliquo verò tpe corticẽ crethmi in vino tritum bibat. At purgationem ex mercuriali esse summè proficuam, vt ex eiusdem testimonio constat, censeo. Verùm si auersione ex repulsu à frigiditate ambientis, vel retrocessu ex aliquo vehementi animi affectu malum suboriat, omni ingenio menstruum sanguinẽ ad inferas sedes euocare oportet, frictionibus nimirum, vinculis, lauacris, cucurbitulis, balneis, deambulationib. quibus potissimum vti conuenit dum sanguis vomitu, aut per nares excernitur, p̃sertimq; sanguine frequenter, sed in paruissima quantitate extracto ꝑ venarũ tali sectiones, aut ꝑ scarificatas cucurbitulas. Quo casu localia vtero adhibere poteris, qualia paulò inferius recensebo, q̃ & partes dilatent, & sanguinem ad vterũ euocent, nisi ad anum fluxio sanguinis conuertat: eo. n. tpe, neq; trahentia, neq; topica tutò adhibebis; oĩa. n. non minus ad intestina, q̃ ad vterum trahere nata sunt. At si immodica sanguinis copia communes vias lædat, quominus liberè ad inferas sedes permeare possit, sola sanguinis detractione sine alterius auxilij adminiculo, menstruum ex hac causa suppressum euocabis: non quidem, ut uulgariter fit, uenis tali protinus incisis: nã è duobus malis alterum facilè subsequi est cõpertum, nimirũ sanguine copiosius euocato, immodicam mensiũ fluxionẽ; q̃ cohibere deinceps difficulter poteris, corpore ad partẽ scissam pellente totã plenitudinẽ, excitabis; aut maiorem obstructionẽ sistere subito sanguine ad obstructa uasa. Quamobrem consilium Gal. in mensium ꝓuocatione prolatum quo præcipit uenas tali incidendas esse, non est intelligeñdum perstante totius plenitudine. Cuius profectò rõne Aetiũ dixisse censeo, internã cubiti uenã esse secandam in mensium prouocatione. Quam etiam sententiã Matthæus de Gradi protulerat. Itaque redundante in toto corpore sanguine, vt obstructionem

in

A in vtero, aut vicinis partibus efficiat, à distantissimis partibus ab ea, q̄ affecta est, aut obstructa, sanguinem reuellere, & euocare oportebit, vt Aetij est consiliũ. Verum redundante sanguine in vtero ipso, aut in toto corpore pp vteri ipsius obstructioné, à venis tali sanguiné commodius extrahes, vt Gale. docuisse constat: quod sanè facies tribus quatuorve diebus ante prefinitum méstruationis té pus. At uerò sanguine sufficienter misso, & victu tenui instituto quãtum sat sit; consule, fœminam modico vti exercitio, leuibus, sed longiusculis frictionibus vinculis, & alijs externis p̄sidijs, q̄ sanguinem ad inferas sedes euocare habent velut est viri etiam accessus, in nuptis. Docebo tñ paulò inferius nonnulla auxilia, q̄ huic vsui proficua erũt, qualis cucurbitula est, suris, femoribus, & coxis affixa, & scarificata. Maximè in albis, & crassioribus fœminis, in quibus vt Gal. consulit promptius euocantur menses suris scarificatis, quam venis scissis. & cur. rat. p sã. mis. c. xi

Quòd si sanguinis fluxuri uitio suppressio fiat, qualé sit vitium primò distinguere oportet: nã si ad vterũ non confluxerit, id profectò erit, vel quia aliò trãsfertur, vel quia corpus sanguine caret: vtrunque tñ corrigere antea docuimus. *Si fiat sanguinis uitio.*

B Verùm superest in hoc causarũ genere, plurimum sanguinis in vtero congregatũ considerare, qui sanè p̄copia vterũ ita distendit, vt comprimi ad expulsioné minimè possit. Qua q dé cĩ existente, nullum aliud utilius, neque tutius presidiũ adinuenies, q̄ copiosum sanguinem extrahere apertis malleolorum uenis. Memini me legisse apud Gal. curandam suscepisse fœminam, cui menstrua iam diu defecerant, & nihil præstantibus alijs auxilijs, sanguine ex vena tali copiosè profuso sanitati restituisse, etiamsi ex carnis, & contabefacta primo accessu apparet. Quamobré in huiusmodi fœminis sanguine, & per tali scissioné, & p scarificationé in femoribus, ac suris, extracto, menstrua medicamentis prouocare, tutum & utile sepe existimaui esse presidium, dummodò calfacientia ualida nó sint, in hac uel in quouis crasso humore, nè nimis excoctus ac resiccatus humor fluxui ineptior reddatur. Quibus præmissis, frictionibus, lauacris, frequentioribus balneis, & uinculis, ac motibus, sanguinem ad consuetũ locũ mouere oportebit. Pessarijs ité, & insessionibus vti tutò poteris, & modicis inunctionibus, ex oleo liliorum, alborum de semine lini, & amygdalarum dulciũ. Ex qui

C bus ét tepentibus cum decocto mercurialis, matricariæ, & pulegij fomentum parare poteris, quod vtero adhibens, idem beneficium præstabis, præsertim si ex eadem decoctione euaporationé quoq; suscepret fœmina, quantum sat sit, ne vterus maiorem calorem moderato persentiat. Fugiendum porrò in hac cã est ab ijs medicamentis, q̄ menses vehementer mouere nata sunt: nam hec plus sanguinis ad plenum uterum trahent, quàm quòd ex eò qui ibidem continetur, excernant. Verum si rei ipsius necessitate ad id deuenire cogaris, vacuabis primò sufficienter, & vterum ipsum, & vniuersum corpus, ne eisdem medicamentis maior humorum copia ad vterum confluat, & pressius ipsum comprimat, quàm par sit. Quod frequenter vsu venire solet.

Verum. n. verò si sanguis tam is, qui in venis vtero proximis, q̄ qui in toto corporis ambitu cõtinetur, crassior, tenaciorq; factus fuerit, aut quouis alio vitio conspurcatus, ita ut fluxui ineptus fiat, ei q dé prouidendũ est. Damnauerat, quippe Hipp. menses decolores. 5. Aphor. 36. dicens. Mulieri méses decolores, neq; semper secundũ idem tépus venientes, purgatione indigere significat. Ex *Si ex humore pituitoso.*

qua

qua ſententia ſic infero rationem. Si menſes, qui decolores fiunt ex adhæſu vel A
miſcella pituitæ,melāicholiæ,aut flauæ bilis craſſioris, in hac ſuppreſſionis ſpe
cie curari neceſſario debent expurganti medicamento,multò profectò rectius
eandem erit curandi ratio, ubi ob eorundem humorum admixtionem ſuppri-
muntur, ſiquidem eadem ferè eſt vtriuſq; affectionis natura, ſaltem quatenus
ad humoris conditionem pertinet.eoq; ab eadem medendi methodo auſpicari
curationem opus erit. Quamobrem peculiarem oportet inſtituere curandi rō-
nem iuxta ideam humoris,quem cum ſanguine redundare cognouerimus.Sic
pituitoſus humor viſcidus, & craſſus exiſtens, ſangui admixtus,cùm eundem
reddat fluxui ineptum,videndum profectò eſt,qualem in artifice requirat dili-
gentiā,anteq̄ ad obſtructionis curationem accedat.Inquit.n.Hipp.li.1.de mor.
mul.Si uerò omnino nō procedunt præ morbo, aut craſſi, & viſcoſi, aut gluti-
noſi fiunt:primùm igitur,ventrem purgare oportet ſurſum,ac deorſum,deinde
vteros ſubductitio medicamento,à quo ſanguis purgatur, atq; ita quieſcere, &
potandum dare pharmacum,à quo ſanguis prodeat.Qua porrò methodo præ- B
habita,initium curationis ſumere oportet. Primò igitur fœminæ inſtitues cali
dum,extenuanté,& incidenté victū,non plurimi nutrimenti:qué ſumere,nuſ-
quam fęminæ concedatur priùs,q̄ ſeſe exercitio dederit. Vtatur porrò auiū car
ne,præſertim montanarū,q̄ tenerā habeant ſubſtantiam,iuſculis ité, calidis ſpe
ciebus,& aromatibus conditis.Bibat uinum odoratum,tenue,& ſufficienter di
lutum aqua cinnamomi,corticum citri,capillorum ueneris,aniſi,fœniculi,vel
Indicæ ſaxifragiæ,aut ex radice chinæ decocta.Somno utatur parciſſimo,exer-
citio copioſiori. A cibo otioſa ſit, ne quid crudum in maiora uaſa tranſmittat.
Quòd ſi huic cauſæ,totius quoq; frigiditas acceſſerit,à purgatione leui vniuer-
ſum corpus ſemel in die frictionibus concalfacies:à qbus in lecto quieſcat, vel
parùm dormiat.Humoré quoq; pituitoſum(p̄miſſis melle roſaceo, oxymelite,
ſyrupo de radicibus ſine aceto,uel cū ipſo,ſi fęminæ vterus pmiſerit,de menta,
de artemiſia,de hyſſopo,de pulegio,de origano,de calamintha,& id gen9 alijs,
cum decoctis matricariæ,pulegij,fœniculi,apij,graminis,oreoſelini,aſparagi,
ruſci,& rubi; quibus aliquid odoratum uel ex diacalamento adijcere poteris.)
purgabis primò,medulla caſiæ fiſtulæ diſſoluta decocto chamædryos, glycyr- C
rhize,vuarum paſſarum,polipodij,& adiāti,pōdere.℥.j. Cui adde ſyrupi de ra-
dicibus cū aceto.℥.j.Ex vſu ét eſt agarici.ʒ.ij.zingiberis.℈.ij.Salis gémę.ʒ.ſ.diluā
tur ſero caprilo addita oxymelitis ſimplicis.℥.j. quibus p linteū mediocris craſ
ſitudinis percolatis vti,ieiuno vétriculo poteris,exhibitis ex colatura.℥.iij. & ſ.
iuris gallinæ.℥.iij.vti ét poteris vulgaribus medicamétis,vt agarico,turpeto,ele
ctario indo maiori, diaphenicone,& alijs huius céſus,q̄ robuſtioribus fęminis
eſſe pficua cōperies.Ex pulpa caſię fiſtulę,& ℈.iiij.agarici,bolū vtiliter cōficies:
quibus aliqn̄ nō citra maximā vtilitaté hieræ ſimplicis Gal.ʒ.ſ.addere expediet.
Eūdé vsūp̄ſtāt pilulæ ex.℈.iiij.agarici,& p̄dictæ hieræ.ʒ.j.cōfectæ. Quòd ſi vali-
dioribus īdigeas,fętidis,de ſagapeno,aggregatiuis,ac de agarico utaris,ſi fęmi-
næ robur permiſerit,aut ſuſpicio de viſceris alicuius calore nō adſit.Ad eūdem
ſanè vſum cōficere poteris tabellas,q̄ recipiūt roſarū rubearū,zingiberis,cinna
momi,an.ʒ.ij.ſanthalorū alborū,& rubeorū.an.ʒ.j.hermodactilorū.ʒ.iij.turpe-
ti.ʒ.iij.&.ſ.diagridij,ʒ.j.maſticis.ʒ.ſ.ſacchari li.j.diſſoluāt oīa ī liquore ſtillatitio
arte-

A artemisiæ,& confice p̃dicto usui tabellas,quorum.3.iij.summo manè porrigere poteris.Immunis facta sanguinis massa(ut aiunt)ab humoribus crassis,& uiscidis,tentandum est sensim,& paulatim ex venis tali sanguinem extrahere,aut scarificatis cruribus,fœmoribusve.Quo facto,summa diligentia curandum est, residuum humoris paulatim inscindere,& extenuare, ut sanguis fluxibilior factus ad uterum descendat,per ipsumq; prolabatur: quod sanè ante purgationẽ & sanguinis detractionem,nefas esset. Parantur aũt huiusmodi auxilia ex hydromelite confecto ex decocto cinnamomi,corticis cassiæ fistularis,croci, aristolochiæ rotundæ,calami odorati,corticis radicum capparorum, costi, dictami,radicum tormentillæ,radicum eringij,foliorum lauri,origani,polij,zingiberis,calamenti,thymi smirnij,seminum rutæ syluestris,dauci,masturtij, hyssopi,nigellæ,anisi,& baccarũ lauri,uel q̃ utilius uidetur ex aliquibus ex his. Ferunt quoq; brassicæ decoctum cum dulci uino haustũ mulieribus menses ducere,& semen hortensis apij cum uino albo potui datum, ac cepa cõmanducata cum uino,itẽ & raphanus cum melle comestus,idẽq; fertur de saturcia, feni
B culo,thymo,uel eius seminis decocto,& de rore ẽt marino, & florum aridorũ leucorij,decoctũ mirũ in modum prodesse ferunt,idẽq; de decocto bellis hortensis,& de semine urticæ.Placuit hæc oĩa scribere,ut facilè eligere possis,quæ iuxta affecti corporis conditionem magis proficua esse cognoueris.Pręter quę omnia(corpore purgato,& ante diamidium mensis)utilissimum est, uomitum aliquando mouere,maximè si uentriculus pituitæ copiam præstiterit.

Quibus p̃missis rõni consonum est conijcere,uteri uasa ex prædicto humore obstructa esse,q̃ ꝓfectò maiorem in artifice requirunt diligentiã, ut q̃d frequentius accidat,& difficilius curet.Primò itaq; ꝓuidendũ est in obstructione ex crasso,uel ex quouis alio humore aborta,sanguinis plenitudinẽ, q̃ in ijs sub esse necessum est deponere iuxta eã,q̃ cognouerimus plenitudinẽ,apertis malleolorũ uenis,q̃d fieri p partitas uices tutius,& cõmodius esse,q̃ semel,& confertim existimo.Sed docere hac in parte mihi est in animo, qua nã rõne sectiones p̃dictarum uenarum menses euocent,si quidem li.2.ad Glau.c.2. Galen. ab utero deriuare refert.Quã rationẽ secutus li.13.meth.in uteri inflãmatione easdẽ secare iubet.Sunt etenim diuersa deriuare ab utero, & p ipsum purgare. Si
C quidẽ nihil aliud est,menses mouere, q̃ sanguinem ad uterum euocare, & repleri uteri uenas.At deriuare,tantũ est inanire repletas vteri uenas, non p uterum ipsum, sed per scissam uenam.Quæ sanè opera,cum inter se contraria sint, harum uenarum sectiones efficere nequeunt. Ratio proculdubio stat in hoc,q̃ negari non põt,quin uenæ tali sectæ sanguinẽ a supernis ad inferiores partes alliciant,qui non magis ad uterum,q̃ ad anĩ uenas dilabitur. Quo fit,ut ẽt Gal.docuerit lib.de sanguinis missione,uenas crurium secare, si hæmorrhoides ꝓuocare uelimus.Quamobrẽ euocari ad inferas sedes sanguinem p huiusmodi uenarum sectiones cõperies,quemadmodum utero existente pleno, ab eodẽ deriuare,ac sæpe dum parum sanguinis,aut in utero,aut in corpore abundat,mẽses ipsos incipientes supprimere.Verũ dũ copiosior est,uel ibidẽ impactus,nõ deriuat quidem,sed ad uterũ reliquum sanguinẽ allicit, & præexistentem mouet. Qui sanè motus nulli dubium est,quin per consueta loca prorumpat, & mẽses appareant:nam inflammationes,in utero, uel in aliis uasculis, quæ menstrua-

tioni

tioni destinata non sunt, uel in eisdem, sed summè plenis, fieri contingit. Et ob id talo scisso potiùs deriuationes, quàm mésium prouocationes fiunt: licèt modo dicto vtrumque fieri possit, seruata tamen præhabita lege. A

De ijs quæ vterum purgant.

Præterea hoc auxilio facto, ad repetitas purgationes te conferes; quas ꝑ epicrasim appellant, ex minori q̃titate eorum medicamentorum factas; q̃ superiùs retulimus. Præter quæ, eum vsum frequenter mihi præstiterũt pilulæ ex rubea tinctorum in puluerẽ redacta cum modico agarico, ita ut ex. ʒ. j. agarici, & altera prædicti pulueris, formentur octo pilulæ: quarũ singulis diebus duas porrigere oportebit. Alias item conficies ex chalybe præparato, & diacurcuma cum agarico, & pulueribus calamenti, thymi, & dauci, aut ex solo agarico, myrrha, & diacurcuma cum pulueribus aristolochiæ, corticis casiæ, & calami odorati. Qué ét vsum præstant confectæ ex eodé chalybe, & rubea tinctorũ cũ modico succo artemisiæ. Prosunt quoq; mastichinæ cũ pauco turpeto, ita ut ex. ℥. j. pilularũ de mastiche, & ʒ. ſ. turpeti fiant sex pilulæ, additis puluisculis supradictis: quarum unã singulis diebus summo manè laborans deuoret. Secundò poteris singulis diebus, tertio, uel quarto quoq; die, bolũ huic usui maximè proficuum præbere, qui conficitur ex diacartamo, diacurcuma, pŏdere. ʒ. ſ. pulueris rubiæ. ℈. ij. pulueris squinanti, nigellæ, & cinnamomi. an. ℈. ſ. & cũ modico syrupo de artemisia, conficiãtur duo boli: quorũ alter summo manè, alter verò sequẽti die eadé hora sumatur, ac desuper bibat fęmina. ℥. ſ. aquæ artemisiæ, uel graminis. ℥. j. Consimilem medicamenti formã conficies ex cõserua rosarũ persicarũ cum modico agarici, uel ex theriaca, & modica conserua, aut ex fermento, & saccharo; qđ probatum multis est. Item ex pulueribus sæpe dictis, & ℥. ij. electarij diapheniconis, aut indi maioris, aut ex chalybe ꝑparato, melle rosaceo, & ꝑdictis pulueribus ad formã boli redactis. Probatissimi. n. commodi, & efficaciæ sunt pilulæ, q̃ cõficiũtˀ hac lege. Recip. aloes. ʒ. iij. cũ succo sabinæ formentˀ pilulæ, xx. Ex quibus iij. immediatè ante prandium tertio quoque die porrigito. Quòd si solidius medicamentum parare uelis, tabellas facilè ex eisdé medicamẽtis, & alijs, quæ paulo inferiùs recensebo, cõficies cũ aqua artemisiæ, & saccharo, q̃tũ sit satis: post q̃ oĩa exercitio utẽdũ est, quippe sola hac lege, prodesse poterunt citiùs. Sed utiliora, ꝑtiosioraq; multò, conficies pharmaca potui idonea: nã hæc, ut q̃ minùs in uẽtre immorentur, citiùs in affectũ locũ eunt, & prõptiùs usum ꝑstant. Primũ inter omnia obtinet locũ agarici dilutum, tertio quoq; die exhibitũ, factũq; ex aqua cinnamomi, rubiæ, & pimpinellæ cũ modico croci. Nec minoris est usus is, qui conficitur ex hydromelitę parato ex aqua origani, calamenti, pulegij, & artemisiæ: q; posteà bulliat cum. ʒ. j. & ſ. optimi turpeti: cuius, facta colatura, sumat. ℥. iiij. Eiusdé est efficaciæ decoctum radicũ diureticarum, in quo, anteq̃ refrigeretur, maduerit per dié integrũ radicis ireos uiridis. ʒ. j. cui facta colatura, adde pulueris sabinæ, cinnamomi, squinanti, & betonicæ. an. ℈. j. bulliant iterũ oĩa lento igne, & colentur. Cuius decocti summo manè. ℥. ij. cũ saccharo aut melle porriges. Cõficies facilè aliã chimica arte ꝑ instillationé in balneo mariæ extractã, ex pari uini, & aquæ q̃titate, q̃ lib. iij. cõpleat; quibus adde agaraci trochiscati, turpeti optimi, & cartami. an. ʒ. iij. theriacę magnæ. ʒ. ij. artemisia uirétis, & pimpinella. an. m. j. radicũ ireos, & ebuli. an. ℥. j. radicũ diureticarũ. an. ʒ. vj. pulueris cinnamomi. ʒ. ij. cõtũdãtur oĩa, & per balneũ B C

mariæ

A mariæ instilletur: cuius instillationis cum iure pulli potriges. ℥.j. aut.ʒ.j.& ſ. His itaq; medicamentis,& alijs,quæ paſsim reperies,& ſi prudens ſis,effingere poteris,craſſos viſcidosq; humores,vel ex parte adhuc obſtructa educere paulatim poteris.Quibus vti oportet per interualla,& repetitas vices,ne aut naturā plus iuſto defatiges,aut eam medicamentis aſſueſcere nimium cogas. Quòd ſi & ſanguinis miſsione,& his purgationibus uſus fueris,nihilq; cum hoc profis per pharmaca menſes ducentia,per lauacra,balnea,inſeſsiones,ſuffitus,& peſſaria tentandum eſt inceptum opus perficere. Quorum omnium ſeorſum meminiſſe,vtiliſsimum,& claritatis gratia neceſſarium eſſe duxi.

Itaq; inter vnā,& aliam purgationem ex ijs,quas modò retulimus,pmiſsis tū aliquot(donec ſuperflui humoris tam in uniuerſo corporis ambitu, q̄ in ipſo, vtero contenti, aliquid excreuiſſe compertum habeamus) alijs auxilijs utendū eſſe conſulit rei ratio, vt & humores expulſioni præparētur, & ad inferas ſedes deuehantur,& meatus occluſi aperiant,laxentq; partes & huic miniſterio prōptiores fiant. In quo ſanè opere efficiendo nil commodius,q̄ ea medicamenta,
B q̄ menſes mouēt comperies.Quorum vſus haud cuiq; cognitu facilis eſt. Licet enim menſes mouentia nuncupentur;non ob id credendum eſt,omnibus cauſis ſuppreſsionem efficientibus proficua eſſe,ſed tm̄,aut craſſo ſanguini, aut obſtructo ob eandem cauſam utero. Et ob id Gal.inter medicamenta menſes mouentia retulit multa,quæ valenter ſiccant,ac vrinas mouent,non ꝙ ea huic vſui ſint proficua,ſed quod obſtructionibus auferendis ſint idonea. Menſes.n. mouentia calida,ſed non valenter ſicca eſſe oportet,ut Gal.refert.5. Simpl.c.21. & ideo omnibus alijs affectionibus nulli dubium eſt,quin maximum damnū ſint allatura.Sed nequis intrepidè, & utcūq; adhuc cognita cauſa eis vtatur (nā multa ſunt,q̄ cū ualde vrinas moueant,potiùs menſes auertere adhuc fluentes, quā ſuppreſſos euocare nata ſunt)noſſe oportet,tres eſſe medicamentorū mēſes mouentium ſortes oēs tn̄ menſibus mouendis idoneas;nō quidē eodē modo, neq; oēs omnibus ſuppreſsionibus,licet oīa eſſentiæ tenuitate,& calore magis fluxilē ſanguinem reddant,& uenarum oſcula in uterum,& eius ceruicē deſinentia patentiora efficiant,atq; expultricē vaſorū uim ad conſuetum munus laceſſant,
C pterq̄ ꝙ ſubſtantiæ quadam proprietate utero amica,& familiaria exiſtunt.Inter quæ ſanè mitiora quędam medicamenta reperiuntur,quæ uſui proficua tūc exiſtunt,cū affectus minimè urget,ac fortaſſe quia plenius eſt corpus,& eo minus admittet ualentiora,q̄ & uentrem ſubuertunt,& febres excitant,exulcerātur vterum,ſi ipſi adhibeantur. Quo tpe,ſi plurimùm neceſsitas urſerit,umbilico,aut utero commodè abhibebis. Quamobrem,q̄ clementia ſunt ſola,& per ſe primo adhibebis. Quòd ſi non ſufficiant, ex ualentioribus addendū eſſe aliquid cōſulit medēdi ratio.Primi igitur generis medicamēta,q̄ clemēter menſes mouere diximus,ſunt ficus paſſæ,amygdalæ amaræ,cicer rubrū, ſemē orobi,lupini,phaſeoli pcipuè rubri,lens,radix,graminis,& ſemen ruſci,aſparagi,pentaphili,adianthi utriuſq; phyllitis,cichorij,intybi,& omne rumicis genus,eupatoriū,braſsica,malua,lactuca agreſtis,hyperici folia,flores,ſemina, & oleū qđ ex his conficitur. Scđm verò genus ea cōplectitur medicamenta,q̄ mediocriter menſes mouēt:qualia ſunt radix,folia,flores,ſemina raphani,raphanitidis,apij chere folij,porri,cępe,erucæ,naſturtij,galitrici, ocymi, alij, peoniæ utriuſque

E meli-

melisophili,petroselini,anethi,anisi,ameos,carui,dauci,fęniculi,leuistici,sese leos,saxifragiæ,betonicæ,mei,leucoiorũ,capparis,radix ireos, rubiæ, aristolo chiæ,gẽtianæ, enulæ,asphodeli,eryngij,absinthiũ,itẽ abrotonũ,artemisia, cala mintha,poliũ,origanũ,pulegiũ,phu,asarũ,satureia,hyssop⁹,serpyllũ maiorana stachis,coniza,schordiũ,marrubiũ,chamædris,chamæpitys,mercurialis, anemone,vrtica,tlapsi,ruta sicca flores sambuci,chamemelli,cariophylli:stęchas,et crocus.Cuius ẽt naturæ sũt semina pdictorũ,& lythospermi,lolij, melãthij,lauri,& iuniperi.Itẽ iuncus odorat⁹,calam⁹aromatic⁹,amomũ,cinnamomũ, carda momũ,casia,xylobalsamũ,spica nardi,costus,cyperus,asarũ, zingiber , galãga, nux muscata,piper,cubebæ,moschus,ambra,castoreum,vnguis odoratus,œsypus,bitumẽ,sal,nitrũ,sulphur,aloes,& ex ipsa hiera Ruffi.myrrha, & ex ea trochisci:styrax,cẽtaurũ,opopanax,ammoniacũ,sagapenũ galbanũ.Quorũ minorẽ dosẽ,q̃ Aetius propinat,adhibendã esse censeo: nam præbet ferè.ʒ.j.Cuius ẽt census sunt pillulæ montagnanæ,quæ recipiũt seminis apij,casiæ ligneæ.an.℈.ſ.musci.gr.xv.trochiscorum de myrrha.ʒ.j.&.ſ.cum succo apij formentur pillulæ.Tertium, & vltimum genus horum pharmacorũ (quorum.ʒ.j. cum cyatho vno aquæ pimpinellæ,vel alterius,exhibenda est)ea complectitur,quæ valẽter mouere menses nata sunt,vt est elleborus vterq;(cuius non.ʒ. sed minimum,& non ex substantia exhibendum est)pyretrum,brionia, ciclaminis radix,atq; cucumis agrestis,turbith,staphys,agira,sinapis, siliquastrũ,colocynthis, thymelea,thytimalorũ genera,scammonium, eupatorium, cantharides,fella. Eiusdẽ quoque naturæ est theriaca,& trifera magna sine opio, & diacalamynthes.Verum cauere oportet,ne eorum.ʒ.illam indistinctè porrigamus,sed vel in maxima aquæ quãtitate proiectã,cuius aquæ pusillũ exhibeatur,vel eorũ minori dosi primò exhibita.Feruntetiã alijs cum oleo de spica tritis, & in rarum linteolũ oblongi sacculi mõ conformatum intrusis,ac in vuluam profundè pulsis, & dũ licebit exclusis,menses cessantes moueri potenter,& vterũ mira voluptate resici,ac repurgari , adeo vt hinc facta sit vis nonnullis ad conceptum longo tẽpore desperatũ . Ex quibus varias medicamentorum formas facilè eligere poteris admixtis tenuioribus,si crassus fuerit humor,& calidioribus, si frigidus, aut è contra,si fors tulerit. Quæ oĩa recipiuntur per os, aut per collum vteri, per os quidẽ epota,deuorata,aut in puluerẽ redacta: per vteri collum, glande, pesso, metranchita,suffitu. Quæ porrò noctu non suntin vtero dimittenda, aut in ipsius collo, ne phlegmonem,aut febrem excitent, vel exulcerent partem ipsam.

Apozemata. Redeũtes igitur ad pensũ,dũ materia frigida est,crassa,atq; obstruẽs, primo à pdictis euacuationibus , apozemata porrigere oportet, q̃ huic vsui hac lege cõficies,ex aqua nĩmirũ mulsa,ex decocto rubiæ tinctorũ,aut calaminthæ cum syrupo de artemisia cõposito. Itẽ confert syrupis idẽ cum decocto dictami asari,& pulegij.Præstat quoq; apozema,qd recipit calaminthæ,artemisiæ,pulegij, thymi,an.m.ſ.acori.ʒ.ſ.croci.ʒ.j.bulliãt in lib.vj. aquæ ad consumptionem tertiæ partis,residuũ colet,cui adde mellis.ʒ.iiij.& rursus bulliat,donec totã euomuerit spumam,cuius decocti bibat.ʒ.vj. cõfert itẽ myrrhæ.℈.j.cum aqua mulsa,aut castorei.℈.ſ. cũ aqua origani, & pulegij. Itẽ decoctum sabinę cum melle, cęterùm in parua copia:asari, & am aut iridis decoctũ.Sumito deinceps,si plura perdiscere volueris, ex ijs,q̃ in primo genere mẽses mouere diximus, q̃ magis

A gis placuerint, coquito secundũ artẽ, & facta colatura cum leui expressione, adde ex aromatis, quod sat fuerit, & iterũ cum modico melle, & saccharo syrupũ solito dilutione conficies. Et eadẽ methodo, si diuturnior fuerit suppressio, parabis ex ijs, q̃ in secundo, aut tertio genere cõtineri diximus: quibus addere poteris ex syrupis supradictis aliquẽ. Cuius census multa pharmaca reperies apud probatissimos autores, veluti est illud, qđ recipit instillationis ex raphano, folijs eius, & pimpinellæ. ℥. ij. cassiæ ligneæ subtiliter puluerizatæ. ʒ. j. croci g. iiij. sacchari. ʒ. j. Decoctum itẽ ligni Indici cum dictamo. Quòd si eadẽ vino macerẽtur, & reliqua quæ diximus, non minoris superetit res cõmodi. Sic decoctum modicæ sabinæ cũ artemisia, & pimpinella, & modico cinnamomo. Vinum ẽt Hippocraticum appellatum p̃stat ex vino albo, vel fuluo cõfectum, dilutum in aqua graminis, vel asparagi, apij, petroselini, aut decocto eryngiorum. Præter quos potus, alter ẽt parat̃ eo artificio, quo citius, & tutius possint menses moueri. Recipit aũt radicũ diureticarum in aceto prius tẽperatarum, an. ʒ. j. radicis ru
B beç unctorum. ʒ. ß. sabinę, nepetę: ʒ. ij. pulegij, artemisię, an. m. ß. petroselini, fęniculi, apii, an. ʒ. j. seminis endiuię, portulacę, cucurbitę, melonum, an. ʒ. j. & ß. florum cordialium, genistæ, anthos, ana. p. ß. decoquant̃ ad lib. j. & colaturæ adde mellis, aut sacchari, si biliosa sit fœmina, quantum sit satis, vt fiat zulapium. Itẽ succus raphani syluestris extractus cum vino infusionis asari menses mouere fert̃. Sicut syrupus, q̃ recipit rubiæ tinctorũ sabinæ. ʒ. iij. artemisiæ. m. ß. radicum fœniculi, & acori, nu. iij. schinanthi, anisi, & pulegii, an. ʒ. ß. gariophyllorũ, melissę, buglossę, an. ʒ. iij. cyperi, galangæ, calami aromatici, & feniculi, an. ʒ. ij. medullæ passularum. ℥. ß. cinnamomi. ʒ. j. fiat secundũ artẽ decoctio, & cum melle, & saccharo potui det̃. Benefacit ẽt decoctum apii, acori, spicę nardi, iunci odorati, mercurialis, carpesiarum cum saccharo sumptũ. Itẽ acori decoctum cũ vino albo veteri, vel decoctũ cumini, fęniculi, oreoselini, dauci, amii, & cicerum. Verũ q̃a eo sępe deuenire solet huius affectionis renitentia, & pertinacitas, vt ne validissima quidẽ auxilia sufficere queant: necessum subinde est aliquot excogitare, q̃ citra feminæ dãnum maius beneficium præstare possint. Cuius fortis esse credunt̃ chimicæ instillationes, quas gustui esse gratiores, & cęteris longè
C vtiliores existimo. Atq; inter plurimas, q̃ ex viridib. herbis, aut siccis, sed decocto aliquo infusis melle addito fieri possunt, q̃ maximè mihi ꝓbatissima cẽset̃, ea est, quæ ex pane ferè ad fermenti naturã redacto, & mediocriter cocto, & calido cõficitur: cui ablato cortice, mellis. ℥. xij. addantur, pulueris seminis vrticæ, dauci, ameos, anisi, & fęniculi. an. ʒ. j. trochiscorũ galliæ muscatę, myrrhe, rubię an. ℈. j. cotulę fetidæ. ʒ. ß. Quæ oĩa infundes in lib. iij. infrascriptæ decoctionis (q̃ recipit phaseolorum rubrorũ, cicerum rubrorũ, an. p. ß. seminis iuniperi. ʒ. j. radicũ rubię, rusci, raphani syluestris, asparagi, apii, & oreoselini, an. ʒ. ß. chamædreos recentis. m. j. ameos, anisi, fęniculi, an. ℥. ij. Coquito oĩa secundum artem) deinceps in balneo mariæ stillatiuum liquorem extrahes: cuius ʒ. ij. summo manè laboranti porriges, addito syrupi capillorum veneris, & acetosi de duab. radicib. vel sine aceto, vel violarum, an. ℥. ß. Quod profectò pręsidium maximi momenti esse censeo, præsertim si fœmina parum ante sese exercitio dederit: quo medicamento sumpto lenta etiam deambulatione vtatur, & sequenti die maiorem ingerat quantitatem, si ventriculum alterari non persenserit.

Trochisci pulueres, & electaria

Verùm ne eisdem medicamentis tædium fœminis parare uidearis, & ne etiã vni remodiorum generi natura assuescat, ac ideò contemnat, immutare eadem opportunum apud viros in hac reperitos est consilium, Quapropter ex pulueribus, ac electarijs trochiscos, & bolos conficere poteris: quæ, & æquè utilia, & minus gustui ingrata sæpe existunt. Inter quæ sanè medicamenta probatũ reperies præsidium ex trochiscis de gallia muscata cum aliquo ex supradictis pulueribus. ℈. j. Item. ʒ. j. trochiscorum de myrrha cum aliquo ex prædictis potibus, aut aqua pimpinellæ. Consimilem obtinet vim fermentũ magnitudine auellanæ singulis diebus sumptum: ꝙ cũ saccharo adhibendũ esse censeo, addito modico croco, aut quouis alio ex ꝓdictis pulueribus. Itẽ. ʒ. j. & ß. calamintæ tenuissimæ cũ mellis despumati coclearijs tribus. Idem beneficium præstant trochisci ex rubia, ex cotula fœtida, ex sagapeno, de rasura eboris, cornucerui, & alijs, q̃ ex prædictis simplicibus confici possunt. Itẽ vti poteris trifera magna sine opio cũ modico vino, theriaca magna, & mithridato. Placentulas quoq; cõficies, aut rotulas ex supradictis pulueribus, aquis, & saccharo. Præterea incredibili quadã efficacia prodest hieræ simplicis Galeni. ʒ. ß. ex qua formentur duæ pillulæ, q̃ cum decocto sabinæ, uel pimpinellæ tertio aut quarto quoq; die sumatur. Cõfert & mel, quod ex electarijs de corticibus arantiorum exprimitur cũ puluere cinnamomi, vel cassiæ fistularis, calami aromatici, lacce, eringij, vel smyrnij. Probatã ẽt apud viros doctos reperies mixturã, q̃ recipit myrrhæ, calamenthi mõtani. an. ʒ. iij. medullæ passularum. ʒ. ij. rutæ viridis. ʒ. ij. sabinæ. ʒ. ß. ex omnibus cõtusis cum sufficienti mellis q̃titate fiet confectio, cuius dosis sit ʒ. ß. cũ aqua pimpinellæ. Cui quoq; vsui pillulas conficere poteris, q̃ ualenter menses mouere natæ sunt, & recipiunt, musci, myrrhæ, an. ℈. ij. stœchados, rubeæ tinctorum, pulegij, corticũ citri, piperis longi, corticis casiæ ligneæ, granorũ peoniæ, calami aromatici. an. ʒ. iij. spicæ nardi. ℈. j. cũ aqua artemisiæ fiant pillulæ. n. vij. ꝓ drachmate, cuius q̃titas sit ĩ hebdomada. ʒ. j. uel tertio quoq; die. ℈. j. Præstat ẽt opopanacis, aut sagapeni, myrrhæ, aut castorei. ʒ. j. Cuius ego q̃titatẽ, ꝑsertim castorei minuerẽ, & cũ succo rosaceo efformato bolo, ꝓberẽ. Præter q̃ omnia reperies, à viris doctis pastillos huic vsui probatos, qui recipiunt seminis fœniculi, dauci, seselij. an. ℈. j. cinnamomi, acaciæ. an. ℈. ß. seminum melonũ, aut cucumeris. ʒ. ß. sacchari dissoluti in aqua mellisophili, aut capillorum ueneris, q̃tum satis sit, vt formentur pastilli, quibus fœmina utatur cũ aqua mulsa. Ad q̃ ẽt medicamentorũ sortem reducitur electarium, ꝙ ex chalybe præparato conficitur, tanq̃ peculiare huius affectus beneficium. Est ẽt non minoris momenti, si pastinace cõdiãtur cum melle addito pipere, zinzibere, & gariophyllis: ex quo mel'e accipiat labórans. ʒ. ij. cum. ʒ. j. pulueris cinnamomi. Maturo equidẽ consilio opus est ad vtendum ijs, & prædictis pharmacis, nam primò fugiendum est à sudoris prouocatione, qui haud difficulter hmõi auxilijs moueri solet. Distrahes. n. eò magis sanguinem, & menstrua fortasse supprimes potiùs q̃ euocabis. Itẽ hæc eadem pharmaca dum indistinctè adhiberi cõtingit, frequentissimè in maiores affectus, q̃ sit mensium suppresio, fœminas conijcere solent. Calida nanq; sunt omnia, & sicca: ob idq; potibus uti potiùs, q̃ siccis, & solidis semper arrisit mihi magis.

Fomenta, & insessiones

Verùm, quia non sat est medicamenta ea adhibere, quæ aduersus causam affectus pugnent, nisi affectum ipsum oppugnauerimus, & corpus ẽt, vterũq; fluxui,

A xiii, quem intendimus, præparatum habeamus: ob id profectò necessum esse duximus ea remedia excogitare, quæ præterquam quod vsui sunt communia, causam quoque elidunt, & corpus peculiari ratione præparant. Qua in re primum obtinent locũ fomenta, & insessiones, quæ manè ventriculo ieiunio adhibenda sunt: ac præsertim circiter dies octo ante tempus purgationi statutum. Primum igitur vtile est, si insideat fœmina vsque ad vmbilicum in decocto artemisiæ, polij, pulegij, & origani. Item partes illas aqua tepida fauere oportet, vel decocto maluarum, & liliorum, & aliarum rerum, quæ vim habent dissoluendi, & extenuandi crassa, venasque dilatandi, velut est decoctum chamæmali, artemisiæ, mentastri, sabinæ, origani, calamenthi, apiastri, pulegij, mercurialis, ocymi, & foliorum sambuci. Quod quidem decoctum conficies sumptis singulorum. m. j. artemisiæ. m. iij. radicis valerianæ lib. I. Quibus cõtusis (dempta artemisia, quæ seorsum in sacculo includatur) & ex arte coctis, fomẽtum varijs modis parabis, modò ex spongia, modò ex vesica, aut sacculo aliquo ex eisdem rebus confecto, & in prædicto decocto madefacto, vinoque irrorato, atque vteri regioni, necnon pudendo adhibito. Cuius etiam decocti vaporem suscipere per infundibulum poterit fœmina, vel decoctionis sabinæ, rubeæ, acori, & calaméthi. Cui ẽt vsui vel fomentum, vel euaporationes cõficere licebit aqua calida spõte ex sulphure nascẽti, quæ in hac re maximi esse momẽti censeo. Fouẽdus quoq; vterus est odoratis fomẽtis, maiorana nimirum, serpyllo, calaminta, chamæmelo, pulegio, artemisia, radice iridis, & similibus in olla decoctis. Confert itẽ pedes aqua calida immergere, quippe quæ sanguinem deorsum trahit, & ora vasorum aperit, & corpus totum doctissimorum sententia emollescit.

Idẽ beneficiũ præstat: si paulũ ante aut post fœmina ligatus se iunctim femoribus aut poplitib. incedat.

B

Aromatũ suffitus.

Si qñ vsum aliquem aromatum suffitus in prouocandis mensibus habet, in ea potissimũ habet causa, de qua modò disserimus, nimirũ vbi ex obstructione vel nimia humorũ crassorum redundantia vterus non purgatur: quippe in alijs aut nocet, aut nihil prodest. Qua propter cognita, quã prædiximus causæ, capite a suffitus contactu satis pręmunito, eũ suscipere oportet; nam, & vias reserat, & crassos ac viscidos, & tenaces humores attenuat, atq; fundit. Quæ sanè opera suffitus posse efficere, ex Hipp. 5. Apho. 28. euidẽter cõstare vr̃. Tria nanq; commoda ex aromatum suffitu annumerat in commentario Gal. Attenuant quidem

C crassa, & dissecant lenta, ex quibus fiũt obstructiones, & aperiunt oscula venarum. Calidum enim cũ dissoluat, manifestum est, quomodo attenuet crassa: siccum verò cum diuidat, apparet quomodo lenta extenuet atq; inscindat. Aperit tñ ore venarum, primò excitando ad motũ sanguinem; nam feruescens cum impetu fertur, & dũ in vapores sanguinẽ vertit, vapor ipse penetrat, & aperit. Sed & opus id magis facit, quoniã oscula illa bifariam coeunt, & sponte nimirũ, & vi ipsa continente glutine quodam, & sic calor trifariam aperit ora venarũ, virtutem laxando, & liquando gluten, contrahendoq; substantiã venarũ, quæ breuior facta cogitur diuelli, vt sic septẽ in vniuersum modis calida venarum ora aperiant, & sanguinem fluere faciant. Quòd si cũ his adsit acre aliquod medicamentum, vno quidẽ modo imminuta substantia, altero, excitato impetu facultatis, maiores fiunt effectus. Probauit autẽ Hipp. hanc sententiam, & expressit qualia sint huic vsui aromata lib. de nat. mul. Ea verò triplici genere continentur, quædã enim sunt, quæ bene olent, suffita non olent, vt violæ, de quibus Hipp.

non intelligit p̄dicta snīa. Alia suffita olēt, nō suffita ēt nō olent, vt succinū. Quędā rursus vtroq; modo, vt lignum aloes. Quorum omniū confusa oratione meminit Hipp. loco nuper citato: inter quæ recensentur thymbra, aristolochia, castoreum, adiantum, dracontium, peucedanū, apij, & fœniculi semen, rutę folia, & semen. Alibi tñ annumerat cyperum, iuncum rotundum, odoratum, calamū aromaticum, nigellam, sisymbriū, anisum, & cinnamomum. Quibus addi possunt myrrha, styrax, galbanū, thus, bdelliū, radix aristolochiæ, artemisia gariophyllus, cibetū, moschus, trochiscus de gallia muscata, de opopanace, de sagapeno, de myrrha, & de sabina. Ex quorum omniū sylua facile tibi erit vel simplex aliquod medicamentū huic vsui proficuū eligere, vel ex varijs conficere sumptis pulueribus cum gummi, myrrha, styrace, aut alio tenaciori pharmaco: ex quibus pilas cōficies, quarū vna super prunas iniecta, suffumigium præstabit. A

Pessi, & iniectiones. Quòd si neq; his omnibus debita ratione, & occasione factis, affectio cedere videatur, accedendū est tunc ad pessaria, & metranchitas: quibus sanè maxima cum cautione vti oportebit, nā, & exulcerationes in vtero, & validas distemperies, & alia non contemnenda mala passim inferre solent. Conficiuntur aūt pessaria duobus modis, quæ videlicet tantùm os vuluæ attingant, nascalia appellata, & quæ sese penitius inserant. Nascale præsidium virginibus est vtile, & necessariū, nā illæ reliquū abhorrent. Parātur verò nascalia puluere aliquo ex ijs, quos mox referā, bombace excepto, & osculo pudendi adhibito. Pessus porrò est medicamenti genus, quod in collū matricis inditum suppressos menses mouere natū est. Constat quidem figura terete, longitudine .iij. digitorum, & crassitie digiti vnius, plus minusve prout prudēti medico visū fuerit, est sanè nuptis vtile præsidium. Fit aūt multis modis: primo, ex liquore aliquo glandis forma, melle aut cera coactū. Fieri quoq; possūt, si receperis mellis cocti .ʒ.j. cui circū adde hieræ picræ .ʒ.ij. euphorbij in puluerem redacti .g.iij. misce, & fiat pessus. Ex radice quoq; rubeę probè cōficitur iniūcto melle, aut felle, & sparsis nigellę puluisculis. Quibus oīb. aliquid odoratum velut galliæ, musci vel ambræ addere oportet. Cōficies quoque, ex melle, aut cera additis pulueribus radicis, ireos, acori, asphodeli, cyperi, caparrorū, aristolochiæ, rubiæ, foliorū abrotoni, artemisiæ, absinthij, calaminthę, hyssopi, prasij, sabinæ, nigelle, baccarū lauri, seminis anisi, vrticæ, & trochiscorū de myrrha. Quē quoque vsum præstant pessi, & medulla ceruina inuoluta linteo mundo, & apposita: vel ex mercuriali, & terebenthina cū modico agarico. Prodest, & succus ciclaminis vētri illitus. Fieri ēt possūt hęc auxilia ex styrace, laudano, galbano, sagapeno, ammoniaco, bdellio, & similib. Quib⁹, vt valētiora fiāt, addi ēt pōt .℈.j. aut .g.x. pulpæ colocintidis, scāmonei, aut radicis vrticæ. Alios itē pessos, quos maximi esse momēti scio, conficies, si receperis fellis hirci, aut vaccæ .ʒ.j. asari, agaria, cinnamomi an. ℥.j. succi mercurialis .ʒ.j. coquatˀ succus cū pauco melle, & simul incorporata reducantur in formā vnguēti, ex quo pessū cōfice. Itē alios cōficies, p̄sertim pituita redūdante, ex trifera magna sine opio, ex theriaca, castoreo cū prædictis pulueribus, aut alijs eiusdē farinæ, addito pipere, terebintha, vel resina. Quos pessos, filio ligabis, neque per integrā horam ibidē morari sines, ne aliquod ex suprà dictis mali forte accidat. Fiet identidē pessus admodum vtilis ex modico mercurialis tritæ, & hiera simplici, & mithridato, cum granis aliquot moschi. Conficies tamē B C

alium

A aliū pessum hoc mō, recipe radicis ireos, ciclaminis. an. ʒ. j. mirrhæ electæ, castorei. an. ℈. j. seminis rutæ, melanthij. an. ℥. ſ. ex q̃bus fiat puluis, q terebenthina exceptus, in pessum degeneret. Ex radicibus ēt tapsi, maluæ, altheę, iridis, apij, enulæ, fæniculi, & alijs cõsimilē habētibus virtutē purgatis a superficie, & illitis oleo liliorū, iasminorū, costino, euphorbij, uel cui incoctæ sint res menstrua mouentes, addito vino, & additis ēt pulueribus nuper dictis, pessos parare poteris, radices aūt primò modicè calfacito, vt emollescant. Ex quibus oībus pessi, q. tutiores fiunt linteo quod ī tenui indui debēt, vterus vires medicamenti suscipiat, acrimoniā tñ, ac mordacitatē minimè degustet. Sed vsui ꝓficuos quoq; parabis hac lege, resinæ. ℥. ſ. myrrhæ. ʒ. j. croci. ℈. ſ. styracis, & galbani, vtriusq;. ʒ. ſ. mellis. ℥. j. ſ. cū coto, aut lana carpta fit pessus. Vel fiat ex melle, myrrha; & succo absinthij, belzoino, & oleo irino. Possunt tñ parari faciliores ex ficu arida ad formā digiti extensa, iniuncta, madida, aut mixta aliquo ex p̃dictis medicamentis, uel ex felle, aut succo aliquo. Velim tñ huius loci lectores monitos, ne indistinctè ijs, q̃ diximus, vtant̃ medicamentis: nā cùm vteri natura sua sponte facilè

B ob loci calorē, & excremēta, distēperiē cõtrahat, exulcerationes, & alia mala necessū est subsequant̃. Cuius gratia summa rei erit mucilagine, aut succo aliquo tēperatos in vterū immittere, ut eorū uis, & acrimonia aliquo mō frenet̃. Nā quātū calida medicamēta mucilaginibus, & blandis medicamētis retundūtur, tm̄ eadē mucilagine vterus emollit̃, p̃paraturq;, & ocyssimè, & mitiori adhibito medicamēto facilius cedat, laxeturq;, aut ad expellendū irritet̃. Modus tñ vtendi his pessulis est, à leuioribus initiū sumere, q fiunt ex ānserino, seu gallinaceo adipe, saccharo rubeo, & pauco croco. Post modū deuenies ad eos, q fiūt ex mercuriali, seu artemisia, ex pulegio, ex maiorana, ex ruta, & sabina. Quibus p̃missis, si vsus poposcerit, ad acriores puenire poteris sensim, & gradatim. Nascalia uerò ex eisdē parari possunt medicamētis, gossipio, lana, cera, resina, aut ficu aliqua exceptis, & pudendi osculo adhibitis. At vterinos clysteres degustare virgines fas nō est: cauere. n. oportet eas ab huiusmodi p̃sidio, verum in alijs fœminis mille modis parari possunt. Primò, ex succo mercurialis depurato, vel ex decocto rubiæ tinctorū, origani, vel radicum aperitiuarū, saliuæ, matricarię, nepetæ, quātitate. iij. ℥. addita. ʒ. ſ. pulueris melanthij. Itē parari pōt ex oleo li-

C liaceo, chamæmelino, laurino, cū decocto calaminthæ, & origani, additis myrrha, & croco, cū oleo de styrace. Cui vsui consimiles parare poteris facto decocto ex ijs, q̃ sæpius hucusque memorauimus. Cæterùm hoc p̃ oculis habeto in ijs, q̃ in vterū infundunt̃, ne diu ibidē immorent̃: sed pessis post vnam, aut duas auferātur horas, iniectiones verò, post duas, aut tres. Mox verò vterum diluere oportet aqua graminis, vel apij, asparagi, petroselini, aut decocto eryngiorum. Mihi tñ arrisit magis maluarum decoctum: nam cum ardor vteri collo, aut utero ipsi facilè concitetur ex acrium medicamentorū adhæsu, mitigare id procul dubio teneris butyro recenti insulso, oleo rosaceo, aut ceraio refrigerante Gal. vel lacte, aut hordei cremore, vel aqua hordei mediocriter calida editis maluis. Prosunt, & idonea existūt mēsibus mouēdis vterina clysteria, q̃ hac forma uel simili cõficies. Re. roris marini, thymi, valerianæ, sabine an. m. j. sampsuchi, smyrnij fœniculi. an. m. dimidiū, fiat decoctū, cuius sume. ℥. iiij. styracis. ʒ. j. catholici. ʒ. ſ. dissolue, & ꝓpe somnū īfundito. Vel si magis placuerit, excipe radicū aperiē-

tium,rubeæ maioris.an.ʒ.j.radicis eringij,cyclaminis.an.℥.ſ.mercurialis.m.j.ſabinæ parum, ſpicæ vtriuſq; aſſeri.an.ʒ.ij. ſeminis melanthij.ʒ.ij.ſ. facta coctione infunde in vterum cum modico vino.℥.iiij. Quod ſi abſtergere volueris,his addes lupinorum vel fabarum.an.℥.ij. A

Externæ inũctiones. Verùm quia his oĩbus adhibitis renititur adhuc rebellis affectio:vltimam ei adhibere manum oportet inunctionibus, & vnguentis,q̃ exteriùs adhibita prę dictis auxilijs opitulentur.Inunctiones quidẽ facito ex oleo liliorum,de caſtoreo,ex ſucco angelicæ,ex oleo anethi,baccarum lauri,de croco,de vitellis ouorũ,de capparibus.Ex quibus cũ cera, croco, & aliquo ex prędictis pulueribus, vel theriaca,facilè poſſunt vnguenta confici, q̃ huic vſui proficua eſſe comperimus:quibus oĩbus vtile proculdubio eſt mucilagines admiſcere. Conficies tamen vnguentũ, quod recipiat olei liliacei,& irini.an.℥.j. olei amygdalarũ amarũ,& capparorũ.an.℥.ſ.ſucci rutæ,aut ſabinæ,& artemiſiæ.an.℥.iiij.ladani, & ceræ qđ ſufficiat,vt fiat vnguentũ.Ex ſucco ẽt mercurialis,rubiæ,& ſummitatũ, ſambuci cũ oleo capparorũ,& de lilio,addito modico croco, & cera, mirabile paratur vnguẽtũ,ſi interim dum conficit, modicũ vini addatur.Illiniant etiam imus vẽter,& iũbi,oleo de ſtyrace,vel zoino,laurino, & anethino,addita myrrha,& galbano.Cæterùm poteris alia effingere ex ijs, quæ nos lib.2.de indicatione auxiliorũ,capite de aperientibus abũdè adduximus.Atq; hæc dicta ſufficiãt de ea obſtructione,q̃ ex craſſis,& pituitoſis humoribus ortum ducit. Circa quã mirari nõ debes,ſi pluſculũ immoratus fuerim.Nã cũ frequẽtius mẽſtruorum ſuppreſſio ex ea prodeat, cogimur diligentius eam expendere, & curare. B

De atra bile redũdante. Si atra bilis redũdauerit,& ex copia,aut craſſitie,& ſoliditate,ſanguinẽ craſſiorẽ,& fluxui ineptiorẽ reddiderit, aut meatus occluſerit,materiã eo tempore pręſidiũ mutare oportebit,& in eam, quæ è directo atra bilioſo humori rñdere poſſit,commutare,ſeruata tñ vniuerſali medendi rõne,& victu ẽt humidiori,& optimi nutrimenti inſtituto:ſicut frictionibus, vinculis,& alijs,q̃ ſuperius diximus cõi lege adminiſtratis. Primò itaq; ea cã cognita ex corporis hirſuto habitu,ex inſolita mæſtica, & reliquis, quæ prædictum humorem atteſtari diximus,ſanguinem mittere,cęterum in minori copia, & per longius interuallum,

Sanguinis detractio. vis terre oportebit. Idq; ex venis tali,præſertim ſiniſtri cruris,niſi affectio ſit ineunte vere. In quo melancholiam cum maſſa ſanguinaria redundare neceſſum eſt:ſiquidẽ creſcente ſanguine, melancholiam quoq; eius fecẽ creſcere rõni eſt conſonum. Ego tñ circa hoc pręſidium magnifeci ſemper in mẽſiũ ſuppreſſione ex hac cã concitata, per hirudines ab hęmorrhoidibus ſanguinẽ extrahere: nã in eis venis melancholicũ ſanguinẽ redundare magis, quã in reliquo corpore compertũ eſt.Ob idq; ſatius erit,ab ea parte,vbi copioſius viget melãcholia,eã extrahere: prætereq̃ ꝙ promptiùs eundem ſanguinem per proximas venas ab obſtructo,aut pleno vtero extrahere,q̃ per diſtantes. Cui etiam rõni accedit,in ſanguinis detractione ex alijs partibus, plus ſanguinis eſſe extrahẽdũ, ſi vtero profuturum eſt, q̃ exigat melancholiam corpus, in quo vereri ſemper oportet plurimum ſanguinis extrahere. Et ob id eas venas inſcindere, quæ citius, & tutius à parte affecta craſſiorẽ ſanguinẽ euocent, quales hęmorrhoides, eſſe cenſeo,rationabilius vr̃. Verùm ſi ſplenen,aut ipſius obſtructionem,cauſam ſuppreſſioni menſium pręſtitiſſe cognouerimus, ſaluatelã ſiniſtræ manus C

tundere,

A tundere,commodiſſimum eſſe inficiabitur nemo. Hoc tamen in hac re expendas velim, præmiſſa aliqua melancholiæ purgatione, ſatius eſſe ſanguiné mittere,quàm ante ipſam. Nam decolores fœminas purgatione ſanari magis dixerat Hipp.5. Aphor.36.

Purgationé aũt redundante melancholia inſtitues ſemel, aut bis confertim: præparatis tñ ſufficiẽter corpore,& humore. Quo facto rarius,& paulatim purgatione vtaris opus eſt:maiori nimirũ facta in pparatione diligentia,q̃ in pituitoſo humore,vehemẽtioribus adhuc medicamẽtis, in minori tñ quantitate exhibitis,vt capite de expurgatione lib.1. indicationum diximus. Quam legem ſi ſeruaueris,cenſeo te parũ poſſe ab ſcopo aberrare. Parabis quidem humoré ſyrupo de pomis,de ſucco borraginis,de epithymo,aut fumariæ: quem dilutioré facies(nã talia oportet eſſe quæ melancholiam pręparant) decocto prunorum, paſſularum,florum violarũ,radicũ ſcorchioneræ,& buglosſæ, ſeminis maluę, petroſelini,& cinnamomi, demũ epithymi,ac ſenæ decocto. Quibus p plures dies exhibitis,corpus confertim purgabis,nõ validiſſimis medicamẽtis, ſed mitioribus in maiori tñ quantitate. Cuius cenſus ſunt caſſia fiſtula in prædicto decocto diſſoluta pondere.℥.ſ. vel efformatis ex ea bolis cũ puluere foliorũ ſenæ, & ſaccharo. Prodeſt.ʒ.j.diacatholici,vel cõfectionis hamec(abiectis ſcãmoneo, & colocintide)in aqua lactis,vel pdicto decocto diſſoluta,aut formatis ex eadé bolis cũ puluere foliorũ ſenæ,& ſaccharo: quibus oĩbus agarici aliquid addere non erit ab re. Proſunt ité cortices myrobalanorum indorum pondere ʒ.ſ.luteorũ.℥.ij.diluant horis duodecim in ſero caprilo, & facta colatura, ac expresſione adde mannę electę.℥.j.&.ſ.aut.ij.epithymi.℈.ij.mellis roſacei.ʒ.j. & fiat potio. Facta hac pleniori purgatione,maiori q̃ potueris diligentia curabis,menſes ex hac cã detentos euocare:nam ex ea facilè in grauiſſima ſymptomata dilabuntur fœminæ. Ob id anteq̃ in aliquod prorumpat ſuppreſsio præparare, & purgare per epycraſim, ſeu paulatim humoré melancholicum oportebit. Cui vſui præmiſsis ſyrupis,& decoctis, q̃ nuper diximus, apozematibus alijs utaris neceſſum eſt,quę conficies ex pdictis rebus, additis,quæ aduerſus melancholiam à viris doctis excogitantur. Cuius gratia hoc decoctũ parabis,quod recipit adiãti,florũ vtriuſq; buglosſi,violarum,ſtęchados,chamædryos, & lupulorum.an. m.ſ.polipodij.ʒ.iij.glycyrrhizæ,vuarum paſſarum.an.℥.ſ. terantur parũ, & coquantur in ſufficienti aqua, & in fine decoctionis adde epithymi.℥.ſ.coletur,& adde ſacchari quantum ſit ſatis ad cõciliandam dulcedinem: cuius.ʒ.iiij.aut.v. porriges. Poteris etiam facilè alios potus excogitare eadem ſeruata methodo: ſed præſtat decoctum florum violarum, & adianti,cum paſſulis ſine acinis, & foliorum ſenæ facta forti expreſsione:quibus, & rebellem humorem temperabis,pręparabiſque,& paulatim expurgabis. Nam licet dictum à me ſæpe ſit, minutas melancholiæ purgationes neceſsum eſse validis fieri medicamentis: id pręceptum rarò vſu uenit in fœminis. in quibus vel a leuiſsimo medicamento ob ſanguinem retentum grauiſsima exacerbantur accidentia: Cum hoc tamen ſi pręductis dilutis modicum ex valentioribus addideris, facta purgatione per longiora interualla,nihil nocebis. Ob id quidem proderit turpeti parum per noctem infundere,aut agarici,vel fortioris. Quod, cum maxima cautione aggrediendum eſſe conſulo, propter ſuperiùs adductam à me rationem.

B

C

Purgatio.

Pulueres

Pulueres, & placentae

Pulueres quoq;, & placentulas, ac electaria facile tibi erit cuiq; fœminæ parare, si rebus, quas superius pituitosis corporibus dicauimus, addideris aliquid ex ijs, quæ melancholiam respiciunt, quæ immodicum illorum medicamentorum calorem temperare habeant: siquidem in omnibus ad melancholicos pharmacis ea semper sunt adhibenda, quę modicè calfaciant, & plurimum humectent: Quamobrem cauendum esse censeo à rebus aridis. Ob id profectò ex prædictis pulueribus, & ijs, quę melancholiam respiciunt, nonnihil sumere oportet, & conseruis florum borraginis, buglossæ, aut violarum admiscere. Ex quibus placentas, & bolos cum aqua lupulorum, borraginis, buglossæ, scorchioneræ, vel lactis, & similium parare poteris. Theriacam quoq; plurima aqua dilutam, aut confectionem alchermes, vel de hyacintho potui dare licebit. Item radices buglossę, cardus sancti, & similium herbarum saccharo conditarum. Sic crithinum marinum, vel lupulorum summitates, aut capparorum capita cum saccharo, aut melle, cum modico aceto, & sale condita, incredibilia efficacia prodesse, fertur. A

Balnea: & insessiones.

Ex eisdem herbis, quas in pituitosa causa parare docuimus, probè instituere balnea poteris, additis maluarum foliis, althęę radicibus, & seminibus vtriusq; floribus etiam violarum, borraginis, & buglossæ, item fænugręco, semine lini, & psyllio, & alijs, quæ humori melancholico occurrere dictum est. Ex quibus, & balnea, & insessiones parari facilè possunt. B

Suffitus rarò melancholia existente causa prodesse possunt: exiccant.n. potius, indurantque siccum sua natura humorem. Ob idque suffituum loco euaporationes esse frequentius suscipiendas, mihi semper arrisit magis, tum quia halitus ille, & vapor facilius humoris duritiem euincit emollitque tum verò, quia partes facilius dilatantur, & aperiuntur, tum vltimò, quia confici possunt euaporationes ex ijs rebus, quæ melancholicæ naturæ aduersari magis possũt, quales sunt, quas nuper retulimus.

Pessus, et metranchita.

Pessus, & uterini clysteres ex ijs rebus, quas superius diximus, confici possunt, cauentes semper eas, quæ sicciorem habent naturam, & additis, quæ mulcebrem, & leniorem obtinuerint. Sic prædictis mucilagines addere poteris, & portulacæ, vel borraginis succos, vt & pessi, vel clysteres simul humorem melancholicum irritent, & mulcebrem, ac mansuetiorem reddant. C

Inunctiones.

Inunctiones eadem lege parabis addito semper oleo amygdalarum dulciũ, sesamino, mucilaginibus, & succis, qui vires habeant humoris duritiem frenãdi, ac emolliendi. Sic axungia ex vsu est, vel, si fœminæ vterus pertulerit, addito modico aceto.

De flaua bile redundante.

Arbitror quidem fœminis nusquam posse menstrua, vi caloris, aut calidioris humoris supprimi, nisi aut bile crassiori ob adustionem facta, aut calore incrassante reliquam humoris massam resoluta ab ea tenuiori parte, id quod facile disces ex pallido faciei & totius calore, ex uris amarore, & siti, ex corporis proritu, & inquietudine, & alijs quę id quoque doceant. Quamobrem hac causa præualente auxilia omnia, aut frigida, aut moderata esse oportet, & humida: ideoque victus rationem instituere oportet his conditionibus prędi-tam, ac potus paulò largiores, aerem frigidum, & reliqua his consentientia. Quibus institutis ex basilica dextri lateris rationi videtur cõsonum primò san-

gui-

A guinem mittere ventilationis præstandæ gratia, ac mox ex talo, vltimo tamẽ ex saluatela dextræ manus, cuius insciſſio maiorem iecori præstat refrigerationẽ. In quo sanè casu plus sanguinis, quàm pituita aut melancholia redundantibus educere oportet minus tamen quàm plenitudine præualente, cum ob ventilationem omni suppreſſioni neceſſariã, tum verò ob refrigerationem. Nam calore aut bile redundante id præstat potiſſimùm sanguinis detractio.

Quòd si calor cum bilis flauæ craſſioris acceſſu causam suppreſſioni præstiterit, refrigeratione maiori opus est, quàm si solus in affectum prorumpat. Quo tempore rarò, aut nunquam expurgantibus vti medicamentis licebit, frequentius tamen alterantibus, iisq; efficacioribus erit neceſſum. Nam & potius aquę, & alia, quæ consimilem corporis calido teporem inducant, frequenter menses mouiſſe comperimus. Verùm si bilis redundantiam cognouerimus, non erit, ab re mox a sanguinis detractione eam minuere pharmaco seligenti exhibito. Quam tamen priùs præparabis syrupo cichorij, buglossæ, rosarum, & violarũ, cum aquis stillatitijs, vel decoctis ex ordeo, violis, cichorio, acetosa, & radici- *Purgatio.*
B bus scorchioneræ, adianthi, florum vtriusque buglossi, eupatorij, & quatuor seminibus refrigerantibus. Quibus & alijs potibus humore frenato, ac reddito expulsioni idoneo, vti poteris expurganti pharmaco, veluti caſia, mãna rhabarbaro, corticibus myrobalanorum, citrinorum, & pilulis de aloe lota, ac syrupo de infusionibus rosarum: factaque semel, aut uis pleniori purgatione, ex vsu cẽseo eſſe, paulatim quoque purgare rhabarbari diluto, tertio aut quarto quoq; die in aqua lactis copiosiori facto. Interim tamen ipsam lactis aquam cum saccharo manè porriges cum syrupo violarum, aut quouis alio ex prædictis. Nec ob id ceſſandum est à vinculis, frictionibus, cucurbitulis, crurium lauacris, & alijs, quæ suprà diximus. Quibus accedit cõsilium Hipp. lib. I. de morb. mulie. hæc verba proferentis. At verò biliosi si menses prodeant, pusillanimitas incidit, & cibi fastidium, aliàs atque aliàs, & anxietas, ac vigilia, & eructat frequenter, & non vult deambulare, & tristis est, & non videre sibi videtur, timet, & si curetur ex his, sana erit: Si verò tempus proceſſerit, adhuc magis dolebit. Optimè vero cum ea agatur, si uomitus biliosus succedat, aut venter turbetur non
C fortiter, & subeant biliosa, & fluxus succedat ipsi non fortis. Si enim quid ex his forte inciderit in corpus afflictum, periclitabitur. Si verò leniter depurgetur aliquid biliosi, aut totum id, quod molestum est, sana fiet. Qua quidem sententia, & præsagandi, & curandi rationem appositiſſimè docuiſſe videtur: quã qui insequatur, & ad vnguem expenderit, reperiet facilè per supernam, & præcipuè per infernam aluum, & qua lege tutò purgari poſſint fœminæ hoc affectu laborantes: quo facto ad topica confugies.

Qua in re conserua violarum, vel rosarum, aut borraginis vti erit neceſſum cum decocto aliquo, aut stillatitia aqua ex ijs herbis, quæ menses mouere natæ sunt dum remiſſioris sint caloris, admixtis in instillatione rosis, violis, cichorio, acetosa, ordeo, & similibus: ex quibus cum ijs pulueribus, quos menses mouere poſſe superius diximus, placentas cum saccharo, & aqua rosacea effingere pfacile est. Quibus manè sumptis cũ largioribus ac frigidioribus potibus, ægrotas iuuari experimẽto comperimus. Cui etiam vsui parare oporret pastillos ex frigidis seminibus cum saccharo. *Electaris, & plantæ.*

Bal-

Balnea, & insessus. Balnea item ex dulci aqua, aut temperatori facta ex decocto supradictarum herbarum, hac quoq; causa prævalente maximè sunt ex vsu. Cui balneum hac methodo conficies, altheæ cum radicibus.m.iiij.artemisiæ.m.ij. foliorũ sambuci, foliorum salicis, foliorum violarum, polytrici.an.m.j.valerianæ sesquilibra, fęnugręci lib.j. seminis lini lib.ſ.artemisia in linteo excepta cum seminibus fiat decoctum. Ex quo etiam insessus parari possunt, aut ex prædictis rebus fieri sacculi, qui nuper dicto decocto madidi, calentes, & expressi pudendo adhiberi possunt. Aliter quoque hæc eadem auxilia conficies, ex decocto nimirum maluarum, altheæ, foliorum violarum, & chamæmali florum. Quod vsui esse proficuum summopere censeo. A balneo verò, aut insessu fœmina sumat pastillum aliquem cum cremore seminum melonum, vel cucumeris, addita aqua hordei, vel capillorum veneris, aut glycirrhizæ. A

Pessi, & metranchita. Cui sanè causæ prædominanti cautè adhiberis pessos, & metranchitas, ob rationes à me paulò superiùs adductas. Pessos tamen conficies ex contusis maluarum, & altheæ radicibus, saccharo rubeo, adipe anseris, vel gallinæ cum modico hordeo decoctis, omnibus tamen contusis ac simul mixtis, & serico linteo inuolutis ad pessi formam redactis: quem ante quam in vterum immittas, oleo amygdalarum dulcium, aut sesamino inunges, lacte, aut emulsione seminis melonum, superspar so aloes puluere. Item metranchitam parare tantum oportebit ex rebus, quæ modicè attemperent, & quodammodo menses moueant, veluti ex lacte seminum frigidorum maiorum, ex hordei decocto, maluarum, & violarum cũ modico saccharo: ex lacte etiam, ac alijs consimiles vires habentibus. Nam calidioribus vti periculo non vacat. Ferunt etiam radicem lilij hortensis sub prunis coctam, & oleo subactam, vteroque per linteolum immissam menses trahere, vterum emollire, & vuluam, ita vt certum sit semen eius vino albo tritum ac epotum, celerrimè fętum mortuum educere. B

Inũctiones. Inunctiones circa pubem, & inguina quoque adhibebis ex oleo amygdalarum dulcium, violarum, sesamino, & de cucurbita cum mucilaginibus seminis citoniorum, & psyllij. Itẽ ex vnguento rosaceo, & refrigerãte Galeno ascripto, addito oleo liliorum, & mucilagine radicis altheæ, vel maluæ, facta harum radicum sufficienti coctione. Ex quibus cum modica cera, & pauco croco, aut citra ipsum, varias poteris effingere inunctionum formas. Ea tamen a viris doctis probata est, quæ recipit olei, amygdalarum dulcium, & amararum, ac de cucurbita.an.℥.j.adipis anseris, & butyri recentis.an.ʒ.iij.ceræ albæ, & ladani, an ʒ.j.ſ. fiat vnguentum. C

Quòd si neque his omnibus affectio cedere videatur, eisdem addere tutum, & necessarium est aliquid eorum, quæ menses mouere diximus, paulatim a mitioribus sumpto initio, prout fœminam ferre posse citra caloris exacerbationẽ cognouerimus.

De suppressione mensiũ ex alijs uteri vitijs. Frequẽti experimento cõstat, fœminis menses supprimi ex vteri distorsione, vel retractione ad alienã partem, & extraneam regionem, ita vt vasorũ oscula, vel occludantur, vel peruersa eorũ figura inepta consueto fluxui efficiãtur. Quã sanè affectionem curare perdifficile est: nosce tñ poteris ex laborioso partu præcedente, ex ictu, percussioneve, aut casu, vel cõuulsione, quæ dũ affuerint, minime sunt cognitu difficilia, id vitiũ aliquãdo proficisci. Quorum omniũ memi-

nerat

A nerat Hipp. lib. de nat. mul. dicens. Si uteri ad coxam decurrerint, & menses nõ prodeunt, & dolor ad imum ventrem accedit, & ad lateris mollitiem. Qua parte iubet sic affectas multa calida lauare: & inter aliqua, quæ ibidem recenset, fomenta quoq; parti adhibet, præsertim post purgationem. Conficit quidem fomentum ex fœniculo, & absinthio; a quibus iubet digitis uterum ad antiquum situm retorquere, & mercuriali purgare: quæ omnia fieri docet, donec menses fluere incipiant. Eis quoq; medeberis frequenti exercitio, equitationibus, balneis, aut diuersis corporis vectionibus, vel saltu, vel quouis alio laborioso motu. Alia quippe adhibere præsidia frustrà est, & non tutum, præterquam cataplasmata dorso adhibita, quæ uterum ipsum facta prius per digitos euulsione, ad antiquum locum reuocent, & reuocatum firmiter teneant, vt vulgariter obstetrices efficere solent.

Item si vteri osculum, aut vterus ipse ex frigiditate externa durior factus fuerit, aut spißior, & ob id corrugatior, ita ut minimè poßint menstrua profluere, ex relatione habito cognitionis principio, curationem institues calorificis præsidijs, suffitibus nimirum, euaporationibus, balneis, inunctionibus, & alijs auxilijs, quæ citra vllam euacuationem calfaciendi tantum uires habeant. *Ex frigiditate externa.* B

Verùm si vterus ex cicatrice, aut callo aliquo adnascente ita durus factus sit, solidus, ac foraminibus destitutus, ut minimè poßit sanguinem fundere, quæ leniter emolliant sunt adhibenda, donec callus emollescat. Interim tamen non erit ab re sanguinem mittere, ne superabundans in aliquod maius malum prorumpat. Qualia autem debeant esse hæc præsidia, reperies c. de emollientibus lib. secundo nostro de præsidiorum indicatione. *Ex cicatrice.*

Pari quoque ratione carnem supercrescentem excedere est necessum, cum menstruam impedit purgationem, ut lib. secundo paulò antè citato capite de cicatricem inducentibus, reperies. Item si membrana aliqua antesteterit in vteri osculo, vel clausa fuerit fœmina, qua lege debeat dirumpi capite de fœminis clausis facilè edisces. *Ex supercrescẽte carne.*

C Quòd si ex tumore aliquo præter naturam vteri ipsius, uel partis alicuius uicinæ menstruorum suppreßio fiat: fugiendum est ab ijs, quæ menses euocant. Sed primitus tumorem ipsum curare oportebit sanguine sufficienter misso, & adhibitis auxilijs, quæ inflammationem ab utero arcent: qualia reperies proprio c. paulò inferius uel tumore quouis duro prius curato, ut proprijs capitibus scriptum est. *Ex tumore.*

De menstruis diminutis, ac de mensium stillicidio. Cap. 10.

HAVD secus, quàm in vesica, cum uitiosè excernit vrinam, cõtingunt in mensium suppreßione vitia, & symptomata. Nã sicut ischuriam (vrinæ quidem cohibitionem) omnino refert mensium suppreßio. Sic diabeticam æmulatur paßionẽ mensium diminutus fluor, & pari quoq; ratione dysuriam redolet difficilis mensium profusio (præsertim si dolor, & labor ei adiungantur, cuius meminero sequenti c.) nimirum cùm menses guttatim, & *Affectionis natura.*

per lon-

per longius tẽpus prorumpant, affectio quidẽ, ꝙ eis reduci habet symptomatis A
ꝙ in uitiosa, seu corrupta actione facultatis, cui munus illud incumbit, cõsistit. Morbum sanè eum habet autorẽ, qui ad malã partis figurã pertinere creditur, licet aliqñ figura non sit suapte natura uitiosa, sed respectu humoris tenuioris iusto, aut alterius causæ, cui excernendo figura naturalis proficua non sit, ét si nõ rarò ex mala temperie prodeat, seu humoris acrimonia, quæ dolore, ac morsu facultatem lacessat ad frequentem excretionem, ut seq. c. docebo.

Differentia. Contingere huiusmodi affectionẽ uno è duob. modis probatum apud uiros doctos, ꝑsertim apud Aetium reperio. Nã aut stillatim profluunt menses indolẽter, & citra aliquod aliud accidens, præterꝗ ꝗ, & diu, aut parum durant, & minutè prodeunt, aut cũ accidentibus & grauissimis symptomatis: his quidẽ peculiariter mihi est in animo caput dicere, illis uerò hac in parte sermo instituet. Grauis porrò est affectio, & ꝗ multarũ calamitatum in fœminis soboles existit, nã & uiris ingratas reddit, steriles, & aliis plerisq; affectionibus obnoxias. Ob idq; diligenter oportebit præuidere, quominus mala hæc ipsis accidant.

Causa. Si quis Aetium legat lib. 4. serm. 4. c. 63. huius mali causas ad unguem expꝑssas reperiet: quas quinque esse species diuersas fatetur: meatuum nimirum angustia una est, tamen diuersimodè contingens, uirium debilitas altera: sanguinis multitudo tertia: sanguis ét pituitosus quarta, & ultima sanguis fœculẽtus, B
quibus non erit ab re sextam addere, nimirum sanguinis acrimoniã, & tenuitatem, quæ uel facultatem perpetuo lacessit, uel ipsa nolente defluit, ꝗ sanè rem paulò diligentius expendere est necessum, ut quæ frequenter accidat, & difficulter curetur. Primò meatuum angustia diuersimodè contingens, à prædicto auctore non sine magna rõne refertur. Nã ea meatuum angustia, quæ totalis est & in oĩbus meatibus, hæc omnimodã efficit mensium suppressionẽ, & licet ex diuersis proficiscatur causis, non quidem stillicidium, sed suppressionẽ efficere nata est. Verum dum ex toto meatus non recluduntur, neq; oẽs, sed aliqui, hos quidem uarijs figuris gaudere nulli esse dubium arbitror. Quippe magis minusve recludi, non paruã efficit in affectu differentiamꝙ. At qui cum ex totum meatus non recludantur, neq; multum sanguinis defluere posse, neq; ex toto cohiberi par est. Ex quo constat fluere quidẽ, cæterum paulatim, sensim, & diu. C
Sed ut mea fert sñia, simplex plenitudo, & utcunq; existens nõ præstat huic malo causam. Nam ea proculdubio omnimodã efficiet obstructionem. Verum si aliqñ hoc uitium nata est efficere parua plenitudo id quidem parit, quia ex humorum inæqualitate proficiscitur, dum ipsi non sint unius naturæ, & conditionis, sed quasdam habeant partes alijs crassiores, & tenaciores: ac ob id nihil mirum, si minori existente plenitudine hoc uitium suboriatur propter humorũ obstruentium inæqualitatem, quam sanè ego censeo huius affectionis esse potissimam causam. Præterea nuper dictis altera accedit, nam in omnimoda uiriũ debilitate nihil prorsus excernitur, quia cum id munus sit facultatis opus, ipsa deficiente necessum profectò est, & actus quoq; cessare. Verum dum aliquid potest, idq; parum, ac debiliter, agit quidem, cæterum diminutè. Ex quo fit non nihil ab eadem excerni, parum tamen, ac diu excretum: parum, quia cõfertim, & subitò, cum imbecillis sit, excernere nequit, diu uerò, & sæpe, quia multum sanguis supetest, & ob id paulatim, & sensim excernere cogitur. Quòd si ui-

tium

A tium in retentricem reiicere velis; quia sensim defluere permittit quod illi cōmissum erat, ita ut indeterminatum habeat excernendi tempus, fit quidē, vt paulatim mēstruationes efficere cogatur, nisi sanguinis nimia multitudo huic quoque malo causam præstiterit: tunc.n. neque vniuersum sanguinē uenę capiunt, neq; omnino occluduntur. Qua propter instillat sanguis, ac ueluti colliquatur, & guttatim exit. Sanguis etiam pituitosus cum fluxui ineptus sit, dum abundat, fluit quidem: vbertim tamen fluere nequit: ex quo constat, paulatim, ac sensim teneri fluere. Sic quoq; fœculentus sanguis dum præter modum abundat, exco lata sanguinis tenuiori parte, hos mouet minutos menses: nam cum crassum defluere nequeat, neque tenue omnino detineri, fit facilè, ut instillatim prodeāt. Hoc dixerim, ut quis intelligat, qua via medendi rationem in grauissimo hoc affectu aggredi teneatur. Nam si ignoret modum, quo quæuis harum causarum operari habet, perdifficile profectò erit non errare.

Signa verò, quæ affectum ipsum in genere monstrant, exquirere, inutile esse B censeo: siquidem fluendi modus id planè ostendit, ita ut facilè sit cuiuis, q̄ tumuis idiota existat, eum nosse. Cū hoc tn̄ scito menses, licet fluant, suppressos censeri, si lac in mām̄is appareat citra aliam cām, & ēt non reddi ad antiquum modum, & quantitatem, ni lac è mammis defuerit. Et ob id fœminæ, quæ lac habent, interim dum habuerint, steriles censendæ sunt, & omnino ad conceptum ineptæ. Causarum aūt dignotio haud ita facilis est, & ob id breui ratione, & manifestissimis signis eas monstrare curabo. Plenitudinem dignosces ex fœminæ habitu, ex totius corporis grauitate, & lassitudine, lumborum, ac renū graui dolore, præsertim instantibus mensibus. Ac si qn̄ plus solito excernatur, leuamen persentiunt. Capite dolent, potissimùm parte eius superiore torpent manus, & frequenter crura stupore corripiuntur. Sanguis tn̄ qui excernitur, purus est, & ab omni vitio immunis, tenuis quidem, sed ruber. Facultatem secernentem esse imbecillam, ostendit excretio citra molestiam guttatim facta. Item ab exercitio frictionibus, & calorificis auxilijs maior sanguinis profusio, argumentū planè euidens impotentiæ ipsius, siquidem adiuta calore, adapertis vijs, & commoto C humore ab exercitio sanguis vberius profluit. Sanguinem esse pituitosum euidenter ostendit color ipsius fluentis, nam albicans est crassus, mucosus, & lente mobilis, præterq̄, ꝙ fœmina mollis est carne, alba, & uitæ sedentariæ, ac crapulis dedita. Quibus adiungitur in huiusmodi fœminis pudendū semper esse mucoribus, & superfluis humiditatibus fœdatum, præterq̄, ꝙ pigræ sunt ad motū, q̄uis aliam actionem, somnolentæ, tædiosæ, & alijs ingratis conditionibus præditæ. Fœculentum esse sanguinem ex eo cognosces, quia crassus admodum profluit, inæqualis tamen, ex crassis, ac tenuibus partibus cōstans, colore niger, aut alio tetro insignitus fœmina hirsuta est, subnigra, prauis alimentis dedita, mœsta, cogitabunda, malè morigerata, & ultimo si quid sanguinis profluit id certè est, dum per aluum excrementaui excernere nititur. Nam conatu illo, quem natura in expellendis excrementis apponit licet crassus, & fœculētus sanguis existat: cum hoc tamen aliquid excernitur, alio qui uerò nequaquam. Inæqualem esse uasorum figuram ex priuatione prædictorum signorum coniectura facta, venari poteris. Tenuem aut acrem sanguinem nosces ex mordicatione, & ex ipsius consistentia, ac ex dolore, & exulceratione pudendarum partui.

Signa.

Neque

Praesagium. Neq; fidendum est huic affectioni plurimùm, nam & deterrimum feminæ statum monstrat, & deteriorem prædicit. Humoribus quidem abundare, & cõsueta vacuatione carere, graue profectò existit, & periculo plenum, quia necessũ subinde erit, corpus in deterius decidere. Ideoq; dixit Hipp. bonum habitũ statim soluere, expedire. Ex quo infertur longè grauius esse, plenitudinem esse vitiosam, & non solui, præsertim per naturalem, & consuetam vacuationem. Item dum facultatum impotentia malum oritur, longè grauius est, quia eadem paulatim succrescit plenitudo, & corpus minus potens in dies ad propellendũ efficitur, & rursus ad resistendũ eis malis, quæ ex hac causa oriri assolent. Præterea pituitosam cacochimiam redundare, & expurgari non posse, nemo non veret̃. Nam si sanguis sola copia peccans, tantorum malorũ causa existit: quantò maiori ratione pituitosa redundantia, ex qua, & malus corporis habitus, & hydropes, & diuturnæ febres, importuni etiam, & graues capitis dolores, distillationes, & alia huius sortis vitia fiunt. Quòd si sanguis fœculentus fuerit, dubiũ nõ est, quin hæc, & maiora mala succrescant. Veluti ciborum inappetentia, deprauati appetitus, pustulæ per totum corpus, melancholici affectus, ac sæpe, si humor excalfiat, furores. Vereri deniq; oportet, quauis harum causarum præualente ne ex toto menses supprimãtur. Vtcunq; tamen sit, steriles reddit feminas. B

Curandi ratio. Eadem omnino ratione mihi visum est, curationem aggredi, ac distinctionem causarum. Quippe viarum angustiam corrigere nemo poterit, nisi cognita causa cõprimente, & coarctante uias ipsas. Sic dum inflãmatio est, peculiarẽ prærequirit diligentiã, vt c. proprio reperies. Si compressio ex aliquo mẽbro dislocato, redditus ad pristinũ statũ remedium est: & sic de singulis causis pro cuiusq; natura. Sed earum, quæ huic uitio communiores, & frequentiores sunt, curationem scribã, initio sumpto ab ea plenitudine, q̃ ob id hoc malum efficere dictũ est, ꝙ inæqualis existat; dixerim, ꝙ ex inæquali constat humorum uitio: ex quo efficitur fluere quod tenue est, idq; ob crassum obstruens paulatim, & sensim, ac diu. Quamobrem potissimam curandi rõnem, eam existimo, quę a sanguinis missione incipit. Verùm neq; tm̃, neq; confertim extrahere conuenit, q̃tum plenitudo exposcere uidetur, nisi plenitudo grandior extiterit, quo tẽpore copiosius extrahes, sed minus, idq; ob crassas partes alteram constituenter plenitudinis partem. Ex quo optima ratione medendi ductus infero, necessum esse à sanguinis missione inscindentibus, & attenuantibus potibus crebrius esse vtendũ: fugiendumq; ab omni arido medicamento, ne quod in redundantia crassum est, crassius, & durius fiat. Verùm potus huic vsui aptos vel nullo negotio reperies: cui sanè fore proficuum censeo, si feminæ vterus id perferre uideatur, acetosi alicuius syrupi, aut aceti ipsius, uel oximellitis modicũ alijs potibus adijcere. Quibus ẽt admiscere non erit præter institutũ aliquid ex lenibus pharmacis, ueluti syruptum uiolarum, borraginis, de portulaca, & alios consimiles. Interim tñ, & frequenter pillulis de aloe vtaris oportet, vel alijs ex ijs, quas præcedenti c. diximus. A quibus, balneis, & in sessionibus rem agere oportebit. Nam huic affectioni, si usquã alicui summè prodesse possunt: quippe quod crassum est, funditur, & quod clausum, aperitur. Præstat itẽ pessarijs ex aloe vti, nã incredibili quadã efficacia sanguinẽ fundũt, & vias reserãt. Qđ si ne adhuc quidẽ his oĩbus q cq̃ ꝓfueris: ea parabis auxilia, q̃ crassos humores eligẽdo extrahãt. Verùm C

A rum inter omnia, quæ huic vsui aliquid prodesse possunt, nullum penè reperies aliud tutius, aut vtilius, q̃ hirudinum vsus, quippe quæ, & copiam demum & quod crassius fæculentiusq; est, mirè eligunt, & extrahunt. Ob id perfectò neq; crurum lauacra, neq; cucurbitulas, neq; scarificationes fœminis sic affectis adhiberem, eo quod tantum habeant distrahere, aut extrahere quod tenue est, crassis humoribus superstitibus manentibus. Vterinos etiam clysteres immittere, maximi esse momenti existimo, præsertim si receperint quæ attenuandi, & extergendi vires habeant. Quorum abunde meminimus c. præcedéti. Sed inter omnia præsidia huic affectioni apta, id semper expertus sum proficuum, quod ex inunctionibus paratur. Inter quas, eas eliges ex ijs, quas superius diximus, q̃ vterum emolliant, & humores ibidem contentos attenuent. Veluti quę ex oleo sesamino, de semine cucurbitæ, liliorum alborum, de croco, & uino albo feruefactis ad consumptionem vini paratur. Alia item conficitur ex prædictis oleis, vel de vitellis ouorum, & theriacæ: quo censu aliàs conficere inunctiones facile est: nec erit profectò ab re in hoc malo chalibis antidotum præbere.

B Verùm si ex facultatis impotentia mensium stillicidium prodeat, curandum est omni arte, aut facultatem irritare, aut eius motum supplere. Irritabitur porrò facultas clysteribus uero immissis paulo acrioribus, vt recipiant fermenti dissoluti in succo mercurialis cum modico aloe. ℥. j. Idem etiam fit pessarijs, quę consimilem facultatem obtineant, qualia præcedenti c. abunde docuimus. Cauendum tamen est omnino in hac causa à sanguinis detractione, aut frequenti purgatione: sed perpetuo vtendum est ijs, quæ ualenter menses mouere nata sunt, tam per os sumpta, quàm per suffitus, & insessiones, & fomenta. Quæ si feceris, scito te uera medendi ratione vsum.

Lentam, & crassam pituitã (quæ sanguinem efficit crassum) si huic malo causam præstare cognoueris: facile quibus extenuare, atq; corrigere, & totam rem agere, ex ijs, quæ præcedenti c. diximus, colliges. Habet tamen id peculiare, dũ non obstruit, sed fluxui ineptum reddit sanguinem, vt uerè in scindentia, & attenuantia pharmaca desideret, præter victus institutionem, quam eiusdem conditionis quoq; expostulat. In quo sanè casu præmissis, quæ diximus, medicamentis, & calorificis, atq; alijs, quæ aduersus pituitosum sanguinem, & ad coctioné

C & alia munia exequenda valere omnibus sunt notissima, libere vterer, aut ijs, quæ vrinam mouent, vel sudoribus ex ligno guayaco, uel sparta parrela, aut radice chinæ prouocatis: aut saltê dilutiori decocto ex his facto cum modico oximellite, quod usui esse proficuum scio. Quòd si neque his affectio quieuerit, ad sulphurea balnea confugiendum est, quæ miram habent in hac re efficaciam. Vltimo tamé existimo dum affectio plurimum inueterascit, fontanellam in aliquo crurum apertam maximi fore momenti: Tentare tamen ante hæc omnia, paulatinam, & frequentem purgationem oportet ex agarico, & aloe, aut pilulis mastichinis, & alijs huius naturæ. In quo sanè affectu hæc omnia ordine aggredi, tutum & utile esse censeo.

Fœculentum sanguinem, dum in hunc affectum prorumpit, nullo alio auxilio tutius corrigere poteris, quàm proba uictus ratione instituta modico exercitio, ac denique ea uitæ sorte, quæ omnino præcedenti (quæ talem naturæ pręstitit habitum) sit contraria. Verùm tutiùs huic affectioni medeberis sanguine

F missò,

misso, non ex uena scissa, sed per hirudines hæmorrhoidibus affixas. Quod pręsidium in hac causa tanquam peculiare, & maximè proficuum summopere laudo. A quo purgationem instituere oportet ex casia, manna, syrupo ex infusionibus rosarum, aut violarum, ex confectione hamec sine scammoneo, & colocintide, dissoluta in aqua lactis, vel in aqua lupulorum. Item maximi erit momenti decoctum foliorum senę singulis diebus, aut tertio quoque die laboranti exhibitum, præsertim si id feceris admixtis aliquibus ex ijs, quæ superiùs attenuandi virtutem obtinere diximus. Atque hac etiam causa prędominante inunctionibus, & mollissimis euaporationibus uti erit necessum: quale est decoctum florum violarum, borraginis, & buglossæ, & quod ex radicibus altheæ, ac mercuriali parari solet. Pessarijs quoque utendum in hoc affectu est, cæterum mitioribus ex mercuriali nimirum confectis, ex axungia, ficu pingui, & alijs quæ consimiles uires obtinent (quibus addere oportet aloes nonnihil) nam uerendum est, ne vehementioribus fœculentus sanguis exasperetur, succedaturve, ac maiora succrescant mala: Talis enim est fœculenti sanguinis natura, vt facilè in grauissimos affectus degenerare habeat vel leuissimo quodam nactc irritamenti principio. Quod si ex sanguinis acrimonia, & mordacitate affectio suboriatur, haud secus curabis quàm vrinæ difficultas curari expostulat, purgato mordaci humore, & attemperato residuo eius, his quæ lenia sint, velut est maluarum, ac seminis earum decoctum, altheæ, & portulacæ: item succus seminis melonum, & cucurbitæ tandem mucilagines, syrupus, & ex mucilaginibus, quem lib. indicationum. 1. cap. de clysteribus scripsimus: sed valet plurimum stillatitia aqua ex maluis, semine earum, altheæ, & portulacæ, ac seminum melonum, & portulacæ, ac ex portulaca ipsa succo extracto, cum sacchato & aqua cucurbitæ, quibus in alembico addes semen lactucæ hyoscyami albi, & papaueris albi. ana. ʒ. ſ. corticum fauarum vridium. ℥. viij. quæ omnia contundantur. Tandem alijs vti oportet quæ ad prædictam vrinæ difficultatem proficua sunt, & facilè reperies capitu. de mensium fluore. A B

De menstruis difficillimis, & cum grauissimis accidentibus. *Cap. 11.* C

Affectus natura.

INTER diminutas, & stillatim factas sanguinis mēstrui purgationes, nō minus, sed fortasse maius facessit negotiū ea, q̄ præter hoc quòd minutim, et inordinatè prorumpit, difficulter ēt & cum grauissimis accidentibus fit: affectio quidem oīno per similis vrinæ difficultati. Non. n. quæuis mensium minuta purgatio stillicidij nomen meretur, sed ea tantum, q̄ cum accidentibus, dolore, ac molestia fit. Quę sanè mala aliquando instante purgatione euenire scimus, aliquando verò, iam fluente: prioris meminerat Hipp. lib. 2. popu. part. 1. tex. 13. dicens. Ex utero menses quæ iudicationum postridie, vt in lumbos an fœmur, hoc est, iusta veriorem illius loci interpretationem, & versionē (& si alij aliter sentiant) dolores lumborum, aut fœmoris postridie in menses desinunt. Nam coniectabile est crassum sanguinem per arctas uias citra ea mala, & maiora prorumpere minime posse, quippe venatum vteri, quæ cum his

partibus

A partibus vitiniam habent consortio, certum est id fieri. Quæ sanè affectio de genere est earum, quæ ad diminutam actionem pertinent, præsertim si excreti humoris consideretur copia. Verùm si exercendi modum intuearis, nihil mirũ, si ad deprauatam excernentis facultatis actionem reduxeris, idq; potissimum si consideres dolores, molestias, & alia accidentia, quæ huic affectioni adiungi frequentissimè solent. Morbus prætereà, a quo hoc symptomatis genus prodit, neque vnus est, neq; vnicã habet actiones lædendi rationem. Nam aliquando morbus est in via, putà obstructio, aliquando soluta vnitas, q̃ aut ulcus est, aut erosio aliqua, nonnunquã verò vicini alicuius membri dolorosa affectio: quã ad distemperiem, vel ad solutam continuitatem reducere teneris. Prodeunt quidem fœminis sic affectis, menses guttatim quoq;, & stillatim, per interualla frequentiùs, quàm continuè idq; magis citra ordinem, quàm ordinatè. Et utcunq; prorumpant sibi habent comites dolores, inquietudines totius corporis cõtractiones, & alia innumera accidentia, quæ difficulter numerari possunt. Nã quibusdam grauissimi accidunt capitis dolores, alijs animi deliquia, & oris ventri-
B culi morsus, plerisq; ventris inferioris, & lumborum intolerabiles cruciatus, multis quidem conuulsiones: tandem quæuis suum patitur accidens, prout humor redundauerit, aut uiscus aliquod imbecille obtinuerit, ita vt facilè ex commotione alterari menstruis, erumpentibus possit.

Nacta est hæc affectio causas quodammodo similes eis, quæ in suppressione mensium reperiuntur, verum minus efficaces, minusque vehemẽtes, & adhuc minus in eis feminis, quę pepererunt, quàm in sterilibus, & uirginibus, ut Hip. prodidisse scimus initio lib. de mor. mul. Cuius sanè affectionis ipsum meminisse constat, & caussas quoq; retulisse eodem loco per hæc verba, de vasorum obturatione, quam potissimam arbitratur huius mali causam. *Si* uerò menses mulieri prodeant, quidem, uerum pauciores, quam cõuenit, utpote osculo vterorum paululum à pudendo emoto, aut nuper concluso, ad hoc ut prodeant quidem, verum obturentur ab ipsis etiam transitus, per quos penetrant, ubi ad vteros descendunt. Moderati sanè paulatim prodeunt sanguine semper osculo perfectè incumbente. Et postquam dies præterierint, quibus purgari solet, & conclusus fuerit sanguis in uteris relictus, & alijs menses sub descendentes nõ
C expulerint conclusum sanguinem, sed semper paulatim grauant, & primis mẽsibus duobus, aut tribus non ualde prodeunt. Postquam autem præterierint plures menses, adhuc magis dolebit, & non habet in ventre. Quandiu sanè sic habuerit, & febris corripit ipsam debilis, & maximè in diebus, quibus purgari solet. Qua proculdubio sententia, Hipp. complexum fuisse huius affectionis principiũ, ac generationis modũ nemo ambiget. Ego quidem censeo non esse, utcunque obturata uasa, sed peculiares huius causas esse inæqualem uasorũ uteri obstructionẽ: q̃ sanè inæqualitas ꝓficiscitur ex sanguine aliquo denso, cõcreto, & coagulato, uel fœculento, cui adiungitur facultas excernens robusta, quę cum plurimũ excretioni innitatur, atq; cum uasa non possint capere crassum illum, & concretũ sanguinẽ, ut liberè profluat: fit facilè, ut in extẽsione uasorum, & partium sensibiliũ, graues, concitentur dolores, & guttatim prodeat, sanguis ac fortasse aliqñ grumosius uel densus. Fit etiam ex crasso sanguine, a quo cum excretionis tempore moueat natura ipsum, flatus eleuantur crassi, caligi-

nosi, ac densi, qui distendentes vterum, ac partes ei vicinas, cruciatus maximos & sæuissimos dolores efficit. Quemadmodum intestinis ex flatu frequentissimè accidit. Habet quoq; aliam cām hæc affectio, quæ maioris sæpe solet esse momenti, nimirum vlcus aliquod, seu tumorē pter naturā dolorosum, vel humorū in fartorum in vtero, aut ipsi vicinis partibus, copiam; quamobrē dū humor mouetur, eadē omnino accidentia succrescunt. Ni vlceratas, colētes, aut tumore affectas partes si vel mediocriter tangas, haud parum lædes: exacerbantur. n. & maiorem molestiam contrahent: præterquam quod ex continuo dolore, ac molestia nihil mirum, si aliquid partes continuo trahant, quo mensium stillicidiū facile fiat. Vltima verò cā iudicio nostro est humorum acrimonia, & mordacitas q̄ viscidis quodāmodo, & crassiusculis humoribus inhæret. Quamobrē quà viscidi, difficulter profluunt, quà uerò acres, & exedentes vel plus iusto calidi, dolores, & cruciatus nō leues inferunt. Præterquam, q̄ non minus à tenuibus, acribus, ac mordacibus citra crassitiem fieri id accidens potest, dùm continuò defluant, & pari quoq; rōne continuo facultatem lacessant ad expulsionē: ex quo fieri menstruas purgationes minutas necesse est, quia frequentes, & graues, ac dolorosæ fiunt. Præter has oēs causas, reddit Hippo. rōnē laborum, ac dolorum in mēstruis purgationibus lib. 1. de morb. mulie. dicens: Ob carnium raritatem plurimum trahere ventres in fœminis, quòd si ab ipso non cesserit, carnibus impletis (inquit) & calfactis dolor oboritur. Sed ex inequali humorū substantia haud raro comperies hanc fieri affectionem, profluit enim quod tenue fuerit, intus manente crasso, ac dolorem accidentia non leuia excitante. A

Signa. Affectus ipse sese ipsum adeo manifestat, vt nullo indigeat ad sui notitiam signo: nam stillatim menses fluere, & cum dolore, molestia, alijsq; accidentibus, is est affectus. Causas verò signis opus habere certum est. Sic profectò concretum, & inæqualem sanguinem, aut quemuis alium humorem facile ipse, qui purgatur, monstrabit, nam grumosus excernitur: quo excreto dolores tantisper leuātur, & postmodum iterum redeunt, & similiter excreto sanguine, aut alio inæquali humore iterum cessant. Item dolores multò ante excretionis tempus exacerbantur, quasi natura parturiente, nitenteque per angustas vias concretū illum sanguinem vi pellere. Quòd Hip. dixisse constat lib. de nat. mulie. per hęc verba. Si sanguinis grumi in vtero coierint, os ipsorum velut eruo plenum fit, & si attigeris, ita habere deprehendes, & menses non fiunt. Verùm si ex crasso sanguine flatus eleuentur, autores quidem doloris, & accidentium, ex tensiuo dolore prompte cognosces, & ex eo, qui per interualla repetit, & ad tēpus plurimum exacerbatur, cessatq; flatu excreto, aut per infernam aluum, aut per os vteri. Præterea in his menses profluunt cum strepitu, & sonitu, ac murmurio ventris inferioris: dolores etiam neque alicubi præsunt, sed vndique vagantur, & aliquando lumbis, & ilibus incumbunt. Quod si vlcus mali causam præstiterit, præcessisse quæ vlcus nata sunt mouere, necessum erit, & præexistens cognoscetur ex pure cum ipso sanguine excreto, vel sanie, cum dolore fixo, & unius tantum partis: & menses quidem diutius durabunt vlcere perpetuo lacescente & excretricē facultatē, ad excretionē cogente. Humorū verò acrimoniā, & mordacitatē cognosces ex sanguinis excreti dolore, & natura, ex fœminæ habitu, ex p̄cedenti ac p̄senti vitæ instituto, ex pruritu partiū genitaliū, & doloris natura, B C

nam

A nam veluti vlcerosus est, qui maior,& acrior fit sanguine adhuc fluente, ex oris amaritudine, aut salsuginis sensu. Vteri etiam osculum acri madore, ac mucilaginoso, saniosoq; plerunque abundat. Quę profectò signa, alijs, quæ humorum vbique redundantium naturam monstrant, adiuncta, proculdubio patefaciét huiusce affectionis causas.

In hoc infestissimo affectu, & qui plures fœminas plerumq; molestare hēt, duplex reperitur curandi ratio, altera quidem, quæ dolores, accidentia, & labores mitigare docet: altera verò, quæ causam ipsam respiciens illidit. Hanc ego qua potero diligentia prosequar: illā vero Aetius optime exequitur lib.4. ser.4. c.63. Dolores quidem (refert) & accidentia mitigaueris, si vnum hoc tantum respexeris, uidelicet, viarum apertionem & vasorum laxitatem. Quod intelligas velim grumoso sanguine vel flatu causam præstante. Nam si vlcus, humorūq; acrimonia causam præstiterint, quæ sensum leniunt, vel stupefaciunt: aut acrimoniam retundunt, proficua sanè forent, ni fluxui impedimento essent: quāob rem quæ leniendi solum vires habent, administrare oportet. Curandi ratio.

B Sic vigente dolore ex flatu, vel inæquali plenitudine: primo Aetij consilio vti oportet, qui pedum, ac manum extremitates, fascijs ligere iubet. Sic, & foueri fæmora, ventreq; inferiorem uarijs calfactorijs, imposita lana succida vino, & rosaceo imbuta, aut vesica oleo calido semiplena, vel uas aliquod euaporatorium. Iubet præterea cubiti internam venam secare, si fęminæ habitus permittere videatur, & vena scissa cataplasma ventri adhibet ex semine lini, panæ, & aqua mulsa paratum. Verū si his adhuc adhibitis dolor perstiterit, in sessionibus vtemur ex altheæ, seminis lini, fęnugræci, anethi, rutę, ac artemisiæ decoctis, & spongijs ex eisdē expressis pudendū fouebimus. Hæc quidē, & alia non pauca apud Aetium loco nuper citato reperies. Quæ huc transferre inutile mihi est visum. Prætereq̃ ꝙ libro huius operis secundo de vteri doloribus integrum caput reperies. Hoc tñ vnum memoria semper in hac prima curationis parte habeto, vt lenientibus, laxantibus, ac modicè discutientibus uteri, modo cataplasmatis, modò inunctionis, modò fomenti forma. Ego tñ concreto sanguini, vel flatui censeo proficuū esse auxilium, vmbilicum, & infermā eius regionem inungere oleo de croco, liliorū

C alborū, ac vitellis ouorū admixto modico amygdalarū dulcium, quibus addere tanq̃ peculiare præsidium censeo.3.ſ.theriacæ, ex qua sola si parum ét umbilico apposueris nō parū iuueris, vel si inunxeris p̄dictas partes axungia gallinæ cū butyro, vel si adhibueris p̄dictis partibus decoctū aliqd ex herbis huic vsui dicatis, cum butyro, & aliquo ex p̄dictis olei, aut oleo de semine lini, uel sesamino: uel si infernā aluū tractaueris succo angelicæ cū modico oleo capparorū, & cera, adiectis uini albi guttulis. Cuius sanè herbe decoctū, ac fomētū tutū, & vtile existit, p̄sertim ex eius semine, ex quo si sacculus paretur, quo fęmina crebrò ante menstruationis tp̄s vtatur, proficuum persentiet. Item si tertio, aut quarto quoq; die, eiusdem seminis angelicæ decocto utatur, cū modico saccharo, aut mina pastinacæ melle confectæ. Cōferunt quoq; & mitigationis, & curationis gratia crurum lauacra, vel saltē pedes diutius calida aqua continere: cucurbitæ ét suris, ac fęmoribus affixæ, & aliqñ scarificatæ. Item hirudines eisdē partibus infixæ, uel hæmorrhoidibus: quas cessante mēstruo, ac p̄stantibus doloribus adhibere oportebit: quippe deriuatione facta (si ante adhibeas) mēstruum interdi-

cere, solēt. Qđ si neq; prodesse videant̃ hæc oīa, theriacæ.℈.j.vel.ʒ.ſ. cū aqua me A lissæ summo mane porrigere oportet, vel mithridati, aut theriacę smaragdorū tantūdē cū decocto portulacæ, vel seminū ipsius, vel maluarū. At si vlceris vitio affectus oriat̃, dolorē mitigabis infusis in vterū, q̃ vlceri prouideant. Cui vsui aqua mulsa, vel, si caloris sensus adfuerit saccharata cū trochiscis albis Rasis, ꝑficua esse solent. Itē aqua aluminosa, quæ incredibili quadā efficacia huic malo subuenit, vel decoctū ordei cū syrupo rosaceo, aut aqua lactis cū saccharo, vel lac ipsū cū pari quantitate aquæ extractæ per lapideū mortariū, vel decoctū seminis plātaginis, aut plātaginis ipsius. Vlcere tn̄ existenti ab euaporationibus, & fomētis abstinēdū esse rōni est cōsonū. Si verò acris, & erodens humor mali cām præstiterit, fomentis, & infusis, ac inunctionibus blādioribus utendū est. Cui vsui plurimū cōfert aqua tepida infusa, vel fomētis adhibita. Itē aqua portulacæ, & lactucæ. Emulsiones ēt seminū frigidorū maiorū extractæ aqua percolata lapideo mortario, ac exhibitæ tepentes potui. Inūctiones quoq; ex oleo amygdalarum dulcium, ex oleo violaceo, vel de semine melonum, aut cucurbitarum. Quibus inspectis, facile erit viro diligenti plura alia excogitare non B minus proficua velut est vnguentum rosaceum, aut resumptiuum, & similia.

Secundā curādi rōnē, q̃ cām respicit, exequimur pugnantes aduersus vnamquanq; veluti si grumosus, cōcretusq; sanguis isque plurimus fuerit, instituta prius victus parsimonia, moderato exercitio, ꝓtinus sanguis demendus ex brachio est. Verùm qa crassū illud, concretūq; remeare sursum sanguine misso nequit: euocare id p vteri osculū opus erit, fomētis nimirū, inunctionibus, & euaporationibus, itē femoribꝰ, ac suris cucurbis scarificatis. Quòd si parū, aut nihil fluere videat̃, hirudines quoq; hæmorrhoidibꝰ apponere, erit vtile, aliter uerò nequaquā, ne naturæ motū interturbēt, ac ꝓpediāt. At sanguine sufficiēter misso, vel ad vterū euocato, ꝑter ea, q̃ capite ꝓcedēti huic humori ꝓdominanti proficua esse diximus, theriacę.℈.j.uel.ʒ.ſ. laborāti porriges cū copiosa aqua, vel decocto ex ꝓdictis. Quæ sanè potio vires habet fundēdi qđ cōcretū est, ac tenuādi crassum. Cęterū licet in ijs, qui ex denso, & cōcreto sanguine oriunt̃ affectionibus cōmune sit medicorū dogma, q̃ inscindūt pharmaca adhibere, quæ acetosa ꝓculdubio sunt maiori ex parte, vtero hac rōne affecto administrare, minimè C licet. Ob id alijs rē aggredi oportet, qualia sunt q̃ ex leporino coagulo, & aqua graminis cōficiūtur. Decoctū itē chelidoniæ, cum melle, aut aqua graminis, uel capillorū veneris. Vel decoctū chelidoniæ, vel radicū diureticarū, liqritiæ, vel passularū, cui incoquere oportet coagulū leporis, & laborāti porrigere.℥. iiij. cū modico syrupo capillorū ueneris, violarū, aut de qnq; radicibus. Quibꝰ porrò factis donec affectio subsideat, & mēstruæ purgationis tēpus ꝑtereat, curādū est reliquo tpe, ne sanguis crassus deinceps futuræ mēstruationi paret̃, victu nimirū extenuāte, modico, sed cōtinuo exercitio, moderatæ uel tepidæ aquæ balneis: qbus quarto, aut qnto quoq; die vsq; ad vmbilicū, aut paulò supra fęmina immoret̃, adhibito ēt senæ decocto cū aqua lactis, diebus intermedijs. Cui usui ēt ꝓstant q̃ attenuandi, & inscindendi uires obtineant: qualia abundè diximus capite de mēsiū ꝓuocatione. Qđ si summo manè tertio quoq; die leniter vniuersū corpus fricueris, nihil nocebit. Verū si flatuosæ potius materiæ copia, q̃ crassioris sanguinis affectio suboriat̃, mittere sanguinem minimè oportet, purgare

tamen

A tñ,ut præced.c.dictũ est,frequentius cõuenit, quod intelligas uelim dũ ex imbecillitate flatus non prodeunt,quippe tpe discussorijs magis,q̃ purgantib.uteris)sicut aliis auxiliis,quæ nuper retulimus:quibus admiscere cõuenit discussorium aliquod,ut proximo capite facile reperies. Tempus aũt purgationi idoneũ,idest,quod antestat purgationi mensiũ,octo autem decem dierum spatio.

Vlcus,si huic malo causam præstiterit,ocyssimè curabis, ne in grauius malũ affectio degeneret,principio curationis sumpto à totius corporis purgatione, à qua primò prodest succus plantaginis iniectus,præsertim si ualde sordidum ulcus non fuerit:nã si sordes adsint, extergentibus erit vtendum, ueluti succo apij cum melle,uel prasij,uel brasicæ.Item administrabis aquã ordei cum saccharo,uel lactis serum cum eodẽ saccharo,uel syrupo rosarum. Sed quod utilius uĩ,est aluminosæ aquæ usus,uel lactis uirgineæ cum saccharo. Quòd si dolor uehemens sit,& ardor ẽt decoctum ioschiami, uel papaueris cum aliis admiscebimus.Et tandem opiatorum medicamentorum, aliquid immittemus cũ
B supra dictis succis.Alia quidem huius census reperies proficua capite huic rei dicato,libro seq.de uteri affect.Verum si acres, calidos, ac mordaces humores sanguini admixtos,id uitium excitare cognoueris, institutis uictu paulò frigidiori moderato,ac optimi nutrimenti,animi quiete,& omni tranquillitate, ex rhabarbaro,antequam menses instent,uis terve purgabis,manna,cassia, aut decocto ex myrobalanis,aut aqua lactis,uel stillotica ex maluis semine maluarũ, altheæ,& cichorio.Interim tñ uti erit necessum ijs, quæ sanguinem attẽperent, humorum acrimoniam retundant,mordacitatem compescant, ac serosos humores alio transferant.Quorum abundè dictum est capite de immodico mensium fluere.Scio tñ proficuum esse in hoc malo aliis nihil præstantibus, fontanellam in crure aperire,dum nimia,& habitualis corruptorum, aut utcunque aliter uitiosorum humorum copia ad uterum confluit, corpore uniuerso illuc humores transmittente,aut membro aliquo prauè affecto.

De menstruis, quæ debitum tempus anteuertunt. *Cap.* 12.

C FRequentissimo euentu cõfirmatũ est in plerisq; fęminarũ menstruã purgationẽ,licet per interualla repetat, nullum tñ statutum tẽpus hrẽ,nullãq; legẽ seruare,sed menstruari ordine peruerso,mó naturæ periodum anteuertere,modoq; ipsum remorari,siquidem q̃ secundum naturã sunt,ordine & unica rõne ꝓcedunt,q̃ uerò pter naturã, uariè, & confusè,nisi causa præter naturam connaturalis,& stabilis quoque ac firma facta fuerit.Quod etiam Platonem in Conuiuio, & Gal.lib.de vtil.respi.dixisse constat.In qua sanè mutatione plerunq; inordinatè procedit natura,aliquando verò statutis interuallis accelerat, aut remoratur præscriptum sibi institutum. Quam proculdubio affectionem(cuius etiam meminit Hipp.lib.de nat.mul. p hæc verba.Si menses constituto tempore nõ fiant,&c.) quia grauissimorum affectuum causam esse,experimento fit certissimum: paulò diligentius expendere in animo est:ac primò eã quæ debitum tẽpus anteuertit, hoc capite exponã. Est quidem affectio hæc de genere eorum symptomatũ, quæ in uitiata actione facultatis naturalis consistunt,eius nimirum, cuius munus est menstruum sanguinem in naturæ vsum,& gratiam per statutas periodos adseruare. Quæ sanè *Qualis affectio.*

facultas modo ex proprio vitio, modo damno aliunde sibi illato, a proprio mu nere aberrans huiusmodi vitiatam actionem promouet, q̃ sentio pertinere ad retinentem vteri facultatem, vel ad expellentem, quę quidem ex eo morbo aberrandi in proprio munere originem sortiuntur, qui vel intemperamento partis, cui incumbit, vel eisdem partis deformi figuræ innititur, & cõsistit, ita vt humorem defluere permittat, aut vt par est probè continere non possit, donec statutum adsis excernendi tempus. Quibus etiam aliq̃n accedit soluta vnitas, ex acrimonia, aut mordacitate humorum, vel vtcunque aliter facta, proueniente. Quę non minorem huius mali partem pręstare posse, mihi est compertũ, vitioso humore in vterum à toto corpore, vel ab aliquo membro transmisso, ita vt ante tempus institutum facultatem lacessat. Cuius etiam affectionis Hip. meminit 5. Aphor. 36. dicens. Mulieri si menses decolores, neq; secundum idẽ tempus semper euenientes, purgationem indicant esse necessariam. A

Causa. Porrò lib. 3. de sympt. cau. exẽpto sumpto ab alui excrementis Gal. causas oẽs actionis, quæ debitum tempus anteuertit, trimembri quadam diuisione optimè visus est cõprehendisse. Nã ob materiam, facultatẽ, aut causam sine qua nõ, vitium hoc posse fieri, aperta satis oratione monstrat. Primam tñ causam in multo plures subdiuidit, in copiam nimirum, alienam substantiam, tenuitatẽ, humiditatem, calorem, acrimoniam, aut mordacitatem materiæ. Secundam verò reduxit ad facultatis retentricis impotentiã, vel ad expultricis robur, vel irritamentum, maximumve vteri calorem. Causam autem sine qua non, eam esse cẽset, quam ad sensus acrimoniam, & perspicuitatem reducit. Sensus. n. exquisitior causa videtur esse sine qua huiusmodi actiones fieri minimè possunt: siquidem necessum est expultricem irritari, si suo munere fungi debeat, id quod tantò promptius facit, quantò ob exquisitiorem sensum citius afficitur causis, quæ sensum mutare habent naturalibus, vel præternaturalibus existentibus. B

Causarum cognitio. Cũ affectus sese ipsum notũ faciat ea certitudine, vt demonstratore nõ indigeat: superest causarum tantũ dignotionẽ docere: nã eas & varietatẽ non paruã & principium curationi pręstare certum est. Ob id dignosces humorũ plenitudinem ex grauitate totius corporis, & ad motum pigritia, ex ponderis sensu, ex fœminæ habitu plurimo sanguini gignẽdo idoneo, ex vita sedentaria, & otiosa ex crapula, ex suppressa alia vacuatione, vel diminuta, ex pulsu magno, cui accedit p interualla ẽt paruitas, ex vrina rubea, crassa, & multa, ex sanguine ipso sola copia peccante; pſertim si ab eo excreto leuamen subsequi accidat. Acrimonia, mordacitas, & deniq; reliqua humorũ vitia, ex calore, ex erosione, ex dolore pſertim parum ante sanguinis excretionem, vel dum erumpit facilè pcipiuntur, adhibito in considerationẽ fœminæ vitioso habitu, neq; non, & vita pcedẽti, ac alimentis, quibus vti consueuerit. Id ẽt ostendit sanguinis excreti natura, si tenuis fuerit. dilutus, aquosus, decolor, aut colore aliquo præter naturã affectus. Quòd si horũ nihil adfuerit, & impetu sanguis pruperit, necesse est expultricẽ facultatẽ fuisse irritatã, conijcere. Verùm si vlcus, aut alia causa eã excitauerit, ex ijs, quæ cap. præced. diximus, scire poteris. At si ne hoc quidem accidat, sed citra aliquẽ læsionis sensum prorumpat, læsam esse retentricem facultatem conijcies. An verò extemperamento, an ex figuræ aliquo uitio id malũ prodeat, distingues ex distemperamenti sensu: qui si nullus fuerit, vitiũ figuræ esse colligito, C

ligito,

A ligito,& ex ijs,quæ præcesserunt,aut adsunt. Nam & tumor præter naturam,& inducta cicatrix,vel euersa naturalis vteri structura ex ictu,casu, aut laborioso partu,vel quouis alio accidenti,haud difficulter cognoscentur. Quorum oĩum ediscere prouidentiam conuenit,quippe quæ non rarò fœminis accidere solẽt: ex quibus laxiores facti meatus,& patentiores viæ,mirum non est, si sanguinẽ ante debitum tempus profundant.

Curationẽ igitur mensium non debito tpe fluentium instituerat Hip. lib. de nat.mul.aliquo modo citra methodum,& rationẽ.Quam sanè cõplet ex brassica,ruta,& decocto paleæ ordei,exhibetq; polypũ,& pisces odoratos, id est,cũ aromatibus conditos,vt leuis sit cibus,& qui vteros purgare possit. Polypi autẽ conferunt maximè vtero,& purgatio leuis fit,& flatum pellens.Lib.tamen 2.de morb.mul.aliter huius affectus instituerat curationem. Cæterum quia in genere vtcunq; tempus debitum peruertat,harum affectionum curationem tractat: necessium esse duxi,cuiusq; seorsum meminisse,vt quę maximi sit momẽti affectio.Cum.n.frequentissimè visum sit ex ea menstruatione, quæ consuetũ pręuenire tempus assuescit,immodicum sanguinis profluuium succrescere,curandũ ob id est,mox à principio in hoc affectu id damnum vitare,præterq̃,quod fœcunditati,& conceptui solet esse graue,& certissimum inconueniens, ꝙ si quas diximus causas,exactè tenueris,haud difficulter efficies.Nam cognita plenitudine,fœminã pauco victu tractabis,maiori ẽt solito exercitio, & moderato sõno,& parcissimo potu. Mox tñ à principio sanguinem ex vtraq; basilica ꝓ fœminę viribus extrahes. Idq́; non instante menstruationis tempore,sed in medio mense,aut parum antè.Verum si non profuisse videatur, dextræ manus saluatelam secabis,& inde sanguinis,quantum vires ferre visum fuerit, extrahes. Corporis item supremam regionem molliter summo manè perfricabis. Quibus sanè vteris,donec plenitudinem satis esse depositam intelligas. Atq; sic affectis vinum in totum auferes,sicut & coctas aquas,præsertim eas, quę cũ cinnamomũ efferuescunt,imperabisq; chalybeatam, vel deauratam aquam bibere, aut crudam,sed mica panis mediocriter tosti emendatam. *Curãdi ratio.* B

C Verùm si ex humorum vitio,acrimonia,calore,aut mordacitate ꝑdicta affectio suboriatur,ita vt sanguis,vel præ tenuitate defluat, aut præ acrimonia facultatẽ adhuc secundũ naturam existentem irritet:hęc duo primo facies (pręterq̃ ꝙ sensum retundere,& facultatis expultricis acutiem hebetem reddere, vt paulò inferius docebo,teneris) primũ humores corriges syrupis apozematis, & alijs auxiliis,quæ cap.de mensium suppressione diximus (pudet me eadẽ sępius repetere) iuxta humoris peccantis conditionem.Nam calidum refrigerabis,acrẽ & erodentem retundes,ac mulcebrem,& mansuetiorem reddes ijs, quę lenia, & mucilaginosa sunt.Optimi quoq; nutrimenti cibarie admiscebis,ea enim & pręexistentes succos corrigunt,& utiliores deinceps gignunt. Quamobrẽ eam uictus rõnem instituere conuenit,quæ optimum sanguinem,& copiosiorẽ generet.Vtero ẽt prouidere oportet mollibus,atq; attẽperantibus enematis, qualia sunt,q̃ recipiunt oleũ violarum,rosarum,& nenupharis,decoctũ ordei, maluarum,& florum saccharum etiam & expressionem seminum frigidorũ. Caue re tñ tanquam à maximo malo,in huius affectus curatione oportet, ne interim dum menses ordinatiores reddere nitimur,suppressionem eorũ moliamur.Nã

& plu-

& plurimum, & vitiosum sanguinem diu continere, præsertim aduersus naturæ, q̃tumuis irritatæ, impetum, grauissimum est, & maiorum affectionũ causa. A
Ob id cautè procedendum esse censeo, ijs tñ remedijs adhibitis, quæ causam illidant, vteri uerò, aut sanguinis compressionem minimè efficiant. Secundũ, ꝙ humorum vitio præualente proficuum existit, erit quidẽ corpus, & confertim, vt maior cachochimiæ pars deponatur, expurgare: & deinceps paulatim, ac sensim, hoc est, per epicrasim quod superest, ne corpus, aut vehementi purgatione lædatur, aut vires labantur, educere rhabarbari infusso frequenter exhibito, nimirum bis, terve in hebdomata, aut infusso, & leui facta ebullitione myrobalanorum citrinorum: uel si adustum quid superesse visum fuerit, foliorũ senæ. At si iecoris caliditatem huic malo causam præstare compertum sit, post hæc sanguinem ex saluatela extrahes. Sicut si uteri calida distemperies, causa fuerit, ex uenis tali. Quibus sanè auxilijs fit, vt humores superuacui, & qui mali existunt causa, ad aliam regionem distrahantur, & paulatim citra dysenteriæ, aut alterius affectionis grauioris periculum, minuantur, vel generari (uentilatione facta in iecore) desinant. B

Quòd si ex facultatis retentricis vitio, uel instrumẽtorum laxitate, uel uitiosa alia figura malũ hoc prodeat (nam dum ex secernentis irritamento proficiscitur; ut dictum est modo curari debet) prouidendum est facultatum robori p ea auxilia, q̃ aduersa sint distemperamẽto imbecillitatis autori. Nam si immodicã frigiditatem cum humore adesse cognoueris, facta leui humorum frigidorum ex agarico, & syrupo ex infusionibus purgatione, uel ex catholico cũ modico electario indo, uterũ curabis calfacere, & roborare calidis, & modicè siccis auxilijs: qualia sunt q̃ ex oleo liliorum alborum, chamæmelino, anethino, & rutaceo conficiunt, p̃sertim cerati forma cum modico ladano, styrace, & velzoino. Sacelli ex rebus calidis, vel siccis, utiles ẽt existunt, facti ex milio, furfure, chamæmalo: anetho, ruta, matricaria, pulegio, thymo, timbra, & similibus, p̃sertim ex radicibus, & folijs, ac semine angelicæ siccæ. Itẽ prodest inũctio balsami, aut olei roris marini, uel de styrace, theriaca ẽt emplastri forma umbilico, & inferiori vteri regioni adhibita, proculdubio vtilissima existit. Itẽ cõia emplastra, q̃ ꝓ matrice in officinis paranť, eundẽ quoq; vsum p̃stare solent. Multa quidẽ alia sunt, q̃ distemperiẽ, ac imbecillitatem corrigere possent, sed vereri oportet, ne plus iusto menses remorentur, & ob id horũ meminisse sat est: nam ad pensum eorũ, q̃ diximus, prudens medicus alia facilè excogitabit, huic ẽt vsui proficua. C
Verùm si distemperies calida fuerit, ea rõne qua humores calidos esse corrigẽdos diximus, mitescenda est, excepto medicamentorum purgantium vsu: sat.n. est victu refrigerante instituto, quiete, otio, & animi tranquillitate, aereq; tẽperatiori facto, adhibitis ẽt syrupis: & apozematis, ac temperatis clysteribus caliditatem attemperare. Si tñ diutius perstiterit distemperies, coniectandum proculdubio est, aliquid calidi humoris, aut præesse, aut generatum esse. Quãobrẽ leuiter corpus eo tempore manna, aut cassia, vel similibus purgatione vacuare oportebit, & ea quæ modicè siccent, ac refrigerent, vtero ad corroborationem adhibere, facta inunctione, ex oleo melino, rosaceo vetustiori, vel ex rosis siccis confecto, & alijs, q̃ citra vehementẽ astrictionem tẽperare, ac roborare uterum possint. Quorum latè meminimus, li. 2. de auxiliorum indic. Reliqua verò

figuræ

A figuræ vitia vel arte emendabis, vel alijs auxilijs eorum defectum supple. Nam vtcunq; debitum tempus sanguinem continere non possit vterus, id protinus corriges: quippe si diu duret, emendare perdifficile, & periculosum est: præterquam si ex tumore præter naturam affectio prodeat: nam aliter eo tempore curanda, vt capite de vteri inflammatione perleges.

Itē si ex ictu, casu vel laborioso partu partes vtero vicinæ, & vterus ipse laxiores factæ fuerint, cataplasmate reficere, ac ad pristinā figuram reducere necessum erit. Fiunt quidem ex terebinthina, puluere sanguinis draconis, thuris, mastichis, & consolidæ maioris. Itē fiunt ex albumine ouorum (si fœmina calidiori prædita sit temperamento) cum pulueribus rosarum, myrtillorum, balaustiarum, mastichis, & cum farina volatili. Item ex melle, & pulueribus coralli, sanguinis draconis, rosarum, mastichis, myrtillorū, dragacāthi, & similium. Quæ prædicta forma, uel cerati, vel emplastri cum ladano, & cera conficiuntur, & passim a mulierculis parantur: additis aromatibus, & calidis medicamentis, vt B si quid frigiditatis in parte receptum est, medelam suscipiat. At si ex immodico, exactioriq; sensu cęteris existentibus secundum naturam (anteuertat debitum tempus purgatio, nihil aduersus causas ages: sed omni ingenio sensum curabis hebetiorem reddere, non stupefacta potentia, nam id verendum in fœminis est sed retusa sensus acrimonia pinguibus enematis, vel ex lacte, aut oleo violarū lenissimis inunctionibus ex axungijs, oleo sesamino, violarum, & amygdalarū dulcium, sumptis etiam frequenter amylo, uel rebus mucilaginosis, ac pinguibus, & frequentiori potu, quippe alijs vti periculo non vacat.

De menstruis, quæ debitum tempus remorantur. *Cap.* 13.

MENSTRVAE purgationes remorantur quidem, & tps ipsū pfinitum protrahunt, vel ætatis cā, cū iamiā desinere nitūtur, vel vitio aliquo peculiari vteri, aut corporis totius. Sed primū vitium curatore non indiget, sed pcautore, qui prouideat quo C minus cōsuetus fluxus (etsi scdm naturam supprimatur) in podagram, coxendicum dolorem, aliumve affectum, vt frequentissime solet, prorumpat. Facto quidem copiosiori exercitio, & instituto victu parciori, donec, ex toto nobis cōpertum sit naturā destitisse a sanguinis mēstrui generatione, & congestione, vel annuatim, aut bis, terve in anno sanguine misso. Quo facto rarò ex menstruorū suppressione pericula adueniunt. Secus autē seres habet, quo tpe natura suppressionē minare vī. Vltimum verò vitium, id ni mirum, qd ex totius corporis affectu suboritur, emēdari, satis superq; disces ex c. de menstruorum retentione. Verùm dum hęc affectio aliquo vteri, aut humorū ad ipsum defluentium affectu prodit, peculiarē quoq; requirit diligentiā, & peculiarē ēt curationē. Est sanè tarda mēsiū expurgatio, affectio de genere corruptarū actionū. Qd si ad imminutā reducere velis, nihil inconueniet, dūmodo intelligas, id malū pertinere ad scernentis facultatis impotentiā, munus suum pficere nequeuntis. Idq; quia languidior iusto facta, vel fortasse impedita ex cā aliqua id efficiente, ēt si ipsa secundū naturam existat. Cui profectò actionis dāno, causam præstat id morbi genus, qd aut in mala figura (siue ex crasso humore ob- *Qualis affectus.*

re obstruente, siue ex alia quauis causa prodeat) aut in distemperie existat, modò sit sola modo cum materiæ a fluxu. A

Causa. Causas huius morbi easdem numero esse cum ijs, quas diximus præcedétes affectionis causas existere certum est, uerùm omnino contrarias. lib. 3. de causis sympt. apud Gal. reperies. Quas quidé ad humorũ uitia, quæ mox referá, aut ad expellentis facultatis impotentiam, aut vltimo ad sensum hebetem, pari nume ro facilè quiuis reducere poterit. Humorũ.n. uitia sunt ipsorum paucitas, crassities, acerbitas, & viscidítas: qbus accedit siccitas, aut fœculentia. Inquit.n. Gal. lib. 5. Aphor. com. 36. Contingit.n. mulieribus, quæ prauos humores habent, nõ modò decolores apparere purgationes menstruas, sed ẽt tp̃s periodi non seruari, siquidem crassiores fuerint humores, & difficiliùs fluentes ijs, qui secundũ naturam se habent, morando, & longius tp̃s expectando. Impotétia uerò facultatis, vel vitio proprij temperamenti, quo in actionibus obeundis fungitur ex frigore oborto, vel instrumenti, quo operatur, ineptitudine, contracta quidem ex figuræ vitio, modò obstructio sit (quod frequentius accidit) modò quoduis aliud figuræ damnũ. At sensus hebetudo, q̃ ad cãm sine qua non Gal. reducit, facilè huic malo causam præstare habet. Nam neq; pondus, neq; acrimoniã (siue naturalis sit, siue ab ea recedens) donec nimia sit, & plurimum à naturali dissidens, persentiscit: siquidem, vt dictũ est, oportet expultricem irritari, si suo munere fungi debeat. Id quod tantò promptiùs facit, quantò ob exquisitioré sensum citiùs afficitur, tardius uerò, q̃tò minus senserit quæ noxia sunt. Ob id quidem hebete existente partis sensu, nihil mirum est, si menses protrahi cõtingat. B

Causarum dignotio. Cognosces haud difficulter quale sit humorum vitium ex ijs, quæ cum sangui ne excernuntur, & ex sanguine ipso; nam præterq̃ quod visui albidior apparebit, erit quoq; crassus, aut viscidus, ita vt difficulter à partibus, quibus adhæsit, separari possit. Constabit quoq; id ex vita præcedenti sedentaria, ex forma victus crassa quoq; & ex edulijs pituitã redolentibus. Quæ proculdubio oĩa, fœminæ laborantis habitus mollis, ac plerũq; obesus, colore subalbidus, aut plũbeus facilè monstrabũt. Sicut, & sanguis ipse, qui lentè prorũpit & mouetur, ac diu menstruæ purgationes durãt, desinuntq; sæpe in mucores quosdam, ac pituitosa purgamenta. Imbecillã verò existere facultatem excernentem ex eo colliges, quod ẽt si transacto menstruationis tpe, fœmina molestiam, aut grauitaté aliq̃ persentiat ex sanguine illo præter naturæ institutum retento, cum hoc tñ nequit languida facultas ad motum sese accingere, sed diu permittit molestari, donec validiori facto irritamento, tandem in minutam q̃dam purgationé prorumpit. Quod sanè vitium solet ẽt haud rarò contingere retentrice ad modum valente, neq; tpe stato humorem sibi cõmissum prætermittente. Instrumentum aliqđ vitiatũ esse ex ijs, q̃ p̃cesserũt, perdiscere poteris. Nã ex laborioso partu, ex tumore aliquo præter naturã pręsente, aut iam curato, ex prauè ẽt confecta cicatrice, vel ex saltu, aut casu alio, haud difficile est membrum aliqđ vtero vicinũ, aut subseruiens, aut vterum ipsum dislocari, aut praua alia figura affici. Qđ proculdubio in fœminis frequentissimè accidere solet. Sensum porrò esse habenté cognosces facilè, quia ẽt si menses diu remorentur, nullam fęminæ in vtero, aut partibus vicinis molestiam percipiunt. Signum sanè euidens sensum esse obtusum: siquidem nec plenitudinis pondus persentit, nec acrimoniæ molestiam. C

Maximi

A Maximi proculdubio momenti erit diligens huius vitij consideratio. Nã facillimũ esse cõperitur, plus minusve in eius curatione, morbo, tribuere q̃ par sit. Et ob id sedula diligentia curandum est, ne quid horũ vsquam curanti accidat. Quòd profectò facies, si primò consideraueris humores crassos, viscidos, ac lẽtos mẽstruã purgationẽ remorantes, exposcere imprimis victum extenuãtem, maiusculũ exercitiũ, frequẽtiores totiùs corporis frictiones, ac vltimo extenuãtes, calfacientesve potus: quales ex calamẽto, cinnamomo, fœniculo, saxifragia, pimpinella, adianto, & alijs similibus parari solent. Post quæ cõsiderabis, à quo auxilio curationẽ auspicari oporteat. Nã si sanguinẽ detraxeris hac humorum idea redundante, haud parum offendes: si Inscidentibus, & extenuãtibus vtaris corpore existẽte pleno, nõ minus lædes: si uerò purgaueris, nihil magis efficies sed fortasse deteriùs quid. Nam plenitudine in corpore iam collecta uerendas esse per pharmacum purgationes vnanimi Doctissimorũ consensu cõstare arbitror. Qua pp, vt mea fert sñia, supposito his tribus auxiliorum generibus vtenesse necessario: rectã medendi rõnem à tpe, quo vnumquodq; fieri debet, sumẽ B dum esse existimo. Quippe mox facta naturali mensium purgatione, q̃ plenitudinem deponat, ne opus sit sanguinis detractione, & viam suppeditet purgantibus, auxilijs, circa prædictum periculum curationis principium auspicari oportet. Quo sanè tpe, vtpote corpore ex natura vacuato, quæ humorẽ inscindere, extenuare, & abstergere possint, porrigere tutò poteris, quibus collecta menstrua purgatione, & instãte, vti non dat'. Nam maiores, & pressiores proculdubio fient obstructiones, ita vt sæpe ex leui obstructione, aut humore non fluẽte ob crassitiẽ, contingat fluere non posse pp integram obstructionem, vi medicamentorũ factam. Huic consimilem curationem docuerat Gal. lib. 5. Aphor. cõ. 36. dicens. Possunt igitur, & menses tardi, hoc est, qui post consuetum veniunt circuitũ purgatione indigere humoris pituitosi, ob quẽ, & decolores fiunt non tñ egemus hac sola necessario. Nã & per extenuantem aliquando victum tales affectiones sanabimus. Et subdit. Suffitus insuper aromatum idem facit, & qui eandem vim habent pessi adhibiti, epotaq; medicamenta, q̃ inscindũt, & humorũ crassitiẽ extenuant, quale est, quod ex calamento fit, quo nos assiduè vtimur, C quòdq; sæpius tardantes mensiũ purgationes exciuit. Nã initium sanationis in ipsis est, cũ ora vasorũ aperire, q̃ pertingunt ad vterum, tunc sanguinem extenuare. Ac sanè purgatio totiùs (vt dixi) qñ crassi euacuãtur humores, tales sanat affectiones. Quibus uerbis breuissimè visus est vniuersam huius mali curationẽ comprehendisse. Cui proculdubio, ut optimè fiat, tempus præstatur mox à mẽstrua purgatione. A qua sanè ego curationem auspicarer, & mox medicamenta prædicta porrigerem. Post q̃ quidem purgantib. iterum vti pharmacis tutius & vtilius erit, ante (inquã) q̃ plurimum sanguinis in vtero, aut uicinis partibus succrescat. Cui vsui, agarico, electario indo, modico diaphenicone, uel pilulis mastichinis, aut de agarico vti proculdubio poteris. Quo facto (vt ordinẽ faciẽdorũ proponã) sex, aut octo dierum spacio ante menstruationis tẽpus non erit ab re sanguinẽ ex talo mittere, & postmodũ ipsum ad inferas sedes euocare crurũ lauacris, frictionibus ligaturis, ac frequẽti cucurbillarũ suris, ac femoribus appositione: quas rarò scarificare consulo. Nã crassus ille sanguis difficulter p cutis scarificationes, spirauit, & ad euocationẽ sat sũt reliqua præsidia, qbus sic factis,

Curãdi ratio.

factis, si adhuc menstruã purgationẽ protrahi cõspexeris, transacto purgationis tempore, vtile citra dubium erit corpus per epicrasim purgare, & sanguinẽ à pituitosorum, crassorum, ac viscidorum humorum spurcitia liberare. Quod quidem facies sumpta pillula una ex agarico, aut ex mastiche, vel leui agarici, aut turpeti, vel cartami infuso aqua saxifragiæ, graminis, pimpinellæ, adianti, cinnamomi, calamenti, fęniculi, aut similium facto: quo tertio, aut quarto quoque die exhibito mirè profuisse comperimus. Sicut corpus exercitio mandare, aut fricare diebus intermedijs, sumpto ét aliquo ex medicamentis, quæ menses mouere simul, & crassos humores attenuare nata sunt. Quorum syluam adduximus ca. de mensium suppressione. Quibus admiscere vtile esse expertus sum, theriacæ vel mithridati aliquid, sicut ventrem inferiorem inungere oleo capparorum, liliorum alborum, de anetho, ac de croco, vel de cinnamomo, si haberi potest, vel confecto ex angelica cuius miram censemus esse efficaciam, adhibitis ét fomentis, uel clysteribus, aut insessionibus ex decocto fęnugræci, chamęmali, anethi, meliloti, fęniculi, petroselini, matricariæ, dauci, & aliorum medicamentorum, quæ prædictas vires obtineant. Cui quoq; vsui ego proficuum esse censeo. Galenusque loco citato summopere commendat, suffitibus aromatum vti, quippe hi humores extenuant, & uias patentiores efficiunt. A B

At si ex impotentia expellentis facultatis menses vltra statutũ tp̃s prorogentur: id primò efficies, vt distemperiem, cuius vitio facultatẽ labefactari cognoueris, corrigas. Frequenter.n. ex caloris defectu id accidere cõspicimus, vel ex humido uteri madore, quo sensus obruitur, minimeq; p̃sentit ex põdere molestiã. Quamobrem & calfacere ijs, quæ nuper diximus, vterum oportebit, & prę exsiccare, ac corpus purgare, si humiditatem præesse cognouerimus, adhibentes primò cibum calfacientem, & modicè acrem, ac mordacem, vt irritato quodammodo sensu, ad expulsionem gliscat natura. Quem usum quoq; pręstãt euaporationes ex decocto origani, pulegij, menthastri, siclæ, thymi, nasturcij, & similium. Clysteres ét acres conficies, ex eisdem rebus, & alijs, quæ modicè facultatem lacessant. Quem sanè vsum peculiari quodam dote præstant pessaria uteri osculo apposita, qualia sunt, quæ cap. de mensium suppressione, menses mouere diximus. Verùm si ex uitio alio figuræ affectio suboriatur, aut facultas inepṫior facta fit, cerati, emplastris, cataplasmatis roborandæ est, ijs nimirum, quæ calfaciendi, & firmandi membrum vires obtinere capite præcedenti diximus. C

De menstruis corruptis. *Cap.* 14.

ON solũ in menstruis purgationibus vitiũ inest ex quãtitate aucta, uel diminuta, aut ex improbo fluẽdi ordine: sed frequẽtissimè in ipsa excreta substãtia uitiũ quoq; comperimus, nimirum, ipso sanguine fluente, vitioso facto in propria substantia, uel ex miscella alicuius parui succi, cuius rõne menses decolores fiũt, hoc est rubrũ, colorẽ, & naturalem nõ seruantes. Quòd facilè comperimus, si pallidi fiãt, albicantes, liuidi, nigri, virides, aut pluriũ simul colorũ, id verò pro rõne humoris, q̃ sanguini admiscetur. Quorũ recordatus Hip. lib. 5. Aphor. 36. dixisse opinor. Mulieri menses decolores, neque ẽm idem tempus semper euenientes, purgationem indicant esse necessariam.

A Est proculdubio hmõi affectio de earum sorte, q̃ ad exiens mutatum pertinere vñr, tertium quidẽ symptomatũ genus. Nã cũ sanguis ruber, & naturalis exire teneat, mutatũ esse inficiabitur nemo, si eũ prodire conspexerit decolorẽ, aut prauo alio colore affectũ. Proficiscitur porrò, vt plurimum ex distemperie totius corporis, vel alicuius mẽbri præcipui, iecoris nimirũ, aut ventriculi, ac nõnunquã vteri ipsius. Quo morbo p̃dictæ partes affectæ facilè p̃dictos humores redũdare efficiunt, q ad vterũ dilabẽtes hmõi cõcitãt affectũ, quo nõ raro steriles fiunt fœminæ morbosæ, & viris ingratæ, aut mille alijs affectionibus pressę. *Qualis affectio.*

Causæ verò, q̃ id malũ excitare habent, eę sunt, quas mox reculimus, cæterũ specialius sunt expendendæ. Prauas, & paucas mensiũ purgationes, Hipp. lib. de locis, aqua, & aere, refert prodire ob deprauatã substantiam potus (&, vt ego addo, victus, aut rõnẽ uitæ) inquit enim. Ex mulieribus verò primum quidẽ multe steriles fiunt pp̃ aquas, quæ duræ sunt, crudæ, & frigidæ. Purgationes. n. mensium non contingunt commodæ, sed paucæ, ac prauæ. Cuius sanè rei rõ est, ꝙ crudæ aquæ in fœminis (& reliqua huius census cibaria, aut alia, q̃ prauæ sunt B substantiæ) quæ calorem habent imbecilliorem, non coquuntur, & ob id sanguis crassior efficitur. Quo fit, ut non fluat, aut parum fluat. Et qm̃ non bene purgatur, etiam corrumpitur sanguis, & menses non prodeunt quales debent. Dicuntur aũt quales nõ debent prodire, cum substantia sunt nimis crassi, aut aquosi, colore albi, aut nigri, aut flaui, aut mixti, odore fetidi, qui sunt deteriores nigris ac demum cum egrediuntur cum dolore. Quas oẽs differentias adamussim recensetiterũ Hipp. lib. de nat. mul. dicens. Si vteri pituita impleti fuerint, flatus oboritur, & menses albi, pituitosi superueniunt. Aliqñ ẽt sanguis tenuis pelliculis plenus, & præ humiditate cũ uiro coire non vult, & pallida, ac tenuis fit. Flaua. n. uilis pallidos efficit menses. Quem sanè humorem proficisci ab exurẽte iecoris caliditate nemo negabit, sicut albicãtes reddere inundãs pituita ex vẽtriculi, aut uteri frigido intẽperamento. Ita quoq; in nigrum colorẽ, sanguinẽ, vertit melancholia ex iecoris siccitate, & splenis impotentia per vniuersum corpus redundans, atque ad uterũ delata. Pari ẽt rõne liuidos, uirides, aut plurimũ colorum menses fieri conspicimus, uel ex membrorum nutrimentaliũ diuersa, C ualidaq; intemperie, uel ex totius corporis uitioso temperamento, uario tñ in diuersis eius partibus, præsertim ad caliditatem vergente cum totius imbecillitate. Ex quibus constat, quales sint corruptorum mensiũ causæ. Pręter quas aliã etiam addit Hipp. lib. 1. de mor. mul. nimirum, mensium trimensium suppressionem, quæ menses efficit suppuratos, inquit. n. Signa uerò sunt, si suppurati fuerint, dolores in pectine, & pulsationes fortes, etiam inctum non sustinent. Et si melius habitura est, menses ipsi erumpuntur in pudendum, & procedit pus, ac sanguis, & procedit graue olens ad septimum, aut octauum, aut nonum diem. Atq; hæ in vniuersum sunt mensium deprauatorum causæ. *Causæ.* *Aquas.*

Docet Hip. li. de nat. mul. & 1. de mor. mul. ex colore, humorẽ peccantem in mẽstruis cognoscere, primò. n. loco iubet, sanguinẽ menstruũ sup arenã spargi, & exsiccari Sole, & si color euaserit pallidus, flauã bilẽ dominari refert, si uerò sub albidus, pituitã: quã noscere docet idẽ autor lib. de morb. mul. his verbis. Si mulier corpore malè habuerit, & pituitosi mẽses p̃derint, cognosci ãt possunt, si pituitosi p̃deant, pelliculosi. n. apparent, & uelut araneorum casses distendũ- *Causarũ, & affectus dignotio.*

tur,

tur,& ſubalbidi ſunt.Hoc autem contingit,ſi corpus,& caput ipſi pituita reple A
ta fuerint,& hæc non ſit purgata neq; per nares,neq; per ſedem,neq; per vrinæ meatum,ſed in menſibus,& in turbatione ſanguinis vnà cum purgatione foras exit.Licebit autem totam Hipp.dictionem ſubiungere.Nam ex eo ſermone faci lè diſces,& cauſas,& affectus naturam,ac præſagandi rõnem.Multa.n.refert pe ricula fœminis ſic affectis ſuccreſcere.Si mulier corpore malè habuerit,& men ſes bilioſi prodierint:ex hoc probè cognoſci poſſunt,ſi nigri ſunt, qñq; verò ni gri,aut ſplendidi,& pauciſſimi prodeunt,& citiſſimè congelant̃. Ac ſubdit pau lò inferiùs.Et incipiente quidẽ morbo purgatur diebus,quibus ſolita fuit,non pluribus.Progredientibus aũt menſibus,pluribus diebus purgatur, & menſes pauciores ſingulis diebus apparent,& febres ſuccedunt erroneæ,acutæ,cũ hor rore,& cibi faſtidio aliàs atq; aliàs,& ſtomachi dolor, & dolebit magis vbi mẽ ſes appropinquauerint.Poſtq̃ aũt purgata fuerit, & ad modicum tp̃s ſuperiorũ reſpectu meliùs habuerit:poſteà rurſus ad idem perueniet.Dum aũt curatur,ci tò ſana fit.Si verò non curetur,& tp̃s procedat:oĩa priùs relata valde ipſam affli-gent,& dolor corripit imam ventris partem infra vmbilicũ,nunc inguina,nũc B
lumbos,& coxendicum ad ſedis iunctarum,nunc collum, aliqñ verò ſtrangu-latio fortis accidit,& caligo ante oculos obuerſabitur,& vertigo,vtpote purga tione ſurſum vergente,& accedente. Si in corpus male habuerit mulier, mẽſes pauciores fiunt.Et quibus corpus plenum fuerit, his menſes plures prodeunt. Et tandem ſubdit Hip.docens ſigna redundantis humoris. At verò bilioſi ſi mẽ ſes prodeant:puſillanimitas incidit,& cibi faſtidium,& anxietas, & vigilia, & eructat frequenter,& non vult deambulare,& triſtis eſt,& nõ uidere ſibi vr̃, & timet.Tandem paulò inferiùs inquit. Si.n.quid ex his fortè inciderit in corpus afflictum,periclitabitur.Si verò leniter,depurgetur aliquid bilioſi,aut totũ id, qđ moleſtum eſt,ſana fiet. Si verò neq; curetur,neq; quicq̃ horũ fiat,morit̃ mu lier.Quibus verbis,& alijs,q̃ paulò inferiùs ſubdit, euidẽter conſtat qualia ſint accidentia,q̃ his fœminis ex hoc morbo ſuccreſcunt,vt facilè in eius notitiã de uenire poſſimus.Nã ſi optimi medici diligentia fęminarũ q̃remonias intuearis: proculdubio pleraſq; mẽſtruorũ corruptione affici conſpicies,tã virgines,q̃ vi-duas,& eas ẽt,q̃ viro vtuntur. A quibus interrogare iubet Hipp. lib.de nat.mul. C
(vt certiores nos humoris peccãtis reddat)an qđ fluit,mordeat, & exulceret:& ſi non mordeat,pronuntiare à cerebro fluxum eſſe,ſi verò mordeat,à uẽtr̃e. Sed penſatis Hipp.ſignis,ad alia nobis confugiendũ eſt, ſiquidẽ menſes ob pituitã, aut melancholiam,decolores longo tp̃e latent,& protrahuntur,bilioſi verò fe-ſtinanter prodeunt,& albi quoq; ſubinde feſtinãt,modò ſeroſi ſint. Corruptos ẽt eſſe menſes vel ex eo diſces,ꝙ eodẽ ſemp mõ,neq; cunctantur,neq; anticipãt ẽt ſi q̃. maximè ſemp eodẽ mõ viuant, eo qđ tẽperatura optima ſemp ſuo more conſtat,& parũ certè huc,aut illuc mutatur.Intẽperata verò lubrica eſt, & nũq̃ eodẽ ſtatu ꝑmanet,ſed modò,huc mõ illuc magis inclinat.Medium.n.certis q-buſdã terminis circunſcribit̃, extrema in vtranq; partẽ varijs modis inſoleſcũt, & luxuriant̃.Ita bilis,prout eſt moroſior,aut procacior,nũc plus, nũc minùs fe ſtinat.Et pituita quò eſt ignauior,eò magis cunctat̃.Præterq̃,ꝙ ex acrimonia,ca lore,& exulceratione bilẽ flauã rimari ẽt cõceditur,ſicut pituitã ex ſtupore,mu core,frigiditate,flatu,& uteri tenſione.Quapp ꝑter ſanguinis fluẽtis,colorẽ,vi-
tæ,

A tæ institutum, corporis habitum, accidentia, quæ superueniunt, fluendi quoq; modum, & rationem intueri fas est, vt certiores facti, tutiùs grauissimi, & communissimi huius affectus curationem aggredi possimus.

Curādi ratio. Huius affectionis curandi rationem, ac methodum. 5. Aphor. 36. & libris de morb. mul. & de nat. mul. adduxit Hip. veruntamen ita obscurè, indistinctè, ac breuiter, vt omnino tyronum captum subterfugiat. Quamobrē sumptis ab eodem Hipp. principijs, paulò clariùs hac in parte illam aggrediar. Iubet itaq;. 5. Aphor. fœminas, quibus menses decolores sunt, purgandas esse. Cuiùs opinionem in sequens Gal. in com. ita refert. Si verò menses decolores sint, multò magis purgatio sanabit ita se habentes mulieres. Verùm fœminas sic affectas tripli ci remediorū genere curare oportet. Primò præmissa humorū cuiuslibet naturæ sint, præparatione, ea nimirum, quæ extenuatione perficitur, secundò purgatione p vtranq; aluum pharmaco conuenienti facta, tertiò medicamētis, q̃ vires habeant. conterendi, ac discutiendi, ꝙ ex humoribus post purgationē superest. Extenuationi igitur humorum tantùm innititur Gal. com. citato, vt tenues etiā B humores, adhuc biliosos, extenuari iubeat, cùm illud primò accessu non videatur ad modùm necessarium, siquidem ipsi citra maiorem extenuationem p vterum fluere assuescunt. Sed quòd pituita crassa, ac melancholia attenuatione indigeant, priùs quam possint alacriter educi, omnes fatentur. Idem etiam est de flauabile iudicium, etiam si sanguine tenuior, fluxibiliorq; existat. Quippe non eadem facilitate vilis per angustas hepatis vias à medicamento educetur, qua à natura per manifesta uteri, aut hæmorrhoidū ora expurgatur. Quamobrē antequam illuc deuehatur, attenuatione maiore indigebit, quàm dum per vterum solum expurgare nitimur, siquidem flauabilis præcociter sanguinem mēstruum per vterum seducit sine extenuantis adminiculo. At dum aliò purgare ipsum humorem est in animo: vlteriùs extenuare oportet. Idem est de melācholia. Cum hoc tamen pituitæ aliquando sola concoctio sufficit, quòd concocta, in bonum sanguinem sepe transmigret. Saltem attenuata sanguinem menstruū non impedit, & cum eo decedit. Verùm cautè hic obseruare oportet, ne pro extenuantibus, vehementer menstrua prouocātibus vtamur, nam subinde, & hic & alibi plus obsint, quàm prosint, vel quia id, quod serosius est, colliquant tā- C tùm, vel quia multa prouocatione multitudinem angustijs vasorum magis impingunt. Extenuātibus igitur paulatim, ac sensim primò veris, qualia sunt, quę longo nobis vsu & ratione explorata existunt. Quæcunque enim olfatui, gustui, aut vtriq; simul acria, & mordacia, & calida apparent: ea facultatem habere attenuandi, atq; inscindendi certum est. Adhæc, si quid olfactu odorem bonum inferens, aromatis speciem gustui repræsentet: id quoq; calidum viribus, esse oportet, & attenuans, quamuis non perinde, ac ea, quæ mordicant, & rodūt & insigniter calida sunt. Attenuant præterea, & inscindunt, q̃ saporem habent nitrosum, aut salsum. Nec minùs, quæ amara sunt. Item, q̃ acida, vt acetū, & quæ ex eo cōstāt. Ex quo patet attenuantia omnia non calida modò, sed sicca ēt facultate esse, & tanto magis attenuandi vi pollere, quantò fuerint sicciora. Et ex ijs similiter, quæ sicca non sunt, maturiora alijs minus maturis, & quæ siccis locis proueniunt, & montibus, ijs, quæ in paludibus, & campis crescunt. Sunt tamen primi inter vt tenuantia ordinis, allium, cepa, nasturtium, & porrū: quæ proxi-

De humorum extenuatione.

quæcunq; acria [illegible] mordacia et calida apparent attenuare [illegible]

mè accedunt ijs,quæ menses ualenter mouent.Post illa aũt smyrniũ,pyretrum, A
origanũ,calamintha,sisymbrium,pulegium,satureia,thymus. Quibus ordine proxima sunt capparis,terebinthi fructus,cruca,sium,apium,petroselinũ,origanum,raphanus,brassica,& beta. Quibus(pręsertim eis,q̃ calida sunt)decoctis, aut forma syruporum confectis vti in extenuandis huius affectus humorib. poteris.Quippe calidiora corpore existente cacochimo,febres,fluxiones,& alios grauiores affectus fœminis accersire mihi non est dubium.Acida verò in eis uitanda quoq; esse consulit vteri conditio. Qualia autem sint,quæ menstrua valẽter euocent,cap.de prouocatione mensium dicta sunt. Ac si eorum aliqua hic repereris,scito,mitioribus esse admiscenda,compescendave.

De purgatione. Facta sufficienter humorũ extenuatione,maiore nimirũ, aut minore, prout humoris cõditio exposcere videat:biliosis nimirum,mitioribus, temperatioribusq; pharmacis adhibitis,pituitosis verò,& melancholicis,paulò acriorib.Administratis ẽt potibus,& alimentis prædicto vsui idoneis, commodè eo tẽpore purgationem institues.Cuius initium sumes à pleniori aliqua purgatione,quę B
fiat pituitoso humore redundante ex agarici infuso in aqua graminis ,cũ syrupo ex infusionibus rosarũ persicarũ.Item ex infusione turpeti, in qua dissoluantur electarii indi,vel diapheniconis.℥.iij.vel iiij.aut diacatholiconis.℥.j.Ex bolis ẽt ex agarico cum p̄dicto diacatholicone,aut ex pilulis mastichinis,de agarico,elephanginis,aggregatiuis,& de hiera purgationẽ quoq; instities. Quod si humores biliosi p̄ualuerint;eosdẽ purgabis infuso rhabarbari, aut myrobalanorum,aut utriusq;,syrupo ẽt ex infusionibus,manna,cassia fistula, & similibus:quibus uel rhabarbari,uel myrobalanorum aliquid admiscere poteris, ut plenior fiat purgatio. Quã in robustioribus fœminis pleniorem efficies electario rosarum Mesues diluto in aqua lactis,uel cichorii,aut pilulis aggregatiuis, uel de rhabarbaro in modica quantitate cum aloe. At si melancholicum succũ redundare cognoueris: robustas fœminas cõfectione hamec purgabis, sed in maiori dosi,ex ea nimirum,quæ simplicissima conficitur sine scãmoneo,& colocintide.Nam reliqua vsu venire solet rarò. Purgabis ẽt casia,vel decocto senæ,aut saccharo violarũ,vel violis ipsis saccharo conditis. Cæterum facta hac C
purgatione,curabis deinceps paulatim,ac sensim corpus à vitiosis humoribus expurgare,ita vt simul & humores extenues,& per epicrasim expurges. Nullã enim præstantiorem curandi rationem adinuenies in corporibus multo vitioso succo abundantib.q̃ paulatim facta vitiosorum expurgatione, & ex laudabili nutrimento noua facta refectione. Quibus autem paulatim purgationẽ moliri possis præcedentib.capitibus abundè dictum est. Inter vnam tamen,& aliã purgationem concesserit extenuantibus vti,& modico exercitio,atq; clysterib. quæ & corpus,& uterum ipsum purgare possint. Quòd si uentriculum causam esse redundantis pituitæ cognoueris:proficuum fore auxilium censeo, fęminã bis,semelve ad uomitum cogere,vt quod in dies ibidem præter naturæ institutum aggregatur,statutis dieb.antequam venas irruat,expurgari possit. Quod de biliosis etiam succis subaudiri,non displicebit.

De absumendis humorũ reliquijs Verũ si p̄missis pleniore,& paulatinis vacuationibus, residui aliquid adhuc supererit: prouidendum est omni arte antequam in maiorem molẽ succrescat

radi-

A radicitus extirpare. Cæterùm quia id vel in utero, vel corpore reliquo, aut in vtrisq; vagari compertum est: necesse quidem erit auxilijs per vtrãq; partem pugnare. Sic ea, quæ in vniuerso corpore supersunt, optimè extirpant sudores vel naturales, vel arte excitati ex decocto pentaphylli, spartæ parellæ, radicis chinæ, aut cuiusuis alterius rei, quæ citra maximam totius corporis turbationem, aut humorum efferuescentiam id efficere habeant. Verùm quia flauabilis ægrè tolerat vim auxiliorum sudores mouentium: balneis aquæ dulcis temperatè calidæ rem agere oportet. Quod sanè auxilium melancholicis etiã humoris profi cuum esse nemo negabit. Omnibus tñ vtilissima est totius corporis mollis, sed largiuscula frictio. Vtero etiam adhibebis pessaria, & suffumigia, quæ præcedẽti c. duximus. Verùm vtriusq; theriaca, mithridatum, aut angelicæ decoctum, præsertim frigidis succis præualentibus opitulabitur. Quod si neq; his omnibus affectionem quiescere compertum fuerit: nihilo tutius, aut citius huic malo opitulaberis, quàm aperta in altero, aut bombus cruribus fontanella. Nam dum membri alicuius, aut totius corporis facto intemperamento, hi humores B in corpore propagantur, vt ex purgantium pharmacorum frequentia, & vsu plus læditur: ita hoc saluberrimo præsidio magis, quod in dies aggregatur, suscepta beneficium. Nec displicebit membrum primò affectum corroborare, ac inungere iusta distemperiei modum.

De Albis vteri purgamentis. *Cap.* 15.

NTER plerasq; affectiones, quas fœminæ ratione sexus miserè perpetiuntur, ea profectò potissima est, q̃ in vteri purgamẽtis (siue alba sint, siue ulterius coloris) sita, mille accidentibus adiuncta fęminas ipsas creberrimè torquet. Quippe cùm cognouisset natura, vterũ non solũ fuisse huic sexui concessum propagandæ prolit gratia, sed ueluti sentina, vt toti ẽt corpori inseruiret, non modo secundum naturam in menstruis purgationibus, uerum renũ more, dum aliquid modum naturę exuperat, illius quoq; vacuationi subseruit.

C

Nam dum vterus, aut corpus vniuersum prauè afficiuntur, & affectui non satis est menstrua purgatio, assuera per illam partem natura sese ab humorũ iniurijs tuetur. Quod ẽt mali persentiscit esse cãm, præcauens maius malũ, per vterum quoq; excernere nititur, licèt ab huiusmodi excretione affectio hæc nõ minoris momenti suboriatur. Cuius sanè mali Gal. meminit li. 3. de sympt. cau. c. 4. Quod proculcubio, vteri purgamentum appellare libuit, licèt vulgus (nec immeritò quidẽ) albos flores appellet, sicut alij albas matricis supfluitates, & plerique ẽt fluxum muliebrẽ nuncupent. Est quidẽ diuturna, & nõnullis continua, alijs per interualla superueniens p vterum distillatio ferè indolens, vlcerato iã vtero, dolorificè. Vt ex Gal. colligitur lib. 3. de cau. sympt. & 6. de lo. aff. Profluũt autem ab utero purgamẽta hac lege à menstruali purgatione diuersa, q; in hac sanguis ferè syncerus iusta mẽsura, & debito tpe prorumpat. At in muliebri fluxu, quod excernitur nunc rubrum, quod non sanguis, sed ipsius sanies existit.

At multi autumant. Vt Hip. testimonium est lib. 2. de morb. mul. quo hæc verba refert. Ruber fluxus fuit talis, qualis sanguis victimæ recens mactatæ, & grumi pellucentes. Cuius sententiam insequens Areteus lib. 2. de signis, & cau. diutur. c. 11. inquit. Fluor sanè ruber, aut albus est, ruber quidem si sanguis flauus emanet, & huius species, vel liuidus, vel niger, vel tenuis, vel crassus, & cõcretus, & grumi. Albus (inquit) vt aqua, aut flauus cum pallido mixtus, vt vilis: crassus verò, aut subtenuis, aut tenuis liquor, & malè olens: albus item vt pus, sed exquisitè albus, vt album serum. Quin etiam gutta cruenta nonnunquam cum pure simul effluit. Et subdit. Mille aliæ sunt secundum rationem maioris, aut minoris istorum met species. Sed ad pensum rediens censeo rubrum fluxum aliquando sanguinem posse esse, aliquando saniosum sanguinem; quorũ nullus mẽstruã purgationem complet, sed vterque vteri, aut corporis est purgamentum, citra naturæ ordinem, & rationem profluens. Aliquando verò id, quod ex vtero profluit, album est ac tenue, lactis sero, aut ptisanæ cremori persimile, à pituitoso sanguine proueniens, quo corpus abundat, & sine dolore erũpit, vt ex adducta Aretei sententia euidenter constat. Nunc etiam luteum, aut pallidum est, liquidum quoque & aquosum, à seroso excremento proueniens: sæpe verò subuiride, quo fuliginis colorem imitans, adeoq; acre, & erodens, vt quamcunq; partem attigerit, adurat, ac leuiter exulceret, vilis quidem amaræ, & æruginosæ soboles. Atq; id rursus tetri, grauisq; odoris, aliàs nullius est. Quas sanè fluxus differentias multis modis barbari medici depinxerunt, & numerosa sobole multiplicarunt, iuxta Erasistrati sententiam, qui terdecim humorum differentias enumerauit. Quas ego potius ad diuersos putredinis, aut corruptionis modos reducerem, quàm ad humorum prædictam varietatem. Est tamen potissima omnium differentia, nimirum, quosdã fluere tenues, crassos alios, plures citra mordacitatem, & qui nullum inferunt læsionis sensum, alios verò mordaces, & acres, ita vt sæpe vteri collum erodant. Vnde purum sanguinem fluere contingit: quem à menstrua purgatione ex præcedenti dolore, erosione, sanie, ac inordinato fluendi modo seiungere necessum est, vt Gal. 6. de loc. aff. docere videtur. Cæterum si quis Hip. lib. 2. de morb. mul. attento animo legat, reperiet proculdubio tot esse huius fluxus differentias, quot sunt humorum sortes, ac ideæ, qui fluere possunt. Et sic ex pituitæ crassitie differentias duas annumerat, ex sanguine duas aliàs, ex bile tres. Quas quidem signis peculiaribus distinctas paulò inferius reperies.

Vtcunque tñ sit, pertinere hanc affectionem ad id genus symptomatis certò scio, quod ea continet, q̃ immodicè excernuntur, vitiosa & præter naturã facta. Atqui licet vitiũ excretionis vtero reduci possit: dũ verò id cõtingit ipso nequaquam affecto, toti corpori effecto communis existit, ét si aliquando alicui singulari particulæ morbus referri possit, vt iecori, spleni, capiti, aut ventriculo. Morbus tñ à quo proficiscitur, nullus alius haberi potest, quàm aut totius corporis distemperies, quæ vitiato temperamento, id in excrementi, aut corrupti humoris naturã cõmutat: aut alicuius membri particularis, cui conficiendi alimenta munus incumbit, quòd idem vitium humoribus præstet. A quibus excremẽtis, seu vitiatis humoribus lacessita natura huiusmodi molitur symptoma, vt se

a maiori

A à maiori malo tueatur, ipsa in uterum, tanq̃ in emunctorium transmittente, & ipso sese ab eis exonerante. Sicut frequentius utero male affecto cõtingit, quia nequeunte, pbe cõficere proprium alimentum, quod redundat, pellit: uel corrumpente sibi cõmissum, in multigenã naturã excernit. Quorum sanè fluxuũ, albi senioríb. fœminis magis, pprij sunt, vt apertè Hip. refert li. 11. de mor. mu. in initio dicens. Fluxũs albus in senioribus mulieribus magis fit, q̃ in iunioribus fluxus fuluus in utrisq;. fluxus ruber in iuniorib. Licet aliqñ quarundam fœminarum sors contrarium nõ sine euidenti damno cõmonstret. Quippe iuuenculæ alba distillatione sæpe laborant, quæ si uirgines sint, uel contabescunt, & ingratè, ac morbosè degunt: si uerò nuptæ, steriles fiũt, & uiris insuaues, & ingratæ. Cæterum ruber aliqñ senioribus accidere conspicit' non sine euidenti damno. Nã facilè in malum corporis habitum, aut aliã ex frigore affectionem, plabuntur, ut in præsagio docebo, Verum, ut rẽ concludã, causas prædictorum fluxuum nuper citato loco uĩ Hip. cõprehendisse dicens. Et ruber quidem fluxus fit in febre, magis aũt ex abortu fit, & ex mensium interceptione, cum conclusi
B de repente eruperint, fit ẽt & ex partu, & febribus, Sed has causas paulo specialius expendere oportet, si prius dixero meminisse quoq; Hip. rubræ cuiusdã bilis, quam aliqñ fluxisse comperimus. Inquit enim lib. 5. Pop. referens huius bilis speciem. Bilem multam abunde coloretam uomuit ad tres dies, ac noctes, ualdeq; rubram. Quam ego censeo esse, quam luteam ex eiusdem mente inferius referam, per uterum aliquando fluere.

Cum à triplici fonte in fœminis hos fluxus oriri, nobis cõpertũ sit, ab utero nimirũ, ab uniuerso corpore, & à mẽbro aliquo ex præcipuis: necessum sanè est oĩum causas diligenter scrutari. Est igitur causa, utcunq; & à quauis parte otiat', vitiosorum humorum copia, aut malitia, facultatem citra consuetas leges, modum, & institutũ ad expulsionẽ lacessens, ut ipsa continere eos, cõplectiq; renuat, uel præ impotentia nequeat. Ex quo prodit nonnunq̃ continuo fluore fœminas affici, aliqñ uerò per interualla, nimirum aggregata humoris copia. quæ molestare, utcunq; potentiã nata sit, ac donec aggregatũ existat, fluere desinunt purgamenta, postea uerò copiosius. Quòd profectò non ita fit acri profluente
C materia. Nam ẽt si pusilla sit quantitas, semper irritat, & semper fluit. Quo fit, ut quibusdã quotidie, alijs post mensium purgationem, nonnullis inter duas purgationes tantum eueniat. Præcedit aũt prædictã causam alia non minoris momenti, nimirum prædictorum humorum generatio. Quã esse in triplici differẽtia cõperimus, quippe uterus dum solus causam huic malo præstat, id profectò efficit, uel quia proprium alimentum cõmutare non põt, uel quia prauè cõficit. Ob id quidẽ tenuia, cruda, uel serosa recremẽta excernit, aut pallida, putrida, fęculenta, uel alio deterrimo colore, odoreve affecta. Primũ sanè uitiũ ex frigido distẽperamento principiũ nanciscit', atq; nõ vtcunq;, sed ueluti connaturali iã ipsi utero facto, quo inconfectum relinquit alimentum. Quam sanè causam Areteum retulisse constat, qui lib. 2. de signis, & cau. diutur. morb. c. 11. inquit. Est aũt uuluæ refrigeratio, quamobrem humorum tenax esse non põt, quin etiã sanguinem in albidum colorem transmutat. Vim. n. ignis rubificam nõ habet. Ex quo euidenter constat, uterum non posse ali. At qui cum uterus non alatur, trahere nunq̃ desinit, ac per consequens, neq; expellere. Et ob id duo sequi ui-

tia necessum profectò est, vnum, assiduam hanc expurgationem, alterum, totius corporis extenuationem. Secundum porrò vteri vitium proficiscitur ex calida, vel putredinosa eiusdem distemperie, quæ loco optimæ coctionis purgamenta. Illa fœda, prauoq; colore affecta gignit, & expellit. Solet quoque & nõ minori efficacia vterus huic malo causam præstare, nimirum dum imbecillus factus ob vteri gestationem, partium contusionem, vel casuum exteriorum vim: ob contractam ét erosionem, vlcusve ex inflãmatione, vel abscessu relictũ, vel ab erodenti humore aliunde transmisso, ibidem factum. Aut ꝙ promptè totius corporis vitium alliciat dolore, calore, mordicatione, & morbosa sensibilitate ppetua. Quibus ét causis accedit frequentissimus coitus. Contingit quoq; non raro singulis mẽsibus easdẽ humiditates excerni ex menstruis purgationibus, prçter modum in vtero semimutatis, vel ꝙ citius euocetur sanguis ad vterũ, vel quod faciliùs quoq; post debitum tempus excernatur. Quò fit, vt in plerisq; fœminis earum, quibus menstrua debitum tempus non adseruant, hęc purgamenta procedant pauco, & tenuiori sanguine admixta, modò ante sanguinis excretionẽ irritata natura, modò paulò post, quia ante debitũ coctioni tẽpus menses mouet, & sic ꝙ reliquum est, crudum transmittit. At ṗdictorum humorũ generatio, & redundãtia frequentiùs à toto corpore profluit (cũ alioqui huius mali secunda) quod uel ex alimento apto, ob deprauatũ, & habituale vitiũ eos cõficiat, vel ab eisdẽ aliunde generatis sese per vterum exoneret. Contingit sanè id vitium corpore prauo temperamento affecto, prauisve cibarijs dedito: quippe his duabus de causis scatere prauis humoribus corpus contingit, à quibus natura totius irritata, vel fortasse impotens ad retinendũ facta, eosdẽ aut expellit, aut diffluere ꝑ vterũ permittit, tanquam per cõmune corporis emunctorium. Nam qua ratione id, quod ex optimo sanguine abundat, fœmina existente sana, per eã partem ex naturæ instituto expellit: eadẽ prorsus quod vitiosum persentisci, per eandẽ partem ex consuetudine, & loci commoditate excernere conatur. Quod sanè fieri vel vitio expellentis facultatis irritatæ, vel retinẽtis languidæ nulli esse dubium arbitror. Proficiscuntur aũt hæc omnia vitia, vel ex vitioso temperamẽto ob calorem, vel ex frigida, & humida distemperie, quæ retinentem facultatem laxet, ac emolliat. Sic quoq; hos humores redundare in vtero, vel in toto corpore cognoscimus, iecoris, splenis, ventriculi, vesicæ, aut capitis vitio (in qbus tertiã huius mali causam sitã esse arbitror) quæ sanè mẽbra dum hoc modo affecta existunt, cũ de munere habeant, humores toti corpori cõficere, aut purgare: facilè si præter naturã existant, vitiosos gignunt: quos aut toti corpori, aut utero mandant. Itaq; si quis sedula diligentia intueatur quæ mox diximus: reperiet humorũ vitiosorum redundantiã esse huius affectus immediatam causam, horum quidem vel ab vniuerso corpore, vel vtero, vel membro aliquo peculiare. At membra hæc esse affecta, vt hos humores gignant connaturales, efficere, habituales ferè & factas distemperies nulli esse dubitatum reor, calidam quidẽ, quæ biliosa excrementa, frigidam, quæ pituitosa, tenuia, aut fluida efficiant, vel aliter deprauata putredinosave, quæ nitrosos, salsos, acres, & quomodolibet viciatos humores gignere habeat, siue calida, siue frigida existat. Quibus in corpore redundantibus, rationi cõsonum videtur naturam gliscere ad expulsionem, aut omnino retentionem tenuere. Quò fit, vt per consuetum emunctoriũ transmittat,

A mittat,conciteto; huiusmodi fluxionem. Areteus tamen loco citato,cũ fluxum ex prædictis, fœminis esse deteriorem censet,qui liuidus est,cruentus,aut fœtidus,q̃ pallidus,albus,& purulentus.Multa profectò sunt in hac affectione,quę maiori,ac perspicaciori distinctione,q̃ vulgus existimet,opus habent. Quippe affectus natura, pars, quæ affectus præstat principium,ea item,quæ affectui in vtero consentit:nam,& vterus,& eius collum seorsum affici solent:& morbus, à quo vitium principium sortitur,ac vltimò humoris profluentis conditio:diuersam inter se notitiæ rationem,& præstant,& requirunt. Affectus quidem ad veram medendi rationem, à principio instituendam sui notitiam exigit. Pars affecta ad auxilij modum,mensuram, & adhibendi rationem. Morbus porrò, vt qui vicem causæ (sine cuius ablatione symptoma auferri nequit) in symptomatum curatione gerat,si mitigandi ars non sufficit.Humoris verò conditio veram medicamentorum materiam,& auxiliorum ideam perscribit. Quamobrẽ horum omnium prouidentiam à principio ediscere conuenit. Docet quidem

De dignoscendis affectu, causa, & parte.

B Hip.lib.de nat.mul.huius affectionis conditionem per hæc verba.Cum fluxus albus obortus fuerit,velut vrina asinina apparet, & dolor imum vẽtrem habet, & lumbos,& lateris mollitudinem,& tumores sunt crurum,ac manuum,& caua eleuantur,& oculi humidi sunt,& color arquatus,& albus fit,& cùm iter facit,anhelat.Item Areteus.lib.2.de signis, & causis diutur. c.11. hmõi fluxum à menstruali distinguit,& nosse docet ex lege,ac mõ periodicationis, cõmõstrãs periodicationem habere triplicem,alteram,quæ statuto tempore reuertitur,cæterum diu durat,secundam,quæ certum diem reditus etiam si intermittat, non seruat,sed bis terve in mense regreditur, tertiam verò, quæ indesinens est,licèt paulatim fiat defluxus.Sed anteq̃ vltra pergam:ex quibus affectus constet,mõstrabo.Primum itaq; eum dignosces ex ipsis purgamentis,q̃ longè diuersa sunt ab ipsa mensium purgatione,colore,substantia,odore,& profluendi tpe,ac ordine,q̃ ita his conditionibus à menstruo dissident, vt nullus id ignorare possit. Quippe in mẽstrua purgatione syncerus sanguis prodit, in hac vero fluxus corruptus apparet diuersorum tamen colorum pro humoris redundantis idea. Præterq̃ ꝙ huiusmodi purgamenta imbecillitatem haud leuem fœminis sic affectis

C inferre solent,decolorationem item,in appetentiam,maciem, implacatum mærorem,pedum tumorem,difficilem respirationẽ, vel leuissimo facto exercitio, & reliqua ẽt,quæ ex Hip.mox retulimus. Aperit item hæc affectio os vteri, & laxat ita,vt frequenter ipsum excidere contingat. Redduntur quoque hmõi fęminæ hoc malo sibi,& viris ingratæ, & implacidæ : quibus accedit vterũ exulcerari,vel admixta flauabile,vel seroso excremento,& alijs, quibus purgamenta acrimoniam acquirunt,ita vt dolorẽ,& molestiam,non paruã inferãt. Quapropter quibusdam purgamenta hęc cum vteri vlcere accidunt,alijs verò citra ipsum qđ distingues ex consistentia excrementorũ.Nam dum vlcus præest,pus excernitur crassius, fætidius, & magis album. A sanie etiam,ac dolore:quibus accedit, quòd fœminæ, quæ vlcus in vtero habent, maximè si in collo sit,viri congressum non patiuntur, aut saltem ab eodem irritentur maximè, ac doliteant, quod etiam licet ex quantitate excrementorum colligere. Maior etenim copia serosæ substantiæ emittitur, quàm puris. Præterquàm,ꝙ duæ vlcus non habent,licèt viri congressu non delectentur,minimè tñ offenduntur. Hæc pro-

culdubio ſunt, quibus affectum in genere cuius facilè innoteſcet, ſi rem dili- A
gentius penſitet.

Verùm dum ex totiùs corporis vitio eum proficiſci cõtigit, vel ex eo cognoſces, quòd mox vniuerſum corpus grauari perſenties: præſertim ſi abundantia cauſam præſtiterit: quo tempore citra aliquem laborem fœminã grauatiua laſſitudine premi, & veluti confrangi videbis: à qua leuatur copia recrementorum excreta: & rurſus iterùm grauari incipit, donec denuò aliquid expellat. Quod etiam dignoſces ex venarum plenitudine, & tẽſione, ac ex pedum torpore, manuum, ac crurum. Prætereà fœminæ, quibus ob humoris vitium, & acrimoniã malum ſuccreſcit, vlceroſam perſentiſcunt laſſitudinem, ac pruritum, & mordacitatem non leuem in vniuerſo corpore: à quibus ſimiliter per aliquod tempus leuamen ſuſceptant excretis nimirum, per vterum purgamentis. Apparet etiam in toto corpore calor, & accidenti quoque in eodem ſubſequuntur, qualia hæc humoris natura producere ſolet. Quippe melancholica cacochimia mę ſtitiam, terrores, taciturnitatem, & alia id genus inferre habet: bilis iraſci pronam, amarulentam, anxiam, ſitibundam, & inquietam mille modis reddit fœ- B
minam: ſicut ſomnolentam, & pigram, pituita. Quorum excrementorum excretione, ſubſidebunt quodammodo prædicta accidentia, & coloratior, alacriorque euadet fœmina.

Quod ſi ex iecore, ventriculo, vel quouis alio viſcere, affectio ſuboriatur: peculiaria cuiuſuis membri ſymptomata, id facilè mõſtrabunt, & excrementa cuique propria: etenim iecoris dolor, calor, & tumor cum excremẽtis bilioſis, maximè percepta in excretione, & parum ante ipſa moleſtia, facile iecur eſſe affectum monſtrabunt. Pituitoſa item recrementa, in appetentia, aut aliquando ingens fames, frequens ciborum in ventre corruptio, acida præſertim, & ructus crebri, certiſſima ſunt ventriculi affecti indicia. Verùm ſi hæc omnia defuerint, & lumborum, ac partium circa veſicam moleſtiam, & leuem quendam doloris modum, ſeu confractionem fœmina perſenſerit, & neque citra ipſam quicquã leuata fuerit, ſignum proculdubio eſt, conſenſum ex veſica, & vicinis vtero partibus demandari, præſertim ſi his ſigna acceſſerit vrina alba, aut craſſa, vel mucoribus plena. Quod ſi caput grauari, dorſum dolere, & totum corpus confra- C
ctum eſſe contingat, præſertim cum ſuppreſſione eorum, quæ per os, & nares excernuntur, certò conijcies, caput eſſe affectum, eo magis ſi his omnibus excrementis, quæ per vterum excernuntur, acceſſerit ſpuma.

Vterum porrò eſſe affectum euidenter monſtrabit prædictorum ſignorũ defectus, & eorum omnium, quæ præceſſerunt, notitia, ac rurſus peculiaria vteri ſympt. Item fœmina plerunq; boni apparet coloris, ac nihil aliud, præter leuem quandam imbecillitatem perſentit. Præceſſit etiã difficilis partus, ictus, caſus, ſupra vterum, aut dorſum vel partes vicinas, vlcus, aut tumor præter naturam in ipſo vtero, medicamentum aliquod graue ex vterinis intus, aut extra adhibitum. Adeſt quoq; ſenſus manifeſtus in temperamenti calidioris, aut frigidioris, & rurſus immodica ſuppreſſio, uel nimia menſtruorum profuſio, aut alia vterina accidentia, quæ ipſum eſſe affectum euidenter monſtrant.

Qualem verò humorẽ natura ab vtero, aut toto corpore, vel quouis eius peculiari membro expurget, facilè diſces, ſi exactè penſitaueris ea, quę excernũt

frequen-

A frequentius ſerora eſſe, quandoq; bilis ſerum, & ichorem referre, aliqñ pituitã & ſæpiſſime ſanguinis naturam æmulari, rarò quidem melancholiam. Fului ẽt cuiuſdam fluxus Hipp. meminiſſe conſtat lib. 2. de mor. mul. per hæc verba; Fluxus fuluus fluit, velut ex ouo vitioſo, multus, & graueolens. Quem ſanè aliqñ ad rubrum accedere comperimus, cuius ſigna adducens Hipp. eadem parte, inquit. Vteri inflammant̃, & dolor ex lumbis, & inguinibus emergit, & prodeuntia multa ſunt. Et paulo inferius ait. Riget enim, & veluti à carnibus aſſatis humor defluit, & cum his ſimul febres fortes, ac rigores fiunt. Ex huiuſmodi verò fluxibus multæ pereunt, & paucæ effugiunt. Cuius ſane naturæ differentiã aliã annumerat quoq; idem Hipp. loco nuper citato, dicens. Purgatur velut ex ouo crudo luteũ, ſubalbidũ, & vlcerat pudendum, & tument pedes, ac tibiæ, & cauæ oculorũ partes obtumeſcunt, & oculi humidi, ac lacrymoſi ſunt: & iter faciat, anhelatio ipſam corripit, & debilitas oboritur. Qua proculdubio ſnĩa conſtat, hmõi fluxum originem trahere ex ea vitellinæ bilis ſpecie, q̃ Barbari fieri
B per bilis, & pituitę admixtionem referunt: q̄ verè exprimunt ſequentia autoris verba. Si verò euaſerit, morbus pituitoſus fuerit, & ſi non purgata fuerit, febricitat, bile vehementer commota: & ſubdit. Cùm ſic habuerit, ſiquidem vehemẽter intumuerit, pharmacum deorſum purgans biuendum dato, qđ bilẽ, & pituitã purgat. Quibus verbis, & ijs, q̃ in contextus ſerie ſequuntur, euidẽter cõſtare arbitror, hac in parte Hip. meminiſſe eius bilis ſpeciei, q̃ nuper diximus. Quod euidentiùs adhuc conſtat, nã bilis vitellinæ per aſſationẽ genitæ apertè reminiſcitur paulò inferius dicens. Fluit ſubluteum, uelut ex ouo, & viſcoſum, & venter imus intumeſcit, ac durus fit, & ſi cõtingas, dolet, & dẽtibus ſtridet, & febris occupat, & dolor ad pubẽ, & ad pudenda, & ad imũ ventrẽ, & ad lũbos irruit, et animi deliquiũ, & anxietas, & perfrigerationes, & ſudor multus, & pulſus ad manum accelerantes, debiles, deficientes, & ſtatim pereunt. Quæ ſanè omnia ſi quis attento animo conſideret, conijciet facilè hæc accidentia eſſe ex bile vitellina, cuius nuper meminimus. Refert præterea eadem parte, aliã bilioſi fluxus ſpeciẽ, dicẽs. Purgatur à carnibus aſſatis humor, & pudendum exulcerat, & ad q̃cunq; corporis partẽ diſtillarit, rigor & febris acuta, magna, & ſimul horror
C occupat. Dolores aũt, quales in oĩbus fluxibus. Hec tota intumeſcit, & circa vmbilicum, color fit morbi arquati: talis aũt fluxus ex hoc fit. Poſtq̃ ſanguis exhauſtus ſubbilioſus factus fuerit, & non fuerit purgatus. Ex quibus conſtat, quales ſint fluxuum bilioſorum differentiæ, & quibus ſignis liceat eos diſtinguere, vt iuxta cuiuſq; naturã auxiliorũ materiã adhibere poſſim⁹. Quippe facile noſces cuius naturę fluxus ſit ex colore excrementi, ex corporis conditione, & uita p̄cedenti, nã oĩbus ex bile color flauus, & pallidus ineſt, in quibus perſentit̃ acrimonia, & alia accidentia ſubſunt, q̃ nuper ex Hip. mente retulimus. Quòd ſi à pituita affectio ſuboriatur, color effloreſcit in corpore albus, & magna q̃titas p̄ vterũ defluit, ſed q̃ fluunt, minus acria exiſtunt. Feminæ ẽt otioſæ ſunt, pingues & deſides. Albæ quoq; fluxionis meminit Hip. lib. 2. de mor. mul. dicẽs. Fluxus albus fluit, veluti alba aſini vrina, & in facie ſunt tumores albi, & partes albæ ſub oculis tument, & hydropiformes, ac non valde bona ſpecie p̄diti ſunt oculi, & ſplendor abeſt, & lacrymoſi ſunt oculi, ac hebetes, & color corporis exalbidus, ac puſtuloſus, & venter imus tumidus, & in maxillis puſtulæ paulatim

rubentes,paruæ,aquosæ,ac malignæ.Et in cruribus tumores laxi, & si presseris digito,notæ imprimuntur,uelut in fermento.Et eos saliua impletur, & stomachi morsus percipiunt cùm ieiunæ fuerint, aut etiam vomuerint velut acidam aquam:& si ad accliuem locum procedunt,anhelatio totius corripit,& strangulatio,& crurum perfrigeratio,& genuum impotentia, & in ore vlcera feruida, ac superficiaria: & uterus præter rationem aperitur, & osculum procedit graue velut plumbum. Tandem alia multa recenset, quibus, & prædictis facile eius cognitionem, ac præsagium quis ediscere poterit. Alterius quoque albi fluxus speciei meminit eadem parte,dicens. Defluit multum velut vrina ouila, & subdens signa,inquit.Color est albus,& tota intumescit, & in tibijs eminentiæ laxæ,& rubicundæ emergunt.Quibus constat,duplicem constituisse albarum fluxionum differentiam. Cuius unamquamq; speciem eadem parte curare distincta methodo apertè docet.Sanguine etiam in fœminis redundante, ipsi persimiles profluunt purgationes: aliquando quidē fœminis vtero generātibus p vteri ceruicis venas instillans: nonnunquam verò mensibus suppressis: tunc etenim frequenter natura loco mensium, seorsum excrementum reddit,quod plane rubescit,& tale est, qualis esset aqua pauco sanguini admixta. Cui consimilē fluxum adduxit Hip.li.2. de mor.mul. & alios etiam plures dicens. Ruber fluxus fluit talis,qualis sanguis victimæ recens mactatæ,& grumi pellucentes:aliquādo ēt rubrum fluxum emittit:ac subdens eius signa, & vt à menstrua purgatione distinguat;inquit.Et uenter imus attollitur,& attenuatur, & impotens fit, & indurescit,& ad contactum dolet velut vlcere præsente, & febris habet, & dontium fremitus,& dolor,ac ipsa pudenda, & pubem, & lateris mollitudinem,& lumbos,& tendinem,& uentrem,& pectus,& scapulas: refertque id malū proficisci ex laborioso partu. Et paulò inferius rubri fluxus meminit longe diuersis uerbis à præcedentibus.Præter quas omnes fluxus differentias,alias quoque aperta oratione Aetius monstrare videtur li.4.ser.4.cap.63.quo loco inquit. Si obscurum colorem habeant huiusmodi excrementa, causam ita scrutari oportet.Linteum coinquinatum arefactum simplici aqua eluemus,& inde à maculę colore redundantis humoris notionem capiemus. Quod censeo ab Hipp.accepisse li.de nat.mul. & li.j. de mor. mul. qui hac probatione certiores posse fieri ex humore peccante apertissimè profert.

Se se offert in ultima parte notitia signorū seminis profusi, quæ affinis est pituitoso fluxui: quā proculdubio fœminas non raro sicut, & uiros exercere scimus,ut paulo inferius probabo.Est tn̄ fœminarū semen crudius,quod a vasis seminarijs, nō ab vteri sinu in eius ceruicē, citra vllam veneris voluptatem,profluit:non tn̄ assidue,neque quotidie, vt in vteri fluore, sed per quædā interualla,citra vllum etiam fœtorem,aut uirulentiam.Cui porrò fluxionis sorti accedit virulentum quodā seminis profluuium,quod contagiosa,impuraq; venus progignit.In quo quidem semen crassius, interim album, interdum flauum,aut viride,odore fœtidum,acre,& erodens excernitur: non autem assidue, ut in vteri fluore,idq; rarò circa pudendarum partium vlcus infestare deprehenditur. Distinguitur maxime hæc seminis profusio à mulieri profluuio, quod ipsa nō ab utero,ut hic, sed à seminarijs vasis prodeat: at hæc dimanantibus adhuc men-

sibus

A sibus non desinit, sed simul cum eis, & postea perseuerat: muliebre autē profluuium cessat, quando menstrua feruntur, & breui interuallo post illa: prӕterquā ꝙ prӕdicta seminis profusio semper sibi habet coniuncta morbi gallici signa, nisi in virginibus, si quando is fluxus accidat.

His habitis, quӕ cognitioni affectus proficua sunt, memoria te quoq; tenere oportet, grauem esse, & periculo plenum huiusmodi affectum. Quippe qui ingratas viris efficit fœminas, tediosas, steriles, & vterum etiam exulcerat, procidereque cogit, corpus contabefacit, iecur & membra nutrimētalia deijcit, adeo vt sӕpe in hydropem degeneret: & tandem miserrimis accidentibus, melancholia, mӕstitia & animi deliquio premat, ac mortem non raro afferat. Cōsideratione quoq; dignum est, hanc affectionem omnibus fœminarum ӕtatibus accidere posse: virgines etenim corripit, sicut & eas, quӕ virum iam gustarunt: licet Montanus contrarium videatur asserere, innitens Hippo. decreto lib. de morb. mulier. qui ex professo refert, eas quę peperunt, esse huic affectioni promptiores, & mox eas, quӕ corruptę sunt: cum hoc tamen non negat idem author virginibus posse accidere, sed rarius id esse propter venarum ineptitudinem, quӕ in reliquis fœminis veluti cū causa huic fluxioni existit: qua quidem aptitudine incorruptӕ carere videntur. Prӕterquam quod omnibus fœminis ex semine potest hic fluxus cōcitari, vt cap. de gonorrhea reperies. Quapropter hac in parte supersedeo, solū in memoriā reuocans, fœminas salaces huic morbo prōptiores existere, sicut eas, quibus prӕhumiditate vasa spermatica laxa fiunt, ac semē aquosius. Quibus vltimis citra salacē conditionē accidere optime potest: quinimo hӕ neq; viris gaudent, neq; viri concubitum desiderant, neq; vllā persentiunt semine excreto delectationem. Prӕterea expēdendum est hac in parte id, quod Areteus lib. 2. de signis & causis morb. cap. 12. refert, existimans eum fluxum ex prӕdictis deteriorem esse fœminis, qui liuidus est, & cruentus, aut fœtidus, quàm qui pallidus steterit, albus, aut purulētus: inquit enim. Quinetiam ex ipsis minus noxij sunt vsitati, sed re vera, senioribus infestiores sunt rubri fluxus, minime autem puellis, quibus magis albi nocent albi enim si male oleant, pessimi sunt. Nec prӕtereundum est hac in parte, nō paucas esse fœminas senio iam cōfectas, quibus sanguis per vterū instillat: quę sanè existimant, sibi adhuc mēstrua durare (vt ӕtatē simulent) quas velim intelligere rubra hӕc purgamēta potius esse ex vteri, vel totius corporis vitio, vel iecoris nimiū sanguifici, quā ex naturali & consueta sanguinis copia. In summa vereri oportet ex diuturno fluxu marcorem malum corporis habitū, pessima, & diuturna vteri vlcera, męstitiam, & pleraq; alia mala, quӕ ex diuturnis fluxibus subsequi solent, & non raro sterilitatem, licet Hipp. lib. 4. pop. text. 51. referat, ex albo fluxu fœmelam, & ex rubro, filium fœminas peperisse: inquit enim. Alia albis fœmelam peperit, alia rubris vt par erat. Quamobrem diffidendum non est sic affectas concipere posse, etiam si quod dictum est, frequentius accidat.

Prӕsagium.

Omniū sanè fluxionum hӕc est peculiaris conditio, vt periculosam habeāt vtranq; immoderantiam, siue in ea plurimū, siue nihil effundatur. Si enim semē exire immoretur, non quosuis morbos oriri conspicies, sed difficillimos quidē & periculosissimos: quia ex separato excremento, quod natura ad fluxus locum destinarat, talia concitari solent: mixta etenim cū sanguine excremēta, mitiores & secu-

Curādi ratio.

& securiores pariunt effectus. Sic dum assuetudo fluxus acquiritur, habitũ efficit morbis summè obnoxium. Est tamen hoc desidium inter hęc duo affectionũ genera, quòd ex vacuatione immodica, frequentius morbos frigidi ac sicci intemperamenti oriri est necessum: vacuato namq; spiritu, quem necesse subinde est cũ fluxu abire, refrigescit corpus & cõtabescit naturali humido & calore deficientibus, etiãsi aliquando tumeat, & humectetur ex accidenti, frustrata nimirum coctione. Ex retentione verò, cõpositionis affectus, vt tumores, obstructiones, & vlcera fieri proculdubio oportet. Præterquam quod ex vacuatione morbi prodeuntes, corpus perdunt: ex retentione quidem vterũ primario infestant: quod Hippo. optime. 5. aphor. docuerat, dicens. Ex retentione, morbi vtero contingunt. Quapropter summa diligentia curandum est, ne aut fluere nimis, aut non fluere permittamus, plus minusue, quàm fœminæ ex vsu sit. Præmittenda igitur in oĩ fluxu debita viuendi institutio est, quæ, vt Hippoc. refert lib. de natu. mulie. cibis constet quasi siccissimis, & tenuis, astringentisq; substãtiæ. Bibat aquã ferratã per se, vel eam, in qua aurum sæpius ignitum extinguatur, aut cũ syrupo citoniorũ, granatorumve, & si vires imbecilles steterint, paucum vinum porriges, crassum & austerum. Edat item pyra austera, pruna, & cętera fluxui menstruo impetata. Qua etiam in re vitare oportet vinum tenue, & pręcalidũ, nisi virium gratia modicum aqua pluuiali nimis dilutum porrigere necessum fuerint. Qua victus institutione præmissa, triplex erit in hoc affectu curandi ratio: prima quidem, è toto corpore, vel a membro aliquo peculiari indicatione sumpta, si ab his malum originẽ traxerit. Secunda ab humoris seu recremẽti fluentis natura. Tertia verò & vltima, ab vtero ipso, modo per primogeneam affectionem laboret, modo affectui alterius partis consentiat. Docet autem vniuersam medendi rationẽ huic effectui proficuam, Hipp. lib. 2. de morb. mul. in principio: q̃ sanè plurimum esse expẽdendam arbitror: & ob id ad eius pensum hanc nostram conati summus ad instituere.

Si fluxus totũ corpus consentiat. Corpori itaque vniuerso huic affectioni consentienti (vt latissime etiam lib. nostro de auxiliorũ indicatione diximus) prouidendũ proculdubio est tribus modis. Vno quidẽ, euacuato humore, qui expuerat: alio, distracto longe à parte, per quam assuescit fluere, tertio verò per ea auxilia, quæ residuum humoris conterat, & corpus roborent, ne amplius eos humores gignat, ac vterũ quoq; ne eosdem deinceps recipiat. Quapropter in memoriam reuocare oportet quæ li. nuper citato diximus, & huc tranferre: quippe prima indicatio docet humorẽ quo corpus supra modũ abundat, imminuere, ne nobis accidat quod vxori Boeti Galen. lib. de præcognitione ad posthumũ accidisse refert: cui adhibitis topicis auxilijs nulla habita corporis prouidentia, viscerũ tumorẽ succreuisse profert, ac ob id nihil profecisse auxilia. Quamobrẽ initio sumpto ab humorũ redundantiũ vacuatione (ne exterius adhibita auxilia intro ad viscera vitiosos succos pellãt, & maioris fluxus, aut maioris mali causam pręstent) primò expẽdes toto aĩo qualis sit humoris redundantis natura, vt antequam aliud moliaris opus, maiorẽ humorum partẽ educas, vena quidem scissa, si sanguinẽ redundare cognoueris. Quppe in rubro fluxu, vel si ex mensiũ suppressione accidat affectio, a sanguinis missione principiũ curationis auspicari oportet: idq; ex venis brachiorũ medijs, q̃tũ fœminã tollerare posse cognoueris: vel si mauis internã

cubiti

A cubiti venam seca. Quod si Aetio credere velimus, secta frontis, aut narium, vel scapulis scarificatis maximum fit præsidium, ut longe à parte, per quam fluxus fit, sanguis distrahatur, qđ si vsu venerit, per partitas vices, & interualla id fieri tutiùs censeo. Dimitto consulto hac in parte eã Hippo. curationem, quã li. de mor. mul. his fluxibus ascribit: nã suspecta mihi quodammodo vr̃, & diuersa quidé ab ea, quam in principio lib. 2. adduxisse diximus. Tandem sanguine misso, ea medicamenta adhibebis, quæ à serosis recrementis sanguinem expurgare nata sint, quippe hoc sanguis uitium censemus, non mediocrem esse fluxionis causam. Quem sanè vsum præstat hiera Gal. & casia cum pulueribus myrobalanorum, citrinorum, uel rhabarbaris: item serum lactis cum modico rhabarbaro: confectio hamec sine scammoneo, & colocintide cum eodem rhabarbaro: syrupus etiam de rosis hispanis ex nouem infusionibus confectus, additis in vltima infusione pro quaque eius libra. ℥. iiij. rhabarbari. Cui consimilem vsum præstabit syrupus cichorij compositus cum sero lactis. Confert etiam modicum cõseruæ rosarum cum rhabarbaro exhibitum, vel, si profusio fuerit maxima, eandem conseruam cum granis tribus, aut quatuor mastichis porriges.

B Quòd si alterius sortis fluxus sit, insequens Hippo. præceptũ, biliosis quæ bilem, pituitosi q̃ pituitam expurgent præbeto. Verùm quia (vt superius dictum est) biliosi fluxus non vnica est species, sed multiplex: consideratione dignũ esse existimo, medicamenta esse, aut miscẽda, aut temperãda, aut aliter mitescenda, iuxta humoris fluentis ideã. Nam sic Hipp. loco sæpius citato de morb. mul. ad vitellinã bilẽ ex pituitæ permixtione pharmaca admixta ex ijs, quæ pituitã, & bilem purgant porrigit. Sic quo biliosior fuerit fluxus, eo magis oportet humoré attẽperare, ac diligenter ꝓuidere, ne fluat, & si fluxerit, ne uterum mordeat, exulceretve, ac per cõsequens magis humores ad se alliciat: aliqñ per uteri nos clysteres ex mucilaginibus ac lenientibus pharmacis confectos, id præcauẽdo: adhibitis ẽt alimentis, syrupis, & potionibus, quorũ abunde meminimus cap. de menstruo flore. Tandẽ facta cuiusuis humoris purgatione, ut uires permittere uisum fuerit, paulatinis purgationibus humorũ reliquias cõterere opus erit: nã dum corpus uniuersum alicui affectioni consenserit, difficile quidé erit tantam simul efficere purgationẽ, q̃ causæ magnitudini respondeat: nequit. n. id ci

C tra noxam humanum corpus perferre: ob id sensim, & paulatim quod è purgatione superest, consumere tutius est. Sic flauæ bilis reliquias conteres frequẽter exhibito rhabarbari infuso, aut decocto largiori corticũ myrobalanorũ citrinorum: syrupo violarum ex infusionibus cũ decocto foliorum senæ. Huic etiam vsui pilulas conficies, quas plurimũ profuturas censeo, quæ recipiunt qđẽ rhabarbari electi frequẽtissimè irrogati succo rosarum. ℥. ij. myrobalanorũ citrinorum, chebulorum, & indorũ infusorum in succo rosarũ. ana. ℥. j. Mastichis. ℈. j. spicæ. ℈. ſ. cum syrupo ex infusionibus fiant pilulæ; quibus aliquando addi possunt myrrha, & crocus. Interim tñ dum hæc exhibes, & antequam purgationẽ moliaris, in interuallo nimirũ, humores frenare oportet, ac apozematis eorum acrimoniã retundere. Verùm si neq; his, neq; optima uictus institutione affectus, adhuc qeuerit, studẽdũ est omni arte affectũ p defluxũ humoris ad aliam partẽ curare, qđ promiserat secunda intentio; natura nempe affluxu dissueta, ac humoribus ipsis aliò euocatis. Qui etenim humores cùm uitiosi sint, verẽdum

est, ne

eſt,ne quocunq; ierint,niſi excernantur,malum efficiant.Quapropter non ſolũ A
eis diuerſionum generibus,quæ tantum humores alio transferant, erit contus:
ſed in eo opere diuerſionem cum euacuatione coniunges,vt ſimul,& reliquias
conteras,& fluxũ alio transferas.Ob id facto diuerſionis principio, à mollibus
totius corporis frictionibus exercitio,vinculis,cucurbitulis paruis & frequen-
tioribus,ſummopere confert naturaliũ balneorũ vſus, pſertim ſulphureorum.
Quẽ quoq; vſum pſtat ſudoris ꝓuocato,ſi humor bilioſus, & acris fuerit, aqua
tepida,ſin aliter ex ligni guayaci,aut ſparte parellæ decocto , vel radicis chinæ,
qđ vtilius eſſe arbitror.Verum ſi fęmina ſudare renuerit,incredibili efficacia ꝓ
derit ex pdictis decoctis ſyrupus confectus,noctu ante ſomnũ exhibitus . Prius
tñ,q̃ id moliaris in rubro,& bilioſo fluxu,& in alijs, qui mordaces exiſtunt,po
tionibus vtendum eſt,q̃ humores retundant.Sunt proculdubio huic vſui, profi
cua,lac,ptiſana,aqua hordei,aut portulacæ,& ſeminum frigidorũ expreſſiones
ſed lac maioris eſt commodi,præſertim cùm eius meminerit in gratiã huius af-
fectus Hip.lib.2.de mor.mul.iubens lac calidum de vacca ſic affectis exhiberi .
Præſtat item eundem vſum lac aſinæ, & ſerum. In quo ẽt affectu lactis vſum cõ-
mendat Hip.lib.de nat.mul.dicens. Poſtq̃ aũt infra purgata fuerit , bubulũ lac B
bibat ad dies quadraginta ſi poterit meracum,ſub diu per noctẽ expoſitũ,' quar
ta aquæ parte admixta,veſperi verò,vbi ebibat, alicam ſorbeat: vbi aũt decem
dies fuerint tranſacti,lactis & aquæ decimã partẽ extrahito.Quantum aũt detra
xeris,tm̃ tepidi recentis mulcti portionẽ additã bibat. Qua ſnĩa conſtat,qua le-
ge proſit noſtro vſui lac,ut Aetium quoq; conſuluiſſe legimus. Præterea ad vri
nas ẽt humorẽ euocare Gal.præcipit,ac per eaſdem expurgare.Cui vſui propi-
nat aquã,in qua aſſarum,& apium ſint decocta.Verùm cũ multa aquoſitas fre-
quenter his purgamentis admiſceatur, iure optimo vſus eſt Gal. ijs q̃ aquã du-
cunt,qualia ſunt decoctum cartami cum polipodio, & calamẽtho: decoctũ itẽ
ſambuci,aut ſoldanellæ in parua copia cum modico turpeto,aut agarico. Atq;
licet alia ſint his validiora,hæc mihi in fęminis ſufficere vidẽtur:a quibus iterũ
ad ea,q̃ paulatim per ventrẽ,& vrinas euocant,deuenies.Quippe bile redundã
te maximi eſſe momenti cenſeo ſummo mane ſumere ℥.iiij.eius,decocti, qđ re-
cipit cichorij,ſcariolæ,lupulorũ,fumariæ,borraginis,an.m.j.paſſularũ, & pru
norũ,an.℥.j.& ſ.foliorũ ſenæ,& medullæ cartami,an.℥.j. & ſ. florum cordialiũ. C
p.j.aniſi.ʒ.j.quatuor ſeminum frigidorũ maiorũ,an.ʒ.j.& ſ.fiat decoctio in ſero
caprino , vel in aqua pluuiali:cui facta colatura adde ſucci roſarum lib.j. ſucci
intibi.℥.iiij.ſacchari qđ ſufficiat,vt fiat apozema.Cui iterum adde ſanthalorum
rubrorũ.ʒ.j.quod ſi malueris coquere ad formã ſerapij,additis rhabarbari.ʒ.iiij.
maximi momenti medicamentum efficies . Monitum tñ hac in parte lectorem
velim,ne intrepide his,quæ vrinam mouent,vti audeat, niſi & præmiſſis purga
tionibus,& rarius,ꝙ omnia menſes mouere nata ſint,& ob id videãtur huic flu
xioni quodammodo eſſe aduerſa. Cùm hoc tñ , vt ex Gale.conſtat,ea quæ pro-
priè vrinas ducunt,mouere menſes nequeunt:quinimo cohibent, quia ſangui
nem ſiccant,& craſſant. Quòd ſi eis ad ducendos menſes aliqñ vtamur,hoc eſt,
quia ex accidenti proſunt,quatenus obſtructiones,quæ menſes remorãtur,tol-
lunt. Nec valet,ſi quis arguat,vrinas ducentia aquoſum à ſanguine ſeparare , vt
Gal.mens eſt,ob idque fiet, vt ad vterum quoq; promptè illabatur , ſicut ad re-

nes.

A nes. Cui dicimus humoré illum aquosum non delabi ad renes sua sponte, ita ut periculũ sit, ad uterũ quoq; posse peruenire, sed potius vi maxima, & efficacia renũ trahitur, & eo magis, quo liquidior sit: ad uterum uerò neq; sponte it, neq; vi trahitur, & ob id facilè diureticis medicamenti ad urinę instrumenta euocari poterit. Quamobrem si quis vsum horũ medicamentorũ exactè discat, ut nos lib. de indic. docuimus facilè citra periculũ, eis vti poterit. Interim tamé dum prædicta auxilia exhibemus, ijs, quæ roborent, & astringant, p interualla vtendum est. Cui vsui multis probatum reperio hoc præsidium, quod cõstat ex nucleis granatorum acidorum siccatis, & in puluerem redactis, ac obsonijs respersis, uel incoctis. Sic & nucleorum inglandis cõbustorũ cinis ex uino subter inditus, mirè purgationes has sistit. Reliqua verò paulò inferius reperies.

Quòd si pituitosum humoré, aquosumve redundare cõpereris, audacter prædictis, & calidiorib. auxilijs vti poteris, initio tñ facto à sufficienti purgatione, & pmissis, quæ pituitam ipsam præparent, qualia sunt mel rosaceũ, syrupus stœchadis, de artemisia cũ oximelite, & aquis betonicæ, absinthij, hyssopi, aut deco- *Pituita.*
B cto aliquo ex prædictis, aut consimilib. herbis: quorũ abunde meminimus cap. de mensium suppressione. Purgabis tñ pituitam ex decocto largiori turpeti, agarici cartami, aut frequẽtibus pilulis ex hiera, & agarico, vel mastichinis, aut elephanginis, vel Mechoacano radice nuper ad nos ex India asportata. Proderit ét decoctum ligni guayaci, vel radicis chinæ, vel in quo parum turpeti, aut agarici leuiter ferbuerit. Cui ité vsui serapium ex ligno guayaco conficies cum hermodactilis, rosis hispanis, & cartamo, ac folijs senæ. Prosunt quoq; ad purgationé electarium indum, vel pilulæ aggregatiuæ, aut de sagapeno. In quem vsum optimè facies, si paraueris pilulas hac forma confectas. Excipe pilularum de hiera. ℥. ij. agarici trochiscati. ℥. j. &. s. cum melle rosaceo fiant pilulæ: quarũ summo manè tertio quoq; die laborans sex, vel septem sumat, postea uerò earũ tres tantum quinto, aut sexto die. Quòd si purgationem fœmina renuerit adeo crebram: necesse profectò erit tempus aliquod excretioni alienorum per vterũ concedere, & interim victu vti tenui, & exiccanti. Item paulatinis vacuationib. vtendum est, quæ minus molestæ, & ingratæ sunt, ex agarico nimirum infuso,
C aut feruefacto, ex cartamo, ex pilulis ab eisdem factis, & ex aliis huius census. Verũ sine hæc quidé prodesse videantur, vomitibus ante cibum, aut ab ipso vté dum est: quo sanè auxilio per plures hoc malo leuatas vidimus, facta in cõtrarium auersione, & pituitosorum, quæ redundabant, excretione: ne tantum in uterum humorum, & crudorum maximè, defluat. Quo facto reliquiis pituitosorum recrementorum prouidendum est, concitata sudatione, frictionibus frequentioribus, ac durioribus, quàm in biliosa cacochimia, & exercitio, ac balneis aquæ salsuginosæ, & aluminosæ, sulphureæ, aut bituminosæ: decoctionib. item spartæ parellæ, ligni indici, ac præcipue decocto radicis chinæ, quod huic vsui maximè esse proficuum arbitror, cuius simplex aqua quotidiano potui ex hibita, utilissima censetur. Per suffitus etiam aromatum, & per euaporationes ex decocto (in aqua pluuiali, aut ferrata facto) herbarum calentium, & aromaticarum, iniectis in balneo lapillis ignitis. Corpus quoq; inunges à balneo, aut sudore oleo, in quo incoxeris ænulæ, piperis, aut pyretri parum, vel squinantũ, chamæmalum, thymum, radicem angelicæ, aut eiusdem semen.

Vtatur

Vtatur etiam fœmina diebus aliquot cornu cerui vsti, aut acacia, & diatragacantho ex vino, præstant loti ramenta, si Gal. credimus, & eiusdem corticis decoctum, sic corallum & semen vuæ pondere. ʒ. vnius cum vino nigro: hædi et, aut leporis coagulum ad erui magnitudinem in posca dilutum. In hac quoque pituitosa causa corpore satis purgato maximi esse momenti cēseo diuretica adhibere medicamenta ea lege, quam paulò superius diximus, à quibus sanguis præter extenuationem, quam suscipit, separationem quoq; crassarum partium nanciscitur, ex quo seroso recremento renibus tracto sanguis purus euadit citra periculum prouocationis mensium. Huic etiam vsui, & ad reliquias humoris conterendas theriacæ mediæ ætatis, vel mithridati. ʒ. vnam conferre scimus. Idem pari lege facit conditum, quod recipit conseruæ anthos, stæchados ana. ʒ. ij. conseruæ acori vulgaris. ʒ. j. pulueris diarrhodonis, aromatici rosati. ʒ. j. & ſ. cornu cerui vsti, coralli rubei ana. ʒ. ij. & ſ. conchularum marinarum vstarum, & lotarum in vino. ʒ. v. cum serapio de corticibus citri fiat opiata. Huic etiā vsui scio proficuum fore, summo mane. ʒ. j. pulueris radicis mori cum vino negro sumere, quod tanquam peculiare beneficium obseruabis. Cui cōsimilem præstat vsum puluis, qui recipit spongiæ prius diligentissimè lotæ, & post vstionem similiter lotæ aqua plantaginis, aut ferrata, vel rosarum. ʒ. ij. rasuræ eboris, & cornu cerui ana. ʒ. j. & ſ. rosarum rubearum, corticum citri puluerizati ana. ʒ. j. galitrici, cyperi, sacchari rosati in tabellas confecti. ℥. ij. misce, & fiat puluis, qui & biliosis fluxibus ex vsu quoq; erit.

Caute tamē id facies, quia licet autores cōsulāt, nusquā mihi arrisit diu reicorū vsus: nitrosam. n. & mordacē reddit materiam, & copiosius euocat.

A

B

Verùm si melancholici succi aliquid redundare compereris (quod rarò accidere solet) præmissa purgatione, si affectio recens fuerit, medicamentis leuissimis, ex ijs tn̄, quæ melancholiam purgant, velut est confectio hamec sine scammoneo, & colocintide vtendum est. Infusum foliorum senæ, epithymi, & polipodij, aut serapium ex eisdem, & fumaria cum succo borraginis, & infuso rosarum siccarū cōpositū, idē quoq; beneficiū præstare poterit: sicut aqua lactis, in qua per noctem contabuerint senæ. ʒ. vj. Verùm si affectio inueterata fuerit, purgandum quoque est, eo tn̄ medicamento, quod modicū ingestum plurimū educat, qualis est confectio hamec, aut sunt pilulæ de lapide lazuli, aut serapiū nuper adductum, si ei addideris lapidis lazuli ligati momētū. Quod si malū his cedere nequeat, non erit ab re. g. iij. stibij optimi p̄parati cum sacchro rosaceo p̄bere. His quidem factis, q̄ humoris peccantis naturam respiciunt, expendendū quoq; est, vt primam & secundam indicationē in curatione huius affectus propositas absoluamus, an corpori astringentia sint adhibenda, & qua nā rōne, corpus ipsum deinceps roborare possimus. Quippe veretur tn̄ Gal. lib. de præsagatione ad Posthumum, indebitum astringentium vsum, q̄ id solùm existimauerit cām præstitisse tumori ventris, quem vxori Boeti accidisse eadē parte refert. Quamobrem præmissis omnibus, quæ hucusq; retulimus, cōmodum fore existimat Gal. prædictis astringentibus vti. Cuius sn̄iam confirmat quoq; Aetius. lib. 4. Serm. 4. c. 66. loquens de rubris fluxibus astringendis, dicens. Mulieri rubro fluxu vexatæ primum sanguinem euacuabimus per venæ sectionem: hæc enim non solum materiam ad vterum confluentem diuertit, sed detentionem etiam, ac constrictionem tutam efficit. Multa. n. sequerentur incommoda, si sanguinis, vel cuiusq; fluxus lationem localibus auxilijs reprimeremus: nā aliquæ in hy-

Melancholia.

C

A in hydropem, aliquæ in neruorum affectiones, aut oris ventris, aut capitis vexationes collapsæ sunt. Qua sententia profectò constat, quantum sit astringentiũ vsus formidandus: ex quo infero minimè esse toti corpori adhibenda: nam cùm pleraq; repellendi quoq; vires obtineant, intropellent ad canales, per quos effluere assuescunt excrementa. Quamobrem tantum ex vsu erunt vtero, & vicinis partibus adhibita.

Dictum etiam est à principio huius cap. necessum esse totum corpus roborare, ne aut amplius eadẽ excrementa generet, aut per inconsuetos canales expurget. Sunt autem auxilia, quæ id possunt ea, quæ præter id munus, partes quoq; firmare, ac densare humores queunt, tam per alimenta, quæ optimę sint substantiæ (verùm non tenuioris, sed aut mediocris, aut crassioris) quàm per medicamenta, veluti est aqua ex chalybe sępius extincto, aut frustris alabastri succẽsis, & eodem modò extinctis, vel posca ex decocto poligoni, symphiti, plãtaginis, & hordei: vinum etiam nigrum, & austerum, vel potus, in quo dissoluantur trochisci ex lemnia, spodio, aut succino. Roborant quoq; partes miro modo leues B & frequentes frictiones, ꝙ vegetiorem calorem ad eas reuocent: dũ primò linteis mollibus, & molliter fiant, secundo verò asperis, & duriter: nam primis alimentum reuocatur ab internis partibus ad extimas, duris verò per cutim resoluitur, quod inutile est, donec natura desinat ad intimas partes pellere. Ex quo proculdubio partes roborari est necessum, nam euocato ad eas natiuo calore, & propulso excremento rationi consonum est, firmiores fieri.

Quòd si membri alicuius vitio affectio suboriatur, coniectandum quidẽ est, id fieri ex facta aliqua intemperie, quæ loco alimenti proprij, aut humorum (si eorum fuerit officina) excrementa, & vitiosos succos gignit, quos tanquã inutiles (fortasse vt minùs noceant) expellit, ac in vterum transmittit. Cui affectioni cum aliquod membrum assuescit, diuturnus efficitur affectus: curandi tamẽ ratio habita illius membri maxima prouidentia, in eo consistit, quòd excremẽtitiũ illud deinceps generari interdicat, & genitum per distantes ab vtero partes euacuet. Sic ventriculo prouidendum est, dum prædicta imbecillitate laborat, præmissa leui purgatione, & ordinatissimo victus moderamine, per vomitus tertio quoq; die prouocatos, ac per eam purgationem, quæ per epicrasim C fit, pilulis de mastiche, de rhabarbaro, & alijs, quæ ex mastiche, aloe, agarico, & rhabarbaro confici untur. Verùm si vomitus profuerint, præsertim si leui irritamento fiant, innitendum est plurimùm eisdem: nam excrementa euacuant, & ob id natura à consueto fluxu dissuescit. Quòd si hæc non prodesse videãtur, potui frequenter porriges decoctum radicis chinæ, vel ex eo serapium conficies, cui munus proculdubio incumbet exiccandi humiditates, si quæ sunt, & visceris roborandi. A quibus ventriculum iunges, vt reliquias cõteras, & eius substantiam robores: intus quidem per calidissimos aquæ potus, per vini etiam haustum cum modico aromatico rosaceo, vel diarrhodone, aut theriaca, vel cũ modico rhabarbaro masticato, tertio quoq; die sumpto, vel serapio de mentha, de absinthio, de corticibus citri, & similibus. Exteriùs verò inunctionibus ex oleo absinthitæ, nardino, de mentha, de cinnamomo, de semine, aut radice, vel folijs angelicę: aut apposito sacello ex galanga, corallo, garyophillis, nardo, cinnamomo, rosis, absinthio, & mẽta. Item affixo emplastro aliquo ex ijs, quæ pro

Si vitio alicuius membri fluxio fiat.

ventriculo passim solent parari,& nos quoq; adducemus cap.de vitijs ventriculi ex vtero:aut inuncto etiã ventriculo ex balsamo nuper ex india ad nos asportato,aut oleo de abiete,vel naphæ.Item facto ex eisdem emplastro,additis carãna vel techamacha,gummi alioqui ex Indi a quoque adducto,& vtilitatis non contemnendæ. Sed animaduertisse in his omnibus auxilijs oportet, vnũquodque esse adhibendum iuxta ideam humoris peccantis,aut naturam intemperamenti,cuius occasione ventriculus imbecillitate laborat. A

Iecoris quoque vitio vterus affici solet transmissis ad eum alienis humoribus, quorum prouidentiam abundè monstrauimus hoc eodem cap. docentes humores à natura alienos vel minuere,vel alio transferre. Cui sanæ curationi addere tantùm expedit ea, quæ huic visceri robur præstare nata sint, tam intus sumpta, quàm exterius adhibita: quorum subinde maximam copiam reperies lib.nostro secundò de auxiliorum indicatione cap. de præsidijs roborantibus.

Solet non raro fluxione à capite concitata vterus fluere:cui sanę obsistes adhibita capiti eadem diligentia. Nam instituta optima viuendi ratione ex victu ac potu moderatis, caput primo purgare oportet iuxta naturam humoris ex eius intemperamento geniti:sic pilulis cochijs,aggregatiuis,arabicis de agarico,fœtidis,aut eis,& sine quibus: prout magis visum fuerit,in parua tamen quantitate (ne inopinato fiat vi medicamenti maior ad vterum fluxio) necessum est vti. Postmodùm capiti appones,quæ reducendi ipsum ad antiquum temperamentum vires habeant,& alia etiam,quæ si quid intus manet,quod posteà lesurum sit,digerant,& consumant. Cuius census sunt pulueres, & sacelli confecti ex chamæmalo,coriandro præparato,stœchade,maiorana,rosis,thure,& alijs huius conditionis,si frigidam distemperiem causam huic malo prestare compertum sit. Cui etiam vsui commodissimum est per epticasim caput purgare aliqua ex prædictis pilulis in parua quantitate, vel alijs ex agarico, aloe, & rhabarbaro cum modico turpeto confectis.Prodest eodem modo puluis spartæ parellæ noctu pondere.ʒ.j.sumptus cum aqua maioranæ,aut in ouo sorbili. Verùm si calidum steterit cerebri intemperamentum, rarius purgationibus vteris,frequentiusque ipsum attemperare studebis balneis aquæ dulcis,lactis,decoctionis ordei, rosarum, & papaueris, vel extremitatum animalium, cui posteà insperges pulueres rosarum, myrtillorum, coriandri præparati, & coralli, aut cucufam ex eis parabis addito bolo armeno. Vsui tamen proficuus est puluis cornu cerui,rosarum,& myrtillorum cum ouo sorbili sumptus,dum fœmina dormitura est. Prodest etiam,& multis probatissimum præsidium repertum est, quod constat cremore seminis lactucę prius macerato in aqua extinctionis chalybis,addito puluere eboris in tenuissimum pollinem redacto : quod fœmina summo manè tertio quoque die ingerat. Nec displicet in hac causa aliquã ex prædictis sudationibus vti. Quòd si ne hæc quidem sufficere videantur, ad aliud auxilium longe vtilius,& tutius confugiendum est: cuius naturæ fontanella altero brachiorum aperta esse creditur. In qua sanè sitam esse maiorem huius curationis partem experimento fidissimo compertum mihi habeo : nam hæc à capite,quod redundat,expurgat,& vterum ab antiqua, & miserrima illa fluxione uindicat. B C

Superest his oĩbus adhuc consideratis,animo euolendum quantũ negotium

facessat

A faceſſat in hac affectione vteri ipſius prouidētia. Quàm proculdubio eſſe duplicem cēſemus: alteram, quæ vtero primariò offecto debetur: reliquam verò, quæ ipſi per conſenſum à nuper dictis partibus læſo proficua exiſtit. Primam quidē diuides in tot partes, quot ſunt cauſæ, quæ vterum excitare ad expulſionem natę ſunt: quippe vel diſtemperies eſt, vel vitium in figura ex laborioſo partu, ictu aut percuſſione contractum. Diſtemperiem quidem (quæ aut cōficere propriū alimentum nequit, aut complecti; continereq́; non valet) corriges ijs, quæ omnino contraria ſint intemperamento: quorum non leuem copiam reperies lib. huius operis 2. c. de vteri diſtemperie. At complectendi, retinendiq́; munus modo ex diſtemperie, modo ex frigurę vitio, vel per aſſuetudinem recipiendi ab alijs partibus ſumpto conſenſu, aut vtcunq; fiat, aut difficulter perficies (præmiſſa vniuerſali prouidentia) per ea auxilia, quæ denſandi fluentia excrementa comprimendi partes vtero vicinas, & corroborādi vterū ipſum vires obtineāt, Cui accedit ſecunda indicatio, quæ impedit quominus excrementa hæc in vterum confluunt, aut ad ipſum tranſmittātur. Quæ quidem opera efficies per epota, aut per os ſumpta, per infuſa in vterum, aut aluum, & per exterius adhibita.
B Sic alijs non proficientibus, inter plurima alia, quę c. de menſiū fluore diximus, portulacam commādūcatam, & eius ſuccum potui datum prodeſſe plurimùm compertum eſt. Item decoctum, aut puluis balauſtij, fructus rubi: equiſetum ēt cum aqua chalybeata, aut vino rubro ſumptum: hypociſtidis, aut lētiſci fructus cum vino: ſammius aſter, terra lemnia, coagulum leporis, hædi, aut capreoli: itē vua immatura, ſicca, & in puluerem redacta, vino aut aqua chalybeata excepta, aut picæ cortex & myrti, quæ idem beneficium præſtare fertur. Sic pæoniæ grana quindecim, vel coralli. ʒ. j. cum vino nigro, vel vinacea trita cum aqua capitum roſarum, aut plantaginis. Nec minoris momenti eſſe creditur prædictum leporis coagulum (vt Gal. refert. 10. ſimpl. aceto exceptum. Quod ſi defluxus calidus fuerit, vterusq́; exulceratus ſteterit, lac aſinæ mire prodeſſe comperimus: ſicut ſuccus ſtercoris eiuſdem aſinæ optimis herbis nutritæ: aut ſuccus alicæ, ptiſanæ, vel roſarum, quæ ſanè omnia prædicto lacte admixta, plurimùm iuuare ſcimus. Item lac caprillum ignito chalybe, aut lapide vſtulatum, deinde coctū cum farina tritici, ordei, fabarum, & orizæ ex vſu eſſe fertur. Pręſtat quoq; lens
C excorticata cū aceto bis cocta, mica panis poſca madefacta, panis hordaceus, oriza cum poſca, pyra, cidonia, meſpila, ſorba, oxalis, & cyme rubi iure incoctę, valet quoq; hmōi vſum, & fluentis humoris denſationem, & partium, ad quas, & per quas fluxio fertur, corroborationem præſtat: tandem fluxum compeſcit confectio, quæ recipit coriandrorum præparatorum, ſeminis acetoſæ, ſeminis plantaginis an. ʒ. ij. terræ ſigillatæ, boli armeni, an. ʒ. ſ. ſpecierum aromatici roſati, diatragacanthi. ʒ. j. ana & ſ. quibus ſubtiliter in puluerem redactis, & cū ſacchato reſolutis, in aqua plantaginis quantum ſit ſatis fiat, confectio, cuius ʒ. j. & ſ. cum hauſto vini nigri diluti, aut aquæ chalybeatæ manè laborans ſumat ventriculo ieiuno, & deſuper dormiat abſtineatq; a paſtu quatuor horarū ſpatio. Conſimile huic beneficium impartitur id medicamentum, quod recipit gummi arabici, tragacanthi. ʒ. ij. maſtichis. ʒ. j. quibus conſimiliter pulueriżatis, ac commixtis ſaccharo diſſoluto in ſucco citoniorū fiat confectio in rotulis: cuius fœmina quoq; ſumat. ʒ. ij. prædicta lege. Maioris adhuc efficaciæ eſſe creditur

id,quod recipit ouorum recentium albumina numero duo,thuris masculi, bo li armeni,terræ sigillatę,ana ʒ.ſ.quibus mixtis fiat admodũ electarij.Ex vsu quo que est, & experimento comprobatũ singulis diebus dragmam vnã radicis phi lipendulæ virentis,cũ vino nigro potandã, vel in ouo sorbili deuorandã. Sed longe vtilius fore arbitror,ex succo eiusdem radicis serapium conficere,eiusq; mane.℥.j.cum aqua ferrata porrigere.Benefacit quoq; aliud, quod recipit vini nigri chalybeati.℥.iiij.gũmi arabici,tragacanthi,boli armeni,coralli, rubei pul ueris myrthyllorũ,& coriãdri ꝑparati, ana ℈.j.quibus mixtis fiat admodũ loch. Itẽ confert summo manẽ fœminis hoc malo vexatis prebere.ʒ.ſ.huius pulueris, qui recipit lapidis hæmatitis torrefacti,cornucerui vsti,corallorũ rubeorũ, an. ʒ.j.& ſ.irrorentur oĩa aqua rosacea,aut chalybeata,& sole iterum siccentur. Cõ similem huic vsui ꝑstat puluis,qui recipit ossium dactylorum subtiliter puluerizatorum.℥.ſ.sanguinis draconis.ʒ.j.amyli.℈.ij.Paratᷣ ẽt alter ex granis granatorum torrefactis pondere.℥.j.ex thure.ʒ.ij.cum modica miua citoniorum. A

In vterum ẽt,si hæc non profuerint,infundes eorum,quæ c.de menstruo fluore diximus,aliquid quale est quod humores putredine,vel mixtabile acres,aut ẽt frigiditate insigni vnitatẽ diuellentes,mulceat,tergat,& abluat:velut est lac qđuis,ẽt amylo incrassatum,hydromeli,cremor alicæ,& orizæ,fęnugræci succus: additis quoq; quę parum astringunt,vt thure,manna thuris,aloe lota,vel absin thio pontico:ac in nimis pituitosa,myrrha, præsertim si pruritus affectioni adiungatur.Quibus addere poteris ex ijs,quæ valentius astringũt,modicũ,vt acacia,hypocistis,galla,balaustium,& malicorium: vbi admodum diluta fuerint: quibus admisces oleum rosarum ænanthium,vel de mastiche.Cum hoc tamen rarò his vti datur,nisi vtero immodica fluxione vexato, & ob id exulcerato nimis:idq; cautiùs,ne menses quoq; sisti contingat: ob idq; longè à menstruationis tpe ea esse adhibenda cẽseo.Securius tñ extrinsecus oĩa pharmaca vtero adhibebimus,qualia sunt enchathismata,suffumigia,& longè magis inunctiones. Sed primitus fertur apud viros nõ contemnẽdæ autoritatis, oxalidẽ utero appo sitã cõmodissimè fluxum muliebrẽ sistere,& qđ magis mirandũ est, menses nõ cõpescere.Parantur quidẽ enchathismata varia pro humoris fluentis varietate: B

vt abundè dictũ est c.de mensium fluore. Verum ne aliquid eorum, quæ huic vsui idonea esse possunt,deesse videatur: nosse oportet valere plurimũ in hac re decoctum consolidæ maioris,& in pituitoso fluxu lexibiũ cũ modico alumine, vel decoctũ herbarũ,florũ radicũ,& seminũ exsiccantiũ, vt lexibij parati ex cineribus ilicis, quercus,ficus,aut cannarũ,q̃tum sufficiat ad enchathismata conficienda,sumas,in quo radicis bistortæ incoques,& lapati acuti,ana. lib.ſ.cortices mali granati,gallarum.an,℥.iiij.rosarum rubearũ.p.ij.fiat decoctio : cui adde aluminis ℥.vj.& facito encathisma.Quòd si sola aqua ꝑdictis rebꝰ feruefacta sine cineribus,id efficere velis,securius facies.Aliud ẽt parabis,qđ recipit florũ clematis.p.j.hedere.m.j.fabarum integrarũ numero xx.ordei leuiter torrefacti. p.j.rosarũ rubearũ.p.ij.fiat decoctio in aqua artemisiæ,vino rubro, & aqua pluuiali ad lib.ij.cuius fiat fotus insessio,aut iniectio in vterũ.Seruabis tñ modũ efficiendi iuxta humoris peccantis conditionẽ, additis nimirũ, q̃ aut attẽperent, aut calfaciant.Ex vsu quoq; sunt suffumigia:quorũ primũ recipit galliæ muscatæ,& aliptæ muscatæ,an.ʒ.j.ladani,hypocistidos, ana ʒ.ſ.stiracis,belzoini,ligni C

aloes

A aloes, santhalorum omniū, ana. ℈.j. nucis muscatæ, macis, gariophyllorū an. ℈.ſ. mucaginis gummi quantum ſit ſatis, vt formentur trochiſci: quibus vtēdum eſt frigidiori, & tenui exiſtente pituita, nā acrioribus purgamentis enchathiſmata, & ſuffumigia q̃ mitiora ſint, adhibenda eſſe conſulit rei rō. Vtero verò adhibenda ſunt, quæ temperamentū, & robur præſtent: primò compreſſionis gratia vtere emplaſtro, quod recipit radicū biſtortæ, muſci quercus ana. ʒ.iij fiat emplaſtrum pro matrice: à quo ferunt tanquam ſecretum ſaluiæ ſuffitu menſes immoderatè fluentes, & omne muliebre profluuiū ſiſti mirū in modum. Confert, & poſca tepida admixta decocto poligoni, ſymphiti, plātaginis, & hordei cū oleo roſaceo, mellino, ſeu myrthino, pauco uino nigro admixto. Cataplaſmata ēt ex ordei farina, fabarū cum eadem poſca, aut decocto ex radice ſymphiti, poligoni, plātaginis, alumine, palmulis, & balauſtio. Fouere item partes oportet eodē decocto, addito vino, nigro, aut oleo myrthino cum pulueribus ſanthalorū, terræ lemniæ, trochiſcorū de ſuccino. Regionē quoq; vteri inunges vnguento, qđ

B recipit vini nigri ſtiptici li.ij. ſcoriæ ferri li.j. bulliāt ſimul vſq; ad cōſumptionē medietatis, & poſt colaturā, uino adde olei roſarū, myrtilorū, & mellini. an. ℥.j. & .ſ. pulueris balauſtiorum, roſarum, & radicis ſymphiti. an. ℥.j. bulliant iterum ad conſumptionem vini, & adde ladani depurati, & ceræ quantū ſit ſatis, ut fiat unguentum: cui conſimilē uiſum p̄ſtabit emplaſtrum diaphœnicō appellatum. Sic calida exiſtente cā prodeſt illud vnguentum, quod recipit ſucci ſolani, ſucci ſemperuiuæ, & plātaginis. an. ℥.j. pulueris coralli rubei, roſarū rubearum. an. ʒ.ſ. boli armeni, terræ ſigillatæ, pilorum leporis combuſtorum, an. ℈.ij. ceræ quod ſufficiat, ut fiat vnguētum, addito modico oleo roſaceo, & abſinthij.

Atqui licèt hæc dicta ſint in vteri gratiā, dum ſua ſponte huic malo cām præſtat: non ob id omnino contemnenda eſt totius corporis prouidentia, ne aut aliquid quoq; in uterum tranſmittat, uel ab eodem utero, ſi malè affectum ſit, ui comprimentium recipiat. Qua in re eam prouidentiam, quam ſuperiùs diximus obſeruabis, cauens omnino ventriculi, aut alterius uiſceris cruditatem.

C Hæc ſunt candide lector, q̃ ex multis alijs, quæ, & legi, & probaui, ſeligere potui: quæ ſi non profuerint (crede mihi) nihil aliud magis prodeſſe poterit, q̃ aut ſudare, aut balneis uti, aut fontanellam altero brachiorum, aut crurum aperire, iuxta fluxus principium, & originem. Quod proculdubio tutiſſimum, proficuum, & ſummopere neceſſarium eſſe experimento, & ratione didicimus.

De menſtruorum cum morbis implexu, & prouidentia. *Cap.* 16.

NIHIL profectò in fœminarū morbis peritos medicos deterrere magis, anxioſq; ac ſollicitos reddere aſſolet, q̃ menſtruorū, cum morbis implexus: rurſus imperitos nil citius in præcipitium defert, ac laborantes fęminas ocyus perdit: quippe ſiue ſanguinem demas, ſiue non demas, expurgantivè pharmaco utaris, aut ſecus, uel quoduis aliud præſidium inſtituas, certū eſt (niſi menſtruorū cōplicationi aliqđ tribuas, aut illi ex toto prouideas) te potiùs læſurum, q̃ ꝗ beneficium aliquod præſtare poſſis. Nam id proculdubio eſt, quod peritos medicos remoratur, nimis confidentes turpiter decipit, argutos,

& diligētes deludit, pigros transacta occasione arguit. Deniq; cordatos oēs, diligentiores cautioresq; reddit. Quo quidē factū est, vt non paucæ inter fęminas hac sola occasione potius perierint, q̄ ex vi, & efficacia morborū: quorum sæuitiā proculdubio (vel leuissimis auxilijs) fugerēt, nisi mēstrua purgatio morbis ipsis succresceret, q̄ vel proficua remoraretur auxilia, aut anteuerteret, aut eorū naturā mutaret, vel quantitatē imminueret, ac deniq; formā & modū immutaret. Quamobrē hac in parte huic rei integrū caput dicare decreui, vt deinceps tyronibus constet, quid agendum sit, menstruis morbo alicui superueniētibus. A

Constat igitur menstrualem purgationem aliquid posse peculiarius, distinctiusq; in morborum curationibus indicare: quod profectò efficit vno è tribus modis. Primò quidē, cùm menstruis imminentibus, fluentibus, remoratis, suppressis, & ante tēpus debitum instillantibus affectio aliqua, quæ curationē expostulet superueniat. Altero verò, quum morbo aliquo præexistente, menses, vel imminent: vel quia menstruationis, & morbi tēpora cōplicantur, aut quum debitum tēpus remorantur, & fortasse ob id causam morbo præstāt, vel ipsum augent, aut aliquod graue symptoma ipsi accersunt, quo exacerbatur, excandescitq; magis: vltimò verò cùm consuetum, & naturale menstruationis tempus anteuertit, & in aliquo ex prædictis temporibus inopinato irruit: atq; id quidē vel copiosè, vt morbo sufficere possit, vel diminutè ac parcè, vt ne sufficere quidem valeat, impedire tamen proficua auxilia semper studeat. Quibus exactè pensatis, qualis futura sit cuiusque prouidentia, iam audies. B

Quòd si mēsium suppressio, vel remoratio (vtcunq; fiat) morbum pręcedat, considerandū primò est, an remoretur natura mēses nunc denuò, vel suppressi diu sint: tum quidē vlteriùs sciscitandum est, an ex prædicta suppressione morbus, qui succrescit, suboriatur, necne. Quòd si ita sit, proculdubio a sanguinis detractione ex talo curationē auspicari oportet: neq; ante purgandū, sudandū, aut vomendū est, quàm sanguis mittatur, idq; ex talo, vt dictū est. Quo facto, si affectionē urgere comperiamus, sanguine iam misso ex talo pro mēstruationis consuetæ copia, ad uenarum aliarū partium scissionem (si affectio detractionē sanguinis postulauerit) deueniendū esse consulit rei ratio, etiamsi menses alijs præsidijs adhuc exhibitis non profluxerint. Verùm de alijs auxilijs administrādis sciendum est, si recētes fuerint suppressiones, & morbus non plurimū urserit, expectandā esse mēstruorum fluxionem antequam manus adhibeamus, ad ipsam prouocandam. Non etenim æquè tutum est mēstruo suppresso purgare, uomere, aut sudare, sicut sanguinem mittere: nam hoc in quouis affectu fieri licet, illa uerò opera nō, nisi in urgente, aut p̄missa sanguinis detractione, præsertim ex talo. Cæterū si suppressio fuerit diuturna, uel affectio grauis, cunctandū non est, quin mittendus sanguis protinus sit, si id affectio postulauerit: uerum si alia auxilia poposcerit, ea cōfestim adhibebis (leui facta menstruorū prouidentia) pro morbi usu, & indigētia, citra ulteriorē menstruorū considerationē, quę p̄dicta auxilia remorari possit. At dū menses morā trahūt, & morbus succrescit ex alia cā à sanguine menstruo diuersa: censeo quidē curationē auspicandā esse ab eo auxilio, quod causam, & morbum exposcere cōpertum sit, citra respectū ad uenas tali, licèt utrumq; respicere satiùs, meo, & multorū iudicio, foret. Qua in re cōsiderandum est, an morbus sit ex ijs, qui plurimum urgent, uelut pleu- C

ritis,

A ritis, angina, uel id genus, quo tempore ab ipso solũ (nisi ex mẽsium suppressio ne morbus oriatur: nã tunc ex talo scissiones vtiliores existunt) indicationẽ sumere ad auxiliorum adhibitionẽ oportet: vel an eorum sit, qui inducias præbẽt expectandi; quod si ita accidat, nonnihil menstruis tribuendum consulo, facta primitus ex talo sanguinis detractione, frictionibus, lauacris, ac surarum ligaturis, & cucurbitis: post verò morbo ipsi prouidẽdum est, vt vsus postulauerit.

Quòd si mensium profusio iamiam immineat, & eo tempore morbus suboriatur, sicut de remorantibus diximus subaudiẽdum est, quatenus ad sanguinis detractionem attinet: quatenus verò ad purgationem, & alia artis præsidia, quę alicuius momenti sunt, minimè. Quippe differre ea oportet, donec menses profluant, aut consuetum tempus menstruationis præterierit, & alijs præsidijs tentatum sit, eos mouere, aut minuere sanguine leuiter ex talo misso: q̄ si ad morbum auferendum non prosit, proderit tamen, vt purgare, sudareve laborantes (quod morbus expostulat) tutiùs possis.

B Cæterùm si ex mensibus debitum tẽpus anteuertentibus morbus accidat, credendũ quidem est ex cã, quæ materiã menstruorum ad citatiorẽ excretionem irritauit, morbũ quoq; ipsum principiũ traxisse. In qua sanè re, siue plenitudo, siue cacochimia sit in morborum principijs, sanguis mittendus est ex talo: ac si multũ vrgere affectionẽ comperiamus, ex brachio, præsertim si totius corporis plenitudo malo, & mẽsibus principium præstiterit. Verùm si in vtero fuerit redundantia, innitẽdum magis est sanguinis missionibus ex talo, donec vteri plenitudinem depositam esse constet, nec verendum est, nimis vrgente adhuc ardentissima febre, ex talo sanguinẽ mittere, licet affectione inter inguina, & alas existente ex brachio exposcere id videat᷑. Nã sciso talo eodẽ malo paulò minus subuenimus, & præcauemus humorum ad caput ascensionem, quod frequentissimè in his febribus accidere conspicimus. At si cacochimia vtrunq; vitium præstiterit, coniectandũ est, an menstrua purgatio consuetam quantitatem adæquet, quo tpe sanguinis missione vlteriori opus nõ est, sin aliter, sanguine ex talo misso defectum naturæ adimplebis. Quo facto, verendum non est, adhuc

C instillantibus (diminutè tamen) mensibus, ijs pharmacis vti ad purgationem, quæ humores naturam lacessentes ad citatam menstruationem, & morbo materiam præstantes auferant. Atque hæc de prima parte dixisse sit satis.

At si tempore ad menstruam purgationem statuto menses fluxerint, & cũ aliquo ex morbi temporibus coierint (qđ grauius, & difficilius est) considerandũ primò, principiũ ne sit, & qualis affectus natura, & conditio existat. In qua sanè re (dũ vsu venit) consuetũ apud plerosq; medicos reperio, apparentibus mensibus (etiãsi à principio morbi id accidat) mox à sanguinis detractione subsistere, quantũuis necessaria sit, & morbus vrgentissimus: differentes quidẽ per duos, aut tres dies, ac existimantes hac existente, non esse opus alia vacuatione, donec natura à mẽstruis subsistat, vel parũ antè. Quos mille modis deceptos fuisse, & morbos subinde immedicabiliter creuisse nõ semel cõperimus. Ob id quidem vrgente affectu, si non copiosè fluant, si euidenter non conferant, etiã si debito tẽpore proueniant, mihi non est dubiũ, quin expectato primo naturę impetu, quẽ in vacuationibus (adhuc præter naturã factis) expectare iubet Hipp. opus sit, trãsactis ad minus duodecim horis sanguinẽ vlterius mittere. Verum id qui-

dem ex talo, tm̄ inquam, quantum ſat ſit ad complendam naturalem, & conſue- A
tam illius fœminæ menſtrualē quantitatē. Quippe in leuioribus affectionibus,
& q̄ non plurimū urgent, menſtruationi prouidendum eſt ſemp, ſanguine nimi
rum miſſo ex ea uena, quæ ipſum ab vtero extra, & ad vterū euocet: alioqui pe
riculum eſt, ne menſtruo non probè purgato, affectio, quæ ſua ſponte leuis eſt,
grauior ſubinde fiat. Ob id quidē ad uterum ſanguinē in leuioribus affectibus
euocabis lauacris, ligaturis & frictionibus: nā ſatis eſt prædictis affectionibus, q̄
ſanguinis detractioni ceſſuræ ſunt, ipſum per commodam regionem vtcunque
educere potius; quā mēſtruis (quæ iā iam fluere cœperunt, quorum in vtero nō
leuis copia exiſtit) ad ſuperna euocatis, aut ob contrariam reuocationē, maio-
ris vel alterius mali cām exiſtere, ſanguine ex brachio miſſo. Verum ſi purgatio
nē leuis hæc affectio poſtulauerit, ipſam quidem remorari opus erit, ne motu
illo ad contraria facto, aliundeue turbatu, aut euocato uteri ſanguine, quæ dixi
mus mala, & longè grauiora ſuccreſcant. Quamobrem clyſteribus, aut ſuppoſi-
torijs, quæ partes utero uicinas irritent, rem oēm potius agere oportebit. Cæte-
rùm ſi affectio ex grandioribus fuerit; & ijs quæ maximum, ac breue periculū B
minantur, mihi non eſt dubium, quin aliquando (uelut, in angina, phrenitudi
ne, pleuritide graui, & ſimilibus) ex uſu ſit ocyſſimè ex brachio ſanguinem mit
tere. Ego tamen ſecuritatis gratia, in grauioribus affectionibus, primo ex talo ſā
guinem mitterem, incipiente (vt dictum eſt) affectu, reuulſionis, & menſtruatio
nis cā, mox tn̄ eadem die, præſertim ſi purgatio menſtrua non creuerit, uel ſi di
minutè proceſſerit, ex brachio citra cunctationem ſanguinem demerem: quip-
pe grauioris, & vrgentioris mali conditio dignitate, & occaſione agendi ſupe
rat reliquam indicationem: modò ea lege, quam nuper adduximus, id opus fiat.
Quā ſanè curandi rōnem adſeruare oportet in reliquis morbis temporib. qua-
tenus ad ſanguinis detractionem attinet; uerum in purgatione, vomitib. & ſudo
re non ita: nā mēſtrualis purgatio ſemper horū auxiliorum indicationes ſupe-
rat. niſi vltra tempus ſtatutum durauerint ſanguinolenta quædā uteri purga-
menta, q̄ non plenitudinē, neq; naturæ actionē, ſed uitium, & irritamentū facul
tatis atteſtantur. Quib. etenim ſic exiſtentib. ego non dubitarem vrgēte purgan- C
di occaſione, pharmacum porrigere: quin potius arbitror, neceſſariū eo tpe eſ-
ſe, ad vindicandam naturam ab iniurijs humorum mordentium, & irritātium
ipſam intra uenas, & uterum: cuius rei rōne credendum eſt purgamenta illa diu
inſtillare. Cum hoc tamen ſi aliqua occaſione intueri oportet diligenter men-
ſtrualem naturæ motum, & abſtinere ab omni medio opere, ea potiſſimum eſt,
vbi menſes in morbis ſtata periodo profluunt niſi (vt dictū eſt) iā iam deſinenti
bus, aut inſtillantibus purgamētis illis, alioqui tutum nō eſt, imo periculo ple-
num, & ab omni rōne abſonum exiſtit, naturam à conſueto, & utili fluxu debi
to tempore commoto, ullo uacuationis genere diuertere. Nam qui rōne quæ iu
dicantur, & iudicata ſunt Hipp. mouere, aut nouare medicamentis vel aliter irri
tando omnino interdicit, eadē profectò mēſtruam purgationem tueri, iuuare,
aut finire oportet. Verū cū artis præcepta vrgēte neceſſitate euertere utile, & ne-
ceſſarium ſæpe ſit: ob id quidem, q̄ hucuſque diximus, diligenti animo rimari
oportet, & exequi, ubi tempus occaſionem præſtiterit, ne occaſione oſcitanter,
aut negligenter prætermiſſa, in turpius erratū medicus, & laborantes decidant.

Quòd ſi

Fluentibus menſibus in graui morbo quomodo mittendus ſanguis.

Artis precepta in urgentia sunt immutanda.

A Quòd si menses incipiente morbo, procedenteve immineant, coniectãdũ eo tpe est, an affectus, qui viget, ex ijs sit, qui ex vtero prodeunt: an ex alijs, qui vel toti corpori cõmunes sunt, vel alicui ex præcipuis membris peculiares existũt. Nam si primum, mihi non est dubium, quĩ longe vtilius sit citra vllam moram, ex talo sanguinem mittere, q̃ ex brachijs: quippe coniectabile est ex uteri pleni tudine, q̃ exitum iamiam minatur, morbum originem traxisse: ob idq; certum erit tutiores, & vtiliores esse ex talo sanguinis detractiones, quæ per cõmodiorem regionem euocent, & euacuent vteri redundantiam, & mali simul causam elidant. Verùm si ex corpore vniuerso, vel ab aliquo ex precipuis mẽbris morbus oriatur, properandũ ocyssimè est ad sanguinis detractionẽ ex brachijs, ea nimirum vena scissa, quæ toti corpori, vel mẽbro primò affecto cõior existat. Studendum igitur est copiã demere ante quidem, q̃ menses profluãt, ne posteà cogamur, necessariũ auxilium differre menstruis incipientibus, vel ex distantiori parte, q̃ affectus postulet id efficere, minori laborantis cõmodo, ac fortasse morbo facto grauiori. Verùm in alijs auxilijs, purgatione nimirũ, vomitu, aut sudore, non ita; quippe instante menstruo verẽdũ est aliquid horũ tentare, ne vel distrahatur, vel ab antiquo, & necessarijssimo munere p̃pediatur natura: quo nihil ipsi grauiùs esse solet. Nã sepe motus ille (vel motui paratus sanguis) p̃ter modũ detentus, aut aliò euocatus in aliqđ mẽbrũ princeps inopinatò irruit, vel ibidẽ detentus putrescit, & cãm malo p̃existenti adauget, aut aliud grauius denuò progignit. Quamobrẽ differre oportet hmõi vacuationes, donec mẽstruatio p̃tereat, nisi in ijs feminis, quibus procrastinari frequẽter mẽses contingit: in quibus vrgẽte necessitate purgare saltẽ oportet, (licet vomere pp vehemẽtiã motus ad superiora, vel sudare, p̃sertim sudoribus arte excitatis, eo tpe tutũ nõ sit) completo menstruationis tpe, quia id permittere vr̃ consueta procrastinatio. Cucurbitis verò semper locus concedit, p̃sertim vniuersali vacuatione p̃missa, ac à femoribus, & suris facto operis principio. Verùm si debitũ, & statutũ menstruationis tp̃s menses p̃tergrediantur, animo eo tpe expendendũ est, an id, femina q̃ laborat, de more habeat, vel diu suppressos habuerit, & vltimò, an ex noua sup

C pressione morbus principiũ, aut incrementũ, exacerbationẽve nanciscatur. In qua sanè repensitandũ quoq; est, menses (sicut reliquas vacuationes) vna ex quatuor causis, pluribus, aut simul oĩbus posse detineri, nimirũ, ex materia, facultate, instrumento, & cã sine qua non. Nunc verò sat est nosse, materiã posse esse crassiorẽ, vel copiosiorẽ, vt id ma[illegible]lũ efficiat: facultatẽ deiectã: instrumentũ impeditũ, & vltimò sensum partis iusto hebetiorẽ. Vtcũq; tñ proueniat, si sanguis pp affectus indigentiã mittendus est, & femina id procrastinationis vitiũ de more habeat, cunctandũ non est, sanguinẽ ex ea parte mittendũ fore, cuius scissionem è directo affectioni, & affectæ parti prodesse magis cõperiamus, nulla, vel leui de mẽstruo facta consideratione. Idem quoq; agendũ arbitror, vbi diu fœmina menses suppressos habuerit: quippe eo tpe citiùs, & copiosius sanguinem mittere oportebit ex p̃dictis venis citra vllũ venarũ tali respectũ. Quod equidẽ in alijs auxilijs, sudore nimirũ, & purgatione ita exequendũ fore nõ cẽseo: nam prouocare priùs menses oportebit, nisi morbus ex vrgẽtioribus fuerit, aut suppressio diuturna. Verùm menstruis in morbo vẽturis, cæterũ deficiẽtibus, ita vt coniectabile sit, ob defectũ morbo cãm, & fomentũ p̃stari, nulli esse dubiũ arbi-

tror,

Instantibus menstruis pharmacũ nõ propinandum.

quatuor de causis menses detinentur.

tror quin ſanguis mittendus ex talo ſit, donec vel ~~q~~ menſes prorumpant, vel A
vteri plenitudini ſatisfactum eſſe conijciamus: idq́; non ſolum in ſanguinis de
tractionibus, verùm & in omnibus alijs auxilijs exequendis obſeruandum ét
eſt. Primò nanq́; in hac curatione hos menſes prouocare, vel expectare, aut ſup
plere ſanguine miſſo, opus erit, poſteà, ad alia auxilia confugere: niſi vehemen-
tiſſima, vrgentiſſimaq́; fuerit expurgandi neceſſitas, qd facies ſub cõditione, ni-
mirum, cum mẽſium remoratio malo cãm non p̃ſtat, vel auget: ꝙ ſi aliqñ neceſ-
ſitas vrſerit id quidẽ cautè, & prudenter facies, blandis tñ, & leniſſimis medica-
mentis, quæ naturæ imminentem motũ non euertant, & vtilẽ affectui moliant̃
vacuationẽ. At ſi debitum tp̃s menſes anteuertant, qđ plerunq; in morbis cõtin
gere ſcimus, conſiderandum primò eſt, quid boni vel mali ea res portendere
poſſit: ſecundò, à quibus cauſis proficiſcatur: tertiò verò, & vltimo, quid agen-
dum vel non agendum ſit. Nihil profectò in curandis fęminarum morbis, diffi
ciliùs, grauiùs, moleſtiùs, & periculoſiùs reperies, q̃ menſes inopinatò morbis
quibuſq; ſuccreſcere: præſertim ipſis incipiẽtibus, & anteq̃ medicus auxiliares
manus omnino præſtiterit: nam reliquis temporibus, vbi agendum nihil eſt, le B
ue quidem, & tolerabile exiſtit damnum: huius profectò mali meminerat Hip.
li. 2. pop. par. 3. tex. 5. dicens de his qui febricitant, & menſtrua ipſis ſucereſcũt.
Quibus in febribus anxioſis horridis rubeſcunt facies, laborioſè degunt. Dolo-
res oculorum capitis grauitates, paraplexie, & muliebria ſi apparuerint, maxi-
mè aũt quibus primum, ſed virginibus, & mulieribus quibus ex multo tpe, ſed
& quibus, non quo conſuetũ eſt tpe, aut oportet apparent, deinde pallidæ fiunt
qua ſnĩa viſus eſt comprehendiſſe maiorem huius rei q̃ ad mẽſtruorum imple
xum pertinet partem. Difficultatis quidẽ, & moleſtiæ cã multis proculdubio fit
rõnibus: prima, ꝙ auxilia alioq̃ ꝓficua, & neceſſaria mẽſes fluentes renuãt, vel
remorentur ſaltem, adeò vt morbus tm̃ creſcat, ꝙ deinceps beneficium ſuſcipe-
re aliquod vtiliter non poſſit. Pręterq̃ ꝙ cùm menſtruorum anticipatio ex gene
re ſit ſymptomaticæ vacuationis, dubium non eſt, quin maximum arguat peri-
culum, maius quidẽ in morborũ principijs, q̃ in quouis alio, ob adductas à me
rationes. Cui accedit vacuationes nullas in principijs morborum vtiles vſquã
natura mouere poſſe. Verùm cum hoc contingit aliqñ vtilem eſſe hmõi men- C
ſtruorum anticipationem, nimirum, cum in morbi ſtatu prorumpit copioſè, &
cum tolerantia. Quod (licèt tp̃s anteuertat) iuuat peofectò magis commoditate
tpis morbi, & copia, q̃ irritamento obſit: velut ét de declinatione ſubaudiendũ
eſt: dummodò nõ cohæreat cum alia naturæ vacuatione. Quippe eo tpe grauius
malum portendit: arguit. n. naturam maximè irritatam, & ob diſtractionẽ nul-
lam vacuationem perfecturam. Cauſas verò habet menſtruorum anticipatio,
iudicio noſtro, numero quatuor: nimirum, materiam plus iuſto copioſam, acrẽ,
mordacem, tenuiorem, aut oĩno à natura alienã facultatem, expultricem quidẽ
irritatã, aut retentricem nimis deiectam: inſtrumentum p̃ter naturę modũ laxũ,
apertum, aut diruptum: ac vltimò fit pp cãm ſine qua non, exquiſitionem vide-
licet, & acutum ſenſum, qui à rebus ét ſecundũ naturã exiſtentibus, exacerbat̃.
A q́; hæc de cauſis dixiſſe ſit ſatis, vt quiſq; intelligat præſagij rõnem iuxta cãæ
naturam, & curandi ét methodum. Quippe aliqñ opus eſt minuere, q̃ abundãt,
nonnunq̃ quæ virtutẽ exacerbant retũdere, aut ſenſum ſtupe facere, vel vijs, &
meati-

Anticipatio menstruorum in principijs morborum nunquam utilis

Anticipatio menstruorum in statu morbi utilis si non iungatur alteri evacuationi.

Anticipationis quatuor causae iuxta quas diversa curatio.

A meatibus patulis ꝓuidere. Verũ menſtrui(vtcunq; ſit)debitũ tẽpus an reuertẽ-
tib.morbo incipiente, magnã fas eſt diligentiã adhibere in ſanguine pro rõne
morbi vlterius mittendo:pſertim ſi anticipationẽ ex copia ꝓficiſci cõperiamus,
quo caſu nullo interpoſito tpe,ex talo primo quantũ ſat ſit ad impetum naturæ
ſuuandum ſanguinẽ mittemus,q̃ ſi neceſſitas vlterius pergat, & vteri plenitu-
do depoſita ſit:audacter ex brachio,vel ea parte,q̃ affectus poſtulauerit, ſangui
nẽ mittere licebit.Siquidẽ ſymptomaticæ vacuationes id permittere vñr, quin-
imo expoſcere ſæpiſſimè. Quapropter in anticipatione menſiũ differre nõ licet
vlteriorẽ ſanguinis detractionẽ,ſi affectionẽ poſtulare cõperiamus, ſicut in a-
liis menſtruorũ cũ morbo implexib.ſed protinus ipſum mittere,ſi ex vteri ple-
nitudine prodeat,ex talo,nõ ſemel,ſed bis,& pluries: ſin aliter, ſemel ex talo
quantũ ſat fuerit·& affectus poſtulauerit,nimirũ quod ſufficiat cõſuetæ purga-
tionis quantitati rñdere,idq; maxime ſi affectio ex his ſit, q̃ caput irruere ſolẽt,
vt in ardentiſſimis febrib.conſpicimus:deinceps verò ex brachio. Secus quidẽ
B res ſe hẽt in reliqs vacuationũ generib.in quibus plus tẽporis expectare opor-
tet,ac differre,donec natura,vel quieuerit,uel ſaltẽ remiſſius egerit. Quo tpe
apparentibus tantũ ſtilla ſanguinis,aut vteri ſanguinolentis purgamentis, vrgẽ
te affectu,pharmaco purgare tantũ,ac ſæpe neceſſariũ exiſtit:pſertim ſi ꝓcedẽte
iã morbo,ac eunte ad iudicationẽ,anticipatio fiat.Quibus proculdubio tẽpori-
bus cõiectandũ erit vitioſos humores,acres,& mordaces id efficere: ob idq; ꝓ-
perandũ eſt ad purgationẽ ne eorũ vitiũ intus perperã cohibitũ in grauius ma-
lũ cõmigret. Verũ ſi in morborũ principiis ex humorũ corruptela potius,q̃ co-
pia menſtruũ anteuerterit ſtatutũ tẽpus,magis ob id innitẽdũ eſt ſanguinis de-
tractionib.q̃ purgationi,licet partius q̃ in primo caſu,quod in ſtatu,& declina
tione fieri minimè licet,ſed vberius purgandũ,quia ea tẽpora ex artis rõne pur
gationi potius,q̃ ſanguinis detractioni idonea ſunt:niſi ẽt eiſdẽ tẽporib. ſangui
nẽ abundare cognitũ ſit,quod vtile foret à principio affectus impedire: nã pe-
riculo plenũ eſt ſanguinẽ in ſtatu,aut prope ipſum abundare. Quòd ſi ob medi
ci,aut laborantis negligentiã factũ nõ ſit, & menſes ea cauſa in ſtatu inſtillaue-
C rint,ſanguis quidẽ eo tpe mittendus eſt,cautius tñ q̃ in principio, ſicut in prin-
cipio cautius purgãdũ,q̃ in declinatione,idq; ſi neceſſitas vrgeat, mẽſib. adhuc
ex toto nõ finitis.Itaq; debitũ tẽpus menſtruis anteuertentib.in morborũ prin-
cipijs,mittendus ſanguis ocyſſimè ex talo eſt:& ſi neceſſitas vrget,ex brachio ip
ſis nondũ finitis:pſertim ſi ex totius plenitudine anticipatio fiat:ſin aliter, id fie
ri quoq; põt,ſed partius purgandũ tñ ſi id plurimũ affectionẽ expoſcere cõſpi-
ciamus,ipſis tñ iamiam deſinentibus,idq; maxima cum affectus vrgentia, ac ꝓ-
nuntiato prius damno ab aſſumpto pharmaco, & maximo periculo ex dilatio-
ne.In aliis verò vacuationibus,vt ſuperius dictum eſt,fieri põt. At ſi in ſtatu,aut
declinatione anticipatio accidat,& morbus præſtiterit expectãdi inducias, dif-
ferre purgationẽ tutius eſt:ſin aliter,iam deſinente menſtruo, & nuſquã aliter:
licet his tẽporibus audacius purgate liceat facta collatione ad principiũ,vt nu-
per diximus:pſertim vitioſis humoribus cauſam anticipationi præſtantib. Hæc
autem optime lector animo frequenter euolues, vt ex mentis exercitatione, &
artis principijs peritiã aſſequaris,qua in rebus grauiorib.& difficillimis, qua-
les huiuſcemodi ſunt,rectum ad agendũ poſſis proferre iudiciũ,ac decretum.

De

De duris, & de cancrosis mammarum tumoribus. *Cap.* 17. A

AD menſtruam quoque purgationem,& ad eius proculdubio vitia pertinere exiſtimamus eos tumores præter naturam,quod fœminarum mammis adnaſcentes vulgari nomine,zaratanes, nuncupari conſpicimus,malum quidem maiori ex parte fœminis familiare,graue,difficile,& maioris,ac periculoſioris prçludium. De cuius ſanè natura, & eſſentia non ſatis conuenit inter autores: quamobrem hac in parte eius conditionem,& differentias explicabo docens cauſas, ſigna, & veram præcauendi,& curandi methodum,ſi prius docuero, quales in mammis experimento, & obſeruatione comperiamus tumorum differentias prædicto tumorum generi perſimiles adnaſci.

Quia mãmæ laxacũ ſint, plures, & grandes uenas habēt ob idque receptioni prōptiſſima exiſtunt.

Frequentiſſimè quidem in fœminarum mammis(in ijs præſertim, quæ viro orbatæ ſunt,aut parere ante debitum tempus deſierunt,vel ſteriles exiſtunt: ſicut in virginibus,quæ iam grandiores ſunt & viro maturæ)duros conſpicimus ſuccreſcere tumores mille accidentibus præditos: quos quidem ob id rude vulgus exiſtimat cancros eſſe, aut eoſdem ſemper minari. Verùm vt rem à primis principijs aggrediamur,expendat diligens lector experimento quotidiano eſſe confirmatum,ſex tumorum durorum ſortes cancrum ſimulantes,aut minantes,fœminarum mammis ſuccreſcere poſſe: has quidem præter communes tumorum differentias.Prima porrò ex craſſo fit, & caliginoſo flatu mammam vniuerſam diſtendente duceneq; eam in turgorem.Altera dum mammarum glandulæ humore aliquo fluente,aut ſenſim,& paulatim ibidem concreto, & infarcto tument,dolent aut citra dolorem turgent.Alia verò dum ex pituita vel quouis alio craſſo humore à capite fluente,vel aliunde in mammas tranſmiſſo,aliquid imbibitur citra collectionem in ipſis factam,cuius ratione duræ apparent mammæ,dolentes quidem,ſi bilis flauç,vel aduſti alicuius humoris aliquid acceſſerit,indolentes verò,ſi citra ipſos fluat. Quo proculdubio malo affecta mãma in maiorem molem augeatur citra tumorem aliquem parti alicui eius peculiarem. Quod ob id fieri ſcimus,quia humor imbibitus potius exiſtit, quam alicubi collectus:res ſanè ad tumorum præternaturam confectionem apprimè neceſſaria.Quarta quidem duritiei ſpecies fit,cum ſcrophula mammis adnaſcitur:quod frequentiſſimum eſt: vel glandula ipſa in ſcirrhum conuerſa, duritiẽ in mammis repræſentat non leuem.Quinta ſanè fit,dum ex cauſis huic rei proficuis ſcirrhoſus tumor in mamma paulatim congeritur.Sexta porrò,& vltima, cum ſcirrhoſus tumor, vel quiuis alius ex prædictis in cancrum migrare nititur, aut iamiam in eum mutatus exiſtit; idque cum vlcere,aut citra ipſum.Verum vt quiſque hæc omnia diſtinguere ſciat, ac præcauere, & pro vſu, & indigentia curare diſcat: placuit hac in parte cuiuſque ſeorſum meminiſſe, & ſigna, cauſas ac medendi rationem docere, nene nobis vſquam accidat, quod multis eueniſſe ſcimus, nimirum, ex negligentia propter mali ignorationem, aut ex nimia diligentia propter ruſticum futuri mali timorem, in grauiora pericula fœminas deferre, curatione potius, quàm ſua ſponte vi morbi excitata.

Fœmi-

A Fœminis quidé ijs,quibus,& menſes,& ſemen ex ſuppreſſione, aut impro- *De flatuoſo mammarum tumore.*
ſpera purgatione corrumpuntur,& in vtero,& vicinis partibus exiſtétes , ibiq; corrupti,& vtcunq; vitiati,à ſe craſſos halitus fundunt: ſuccreſcit facilè ob ſympathiam his partibus propriam , vt commoto ex aliqua euidenti vel abdita cauſa flatu,illucq; delato,cor dolitet,& mammæ(ſiniſtra præſertim)turgeant,ac in tumorem eleuentur dolore non leui,ſimul cum brachijs,& totius lateris conſenſu,& cruciatibus.Quã ſanè tumidam doloroſamq; mammarum affectionũ multi dolore,& tumore decepti indicant tumoré eſſe cancroſum, vel cancrum minanté. Verum ſi quis ré hanc diligentiùs penſitet,comperiet cauſas habere ꝑdictam affectionem cognitu quidem faciles,præcautione verò difficillimas,& ſua *Cauſa.*
natura graues.Prima ſanè omnium eſt obſtructio, quæ vel menſium purgationem cohibet, minuit aut remoratur , vel vteri neceſſaria, ac vtilia purgamenta ſupprimit.Secunda quidem excretionis priuatio eſſe cenſetur , ſiue inconſueta fuerit,ſiue conſueta.Ex quibus iam tertia prodit,nimirum,excremétorum , aut humorum, quos nuper diximus , corruptio : ex quibus vel adaucta fuliginum
B copia,vel plus iuſto cohibita aliquid ad reliquas corporis partes tranſmitti neceſſum eſt:ad eas præſertim,quibus maiori conſortio cohæret,& gaudet vterus ipſe.Quo fit,vt ſuccreſcat quarta,& vltima cauſa,ac immediatior, videlicet, ob flatum in mammis receptum tenſio , quæ tumoris naturam æmulatur . Verùm quia huic parti propriè ſunt partes quædam,quæ dolore poſſunt,& rurſus halitus maiori ex parte vitioſus,corruptus,acris & mordax exiſtit , fit ſubinde facilè,vt dolorem haud mediocrem edant: quinimo doloribus cancrorum perſimilem,grauem quidem & acutum,ob halitus illuc aſcendentis naturam, & cõditionem : extenſum etiam , & pluribus partibus communem ob colligantiam & conſortium mammarum cum brachijs,ſcapulis,coſtis,& his proximis partibus.Quibus ſanè,& cauſas,et cauſarum differentiã haud difficulter diſtingues, vt huic malo prouidens præcauere facilè poſſis , quominus ad maiora , & grauiora fiat commeatus : quippe non difficulter in affectione hac aſcendente aliquo ex reſiduis humoribus vel excrementis,ſchirrhoſa,& poſtmodum cãcroſa efficitur durities,quòd frequenter accidiſſe comperimus.

C Reperiet diligens medicus,ſi rem hanc attento animo conſiderauerit,affectũ *Signa.*
hunc mammarum flatuoſum eſſe tumorem,quem(licèt mammæ ciuitatem inſignem non habeãt)in eiſdem fieri facillimum eſt ob ſpongiam, raram, & laxã naturam,q̃ ſortiuntur:quò fit vt non difficulter recipiant flatum,& aliquo tꝑis ſpatio pertinaciter contineant.Quem ſanè tumorem noſces,& ab alijs eiuſdem partis tumoribus diſtingues,quia in eo,ſi quis mammam manibus comprimat, reperiet vniuerſam eſſe in tumorem elatam,tenſam, dolentem , & non vnicam eius partem,neq; quid peculiare in ipſa tumidum,aut dolens exiſtens,ſed rigida tota eſt.Grandulas ét eius citra dolorem continget attrectabitq;: ꝙ ſi qñ dolitent,potius extenſione,q̃ ex duritie fieri comperiet.Sed diſtingues eam affectionem à reliquis duris,quia in ea,vera durities nõ reperitur,ſed tenſio,& turgor, res quidem longè diuerſa à duritie.Præterea id cognoſces,ꝙ in reliquis mãmarum tumoribus ſemper aliquid durum remanet,doloroſum vel dolore carens, diuq; perſeuerans:at in turgétia ſeu inflatione ꝑ interualla quod tenſum eſt re-

peries

peries, idque uel menstruationis tempore, uel per lunares circuitus, aut ex aliqua occasione, uel citra ipsam. Fœmina item mœsta est, aut animo deficit, uel uteri, aut hypocondiorum, ac cordis dolore premitur. Sed quod frequentius ipsis accidit, saltus quidem cordis est, & palpitatio: deniq; dum aliquid eorum, q̃ in utero præter naturam retentam computrescit, mouetur, magis, ac magis prædicta affectio exacerbatur. Quibus sanè occasionib. cessantib. vel sponte, uel p̃sidio quouis mox subsideat mammæ, & dolore leuantur, & accidentia omnia, quæ mammarum tumorem comitabantur, cessare uidentur. Habet etiam id peculiare hoc tumorum genus, ut difficilis sit iudicii, quod plerunque uel aliis tumoribus adiungatur, uel durante affectu mox alter succrescat. A

Curādi ratio. Magni quidem est momenti in hoc malo prouidentia: quippe ipso prædito, aut extirpato, maiora proculdubio præcauemus: ob id qui uerã desiderat nosse curandi rationem, legat c. de uiduarum, & uirg. melancholia lib. 2. huius operis, ante quidem, quàm curatrices adhibeat manus. Interim tamen sciat primum curandi principium pendere ex ea uacuatione, quæ sanguinem in utero abundantem minuat, scissa uena, quæ utero correspondeat, qualis est, quæ in malleolis reperitur, ea porro quantitate, quæ plenitudini, habitui, ac menstruorũ priuationi æqualis existat. Quo sanè præsidio triplex præstamus beneficium: sanguinem nimirum, ne putrescat, uacuatione facta efficimus: menses euocamus, & ultimo eorum ad minus defectum supplemus: præterea prouidemus, ne affectus ex flatuosum in scirrhosum, aut uerum cancrum commigret. Quam etiã sanguinis detractionem tutius, & commodius per interualla facies, saltẽ quarto quoq; mense, menstruationis tpe. Interim tñ aliis præsidiis menses euocare opus erit, ijs quidem, quæ (ut dictum est proprio cap.) id efficere nata sint, uel exhibito chalybe præparato, crurum lauacris, insessionibus in calida aqua, uel pedibus ibidem diu immorantibus, ligaueris, cucurbitulis, & modico exercitio. Verum quia uires non permittunt rem omnem sanguinis missionib. iusto frequentioribus fieri, & quia coniectabile ẽt est, corpus uniuersum, mesereon, uteri uenas, iecoris, aut splenis scatere crudis, melancholicisve, aut utcunq; aliter uitiatis excrementis, ex usu erit his medicamẽtis per uices, & interualla corpus purgare, quæ diximus cap. nuper citato. Huius sanè census sunt cõfectio hamec sine scãmoneo, & colocintide, agaricus, folia senæ infusa, decocta, uel pruna damascena, saccharo, & prædicta decoctione condita: ualet & syrupus ex p̃dictis foliis confectus cum passulis, & succo borraginis, addita pro libra decoctionis ℥.j. lapidis lazuli linteo molli ligata, & per diem integrum macerata, & expressa, cuius ℥.iiij. porrigere poteris. Præterea, facta purgatione, cordi prouidendũ est ijs, quæ flatũ discutiant, qualia abundè reperies c. de cordis affect. Deinceps tñ mammis apponere oportet linteolũ crudum aqua uitæ sæpius madefactum, & umbroso loco exiccatum, uel eidẽ saponis spuma imbutũ, aut oleo liliorum, de sambuco, vel ex semine, aut radice angelicæ confecto. Præstat, & confectum ceratum ex eisdem cum modica cera, balsamo, uel oleo abietis, ac pulueribus plumbi usti, & non loti, anisi, aut seminis rutæ. Cui ẽt usui non parum proderunt, pleraque ex ijs, quæ inferius hoc cap. sum dicturus, præsertim ea, quæ discussoriam, & anodynam obtinuerint efficaciam, uelut est oleũ de naphasolum, uel cum modice cera, uel aliud ex nup dictis. In qua sanè curatione B C

A eam victus rationem institues, quæ & parca sit, & optimi nutrimenti: cum potius parsimonia ne, vel crudum ex alimento quid supersit, & obstructionib. obsit, vel malum in aliud degeneret, nimirum, in ventris, aut vteri inflationem.

Solet non rarò in fœminis (quibus, aut menstrua deficiunt, aut improsperè profluunt) caput fluxionibus doloribusq; grauissimis tentari: quibus sanè occasionib. aliquid eius, quod influit in mammas, vel ex vtero illuc commigrat, ipsas in tumorem eleuat vniuersas cum dolore vel citra ipsum. Quæ porrò affectio non leuibus, aut vtcumq; adhibitis præsidiis subsidebit mitescetque: quin potius minari grauius aliquod malum videtur, præsertim cum in ea affectione tota mamma intumescat, velut in præcedenti dictum est: ceterum dissident, quod in illa flatuosa substantia, in hac verò humor magnitudinem, & turgétiam efficit. Quamobrem etiamsi causæ ratione differant, morbum tamen in magnitudine vtraque constituit. *De mãmis duris, et turgentibus humore.*

Causas habet hæc tumorum species non contemnendas: vnam quidem menstruorũ suppressioně, cuius ratione facto recursu ad mãmas, easdě præ copia in B tumorem eleuat, doloremq; subinde concitat, dum nimis tenduntur, aut dũ id, quod influit, acrius, mordaciusq; extiterit. Quod etiam secundò contigisse cernimus cõfluente à capite tenui pituita flatibus admixta, præsertim si dolor simul accesserit. Ex quibus causis scimus fœminas non rarò graui dolore premi, idq; nõ in mãmis solùm, sed in humeris ět, brachijs, ac sub alis, ita vt plures existimarint, cancri esse principium: nec omnino sanè falluntur, præsertim si quis eã affectionem negligenter tractet: nam sæpe eius, quod influit, aliquid in duritiem ita grauem commigrat, vt difficile nõ sit credere, in cancrum quoq; posse degenerare: & ob id curandum est eam affectionem rectè distinguere, precauere, & curare, ne quid præter institutum nobis inopinatò accidat. *Causæ.*

Cognosces aũt hanc affectionem, distinguesq; à cæteris sibi similibus, quod in hac tota mamma intumescat, doleatq; etiam æqualiter tota: item quod nulla sit in ea pars, quæ magis quã altera induruerit: licet cum morbus diu durat, id quoq; reperiatur. Præterea id cognosces, quod per interualla ac certis quibusdam temporibus tumores doloresque exacerbari magis contingat: quod sanè ad pěnsum fluxionum, vel prope tempus menstruationis euidentius fiet, ac subsidebit C protinus, vel cessante fluxu, vel mensibus prætereuntibus, & eò quidem citiùs, quò magis sanguine menstruo purgata fuerit mulier, licet nonnihil in mãmis semper dolorosum supersit, quod in inflatione non accidit, quia penitus, quod flatuosum est resoluitur. *Signa.*

In hac quidě affectione ei causæ prouidebis primò, q̃ cognoueris malo principium pstare. Sic etenim capite affecto, & instillante in mãmas, primitus exiccantě victus modum instituies ex passulis nimirum amygdalis tostis, amylo, melle rosaceo, ante oěm victum assumpto: in gestis postmodũ auium assatis carnibus cum potu ex aqua anisi, vel radicis chinæ, aut spartæ parellæ. Quo quidem facto ad medicinalia te conferes præsidia purgato priùs corpore: caput ět pilulis parua & frequěti purgatione euacuabis. Quem sanè vsum præstant pilulæ sine quibus, aureæ, arabicæ, ex hiera, ex agarico, ex hiera & agarico simul: ac si ventrem affectioni consentire comperias, ex mastichinis quantum sat sit porriges, vel ex mecho acano, indica nimirũ radice. Exhibebis quoq; noctu coriandrum *Curadi ratio.*

præpa-

præparatum uel anisum tostum, aut puluerem spartæ parellæ cum ouis sorbilibus, aut pilulas ex agarico, & spartæ parellæ decocto confectas. Verùm si hæc (præsertim adhibitis crurum frictionibus, lauacris, & imperato modico exercitio) prodesse non videantur, confugiendum proculdubio est ad sudandi munera, quæ in hac affectione magni esse momenti creditur. Quod præsidium parabis decocto spartæ, aut radicis chinæ, vel serapium ex prædictis conficies, quod sanè non minoris momenti esse scio. Cæterũ si ne hæc quidem sufficere constet, fontanellam altero brachiorũ aperire proficuum, & summopere necessarium existet. His quidem factis mammas ijs medicamentis tractabis, quæ resoluendi, & modicè laxandi vires habent, quale creditur esse vnguentum, ceratum vel cerotum ex oleo amygdalarum dulcium, de semine lini, liliorum, axungia gallinæ, & anseris cum modico diaquilone, loco ceræ: facto vnguẽto vel ceroto, put magis placuerit. Prodest, & emplastrum filij Zachariæ cum diaquilone, & pulueribus ireos. Itẽ si mamma nimio dolore, aut calore crucietur, ex vsu est vnguẽtum rosaceum cum modico plumbi usti, & cera alba: aut idẽ vnguẽtum sępius in mortario plumbeo agitatum, uel oleum omphacinum cum pinguedine gallinæ, & oleo amygdalarum dulcium, quæ etiam in eodem mortario sępiùs agitentur, & proderunt magis, si ex eisdem ceratum cum modico diaquilone, uel cera confeceris. Cui etiam affectioni consimilem curationẽ adhibebis, si ex suppressis, aut improsperè fluentibus mensibus mammas indurari comperias: præterquàm quod vniuersalis prouidentia, non quidem in purgatione, sed in mensium prouocatione & sanguinis missione ex talo præmittenda est: cui quidem curationi innittendum erit ante particularem auxiliorum administrationem.

De duris mammarum glãdulis ac de earũ scrophulis.

Inter eas mammarũ affectiones, q̃ cancrum simulant, aut minantur, una profectò est glandularũ, q̃ in mammis ꝑm naturam existunt, durities, aut noua glãdulosi tumoris generatio siue dolens, siue dolore carens existat. Solet quidẽ nõ raró (quemadmodum amygdalis, & columellæ in ore euenire conspicimus) in mammis quoq; fluxio eius conditionis delabi, quæ sola citra inflãmationẽ, durum tumorẽ concitare nata est. Quẽ sanè affectũ; si dolorem sibi comitẽ habeat, non pauci inter medicos tumorem esse cancrum minantẽ iudicant: verùm, vt mea mens est, longè ab eius natura dissedet. Quod equidẽ constabit, si quis cõsideret, hanc affectionem dupliciter posse mammis succrescere: vno quidẽ glandula ipsa glãdiori ac duriori facta: altero verò, dũ in mamma glandulosus quidam tumor progignitur, qui ei generi tumorum incumbit, quod scrophulas obtinere scimus: quẽ sanè multis rõnibus scrophulam esse arbitramur: & ad scirrhosam naturã Gal. lib. de tumoribus præter naturam, & 13. metho. reduxit dicens. Scrophulas esse glandulas in schirrum conuersas. Quorum sanè tumorũ vnumquemq; mãmis euenire non raró conspicimus: quippe aliquando glãdulas indurari scimus: nonnunquã verò alias ipsis persimiles mãmis ꝑter naturam accrescere. Quamobrẽ considerandũ est, glandulas duobus modis indurari, aut (vt rectiùs loquar) apparere induratas: vno quidem affluente humore pituitoso & fluxili, q in eisdẽ glãdulis turgorem creat sine dolore, vel fluxione admixto acri, & bilioso humore, quo cruciatus nõ leues immamis, & vicinis partib. ĩferũt: altero etenim cũ ĩ ipsa mãma, haud sec⁹, ac ĩ alijs eius naturæ partibus scrophula gignitur. Inquit. n. Celsus. lib. 5. cap. de strumis. Nascuntur maximę strumæ

A mæ in ceruice, sed etiam in alis, & inguinibus, & in lateribus, in mãmis quoq; fœminarũ se reperisse, chirurgus Mages autor est. Quàm sanè huius viri opinionẽ verissimã in plerisq; fœminis comperimus: in quarum mãmis strumosus tumor succrescit ex cõcreto pure, vel sanguine form glandulæ adipiscente: quã et sententiã Tagaultium tueri euidenter constat. Cuius proculdubio naturæ arbitramur esse non paucos ex tumoribus, qui cũ dolore fœminarũ mãmas extorquent, quos subinde medici existimant cancros esse, aut minari, cũ meo, & multorũ experimento constet, nullam aliã acquirere (nec diuturno adhuc tẽpore) conditionẽ, sed eo statu pluribus annis perstare, nõ sine magna quorundã admiratione. Causas quidem habent hi glandulosi tumores longè diuersas, sicut & naturã diuersam sortiuntur (vt d ctũ est) per paulatinam congestionẽ alter: alter verò per defluxũ. Quippe glandulas fieri turgentes contingit, vel menstruis deficientibus recurrentibusq; ad mãmas, vel defluente tenui aliquo humore pituitoso solo, vel seroso sibi admixto. Vt his fœminis accidere conspicimus, q̃ cantu, vel quouis alio superiorũ partium exercitio nimis vtuntur, mẽsibus quidẽ fluentibus, aut imminẽtibus fluere. Ex quo iã constabit glandulosis mãmarum partibus humorẽ hunc suscepantibus dolorẽ, & magnitudinẽ accedere, ita vt glãdulas, quas antea percipere erat difficile, iã vel leuissimo tactu cõperiamus duras, vel dolentes, aut vtroq; dãno affectas. Strumã verò ex purulento, & sanguineo humore fieri refert Celsus, quam equidẽ causam fœminarum mammas hoc malo perdere, maiori ex parte arbitror ob mensium defectum, & putredinem: licèt strumas plerunq; ex crassis, & viscidis humoribus notissimũ sit prodire, quod etiam in fœminarum mammis accidere nõ raro comperimus. *Causa.*

B

Facilè quidẽ noscimus hos tumores tactu, cæterum difficulter distinguimus vnũ ab altero: nã vterq; duritiẽ obtinet non leuẽ, dolent ambo, sed magis phygetlon, q̃ scropula. Habet tñ hoc peculiare excrescens glandula, q̃ ad phygetlõ non sine ratione reduximus, q non semper, sed affluẽte humore, doloribus, & cruciãtibus exacerbetur, idq; iuxta fluentis humoris naturã, & conditionẽ: subsident quidẽ, & sedantur dolores quouis presidio, aut sponte resoluto humore. Prætereà glandula facilè hinc inde mouetur, scrophula verò immobilis scirrhi instar existit sine dolore, & maiori duritie ꝑdita, ita vt non immeritò qs scirrhũ dixerit. Verũ à scirrho peritus distinguet, quia indurata plerũq; dolet, scirrhus, aut scrophula minimè, aut per q̃ raro. Itẽ glãdula detumescit ocyssimè quouis ꝑsidio adhibito, scrophula verò non, nisi diu ꝑsidia adhibueris. Tandẽ licèt glãdula indurata brachia quoq; & clauiculã plerunq; dolendo attingat, neq; ita molestus dolor est, neq; perstans, vt reliquorũ tumorũ, qui cancrũ minant, nisi iã glãdula in scirrhũ cõmigret, qd potius ex incuria medicorũ, q̃ ex affectionis natura proficisci arbitror. Vltimò tñ scrophula vnũ locũ obsidet, vnãve duritiẽ repræsentat: at glãdula plerunq, in paruulos secatur tumores, seu extuberãtias intra mãmas diuagantes, quas vix vna ex parte comprehendere poteris, etiam si bis, aut ter mammam attingas, sed semper nouũ obsidere locum repræsentãt. *Signa.*

C

Huic affectioni curandi ratio existit duplex, altera quidẽ, quæ duritiẽ emolliat: altera verò, quæ & cancrũ inhibeat, & si quid eius factum est, augmentum præcaueat. Hæc aũt vna est, & in glandulis induratis & in scrophulis: nã primò expendisse necessium erit ante oẽ opus, traxerit, ne principiũ durities ex impro- *Curãdi ratio.*

ba viuẽdi ſorte, an ex menſtrua purgatione perperã fluente. Quòd ſi primũ, eã viuendi legẽ inſtitues, quæ ex toto ſit pręcedenti aduerſa: verùm cum plerumq; ex craſſis, viſcidis, ac pituitoſis humoribus affectio originẽ ſortiatur, victũ porriges extenuantẽ, ſiccum, & modicè calidum, fugereq; præcipies ægrotantem à craſſis, viſcidis & coctu difficillimis alimentis, ac ſolũ ipſi concedes arietũ, vitulorum, auium montanarũ ac domeſticarum carnes cũ paſſulis, & amygdalis toſtis, ficubus, & alijs, quæ prædictis ſimilia exiſtãt. Potus ſit ex aqua cinnamomi, uniſi, vel (quod magis probo) ex radice chinę, vel ſpartæ parellæ decoctus. Cęnã verò, q̃ tenuem imperabis ex ouis, aut pyris aſſis, vel fructu aliquo ſaccharo condito. Exercitiũ ſit moderato maius ante cibũ, & ſummo mane factum. Verũ in medicinalibus pręceptis hoc primũ dignum obſeruatione exiſtimo, nimirũ, frequentiores debere eſſe purgationes, minutas tñ, & facta prius per extenuantia, & inſcindentia pharmaca præparatione. Quod ſanè probè facies ſyrupis de viſantijs, de radicibus, hydromelite, rhodomele, & ſimilibus. Poſt modũ verò eã purgationẽ inſtitues, qua craſſos humores educas, velut eſt ea, quæ ex agarico parat, turpeto, cartamo, folijs ſenę, pilulis ex hiera, maſtichinis, elephãginis, & alijs, q̃ conſimiles habeant vires. Quòd ſi hæc prodeſſe nõ videantur, ad artificiales ſudationes veniendũ eſſe conſuli rei difficultas: quas ſanè moliri oportet decocto radicis chinæ, aut ſpartæ parellæ: ac probarẽ maximè in hac re ſerapiũ aliquo ex p̃dictis decoctis confectũ, eo mõ, quẽ docuimus. lib. 1. de p̃ſid. indica. His quidẽ factis, & ut par eſt, pro viribus ęgrotantis, & morbi indigẽtia repetitis, ad topica auxilia confugiendũ eſt, qualia mox referam, ſi prius dixero, quid agendũ ſi menſtruis deficiẽtibus, vel improbè fluentibus ſi eos huic malo p̃ſtare principiũ conſtet. Quippe in hoc caſu initiũ curationis auſpicandũ arbitror à ſanguinis detractione: ſi plenitudo adfuerit non leuis, ex brachiorũ baſilica, quindecim nimirũ diebus, plus minusve paululũ, ante menſtruationis tẽpus: ſi naliter, vel ſi iam mẽſes inſtauerint, vel nuper præterierint, diminuteq; proceſſerint, ex talo. Quo facto pro plenitudinis copia ad menſiũ prouocationem properandũ eſt ijs, q̃ proprio ca. diximus. Interim tñ non eſt ab re bis terve in anno ſanguinẽ ex brachio è regione mãmæ affectę minuere. Poſtmodũ glandulis ex acri, vel nimis tenui fluxione induratis inunctionẽ parabis ex oleo roſaceo, pinguedine gallinæ, anatis, & butyro, ac modica cera alba. Itẽ ex vnguẽto roſaceo, & cera, ex oleo roſaceo, ex oleo amygdalarũ dulciũ, ſeſamino, violarũ, & axungia anatis ſępius in plũbeo mortario agitatis: vel ex emplaſtro filij Zachariæ cũ modico plũbi vſti ſępiſſimè loti. Quibus, ceſſante iam fluxione, ac ſi reſoluendi mens fuerit, dolore oĩno remiſſo, addes olei chamæmeli, vel liliorũ quantũ ſat ſit, vt citra nouã attractionẽ, aut caloris concitationẽ reſoluas, id q̃d emollitum vi emollientiũ pharmacorũ iam ſteterit, diu etenim in his perſiſtes, aut telã conficies his vnguentis imbutam, quæ fixius mammis adhæreat, donec vel dolorẽ ceſſaſſe, vel duritiem mitiorem eſſe comperias: nouatis ad tempus his præſidijs.

Verùm ſi duritiem in ſcrophulã, aut ſcirrhi effigiẽ migraſſe cõperias, p̃miſſa vniuerſali prouidentia, q̃ diximus, ex purgatione paulò efficacioribus facta vteris: velut fieri ſolet radice indica mechoacam appellata, & diaturbit à Raſio ſcripto lib. 9. ad Almanſorẽ cap. de colica, & alijs id genus. Et rurſus facta cõſideratione eorũ excrementorum, q̃ ex malo viuendi genere prodeunt, necnon, & ex men-

A menſtruis ſuppreſſis,aut improbè fluentibus,ea oĩum habita prouidentia, quã
ſuperius diximus. Quo facto,ad topica peculiarius veniendũ eſſe cõſulit rei na
tura,& cõditio,q̃ prędictis cedere nequit,niſi grauiora adhibeas.Quamobrẽ co
gnitis mãmarũ ſcrophulis,duplex erit curãdi ratio (nã licèt hoc tumorũ genus
in cancrũ ob humoris ſortẽ non ita facilè degeneret,ſed diu in eadẽ ſpẽ perſtet,
cũ hoc tñ haud leuẽ prærequirit in artifice diligentiã) vna quidem,q̃ ſenſim,&
paulatim emollientibus, & diſcuſſorijs auxilijs paulo efficacioribus tumorem
diſſipet:altera verò,q̃ radicitus manus opera tumorẽ euellat. Primò hanc emol
litionẽ,& diſcuſſionẽ tentabis,donec ex toto durities euaneſcat : huius miniſte
rij ſunt emplaſtrũ nigrum Gal. adſcriptũ li. 6.phar.ge. q̃d recipit olei vete is.℥.
iij.viridi æris.ʒ.iij.picis.℥.j.ſ.ladani.ʒ.vj.lythargirij.℥.iij.fiat emplaſtrũ.Cui cõſi-
mile efficies,ſi addideris diaquil.mi.puluerẽ radicis ireos, & his iunctis empla
ſtrũ confeceris. Valet & diaquilon Meſue. Sed pretioſius his oĩbus eſt oleũ de
bufone,aut vnguentum ex eodẽ oleo,pice,& plumbo vſto,vel lythargirio cõ-
B fectum:itẽ idem oleũ cum díaqui.ad cerati formã redactũ.Cõfert,& emplaſtrũ
melilotum cum modico ammoniaco,& oleo liliorum,ac puluere radicis ireos.
Quod ſi ad maiorẽ duritiẽ affectio pueniat, cõficies emplaſtrũ ex radicib.althęę
coctis , & extractis per ſetã cum modico oleo ex bufone, pinguedine gallinæ ,
& anſeris,& puluere plumbi vſti,ac radicis ireos:q̃d profectò magnæ eſſe fru-
gis arbitror,p̃ſertim ſi nigritiẽ durities contraxerit:ſic & alia adhibebis,q̃ pau-
lò inferius recẽſebo in ſcirrhi curatione.Sed nõ eſt minoris momẽti apud chi-
micos medicos,id quod recipit nucum cupreſſi paria quinque,ficuũ paria tria,
radicis arundinis.℥.ſ.coquant in oximelite,poſt ſalis cõmunis,cineris ſpongię,
chalcitis ana ʒ.iij.iuri expreſſo addantur , mixtaq; in vnguẽti formã redigãtur.
Verùm ſi eò ſcrophulæ duritiẽ perueniſſe videas,q̃ præterquã,q̃ emollitio-
nẽ,aut ſuppurationẽ non cõſequaris ſimul radices in venas, & arterias inſerere
videatur,aut (vt rectius loquar) ad maiorẽ molẽ ſeſe extendat, tunc ſanè ad ma
nus opera peruenire neceſſum erit:inſciſſa nimirum mamma, prius ſcrophula
vtrinq; digitis cõpreſſa,quã tñ acu perforabis,& filo per foramen traiecto,ma-
nuq; ſiniſtra cõprehenſo,hinc inde leniter à mãmarum carne ſcalpello ſepara-
C bis,ita ut ſimul totã ſcrophulã cum pellicula extrahas: cauẽs ne pelliculæ quic
quã intus ſuperſit, q̃d tẽporis tractu regenerationi ſcrophularum principium
præſtet.Qua facta curatione vlcus per vnionẽ ſimplicẽ curabis, facta nimirum
futura, q̃ diſciſſas partes vniat:quẽ ſanè curationis modum nõ parum profuiſſe
conſtat. Verùm ſi intus quicquã ex pellicula,vel ſcrophula ipſa remanere com
periamus,ulcusve nimis dilaceratum eſſe,curare oportet ijs,q̃ ipſum digerant,
ac ſuperfluum exedant,uelut eſt unguentum ægyptiacum cum puluerib.alumi
nis,& albumine oui ſuperpoſitis,q̃ dolorem leniant. At dum uarias inſerere in
mãmas radices certum ſit,aliter quidẽ ipſam ſcrophulam tractare oportebit, ni
mirum factis iuxta p̃dictis radices in circuitu ſcrophulæ paruis inſciſſionibus
ſcalpello,vel ignito ferramẽto,ac immiſſe arſenico inſtar grani tritici minutiſſi
mi:hoc quidẽ in robuſtis fęminis, in alijs verò ſat eſt Vigonis puluerẽ immitte
re,ac deſuper vnguentum populeonis apponere,aut oxicrati pannum:quod fa
cies donec radices exeſas eſſe comperias . Quo facto,ſecedet facilè ſtruma,& vl
cus(ut par eſt) ſuppurantibus donec ad abſtergẽtia deueniendũ ſit,curabis.Po-

test ét struma curari affixo in medio eius candéti ferro, vel facta cum scalpello scissura: in q̃ ex causticis medicamétis aliquid immittere par erit, donec tota e strumæ caro exedat. Causticū huic vsui parat ex ferméti partibus, & vna arseni ci: ex quib. facta massa in furnello desiccabis, cuius instar nuclei pini modicum immittes. Abscindes ét scrophulā si fili modicum sumpseris, & in aquā arsenici ter quaterve immergas, donec vim caustici sumpsisse cōperias, quo sanè filo radicé scrophulæ ligabis, singulisq; diebus cōprimes, donec arefacta radice præ tabitudine, & aliméti defectu scrophula exarescat, & procidat, aut faciliùs abscindi possit. Quo facto reliquā curationé, vt vlcus expostulauerit, ministrabis, caués ne iterū malū reuertatur purgationibus, & victu moderato, & superposi to aliquo ex ijs emplastris, q̃ māmam roborét, & si q.d adhuc superest, discutiāt. A

De mā-marum scirrho.

Sese iam offert illud mammarū vitium, quod cancro finitimum existit, quinimo ipsius præludium esse plerunq; solet. Scirrhosa quidem durities, non rarò in fœminarum māmis, ita pertinacis naturæ, & malitiæ excrescit, vt vel difficulter emolliatur, vel facilè in cancrum migret. Quamobrem, & generationis modum, & naturam, & causas, ac signa ante curationem docere erit opus. B

Causa.

Generatur quippe in māmis scirrhosa durities vno è tribus modis, quantum ex varijs Gal. locis colligere potui. Primò quidem, ex atri humoris affluxu, id ét asserente eodem Gal. lib. de tumo. præ. na. per hæc verba. Quatuor. n. hi sunt, qui frequenter fiunt affectus propter influxū humorum, erisypelas, & ędema, inflāmatioq; & scirrhus. Quam equidé generationis rationem ijs feminis accidisse cōperimus, quibus obstructo splene, nequeuntq; sanguiné à melancholiæ spurcitia purgare, ipsum per vniuersum corporis ambitū redundare cogit: in quarum māmas haud difficulter illius humoris non parua portio influit, quæ sanè scirrhosam duritié tractu téporis contrahens, hmōi affectum progignit. Proficiscitur secundò eadé affectio ex vbertate melancholici, & crassi sanguinis, mēstruis non fluentibus, sed paulatim illuc non subitò (vt in primo generationis mō dictum est) recurrentibus. Ex quo proculdubio in eisdé venis, & carne condensato inæqualis in māmis durities succrescit, prædicto humore ad mammas velut alimento eunte. Qua etenim ratione fit facilè, vt per diuersas māmarum partes diuersi tumores duritie non leui polleant. Vltimò tamen scirrhosa hæc affectio per paulatinam (vt Medici ferunt) congestionem plerunq; succrescit, humore nimirum melancholico in dies magis, ac magis congesto, adhærescenteque, donec in immedicabilem duritiem, & magnitudinem succrescat: differt tamen hæc generationis ratio à secunda, quia in hac solùm in mammarum carne concrescit, & induratur humor, in illa verò in venis, & carne. C

Verùm quouis ex his tribus modis fiat, fieri ét tenetur vna è duabus causis, exiccatione videlicet in humore à calore facta, aut concretione ex frigido ingruente. Quippe humores, quos semel in aliquo māmarū loco contineri cōtingit, calor ita, resoluta tenui eorū parte, incrassat induratq;, vt in scirrhosam hāc duritié migrare per quā facilè conspicias. Quod profectò, vel ex frigiditate propria, uel externa, aut defectu proprij caloris adeò densari contingit, & coerceri, vt in grauissimā, & immedicabilé densitaté prōptè migrasse cōstet: mō id ex primæua generatione fiat: mō ex alio tumore perperā curato, à refrigerata nimirū iusto nimis inflāmatione, vel vehementer, aut ante tépus resolutione perpessa.

Est

A Est igitur scirrhosa durities tumor durus doloris expers quē (licet variā sortiat generationis rōnē) duplicis tñ differentiæ, & naturæ existere scimus: quippe alter exquisitus est, dolore carens, alter verò non exquisitus, leuē doloris speciē referens. Exquisitū eū censent autores q ex melāncholico fit sanguine, aut crassa pituita nimisq; condensata. Eū verò, qui sensu leui gaudet, ex alterius humoris miscella fieri constat, aut ex assato sanguine, humoreq; atro, quē bilē atrā appellant. Ex quib. cōstare arbitror causam huic malo materiā pstantē, nullā aliā esse q̄ humorem melancholicū, sanguinēq; crassum, aut nimis crassam pituitā, ni affectio, vt dictū est, illegitima fuerit. Neq; obstet quominus hæc vera sint Gal. li. 5. simp. c. 9. scirrhū fieri ex bile atra dixisse: nā eo loco, & sæpe alibi, arbitror, per verbum atrā bilē subintellexisse melancholiā, quemadmodū facilè colliges ex eiusdem autoris verbis, q loquens de medicamentis huic affectioni pficuis, illi necessaria esse emollientia auxilia pfitet, q̄ sanè morbis ex atra bile ortis cōuenire minimè possunt. Sed habet pter has causas generales, oībusq; cōes fœmineū corpus vnā aliam peculiarē, nimirum, mensiū suppressionem, & improsperam

B purgandi fœculentum sanguinem rōnem. Quippe cum purgatio illa crasso, melancholicoq; sanguini expurgando idonea sit, si qn̄ supprimi, aut vitiari contingat, vitiatos in corpore superesse humores nulli fore dubiū arbitror: quos sanè in graue aliquod malū prorumpere certum est, pſertim circa eā partem, cū qua maiorem habet vterus cōionem, & colligantiā: quo fit, vt fœminarum mammæ subinde facilè in hæc vitia prolabant: præterq̄ quod receptioni excrementorū ob laxitatem mãmarum, substantia prona sit. Huius affectionis signa haud facilè inuenies, ac licet inuenias non ob id vtcunq; cancrū minari pcipies, aut secus, quod in hac curatione maioris est momenti. Sed dignosces scirrhosam esse duritiem ex tumore sine dolore duro, ex inæquali corpulentia, ex colore fusco aut subnigro: sicut dum ex pituita pdit, ex subalbo colore; & corpulentia æqua biliori, vt ex Gal. constare vr lib. de tumor. pter naturā, c. 10. & 14. meth. c. 9. Nō exquisitum verò eo dignosces, q dolorem ad tactū præ se ferat, alioq minimū, aut per q̄ paruum: qua ēt rōne distinguetur ab imminente cancro, siquidem citra contractum dolet, & à quauis causa excandescit, exacerbaturq; magis, quod scirrho non exquisito cōuenire minimè pōt. Preterea generationē habet nō ex- *Signa.*

C quisitus ab exquisito diuersam: nā plerunq; per defluxum fieri constat, aut per intempestiuum discutientiā pharmacorum vsum, vel ex aliqua causa externa, q̄ dolorem in mammis excitauit, cuius occasione in eisdem aliquid indurnit, vel ex corporis vbertate ibidem confluxit: præterq̄ quod ex aliis tumorum præter naturam generibus proficisci solet, velut ex erisypelate, aut phlegmone.

Cùm duplicē hæc affectionis cōditio terminum sortiatur, resolutionē, nimirum, emollitione pmissa, vel cancri principium, in q̄ duo scirrhosā durities migrare plerunq; solet. Ob id quidē in hac curatione (pſertim in mãmis, quę ob ppriā laxitatem plus recipiunt, & facilius indurant) grangi diligentia emollitioni, & discussioni innitendum est, ne ad cancrum cōmigret. Erit igit in indurata hac affectione curandi via duplex, altera, quæ mollitionem efficere studeat: altera verò, quæ extrahere doceat id, quod in mammis durum superfit, ineptū alioqui emollitioni, aut resolutioni: nam suppurari hæc mala nunq̄ cōtingit, vt optimè Hip. docuisse constat li. 2. de mor. mu. per hæc verba. In mammis tubercula *Curādi ratio.*

fiunt dura partim maiora, partim minora, hæc aũt nõ fiunt suppurata, sed semp̃ A
duriora. Quinimo si quis suppurationẽ tentare audeat, dubiũ nõ est, affectionẽ
citius in cancrũ, aut exulcerationẽ degeneraturã. Antè tñ, q̃ ad emollitionẽ ve
nias, curandum proculdubio est, corpus ab excrementis, & crassis humorib. im
mune reddere, uel mensib. euocatis, si fortè defecerint, ablatis obstructionibus,
corpore purgato, uel sanguine misso, aut ad inferas sedes euocato, iuxta corpo-
tis affecti indigentiã q̃ppe nõnullis ꝓsunt euocatæ hemorrhoides, uel sanguis
ab eis missus, aliis sectiones ex talo, uel ex sinistra saluatella. Sed q̃d utilius esse
arbitror, est ter, quaterve in anno corpus à melancholico succo purgare, q̃d fa
cies, his medicamẽtis, q̃ superius diximus melancholiã posse purgare, uelut est
illud Matthioli, appellatũ, elleboris mundi, uel aliud q̃d hac lege cõficies: exci
pe ellebori nigri. ℈.ij. rhabarbari. ʒ.iij. zingiberis, cinnamomi, gariophyllorum
nucis muscatæ, an. ʒ.ſ. masticis croci, epithimi, an. ℈.ſ. radicis dulcis rasæ. ℥. iiij.
macerent̃ in musto, aut uino dulci ad cõsumptionẽ medietatis, & collaturæ su-
me cũ aqua lupulorũ. ℥.iij. Sed in uacuãdo his humorib. q̃ & difficiles sunt, & B
rarò cõibus medicamẽtis cedunt, arbitror summopere esse proficuũ, ꝑ interual
la p̃bere stibij p̃parati, modicũ, nimirũ. g.4. aut 5. nã id censeo esse, q̃d in his hu-
morib. cõsuluerat Hip. uidelicet ea medicamenta esse adhibenda, quorũ parũ
ingestũ plurimũ educat, ac licet primo accessu ualidum, & formidandũ uideat
medicamentum, usus tñ, & prudentia facilè mõstrabunt proficuum fore. Verũ
si his uti formidaueris, aliud ex elleboro parare poteris, q̃d utilissimũ fore arbi-
tror, recipit q̃dẽ corticũ mirobalanorum oĩum. ℥.ſ. polipodii. ℥. i. foliorũ senæ.
ʒ.iiij. agrimoniæ, florũ uiolarum, boraginis, & buglossæ, an. p. ij. bulliant simul
oĩa in seri lactis, li. iiij. ad cõsumptionẽ medietatis, & in fine adde epithymi. ℥.i.
ellebori nigri ʒ.j. misceant̃, & colet̃: ac fiat apozema, cuius ℥.ij. aut iij. porrigere
poteris. Quibus exhibitis aliq̃d ex cordialib. pharmacis uesperè porrigere poa
teris quale est, electariũ tria santhalorum de gẽmis, cõfectio alchermes, & alia
ejus naturæ: q̃ si mitiorib. purgantib. uti uelis, ea reperies facilè li. 2. c. de uir. &
uid. melancholia. Huic ẽt corpori eã uictus rõnem institues, q̃ crassis humorib.
extenuandis, & conterendis idonea sit: sic & exercitium, & reliquum uitæ stu-
dium pari pensu donec humores mitiores, & humectiores reddis. Postmodum C
uerò ad rectã emolliendi rõnem exequendã, considerabis, an tumor duritiẽ cõ
traxerit ex nimia humorum uiscidorum copia, q̃d haud difficulter cognosces
ex tactu: q̃ppe sic indurati tumores minus tactui resistunt, & quodãmodo cras-
sam duritiem præ se ferunt. In quo sanè affectu modicè calidis, Ϛicciorib. inscin-
dentibusq́; pharmacis p̃missis duritiem frenare opus est: huius naturæ sunt, q̃
ex aceto conficiunt̃ pharmaca, uelut œdematosis cõuenire dictum Gal. est, iu-
xta ipsis decretum li. 8. de comp. phar. lo. c. 8. inquit. n. Quæ uerò ob frigidos, &
uiscosos humores in solidis corpóribus imbutos indurantur, ex necessitate fri-
gidam habent affectionem, quare & calfacientibus simulq́; tenuium partium
pharmacis opus habent: hæc. n. sufficientia sunt, & ad uiscositatem humorũ in-
duratis partib. infartorum extergendam, & ad secundã crassitiem, & discutien-
dos humores ita extenuatos. Cuius ẽt fuit sententiæ li. 2. ad Glau. & 14. metho.
c. 5. Verum ex recta medendi ratione (ut nos lib. nostro, de indic. c. de emollien
tibus docuimus) constat induratis mammis, nec liberaliter, nec protinus acetũ
esse

A esse porrigendũ, nisi dum inueterata admodũ est durities, idq; aliorum medicamentorũ admixtione, ne vel mãmæ ocyssimè aceti viribus cõtabescant, vel scirrhosus tumor pressius indurescat. Quamobrẽ principium curationis auspicari oportet ab inunctionibus, q̃ cõficiuntur ex pinguedinibus, & oleo sabino, vel oleo, in quo incoxeris radicẽ lilij, cucumeris amari, anethũ, aut fenugræcũ. Præmittere ẽt conuenit fomentũ ex radicibus altheæ, maluarũ, & ex fenugreco, additis. ℥. ij. radicis cucumeris amari, ac folijs ẽt maluarũ, & branchæ vrsinæ cũ semine lini. Quibus per dies aliquot factis deueniendũ est ad pharmaca, q̃ acetũ recipiant, cũ moderatione tñ, quale est, quod hac lege conficitur. Excipe aceti mulsi, in quo percoxeris hyssopum, thymũ, pulegiũ, anethũ, radicẽ altheæ, & fenugræcũ. ℥. ij. pinguedinis anatis, anseris, & cerui, & ac olei rycini. ana. ℥. ij. bulliant sinu ad consumptionẽ aceti, & vtere, partẽ bis die inungendo. Quòd si efficacius efficere velis, adde ammoniaci. ʒ. ij. vel diaquilonis gũmati q̃tũ sit satis, vt fiat cerotũ, si solidior forma magis placuerit. Præstat, & diaquilon maius, præsertim si in eius confectione aceti modicũ addideris, vel pinguedinis anatis, & vituli momẽtum cũ oleo rycino, aut de radicibus lilij Idẽ quoq; beneficiũ

B præstat oxicroceũ, sed longè præstantius arbitror vnguentũ agrippa in cõmuni forma adhibitũ, vel ad solidiorẽ redactũ, cui admisces aliquod ex pharmacis, quæ vel corporis tẽperiem æmulentur, vel tumoris peculiarẽ aliquã conditionẽ respiciant: ego quidẽ censeo maioris adhuc momenti esse, si diu in mortario plũbeo id agitaueris. Quibus cognitis, facile erit maiorẽ pharmacorum copiã iuxta vsus varietatem effingere. Verum si duritiem tumor contraxerit, factã per intempestiuã resolutionẽ, siccitate in humoribus ibidẽ contentis inducta: curationẽ proculdubio aliter institues, præsertim cùm constet prædictæ duritiei caussam fuisse, aut Solẽ feruidũ, vel validũ exercitium, ardentissimã febrẽ, aut medicamentũ nimis calidũ importunè parti adhibitũ. Quippe humor oĩs eo ad terræ naturã propius accedit, quò magis aquosæ aereæq; substantiæ fuerit expers: quib. facilè priuatur vi calfacientiũ, & exsiccantiũ caussarũ. Qua quidẽ rõne humida pharmaca his profutura esse mihi, & oĩb. est cõpertum: primò, quia humidũ separat, id quod viscidũ est à parte, cui adhęret, & crassium mixtione attenuat. Sic. n. corp⁹ vniuersũ alimẽtis copiosioris, & humectioris substãtiæ reficere

C humectareq; prius oportet, nullo exercitio, lõgiori somno, & oĩ animi tranquillitate imperatis. Deinceps tñ duritiẽ emollies pinguib. & ijs, q̃ humectioia sunt: ob id linimẽtis maximè utendũ est, eo p̃sertim, quod conficitur ex mucilaginib. extractis oleo amygdalarũ dulciũ, aut decocto seminis maluarũ, uel cremore seminũ melonũ, ac ultimò, decocto fenugræci, altheæ, & similiũ: ex quib. addita pinguedine aliqua lento igne ad consumptionẽ decocti linimentũ cõficies, quo vteris, si prius partẽ mucilaginibus, & nuper dictis decoctis emollietis. Confert ẽt unguentũ ex radicib. altheæ coctis, pistatis, & extractis, per setã cum modico unguento rosaceo, uel resumptiuo confectum. Prodest & cerotũ refrigerans Gal. cum oleo amygdalarum dulcium: item oleum de seminib. melonis, & cucurbitæ cũ pinguedine anatis, & modico unguẽto rosaceo facto linimẽto, uel cerato cũ modica cera alba. Eundẽ quoq; usum p̃stant mucagines psyllij, seminis citoniorũ, & fenugręci cũ oleo rosaceo, omphacino, si diu in mortario plũbeo agitentur: aut ipsum rosaceũ, & omphacinũ cũ eadẽ plũbi mixtione.

Quòd ſi per cõcretionem ex frigiditate partis, aut humoris, vel ex frigore cu A
iuſuis rei extrinſecus occurſantis, duritiem mammas contraxiſſe certum ſit (vt
plerunq; melancholicis, aut viſcidis humoribus in eas partes fluentibus accre-
ſcentibusve contingere ſolet) longè aliter emollitioné inſtituere oportebit. Pri
mò quidem victum inſtitues moderatiſſimum, mediumq; inter omnem exceſ-
ſum: vitã nec ſedẽtariã, nec nimis laborioſam, ac pari omnino penſu in cæteris
rebus. Sed in animi paſſionibus omni arte curandum eſt, tranquillitaté, aut hila
ritaté adſeruare. Ad medicinalia igitur deuenientes, innitendum eſt bis, terre in
anno corpus vacuum immuneq; ab excremẽtis & craſſo ſanguine reddere: mit
tẽtes ſanguinem ex ſiniſtra baſilica, aut ſaluatela eiuſdem lateris, vel ſi mẽſtrua
probè non proceſſerint, ex talo. Quo facto pro habitu, & viribus fœminæ, con-
iectandum eſt, an hæmorrhoidum fluoré fœmina perpeſſa fuerit, vel ipſas dolẽ
tes, aut nimis tumidas habuerit, nunc verò ſuppreſſas habeat. Qua in re eaſdem
iterum euocare neceſſum erit, vel hirudinibus affixis ſanguinem ab eiſdé elice
re. Sic etenim corporis cacochimiá per purgãtia pharmaca tutius, ac facilius de
trahes bis terię (vt dictũ eſt) in anno, corpore purgato confectione hamec ſim- B
plici, caſia fiſtula, manna vel ſerapio ex infuſionibus roſarũ, aut violarũ, vel pru
nis decocto ſenæ, & ſacharo conditis, aut ipſo ſenæ decocto cũ ſaccharo, & paſ
ſulis. Poſteà verò reliquias cõteres eiſdé decoctis, & prunis frequẽtius, & in mi
nori doſi exhibitis, & tandé ijs, q̃ ſuperius diximus humoré melancholicũ pur
gare poſſe, maximè adhibitis g. 4. ſtibij præparati, qđ huic malo proficuum ar-
bitror fore p̃ſidiũ. Verũ circa particulariũ auxiliorũ adminiſtrationé primò ex-
pendendũ eſſe conſulo ea, quæ congelatione induruerũt, vel ex propria humo
rũ frigiditate cõcreuerũt, emollitioné poſſe nãciſci ijs medicamẽtis, q̃ verè emol
lientia dicuntur, qualia eſſe dixit Gal. lib. 5. ſimpl. c. 6. calidæ, & ſiccę naturæ exi
ſtentia: inquit. n. eodé loco. Orit̃ aũt induratorũ affectio ex fluxione viſcoſa, &
craſſa paruis particulæ poris ſiue meatibus impacta, digeſto verò p halitũ, qđ
tenue eſt eius, ac ſubtile: ac deinde qđ reliquũ eſt, refrigerato, ac veluti congela
to, ſcirrhoſa ſequit̃ diſpoſitio, ac proinde frigidũ pathos aiunt. Porrò qm̃ cũ fri-
giditate humor redundat ſupfluus, idcirco ẽt cõpoſitã eſſe eius medelã oportet:
ob refrigerationé. ſ. ex calfacientia poſcẽte affectu, ob alienã verò humiditaté, q̃ C
mediocriter ſiccant. Hinc etenim euenit, φ q̃ congelata ſoluunt, non tm̃ calida
ſint, ſed ẽt ſicca. Quamobré nõ ſolũ in mãmarũ affectionibus, verùm & in mul-
tis alijs (vt latius lib. 2. de ind. diximus) mineralia pharmaca admiſcere pinguo-
ſis, & ijs, q̃ inter emollientia Gal. annumerat, proficuum eſſe ſemper duxi: vt ca-
lore, qđ cõcretũ eſt, eliquaretur, & qđ calore liquatur, mineraliũ ſiccitate ebibe
retur conſumereturq;. Sic profectò plũbũ ſeroſam materiã exulcerationé minã
tem, conterit, & exſiccat. Cuius ẽt naturæ creditur eſſe bdellium, ſtirax, galba-
num, ammoniacũ, & medulla omnis. Sed prodeſt primò acceſſu parti adhibere
linimentũ, qđ conficit̃ ex emplaſtro filij zachariæ, & pulueribus marchaſitarũ
vel plumbi vſti, ſicut idé emplaſtrũ diu in mortario plũbeo traiectũ, p̃ſertim ſi-
gummoſum aliquid addideris: confert, & idé emplaſtrũ ad ſolidioré formã re-
dactũ cum eiſdé pulueribus, & modico diaquilone. Erit ẽt proficuũ diaquilon
maius cum plumbo vſto, & marchaſitis p̃paratis, ac pinguedine anatis. Ité cero
neum Nicolai vel diaquilon gummatũ, aut illud, qđ conficiſcitur ex bdellio,

galba-

A galbano,ſtyrace,ammoniaco,medulla ceruina,vituli,ac adipib.anſeris, & ana
tis cũ modico oleo cõmuni.Conferũt inſuper reliqua oĩa,q̃ glandulosis tumo-
ribus,& ſcrophulis prodeſſe ſuperiùs diximus,& multa quidẽ alia, q̃ ipſe effin
gere poteris,ſi p̃ceptũ Gal.2.ad Glau.tenueris,quo loco ſcirrhoſam duritiẽ cu-
rare docens,inquit.Nõ igit̃ curãdæ ſunt partes indurate medicamento immodi
ce ſiccãti,ſed cũ eo,qđ calorẽ habeat tepidũ,humiditatẽ verò neq; multã , neq;
oĩno minimã:qđ.n.ſuperfluũ humorẽ habet,nihil oĩno diſſoluit, qđ verò mi-
nimũ,plus q̃ oportet exſiccat. Verùm ſi p̃dictis pharmacis duritiẽ emolliri non
cõtingat,ante quidẽ,q̃ in cãcrũ degeneret,proficuũ erit cõſiliũ,chirurgica ope-
ratione ſcirrhoſam duritiẽ radicitus amputare . Quinimo (vt verũ fatear)nullã
aliã ex duris mammarũ affectionibus audaciùs licebit ferro extrahere, neq; tu-
tiùs,q̃ ſcirrhoſam,idq; non leuibus rõnibus.Prima quidẽ,ꝙ nullũ hẽat more cã
crorũ ſanguinẽ in venis prope duritiẽ cõgeſtũ:cuius occaſione nõ rarò(ẽtſi exa
ctè ſtuat carne ſcirrhoſam duritiẽ iterũ (& maligniorẽ q dẽ) cõcreſcere ſcimus.
Secũda, q̃a fluxu ſanguinis plerũq; periclitari cõtingit laborãtes cãcroſis tumo
B ribus ſciſſis,vt apertiſſimis verbis ex Aetio cõſtat ſer.4.c.44.dicente. Cancros in
pectore obortos oĩno deploratos eſſe ſcito,quemadmodũ,& eos,qui in capite,
collo,humeris,ſub alis & inguinibus generãt̃:ſunt.n.& hi incurabiles : nã p̃ter
q̃ ꝙ perfectè tolli nõ poſſunt,ſanguinis eruptionis timor incũbit, vt ex ea æger
inter manus pereat:qđ equidẽ in ſcirrhi abſciſſione cõtinget nunq̃ . Tertia ſanè
rõ eſt, quia cancrorũ vlcera, ẽtſi arte fiant,& probè curent̃,periclitant̃ frequen
ter ob vitiũ ſanguinis vel cancri malignitatẽ,inſanabilia fieri:& aliqñ vniuerſa
mãma(adhuc cancro exẽpto)cancroſa efficitur,& maligna exulceratione perit.
Quibus rõnibus adſtipulatur Aetij autoritas,qui ſer.4.c.50.ex Leonidis decre-
to hæc refert verba. In alijs quidẽ corporis partibus prius oſtendimus induratũ
tumorẽ ſine dolore eſſe,at in mãmis nõ ex affectionis natura, ſed detractæ papil
læ grauitate,dolorẽ inducit.Si itaq; tota mãma indurata fuerit,atq; ita ſcirrhi tu
mor induratus thoraci annexus,vt citra periculũ à ſanis partibus amputari non
poſſit,chirurgiã nequaq̃ attentabimus:ſi verò ſummitas mãmæ ſolum indurata
fuerit,aut vltra dimidiũ affectio nõ occupauerit, ſummitas amputanda eſt citra
inuſtionẽ:neq;.n.in ſcirrhi tumore indurato,velut in cancro ſanguinis eruptio
C nẽ vereri oportet.Qua ſnĩa euidẽter cõſtare arbitror,q̃tò ſit grauiùs,& periculo
ſiùs cancrũ ex mãmis euellere,q̃ ſcirrhum,p̃ſertim ſi in papillis nõ ſit, vt paulò
inferius docebo.Itaq; in ſcirrhoſa mammarum duritie primò innitendũ eſt,ip-
ſam medicamentis emollientibus lenire . Quod ſi id nõ profuerit,conſiderãdũ
tunc vlteriùs eſt,an tota mãma indurnerit ; vel ſcirrhoſus tumor thoraci anne-
xus fuerit,ita vt ſine periculo à ſanis partibus ſeparari nequeat:quo ſanè tpe chi
rurgiã tẽtare nefas eſſe arbitrat̃ Aetius. Verùm ſi ſummitas mãmæ ſolũ indurata
fuerit,ſecuriſſima erit duri abſciſſio,ſecurior quidẽ,q̃ ea,q̃ in cancro fit , ẽtſi in
papilla ſteterit,vt c.44.dixerat.Quippe ſubdit rõnẽ.c.50.dicens.Si verò ſummi-
tas mãmæ ſolũ indurata fuerit,aut vltra dimidiũ affectio nõ occupauerit, ſum-
mitas amputãda eſt citra inuſtionẽ,neq;.n.in ſcirrhoſo tumore indurato , velut
cancro,ſanguinis eruptionẽ vereri oportet,neq; vbiq; vſtionẽ cõſulit, ſed ea le
gẽ q̃ paulò inferius ſcribã.Ex quo dogmate duplex inſurgit, poſt ſcirrhi abſciſ
ſionẽ,curãdi ratio:vna porrò quam Aetius ſcribit eo loco dicens;Poſt amputa-

tionem

tionem verò linimenta indemus, & reliquam vlcerum curationem adhibebi- A
mus: altera quidẽ, & q̃ non minoris momenti visa est (si citra sanguinis fluorem
immodicum, aut partium dilaceratioẽ, chirurgia præcessit, aut nihil alienum
intus relictũ est) ea quidẽ erit, q̃ per primã à chirurgis appellatã intentionẽ fit:
nimirũ, per simplicẽ partiũ cohalitũ futura, aut ligatura factum. in ima tñ scissu
ræ parte (vt tutius res fiat) relicto foramine, per qđ si quid occultè reliquum est,
vel cruentum, aut dilaceratum, in puris forma expiret. Quam sanè curandi rõ-
nem: multi ex peritis chirurgis, reliquis omnibus fœliciorem, & tutiorem expe
riuntur: quod si alia via incedendum sit, ad Aetij curationem confugiendum esse
consulit vel fluxus sanguinis, vel carnis dilaceratæ suppuratio. Eæ mãmarũ du
rities, quas vulgus zaratanes, nuncupat, sese iam offerunt: ignotum sanè morbi
genus, & qđ ex viri alicuius probi, & antiqui decreto non satis quale sit, cõstat,
aut q̃ sortiatur peculiarẽ naturam. Ob id necessum mihi erit hac in parte, eius
conditionem, & substantiam docere, signa ẽt, causas, & veram medendi rõnẽ: ac
primò qualis sit præcauendi ratio, & modus, ne in immedicabilem cancrũ pro
labatur, ac si forte inciderit, qualis ẽt sit via (si non curationis, saltem ne in mor
tem ocyssimè degeneret) leniẽdi, ac differendi id malum, ne miserè fęminas tor B
queri permittamus. Vt igitur ex virorum doctissimorum vsu, & diuturna obser
uatione colligere potui, p̃dictam mammarum duritiem, quam nomine Hispa-
no, zaratan, appellamus, ipsi quidẽ noĩe cancri cõprehendunt, idq; non solũ in
fęminarũ mãmis, sed in quauis ẽt alia corporis sit parte. Verùm q̃ sit à rõne alie-
num, disces facilè, si exactè consideraueris eam curandi rõnem, q̃ autores hi p̃-
dictis tumoribus adscribũt. Quippe emollientia pharmaca liberaliter admiscẽ-
tijs, q̃ cancro proficua sunt, cùm ex oĩum autorum decreto euidenter constet,
exacerbari plurimùm cancrosos tumores emollientium adhęsu. Pręterea, si exa
ctè consideres cancrorum naturam, longè à prædictis tumoribus differre cõpe-
ries, siquidem cancer tumor est durus, & inæqualis, licèt rotundus, venas habẽs
in circuitu turgidas, liuescẽs colore, magis q̃ inflãmationes nigricans, calidus,
subito accrescens, ægros maximè fatigans, & perpetuo ferè dolore affligens. At
tumor, de quo nunc sermo hr̃ nec maximum dolorem, nec punctionẽ, aut in-
flãmationẽ, nec semper, sed ex aliqua occasione, aut imminentibus mensib. sorti
ri comperimus, sed immunes ab his accidentibus per interualla viuere fęminas C
scimus. Item cancrum ẽt si vras, aut seces, vel reuerti protinus vel in grauius ma
lum mutari conspicies, vt ex Celsi decreto constat euidenter, qui hæc refert ver
ba. Quidam exciderunt, quidam adussẽrũt, neq; vlli nunq̃ medicina profuit, sed
adusta protinus concitata sunt, & reuerturũt, excissa verò, post inductã cicatricẽ
reuerti sunt, & cãm mortis attulerũt. Sed p̃dicti mãmarũ tumores haud difficul
ter excidunt, nec redeũt amplius, si rectè cures, neq; mali quicq̃ subinde sequi-
tur. Quibus rõnibus persuasus, censeo hos tumores, veros cancros nõ esse, licèt
Gale. eos noĩe cancri comprehenderit. Inquit. n. secundo ad Gla. Reliquum est,
vt de carcinosis tumoribus disseramus, qui in omnibus quidem partibus corpo
ris fieri consueuerunt; sed in mãmis p̃sertim mulierũ, q̃ à natura purgationẽ nõ
habent. Quod sanè dictum ita intelligo, cancrosos tumores p̃ptius in mãmis
succrescere ob earum ad recipiendum p̃ptitudinẽ, quàm in reliquis partibus
verũ nõ subinde sequit, tumores, quos, zaratanes, appellam⁹, hac Gal. doctrinã
com-

De duris mãmarum tumoribus quos uulgus zaratanes appellat

A cõprehendi,ſiquidẽ multis rõnib.ut dictum eſt, à uero cancro differre conſtat, Neq; rurſus noĩe ſcirrhi eos cõprehendere æquum eſt, cũ ſcirrhoſus tumor exquiſitus oĩno dolore careat,& q nõ exquiſitus eſt,leuẽ ſortiať,idq; ſolum in ea parte,qua tumor viget,qđ ea lege pđ ctis tumorib.accidere nõ apparet: ſi qdẽ acriorib.qñq; cruciatib.p interualla,& uicinas ẽt partes affligit,quibus conſtat longè inter ſe differre. Erit igiť,ne lõgius abeã,hæc tumorum ſpecies media q̃dã durities inter ſcirrhũ,& cancrum,uel(ut rectius loquar)durities q̃dam (ſiue ſcirrhoſa,ſiue alterius ſpeciei,ex ijs quas diximus mãmis peculiariter poſſe accidere)q̃ in cancrum migrare tentat. Itaq; cum durities aliqua cancri naturam iãiã adipiſciť,anteq̃ ex toto in ipſum cõmigret,hæc qdẽ uerè nomen ſortiť eorum tumorum,quos zaratanes appellamus,ita vt mediam cancrorum, & reliquorum,qui duri ſunt,tumorum,naturã adipiſcantur. Cuius doctrinæ gratia expendiſſe oportet cancros fieri vno è duob.modis: quoſdam.n.incipiendo ex atro aduſtoq; humore,ex quo proculdubio fieri oẽs huius ſortis tumores Gale. ſateť.Quos equidẽ,quantumuis parui ſint,ſcimus à principio dolorẽ, & nõ le-
B uia accidentia,ac pleraq; alia mala inferre quinimo aliqñ veneni inſtar, intolerabilia.Quoſdam ẽt conſtat fieri non incipiendo quidẽ, ſed p tranſmutationem ex ſcirrho,aut quauis alia duritie in cancrum,præſertim ſi pexiſtens durities ex melancholia non naturali proficiſcať,vel aliquid humoris aduſti accedat. De quorum ſanè numero eſt ſcirrhus cancroſus nominatus, quẽ exiſtimamus cõprehendi ſub noĩe,zaratã:ſicut re vera reliquos oẽs,licet non ſint de genere ſcirrhi,dum cancrum minantur,aut in ipſum cõmigrant, hoc noĩe cõprehendere licet.Huius porrò tumoris meminiſſe Auic.conſtat per hæc verba. Et qñq; canceratur ſephyros,& propinquitas ſephyros ad cancrum, & elongatio ab eo eſt ſecundum multitudinem inflãmationis,& paucitatẽ eius, & apparentiã pulſationis in eo,& occultationem eius.Eiuſdem quoq; ſñiæ Raſium fuiſſe conſtat, nam inquit: Quotieſcunq; cum apoſtemate ſchlyrotico inueniuntur accidẽtia apoſtematis calidi,ſicut dolor,pulſatio,inflãmatio,& oĩa alia ſigna eis attinẽtia tunc illud apoſtema de genere cancrorum eſt.Pari quoq; lege Ioan.de Vigo,vir in re chirurgica maximi pretij,eadem uerba refert dicens. Reperitur ſephyros
C non purum,& cancroſum,cuius ſigna ſunt dolor pungitiuus,pulſatiuus,& inflãmatiuus.Atq; licet ex his locis conſtet,hos viros de ſola mutatione ſcirrhi in cancrum loqui,cùm hoc tñ aſſerimus,tumores oẽs duros, quibus in cancrum mutari contingit,tunc iure optimo noĩe, zaratanes eſſe comprehendendos: ac tenemus quoq; differre à uero cancro,& ſcirrho, ac reliquis duris tumoribus. Horum equidem tumorum iuxta hanc,q̃ diximus,deſcriptionem Hipp.primũ oĩum meminiſſe conſtat lib.2.de mor.mul.per hæc uerba. Et in mammis tubercula fiunt dura,partim maiora,partim minora,hæc autẽ nõ fiunt ſuppurata, ſed ſemper duriora,deinde ex ipſis naſcuntur cancri occulti.Quum aũt cancri futuri ſunt,prius ora amareſcunt,& ſi quis plura dederit,accipere renuunt,& compeſcenda faciunt.In qua ſententia,ſi quis attento animo mentem hoĩs expẽdat, reperiet proculdubio hos tumores,quos zaratanes appellamus, non fieri ſolũ, vt multi autumant,ex ſcirro cancrum minante, ſed plerunq; ex aliis duris mãmarum tuberculis proficiſci,ut Hip.uerba monſtrare uidentur.

Habet hæc ſæuiſſima affectus natura cauſas non paucas, quarum q̃dã occa-

ſionem

sionē huic malo pſtant, quædā materiā ſuppeditant, aliæ verò exulcerationem A
moliunt. Cōſtat igitur ex Hip. ſortiri principium hmōi duritiē, plerunq; ex improbo menſiū fluore, ſiue oīno ſupprimatur, ſiue diminutè (dummodo quod tenue eſt, erumpat ſolū manente intus, obſtructionis cauſa, craſſiore ſanguine) ſiue ordinatè profluat, qđ humorum cum ſanguine mixtorū hetereo geneitatē cōmonſtrat. Quibus ēt cauſis accedit praua, & pauca menſiū purgatio, vt lib. de loc. aq. aer. Hip. refert, q̄ ſterilitatē infert, ac ſubinde plerunq; ſterilitas huic malo principium pſtat: purgatur. n. in partu mulier, & in lactatione prauis, & melā cholicis recrementis, q̄ ob cōtinuā in pueris lactandis vacuationē, aut cōfertā, & copioſam in partu aggregari minimè poſſunt. Ob id virginib. viduis, aut nuptis, q̄ vel non peperunt, vel parere immaturè deſierunt, plerunq; hæc māmarum vitia accidiſſe cōperimus. Huic ēt cauſarum generi reducit̃ improba viuēdi rō ex craſis, viſcidis, aut quouis alio modo vitiatis eduliis facta, vel nimis ſedētaria, aut curis, & vigiliis plurimum turbata, & plena. Quæ proculdubio oīa vel craſſos in corpore congerunt humores, vel probos plus iuſto exſiccant, & in aſſatos, ac ſubinde craſſos cōmutant. Præſtat itē huic affectioni materiā ſolū ea melancholiæ ſpecies, quę p aduſtionem fit. Verùm hac ſola rōne à ſcirrho, & B
cancro differre cognoſcimus, ſub hoc genere cauſæ, ꝙ ſcirrhus, ſi exquiſitus ſit, nō ab hac, ſed à naturali, aut craſſo alio humore proficiſcit̃: cancer ab atra quidē bile. At is tumor hoc habet peculiare & propriū, ꝙ principium ſuæ generationis à craſſis humorib. nanciſcat̃, ſiue melancholici, ſiue pituitoſi ſint: poſteà tn̄ vel aduſto illo, qui præexiſtebat humore, vel alio denuo in partem confluente, qui aduſtus ſit exulcerationem ſortitur. Hanc equidem generationis viam, & materiam curaturus exactè expendat, alioqui profectò perdifficile erit, frugis aliquid huic malo præſtare. Præſertim ni exactè expenderit imminentem exulcerationem, quam paulò inferius noſſe, monſtrabo.

Signa. Verùm noſcendi hos tumores, ac diſtinguēdi eos ab aliis eiuſdē ſortis rō, & modus haud obſcurè conſtabit, ſi quis quæ ex Hip. Auic. & Raſio attulimus diligenti aīo expendat. Inquit. n. Hip. loco paulò ante citato de his tumorib. verba faciens. Cum aūt cancri futuri ſunt, prius ora amareſcunt, & quidquid ederint oīa amara eſſe vn̄r, & ſi quis plura dederit, cōpeſcenda faciunt, & accipere renuunt. Mente verò pcellunt̃, & oculi duri fiunt, & nō acutè vident, & ex māmis C
dolores ad iugulum tranſiliunt, & ſub ſcapulas, & ſitis tenet, & māmæ graciles, & ipſæ p totum corpus attenuatæ ſunt, & nares obſtructæ ſunt, & non leuātur. Quibus proculdubio verbis cōplexus eſt pleraq; ex ſignis, q̄ frequenter in fœminis ſic affectis conſpicimus. Quæ ſanè magis eluceſcent, ſi in mediū adduxero, q̄ Auic. profert verba, inquit. n. Et propinquitas ſephyros ad cancrum, & elōgatio ab eo eſt ſecundum multitudinem inflāmationis, & paucitatem eius, & apparentiā pulſationis in eo, & occultationem eius. Sed clarius id quoq; mōſtrat Raſius dicens. Quotieſcunq; cū apoſtemate ſchlyrotico accidētia inueniuntur apoſtematis calidi, ſicut dolor, pulſatio, inflāmatio, & oīa alia ſigna eis attinentia. Verū pter hæc oīa noſſe ēt oportet, tumorem quēuis durū eo tpe in cācrū migrare, cū dolores acuti p interualla, vel minima occaſione repetunt, q̄ equidē ad brachia, humeros, & coſtas non rarò extenditur, præſertim ſi prædictæ partes moueantur. Quibus etiam accedit, ſi tumor in conſpicuo ſit, ipſius magni-

tudo,

A tudo,q̄ cancro incipiente maior exiſtit,color cineritius,ac ſubobſcurus,& tan-
dem durities:venæ ét ipſi in circuitu adnaſcuntur liueſcentes & tumidæ, vari-
cũ inſtar.Quę omnia ſi ad extimam partem vergat tumor,facilè percipies:ſinali
ter,ea quærere fruſtra eſt,ꝙ nimia carnis molle, & loco abdito deliteſcant, oc-
culténturq́;,quo tpe ex dolore,& doloris modo ſatcſt exquirere. Quippe ex-
pectandum non eſt,oĩa ſigna ſimul in quouis tumore reperiri poſſe: oĩa.n.qui
perfectus iam eſt & conſumatus habere tenetur:incipientibus verò ſat eſt quę-
dam adeſſè:adultioribus alia:& omnia deniq; in perfectis.Qui hos tumores cu Curãdi
raturus eſt,ꝑdicta cauſarum genera tria diligẽti animo expendere priùs curet. ratio.
Primum quidé omni arte ſtudeat, eam in menſium purgatione moderationem
ponere,q̄ nec parca,neq; ita quouis alio vitio defecta ſit; qđ in prædictũ huiũs
mali apparatum degeneret nunq̃.Secundùm talem victus conditioné eligat, q̄
omnino prædicto humori contraria exiſtat:aut rurſus,talẽ purgandi formã, ta
lia ét pharmaca,q̄ illum humoré,& non alium, purgando eligat. Tertiũ verò,
B & vltimum omni diligentia caueat,quo minùs acre aliquid,ac mordax in cor-
pore ſubſit:ac ſi fuerit,quominus in eam parté aliqua occaſione confluat. Quo
ſanè facto,ad effectus curationem tutiùs deinceps venire cuiuis conceditur.Cu
randum quidem primò eſt,menſes ſuppreſſos vel diminutos euocare,aut quæ
uis alia vteri purgamenta,ſi quæ fuere ſuppreſſa, ea ſanè arte q̃ ſæpius præcedé
tibus c.docuimus:præſertim ſi obſtructio aliqua inſignis in viſcere aliquo, aut
vtero ipſi præfuerit,eam demoliri primitus curabis, chalybe præparato exhibi
to,vel quouis alio modo. At ſi id commodè fieri non detur, vel fœmina ſteri-
lis quoquo modo fuerit, fontanellam altero crurum adaperies, qua quod in
corpore craſſum,defectu natiuæ purgationis,ſupereſt, facilè expurgari poſſit.
Deinceps tñ mediocré in omni q̃titatis, & qualitas exceſſu victum imperabis,
qui potius ad humidioré nonnihil accedere tenetur,cauens omni ſtudio exer-
citij exceſſum,ſed in eo,& eò reliquis moderationé imperans:ꝑſertim abſtiné-
tiam eorũ alimentorum,q̄ craſſos viſcidos,vel nimis tenues, & acres humores
adaugere nata ſint.Quos ſi in corpore redundare cópereris(nó ſubita purgatio
C ne,q̄ nimiũ humores exurat)protinus p epicraſim purgabis ijs,q̄ ſuperioribus
c.hos humores purgare poſſe diximus:velut eſt ſerum lactis cũ rhabarbaro, có
fectio hamec ſiue ſcãmoneo,& colocintidę,decoctũ ſenæ aqua lupulorũ vel ꝑ
dicto ſero factũ,aut prunæ damaſcenæ eodé decocto,& ſaccharo conditæ, vel
ſyrupus ex his cófectus,addita in ligatura ℥.j. lapidis lazuli præparati pro libra
ipſius ſyrupi,aut porriges g.iiij.ꝑparati ſtibij.Quibus frequenter vti poteris ſal
tem bis,aut ſemel in menſe hiberno,ac ꝑcauere vel mali augmentum, vel mali
gnam exulcerationem.Quod ſi à ſanguinis miſſione curationem auſpicati velis
ex vſu facies, ꝑſertim ex brachio niſi menſium gratia ex talo id efficere placue-
rit.Erit igitur(ad tumoris curationé deueniendo)duplex medédi via & rõ:vna,
q̄ duritié emollire doceat:altera verò,q̄ ipſam manu ęxtrahere. Illa quidé,indi
catione ſumpta à materia, & códitione huius tumoris, q̄ peculiaré ſibi ꝑreqri
diligétiã,longè diuerſam à tumorib.quorũ ſubinde naturã ſortit,ſcirrho nimi-
rũ,cãcro,tuberculove,aut quouis alio ex ꝑdictis. Quippe ſcirrhoſa ſubſtãtia e-
mollitioné ex optat malacticis medicamétis factã:at cãcri natura oĩno hęc eadé
ręnuit:q nimo exacerbari eiſdé Gal. apertè docet. Sed medicamétis à principio
rem

rē ages, lōgè diuersis ab ijs, q̃ in augmento ꝓfictua esse docebo. Verū in genere A
oīa huic operi pharmaca mixtæ debēt esse naturę ex malacticis, & siccis, ac aliis
ēt; q̃ mōstrabo, cancris fore necessaria. Sic dū māmarum tumor citra manifestā
cām dolere incipit (habita prius corporis ꝓuidentia) rosaceo vtendum est, vel
omphacino oleo, aut rosaceo omphacino, quib. aliqñ ex vsu erit, dum timoris
iāiā aliqd emicat, nonnihil succi plantaginis, vel solatri addere. Qui ēt succi, si
feruoris aliqd in tumore insit, in mortario plūbeo agitati plurimū ꝓbant. Eandē quoq; intētione cōplet ceratū ex eisdē sic agitatis, & oleo omphacino, ad suc
corū cōsumptionē feruefacto cū modica cera, & anatis pinguedine: pstat & idē
beneficiū vnguentū ex tutia cōiter factū. Sed mirabili quadā efficacia credit re
pellere, & acrē calorē cōpescere lamina plūbea crebris foraminib. excauata, q̃
Gal. 9. simp. summopere cōmendatā esse legimus. Refert idē autor ex Apol. li. j.
de cōpo. phar. lo. hisce tumorib. incredibili quadā cōmoditate ꝓdesse vnguētū
qđ recipiat olei rosacei omphacini. ℥. viij. agitent in mortario plūbeo, & pistillo
plumbeo ad spissitudinē, & mutationē coloris, pulueris cerusæ, & lythargirii,
an. li. j. qbus in eodē mortario mixtis, vtilissimum fit linimētū. Verum dum miti B
gare dolorē tm̄ in aīo est, ex solo p̃dicto oleo cum pinguedine anatis, aut citra
ipsam, mirabile fit p̃sidiū. Atsi id quoq; opus efficere placuerit, & cū hoc modicū resoluere, fomētis vti est opus ex decocto foliorū fragini cōfectis, quē ēt vsū
ferunt p̃stare folia eadē aqua decocta, & pistata, ac sup dolentē māmā calentia
imposita. Verum si dolor vltra pgat, p̃sentaneū fit remediū, hoc vti linimēto, qđ
recipit olei rosacei. ℥. iij. semiais papaueris albi. ʒ. j. opii. ʒ. j. gummi arabici ʒ. iij.
ceræ q̃tum sufficiet, vt fiat linimētum. Fiunt ēt vnguenta, aut linimēta nō parui
momēti ex mucilaginib. seminis citoniorum, & psyllii, extractis succo solani,
aut plātaginis cum cerusa, & tutia, vel modico lythargirio, p̃sertim si in mortario plūbeo diu agitaueris: sic & sola ipsa mucilago ibidē ad mutationē coloris
agitata, nō minoris est momenti. Cæterum cum in animo est, exulceratione im
pedire eisdē prorsus remedijs vtemur, q̃ & mordacium, calidiorum, & acrium
succorū defluxū auertant, vel eorum acrimoniū retūdāt. At dum studemus, qđ
in parte induratum est, emollire, & resoluere, inter pleraq; alia, q̃ passim reperiunt, singularis efficaciæ est hyssopum cerotum descriptione Filagrii, p̃sertim C
si diachilonis minoris momentū ei addideris: itē diachilon ꝯgummatum cū pin
guedine anatis, & anseris. Eiusdē ēt vtilitatis esse dr̄ emplastrū filii Zachariæ cū
puluerib. plumbi vsti & loti, aut marchasitarum, vel lythargirii. Confert itē &
cerotum ex pinguedine anatis, & anseris cum puluerib. plumbi vsti, ac modica
cera. Præstat & aliud, qđ recipit olei rosarum, & chamęmali, an. ℥. j. pinguedinis
porcinæ. ℥. ſ. pinguedinis gallinæ, anatis, & caponis, an. ʒ. ij. ceræ quantum sit satis, vt fiat spadrapum. Vsu ēt probatum habeo aliud, qđ recipit olei rosati. ℥. iiij.
cerusæ. ℥. ſ. plumbi vsti, tutiæ p̃paratæ, & lythargirij subtiliter in puluerē redacti, an. ʒ. j. sepi caprini, pinguedinis gallinæ, anatis, & caponis, an. ʒ. ſ. ceræ quan
tum sit satis, vt fiat ad forma vnguenti albi. Obseruatione quoq; prodesse aliud
cōperimus, qđ recipit emplastri diachilonis Rasis. ℥. j. pulueris marchasitarū p̃paratarū, & plumbi vsti, an. ʒ. j. malaxentur simul, & extendant sup pannū sericū. Aliud quoq; ꝓbatum reperio, qđ recipit olei amygdalarū dulciū. ℥. j. ſ. pinguedinis gallinæ, & caponum, ana ʒ. ij. pinguedinis porci. ℥. ſ. plumbi vsti. ʒ. iiij.

A cere q̃tũ sit satis, vt fiat ad modum tele ceratæ. Quibus proculdubio, & alijs, quę sumpta ab his indicatione facile effingere poteris, doloré mitigabis, fluxum reprimes, duritiem emollies, & tandem qd liquatum, emollitumq; fuerit, resolues, pter q̃ omnia, oleum vel vnguétum ex bufone adhibere poteris, vel vt Fallopius aduertit oleũ ét ex viperis, quod ego in his q̃ dolore ex venenositate materiæ cruciantur, proficuum esse arbitror. Sicut in his q̃ dolore vexantur emplastrum ex vnguento tutiæ, & emplastro filij Zachariæ equis numeris confectũ. Quod si & his omnibus affectum subsidere, & minui non comperias, coniectandum proculdubio est, ac verendum, ne in verum cancrum, aut malignam exulcerationem cõmigret: ob id quidé anteq̃ ad chirurgi manus deueniendum sit, iterum tentare oportet ipsam duritié conterere ijs, q̃ id efficere nata sint. Sic dũ ex humore crasso, & viscido prodit affectio, ferunt, succum nasturtij, coriandri, & intibi cum aceto, & lentibus decorticatis, super positum parti affectæ plurimum prodesse: item gallitricum comestum: centum grana herba: tormentilla

B trita, & super imposita, vel agrimonia cum nuce vetusta, & rancida pistata. Confert, & ranarum pinguedo, q̃ maximi esse in hac re pretij multi, & non contemnendi auctores scribunt. Itẽ, & vnguentũ ranarũ, qd mirabilis esse efficaciæ creditur, & hac lege conficitur. Excipe viginti ranas, quas extinctas, aut viuas butyro recenti, aut pinguedine anatis inuolues q̃tũ sit satis, easq; sic in ollam vitreatam multis foraminibus in fundo excauatã proijcies, q̃ sanè in alterã capacioré immittes, & per parté eius supernã igné, facto prius ex luto cooperimento appones, donec butyrũ, & ranas satis superq; in mai⁹ vas eliquari cõperias. Postea verò separata pinguedine ranas cõburi permittes, donec in puluerẽ cõmutari facilè possint. Quo facto ex ranarũ butyro solo vel cũ cera, vel in mortario plũbeo agitato, linimentũ mirabile parabis: ac ex puluerib. simul, & ex cãcrorũ, & limaciarũ pulueribus cũ p̃dicta pinguedine vel alia ei simili, vnguẽtũ nõ minoris momẽti cõficies. Vsui quoq; est emplastrũ de carnibus ranarũ, sed de limaciarũ carnibus p̃cipuũ esse arbitror, vt Gal. descr. li. 11. simp. apertè monstrat: cæterũ huic vsui p̃tiosius est p̃sidium, qd ex limaciarũ carnibus, & testis simul paratur: p̃dest, & p̃dicta caro cũ lixiuio pistata, & parti duræ affixa. Sed cùm dolor

C nimis vrget, confert summopere fomentum, qd recipit succi plãtaginis, lanceolæ, vermicularis, consolidę maioris, & radicis ireos. ℥. iiij. ouorũ albumina duo, olei rosarũ, & aquæ rosatæ. an. ℥. j. aceti albi. ℥. j. calefiãt, & pannum eisdé imbutũ parti appone. Sed reperiunt instillationes duæ, quas huic vsui maximè esse p̃ficuas arbitror: prima quidé recipit terebinthinæ, p. ij. masticis, sarcocollæ. an. ℥. j. & s. ligni aloes, ireos, carpobalsami. an. ℥. iij. incidat lignum aloes in frustra minuta, & ireo radix, & carpobalsamum terant: deinde in mortario plumbeo, & plũbeo pistillo vehementer ducant, postmodum in alembico igni lento apponant, donec sublimẽt, ac si alẽbicum fuerit plumbeum, proderit magis, tandé q̃ instillauerit, in plũbeo vase recõde: cuius deinde excipe partes duas, & parti vni optimi balsami admisce, ac addito oleo de vitellis ouorũ, partẽ iniunge. Præterea secundã instillationé efficere poteris, si p̃dictis rebus addideris ranarũ, & limaciarum carnes, & tria gallinarum oua cum testis cõquassata, q̃ oĩa instillari p̃mittes q̃tum sit satis: p̃stat emplastrũ ex ciceribus coctis aqua pluuiali, & cinere. Verùm si ne hæc quidé prodesse videant, sed eò durities perueniat, q̃ im-

medica-

medicabilis existat: tunc quidem coniectandum est, an scissioné admittat. Quip A
pe Aetius Ser. 4. c. 44. eos cãcros scissioni esse idoneos arbitratur, qui in summi-
tate mammarũ consistunt: nã reliquos, qui aut mediã mammam occupant, vel
prope costas degunt, chirurgi manibus non licet euellere: inquit. n. Cãcros in
pectore obortos omnino deploratos esse scito, quemadmodũ & eos, qui in ca-
pite, collo, humeris, sub alis & inguinibus generantur, sunt. n. & ij incurabiles.
Nam præter id qđ perfectè tolli nõ possunt, sanguinis eruptionis timor existit,
ne ex ea ęger inter manus pereat: eos verò, qui papillæ summitaté occupant, af-
fectæ partis amputatione facilè curabis. Itaq; constat eos tumores scalpello esse
solum extrahendos, huius viri decreto, qui in partis affectæ summitate, & exti-
ma regione consistunt, vel eos qui adeo induruerunt, vt extractioni solum ce-
dant: vel eos qui iã principium exulcerationis contraxerunt: hi. n. nulla alia via
tutius q̃ scalpello curantur, licet costis adhæreant. Nã quò diutius ibidẽ immo
rantur, eo citius fœminã perdunt. Exulcerari. n. vno è duobus modis hos tumo
res posse, arbitramur, & experimento cõperimus: altero extrinsecus accedenti-
bus tenuibùs, acribus, ac serosis humiditatib⁹: altero verò cũ ĩtra tumores alios B
& in medio ipsorũ cõgerit ixorosum saniosumve pus, aut ixor vel aquositas q̃-
dã acris, erodens, cerulea, viridis, fusca ut q̃ exulcerationis futuræ sunt p̃ludiũ,
vt monstrat dolorum immanitas, aliqñ pulsus citra venarũ externarũ turgétiã.
In extractione verò summopere curandum est eos radicitus euellere, quippe si
ex toto non abscideris, nil aliud facies q̃ ex non vlcerato cancro, vlceratum effi
cere. Qua profectò rõne consulit Rasius. 13. cõti. liberalius vlceratos cãcros ma
nibus, & chirurgia euellere, dum radicitus id efficere studeamus: finaliter, ten-
tãdum id minime est, & minus adhuc in nõ vlceratis, ne vlceratos facias. Quã-
obré cautè id opus tentare oportet paruo nimirũ existente cancro, & cõspicuo
& corpore ẽt victu, & medicamentis satis munito. p̃munito. Constat tñ ex Gal.
quatenus ad operationis modum attinet li. 14. meth. duritié manibus esse com-
prehendum, per parté eius posticã, vt extra ad papillã promineat: tunc mãmam
scalpello scindere longitudinaliter oportet, & vtraq; parte carné à duritie sepa
rare. Quo facto vel instrumento aliquo vel filo acu per duritié traiecto, ipsam
cõprehendes, vt facilè à partibus mãmæ scalpello duritié separare possis. Ac ne C
interim dũ id opus fit, sanguinis fluxus infestet, nõ erit ab re mãmã ligatura pro
pe radicé eius cõprimere: duritie verò extracta exprimendæ parum partes sunt
sanguisq; crassus extrahendus, ne iterũ fomẽtũ nouo affectui p̃stet ibidé manés.
Posteà velut vlcus simplex scissioné curabis, vt ipsũ permittere visum fuerit: sed
arbitror per simplicé vnioné curari raro posse. Præterea, has partes vrere, licèt
aliquibus vtile, & necessario visum fuerit, mihi tñ arrisit nunq̃, nisi sanguinis
fluxione nimis vrgente: causticis tñ pharmacis primò esse vtendũ cõsulit rei rõ,
ac vltimo (si prodesse nõ videant) ad ignitum ferramentum veniendũ est. Maxi-
me quidé vstione opus habemus, vbi vel pelliculę, vel folliculi, aut tumoris ali
quid post abscisioné in vlcere remansit: uel si quid ex mãma viruléta corruptio
ne cõputruit. Nã aliter mãmã vtere, timore & periculo plenũ est, vt Gal. vr̃. 2. ad
Glau. c. de cãcro. Qđ si feceris, aureo instrumento ad glãdis, aut dactili formã ef
formato, facies, vsta solũ q̃ supfuit parte, sanis manẽtib. illesis. Iuxta mãmã ãt, &
regione eius in parte appones, p̃hibẽdæ fluxionis gr̃a, frigidorũ, & astringen-
tium

A tium pharmacorum aliquod, uelut est succus poligoni, equiseti, sempervivæ cum modico terræ lemniæ. Quod si adhuc aliquid supererit, caustico medicamento satius est paulatim conterere, quam copioso igne uiscera urere. Postca uerò ea uitæ ratio instituenda, quæ ulteriorem illius humoris, uel tumoris generationem, aut grauioris mali, omnino impediat. Reliqua uerò huic curationi proficua ex Aetio colliges, qui latius huic instituto innititur, ac cōsulit quid agere oporteat mamma iam aperta, & duritie ab eadem abscissa.

Qualis nam sit cancrorum natura, constare iam euidenter arbitror, si quę nuper dicta sunt, exactè expendens. Quibus, ut clarior euadat doctrina, addes, cancri nomine non esse intelligendum, quod Celsus astruit lib. 7. nimirum, partis corruptionem, sed intelligendum solum esse, quod ipse lib. 5. c. 28. carcinoma appellat, etiam si carcinoma, & cancer de ulcere quoque dici possint. Cuius sanè ulceris, aut cancri tres adinuenit Celsus species, unam quæ cacoethicum cōprehendit ulcus cum duritie, & tumore: alteram sine ulcere: & tertiam, q̃ thymium appellat. *De uero & ulcerato mānantum cancro.* Est igitur cancer tumor tactui retinens, inæqualis, instar feræ

B sæuus, penitissimè pertinaciter insertus, radices longè lateq; extendens, & uenis circumsitus, uelut alligatus, quas circum circa uaricosas habet, colore cineritius, ad rubrum uergens, & aliqñ subliuidus, & uidentibus quidem mollis apparet, tangentibus autem durissimus est, ac dolorem inducit pungentem, q latè se extendit, ut sæpe per consensum glandularum malignas inflammationes sub alis excitet, dolore extenso per scapulas ad clauiculam. Qua proculdubio diffinitione euidenter constant signa omnia, quibus facilè uenimur huius mali naturam; ob id quidem breuitati studens hæc ad cognitionem sat esse arbitror, si quis intelligat, cancri iam confirmati ea esse propria, non quidē incipientis, ut paulò ante docuimus. Est tñ huius mali duplex conditio: quippe ex cancris quidam sunt ulcerati, quidam verò non ulcerati, in qua sanè re, qua potero breuitate exponā utrū horum appellet Hipp. cancrum occultū, ut euidenter constet, an curare occultos cancros liceat: dixerim reconditos, aut externos ulceratos, & an possibile sit, hos, radicitus extirpare, ac licèt possibile id sit, an liceat, & ultimò qua medendi ratione utrosque tractare oporteat.

C De cancrorum materia non satis constat apud autores: quippe Gal. lib. de tumoribus præt. nat. & 2. de sa. natu. & 2. ad Glau. ex non feruida atra bile generari, uidetur fateri, cum alijs in locis constet, ex adustis humoribus progigni. Sed ne longius abeam, autorem ipsum intelligo de eo humore loqui, qui adhuc feruiens non existit, hoc est, qui actu non sit in feruore, fieri tamen ex humore, qui iam ferbuit, qui si iterum ferbuerit, in exulcerationem duritiem deducit, Atqui cum ex adusto fiat humore, fit sanè, ut tam sæua inducere possit accidentia: licet aliqñ ex melancholico humore fieri Gal. fateatur, quod intelligendum arbitror, si calorem, & ustionem nactus sit, & non ante. De cancri occulti natura uaria autores proferre comperio: nam ex antiquioribus non pauci, ut Aetius sentit, ulceratos, occultos appellarunt, quos Hip. refert, tutius esse non curare: cuius proculdubio sententiam multi ex autoribus probarunt, astruentes ulceratos non esse curandos: quamobrem constat, ulceratos Hipp. intellexisse, dum refert, curandos non esse occultos. Alii quidem per occultos intelligunt eos, q abditas corporis sedes inhabitant, & eos etiam, qui extimas, ubi ulcerati sunt:

qui autores arbitrantur quoq;, ulceratos radicitus posse euelli. Mihi autem arrisit magis sententia eorum, qui tenent, per occultos, Hip. intellexisse ulceratos, ubicunque sint, & non ulceratos, si in recondita corporis sede immorentur: illud quidem, quoniam ea operatio, quæ ulceratos exagitat, multũ excruciat, & debilitat ægrotantem, nec finit morbum, cuius origo iecur est: hoc uerò propter loci commoditatem ineptam operationi manuum, & fluxum sanguinis, quem compescere in abditis corporis sedibus perdifficile est. Cum hoc tamen, ut omni dubio respondeam, mihi alienum è ratione semper uisum fuit, chirurga operatione carcinoma quoduis extrahere: tum quia, etiam si ex toto erradices, non subinde corpus sanabis: reuertitur enim nõ multò post, ut ex Celsi decreto diximus: tum uerò, quia periculum est, aut corpus deinceps in grauius aliquod malum prorumpere, aut in affecta parte ulcus cacoethe, & insanabile superesse. Quamobrem censeo, id opus maxima cum cautione aggrediendũ esse Gal. 14. metho. dixisse: inquit enim. Cæterum si quando carcinoma per chirurgiam curare audebis (quasi opus graue, & periculo plenum) cœpisse quidẽ ab euacuando per purgationem melancholico humore oportebit: ubi uerò totũ, quod uitiatũ est, prorsus excideris, sicut nulla supersit radix, sines effluere sanguinem, nec properè eum inhibebis, immo premẽdo potius, quæ circum sunt uenas, exprimes ex his crassiorem sanguinem. Quamobrem semper suspecta mihi fuit huiusmodi curatio, nisi uel incipiens fuerit durus tumor, & alijs auxilijs non cesserit, uel ex alio tumore prodeat: nam cancrum, qui à principio talis fit, curare radicitus perdifficile tibi erit. Quod si forte per mammam aliquid effluxerit, ne curare tentes, sed sine, tutius id quidem est, ut Hip. refert li. 5. pop. in historia mulieris, quæ in abderis, circa pectus carcinoma habebat.

At in his curandi ratio consimilis est nuper dictæ curationi, præterq̃ ꝙ nulla admittit malactica medicamenta, sed gaudet in principio repellentibus, ac discussorijs: uerum non his, quæ astringentia sint, sed quæ frigidæ tantum naturæ existant: ut humoris acrimouiam simul repellendo retundant, & maiorem fluxionem inhibeant, ac si quid fluxum est, discutiunt. Cæterum quia Aetius ulceratorum, & nõ ulceratorum copiosè curationem scribit, & nos paulò superius utilissima adduximus pharmaca: ob id quidem pauca referam, & primò quę ulcerationem quodammodo impedire nata esse existimo. Ferunt proculdubio huic usui non parum prodesse, desuper in carnosa duritie apponere pimpinellam, arnoglossam, & agrimoniam simul contritas: eundem præstat usum puluis capitis gruis exsiccati, uel mustelæ combustæ. Sed præcautioni, & curationi simul prodesse certum est succum semperuiuæ cum cerusa, aut succum lactucæ cum bolo armeno, uel terram sigillatam cum mucilagine psyllij, præsertim si omnia diu in mortario plumbeo agitaueris. Præstat & emplastrum de cancris fluuiatilibus: idem beneficium confert succus solani, aut semperuiuæ in mortario plumbeo sæpius agitatus. Sed ulcere iam conspicuo curandum est ea apponere medicamenta, quæ sine mordacitate siccent, ut Celsus consulit libr. 5. c. 28. Nam satis sunt eo tempore medicamenta, quæ quasi blandiuntur (ut Celsi uerbis utar) apponere, quam sanè curandi rationem fucatam Medici appellãt. Sed ex peritissimis chyrurgis didici, diuturna obseruatione sibi esse confirmatum, maximi esse momenti unguentum illud quod recipit lithargirij ℥. j. ducatur

A tur cum pistillo plumbeo in marmorea pila, & adde donec incorporent aquæ rosatæ, olei rosati, & aceti, ana ℥. iij. quod facies donec acquirat, linimenti formam. Aliud etiam experimento proficuum comperio, quod recipit olei rosati cum succo solani, vt paratur, ad conficiendum vnguẽtum pompholygos. ℥. iiij. pulueris lithargirij. ℥. ij. pulueris Ioannis de Vigo. ℥. ſ. pulueris cerusæ lotæ, & plumbi vsti ac loti ana ʒ. iij. ceræ albę ʒ. vj. misce, & fiat vnguentum liquidum pro linimentis ponendis intra ulcus. Aliud præterea refert Gal. lib. 1. de com. phar. ge. c. 2. quod recipit olei rosacei. ℥. x. ducantur in mortario plumbeo sub Sole donec crassescat, & nigrescat, & postea adde plumbi usti, & loti. ℥. j. cerusę, & lithargirij puluerizatorum. ana ℥. xij. ducantur simul cum ℥. j. ceræ albę donec mediocrem acquirant consistentiam. Quod si hæc prodesse non uideantur, ad chimica auxilia ueniendum esse consulit rei magnitudo, & malignitas, interq; primas tenet oleum de stibio, & de fęce uini, aut aceti, vel de salibus, aut ferro uel ex plumbo, quorum extractionem latè docet Andernacus tomo eius B operis 2. fol. 722. Haud secus grandioris pretij est illud vnguentum, quod recipit tutię lotę, & cerusæ ana partes æquales, terantur cum oleo rosarum, & succo portulacę, aut solatri, aut cucurbitę, uel mucagine psyllij, & posteà fiat frequenter linimentum. Prodest, & frequens vsus aquę solatri: item ex vsu est, si amylum, cerusa, thus, aloes, & terra lemnia cum aqua solatri dissoluantur, & linimentum fiat, quod nusquam exsiccari permittes. Dimitto hac in parte sicca medicamenta, & alia non pauca, quę passim à Medicis scribuntur, ut quę uel parui momenti sint, uel vulgaria existant.

FINIS.

DE VIRGINVM ET VIDVARVM AFFECTIONIBVS, ET DE VTERI MORBIS.

LIBER SECVNDVS.

B *Studui hoc secundo libro optime Lector, ea complecti vitiorum genera, quæ & vtero ipsi primariò pertinent, & alia, quæ ab ipso proficiscentia reliquis corporis particulis communia fiunt. Principio tamen sumpto ab ijs, quæ ex vtero prodeuntia multis modis fœminas torquere habent, virgines præsertim ac viduas. Secundo tamen loco eorum recordabor, quæ vtero ipsi messe assolent, velut vlcera, & reliqua huius census mala.*

De vteri natura, ac de morbis, quibus affici potest. Cap. I.

NTER pleraq; eximia membra, quibus natura toti corpori ministrat, quoddam, idq; præcipuum in fœminis fabrefecit tantæ proculdubio dignitatis, & præstantiæ, ut iure optimo à Platone, tanq̃ animal quoddam in corpore peculiariter viuẽs fuerit existimatum. Est quidem uterus tantæ efficaciæ in fœminarum corporibus, ut in eo tota ferè sanitatis ratio ex Medico-
C rum omnium decreto, sita fœminis existat: ob id profectò hac in parte decreui, eius naturam, & conditionem scribere, ut facilè deinceps cuiuis innotescat affectionem omnium ipsi pertinentium causa, & modus.

Vt uerò mulierum uterus, ex quo tã miranda humani generis machina faberrimè ortum traxit, in maximam oĩum admirationem innotescat. Principiò pars illa, q̃ pudibundã appellant, sese nobis tractanda ingerit, offertq; . Porrò muliebrem naturam, os genitale, genitale muliebre, partem hanc pudendam nuncupari uidimus: qui carnis tuberculum hiulcum bifidumq; puberib. maturitatis indicio, pube intectum honestatumq; prominet, uuluam intus tutantes, ac custodientes. Quibus sanè in partibus ueneream appetentiam sitam esse multi existimant. Cæterum nympheam etiam, utrinq; admotam, naturam eò progenuisse, quo primo hoc monimento, aer ea, ac cætera quæq; extra officere ualentia, arceantur, credi par est. Sed occurrit post hæc ceruicis os aliquanto præstantius, intra cletorem muliebri genitali annexum: subinde ceruix ipsa ceu pars finitima, quæ uuluæ canalis, & ab Arist. et matrix dr̃. Ab intimo, qua

vterus deſinit ore, prolifico maris ſemini acceſſum præbens, aduſq; muliebrem A
naturā recto tramite protenſa ceruicula hæc inchoat effertur q;. Verùm ob ſui constrictionem in nonnullis mulieribus ad dextrum, in alijs ad læuum magis collabitur. Huic quidem veſicæ foramine directo per eius meatus neruoſus cartilagineusque parte ſupera annectitur: quæ lotij à renibus ad veſicam delati, fiſtula intra muliebrem naturam ſita, nympha fatiſcente viſitur. Sic .n. veſicæ fiſtulæ foramen humidis recrementis: menſibus verò vteri ceruix illi conterminia in mulieribus egreſſum ſuppeditat. Eſt autem huius partis longitudo quatuor ſexve ad ſummum digitorum: amplitudo verò, quæ colem capiat, carnoſa ad modum, chartilaginea, ut partus tempore fatiſcat, dilatetur plurimum atq; cõtrahatur, modicè obdura, ne tranſmutationibus his paſſioni cuipiam obnoxia euadat, proindeq; vt concubitus tempore, genituram excipiens tantiſper opportunè attollatur. Quandoquidem immodica mollitie partibus quibuſdā eleuatis, alteris concidentibus, anfractus ſinuloſque prolifici ſeminis vſum ad vuluæ grandiorem ſinum tranſitum prohibentes, molitum iri cognitum ſit. Quod ſi non celerrime permeauerit, longiorem moram in ceruice trahens, ſpiritu genitiuo ocyſſimè exhalante, genituraq; tempore ſuo prorſus priuata, haudquaquam concipi poſſet. Huic etiam ſphærica rugioſaq; cauitas ineſt, vt penis ſubingreſſu tentigine oblectamenti cauſa afficiatur: in cuius ſanè confinio neruoſa exilitas colligationibus venuliſq; tenuibus ex adiacentibus particulis exortis diſperſa contextave minutiſſimis maculis interſtincta, inuenitur, quæ integræ virginitatis teſtimoniũ affert: hanc eugion vel hymena vocant, ex qua coitu primo exciſſa, cruorem emanare apertiſſime conſtat. Præter hanc ſtat protinus vteri os, quod catenus (intelligo internum illud oſtium, quà loci deſinũt, & ceruix inchoatur) neruoſum exiſtit, quo excellentiore ſenſu, coitus tempore ſummè oblectetur, modica duritie affectum, vt vuluæ os ob immodicam duritiem haudquaquam conniueat: vt .n. vterus ſimul ſeminis iaculationem intra ſe ſuſceperit, vniuerſum alueum contrahere, atque os ipſum ſigillare opus eſt: ob id decuit modica duritie conſtare. Glanduloſum inſuper eſt, inſtar glandis penis mucronatum, foras in ceruicem inæquabile ſua facie, admodum oris catuli recens editi prominens. Deinceps verò vterus ſubſequitur, quem nominibus alijs vtriculum, vuluam, mulierumve locos, ac matricem meliorum conſenſu appellare liceat: ſed de nomine ſit ſatis.

Ad rem igitur accedendo, locum vteri ac domicilium rimari prius oportet: porrò ima ſpina, quam caudam appellant, in coxarum oſſe deſinit, quod trãſuerſum longèq; ualentiſsimum, vuluã, veſicam ſubrectum inteſtinum tuetur: ab exteriore parte gibbum, ad ſpinam verò reſupinatum à lateribus adeſt, in ipſis coxis ſinus orbis latos obtinet, à quib. os pectinis ſuboritur, quod ſuper inteſtina ſub pube tranſuerſum ventrem confirma: in viris rectius, in fœminis in exteriora magis, ut partui commodius ſit, recuruatum conſpicitur. Vteri itaq; poſitura inter imam ſpinam, & vltra ueſicam infra mediam aluum habetur: ab vmbilico enim paululumve ſuprà ad ſuæ ceruicis initium vſq; extenditur, quare infra aluum ſitus. Tunc a parte priore veſica eidem iuncta præſertim verſus ceruicem, quandoquidem vuluæ amplitudo veſicam ſuperueniat, qua parte ab eadem minimè tegitur, lateraliter coxarum oſsibus recuruatis, poſticè, ima ſpi-

na

A na ſub recto intercedēte inteſtino circuit, qđ ne facile hoīe iā inchoato, cùm increuerit, duriori matrici enixus obléderet. Quā illi regionē cōdiderat natura, ut cōmodius arterijs, cordi, iecori, venis, cerebro dorſaliq; medullæ, neruis pcordijs, itē mămis, renibus, vētri, coxendicibus, pubi, cunctis his vnà committeret.

Vteri igitur quātitas in virgine admodū exigua viſitur, in euirginatis aūt, nisi dum vtero gerunt, non multò maior, quā manu comprehendi queat: ita vt in vetulis iam ſit ſimilis ſummitati aſperæ arteriæ, vt rectè ab Herophilo comparatum eſt. Verùm quantitas hæc ambigua indiſcretaq; ætate, tēperatura, venereorum vſu, muliebri profluuio, fœtura, & adhuc fætuum vnà cōceptorum numero, corporis proceritate contuariantibus cenſetur. Eſt inſuper neruaceæ materiæ per ſimili pelliculoſa: quippe quæ ad puerperij vnius vel plurium magnitudinem extendi poſſet, verrucoſa cauitate pollicari craſsitudine conſtat.

Extat etiam tunicis duabus obductus, interna vna, & altera externa. Tunicę huic villi per longum porrecti (quos rectos appellant) inſunt, q admodum pauci exiſtunt, eoq; illis viri dumtaxat genituræ facillimū quidē trahere erat. Sunt

B & villi per tranſuerſa ducti (tranſuerſi appellati) quos ſanè in vtero redundare operæpretium fuit, quandoquidē ijs ipſis etiam rapta genitura detentum itura foret, ſimul, & fœtus toto tēporis tractu à cōceptione ad partum vſq;. Quinetiā & illi in latū diductos (qui latitudinales nominant) ineſſe liquet, qbus partus fętura abſoluenda eſt: & ob eā rē ſi uterus duas eas partes cōplexus in vniuersū ſpectetur, quadrangularem orbiculatam figurā præ ſe feret, amplitudo cuius ad ceruicē coanguſtatur, qua ſui parte ima canalis effertur: & ob id cucurbitæ vtrinq; paululum cōpreſſæ ſpeciem repræſentat. At extima mēbrana ſeparata, internam tunicā diligentius rimari oportet: cui ſinus gemini, alter dextra, læua parte alter leuiter diſcreti ſunt, ad unā ceruicē coeuntus. Quos planities quędā intus, ſemitæ per quàm ſimilis, ſeparat: cui etiam ex rugoſitatibus comparent eminentiæ plures, quæ priſcos deceperunt, vt crederent, varios eſſe ſinus, quod leuiter credendum eſt.

Venas hēt etiā vterus non paucas (ſed à caua diſſeminatas, nullā) à vena aorta diductas. Cæterùm extrinſecus, canalis parte ſuperna, qua vulua pręfinitur, & ceruix innaſcit, vtrinq; teſtis conſpicuæ magnitudinis cohęreſcit, vnus dex-

C tro, alter læuo lateri ſorte creditus, nō minores multò ijs, qui virorū ſunt, duriores tñ, qui intus matricis ceruici adhærent, quos peritonęum deducens, in ipſos vaſa ſeminalia obuoluit, ſimul cū ꝓpria ipſorū tunica epididymiade nuncupata: carent tñ erythroide, & ſcroto, & darto, a quibus vaſa ſemen in cornua deferunt, q̄ propè vteri fuudum laxiora exiſtunt. Habent tñ diſtincta inuolucra, q̄ ſolertiſsima natura eò procreauit, vt ſaliualem quendam ſuccum, qui mulieribus oblectamini eſſet, molirentur. Supra hos deinceps, bina cornua (ſic.n. appellant) lateri dextero vnū, alterū lęuo admota, perinde atq; additamenta duo tendunt. Etenim qua parte vtero annectunt, pleniora ſunt atq; craſsiora, tñ adilia coxendicesq; procedentia minuuntur atq; attenuantur. Hęc ſanè cornua appellamus duas ipſius apophyſes exiguas a lateribus adilia perreptātes, papillis ſeu cornibus exorientes pſimiles: iuxta quas ſemē muliebre excernit, quæ ſanè eo tēpore, vt ceruix, & loci prolificę geniturę, helluones inſigni tantiſper amplitudine, ad eandem vorandam, dehiſcendam protinus ab initio extenditur.

Poſtremò ſimilia uaſa ad hunc modum intelligere oportet: venales gemini A
meatus de aorta:uena flexuoſis orbibus ad teſtes portendunt,alij totidẽ iuſta re
nes eodẽ deueniunt:ſed hi ſanguinolenti,illi quos mittit aorta exangues cõpa-
rent.Qui oẽs circum duos:iã dictos teſtes ꝓgreſſi,ſeſe flectunt, mox cornua ſub
eunt,ſubinde paſſim in tenuiſſimas fibras diuiduntur: quarum pars maior ra-
morum ſeriè ſparſa ad uterum deuenit,ſubſtantiã penetrans,ex qua ẽt, ferũt co
tylidones fieri, quibus partus per umbilici radices aliqua ex parte utero uali-
diſſimè cõmittitur.Ex quibus ẽt genitalis quidam ſuccus citra uoluptatẽ emiſ-
ſus,ad conceptum neceſſarius in uterum inſtillat. Ex alijs uerò menſtruæ pur-
gationis aliquid in uterum defluit,præſtaturum quidem fętui alimentũ:ex qui
bus rubentia membra apparere in geniturís aſſolent. Ex qua ẽt uaſorum propa
gine ramuſculi quidam in internum uuluæ oſtium protendunt: unde inutilis
quædã humiditas,q̃ ſupra ſaliualem ſuccum uocauimus, incredibili(ut ferũt)
uoluptate exiliendo,ac per ſaltus haud ſecus, q̃ uirile ſemen prorumpit, tanto
in pleriſq; impetu,ut marium more longiũs proſiliat. Hinc ſanè orta eſt cõtro-
uerſia inter Gal.& Ariſt.nã hoc utile,& ad prolem neceſſarium Gal. fatetur: in B
expediens uerò,atq; irritum Ariſt.& Auer.arbitrantur. Nec mirandum eſt,me
hac in parte non meminiſſe uiarum,quæ utero,& mammis conſortium p̃ſtãt,
quia de hac re alibi diſputatum eſt.Hæc itaque eſt huius membri deſcriptio, q̃
ſummopere eſſe cognitu neceſſariam reor ei,qui uteri affectiones exactè diſtin
guere cupit:nam,vt in ſingulis uteri morbis monſtrabo, eorum quilibet ſuam
ſortitur differentiãm,& conditionem,ſumpta ratione à natura, ſeu officio cu-
ius uis harum partium,cui morbus ſubijcitur.

Vteri uſus & morbis.

His ita conſtitutis, ut à primis principijs rei huius exordiamur, uteri uſum
hac in parte expendiſſe oportebit,& morbos ẽt, ad minimã uſq; eorum differẽ
tiam.Hẽt igitur uterus triplex officiũ,unum quidẽ ſibi proprium,& peculiare,
quod illi ineſt,quatenus pars ſimplex & ſimilaris eſt,quo ꝓfectò ſibi alimentũ
allicit,& in ſui naturã cõmutat,aliturq;:non quidẽ, ut multi cenſent,ex ſangui
ne menſtruo(nã eum non trahit,ut pars ſimplex,ſed ſuſceptat, ut inſtrumẽtum
alijs uſibus dicatum)ſed ex proprio,& peculiari alimento ꝑ peculiares ſibi in-
ſitas uenas,diſtinctas à menſtrualibus, ꝑ uniuerſam uteri ſubſtantiã diſperſas.
Quo ſanè munere, ut optimè utatur,fruit̃ proculdubio duplici inſtrumẽto, tẽ- C
perie nimirũ,& optima partium unione,in quibus ſitã hẽt alterã ſanitatis par-
tẽ:quapropter ad hanc partẽ pertinent morbi ex diſtẽperie(licèt temperamen-
tũ oĩbus uteri actionibus cõmune, & proficuum exiſtat, ita ut eo mutato alij
naſcant̃ utero morbi,ut inferius monſtrabo)& ſoluta unitate, q̃ utriſq; partibꝰ
cõis exiſtit,cui ulcera,& aliæ continui diuiſiones reducuntur. Secundum uerò
uteri officium,id eſt,quo dignitate,& præſtantia ab oĩbus alijs membris diſſi-
det,non quidẽ ob ſui commodum,ſed ꝓ fœminæ utilitate,& beneficio ꝓficuũ
exiſtit:nã qua rõne in utroq; ſexu mẽbra quædam ſunt totius corporis uacua-
tionibus dicata:ita in fœminis peculiari quadã dote, membrũ hoc excogitauit
natura,cui propria(p̃ter alia officia)ineſt uacuandi rõ,& qua rõne deficientibꝰ
ueſica,& inteſtinis à proprio munere, maximum ſubinde incommodum cor-
poribus ſubſecuturum ſperamus,ita quoq;,& potiori quadã rõne, in fœminis
hanc partem ſanam,& menſtruationis officio idoneam deſideramus. Quòd ſi
aliquo

A aliquo modo contrariũ fortè acciderit, mille proculdubio illis succrescunt affectionum modi, menstruis prçter naturã utcunq; suppressis: nã quo substantia aut superfluum illud, quod per uterum excernitur, p̃stantiorẽ obtinuerit naturã, eo si p̃ter naturæ institutum supprimatur, grauiora suboriri mala necessum est: Præstantioris quidem esse substantiæ semen, & sanguinẽ menstruum recensuerat Gal. li. 6. de lo. aff. & ob id, si retenta putrescant, aut utcunq; aliter uitienẽ longè grauiora efficiunt accidentia, & maiora mala. Tertium autem, & ultimũ uteri officium speciei propagandæ proficuum, & dicatum est: quod sanè diuidere in tres potissimas partes mihi hoc loco placet. Quippe uitiatur cuiusuis instrumenti propria actio, aut ablata ex toto operandi potentia, aut diminutè agẽte, uel corruptũ, & menstruosum ꝑducente effectũ. Sic. n. ex fœminis q̃dã oĩno non concipiunt, quas peculiari nomine steriles appellat Hip. Aliæ concipiunt quidem, sed fœtũ perferre nequeunt, aut necessarium, & p̃finitum tempus gestare sunt impotentes: quibus frequenter aborire contingit, ꝙ diminutè uteri facultas operetur. Rursus aliæ concipiunt, & fœturã continent, cæterũ monstro
B sum quid ex utero producunt, uelut est mola à Medicis appellata, ac sunt alij mendosi, & monstrosi conceptus, qui mira uarietate ludunt, & peritissimis Medicis plerunq; illudunt: quos ex corrupta uteri actione proficisci nulli esse dubium arbitror. Atq; hæ sunt in uniuersum omnes uteri affectiones, quarũ speciatim meminisse quoq; oportebit, sumpto ab hystericis affectibus initio.

De hystericis affectionibus in genere. Cap. 2.

FREQVENTI nomine cum antiquiores Medici, hysterã, uterum appellauerint, iure ob id optimo ipsius affectiones hystericas, seu uterinas nuncupauimus: quas hoc uno capite cõplecti mihi nunc in animo est. Dictum nanq; superius leges, uteri munia tria potissimum officia diuidi, quorum primum est sibi proprium, & peculiare, alimoniæ, ipsius dicatum, totum naturali potentiæ subditum, aliud uerò cõius est, toti speciei subseruiens, cuius ratio, & finis est prolem procreare. Sic etenim Gal. 6. de lo. aff. c. 5. uterum diffinit eam partem, q̃ natura mulieribus ad concipien-
C dum concessit. Cui subseruit tertium uteri officium, licèt uniuerso fœminç corpori sit cõmune, & proficuum, quod est menstruum sanguinem statutis temporibus expurgare, & semen in uenereis actibus excernere, quæ sanè omnia pari quoque lege certis quibusdam temporibus contineri oportebat: hoc quidem, ut fœtui subsit materia, & locus: illud uerò, ut fœmina excrementis purgata uegetior, sana & conceptui aptior existat. Verùm sicut utroq; modo seruata naturæ lege, inculpata sanitate fœmina uiuit: ita quoq; prorsus dum utrunq;, aut alterum modũ excedit (vt lib. de uirg. morb. Hip. recenset) mille affectiouibus ferè incõprehensibilibus, premitur miserrima fœmina. Sic profectò fluentib. debito largius mensib. fœminæ fiunt steriles, imbecilliores, pigræ, ineptç ad actiones obeundas, decolores, tædiosæ, & tristes, ac plerunq; degenerat affectio in malum corporis habitum. Sic semine, aut quauis alia substantia defluente, eadem & longè grauiora subsunt accidentia: tandem corpus in maciem, & tabitudinem quando ocyssimè degenerat. Verũ tolerabilia profectò quis existimabit

huius-

huiusmodi mala, si ea cõsideret, q̃ ex insolita, & p̃ternaturali seminis, aut sanguinis menstrui retentione suboriri assolens. Quæ ꝓculdubio oĩa facilè colliges, si Hip. legeris loco paulò ante citato: quippe inquit. Nã cũ virgines iã maturæ viro steterint, natura duce sanguis menstruus ad matricis locellos, & venas, ab hepate defluit, qui cũ ob illarum angusta oscula, q̃ nondũ patuerunt, aut in fœminis, q̃ viro orbatæ sunt, viscosis, & crudis humoribus obstructa, & deniq; ob sanguinis crassitiẽ erumpere nõ possit: tum rursus p venæ cauæ maiorisque arteriæ propagines ad cor, hepar, diaphragma, & præcordiorum venas regurgitat. Capiti quoq; non minor pars cõis fit, & tandem circa viscera oĩa accidentia grauia parit, difficiles respirationes, tremulum cordis palmum, hepatis inflãmationẽ, & mille alias eius distemperies, ventriculi subuersiones, cibi fastidiũ, vomitum, ingentem famẽ, varium malorum appetitum, cardialgiã, epilepsiam, & delirium: sanè, iudicio nostro, optimè huc afferri potest illud Gal. dictum libro de diffic. respir. nimirum, quæ p̃ter naturã sunt, varia & multiplicia esse, inquit enim. Vnum. n. est, quod secundum naturã se habet in animantis corpore, varium aũt, & dissimile, & multiplici errore inuolutum id, quod præter naturã habet, adeo, vt necessario sequatur esse incomprehensibile. At si qua in re, dũ præter naturã efficitur varia, multa, cognitu difficilia subsequuntur accidentia, maximè profectò in semine, & sanguine menstruo retentis coniectabile efficitur: à quibus tot oriuntur vitiorum genera, quot neq; scripta reperiri possunt, neq; facilè memoria teneri, vt eorum possit lex, & ratio difficulter haberi aliqua. Quo quidẽ factũ est, vt medicorum non pauci consilio destituti ab horum affectuum curatione desistant, vetulis, & mulierculis id munus relinquentes. B

Proficiscitur itaq; huius miræ varietatis ratio, una potissimum è tribus rõnibus: nã dũ hæc duo excrementa p̃ter naturæ legẽ cohibentur, aut putrescũt, aut alterantur, aut quantitate solum, & copia abundant, & peccant. Quippe hac ratione virginum morbos fieri Hip. retulit li. de virg. morb. dicẽs. Cum. n. hæ partes repletæ fuerint, & horror cũ febre ingruit, erroneas febres appellant: his habentib. p acuta quidẽ inflãmatione insanit, præ putredine verò clamat, præcaliginositate aũt timet, ac formidat, præ cõpressione verò circa cor strangulationes parat, præ sanguinis aũt malitia animus mœrens, ac anxius malum trahit. Qua sententia euidenter constare vr̃, quanta varietate mutetur humor, & q̃ mala efficere possit. Quod ẽt ex ipsa rei natura, & conditione haud difficulter probari potest: nam si nerui, venæ, musculi, adde & cornua vteri, mensium affluxu aut viri coitu non humectentur, tunc exsiccata prolabi ad aliquam partem, & vterum ipsum lædere necessum est: pariter si mensiũ repletione distendunt: sic & eodem modo, si semen in vteri cauitate, & vasis coaceruatum computruit, incredibilia quidem mala suboriuntur. Pari quoq; pensu dum citra putredinẽ, sola copia abundant, malum, quod per se efficere nequeunt (præter plenitudinis damna) alterius mali interuentu moliuntur: nam & fluxus sanguinis hemorrhoidum, narium, aut per uomitum, & urinam patiuntur: item hepaticam dysenteriam, hydropem, corporis confractionem, lassitudinem, tumores præter naturam, & alia pleraq; vitia succrescere longè diuersa ab vterinis affectibus existimamus: quæ omnia, vel deposita plenitudine, curare non est difficile. C

Verum cũ prædicta excrementa alterantur citra aliquam putredinem solũ

A calidiora, frigidiora aut ſicciora facta, affectus vterinos efficiunt quidem, ſed
neq; admodum graues, neque ob id facilè intelligibiles. Nam primò fœminæ
hoc modo affectæ æſtuationibus, ſiti inquietudineq; non leui vexantur, vbi ca-
liditatem contraxerint excrementa. Item palleſcit corpus, albidius aut decolor
redditur, & ipſa fœmina pigra efficitur, mæſta, tædioſa ac mille doloribus ple-
na: quæ quidem accidentia neq; ordinem ſeruant, neq; legem, ꝙ ſi perſeuera-
uerint in aliquo ſtatu, frigiditatem in ea parte contractam eſſe atteſtantur. Alia
etiam ex hoc vitij genere ſuboriuntur accidentia his æqualia, & ſimillima, quę
profectò præludium maioris mali, & grauiorum accidentium exiſtunt. Qua-
obrem eis citra cunctationem ſubueniendum eſt, antè quidem, quam in epi-
lepſiam, aut alium grauiſſimum affectum degenerent.

Cęterùm dum fœmina eò miſerię, deuenit, ꝙ hmōi excrementa, ſemen vide-
licet, & ſanguis menſtruus, putreſcant: accidentia quidē grauiſſima ſunt, & aſpe
ctu terribilia, & quę ſui ſpecimen, & naturam facilè monſtrant: ſed tam ſunt va
B ria, vt neq; certa lege, neq; vlla methodo comprehēdere queas. Subit tñ in hac
re mirari, cùm vnica ſit materialis cā, vnica formalis ſeu efficiens, putredo, vni-
ca particula affecta, vterus, quanam rōne tam mira accidentium varietas ſubo-
riatur. Quod ſanè ita fieri poſſe, tria oſtendunt facilè: primum, putredo ipſa: ſcdm
putreſcentis ſubſtantiæ copia: tertium verò, & vltimum, varietas, & natura mē-
brorum, quæ vtero ſic affecto conſentiunt, & compatiuntur. Circa primum attē
to animo lector expendat, qd, licèt ſanguis ſolùm putreſcat, aut ſemen ipſum p
ſe, aut vtrunq; ſimul, ea tñ eſt putredinis natura, & conditio, vt omni gena va-
rietate, & mille modis fieri poſſit: iuxta quam ſanè diuerſitatem accidentia quo
que variari neceſſe eſt, velut de re quauis diximus dum præter naturam efficit.
Contingit inſuper mira hæc & multiplicis naturæ uarietas in putredine multis
modis; primò quidē rationē cauſæ mouentis humorem ad putredinem, q̃ eſſe
uariā inficiabitur nemo, ac ob id. uarias pullulare putredinis rationes, & diffe-
rentias: ſecundò id contingit ex loco, ubi putreſcunt humores: multa.n. atque
uaria putredini poſſe ſuccreſcere ex loco, manifeſtiſsimum eſt; vltimò uarias
contingit oriri putredines ex uaria putreſcentis rei natura, & ſubſtātia. Ex qua
C quidem conditione plurima hyſtericis fœminis accidunt malorum genera, ex
ſemine nimirum, & ſanguine menſtruo corruptis: idq; duabus rōnibus: prima
ob putreſcentium perfectionem: conſtat.n. ſemen ex perfectiori ſanguinis par-
te, & calore natiuo perfectiſsimo, ac ex copioſo ſpiritu: itē ſanguis ex quatuor
humoribus, & totidem humiditatibus, quæ ſingulis humoribus ſunt adiūctæ,
ita ut quiuis humor ex parte tenuiori, & craſsiori, ac mediocre conſtitutus exi-
ſtat. Ex qua proculdubio uarietate mirum uideri non debet, ſi unicus cū ſit hu-
mor, ſanguis nimirū, aut ſemen, tot modis uitiari poſsit, ac tot accidentium ua-
rietates efficere. Secunda huius rei ratio eſt, quia putredinem contingit fieri p-
dominantibus in ea uno, duobus, tribus, aut omnibus humoribus, uel partibus
eorum, quas diximus conſtituere, ac componere utranq; ſubſtantiā, ſanguinis
ſcilicet aut ſeminis. Quāobrē rōni conſonū vr̄, uaria ob id fœminis ſubſecuru-
ra accidentia fore, & qđ mirabilius eſt, unicū & idē accidēs in diuerſis fęminis,
& tēporibus, & qđ adhuc maiorē infert admirationē, in eadē fœmina, & eodē
tem-

Cur ex unica causa tam mira accidentium varietas oriat.

tempore diuersa, varia, & sæpe contraria succrescere accidentia. In qua procul dubio re, rationem monstrositatis, & varietatis hystericorum affectuum consistere arbitror: nimirum, quòd præualeat magis in putredine, causæ efficacia, aut loci putredinis deterrima conditio, vel humoris putrescentis malignitas, aut quòd prædominetur magis in putredine vnus humor, vel vna substantia ex nuper dictis, quàm alia. A

Ad dubitare iuxta hanc rationem mihi visum est, cum sanguis, & semen tẽperatissimæ, & perfectissimæ sint substantiæ, qui fieri possit citiùs, & deterius cęteris oĩbus posse corrumpi, cum bilis tanto deterior, tanto tempore incorrupta duret non solùm in vesica fellis, sed prope cutẽ in arquatis, & pituita in arthritide prope articulos. Verũ quia hic non est disputationis locus, breui quadam rõne respondere huic dubio mihi est in animo. Inquit Arist. lib. de longi. & breui. vitæ. Pura oĩa & impermixta, vt quæ magis à contrarietate recedant, diuturniora esse: contra, citò vitiari, aboleriq;, quorum essentia multa oppositione cõstat. Sic elementa, inquit, lapides, & metalla, q̃ vel simplicia sunt, vel eis ꝓximè accedunt, incorruptibilia creduntur: contra, lac, sanguis, & semen seruari diu minime possunt, vtpote, q̃ manifesta cõpositione, & varia constant. Quod euidenter monstrant sanguinis grumus vbicunq; sit, lac ẽt coagulatum in puerorum ventre, & semen retentum: q̃ oĩa facillimè, uel aeris cõtactu alterantur, q̃a variã, & perfectissimã nacta sunt elaboratioñe. Ob id profectò, homo crebrius ægrotat, quia multiplici, & perfectissima constat cõpositione. Neq; obstat quominus hæc vera sint, sanguinem menstruum nouem mensibus citra euidens vitium in vtero gerentib. contineri: nã eo incolumis adseruatur, ꝙ partim repleat vasa, partim fœtui ꝓstet alimentum, partim verò in secundina colligatur: q̃ natura familiarissimã ob id sanguinis substantiæ fabrefecerat, vt ibidem citra corruptionem contineretur toto prægnationis tpe. Cur verò præstantiora queq;, deteriora dum corrumpuntur, euadant (quod experimento quotidiano comperimus: nã sordidiorem putredinem cæteris animantibus, hoĩum cadauera cõtrahunt, & oua putrescentia, ac poma, quo præstantiora fuerint, & odora, eo deteriori corripiuntur putredine) duplex ratio cõmonstrat: prima, ꝙ præstantissimã substantiã nequit deuincere, ac superare, nisi vehemẽtissima, ac spurcissima causa, quia cæteris facilius resistit: quapropter necessum est putrediñe, & vitiũ causæ naturæ respondere: secunda, quia perfectis substantijs quoduis vitium deterius efficitur imperfectis. Quibus rationibus multi addunt, illud in causa esse, ꝙ ex pluribus, & maximè diuersis perfectiores mixtiones euadant, calore natiuo ueluti uinculo colligante cogenteve oĩa: sic naturali calore dissoluto, dispersis oĩbus prodit fœdus sapor, odor, & color, quæ magnæ putredinis, & horridæ sunt indicia: ita vt semine, & sanguine menstruò corruptis, quasi venenũ in corpore nasci, lib. 3. & 5. de lo. patien. expresse fateantur Gal. Auer. & Auicẽ. Ratio quidem in promptu est, quia si ex purissimis alimentis, sanguine nimirum, semine, aut lacte, moro, ac melone vitiatis, facilè venefica, ac deleteria excitatur qualitas, multò profectò rectius ex ipsorum excrementis generari poterit, quod in vtero potissimum accidere certum est, eo ꝙ sentina sit vniuersi corporis, & substantia, quæ putrescit, præstantissima. Quo fit, vt fœminæ vterinis molestatæ, veneni instar symptomata persentiant. B C

Cur præstantiora dum corrumpuntur deteriora euadant

Cur

A Cur verò in plerisq; fęminis vtero affectis hæc veneni seminaria clã occul
tèq; diu lateant citra euidẽtem corporis noxã, ac ad tps tm̃, & per interualla re-
uiuiscant elucescantq; grauissima symptomata, haud facilè est nosse: scimus tñ
non solum in his, verùm, & in multis alijs, qui venenũ sumpserunt, diu in cor-
pore venena latitare: nam si Hipp. credimus, viginti annos malum occluditur
oppressum aut reuersum. Causæ tñ huius rei non desunt: quippe quod sensim,
& paulatim fit, nullum donec in habitum vergat, specimẽ de se præbet, sed dũ
actum est, subitò in grauissima prorumpit accidentia, ac sæpe in mortem. Præ-
terea, si ignobile membrum venenum adoriatur, donec ad nobile peruadat, nil
mali, aut q̃ paucissimum sentimus: cùm .n. ad nobile peruadit, facilè toti corpo
ri cõis fit affectio. Ad hæc, præstantissima est membri, in quo viget assuefactio,
ét si ex deterrimo sit, quia tm̃ abest, vt membrum lædatur, quòd sæpe hmõi hu-
mor alimentum præstare possit. Verùm cùm ex alimento crescat vltra debitam,
& consuetam magnitudinem id excrementum, pellitur ad aliud mẽbrum, vbi
morbum facit, quia insuetum, quia multum, & quia prauum, quo tpe fieri gra
B uissima accidentia mirũ nõ est. Postremo huic malo principiũ pstat dissensio fa
cultatũ naturalium, vigentibus nimirũ aliqñ coctrice, & retentrice, languida
facta expellente: q non pellatur quod pter naturam effectum est; & sic accrescẽ
te, cõparatur venenosa illa qualitas, q̃ paulò post in morbũ, & sæuissima accidẽ
tia, prorũpit. Quibus profectò constare arbitror, qualis sit huius dogmatis ratio
& veritas, vt cognita causarũ varietate, medẽtis cõsiliũ tutiùs, & certiùs euadat.

Secunda ratio varietatis prædictorum accidentium, quæ secundum tenet lo
cum, excrementorum q̃titati reducenda venit: nam semen, & sanguis mẽstruus
cùm intra vterum putrescunt, nõ solũ hæc mala pariunt ex diuersis putredinis
modis, sed ex copia ét sanguinis, & seminis putrefacti: quippe maxima q̃titas
vtriusq; vel alterius in seuissimos, & varios prorumpit affectus: parua verò eos-
dem minatur, sed non perficit. Sic etenim facilè reperimus apud plerasq; fęmi
nas querimoniã, & sensus plurium, ac diuersorum affectuum, qui vix cõprehẽ
di, & distingui possunt, præludium quidem maiorũ: quos sanè leuissimis auxi
lijs, aut sola animi distractione vel delectatione curabis, adhibitis ét leuib⁹ fri
ctionibus, exercitio, ac deambulationibus, & huius census alijs. Itaq; venenosi
C & corrupti humores natura eadẽ mala minatur, & aliqñ efficit, sed pp paruam
humorum corruptorum copiã, aut non perficit, aut mox subsistit. Habent tñ ex
diminuta prædictorum humorum q̃titate hystericæ fęminæ hoc proprium, &
peculiare, ut mox ab accessione, & q̃ primùm quiescit malum, ad pristinam, &
antiquam sanitatem redeant, veluti si nihil perpessę fuissent: quod alijs, q̃ ex ni
mia humorũ copia laborant, non dat: supersunt quidẽ illis per aliquod tps nõ
leuia præteriti mali vestigia. Quibus ét fęminis accidit, varijs accidentibus vni
co, & eodem tpe corripi, ac mox subito leuari: ratio quidem est, quia paruã hu
moris aut halitus copiã cõtemnit, à se reijcit vel deuincit particula illa, ad q̃ ex
vtero aliquid transmittitur, huius rõne accidentia suboriuntur: quod alijs fęmi
nis, quæ plurima abundant huius venenosi humoris q̃titate, nunq̃ conceditur.
Succrescunt prętereà his fęminis varia accidentia, & in diuersis partibus, q a ha
litius pauci elati ex pauca materia peruenientes ad particulam aliq̃ malũ ibidẽ
efficere conantes, ad alias protinus transmittuntur, & pari modo ex his ad reli-

quas,

quas, in quibus omnibus proculdubio aliquid mali persentiri necessum est, A
quod varium esse contingit ob membrorum varietatem.

Tertia sanè, & vltima ratio diuersitatis hystericorum accidentium, est membrorum consensus, quibus vterus communicat suum vitium. Ex qua quidem causa, prædicta accidentia tribus potissimum rõnibus suboriuntur: prima, ex consensu mutuato præstitoq; alicui membro ex affectione vteri: secunda, ex mutua reactione, q̃ membrum læsum iterum ꝑstat, & refert ipsi utero: quod profectò multorum accidentium solet esse causa. Nam cũ mẽbrũ aliquod primo ab vtero afficitur, rõni consonũ vr̃, excrementa, quæ ex vitio contracto generat, maiori ex parte trasmittenda fore in vterum ipsum, tanq̃ in membrum imbecille, primò affectũ, & corporis quodãmodo sentinam: quod dignosces, quia accidentia, q̃ sic affectis superueniunt, redolent quadã tenus naturã excrementi in vterum transmissi. Tertia porrò, & ultima ratio est, qñ licet accidentia ex utero prodeant, non tñ sequuntur naturam seminis, & sanguinis menstrui corrupti, sed naturam excrementorum a mẽbro aliquo affecto in vterum transmissorũ, aut eorum, quæ in vtero generantur, præter semen, & sanguinem menstruum. B

Prima porrò diuisio, q̃ ex consensu proficiscitur, quadruplici cõstat mẽbro, dimitto hac in parte consulto tres consensus differentias, quorum Gal. meminit. lib. 1. de locis aff. c. 6. quia huic vsui nõ ita sunt proficuæ, licèt earum aliqua ex vsu sit: nam consensus ab utero prestat primò per partium qui coafficiuntur similitudinẽ: cõpassiones. n. & consus facilius, & promptius fiunt inter similia: & ob id utero affecto neruosum genus omne facillimè cõpatitur: non quidẽ, vt multi falso censent, ꝙ plures, & magnas neruorum propagines vterus sortiatur, sed ꝙ mẽbranosa constet substantia, & neruea natura intexta: qua rõne etiã vesica, & colis neruea dicuntur. Secundò idem consensus præstatur per vicinã: quo fit, vt plerisq; feminis vrina supprimatur, & uarijs modis uitietur, rectum intestinum tenasmone afficiatur: sic & mesereon, uentriculus, intestina, & venę meseraicæ uarijs accidentibus premuntur: præterq̃ ꝙ neruea sunt hæc omnia, & ob id etiam compati possunt. Tertiò uerò consensus fit maximus per colligantiam: scater. n. uterus uenis, ijsq; grandioribus, vt ex Gal. constat, qui lib. 6. pop. par. 1. inquit. Vterus inter oẽs corporis partes plurimas, grandissimasq; uenas habet: ꝑ quas proculdubio iecur cõpati perfacile est, sicut iterũ utero referre supplitium accepti mali: nam illi ob id præstat fęculentum, & impurũ sanguinẽ, quo (vt nuper dictũ est) vterus nouiter afficitur. Arterias quoq; hoc uiscꝰ non paucas neq; parua suscipit à corde, ꝑ quas varia, & grauissima, ac periculosissima cor susceptat mala, quamobrẽ rõni cõsonũ vr̃, cum uterũ, & intra ipsum contẽta plerũq; ex putredine refrigerari cõtingat, citra frigidorũ humorũ abũdãtiã (adhuc in biliosissimis corporibus) grauissima fęminarũ nõ paucas ꝑpeti accidẽtia frigidã naturã falso æmulãtia. Ex quo ẽt sequit̃ nõ posse cor deinceps tñ caloris vtero trãsmittere (arterijs ab vtero ad ipsum vergẽtibus, paruis frigidisq; halitibus plenis) q̃tũ utero calfaciẽdo sit satis. Pari quoq; rõne uterus diuersis nostri corporis partibus mille modis alligat̃: quas simul cõpati necessũ est, subindeq; varia efficere accidẽtia. Quartò verò, & ultimò oẽs partes uero de mãdato ab utero cõsensu cõpatiunt̃, suscepta nimirũ substãtia aliqua ex ijs, q̃ in vtero ꝑsunt: nã ẽt si uterus nullã hẽret similitudinẽ cũ alijs partibus, colligãtiã, C

aut

A aut viciniā, cū totū corpus cōfluxile, & trāſpirabile ſit, facilè quæuis eius pars alterius damnū ſuſceptat tranſmiſſa ad eam aliqua ſubſtātia ex ea, quæ laborat. Ex quo etiam varia, & grauiſſima ſubſequi accidentia conſpicimus, tum ex ſubſtantiæ, tum verò ex partium diuerſitate.

Hæc igitur ſunt uarietatis hyſtericorum affectuum cauſæ, quorum ſanè naturā belliſſimè expreſſiſſe viſus eſt Gal. lib. 6. de lo. patien. c. 5. docens, ꝙ licèt affectus nomen ſit unum nimirū hyſterica paſſio, nihilominus tñ ſub ſe comprehendit innumera, & uaria accidentia, iuxta diuerſitatem trium cauſarum, quas nuper adduximus. Quas ſanè oẽs ſiquis ſedula diligentia intueatur, perdiſcet facilè, cur fęminæ aliqñ refrigerentur, & mox ſimul incaleſcant: item cur marcidæ appareant, aliqñ verò nimio madore, ac pinguedine abundent. Ex eiſdem quoq; cauſis proficiſcitur, caput vniuerſum uel aliquam, aut plures eius partes fixo, & ſtabili dolore apprehendi, nonnunq̃ mutabili, ſæpe diurno, ſępiſſime à quibusvis externis cauſis exacerbato, ita ut ſolam dolorum capitis varietatem comprehendere difficulter queas. Quis prætereà narrare poterit dorſi, thoracis

B lumborum, coxendicum, ventris utriuſq;, & crurum dolores? quos nulla quidem alia rõne certius ex utero proficiſcentes cognoſces, q̃ eò ꝙ nullam ſeruent legem, nullamq; uniformẽ naturā habeant: ſed uarietate maxima præditi nullis limitibus, aut conditionibus coerceri poſſunt. Monſtroſa nāq; varietas hæc aliunde q̃ ex utero proficiſci non põt præſertim cùm dolor, neq; diſtemperiẽ, neq; tumorem præter naturam eius partis, quæ dolet, comitem habeat. Ex eiſdẽ quoq; cauſis prodit quaſdā fœminas fameſcere citra vllam ratiõné, alias uerò idq; frequentiùs cibos faſtidire, & abominari: plures tñ optimos, & vſuales odio habere, ſpurciſſimoſq; & inuſitatos proſequi. Inter quas multæ quidẽ uomunt, & nauſeabundæ exiſtunt citra manifeſtam cauſam: quarum uentrem ſi purges, magis lædes, ꝙ ex halitu ab utero illuc irruente affectio ſuboriatur. Sic plurimæ ventris inferioris murmurio, doloribus, & cruciatu maximo premũtur, flatibus vterũ, & inteſtina diſtendentibus: quæ potiùs leuantur vterinis auxilijs, q̃ quouis alio præſidio. Cordis item morſu, & dolore premi plures, omnibus cõpertum eſt, ore. ſ. ventriculi compatiente, aut corde ipſo. Quibuſdā arte-

C ria iuxta dorſum, & quæ meſereum ambit uehemẽtiùs pulſat: vñ eas męſtas eſſe, inquietas, anxioſas, animo linquẽtes, aut ſyncopticas quotidiana experiẽtia conſpicimus. Quòd ſi ſeptum tranſuerſum malum apprehenderit, hinc difficiles reſpirationes, ſuffocationes ſeu ſtrangulationes, ſicut ex laqueo periculum impendere, manifeſtum fit: atq; in hoc ẽt uaria exiſtit difficilis reſpirationis mutatio, & grande periculum. Verùm ſi iecur deguſtauerit uteri uitium ob deprauati ſanguinis generationẽ, fœminæ protinus obſtructionibus innumeris corripiuntur, decolores fiunt, pedibus tument, totum ẽt corpus redditur cacoethę, tumidũ, & iamiā in malũ habitũ cõmigrans. Sed quis numerare poterit accidẽtia, q̃ aīalis potentia, dũ læditur, perfert, quippe aliqñ motiua facultas ita peruertitur, ut aliqua pars corporis, aut plures uel totũ corpus tremore afficiant: conuulſiones ẽt pſertim pedũ, ac manum eadẽ læſa efficit: itẽ reſolutionẽ, iuxta naturā habitus, qui aut neruoſas partes, aut neruorũ capita, aut neruos ipſos ptingit. Aliqñ ex motus defectu uoce priuant, & mutę p aliqđ tps ſuperſunt: ex quo ẽt emanat reſpiratione priuari nõ rarò, & periclitari ſuffocatione mille modis:

partim

partim obstructis vijs, partim musculis respirationi seruientibus plurimum læsis, ita vt verè videantur omnino respiratione priuari. A

Tanta itaq; in pdictis accidentibus repetitur varietas, vt rarò in eadem fœmina idem accidens (licet ab eadem causa) eodem modo proficiscatur Pari quoq; lege diuersissima sunt symptomata, q̃ sensibus exterioribus vteri vitio succrescunt. Nã ex fœminis quædã ita toto corpore, aut aliquo mẽbro torpent, vt paralysim pati videantur: aliæ varijs & inordinatis doloribus adeò afficiuntur, vt neq; alicui causarum reducere, neq; in aliquo genere cõplecti facilè possis: plures gustu, & olfactu priuantur, plurimæ verò prauè gustant, aut olfaciunt citra gustabilium, & olfactilium uitium. Aliæ sanè sunt, quæ aut sordescunt, aut tinnitu aurium perpetuò cruciantur, licet non pauca vitia in visu quoq; persentiscant. Habet aũt auditus hoc peculiare in hystericis affectibus, quod ẽt si fœminæ in accessione oĩbus alijs sensibus priuentur, auditu tñ nunq̃, aut rarò priuantur. Ex eodẽ fonte manat sensus internos varia ẽt pati uitia: nã quædam delirãt, maniacæ, ac furibundæ redduntur: aliæ vultu existente secundum naturã amẽtes fiunt, & veluti congelatæ supersunt, nihil percipientes, neq; respondentes quicquã. Dignum profectò animaduersione hac in parte esse existimaui, diligẽter expendere, si ex vitiato semine tot iam sæuaq; accidentia fœminis succrescunt, an ea quoq; castis, & pudicis viris pariter possint accidere: cui dicimus, ꝙ licèt aliquid hystericis persimile in viris ẽt videatur, id tñ neq; ita frequẽter, neq; pari vehementia, ac in fœminis, quia improportionale vitium est viris, q̃ & calore abundant, & vegetiores sunt, & vitium ipsum frequentissimè frigidum: ꝙ si in mare aliqñ id accidat, melancholica vitia afferre potius q̃ alii conspicimus. Succrescunt tñ ea mala fœminis, ꝙ vterus sit corporis sentina, & excrementorum putridorum conceptaculum, adeò vt nihil mirum sit, si deleteria frequentissimè in eis suboriatur qualitas, propter caloris imbecillitatem, q̃ causis putredinis minus resistit: quibus accedit mensium, ac seminis in uterum profusio, & improba expurgatio. Atq; hæc accidentia retulisse sat sit, quæ veluti summa capita existant eorum, quæ frequentissimo euentu experientia commonstrat. Verum quia non sat esse grauissima hæc accidentia sic in genere nosse, ad rectam medendi rationem, ni quis exactè cuiusq; naturam adipiscatur, ideo per capita, ea distribuere in animo est, initio sumpto ab uteri strangulatione, tanquam à communissimo in hoc genere affectu. B C

De vteri strangulatione. *Cap.* 3.

NTER maximos, & grauissimos effectus, quos ex vteri consensu fœminarũ sexus perfert, vnus profectò est uteri strãgulatus, q eo maximè nomen generis (hoc est, uterinus affectus) obtinet, quod magna grauissima & cæteris periculosiora inferat accidentia. Quẽ quidẽ affectũ non genus hystericarum affectionũ, licet generis nomen sortiat, sed unã potissimãq; prædicti generis speciem esse censemus, ut Hip. refert lib. de virg. mor. qui inter cætera accidentia hysterica, quæ recensuit strangulationem, tanquam speciẽ annumerat. Quod sanè malum tunc est, cum sanguis menstruus redundans

A aut vitiosus vel quæuis alia ex vtero cũ septũ transuersum comprimit,& oppri mit,vt ex Areteo Gal. Aetio ac Paulo euidenter cõstat. Qui proculdubio autores strangulatus nomen vsurparunt ꝓ symptomate quodã, in quo fœminæ veluti strangulari ac suffocari videnť, respiratione omnino suppressa. Verùm, qa potis simum huius morbi accidens respirationis cohibito est, ob id iure optimo, cõi oĩum consensu, suffocatio nuncupatur. Cum hoc tñ Stephanus Atheniensis vir maximæ eruditionis, & autoritatis commento li. 1. ad Glau. inter vteri strangu lationem, & aphnæã seu respirationis priuationẽ, nõ minimã adinuenit ac pro fer differentiã, nec omnino quidẽ vanã: nã refert aphnæam proficisci ex super fluitate seminis in vtero putrescentis, q̃ in cor frigidos quosdam halitus trans mittit, quibus aut cor ipsum obstruentibus, aut refrigerãtibus respiratio inter cipit: strangulatum verò fieri refert vtero retracto protrusoq; versus partẽ supe riorẽ, quo, & intestina, & vterus, & septum transuersum comprimuntur ita, ut respirationi nullus aut q̃ minimus subsit locus. Ego tñ in hac re censeo, hãc esse

B differentiam operationis causarum, non differentiã affectus. Erit igitur matricis præfocatio nil aliud q̃ vteri (ob siccitatem, vel ex retento menstruo, aut humo rum affluxu, seu exacerbata putridi spermatis virulenta exhalatione) versus dia phragma, aut ad alterum latus conuulsio: cui non rarò ex retento menstruo ve narũ obstructio coincidit. Quippe si nerui, venæ, musculi, adde, & cornua ma tricis mensium affluxu, aut viri coitu non humectentur, tũc exsiccata, facilè ver sus diaphragma, & ad neruorũ principium recurrit: pariterq; si mensium reple tione ꝑdictæ partes distendanť, ad septum transuersum irruit. Sic prorsus dum sperma in vteri cauitate, & vasis coaceruatum cõputruit, incredibile est quanto neruorũ musculorumq; nixu vterus conuellitur, vt eius virulentiã exprimere expellereque possit, q̃ sanè exhalatio si ad cerebrum ierit, exhorresco dicere, q̃ sæua accidentia ac varia deliramenta proritet. Cùm igitur diaphragma, præci puum respirationis organum, & præcordia, vteri ad superna conuulsione, coar ctata fuerint, nil mirum, & mulieres sic affectas, quas Græci hystericas dicunt, suppresso arteriarũ pulsu, & anhelitu, velut exanimes in terrã concidere. Con

C sistit itaque, ut ex Gal. 6. de loc. affect. c. 6. & li. 5. de artic. constat, vniuersa huius affectus ratio in difficili quadã respiratione, & vocis priuatione, quæ penè ad aphnæam omnimodã accedit: sic. n. inquit Gal. Veluti in eo affectu, quẽ nonnul li vteri suffocationẽ, alij spirationis ob vterum, ablationem uocant. Quæ sanè ac cidentia optimè Hip. complecti uisus est lib. 4. de rat. vict. (vel ut ego magis cre do ex Athænei sñia. 2. dipnosoph. Polibus) his verbis. Si quis (ait) repètè obmu tuerit, is uenarum obstructione molestatur, id si sano absque euidenti occasio ne acciderit, venam brachij dextri internam secare oportet, & sanguinẽ ꝓ cor poris habitu, ac ætate detrahere: & subdit, ut integram affectus notitiã præstet. His sic affectis, accidit faciei rubor, defixus oculorum intuitus, digitorũ in ma nibus tremor, dentium stridor, maxillarum vellicatio, extremitatum refrigera tio, spirituum in venis, & arterijs conclusio: & iterum subdit. Si verò ab atre bi lis effluxu internæ corporis partes corroduntur, aut venæ aridiores factæ distẽ dunť, tunc inflãmatæ ad se humoris affluxũ alliciũt: vnde corrupto sãguine, & ita ob eius cõsistentiã concreto, vt spiritus per naturales meatus exire non pos sint, corpus, & viscera ĩfrigidari necesse est. Hinc morbos comitiales, vertiginẽ,

capitis grauedinē, loquelæ priuationē, spasmos, & syderationē euenire oportet, A
p̄sertim si talis sanguis, & oppilatio iam uel ad cor, hepar, & cauā eius uenam peruenerit. Hæc quidē & multa alia refert, q̄ licet Gal. ad hystericum effectum non retulerit, ego tñ fœminis uterinis affectionibus molestatis adaptare semp studui. Quibus proculdubio constat optimè dictum esse Gal. Aui. & Constantino ad morbos frigidos huiusmodi affectum esse referendum.

Huius aũt affectionis triplex cognoscit̃ species: prima, uehementissima, in qua laborantes pulsu, & respiratione priuantur, p̄terq̄ in medio pectoris, ĩ quo oĩum quid superest: in qua specie corpus uniuersum refrigeratur. Secunda quidem est, cũ ægrè laborantes spirant, licet sensu oĩno non priuentur, cũ hoc tñ pulsum habent paruum. Altera uerò est in qua præter dicta, brachia, & crura ẽt contrahuntur: cuius meminit Gal. 3. prorrhe. com. 27. dicens. Conuulsiones in hystericis sine febre faciles sunt, vt Dorcadi: quibus equidem accedit q̄dam anginæ species, quæ ex resiccato gutture fit ab halitibus illuc ascendentibus ab utero, cui ẽt medeberis per uteri prouidentiam sanguine misso cauens ne ad ipsum ex supernis extrahas, nisi urgentia affectus grauis ad modũ sit, sed semper utero prouidendũ est. Quas proculdubio differentias iuxta causæ uehementiam, ac membri, cui affectus ab utero præstatus, suboriri necessum est. Ex B
quibus constat morbum hunc aliquando ad uteri intemperamentum simplex, aliquando ad idem cum humorum accessu pertinere: præterquam quod ad uteri situm, & figuram plerunque reducitur, ut inferius patebit.

Verùm quia consimiles huic affectioni plures aliæ reperiũtur, uelut est syncopis, apoplexia, & epilepsia, ob id profectò necessum est, in quo dissideãt, aut conueniant considerare, ne quis in curatione, aut cognitione facilè decipiatur. Conueniunt quidẽ p̄dicti affectus cum uteri suffocatione, q̄ repentè in oĩbus laborantes obmutescant, & se continere minimè possunt, cæterum dissident à sincope ex pulsu, quia in syncope pulsus aboletur, in suffocatione uerò plerunque manet, licet exiguus, aut languidus, aut rarus. Itẽ in syncope sudor frigid9, & color plumbeus erumpit: at in suffocatione, aut color non mutatur, aut non nihil pallidus efficitur. Differunt quoq;, quia syncopim leuat gratus odor, & idem suffocationẽ euocat: sic etenim Auic. arbitratus est, & affirmat 21. 3. tract. C
4. c. 17. hystericã passionem syncopi esse grauiorẽ, q̄ ipsam sincopis frequenter antecedat. Differt ẽt à catalepsi suffocatio, q̄ non habeat partes rigidas, & oculos apertos, ac in eodem statu permanentes. Dissidet non minus ab epilepsia conuulsione, qua carent, quæ uerè suffocantur citra alterius symptomatis complexum: aut saltem conuulsio si quæ adest, perpetuò affligit, non ut motus cõuulsiuus: item suffocatæ non omnino sensu priuantur, ut epilepticæ: quippe recordantur plerunque eorum, quæ audierunt, dum suffocarentur.

Verùm dissidet ab attonito morbo: q̄ maneat, plerunque sensus in hysterica affectione, & nõ adest stertor, neq; semper refrigeratur corpus. Præterea in hystericis spuma signũ est salutis, in alijs p̄focationibus lethale, ut cõstat ex Hip. 2. aphor. 13. A lethargo etiam distinguitur febre. Cæterum à uenenis frigidis, tribus maximè distinguitur: primo quòd non sudent, neque habeant liuorem vnguium & extremitatum, & syncopis, ac deliquium animi sunt longiora: nã & hæc si adsint in uenenatis moriunt̃: sunt ẽt in uenenatis, aut dolor, aut icterus

aut

A aut uomitus. Verùm quia solent hæc signa aliorum affectuum, etiã suffocationi grauiori accidere, ob id accidentia intueri oportet, ne aliqñ turpiter decipiamur. Causam huius affectionis potissimã, & immediatã esse vitium instrumentorum respirationi seruientium, eamq; ab utero mutuatam non dubito. Quin proculdubio mille modis ipsa instrumenta lædi certum est, nimirum proprio temperamento uitiato, vel humore ibidem contento exuperante, aut corrupto, uel ipsius uteri mutato situ, aut figura utcunq; euersa. Ex quibus omnibus septũ transuersum per sympathiam afficitur, ac hmõi accidentia concitat, utero non quidem conuulso, sed ueluti in septum transuersum irruente, aut in aliam partem prolapso. Quod nullo alio modo fieri constat, q̃ dum uterus siccitate, plenitudine vel morsu alicuius venenosi, & putridi, versus illam partem quę afficit, irriuens vi prædictarum causarum septum opprimit. Hip. tñ lib. de nat. mulier. & de mor. mu. solam uteri peruersionem censet, causam esse uarietatis symptomatũ huius mali: quid uerò Hip. addendum sit, iam refero. Sunt aũt huius mor *Causa.*

B bi in genere hæ, quas diximus, causæ, verùm accidentiũ uarietas quoq; sortitur causas pro cuiusq; natura, & sorte: referam omnia, & singulis suam causam adscribam. Deficit primò in plerisq; ex toto respiratio, deficiuntq; ceteri sensus, & immobiles existunt pulsibus manentibus illæsis: quod fieri est necessum nõ ex uteri retractione solùm, ut aliqui autumant, sed ex prauis halitibus cerebrum ascendentibus præcedentibusq; spirituum animalium liberum ad instrumẽta actionũ aditũ. Carent aliqñ hmõi fœminæ pulsu, idq; corde refrigerato ab eisdem venenosis halitibus, qui plerũq; frigidam naturam repræsentant aut suffocato, spiritibus retrocedentibus ad cor ipsum, caloremq; ueluti extinguẽtibus: quò fit ut sæpe extrema frigeant, & frigidus erumpat de fronte sudor. Accidit quoq; eisdem adeò difficilis respiratio, vt quasi suffocari videantur: quod quidem fieri arbitror septo transuerso, & cæteris instrumentis respirationi seruientibus ex utero per uiciniam compressis, aut aliter malè affectis. Aliæ loqui minimè ualent, sentiunt tñ leuiter, & optimè audiunt: quod una è duabus causis fieri posse constat, nimirum, quia halitus ille frigidus ad cor ascendens, respirationem interdicens, defectu aeris loquelam, & pulsum interdicit, indicium qui

C dem cordis affecti uel accidit instrumentis respirationis immotis manentibus: quapropter aerem locutionis materiã trahere minimè possunt. Fieri aũt hac occasione constat, ꝙ septo transuerso cõpresso difficulter respirant, & loqui conã tur, licet non possint. Vterus igitur hæc oĩa uitia præstat, uel mutata propria figura, q̃ situm mutari cogat, uel temperamento eius plurimùm ad frigidum subuerso: uel halitibus ab eo transmissis in partẽ secundario affectã, ut cor est, cerebrum, vel quæuis alia ex respirationi seruientibus. Cuius halitus rõne in hmõi affectu conspicimus, uterum ita in tumorem eleuari, dum flatibus ibidẽ genitis uel aliunde trãsmissis distenditur, vt mutata magnitudine, partes sibi proximas comprimat, & illæ vicinas, donec per continuitatem septum transuersum comprimatur, & suffocari laborantes videãtur. Quod ẽt ad latus, & ad uarias partes procumbere posse dictum Hipp. est, & frequenter conspicimus, ut inferiùs cõstabit cap. de uario uteri situ. Fit etiam id malum, dum vteri uasa adeò humore impleantur, ut mutata quoque uteri figura, idem, ob eandem septi transuersi compressionem, subsequatur accidens: licèt ob aliam rationem symptoma hoc

 profi-

proficiſci ex hac cauſa quoque poſſit:nimirum, eiſdem vaſis non ſolùm humore, ſed flatu etiam repletis diſtentiſq;, ac ob id contractis. Quo fit, vt vena caua hac ratione plena ad iecur retrahatur, & ea parte maius malum laborans perſentiſcat, & ſic arteria, & reliquæ partes, quarum uaſa implentur: nam vaſa, & cætera omnia mollia, dum in latum extenduntur, breuiora fieri habent. Quod eleganti ſententia Hipp. dixiſſe conſtat lib. 5. pop. dicens. Polemarchi vxori in morbo articulari coxæ dolor quidam vehemens, cauſa erat, quod menſes non prodirent: vox intercipiebatur per totam noctem vſq; ad meridiem, audiebat autem, & ſapiebat, & per manũ ſignificabat, quod circa coxam eſſet dolor. Qua ſententia euidenter conſtare arbitror, ex uteri immodica plenitudine huiuſmodi peruerſionem fieri, & accidere quoq; in vterinis paſſionibus aliquã audituũ, & mentem ſuperſtites eſſe, reliquis potentijs, uel uoce interceptis. Igitur in vaſis cumulatus ſanguis, aut turgens ſpiritus ea omnia extendit, uaſa aũt per tenſionem, & repletionem breuiora facta, vterum ad ſe retrahunt: idq; uel ęqualiter, & tunc uterus rectà ſurſum vẽtriculum, & diaphragma verſus aſcẽdere vř: vel inæqualiter, tunc aũt vel in dextrum, aut in ſiniſtrum, ad partem ſcilicet vehementius trahentem inclinat vterus, facturus quidẽ prædictam reſpirationẽ. B

Itaq; vtero grandiori facto, ac in tumorem elato, & retractis vaſis ad ſua principia ſuffocationem fieri certum eſt. Non. n. veriſimile exiſtimo, vterum mutari, neque vt animal (vt multi cenſent) licèt gratis odoribus delectetur, & fętidis horreat: nam id ex natiua quadam ſympathia habet, ſicut cætera membra delectari, & gaudere alimentis ſibi familiaribus habent ex naturali principio ipſis inſito, ac reſpuere ingrata. Neq; vt membrum, quod moueri liberè poſſit, id efficit: ſed eò quod venis, arterijs, & filamentis alligetur varijs corporis particulis ob idq; repletis illi, nil mirum eſt, ſi uerſus illam partem retrahatur. Quod ſanè vitium Hip. appellaſſe vteri prolapſionem ad partem cenſeo: nam is eſt modus loquendi huius autoris frequentiſſimus, quem reperies libris de mor. mul. Secunda porrò cauſa ex ijs, quas retulimus, eſt frigidum uteri intemperamentum ex frigido ſemine per corruptionem ſic facto, cor & uniuerſum corpus refrigerans: quo ſanè ad reſpirationem, & ad alia munia inepta redduntur membra, & C cuiuſq; potentia: quo fit, ut uentilatione, ac refrigerio non egeant; ſed ſola ſufficiat uniuerſi corporis tranſpiratio, quod haud difficulter internoſcimus ex pulſus exiguitate, & languore, quæ cordis, aut alterius uiſceris frigiditatem, atteſtantur. Tertia uerò, & vltima cauſa, quæ alias nõ paucas complectitur eſt putridus, & coruptus ſeu venoſus halitus à putrida aliqua ſubſtantia ex vtero ꝓficiſcens intercludensq; vias reſpirationi dicatas, compreſſis nimirum inſtrumentis vel obturatis meatibus. Qua profectò cauſa præualente magnas, & inęquales fieri reſpirationes contingit, ſicut fœminas maxima anguſtia premi, donec excreto vbicunq; flatu, aut humidum putridumve aliquod uteri purgamẽtum natura pellat, affectio ſubſideat. Ex qua itẽ cauſa, ſicut ex plurimis alijs deterrima figura vtero cõparatur, & uitiatus ſubinde ſitus acquiritur, quibus mille accidentia ex ijs, quæ vterina cenſentur, fœminis ſuccreſcunt. Recenſet quidem ea Hpp. lib. 2. de morb. mul. per hæc verba. Porrò omnis occaſio uteros ꝓpellere poteſt, ſi quid malè habeant: nam & à frigore pedum, ac lumborum & à ſaltatione, & terrore, & lignorum ſectione.

Aetius

A Aetius tñ, & alias recensent causas, aut externas, aut manifestas, quas ego cõsultò prætereo. At Hipp. referens eodẽ loco differentias huius prolapsionis paulò superiùs inquit. Dico aũt cum vteri ex loco moti fuerint aliò aliàs allabuntur: ad quemcunq; verò locum allapsi fuerint, dolores ingẽtes incũbunt (& subdit partes recẽsens) & si q vesicã contingat, dolorẽ exhibẽt, & vrinã non suscipiũt. Et refert. Si verò ad sedẽ conuertantur vteri, secessus excrementa impediunt, & dolores occupant lumbos, & intestinum rectum ac imum ventrem, & podicẽ: ac pergit dicens. Si vteri ad sinistrã partẽ ac coxã declinauerit, dolor acutus, ac vehemens hẽt lumbos, & laterum mollitudinem, ac ipsum crus, & claudicat. Et multò inferiùs prope finẽ libri inquit. Si cor strangulatur ab vtero, reprimit, & spiritus hẽt, & anhelatio: & refert iterũ. Si verò sub septo trãsuerso ac pcordijs vteri sedere videant, de repente voce destituunt, & præcordia dura fiunt, & strangulatur, & dentes conserit, & vocata non audit. Dixerat quoq; eadem Hippo. ipse lib. de nat. mul. fidem præstans prædictæ sententiæ. Cùm verò ad pcor-
B dia vteri allapsi fuerint, suffocant, & vbi frequenter acida euomunt, ad modicũ tempus meliùs habet. Sic uteri obliquitatem, inflationem, & extorsionẽ ea quoque parte refert, & ipsius ẽt motum ad caput, ad cor, ad coxã, ad pedes, ad manus, & multa alia in situ vitia recenset. Quæ quidẽ uel ex prædictis causis externis, vbi vteri malè habuerint, censeo posse proficisci, vel ex semine & sanguine menstruo corruptis, aut quouis alio vitiato excremento vterum infestante. *Si ex flatu fiat accessio.*

Sed consideratione hac in parte dignũ iudico expendisse, an seminis, & sanguinis menstrui corruptio (quã tantorum malorum cãm esse diximus) intra vteri cauitatẽ fieri teneatur, vt hęc mala moliri possit, an potius intra eiusdem uteri vasa. Cui dubio dicimus, certum esse in vtraq; parte has substantias posse corrumpi, & ea mala efficere. Censeo quidẽ in hac re vteri motus & peruersiones plerunq; ex vasorum plenitudine à sanguine menstruo, & semine facta contingere: & ex hac etiam cã vteri strangulationes proficisci: licèt ex flatu corpus vteri distendente non raro succrescant. Verùm ea mala, q̃ ex corruptione harũ substantiarum prodire conspicimus, frequentius extra vasa corruptis semine, & sã-
C guine menstruo delapsis prope testes, & in vteri cauitatem, ac non purgatis: ẽt si, vt mea fert sententia, non rarò intra vasa ipsa putreficri contingat, efficereq; febres, & alia accidentia, quæ diutius durant, q̃ vteri strangulatio, & pleraque ex ijs accidentibus, quæ subitò cessant. Quippe coniectabile est, mala, quæ diu durant, & diuturnas virginum febres, potiùs ex causa conclusa, & intra vasa latitante fieri, quàm ex ea, quæ in vterum prolapsa haud difficulter purgari possunt. Ex quo quidem arbitror, hystericas virginum affectiones maiori ex parte, ex semine, & sanguine menstruo intra vasa vitiatis fieri (licèt ex eisdem in vterũ prolapsis aliquando rarius tamen id succrescere contingat: pręsertim in grandioribus, & ijs, quæ salaces sunt vitamq; degunt sedentariam, ac virorum loquelis, & contactu vtuntur & gaudent) eas verò affectiones, quæ viduis accidunt, plerunq; ex eisdem substantijs in vterum prolapsis in eoq; putridis proficisci credendum est, vt euidenter constat ex vteri purgamentis, quæ plerunque habent, quæ suppressa facilè hystericum affectum accrescunt. At in sterilibus, & virginibus, ac solidæ contexturæ fœminis intra vasa huiusmodi putredines fieri, vt plurimùm, arbitramur.

Sed dicet fortasse quispiam qui fieri possit, hanc substantiam corrumpi intra A ꝓpria & naturalia loca, cùm id accidat frequentiùs his substantijs dilabētibus, in loca non naturalia: præter quàm quòd si intra vasa putrefieri aliquo modo possunt, multò rectiùs id fieret in omnibus fœminis parum ante menstruationem, concluso ibidem sanguine futuro menstruo. Cui dicimus, non minus id fieri posse, quàm dum sanguis id febrium generatione intra vasa putrescit, prohibita naturali caloris ventilatione: sic virgines, & solidioris contexturæ viduę, præsertim iuuenculæ, cùm ob naturalem meatuum constrictionem improbè purgentur, plerunque ea mala perpetiuntur semine, & sanguine menstruo intra vasa putrescentibus. Quo fieri arbitror, vt virgines frequenter febricitent, & febris non sit admodum intensa ac periculosa, ꝙ minera putredinis longè dissita sit à corde: at viduæ, & quæ viro vtuntur maiori ex parte refrigerentur, vt pote semine, & sanguine extra vasa prolapsis, & putredine vel corruptione alia refrigeratis. Contingunt quoq; hæc eadem mala ex læuigato, & nimis uacuo vtero: sic etenim ad loca humida sese conuertit, & è capite ac reliquo corpore (immodico etiam labore) siccatus trahit: quod grauidis accidere quoq; pōt ino B pia alimenti, aut concalfacto labore vtero. Quamobrem Hipp. dictum esse cēso li. 1. de mor. mul. inediam esse vtero affectis pernitiosam: inquit enim. Si suffocatio de repentè accesserit. fit autem maximè his, quæ cum uiris non coeunt, & senioribus magis quàm iuuenibus. Leuiores. n. vteri ipsarum sunt, fit autem potissimum tunc, vbi mulieri vasa euacuata fuerint, aut plus solito laborarit resiccati à labore vteri conuertuntur, vt qui vacui sint, ac leues: qua sententia arbitror constare, ex siccitate, & inanitione proficisci non rarò vteri conuersionem, uel ad coxam, uel ad hepar, uel ad aliàs partes, ut Hip. mens est loco nuper citato: licet Gal. 6. de lo. aff. ca. 5. quodammodo huic sentētiæ videatur refragari, docens vterum nullum situm mutare; Sed uelim ego hac in re monitum lectorē, ne intelligat Hip. id intellexisse, ut uerba sonare vr̄, nimirùm, uterum hanc, aut illam partem peruadere, sed ꝙ uteri uasa uelligamenta ex ea parte distensione, siccitate, aut inatione conuellantur, dannumq; circa eandem partem inferant, haud secus q̃ si vterus eisdem partibus incumberet: nam hoc est, uterum ad humiditatem concurrere, vt Hip. refert. Quo sanè in sensu uolo intelligi loca illa C Hipp. quibus docet huc, & illuc vterum vagari.

Contingit ultimò uterum affici, & prædictam suffocationem efficere, & defluxione à capite uel quauis alia parte facta, aut ex susceptione aeris, cuius ratione inflari conniuente collo contingit. Dimitto etiam consulto hac in parte uteri inflammationes, & alios affectus, qui solent huic malo causam præstare, quorum suo loco latiùs meminero. Neq; est ab re toto animo expēdere causas quoque procatarcticas, utpote quæ non rarò id malum efficere assuescant: ut frigiditas intro pellens superfluam humiditatem: exercitium plurimùm dissoluens: quies, quæ plurimos generet succos, eosque crudos, ac uitiosos: somnus multus: ueneris intermissio: praui succi alimenta, & grauiora animi pathemata, quę proculdubio omnia uel per se, uel internis causis commotis, affectum hunc excitate nata esse comperimus.

Signa causarū & affectus

Instantem huius affectus accessionē planè ostendunt ea ferè signa, quæ præsentē, licèt non æquè intensa: nam dum imminet, torpor mētis accedit, pigritia, cru-

A crurum imbecillitas,pallor faciei,& iam approximante affectu , sopor grauis desipientia,sensum interceptio,vocis priuatio,crurum contractio, quibusdam risus,alijs lachrymæ,alijs vtrunq;,plerisq; oris ventriculi morsus,cibi fastidiũ, nausea,& omnium rerum veluti obliuio quædam: item pulsus debilis , cordis palpitatio,dolor capitis plerunq; cum rubore labiorum,faciei,& oculorũ, qui etiam interdum sic clauduntur,vt aperiri facilè nequeant:interdum tristantur, aliqñ vertigine corripiuntur,aut stupent,vel,licet intelligant,& audiant,respõdere tamen non possunt,vt de vxore Pollemarchi retulit 5.pop.Hipp.adest etiã quibusdam murmur in hypochõdrijs:alijs venter tumet,& dolet ita,vt se erigere non possint:siti plures crucientur putredinoso halitu sursum ascendẽte:crura quoq; imbecilliora cęteris partibus existunt:corpus etiam fit pigrum ad omnes motus voluntarios.Quæ omnia proculdubio augentur muliere iam suffocatione apprehensa,& contractis antrorsum cruribus,quæ in spinã veluti mortua cadit.Quibusdã cùm sic afficiuntur,ab vtero instillat seorsum quid,aut sper
B mati simile aliqñ insensibiliter,aliqñ verò cum delectatione excretum,presertim plus iusto tractatis pudendis partibus,alijs effluit flatulenta pituita,alijs ꝓfectò bilis.Quorum signorum Hipp.meminisse constat lib.2.de morb.mul.per hæc verba.Cùm vterus strangularit, spiritus autem aceruatim sursum commotus fuerit,& grauitas incubuerit,& mens percussa fuerit, & loqui nõ potuerit, & perfrigeratio adest,& spiritus offendens , & oculi obscurantur. Qua parte multa alia recenset prædictis simillima,quæ breuitati consulens prætermitto.

Cùm ad rectam medendi rationem proficuum sit, nosse affectus ipsius causam, & occasionem , ob id nobis in animo est hac in parte huius affectionis cãs exquirere. Primo quidem vteri intemperamentum ei malo principium præstare venabimur ex sequentibus c.quæ docent intemperantia vteri curare.Sanguinem tamen menstruum huic malo occasionem porrigere,ostendunt multa:primum menses præter consuetudinem,& tempus suppressi, vel ob improbam vitæ institutionem,quę crassum generat sanguinem,vel quia ora uasorum,ꝑ quę labitur in vteri cauitatem,clausa sunt: quod ex priuatione signorum aliarũ causarum facile disces:item mãmæ turgent lacte,totum corpus graue efficit, & par
C tes colli,& oculorũ dolent,sic,& partes iuxta renes,& femora: rubent item supremæ partes ex calfacto retento sanguine,aut vitiato alijs humoribus simul redundãtibus.Quod noscemus,quia si causa noxæ frigida est, vniuersum corpus adeò refrigescit,vt vix sensu pulsum deprehendas;si acris materia extiterit,conuulsionem excitat:si melancholica,mœrorem, animi uerò deliquia ob accessionum uehementiam,& maximas refrigerationes,ac oris uentriculi uitia prouenire cõperies. At semen esse uitiatũ,& abũdãs ostẽdit uidua iuuencula,& boni habitus:itẽ accidẽtiũ aliarũ accessionũ uel ꝑsentis grauitas,& sæuitia,& cubitus casus:qa semẽ tenuius est,& acutius sãguine ipso.Sic.n.his,q̃ ex cã laborãt, pulsus,& respirationis priuationes,cõuulsiones,& animi defectiones magis insũt q̃,ut Gal.refert.3.de lo.pat.ab excreto multo,& tenui semine,aut pauco,& crasso ꝓtinus liberat.Cõstat quoq; hãc esse cãm,qa mẽstruæ purgationes optimè ꝓdeũt,cũ hoc tñ laborãs nullũ,aut tenue ꝑsentit leuamẽ.Verùm an sit accessionis causa acẽsus uteri,ut ferũt,uel recursus ad superiora,aut (ut rectiùs loquar) uasorũ illius partis cõuulsio, cognosces , quia symptomata sunt suffocationi ꝓxi-

ma, adest suspirium, vertigo, capitis dolor, cibi fastidium, nausea, ructus, & inte stinorum crepitus: sentitur quoq; grauitas, & compressio tanquam à rotundo aliquo corpore circa vmbilicum. Quòd si vterus peruertatur versus partẽ anticam, posticam, læuam, aut dextram, fœminæ grauantur, dolent, tumentilia, uel pecten, vel vesica, aut rectum intestinum iuxta partem, cui uterus incumbit: qđ etiam manifestum fit, quia si fœmine eo tempore viro vtantur, adeo os vteri ꝑuersum apparet, vt semen protinus dilabatur. Signa verò, quę fœminas hoc modo affectas viuere, aut posse uiuere, vel morte periclitari ostendunt, sunt (præter lanæ floccum naribus appositum, aut vas aqua plenum super ventrem sitũ, aut speculum, quod halitum respirationis suscipiat) quæ ab sternutatorijs pharmacis desumimus: nam facilè cognosces fœminam uiuere, si apposito aliquo sternutatorio cerebrum quodammodo moueri uideatur: quod solet etiam mirũ in modum monstrare pilorum auulsio è pudendis partibus facta: quòd si his non reducatur, periculum est, ne mortua sit fœmina, uel morti proxima. Periculosas item eas accessiones iudicamus, quæ præter id quòd frequentes sint, diu protrahuntur, & in quibus spiritus summe difficilis est, pulsus creber, & ordinis expers, aut ex toto abolitus, summũ corpus in his frigido sudore madescit, moxq; syncopis sequitur, & aliquando mors. Minus profectò graue vitium est, in quo hæc, quæ proposuimus, omnia reperiuntur solo illæso spiritu: & rursus minus graue, in quo sensus, & motio integritatem habẽt. Prætereà, morbus is quibusdam quasi circuitibus, vt comitialis, mouetur: inciditq; magis hyeme, & autumno, maximè calidis atq; humidis puellis, & viduis ẽt, quæ præter morem viro diu caruere: item his, quibus sterilitatem medicamenta conciliarunt. Grauidis aũt licèt diu menses supprimantur, symptomata hæc raro accidunt, ꝙ humorũ parte puriore fœtus in vtero alatur, reliquum crassius in uasis ad uterum pertinentibus, in secunda ad partus expulsionem seruatur integrum, aut non ita corruptum, nisi aliunde, ut ex febre magna, aut prauo uitæ instituto, uel antiquo uteri intemperamento vitium accesserit: cuius sortis nõnullas fœminas cognouimus, quæ, & menstruantes, & vtero gerentes hoc affectu haud leuiter premebantur. Accidit non minùs id malum a pituita putri quàm plurimis fœminis, ijsq; natu grandioribus, & mensium, ac seminis annos egressis, vt sexagenarijs, & septuagenarijs. Quod etiã vitium ex hac causa commune est iuuẽculis, quæ victu utuntur parco, & potu largo, atque intempestiuo aquæ aut vini.

Curãdi ratio. Cùm dictum superiùs sit, causas huius affectionis in genere triplices esse, triplicem quoq; medendi rationem fore, subinde necessum esse arbitror: idq; nõ solum in uera curandi ratione a causa ipsa principio sumpto, verùm, & in ea, quæ accessioni debetur. Non. n. vtcunque fas est, fœminas sic affectas ab accessione reuocare: sed aliter eas, quæ ex uteri retractu, aliter quæ ex semine corrupto aut sanguine menstruo, & vltimò, aliter eas, quæ ex flatu iacent: quod pari prorsus ratione sub intelligendum est de singulis causis. Dictum quidem est, contingere omnem uteri strangulatum aut subuersa ipsius figura, aut mutato temperamento proprio uel humorum, uel ab halitibus ipsum distendentibus, aut principem aliquam corporis particulam irruentibus consortio venarum, aut arteriarum, vel quouis alio modo. Sic dum figura vitiata strangulatum infert (præter quàm quòd, vt Paulo placet, cibo potuve eo tempore vtendum non

Accessionis prouidentia.

est)

A est)corpus eo situ locare oportet,quo citius ad pristinam figuram,& situm vterus reducatur. Sic accliuibus scapulis,femora,ac inguina in decliuem locũ prona locentur,quo tpe omni ingenio curandum est, vterum reducere frictionibus uentris deorsum factis,crurum vinculis,cucurbitis et suris, femoribus, ac inguinibus affixis:q͂ si prodesse non videatur, umbilico eas apponere oportet, quo citius ad proprium locum euoluatur vterus. Præstat et, sicut in omni alia causa,pilos digitorum pedum uiolenter euellere: sed feminas sic affectas citius ab accessione reuocat pilorũ è partibus pudendis violenta euulsio. Cæterũ q͂a naturali quadã sympathia uterus prauos odores auersatur,amplectiturq;,ac sequitur gratos:ob id naribus quæ fœtida sunt,admouere oportet, qualia galbanum,assa fetida,opopanax,castoreũ,bitumẽ,oleũ exgagate,& sulphuris, vel pilorum,aut papiri cõbustio,& alia huius census, quibus ét digerendi q͂d in vtero est,facultas inest:à quibus abstinendũ esse consulo,si femina epileptica fuerit. Prodest ét odor lucernarum extinctarũ,aut fumus ex vstis plumis potissimũ perdicis:fumus itẽ ex corio,& è fœce: capilli quoq; hoĩs, cornu cerui vel alterius animalis,aut ungula:lana itẽ combusta uel planus,quorũ proculdubio uapor seu fumus sua feditate uterum tristatum descendere coget,ac spiritũ animalẽ,& uitalẽ quasi sospitos spergefacit, & vaporem infestissimum, à quo vterus deturbatur,resoluit conteritq;. Possunt itẽ ex prædictas vsui parari medicamẽta,exceptis pice liquida,galbano,& similibus. Sic vtile paratur immedicamẽtũ ex galbano,aceto dissoluto,& ex castoreo,ana.ʒ.s.è sulpiture viuo.ʒ.ij.ant ĩ eodem aut conizam,& iuniperi baccas incoquere. Itẽ vinum in quo ferbuerint camedrys macerata,& betonicæ folia trita.ʒ.j.musa exhibita. Sed Gal.6.de cõpo.phar.lo.refert ʒ.j.agarici potui datã mirificè conferre. Itẽ sternutamentum mouere plurimum cõfert puluere tenuissimo piperis,nasturtij, & sinapis,quo plures pristino statui restitutas cõspeximus. Verũ q͂a plerũq; caput ab accessione male hẽt,ipsum,& spinã inungere cõuenit oleo de spica calido,vel alio cõsimili, Vtero admouenda interim sunt,q͂ grati,& boni sint odoris,tũ quia prauos halitus ad se elliciũt q͂ tali existunt,natura gratũ insequente:tum uerò, quia & ipsos discutiunt,& partes pudẽdas aperiũt,ac laxãt,ut aliquid faciliùs expurgari possit,p̃terq̃ q͂ uterum ipsum sympathia quadã ad se reuocant, & ob id ad naturalẽ situ reducũt. Neq; credẽdũ ex hac causa est, vterum animal esse sensus,& motus particeps, sed quia rebus à natura productis oĩbus inesse animã appetitiuã cõstat:vñ,& plantas animalia ob id esse, ac appetitu cognito ad sibi conferentia moueri censẽdũ,quo appetitu allectus vterus insequit͛ bonũ odorẽ: & ob id fit,prauos halitus dissipare, & qualitate odoratorũ tueri propriã naturã, nõ q͂d odorẽ p̃cipiat,sed quia odorata oĩa hẽant certã q̃dã naturã ipsi summopere gratiã,&amicã. Eadẽ quoq; rõne hepar dulcia affectare,heliotropiũ ad Solis accessum,magnetẽ septentrionẽ versus se inclinare uidemus: qua ẽt uterũ odorata confectari, grauiter olẽtia abhorrere experimur: q͂d in mẽbris nostri corporis vtile amplexantibus trahentibusq;, & contrariũ reijcentibus verũ quoque existit. Sunt aũt ea,q͂ id munus præstãt veluti zibetũ,bombax muscatus,uel gossipiũ muscho conspersum,oleũ muscho perfusum,galia muscata,alypta muscata,& gariophyllũ,atq; alia huius cẽsus uelut oleũ iasmini,naphtæ,styracis,e cinnamomi,itẽ cinnamomũ ipsũ,cost⁹,casia,lignũ aloes,diãbra, & dimoschũ.

Aut pone aures paruas cucurbites affigere.

B

C

Sed

Sed immittere oportet in sinum pudoris,& vteri ceruicem, quæ ex his cõposi- A
ta prodesse comperimus,quale illud est,quod recipit alyptę musca ʒ.℈.ij.ligni aloes,gariophyllorum ana ℈.j.musci,ambrę,ana g.v.excipiantur oleo de spica, additis styrace,balsamo,aqua muscata, vel alia odorata, cum ladano fieri possunt pessi,qui in vteri collum immissi plurimum prosunt: præterquam in virginibus,quarum pudendum sat est inungere.

Sed antequam aliàs huius affectus causas aggrediar, recẽsere hac in parte mihi visum est,qua curationis lege Hipp.ab accessione reuocabat fœminas, quibus uterum à sua sede dimoueri contingebat. Quam sanè siquis attento animo intueatur,reperiet facilè cõsimilem esse in omnibus ferè huius autoris scriptis. Nam lib.de nat.mul.postquam vteri varium situm recensuit,inquit. Postquam igitur allapsi fuerint,tepefactoria adhibeto,& graueolentia suffito,infra autem odorata,& castoreum bibendum dato,& conizam: vbi verò deorsum processerint,infra graueolentia suffito,sub nares autem odorata, sedatis autem doloribus pharmacum bibendum dato. Qua sententia videtur,vniuersam curationẽ complexum fuisse,sicut lib.1.& 2.de mor.mul. qua parte instituit curationem B
ex fomentis,lana,spongia,aut vesica oleis imbuta,& vteris adhibita:ex ijs etiã, quæ modicè flatus discutiant,& vteros ad inferiora euocent.Sed potissimam curandi rationem,adducit idem autor lib.2.per hæc verba.Caput quam citissimè radito,& per fasciam supra umbilicum,si opus fuerit,deligatam detrudito: dato autem castoreum,& conizam,& ruthæ aquam,cuminum œthiopicum, raphani semen,sulphur,myrrham:ad nares graueolentia,ad vterum beneolentia adhibeto.Cuius census millies repetitam eadem parte reperies curationem:cẽseo quidem mixtam confusamq; Hipp. ex curatione, & reuocatione ab accessionibus afferre non rarò curandi rationem.In qua re Hipp.laudo consiliũ, qui fœmora,& inguinæ inungit,quod virginitatis præcauendæ gratia, virginibus proficuum fore censuit:etiam si alia ratione id fecerit autor,nimirũ,ne calidioribus pharmacis excandescant plurimùm:inquit.n.lib.de natu.mul.virginem, vt viro cohabitet,persuadeto,ad vterum uerò nihil adhibeto.Atq; hæc sunt inter alia pleraq;,quæ consultò prætermitto,ea,quæ ab Hipp.ad uteros è sede dimotos afferri constat, mihi tamen arridet magis eam curationem instituere, & C
eidem,in reuocandis ab accessione fœminis,inniti,quæ semini,flatui,& sanguini menstruo corruptis proficua esse constet. Fœminæ,quæ ex sanguinis menstrui abundantia ob retentionem,hoc affectu premuntur, non vtcunque leuari ab accessione desiderant:raro enim eis prodesse conspicimus fœtida,neq; odorata,rariùs adhuc cucurbitas,quinimo obesse plerunq; assolent. Quamobrem eas reuocare oportebit,si periculum suffocationis immineat,sanguine misso ex talo:nam licèt in alijs causis id auxilium tentare nefas esset,sanguine tamẽ, aut semine suppresso,pręsertim in fœminis quibus sanguinem abundare cognoscimus,tutissimum, & vtilissimum exstit præsidium : nullo enim alio vires onere pressas,vias nimia redundantia obcæcatas,& suffocationis periculum leuare citiùs poteris.Ettereà,clysteria immittere frequenter pręsidio est,pręsertim si ea receperint medicamenta,quæ vterum respliciunt,qualia diximus. li.nostro de psid.indi. Cui quoq; vsui glandes p sedẽ inijcere oportet ex cumino,ruta,hiera simplici,& carycis.Idẽ beneficiũ pstare cognoscim⁹ cucurbitas suris,fęmorib⁹,

& pro-

A & prope inguina cũ scarificatione, aut citra ipsam affixas: quo quidem casu eas vmbilico apponere citra deiectũ, vt vulgus oĩno imperitũ efficit, periculosum & graue plerunq; est, ob plenitudinẽ viarũ vteri. Inungere quoq; ventrem inferiorẽ, & totã vteri regionẽ, pectinẽ, & lumbos ijs, quæ humorem, & flatus attenuent, & vias dilatent, necessariũ, & vtile experimur, ut per vteri meatũ aliqd erumpat, quò facilius accessio quiescat. Est aũt huic vsui aptum medicamentũ oleũ irinũ, de croco, de anetho, de lilijs albis, de ruta, ac de nardo. Admiscere ẽt oportet, q̃ modicè ventrẽ & vterũ ipsum laxent, veluti oleũ amygdalarum dulciũ, vel sesaminũ, ne si humores tenuari cõtingat, maiores efficiant dolores ob maiorem p̃dictarum partium tensionẽ. Vteri ẽt osculo, quæ trahendi, & expurgandi ab eodem vires obtineant, adhibenda sunt: virginibus facta iuxta inguina inunctione: corruptis verò immissis intra vteri osculũ pessarijs, q̃ ex nuper dictis medicamentis facilè parabis, quorũ copiã hoc cap. paulò inferius abũde reperies. Vinculis itẽ & ligaturis fortissimis vtendũ erit, præsertim prope digi-
B tos pedum, & suras, ac fœmora, quo facto sępe humores ad inferas sedes euocãtur, & halitus retrahuntur, quibus ocyssimè accessiones cessare solent.

Quod si ex retento semine accessionis vehemẽtia suboriat, citra vllam vacuationẽ rem oẽm agere oportebit: præterq̃ clysteribus iniectis, vel suppositorijs, quæ irritata aluo aliquid ab vtero, vel circũuicinis partibus extrahere sint nata. Conficiuntur quidem ex hiera, mercurialis succo, & oleo liliorum: à quo auxilio ligaturis partiũ extremarũ, frictionibus, pilorum auulsionibus, & vellicatis quoq; narib. & auribus, vociferationibus, tandẽ motibus vehementibus excitare laborantem oportebit. Cucurbitas ẽt affigendas esse prædictis partibus consulit rei rõ. Sed cauere hac in re oportet à titillationib. quas multi cõsulunt in partibus pudendis fieri, ẽt si fœminas ob id leuari excreto semine conspiciamus: nam scimus nõ licere medico christiano. Est aũt utile pessarijs, & inunctionibus p̃dictis uti, donec ui medicamẽti aliquid spumosæ, aut aquosæ substantiæ excernat. Conficiunt huic usui pharmaca hac lege: excipe alyptæ muscatæ. ℈. ij. ligni aloes, gariophyllorum. ana. ℈. ß. musci, ambræ. ana. g. iij. excipiant oleo de
C spica, & cũ cera fiat pessarium. Cui consimile efficies, si exceperis galliæ muscatæ. ʒ. j. cinnamomi, & gariophyllorũ. ana. ℈. j. ambræ, muschi. ana. g. iij. ladani, styracis, ana. qd̃ sit satis, ut fiat suppositorium. Inungere quoque pudendũ oportet, & uteri externã regionẽ oleo costino, de lilio, de spica, laurino, uel ex angelica herba confecto, additis puluisculis nuper dictis. Itẽ umbilico emplastrũ aliquod p̃ matrice appones, uel gummi aliquod ex ijs, q̃ nuper ex India asportantur, ut carannã, techamachã, uel balsamum, aut styracem liquidam, uel oleũ de styrace, & alia non pauca, quæ caliditate pollentia, huic usui non parum cõferunt: atqui salacibus fœminis calidis, aut uirginibus admiscenda esse ijs, quæ utero possint, alia q̃ caliditatẽ contẽperant, consulit rei rõ, præsertim si eis addideris q̃ semen minuant, aut refrigerent, ueluti agni casti semen, corallum pręcipue album, rosam albam siccam, semina plantaginis, & eius naturæ alia. Verum ĩ uiduis, & grãdioribꝰ fęminis, & ijs, qbus pituita, & reliq succi frigidi abũdãt maioris efficacię emplastrũ efficere oportebit. Cuiꝰ naturæ est id, qd̃ recipit alyptę muscatę, pulueris gariophyllorũ, & angelicę. an. ℈. j. pulueris rosarũ, et corallj albi an. ʒ. j. terebinthinæ, & cerę, quod sit satis, adde ambrę g. iij. Itẽ aliud conficies

Si ex semine fiat accessio

ficies, quod recipit galliæ muscatæ, diambrę.an.g.x.pulueris santhalorum om A
niũ, coralli, agnicasti, & rosarũ albarũ.ana.℈.j. ladani depurati quãtũ sit satis,
vt fiat emplastrũ. Aliud ẽt parabis vsui ꝓficuũ, qđ recipit olei naphtæ.℥.j.theria
cæ magnæ.ʒ.j. pulueris galliæ muscatæ.ʒ.ſ. zibeti.℈.j. pulueris seminis angeli-
cæ, cinnamomi, & gariophyllorũ, ana.ʒ.galbani.ʒ.ij.ladani depurati quod suf-
ficiat. Aliud etiã maioris pretij cõficies qđ recipit, olei cinnamomi, de spica, &
balsami.an.ʒ.ij.pulueris cinnamomi, macis, gariophyllorũ, & seminis angelicę
ana.ʒ.j.galliæ muscatæ, alyptæ muscatæ, diãbræ, & diamusci.an.g.v.ceræ, & te-
rebẽthinę qđ sit satis. Ex vsu quoq; erit emplastrũ ex sola theriaca cõficere, qđ tã
to erit efficacius, quãtò venenosior extiterit humoris natura. Qđ si alias velis ex
periri emplastorũ formas varijs vsibus ꝓficuas, abũdè paulò inferius reperies.

At si ex flatu vterũ distẽdente euertenteq; eiusdẽ figurã, ac circunstantia mẽ-
bra cõprimente, in accessionẽ fœmina incidat, curandum est omni arte flatus
discutere. Primò quidẽ clysteribus discutientibus, qualia superius diximus: qui
bus addes oleũ rutaceũ, aut irium, vel in quo cuminũ ferbuerit, vel anisum. In
unges quoq; infernã aluum prædictis oleis, præsertim si eis addideris theriacã. B
Prosunt ẽt fomenta ex decocto chamæmeli, anethi, thimi, fęniculi, rutæ, artemi
siæ, anisi, cumini, baccarum lauri, & similium. Pessaria itẽ adhibebis, potissimũ,
quibus additũ sit aliqđ flatuũ discutiẽs, velut est puluis cumini, rutę, anisi, cassię
cinnamomi, ligni aloes, & costi. Qua sanè cã existente incredibili efficacia con
ferunt cucurbitæ circa scarificationẽ frequẽter vmbilico affixæ: quinimo cẽseo
ob hanc cãm solùm ventri esse apponendas: nã licèt mulierculaurm vulgus in
quauis suffocatione eis vtatur, ꝓficuas magis hac cã ꝑualente esse arbitror. Qua
ꝑp cautè in alijs causis, aut nunquã eis vtendum erit: qua itẽ cã existente vmbili
co emplastra pro matrice apposita mirum in modum prosunt, quæ facilè para-
bis addito prædictis aliquo ex discutiẽtibus puluisculis, veluti est lignũ aloes,
cuminum, anisum, cinnamomum, costus, chamæmelum, & eius naturæ alia. Ex
quibus ẽt sacculum parabis, & ventri calidũ frequenter adhibebis, sicut & ple-
raque alia, q̃ flatibus discutiendis idonea reperiuntur, ac nos adduximus li. no-
stro de præsid. indica. Cõsideratione quidẽ dignũ existimaui hac in parte expẽ-
disse, an sic affectis vinum porrigere tutum sit: quippe Hipp. id vr̃ consuluisse li. C
1. de mul. natu. dicens. Si vteri ad hepar accesserint, muta de repente fit mulier,
& dentes conserit: tum manibus subtus depelle, ac infra hepar, & hypochõdria
fascia mulierẽ cõstringito, ac ore aperto vinũ odoriferum infunde, naribus gra
ueolentia offer, subtus verò aromatis bene redolentibus suffito. Qua sñia freti
non desunt qui Auicen. erroris accusent, qđ vinũ mulieribus hystericis interdi
xerit, his verbis. Caue ne des eis in potu vinum, qm̃ aqua est eis conuenientior,
neque carnes grossas, & ea quæ addunt in carne, & spermate. Verùm si quis rei
huius veritatẽ, & vtriusq; autoris mẽtẽ æqua lance expendat, reperiet, neque se
inuicem contrariari, neque ullum esse in sentẽtijs dissidium, nam in huius mor
bi accessionibus ob virtutis languorem, & spiritus coarctationem syncopis cre
brò coincidere solet: quamobrẽ Hip. accepta à virtute defecta indicatione, quæ
cæteris præpollet indicationibus, pro reficiendo uirtutis robore, aperto ęgrota
tis ore uinũ odoriferũ instillari iubet. Aui. verò ex sanguinis redũdãtis, & coa-
ceruati in vtero spermatis copia præfocatio oborta fuerit: tũ ea quæ sanguinem

& sper-

A & sperma in viduis uirginibus,ac reliquis adaugent,rectè vetat,qualia sunt caro,& vinum. Verùm si uteri præfocatio ex obstructione venarum eius a sanguine crasso facta prouenerit, tum ego aquæ potum penitus dissuaderem, vinūq; album,tenue & dilutū magis vsui esse arbitraret, præcipuè si in eo, vel in aqua ei admixta;quæ menses mouent,ut libañotis,schinantum,pulegium, & grana iuniperi prius macerata fuissent.

Licèt plerisq; facile videatur ueram genuinamq; huic affectioni curationem ascribere,mihi profectò difficillimum uidetur:adeo ut scribentium incuria, & medentium negligentia totum morborum uteri negotium,alioqui grauissimū mulierculis,ex vulgi opinione potiùs,quàm medicis,nec peritissimis quidem, committendum sit.Quamobrem ne in turpi hæc ignoratione versemur, paulò diligentius rem hanc expendisse oportebit. Curandi igitur ratio in uteri suffocatione tot complectitur partes ac methodos, quot causarum differentias affectus ipse. Atqui cùm is proficiscatur uel ex sanguine menstruo adaucto, putrido, & mille alijs modis uitiato;uel ex semine corrupto, aut exuperanti: ac ultimò B ex flatibus ab eisdem,aut alijs humorum spurcitijs proficiscentibus. ideo profectò quid unaquæq; causarum præ requirat,seorsum pensitandum est.Dimitto etiam hac in parte externas,& manifestas causas,inflammationes,& aliòs peculiares uteri affectus,quia eorum latiùs meminero paulò inferiùs.

Si uerò menses abundauerint,& huic malo principium præstiterint,non quidem ut suppressos menses eos tractare oportet:sed considerandum priùs est,putrueritne sanguis, alteratusue fuerit, uel aliud contraxerit(præter copiam)uitium:nam his profectò rationibus dixit Hipp.lib.de mor.mul.fœminas ex utero suffocari.Inquit loquens de sola mensiū suppressione. Hæc igitur causa est, ut ipsi sint occlusi(& subdit)quin suffocatio aliàs atq; aliàs ipsi irruit. Et refert mala,quæ tertio,aut quarto mense fœminis accidere possunt,si illis menses supprimantur, aut ob externa uel internam causam retroierint, ut accidisse sorori Liciniç retulit Hip.lib.7.pop.tex.86.cui uomitus omniumq; accipiebat superuenerunt,& cruentæ per uomitum excretiones, & strangulatio ad cor procedebat.Qui sanè affectus sanguine misso facilè subsidet. Verùm sanguinem mittere non utcunque licet,sed cum præ copia fluere menses desierint,primò ex brachijs ipsum detrahere oportebit, postmodum uero ex talo, idq; tempore, quo menses fluere assueuerant. Postea in medio mensis ex altera saluatela tutissimū est sanguinem mittere,ut medicamentis menses ducentibus subsit locus;qualia hæc sint,c.de mensium suppressione reperies.Confert item tam ijs,quibus sanguis ex obstructione abundat(quo tempore ex talo primitus sanguinem mittes)quàm alijs,quibus(ut dictum est)ex copia menses non fluunt,paucissima uictus ratio,& moderatum exercitium uacuationibus præmissis, ut omnī arte qđ superat naturæ uires auferatur, & in his quæ crudo sanguine abundant, arbitror crurum scarificationes sufficere. Quippe id consuluit Auic.prohibens,ne nimis albis fœminis audacter sanguinem fundamus,uel in his quæ crudis abūdant,quod etiam Gal.dixisse constat: nam ex copioso sanguine extracto præter id quod qui superest,recrudescit, maior fit in utero obstructio confertim ad ipsum euocato sanguine. Atq; fœminas sic affectas ex toto esse abstemias, id est, uino non utentes uolumus:præterq̄ si cruditatis aut uentriculi rōne eo opus sit.

Quod

Quod si impacti hærentesq; in vijs vteri menses extiterint, ibidem putrescere, A
& suppurari profectò necessium est, id quod apertissimis verbis scripserat Hip.
li.1.de mor.mul.dicés;Quibusdã suppurati fiunt menses, vbi per duos, aut tres
menses moram contraxerint. Verùm suppurationem tripliciter terminari eodé
ét loco refert, sic scribens. Si melius habitura est, menses ipsi erumpunt in pudé
dum, & procedit pus, ac sanguis, & procedit graueolés ad septem, aut octo, aut
nouem dies, (& subdit.) Si uerò non contingat, vt menses ipsi in pudendum pro
cedant, suppurati facti, ad partes supra inguẽ, iuxta lateris mollitudinẽ erũpũt
citra tuberculum, vtpote pure rupto, & illa parte purulentia, graueolentia pro-
cedent. Cui addit aliã suppurationis rõné, q̃ in tuberculum degenerat, dicens;
Quibusdam vbi bimestres, aut trimestres, aut diuturniores fuerint mẽses, & ad
lateris mollitudinẽ allapsi fuerint, cùm non suppurati sint menses, velut tuber-
culum fit supra inguen, sine capite, magnũ, rubrum, & vulgus mediocrũ igna-
rũ quid hoc esset, iam sæpe secuerunt, & sic in periculũ induxerunt. Iuxta quos
suppurationis modos ego ét censeo menses diu detentos uel diminutè, aut cor-
ruptè prodeuntes posse aliud uitium contrahere, quod nõdũ suppurationẽ at- B
tingit: sed cùm parte aliqua ex uteri uasculis reconduntur, putorẽ quendã, & vi
tium contrahunt, à quo facilè uterus excandescit, & alterat. Qua quidẽ rõne ex
quauis interna aut externa occasione ad uterinã suffocationẽ facilè mouent ob
halitus indomitos partes principes adeuntes, aut vterum distendentes alteran-
tesve: quod profectò dãnum plerasq; fœminas pati, mihi est experimento com
probatũ. Cuius affectionis signa ut Hip. doceret, hæc refert. Dolores.n.incidunt
in pectinem, & pulsationes fortes, & contractũ non sustinent. Dixerat ét supe-
riùs. Et dolet quidẽ reliquũ corpus, maximè verò collum, & spinam, & lũbos,
ac inguina. Cui sanè affectioni curationẽ instítues consilium Hipp. insequens,
lib.1.de mor.mul. qui loquens de ijs, quæ probè à partu nõ purgantur, inquit.
Si uerò uteri angustioris ipsi fuerint, & puerperij purgationẽ non emisserint,
inflãmatur, & si nõ curetur breui, oĩa magis ipsam affligent. Et odor malus erit
& exitus intumescit, & si non inflammati fuerint uteri, sua sponte exit malum
graueolés, & liuidũ, aut nigrum grumosum, & mulieri puerperij purgamenta
purgantur. Qua sñia docet sanguinẽ mẽstruũ ex partu, aut ex alia quauis causa C
retentũ, uel uterũ inflãmare, aut ipsum putrefieri ea putredine, de qua nunc ser
mo habetur. Cuius medelam scribit subdens. Qñ verò nõ exit, sed mulieri mor
tẽ portendit, nisi quis breui uenã secet, aut vẽtrẽ emolliat. Præstat aũt clysterem
adhibere: si verò ad vomitũ facilis fuerit, ét vomitũ inducere, melius aũt est lo-
tiũ ciere, & exsudare. Quibus sanè verbis vniuersa medẽdi rõ corrupto sangui-
ni ꝓficua ab eodẽ Hip. in totũ scribit. Nãq; nulli fore dubiũ arbitror, quin mox
ab accessione sanguinẽ protinus mittere oporteat, nõ tñ ea copia, q̃ posse extra-
here, dũ citra uitiũ sanguinẽ redũdare cõperiamus: cõsulẽdũ.n.est lapsis corru-
pto sanguine viribus. Postcà verò, q̃a rõni cõsonũ existit putrescẽtẽ sanguinẽ in
paruos degenerare humores, vẽtrẽ duobus modis emollire oportet: clysteribus
nimirũ, qui attẽperãdi purgãdi, & emolliẽdi vires hẽant, vt vicinæ rõne aliq̃d
ꝑ uterũ ipsis iuuãtibus ex putredinoso sãguine stillare possit: & purgãtibꝰ phar
macis, q̃ biliosos, adustos, & putridos humores purgare nata sint. Sic ex rhabar
baro, sena, & agarico purgationes mille modis ĩstituere poterimus, vt ꝓcedẽti-
bus

A bus cap. abundè dictũ est, sed laudo paulatim vterũ expurgare, per pessaria ex mercuriali, & ventrẽ ipsum ab assumpto mercurialis decocto. Laudat quoque vomitũ Hip. quo parũ rarò, & cautè vti consulo. Præstat ẽt vrinas mouere, si affectus recens fuerit, ac si inueteratus sudorẽ euocare: ẽt si in nouis affectib. leuiter ad tẽpus sudare tutum, & vtile sit, præsertim, ex decocto lupulorũ, chamæmeli, pentaphylli, capillorũ veneris, florum papaueris erratici, & buglossæ. Inungere tñ ventrem oportet oleo violarum, amygdalarum dulcium, & de seminibus cucurbitæ, & melonis. Prodest quoq; in vterum immittere, q̃ consimilẽ obtineant virtutem, vt rosarum decoctum, violarum, & hordei cum sacharo.

Quòd si sanguis retentus excalfiat excarefeatq;, vterus quoq; exurit, & subinde in pdictum incidit affectũ. Qđ optimè aduertisse Hip. cõstat, qui loquens de retentis mensib. li. 2. de mor. mu. sic ait. Anxia erit, & aliàs, atq; aliàs se ipsam iactabit, & animo deficiet, & pituitã vomet, & sitis fortis ipsam corripiet, nimirũ dũ exurit venter ab vteris sanguine plenis, & ad contactũ dolebat. Et referẽs B huius causæ signa inquit. Et aliàs, atq, aliàs febriet, & vteri aliàs, atq; aliàs murmurabunt: dũ videlicet sanguis in ipsis cõmouet, ac discurrit, & venter cõsueto mõ non secedit, neq; vesica, vrinã excolabit, maximè cũ vteri ad stomachũ, qui neruosus est, mulieri allapsi fuerint, & ad ventrẽ irruerint. Dolet spina & totũ dorsum, & lingua ipsius refrenat, & hanc nõ clarã hẽt, & animi delrquiũ adest, aliqbus ẽt vocis priuatio, & stomachus mordet, & flaua bilis exit, & spũs offendens, & anxia est, & iactat seipsam, & ardet: postq̃ aũt transmutati fuerint, & vesica tenuẽ sanguinẽ ab vteris trahat, tunc vrina mingitur rubra, & dolet quidẽ reliquum corpus, maximè verò collũ, & spinã, & lumbos, & inguina. Quibus verbis apertè constant signa, quibus sanguinẽ exuri, ac efferuescere intra vterũ faciliter cognoscimus. Quod cũ cõpertum nobis fuerit ocyssimè sanguinẽ mittere, idq; copiosè tenemur: pcipuè quidem ex venis tali, aliqñ cõfertim, aliqñ lente, ac paulatim. Cui vsui confert plurimum pmissa vacuatione pdicta, ex altera, aut vtraq; saluatella sanguinẽ mittere. Per moderatas ẽt potiones ad frigidum nonnihil vergentes, & p alimenta huius census corpus ipsum, & sanguinẽ contemperare, & mitescere oportet: sic esus lactucæ, portulacæ, cucurbitę, & C iura pullorũ, & carnes, id beneficiũ largiuntur: itẽ potus aquæ hordei, buglossæ, acetosæ, borraginis, cichorij cum succo granathorum, & saccharo. Præstat quoq; (corpore manna, aut cassia leuiter purgato) lactis vsus, vel seri cũ saccharo, aut ex infusione senæ, vel florũ cordialiũ. Itẽ clysteria ex decocto maluarũ, prunorũ, hordei, ac saccharo, & oleo rosarũ, ac violarum prodesse plurimum scio. Inunctiones quoq; pficuæ sunt ex oleo amygdalarũ dulcium, vel de seminibus cucurbitæ, & melonẽ cũ vnguento rosaceo. Sed attento animo pensitãdũ est, ne nos causa decipiat suspicantes sanguinis feruorem esse: quippe si is non fuerit, nõ est oĩno tutum frigida hæc præsidia vtero admouere: quãobrem donec ex toto certi simus de causæ natura, à tẽperatioribus initiandũ est, & paulatim ad frigida progrediendũ. Verùm in oĩbus his vteri suffocationibus, quæ ex sanguine prodeunt, mirabile fit præsidium, si menses probè non fluant, ex hæmorrhoidibus bis, aut semel in anno sanguinẽ extrahere affixis hirudinibus. *Si femẽ causam huic malo præstat.*

Verùm si seminis abundãtia, vel corruptio cãm huic malo præstiterit, maiori opus est diligẽtia, & maturiori cõsilio. Solet quidẽ virginibus, & ijs fęminis,

quę

quæ nimis salaces sunt, ex sola seminis abũdãtia hoc malũ ꝓficisci, sicut in grã- A
dioribus, & magis salacibus ac viduis, & alijs, q̃ viri cõgressũ experiri assueue-
runt, ex eodẽ corrupto, aut quolibet vitiato. In virginibus verò, q̃ aut salaces nõ
sunt, aut vigesimũ quintũ annũ modũ nondũ ꝓterierunt, rarò hæc vitia ex cor-
rupto semine oriri contingit: licèt aliq̃n vel ex nimio hoĩum consortio, vel ex
prauo vitæ, & victus instituto illis semen corrumpi cõtingat, & grauissima suc
crescere accidentia: in alijs tñ oĩbus, & ex abundanti, & ex corrupto. Quibus
proculdubio medela esset plerunq; viri consortium, & accessus: verũ quia nu-
bere oĩbus, aut non libet, aut non licet, alijs præsidijs curandum est, seminis co-
piam minuere, & eisdem feruorem ac putredinem cohibere: ꝙ si id per difficile
fuerit, innitendum est corrupti illius humoris resolutioni, & euacuationi.

Primùm igitur oẽs sic affectæ fœminæ victu vtantur tenuissimo, & maximè
extenuante, frigido et qualis lactuca est, & portulaca, panis ordeaceus, pisces,
& similia cum largiori aquæ potu. Ieiunent quoq; ac laborent, & lasciuum con
sortiũ ac loquelã vitent. Quippe ex veneris apprehensione, impudico sermone
virorum elegantis formæ aspectu, vino generoso, carnibus, & cæteris sanguinẽ B
ac semẽ augẽtibus, facilè semẽ excrescit, aut mouetˀ, & non excretũ subinde pu
trescit. Quo circa omni arte curandũ est, ea adhibere, q̃ semen adhuc genitũ mi
nuere nata sint. Semen quidẽ (inter pleraq; alia) genitum cohibét, & gigni pro-
hibent diaciminũ, diatrionpipereon, diacalaminthæ, semen agnicasti, rutæ, mẽ
thastri, quorum puluis sumptus vel lumbis aspersus proficuus censetˀ. Cui psi-
diorũ sorti consimilẽ gratiã præstant ijs fœminis balnea, præsertim naturalia.
Prodest quoq; viticis semen torridum, ac folia, & flores, similiter cannabis se-
men, lactucæ, & nympheæ radix cũ aqua plantaginis vel chalybeata. Cõfert nõ
minus laminã plumbeã lũbis affigere, præter q̃ in nuptis, quę parere amant: se-
men itẽ, & succus plantaginis, & puluis conchularum eidem parti appositus.
Itẽ ex prædictis herbis refrigerantibus super renes quasdam arefactas spargere
oportet, vel earũ puluisculũ cũ folijs rutæ, viticis, calaminthæ, rosarum, & simi
lium, licet Aetius lumbis nocere referat: cum hoc tñ Gal. li. 6. de san. tuen. c. 14.
nõ solùm hæc, verùm, & multa alia commendata relinquit, inter quæ assiduũ
vsum viticis, & rutæ probauit. Cõfert itẽ. ʒ. ſ. castorei robustis fœminis præbe- C
re, qđ cautè efficere oportet. Iuuat nõ minus pastillus, qui recipit seminis rutæ,
agnicasti, & vrticæ. ana ℈. ſ. seminis lactucæ, portulacæ, plantaginis, & papaue
ris albi. ana ℈. j. seminũ coriandrũ torrefactorum, & cannabis. ana g. iiij. diacala
minthæ. ʒ. ij. cornu cerui vsti, seminis rosarũ, santhalorũ, & corallorum. ana g.
v. seminũ mellonũ. ʒ. iij. sacchari dissoluti in aqua rosarum quantum sit satis, vt
formentˀ pastilli: quorũ ʒ. ſ. cum aqua plantaginis porriges. Præstat itẽ ꝓdictum
vsum cõserua, q̃ recipit terebinthinæ abietis lotæ in aqua artemisiæ. ℥. ſ. seminis
dauci, agnicasti, pulueris cinnamomi. ana g. viij. cum modico conseruæ anthos
fiat bolus. Itẽ purgando semini idoneum est medicamentum, qđ recipit terebin
thinæ abietis. ʒ. iij. agarici trochiscati. ʒ. j. seminis dauci, cannabis, pulueris li-
gni aloes. ana. g. viij. cũ saccharo fiat bolus. Porphyrius itẽ citante Stobeo sermo
ne. 68. tradit salicis fructũ cum vino propinatum libidinis impetũ marcore affi
cere. Sed ante eũ Plin. li. 24. c. 6. scribit, folia salicis cantusa, & epota intemperã-
tiam libidinis coercere, atq; totum eius vsum auferre sæpius sumpta. Quin &
eodem

A eodem loco prodit, si cinis myricę arbusculæ bouis castrati vrinę misceatur, vel in potu, vel in cibo venerẽ finiri. Idem lib. 26. c. 10. tradit, nymphęam, heracleã venerem in totum adimere, & radicem quoq; eius genitalibus illitam inhibere venerem. Ferunt etiam lactucam idem lib. efficere, eo quod Pithagorici ipsam eunuchion appellare consuerint, ꝙ scilicet ineptos faciat ad venerea. id qđ Atheneus quoq; scribit. Autor etiam geoponico lib. 12. c. 24. prodit, mentham rebus venereis ineptam esse. Quod tradiderat Marcellus, qui ponit menthã inter herbas veneri contrarias: quibus astipulatur antiquus ille prouerbialis versus ab Arist. relatus probl. sect. 20. c. 2. menthã in bello, neq; edito, neq; serito: cuius rationẽ reddit ipse Arist. ꝙ ea herba membra refrigeret, eo argumento ꝙ semen genitale corrumpat: frigus autem fortitudini, & audaciæ, q̃ bello necessaria sunt, maximè aduersatur. Cui adstipulatur Gal. qui. 6. simplici. scribit, ꝙ cõceptum vitare dicatur. Sed his omnibus non obscure aduersatur Diosco. lib. 3. c. 37. scribens, eam herbam calfaciẽdi vim habere, atq; venerem stimulare: cui Paulus consentiens tradit, eam in tertio ordine esse calidam. At Hermolaus Bar

B barus hanc controuersiam dirimens Corollarii cap. 363. Fieri potest, inquit, vt per se calfaciat, & per accidens refrigeret, vt in aliis plerisq; frequenter conspicitur. Cuius sententiam proculdubio censeo verissimam esse: nam prę calore cõsumptis humiditatibus, & semine ipso, facilè qui ea vtuntur, & à venere abstinent, & refrigerantur. Verùm Arist. dicendum est, non quod refrigeret, nocuã esse militibus, sed quòd multam sanguinis profusionem comesta, siquis vulneretur eo die, proritat, vt non contemnendi autores referunt, quapropter militibus pugnaturis nocuam arbitrantur.

Cæterùm, quia non sat est in prædictis affectionibus, alioqui grauissimis, seminis generationem prohibere, sed genitum iam resoluere, aut euacuare: ob id curandum omni ingenio est, id efficere. Quod sanè Auic. exequitur opus, vomitibus prouocatis: qua tamen ratione id fiat, ignoro, ac cẽseo rarò, aut nunquam vel cum maxima pręmeditatione faciendum, licet Hip. aliquãdo id consuluisse constat, vt lib. 1. de mor. mul. scribitur. Tamen recantat palinodiam, & id omnino interdicit lib. 2. per hæc verba. At supernum ventrem ne moueto, cęcutiũt enim, aut circa fauces turbationes, & alia infestabunt. Verùm cum hoc prodes-

C se aliquando poterunt, pręsertim purgato corpore, ac si fœmina ad vomitũ facilis fuerit, sed maximè inundantibus in ventriculo humiditatibus, vt idẽ Hip. paulò inferius refert. Sanguinem verò mittere semine existente multo tutissimum est consilium: nullum enim inter auxilia aliud reperies, quo promptius, & securius fœminas hoc affectu oppressas leuare possis. Verùm dum semẽ corruptum est, raro in fœminę commodum sanguis mittitur, ob idq; censeo, veteres autores rarissimè id commendare: quod si aliquando efficiunt, credo intelligendum fore ad adauctum semen minuendum, non ad corruptum: licèt aliquandò in bene carnosa fœmina, iuuene, ac salaci, tutum sit.

Quatenus verò ad purgationẽ attinet, experimento diuturno mihi est compertũ in fœminis sic affectis, purgationes parum, aut nihil prodesse quinimmo obesse plerunq;. Ratio quidẽ id conuincit, quia semen, siue abundans, siue corruptum, rarò expurganti pharmaco ꝑ vterum, aut ventrẽ duces: sed potius profectò, humore cõmoto, eleuatisq; vaporibus, prõptiùs in grauiora mala fęminã

purgatio[illegible] per [illegible]

M deferes.

deferes. Confertim per interualla, & paulatim corpus purgare, ne si quid excrementorum superſit, in vterum forſan dilabatur, ſitq; maioris mali cauſa, & rurſus, vt excrementa vtero vicina expurgentur, quorũ ſucceſſione fortaſſe aliquid eius, quod corruptũ eſt, & exciſum, ſecernet natura. Præſtant huiuſmodi vſum medicamenta, q̃ nuper diximus ex terebinthina confecta cũ aloe, & agarico, aut agaricus ſæpe potui datus ex aqua mercurialis, vel plãtaginis. Itẽ pillulæ ex maſtiche, ex agarico, & aloe cũ rhabarbaro: præſtat etiam ſyrupus ex roſis perſicis cũ agarico factus. Sed laudat Hip. frequentiſſimè purgationem per mercurialem factã: vtilior tñ mihi viſa eſt, quæ fit per ſyrupum confectum ex ſucco, & plurimis infuſionibus mercurialis: quẽ in vterinis affectionibus magni eſſe momẽti experimẽto didicimus. Cõmendat itẽ Raſius trochiſcos ſemel aut bis in hebdomada ſumptos, qui recipiunt foliorũ agnicaſti, foliorũ rutæ, ſeminis cicutæ, menthaſtri montani, ſeſeleos, ariſtolochiæ, & rubeæ tinctorum ana partes æquales, formentur trochiſci, & quantitas ſit ſingulis vicibus. ℈. ij. A

Poſt quæ ſanè præſidia vterũ ipſum purgare neceſſum eſt, quem vſum p̃ſtat liquor vterum iniectus, qui recipit aquæ naphtæ lib. j. aquæ ocymi ℥. iiij. galliæ muſcatæ ℥. ij. galbani ℥. iij. muſci, & ambræ, ana g. v. ſyrupi de artemiſia ℥. ij. croci puluerizati, cinnamomi, & gariophyllorũ, ana ℈. j. Quod præſidium maius beneficiũ præſtabit, ſi vterum priùs purgaueris ſuppoſitorio ex mercuriali, & agarico, vel quouis alio ex ſupradictis. Verũ ſi nec his affectionẽ ſubſidere cõſpiciamus, ijs, q̃ exteriùs appoſita ſemen digerant, & vterum roborent, vtendũ eſt, velut ſunt prędictæ inſeſſiones, & peſſi, ac naturalia balnea ex ſulphure. Cõferũt, & inunctiones pectini, inguinibus, ac lumbis appoſito ex oleo rutaceo, irino, liliaceo, nardino, viticis, acrutæ ſeminibus cocto: quibus addere oportet ſaluiæ, coſti, caſiæ, calaminthæ cõtuſæ, ſeu ſeminis cannabis quippiã cũ modica cera. Prodeſt quoq; non parũ inunctio ex oleo dulci, in quo ſemen agnicaſti, cinnamomũ, & ſeminis angelicæ modicũ coxerint. Quibus factis emplaſtrũ ceroneũ ſupra eaſdem partes apponere oportet: non tamen illud, quod p̃ matrice ſcribitur, nam id plurimùm aſtringit, ſed aliud ceroneum inſcriptum, quod ex lachrymis fit digerentem facultatem obtinens, quod conficies admodum ſcuti, & in parte acuta ipſius apponẽda ſunt grana aliquot moſchi: & eandem acutam partem inferiori parti appones, vt gratum odorem inſpiret intra vterum, quod magni momenti ſolet eſſe. B C

Conficienda itẽ ſunt alia emplaſtra pro matrice, q̃ iuxta fœminæ indigentiã vtilia exiſtant. Verum experimento didici, dum tetros halitus retũdere, & corroborare magis in animo eſt, id ſummopere proficuum eſſe, quod recipit olei naphtæ ℥. j. theriacæ magnæ ℥. j. pulueris galliæ muſcatæ, zibet, ana ℥. ſ. pulueris ſeminis angelicæ ℥. j. pulueris coralli, & ſanthalorum, & ſeminis rutæ, ana. ℥. ſ. pulueris cinnamomi, & gariophyllorũ, ana ℈. j. galbani. ℥. ij. ladani, quod ſit ſatis. Parabis itẽ aliud, quod recipit olei cinnamomi, & de ſpica, ac balſami, ana parũ, pulueris cinnamomi, gariophyllorũ, nucis, & ſeminis angelicæ, ana ℥. j. galliæ muſcatæ, diambræ, diamuſci, ana g. vj. ladani, cerę, ac terebinthina, quod ſit ſatis. Aliud huic cõſimile cõficies, quod recipit ex oleo belzoini, & de ſtyrace, balſamo, & ex gummi, quod ex India aſportatur, caranna appellato, additis pulueribus agnicaſti, rutæ, viticis, & eorũ, quæ ſemen minuere diximus, quã-

A tum sit satis, vt fiat emplastrum. Sed conferre summopere cōperies emplastrū, quod ex theriaca, semine agnicasti, & angelicæ conficitur.

Dum flatus huic malo causam præstat, nullā aliā prærequirit diligentiam, q̄ eam, quæ prima huius capitis parte scripta reperitur, proficua huius affectionis accessioni. Quamobrē ne videar ea sæpiùs repetere, illuc diligens lector recurret, interim tamen ventriculum, & ventrem inferiorem inungere oportebit oleo de cinnamomo, de angelica, de aniso, de pipere, de gariophyllis, quorum etiam guttulas tres cum vino sumere, non erit ab re. *Si ex flatu.*

Cæterum, quia pertinacissimus is affectus, neq; his omnibus adhuc subsistere plerunq; constat: ob id quidem frequenti obseruatione mihi est probatū, altero aut vtroq; crure fontanellam aperire, per quam putores illi, & corrupti humores ex semine, & sanguine menstruo prodeuntes, ratione venarum, quæ vtero & cruribus communes existunt, citra damnum spirent. Quod proculdubio censeo esse vltimum efficacissimum, & tutissimum præsidium, idq; summopere hac ratione commendo, & laudo.

B

De virginum, & viduarum melancholia. *Cap. 4.*

NTER varias fœminarū affectiones, vulgatissimā esse virginibus grandioribus, viduis ac sterilibus fœminis melancholiā, nulli esse absconditū reor: quod etiā vitij genus cōtingere scimus ijs, quibus menses, aut puerperij purgationes ex aliquo extremo casu supprimuntur, aut improsperè pfluunt. Quippe huiusmodi fœminas, & mœstas, & cogitabundas, timidas, ac anxias esse, citra manifestā causam cōperimus. Quod quidē nulli alteri fœminarū sorti, ita frequenter accidisse scimus, ac virginibus, viduis, & sterilibus fœminis. Differt tn̄ hoc melancholiæ genus ab ea melancholia, q̄ cōiter viris, & reliquis fœminis accidit, q hæc ex aliqua cōi causa proficiscitur: viduarū verò & virginū melancholia ex certa quadā & his solis peculiari. Itē, quia illa citra manifestā intermissionē affligit: hæc verò non nisi per interualla, & suscepto ab aliqua leui occasione principio. Præterea, illa nullum aliud accidens secū C affert, præterq̄ metum, & mœstitiam, & ea q̄ cōiter melancholiæ sunt propria: hæc autem, fletū, & risum, anxietatē, desperationē, & (quod omnibus melācholiæ speciebus denegatum est) dolores tum varios, tum alicuius signatæ partis, præsertim sinistri lateris è regione cordis, vniuersam mammam aliqñ occupās: quibusdā item spiritus deficit: alijs, si spirant, dolor non leuis adest, & alia non pauca succrescunt peculiaria accidentia, q̄ paulò inferiùs recensebo, si prius dixero, melancholiam virginū, & viduarum in vniuersum esse insolentē, & subitam, præter occasionē, aut cum leui tristitia: tacitum & cautum delirium cū alicuius partis internæ dolore, anxietate, & flendi, vel tacendi desiderio, cū hypocondriorū etiam è regione dorsi manifesto pulsu, à quibus mox subitò ad pristinum redeunt statum. Cuius speciei morbi hæc symptomata sint, nullus est q docear, neq; ego faciliter monstrare potero, sed constabit proculdubio, siquis ad vnguem expenderit causas, quas iam memorare aggredior.

Causam verò huius affectionis haud facilè inuenies, ni priùs in memoriā reuocaueris pulchram quandam Hip. sententiam, quā lib. de virg. morb. in hunc *Causa.*

modum scripsit. Est enim muliebris natura animi magis deiecti, ac imminuti: A
cæterum virgines nubiles, & maturæ viro hoc magis patiuntur vnà cum mensium descensu, antea non valde hinc affectæ. Postea enim sanguis in vteros confluit, velut effluxurus: quum igitur osculum exitus nõ fuerit apertum, sanguis autem amplius influxerit, propter cibos & corporis augmentum, tunc sanguis non habens effluxum, præ multitudine resilit ad cor, & ad septum trãsuersum. Quum igitur hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, posteà ex torpedine delirium apprehendit. Et paulò inferius subdit. Quũ enim hæ partes repletæ fuerint, & horror cũ febre ingruit, erroneas febres appellãt: his auté sic habentibus, præ acuta quidé inflammatione insanit, præ putredine verò clamat, præ caliginositate autem timet ac formidat, præ cõpressione verò circa cor, strangulationes parat, præ sanguinis autem malitia animus mœrés, ac anxius malum attrahit. Ex qua proculdubio sententia euidenter constat, duplicem esse mœroris, mœstitiæ, ac prauæ imaginationis virginum, & viduarum, quæ sic affectæ sunt, causam (præter alias cõmunes causas) alteram, mulieris naturam, quæ animi est deiecti: alterã verò, sanguinis vitiosi prope cor conclusi tetram exhalationé, quæ & cor anxium reddit, & spiritus cerebri obscurat, ac imaginationem peruertit: præsertim si his amatorius ardor accesserit. Idé quoque viduis accidere consueuit, dum curis, & mœrore animum cõterunt: in his enim ex vehemẽti animi motu cerebrum adeò laborat, & infirmatur, vt sæpissimè in hæc mala prorumpere conspiciamus. Præterquam quod accedit vitæ mutatio, & ob viri defectum improba vteri expurgatio, tam à seminis recremẽto, quàm à mẽstrua purgatione: in quibus & virginibus sanguis ob prædictã causam vitiosus refluit ab vtero ad cor, atq; ita animum corrumpit. Verum licet in principio lib. nuper citati Hipp. referat, aliquando hæc vitia viris succrescere, cum hoc tamen frequentius fœminis euenire affirmat, eò quod animum fœminæ habeant magis deiectum, quem illis ita inesse arbitrandum est, quod desidem & nimis segnem vitam degant, vt antiquiores philosophi existimarunt; at segnes, atque pigras ob id asserunt esse Aristot. & Auicen. & Alber. quòd frigidiores, ea causa sint, & cum calore destituantur, fit facile, vt animum habeant timidum & magis deiectum quauis causa concitante, vel nulla: animositas enim à calore proficiscitur. Quibus accedit, prædictum sanguinem vitiosum, & conclusum, alterum affectionis principium præstare: nã cum in virginibus, ac viduis osculum exitus non fuerit apertum, sanguis autem amplius influxerit, tum sanguis (vt dictum est) præ multitudine resilit ad cor; quibus accedunt & viduis labores, curæ & assiduæ cogitationes ob consuetæ vitæ mutationem. Quippe rusticæ, & cõmunes fœminæ viduæ, quibus vitam mutari non cõtingit, sed laboriosam (vt anteà) degere, rarò in huiusmodi affectiones incidere visæ sunt; sicut quæ præstantioris sunt sortis, quas decet præ honestate alios mores profiteri. Itaque & virginibus ex huiusmodi sanguine, & viduis ex eodem, & semine improbè purgatis, facilè contingit cor & cerebrum affici, & mœstas cogitabundasq; esse: nam sanguis ille conclusus licèt nec putrescat, nec in cor feratur, incalescit quidẽ plus iusto, & resoluta insensibiliter parte tenuiore, quod crassũ est, cùm aut agitatur, aut incalescit ex aliqua occasione, prædictum vitium gignit, halitibus ab eo elatis, in cor ac cerebrum transmissis. Quod euidenti con-

stat

Ex retento sanguine et semine

A statargumento:nam cùm halitus quiescit, aut minimè efferuescit sanguis, lætabunda incedit fœmina,& citra melancholię specimen,& mox subito affectu mœrore corripitur,quòd causam habeat intra corpus, quam leuissima occasio concitat. Qua profectò ratione cōstat,prædictas fęminas successu tēporis (licèt dum affectus incipit & viget,totum corpus excalfieri, & faciē inflammari per interualla persentiant) in frigidos eosq; grauissimos affectus delabi. Quippe sic fieri necessum est,maiori sanguinis parte melancholica facta ob tenuioris partis resolutionē. Quod verò incalescat sanguis, & ob id subtile resoluatur, experimento & ratione mihi est cōpertum : nam fœminas sic affectas constat arteriā prope dorsum nimis vltra morē & naturā,pulsantem obtinere:etiam si in viris hypochondriaca melancholia affectis id quoq; reperiatur ob sanguinē venæ cauæ,aut venarū iuxta ipsam cōclusum & excalfactū. Quod sanè sym ptoma citra vllā dubitationē omnes fœminæ sic affectę perpetiuntur:quinimo causam potissimā melancholicarū affectionum in eisdē censeo esse succensionē arteriæ illius,quæ iuxta dorsum sita est.Ex quibus euidenter cōstat, morbū
B in hac affectione esse huius arteriæ inflammationē, cui consentiunt cerebrū & cor,quæ adustis & tetris fuliginibus obscurātur, vnde męstitiā,męrorē, metū & tacitū deliramentū prodire necessum est : quæ sanè omnia principiū & causam sortiuntur ex concluso & concalfacto in vteris sanguine,vel semine.

Hinc sanè euenit omnes melancholicas fœminas prædictā pulsationē iuxta dorsum obtinere,& eandē habētes melancholica pati accidentia,quod primū & potissimū huius mali signū esse arbitror.Consimilem huic affectionē retulerat Aretheus lib.2.de cau.& sig.acutarū pass.c.8.qua parte vitia & affectus venæ magnæ descendētis prope dorsum recenset, inter quos innumerat certum quendam morbū ex sanguinis plenitudine obortū, qui in succensionē cōmigrat,& subdit. Quibus arteria secundū dorsum inflāmatur, quod pulsatio in alterutris præcordijs manifestat:nā & ipsa venæ cauæ morborū particeps efficitur.Quā equidē affectionem censeo citra dubitationē fœminas perpeti, cùm sanguis menstruus prope vteri venas concluditur:nā cùm ibidē inflāmetur (vt dictū & necessariū est)nil mirū si & arteria ipsa,quæ iuxta dorsum sita est, particeps fiat prædictarū affectionum,& subinde præ calore ea parte succēso vltra Signa.
C modū pulset. Quod quidē ostendunt signa,quæ autor eodē loco recenset,quę in virginibus & viduis melancholicis facilè reperies,si ea attento animo exqras,in quibusdā tamē magis,in alijs verò minus:inquit autem. Cutis sic affectorū squalida,rugosa atq; aspera est,sed in partibus prominentibus atq; osseis,vt cubitis,genibus,digitorūq; articulis magis talis conspicitur. Sōni tumultuosi fiunt:aluus quibusdā nihil reddit,quibusdā exiguum,acre,biliosum:lotium acre,biliosum mordaxq; est.Mens vtiq; his constat, sed quadam segnitie torpet,& corpus tabe consumitur.Quibus constare arbitror,cōsimilia accidentia fœminis suboriri,his quidē,quibus ob prædictas causas,arteria illa pulsat: ob idq; in omnibus reperimus ferè semper eadē mala, quæ hac in parte Aretheus recēsuit. Præter quæ etiā fastidiosæ sunt,languētes,sitibūdæ,tędiosę,cōsilij inopes,desperatæ,mœstissimæ,timētes,lachrymosæ, & insuper nullis delectātur rebus,neq; gaudēt,sed tædio habēt omnia,solitudinē amant, & ob id magis lędūtur: donec halitus à prædicto calore leuatus euanescat:nā tūc subito ad an-

tiquã consuetudinẽ & statũ reuertuntur, ita vt nõ paruã admirationẽ inferat tã subita mutatio: nisi cùm malũ iam diu inueteratũ steterit, vt c. huic affectioni dicato latius docebo. Habẽt etiã aliud peculiare, nimirũ, non posse verbis exprimere quid sentiant, aut quã molestiã perpetiantur, sed cõquerũtur, & multa dicunt, ex quibus quid certũ colligere minimè poteris, tandẽ fatẽtur se multa mala persentire, cæterũ verbis ea distinctè exprimere nõ posse. Sed addubitabit fortasse quispiã, quanã ratione cũ melancholia sit propria cerebri affectio, fœminæ sic affectæ magis de corde cõquerantur. Cui dicimus, feminas esse roboris cordis, ac animi magis deiecti & imbecillis: ob idq; persentire magis in corde affectũ, viriũ & caloris damno, quã in cerebro. Quãobrẽ cũ feminarum plures frequentissimè hoc affectu premantur, teneris ex interrogatione, ex frequenti loquela, & sedula inspectione eorũ, q̃ loquuntur, desiderant, timent, aut efficiunt, ac ex hypochondriorũ tactu id venari: semper præ oculis habens vniuersam huius affectus rationẽ pendere ex vtero, & propaginibus venarum ipsum circundantibus. Quibus etiã fœminis ea mala succrescere cõspicimus, q̃ de scelotirbe & stomachace veteres medici scripserunt, referentes ea vitia magnis lienibus, quorum occasione & ventriculus, & vniuersum corpus mille modis afficiuntur, hoc quidem grauitate, & impotentia ad actiones obeundas adeo graui, vt multi eã affectionem paralysis speciem censuerint, itẽ tetro colore genuum & articulorum impotentia, & oris fœtore, illud verò anxietate, & fastidio, ac adeo graui vẽtris molestia, vt iure optimo stomachachexia à multis appelletur, malum quidẽ ex humida melancholia, & sordida proficiscens.

Præsagium. Sed vt ex Hip. decreto cõstat lib. de virginũ morbis, ex prædicta melancholiæ sorte, plerunq; nisi maturo cõsilio fœminæ præueniantur, in maniã & ferina deliramenta promptè decidunt: inquit enim. At ex corde & septo transuerso tardè refluit: venæ enim obliquæ sunt, & locus periculosus, & ad deliriũ, & insaniã paratus. Et paulò inferius subdit. Præacuta quidẽ inflãmatione insanit: ac referens varia deliramenta, inquit. Animus mœrens ac anxius malum attrahit: sed & aliũ horribiliter cõpellat, & in puteos prosilire ac inijcere iubet, & strangulari, tanq̃ meliora sint hæc, & omnẽ vitæ vtilitatẽ excedentia. Aliquãdo verò sine spectris ac phantasmatis voluptas quædã adest, ex qua mortem velut bonũ aliquod amat. Accidit quidẽ hoc vitij genus virginibus, viduis, & sterilibus etiã si viris cohabitẽt, vt Hip. in fi. li. de virg. morb. adducit: sed pcipue puerperis, & improsperè purgatis: vel quibus menstrua purgatio ob subitã occasionẽ subitò etiã retrocedit: ac vltimo ijs, quibus vteri purgamenta, & subito casu subsistunt. Quibus omnibus fit, vt aliquid in cor, & cerebrũ cõmigret, ipsaque adeo lędat, vt nõ solũ imaginandi potentiã vitiet, verũ credere, q̃ cogitauerint, cogat, proferreq; efficiat. Quippe hac ratione inter alias melancholici à maniacis differunt, quod illi verẽtur publicè pferre, q̃ imaginãtur, qa quodãmodo suspicãtur vera nõ esse, & ob id taciturni, mœsti, & cogitabundi existunt, sibi secretũ adseruantes: hi verò statim in publicũ proferunt, q̃ mente cõcipiũt, idq; cũ erroneũ sit, tanq̃ à causa præter naturã cerebri potẽtias subuertente factum, facile deliramentum apparet. Quin adeò crescit timor, & vitium imaginatricis vt lib. nuper citato Hip. scribat. Ex quibus adeò fortiter pauent homines, vt delirent, & dęmones quosdã videre se putent ipsis noctu quãdoq; infestos, quãdoque

A doq; interdiu, aliquando verò vtroq; tépore. Deniq; ex leui sanguinis coaceruati excalfactione melancholiã, & ex hac ob forté vaporé, & mœstitiã vlterius resiccatis humoribus maiore accrescente efferuescentia, prodire deliramenta necessium est. Quapropter mihi curaturo incumbit, & melancholiæ, & maniæ quas ex vtero fœminis accidere diximus, seorsum meminisse, & cuiq; propria ac peculiaria auxilia adscribere.

Primũ igitur in curatione expedisse cõuenit, nõ expedire in quouis melancholiæ tẽpore eandẽ conscribere curandi rationẽ. Quippe alia prærequiritur incipiente affectu, feruẽteq; adhuc incluso sanguine in vteri vasis: alia verò feruore iã restincto in aliqua humoris portione, ac in alia nuper succẽso, alia rursus dũ quod aduritur, & super excalfactũ est, eã siccitatẽ, & naturã adipiscitur, q̃ delirametis, & maniæ idonea sit. Quod facilè diligens medicus cognoscet ex mali principio, & ex antè habito vitæ instituto: & quando inceperit mestitia fęminã apprehendere: nã si nuper hæc apparuerint, feruorẽ adhuc sanguinẽ cõtinere credendũ est, præsertim si accessio illa breui cessauerit, & ad antiq̃ vitę consuetudinẽ fœmina protinus redierit. Si enim diu durauerit affectio, si postq̃ cessauerit, vestigiũ superfuerit, si mores quodãmodo mutauerit, si nequiuerit imaginibus melãcholicis, & illusionibus, ac mestitiæ, resistere, vel maxima cũ difficultate, argumentũ procul dubio fit euidens, aliquid tã crassum, & fęculentũ superesse, cuius tẽperaturã, & mores fœminæ cõditio insequitur. Verum si ex toto subuersum fuerit viuẽdi studiũ, vel maiori ex parte, & fœmina, neq; loquatᷣ, neq; respõdeat, neq; more solito lętetur adhuc cũ sibi familiaribus, & amicis, credendũ est, maximã fuisse humoris subuersionẽ, & maiorẽ humoris partem exustã, diuq; caput, & cor subinde infestari, ita vt subito casu ex męrore, & mœstitia in maniacũ deliriũ prosilire sperandum sit. Quod sanè malũ puerperis ex suppressa purgatione, cũ exustæ, & pernitiosæ fęculenteq; sit substantię, dũ subito supprimitur, ocyssimè accidere cõspicimus, ęquiualet enim humoris illius vitiũ diuturnitati tẽporis, qua in alijs fœminis paulatim, & sensim vitiantur humores. Quòd si in prima vitij sorte, fœminę & humoris statũ fuisse cognoueris, nullũ aliud auxiliũ prerequirere credendũ est, q̃ vitæ sortẽ instituere parciorẽ, & copiosè sanguinẽ detrahere. Inquit enim Hip. lib. de virg. morb. Cęterũ curatio, vt hinc liberẽtur, est sanguinis detractio, si nihil fuerit, quod impediat. Deniq; primo accessu victus copiã minuere oportet, & eũ qui tenuioris sit substãtiæ eligere, ac mediocris tẽperamẽti, ne nimia copia sanguinis quoq; copia vberior fiat, ac ex crassa substãtia melãcholicus magis succrescat succus: medij quidẽ tẽperamẽti, ne calore vlterius efferuescat sanguis, ac frigore cõcrescat, frigidiorq; fiat melãcholia. Corpus itẽ exercitijs mandare opus est, distrahereq; animũ varijs, & delectabilibus rebus. Mox tñ à principio sanguinem detrahere ex brachiorũ basilica, si longè à mẽstruationis tẽpore distauerit fęmina: sin, aut immineant mẽses, aut nuper præterierint, ex malleolis. Cæterũ interim, dũ fœmina viro nõ vtitur, probarẽ maximè tertio, aut quarto quoq; mẽse in medio eius sanguinẽ ex brachio mittere, vt sublato redundante minus efferuescat quod superest, quod si religiosa fuerit, aut vidua, sat erit bis in anno eadẽ lege sanguinẽ fundere. At si toto tẽpore, quo mẽses fluunt, aut parũ ante ipsum mesta melancholicaq; magis steterit fœmina, duobus, tribusve diebus ante id tẽpus sangui-

Curandi ratio.

nē ex talo mittere,& præſenti melancholiæ,& futuræ præſidiũ erit. Conuenire quoq; vſu cōpertũ eſt, dũ aliquod viſcus etiã malũ ex cōſortio cōtraxit, ſaluatellã ſcindere,manus nimirũ dextrę,aut ſiniſtræ,prout iecur, aut ſplenē cōpati nobis cōpertũ fuerit. Verũ quando cor etiã patitur, aut ipſę fœminę calore interno cruciantur, & hac ratione opus eſt vlteriùs ſanguinem mittere, tunc ſanè diſtinctione vtendum eſt. A

Quippe aut vitiũ prouenit ex iecore calido,& eo tēpore ſanguinē ex ſaluatella dextra fundes,quia propter humorũ inuſtionē abundat ſplen melancholia,cuius cōſenſu cor cōpatitur:quod ſi tunc ex ſiniſtra ſanguinē detraxeris,ob ſpirituum reſolutionem magis lædes, ſicut dum vires ob melancholiã deiectæ ſunt.Verũ ſi citra viriũ diſpēdium ſplen inflãmatur prędicto humore ſuſcepto & cor ſimul coafficiatur,tunc ex ſiniſtra ſaluatella ſanguinē fundes. Cæterùm, quia in hac affectione meſereon quoq; in cōſenſum nō rarò trahitur,illius etiã prouidentiã habere conuenit, ſanguine nullatenus, vel quàm parciſſimè miſſo,niſi ſuppreſſi menſes id poſtulauerint,aut per hemorrhoides id feceris.

Verùm ſi p̄dictis ſignis cōpertum fuerit, melancholici ſucci iã factũ aliquid ſupereſſe,ſanguine miſſo(ſed multò parciùs) purgantium medicamētorum aliquod adhibere oportet,quod craſſos, & melancholicos ſuccos educere natum ſit. At cũ humor huius naturę,vt ex Hip.conſtat,q̄ in parua quantitate exhibita multum educãt,expoſtulet,ea quidē fœminarum natura, & affectionis cōditio citra euidens dãnum ſuſtinere nequeant;ob id quidē ijs agendum eſt pharmacis,q̄ lentè,& paulatim parum,ſed frequenter educant. Sic ex aloe,agarico,& maſtiche cōfectę pillulę ſingulis hebdomadis ſumptæ plurimum p̄ſtant: ſicut aliæ,q̄ ex aloe,& pulueribus rubeę tinctorum,& foliorũ ſenæ tertio,vel quarto quoq; die ingeſtæ.Sed lōge vtilior eſt cōfectio amech ſine ſcammonio,& cocintide facta,qua ter quaterve in anno moliri purgationē poteris. Prodeſt,& purgatio ex.℥.j. pulpę caſię fiſtulę cũ ʒ.j. &.ſ.pulueris foliorũ ſenæ. Itē ex vſu eſt ſingulis diebus,vel quarto quoq; die(prout aluus egeſſerit)quatuor quinqueve prunas damaſcenas cōditas ſaccharo,&decocto foliorũ ſenę.Valet etiã aqua lactis ſola,aut in qua diu maduerint folia ſenę,& flores appellati cordiales.Præſtat quoq; ſemel in hebdomada. ℥.iiij. in fraſcriptæ decoctionis ſumere cũ modico ſaccharo:fit quidã ex xij.℥. aquę lupulorũ, borraginis, aut cichorij, & ℥.j. &.ſ.foliorũ ſenę,q̄ bulliant leuiter,ac maneant in infuſione per noctē.Ego quidē in his,& pleriſq; fœminarum affectionibus, quibus aliquid melancholicũ adiungitur,fœlici ſucceſſu vtor ſyrupo noſtro hac lege cōfecto. Recipit quidē aquarũ borraginis,cichorij, & lupulorum, ana.℥. x. ſucci borraginis clarioris facti.℥.viij.ſucci pomorũ redolentium.℥.vj. foliorum ſenæ.℥. iij. florum cordialium, ana ℥.ſ.radicum ſcortioneræ mundatarum minutim inciſarũ.℥.ij. bulliãt lento igne ad cōſumptionē vigeſimæ partis,& facta colatura, adde rhabarbari electi,& agarici trochiſcati,ana.ʒ.iiij.&.ſ.& facta leuiſſima ebullitione iterũ exprimantur:quibus adde pulueris lapidis lazuli pręparati,ligati, ac infuſi p noctē,& expreſſi.ʒ.ij. & ſacchari albiſſimi quãtũ ſit ſatis, vt fiat ſyrupus mediocris cōſiſtentiæ cum modico cinnamomo,cuius ab.℥.ij. ad iij. porriges. Sed in hac curatione mihi ſemper viſum fuit, humidioribus pharmacis potiùs vti, q̄ ſiccis:exacerbatur quippe non parum ſiccis melancholicus humor: niſi poſt eius

vſum

A vsum prębueris ptisanæ modicum, vel decoctum ordei, portulacę, aut violarũ. Quod si hęc prodesse non videantur g. iiij. stibij præparati præbere tuto poteris, si fœmina robusta fuerit, & ad pituitę crassę habitum vergens, facto tamen initio à g.ij. vel tribus, qua prudentia arbitror nil mali posse pter spem accidere. Verùm quia in pdicta affectione preter cerebrum, pati etiã cor & vterum cõspicimus, vtriq; prouidendum est. Cordi quidẽ p inunctiones ex oleo, vel vnguẽto naphtę, & iasminorum cum ambra, musco, & gallia, ac reliquis odoratis, q̃ inferiùs recensebo: per epithemata ex aqua naphtę, melissę, & gariophyllorũ cum modico vino, & aqua rosacea, ac succo pomorum redolẽtium additis pul uisculis santhalorum, de grana, vel electarij de gemmis cum modico musco, vel diambra, q̃ omnia filtro serico, vel mica panis tosta, aut pomo asso excepta cordi adhibeantur. Pręstat & oleum cinnamomi, gariophyllorum, vel anisi arte chimica extractum, cuius cum aqua cardiacę herbę sumptis tribus guttulis mire prodesse credo. Itẽ sacculos parare poteris ex pulueribus quatuor florum cordialium, santhalorum, coralli, seminis angelicæ, gariophyllorum, diambrę,

B & diamusci. Præstat is, qui recipit florum cordialium ana p.ij. florũ nenufaris, & sambuci, ana p.j. florum melissæ, seminis ocymi, been albi, & rubri, santhalorum omnium ana ʒ.j. quibus adde nucis, diambræ, & diamusci, ac pulueris seminis angelicæ ana ʒ.ſ. pulueris granæ ʒ.ij. & fiat sacculus. Vtendum quoq; est electarijs ex floribus, & radicibus cordialibus saccharo cõditis. Sed huic vsui plurimùm cõfert potui data aqua ex theriaca instillata cũ pomis redolentibus cõtusis, pane recẽs cocto imbuto succo cardiacæ cũ pulueribus electarij de gẽmis, cum ramentis cucurbitæ, cinnamomo & succo pomorũ acriũ. Vero etiam prouidẽdum est emplastris pro matrice ex rebus tẽperatis, & odoris grati cõfectis, velut ex rosis, violis, & reliquis cordialibus, diambra, diamoscho, modico cinnamomo ad penetrationẽ, cum ladano, & cera cõfectum. Pręstat miro modo emplastrum ceroneum, vel vnguentum cõfectum ex eodẽ cum oleo liliorum: ac si semen retentum fuisse cõperias, quę ipsum minuant, & exsiccent, addes, velut est oleum rutaceum, vel de mentha, & attemperamenti gratia modicũ olei de nenufare, vel de semine lactucæ, papaueris, aut seminis agnicasti.

C Verùm si eò miseriæ affectio deuenerit, q in deliramenta degeneret, nõ solũ vtero, & melãcholico sanguini prouidendũ tunc est, sed capiti, & corpori vniuerso, ne habitualis siccitas, ac frigiditas, quales in his plerunq; reperimus, in pdictis partibus cõtrahatur. Qua in re sanguinẽ p venã minus extrahere oportet, vehementius tñ purgare, & caput ac vniuersum corpus frequentius humectare. In qua sanè affectione hemorrhoides prouocare opus erit, vt q̃ per partẽ vtero vicinã deriuare natæ sint, psertim hirudinum suctu, quo fœculentũ sanguinẽ citra purioris dispendiũ vtiliter euacuamus, & à capite, si quid illuc irruit, facilè diuertimus. Verũ si aut nõ apparuerint, aut sanguis per eas extractus nõ suffecerit, proficuũ summopere erit, ex venis tali sanguinẽ fundere. Purgare verò corpus nõ leuiter, sed eo, quod modicũ ingestũ plurimũ educat, necessum est: nã hos humores siccos, densos tantumq; solidos ne mouere quidẽ poterunt leuia medicamẽta, q̃ superius diximus incipienti malo proficua esse. Quãobrẽ pillulis de lapide lazuli, tẽperatis tamẽ, vtendũ est: vel alijs, q̃ recipiunt epithymi. ʒ.vj. agari electi. ʒ.iiij. corticis ellebori nigri ʒ. j. specierum hieræ simplicis

ʒ.iiij.

ʒ.iiij.cum melle rosaceo fiat massa: cuius quantitas sit ab ℈.j.ad ij. Conficiuntur A
ité aliæ nõ minoris momenti hac lege, epithymi. ℥. j. aloes ℥.ſ.gariophyllorum, nucis muscatæ, ana ʒ.ij. corticũ ellebori nigri ʒ. j. & ſ. cũ syrupo borraginis fiat massa. Ité p̄dicti stibij præparati g.iij.vel iiij.ꝗ censeã, maximi esse momenti his crassis humoribus educendis. Sed primitus ante hæc medicamenta purgabis, & præparabis corpus sero lactis cũ folijs senæ: aut mercuriali, vt frequẽs erat Hip. cõsuetudo. Nec mirãdum profectò est, hæc valida medicamenta fœminas innoxiè perferre: nã protinus viscera & ventriculus adeò vitiãtur, vt in eis plurima supersint crassa, ac viscida excrementa, q̃ humori melancholico admixta, id iure expostulent: ob idq; hæc & alia frequentius (dum pro fœmineo sexu attẽperentur) adhiberi possunt: quale est, quod conficitur ex vigesima parte lapidis lazuli præparati, & reliquis quindecim partibus senæ, & duabus agarici, ac tribus syrupi portulacæ addita ℥.ſ.sacchari rosati. Confert etiã in ijs, q̃ affectũ iam inueteratum habent, ex pulueribus senæ & modico lapidis lazuli quantũ g. x. cum saccharo rosaceo, vel violaceo bolum semel in hebdomada porrigere, Quòd si neq; his affectio quieuerit, serapium illud a Matthiolo elleborismum B
appellatum quantitate ℥.j. porrigere poteris, vel serapium ex fumaria, & ex lupulis, cum ligatura lapidis lazuli p̄dicta forma confectum. Cui etiã vsui aliud non minoris momenti conficies, quod recipit mirabolanorum omnium, ana ℥.ſ.contundantur crasso modo, & fricentur manibus cum oleo amygdalarum dulcium, postea infundantur per diẽ & noctem in lib.xiiij. aquæ fumariæ, & bulliant ad consumptionẽ tertiæ partis, cui adde ellebori nigri ʒ. ij. & ſ. liquiritiæ, & polipodii, ana ʒ.ij. seminis citri. ℥.j. & ſ. posteà efferuescant donec solũ remaneant lib.v. quibus adde foliorum senæ & epithymi, ana ℥. j. & iterũ bulliant donec tantũ supersint.iij.lib. tandẽ facta expressione colentur, & vsui decoctum asseruetur: cuius deinceps excipe ℥. ij. synapi ex 9.infusionibus rosarũ ℥.j.aquæ cichorii ℥.j. & ſ. porrige summo mane, ac per sex dies idem facito tertio quoq; die. Verùm quod in huiusmodi mentis perturbatione cõmendatum magis reperio, est puluis, qui & solus, & pilularum forma, vel cum saccharo rosarum, aut borraginis facilè adhiberi potest pondere ij. ʒ. Recipit quidẽ epithymi.ʒ.iiij. lapidis lazuli p̄parati, & agarici ʒ. ij. & ſ. scãmonei correcti g.xiij. C
gariophyllorum numero xx. pulueris foliorum senæ.ʒ.vj. sacchari albissimi. ℥.ij.cuius quantitas sit.℈.ſ. Fit quoq; huic vsui opiata magni momenti, quæ recipit summitatum thymi. ℥.ſ.epithymi. ℥.j.ſ.seminis cuscutæ ʒ. iij. lapidis lazuli decies abluti in aqua rosacea, & totidẽ in aqua portulacæ. ʒ. ij. diagridii. ℈. ij. cinnamomi.ʒ.ſ.pulueris senæ. ʒ.iiij. margaritarum. ʒ.ij. moschi. g. v. synapi de pomis cõpositi quantum sit satis, vt fiat ad formam opiatæ, cuius dosis sit ad ʒ.j. Possunt quoq; fieri potiones ex veratro nigro, hac forma. Recipe veratri nigri ʒ.j. passularum mundatarum. ℥.j.prunorum siccorum numero x. florum nimpheæ.p.j.fiat decoctio in lib.iij.aquæ ad tertias, cuius exhibe. ℥. ij. cũ aliis duabus syrupi violarũ, quo robustiores fœminæ semel in mense, aut bis vti poterunt. Sed inter vnã & aliã purgationem ad condita, & opiata veniendũ est: qua in re plurimũ prodesse fertur alchermes, & triphera, aut bolus, qui recipit conseruæ radicis buglossæ ℥.ij. conseruæ enulæ ℥.j. conseruæ uiolarũ, nenufaris, & anthos, pulueris lætitiæ Gal. ana ʒ.ij. pulueris electarij de gẽmis sine speciebus.

ʒ.j.

A ʒ.j. fiat opiata. Cæterùm fit alia pretiosior & vtilior, q̃ recipit myrobalanorum emblicorum, & chebulorum conditorum, ana numero ij. corticis citri saccharo conditi, & radicis buglossæ, ana ℥.j. conseruæ anthos, & florum borraginis, ana ʒ.ſ. cõfectionis alchermes. ʒ.j. & .ſ. lapidis lazuli usti & loti. ʒ. ſ. electarii de gemmis & confectionis de hiacinto, ana ʒ.j. & .ſ. syrupi de portulaca quod sufficiat, vt fiat opiata, cuius bolum quantitatis auellanæ bis in hebdomada porriges. Sed si blãdius tractare velis fœminam sic affectã, aliud parabis medicamentum, quod recipit radicis enulæ recentis, radicis buglossæ, & liquiritiæ, ana ℥.j. passularum enucleatarum. ʒ.ij. prunorum numero x. ficuum (quamquã nõ probentur ab Alex. Trall. sed cum reijcit ficus à medicamentis laxantibus, intelligit de recentibus, carycæ verò, quia detergunt, conueniunt) ℥.ij. pomorum dulcium numero ij. mercurialis, borraginis, & capillorum veneris, ana m.j. seminis anisi ʒ.iij. seminis apii, petroselini, & ocymi, ana ʒ.ij. polipodii quercini recẽtis. ℥.ij. foliorum senæ, medullæ seminis cartami, ana ℥.j. & .ſ. corticis medianæ sambuci. ℥.ij. florum anthos, buglossæ, borraginis, violarũ, ana m. ij. fiat de-

B coctio in lib. iiij. aquæ ad tertias, & facta colatura adde sacchari quod sufficiat, vt fiat syrupus: cui si addideris agarici modicum, maximè ex vsu facies.

A purgatione verò, & inter purgandum balneis aquæ dulcis tepidæ in domo, vel in fluuio frequenter vtendum est; itẽ fomentis capiti adhibitis ex dulci aqua, ex oleo amygdalarum dulcium, violarum, & cucurbitæ, ex lacte etiam vel decocto extremitatum arietis cum lactucis, violis, capitibus papaueris albi, & ʒ.ij. ellebori nigri.

Præter hæc omnia prouocationi mensium innitendum plurimum est: nam præcipua curandi ratio in huiusmodi affectu quadruplicem præstat considerationem: quarum prima cõgestionem sanguinis in vtero impedire docet, cuius gratia studendum est menstrua semper prouocare: secunda, si quid congestum melancholici succi est, expellere docet: tertia, flatus ascẽdentes discutere: quarta verò & vltima id curę habet, vt capiti, & toti corpori prouideat. Quòd si neq; ijs, q̃ superius diximus, nec p̃dictis quatuor indicationibus adseruatis morbũ subsistere comperiamus, regionem mutare oportebit iuxta Hip. præceptũ, qui

C lib. 6. pop. par. 5. inquit. In lõgis morbis terrã mutare optimum est: præsertim si ad loca humida, & tẽperata, ac prope mare ipsa mutatio fuerit. Quòd si morbus vltra pergat, ad fontanellas cruribus apertas venire consulit rei difficultas.

Cauere tamen in hac affectione oportet acria clysteria, vtpote irritantia maximè vterum, & succos ibidem contentos commouentia: quò fit, vt non raro ab iniecto acri clystere fœminæ vehementius delirent, donec temporis tractu iterum subsideant humores.

Habet insuper hoc peculiare huiusmodi affectus, vt lentam, & paulatinam desideret curandi rationem: nam sicci & stabiles humores etiam si habitualem nondum in corpore, aut capite introduxerint distẽperiem, sensim parari emolliriq; conuenit, & eadem lege expurgari: ac pari prorsus modo intemperamẽtum introductum corrigere: nam qua ratione calidos humores ocyssimè excernere oportet, ita crassos, & lentos lentè, & paulatim. Quod si ne hæc quidẽ omnia prodesse videantur, splenis aut meserei regioni setonem affigere expertus sum, miro modo profuisse.

De

De varietate epilepsiæ ex vtero. Cap. 5. A

NIL profectò monstruosius, nil grauius, periculosiusve, aut difficilius, & obscurius in fœminarũ affectionibus reperies, quàm eam epilepsiæ naturã & conditionẽ, quæ ex vteri vitio, & consortio proficiscitur. Quippe tam est varia, difficilis, & abdita ac mille differentiis implicata, vt nullam seruare in cognitione, vel curatione certã legẽ, methodum ac regulam, qua aliquid vnum in ea, aut proferre, aut efficere possis: nam in communi epilepsia, & ea, q̃ hominibus ex alia causa vulgariter accidit, nil aliud relucet, quàm motus deprauatus, & totius corporis concussio cum sensuum oblæsione: at in fœminarũ epilepsia, quis narrare poterit, qualis motuum varietas, quanta motus & externorum sensuũ mutatio, & vltimò omnium aliarum vitę actionum difficillima peruersio reperiatur? Quamobrem non sat esse epilepsiæ naturam, & causas in genere nouisse censeo, sed quid peculiarius hæc affectionis natura in fœminis obtineat, dum ex vtero principium sortitur.

Primũ itaq; nosse cõuenit epilepsiã (vtcunq; sit) nil aliud esse, q̃ totius corporis cõcussionẽ. Est quidẽ symptoma in genere deprauatũ actionum motiuarũ, ꝗ inordinatum præter voluntatis imperiũ efficiat motũ, lacessita solùm motrice potentia ex cerebri immodica sensibilitate à remordente, seu obstruente irritata. Quæ sanè cerebri sensibilitas omnes potentias expultrices, & animales secũ in cõsensum trahit, & lædit, vt se tueatur à causa illa præter naturã ad expulsionẽ omnes lacessens. Quò fit, vt cerebri potẽtia dilatatiua, & cõpressiua vehementius sese dilatet cõprimatq;, vt quatiens quod sibi adhæret & molestũ existit, excutiat: quemadmodũ in sternutamentis efficere cernimus. Neq; credẽdũ est, expultricẽ naturalẽ posse ita vehemẽtes, ac varios motus edere, nisi motiuã etiã in consensum alliciat, licèt non nihil iuuet ad vehementiã motionum: ob idq; non est à ratione alienũ existimare, huiusmodi motus primo fieri virtute naturali expultrice, iuuante etiã virtute dilatante, & cõprimente cerebri: quibus læsis animalẽ motiuã cerebri mille motibus errabundã apparere (ꝗ neruorum principiũ lędatur) necessum est. Testimonio quidẽ est differẽtia inter apoplexiam, & epilepsiã: nam ob id in apoplexia malum grauius efficitur, & intermit, quia naturalis potentia, quæ valuit, ex cerebro humorem crassum in spirituum foramen & cauitates pellere, nequiuit discutere eundẽ, & ab ea parte separare: quo in casu accedente vi dilatatiuæ virtutis, motus in partibus neruosis, vtpote quæ magis læduntur, fit conuulsiuus, & subinde motus vehementia, quod nocuũ est, excernitur. Ex quibus cõstare arbitror, epilepsiã motus speciẽ esse de genere cõuulsionis pertinentẽ quidẽ ad spasmũ (vt ferunt) non proportionatum ad materiam: licèt in quibusdam fœminis epilepsia aliquãdo accidat solum cerebri vitio citra vllam partium subiectarum concussionem. B

Verũ, vt clarior euadat nostri instituti doctrina, cui morborũ generi huiusmodi symptoma reducendũ sit, differendũ nunc est. Cõstat enim vnanimi medicorũ omniũ consensu, morbũ esse in hoc affectu, obstructionẽ, eã quidẽ ortã à crassis humoribus, qualis pituita est, aut melancholia. In qua re duo mihi sunt expendenda: primũ, an morbus sit obstructio: secũdum verò, an causa sit crassa C

A & lenta, vt priſcorum ſententia tenet. Circa primũ noſſe oportet, aliud eſſe in
epilepſia motus illius vehementis ratioñe exquirere: aliud verò, cauſam adin-
uenire oblęſionis mentis & ſenſuum. Nã obſtructio, q̃ huius affectus fatentur
eſſe cauſam, nequit ex propria natura deprauatum motũ moliri, ſed tantũ plus
minusve motum imminuere, vel ex toto auferre, quemadmodũ in apoplexia,
& paralyſi fieri cernimus. Cõſtabit agitur, aliã ſubeſſe huius ſymptomatis cau-
ſam, nimirũ (vt mea fert ſententia) acrimoniã, mordacitaté, aut veneſitaté alicu
ius ſubſtantiæ illuc confluentis: deniq; id nata ſunt efficere omnia, q̃ laceſſere,
& irritare naturã expellenté poſſint. Ex quo prodit huiuſmodi affectioné fieri
plerunq; p cõſenſum, id quod apoplexię & paralyſi non cõtingit, ꝙ earũ ratio
in obſtructione ſita ſit. Pręterea, neq; ſat eſt, humores eſſe acres, & mordaces, vt
ſenſus interiores, & externos oblędere poſſint: ſed neceſſum ſubinde fuit, ali-
qué peculiaré intereſſe morbum, qué ego citra dubitationé arbitror obſtructio
né eſſe: non tamen vt vulgò fertur, ſed vt mox referã, ſi prius dixero affectioné
in genere fieri ex acrium humorum, vel vaporum affluxu, qui cerebrum, aut
B diſtéperent, aut mordeant, motibusq; deprauatis occaſioné pſtent: ité & ex ob-
ſtructione, q̃ ſenſus omnes oblędat. Quippe cùm duo ſint ſymptomata, q̃ in epi
lepſia elucent magis, ſenſuum nimirum oblęſio, & motus conuulſiuus, neceſsũ
profectò fuit, vnumquodq; propriã & peculiaré obtinuiſſe cauſam. Sic procul
dubio acrimonia, & mordacitas conuulſioné parere natę ſunt, vt videre licet
in ſingultu ex aliqua pręditarum cauſarum ſuborto, vbi nullum apparet ob-
ſtructionis veſtigiũ. Pari prorſus ratione cerebri obſtructio, q̃ ex ſubſtantiæ, q̃
cerebrum conſcendit, corpulentia proficiſcitur, mentis & ſenſus oblęſioné pa-
rit, vt in aliis affectionibus, citra motũ cõuulſiuum cõſpicimus, quales ſunt ſo-
poroſi affectus, & alii his perſimiles. Ex quibus cõſtat, vtrunq; ſymptoma in epi
lepſia neceſſario ſubeſſe, quia vterq; morbus neceſſario accedit ad integrã eius
ſpecié & naturã. Verùm addubitabit fortaſſe quiſpiam & merito, quanã ratione
in epilepſia p conſenſum fieri poſſit, vt ſolùm aura quędã cerebrum conſcédés,
potens ſit obſtructioné efficere, vt Gale. lib. de puero epileptico affirmat, ita vt
laborans ſenſuum actione omnino priuetur. Cui dicimus hac ratione differre
epilepſiã p primogeneã affectioné ab ea, q̃ fit per conſenſum, ꝙ illa maioré in-
C fert ſenſuum oblæſioné, quia à maiori prodit obſtructione: hęc verò minorũ,
quia tantũ ab halitu proficiſcitur obſtructio, ſeu (vt rectius loquar) obtenebra-
tio. Quò fit, vt maiori ex parte in ea externi ſenſus non ex toto lędãtur, id quod
in epilepſia p conſenſum ab vtero frequenti euentu experimur, vt paulo infe-
rius latius probabo. Neq; credendũ adhuc eſt, obſtructioné adeſſe in ea, q̃ fit p
eſſentiã eo modo, quo in hemiplexia, aut apoplexia reperimus: ſed peculiarius
quid obtinere credẽdũ eſt, cuius rõne lõgiſſimis diſtãt interuallis, vt in cauſarũ
expoſitione iã audies. Cõſtat igitur epilepſia ex duplici affectus genere, alio ad
obſtructioné ptinente, alio verò ad mordicationé, aut extenſioné, vel diſtempe
riem cerebri: nõ ꝙ ſolùm diſtemperies id efficiat, ſed quatenus doloré excitet,
eò ꝙ ſolutã vnitaté, vel (vt rectius loquar) ſolui paratam, velut dolor id moliri
poſſit. Conſtabit ét ſubinde ex duplici ſymptomatum genere, vno ad ſenſuum
diminutã, ſeu ablatã actioné reducto, alio verò ad motus facultaté cerebri ani-
malium, naturalium & ipſi peculiarium deprauationé. Quo ſenſu mẽtes oĩum

autorum

autorũ cõcordes fiunt:quippe epilepsiã partim ab obstructione,partim ab humorũ mordacitate fieri,certum est.Quæ omnia communia existunt omni epilepsiæ,siue per primogeneam fiat affectioné, siue per consensum à quauis parte. A

Causa. Causas verò ob affectus variã rationé,diuidere quoq; hac in parte necessum est:nã quædã sunt,q̃ epilepsiam efficiunt p essentiam, & rursus aliæ, q̃ ipsam p consensum excitant.Præter quas nõ desunt qui asserant, & non citra rationem, qñq; fieri ob angustiã meatus à postica cerebri parte ad spinã, vel imperforatã lacunã,aut strictioré ad palatum,aut ad nares viã.Quod Gal.de vsu partiũ scribit,optime cõparatũ esse à natura,vt p decliues cerebri meatus, tũ per palatũ in os,tum p corpus narium orificijs perspicuis,ac magnis pituita, aut alia cerebri purgamenta excernantur,ne animal frequenter corripiatur epilepsia: nã videmus per eam viam expurgari materiam,q̃ epilepsiam excitabat, ac spumam ex ore duci. Quæ sanè cõpositionis ratio,licet reperibilis sit,q̃ rarissimè tñ accidit, quia natura id semper in cõpositionibus cauet,nisi erret.Causa verò(vt ad pensum redeam)q̃ per essentiam hoc malum excitat, pituita melancholicusq; humor est,vel quisquis alius crassus,viscidus, ac lentus in cerebro præter naturæ institutũ creatus fuerit.Verùm si quis ré altiùs examinet, reperiet facilè (licèt Gal.q̃ diximus asserat)aliter causas cõstituendas, Galenũq; intelligendũ fore: B nã si vt vulgus autumat ex Gal.decreto,crassos humores huius mali causam esse verũ sit,haud leuia reperiet incõmoda,quibus id ita fieri perdifficile esse videatur. Quippe crassos humores impossibile est hoc posse, quia sequeretur nil interesse inter epilepsiã ex altera parte,& apoplexiã,ac paralysim ex altera, quod probari facilè potest:siquidé locus affectus idé est,népe posterior cerebri ventriculus.qua parte adhæret spinali medullæ:causa eadé, népe crassorũ humorũ copia:morbus idé, nimirũ obstructio, ergo necessario symptoma tenetur idé esse.Quòd si quispiã dixerit,ratione maioris, aut minoris obstructionis differre,intelligat velim,obstructioné maioré, aut minoré variare nõ posse symptomatis genus,sed apoplexiæ,aut paralysis varias tantũ species efficere, nõ epilepsiã,aut symptoma aliquod ad actioné deprauatã pertinens, sed solũ ad ablatã, aut diminutã. Præthereà,videtur perdifficilè à crassis humoribus epilepsiã fieri, quia sæpissimè p cõsensum concitatur ab aura tenuissima, substantia alioq obstructioni inepta.Ité epilepsia subitò generatur,ac soluitur,hoc nequit à crassis C fieri,qp si aliqñ id accidat,vel in aliud malũ degenerat,vel nõ soluitur ita subitò vt cõis epilepsia:nã pituita difficulter separatur à partibus,q̃bus semel adhæsit, exẽplo est apoplexia,q̃ nusquã subitò soluitur,sed dũ sanescit, in paralysim degenerat,q̃ deinceps lentè curatur.Præthereà,q hoc morbo corripiuntur, ꝓtinus spuma,aut tenui liquore p os excreto liberantur,ergo mali causa nõ erat viscidus,& crassus humor.Vlterius ex ira,& alijs animi perturbationibus,& ex immodica cerebri sensibilitate, ac sensuũ perspicuitate plures hoc morbo correptos cõspicimus,ergo nõ à crassa,& viscida materia. Sũt ꝓfectò tanti momenti huiusmodi rationes apud cordatos hoĩes,vt iure optimo aliã teneantur exquirere in hoc affectu causæ rationé:q̃ ego,saluo doctissimorũ virorũ iudicio, arbitror in epilepsia p primogeneã affectioné,esse hos humores crassos,& viscidos, vt Gal.sententia tenet(ne videar à tanto autore leui occasione discessisse) verum alio modo dispositos,ac p̃paratos, non aũt sub propria forma,ac natura existé-

tes,

humores crass[i] et viscidi epilepsiae causa sunt sed alio modo dispositi ac in apoplexia

A tes,vt in apoplexia,& paralysi cōtingit.Itaq;,vt argumētis respōdeamus, ad ge-
nerationē apoplexiæ,& paralysis,p̄dicti humores crassi , ac viscidi concurrunt
sub ꝓpria forma,quales natura sua existunt:cæterum ad generationē epilepsię
spumosiores,leuiores,tenues,& rariores facti,alioq impossibile est,causā huic
malo coniunctam,seu continentē posse præstare. Quemadmodum spuma p os
excreta quotidiano euētu cōfirmat , à cuius excretione protinus cessat affectio,
quasi demonstrans,illā esse proximā illius mali causam. Quamobrem mirum
nō est,si ex vna causa in eodē loco,& ex vno tantū affectu diuersa suboriantur
symptomata,siquidē causæ dispositio nata p se est eam differentiā constituere.
Secundò stat etiā differentia, quia in primis duobus affectibus p̄dicti humores
facultatē deijciūt,ac superāt,ita vt ne ipsos quidē expellere possit,nec se modo
aliquo mouere:at in epilepsia solū eādē irritant, & lacessunt ad motū expulsio
nis,quē mouēt.Quò fit,vt cū præ impotētia,aut frequētia accessionū lassata,vel
ex humorū crassitie impedita,neq humorē mouere, facilè ex epilepsia apople
xiā,aut paralysim inuita patiat:quo experimēto certior efficitur dr̄ia generatio
B nis inter hos affectus.Cōfirmat nostrā sn̄iam altera huius affectus pars, nimirū,
dū p consensum efficitur:nā citra humorū præsentiā sola aura,halitu , aut flatu
caput irruētibus in grauissimas epilepsias plures deciderūt,irritata, ac lacessita
ad expulsionē facultate,& eò magis,quò acrior extiterit sentiendi potentia.

Sed vertet aliquis in dubiū,si obstructio ad sensuū oblæsionē,symptoma hu
ius affectionis ꝓpriū,necessaria est,q fieri possit,vt ex aura, vel tenuissimis hali
tibus,aut ex sola sensus acrimonia cerebrū obstruat,ac si nō obstruitur,qua via
sensuū oblæsiones fiunt.Cui dubitationi dicendū arbitror , sat esse ad sensuum
oblæsionē nebulosam illā substātiā in caput irruere,cui tanq̄ concausa accedit
vehemētissimus ille cerebri motus,quo existēti ēt si nulla subsit obstructio (vt
in iis cōtingit,q perspicaciori sunt sensu) impossibile est , aut pdifficile sensus
posse ꝓprias liberè edere actiones ob cerebri incōmodā figurā,& spirituū in-
ordinatos motus : p̄terquā q sic affecti non oīno sensu priuantur , quēadmodū
frequenter conspicimus in hystericis affectionibus, & epilepsia p consensum,
in quibus plures fœminæ audiunt quidem,respondere tn̄ ob deprauatum mu
C sculorum motum nequeunt.Itaq; iam constabit duplicem esse in genere epi-
lepsiæ causam,alteram,q̄ per primogeneam affectionē captu infestat, velut est
humor crassus,factus tn̄ rarus,leuis,& spumosus alteram verò,q̄ per cōsensum
hoc malū excitat,& multiplicem habet occasionē,eamq; vel à ventriculo nō-
nunq̄ ortā,vel quouis alio membro,aut viscere,ex causa quidē vel manifesta,
vel nobis occulta,vt de puero epileptico Gal.refert:modo ibidē aliqs venena-
tus humor generet,cuius halitus ad tēpus cerebrū irruens, epilepsiam excitet:
modo ex morsu venenati alicuius aīalis virus in corpus eiaculātis ꝓdeat . Nā
dū p̄dictū venenū venas primitus attingit,malū corporis habitū , ac tumorem
p̄ter naturā in toto corpore generat,sanguine venenoso facto,& iecoris calore
corrupto.Dū verò venenū arterias irruit,vniuersi corporis calor emorit,& ma
xima anxietate,inquietudine,& frigidis sudoribus, ac syncope aīal interficit.
At cū nerueā aliq̄ substantiā venenū primo aggreditur,in epilepticā cōuulsio
nē ꝓculdubio corpus defert.Cui sanè malo cōsimile vitiū vterus ex semine,&
menstruo corruptis in caput regerit,miramq; illā epilepsiæ varietatē,q̄ à prin-

duplex ca
usa epilep
siae in quo

de uteri
Epilepsia

cipio

cipió ꝓposuimus, machinatur, cuius varietatis rationé exponere iã aggredior. A
Solet quidé hoc malũ fœminis accidere, vel viduis, q̃ nõ ꝓbè (vt moris erat) semine vel sanguine menstruo purgãtur: vel virginibus, aut sterilibus, q̃ minus q̃ abundantia iuuenilis postulat, aut cõsuetudo ferebat, steriles semine, & virgines menstruo sanguine expurgantur. Quibus sanè substantiis suppressis cõtingit facilè inter alia vitia, venenosa sordidaq; corruptione fœdari: à qbus nõ leuia accidétia ex iis, q̃ ex epoto veneno ꝓdire diximus, miserrimis fœminis succrescũt. Quippe ea rõne, qua in virorũ digitis, crure, vel manu veneni qd psimile generatur, à quo epilepsiã ꝓficisci dictũ est, eadé ꝓfectò omnino in fœminarũ vteris accidisse plerunq; certũ est. Quã porrò epilepsiã ex pdicta causa obortã, nõ vulgaré, & vtcunq; esse cẽsemus, sed mille varietatibus implexã: nã quibusdã totũ corpus cõtremiscit: aliis vna aut plures partes: rursus nonnullis vel oculus solus, aut lingua, vel caput, vel manus, aut alterũ crus: nonnunq̃ septum trãsuersum, & multis reliqua respirationis instrumẽta: plerisq; horũ aliquid p interualla ordinata, aut citra ordiné accidit, vel spõte, vel à leui occasione sum pto principio, & (quod mirabilius est) ex voce, sonitu, aut musico cõcentu, vel flatu, aut quauis alia re, cuius rõné intellectus cõsequi nequit, ꝙ extra naturę ordiné & institutũ videatur ad sensum pesse. Quibus pterea motus varietatibus B aliqñ accidit aliquod mentis vitiũ succrescere, vel alicuius externorũ sensuum ita vt qdam apertis oculis nõ videant: alię neq; verbũ audire possint: multę loq nõ valentes, mutæ & veluti fatuę decũbunt. Plures ité se videre, & audire multa, q̃ falsa, & à ratione aliena sunt, existimant: alię quidé vociferantur, & vehementer cõqueruntur, cũ verò ꝓferre quid sentiant, cupiunt, nõ valent: nõnullę ité risum non leué proferunt, alię fletum: omnes tñ ferè sensu tactus priuantur. Plerisq; etiã pleraq; ex pdictis accidentibus simul iuncta succrescunt, varia & incõprehensibili cõnexione intertexta: ita vt quiuis fœminã sic affectã nouũ, & nunq̃ visum accidens perpeti iudicare iure optimo possit. Ité ex fœminis sic affectis quędã nullum cibum appetunt, aliæ etiã si appetant, deuorare tamen nequeunt: plurimæ si id conentur, statim euomunt: quod etiam in potu accidere cõperimus: qua ratione subinde vrinam nõ reddunt: q̃ quoq; varietaté in appetitu accidere vulgatissimum est. Verùm licèt hęc omnia tam mira varietate ludentia epilepsiæ succrescant, una tñ eius ratio est, vna natura. Cùm hoc tñ licèt C varia & diuersa existant predicta accidentia, omnia tñ prodeunt cerebro primùm ex vtero affecto: quod sanè sic affectum alicui parti deinceps vitium communicat, cuius lesione accidens aliquod ex predictis oriri necessum est. Ité cerebrum ex vtero affectum, cordi, intestinis, ventriculo, septo transuerso, sensuum instrumentis, aut plurimis ex his partibus vitium cõicat, nunc seorsum cuiq;, nunc omnibus simul, aut plurimis. Pręterea, fiunt eadem vitia vice versa, nimirum, vtero lędente membrorum aliquod ex prædictis, quod post modũ suscepto semel damno, cerebrum quoq; afficit, & in consensum trahit: quæ sanè ratio maximi est momenti in monstruosa huius epilepsię varietate distinguẽda.

Quamobré rationé diuersitatis accidentiũ in his duobus lędendi cerebrum modis sitã proculdubio esse arbitror: nã primo cõsistit vna diuersitatis ratio in eo ꝙ cerebrũ vitium ab vtero susceptum reliquis partibus cõmunicet: ex quo succrescent necessario duo accidentium genera, tria, vel plura iuxta diuersitaté

par-

A partiũ, quæ vitium à cerebro ſuſcepțant: vnde mirum non eſt, ſi partes, q̄ afficiũtur, natura variæ exiſtunt, & cuiq; ineſt ſua accidentis ratio, varia quoq; ſuccreſcant in corpore accidẽtia. Secundò id profectò fit, quia membrũ aliquod, vnũ aut plura ab vtero afficiuntur, & ipſa poſtmodũ cerebrũ lædunt, ex quibus eãdem etiã accidentiũ varietatẽ ſuboriri neceſſum eſt. Vtcunq; tñ fiat epilepſia, ex vtero halitũ habet caput ferientẽ, vel partẽ, cui caput conſentit: quod Hip. pulchrè dixiſſe conſtat lib. 7. pop. Plurimas enim (inquit) vteri affectiones flatus faciunt, ſignũ ſunt ructus, & ſtrepitus circa ventrem, & lumborũ tumores, & dolores circa renes, ac coxas. Quos ſanè flatus mouet externa, aut interna quæuis cauſa, q̄ excitare eoſdẽ, non tñ diſcutere apta ſit: quos tñ flatus ſcimus ex ſemine, aut ſanguine menſtruo, vel ex vtraq; ſubſtantia, q̄ mille modis anteà poſſe vitiari diximus, prodire. Hanc ſanè corruptionis varietatẽ aſſerimus tertiã varietatis accidentiũ cauſam conſtituere. Ex qua varietate, q̄ diſſimilis admodum eſt & confuſa, prodit, halitus quoq; aſcẽdentes varios eſſe, frigidos nimirum, quales ſemẽ corruptum gignere habet, calidos, mordaces, craſſos, caliginoſos,
B fœtidos, tenuiſſimos, & maximè penetrantes, tenaces, diuq; alicui parti pſiſtentes, & alijs modis innumeris variegatos diuerſosve: ita vt mirum nõ ſit, ſi diuerſorũ quoq; ſymptomatũ cauſa ſint, ẽt ſi affectionis ratio vna ſit, quæ potiſſima cauſa eſt, cur præcipuis actionibus fœminas ſubitò priuari conſpiciamus, & ſubito ad priſtinũ ſtatum peruenire. Inter quas ſanè alias reperies, quibus diu durat affectio: plures, quæ nihil fuiſſe perpeſſas monſtrant, quatenus ad corporis ſpecimen pertinet, ẽt ſi grauiſſima ſuſtinuerint accidentia, item alias alijs modis affici. Itaq; varietatis ratio ſtat, vel in varia corruptionis ſeminis, & ſanguinis menſtrui ſorte, vel in membrorum, quæ aut vitium ab vtero ſuſceptant, & capiti referunt, vel eorum, quæ à capite ex vtero affecto coafficiuntur ſimul, varietate: quæ omnia proficiſci probatum eſt ab externa cauſa, quæ flatus concitet, vel ex interna, quæ ibidem foueat, vtraq; tamen mouente, aut ſemẽ, aut ſanguinem menſtruum prædictis modis vitiatum.

Monſtrare quidẽ p ſigna hunc affectum fruſtra, & inutile profectò eſt, ſiquidẽ motus deprauati, & mentis ac ſenſuũ oblæſiones id facile oſtendunt. Cæterũ p conſenſum ne, an per primogeneam affectionem ſit, nõ eſt ita facile noſſe. *Affectionis ſigna.*
C Docuerat tñ id Hipp. nuper adducta ſententia lib. 7. pop. qua hæc refert verba. Plurimas vteri affectiones flatus faciunt, ſignum ſunt ructus, & ſtrepitus circa ventrẽ, & lumborum tumores, & dolores circa renes, ac coxas. Præter q̄ ſigna, ẽt dum per conſenſum fit, nulla aut q̄ pauciſſima ſpuma per os erumpit. Itẽ id monſtratur ex menſium ſuppreſſione, vel diminuto præter morem fluxu, & in viduis, ac ijs, quæ viris vtuntur, ex ſeminis ſuppreſſione: nã ſæpe eo vltra ætatis rationem retento grauius virginibus ipſis offenduntur viduæ. Conſtat item per conſenſum, & ab vtero eſſe ex alijs vterinis affectionibus, quibus haud rarò fœminæ ſic affectæ conqueruntur. Præterea, ex varijs accidentibus inordinatis, & quæ nullã ſimilitudinem ſeruant: quod alienum profectò eſt à cõis epilepſiæ natura. Item eo quod fœminæ ex vtero affectæ, etiam ſi reliquis ſenſibus orbẽtur, frequẽter tamen auditum ſuperſtitem habent. Conſtat ẽt, quia epilepſia ex vtero ſemper habet ſibi comitem alterius partis affectum. Adhæc, proficiſcitur à vitio alicuius inferioris membri, quod vterus ipſe afficit: id quod ex pe-

culiaribus partis symptomatis facilè inuenies: nã si vẽtriculus fuerit, id optimè dignosces ex vomitu, nausea, cibi fastidio, oris vẽtriculi morsu, atq; oris amarore, q̃ sanè omnia accessionẽ præcedunt, & vltimò eò q; famescentes potius q̃ saturas accessio apprehendit. Sic frequenter ab splene prodire distingues ex rugitu in ipsius regione, ex dolore, ex mœstitia, taciturnitate, & timore. Pari etiã ratione à corde ꝓficisci internosces ex anxietate, coloris mutatione, pulsus varietate, animi languore, & totius corporis impotentia. Verũ si vteri consensus primo caput apprehenderit, subita fit accessio, præterquàm q; aut tinnitus auriũ, aut vertiginosæ imagines præmittuntur. Semen verò corruptum esse eò dignosces, q; omnia accidentia maiori ex parte frigiditatem attestantur. A

Affectionẽ hanc periculosam esse, & mortis præsagã dubitauit nullus, præsertim si accessiones frequentius irruant, & cor etiã oblædatur: finaliter, corpore existente pleno, & laborante languida nil mirũ si in apoplexiam ieuẽ, aut in paralysim degeneret. Quapropter peculiari diligentia auxiliares manus adhibendæ sunt. Verùm si rariùs accessiones repetant, non est protinus verendũ prędictum malum accessurum, etiam si sæuissima prima facie videatur accessio: obidq; bona spe alere oportebit assistentes. B

Curandi ratio. Cùm non minus ꝑgnantibus huiusmodi epileptici affectus accidant, q̃ reliquis mulieribus, ac in accessione illæ aborsu, hæ verò suffocatione, aut alio malo periclitentur: ob id primo innitendũ est accessionis mitigationi, vt q̃ nõ minimũ periculũ afferre soleat. Curandum igitur dũ fœminam accessio apprehenderit, q̃ citissime reuocare, cauentes ne vulnere percussioneve, aut alio damno vehementis motibus afficiatur: cùm hoc tñ prohibere ex toto quominus aliqd moueatur, vt multi magno conatu perperam efficiunt, à ratione alienum esse, semper existimaui: siquidẽ dũ motus ex toto cohibentur, proculdubio accessionẽ retardari haud rarò conspicies. Cùm enim concutiunt partes, materia, q̃ partem internam affligit, discutitur: præterq̃ q; dum fœmina ab accessione reuocata est, superest deiecta, ac confracta nimis. Præterea, omni arte studendũ est, vt id totum, quod cerebrum irruit, q̃ citissimè euanescat, discutiaturq;: his quidẽ præsidijs, q̃ naribus indita innata tenuitate ad ventriculorum cauitatẽ permeare, ac materiam illam absumere digerendo, reficcandoq; facile possint. Sunt aũt ea ipsa, quæ alioqui sua sponte epilepsiam excitare assolent, vt lachrymæ fœtidæ, bitumen, castoreum, folia rutæ, pulegiũ, calamintha, & id genus alia. Neq; mirum cuiquam esse debet, si hæc, quæ epilepsiam concitare nata sunt, leuamẽ in eadẽ præstare possint: quippe primũ materiã cõmouendo disponunt: secundùm verò eandem commotam digerunt discutiuntve. Pari etenim ratione id efficiunt, ac peonia callo suspensa attenuando, in scidendo, discutiendove, quod sibi proximum steterit. Qua profectò ratione censeo, mulierculas astantes suffumigijs ex papyro, pilis, & alijs (q̃ fœtida sunt) vstis q̃ citissimè sic affectas reuocare: experimentum quidem efficacissimum ad dignoscendũ, an affectio per consensum sit, nec ne: q; in primogenea nihil hæc præsidia prodesse comperiamus. Prodest etiam aqua ex distillatione cerasorum epota, q̃ mille laudibus non cõtemnendi autores extollunt: cuius etiã naturæ creditur esse aqua ex distillatione hirudinum, q̃ paulò inferiùs scribam, mensura. ij. ℥. quæ ori imposita discutit, & propria partiũ tenuitate se in abditissimas partes insinuat. Oleis quoque C

A vtendum est intra aures proiectis,& super capitis suturas adhibitis:pręsertim ijs, q̄ valde tenuium sunt partium,velut est oleũ de spica,de sampsuco, de cinnamomo,de nuce muscata,vel rutaceũ,aut sycioniũ,addita aquæ vitę tertia parte. Quibus citra dubiũ magis prosunt cucurbitæ vtero affixæ, & ea medicamenta, quæ vtero imposita flatus discutere sæpe diximus.c.de suffocatione. Vtero quoque odorata adhibenda sunt, nisi mulier pgnans fuerit, cui satis erit supernas partes suffire. Prosunt etiam extremorũ vincula,& frictiones,quibus frequéter adhibitis sufficere haud rarò solet:sicut ventré oleo rutaceo,liliorum,& de baccis lauri,ac similibus inungere. Suppositoria ité valétiora,voces & strepitus magnos conferre sæpissimè visum est. Ité in cóspectu laborantis magna luminaria succédere capite,& corpore subito erectis,& apertis oculorũ palpebris. Sic & vehementissima pilorũ pudédarũ partium auulsio, dubio procul fęminas hoc modo affectas reuocat:sicut viros testium dolor. Cauendum tñ in fœminis est à vehementioribus medicamentis,in quibus si diu duret accessio,eaq; sit ex mé sium suppressione,consultissimum est,ex talo sanguinem mittere:quo præsidio

B non paucas reuocari facilè conspeximus,præsertim alijs nihil præstantibus: in quibus,si menstrua defecerint, cauendum est à cucurbitarum super vmbilicũ vsu,quarum gratia laudarem potius femoribus affigi.

In vera autem curatione obseruandum est:tanq̄ in re grauissima, & difficillima præceptũ illud Hip.li.1.de morb.mul. in fœminarũ curatione nõ satis laudatũ. Considerare oportet ét(inquit)naturas mulierũ,& colores, & ætates,& té pora,& locos,& ventos;Aliæ enim frigidæ,aliæ humidæ,ac fluidæ : aliæ calidæ quidé sicciores,ac stabiles sunt:nã q̄ superalbidæ fiunt,humidiores sunt ac fluidiores:nigræ verò sicciores,& acerbiores,ac astrictiores. Quæ verò vini coloré referũt,mediũ quidé inter vtrasq; habét:sic aũt & in ętatibus cótingit,iuuéculę enim humidiores sunt,& multo sanguine plerunq; refertæ:aniculę verò sicciores,& modicũ sanguiné habétes:medię vero mediũ quoddã ĩter vtrasq; hñt, vt q̄ núc æquales existunt. Oportet aũt eũ,q recte hęc tractare volet,semper mulierũ naturas discernere,& téporũ occasiones,& ætates,& tépora,& locos,& véto s.Qua pculdubio sententia cóstat,quanti mométi sit, & q̄ difficile fœminã cu

C randã suscipere. Quod ét anteà lib.de nat.mul.dixerat idé Hippoc. p hæc verba: Oportet eũ,qui hæc rectè tractare velit, primũ quidé ex Dijs ordiri, deinde mulierũ naturas discernere. Quãobré neq; temerè,nec incósultò cuiusuis mulieris curationé aggredi oportet:sed primò in hoc affectu peculiares fœminarũ códitiones cósiderare opus est:nã indiuidualis, & propria códitio plurimũ euariat à cói curandi ratione. Primũ etenim sat est,fœminæ vtero gerenti(nã de eis primitus sermoné instituere placuit)emplastrũ pro matrice apponere, quod recipiat massæ emplastri p matrice, & ceronei,ana ℥.j.ſ. musci. g. vj. misceantur cũ oleo liliorũ,vel de spica,& fiãt emplastra duo, quorũ alterũ ventri, & alterum dorso apponatur:cófert vel carnis semiassæ frustũ cũ modico moschu, & cinnamomo eisdé partibus apponere,vel pomũ assum,vel micam tosti panis,vino irroratã,& eisdé pulueribus sparsam:vtatur ét sic affecta trochiscis de moschu, quos ore teneat frequenter. Sed curandũ omni studio est, vt q̄ breuissimè ab accessione reuocetur,adhibitis ét prædictis oleis vtero, & naribus suffumigatis: nam periculum est,ne si diu duret affectio,fœtura suffocetur.

Si ex mẽ struo sanguine fiat.

Verùm in reliquis fœminis curandi rõ triplex insurgit:altera, q̃ vtero prouideat,cui summopere innitendũ est:altera verò, q̃ capiti.& rursus tertia, q̃ eius mẽbri curã habeat,cui ẽt vel vterus,vel caput dãnũ pstat.Atqui cũ vterus vna è tribus rõnibus id malũ efficiat(propter flatus nimirũ, aut halitus ab eodẽ elatos,ex semine,vel sanguine menstruo proficiscentes)ob id profectò hæc tria inspicere ad rectã curandi rãtionẽ par est.Quòd si sanguinẽ menstruũ redundare compertum fuerit;ex d minuto,vel ablato menstruo,ex fœminæ habitu,ex accidentiũ conditione,q̃ sanè mitiora sunt,ac ex totius corporis,& faciei rubore & alijs,q̃ superius diximus:potissimã curandi ratio est, vt Hipp. placuit lib. de virg.morb.ea quæ p sanguinis detractionẽ efficitur:tũ venis tali scissis, tum mẽstrui omni arte prouocatis,vt proprio cap.dictum est: tũ ẽt per hemorrhoides. Quibus vacuationibus p interualla inter curandum factis affectionis materia demitur,& alijs curationibus via sternitur,ac vterus quoq; disponitur,vt roborantia,& discutientia innocuè admittere possit.Sed expendant hunc affectũ curaturi,millies mihi, & alijs viris in hac re peritis longissima obseruatione esse cõpertũ,medicamenta expurgantia,q̃ passim ab autoribus cõmendantur, prodesse quidẽ parũ,aut nihil:natu cum id,quod affectũ generat(ẽt si semel excernatur)sæpius sanguine ad vteros confluente,ac semine ẽt nouiter indies genito & corrupto producatur,& denuò accersat affectum, fit proculdubio, vt minimum prodesse videantur. Quamobrẽ si quis malũ radicitus (quantum res ipsa patitur)euellere cupit,studeat perpetuo,vel materiã superuacuã ex toto auferre,vel si quid indies corrũpitur, sensim, & paulatim p certũ & determinatũ locũ,cui natura assuescat euacuare. Primũ quidẽ fit,misso,vt dictũ est, sanguine bis,terve,aut quater in anno,idq; pcipuè ex venis tali, vt & putredo sanguinis in vtero inhibeatur,& siqd ibidẽ redundat,auferatur,euoceturq; cõsuetus vteri fluxus,vt minus deinceps redũdet,minusq;,qđ superest,putrefiat.Quòd si freq̃uẽter accessiones superuenerint,tutũ est consiliũ, hirudines hemorrhoidibus affigere,donec copiã sanguinis cõuenientẽ extrahant. Quo facto, sanguinem à recrementis,& vitiosis humoribus(quibus abundare, dum vltra modũ detinetur,necesse est)mundare oportet:sic etenim sanguis,& semen tardiùs corrũpuntur.Id quidem primò facere tentabis leuissimis medicamentis (nam licèt in melancholia,quæ in maniam degenerat, grauioribus vsi fuerimus, popofcerat id affectionis natura,etiam si vteri conditio ea renuere videretur) bis,terve in anno,tum etiam frequentius nimirum per epicrasim,ex rhabarbaro,si iecur compatiatur;ex agarico,si ventriculus;& ex vtroque pillulis confectis, aut expressione facta,si vtrunq; membrum compatiatur.Prodest & aloes lota pillularum forma exhibita,vel pillulæ ex hiera simplici Gal.& mastiche, vel confectæ ex pari portione rhabarbari,agarici,aloes,& mastichis. A quibus purgationibus confectionem Amech sine scammonio, & colocintide præbere per longiora interualla præstantissimum est præsidium,siue sola,siue cum modico rhabarbaro,aut agarico commixta exhibeatur, vel aqua lactis,aut decocto aliquo cordiali liquata.Quem etiã vsum præstat syrupus ex infusionibus,vel casia fistula, cui adijciendũ est aliquid eius,quod calfaciendi,& flatus discutiendi,ac roborandi vires habeat,velut est puluis hieræ simplicis,diarrhodonis,anisi,liquiritiæ,peoniæ,& similium. Verùm cùm huius,& aliarũ vteri affectionũ,adeò sit

mali-

A maligna conditio, vt præterquam q̄ mẽbra nutrimentalia, & viſcera omnia frequenter ſibi in cõſenſum trahat, cruditates quoq; multas, & varios excremẽtitioſq; ſuccos in vtero, capite, ac reliquis mẽbris gignat: ob id profectò vlterius purgare aliq̄n conuenit, habito reſpectu ad aliquem humorẽ quẽ ex prædicto vitio redundare cognouerimus: vel ad aliquod ex nuper dictis membris poſthabita vteri cõditione: q dũ ſic afficitur, & ſemine aut ſanguine corruptis abũdat, rarò admittit maiora medicamẽta. Sic redundante humore melancholico, vel ſplene affecto, aliquod ex dictis pharmacis c. præce. huc trãsferre opus erit. At redundantibus pituita, vel craſſis, ac viſcidis humoribus, facta pręparatione pillulis aſſaieret, de hiera, de maſtiche, de agarico vti tuto poteris. Cæterũ parare in hoc affectu pillulas oportet ſine croco, myrrha, & alijs, q̄ caput tẽtare nata ſunt, ſarcocolla tñ, & peonia omnibus admiſcẽda. Quod ſi alijs cedere affectio nequeat, ad ſtibij g. iiij. confugiendũ eſſe arbitror, quod quidẽ pſidium certũ, & mille modis proficuũ reperies, in grauiorib. tñ ac difficilioribus epylepſijs. Sed materia vacuationi idonea reddetur melle roſaceo, hydromelite, ſyrupo

B ſtœchados, aquis gallitrici, betę, rutæ, hyſſopi, vel cũ harũ herbarũ decocto, aut cũ radicibus peoniæ, polipodij, & acori. Quòd ſi ſerapio aliquo, quo leuiter purges, vti fuerit in animo, hac lege mirabilis efficaciæ cõpones: Recipe polipodij quercini ℥. iiij. radicis peoniæ, & ſeminis eiuſdẽ, ana ℥. ij. gallitrici, violariæ, mercurialis, an. m. j. ſummitatũ rutæ, pulegij, betonicæ, hyſſopi, ana m. ſ. paſſularũ ſine acinis, & prunorũ, ana ℥. ij. aniſi, ſeſeleos ana ℥. ſ. ſeminis cartami cõtuſi, & foliorũ ſenæ, ana ℥. ij. florũ violarũ p. ij. bugloſſæ, anthos, ana p. j. fiat decoctio in li. iiij. hydromelitis, & vna conſumpta, infundantur facta expreſſione in libris duab. pdicti decocti, agarici ʒ. vj. cũ ſaccharo fiat ſerapiũ addito modico cinnamomo. Quibus ſanè p interualla, & vt neceſſitas tulerit vtendũ eſt, ne aut ſanguis, aut alius quiuis ſuperuacuus humor ea copia, vel in vtero, vel proximis partibus ſuccreſcat, qua in corruptionem facile degenerare poſſit.

In qua item curatione ſemini prouidendum eſt, ne aut plurimũ creſcat, aut corrumpatur. Sic profectò omni arte ſtudendum eſt, ipſum minuere, & exſiccare cibis, potibus, & medicamentis, quæ huic vſui idonea eſſe, cap. de vteri ſuffo *Si ſemẽ abundet*

C catione abundè diximus, non enim mei inſtituti eſt, eadem multis in partibus eiuſdem operis referre.

Secunda verò curationis ratio, q̄ poſſe radicitus malũ extirpare diximus, id pſidium adinuenit, quo paulatim, & ſenſim, q̄ putredini parata ſunt, aut putreſcunt (ſiquidẽ ſemen, & ſanguinẽ non ſuccreſcere interim dũ fœmina iuuẽtute viget, eſt impoſſibile) p partẽ aliquã, cui natura aſſueſcat, perpetuo fluore excernatur: id ſanè pſtat fontanella altero, vel vtroq; crure adaperta, prout iecur, aut ſplenẽ conſentire affectioni nobis cõpertũ fuerit. Idq; hac lege facies (vt lib. noſtro de auxil. indica. c. de fontanellis abundè dictũ eſt) ſi affectus nondũ fixũ, & ſtabilẽ habuerit in capite epilepticum apparatũ, ſed vniuerſa epilepſiæ ratio p conſenſum ab vtero ſit, ſat eſt in cruribus fontanellã aperire. Verùm ſi aut natiuũ contraxerit habitũ, aut præ affectus vetuſtate acquiſierit, tũc & in brachio & in crure aperienda eſt: illud quidẽ, vt quod in capite indies aggregatur, epileptici apparatus cauſa, p foramen illud expiret: hoc verò, vt ab vtero parũ, aut nihil ad cerebrũ aſcendit, retracto p cruris foramen ſuperfluo corruptove hu-

more. Quod præsidium tanti semper feci, tamq; fœliciter successit, vt ex grauissimis accidétibus, & ex ijs, quæ nullis alijs auxilijs cedere voluerunt, plurimas fœminas liberauerit: ad quod profectò, tanquam ad vltimum, & maximũ præsidium haud frustra confugies. A

Quæ discutiunt & roborant. Verùm vt omni studio vtero, tanq̃ mẽbro mandanti ꝓuideamus, curãdũ est flatus discutere (huius certè mali immediati autores) & vterum cõsumptus humorum reliquijs roborare. Quę sanè oĩa pariter efficiunt theriacã, Mithridatiũ, diamos dul. & amar. electarium de gemmis, lætificans Rasis cũ aqua buglossæ, capillorum veneris, vel peoniæ. Incredibili tñ efficacia prodest (& obstructionibus ẽt aperiendis, vt seq. c. docebo) vsus lapidis vozoar appellati, pręsertim si diluatur aqua, vel decocto schorcionęræ. Cõsumit quoq; reliquias, & miri est iuuamenti decoctum galli antiqui cum brassica marina, polipodio, cartamo, & passulis, vel cum decoctione peoniæ, & senæ. Prosunt item tabellę, q̃ conficiuntur hac lege: Recipe seminis agnicasti, rutę, anisi, fœniculi, ana ʒ.ſ. pulueris ligni aloes, corticis citri, & menthę, ana ℈.j. sacchari quantũm sit satis, vt fiant tabellę. Præstat nõ minus aqua, q̃ extrahitur ex destillatione p̃dictorum seminũ cum pugillo capillorum veneris, & radicũ buglossæ, ac schorcionęræ. Eundem vsum p̃stat ventrẽ inferiorẽ inungere oleis chamæmeli, liliorũ, de ruta, de baccis lauri, & alijs, q̃ ex p̃dictis seminibus, & cinnamomo, aniso, pipere, & gariophyllis p alembicum instillantur. Cõferunt quoq; emplastra ꝓ matrice, q̃ c. de suffocatione diximus, & tu ipse reperies c. de vteri imbecillitate; itẽ emplastrũ ceroneum p se, aut p̃dictis oleis admixtum: fotus ẽt ex chamæmalo, rore marino, meliloto, adianto, radicibus diureticis, seminibus anethi, fœniculi, rutæ, agnicasti, cimini, & lauri. Ventre tñ existente vacuo, hæc oĩa tutius facies. Conducit non minus clysterium vsus, p̃sertim si hac lege conficias: excipe mercurialis, bliti, artemisiæ, cuscutæ, melissę, & maioranę, ana m.ſ. senę, polipodij, cartami, ana ℥.ſ. epithymi, thymi, ana ʒ.v. seminis anethi, rutę, & agnicasti, ana. ʒ.iij. facto decocto adde diasenę, diacatholiconis, ana ℥.ſ. olei chamęmali, & anethi, ana ʒ.j. misce. Quę sanè oĩa moderari, & mutare facilè iuxta laborantis naturã, & affectus conditionem poteris: nam hęc tantum exempli causa dixisse sit satis, Pręter q̃ omnia vterum expurgare oportebit suppositorijs, & pessarijs, q̃ & semen educant, & menses moueant: quorum non paruam copiam reperies ca. de vteri suffocatione. Quo etiam in loco reperies stillatitiam quandam aquam, q̃ potui datam maximi esse momenti experimento didicimus. B C

Quæ caput respiciunt. Capiti quoq; prouidendum esse; cõsulit affectus rõnã cum vniuersa eius natura ab eiusdem actionibus cõseruetur, ꝓueniaturq;, dum frequenter halitus illuc peruadunt, rationi consonum est coniectari, vel ipsum fieri imbecillius, vt deinceps propria munia obire nequeat, aut resistere halitibus non valeat, uel ex eadem imbecillitate humores quoq;, seu excrementa praua loco alimenti conficere, q̃ postmodum à leui occasione cõmota, ẽt epilepsiam excitant. Quãobrem curandum est, ut si quid in eo adhuc, ex ijs, q̃ ascenderunt, superest, aut nouiter generatum est, discutiatur, excernatur ve, ac deinceps corroboretur, ne facillimè, id uitium iterum admittat, aut generet. Primò quidem p̃dictis pillulis uti oportebit, pręsertim mastichinis, cum sine quibus, addito modico ex cochijs: uel facta leui aliqua purgatione, ijs pulueribus, tabellis, & confectionibus

A bus vti conueniet, quæ discutiant, si quid superest, & etiam caput ipsum roborent. Conficitur autem puluis hac lege: coriandri præparati ℥.j. pulueris radicis buglossæ ℥.ß. cinnamomi, corticis citri, seminis anisi, & agnicasti, ana ʒ.iij. ligni aloes ʒ.j. sacchari ℥.iiij. fiat puluis, & misceantur, quo summo mane vtatur. Alter etiam pretiosissimus paratur hoc modo: excipe violarum ℥.j. cumini, carui, seseleos, ana ʒ.ij. seminis peoniæ, seminis rutæ, & agnicasti ʒ.j. pulueris subtilissimi (aut cineris) cranei humani, vel cuculi, vel hirundinum, aut melissæ, vel mustellæ ʒ.iij. fiat puluis subtilissimus, cuius laborans sumat ℈.ij. sacchari candi ʒ.j. cum aqua gallitrici, violarum, aut graminis. Cuius etiam loco tabellas hoc modo conficies: excipe myrrhæ electæ, coralli rubei, cornu cerui, & eboris, ana ʒ.ß. seminis peoniæ maris, seminis agnicasti, visci quercini, ana ʒ.j. cranei humani ʒ.j.&.ß. cum saccharo dissoluto in aqua rosacea fiant tabellæ ponderis ʒ.j. quarum vna mane, aut vesperi fœmina ingerat. Expendendum tamen hac in re est, medicamenta in hac affectione deuoranda minime odorata esse oportere: quippe cùm capitis grauitatem faciant, paratis ad epilepsiam paroxismum accersant. Valet quoq; sicut in omni epilepsia

B confectio altera ex craneo humano hac lege confecta: excipe theriacæ smaragdorum ℥.j.ß. diamusci vtriusq;, ana ʒ.j. theriacæ magnę ʒ.j.&.ß. pulueris seminis agnicasti ʒ.iij. pulueris radicis peonię ʒ.iiij. pulueris cranei humani ʒ. iij. cum serapio de stœchade fiat confectio: præstat idem beneficium radix eringij saccharo condita, & diu comesta. Ex vsu etiam est conserua, quæ recipit radicis peoniæ, & eringij prius satis decoctæ lib.j. mellis quantum sit satis, vt fiat conserua: cui adde pulueris cinnamomi ʒ.ij. pulueris seminis agnicasti ʒ.iij. Eandem & longè maiorem gratiam præstat confectio, quę recipit theriacæ smaragdorum ℥.ij. pulueris radicis peonię maris, & seminis eiusdem, & agnicasti, ana ʒ.j. coralli rubei præparati ʒ.ij. visci quercini ʒ.j. pulueris vermium rubi, & succi rutæ, ana ℈.j. cornu cerui vsti & monocerotis, ana ℈.ij. pulueris pullorum hirundinis adustorum ʒ. ß. rhodomellis quantum sit satis, vt fiat confectio: cuius bis, aut semel in hebdomada laborans sumat cocleare vnum. Item mirum in modum corroborat caput confectio alia, quæ recipit margaritarum præparatarum ʒ.j. vtriusq; coralli, zafirorum, smaragdorum, & hiacinthorum pręparatorum, an. ℈.j. seminis agnicasti ʒ.ij. cra-

C nei humani ʒ.j.&.ß. cinnamomi, gariophyllorum, ligni aloes, ana g. xv. musci, ambrę, ana g.iij. sacchari candi, & carnis vuarum passarum, ana ℥.j. sacchari optimi quantum sit satis, & adde pulueris coriandri præparati, florum borraginis, buglossæ, & violarum ana ʒ.j. maioranę ʒ.ß. pulueris papaueri albi ℈.j. cum modico aquæ buglossę fiat confectio. Extrahitur quoq; per instillationem gratia corroborandi caput, ac discutiendi, si quid in eo immoratur, mirabilis quædam aqua hoc modo facta: hirundinum, nu.4. castorei ℥.j. vini albi. lib.ij. aquæ portulacę, & borraginis, ana lib.ß. seminis agnicasti ʒ.iiij. coriandri præparati ʒ. ß. coterantur omnia, ac in balneo marię instillentur, & aqua vsui seruetur, cuius coclearia duo in accessione, vel extra ipsam præmissa vniuersali prouidentia porrigere poteris. Vsui quoq; est aqua, quæ ex theriaca magna, & eisdem rebus ac mica panis melle rosaceo imbuta, per instillationem extrahitur. Pręstat quoq; idem beneficium decoctum guaiaci, vel radicis chinæ, aut salsę parellę, additis radicis peonię, & angelicę, quod sanè præterquam quod inscindit, tenuat, & exsiccat, malignam quoq; qualitatem retundit, & frenat. Exteriùs verò puluisculos, sacculos, & inunctiones ad no-

Vtilissimum compertes huic malo, mel scilliticum, quod instillatur ex melle, & scilla proiectis in vase perforato, Soli exposito.

 uere

uere oportet: cuius census est puluis, qui recipit granorum myrti, & granorum tinctorum, rosarum, & coriandri, ana ℥.ſ. santhalorum ru. violarum, nenufaris, capitum papaueris ana ʒ.iij. florũ anthos, stœchados, ana ʒ.ſ. fiat puluis tenuissimus, quo prius aceto irrorato, & resiccato inspergatur pars anterior capitis. Alterum etiam hoc modo conficies: rosarum, granorum myrthi, an. ℥.ſ. seminis lactucæ ʒ.j. granorum tinctorum, santhali ru. coralli vsti, & loti, ana ʒ. i. &. ſ. gariophyllorum, & ciperi, ana ℈.ij. fiat puluis subtilissimus, qui aceto irroratus, & leuiter resiccatus vsui seruetur: ex quibus etiam facilè fieri potest pileus corroborans, additis coriandro præparato, rosis, floribus borraginis, buglossæ, & violarum, pulueribus item seminis agnicasti, rutæ, stęchados, maioranæ, anthos & corticum papaueris albi. Fotus non minus capiti prodesse solent, præsertim si fiant ex prædictis seminibus, & herbis ac rebus, quas nuper diximus: quo sanè decocto semel in hebdomada vti non erit ab re. A

Quæ cæteris mēbris proficua sunt.

Plerunq; in hoc affectu præter caput, aliud, aut plura ex visceribus vterus in consensum allicit: quo proculdubio monstruosior epilepsia efficitur: simulat enim hac de causa propriam naturam præseferens aliorum affectuũ specimen. Quorum viscerum curationem, dũ vteri consortio vitiantur, vno in capite scribere institui: interim tamen expendat lector, necessum esse inter pleraq; medicamenta epilepsiæ proficua, alia vsui quoq; esse necessaria, quæ & membrum illud à superuacuis excrementis expurgent: ac posteà corroborent: nã dum aliquod viscus affectu quouis afficitur (quantumuis per consensum sit) aliqua sibi gignit excrementa, quæ posteà nisi euacuentur, in nouum, aut maius dãnum prorumpunt: quamobrem, si ventriculum pati cognouerimus ex generibus de prauatæ appetentiæ, aut inappetentiæ, ex vomitu, nausea, vel singultu, purgare per epicrasim, & interualla ex vsu erit, ijs, quæ paulò inferius proprio cap. docebo, ac rursus corroborare, contererecq; humorum reliquias, quod pari lege de iecore, & splene, ac varijs obstructionibus, & alijs, quæ succrescere solent, intelligendum est. B

Verùm ne quis existimet, me oblitum fuisse eorum accidentium, quæ à principio proposueram, intelligat imprimis hæc accidentia, quatenus pertinet ad vteri consensum, vnam communemq; obtinere curandi rationem: nullaq; lege, etiam si varia sint, variam exposcere medelam. Nam cùm halitus ille, qui ex semine corrupto, vel aliter inquinato ascendit, vnus sit: vnam subinde tantum expostulat curandi viam, nimirum distractionem, resolutionem & aliquñ extinctionem. Quæ sanè opera eisdem omnino auxilijs fient: vel saltem leuissima facta mutatione, quam prudens & diligens Medicus moliri poterit, præhabita ea fœminarum consideratione, quam ex Hip. mente anteà retulimus: ob idque cognita semel affectionis natura, quæ ex vteri consortio principium sortitur, etiã si varia subsequantur accidentia, non tenemur curandi institutum variare, quatenus pertinet ad vteri prouidentiam: ni fortè accidentium varietas ex mẽbrorum, quæ vtero consentiunt, varietate proficiscatur. Atque id in curatione huius affectus obseruare conuenit, licet in cognitione naturæ vterinorum accidẽtium plura esse consideranda dixerimus. C

A *De febre alba, & de virginum obstructionib. Cap. 6.*

NTER Virginum affectiones nullam profectò frequentius, aut vulgarius reperies, quam eam quę (eo quod proprio nomine careat) morbus virgineus appellari iure optimo potest, quia frequenter virginibus accidere conspicimus. Appellant sanè, vt refert Ioannes Langius, eum affectum Brabantinorum feminæ febrem albam, ob conspicuum faciei alborem: quã quoq; febrem amatoriam nonnulli appellant, cùm palleat omnis amans, & color hic sit aptius amanti. Hanc etenim affectionem pulchrioribus fœminis plerunque accidere certum est, cuius rationem non est, ita facilè monstrare, sicut neq; docere, cur etiam pulchriores frequentius in melancholiam, aut quartanã febrẽ, & reliquos affectus ex prauis succis ortum trahentes, incidant, cum ipsæ optima temperie præditæ appareant. Cui, saluo meliori iudicio, dicimus, ea mala pulchrioribus accidere, quia quò formosiores sunt, eò temperatiores esse ne-
B cessum est, & quò temperatius fuerit corpus, eò plures existunt in eo partes, q̃ purius, ac temperatius alimentum desiderant, si alimentum alito persimile esse tenetur. Quò fit, vt residuum alimenti deterius sit, quia quod laudabilius erat, partes ad se traxerunt, atque superante per vniuersum corpus deterioris partis sanguinis maiore portione, mirum non est, si citius in prædictos affectus prolabantur, quàm deformiores feminæ, quæ maiorem deterioris humoris partẽ in alimentum commutarunt, id ita exposcente membrorum natura, quæ nõ adeò bene tẽperata erat, sicut partes fœminarum, q̃ pulchriores sunt. Ad pensum igit̃ redeuntes asserimus præcipuam huius morbi effigiẽ id descriptionẽ esse, cum faciei, genarum, & labiorum rubeus color, velut ex anguis pallescit, plũbeus, vel subalbidus efficitur, ac prædictæ partes, & oculorum palpebræ quodammodo intumescere videtur, sicut & crura, præcipuè iuxta malleolos, qui noctu œdemate turgent. Contremiscit etiam sic affectis ad quemuis corporis motũ, triste cor, arteriæ item temporum sensibiliter, & non citra dolorẽ pulsant, in quouis corporis exercitio, pręsertim si in accliuẽ, vel arduum aliquẽ locũ cõscendãt,
C aut largiori corporis motu vtantur: accedit enim protinus adeò difficilis respiratio, vt veluti confractæ, anhelosæ, & omnino impotentes sese proijciant, & mouere nequeant. Quibus nõ minus succrescit, ventriculum cibos, præcipuè carnes fastidire: sic plures mœstæ, fastidiosæ, & veluti animi deiecti omne renuũt exercitiũ. Atq; hæc est huius vulgatissimi affectus imago. Quamobrẽ iure optimo, & virgineum morbũ, & febrẽ albã nuncupari arbitror, ꝗ vniuersa eius rõ, vt Hip. li. de virg. mor. testatur, consistat in venarum pcordiorum obstructione ob sanguinis crassi affluxũ, & permansionẽ. Quum enim virgines iam maturæ viro (aut iuniores ex esu alicuius fęculenti, aut vitiosi alimenti) steterint, suopte motu natura sanguinẽ ad vteri locellos, & venas ab hepate transmittit, & cũ ob earum oscula, q̃ propria sorte angusta admodum in plerisque existunt, & nondum patuerunt, viscidis humoribus, ẽt fortasse & crasso sanguine obstructa, eruptioni mensium nullus, aut q̃ minimus supersit locus, tunc rursus per venæ cauæ maiorisq; arteriæ propagines inter alia mẽbra, ad quæ confluere diximus ad hepar, & præcordiorum venas regurgitat, & ibidẽ cõpressus obstructionem

efficiens

febris alba cur pulcrioribus accidat.

descriptio febris albę.

causa morbi

efficiens pdicta accidentia, prędictumq; affectum virginibus maiori ex parte accersit. Appellatur quidē febris alba, non ꝙ necessariò fœminę sic affectæ febricitent (saltem manifestè) sed quod vt plurimum, & in omnibus specimē febrientium corporum prę se ferat. Quippe pter corporis impotentiã, & mœstitiã pulsum ēt habent celerem, & frequentē, non quidem quia calor semper eisdē crescit, sed quia deficit necessaria ventilatio, eò ꝙ pulsus fiat coarctationē parum, cuius defectum supplent celeritas, & crebritas: quapropter à plerisq; has fęminas febricitare fertur, licet necessarium non sit: quin potius affectus suapte natura frigidus est, & ex albo colore febrem albam fuisse appellatã censemus. Itaq; ex prædictis iam constare arbitror huius affectus naturam pertinere ad alicuius visceris obstructionem, siue iecur, siue ventriculus, seu splen sit, vel vasa illis proxima, aut mesereon, quod frequentius contingere scimus, vt mox docebo, si prius dixero, qualis naturæ sit huiusmodi affectio. A

febris alba unde denominetur

Qualis morbus

Constat quidem suapte conditione frigidum esse morbum, quod sanè pter experimentum monstrat ēt Hip. li. 4. acut. nam inter alios affectus, quos ex magnis obstructionibus proficisci dixit, frigidum hunc quoq; annumerat. Quod ēt ex eius loci sententia Gal. Aui. & Constantinus, tanquam firmum & verum autumant existimantes ab huiusmodi obstructionibus frigidos affectus subsequi necessum esse. Inquit enim Gal. 4. acut. Quando venæ superimplentur, virtutem corporis gubernatricem grauari necesse est, & periculum est, calorē cōgenitum extingui, & propè suffocari, velut ignis nimia lignorum cōgetie suffocatur. Ex quibus euidenter constat frigidum affectũ ex huiusmodi obstructionibus proficisci: argumento quidem sunt accidentia penè omnia, quæ frigidã plerunq; attestantur naturam. B

effectus huius morbi

Differt profectò à communi omnium corporum obstructione, ꝙ hęc frigidum inferat in toto corpore intemperamentum: nã quemadmodum alijs partibus obstructis defectu ventilationis incalescunt humores & cor, ita profectò in huiusmodi fœminarum obstructionibus recrudescunt humores illi, ac refrigerantur, crassescunt, & impactiores fiunt, vt vniuersum corpus ad frigiditatē moueant. Quapropter fœminę sic affectæ, & torpent, & inhabiles ad omne opus existunt (licet aliqñ plus iusto ipsas incaluisse, ꝙ humor ille putrescat, cōperiamus) ac si moueri cogantur, statim animo delinquunt ob defectum spirituum, & caloris, q̃ necessaria actionum sunt instrumenta. Qua ratione censeo huiusmodi affectum posse icterum album appellari: nam quemadmodum obstructis splenis, vel iecoris meatibus redūdante humore atro, vel bilioso, reliquæ icteri species fiunt: ita prorsus redundantibus humoribus crudis, ac frigidis, mirũ nō erit, si vniuersum corpus albo hoc polleat colore, qui nunc ad flauum vergat, consentiente iecoris obstructione, nunc verò ad fuscum, & subnigricantem, cō patiente simul splene. Itaq; constabit duabus rationibus, colorem in fœminis sic affectis futurum esse subalbidum, & quia affectus suapte natura frigidus in toto corpore efficitur, & quia humores crudi, & frigidi (quales ad pedes, dum œdemate intumescunt, prolabuntur) ac tenuissimi aliqñ, qualis fluxilis pituita est, non parua portio ad cutaneas partes euolat, cuius ratione, quemadmodum in ictericis affectibus contingit, cutis ipsa albo colore tingitur. Dissidet etiã hic morbus ab hystericis affectibus, ꝙ in his plerunq; vterus in situ, vel figura vitiata C

Icterus albus.

tiata

A tiata ob prędictas causas aberret, comprimatq; subinde diaphragma, & citatiorē efficiat respirationem, étsi fœmina quiescat: at in febre alba frequentius obstructiones fiunt extra vterum, in alijs nimirum visceribus: ac licet difficilē efficiant respirationē non ob id est, q̃ diaphragma comprimant, sed quod dū ob aliquod exercitium citius, & magis dilatari conetur, & cum nequeat plurimū distendi obstructionis magnitudine ineptius proprio muneri redditur: & ob id fœminæ quiescentes naturaliter respirant, motæ verò, violenter & dēse. Præterea, dissidet à melancholia, quia in ea sanguis efficitur crassus, & melancholicus ex adustione, & efferuescentia, aut putredine, ex cuius halitu melancholica prodeunt accidentia: at in virgineo morbo sanguis fit crassus ob frigiditatē, & cruditatē. Item dissidet ab epilepsiæ generibus, quia in his halitus ex vtero ascendentes ex putridis, vel aliter inquinatis semine, & sanguine menstruo, causa accidentium existunt: cæterum in virgineo morbo, non halitus, sed ipsa humoris præsentia, ac frigiditas virgineorum accidentium causa sunt. Quòd si aliqñ halitus quispiam ascendere contingat, non venenosus, ac malignus, qualis in epilepsia reperitur, sed vel frigidus, vel caliginosus, aut crassus existit. B

Licet ad verā naturæ affectus virginei explanationē causarum quoq; obiter meminisse oportuerit, cogor t̃n clarioris doctrinę gratia easdem specialius referre, vt facilē cuiuis innotescat, qua curādi methodo progrediēdum sit in hoc affectu. Est igitur duplex causarum genus in hoc morbo; alterū morbi ipsius, alterum verò symptomatum, q̃ ipsi succrescunt. Morbum quidem, cum obstructio sit, nullā aliam causam obtinere credendum est, q̃ sanguinis, vel immodicā copiā, q̃ rarò morbum virgineum efficit, licètilli principium p̄stet: uel crassitiē, lentorem, frigiditatem, ac visciditatem, q̃ vel ex appetitu & esu deterrimi alicuius alimenti succrescunt (velut est terra, testæ fictiles, carbones, gypsium, cera, sal, & huius census pleraq;, quorum latius c. seq. meminero) vel ex suppressis, aut improspere purgatis mensibus. Nam cum vterus sanguinis illius copiā, nec recipere, neq; expurgare ob innatā vasorum angustiā possit (quod aliqñ viduis vel nuptis, quæ improbè à menstruis repurgantur accidisse cōperimus) sequit' subinde necessario ad membra vtero proxima per venas omnibus communes remeari, ac remorari in eisdem: nunc in solis venis, nunc facta ét obstructione in iecore, mesereo, ventriculo, & splene. Et cū p̄dictum sanguinē præ copia vasorū & viscerū calorē extinguat, ipsum cōficere eadē membra minimè possunt nec distribuere: fit quidē, vt crassus, & crudus cū supersit partibus diminutè ob id operātibus obstructiones nō leues efficiat. Quæ sanè partes obstructæ, vt ad accidentium causas deueniamus, p̄dicta inferunt mala ea lege, q̃ Gal. recenset li. 3. de diffi. respir. dicēs. Si internus tumor, aut dolor circa hypochondria cōstiterit, tunc parua, & crebra fit respiratio. Deinde cum cor, stomachus, & hepar vtriusque venæ chilis, & arteriæ ramis velut cōi vinculo connectantur, his sanè sanguine crasso, flatuosoq; spiritu, & vapore refertis, & obstructis, vt eos cor extrudat, & deoppilet, ne suffocetur, frequenti arteriarum systole, & motu eluctat, & palmo cōtremiscit, quo defatigato quid obstat (vt refert idē autor lib. 4. de cau. sympt. & 4. acu.) pulsus & spirituum anhelitus interceptiones coincidere, vt veluti deploratus laborans iaceat. Et subdit eodem libro acutorum. 4.

Causa.

C

Potest

Poteſt autem & multitudo, & denſitas ſanguinis non modò arterias inflare, & exitum obſtruere, ſed & ipſas propriè nominatas venas. Ex quibus euidēti argumento conſtat, quæ ſit difficilis reſpirationis cauſa (præter eam, q̄ ſuperius diximus, ac rurſus, q̄ ſit frequentis, & maximæ arteriarum temporum pulſationis ratio: conatur enim cor vehementi motu, quod ſibi periculū minari agnoſcit, excutere quò fit, vt ēt arteriæ prope dorſum maximè pulſent. Ex quibus apparet non minus neceſſum eſſe, calorem præ ſpirituum extinctione diminui, & frigidos progignere humores, qui poſteà calorem extinguentes hac dupli- ci ratione colorem ſubalbidum moliuntur, & totum corpus velut deiectū, & ad actionem quantumuis leuiſſimum impotens reddunt: ex quo item prodit, dum moueri conantur, animo ſtatim deficere, præ caloris, & ſpirituū defectu. Atq; hæ ſunt in vniuerſum morbi, & ſymptomatum potiores cauſæ.

Albedo corporis quomodo eueniat. A

Signa. Signa quibus virgineum affectū noſſe poſſimus, cenſeo in morbi deſcriptione iam dixiſſe: verùm cùm exiſtimem in rebus obſcuris, & grauioribus maiori ſemper opus eſſe diligentia, hic quoq; clariùs ſcribere decreui. Eſt itaq; primū ſignum, coloris genarum, & labiorum rubei, & roſei in ſubalbidum, aut pallidum, vel plumbeum mutatio: cui aliquādo in medio faciei accedit purpureus color remiſſus quodammodo: ſignum profectò ſuccenſionis eorum humorū, qui vel obſtruunt, vel obſtructione detinentur. Pulſant item arteriæ temporū cum ipſius capitis grauitate, & dolore (vel citra ipſum) præſertim in parte eius antica, niſi vterus quoque, aut obſtruatur, aut compatiatur: nam eo tēpore poſticam capitis partem dolere magis, ſuperius probatum eſt. Fit quidē huiuſmodi accidens: aut eo carēt fœminæ ſic affectæ, prout ex ſuppreſſis humoribus aliquid caliginoſum, vel vaporoſum caput irruit, aut ſecus. Pulſat quoq; in pleriſq; arteria, quæ iuxta dorſum ſita eſt, eo nimirum tempore, quo ſanguis craſſus in venis, illis proximis impactus incaleſcit, vt c. ſeq. latius ſum probaturus. Contremiſcunt cor, & totum corpus, tument pedes prope noctem, cum corporis natiua vis oppreſſa, ſanguinem ſatis iam conficere nequit. Præterea, fœminę ſic affectæ laſſitudine maxima premuntur ob corporis quidem grauitatem humorum oppreſſione, & copia ſubortam, & ob facultatum impotentiā frigiditate effectus cōtractā. Cibos itē faſtidiunt, ꝙ improſperam humorum vētriculus nanciſcatur diſtributionē, maximamq; ſortiatur excremētorum copiā. Quibus porrò ſignis alia non pauca accedunt, q̄ quia non in omnibus, ſed in aliquibus iuxta peculiarem cuiuſq; fœminæ conditionē ſuccreſcere ſcimus, ob id ſubtiliceo expendenda perito, ac diligenti medico. Verū ex nullo alio ſigno certiorē coniecturā elicies, q̄ ex menſium ſuppreſſione, vel defectu, ſi fœmina iam menſtruationi apta fuerit, licèt ante id tempus virgines eſui alicuius rei deprauatæ nimis deditæ nō raro ꝑdictū modū affectū patiantur. Quod ſanè malum diligētia nō mediocri tractare oportet, ne aut in malū corporis habitum, vel difficilē melancholiam epilepſiamve fœmina dilabatur, aut in ſterilitatem irreparabilem vtero reſiccato, ſanguine ad ipſum non confluente præ obſtructione. B C

Curandi ratio. Vniuerſam huius affectionis curādi rōnē ob id difficilē eſſe arbitror, q̄a non eſt ſolū eorū vaſorū, q̄ prope vterū ſunt, in eadē obſtructio, ſed cū hoc vel iecur vel meſereon, vel ſplenē, & āliqn̄ vterū quoq; obſtrui cōtingit: quod proculdubio mōſtrare diximus cū faciei, & labiorū colorē, q ſubalbido colori adiūgit:

obid

A ob id neq; vna quidem erit curandi ratio, neq; vnus modus, neq; vnica medicamentorum natura & conditio. Quamobrem duplex in hac re inſurgit cõſideratio, altera, quæ huic affectui debetur, indicatione ſumpta ab aliquo ex ꝑdictis membris, dum ſimul afficitur: altera verò, quæ communia affert præſidia, & communem curandi viam, vtcunque alicui prædictorum membrorum communicetur affectio.

Primò itaque dũ prædicta vaſa vtero proxima, aut propria, ſanguine craſſo implentur, & eodem facto craſſiori, & frigidiori obſtruuntur, ac in iecur hac ratione ſanguis regurgitat, ibidẽq; ẽt obſtructionẽ molitur. Quod ex colorẽ pallido, vel malicorij, vt refert Hip. lib. de internis affect. perſimili cognoſces ſicut ex dolore ſub vltimis coſtis dextri lateris, & in humeris, & clauicula, & ſub mãmis: ex biliosis vomitibus, & ꝑcipuè ex difficili reſpiratione, ſi ſuper ſiniſtrũ latus laborans decũbat. Quẽ affectũ, vbi cognoueris, mox curare, vt reliquos virgineos affectus docet Hip. lib. de virg. morb. ſanguine miſſo, non tamẽ protinus ex talo quantũuis menſes ſuppreſſi fuerint: cõiectabile enim eo tẽpo-

Si iecur obſtruatur.

B re eſt, ſanguinẽ potiſſimum redundare in vniuerſo corpore, & partibus iecori ꝓximis. Quocirca neceſſium eſt, cõſiliũ ſequi Hip. lib. de inter. affect. q ſanguinẽ extrahere protinus iuber ſecta interna cubiti vena: nã ſi ante id opus ſanguinẽ ex talo mittere ſtudueris, maiores neceſſariò efficies obſtructiones euocata ad vterũ, & venas obſtructas totius corporis plenitudine. At ſanguine ſemel, aut bis, ſi laborantis vires tulerint (ꝙ feminas ſic affectas certũ eſt poſſe incipiẽte affectu perferre: nã dũ inueteratur, & corpus frigidius efficitur, purgatione potiùs, q̃ ſanguinis detractione copioſiore opus habent) extracto, mittes deinceps ex talo ſanguinẽ, donec corpus ſuppreſſi ſanguinis ſarcina liberatũ fuiſſe conſpicias. Quod ẽt facies victu parciſſimo, & tenuiſſimæ ſubſtantiæ inſtituto.

in retentis mensibus cum pletora prius secanda vena in cubito

Verum in huiuſmodi curatione et medicamenta adhibenda ſunt, quæ ꝑter hoc ꝙ menſes euocare poſſint, iecoris quoq; naturã, & obſtructionẽ reſpiciãt: in principio quidẽ curationis, adhibitis in maiori copia, & maiori diligentia, q̃ obſtructa vaſa, & iecur reſpiciant: ꝓcedente verò affectu his diminutis, adauctis tamen, q̃ menſes euocent. Hoc vno in hac re adſeruato, ꝙ ea, quæ menſes euocant, nõ licet adhibere, niſi conſueto menſtruationis tẽpore ſi id haberi po-

C teſt: ſin aliter, quo tẽpore fœmina maiores perſenti ſcit circa vteri partes dolores maioremq; grauitatẽ. Primò itaq; in hoc, & ſimillimis affectibus, neq; confertim, neq; plurimũ purgabis, vt abundè dictum eſt lib. noſtro de præſid. indica. quippe obſtructa corpora etiam ſi humoribus abundent, magnas purgationes perferre non poſſunt, ꝙ viæ maximã humorum copiam capere nequãt, quin potiùs obſtruantur magis. Nec rurſus coctionẽ humorum inſpicies, neq; expectabis: nam humores, qui obſtructionem moliuntur: concoqui minimè poſſunt. Qua in re his pharmacis primò vtendum eſt, quæ craſſos humores attenuare, viſcidos inſcindere, frigidos calfacere nata ſint. Quod ſanè opus, neq; diu, neq; ſemper facies, ſed per interualla: & facta interim leuiuſcula purgatione, quæ quod attenuatum eſt, expellat, dum amplius attenuatur. Atqui quò magis attenuari humores cognoueris ex craſſiore, & coloratiore vrina, eò frequentiùs purgationibus, vti oportebit: addito plerunq; medicamentis purgãtibus aliquo ex ijs, quæ attenuãt, & inſcindũt, vt vtrunq; opus ſimul perficias.

obstructa corpora non ferunt magnas purgationes

Itaque

Itaque primitus in ipso curationis exordio, leuem quandam purgationẽ ex casia, manna, vel syrupo ex infusionibus præmittes, ne si cruditates aliquæ in ventriculo, ac primis venis steterint, sanguine misso crudiores fiant, vel ad maiora vasa deferantur, aut in scidentibus, & attenuantibus admixtis ad loca obstructa deuehi protinus contingat. Deinceps tamen syrupum hac lege confectũ porriges: excipe succi cichorij clarificati. ℥.x. aquæ ordei. ℥.viij. succi granatorũ ℥.iiij. mellis lib.j. aceti ad gustum, fiat syrupus, cui adde cinnamomi parum, & eo vtatur manè laborans cum aqua fumariæ, radicum aperientium, graminis, vel adianti. Transactis autem quatuor, aut sex diebus, & facta leui aliqua purgatione ex ijs, quas inferiùs recensebo, ad paulò efficaciora progrediendũ est, quale censemus medicamentum, quod recipit succi intibi decocti, & depurati ℥.j. oxizacræ simplicis ℥.ij. decocti radicis filicis, & seminis securidicæ ℥.j.&.ſ. Prosunt itẽ communes syrupi, vt oximel diureticum, syrupus acetosus de quinque, aut duabus, de bisantijs, & oximel simplex. Quibus adhibitis iterum iecur purgabis, & tandẽ deuenies ad vsum syrupi maioris efficaciæ, qui recipit adianti, lapati, lentisci, & rutæ, ana.m.ſ. quinque radicum diureticarũ, radicis acori, & gladioli, ana ℥.ſ. quatuor seminum frigidorum maiorũ ʒ.ij. seminis apij, fœniculi, petroselini, & aliquando macedonici, ana ʒ.ij. chamædryos, & chamæpythios, valerianæ, ana m.j. ordei mundi, p.j. infundantur radices, & semina p noctem in aceto, & fiat posteà decoctum in aqua sufficienti, cui percolato, adde mellis quantum sit satis, vt fiat syrupus, cuius quantitas sit ʒ.iij. Sed mihi probatissimus est in hac re syrupus, qui excipit succi eupatorij. ℥. x. decoctionis stæchados radicis rumicis, acori, asari, apij, casiæ ligneæ, seminis viticis, dauci, lupinorũ, floris iunci odorati, centauri, absynthij, hyssopi, & cicerũ, ana ℥.ſ. coquantur, vt ars docet, & colaturæ adde mellis, & sacchari quantum sufficiat, vt fiat syrupus, qui mihi ad prædicta opera, & menses euocãdos maximi semper stetit momenti. Vtor quoq; decocto veteris galli cum prædictis rebus, vel aliquibus earũ additis passulis sine granis, & cartamo. Possunt nõ minus confici aliæ potiones simpliciores, q̃ recipiant radicis rubeæ maioris, gentianæ, & acori, & radicis capparis, ana m.ſ. temperentur in aceto albo per noctẽ, & posteà coquantur aqua instillationis graminis, brusci, & asparagi ad tertias, quibus adde passularum sine granis. ℥.j. & facta colatura adde mellis, & saccari quantum sit satis. Poteris ẽt inspecta semel medicamentorum huic vsui conuenientiũ natura, varios cuiuis parare potus: cuius gratia expende eis materiam pręstare cortices radicis capparis, brusci, asparagi, salicis, graminis, apij, cichorij, scariolæ: item hepaticam, adiantum, semen maratri, cinnamomum, & spicam: ex quibus iuxta diuersitatem indiuidualem varia effinges huic vsui medicamenta.

A

B

C

Sed quarto, quinto, aut sexto, quoq; die porrigere opus est, q̃ abstergendi, & repurgandi infarctos meatus vires obtineant. Mihi tñ in principijs curationis antequã affectus in vetustatem degeneret, placuit semper dilutũ ex decoctione radicis rubeæ, & acetosæ, ana m.ſ. rumicis. ℥.j. decoquantur in aqua stillatitia adianti & graminis, cuius cũ saccaro, vel melle, aut passulis facta iterũ leui ebullitione. ℥.iiij. porrige. Est in hoc affectionis genere ẽt p̃sentaneũ auxiliũ rhabarbari dilutũ in p̃dictis aquis expressum, vel in aqua cichorij, aut in sero lactis si caloris aliqua præsit suspicio: sit quidẽ rhabarbari quantitas. ʒ.ſ. vel ʒ. j. Prodest

A deſt decoctũ eupatorij,& graminis cũ cartami ʒ.j.&.ſ.vel ſuccus eupatorij cum
agarico,aut cartamo,quod antiqui plurimũ probarunt. Eundem quoq; vſum
præſtat ſyrupus cichorij cõpoſitus,vel idem rhabarbari infuſum cum ℥.ij.ſucci
vel ſyrup cichorij ſimplicis,quibus admiſcere agarici ʒ.j. vel ʒ.ſ.ex vſu ſemper
fuit:præſertim dũ craſſorum,& frigidorum copiã ſuperaſſe conſtiterit.In ijs ve
ro fœminis,quæ robuſtioris naturæ ſunt,dilutum pſeudorhabarbari in aqua ci
chorij,vel graminis,incredibilis eſt efficaciæ tertio quoq; die exhibitũ. Cõfert
ẽt pillularũ vſus,& earum præſertim,quæ recipiunt rhabarbari ʒ.j. agarici.℈.ii.
diagridij g.iiij.formentur quatuor pillulæ,quarum vnã tertio quoq; die porri-
ges.Præſtant quoq; & maxime ſunt proficuæ, q̃ ex puluere pſeudorhabarbari,
rubeæ,& acetoſæ cum oximelite conficiuntur,quarum ʒ.j. &.ſ.ſemel in hebdo
mada porriges,vel ℈.ij.tertio quoq; die. Quibus porrò omnibus medicamẽtis,
& ſyrupis neceſſum eſt addere roborandi, & repurgandi iecoris gratia aliquid
eorũ,quæ id poſſunt,cuius naturæ eſt trochiſcus de eupatorio, dialacha, diar-
rhodon,trochiſcus de rhabarbaro,de abſynthio,vel diacurcuma. Verùm ex ijs
B eligẽda ſunt minus guſtui ingrata,minusq́; calida,ne cęteris viſceribus noceãt.
Poteris inſuper(haud inutiliter)porrigere opiatã, quæ recipit conſeruæ radicis
apij,florum acori,& adianti,ana ℥.ſ.pulueris diarrhodonis,triaſanthalorũ, ana
ʒ.ij.trochiſcorum de eupatorio ʒ.j.cum ſyrupo de biſantijs fiat opiata.Cuius ca-
piat quantitatem ʒ.ij.poſtea bibat aquã ſtillatitiam radicum apij, & graminis:
quorum omnium maiorem copiam reperies, & veram vtendi methodum li.2.
de præſid.indica.cap.de aperientibus.

Verum obſeruare in hac curatione perpetuò oportet,maximè fore proficuum
pmiſſa purgatione(ſi fœminæ habitus nõ fuerit euidenter refrigeratus)ſangui-
nẽ ex ſaluatella mittere, præſertim ſi calorem vigere in viſcere perſentiamus.
Quod ſi aliqñ menſes inceperint, vtile quoq; erit eoſdẽ ſanguine ex talo miſſo
euocare. Quibus factis,iecur & partes prope vterum inunges vnguento, quod
recipit olei nardini,& amygdalarum amararum,ana ℥.ij.ſucci apij ℥. j. coquant
ad conſumptionem ſucci,& adde ſpicæ nardi,ſquinanti,& aſari,ana ʒ.j. ſemi-
C nis apij,petroſelini,cyperi,& roſarum,ana ℈.ij.ceræ quantum ſit ſatis, vt fiat vn
guentum addito modico aceto. Aliud itẽ conficies,quod recipit ſuccorũ apij,
petroſelini,fœniculi,ſenecionum,& cichorij,ana ℥.j.aceti.℥.ſ.olei.℥.iiij. olei ab
ſinthij ℥.ſ.bulliant omnia ad conſumptionẽ ſuccorum, poſteà adde ſanthalorũ
omnium,& ſpicæ,ana ℥.ſ.ceræ quantum ſit ſatis,vt fiat vnguentum. Proſunt nõ
minus emplaſtra,q̃ recipiunt pulueris chamæmeli,meliloti,abrotoni,yuæ,ana
℥.j.ſeminis apij,amæos,abſinthij,ana ʒ.ij.ſpicæ ʒ.j. diſſoluantur in ſucco fœni-
culi,& fiat emplaſtrum. Cui quoq; vſui fomentum parabis ex oleis cũ modico
aceto,vel ex decocto prædictarum herbarum, radicum, & ſeminum cũ modi-
co aceto:quæ omnia paulatim,& per interualla adhibẽda ſunt, ac repetitis alijs
quæ aperiendi,& repurgandi iecur vires obtinere diximus. Interim tñ paula-
tinis vteris ex rhabarbaro,& agarico purgationibus, quibus profecto vtrunq;
adimplebis ſcopum:nam & infarctos humores purgant, & viſcidos, ac adhæ-
rentes abſtergunt,& ob id deobſtruunt,& infarctu liberant.
Sanguine quidẽ(vt dictũ eſt)improbè ad vterũ deſcendente,& ob id redun- *Si ſplen obſtruatur.*
dante,

dante, facilius longè splené repleri, & obstrui cõtingit in pdictis virginibus, q̃ quoduis aliud viscus: nã præter id q vitijs fermè eisdé lien tentatur, quibus hepar, frequentiùs tñ obstructione (propter alimenti, quod attrahit specié, ac dũ accidit, copiosioré insuper & crassioré esse sanguiné) corripi, vel scirrho pcul-dubio affici cõtingit: quod nulla causa citius euenit, q̃ menstruis, vel hemorrhoidibus suppressis. Quò fit profectò, vt pdictæ virgines, quibus menses non probè prodeunt, pter cõem venarũ obstructionem splenis quoq; frequentissimam, ac non leue patiantur. Quam præter id, q ex lateris sinistri tumore oblõgo tactui manifesto dignosces, monstrat ẽt illius lateris grauis dolor ad iugulũ sinistrum veniens, difficultas respirandi, color faciei, & totius corporis subniger, & plũbeus, halitus ité fœtidus. Aluus ẽt sic affectis astringitur, & aliqñ nigra excernit, corpus nonnihil emaciatur, tristis est fœmina, & cogitabunda, ac fastidiosa, cui noctu erumpit sudor grauis, & venæ ad lienem nigricãt. Quæ omnia ex Hip. videntur constare lib. de inter. affect. per hæc verba. Alius splenis morbus fit in anno, veris maximè tépore, verùm à sanguine: quũ enim repletus fuerit splen sanguine, erumpit in ventré, & dolores acuti in splenem, & incidunt, & in mammã, & in clauiculam, & in humerũ, & sub scapulum: color auté corporis est plumbi formis. Tandem recenset alia signa, quæ retulimus, & existimat esse grauissimum affectum, quod ego intelligendum arbitror, dũ in inflammationem commigrat, aut in difficultatem intestinorum. Quibus præmissis, scito, lienem coaffici ex mensium suppressione simul cum venis vtero vicinis: quæ sanè causa est, vt difficulter curentur fœminæ sic affectæ: nã pressiores, & grauiores fiunt ex melancholico sanguine obstructiones, & curatu difficiliores. Quapropter maturo consilio, & maxima diligentia curandũ est, ne laborans, vel in icterũ nigrum, vel in melancholicum corporis habitum, aut delirium degeneret, quòd sic affectis accidisse frequenter conspicimus.

Primum itaq; curantis consilium sit, ventrem cassia, vel manna, vel catholico, aut confectione Amech simplici emollire. quod licèt alijs pharmacis Hipp. loco citato efficere docuerit, hæc esse vsui probatiora certũ est: à quibus mox sanguiné esse mittendũ ex sinistri brachij basilica consulit, vel si placuerit, ex eiusdé manus saluatella, parcè tamen. Quippe copiosas sanguinis detractiones minimè perferunt splenis affectiones: menstruationis tñ tempore tutissimum, quinimò necessariũ mihi videtur, ex sinistro talo sanguiné quoq; mittere. Verũ si menses ex ratione non prodierint, vtilius longè fore existimo per hemorrhoides fœculentum illũ sanguiné deponere, quibus quod superest, euacuamus, & ab vtero, & venis ipsi proximis, & ab splene ipso, deriuatoriè deducimus. Nec desunt quidé, qui inter antiquos venas post aures scindant, & sanguine, qui effluxit, lienem inungant, sine ratione quidé, sed non sine periculo. Veteres enim naturali quadam ratione, atq; beneficio constante crediderunt, superfluũ sanguinem languenti membro præstare medicinam: quod sanè veterinarij Medici recensent, & exequuntur. Cæterùm constat certo experimento venas apertas, quæ ad liené nigricant in inueteratis lienis affectionibus maximè pfuisse. Quibus uenis incredibili efficacia prosunt hirudines affixæ, aut cucurbitæ cũ scarificatione: quæ auxilia uacuato satis corpore, uelut topica, sunt adhibéda.

Quo

Curandi ratio.

obstructiones a melancholico humore curantur difficiliores

Nullas habet venae hemorrhoidales cum utero communicationem, sed solum cum vena cava

A

B

C

A Quo facto maximo ſtudio humoré leniter & blandè, ſed perſeuerãter attenua-
re oportet: nam validiora medicamenta ſubitò, cõfertim, vel ſola exhibita, plus
humorem reſiccant, dnrioremq́; reddunt, q̃ ꝗ tutò emollire poſſint: quamobré
paulatim, & paulo validioribus purgare oportebit. Proſunt itaq; primò meli-
cratum, & potiones ex prunis damaſcenis, paſſulis, & radicibus capparorum
(nam quale eſt hepati abſinthium, tale eſt lieni cortex capparis, & quale eſt he-
pari eupatorium, tale eſt lieni ſcolopendrium) ſemine agnicaſti, adianti, radice
tamariſci, & ſeminibus illis maioribus, ac minoribus, cortice item, & radice ſa-
licis, geniſtæ, fraxini, & alijs, quæ ad hepar dicta ſunt. Sed conficies imprimis
melicratum hac lege, corticis radicis capparis ℥.iiij. polipodij ℥.ij. paſſularum
ſine acinis ℥. j. prunorum, nu. x. fiat decoctum ad tertias, & facta colatura, diſſol
ue mellis ℥.iiij. Quo facto, primæ purgationes ſint ex epithymo, folijs ſenæ, &
hiera Gal. vel ea, q̃ ex deſcriptione Paſchij apud Scribonium legitur, atq; etiam
alijs, quæ c. de virg. melan. dicta ſunt. Sed progrediendum vltra eſt in materiæ
extenuatione: cui ſummopere conducit aqua, quæ è cotibus defluit, cum acuun
B tur enſes cum melle, præſertim ſi in ea efferueſcat aliquod ex prædictis medica
mentis: prodeſt & ſyrupus acetoſus, adianti, & de pomis cum p̃dicta aqua exhi
bitus. Laudatur & vſus capparum ex oleo, & aceto, verum in fœminis admitté-
dus non eſt ſine delectu. Quòd ſi vti velis, hac lege parabis: excipe capparũ li. ʒ.
paſſularum ex Corinthio, ſi haberi poſſunt, lib. j. reponantur in lib. 1. ſacchari
fuſi aqua borraginis cum ʒ. ſ. ſcammonei in vaſe, cui adde aceti modicũ, qua le-
ge tutò eis vti poteris. Itaq; valentiora conueniunt medicamenta, q̃ in hepare,
flatus etiam diſcutientia, mollientia, & aperientia, vt tamariſcus, ebuli, puluis
ſcolopendriæ, brionia, cortex hæderæ, oximel ex radicibus, aqua graminis, lu-
pulorum, borraginis, ſyrupus de ſcolopendria, de biſantijs, de epithymo cum
aquis prædictis, vel decocto aliquo pro ſplene, vt fumariæ, & gallitrici, additis
pauco cinnamomo, ſanthalis, & alijs, quæ licet vrinas moueãt, huic quoq; vſui
vtilia ſint. Nam licet diuretica non ita proſint, quia à liene ad renes non ita cõ-
parata via eſt, tñ experimento didicimus lienem per vrinas non raro expurga-
ri: præter q̃ ꝗ ea etiam, alia ratione iuuare poſſunt, nimirum, quia attenuant, &
C aperiunt, quod Hip. ét lib. de inter. affect. conſuluerat. Sed expendat hac in par-
te lector, aliud eſſe ſplenem obſtructum ſimpliciter curare, & aliud eſſe id mu-
nus exequi in fœminis menſtruo ſuppreſſo: nã cautè & blandioribus vtendum
eſt ijs, quæ vehementiora ſunt admixtis. Purgare itẽ per inrerualla neceſsũ eſt,
& eiſdem prorſus medicamentis, quæ adduximus c. de virg. & vid. melan. quã-
obrem conſultò ea hac in parte prætereo. Sed arbitror hic quoq; prodeſſe, in-
uaterato iam affectu, ſtibij præparati. g. iiij. porrigere.

Cęterũ quia & flatus, & rugitus, & aquæ fluctuationes torquere huiuſmodi
fœminas non raro aſſolent (partim ex indebito vitæ inſtituto, partim ex ipſa ma
li natura, ita vt ſplenis, & meſerei inflationé nõ leué æmulétur, quod debito vi-
tæ moderamine mox ſubſidet, remanéte parte obſtructa, aut ſcirrhoſa in anti-
qua duritie) p̃ter dicta medicamenta clyſterium vſum, tanq̃ maxime proficuum
laudo, præſertim ex decocto capitis veruicini cũ herbis, ac ſeminibus p̃dictis.
Sed adhuc lõgè vtiliora ſunt, q́ exterius adhibentur pharmaca, non ſolũ id bo-
ni præſtantia, ſed magnos etiam lienes abſumantia. Imprimis tamen ventré in-

vnguenta pro indurato liene

unges & splenem:quippe huius durities mollientibus, inscidentibus, & resol A
uentibus curanda est,astringentia quoque admouenda,vt inde viscus roboretur,iuxta leges adductas lib.de præsid.indic.cap.de emollientibus. Primitus id facies vnguento,quod recipit,olei de capparibus ℥.j.medullæ vituli,pinguedinis anatis,ammoniaci in aceto dissoluti,ana ʒ.ij.aceti ʒ.j. ceræ quantum sit satis, vt fiat vnguentum. Sed pretiosius conficies,si exceperis medullæ cerui,aut cruris vituli,butyri recentis,olei de capparis,ana lib.ſ.ammoniaci in aceto liquati.℥.ij.aquæ rosarum ℥.iiij.coquantur ad consumptioné prædictæ aquæ in balneo mariæ,quo deinceps inunges lienis regionem leui manu perfricante.Cóferunt etiam communiter indurato spleni radices lilij, maluæ,branchæ vrsinę, & scillæ,sed radices in oleo,& vino ad consumptionem vini ad formá emplastri impositæ:in reliquis verò sufficit sola olei inunctio, si minus robustæ fuerint.Minuit lienem non minus,ac ipsum aperit vnguentum , quod recipit succi,summitatum sambuci,olei capparorum,& dialtheæ,ana partes æquales, ceræ quantum sit satis.Præstat idem beneficium id,quod recipit radicum,& foliorum miricæ,ana p.ij.infundantur in aceto,& ferueant,donec remaneat sola tertia pars,tandem facta colatura,& expressione , adde tantundem olei capparorum,& iterum bulliant,donec euanescat acetum, & cum cera fiat vnguentum. B

tamarix.

Valet item aduersus lienis tumores,& obstructiones aliud, quod recipit , mucagginis altheæ,& seminis eius extractę in vino albo ℥. j. olei capparorum ℥.j. &.ſ.adipis anatis.℥.ſ.pulueris cetrach.ʒ.ij.& fiat vnguentum.Ité aliud conficies si acceperis olibani,ammoniaci,ana.℥.j.dissoluantur in aceto scyllitico ad crassitudinem,deinde cú succo brassicæ pistentur,& fiat emplastrú . Cui consimile efficies,si acceperis ammoniacum,& oleum rosaceú , amygdalarum dulciú,de lilijs,de cucumero asinino,cum in quo scolopendrium incoxerit, & oleum de capparis,vt cum ficubus pinguibus quantum cuiusq; sit satis fiat emplastrum, addita dialthea.Confert emplastrum melilotum,aut diaquilon, vel hyssopum cerotum cum mucilaginibus radicis altheæ,lini,& fœnugræci.In viraginibus autem & robustis fœminis sæpe splenis duritiem, vbi alijs præsidijs emollita quodammodo fuerit,auferunt lapis molaris,pyrites,lateres , vel lapis alioq. durissimus, vbi aceto acerrimo candentes extinguantur , & vapor p infundibulú C
ab splene suscipiatur . Conferre ité summopere mihi est relatum litú ex adipe struthij,camelli,quo nullum efficacius fuerunt remedium reperiri.

Quod si inueterauerit affectus,in scirrumq; degenerauerit , tépestiuè curare studebis,ne maioris mali,vt cachexiæ,vel hydropis sit præludiú . Quo tépore in scidentia magis,tenuantia, emolliétia, atq; discutientia parti adhibéda sunt, veluti est fotus,qui recipit radicum cucumeris agrestis,altheæ , & liliorú , ana ℥.j.corticú radicis capparis,& tamarisci,ana ℥.ſ.maluæ,bismaluæ , scolopédrij, absinthij,an.m.j.seminis fœniculi,lini,& fœnugræci, an.℥.ſ. florú chamæmeli, meliloti,& genistæ,ana p.ſ.fiat decoctú in vino albo,& aqua cú modico aceto: quo tertio,vel quarto quoq; die parté fouebis,& mox cataplasma parti impones,qđ recipiat farinæ seminis lini,& fœnugræci,ana ℥.j. &.ſ. farinæ lupinorú ℥.j.pulueris radicis ireos,& tamarisci, ana.ʒ.ij.adipis vituli,& axúgię cuniculi, an.℥.j.olei capparorú quátú sit satis,vt fiat cataplasma cú modico superioris decocti. Verú si id displicuerit,imperabis linimentú ex mucilagine seminis fœ-

nu-

A nugræci extractæ aqua scolopendriæ mensura. ℥.ij. cui addes olei capparorū,& liliacei, ana ℥.j. ammoniaci in aceto,& aqua dissoluti, ℥.ſ. pulueris radicis brionium,& ireos, ana ℈.ij. cū cera fiat linimentum. Quibus porrò omnibus medicamentis semper aliquid admiscebis eorū, quæ menses mouere nata sunt: habita tn̄ fœminei sexus consideratione, qui & mitiora, & mitioribus admixta expostulat medicamenta, per interualla,& à leuioribus facto exordio.

Solent quoq; non rarò virgines fœminæ, ex p̄dictis mensiū vitijs, vel ex vsu prauorum ciborū, quod frequentissime virgines perdere solet, grauissimas pati in ventriculi,& meserei venis obstructiones. Nam sanguine ab vteris regurgitante venas meserei, iecori,& vētriculo cōmunes, ac proximas repleri & obstrui necessum est: ex quarū obstructione finitimus suboritur affectus ei, quē in hypochondriaca melancholia reperiri diximus. Quippe in vtroque affectu venæ proximæ,& cōmunes ventriculo,& hepati, quas meserem membrū obtinere diximus, obstruuntur. Cæterū dissidet virgineus affectus ex hac causa obortus ab hypocondriaca melancholia ex eadē quoq; proficiscente, quod in prædicta melancholia sanguis ille crassus dictis venis impactus, exuritur & effertue B scit: ex cuius halitibus caput & cor tentantur, fiuntq; subinde melancholici terrores & mestitię. At in morbo virgineo, licèt in eadē parte sanguis sit impactus, refrigeratur,& recrudescit, ac vniuersum affectū generat frigidum: ita vt à ventriculo,& hepate crudum subterfugiat alimentum, ꝙ prædictarū obstructionū causa distribui minimè possit: quò fit, vt subalbidus ille color in facie,& tota cute efflorescat, soboles quidē, & euidens signū crudorum humorū, & obstructionis. Dignosces eisdē partibus obstructiones inesse ex vomitibus pituitosis, ex frequenti nausea,& ciborum inappetentia, vel deprauatorū alimentorum appetitu, aut esu, anxietate & præcordiorum tensione, præsertim à cibo, ex animo item magis deiecto,& mœsto, ex vrina alba,& copiosiori: item quia sic affectæ falsa siti premuntur. Pulsat quidem in his minus caput, sed grauius, & diutius dolet, tument etiam oculi magis, & tota ferè facies.

De meserco, & uentriculo obstructis.

Differentia inter virgineum affectum et Melancholiam Hypocondriacam.

Cui sane affectioni medeberis, primò (præter obseruatissimam vitiæ institutionem, quæ nihil crudum efficiat) sanguine misso, haudquaquam ex brachio, C sed ex talo semel aut bis: nec tantum extrahes, quantum in reliquis obstructionibus. Quod si hemorrhoides, vel suppressæ fuerint, vel aliquando profluxisse comperiamus, ab eis sanguinē detrahes, præsertim ex illis, q̄ cū mesereo maiorē habent cōmunionem: quas censeo esse interiores, quæ venarū meseraicarum sanguinolentæ propagines sunt. Quo facto, anteq̄ peculiarem mensium prouocationem, aut humoris vacuationē moliaris, scito, has fœminas posse, ac debere curari per uomitus, quibus leuissimis auxilijs semel aut bis in hebdomada prouocatis (dū non instet menstruationis consuetū tēpus) blandè ac leniter p̄ interualla uentriculū,& mesereon p̄ infernā aluū purgabis, non casia, sed alijs, quæ minus flatuosa existant. Præstant quidē hunc usum catholicon, syrupus ex infusionibus rosarum, agaricus, pillulæ de mastiche, de agarico, de aloe, de hiera Gal. quibus per interualla uentriculū purgabis: ac inter vnā & alterā purgationē ministrabis syrupū de bisantijs, adianti, epithymi, de duab. radicib. & de quinque cum modico aceto: mel itē rosaceū,& oximel simplex cū aliqua ex supradictis aquis, vel decoctis. Ex vsu interim est per eadē interualla diffutū agarici &

Curandi ratio.

Hemorrhoides interiores communicant cum Meseraio et exteriores.

foliorum senæ in aqua graminis præbere, vel frequenter vti pillula vna mastichis, & pulueris hieræ Gal. vtilissimus quoq; est syrupus tertio, vel quarto quoque die. dosi. ℥. ij. exhibitus, qui recipit quidem mercurialis, buglossæ, ana m. j. passularum sine granis ℥. j. senæ orientalis, & medullæ cartami, ana ℥. j. & s. agarici trochiscati, & ligati sex horarum spatio. ℥. iiij. fiat decoctio secundũ artẽ, & facta colatura adde mellis, & sacchari quantum sit satis, vt fiat syrupus. Quibus profectò factis ad ea, q̃ menses mouent, te conferes, sed interim in deobstruendis, & corroborandis ventriculo, & mesereo immorandum est vnguentis ex oleæ capparorum, de absinthio, & nardino cum modico vino, ac pulueribus diarrhodonis, & alijs, quæ superius retulimus, & c. de ventriculi accidentibus paulo inferius monstrabo. Sed oportet proculdubio huius causæ, & affectus maximam habere prouidentiam, vt qui frequẽtissimè accidat, & difficulter curetur, quòd ventriculus, ciborum officina semper obstructionibus fomentum præstet, & accidentium causam adaugeat. A

De vteri obstructione.

Vteri verò obstructiones curare disces, dum virgineus affectus ab eisdẽ solis proficiscitur, c. de mensium suppressione. Quam sanè causam ex priuatione signorum aliarum causarum facilè dignosces. quamobrem hac in parte supersedendum est ab eius peculiari curatione. B

De auxilijs, quæ proficua sunt omnib. causis huius affectus.

Sunt quidem præter dicta auxilia, quæ singulis virginei morbi causis proficuæ esse diximus, alia non pauca, nec parui momenti, quæ omnibus causis vtilia experimur: veluti exercitium: pillularum, quæ obstructiones aperiunt, & repurgant, quod in vijs infartum est, vsus etiam potiones, quæ id quoq; efficiũt, lapis bezoar, & vsus radicis schorcioneræ. Inter quæ maiori efficacia beneficiũ præstat chalybs præparatus, præstantissimum alioquĩ auxilium. Quæ sanè oĩa, licet virgineo affectui à quacunque causa prodeat, proficua sint, modus tamen & differentia causæ non paruam in aliquibus constituunt differentiam, vt tota ferè sanitatis ratio in eius cognitione, & prouidentia constituta sit. Sed in primis expendisse oportet vsum chalybis non esse temere, & protinus à principio aggrediendum. Quippe in his, quæ sic curantur, ocyssime malum reuertitur. Sed considerandum est, num affectio firmata in aliquo viscere sit, & obstructio iam facta, ita vt colorem vitiet, & actionem lædat. Quod si ita sit, non omnino posthabita vteri prouidentia (vtpote à quo affectus oriatur) poteris quidẽ chalybe vti & alijs, quæ vehementer deobstruant: nam præualet meserei iecoris, aut splenis obstruti indicatio ei, quæ ex vtero prodit. Verùm si horum mẽbrorum, non fuerit ita facta, ac inueterata affectio, vt ex optimo fœminæ colore cõstabit, conijciendum est, vterum male affici, & ab auxilijs ipsi proficuis incipiẽdum esse: ab ijs quidẽ, quæ simul deobstruant, & liquida sint, ac affectui vteri siue ex retento sanguine, aut semine prodeat correspondeant. Nam concuratio ea optima est, quæ à causa, & affectus principio initium sumit: ob id vtero primo prouidendum est, & mox affecto membro. C

Curatio que optima.

exercitij cõmoda.

Exercitium itaq; omnibus partibus obstructis proficuum esse experimento & ratione confirmatum est: nam triplex præstat beneficium in hoc opere, dum sanguine primus misso, & leui aliquo expurganti exhibito fit. Primum quidẽ excitat viscerũ, & omnium partium calorem: quò fit, vt si mox, ab eo laborans

quie-

A quieuerit, crudorum succorum coctiones prosperè ad modum fiant. Quo solo psidio plures fœminas ex grauissimis obstructionibus liberatas vidimus. Secūdum etenim humorum commodam distributionem ab exercitio in eodem optimè molitur natura: quippe dilatatis ex calore partibus, peruiæ facilè fiunt ad eam humorū distributionem, cui antea nullus aderat locus: qua in re ab exercitio non licèt desistere donec parum sudare cœperint fœminę: nam id est euidens signum factę ac fientis distributionis. Tertium quidem aperientibus pharmacis viam parat, ea nanque minimè possunt sua sponte partes peruadere abditas, licet sibi sint familiares, vt de scolopendrio, & eupatorio dictum est, nisi quodammodo dilatentur: quas proculdubio, calor exercitij adeò patulas reddit, vt facilè medicamento pateat aditus. Quãobrem necesse est, ante sumptioné cuiusuis aperientis pharmaci, fœminas parum exerceri, ac deinceps post sūptionem iterum & uehementius, ut ad partes primo exercitio apertas vis medicamenti, uel ipsum medicamentū permeare possit. Fiet tamen exercitium huic vsui proficuum summò manè celebrata præcedentis noctis sufficienter coctione: in quo labore quo difficilior & accliuior fuerit exercitij locus, & fœmina

B maiore labore id peregerit, eo partes maiorem contrahent calorem, & commodius aperientur: à quo exercitio supersedendum est, reliquis totius diei & noctis partibus, ut medicamentum & natura sua munia commodius exequantur, atque hæc est exercitij lex & ratio.

Circa pillularum & reliquorum medicamentorū administrationé nosse conuenit, ea, q̃ in forma solida adhibétur, eis pręcipue obstructionibus proficua esse, quæ in vétriculo & primis venis insunt: nã partes illas facilè attingit vis medicamenti: quippe si fluidæ sunt substãtiæ, ocyssimè ab eisdé prolabūtur. Sic pari rõne potiones & fluida pharmaca, licèt omnibus partibus prosint, peculiariùs tamen iecori & spleni, ꝙ venas habeant angustas, & sedem abditam & longè à vijs communibus dissitam, ita vt necessum sit fluide & tenuis substantiæ esse medicamenta illuc ventura, & adhuc tenuiora aut fluidiora, quæ vterum.

Est præter dicta aliud medicamenti genus omnibus etiam obstructionibus cõe, & maximè proficuū, quo multi medicorum passim in hoc affectu vtuntur:

C id sanè est calybs ꝑparatus, cuius laudes & efficaciã nec satis nouerunt antiqui, nec iuniores experti sunt. Verùm licèt cõe sit fœminis obstructis præsidium, nõ tñ omnibus pari mõ, neque eadem lege administrandum uenit. Nã quibus mesereon, & venæ ventriculo proximæ obstructæ sunt, primis diebus chalybem præparare, & admiscere oportet ijs, q̃ vomitū quoque moueant: plerunq; enim fœminę sic affectæ, potissime hac uia sanitati restituuntur. Quippe si ui medicaméti excrementitium, quod in ventre redundat, ad affectas obstructione partes deferatur, dubiū nõ est, quin maius dãnum id præsidium sit allaturū: ob id quidem uel diebus aliquot ante calybis sumptioné vomendū est, vel diebus intermedijs, aut vomitoriū aliquod primis diebus admiscendū, quibus trãsactis subtrahere uomitoriū a chalybis consortio oportebit. Cauere tñ fœminas ad uomitum pronas oportet, ne immodicè vomant, cuius rõne admiscédum est aliquid ventrem roborans. At ijs, quæ iecur obstructum habent, subtilius chalybé cõminuere & præparare opus erit, semperq; admiscere aliquid, quod a iecore per ventrem purgare natum sit cauentes, ne ulla ratione uomitum moueamus: nã

quando exercendum.

Chalybis usus

aut morbus difficulter & cum grauissimis accidentibus beneficium suscepta- A
bit, aut facilè deinceps reuertetur. Sic profectò splene obstructo præmissa præparatione, quam mox docebo, crassiori modo chalybem præparabis, admiscebisque ei quæ succum melancholicum expurgent: crassum enim chalybem melancholici humores desyderant, ut pondere & abstersione humoris duritié superare possit. Quamobrem aliquando oleo amygdalarum dulcium præparamus & admiscemus, vt simul siccitatem & duritiem frenet. Quod equidem Aetius insinuasse videtur, qui crassiorem chalybem rusticis corporibus, vtpote melancholicis, adhibere iubet. Sed de chalybis præparatione, efficacia & viribus, latiùs cap. de vtescirrho.

Prætereà, in omnibus obstructionibus, quarum gratia dictum est, ante chalybis exhibitionem priùs vias præparare oportuisse, hoc vnum adseruare, mihi per quàm necessarium uidetur, nimirum, tenuius & leue aliquod ex chalybe pharmacum statim initio curationis præmittendum esse: tum præparandi uias & reliquum corpus gratia; tum verò, vt præcaueamus, ne subita mutatione ex ualido pharmacho illata corpus mille (vt solet) accidentibus præmatur, quod uel maioris mali causa est, uel redditus ipsius affectus. Quod præceptum cau- B
tius obseruabis in ea splenis aut uteri uel iecoris duritiæ, quæ iam iam in schirri naturam commeatum minatur: quo tempore, ut subsit locus ad maiorem & efficaciorem chalybis compositionem, corpus aliquot antè diebus præparabis eo modo quo paulo inferius referam.

Corpus itaque præparandi uia & ratio, triplex existit: prima quidem omnibus obstructis fœminis communis, sed eis præsertim, quæ exercitium aliquod moliri nequeunt ob impotentiam aut uitium mammarum, vteri aut excalfacti iecoris; quas præparare necessum est, ac exercitij defectum supplere potibus aquæ calidioris parum antea chalybis sumptionem: postmodum uerò exercitium imperabis leuissimum, domi quidem & non subdito, facta solùm placidissima deambulatione, ac sumpto per interualla calidissimæ aquæ haustu, quo euidenter constat, uias laxiores fieri, & subinde aquæ calore dilatari, quò faciliùs medicamentum permeare possit. Secunda uerò, cùm obstructio circa duritiem ac scirrhosam dispositionem existit, quo tempore corpus purgabis primo accessu uel per uomitum, qua lege dictum est, uel per expurgans me- C
dicamentum, idque leue, ne ad obstructas partes aliunde humores euocet, & citra ullam syruporum præparationem qui proculdubio humoribus extenuatis fluentibusque ad obstructas particulas, presiores & maiores moliuntur obstructiones: quin potiùs in hac curatione uice uersa incedendum est: quippe ab assumpto pharmaco, syrupis uel aliquo leui præparatorio ex chalybe confecto utendum erit. Tertia uerò (cum obstructio scirrhosæ dispositionis particeps est) præparandi ratio, talis existit, qualis necessaria est, non ad uias reserandas solùm, neque ad expurganda excrementa: quæ in uijs ductuum uagantur, sed ad humorem extenuandum, modicè, lentè ac paulatim emolliendum, quem facilius deinceps grauior & efficacior chalybis forma uel abstergere, uel deorsum ferre queat.

Inter alia, quæ hoc præparationis ministerium facilè præstare possunt, experimento didicimus, primum locũ obtinere leue quoddã auxiliũ præpararoriũ,

quod

A quod sic conficies: excipe limaturę chalybis ℥.iiij. quam limaturam ferro aliquo instrumento excipies, & igne candescere permittes, moxque proijce in li. ij. aquæ lupulorum, graminis, rubiæ, borraginis, aut per lapideum mortarium percolatæ, vel alicuius fontis, qui aquam nanciscatur nitidissimam purissimã, & tenuem, & posteà coletur, & iterum igniatur prædicta chalybis limatura, & sic septies facito: ac rursus summe totidem vncias noui chalybis, & eodem mõ in prædicta aqua facito, idq́, reiterato ter quatuorve facies, donec chalybis lib. j. consumpseris, & facta colatura adde syrupi violarum vel borraginis, aut mellis rosacei ℥.iiij. cuius fœmina facto modico exercitio summo mane capiat ℥. iiij. citra frigiditatem actualem, ac deinde perficiat exercitium lentè, paulatim, & moderatè. Postquam verò prædictum medicamentum ter quaterve aut plu-ries exhibueris prout affectus duritiem postulare cognoueris, ad efficaciùs (licèt hoc plerunque in delicatioribus, ac puellis sufficere videatur) te conferes. Ex quo præsidio varias præparantium medicamentorum formas effingere, cui uis facile erit facta plus vel minùs chalybis extinctione, uel admixtis decoctis
B uel infusis, pharmacis reserantibus & attenuantibus iuxta affectus indigentiã. Verùm si aluus (vt non raro accidit) ex obstructione vel scirrho visceris alicuius soluta fuerit, aut viscus aliquod steterit imbecillum, aliquod admiscebis medicamentum aperiendis obstructionibus idoneum, vel roborationi membrorum proficuum, quod chalybis excessum moderetur.

Sed antequam ad cõmodã & integram chalybis exhibitionem deueniamus, quæ experimento in hac re dicimus, aperire æquum esse diximus: constat quidem obseruatione delicatissimis fœminis, ijs præsertim, quibus cum hoc morbi genere aliquid melancholicũ adiungitur, vel quid corruptum ex semine viciato cor affligit, summopere profuisse ad aperiendas obstructiones, compescẽdosque venenosæ materiæ insultus, lapidis bezoar vsũ, quẽ multis modis præstare posse cõpertum habeo. Primò quidẽ, lapide in subtilissimum puluerẽ redacto, & in aqua aperiendis obstructionibus idonea liquato: secundò admixto conseruæ adianti, à qua modicum prædictæ aquæ ex chalybe extincto porrĩges: tertiò ipsum lapidem prodesse cõperies in tabellis cum pulueribus semĩ
C nis agnicasti, rubeæ, cinnamomi, & sacchari confectum: quartò verò & vltimò maximopere proderit, si prædictum lapidem admiscueris alicui ex præparationibus chalybis. Cui consimile beneficium præstabis, si in præparationibus chalybis addideris electari de gemmis quantum sat sit, vt fœmina singulis diebus sumat. ℈.ſ. Cæterùm lapidis bezoar sat est vno quoque die. g. vj. sumpsisse, vel ad summum. vij. Quod si confectionem alchermes, vel de hiacintho, p̃dicto chalybi ad. ʒ. ſ. addideris, idem beneficium præstabis. Experimento etiam probatũ habeo, radicẽ schorchioneræ vino per noctẽ maceratã, & summo manè sumptam plurimas ab obstructionibus liberasse. Sed probo magis, ipsam aliqua ex supra dictis aquis & saccharo elixatã deuorare & residuã aquam desuper bibere, uel conditam saccharo parare decocto aliquo aperiendis obstructionibus p̃ficuo, vt id succi vel mutæ (vt vulgari vtar vocabulo) quod post cõdituram superest, simul cũ ipsa radice & pulueribus cinnamomi ingeratur. Quæ sanè medicamẽta prædictæ fœminarum sorti, & alijs quæ ita sunt animo deiecto & confracto, quod maiora medicamenta perferre non possint, censeo ex vsu maximè fore.

Verùm si ventrem & mesereon obstructa esse cōpereris, præmisso præparatorio pharmaco, quale superius adduximus, aliud exhibeto his visceribus obstructis maximè proficuū, quod recipit, specierū diarrhodonis, diacurcumæ & agarici trochiscati. ana. ʒ. j. medullæ cartami ʒ. ij. corticis radicum rumicis, rubeæ, & seminis dauci. ana. ʒ. j. & .ſ. gariophyllorum. ʒ. j. chalybis minutissimi & vino præparati. ℥. ij. mellis despumati quod sufficiat, ut fiat electariū, cuius exhibe à. ʒ. ij. ad ʒ. iiij. Quòd si eo assumpto, laborans vomuerit, non est prohibendum, nisi aliquod damnum timueris, aut diu vomitus persistat: quòd uitium vitare poteris purgata inferna aluo, & ablatis à compositione cartamo & agarico. Ac si vlterius velis vomitum compescere, ab assumpto chalybe, vini albi odoratissimi modicum ministrabis: partim, vt os abluat repurgetque à recrementis chalybis, partim verò, ut nauseam conpescat. Idque facies eodem ordine seruato singulis diebus, præmisso & posthabito conuenienti exercitio. A

Iecori quidem obstructo eadem componēdi chalybem rō mihi vtilissima videtur, ablatis tñ cartamo & agarico, quorum loco addito rhabarbari. ʒ. ij. & .ſ. & nihil nocebit. ʒ. j. agari addere. Verùm si prima, secunda vel interdū tertia die fœmina vomuerit, prohibendum non est, vltra id verò, graue & inutile existit. B Sed pretiosior iecori æstimatur alia cōficiēdi chalybis ratio, q̄ recipit: limaturæ ipsius omni recremento lignoso exempto. lib. ſ. quam vase vitreo excipe, additis vini albi optimi ℥. viiij. mox vas illud igni mollissimo appone, diligēter hic & inde chalybem & vinum sursum ac deorsum agitando, tandem decem aut duodecim ebullitiones feruere finito, quoadusque eius spumosum sursum ferri videas, ac mediocriter crassescere conspicias, tunc spumosam ac pinguosam chalybis partem, quæ feruore separatur simul cum vino in aliud vas transfunde, atque id quater facito ordine prædicto, nimirum, denuo aliam vini quātitatem conijce in eandem limaturam, & eodem mō feruere sine, pariq; rōne separari, & pro tertio & quarto idem facies seruato prædicto ordine. Itaque vinum cum supradicta quadruplici spuma quatuor coctionibus ex chalybe extracta rursus igni appone, donec leuiter feruens mellis spissitudinē acquisierint: quo tempore vsui seruare oportet, ex quo electariū hoc modo conficito: excipe seminis petroselini, dauci, & specierū diacurcumæ & diarrhodonis. an. ʒ. j. cinnamomi. ℈. ij. chalybis modo dicto præparati. ʒ. vj. ex melle optimo & despumato fiat electarium, cuius à ʒ. iij. ad ʒ. v. summo mane præmisso leui exercitio, uel aquæ calidioris potu, præberi potest, & eundem ordinem in reliquis seruabis, donec fœminam coloratiorem factam esse comperias: at puellis quæ uel obstruuntur, uel ob esum terræ aut alterius rei similis decolores fiunt, optimum efficitur medicamen, maximeq; imbecillibus & febriculosis. C

Melācholicis uerò & splene obstructis, uel chalybē cū oleo amygdalarū dulciū cōiter præparatū, uel cū speciebus diarrhodonis, scolopendriæ, foliorū senæ, & pulueris corticū capparis cōmixtum crassiori mō, & vulgariter præparatum ministrabis. Verùm q̄a ob viarū, q̄ in splenē tendunt, angustiam, anfractus & distantiam (licèt humorum rōne, vt ex Aetio retulimus, crasso modo chalybem p̄parare & limare oporteat) p̄dicta præparādi ratio aliquādo inutilis fit, ac in vomitus & alia accidentia fœminas deducit: ob id quidē aliā, quæ subtilior est, & vsui cōmodior existit, scribere placuit, cuius descriptio talis est: excipe limaturæ

A maturæ chalybis lib. 1. q̃ ſemel ablue aceto, & à recrementis expurga, poſteà facta colatura ſuper pannũ inſpergito, & ꝓijce pulueris gariophyllorũ. ℥.ſ. q̃ per diẽ, & noctẽ eo modo ſunt dimittenda, & mox ea excipere oportet vaſe aliquo vitreo, cui adde vini albi optimi ℥.x. ac proijce deſuper limaturã cũ pulueribus ſcolopendriæ, & alijs ſupradictis, aut citra ipſos, deinceps q̃ valide concutito cõmota vehementer phiala, mox tũ Soli feruenti expõne p integrũ diem, ac ſi hyems fuerit, in furnaria ſtupha, aut loco alio calido adſerua. tandẽ octo, aut decẽ diebus, idẽ facies, donec limatura ipſa in vinũ ferè liquetur, parumq; aut nihil in fundo reſideat, ſed veluti mixtũ quoddã factum ſit, cuius ſummo manè ℥. ij. exhibeto, ſeruatis exercitio, & purgatione ſupradictis. Quod ſi velis vulgarius chalybem cõponere, ipſum pondere ij. aut iij. ʒ. cũ modico rhabarbaro con ſeruæ roſarũ admiſcebis. Itẽ (& non vulgaris efficaciæ) electariũ efficies ex dialacha, melle, & chalybe ad mediocrẽ ſpiſſitudinẽ, exceptis chalybis ʒ. viij. dialachę ʒ. vj. mellis quantum ſit ſatis, vt mediocrẽ nanciſcatur conſiſtentiam. Sunt & alij inter peritos Medicos, qui ad robuſta corpora electarium diaphenicon, vel

B aliud conſimilis efficaciæ pondere ij. ʒ. cum ʒ. iij. chalybis admiſcent. Alios etiã ſcimus, chalybẽ potabilẽ efficere, quẽ niſi anteà experimento cõperiam, quantum proſit ignoro: q; ſi id citra vehementis medicamenti admixtionẽ fieri poſſet, non diſpliceret: ſed ſecurior & vtilior mihi videtur aqua, q̃ excurrit à lapide, in quo acuuntur enſes, ſi centies extinxerit limaturã chalybis candentẽ, qua ſcimus magnos lienes liquari. Cæterũ ne hiberno, aut nimis calido tẽpore nobis deſit p̃ſidiũ quo obſtructis mederi poſſimus, alia licèt effingere auxilia, quę eundẽ ferè vſum p̃ſtare poſſint, velut ſunt ſyrupi, qui vel ex ſcoria ferri, aut chalybis fiunt, aut ex rubea tinctorũ, & pſeudorhabarbaro. Prima igitur cõpoſitio ſyrupi ex ſcoria ferri hoc modo fit. R. ſcoriæ ferri (ſed probo magis ſcoriã chalybis) ꝑparatæ ℥. xij. paſſularum ſine arilis. li. ij. infundantur per dies tres in lib. vj. aquæ & in fine bulliãt ad cõſumptionẽ tertiæ partis, & tũc adde origani, ameos vel iuniperi limati, ana p. j. bulliant parũ & colentur, & ex colatura cũ ſufficiẽti ſaccharo fiat ſerapiũ, cui incoquito in ligatura croci ſine oleo ʒ. ij. Secũda fit ex eadẽ ſcoria, & eiſdemmet rebus, croco excepto, & loco eius addito dialacæ

C rhabarbari electi puluerizati, & agarici trochiſcati, ana ʒ. ij. q̃bus dũ coquunť, aut ſaltẽ dũ ab igne ſeparantur ligatis, fiat eadẽ rõne ſyrupus. Tertio verò modo fit ex rubeæ radicibus aqua lupulorum in qua ſcama ferri pluries fuerit extincta, diutius incoctis, & additis paſſulis, & croco, ad ſyrupi formã poſt colaturam redactis. Quarto idem auxilium parabis ex pſeudorhabarbaro, hoc eſt ex rhabarbaro monacorum appellato, nimirũ ex radice eius decocta cũ eiſdem rebus, & facto ẽt ſerapio. Ad primam tamen ſcoriæ confectionẽ, ipſa lucidiſſima eligatur, & contundatur, & partes terreæ abijciantur; & totiens lauetur donec aqua exeat pura, & mox lauetur cũ aceto fortiſſimo, deinde cõburatur ſuper laminã ferreã, & extinguatur in aceto, & cõbuſtio, ac extinctio fiant 4. vel 5. Verũ non ſat eſt in hoc opere quid & quo modo agendũ ſit noſſe, ſed expedit ẽt non parum quouſq; agendum ſit. Quippe licèt fœmina quodãmodo primis diebus rubicundior, agiliorq; appareat, non protinus ſubſiſtendũ eſt ab vſu horũ auxiliorũ, ſed eo vſq; perſtare oportet, donec vel mẽſes fluant, ſi ſuppreſſi erant, vel certũ ſit minutiſſima adhuc vaſa adapta eſſe, nec ſat eſt ſemel accepiſſe, ſed oportet

tet

tet bis, aut ter accipere, ét si fęmina sana cõspiciatur, & cũ hoc regulatissimã, & exquisitam agere vitam, ni velimus iterum obstructionem grauiorem fieri. A

Verũ ne desit huic malo ꝓsidiũ ex pillulis, & solidis pharmacis, ea reperies vsui probatissima lib. 1. c. de mensium sup. §. de his, quæ uterum purgant.

Cæterum ne quid huic tractationi deesse uideat̃, utilissimũ esse duxi lectoré monere, ne utcunq; & citra delectũ ad ꝑdicta electaria cõfigenda chalybé ꝑpare: quippe iuxta corporũ varietaté varias quoq; ꝑparandi esse methodos, & rationes certũ est. In primis expendat, ob nimis exquisitã chalybis triturationem & cõminutioné ipsum commutari nonnunq̃ in argenti viui antiquã naturam: quò fit, vt non paucæ ex fœminis, quæ id sumunt, frequentissimè vomant, aut aluum habeant turbatã. Quamobrem primò in trituratione diligenter obseruare oportet, an degenerauerit eius aliquid in argentum viuũ, necne, idq́; disces, ꝙ cõis præparandi ratio, quæ trituratione fit, leuissimam reddere eius substantiam tenetur, argumentum quidem euidens; nihil argenti ibidem adesse, & argumentum ét non leue, ꝙ huiusmodi medicamentum non pondere solùm, sed abstersione, & reliquis qualitatibus operatur. Præparabis tñ chalybem aceto, si humores crassi sint: secundò, vino, si fœmina frigiditate, & ventriculi vitio potissimum affecta sit: tertiò quidem, si calidioris fuerit temperamenti, aqua rosacea. Quam ét legem & methodum adseruabis in admiscendis medicamentis, q̃ cuiq: fœminarum sorti, prout dictum est proficua fuerint. Tamen in hac re expendat lector chalybem, ita eis obstructionibus iecoris, quæ scirrhi naturã minantur, aut contrahunt (licèt à Gal. & veteribus nulla fiat huius ꝓsidij mentio) auferendis summopere esse proficuum, presertim, si chalybi admiscueris ea medicamenta, q̃ præterquam ꝙ calfaciant, vt frigiditas chalybis compescatur, ne iecori officiat, aperiant quoque, roborent & visceris naturã respiciant, & tueãtur: præsertim, si lentè, paulatim, & à mitioribus facto initio, opus perfeceris. Et vt in summa dicam, tanta est in chalybe vis & efficacia, vt magnos etiam lienis, & vteri scirrhos, partim discutiendo, partim per aluum expurgando persanasse visum sit. Atq; hæc sunt auxilia, quæ morbo virgineo proficua esse. ratione & obseruatione cognoui. B

Cuius rei copiosiorẽ tractationẽ reperies c. de uteri scirrho.

De vehemente pulsatione, quæ in arterijs dorsi in plerisq; fœminarum reperitur. Cap. 7. C

INTER pleraq; & eximia mala, quę fœminis (licèt non rarò in viris potissimũ melancholicis, reperiat̃) viduis maiori ex parte, aut virginibus succrescunt, vnũ profectò est, ꝙ oẽs ferè conquerantur de pulsu, naturali pulsationi vehementiore, anxietate, ac tristi sensatione in hypochondrijs, & ꝑsertim è regione dorsi, vbi arteria, quæ secundum ipsum sita est, motũ tangentibus repræsentat. Huius sanè affectionis parum, aut nihil scriptum reperies (licet Cermison, tractatu de passionibus stomachi. c. 1. de pulsatione arteriæ infundo ventriculi, & Montagnana consilio 143. præsidia quædam huic malo, scripserint, idq́; breuiter) præterq̃ apud Areteum, virum inter Græcos sapientissimum, qui de venæ concauæ acuto morbo lib. 2. de causis & signis acutorũ, integrũ caput scripsit, quo videtur, huius affectionis quodãmodo meminisse. Docet

quidem

A quidem esse morbũ quendã venæ cauæ maioris rami, qui cor etiam p sinistram
eius partem ingreditur, q̃ dum morbo quouis ex plenitudine laborat, protinus
si incalescat, arteriæ secundum dorsum sitæ, damnum cõicat, cuius subinde mo
tus in præcordijs, & è regione dorsi conspicuus fit. Est sententia huius viri in
hunc modum, postq̃ prædictæ venæ ramificationem scripserat. Siquis enim ali
quid de superiore vena caua cordi infixa in eam, quæ iuxta spinã protenditur,
aut à spina per iecur ad cor velit impellere, eundem descensum ascensumq; in-
ueniet. Hæc igitur vena, vt arbitror (inquit) vniuersa ægritudines, & acutas, &
validas patitur: nam tota vna est, atq; continua, à nonnullis autẽ Medicis ea pars
duntaxat, q̃ secundum dorsum discurrit, ægrotare creditur, quoniam eius, quæ
cor intrat, notæ obscuræ sunt, intra pectus enim rei nulli adhærens, sed in pecto
re subleuata protenditur, donec transuersum septum egressa cordi inserit. Igit,
si quod ingens malum hanc venam corripiat, pectore ambiente delitescit. In
hac itaq; vena zetmata oriuntur. Sunt autem zetmata, diuturni affectus ex de-
fluxu materiæ prouenientes. Hæc deniq; sunt huius autoris verba, qua ẽt in par
B te recenset ex affectionibus huius venæ aliqñ affectus ita acutos (præter diutur-
nos, quos annumerat) suboriri, vt citissimam, & crudelem afferant mortem: tan
dem subdit paulò inferius. Quibusdam & arteria secundum dorsum inflãmat,
quod pulsatio in alteris præcordijs manifestat: nam & ipsa venæ morborũ par-
ticeps efficitur iuxta illam in sinistro latere posita, vtpote ea, quæ in omne cor-
pus deducitur, nihil leuaminis afferente, neq; cutim emolliente. Quã proculdu
bio sententiã siquis altius examinet, reperiet, arteriæ huius pulsationẽ nil aliud
esse, q̃ specimen & indicium morbi alicuius prædictæ venæ cauæ, vel membri
circunstantis, vt Areteus profitetur: quod vitium in p̃dictam quoq; arteriã reie-
cit, ita vt ex vicinia ipsam vehementius cogat pulsare. Sic eadẽ prorsus ratione
in fœminis, quibus aliquod viscus obstructum inflammatumve steterit, idẽ ma
lum suboritur: quod in melancholicis ẽt viris plerunque reperies. In qua sanè
re scio Fernelium existimasse arterias quoque mesenterei dum inflammat (ma-
ximè in hypocondriaca melancholia) huiusmodi subsultum prę se ferre. Cuius
viri sententiam solum arbitror veram esse in prædicta affectione. Quippe con-
tingit (in fœminis maxime) subsultum illum sentiri in toto vẽtre, & potissimũ
C iuxta ipsius fundum vsq; ad vmbilicum. Cæterũ hanc motus speciem lõge esse
diuersam à p̃dictæ arterię motu arbitror, hæc enim recta per dorsum vagatur,
mouetur & sentitur: arteriæ autẽ meserei non sic, sed hinc inde ad hypocõdria
magis vergentes. Qua occasione censeo Hip. dixisse. Quod si pulsus sit in hypo-
condrijs maniam, aut perturbationem significat, præterq̃ quod harum arteria-
rum motus longe minor est eo, qui iuxta dorsum sentitur. Quamobrẽ conside-
randum est duplicẽ in malè affectis corporibus reperiri in ventris arterijs mo-
tum conspicuum, adhuc in his quæ nondum macilenta existunt, vnũ quidẽ in
melancholicis qui proxime ad deliramenta accedunt, isque maxime apparẽs
in hypocondrijs iuxta Hip. & Fernelij mentem: alterum verò iuxta dorsum, cu
ius mens est in hac parte meminisse. Quem ẽt arbitratur idem Fernelius esse ar-
teriam dilatatam, seu varicosam, nam dum in arteria aneurisma aliquod efficit,
prædictum vitium fieri censet quoq;. Ego tamen existimo arteriam, quæ vehe-
menter iuxta dorsum pulsat, neq; varicosam fieri, neq; aneurisma pati, sed po-
tissimam

tissimã pulsationis rationẽ esse,q̃ nuper dixi,nec desunt q eũ morbũ arbitrẽtur esse in figura,ob dilatatã plus iusto partẽ. Sed decipiũtur,quia pars illa nõ dilatatar ex morbo,sed ex virtute dilatante,licèt irritata à morbida causa: & ob id censeo veriorẽ esse primã sententiã,dũmodo p inflammationẽ intelligamus sicam inflãmationẽ.flogosim, seu incensionẽ dictã:nam à reliqua inflãmationis specie in eis partibus,subsequitur mania,aut deliriũ,quod Hip.intellexisse arbitror,dũ dixit:Si pulsus insit in hypocondrijs, maniã aut perturbationẽ significat.Ex quibus constare iam videtur,huius affectus naturã esse intẽperamentum calidum,seu inflammationẽ pdictæ arteriæ. Cæterum inflammationẽ hanc duplicis naturæ esse cõtingit:alterã quidẽ essentialẽ,hoc est, q̃ ipsamet arteria patitur,non aliunde accepto mali principio,sed ipsa primario affecta, q̃ grauissimorũ accidentium soboles est,& mortis proximæ: alterã verò p consensum ab affectione venæ magnæ,vel alterius propinqui visceris: cuius sortis esse credit affectio,q̃ feminas vrget.Rursus eandẽ affectionẽ scimus fieri,aut subitò & affatim, quæ grauissima infert accidentia,qualia Areteus recenset: aut lente,ac sensim,cuius sortis censeo esse eam affectionem,quam fœminæ, præsertim virgines,& viduæ perpetiuntur:ex viscerum obstructionibus,quo fit,vt neque citò interimat,neque plurimum affligat,vt paulo inferius monstrabo. B

Verùm,vtcunq; sit,vno è tribus modis arteriã hanc cõspicuè, & vehemẽter pulsare,certissimũ mihi est. Primũ quidẽ cũ vena caua crasso, aut superexcalfacto sanguine plena,dũ in grauiora accidentia nõ degenerat,arteriæ huic, q̃ iuxta dorsum sita est,vitiũ cõicat,vt ex Aretei sñia probatũ superest. Quã sanè affectionẽ ex hac causa subortã,p̃ludium esse maioris mali mihi non est dubiũ: aut saltẽ si in sanguinis fluxum ex pulmone,aut in breuem mortẽ nõ cõmigrat, vt idẽ autor refert,in maniam tñ aut tristẽ,& immedicabilẽ melancholiam,dubiũ non est,quin ocyssimè degeneret. Qui subsultus longissimè dissidet ab eo,quẽ in fœminis cõperimus.Secundò aũt(quod frequentius in fœminis accidere cõstat)fit,cũ ex visceris alicuius calore acri,& mordaci eadem quoque arteria incalescit,& ob id maiorẽ motum repræsentat:quod nõ raro in gracilibus,& melancholicis fœminis ex sanguinis,vel alterius humoris,aut excremẽti adustione conspicimus. Quippe cũ his omnibus in viscerum,& meserei p̃sertim venis C sanguinis fœculentus,vel humor,aut excrementũ quoduis ex interna, aut externa causa exuratur,nulli fore dubiũ arbitror, q̃n certum sit arteriã illã simul cõpati,atq; excalfieri,& ad maiores,ac vehementiores motus perpetuò excitari.Qua quidẽ in re hæc constituenda est differentia,q̃ si causa externa, vel interna subitò,& affatim huiusmodi calorẽ succendat,certum est, nõ grandẽ solum arteria pulsationẽ efficere,sed grauius aliud malũ,quod grandioris sit p̃ludiũ, vel citò interimat.Verum si altera,aut vtraque causa sensim,& paulatim viscera aggrediatur,verisimile est affectum,fieri connaturalẽ, & habituali cõgeneũ, quo laborans sanus suo modo viuit,sine cõmunium actionũ euidenti noxa,indies tamen vel corpore,vel moribus adeò mutatur,circa euidentem causam,vt non minimã inferat sibi suis,ac Medicis admirationem, visceribus distẽperatis,ac perperam propria munia obeuntibus, improsperãq; alimentorũ coctionem molientibus.Quibus sanè mirũ nõ est,si corpus in dies præter ætatis rationem deterius se habeat,ac cor triste,& metuens aliquando exarescat exoptetq; mori:

A mori,& in alia deliramenta prorumpat;aut anxietaté,& inquietudiné,vel rerũ omniũ sine euidenti causa tædium perpetiatur, citra mẽbri alicuius conspicuũ affectũ,prȩterq̃ pulsantis illius arteriæ. Tertio verò,& vltimò prædicta arteriæ pulsatio conspicua efficitur,sine corporis gracilitate (quæ,vt Gale.refert lib.de pulsibus ad tyrones,causa est,ꝙ arteria,quæ secundum dorsum sita existit, tangentibus abdomẽ motum repræsentet)ex visceris alicuius,aut venarũ, q̃ alicui viscerum proximæ sunt.obstructione conspicua,& manifesta : quod plerunq; maiori virginũ,aut viduarum parti accidere conspicimus.Quã doctrinã intelligẽs verã esse,& ab alijs duabus causis diuersam,eò quod ex pdictis obstructionibus id malum oritur,modò incalescant humores obstruentes, vel obstructione detẽti,modo secus.Quippe si præter id ꝙ obstructio adest,inflãmatio quoq; sit,dubium non est,quin maior fiat prædictæ arteriæ subsultus,vt in secũda causa nuper diximus. Verùm si citra euidentem caloré infarcti sint humores aliq in mesereo,vel quouis alio viscere,verũ quoq; esse arbitror,ex tumore humorum obstruentiũ arteriã comprimi , quæ cũ durũ quid,quale ante obstructio-
B nem,non attingebat,modo pertingat,facilè vehementius pulsare sentimus: qđ fieri põt vno è duobus modis. Vno,ꝙ rationi cõsonum videatur(licèt amplius q̃ secundum naturam non pulset)arteriam,quæ rem aliquam duram,qualis obstructio est pertingit,longè apertius motum repræsentare,q̃ anteà,dum re molli,& secundum naturam circumsita erat:tum quia naturale arteriæ spatium obstructione impeditur,quam dum pertingit arteria ex continuitate rei durȩ,quȩ digitos ẽt attingit,motum quoq; rei duræ digitis repræsentare certũ est , quod anteq̃ ibidem esset durities,erat impossibile', eò ꝙ ad tam distantissimam partẽ non peruenisset motus,nisi quid durum in medio esset , cuius cõtinuitate motus arteriæ ad tactum vsq; perueniret,repræsentaretq; maiorem motum : tũ verò,quia arteria ob tensionem ex vicina plenitudine durior quodammodo , aut tensior apparet,cuius motus maiorem semper æmulatur figuram,q̃ re vera præstet.Secundò,eum motum contingit non solùm maioré apparere,verùm re vera esse,ꝙ partes vicinæ obstructionis causa non possint,quantum sat est,ventilari(licèt calor non creuerit,vt in secunda causa diximus) cogiturq; subinde ar-
C teria hæc huiusmodi defectum supplere,& ob id vehementius pulsare, prȩsertim si ipsi detrahitur ab obstructione spatij naturalis aliquid,vt causam rei erat, maiorem apponit conatum,& subinde euidentiorem efficit motũ, eoq; magis, quò aliqua vicinarum partium incaluerit.Quamobrem censeo,in plerisq; virginibus obstructis huiusmodi subsultum ex hac causa reperiri.

Verũ si quis certus exactè non fuerit ex prȩdicto subsultu,& causis, quas nuper diximus,signis amplius id dignoscet. Inquit enim Areteus loco nup citato loquens de ijs,quibus arteria incalescit. Cutis aũt sic affectorũ squalida,rugosa atq; aspera est,sed in partibus ꝓminẽtibus,atq; osseis,vt in cubitis,genubus,digitorũq; articulis magnis,talis cõspicitur;somni tumultuosi fiũt,aluus quibusdã nihil reddit,quibusdã exiguum acre,biliosum , lotium acre mordaxq; est, mens vtique his cõstat,sed quadam segnitie torpet , & corpus tale consumitur. His ẽt accidit anxietas inquietudo,& omnium rerum insolens tædiũ, cibi ẽt fastidiũ caliditas p totũ corpus ad tempus, & per interualla,præcipuè in facie,& circa ipsum ascendens,sitis,pulsus palpitans in præcordijs, qui dum nimis cre- *Signa.*

scit,

fir,in syncopem plerunq; degenerat, præsertim cum malum adeò creuerit, vt A
& cor per arteriam, & iecur,aut ventriculus per venas,& vasa meseraica cōpatiantur.Haud ab re igitur(vt inquit Areteus li.2.de curan.acu.pa.c.7.)existimes eorum viscerum supremas partes maximè ad vitam facientes ægrotare.In quibus fœminis sine dubio reperies eadem ferè signa,quæ cap.de Melancholia,& obstructionibus virg.& vid.scripsimus.

Præsagium. Tam grauis est huiusmodi affectio,tamq; timore plena, & grauissimorū affectuū præsaga(quod verbo illo monstrauerat Areteus.Supremas partes maximè ad vitā facientes ægrotare)vt necessum sit,id cuiq; monstrare, ne periculi ignorantia morosè,& negligenter eiusdē curationē aggrediatur, aut incautè aliqd agat,quod causa deinceps sit maioris mali. Quo in affectu,vt triplex reperitur causa,ita quoq; triplex existit præsagandi modus. Sic enim dum arteria pulsat ex venæ cauæ sibi adhærescentis plenitudine ,aut inflāmatione grauissimū esse malum,& periculo plenum p hæc verba monstrat Areteus.Qn̄ sanguis copiosus erumpens vitā delet citissimè,p superiora quidē,per pulmones,& arteriam profluens,si in pectore fiat effractio, si iuxta principium in imum ventrem descendens,in intestinis continetur,atq; adeò intestina replentur, quum prius q̄ B
deiectus sanguis in conspectum detur,homines intereunt, & ventriculus sanguine redundat.Nascitur & circa venā phlegmone,q̄ & ipsa, si magna sit,celeriter hominem tollit:ignis enim acer,mordaxq; in ambabus cauitatibus inclusus accendatur,paucusq; duntaxat foris apparet,vt tangenti flamma tenuis esse videatur. Ac paulò inferiùs,vt magnitudinē periculi ostenderet,adducit specialia huius mali signa dicens;Aeger quidē sese cōburi existimat, pulsatus arteriarū exigui sunt,creberrimi,ac veluti oppressi atq; repulsi: frigus adest extremorū,sitis,aspera oris siccitas, facies decolor, rubet, omne corpus subrubidū est, pcordia dura sunt,atq; reuulsa,dolor in dextra parte maior, & cū eo palpitatio in longitudinē ad ilia,vsq; perueniens.Et subdit paulò inferiùs. Decimoquarto die hi plerunq; moriuntur:quibus morbus diutius trahitur, duplo lōgiori tēpore pereunt. Quotcunq; autē aut ab initio pusillam phlegmonē habent,aut magnā paulatim remittentem,mortem quidē euadunt, sed nondū morte liberantur:hi longo sanè tēpore causo laborant, verum oīa periculosa iā desinunt, C
dolores,præcordiorū distensiones,& pulsuum malitia,& mētis ignauia,adhuc tn̄ fastidiosi sunt,languētes,consilij inopes:simulq; & ardor,& sitis,& linguæ, orisq; siccitas ægrum discruciant,magnè respirant:verū si frigidam,quā plurimam affatim bibant,breui interuallo molestia leuantur, postmodū ipsis sitis accenditur,& sic in dies deteriores euadunt,donec morte corripiantur.Quā equidē affectionem non rarò in viris,ac fœminis accidere existimo , verum iecoris inflammationis effigie decepti non intelligimus:& ob id placuit,oīa quæ in ea reperiuntur,ad vnguem scribere,vt cautiores deinceps facti,attentiùs eandem intueamur. Secunda aūt causa,& species huius mali,licet minoris sit periculi, haud leuis est.Quippe dum ex inflammatione(dixerim phlogosi,seu incensione)vicinarum arteriæ partium,eadem vehementius pulsat, mihi non est dubiū quin laborans,nisi citò præueniatur,in melancholiam,maniam,aut perturbationem agatur,quod lib.1.progn.his verbis dixerat Hippo. Si pulsus adsit in hypocondrijs,maniam aut perturbationem significat. Præterea periculum est,

ne

A ne in totius corporis consumptionē fœmina citra febrē cōmigret, ꝙ cibi fastidia curatu difficillima cū genuum,& totius corporis impotentia, q̄ breuissimè accedant. Item mœstitia grandis;& implacabilis sitis, quæ potu non solum non leuatur, sed rursus vehementius crescit,& nullis rebus leuamen susceptat: tandē quauis febricula superueniente, vel mox pereunt, vel in malū corporis habitum decidunt. Tertia verò causa,& species,& cognitu,& curatu facilior exi stit, vt quæ semota obstructione leuiter quoque senescat. Verùm si diutius obstructiones remorentur, nil mirum si uel incalescant, vel duriores, & immedicabiles factæ in aliquod ex prædictis malis affectionem migrare contingat: nā ocyssimè in malum corporis habitum, vel hydropem non paucas incidisse scimus Quippe crudi succi, qui non probè, obstructionis causa, purgantur, nutrimentalia,& præcipua membra adeò refrigerant, vt mirum non sit, si in hęc mala fœminæ promptissimè deferantur.

Pari prorsus ratione in hoc affectu tripartitā esse oportet curandi rationē, sicut causam,& affectū triplici diuisione disiūgi diximus. Sic prima mali species, *Curandi ratio.* B q̄ ex dorsalis venæ,& arteriæ inflāmatione pullulat, vt q̄ grauissima sit affectio, sedulā prærequirit diligentiā,& maturum cōsiliū. In quo affectu præter tenuissimā, ac refrigerantem victus institutionem, vniuersam curationem in sanguine detrahendo sitam esse ex professo Areteus fatetur: inquit enim loco nuper citato. Venas itaq; in cubito protinus cedito, multumq; sanguinis, sed nō semel totum mittito, vno & bis & ter & alio die, quò interim vires restaurentur repetito. Qua profectò sententia videtur, omnem suam curā in sanguine detrahēdo collocasse. Verùm quia rationi consonum est, sicut in ardentissimis febribus, vires nimio calore periclitari,& laborātem animi deliquio, optimè videtur cōsulere, per vices, futuras esse sanguinis detractiones. Quo facto diligentia nō leui curandum est, vt & habitus refrigeretur,& reliquiæ sanguinis, q̄ supersunt, cōterantur, quia cùm perdifficile sit vena scissa consumere, cucurbitulis dorso affixis cū grandiori sacrificatione per cutim è regione partis affectæ deriuare opus est: quibus ēt internæ partes, quæ calore excandescunt, refrigerari contingit. Atqui cū sic affecti refrigeratione non leui indigeant, ꝙ in eorū visceribus C veluti quidam ignis exæstuet, secunda indicatio docet in hoc affectu, frigidæ potibus, lactis vsu,& epithematis cauma in visceribus extinguere, antequā aut in acutissimam febrem cōmigret, aut succrescat, exasperetur ve ea, quæ cum affectu præest. Sic affectis ēt uerendum non est, copiosius frigidam porrigere, licèt mox ab assumpto potu uomant. Manè uerò mulieris optimi temperamenti lac ministrabis ex ubere, aut mulctū, aut, ut Areteus consulit, ipsi lacti tertia aquæ parte addita: Nam & alimenti,& medicamenti uires obtinet. Cuius sanè loco apozemate aliquo frigido utendum est, confecto ex aqua hordei, cichorij, borraginis, acetosæ, buglossæ, schorcioneræ cum syrupo aliquo, uel ex frigido, uel ex modicè acidis. Qua in re non displicebit prędictis aquis momentum succi agrestę, uel limonum acidorum, uel aceti cum saccharo addere, aut syrupū ex prædictis rebus confectum, uel ex acetosę, aut similibus. Conferunt dorso epithemata,& cordi ēt ex aqua rosacea, acetosę, buglossę, & succo pomorum acidorum,& dulcium, additis pulueribus santhalorū, coralli, diamargaritonis frigidi,& electarij de gemmis sine spēbus, quibus si aceti modicū adieceris haud

parum

parum profeceris: q̄ oĩa filtro serico, aut panno mollissimo excepta pdictis par- A
tibus adhibeto. Cæterũ in hac affectione rarò, aut leuiter expurgantibus phar-
macis vtendum est, quod hæc interna viscera excalfacere nata sua sponte sint.
Quamobrẽ inclinante iam affectione, si oris supererit amaritudo, ventris mor-
sus, cibi fastidium, vel quoduis aliud signũ, biliosi, aut alterius humoris sobo-
les, mãna, cassia fistula, aqua lactis, succo rosarũ, aut syrupo ex infusionibus vio
larũ, vel infuso aliquo senæ, leuiter corpus purgabis, cauens ne aliquod medi-
camentũ acrius admisceas. Nã tantùm Areteus ea præcauet, vt ẽt si aluus astricta
& arida nimis sit, blandioribus solũ clysmatis ipsam emollire doceat, interdi-
cens omnino, q̄ calida & acria existunt: ob id ẽt refrigerantibus clysmatis visce
rũ caliditatẽ cõpescẽs, immisso per anum lacte, aqua hordei cũ oleo rosarum &
violarũ. Præstat item mane sumere ℥.iiij. aquæ stillatitiæ radicũ altheæ, vel semi
num maluarum viridium cũ ℥.i. sacchari albissimi, aut ptisanã optimè præpara
tam, vel aquã ex cremore hordei p instillationem extractã, cum modico saccha
ro, præsertim si portulacæ aquã admiscueris. Eundem ẽt vsum præstat lac qua-
tuor seminum frigidorũ maiorum, succus & decoctũ cucurbitæ cũ mucilagi- B
nibus psyllij, & seminis citoniorum. Conferunt non minus aquæ dulcis tẽpe-
ratæ balnea, q̄ vel calorem compescant, vel sudorem huic affectioni vtilẽ alli-
ciant: in fœminis verò nullum vtilius, neq; tutius reperies psidium, q̄ frequen-
tioribus crurum lauacris menses euocare, aut eorum defectu, ex venis tali co-
piosum sanguinẽ fundere. Sic profectò in vtroq; sexu incredibili quadã effica-
cia prodest, sanguinem p hirudines ex hemorrhoidibus extrahere: nã, cum hu
iusmodi venæ cum venis dorsi, & meseraicis quodammodo cões existant, dor-
salis hæc affectio mira quadam celeritate subsidet, & quiescit extracto per he-
morrhoides sanguine. Quòd si iecur compati videatur, non minoris est momẽ
ti saluatellam dextræ manus scindere: & his omnibus factis, dorsum rosaceo
vnguento, de cucurbitis, vel refrigeranti Gal. inungere.

hemorrhoides cum venis dorsi, et meseraicis quodammodo comunes existunt.

Verùm si ex sola distẽperie, citra euidentẽ humorum augmentum affectus
suboriatur, eã omnino admittit curandi rationem, q̄ esse proficuam fœminis ex
humorũ vstione melancholicis, dictũ est. In quo sanè opere (pter victus institu
tionẽ, q̄ attemperet, & optimæ sit substantiæ) nulla prorsus, aut q̄ leuissima va- C
cuatione vtendũ est, nisi vel menses supprimantur, vel improspere pdeãt: quo
tẽpore tali venas tundere oportebit, sin aliter, minimè, vel tantũ dextræ manus
saluatellam inscindere refrigerationis viscerũ gratia. Fugiendum tñ omnino
est in purgationibus ab electorijs, & validioribus pharmacis: quippe aut pur-
gandũ non est, aut q̄ leuissimis, qualia paulò superiùs adduximus: nã ea, q̄ cali-
da, arida, vel acria sunt, mihi non est dubiũ, quin graue damnum sint allatura,
vt de rhabarbari infuso, diuturno experimento cõprobatum habeo, q eo exhi
bito, vehementiores & maiores arteriæ subsultus cõpareant, & nihil fœmina
excernat, & siticulosa, ac mille querelis plena euadat. Quamobrem in huiusmo
di causa fugiendũ esse ab eius vsu omnino arbitror, soluq; blandis agendũ: vel
si nihil excrementitium superesse cõperiamus, cibis optimi nutrimenti, & me-
dicamẽtis tẽperatioribus feruorẽ humorum, ac viscerum mitescere oportebit.
Vnum tñ in hac curatione præcauere oportet, ne vel nimijs exercitijs corpus
plurimum incalescat, vel in furorẽ fœmina agatur, aut cruditatibus scatens in

hypo-

A hypocondriacam melancholiàm perquam facilè degeneret: tandẽ utilius semper esse duxi, paucis, & probo uitæ instituto fœminam moderari, quàm grandi medicamentorũ turba exhibita, non solùm non prodesse, uerum in grauiores, & in immedicabiles affectus corpus deferre.

Si autem ex uisceris alicuius obstructione (quod tertiam causam & speciem huius affectus cõplet) id malũ suboriatur, hoc unum in curatione pꝛoculis habeto, nimirum. nullum auxilij genus quicquã usquam pꝛstare, ni obstructionem prius curaueris: nã si obstructio illi potissimam causam præstat, certũ est, veram curandi rationem à causæ ablatione principium nancisci. Sic mille auxilijs à medicorum plurimis, tentatis, nullum leuamen fœminæ persentiscunt, nisi obstructione curata: quo sanè opere subsultus delitescit, vel parum, aut nihil sensu percipitur. Quamobrẽ primò cuius nam visceris obstructio sit, expendes, cui opẽ attuleris, si eis prorsus auxilijs, q̃ c. præcedente adduximus, vsus fueris: qui B bus aliquid attemperans admiscere cõueniet, ne arteriæ calor de obstruentium medicamentorum vi, & efficacia in maiorem intensionem agatur. Ac sublata obstructione (cuius hac in parte iterum meminisse non est æquũ omnino subsultum, si fortè remanserit, curabis, eadem prorsus methodo, & eisdem medicamentis, quæ reliquis duabus causis proficua esse, superius diximus.

De varijs ventriculi accidentibus ex vtero.
Cap. 8.

DVM eò miseriæ fœmina deuenerit, sanguis menstruus, aut semẽ, vel vtrunq; corrũpatur, non solum q̃ hucusq; diximus mala ipsi succrescere assolent, verũ & multò plura, ac non minus grauia. Nã cũ (vt dictũ est) vterus pꝛcipuis corporis particulis consortium nõ leue, aut contẽnendum obtineat, & ob id in cõsensum quoq; ferè oẽs partes trahat, pꝛsertim si aliquid ab eo in ipsas transmittatur, fit pꝛfectò, C vt ventriculum ẽt mille modis lædat, partim appetitu omnino ipsum priuãdo, partim eum imminuendo, partim quidẽ ipsum cogendo ad ciborum abominationẽ, Quippe aliud est, non appetere, aliud diminutè appetere, & aliud quidẽ cibos abominari, & odio habere: aliqñ etenim præter inappetentiam horret animus viso alimento. Præter quæ vitia, aliud non leue virginibus ferè oĩbus, & reliquarum non paucis excitare vterus assolet, nimirum, deprauatarũ rerum appetentiam. Vtcunq; tñ sit, harum affectionum naturã ad eã ventriculi partẽ, & facultatem pertinere censemus, cui appetendi munus incumbit: quò fit, vt os ventriculi affici necessum sit, idq; quatenus facultate appetendi fruitur. Verùm sicut diuersa huic parti insunt symptomata, ita quoq; diuersas in ea facultates pati credendum est: nam inappetentia, aut diminuta appetentia ad animalem facultatem referri debent: at verò hoc, vel illud appetere, vel odio habere, proculdubio ad facultatem naturalem appetitiuam. Nam cùm similium sit naturalis appetitus ad indiuidui conseruationem, & id sit cuiq; naturale, & insitũ, ita quoq, eidem potentiæ pertinere deprauatè appetere existimandum est. Sũt quidem harum potentiarum vitia hæc, in genere nexæ earundem deprauaorũt

P aut

aut ex toto abolitarum, vel diminutè operantium. Proficiſcitur tamẽ hoc ſymptomatum genus ex oris ventriculi intemperamento ſolo, vel cum affluxu rei alicuius præter naturam, ab vtero in ipſum aſcendentis. A

Præter dicta accidentia, ex ventriculo ipſo ab eadem cauſa læſo, alia non minoris momenti ſuccreſcere conſpicimus, cuius naturæ eſſe creditur vomitus, & ſingultus, quos mille modis fieri, & incredibili varietate mutari, euidenter conſtat: ſicut ſymptomata eſſe ſecernentis ventriculi facultatis. Item mirabitur forſan quiſpiam, ſi dolorum ipſius ventriculi varietatem, & vehementiã diligẽter intueatur: nam ab eiſdem cauſis non rarò, vel dolore os eius premitur aliqñ adeo acri, & vehementi, vt in ſyncopem fœminam deferat, aliqñ verò, adeo triſti, & moleſto citra magnam vehementiam, vt mœſtas & omni tædio affectas ipſas reddat, maximè eas, quæ meſerei inflammatione, vel obſtructione laborãt: ſic profectò, incredibili varietate ludentes ſolent perpeti dolores, vt ſcribi ſit ꝑ difficile. Verùm cum ferè omnium eadem ſit curandi ratio, cum cauſa, & cauſæ principium ſint idem: ob id hæc dixiſſe ſit ſatis. B

Cauſa. Vnam cõmunemq; cauſam hos omnes affectus nanciſci cõpertũ mihi eſt: nã halitus ille ex putrido ſemine, aut ſanguine aſcendẽs, ꝑtingens os vẽtriculi, appetentiæ vitia progignit, veniens verò ad ventriculi cauum, nauſeã, vomitũ, ac ſingultum proculdubio molitur. Verùm cũ halitus vnus ſit, addubitabit quidẽ aliquis, quanã ratione in vno eodemq; membro tot excitet accidentiũ varietates. In qua quidẽ re ego exiſtimo dum halitus in uentriculi cauitate inundat, vomitus neceſſario concitari, q natura halitu irritata alimentũ oẽ ſuperueniens trudit. At dũ huiuſmodi halitus uentriculi tunicis fixi adhærent, neceſſe ſubinde eſt, fœminã perpetuò nauſeabundã exiſtere: affligitur enim tunc ventriculus & aſſiduo irritamento, nititur pellere, quod ſibi approximari moleſtũ ꝑſentit. Sed ſi prædicti halitus ſubſtantiã ipſius ventriculi permeent, & in eius penitiora ſeſe inſerãt, ſingultum neceſſariũ fieri cõperies: quippe ex maiori moleſtia, q̃ halitus inferunt, maiores cogitur natura conatus apponere, ita vt ventriculũ conuellat concutiatq; ſpe excernendi nocuum. Cæterũ ſi halitus ijdẽ eò malitiæ tendant, vt humores ventris, aut alimenta vitient, hæc eadem accidẽtia, ſed longè grauiora, & alijs non minoribus admixta facilè cernes. Mouet quoq; idẽ halitus inappetentiam, ciborum abominationẽ, & deprauatorum appetitũ, verùm diuerſa ratione: nam dum halitus, qui aſcendit, præterquã ꝙ os ventriculi attingit, putridæ quoq;, pinguoſæ, & calidæ, ſed multùm humidæ naturæ exiſtit, cibi abominationem efficere cõpos eſt: talia etenim ſunt ſuapte natura idonea tędium, & ſubuerſionẽ efficere, vt de pinguoſis, & craſſis cibarijs cõpertũ eſt. Quod ẽt accidens in potu iam reperimus in illuſtri quadam fœmina, q̃ potum auerſabatur: ſicut in alia nullo modo poſſe potũ admittere, quod protinus vomitu, & mille alijs accidentibus excãdeſceret, inſtar hydrophobici affectus, (licèt hæc potum ſummopere expoſtulaſſet) ita vt ſexaginta diebus ſine potu degerit. Verùm dum halitus aſcendens, calidus nimis fuerit, ſitibundã efficiet fœminam, plurimum tamen faſtiditam: deijcit enim nimia, & putredinoſa caliditas actum appetitiuæ potentiæ, licet bibendi cupiditatem adaugeat. Quod ſi C

aliquam

A aliquam aliã qualitatem deterrimę conditionis prę se tulerit halitus, eiusdẽ naturæ appetitũ suscitari necessum erit: sic proculdubio ex ustus, halitus, carbones, siccissimus, terram, frigidus & siccus, gypsum appetere cogit, & pari ratione alia fœda & deterrima modò cibaria sint, modò secus, quæ mira varietate fœminas sic affectas appetere scimus. Cuius rei multiplicitatem siue cibi, siue potus sit, ad uariam & multigenam halitus conditionem reducendã esse arbitror: quibus accedit vitiosorum succorum copia, quæ aut præfuit in corpore, aut occasione horum halituum in dies magis ac magis in corpore accrescit. Ex qua sanè consideratione prodit cã durationis horum affectuum, nã mirum profectò est, cur tandiu durent, cum totam eorum cãm in halitus reiectam scripserimus: sed cã sunt humores praui ventriculo adhærẽtes, qui vitium & putredinosam naturam ab halitibus ocyssimè mutuantur, ac diu adseruant, & malum subinde adaugent & tuentur. Sic dum præ nimia copia ventriculus aut aliqua eius pars distenditur, mirum non est, si dolore prematur, sicut dum acrimonia aut mordacitate eius aut alicuius praui succi mordetur dissoluiturq;

B Huius affectionis signa exquirere superuacuum duxi, si quidem satis unumquodque se ipsum manifestat: sed in hac re scire tantùm conuenit, nauseam, vomitum & singultum, ipsum ventriculum affectum esse monstrare: at appetitus uitia syncopem cardiacam, frequentem anxietatem, ac dolorem ventriculi os pati. Habet insuper hoc peculiare deprauatarum rerum appetitus, quòd arguit intraneam, imbibitam & ferè habitualem halitus intemperiem & naturam in ore uentriculi: quod æmuletur conditionem naturalis temperamenti, & substantiæ partium, quæ sibi simile insita virtute appetunt. Si tamen fęmina huiusmodi accidentia perpessa, nihil omnino inedia uel siti contabescat, vel imminuatur, scito, vniuersum corporis habitum humiditate nimia scatere, ac veluti connaturalem habere non leuem humorum crassorum copiam: quos proculdubio scimus diu citra cibum innoxiè plures fęminas adseruasse: quod diligens medicus attento animo expendat, quippe ad præsagationem & curationem proficuum, summopere erit. Humores enim hi diutissimè perferre possunt vim & actionem caloris, antequam in consumptionem carnis vel alterius vtilis substantiæ calor ipse alimenti defectum irruat: quo
C fit, vt diu citra euidentem consumptionem fœminæ sic affectæ absque alimento viuant, dolorem uerò esse ex flatu vel humore, docet tensio, si flatus adsit, aut oris sapor vel uomitus, si humor, & qualis sit ostendit ipse qui vomendo excernitur. *Signa*

Solent prædicta accidẽtia tam difficulter curari, vt nullis videantur auxilijs (quantumuis rõni consona sint) cedere: quapp Medici consilio destituti, omnino ab eorum curatione desistunt. Cuius difficultatis vniuersam rõnem pertinere censeo ad vteri uitia, q̃ cum præsidijs ventriculo adhibitis auferri nequeant, frustrà medicus curationem aggredi tentat. Erit igitur in hoc affectu duplex curandi rõ: altera, quæ vtero, membro nimirum primò affecto prouideat. altera verò, quæ uentriculo. Sed expendat lector in hac curatione, sæpe uitium ab vtero mutuatum, fieri in ipso ventriculo per essentiam ex diuturno consensu, cui eo tpe omnis cura adhibenda est, antè quã vtero auxiliares præstemus manus. Ad primam igitur curandi rationem perueniendo, sanguini menstruo improbè ex *Curandi ratio.*

purgato, primò prouidebis, sanguine quidem misso, plerunque tñ ex talo, modò menstruationis sit tẽpus, modò secus: nã vtcunque sit, studendum est vteri, plenitudinem deponere, & naturã ad partes consuetas euocare. Nec uerendum est, ventriculo fastidiente uel nauseabundo sanguinem demere: cãm enim imprimis illidere oportet, ac de inceps membris imbecillibus prouidere. Sãguine itaq; ꝑ viribus & suppressionis mensium rõne euocato, insurgit protinus altera curandi rõ, quæ flatus ventriculum ascendentes discutiat: rursus altera, quæ vẽtriculum euacuet, & post euacuationem firmet ac roboret. Nã, vt dictum est, vniuersa diuturnitatis huius affectus ratio, in superuacuis humoribus vẽtriculo inhærentibus consistit. Sic mox à sanguinis detractione leui pharmaco vẽtriculũ purgabis, veluti mãna, casia cũ pulueribus diarrhodonis, vel modico agarico: syrupo itẽ rosarũ solutiuo, pillulis mastichinis vel de hiera. Deinceps tñ adhibitis q̃ humores crassos inscindunt, & acres retundunt (quorum abundè meminimus cap. de epilepsia) deuenies protinus ad paulatinã purgationẽ, factam quidẽ pillulis de agarico, de aloè, aut ipsa aloè lota, de hiera simplici, de mastiche, vel cõpositis ex rhabarbaro, mastiche, agarico, & aloè pari mẽsura: vt si q̃d in vẽtre adhuc inhæserit, paulatim expurget: quò faciliùs quæ flatus discutiũt, locũ obtineant. Qua in re in primis vẽtrẽ inunges oleo nardino, de absinthio, de cinnamomo, de mentha, vel de naphta, aut de abiete, vel balsamo, additis pulueribus diarrhodonis, absinthij, menthæ, cinnamomi, corticũ citri, ligni aloès, & seminis angelicæ, cũ modico diamoscho, & diambra. Ex q̃bus facilè tibi erit, varia cõficere ẽpsidia, q̃ ori ventriculi aut dorso apposita, maximi sint momẽti. Pręstat idem beneficiũ frigidioribus fęminis decoctũ radicis angelicæ cum saccharo summo mane ingestũ: itẽ dilutum absinthij cum aromatico rosaceo, vel diarrhodone in tabellis cõfecto, sic cinnamomi stillatitia aqua, vel floris eius, maximę efficacię esse credit. Ex vsu quoq; est pulueris agnicasti & cinnamomi, corticum citri, anisi, & cumini momentũ ante cibũ accipere. Sed efficacius reperies intus & extra adhibitũ oleũ cinnamomi, anisi, gariofillorũ, & macis, aut piperis, q̃ sane arte chimica extracta nõ parum prodesse scio. Clysteribus frequẽtioribus in hoc affectu vtendũ esse consulit rei rõ: ꝓsertim ijs, qui aliq̃d expurgẽt, & flatus ab vtero & vicinis partibus discutiant: qualia abundè superiùs retulimus. Sed ꝓstabit in hoc affectu bis semel ve in hebdomada vomere, quod experimento didicimus vtilissimũ fore, à quo auxilio porrigenda sunt, q̃ reliquias conterere valeant, velut est theriaca, mithridatũ, bolus magnitudine fabæ ex terebinthina cum modico rhabarbaro: itẽ radix angelicæ saccharo condita. Victũ item oĩbus ministrabis optimi succi, & tenuioris substantiæ, potum verò ex aqua cinnamomi vel anisi, cum corticibus citri aut radice chinæ, quod magis probo: nec displicebit in his quæ frequenter animo deficiũt, aut facile resoluũtur, modico vti vino, uel saltem mica panis eo madida ante prandium, quo vires facilè reficiantur, & calor vegetior concitetur in ventre.

Verùm, quia adhuc his oĩbus factis, affectio subsistere nequit, ex medicis nõ pauci à curatione omnino desistũt ignorãtes ꝓcipuã curandi rõnem (ijs, q̃ diximus, præmissis) consistere in ea uteri prouidentia, quæ flatus distrahat, discutiat, aut sursum ascendere prohibeat: interim tamen sanguine misso ex talo, quò humoris corrupti minor copia præsit. Quapropter crura, ventrem, &

vniuer-

A & vniuersum corpus prrfricare imperabis, & fœminam summo manè lento gradu exerceri, ac ventrem post exercitium inungere oleo anethino, liliorum alborum, chamæmeli, de croco, de baccis lauri, & in quo ferbuerint radices lilij vel angelicæ, vel semen agnicasti conquassatum, præsertim si eis admiscuetis instillationem ex theriaca, quam cap. de vteri suffocatione adduximus. Vtilissimum proculdubio existit tertio vel quarto die cucurbitam vmbilico adhibere, ac postmodum partem illam aliquo ex prædictis oleis cum theriaca & pulueribus seminis vel radicis angelicę inungere, ac deinceps emplastrum pro matrice eidem parti apponere. Tandem ea, quæ semen corruptum extrahunt vel discutiunt, vteri osculo adhibenda sunt eo ordine, quem diximus cap. de veteri suffocatione.

Quòd si vitium magis in ore ventriculi præstiterit, frequentioribus pillulis ex hiera & mastiche, vel aloe vtendum est. velut si in fundo vigeat magis, vomitibus frequentioribus, hoc vno in omnibus semper adseruato, ne diu in euacuationibus persistamus: sed, vt Hipp. consulit, permittendum est, naturam ali-B quando otiari, ac liberam esse à medicamentorum vicinia, quæ non parum ipsam labefactant. Quippe hac ratione aliquantulum ab ipsis pharmacis leuata, ipsa sua sponte deinceps citra aliquod auxilium, maius præstat beneficium: in longissimis enim affectionibus vtendum est præsidiis hac lege.

Verùm si ex diutina halituum ab vtero ad ventriculum transmissione, ipse factus fuerit imbecillus, adeò vt excrementa deinceps sibi generet eo vitio affecta, quo etiam si transmissio halitum cesset, affectionem insigniter non cessare conspiciamus, vniuersam curandi rationem ventriculo esse adhibendam euidenter constat. Quocirca eo tempore à ventriculi prouidentia eo modo, quem superius diximus, auspicanda est omnis curatio. Tamen si adhuc perstiterit halituum transmissio, & vitium vteri inueteratum fuerit, fontanellā aperire in altero aut ambobus cruribus, vltimum præstantissimum & non rarò experimento comprobatum existit auxilium. Prodest & doloribus quoque haustum aquæ feruentissimæ summo mane accipere vel vini odoriferi aut decocti, seminis angelicæ, quæ omnia facies purgato ventre, aut vomitu præmisso.

C

De varijs & grauissimis totius corporis & capitis doloribus ex vtero. Cap. 9.

TORQVET non minùs fœminarum plerasque grauis & intolerabilis capitis, lumborum, & totius corporis dolor: quò quidem & imbecilles & inhabiles ad peculiaria munia existunt, & mœrentes ab omni instituto desistunt & oriantur nequeuntes quicquam efficere. Sed in hoc etiam non parua reperitur differentia, licèt symptomatis ratio & natura vna sit: nam multis caput cum maxima grauitate dolet, alijs cum tensione, nonnullis tamen cum acuto sensu, ita vt discindi aut perforari caput referant: in multis porrò oculi adeo damnum persentiunt, vt vel prosilire à caularia, uel disrumpi uideantur: plerisque tamen altera capitis pars afficitur, aliis totum caput. Sic quoque in crurium, lumborum & totius corporis doloribus contingit: pleræque enim totum corpus grauari persentiunt; aliæ exulcerari: nōnullæ disrum-

pi,& rursus non paucæ referunt ipsa ossa frangi, sicut & aliæ lassitudine inuincibili premi. Alias autem non paucas reperies, quibus aliquod membrum peculiare affici dolore contingit, vt vel inflammatione, vel grandi humorum defluxu tentari videantur: multis hypocondria & totus venter adeò grauiter & frequenter dolent, vt curuæ incedant, vel distendi citra maximum dolorem nõ possint. Quæ omnia in tantùm solent fœminas affligere, vt absque peculiari aliquo auxilio diu persistere nequeant. Atqui cùm harum omnium passionum ratio in dolore consistat (qui vel ex distemperie sola, aut cum affluxu materiæ, vel ex soluta vnitate proficisci habet) consultò, cui morborum generi speciatim referre mereatur, subiiceo. A

Licèt ex uno uteri consensu hæ omnia accidentia proficisci certum sit, diuersa tamen ratione ab iis, quæ superius retulimus, fiunt. Nam vel halitus ascendens putridus ab vtero, causam præstat huic malo, vbi per venas ad musculosas neruosas, membranaceas, ac sentientes corporis particulas deuenerit: vel ex redundante vitioso sanguine ipsius vteri, ac regurgitante ad singulas vel plures, aut præcipuas corporis venas: quarũ ratione facta in musculis ac membranosis & neruosis partibus læsione cruciatus maximos excitari est necessum. Itaq; ex vtero duplex insurgit causa: altera quidẽ, halituosa: altera verò regurgitans ab vtero vitiosus humor: vtraq; tñ ex vna cõi causa proficiscens, nimirũ ex improba sanguinis menstrui vel seminis expurgatione. Cæterũ dolorũ diuersitas ex natura seu conditione halitus vel humoris, sentiẽtes partes peruadẽtis, proficiscitur, ita vt copiosus humor grauitatẽ, acris & mordax, vlceris sensum, flatulenta substantia tensionẽ in parte dolente efficere nata sint. Sic pars dolens mẽbranosa, tensiuo dolori obnoxior existit, sicut quæuis partiũ suã sortitur doloris differentiã, vt abũdè dictũ est lib. nřo de præsid. indica. in methodo vniuersali. Sed accidũt omninò frequẽtius hi dolores in cap. potissimũ in parte eius arteriosa: ꝙ hæc faciliùs dilatatione & compressione hos, halitus trahere & suscipere nata sit. Quò fit, vt maiori ex parte capitis dolores pulsatorij sint, qđ expẽdisse ad curationẽ maximi semper fuit momẽti. Cõtingũt insuper in parte eius postica ob venas & arterias quæ iuxta dorsum eã partẽ adeũt, vt alibi latius diximus, & Hip. visum est, lib. 7. pop. tex. 64. dicẽti dolores capitis ex utero castoreũ sedat, & per totã sententiã, mira profert. Idẽ fatetur, lib. 5. popu. in historia mulieris, cui caput nihil proficientibus auxiliis dolebat, quæ solũ subductitiis bene olẽtibus, vtero appositis iuuabatur. Quib. accedit alia causa nimirũ immo dicus lixiuiæ, fortioris vsus, vel alterius rei q̃ vehemẽtius pilorũ nigritiẽ frenet, adhesus. Qua sanè occasione immedicabiliter haud paucas salutẽ perdidisse vidimus. Succedit his causis tertia prędictis grauior, q̃ ex habituali cerebri, vel alicuius mẽbri principalis in caput mittentis, imbecillitate ab humiditate, nimia proficiscẽte originẽ trahit, ex qua sanè dispositione reumaticos à Galeno appellatos affectus fieri proculdubio arbitror, vt ex eius verbis apertè colligit, lib. de sanguinis, mi. c. 7. & 1. phar. ge. c. 6. cuius ẽt mali Hipp. meminisse cõstat, & li. de gland. & de locis in hoĩe, licèt verbis oscuris. Itaq, cõstat his tribus modis fœminas, capite & toto corpore adeo pertinaciter & molestè dolore, vt vix ferri id malũ aut curari possit. Quippe ex quauis harum causarum si adeò perstiterit, vt habitum parti inducat, mirũ non est si reumaticus prodeat affectus, quẽ adeò

B

C

ęgrè

A ęgrè curabilem existimat Gal. vt mirum non sit, si nos arbitremur, morbum gallicũ de huius reumatici affectus forte depromptum fuisse. Prodit itaque ex hac triplici causa, triplex quoque in cerebro vel dolente parte affectio, quarum vna sicca, adeo fixa, & habitualis, ex lixiuio ac suffumigijs, vt nullis præsidijs cedere visa sit: quin eisdem non raro exacerbatur, & crescit. Secunda humida, & habitualis quoq; adeò pertinax, & grauis, vt quam simillima morbo gallico existat, mille fluxionibus plena. Tertia verò eius naturæ & temperamenti facti vel fientis, qualis fuerit halitus qui ab vtero in caput effertur: quem adeo variũ arbitramur esse, vt scribi ac designari minime possit. Quæ sanè oĩa expendisse oportebit ad rectam medendi rationẽ aucupandam. Denique licèt hic halituũ, aut humorum corruptorum commeatus ab vtero in reliquas partes (vbi alios affectus quoque fieri dictum est) causa existat: differt tñ hæc affectio a reliquis, quia in hac, peculiari quadam conditione, halitus seu humor venas ipsas subingreditur, & partem, in quam vena illa inseritur, prædictis doloribus afficit: etiamsi aliquando contingat in partes corporis cauas, hos halitus sese insinuare, subindeque maximos & grauissimos dolores concitare velut in ventriculo,
B intestinis, vtero ac vesica frequenter contingit: sed longè quidem frequentius in vena magna, quæ iuxta dorsum sita est, cuius occasione, dum nimia plenitudine turget, siue ex flatu, siue ex humore sit, censeo proculdubio maiorem prędictorũ dolorum partem proficisci, cuius ẽt ediscere prouidentiam conuenit.

Sunt quidẽ hi affectus talis naturæ, quòd sua sponte sese facilè ostendunt. Sic enim omnibus simul hoc est cõe, vt menses ex toto auferri, vel sensibiliter imminui, aut aliter vitiari, & subinde infimam ventris regionẽ nõ leui murmurio habeant affici: quod ostẽdunt grauiora accidentia, quæ mẽsibus instãtibus, fluẽtibus, vel nuper egressis succrescũt: pſertim si imminuta fuit facta purgatio. Qđ facilè innotescet ex dolore vteri, lũborũ grauitate, ac deniq; ex alijs signis, quæ antehabitis cap. retulimus: quæ sanè oĩa attestantur, vterũ esse illorũ malorũ potissimã causam. Flatũ tamẽ, aut vitiosum copiosumvè, sanguinẽ esse eò cognosces, ꝙ flatus citra grauitatẽ, cũ tensione tamẽ, dolorẽ efficit: at humor cũ grauitate, erosione & acrimonia dolores inducit. Qđ si humor terrestris crassusve, aut melancholicus extiterit, veluti cõfringi dolore corpus & ossa vidẽtur: (quibus
C haud difficulter causam distingues in hoc malo; si diligenti cõsideratione q̃ diximus, expenderis: nã habitum iã cõtraxisse & factum fuisse reumaticum affectum cõperies) tum ex diuturnitate, tum verò quia præmissa adhuc cõueniẽti curatione facillimè reuertitur affectio, aut ipsi minime cedit. Itẽ siccũ fuisse habitũ, ex vnitate, accidẽtiũ præstantia atque fixione: humidum ex diuersitate partiũ q̃ afficiũtur, & mille fluxionũ generibus præmũtur, vel ex mõstruosa halitus natura proficiscente, ob varietatẽ accidentiũ & dolorũ, quorũ neutrũ alteri respõdet. Tã frequenter hec vitia virginibus ac reliquis omnibus accidere cõspicimus, vt necesũ sit prẹstò illis esse auxilijs, si velimus eas à frequẽtissimis doloribus, & nos ab importunissimis querimonijs eruere. Quamobrẽ primò ĩ curatione expẽdere oportet, sint ne humores an flatus, q affectũ cõcitãt: qđ ex doloris perstãtia, aut subita mutatione facilè interstingues. Quippe dum flatus mali causa ẽ, vniuersã eius curãdi rõnẽ, vtero pſtabis, frictionibus toti corpori adhibitis,, & præcipuè parti dolẽti, inunctionibus ẽt vnguentis, & alijs pſidijs,

Signa.

Curandi ratio.

quę flatus discutiẽdi vim obtineant, quales nũc fiunt ex balsamo, ex oleo sãcto, A
cinnamomi, de spico, de rore marino, cõferũt theraicę inunctiones, vel emplastrũ aliqđ cõfectũ ex gummi thecamacha vel carãna, thure & myrrha cũ modico succo angelicæ, sic & potus ex decocto herbarũ calidarũ & quas carminatiuas appellant, & suffumigia & alia eius naturæ. Itẽ è regione uenæ uel arteriæ, q̃ magis dolet, summopere confert appositum cerotum ex caranna & aliquo ex prædictis oleis confectum: qđ temporibus adhibitum scimus nõ parui esse momenti, nisi malũ ita parte dolente inueteratum fuerit, ut ex habitu pars ipsa etiã aliquid paruum generet, qđ deinceps à quauis occasione in graues dolores cõmigret. Quo tpe præmissa uteri prouidentia (quam mox referam) paulatim particulam purgare & corroborare cõueniet ijs, quę cap. de purgatione particulari, & de corroborãtibus auxilijs lib. de indic. & hoc etiã opere cap. de epilepsia diximus. Vterũ itaq; respicere oportet, in cuius curatione à sanguinis missione auspicandũ est, sed ut plurimũ uenis tali inscissis, extractoq; sufficienter sanguine, verùm in hac cã parcius q̃ in alia. Quo facto, uterum inungere conuenit ijs, q̃ flatum discutiant, oleis, unguentis, fomentis, & emplastris pro matrice, cap. B
de uteri suffocatione scriptis: quem quoq; usum præstant cucurbitæ umbilico frequenter appositæ. In quo sanè affectu non minus pessarijs utaris, quã in alijs hucusq; dictis. Sed in huius affectus curatione nõ minorẽ sanitatis partẽ reperies in clysteriũ usu: quos carminandi flatus ac purgandi uteri gratia, cõpones. In quibus itẽ affectibus purgationes ex mercuriali plurimũ prodesse constat: cõfert item crura abluere, ac in aquam calidã sæpe immergere pedes. Prasunt itẽ & balnea sulphurea uel ex dulci aqua calida. Ex aliq̃n ex usu est decocto ligni guaiaci, spartę parellæ uel radicis chinę sudare. Sed utilius longè est, omni arte menses euocare, vt suo loco abunde diximus. At uerò flatus & à parte & ab utero facilius & tutiùs, q̃ quouis alio p̃sidio, moderato exercitio auferes. Quòd si humorẽ ab vtero ad caput, uel quãuis aliã corporis particulã regurgitasse cognoueris (qđ ex grauitate & signis plenitudinis in eadẽ parte vel in toto facilè deprehendes) potissima curãdi rõ erit, sanguinis detractio ex altero, aut vtroq; brachio, vel scissa iecoris vena in dextra manu. Tpe tñ quo prorumpere mẽses solent, uel si prodierint, sed diminutè: iterum sanguinẽ fundes ex uenis tali. Cæ C
terũ in hoc affectu retrahere deriuare & euacuare per infimas partes, necessum est, ante quidem q̃ plenitudo uteri in totum corpns commigret, nisi dolores in cruribus steterint, quo tpe rarò & maxima cum præmeditatione, uel nunquam sanguinem ex talo fundes. Quo facto, humoris ideam ac naturam inspicies, ac si melancholici sanguinis abundantia caput uel corpus dolere compereris, nullũ medicamẽtũ eligens ita efficax adhibere poteris, q̃ hirudines hemorrhoidibus affigere, q̃ melancholicum sanguinem alliciant. Quippe inter oẽs sanguinis detractiones, hoc hẽt proprium ea, q̃ per hirudines fit, ut more eligentis medicamenti humorem melancholicum seligat, simulq; plenitudinem demat venarum illarum situ & commoditate, atque natura sanguinis contenti. Quamobrem sanguine hac lege misso, si qd humoris melancholici supererit, paulatinis purgationibus minues, ut cap. de virg. & vidu. melanch. dictũ est. Hoc tñ unum adseruabis in huius mali purgationibus, q̧ si in toto corpore dolores fuerint, plena omnino purgatione uteris: p̃serum si humores biliosi ac tenues fuerint:
paulatina

A paulatina verò & per interualla, si fixi ac permanentes in aliquo loco steterint, donec vitiosam plenitudinẽ depositam fuisse constet: potissimum quidem, si humores crassi, viscosi & tenaces sunt. Deinceps quidem introductam in partẽ dolentem distemperiem corriges, roborabisq́, membrum ipsum: adeò enim variæ & omnigenæ naturæ halitus esse solent, vt modò frigidam, modo verò calidam & humidam, & q̃nq; siccam distemperiem in parte generent. Sic profectò iuxta cuiusq; conditionem calida, aut frigida adhibebis, sed prosunt frequentius calida, quò fit, vt ea, quæ superiùs flatibus discutiendis idonea esse diximus, his quoque doloribus proficua esse comperiamus: velut sunt inunctiones, emplastra ex gummi thecamacha, & caranna, balsamo, ac oleis calidis, quę retulimus. Prosunt & leues frictiones, moderatum continuumq; exercitium, & tandem balnea ex sulphure, præsertim si in tumore pars dolore affecta attollatur. Verùm, quia millies in hoc opere ea, quæ vtero mandáti, & membro cuiuis ab eo recipienti, prodesse possunt, dicta sunt, eò quidem in hoc cap. silentio prætermitto: nam facillima sunt, si quis exactè legat, quæ hucusq; diximus.

B Verùm si habitualem distemperiem caput contraxisse comperias, eamq́: siccam esse scias, expende nullis vacuationibus esse vtendum, sed omni arte caput humectabis, tam balneis quam fotibus & aliis linimentis, quæ ex oleo seminum melonum & cucurbitarum fieri possunt, & ex mucilaginibus, & aliis quæ hecticis corporibus prodesse scimus, quæ ob id hac in parte subticeo. Qđ si reumatica facta sit affectio, mihi non est dubiũ, quin velut morbus gallicus curari desideret, sudorificis & syrupis ex ligno guayaco confectis, & tandem aliis vacuationũ generibus quę huic vsui proficua fore scimus. At si eandẽ reumaticã affectionem nõ ex in temperamento habitualiter humido, seu ex partis alicuius vel totius corporis imbecillitate, proficisci cõperiamus, ita vt vel pars susceptet præ impotentia, vel aliis trãsmittat quod crudũ vel praue alteratũ cõficit, tunc proculdubio roborantibus potiùs agendũ est, quã vllo vacuantiũ genere, si Gal. credimus. lib. de sang. missione, qui tñ parcã sanguinis detractionẽ concedit, vel leuem purgationẽ: cũ hoc tñ quia id qđ indies aggregatur, credẽdũ est futurũ esse affectionũ multarũ causã, vacuatione aliqua paulatina & quę

C diu facta prodesse possit rẽ agere oportet. Qđ fit vt dum caput malum habitum contraxerit, ex vsu fit, fontanellam in brachiis aperire, sicut dũ vterus per trãsmissionem in caput mandat, easdem cruribus affixere, præsentaneũ & vltimũ auxiliũ existit. Si tamen dolor alicui parti fixus sit vel irradiationis modo caput infestet, experimento fidissimo compertum habeo, ferro candenti partem illam leui vlcere vrere, idq; maximè si pericraneum dolere nobis compertum sit, quippe hoc auxilio facillimè cedere constat, quod multis aliis non cessit.

De pruritu & furore vteri, ac de symptomate turpitudinis. Cap. 10.

INTER eos affectus, quos vterum pati scimus, quatenus pars simplex & similaris est, primũ obtinet locũ distẽperies, ea præsertim, quæ peculiarẽ quendam affectũ sibi vẽdicat ac efficit: eumq; quodammodo medium inter vteri affectus ipsi pertinẽtes, vt simplex pars est, & inter eos, qui eidẽ referũtur, vt membrũ agit organicum. Talis proculdubio est vterinus furor cuius natura partim pertinet ad naturalem vteri appetitum ex vitiato tẽpe-

ramento læsum, partim verò ad cerebrũ ipsum, qđ vterus in cõsort ũ quoq; allicit. Est itaq; vterinus furor (vt ab ipso initio sumã, nã eo exposito reliquæ ei psimiles affectiones innotescent facilè) immodicũ & effrene coeundi desiderium adeò validũ & inextinguibile, vt in furoré, & deliramentũ cõmigrare fœmina videat ob excedenté nimis & insatiabilé appetitũ. In quo affectu cõsiderare in primis oportet, qualis morbus vigeat, q̃ symptomata insint, & à q̃bus prodeant causis. Morbũ itaq; Aetius calidã vteri distéperié iure optimo cẽset, q̃ ego existimo nõ qualécunq; esse, sed excedenté. & ferè habitualé, & cũ hoc malignã, qđ ex verbis eiusdé autoris facilè ét colliges. Quã quidé distemperié in ea parte residere est cõiectandũ, in qua maximè appetitus viget, instar priapismi in viris. Nã licèt tota vteri substantia naturalé habeat attrahendi semen appetitũ, testes tñ ipsius, & partes sibi ꝓximas, ac deniq; vniuersum vteri collũ, & potissime ei⁹ osculũ appetitu coeũdi pollere, ac eo delectari certũ est: quas partes calore maximo vigere in hoc affectu subinde oportet. Ex quo sanè intéperamento p̄dictis partibus radicato, prodit immoderantia appetitus, veluti in ore ventriculi ex calore sitis, & ex frigore fames ꝓficisci fert. Cũ enim naturalis appetitus insurgat mediante calore moderato, ita quoq; crescit idé appetitus ad pensum caloris adaucti, sed nõ cuiuscunq;, nisi eius tantũ, q̃ p̄ter id, ꝙ naturæ modũ excedat, cõnaturalis ét factus sit, & more naturalis appetitũ quoq; efficiat. Quippe vti fames canina, aut sitis insatiabilis fiũt in ore ventriculi; ita & in partibus vteri ob p̄dictã causam coeundi desideriũ implacabile insurgit, q̃ nullo coitu sedatur, neq; quiescit, iuuante hãc actioné certo quodã humiditatis modo simul cũ calore p̄dicto, vt à febrili calore dissidere constet. Cui ét adiũgit (vt integra subsit huius affectus natura) rectricum cerebri potentiarum error, proficiscens quidé ex halitibus ab exusto semine menstruo prodeuntibus, qui dum caput ascédunt, furorem in mente concitant, & irrationalem hunc appetitum: quamobrem vterinum furorem huiusmodi affectum medici appellarunt. A B

Huic profectò quàm simillimas nõ paucas reperies in fœminis affectiones, quarum ét antiqui autores meminerunt. Inuenies quidem satyriasi persimilem affectum, quem in viris quoq; priapismum appellant: est etenim coeundi insatiabile desiderium cũ maximo pudendarũ partiũ tumore ac dolore. Verùm inter alias differentias, quibus satyriasin à priapismo differre scimus, ea potissima est ꝙ in satyriasi colis non inuitus & flatulento spiritu, q̃ eius arterias neruumque fistulosum abundè repleat sed ex lasciua quadã libidinis tentigine irritatur: quod in fœminis quam rarissimè accidit: atq; id ex salso, vt in viris etiam, humore, vel acri affluente contrahitur. ob quem adeò magnũ in genitali pruritum doloremq; sentiunt vt manum locis naturalibus cõtinuò admoueant, & in genti veneris desiderio contabescant. Sed affectus hi ab vteri furore euidenter dissident, ꝙ in hoc sola distemperies appetitũ excitet cũ leui acrium humorum affluxu: at in satyriasi & priapismo, ex plenitudine humorũ ac flatuum adeo tument partes, vt tentiginé & conuulsioné pati videantur: licèt satyriasis ex appetitu, priapismus verò ex vitio arteriæ potius & cauitatũ, principiũ sortiatur. Ex quo sequitur, cruciari fœminas sic affectas pruritu ac doloribus maximis, ét si quodammodo delectari videantur, veluti in furore contingit. Areteus tñ censet, veram satyriasim fœminas non obtinere, qđ ego etiam verum esse arbitror, C

sed

A sed illi aliqd psimile eis accidere, vt cũ pdictæ partes adeo turgent, crescunt, &
rigent, ꝙ extra pminere videant. Qué proculdubio affectũ censeo ab antiquio
ribus nymphotomiã appellari: affectioné quidé, virorũ satyriasi psimilem, licèt
nymphotomia nõ sit affectus nomé re vera, sed curationis affectus manuali in-
cisione facte: cũ hoc tñ Moschio Græcus hoc nomen p affectu vsurpat, forsan,
vt separet affectũ à nympha, q̃ partis affectæ nomenclatura est. Nã vt satyriasis
à Satyris, quos poetæ fingunt, appellata est: ita prorsus & nymphotomiá in fœ-
minis à nymphis dictã existimo. Apud anatomicos.n. nymphę appellantur par
tes q̃dam carnosæ, q̃ gallorũ cristis psimiles existentes, ppe os vteri in eius cer
uice astant: quas poetæ referebant p saltus & nemora satyros quærere. In q̃bus
proculdubio venereorum delitias cõstare, ac turgere magis asserunt: licèt Gal.
li.5. de vsu part. pdictã nymphã ad os vteri tutandum fabrefactã à natura dixe-
rit. Cũ hoc tñ vtrunq; vsum obtinere scimus. Quas partes dum eo crescunt, ꝙ
prominere, & extra pelli videant, huiusmodi nymphotomiã efficere existimo:
q̃ affectioné antiqui parte pminente rescissa, citra distinctioné curabát, sed fal
B lunt longè iudicio nostro: nã caro illa nõ crescit ex addita carne semp, sed ex
humore; & ob id scindere alienũ vr̃ à curandi rõne, nisi cũ vitium in magnitu-
dine partis pter modũ consisterit. Hunc affectũ multi symptoma turpitudinis
appellarunt: cuius ét noĩs aliã affectioné refert Areteus, q̃ nymphem appellat,
alterius quidé partis morbũ, nã substantia q̃dam est musculosa, aut pelliculo-
sa, supra alarum pudendi cõmissurá sita; quo loco vrinarius meatus existit. Quã
in quibusdã fœminis refert ad tantã magnitudiné crescere, vt deformitatem ac
pudoré inducat: eamq; ét ex contactu vestium, & ex appetitu tantùm erigi, vt
ad veneré & coitũ fœminas sic affectas turgere maximè efficiat. Ob id quidem
antequã crescat, scindi iubet idé autor, & hanc eandé particulam arbitror, anti-
quos rescindendũ fore, censuisse, & nõ aliã nymphotomiam appellatam. Ego
aũt hanc affectioné eam esse censeo, in qua Medici fœminas in viros migrare
existimant: licèt aliter id malum ét (vt multi fabulantur) fieri possit. Quas profe
ctò affectiones potius ad vteri prolapsioné, quam ad aliud mali genus ego re-
ducerẽ, ét si barba fœminis plerunq; adnascatur, summũ alioqui caloris effer-
C uescentis, & intépestiuæ mésiũ suppressionis indicium. Inquit.n. Hipp. li.6. po
pu. par.6. In abderis Phaëthusa Pytheæ vxor priore quidé tẽpore fœcũda erat,
cùm aũt maritus ipsius in exilium abijsset, menses multo tépore suppressi sunt,
posteà dolores & rubores ad articulos oborti sunt: hæc aũt vbi cõtigissent, &
corpus virile factũ est, & hyrsuta penitus euasit, & barbã produxit, & vox aspe
ra facta est. Refert ét idé autor de Gorgipi vxore in thaso, eundem successum.
Cuius rei non leuia reperiuntur apud antiquos & prestãtissimos viros testimo
nia, q̃ ob rõnem à me adductam consultò prætereò. Quòd si quis contrariũ cre
dere voluerit, non ueto: siquidem in annalibus Licinio, Crasso, Cassio, Lõgino,
cõsulibus. Casini puerum ex virgine sub parẽtibus effectũ, in desertáq; haruspi
cum iussu insulã delatum, dignissimos auctores lectitasse cõpertum est. Atqui
Lucinus, Mucianus, Argis visum à se Aristonté, cui Arestusę nomé prius fuisset,
nupsisse ét, num mox, & barbam, & virilitatem superuenisse, vxoremq; faustè
duxisse prodidit. Eiusdé sortis, & Smyrnæ puerum sese nouisse refert. Quin ét
illud satis mirari nequeo, quod Plinius in Africa in maré cõmutatum, q̃ pridie

fœmella

Nymphotomia

fœmella fuerat, nuptiarũ die Lucium, Cossitium, Trisditanum ciuem vidisse se affirmat. Sed missa hæc facio; & ad institutum redeo. Põt itaq; nymphea Arethei turpitudinis quoq; symptoma appellari, sed differt profectò ab alia nympha, seu nymphotomia perperã appellata, loco & vehemẽtia symptomatis: vtraque tñ differt ab vterino furore, quia in ipso solùm tum ẽt naturali mõ genitalia nõ prominent, neq; erecta crescunt, vt in prædictis duabus dictũ est. Sed differt ẽt vterinus furor à satyriasi, q in hac partes internæ, vt q̃ ex humore turgeant, semper cũ delectatione doleant, quia seminis flatus & humoris nõ parua portio affluit, & nõ expurgatur, & frictione ac scalptione maior decumbit vteri verò furore partes nõ dolent, quod in ea nymphotomia, q̃ ex vbertate flatus, seminis & caloris prodit, solet cõtingere, ẽt si promineant pudendæ partes: nã more erectionis naturalis, pudẽdi virilis partes illæ extẽduntur & prominẽt. Quippe quibusdã fœminis frequentissimũ est hoc symptoma, præsertim cũ diu à viris abstinuerint, & ob aliquã occasionem hoc affectu tẽtantur: satyriasis enim si qñ accidit, semper fœminis præter naturã existit. Est & alia affectionis natura prædictis simillima, quã matricis feruorẽ antiqui appellarunt: qñ nimirum vniuersa vteri substantia & totũ subinde corpus eisdem affectionibus premuntur, quibus pudendas partes in vteri feruore ac satyriasi affici diximus. Tunc enim cũ dolore & lumborũ grauitate, horripilatione, fastidio & vrinæ, aut excrementorũ alui suppressione, fœmina turget ad coitum, quem summopere desiderat, sed ob dolores & accidentia pertimescit valde. Huic quoq; affectioni reduces pudẽdi pruritũ, licèt ad sensum tactus potius reduci posse videatur: nã raro absq; coeũdi desiderio accidere existimamus: quapropter ad turpitudinis symptoma potius referendum esse cẽsui. Est.n. pruritus vteri stimulus quidã scalpẽdi seu confricandi partes pudendas, ex quo prodit, partẽ ad coeundi appetitũ gliscere, q ex prædicta perfrictione humores & calor ad partem magis euocentur, ac seminis receptacula & semẽ ipsum vehemẽtius moueantur. Quò fit, vt licet affectio ex pruritu incipiat, facilè subinde & frequenter in prædictũ symptoma degeneret, ita vt coeundi appetitus adeò crescat, qđ satiari minimè possit, sed turgens & in verecunda turpiter se degat fœmina: q̃ proculdubio causa me compulit hoc accidens ad turpitudinis symptoma reducere: licèt hoc turpitudinis symptoma ob aliã causã sic fuerit appellatũ. Hẽt quidem vteri pruritus tãquam peculiarẽ causam, humores biliosos, acres, salsos, nitrosos & adustos, qui ad vteri collũ & partes pudendas confluentes prædictũ calorẽ & pruritum excitant.

Causa. Affectiones verò, quas hoc cap. disputandas suscepimus, causas habent, quæ distemperiẽ calidã natæ sunt excitare, eas potissimum, quę calorem ferè factum ac naturali per similem efficere possunt. Diximus naturali persimilẽ, quatenus ad stabilitatem pertinet, nõ quidem quantum ad conditionem & qualitates, q efficaciorem & acriorem esse necessum sit. Hũc sanè calorem efficit semen genitale in propriis locis copiosum, calidum vel corruptũ existens: nam dũ in aliã qualitatẽ mutatur, alia & longè diuersa parit accidentia. Verò furorem efficiat, leuis mordacitatis participes esse, opus est, vt acrimonia illa naturali simillima (licèt adauctior sit) appetitũ excitet ingẽtẽ & pręter naturã, qualis causa existit. Præstat his causis principiũ naturalis fœminarum temperies calida & humida, cæterũ humiditate acri & biliosa, qualẽ nigrioris coloris virgines obtinere solent,

A lent, quas ſalaces & laſciuas eſſe comperimus: item iuuenilis ætas, vita otioſa loquelis & inſpectionibus laſciuis plena: ciborũ vitioſorum, eorum præſertim q́ ſemen vberius gignunt, vſus; & oĩa deniq;, quæ aut ſemen augent, calfaciunt, irritant vel putridum efficiunt. Prodit quoq; ex ſemine ſic affecto ad ferinum appetitum cauſa: nam vt Aetius optimè aduertit, per ſpinalem medullam & vaſa ad cerebrum pertingentia, ab exuſto ſemine aliquid aſcendit, quod in furoré fœminam agere, natum eſt. Sed cùm vterinus is furor aliquando cum deſipientia, aliqñ citra ipſam, cum ſola videlicet impudentia, aut cum pudore ſuccreſcat: ideò cuiuſque cauſam conſiderare oportebit. Fieri etenim cum deſipientia appetitum hunc effrenem ex putrido halitu à ſemine putrido elato, iam diximus: at fieri citra deſipientiam, ex ſolo ſemine excalfacto contingit: ex quo pudicæ fœminæ id accidens etiam perſentiſcunt, ſed proferre præ pudore non audent, quin potius præ appetitu contabeſcunt ſemine excalfacto corpus exſiccãte. Prædictum quidem appetitum creſcere cum impudentia & audacia, quæ fęmineum pudorem præſertim virgineum excedat, arbitror fieri ex connaturali
B vteri ipſius & totius corporis calido intemperamento, ex quo ad tantam feritatem aguntur fœminæ, vt omnibus poſthabis, virum non ſolùm appetere, verùm ſectari publicè audeant.

Signa harum affectionum, niſi pudore fœmineo occultétur, manifeſta admodùm ſunt: nã in oĩbus alijs uteri affectibus fœminæ uel mutæ, uel taciturnę vel mœſtæ exiſtunt: in his verò cõtra, garrulæ, iracũdæ, inquietæ, nihilq́; aliud imaginantes aut loquentes, q̃ de virorum conſortio, de coitu & alijs rebus inhoneſtis & laſciuis, quibus perpetuò delectantur. Quòd ſi pudore impeditæ hm̃oi furorem cohibeant, gaudent tñ his rebus auditis, & alijs, quæ inhoneſtæ ſunt, ac veluti ſopitæ pendent ab ore narrantis, & licèt ipſæ nihil loquantur, cũ hoc tñ gaudent, præſertim ſi impudicus & occultus tactus accedat, quem uel cum pudore admittunt, uel non fugiunt, turgentq́; eo tempore pudendæ partes, & ex tactu delectatione maxima afficiuntur. Noſces tñ à putrido ſemine affectũ proficiſci, ex deſipientia & inquietudine: ab eodem excalfacto, à geſtu & vultu uiris grato & amico: ex connaturali temperamento, ab impudentia, & inſolita au- *Signa.*
C dacia ad laſciuos actus, quos anteà præ pueritia non guſtauerat.

Conſtitues curandi rõnem magna diligẽtia: nam præter id, ꝙ hę affectiones: inhoneſtæ, indecẽtes ac turpes ſunt, maiorum accidentium præludium exiſtũt & cauſa. Sic profectò, ſi cognoueris prædictis ſignis fœminã calido ſemine abũdare, uitæ inſtitutum omninò mutabis, uictu tenui, parcoq́, pauci nutrimenti & frigido exhibito. Ieiuniũ enim & abſtinẽtiam imperare neceſſum eſt, non ſolũ a cibis & potu uini, verũ & a loquelis & inſpectionibus impudicis. Lũbos itẽ fœminæ cinges plumbea lamina, & potũ aquæ copioſiorẽ exhibe, idq́; paulatim facito: in mutationibus.n. ſubitis, qđ ſua ſponte ſalubre foret, morboſum efficitur. Sic profectò plures cùm ſe hoc uitio tẽtari perſentiunt, ex inordinata & inconſiderata abſtinẽtia in grauiora mala dilabũtur hoc ſymptomate minimè curato. Quamobrẽ paulatim ac ſenſim natiuũ habitũ & intemperamentũ mutare oportebit, ut citra ſenſibile damnũ curationis finem conſequaris. In qua ſanè re fœminam decet, ſe ieiunijs & orationibus dare, ſolitudini, aut cõſortio sãcto & honeſto, a quo uirtutum ac temperantiæ exẽplum diſcat, & tandẽ omni- *Curandi ratio.*

bus

bus modis carnẽ macerare oportebit,ſanguinẽ minuere & attemperare,vt tẽpe- A
perato ac diminuto ſemine,affectio ſua ſpõte quieſcat. Victũ aũt frigidum hac in parte ſcribere tãquam notum & importunum nolui:nemo.n.tam inſanæ mẽtis eſt,qui corpus oĩbus modis inanire neſciat,& uictũ refrigerãtẽ porrigere,ac oẽm verborum conſortijq; luxum circuncidere. Quod ſi uel ex uictu uel laborioſo partu,uel aliqua alia cã, quæ extrinſecus uel intrinſecus pudendarũ partium ac totius corporis calorem augere nata ſit,affectio hæc ſuboriatur: verendum non eſt,omni arte corpus refrigerare. Primò quidem ſi bilioſus redundauerit humor, ſyrupis ipſum præparabis & cholagogis pharmacis expurgabis. Verũ ſi citra humoris affluxum aut ubertatem diſtemperies ſola uigeat, apozematis,clyſteribus,balneis aquæ dulcis,fomẽtis ex eadẽ,& decocto herbarũ frigidarum,pudendi calorẽ vel totius corporis mitigabis, ſicut largioribus aquæ potibus:item ſanguine pauco per interualla ex talo vel dextra ſaluatella extracto.Id ẽt beneficium præſtabis inunctionibus dorſo adhibitis ex vnguẽto roſaceo, ex refrigerãte Gal.ex vnguẽto cucurbitarũ ſuperpoſitis folijs plantaginis, violarũ & ſalicis, ac reliquis,q̃ refrigerãdi virtutẽ obtineant. Cauens ne ea vtero adhibeas, ne uel menſtrua plus iuſto ſupprimantur, uel in aliud malum ex B
nimia frigiditate uterus decidat: ſatius enim eſt humores & totum corpus perfrigerare, ut inde ſumpto principio uterus, pudendæve partes refrigerentur, quàm vtero ipſo frigidiore facto, fœminam in grauius malum deferre.

Cuius rei copioſiorẽ tractationẽ reperies c. de utero ſcirrho.

At ſi ex corrupto ſemine appetitus is inſatiabilis ac delirus inſurgat, eo tpe,licẽt fœmina deſipiat,omnis diligẽtia,omniſq; cura vtero adhibẽda eſt. Primùm enim ſanguinẽ minues ex brachijs,mox ex talo:nã ſi ita feceris,& habitũ refrigerabis,corpus minues, & ſi q̃d in vteri uaſis corruptũ immoratur, uena ſciſſa facilè educitur.Quo facto,feruor ocyſſimè extinguitur,p̃ſertim ſi uitæ inſtitutũ accedat,pauci,frigidi & tenuioris nutrimẽti:ieiuniũ itẽ,ſolitudo, aer frigidus, ſolium frigidum,quo decũbat, aqua frigida irroratum. Vtatur quoq; fœmina ſic affecta lactucis,ſcariolis,cucurbitis, & alijs, q̃ ſanguinẽ minuere & refrigerare nata ſunt.Inter quæ ad geniture effluuia & aduerſus ueneris ludibria in ſõnis & vigilia,ſemẽ lactucæ plurimũ ualere ſcribunt multi: ſicut de roſa hortẽſi rubra ſaccharo cõdita ẽt fertur: cui malo non minus portulaca manſa & comeſta remedio eſſe ſolet, ſicut melonum frequentior uſus. Quibus factis,corpus à C
bilioſis humoribus ac recremẽtis & à ſalſa pituita bis aut ſemel purgabis, deinceps tñ dorſum & lumbos frigidis aſperginibus & unguẽtis refrigerabis. Fomenta item aquæ dulcis tepidæ primũ,deinde frigidæ pudibũdis partibus adhibebis:poſt hæc aũt aquæ dulcis balneis uteris. Adhibet Aetius utero,ſi ex ſemine corrupto affectio p̃deat,ceratũ ex cardamono & nitro,tu uerò ſimul eis utitur, q̃ ſuperius cap. de ſuffocatione diximus ſemini extrahẽdo & imminuendo eſſe proficua.Sic per os ea,q̃ ſemen minuant,ac refrigerent,adhibeto,donec affectionẽ quieuiſſe uideas:nam ſi ex ſemine corrupto uitiũ prodeat,haud aliter, q̃ epilepſia ex utero prodiens,curationem deſiderat. Qua itẽ rõne prodeſt mercurialis lumbis & dorſo applicita,aut lenticula paluſtris cum eadem mercuriali pectini appoſita:ceruſa etiã cũ aqua trita uel ſuccus lenticulæ paluſtris,cucurbitarũ & eadẽ ceruſa:peſſus ex ſucco plantaginis & portulacę, uel lamina plũbea lumbis adhibita. Sed inter oĩa auxilia primas tenet ad ſeminis excretionẽ

& attem-

A & attemperamentum balneum aquæ dulcis, aqua ad umbilicum vsq; pertingē te, perfricatis leuiter vteri partibus longè à pudendis, ut aquæ tepore pars attē peretur, & madore laxior fiat, decidatq; sua sponte seminale excrementum: cauendum tamen est, ne titillationem moueas, ac pruritum, id enim minimè licèt, sed solum quantum aquæ tepor laxauerit, ita ut manus nil aliud præstet, q̃ leuem aquæ subingressum ad penitiores partes, quòd tantùm aqua operetur, quantum aliud auxilium ex ijs, quæ semen expurgant.

Pruritus verò ac turpitudinis affectio, curandi rationē à sanguinis detractione anspicatam desiderant, nisi quid peculiare obstiterit: initium tamen sumes à basilica dextri lateris, mox ad tali uenas deuenies, tandem in processu temporis ex saluatella dextra sanguinem fundes. At sanguine misso humectantem, & refrigerantem uictum ac potum instituens: præsertim si cibis addideris succum portulacæ, aut decoctum eius, & agnicasti. Posteà insuper syrupis, & apozematis uteris frigidis, quibus addes, quæ acrimoniam retundant, velut est hordei B cremor, amylum, mucilago psyllij, vel seminis citoniorũ, maluarum, & altheæ cum syrupo papaueris, & semine eius, & agnicasti, ac nenupharis, uel decocto eorum. Idem præstat syrupus uiolarum, uel de portulaca cum aqua lactis, aut hordei, uel succus foliorum salicis cũ aqua portulacæ, & sacchato. Quibus pręmissis, ad humorum purgationem accedes, quam facito rhabarbari infuso ex aqua lactis, uel portulacæ cum syrupo ex infusionibus rosarum, aut uiolarum, manna, & frequenti cassiæ fistulæ usu cum decocto hordei, vel aqua cichorij. Quo facto pro succi redundantis copia, & natura, partes pudendas aqua tepida frequenter abluere oportet, quod pręsentaneum esse auxilium arbitror. Cōuenit quoq; balneis aquæ dulcis totum corpus committere, ac per interualla paulatim purgare. Pręterea, dorsum unguentis rosaceo, uel refrigerante inungere proficuum est, sicut refrigerare lamina plũbea, & clysmatis refrigerātibus uti, cum fœmina dormitura est. Interim etiam, in uterum infundere oportet decoctum florum salicis, & lentium sine cortice cũ trochiscis de camphora, uel collirio elbo Rasis, quod dissolues in lachryma uitis, uel eandem lachrymam solũ C infundes: est autem lachryma id, quod uitibus amputatis instillat. Prodest non minus decoctum foliorum oliuę, & radicis lapati. Ablues quoque vterũ, & pudendum lauacro, quod recipit lactis ℥.iiij. aquę marinę ℥. ij. mellis ℥.j. confert, & lac ipsum, uel acacię succus, aut lentisci, aut granati, uel foliorum uiolę: item malum granatum aqua portulacæ incoctum, & cataplasmatis forma impositũ cum succo aristolochię, & decoctum ex omnibus his factum, quo pudendas partes abluere est opus. Quod si hoc minime profuisse constet, doloresque, & symptomata cessent, signum erit euidens deformitatem illam ex carne crescente fieri potius quàm ex affluente humore: quo tempore ad scissionem illius partis ueniendum erit, ut Aetius optimè scripsit.

De vteri procidentia. Cap. II. A

ORBOS quoq; in situ vterũ pati, & mille modis à sua sede dimoueri diuturna obseruatione cõperimus, non minus q̃ quęuis alia particula, quę aut alijs alligatur, aut in aliarum medio sita est, nulli alteri continua, licèt multis contigua existat. Mouetur itaq; vterus, & à propria sede prolabi videtur in omnẽ situs dimensionem: sursum quidem, vt in vteri suffocatione dictum est: ad latera: antrorsum & retrorsum: & vltimò deorsum prolabitur, ita vt extra promineat factus strutij camelli ouo persimilis. Quas vitiati situs differentias in duo tantùm capita diuidere est in animo, atq; in hoc primo solũ eius meminero mutationis, quæ deorsum vergit, & foris pendet: aliarum verò seq. cap. nam diuersas habent à prædictis causas, & diuersam longè curationẽ exquirunt. Quum igitur vteri corpus per fœminæ pudendum erumpit, & pendẽs prædicta figura affectum fuerit: vteri procidentia appellatur. Quem situm non adipiscitur vterus, ꝙ ex toto (vt Aetius quibusdam vitio uertit) à ligamentis solutus procidat, sed quia ligamentis laxioribus factis, facilè sua sponte labi vsq; ad illam partem permittitur. Inquit enim Hip. lib. de natura mul. Si vteri in loco non manserint, quò prolapsi fuerint, dolores exhibent, & incõspicui fiunt. Quando verò imminent velut sedes prolapsa, & cùm quidem supina decubuerit, in loco manent, cum autem surrexerit, aut se inclinauerit, aut aliàs se cõmouerit, exeũt. Cuius doctrinæ gratia expendere oportet, vterum vinculis vndiq; alligatum esse, ante nimirum, retro, supernè, infernè, dextrà, sinistrà, obliquè ad colla, & inguina, ossi pubis, ilio, & sacro, per tunicam à peritonæo dextra, & sinistra parte quoq; connexũ: magnis vasis per arterias, & venas, p̃sertim spermaticas, & apophysim peritonæi, spinali medullæ per neruos, recto intestino ꝑ fibras quasdam tenues, vesicæ per alias, sed plures, & laxiores, ossi pubis, ꝑ vincula laxa. Quibus sic premissis, in memoriam reuocare oportet Platonis fragmẽtum de motu animali, vtero adscripto, quem tan q̃ animal vorax moueri putat in omnem situs dimensionem. Scimus tamen, vterum naturaliter, vt semẽ excipiat, hiare, & naturaliter quoq; ipso suscepto constringi: sursum ẽt moueri, nõ tamen sponte, sed vasis plenis reuelli, ac inflari, vt in suffocatione diximus. Cõtorqueri similiter interdum assolet ob abscessum, vel inflammationẽ, vel vim aliquam illatam, vt post partum quibusdam fœminis accidere cõperimus. Deorsum autem mouetur, vel (vt rectius loquar) procidit, cum peritonæũ, ac vincula à peritonæo, vel quæ ad dorsum tendunt, laxantur, vel rũpuntur, vel fundum vteri inuertitur, vt extra pudendum prolabatur. Sunt igitur tres affectus vteri præcipui ex deprauato motu, vnde varia admirandaq; symptomata subsequuntur, suffocatio, contorsio, & procidentia: cęterum de procidentia mens est hac in parte tantum agere. Cuius nomine ẽt intelligimus prominentiam vteri, cùm videlicet, ad alas vsq; pudendi sese vterus extendit, ac prominet, extra verò non pendet: quæ sanè duæ affectiones consimilem obtinent curãdi rationẽ. Verùm in hoc affectu iam constabit tres procidentiæ species reperiri: vnam, qñ collum in vuluam procidit: alteram verò, quando ipsius vteri fundum, ac totum corpus in collum excidit, & videtur velut glans viri rubens sese ostendẽs

Affectus natura' B C

in ore

A in ore pudendi cum conspicuo foramine: tertiam, quando membrana eius interna euersa, extra prominet, quo tempore rugosa apparet pars appendens, nõnumquã verò struthij camelli ouo persimilis. Atq; hæc est vera vteri procidentiæ ratio, quàm morbum in situ pertinere existimandum est.

Procidit quidem vterus à multis causis, vt Hipp. testatur lib. 2. de morb. mul. nã inquit. Porrò omnis occasio vteros propellere põt, si quid malè hẽant. Nã & à frigore pedũ ac lumborũ, & à saltatione, & terrore, & lignorũ sectione, & cursu ad accliuẽ ac decliuẽ locũ, & ab alijs multis propellunt. Sed his externis ꝑtermissis, prolabi contingit laxatis vinculis, quibus vterus alicui mẽbro adiungit, mouet, nutrit, idq; vel refrigerato vtero, aut collecta tum in corpore, tũ in acetabulis ipsis mucosa substãtia, vñ grauior factus in propria sede vinculis cõtineri nõ põt. Qđ vitiũ senibus subinde magis accidit, & ijs, q̃ ex instituto vitæ (quales sunt lotrices, mulierculæ) nudos diu in frigida pedes continent, aut in frigido lapide diutiùs sedent, vel aerẽ frigidiorem excipiunt, maximè in puer-

B perio aut menstruo fluente, qđ eo tpe vteri vtraq; pars magis hiet. Procidit quoque nõ minùs praua fœtus extractione, violenta secundinæ depulsione, spiritus cohibitione, immensi oneris sublatione, plaga, partuũ frequentia, animi affectibus, ꝑsertim ira tã vehementi, vt in peritonęũ aliqđ disrumpat, laxeturve aliqđ vinculorum ad ossa pubis. Arist. enim 7. de hist. animal. c. 2. scribit, quibusdam coeundi desiderio, aut longiore veneris abstinentia vterum excidisse. Ego autẽ existimo in viraginibus, & viro orbatis id accidere, in quibus non vteri fundũ sed collum tantùm prominet, ex quo viros fuisse factas multi autumant, vt ex Hipp. mente de Phaethusa superiùs retulimus: q̃ diximus, ad vteri procidentiã esse referendã. Cuius affectionis cãs lib. 2. popul. recenset aliter Hipp. dicẽs; Si extra pudendum os vterorum exciderit, vtpote ceruice vterorum prope pudendũ sita & ampla existẽte, fit aũt hoc magis sterilibus, cõtingitq; maximè ex defatigatione, cùm mulier laborauerit, & vteri calfacti fuerint, ac exsudarint, tunc euertitur os ipsorum p ceruicẽ, ut quod in humidiore ac lubriciore & calidiore sit loco, q̃ in priori tpe, & ubi hoc cõtingerit, ꝓcedunt uteri foras ad fri-

C gus, & osculũ ipsorum auersum prodit. Has quidem cãs ad vnguẽ tenere oportet, ut iuxta cuiusq; vim & naturã cuiq; auxiliũ peculiare, & ꝓficuum adhibere possis. Sed dimitto iñflãmationẽ aut solutã eius unitatẽ; nã alteri⁹ sũt cõsiderõnis.

Studebis plurimũ in dignoscẽdis principijs, ne ĩ hoc affectu decipiaris. Itaq; sãguis plurimus erũpit, deinde dolor magnus partiũ, q bus cõnectit̃ uterus, illũ nimirũ, lumborũ, ossis sacri, hypogastrij, & pudendi subsequitur. In quo grauitas & tumor oui forma, sed magnitudine uaria pro affectus uteri, & colli eius amplitudine uisui & tactui apparet. Stercus & urina sæpe supprimunt̃ à tumore uteri, rectũ intestinũ & uesicæ collũ cõprimẽte: febris interdũ comitat̃, interdũ cõuulsio ex ipsius partis frigore: grauitas seu glomerix fili ĩ pudẽdo muliebri sentit̃. Si ligamenta itẽ humore multo laxata sint, indolenter excidit: ꝓcessit uictus rõ humidior, & usus largior fructuũ aut pisciũ recẽtiũ, uita otiosa & pudendũ humore multo semp madet. Quòd si ligamẽta putrida sint, sanies putris & uirulẽta simul effluit. Recẽset quoq; Hip. Huius mali signa li. 2. de mor. mul. dicẽs. Si uteri extra naturã ꝓgressi fuerint, febrilis calor hẽt pudendũ & ĩmũ uẽtrẽ, & urina frequẽter & paulatim instillat, & pudendum uehementer mordet.

Causæ.

Signa.

Curandi ratio.

Triplex in hoc affectu inſurgit curandi rõ. vna quidẽ, q̃ uterum ad proprium A
locum reducere docet: altera, q̃ reductum tuetur, & efficit quominus iterũ de-
cidat ablata cauſa, q̃ prolapſionem excitabat; tertia uerò & ultima, q̃ ipſum ute
rum reductum aſtringit, roborat, ac in propria ſede firmat, à quacunque cauſa
prolapſus oriatur. Primum itaq; ad cõmodã reductionẽ ſi quid urinæ, uel ex-
crementorum in ueſica, aut inteſtinis induratũ retentumq; fuerit, protinus eua
cuabis. Nã cum inter ueſicã, & rectum inteſtinum ſedẽ uterus ſortiatur, ſi par-
tes illæ tenſione, aut plenitudine afficiantur: ad priſtinum locum remeare neq;
uterus, renitente partium duritie. Quo facto, aptè collocanda mulier eſt, ſubla-
tis coxis inuicẽ dilatatis, & reflexis poplitibus. Iubet quidẽ Hip. lib. 2. de morb.
mul. pedes ad ſcalã alligari, vt caput deorſum uergat. Cæterum ſi tenſa fuerit
pars plapſa, emollienda prius, ſi frigida, calfacienda, fouendaq; eſt, ac ultimo ſi
inflãmata, anteà curandi. Oleo itaq; tepido, ac butyro miteſcenda eſt, & calido
decocto ex beta, malua, althea, & fenu græco, ac ſemine lini, additis cimino, ani
ſo, baccis lauri, chamæmelo, & ſimilibus. Ac poſtq̃ prima, aut altera die calida
ſteterit, & tractabilis uteri pars pminens, hac lege in ſinũ manibus reponenda B
eſt. Lanã accipito cõuolutã figura, & craſſitudine muliebri pudendo reſpondẽ-
tẽ, q̃ tenui lino circundabis, intingesq; uno diluto hypociſtidis ſucco, & in ute
rũ mittes, reprimens totum uterũ plapſum blandè, ac leniter, quoad tota moles
intra ſinũ recipiatur, pſitq; in proprio loco, q̃ curationẽ adduxiſſe Hipp. conſtat
li. 2. de mor. mul. p hæc uerba: Hanc q̃ maximè quieſcere oportet, & nõ moueri
lectum ad pedes altiorẽ ſtratum, & ijſdẽ uti uelut in ſuperioribus, & cum acer
bis infuſis inſpergere, & graueolentia ſuffire, ſub nares autẽ odorata, & malũ
punicum in medio p umbilicum pforato, & in ipſo picẽ, q̃ maximè congruat,
cum uino tepefacito, & non ualde premens, q̃ penitiſſimè apponito. Rurſus de
eadẽ re li. 2. de mor. mul. hæc refert uerba; Quum igitur ſic habuerit myrti, bac-
cas, & loti ramenta in aqua coquito, & aquã p noctẽ ſub dio exponito, atq; ſic
frigidiſſimã pudendo affundito. Quã ſanè curationẽ moliri, dubitarẽ plurimũ,
niſi ardore immodico fœmina infeſtaretur. Quibus factis, imponendum eſt de-
ſuper lanæ inuolucrum uino aſtringenti madidum, à quo totum pectinẽ ſpon-
gia ex poſca cõpreſſa integito. Tandẽ ſic reducto utero, mulierẽ reclinabis, cru- C
ra extenſa, & coaptata habentẽ, ita ut alterũ alteri cruci incũbat. Antè tñ q̃ uterũ
in ſuã ſedẽ repoſueris, aſtringentibus, aut glutinantibus (ſi ex cauſa procatarcti
ca, q̃ continuum ſoluat, affectio prodeat) ipſum inſpergere, ac inungere, uel fo
uere oportebit, ne protinus decidat. Cuius generis pculdubio eſt aluminis de-
coctum ex uino auſtero, oleum lycioniũ myrtinum, & puluis gallæ, balauſtij,
malicorij, glandis, nucis cupreſſi, roſarum rubearũ, maſtichis, acaciæ, hypociſti
dos, & ſanguinis draconis. Encathiſmatis ẽt uteris ex poſca, aut ex aqua, in qua
decoxeris lentiſcũ, myrtũ, coria mali granati, & roſas. Poſt q̃ illiniẽda eſt pars p
lapſa acacia uino ſoluta, & gallarũ puluere. Quibus pculdubio uteris, dũ nup
egreſſus fuerit uterus. nã ſi diu pcidit, & pars frigida, uel pallida iã ſteterit, tepi
dè fouẽda prius eſt. Poſtmodũ uerò uterũ repones elatis, diductis, & ſuccuſſis
cruribus, & clunibus, ut in calculo urinã ſupprimẽte docet Gal. 1. de locis affe.
uel manu gracili, oleo maſtichino, aut alio aſtringẽti, uel graueolenti inuncta.
Reduces quoq; vterum ſimilibus, vmbilico, aut ſub mammis cucurbitas cum

multa

A multa flammã affixeris:nec desunt qui lumbis è regione vmbilici easdem affigant. Consulit, & Hip. lib. 2. de morbis mul. digitis altius in os immissis vomitũ excitare cum aqua lentium, melle, & aceto, vt sursum reuellatur vterus. Quam gratiã præstant vincula ad brachiorum articulos dolorifica. Item grati odores, qualẽ spirat ambra, muscus, gallia muscata, alipta muscata, & his similia varibus cõtinenter admota, donec vterus, vt assolet, moueatur. Sic in partibus pudẽdis prosunt admota, q̃ fętida sunt, & ingrati odoris, vt suffitus ex vngue taurino, ex sagapeno, galbano, & huius naturæ alijs. Conficiuntur nõ minoris cõmodi vnguento, cerata, & emplastra, q̃ inguinibus admouenda sunt, addita terebinthina, ladano, mastiche, spica, gariophyllis, ambra, & musco. Cõfert è regione vmbilici lana succida aceto incocta, vel sacculus ex méthastro super regulã ignitã excalfactus, vino austero pauco interim affuso. A quib. corpus (cruribus, parum elatis) locatum nouem dierum spatio, adseruato, curans ne aluus pigra sit, aut dura, nec nimis lubrica, q̃ illa vterum per se præcipitet: hæc verò

B membranas vterũ colligantes laxet. Deinceps quidem emplastrum diaphenicõ ventri adhibebis. Verũ si pars, q̃ excidit, corrupta putridave extiterit, abscissa parte inutili reliquam curationẽ veluti in esthiomeno administrabis. Verùm si prædicta abscisio nõ sufficerit, vt corruptio vlterius nõ serpat, caustico medicamento partẽ putridã vres, quò citius secedat aut ferro candenti, idq; q̃ rarissimè & cautè facies: ne si imprudenter vtaris, in conulsionẽ aut aliud grauius malũ, fęminã deferas: & quia vterus varijs partibus cõmunis efficitur ob neruos, & vasa, q̃ hẽt. Alimentis vtatur fœmina siccis, calidis, tenuibus, & boni succi prosunt, & lentes excorticatæ cum astringentibus incoctæ. Scribunt itẽ, vterũ statim in suam sedẽ reuocare cũ vino austero sumptã, cornu cerui vsti, foliorum lauri siccorũ; & myrti an. ʒ. j. Allium et tritum aqua solutũ fotu vterũ repellit: & vrtica recens trita emplastro ventri imposita, vterũ retrahit: althea cum oleo & adipe coturnicis cocta huic, & alijs simillimis prodesse plurimùm fertur.

Prolapsum vterum in suam sedem retractum præcauebis quominus iterum prolabatur, ablata prolapsionis causa. Quapropter mox à dictis auxilijs prouidendũ est, vel corpori vniuerso in uterũ mandãti, vel ventriculo, aut vtero ipsi

C præhumido, aut sua sponte malè affecto. Quod si sanguinẽ redundare compertum sit ex pleno pulsu, febre, fęminæ habitu, suppressa vacuatione, vitę instituto, & faciei rubore, sanguinẽ ex brachio protinus mittes, præsertim si quod ex vtero decidit, calidũ fuerit, & vterus ipse inflãmatione, dolore, calore ac tumore tentatus. Sed quia plerunq; vteri ligamenta madore imbuta laxantur medicamentis, q̃ aquosos, & pituitosos humores repurgent, exsiccare corpus, & vterum oportebit: leuiter tñ, & blandè, ne medicamentorum, aut corporis vi vterus excidat. Cuius auxilij loco, multis rationibus proficuũ est, frequentioribus vomitibus vti: tũ, quia vterum sursum retrahũt: tum quia humores ab vtero reuellunt: tũ verò quia pituitosos, & fluidos facilè expurgant. Quod profectò bis in hebdomada tutò facies exhibitis leuioribus vomitorijs, quale est decoctum raphani, seminis eius, anisi, aut fęniculi cũ modico oximelite, aut syrupo ex nouem infusionibus: præsertim si intermedijs diebus adhibueris clysteria, quæ calfaciendi, & exsiccandi vires habeant, qualia ex uino, aut decocto aquæ,

cum dauco,aniso,chamæmelo,cumino,anetho, menthastro, & similibus cum A
melle rosaceo citra pinguosi admixtionem. Insessiones item parabis ex eisdem
herbis,& alijs similibus cum vino feruefactis:vel sacculos eadem materia con-
stantes,& calidos actu,vino irroratos aut aridos. Exteriùs supra vteri regioné,
& inguina adhibebis cerata,emplastra,inunctiones,& oĩa alia,q̃ superiùs retu-
limus,additis folijs,& baccis lauri cũ ligno aloe, cinnamomo, pulegio,& simi-
libus in puluere redactis. Inunges quoq; imũ ventrem balsamo, oleo de Apa-
ricio apud nr̃os sic appellato: de cinnamomo, de absinthio, de baccis lauri, vel
alio, in quo ferbuerint lignũ aloes, anisum, daucũ, cinnamomũ, & flores roris
marini. Suffumigabis pari rõne fœminam eisdem rebus, vt & fumo, & virtute
cõbustorũ, pars exsiccetur,& ad natiuum statũ redeat. Si tñ hæc oĩa minùs pro-
ficere videantur, balnea aquarũ sulphurearũ consulto, hæc.n. efficacissima sũt.
Aut,si mauis,consentiente toto corpore, vel transmittente humida excrementa
in vterum, fontanellã in altero brachiorũ adaperies. Cæterùm vtero primaria
affectione madido,& ob id prolapso,in altero cruriũ poteris aperire.Ego aũt in
vteri prolapsione ex nimio vteri vel totius corporis madore, aut ex albis vteri B
purgamẽtis,vel ex frigore aut humiditate externa proficiscẽte,nullũ aliud vti-
lius,& tutius pręsidiũ adinueni,q̃ decocto radicis chinæ, ligni sancti,vel spartę
parellæ corpus lẽtè & diu sudare,quominus corpus cõtabescat, & citra damnũ
magis exsiccetur.Quẽ quoq; vsum præstat largioris decocti ex p̃dictis citra su-
dorẽ vsus.Prouidendũ,his omnibus factis,adhuc est, ne iterũ decidat:difficul-
ter etenim curatur,dum huic vitio assuescit. Ob id necessum est oĩ arte vteri os-
culum roborare,astringere ac firmare,ne ocyssimè iterum dilabatur. Cui usui
pessus conficiendus est ex lana,vino austero madefacta,& pulueribus ex radi-
ce balaustij,nuce cupressi,rosis,& cypero:vel ex eisdem,additis pulueribus ma
stichis,thuris,ladani,& picis:aut ex eadẽ lana cũ albumine oui, & pulueribus
sanguinis draconis:ꝙ si odores fœtidos in summitate pessi reposueris, faciliùs
rẽ ages:Reperies ẽt apud Græcum Moschionẽ pessarium huic muneri cõfectũ,
qđ recipit croci,æsypi.an.ʒ.ij.medullæ ceruinæ ʒ.iij.resinæ terebentinæ ʒ.j. adi
pis anseris,gelaminũ ouorum elixarũ ʒ.j.olei irini, & rosarũ quantum sis satis. C
Aliud ẽt efformat idem autor,qđ recipit ceræ punicæ obolũ.j.adipis anseris, &
medullæ cerui ana.obo.j,& s.æsypi,ʒ.iiij.quibus vtendum præsertim est, cum
vterus duritie,uel tensione dilet.Sed vtilitatis non contemnendæ est ad firman-
dũ vterum pessulus,q excipit assæ fœtidæ,myrrhæ, thuris, mastichis quantũ sit
satis,posteà misceantur cũ oleo laurino, & adde lauendulæ ʒ. j. & s.baccarum
lauri.ʒ.s.Pectinem quoq; ac lumbos,lana, bõbace aut spongijs imbutis oxicra
to contegemus,& ne concidãt,alligabimus. Cui itẽ vsui confert emplastrũ, qđ
recipit galbani.ʒ.j.& s.myrrhæ,thuris an.ʒ.ij.terebinthinæ.℥.s. seminis lauẽdu-
lę,& sanguinis draconis.an.ʒ.j.pulueris rosatũ,coralli,& myrtilorũ.an.℈.ij.mo
schi.℈.s.misceantur,& extendantur in linteo vel corio tenui. Consimilem huic
vsum præstat emplastrum contra rupturam,vngnentum Comitissæ,emplastrũ
de mastiche rubrum,desiccatiuum cum radicæ cyperi:vel emplastrum diaphę-
nicon.Sed prodest non parum confectum peculiariter ex lauẽdula,bistorta,fo-
lijs,& baccis lauri,adiecta protiũcula myrrhæ, thuris cũ cortice, & mastichis,
& alijs q̃ consimilem facultatem habent.Prosunt item insessiones, quę excipiãt

A corticis pini. ℥.ij.corticis thuris. ℥. ſ.corticis querci. ℥.iij.hordei, abſynthij: ana. m.j.roſarũ rubearũ,balauſtiarum,florũ ſtœchados.ana. p.j.fiat decoctũ in aqua ferrata & vino aſtringenti, cuius aliquã portionẽ cum ſyringa in vterũ infundes,ſi minari caſum perſenſeris: ſed inſtrumentũ ex lana confectũ prædicto decocto madidũ in eandẽ partẽ inſeres. Ex quibus,& alijs emplaſtrum confice,& vteri regioni ac inguinibus apponito, parabiſq; id hoc modo:excipe foliorũ myrti,lentiſci,ſummitatũ rubi, quercus vel pyri agreſtis.ana. m.j.corticis quercus & maligranati,ana.ʒ.iij.gallarũ,ſpongiæ,biſtortæ & pentaphylli.ana. ʒ. iij. centauri minoris, roſarũ rubearũ,floris anthos & ſaluiæ.ana.p.j.fiat decoctum in aqua & vino rubro vel aceto,ex quo ſumes quantũ ſit ſatis, vt cũ farina volatili, farina lentium,puluere thuris, chamæmeli & ſanguinis draconis fiat emplaſtrum,vel cataplaſma.Item emplaſtris pro matrice vtendũ eſt, vt ipſam roborent ac firment,qualia ſunt, quæ recipiunt aliptæ muſcatæ, galliæ muſcatæ, ana.ʒ.ij.ambræ, muſci.ana.g.v.vtriuſque ſtyracis.ana.ʒ.j.ſ.reſinæ electæ.ʒ.ij.miſceantur cum oleo de ſtyrace,& fiat emplaſtrum. Quæ omnia ſi nõ profuerint,
B extremum,& vltimum præſidium erit zona Hipp.quæ acingulo zonam habet a parte poſteriori per perineum adductam in anteriorem partem ad idem cingulum iuxta pubẽ arctè.Alij quidem è ſubere ouales formas inductas cera, & quaſi pediculo alligatas immittũt in ſinũ pudendi, alligantque coxis inunctas oleis & vnguentis aſtringentibus.Atque hæc dixiſſe ſit ſatis.Nec mirandũ profectò eſt,me in hoc cap.eiuſdẽ indicationis varijs in partibus remedia attuliſſe: nã morbi conditio id in præſidiorũ vſu docebit proficuũ & neceſſarium fore.

De auerſione, ſeu recurſu vteri ad varias partes. Cap. 12.

DICTVM eſt præcedenti cap. vterum ad ſuperna ferri, aut extra ſinum pudendi prolabi,vel intra corpus manẽtem ad varias partes inclinari, retorqueri & auerti. Quem ſanè motum; ad varias partes factum, vteri auerſionem Hipp. & medici omnes antiqui appellarunt. Cuius idem Hipp.mille in locis meminit, ſed ſpe-
C cialius lib. 2. de morb. mul. per hæc verba, Dico autem cùm vteri ex loco moti fuerint, alio aliàs allabuntur, ad quæcunque verò locum allapſi fuerint,dolores ingentes incumbunt. Et ſi quis veſicam contingat, dolorem exhibet, & vrinam non ſuſcipiunt,neque genituram in ſeipſos trahunt, & ambo dolent,& ſi non celeres ſolutiones fiant, vteri poſtea ſuppurantur iuxta eoſdem locos, ſi ad ipſos recurrerint. Contingit autem hoc & in laterum mollitudine & in inguinibus & ſupra pectinem. Refert etiã eodem loco & lib.de natu.mul. varias partes,ad quas vterus irruere poteſt, quas paulò inferius recenſebo. Vtcũq; tñ vterus deflectatur,morbũ conſtituit in deprauata figura, aut ſitu:cæterùm ſymptomata,varia admodũ ſunt pro cauſę varietate & loco, in quem irruit uterus. Conſtat enim ex Hipp.nõ ſolũ verſus inſtrumẽta reſpirationi ſeruientia vterũ inclinari,ſed in iecur etiã,in ſplenẽ,ventriculum, veſicam,inteſtina, præſertim in colon rectũ,acileõ,in coxẽdices quoque & in crura,lũbos,ac in omnes partes his vicinas.Has etenĩ retractiones ĩtelligẽdas eſſe arbitror eo modo, quo diximus Gal.cap.de hyſterico affectu intelligere.Quippe credendũ non eſt,vterũ

illuc recurrere derelicta propria sede, sed in seipsum conuelli, & partem in quam simulat adire, in consensum trahere, aut versus illam partem, flatu aut humore impleri, eamq; summopere lædere. A

Causa. Causas huius deprauati motus, qui vteri situm vitiari simulat, primus omnium recenset Hipp.lib.2.de morb.mul. per hæc verba. Porrò omnis occasio vteros propellere potest, si quid malè habeāt: nā & à frigore pedum ac lumborum & à saltatione & terrore, & lignorū sectione, & cursu ad accliuē locum, & ab alijs multis propelluntur. Proinde hæc considerare oportet, ad totū corpus respectu habito, cum præsentes morbi affuerint, propter talia enim omnia necesse est, plus aut minus ægrotare, & postquam hæc reluxerint, maximè hac parte repentini morbi manifesti fiunt. Quum igitur hæc aduenerint, penitus ex tota homine deprehendere oportet: nam quæcunque perfrigerationes crurum, aut stupefactiones ex frigore fiunt, hæc omnes etiam in vterorum morbis vteros eleuant. Qua equidē sententia constare videtur, solas externas causas Hipp. numerasse: cæterum Gal.lib.6.de lo.aff.cap.5. & Aetius à Gal. trāscriptis verbis: speciaIiores causas per hæc verba referunt. Suppressis mensibus necesse est venas & arterias ad vterum tendentes repleri: nam sanguis vsque ad vasorum oscula accurrit qnidem, verum intra vterum prodire non potest, aut eò quòd nimia crassitudine osculis impingitur, & grumosus fit, aut ꝙ ipsæ oscula clausa sint, & transitum impediant, ita vt venæ humore refertæ extendantur, & vicinos vteri appendices humectent, quorum extensione vterus retrahitur, si itaq; ex vtraq; parte æqualis retractio fiat, reclinatio aut reuulsio recursus vteri æqualis contingit, & ad superna vergit: si verò in alteram partem maior retractio fiat, alterū è visceribus his causa est, splen videlicet aut hepar, quorum venæ superfluo sanguine extentæ à suis partibus vterū retrahunt, hepaticę venę à dextris, splenicæ à sinistris, prout alteræ magis fuerint repletæ, quippe dū non fit æqualis vtraq; repletio, sed maior in vna quæ in altera apparet, quæ magis repleta est, illa magis intenditur, contrahiturq; & mox partem aliam quæ melior est, ad se rapit, adeò vt vterus versus illam distorqueatur. Quibus proculdubio sententijs externas, & internas causas huius affectionis euidenter constare arbitror, sicut rationem etiam, quæ vterus cùm afficitur, magis in vnam quam in aliam partem reuelatur. Constat igitur ex omnibns causis, quæ alteram vteri partem, & vasa ac ligamenta ad illam partem pertinentia, tensione aut conuulsione afficere possunt, modò frigus rigens ac densans partem sit, modò labor tendens, modò humorum vbertas distendens, affectus prędictos posse proficisci. Addit insuper Gal.lib.2.de cau.pul.cap.11.alias distorsionis vteri causas, qualis est inflatio, scirrhosus tumor, turberculum, aut abscessus, siccitas aut frigus nimis corrugantes aut tendentes vterum. Frequenter enim conspicimus, & puerperis ex frigore, & virginibus ex mensium defectu, ac omnibus alijs ob prædictas causas hæc mala accidere. B C

Signa. Signa quidē affectus in genere, recensuerat Hipp.li.2.de mor.mul. loco citato ꝑ hęc verba. Ad quęcunq; verò locū allapsi fuerint, dolores ingentes incūbunt, & si quis vesicā cōtingat, dolorem exhibet, & vrinam non suscipiunt, neque genitura in seipsas trahūt, & ambo dolēt. Cui cōsimilē sētētiā adduxerat dolores exhibēt, & incōspicui fiūt. Cęterū specialius oportet, ad q̄ partē vterus decubuerit,

A debuerit nosse, qđ pulchrè mille in locis docuerat Hipp. quę oĩa ego referã, initio súpto à recursu in caput. Inqt enim lib. de natu. mul. Si ad caput cõuersi fuerint vteri, signũ hoc est. Venas in naso & sub oculis dolere vr̃. Et iterũ subdit li. 2. de mor. mul. Quũ ad caput cõuersi fuerint vteri, & hac parte suffocatio desinit, caput grauat, verũ alijs alicubi, aliàs finis hr̃, signũ autẽ est. Venas in naso, & partes sub oculis dolere dicunt, & sopor altior tenet, & spumat vbi leuius habuerit. Ad iecur quoq; recurrere idẽ docet Hipp. lib. de mor. mul. dicẽs. Si verò ad hepar cõuersi fuerint vteri, mulier de repente voce destituitur, & dẽtes conserti sũt, & color liuidus fit, derepente verò hęc patit̃ sana existẽs: cõtingit autẽ maximè virginibus antiquis, & viduis, q̃ pepererunt aliqñ, & viduitatẽ agunt: maximè verò contingit oĩno nõ ferentibus vterũ, & sterilibus ex partu. Ad latus aliqñ vterũ procũbere ex eodẽ autore disces lib. de natu. mul. his verbis. Si vteri ad latus allapsi fuerint, tussis detinet, & dolor sub latus, & vterus durus uelut pila insidet, & ad contractũ dolet uelut ab ulcere, & cõtabescit, & vr̃ peripneumonia esse, & cõuellit̃, & gibbosa fit, & menses omninò nõ apparẽt q buſ-
B dã verò prius conspecti euanescunt: cui consimilẽ sententiã adduxerat. lib. 2. de morb. mul. Verùm si in lũbos uterus irruat, signis adductis prædicto loco ab Hipp. disces: inqt enim, Si verò in lũbis fuerint vteri, aut in lateris mollitudine, & spiritus sublimis inerit, & suffocatio habeat, & anhelatio dẽsa ipsã corripiat, & moueri nõ vult. Cuius ẽt mali signa adducit Aetius dicẽs. Si verò retro aut infrà inclinat, torpor ac difficilis vtriusq; motus seqtur: sæpe ẽt motus penitus intercipitur, & ingens nexat dolor: aluus quoq; supprimit̃, neq; clysterẽ admittit, nisi genibus innitatur ægra. flatus itẽ retinent̃, & dolores inter sedendũ acuuntur, p̃sertim si uersus anum reclinatio contigerit. Quòd si ad coxendicẽ uterus deuenerit, cognosces facilè signis, quæ Hipp. affert lib. 2. de mor. mul. dicens. Si circunuersi fuerint uteri ex parte ad dextrã partẽ, & puerperij purgamẽta nõ fiant, & dolor imũ uentrẽ habet & lũbos & laterum mollitudinẽ, & dextrũ crus grauatur, & torpor occupat, & non tremit. Et subdit paulò inferiùs. Si uteri ad sinistrã partẽ, aut coxam declinauerint, dolor acutus ac vehemẽs habet lumbos & laterũ mollitudines, ac ipsum crus claudicat. Idẽ faret̃ lib. 2. popu. pa. 4. tex. 5.
C dicens; Stymargi famula Idumea erat, cũ peperisset filiã, os uteri contortum est, & in coxam & crus, dolor. Quam etiã sententiã Aetius per hæc uerba retulerat. In utrã uerò partẽ uterus declinauerit, digitorũ admotione, & seq̃ntibus signis agnoscemus. Si. n. in obliquũ declinauerit, propinqui femoris distensio, dolor, perfrigeratio, impedimentũ, & torpor indicio erit. Irruere in uentrẽ uterũ quoque cognosces ex uerbis eiusdẽ Hipp. lib. de natu. mul. quę in hũc modũ se habent. Si uteri ad uentrem nutauerint, dolor acutus & uehemens coxendices, & lũbos ac laterũ mollitudinẽ habet, & crus claudicat. Cognoscere docet etiam idẽ autor eodẽ lib. ad sedẽ irruere, dicens. Si uteri ad sedẽ cõuersi fuerint, & secessus secedere p̃hibuerint, dolores habent ad lũbos & imũ uentrẽ & ilia. Cui consimilẽ sententiã adducit lib. 2. de mor. mu. dicens. Si uerò ad sedẽ conuertãt̃ uteri, secessus recrementa impediunt̃, & dolores occupãt lũbos, & imũ uentrẽ, & intestinũ rectũ ac podicẽ. Quod si ad inguina p̃lapsi fuerint, idẽ quoq; autor internoscere docet eodẽ loco dicẽs. Si uerò incũbãt inguina & meatus urinę, dolores fiunt fortes, & torpor in cruribus, & urinæ meatus obturant̃, & urinã

non emittit. Solet etiam vterus ad pedes & crura conuelli: quod Hipp. his verbis manifestat. Si ad crura & pedes conuersi fuerint, ex hoc cognosces: magnus pedum digitus conuellitur sub vngues, & dolor crura ac femora tenet. Verùm si vteri os obtorqueri contingat, menses, vt Hipp. inquit lib. de natu. mul. occultantur nunc priùs apparentes, & non similes fiunt, sed deteriores, & pauciores quàm anteà & geniturna non admittitur. Atque hæc sunt proculdubio signa, quibus vnamquamque vteri peruersionem rimari oportet: in quibus equidem & Hipp. locis expendendum est, huiusmodi retractiones intelligendas esse, simul & Hipp. loca, non quòd vterus illuc peruadat, sed ea lege, quam in huius cap. principio, & cap. de vteri suffo. adduximus. A

Curandi ratio. Quantum facessant negotij prædictæ affectiones, quàm ẽt sint frequentes, & perperam intellectæ, nemo sanæ mentis dubitabit, si attento animo fœminarũ querimonias & affectus intueatur: multa etenim referunt se pati accidentia, q̃ ad vterorũ peruersionem reducenda essent, si medicus ea diligenti animo expẽdisset: quò fit, vt ex ea negligentia pendeat ipsas pati & cõqueri mille modis citra vllũ p̃sidium, p̃sertim cũ tanta diligentia, & cura has vteri p̃uersiones Hipp. tractauerit. Ob id profectò oportet primò quãcunq; vterorum peruersionem Hipp. scribit, docere, vt ab eius documentis sumpto principio, curandi rõnẽ faciliùs ciuilis inuenire liceat. Inquit. n. lib. de natu. mul. loquens de vterorũ inclinatione ad caput. Hanc calida multa lauare oportet etiã in capite, lauro & myrto in aqua incoctis & caput vnguẽto rosaceo illiniat, & odorata subter suffiatur, & brassicã edat, & succum absorbeat. Quas ẽt curare docet lib. 2. de mor. mul. velut ex vtero suffocatas. Sic cùm ad iecur vterus allabitur, loco nup citato hanc refert curandi rõnẽ. Quum sic habuerit, tumorẽ ab hepate cum manu infrà leniter detrudito, & p̃cordia cũ fascia deligato & os aperito, vinũ verò odoratissimum infundito: qñ sanè ẽt graueolentia ad nares adhibere ac suffire conuenit, ad vteros verò odorata, & suffimentã. Et postq̃ sic curaueris, pharmacum deorsum purgans bibendum dare oportet: si quidem biliosa fuerit, quod bilẽ purgat: si verò pituitosa, quod pituitã. Et dum ad latus vterus procumbit, hęc refert loco nuper citato. Quum sic habuerit, pharmacum deorsum purgans bibẽdũ dato, & multa calida lauato, & tepefactorijs q̃cũq; admiserit adhibeto. Quã sanè curationẽ iterũ retulerat lib. de natu. mul. Eadem ferè curandi methodum, dũ ad lumbos vergit, adducit lib. 2. de mor. mul. dicens; Quũ sic habuerit, pharmacũ bibendum dato, à quo sursum ac deorsum purgetur, magis verò deorsũ, & totũ corpus fouero, p̃sertim vteros leniter, & calida bis indie lauato. Sed parum anteà eodẽ lib. de eadẽ affectione loquens hęc verba refert; Sulphur aut bitumen, aut cicutã, aut myrrham terito, & melle cocto affusso glandulam longã efformato atq; crassam, eamq, in sedem indito. Itẽ eodem loco paulo inferiùs, consimilem in lumbis recenset affectionẽ, sed longè dolorosiorem, & quæ cõuulsionẽ aut cõtractionẽ crurium affert cum acutis alui doloribus, & vrinæ stillicidio, atq; animi debilitate. Quo casu, oleum in vteros infundere iubet, & fomentũ adhibere, & multa aqua calida lauare, & in oleum & in aquã desidere, & suffire graueolẽtibus p̃ inferna: ac post hæc oĩa iubet, sedato dolore, pharmacũ sursum purgans dare, quo casu interdicit ventris purgationẽ donec ex toto affectio quiescat. In coxendicũ verò reclinatione li. 2. de mor. mul. inquit; Quũ sic ha-

A ſic habuerit, pharmacum infra purgans bibendum dare oportet, & poſtera die ſufficere, recenſetq; & frigidum & aſtringens ſuffumigium cum oleo. Et eadē ferè verba refert lib. de nat. mul. in curatione reuulſionis vteri in ventrē. Sed li. 2. de mor. mul. loquens de prolapſione in coxā, hæc refert. Si vteri cōtingit coxā, & incūbāt, dura ac ſolida fit coxa ad lateris mollitudinē, & dolores imi ventris ad ipſam lateris mollitudinē, & lumbos ac crura dolor incidit, ac extēdit, & ſuppuratur, & lineamētis opus habent, & pereunt, niſi quid ſeces aut vras. Verùm cùm in ſedē vterus irruit, curari iubet Hipp. lib. de mor. mul. lauacris, & fomētis, dicēs; Quū ſic habuerit, calida ipſam lauare oportet, & lumbis fomētum adhibere, & poſteà graueolētia ſubter ſuffire, & apponere q̄ purgāt & impellūt vteros, & bibenda dare q̄cūq; libenter admiſerit ex maximè cōferētibus. Quo ēt modo curare iubet fęminas, q̄bus ī pectinē vterus incumbit: in quauis enim obliquitate & vteri extorſione lib. de natu. mul. conſulit pharmacū ſurſum purgans p̄bere, & vterū fouere, niſi dum in coxendicē vergit, & ibidē ſuppurat̃, vt Hipp. refert 5. Aphor. inquit. n. Si vterus in coxā vergens ad ſuppurationem ve-
B niat, neceſſe eſt emmoton fieri: ego etenim peritiſſimorū in græca lingua conſilio, interpretor verbū illud, emmoton, hoc eſt, vlcus ſinuoſum fieri: quo tpe nō pharmacis expurgātibus, ſed ijs, q̄ pus ad extimas partes euocēt, & poſtmodū q̄ vlcus repurgēt, adhibēda ſunt. Verùm enimuero, ſi ad pedes aut crura prolabātur, multa calida lauare iubet, & fouere, ac ſuffire modo dicto. Hęc itaq; ſunt in vniuerſum circa vteri auerſionē, Hip. curationes, quas cōſultò ſcribere ſtudui.

Aetius quidem ex his omnibus vnā colligit curandi rōnem, cunctis cōem, q̄ in hunc modū ſcribit; Quomodocunq; igitur vterus retractus ac inclinatus fuerit eodē modo velut inflāmationes in exacerbationib. curare oportet: in remiſſionibus āt & declinationibus magis emollientibus vtendū eſt. Perſeuerāte verò affectione, ijs, q̄ ex alto trahere, & corporis habitum mutare poſſunt. Sed his miſſis triplicē in hac affectione peritus Medicus tenet̃ obſeruare curandi rōnē: vnā q̄dē incipiente affectu, q̄ tm̄ mitigationē accidētiū & vteri reductionē docet: alterā, ceſſantibus ſymptomatis, q̄ emollientibus, & ijs, q̄ blandè partē dolentē & cōuulſam laxent, vt cedat obſtetrici vterū tractāti: tertiā verò, q̄ cām re-
C tractionis ex toto auferat. A qua quidē, ſi interna fuerit, velut plenitudo aut cacochimia, principiū curationis auſpicari oportet: nā ſanguinis plenitudine exiſtente in vtero, citra cunctationem ex talo ſanguinem fundere oportebit, p̄ſertim immorātibus aut imminutis mēſibus. Si vtero totū corpus affectioni cōſentiat, ex brachio ſanguinē mittes. Sic prorſus cacochimia p̄ualēte in vtero, p infernā aluū purgabis, ſicut vomitū excitabis, vētriculo malè affecto. Verū ſi citra euidētē plenitudinē aut cacochimiā affectio ſuboriatur, a mitigatione ordiēdū eſt. Mitigare quidem accidētia ijs poteris, quæ Hip. ſcripſiſſe diximus, & ijs ēt, q̄ nos ſubinde c. p̄cedenti adduximus, prouidentes parti dolēti fomētis ex oleo liliorū, amygdalarum dulciū, de ſemine lini, & angelicæ, ac pinguedinibus gallinæ, vituli, & cruriū cerui. Itē decocto altheæ, ſeminis lini, fœnugræci, chamæmeli, meliloti, artemiſiæ & ſimiliū. Laxabis quoq; tēſam partē frequentioribus balneis, inſeſſionibus, fomētis & inunctionibus p̄dictis. Cæterùm ſi hæc nō pfuerint, inſtituta pba victus rōne, parca & optimi nutrimēti, tn̄ cū modico vino, p̄ſertim ſi ex cā aliqua procatarctica affectus oriat̃, potiſſimū frigida, ad alia

te protinus conferes, & animo considerabis feminæ habitum, vitæ institutũ, & A
tandem omnia ea, quæ præcesserunt. Quod si ex his cognoueris, sanguinem redundare, aut menses non probè fluere, vel minus fluere (vt de Stimargi famula lib. 2. pop. par. 4. text. 5. scripserat Hipp. dicens liberata est iuxta talum secta vena) sanguinem ex talo mittes, nisi vteri retractio ad intestina, ac vesicam vel ad pedes fuerit: nã per id tẽpus tutius est, ex brachio ipsum extrahere, pcipuè si tẽpus menstruationis non instauerit. At si ex ijs, q̃ diximus, certum tibi fuerit, prauis humoribus feminã abundare, purgationem protinus instituere teneris: in pituitosis pharmaco exhibito, qđ pituitã purget, & in biliosis quod bilem. Seruabis tamen hac in re legem testimonijs Hipp. adductam, nimirum q in ea vteri auersione, q̃ ad infimiores fit partes, semper q̃ per vomitum purgent adhibeamus, vt & vterus retrahatur, & quod tensionem auersionẽq; efficit, expurgemus: in ijs verò, q̃ ad supernas partes magis fiunt, q̃ per infernam aluum purgant, sunt adhibenda. Vteri etiam osculo appones pessaria ex mercuriali, theriaca & oleo liliorum alborum, & post inunctiones superiùs adductas, cucurbitam grandem parti læsæ aut vmbilico affigito. Dum aũt lumbos & mediã ventris partem vterus irruit, ea pharmaca porrigere oportet, q̃ per vtramq; aluum expurgare nata sint, vt in multis vteri auersionibus Hipp. consuluisse constat: qualiter verò id fieri debeat, dictum est superius. Vtcunq; tñ sit, tensam partem vteri, blandis obstetricis manibus oleis perfricãdo ac comprimẽdo emollire, soluereve studendum est, donec tensionem ac dolorem quieuisse comperiamus, vel digitis per pudendum immissis si fortè os vteri distorqueatur: aut cucurbitis vmbilico appositis & emplastris pro matrice, ac suffimentis odoratis per vterum, & fœtidis iuxta nares: quod quidem suffumigiũ maximi esse momenti experimur. Sic etenim vtendum est omnibus alijs, q̃ vterum tẽsum laxare habent & emollire: tandem ad experimenta obstetricũ veniendum est, ex quibus sæpe nõ parũ vtilitatis in medicina reperitur. Præterea in omnibus retractionibus vmbilico apponere q̃ rebur & firmitudinem, vtero pstãt, uelut sunt emplastra pro matrice, q̃ ea lege conficies, q̃ retractionis cã pscripserit: nam flatus & frigiditas calida & tenuium partium exoptãt: plenitudo, post euacuationem discutientia humorem: malignitas alexipharmaca vt theriacam, tandem omnis uteri retractio ad suum locum facillime refluit magnetis usu, maximè si umbilico affigat. Sed in hoc specialem feminæ conditionẽ intueri oportet quippe ex his nõnullæ styrace liquida, aliæ galbano, aliæ thecamaca, plures carãna, & pleræq; odoratis gaudẽt & lætant: qbus si alia adhibeas ẽt pro rõne cãæ ex usu uideant, nil proficies.

B (margin, beside "parti læsæ aut vmbilico affigito")

C (margin, beside "suum locum facillime refluit")

Magnetis u[su] ... ad suum locum uterus reducitur. (handwritten marginal note)

De vteri imbecillitate. Cap. 13.

MVLTIS modis posse uterum imbecillitati, ijs omnibus compertum esse reor, quibus notũ est, quæ sint uteri ipsius officia & quales actiones: nã iuxta quemcunq; actum, mille occasionibus à debito deflecti ac deficere cõspicimus. Sic primò quatenus pars simplex est, conficiendi ac commutandi proprium alimentũ munere, labefactari solet: quò fit, ut multis humiditatibus & superfluis purgamentis abũdet, potentijs naturalibus lãguidioribus

factis.

A factis. Deficit ét in communibus officijs, & quatenus instrumentale mébrũ est, præ impotentia earum facultatum, quarum munus est opera illa exequi. Inprimis continés vasorum vis, impotens redditur, quo tpe vel menses assiduo fluore dilabuntur, vel frequenter, & p crebra interualla, vitio eiusdem facultatis nequeuntis onus cõtinere, vel secernentis potétiæ irritatæ. Prolabitur quoq; vel propriũ semen, vel a viro susceptum: ité si cõcepisse videatur fęmina, post aliquot dies semen explodit, vel tenuiter efformatũ fętum cõtinere nequit, sed primis mensibus, dum aliquã grauitaté genitura nanciscitur, primo, secundo, aut tertio ad summũ mense excernitur. Pari quoq; ratione fęmina sic affecta virorũ concubitũ aut non amat, aut fastidit, q si coacta viro iungatur nec delectatur, nec persentit quicquã. Itaq; eã affectioné, vteri imbecillitatem appellamus, in qua vterus sua munia vel debiliter, vel oĩno non operatur. Tñ licet in plerisq; vteri affectionibus, ipsum in aliquo suorum munerũ labefactari contingat, nõ tñ ob id vteri imbecillitatem, eum affectum nuncupamus, sed dũ nullo affectu in vtero sensibiliter existéte, facultates téperamétorũ uitio potissimũ labuntur.

B Sunt quidem huius imbecillitatis duæ speciales causæ, una, q̃ natiuam uteri temperiem euertit uersus aliquã quatuor qualitatum primarum: altera uerò, nimius uteri labor, & spirituum uitaliũ ac caloris innati resolutio, uelut in laborioso partu, aut frequentia abortu uel partu cõtingere solet, ut Aetius optimè aduertit: & ob id soluto natiuo calore, robur quoq; naturale deficere necesse é. Sic sanè primæ quatuor qualitates, ubi modũ naturæ, & debitæ téperiei excesserint, robur uteri proculdubio deijcient. Nosse tñ in hac re conuenit non oés distemperies quãuis imbecillitatem posse efficere, sed unãquãq; propriam, & determinatã. Quippe caliditas plus trahit ad uterum, q̃ conficere possit: ac si minus trahat, non conficit quidé, sed adurit, uel quouis alio uitio conspurcat. Frigiditas ne minimam quidé alimenti quantitatem conficere põt, & ob id crudis humiditatibus uterum abundare cogit. Siccitas porrò sanguiné retinet, uel méstruum, uel semen plusquam oporteat, & ob inclementiam caloris siccitati ad iuncti nil conficit, sed exsiccat ut Hip. 5. Aphor. dixit text. 60. Humiditas aũt neq; sanguinem, neq; semen contineri permittit, neq; fœtum adhuc: præterq̃ C quòd fœminam uiris ingratam ac citra ullam delectationem affectam reddit: & tandem in reliquis uteri officijs alia non pauca accidentia molitur. *Causa.*

Dignosces proculdubio affectum in genere, ex fastidio ueneris, ex flatus excretione p pudendum, ex errabundis mésibus, ex seminis prolapsione, & aborsus frequentia. Menstruorum ét tempore, pectinis, lumborum, & crurium grauitas adest, & uentriculus male habet, ex quo uaporibus ad caput delatis, aliqñ deliria accidunt: & in summa similes uexationes ijs, q̃ ab uteri strangulatione prodeunt, sustinent. Cæterum cognosces ex laborioso partu uel abortu imbecillitaté proficisci, sumpta ab assistentibus, & laborante relatione; ac simili mõ, si ex partus frequentia succrescat, qđ oñdit non minus totius corporis languor, sed potissimũ lũborũ, & cruriũ. Caliditaté malo causam præstare cognosces, q partes pudédæ præcalidæ existunt, & reliquum corpus caliditate pollet: méses fiunt q̃ paucissimi, & cũ dolore, & nimia caliditate prodeuntes, ita ut pudenda mulieris exulcerent, q̃ uerò p uterum excernuntur, fœtida, & nigriora existũt, & ob nimiam acrimoniam nullum seruant ordiné, irritata, ab erosione, natura. *Signa.*

Fit

Fit quoq; fœmina ex hoc intẽperamẽto sicca & calidissima, & cũ coit, nõ de- A lectatur, ꝙ vterus doleat. Frigiditatẽ verò prædominari discet obstetrix ex tactu oris vteri & pudendorũ, mucore enĩ & pituita plena existunt, & os vteri veluti solidũ sit ac sine sensu, ita vt obstetricis digitũ persentire nequeat. Torpẽt quidẽ inguina & partes prope os sacrũ, & lũbi ac fœmore & crura: fœmina etiã pigrè incedit & tarda fit ad omnẽ motũ: flatibus abundat, quos frequenter per vteri osculũ excernit, ex quo prodit ex toto ablatas vel diminutas videri facultatum actiones, ita vt menses præ crassitudine omnino supprimãtur, & prorsus sic affectæ, non concipiant: nã vt inquit Hipp. 5. Aphor. Quæcunq; frigidos & spissos habent vteros, hę non cõcipiunt. Verũ fœminæ, q̃ humiditate plurima pollent, madidas flaccidasq; habẽt pudẽdas partes, mẽses decolores & aquosi ꝓdeunt: coitũ non appetunt, nec, si cogantur, delectationẽ vllã sentiunt & semen statim proijciunt. Quæcunq; enim humidos habent vteros, inquit Hip. nõ cõcipiunt. quod si semen retineant, mox abortiunt. Mœstè etiã sunt huiusmodi fœminæ, taciturnæ, ad omnẽ motum laxæ & impotentes ac veluti confractæ. Siccitatem B quidẽ, ex his contrarijs facilè dignosces: quippe fœmina gracilis est, laboribus plurimũ dedita, & menses q̃ paucissimos habens: hirsuta & ad venerẽ tardissima, & parũ primo accessu delectatur, postmodũ verò dũ excitatur, difficulter quiescit ac subsidet coeundi desideriũ. Quæ oĩa considerasse oportebit, vt seruata naturali vteri tẽperie & ad pristinũ statũ reducta, vires facultatũ elucescãt.

Curandi ratio.

Etiam si tanq̃ causam imbecillitatis vteri recẽsuerim caloris, aut siccitatis intẽperamentũ, credendũ cũ hoc est, id me potius fecisse, vt earũ qualitatũ, cũ in vtero à medio recedũt, curationẽ adscriberẽ, quã quod existimẽ prędictas imbecillitatis species hæc intẽperamenta posse primo & per se efficere, licèt alia non leuia accidẽtia quotidie inferant: præterquã ꝙ & natiuo calore resoluto & spiritibus vitalibus dissipatis: calor plerunq; adeò vteri vires labefactat, vt deinceps ꝓpria munia exequi minimè valeat, sicut cõstat conceptũ impedire dissipato suscepto semine, vel laxatis meatibus statim ꝓfuso, aut mẽstruo nimis crasso facto, pp inustionẽ, vel apertis nimiũ venis prolapso. Erit itaq; imbecillitatis triplex modus: vnus quidẽ agente aliqua distẽperie, qua propriæ virtutis actus deficiat, cui primò subueniẽdũ est: alter facultatibus ipsis lãguidioribus factis C ex diminuto calore & resolutis spiritibus: vltimus verò, cũ vteri corpus & substãtia, laxior, mollior & infirmior ad ꝓpria munia exequenda existit. Quæ sanè vitia & alia nõ pauca vt quis mitigare possit, sũpto initio à caloris excessu, imprimis victũ frigidũ porrigere tenet, qualis ex lactucis, scariolis, borragine, cucurbita ac melonibus parari multis modis põt: ex pullorũ itẽ carne, & potu aq̃ hordeo feruefactæ. Cui vsui fore proficuũ existimo, sanguinẽ ex venis tali, aut ex saluatella dextræ manus fundere, parcè tñ, ne præsidio & morbo vires dissipent. Itẽ gratia cõpescendi calorẽ, frenandiq; humores calidos, studendũ est singulis diebus exhibere syrupũ cichorij, rosarũ, portulacę, & violarũ, ac decoctũ hordei cũ saccharo, tandẽ ijs, quę bilẽ purgant, corpus inanire, vel paulatĩ exhibito rhabarbari diluto cũ aqua lactis, hordei aut cichorij, vel exhibita cassia fistula, vel electario hamech sine scãmoneo & colocintide confẽcto, ꝙ maximi ꝑtij in hac re & similibus arbitror esse. Quo facto, dorsũ inungere oportebit vnguento rosaceo, vel refrigerãti ex Galeno, aut eo, ꝙ ex cucurbitulis paratur: eadem

dem

A dem ratione confert, vterum illinere oleo violarum vel de semine cucurbitæ, aut fouere decocto maluarũ, hordei, rosarum, & violarum lana, vel spōgia, aut vesica excepto. Prodest quoq; mercurialis cũ lenticula palaustri, lumbis, & pectini imposita: item cerusa aqua trita, vel cum mucilaginibus psylij liquata. Cauere tñ oportet, ne vterus nimium refrigeretur, ob idq; necesse est sensim, paulatim, & per interualla hæc adhiberi. Balnea item aquæ dulcis hunc vteri calorē plurimùm cōpescere scio: quem nō minus extinguit pessus ex albumine oui, adipe anserino, & oleo violarum cum g.v. opij. Quòd si solā caliditatem vigere cognoueris, vt ex nimia pudendarum partiũ frictione, exercitio, vel alia causa euidenti contingere solet, alterantibus solis vtendum est, citra sanguinis detractionem, aut expurgationem. Verùm si diu durauerit huiusmodi distemperies, etiam si ex prædicta causa contrahatur, coniectandum est, humores quoq; calidos euocasse, aut effecisse, & vtendum est prædictis auxilijs.

Siccitatem calori finitimam (quæ ex alimenti consumptione, vteri duritie ipsum ad concipiendum inutilem, & imbecillum reddit) corriges per humida B alimenta optimi, plurimi ac facillimi nutrimenti: ac per fotus, & insessiones aquę dulcis, aut decocti alicuius humectantis: & per inunctiones ex oleo amygdalarum dulcium & sesamino, vel de semine melonum: ac per metrenchytas ex eisdem oleis, ex lactè, vel decocto aliquo pingui.

Verùmtamen si frigiditas imbecillitati causam præstiterit, considerandum primò est, an sola existat, vel cum humorum frigidorum præsentia: quod frequentius accidere conspicimus. Quod si hoc vltimum fortè sit, prouidendum est, ne ex calidorum adhibitione maiorem humorum copiam à toto corpore ad vterum euocemus, ac rursus ne eos, qui per vterum vagantur, fusos tenuioresvè factos, in maius malum prorumpere contingat. Quamobrem primò vniuersum corpus vacuare oportet ijs pharmacis, quę pituitam expurgent, exhibito priùs per aliquot dies melle rosaceo, à quo vniuersum corpus summo manè fricari ac exerceri conuenit. Si tñ ex ventriculo vterum humores susceptare cognouerimus, vomitibus illi prouidendum est origani aut thymi decocto ante, & post cibum, ac deniq; oī studio ab eo pituitā euacuare bis terve in hebdo- C mada vomendo, studendum est. Verùm sine hęc quidē profuisse videantur, vterum ipsum purgabis p ea medicamenta, quæ id munus per epicrasim præstare nata sunt. Cuius naturæ sunt aloes, agaricus, hiera simplex Gal. cartā pulpa, vel pillulæ ex prædictis pharmacis cōfectæ. Quem ēt vsum pręstant incredibili efficacia terebinthina abietis lota cum modico rhabarbaro. Quibus factis, ad ea medicamenta confugiendum est, q̄ vterum, & ventriculum calfaciant, simulq; humoris frigidi reliquias conterant ac digerant, veluti decoctum cumini, anisi, pulegij, piperis, epithymi, dauci, petroselini, castorei, & seminis ac radicis angelicæ. Præstat ēt puluis ex eisdem confectus, ac facta leui super ventrem inunctione, sparsus. Ex vsu quoq; est theriaca, mitridatum, & pleraq; alia ex ijs, quæ cap. de epilepsia ex utero, præstare diximus. Confert, & puluis corticis citri, aranciorum, & gariophyllorum, uel pastilli ex eisdem confecti cum modico saccharo, & cinnamomo. Post q̄ uentriculum foueto ex uino, uel aqua calida, in qua ferbuerint artemisia, ruta, saluia, cinnamomum, ciminũ, pulegium, cyperus, acorũ, & radices ac semina angelicæ. Ex usu quoq; est uentriculũ pecti-

nem

né,& inguina inũgere oleo irino,amaracino,cyperino,de angelica,liliorum, A
rutæ,& de baccis lauri:ſed pretioſius eſt,qđ ex cinnamomo cõficitur, aut qđ ex
angelica herba viridi cũ radicibus,& pauco ſemine paratur:vel de aniſo,de ga
riophyllis,de nuce muſcata,oleo piperino,vel macis, q̃ oĩa extracta duplici va-
ſe,facta prius aromatũ in aquæ,& vini pari portione,ſufficiẽti maceratione,mi
rũ in modum prodeſſe ſcio,verũ ſi ex his vltimis cum modico vino aliquid ſu-
matur maius te præſtiturũ beneficiũ exiſtima.Quibus inunctionibus aliqñ ad-
miſcere oportebit aquã mulſam,aut marinã cum modico aceto:q̃ omnia molli
lana,vel ſpongia,aut veſica ſunt excipienda,calidaq; actu adhibenda:quorum
ſanè quantitatẽ,aut efficaciã adaugebis,vel minues,prout affectus grauior , vel
diuturnior,aut facilior, vel nouiter factus fuerit. Poſtquã aũt hæc adhibueris ,
nõ erit abs re ſuffumigijs,& euaporationibus vti,ſumptis per arundinẽ,aut in-
ſeſſionẽ.Quas conficies ex eiſdem herbis ac rebus,quibus pulueres,& fomenta
conſtare diximus:additis ex ſtyrace,& alijs aromatis calidis quantũ ſat ſit.Item
peſſaria miniſtrabis,q̃ excalfacere,& expurgare vterum poſſint , qualia confi-
ciuntur ex ſucco mercurialis cũ aliquo ex prædictis pulueribus,ſtyrace, theria B
ca,aloe,& agarico cũ modico melle . Regioni ẽt vteri , & vmbilico admouere
oportet emplaſtra,cerata,& ſacculos,q̃ & vterũ calfaciant,& roborent, qualia
antea recẽſuimus,& mõ referã,ſi priùs dixero quid aduerſus humiditatẽ agẽdũ
ſit.Antè tñ ſcito,balnea ex ſulphure incredibili efficacia vteros frigidos ſanare.

Humiditatẽ quidẽ,& madorem vteri haud diſſimili mõ curabis : quippe to-
tũ corpus purgare priùs,fricare,exercere,& tenuẽ,& exſiccãtẽ victũ, atq; par-
cũ potũ ex decocto ſpartæ parellæ,aut radicis chinæ , vel cinnamomi, aut aniſi
cõfectũ porrigere procul dubio oportebit.Purgabis quidẽ primò hiera,pillulis
aggregatiuis,agarico,rhabarbaro,aloe,electario indo,vel diaphenico.Quo fa-
cto,vomere,ſed frequẽtiùs,q̃ in frigida diſtemperie,opus erit:rariùs tñ fomẽtis
& balneis præterquã ſulphureis,vti cõceditur:liberalius tñ licet ſuffire,vel ſic-
ca fomẽta,& ſacculos adhibere:quos cõficies ex ſale,millio,chamæmello,ane-
tho,pulegio,artemiſia,thymo,cinnamomo,ruta,baccis lauri,& ſtercore capri-
no.Ex quib.emplaſtra cũ vino,& melle cõficere poteris , & cerata cũ oleis ſu-
pradictis,ladano,therebinthina.Cauẽdũ tñ eſt,ne ſtatim à principio pharmaca C
hæc aſtringẽtia,& reſiccãtia adhibeamus:nã corpore impuro exiſtẽte, nõ parũ
lædent humoribus p̃ter naturæ modũ detẽtis, & ad principaliores ſedes irruẽ-
tib.Quare priùs purgãdũ eſt,& mox prædictis, & aſtringẽtib.vtendũ,quale eſt
decoctũ lẽtiſci,& myrti,roſatũ,ſummitatũ rubi,& poligoni:quo ſanè decocto
& per os ſũpto,& exteriùs adhibito nõ parũ ꝓfeceris . Itaq; vľis medẽdi rõ erit,
inũdãtẽ à toto corpore,à vẽtriculo,& ab utero ipſo humiditatẽ priùs minuere,
poſteà reſiccãtib.qđ ſupereſt diſcutere,ac ebibere . Tñ qa id ſæpe ſufficere ne-
quit,cõprimere,qđ ad os uuluę cõfluit neceſſium ſubinde erit.Quod ſi aliũde in
uterum humiditatem confluere noueris,aſtringẽtibus potionib.poſt dictã me-
thodũ uteris,ueluti eſt myrti bacca,uel malicorium cũ uino,& alia nõ pauca,q̃
li.1.c.de mẽſtruo fluore diximus.Prodeſt quoq; exteriùs utero adhibere adipẽ
anſerinũ cũ aniſo tritũ,lana exceptũ:theriacã itẽ,mitridatũ,uel ſuffumigia,quę
ad mẽſes ſiſtendos illic retulimus.Sed ultimò in frigida,& humida uteri diſtẽ-
perie nil tutius,aut utilius reperies,q̃ ſulphurea balnea : quanquã corpus uni-

uer-

A uersum sudare ligno guayaco, sparta parella, radice chinæ, uel syrupo ex eisdē, aniso, & semine angelicæ confecto, summopere proficuum comperimus. Si tamen hæc non prodesse videantur, ad fontanellas confugiendum est, quas cruribus esse aperiendas censeo.

Sed vltra ea, q̃ aduersus qualitates, & causas, q̃ vterum imbecillitant, pugnare habent, multa quidē sunt, q̃ vterum ipsum roborant, vel præstantia, quod illi defuerit, vel adimplentia eius munus, & officium. Sic vterū roboramus eiecatis calore, sanguine, & spiritibus, & firmata ac stabilita vteri substantia: cuius naturæ creduntur esse omnia aromata, q̃ & modicum calorem, aut parum vltra modicum habent, & quodāmodo firmare, cōprimere, & stabilire vterum sunt nata. Cui sanè vsui reperies vtiles esse oēs gummi species, siue q̃ ex Indijs asportentur, siue q̃ apud nos nascantur, & cerata itē ac emplastra pro matrice, q̃ vulgariter in officinis parantur, & nos cap. de epilepsia abunde adduximus, & ferè reliqua, q̃ ex gummosa substantia, ladano, pice, resina, vel terebinthina cum pulueribus aromatum, & oleis ex rusis siccis, narcisso, cinnamomo, de baccis B lauri, de lilijs, de angelica, de mentastro, de styrace, de iasminis, de naphta, & alijs, q̃ cōsimilē habent virtutē, passim cōficiuntur, & ipsam liquidā styracē. Sed maxime quod recipit olei iasminorū, anisi, & cinnamomi, ac gariophyllorum, arte chimica extracti, ana ℥.j. ceræ, & ladani. q. s. vt fiat cum resina, ceratū. Roborant itē theriaca, mithridatum cū diamoscho, diambra, gallia muscata, alypta muscata: moscus, ambra, zibetū, & deniq; ea emplastra, q̃ ꝓ matrice ex his, & pulueribus supra dictis cōficiuntur, & in plerisq; huius operis c. variè cōposita reperies: maximè quod recipit, pulueris granæ, & gariophyllorum, an. ʒ.j.ſ. pulueris rosarum, coralli, & angelicæ, an. ʒ.j. pulueris mastices, & sanguinis draconis, an. ℈.ij. ambre, & musci, an. g. x. ladani depurati, & ceræ. q. s. vt fiat emplastrū: roborat quidē mirum in modum, & geniture retentioni opitulatur; renibus adhibitum, & ꝓpe inguina, ac vmbilico. Robur quoq; vtero addunt sacculi ex herbis siccis, ex aromatis, & pulueribus. Sed efficacissimè id beneficiū pstat cucurbitula, frictio, fomentum, & suffitus; & vltimò astringentia pdictis aromatis ad mixta, q̃ cōprimentis facultatis, & cōtentricis delectæ munus suppleant, & exe C quantur. Quorum oīum maximā siluā, c. de sistendis mensibus reperies, ex quibus & nuper dictis facilè tibi erit varia effingere medicamenta. Hoc tñ vnū in omni corroboratione adseruabis, ꝙ si imbecillitas in distēperie, q̃ actum facultatis ꝓsternat, sita pcipuè sit, ijs maximè vtendum erit auxilijs, q̃ aduersus distēperiē iuxta cuiusq; naturam pugnent, eo quē diximus; modo: verum si debilitas in spirituum resolutione, aut caloris innati dispendio cōstiterit, vt defessis, & laboriosis fœminis, & ijs, quæ frequenter pariunt, accidere scimus: ijs, quæ calfaciant caloremq; & spiritus ad vterum euocent, aut vicē caloris innati gerant, vtendum est. Si verò vteri substantia laxior facta fuerit, minusq; firma, ac robusta ad actiones, quàm par sit, astringentibus studendum est id munus adimplere. Quas equidem medendi rationes qui exactè nouerit, facilè prædictis discet vti pharmacis, & ex eis, quę vsui propria fuerint, eligere, & cōponere, aut mutare, vel addere, aut demere, iuxta fœminæ, aut vteri affecti, vel affectus conditionem: quod si hæc ignorauerit, fateatur se non posse, etiamsi mille noscat medicamenta vtero proficua, aliquod vtile, aut necessarium effingere.

De

De varijs vteri doloribus. *Cap.* 14.

NCREDIBILE profectò est, quali & quanta dolorum varietate circa vterum,& eius partes conqueri fœminas conspiciamus:ita vt sine alterius affectus à quo dolor oriatur, qui peculiarem prærequirat curationem complicatione, solus ipse dolor suam curandi,aut (vt rectius loquar) mitigandi ratione expostulet.Frequenti enim obseruatione nobis copertum est, ét si dolorie vehementissimi sint & grauissimi,affectionem tamen, seu solutionem contnsui leuissimam,aut q̃ paruissimam, doloribus solùm proficiscẽtibus sæuissimis ex partis dolentis natura,vel ex causæ malitia, quæ hac potius ratione,q̃ vt continuum dilacerante,dolorem excitat,leuissima facta solutione. Cui consimilem dolorem in hemicranea & alijs importunis capitis doloribus,frequentissimè reperimus:qui sanè ex leui humoris, vel halitus portione sola ipsorum malitia grauissimos cruciatus excitat. Quod proculdubio in vtero frequentius adhuc contingere est æquum:nam & causæ maligniores, & venenosiores ibidem existunt,& particula non obtusioris sensus.Itaq; de his tantũ doloribus hoc in loco agere,mihi est in animo,qui vterum affligũt citra affectus complicationem,qui peculiari sui rationem requirat prouidentiam, uelut est inflammatio vteri,ulcus,inflatio,& alij consimiles morbi, quorũ inferius meminero,& dolorum,qui ab eis proficiscuntur. B

Causa. Dolet quidem vterus citra manifestum affectũ, ad quem dolor reduci possit (præter doloré ex sanguine menstruo non fluente,aut improbè expurgato,cuius curationem adduximus lib.1.cap.proprio)ex halitus à semine, sanguineve menstruo corrupti malitia,uel ex eorundem copia,quæ aut distendat vteri vasa,aut abradat,& mordicet eadem & vteri corpus.Non quidem vtcunque, sed addita ét venenosa affectione,quæ doloris malitiam adaugeat, & animi quoq; passionem maiorem inferat,ita vt nullis videatur auxilijs cedere. Dolet ité vterus ex grumoso sanguine,qui dolorem proculdubio duobus modis inferre habet:primò ratione corpulentiæ,qua angusta vteri vasa permeare nequit:quo fit vt in via manens, fixos, & acutissimos inferat cruciatus: si uerò permeet, non minores, cæterùm uagos, à quibus aliquando quiescit, præsertim grumoso sanguine excreto: secundò lædit grumosus sanguis uitio & malitia non leui, quamobrem dolore simul & animi accidentibus & anxietate fœmina premit. C
Alijs quidem uterus ex inæquali plenitudine dolet, eò quòd in diuersis partibus diuersam obtineat plenitudinis rationem,& copiam,quod plerunq; acerbissimi doloris causa existit.Sunt quoq; fœminarum nõ paucæ, præsertim inter uiduas,& eas,quæ ante uiro assuetæ,nunc se abstinent, quibùs dolores, & cruciatus ex coitus priuatione succrescant:quippe semen pręter consuetudiné retentum corrumpi,& uasa plus iusto dilatari ac tristari, delectationis ét defectu contingit,quòd semen illud uterũ lædere malitia & copia necessum sit. Item plerisq;dolor accidit ex acribus & erodẽtibus humoribus cũ sãguine mẽstruo dilabẽtibus,q. aut copia & acrimonia mordacitate illata,cũ uteri aut pudẽdorũ pruritu,dolores ingẽtes,potissimũ menstruo instante,inferunt.Nec minus dolore

A lore afficiuntur fœminarũ quædã, dum viro accedunt, si vterus à qualibet causa intumuerit. Quod Moschio lib. Gynæciorum, c. 19. exprimit dicens: Si mulieris loci doluerint, aut vulua p coitum punctiones senserit, sciant, sibi uluuã in tumore esse, magis tñ in interiore parte, q̃ foris (& subdit) Huius rei signum est tale: oculorum anguli dolebunt, & facies ignea plusq̃ pallidæ, & hoc vitiũ erubescunt medico fateri. Qd sanè malum existimo plerunq; fieri in fœminis, quæ obstructione vteri, p̄sertim colli eius, laborant, ob plenitudiné quidem pudendarum partium, & vteri ex sanguine propter obstructioné ibidé immorantem: quippe dum quiescunt partes illæ étsi plenitudine premantur, non dolent, cæterum motæ coitus exercitio, dolent: haud secus q̃ in lassitudinibus, in quibus maiores fiunt moto corpore cruciatus, q̃ quiescente. Sic etenim in huiusmodi fœminis plerunq; sanguis profluit, vt refert Hip. lib. de sterilib. dicens: Si verò à coitu imum ventrem dolet, & sanguis recens ipsi appareat, lini semen tusũ & muscum mollem, & adipé anserinum, mixta ac molli lana excepta imponito. Quod vitium, dum sanguis prosilit, censeo in extimis corporis partibus esse potius, q̃ in intimis. Eandem prorsus affectionem humores acres, sed in parua quantitate, efficere cõperimus, quos dum virile pudendum mouet, certum est graues dolores excitari. Solent quoq; cruciatus haud leues efficere externæ causę, veluti frigiditas aeris, vtcunq; uterum subingrediatur: ité insessus in loco frigido, aut nimis humido, ablutio pedum intépestiua ex aqua frigida, uel nudis pedibus in loco frigido stare: maximè dum menstrua fluunt, aut mulier à partu purgatur. Nã ut 14. de usu partium Gal. testatur c. 3. uteri ceruix recta, & adaperta est, cum aliis temporibus rugosa, & plicata existat, quod ut 3. de facul. na. c. 3. ait, plurimum facit, ut facilior sit frigori aditus. Potus ét frigidæ intempestiuus, maximè si fœmina calidior ex tempore, aut exercitio, uel igne steterit. Aceti & acidarum rerum usus, aut lactucæ, uel acetariorum immoderantia. Quibus pro culdubio causis, & alijs non paucis, quas breuitati consulens prætermitto, dolores, qui iure sibi curationem exposcunt, fieri comperimus.

Nosse q. studet huius affectionis causas, primò doloris modũ expendat opus est: mox durarioné: ultimò symptomata, q̃ illi accidunt: nã ex his tribus facilè in causæ cognitioné deueniet. Dolores ex copioso flatu dignosces ex téñua doloris cõditione, ex rugitu inferioris ventris, & ex cruciatibus, ac exacerbationibus p interualla factis. Qd optimè Hipp. insinuasse cõstat, p hæc uerba: Si dolor solùm fuerit vehemens, & uiolentus, caligo in uteris inest, & flatus nõ exit, sed iste hic manet, malum. Qui ét causam cognoscere docet idé autor li. 2. nuper adducto dicens: Si uentus in uteris fuerit, flatus exit, & stridet, & tota intumescit, & febris habet, & ardor, & adhæc ualde exilit præ dolore, & uirũ nõ admittit, & ægrè fert coitũ, & erigi non põt, & uelut onus graue ipsi in uteris iacet, & caput dolor, et anxia est, et loqui non põt: si uerò dolor accesserit, clamat, et dolet oĩa, et lumbos, et pubé, & sedé, et urina supprimitur, et uenter suffocatur, et mori cupit, et p̄cordia distenduntur, et stomachus mordetur, et os amarum est, & uomit acida, et pura, ac meraca, et frequenter ructat, ac melius habet, sin minus intumescit, et si attingeris, renititur, et dolet. Proficisci ét huiusmodi dolores ob malam flatus qualitaté scimus, & ex animi aliquo uitio, inquietudine, anxietate, iactatione, et exolutione. Grumosũ esse sanguiné inter alia signa, dignosces

Signa.

B

C

ex dolore cũ tenesmo vteri, & frequẽti ẽt vrina: nã cũ natura nitat̃ grumosum il lud expellere, idq; ob loci angustiã nequeat, semp conat̃ natura munus explere: vnde ob assiduũ conatũ, partes vicinę quoq; tenesmo affici haud rarò cõtingit, ꝑter q̃ qđ dolores acutissimi, veluti si palo, aut acuto aliquo stillo vterus ꝑforet̃, plerunq; suboriuntur. Quod ẽt agnosces ex eò qđ dolores fixi sunt, & in vna parte ꝑmanentes, nisi aliqđ grumosum excernatur: nã eo tẽpore licèt vehemẽtes quoq; sint, ꝑ interualla tñ repetunt: quod quidẽ ab ijs, q̃ excernunt̃, si grumosa sint, haud difficulter cognosces. Verùm quia nõ solũ corpulentia, sed & malitia sæpe grauiores dolores sanguis grumosus cõcitare solet, id ẽt cõiectandum erit ex animi accidentibus, q̃ mox succrescunt, & potissima sunt malę qualitatis indicia. Quod si dolor ex coitus priuatione suboriatur, hystericis accidẽtibus, & signis, & ex ꝓgressa viri cõsuetudine facilè dignosces. Si tñ dum viro fœmina accedit, vterus doluerit, plenitudinẽ illarum partium esse causam, ex tumore pudendarũ perdisces, sicut ex prurito cum dolore humoris acrimoniam, nisi vlcus, aut inflãmatio, vel angustæ, & duræ cicatrices ex ꝓgresso vlcere causam præstiterint, quod ex proprijs signis facilè erit exquirere. At si ab externa causa dolorosa affectio prodeat, ex relatione signum tibi quæres. B

Curandi ratio.

Cũ in symptomatũ mitigatione triplex sit medendi rõ: altera, q̃ causam illi dit: secunda, q̃ morbũ, immediatã symptomatum causam, curat: tertia verò, quę citra causę, & morbi respectũ, tantummodo symptomati ꝓuidet, mitigatq́, eius inclementiã: ob id quidẽ hac in parte eius tãtum, q̃ symptomata mitigat, aliquo habito respectu ad causas, meminisse cõuenit. Sunt etenim medicamẽta sedãtia dolores, quædã quæ oĩbus prosunt à quacunq; causa ꝓficiscantur: q̃ calore ita tẽperato cõstat, vt calori nostro natiuo, q̃ simillima sint, aut saltẽ primum calfacientium ordinẽ nõ transcendant. Quippe dulci sensu, quẽ mouent, partiũ dolore affectarum tristitiã, molestãq; sensationẽ abolent. Expedit tñ tenuiũ esse partium hæc pharmaca, nihilq; habere astrictionis, vt pariter euacuent, rarefaciãt, extenuent, digerant, cõcoquant, & æquabilẽ, sensim, & moderatione quadam materiã & partẽ dolore vexatã, reddant. Huius quidẽ generis sunt oleum dulce ætate mediũ, chamæmelinum, de semine lini, amygdalarum dulciũ, & lũbricorum: itẽ sambucinum, sesaminum, butyrum, lana succida, vitellus oui, ac muliebre, pinguedo porci, vituli, gallinæ, anseris, cuniculi, decoctò altheę, maluę, violarum, lilij, seminis lini, fœnu græci, & huius naturæ pleraq;. Hæc nanq;, vt latius li. 2. nostro de indic. diximus, sibi peculiarẽ operãdi rationẽ habẽt, oĩbus quidẽ causis, & tẽperaturis cõem. Aliud ẽi peculiarius obtinent, nimirũ, ꝙ nullum habent tẽpus circunscriptum, quo magis adhiberi desiderent, q̃ in alio, licèt tutiora sint corpore, utcunq; vacuo, cum hoc tñ plenis quoque corporibus prosunt. Habent insuper peculiarius aliquid videlicet, aliqñ solum esse anodyna, cum dolorem tantum mitigant, aliqñ verò esse affectum sanantia: nam ꝑter id ꝙ partem parant, vt minus sit dolori apta, affectus quoq; causam æquabiliorem mitioremq; duplici ratione reddunt: tum ex similitudine, quam cum nostro calore habent, qua acrimoniam, & quemuis excessum retundunt: tum verò, quòd primo calfacientium ordine constituantur, & ob id per insensilẽ halitum leniter, quod in parte dolente continetur, discutiunt. Itaq; primo in quouis dolore mitigandi gratia, & oleis fomentis, & emplastris, aut ceratis ex ijs, C

quę

A quæ ſuperius retulimus vtendũ eſt, pmiſſo tñ enemate, qđ cõſimiles hẽat vires.

Alterũ verò anodynorum genus eorũ eſt medicamentorũ, q̃ contra doloris cauſam è directo pugnare habent: nã euacuant, digeruntq; quod in parte cõtentum eſt, & dum quantitatis, aut qualitatis, rõne dolor excitatur, certant quidem aduerſus vniuſcuiuſq; exceſſum, frigidã calfaciendo, & calidã refrigerando: ac ſi venenoſa ſteterit, malã qualitaté corrigendo. Quamobrem noſſe oportet cuiuſq; doloris cauſas, vt iuxta cuiuſuis naturam proficua auxilia adhibeamus.

Sic dũ ex flatus copia nobis cõpertũ fuerit vterum dolere, pdictis verè anodynis ea cõmiſcere ſtudendũ eſt, q̃ aduerſus cauſam pugnant: & ſenſim imminuta anodynorum copia, ſolis q̃ cauſam ſuperant adhibitis, pdicta ratione inſtitues, donec aut ad expurgans medicamentum, aut ad ſanguinis detractioné, ſi affectus poſtulauerit, deuenias. Quæ ſanè opera iuxta eas partes facies, q̃ vtero ſint pximiores, vt Hip. vř cõſulere li. 6. pop. par. 6. tex. 5. dicens; In doloribus pximum ventré aperire: nã eo tépore, niſi quid aliud phibuerit ab his venis, & p eas partes, q̃ vtero ſint viciniores, euacuãdum eſt. Primum itaq; clyſteré inij-
B cies ex decocto altheæ, anethi, ſeminis lini, chamæmeli, ſeminis, & radicis angelicæ, menthaſtri, & artemiſiæ, additis melle, & hiera picra cũ oleis anethi, liliorũ alborũ, chamæmeli, de ſemine lini, de baccis lauri, & alijs huius cõditionis. Vel in ipſum vterũ inijcies decoctũ origani, petroſelini, nigellę, cumini, ſanſuchi, iuniperi, dauci, helenij, apij, anethi, aniſi, ſpicæ nardi, nucis, cinnamomi, ſmyrnij cũ modico vino. Mox à clyſtere iniecto, ſi affectus nõ quieuerit, fomẽtis ex pdicto decocto vtendũ erit ſpõgia plurimũ expreſſa, aut veſica exceptis. Ité inunctionibus vteris ex eiſdé oleis cũ oleo cinnamomi, vel amygdalarum dulciũ, in quo ſemina, & radix angelicæ ferbuerint: pſtat & oleũ de naphta, de iaſminis, de ſtyrace, & balſamo. Præter hæc, emplaſtra vtero adhibebis ex pdictis herbis in pulueré redactis, decocto aliquo flatus diſcutiente ex cuminis, aniſo, anetho, galanga, gariophyllis, & ſimilibus cõfecto. Idé quoq; beneficiũ pſtabis ſi ex pulueribus nup dictis, & ouorũ vitellis cũ oleo liliorum alborũ cataplaſma cõfeceris: qué vſum pſtat euaporatio ex pdicto decocto excepta: ité cucurbitula cũ multa flãma ventri impoſita, ſi menſtruæ purgationes nõ inſtent, neque
C fluant. Maximi ét ſemper fuit momenti, vmbilico emplaſtrũ aliquod p matrice affigere, cõfectum quidé ex tecamacha, & caranna, ſtyrace liquida, balſamo, ladano, cinnamomo, & pulueribus radicis, & ſeminis angelicæ cũ oleo de baccis lauri, de cinnamomo, & cũ gallia, alypta, terebenthina, ac cera. Vel vtrunq; vẽtré inunges oleo de angelica, de aniſo, de cinnamomo, de gariophyllis, & de pipere: vel pdictorũ aromatũ, aquã arte chimica inſtillatã porriges. Præſtat nõ minoré gratiã ſiccorũ fomentorũ vſus ex lineis, & laneis pannis ſup calfactis, ex ſacculis quoq; cõfectis ex pulucrib. herbarũ, ſeminũ, florũ, & radicũ, quas nup diximus. Qđ ſi hæc prodeſſe nõ videantur, vtitur conſilio Hip. li. de nat. mul. dicentis: Si vterus dolet alij caput integrũ, & nitrum toſtum, & cuminum terito, & melle ſubacta ſubdito. Cuius ét pcepto paulò inferius ſuffitibus ex pe[illegible]da no, ariſtolochia, panace, & ſimilibus vtendũ eſt, vel euaporationib. ex decocto ligni guayaci, qđ maximi eſſe momẽti arbitror, pſertim ſi fœmina morbi gallici naturã redoleat. De yride quoq; fert, i[illegible]ſam p[illegible]r[illegible]are peſſo impoſitam, ac eius dolores ſedare, vel emplaſtro admota: menſes ité euocare, & aborſum facere.

Quia tamen ex pituitosis recrementis, vel flatus eleuantur, vel vterus dolet, ob id ea clysteria sunt adhibẽda, quæ cap. de vteri hydrope scripsimus, maximè si addideris vinum, vel in decoctione, cortices fabarum, & lupinorum, aut lixiuiæ aliquid, si laborans valde sit humecta, fugiendumq; ab his quæ sal recipiunt, ne ocyssimè ad excretionem vrgeant. A

Si tñ febris accesserit, quę neq; calore proprio id mitigare possit, neq; remedijs affectio cedat, ad sanguinis detractionẽ confugiẽdum est, præcipuè ex partibus superioribus, si menses nõ instauerint: nam eo tpe ex venis tali mittẽdus est, ne dolorũ vehementia vterus inflãmatione periclitetur. Quod si neq; febris neq; ardor, neq; menses imminẽtes instauerint, ad purgationẽ ex hiera simplici Gal. pilulis de mastiche, aut syrupo ex infusionibus rosarũ cũ modico agarico deueniendũ esse consulit curandi ratio: q̃ docet plus præualere crassos, & viscidos humores, à quibus flatus eleuantur, q̃ calidorum, & discutientiũ pharmacorũ vehemẽtiam, ꝙ sæpe maius damnum, q̃ commodum sequi soleat, corpore, aut vtero impuris existentibus; Si verò aliquid eorum, q̃ flatus discutiunt præbere volueris, nil subinde nocebis, veluti est vini optimi parum, vel decoctum seminis anisi, cumini, dauci, gariophyllorũ, cinnamomi, & similiũ, maximè si calidũ actu sumatur. Prodest, & puluis prædictorum seminũ, vel dianison, diaciminõ, & aliorum, q̃ his sunt simillima. Sed ex vsu inter oĩa potissimũ est aquæ vitæ modicum, vel aqua cinnamomi, q̃ à Lusitanorum Indijs asportatur, ex flore ipsius arboris, aut ex cortice instillata: quæ ẽt apud nos chimica arte ex cinnamomo extrahitur. Verùm si ex flatus acrimonia, aut malitia dolores concitentur, veris anodynis vtendũ quoq; est, admixtis tñ alexipharmacis calidis, cuius naturæ est theriaca, mithridatũ, semen angelicę, vel eius radix, & huius naturæ alia, quæ superius cap. de hystericis affectibus à nobis dicta sunt. Quem quoq; vsum præstat oleum cinnamomi, angelicæ, garyofillorum, piperis, & anisi, quæ etiam deuorata ex vino, prodesse scimus; Sed maximè aquam ex theriaca extractam, cuius meminimus, lib. de febre maligna. B

Si tñ ex grumoso sanguine cõcretòve, aut efficiẽte inæqualẽ plenitudinẽ vterus doleat: præter quã ꝙ huius causæ quoq; meminimus, lib. 1. ca. de menstruo cũ accidẽtib. id proculdubio semper est in curatione obseruãdũ, vt partes vteri laxẽtur, & viæ patẽtiores fiãt, & sanguis tenuior, ac plenitudo æquabilis reddatur. Qd fieri oportet, vt Aetius cõsulit li. 4. Ser. 4. c. 63. p ea medicamẽta, q̃ cũ vapore humido calfaciãt, & modicè attenuẽt: ob id fęminã in loco calido reponi iubet, & femora ac vteri regionẽ vaporib. fomẽtis, inũctionib. & balneis modicè calfacere. Cæterũ si prædictę plenitudinis aliquid superesse cognouerimus, sanguine prius misso, vt c. adducto diximus, ad eadẽ auxilia cõfugiemus conãtes euaporationib. partes dilatare, laxareq; eaſdẽ inunctionib. & modicè attenuãtib. pharmacis grumosum sanguinẽ attenuare, & inscindere. Quamobrem adhibitis decoctis, q̃ mox attulimus, veniẽdũ est ad inũctiones ex oleo de croco de spica, de vitellis ouorũ, de lilijs, amygdalarũ dulciũ, & de semine lini, maximè si in his duob. vltimis ferbuerint methastrũ, anethũ, semen aut radix angelicę, cortices citri, aut cinnamomũ. Conferunt euaporationes ex prędictis herbis aqua, & oleo decoctis: itẽ fomenta, & sacculus, ex eisdem. Theriaca quoq; prodest vmbilico, & imo ventri illita cum oleo sesamino, naphtæ vel de croco. C

Sed

A Sed euaporationes huic vsui cõmodiores conficiuntur ex iure pingui galli veteris decocti cum multo croco,& cinnamomo, gariophyllis,semine lini,althea,& fœnu græco,qd maximi fore momenti existimo. Præstat p os sumere haustum aquæ feruentissimæ,vel decoctũ seminis angelicæ:itẽ theriacæ ℈.j.aut ʒ.ſ.cum vino,vel pdicto decocto,vel iure galli veteris ex croco, cinnamomo, passulis,& ciceribus cõfecto,vel aquã theriacalẽ, aut cinnamomi,anisi,gariophyllorũ,& dauci,quas arte chimica in duplici vase extrahes. Rutã quoq;(inquit Aetius)tritã, ac melle exceptã & panno lineo inductã pubi,ac pectini impositã ꝓdesse cõperimus:sicut & clysteria ex pdictis decoctis,ruta,fœnu greco, & aliquo ex pdictis oleis admixto.Cõferunt potissimũ in plenitudine inæquali cucurbitulæ citra scarificationẽ inguinibus,ac femoribus adhibitæ,vel si hęc nõ ꝓfuerint,cum scarificatione ex vsu erunt:sicut hirudines parti scarificatæ affixæ,sed pcipuè hemorrhoidibus. Verùm si huic affectioni aliquod animi pathema succrescat,per alexipharmaca superius adducta mitigare oportebit.

Dolores autem,qui ex erodentium,& mordacium humorum præsentia suboriuntur,nullo alio auxilio citius mitigabis,q̃ potibus & fomentis humidis,& B calidis,earum pſertim rerum,q̃ mulcebrẽ, & mucilaginosam obtineat substãtiã.Ob id quidẽ prodesse scimus insessiones decocti fœnugræci, seminis lini, altheæ,ac radicum maluarum,& altheæ cum semine citoniorum, & psyllij. Itẽ fomenta ex eodẽ decocto:inunctiones ex pinguedinibus, & oleo amygdalarũ dulcium,sesamino,de semine melonum,& cucurbitæ, potissimum si in eis mucilaginem seminis citoniorum,& psyllij extraxeris. Conferunt ẽt clysteria ex pdictis,potus item aquæ calidæ,aut vsus amyli.Quòd si hæc minus q̃ par sit,ꝓfint,ad purgationem citò te conferes,quam instítues iuxta ideam humoris peccantis:qua facta eisdem vtitur auxilijs, & per interualla iterum corpus purgabis,sed præstat pessus,qui recipit opij aliquid dum diu ibidem nõ immoretur: prodest qui paratur ex decocto capitum papaueris in paso, vel oleo rosarum cum medulla ceruina.Itẽ vnguentum rosaceum cum succo plantaginis, & intibi.Deniq, vniuersa mitigandi ratio in hac causa stat in attemperamẽto humorum,retussa eorum acrimonia,ac in mixtione alicuius optimæ substantiæ cum C humore acri,& mordaci,ac vltimò in expurgatione superabundantis succi.Sic profectò in hac & reliquis dolorum causis victum institues;in flatibus tenuẽ, & calfacientẽ,in hac verò causa,optimi & multi nutrimenti,cęterum fluidioris substantiæ;reliqua verò ad victum pertinentia,causæ natura monstrabit.

His tñ,quibus vterus dolet ob viri accessum,subuenire oportet iuxta naturã causæ dolorẽ,aut tumorẽ excitantis.Sic etenim si ex tumore intus recõdito dolor suboriatur,pter generalẽ prouidentiã,peculiariter huic malo medeberis,vt Moschio libro Gynæciorum docet his verbis;Mulieris lac, q̃ masculum peperit,cum oleo rosaceo æqualiter misce,& calefacito, & hinc fac pessarium de lana molli,& appone vsq; ad caput vuluæ.Verum si sanguis à coitu exeat,pceptũ Hip.seruare oportet,qui lib.de sterilib.vt superius retulimus,inquit; Si verò à coitu imum ventrẽ dolet,& sanguis recẽs ipsi apparet,lini semen tritum & muscam mollẽ,& adipẽ anserinũ mixta,ac molli lana excepta imponito. Reliqua verò ꝓ causæ rõne ministrabis,sed nullum aliud auxilium efficacius reperies, quã sanguinis detractionem ex hemorrhoidibus,vel ex talo,maximè cùm san-

guinis abundantia in uteri collo, malo causam præstiterit, à quo quæ emolliant,& digerant pesaria administrabis, vel ea quæ vterum leuiter expurgent. A

Curabis verò eas, quæ ex aliqua externa causa dolent, si pugnaueris aduersus cuiusque causę naturam oppositis auxilijs. Calfacere enim vterum per clysteria, inunctiones, & fomenta, ex vsu omnibus fuit:& ob id inspecta causæ natura, facilè cuiuis erit, proficua auxilia excogitare.

Veruntamen si his omnibus factis, adhuc perstare dolores (ex quauis causa prodeant) videantur: tertio anodynorum genere vti erit necessum, quo narcotica auxilia contineri dictum est. Eò enim vehementiæ dolores sæpe veniunt, vt nullum aliud subsit refugium, quàm ad hæc stupefacientia pharmaca deuenire:& ob id ad philonium Persicum, aut Romanum, vel syrupum papaueris confugiendum est, ea lege quam nos adduximus, lib. 2. nostro de præsid. indica. ad quem locum confugiendum est.

De vteri hydrope. *Cap.* 15.

B

INTER omnes antiquos viros specialius Aetium vteri hydropis meminisse constat. Quam sanè affectionem finitimam ei, quæ in ventre fit, esse profitetur, eamque fieri ex aquoso humore, à sanguine menstruo retento, procreato censet, ac generationis modum explicat, dicens. Vesicas in vtero prædicto humore aquoso plenas gigni, quibus vterum in tumorem eleuari necesse est. Ego amen hydropem vteri diligenter considerans censeo, in extremitatibus vasorum, quæ ad vterum terminantur, aut prope ipsa oscula ex humore illo aquoso per vasa sanguine menstruo obstructa, instillante, fieri pelliculam quandam, vnam aut plures, quæ tunicæ vteri adhærescentes, posteà mucore quodam implentur, indiesque a prædictorum vasorum osculis maiorem huius humoris, aut excrementi copiam recipiunt, & vterum ac infimam ventris regionem in tumorem hydropi similem eleuant. Quem equidem tumorem aliquando in toto ventre apparere, aliquando in altera eius parte conspicimus, iuxta locum, cui prædictæ pelliculæ adhærent. Item posse fieri ex Arabum sententia inter tunicas ipsius vteri, aut (vt rectiùs loquar) modo tumoris pituitosi, in tunica ipsiusmet vteri, sicut fit in testibus aquosus tumor, euidenter constare arbitror. Est sanè morbus in magnitudine, qui & difficulter curatur,& multorum accidentium causa existit, quem etiam scimus constare ex inundante humore pituitoso, crasso, viscido, & in vasis uteri copiosius adhærescente. Quippe obstructis vasorum osculis ex prædicto humore, nil mirũ, si ob eius redundantiam totus uterus in tumorem eleuetur: maximè in fœminis, quæ aut prauis cibis utuntur, aut ex partu malè corpus gubernarunt. Alijs quoque accidit pseudohydrops, cum uidelicet in rugis, aut sinibus uteri pituitosum aliquid & uiscidum adhæret ea copia, quæ in tumorem maiorem uterum eleuari cogat: quod uitium in ijs, quæ a partu, uel a mensium immodico fluxu plurimum potus,& alimenti ingesserunt, contingere scimus. C

Causa. Causam Aetius arbitratur tm̃ esse diuturnam mensiũ suppressionem citra cõceptum: quã proculdubio potissimam esse inficiabitur nemo. Cùm hoc tamen

consi-

A consíderandum est, suppressos menses huic malo nõ vtcunq; causam prestare, sed dum humiditates abundant viscidæ, q̃ in vteri tunicas instillantes adhærescentes, q̃ in pelliculæ naturam degenerant, quam postmodum aquosa substãtia replet. Cui quoq; malo causam prestat femina in victu, & potu intẽperatissima, cuius iecur caliditate pollet, quãta necessum est inesse, vt resolutis partib. tenuibus illius humoris, concrescat predicta tunica: quippe rarò, ẽt si diu menses in feminis supprimãtur, hanc affectionẽ reperiri contingit, qđ non semper hæ oẽs causæ in vnum coeant. Fit ẽt (vt dictum est) hoc malum ex inundãte humore frigido intra vteri vasa ea copia, q̃ vterum in tumorem eleuare possit: itẽ ex eodem humore in rugis, & cauitatibus vteri redundante. Dimitto ex flatu quoq; fieri posse, quia id non ad hydropem, sed ad inflationem pertinere creditur. Contingit non minus ex uera hydrope fieri, aqua ex sinuosa, & abdominis regione, cæco, & latente itinere in vterum prolabente: aliquando ex iecore, aut splene vitiatis, velut vera hydrops: ac frequenter à vena caua in uterum sanguinis serum instillante principium sortitur.

B Docet quidem Hipp. lib. 1. de morb. mul. signa, quibus in cognitionẽ huius affectus facilè deuenire possimus, simulq; causas recensẽt: inquit enim; Si aqua intercus vteris adnascatur, menses pauciores, & praui fiunt, & ante tp̃s deficiũt, & imus venter intumescit, & mãmæ solidę, molles fiunt, & lac nullum, & putat se in uentre habere, & ex his cognosces ꝙ aqua intercus est. Sed & in uterorum osculo significationem de se præbet, ad tactum enim gracilè, & humidum apparet, & rigor ac febris corripit: quantò magis tp̃s processerit, tantò magis dolor habet imũ uentrẽ, & lũbos, & laterũ mollitudinẽ ac inguina, (& subdit.) Hic morbus ex aborsu fit, sed ex alijs causis, & cũ menses fuerint occultati, cõtingit ẽt non rarò prægnantibus, cuius affectionis eodem lib. hæc uerba refert; Si hydrops in uteris fiat, menses pauciores fiunt ac deteriores, & p longius tp̃s, & pauciores ꝙ oportet, aut paulò plures, & uenter intumescit, & locus supra pectinem, & tibiæ, & lumbi. Vbi uerò multum temporis processerit, & in uentre habuerit, corrumpit ac eijcit, & aqua cũ ipso fœtu affunditur, & mulier plerunq; moritur, sanguis aũt corrumpitur, & aquosus redditur. Prædictis quidẽ consimilia uerba idem autor refert lib. 2. de morb. mul. dicens; Aqua intercus si

Signa.

C in uteris fiat, menses prodeunt arenosi, & aquosi, & non ualde cruenti, intumescit, & uterus, & uenæ, & propinquissimæ partes, & pregnans fit, deinde suffocatur, & mãmæ fluunt, & imus uenter durus est, ac intumescit, & oĩs circũ circa locus, & dolet, si quis ipsum attingit, & febris ac stridor dentiũ corripit, & dolor uehemens laterum mollitudinem ac lumbos, & semen in somnis effundit, & peius habet. Tñ præter hæc signa, quæ ab Hipp. afferuntur, distinguens etiã uteri hydropem ac cognosces, ꝙ fœmina sic affecta, plerunque boni est coloris, & in cæteris sana, quia iecur in ea affectione non patitur: uerùm si id compati ẽt contingat, mirum non est, si & color mutetur, & ipsa deteriùs se habeat, tanquam ex complicato malo. Vlterius item cognosces non ex tumore solum, sed eò qđ imam uentris regionem occupet tumore extenso iuxta uteri amplitudinẽ, ad differentiã tumoris ex fœtu, qui acuminatam efficit figuram. Est præterea is tumor laxus ad differentiam tumoris, qui ex scirrho, aut qua uis alia uteri duritie proficiscitur: flatus quidem si præsunt, murmur in utero uagatur.

Cæterùm, vt dissideat ab vteri inflammatione, grauitaté ambulando infert, A
& non leué spirandi difficultaté, & alia non contēnenda cordis, & cerebri accidétia, & aliqñ aquosum quid p pudendum instillat. Ité in hac affectione alui excrementa, graueolétia sunt, & menses aut oīnò supprimūtur, aut inordinatè procedunt: & nonnunquā, maximè vehementia aliqua præcedéte, corpuscula quædā prodeūt alba, fœtida, muccosa, aut aquosa, syncera, aut sanguini pauco, tenui, aquoso, aut subalbido admixta. Differt ét à vero ventris hydrope, tumoris loco, quia in eo venter primò intumescit superiore eius parte: in hoc verò, primo in parte inferiore: atq; ex illo ad imas partes descendit paulatim, in hoc verò sensim crescit, & ad supremas partes irrepit: in illo precessit aliqua causa, quæ iecori vitiū intulerit: in hoc, citra ipsam: ét si (vt dictum est) à vero hydrope nonnunquā proficiscatur. Quod si color vitietur, sanguinis quoq; fonté vitiari constabit. In illo ét color mutabitur ad pallidum aut plumbeum, vel subalbidū, in hoc verò fœmina boni sæpe est coloris, & aliquandiu rubicūdior existit ex sanguinis retéti copia. In illo íté pedes in tumoré eleuātur, in hoc verò manus, & māmę intumescūt: ét si in illo nō solū crura, sed & totū corpus motui, & reliquis actionib. ineptū, & languidū ac deiectū efficiatur, in hoc quidé crura B
præ vteri pondere ad motū veluti impedita existunt, quia supra inguina incūbit tumefactus. Dissidet ab inflatione vteri, quia, in inflatione vterus tactui tésus apparet, in hoc verò mollis, & flaccidus. Distinguitur ét à tumore inflāmationis vteri, dolore, febre, & alijs innumeris accidentibus. Vltimò tñ in aliquibus plurimū aquæ p vterum effunditur: qua excreta affectio subsidet, & venter detumescit. Curandi rō in huiusmodi affectu apertè monstratur ab Hip. lib. de nat. mul. p hęc verba; Si aqua intercus in vteris suboriatur, menses pauciores, & deteriores fiūt, deinde repente deficiunt, & venter intumescit, & mammæ siccæ fiunt, & reliqua malè habet, & in ventre sibi habere vr̄; & ex his cognosces qđ aqua inter cuté laborat. Sed in ore vterorum significationé de se præbet, tangētibus aūt gracile apparet, & calor, & aqua ipsam corripit. Quum autem tp̄s ampliùs processerit, dolor imum ventré, & lūbos ac laterū mollitudiné occupat. Ac postmodū eadem parte inquit. Hic morbus maximè fit ex abortu, accidit ité ex alijs. Præter hæc aūt signa, & causas, curationé docés, sic inquit; Cùm sic habuerit, calida lauare oportet, & tepefactoria adhibere, donec dolor sedetur: C
pharmacum aūt deorsum purgans bibendū dare oportet, post pharmacū verò, vteros bubuli stercoris fomento fouere: & posteà medicamentū cū cantharide præparatū apponere; & interpositis tribus diebus, id qđ cū felle paratur. Quib. proculdubio verbis bellissimè exprimit peculiaré curādi rōnem, eam reducēs ad mitigationé doloris, purgationé eius quod redundat, ac discussionem eius, quod ventri hæret: à quibus ité méses prouocare iubet, & mercuriali plurimū vti. Verùm ex hac methodo indicatione sumpta, dū incipit, docetur primò sanguinem mittere: siue ex suppressis mensibus oriatur (quo tp̄e ex talo fieri est necessum) siue plenitudo subsequatur vtero prædicto mō obstructo, ac si plenitudo magna fuerit, nullū erit inconueniens ante tali scissionem sanguiné ex brachio mittere, dū id parciùs fiat: instituta priùs optima victus rōne, exsiccāte nimirū, modicè calfaciēte, & tenuis substantiæ. Potus sit ex decocto cinnamomi, seminis angelicæ, vel saxifragiæ nr̄æ, aut indice, quā sassafrasam appellant, aut

Curandi ratio.

sassafras usus in Hydrope vteri

indum

A indũ fœniculũ. Quibus factis, modicè corpus purgare oportet ab ijs excremẽtis aut humoribus, q̃ per primam corporis regionem vagantur, manna, casia fistulari cũ puluere anisi, hiera simplici Gal. aut syrupo ex infusionibus, vt subsit deinceps locus pleniori curationi. Quam diuidere (deposita vt dictũ est, vtraq; plenitudine) in duo tñ membra æquum est: vnum quidem continet ea auxilia, quæ vniuersi corporis pituitã, & humores crassos sensim, & paulatim vel coquere, vel euacuare, vel resoluere habent: secundũ verò ea, q̃ vteri tumorẽ aut aperiunt, aut discutiunt. Circa primum itaq;, vt subsit phlegmagogis medicamẽtis locus, administrabis primò mel rosaceum, oximelitem. S. syrupũ de artemisia, de duabus aut quinq; radicibus, & aquis gallitrici, genistę, gentianę, angelicę, saxifragiæ, fœniculi, myricæ, & similium; à quibus pillulis de mastiche, de agarico, de hiera vti poteris, vel ipso agarico trochiscato cũ diacatholicone, vel dissoluto in syrupo infusionũ rosarum, aut in ipsa infusione antequã cõficiatur syrupus. Cui quoq; vsui adhibere poteris electariũ indũ, vel diaphœniconis aliquid, iuxta laborantis naturã, & vires: quibus inspectis, aliquã massã ex supradictis pillulis succo ireos efformare poteris. Prædictos itẽ humores p

B interualla vomẽdo purgabis semel aut bis ĩ hebdomada, exhibito leui aliquo vomitorio: quo fortassis vi, & impetu facto, nõ erit ab re pelliculas rũpi, & per vterũ, aquosum humorẽ prolabi. Purgare quoq; p vrinã, & vterum ipsum prędictos humores curandũ est, velut facies exhibito medicamẽto, qđ recipit pulegij. ℥. j. cum modico piperis, aut gentianæ vel origani ʒ. ij. seminis dauci, vel smyrnij. ℈. j. cum aqua mulsa formentur bucellæ, quarũ summo manè sumat, ℈. ij. aut. ʒ. j. In cibis tñ admiscere oportet aliquid huius, qui recipit hyssopi. ʒ. j. pulegij. ℈. ij. origani, cumini, an. ℈. j. seminis ámii, spicæ nardi, ana. g. xij. salis tosti. ℈. j. misce, & vtere pro cibariorũ salsamento. Id quoq; bonũ præstat mane singulis diebus sumere decoctum calamenthi, pulegij, rubræ tinctorũ, sabinę, leuistici, & artemisiæ cũ saccharo, & melle facta leui ebullitione: cæterũ sabinæ q̃ paucissimũ inijcito. Conferunt non minùs pleraq; ex ijs, q̃ in hydropicis aquas educunt, velut aqua raphani, saxifragiæ, gallitrici, & modicũ decocti radicis ireos in hydromelite leuiter facti. A quibus sanè medicamentis ad robusta exercitia laborantẽ deduces: nã hæc nõ solùm qđ in venis, & in ambitu cor-

C poris frigidũ, crassum ac uiscidum hæret, calore dissoluere pñt, verũ, & totum id, qđ in vtero continetur, ruptis exercitij vehementia pelliculis, fundunt penitus. Balneis tñ naturalibus ex sulphure uel alumine laborantem cõmites: qđ si ad manum nõ sint, ea domi parato decoctis ex lauro, cardamomo, pulegio, thymo, calamintha, cucumere asinino, genista, saxifragia, angelica, gallitrico, pilosella, milio solis, dauco, ruta, artemisia, mercuriali, & similibus. Interim tñ dum hæc fiunt, imo ventri adhibeto q̃ aquas, & frigidos humores dissipant: quę proculdubio secundã indicationẽ cõplere diximus: veluti sunt emplastra ex radicibus aut folijs ebuli, vel inunctio ex oleo irino aut laurino, in quo incoquatur ebulus ipse: itẽ unguẽto ex succo eiusdẽ ebuli, uel sambuci. Sed peculiari efficacia prodest emplastrum de baccis lauri, & de stercore caprino, aut bouino: conferunt, & inunctiones ac foměta præcedenti cap. adducta, additis oleis de radicibus lilij, aut ebuli, de cinnamomo, de pipere, de aniso, de angelica, de gariophyllis, quæ sanè arte chimica probè extracta mire prodesse scimus, sicut

per

syr: vns.

Balneor. Artificialiu usus.

per os sumpta pondere.ʒ.j.cum vino, aut stillatitia ex eisdem aromatis aqua. In vterum infundenda sunt, q̃ menses ciunt, & sanguinem euocant, vt sunt decocta granorum gnidij, vel ipsum granũ gnidiũ cũ modico melle, & oleo irino, vel ipsum oleum cũ alumine: ac si in vteri sinu pituita redũdauerit, addere decocto oportet gnidij g.x.cũ modico melle, vel agarici aliquid: nam dũ in venis prædicta pituita inest, per ea, q̃ menses, & vrinas, & vomitum aut aluũ mouét, tutius vacuabis: eam verò, q̃ intra vterum alicui parti adhæret, per pharmaca, quę abstergunt, & abluunt: cæterũ si in pelliculis conclusa maneat, per ea, q̃ rũpunt, vel apposita, q̃ exteriùs humoré ebibunt, qualia sunt, quæ nuper adduximus. Itaq; ablues vterum aliquo ex prædictis decoctis cũ melle, aut saccharo, si putrediné, aut caloré in ipso præesse comperiamus. Clysteria ẽt, quæ apud plerosq; scriptores hydropicis proficua habentur, maximi mométi fore arbitror, potissimũ si ab ipsis pessaria adhibeas, q̃ ex semine mercurialis cũ modica myrrha, sale ac melle cõficiũtur. Fiunt, & alia maioris mométi ex colocintidis ʒ.ſ.salis ʒ.j.carnis pinguiũ caricarũ.ʒ.j. Alia item fortiora cõficies ex ciclamine, euphorbio, nigella, esula: q̃ sanè omnia alijs mitioribus esse admiscéda cõsulo. Ferunt insuper nõ cõtemnendi autores, ʒ.ſ.ellebori albi lana exceptã, & vtero impositam, protinus plurimã aquã extrahere. Sic, & aliud pessariũ cõficies, q̃d recepit, seminis mercurialis masculi q.ſ.myrrhæ modicũ, salis, & mellis modicũ, & lana excipiãtur. Reperies profectò alia nõ pauca apud Aétiũ, quib. liberè vti poteris, si aut téperaueris, aut alijs mitioribus admiscueris, aut eorũ quantitaté imminueris. Vltimo tñ si neq; hæc oĩa prodesse videantur, fontanellam altero, aut ambobus cruribus adaperies, ꝑ quã natura aquosum illũ humoré paulatim instillãdo expurget, q̃d proculdubio proficuũ, & necessariũ sũmopere auxiliũ fesse arbitror. Q̃d si ante placuerit stibij optimè præparati g.iij. adhibere: ex vsu acies, at si probè cesserit, iterato eo vteris: nec mirũ erit si solo hoc præsidio, vẽter dissoluatur, si fęmina anhelosa nõ fuerit, & pitui tę plurimũ redundauerit.

De vteri inflatione. *Cap. 16.*

CONTINGIT quoq; fœminis non paucis vterum inflatuosum tumorem eleuari, qui (præterquam, quod morbus est in figura ex quantitate adaucta) ab vteri hydrope, & ei consimilibus affectionibus non leui differentia dissidet, vt ex Gal. 14. metho. apertè videtur constare: nam inquit; Inflationes verò ex flatuoso spiritu collecto nascuntur aliàs subcute, aliàs sub membranis, quæ ossibus circundantur, aut musculos viscerumve aliquod includuntur. Porrò colligitur aliquando etiam non parum in ventriculo, & intestinis, itemq; in medio spatio horum, & peritonæi. Quò fit, vt constet differre ab hydrope, cuius locus est inter omentum, & peritonæum. Differt quoque inflatio ab œdemate, quòd appressa digitis non retineat vestigium, sed sonitum veluti tympanum reddat. Erit igitur vteri inflatio tumor prætor naturam ventris inferioris ex vtero in tumorem seu magnitudinem maiorem, à flatibus ibidem inclusis eleuato: qui sanè spiritus, aut in vteri cauitate, aut in poris, & vasis eius recondi, & immorari habet.

Causa. Causam verò huius tumoris esse flatuosã substãtiã ambiget nemo, pręterquã

q̄ Hip.

A ꝙ Hip.id ex professo docet,li.7.popu.dicẽs;Plurimas vteri affectiones flatus faciũt,ſignũ sũt ructus,& ſtrepitus circa vẽtrẽ & lũborũ,tumores & dolores circa renes & coxas. Ex qua ſnĩa haud obſcurè cõſtabit, ſi verũ eſt plurimas vteri affectiones flatus efficere,quantò rectius inflationẽ. Sed poſſe flatum ipſum varias nãciſci cauſas euidẽter ꝓbat Gal.li.5.de cau.ſympt.dicens: Flatuũ generatio eſt in ipſis,q̃ in vẽtre ſunt,locis,ſuccis,qbuſdã pituitoſis, vel cibis inibi à deficiẽte calore in halitũ ſolutis: qppe ſyncera frigiditas prorſus halitũ non facit, qđ ſcilicet ea oĩa,neq; attenuat,neq; cõficit,neq; alimentũ diſſoluit: fortis autẽ calor cum lõgo interuallo nutrimentum ſuperet, amplius q̃ ꝓ halitu generando id attenuat,niſi tñ flatuoſum ſit natura. Et vt clarius,reddat ſuæ doctrinæ inſtitutũ,adducit exẽplum dicẽs:Quẽadmodum.n.externis rebus videmus,vt frigidiſſima cõſtitutio,maximè ſpirante borea,aerẽ ſereniorẽ reddit, ac calidiſſima p æſtatẽ conſtitutio ambientẽ nos aerẽ purum efficit, mediæ verò conſtitutiones nebulas pariunt:ita in animantibus accidunt. Neq;.n.calor p extremam imbecillitatẽ,neq; cũ vehementer ſunt ei vires,ſed cũ mediũ inter has affectiones obtinet,flatum gignere põt.Et ſubdit paulò inferiùs. At calor,q in cibos agit quidẽ,cæterum diminutè, is eos quodãmodo ſoluit, nõ tñ prorſus conficit,
B atq; hinc oritur flatuoſus ſpiritus.Atq; is cũ p os excernitur, ructum creat, cũ p ſedẽ,ſonorum ſilentemve flatũ,cum verò neutra parte emittit̃,ſymptoma creat, qđ inflatio vocatur.Itaq; ad eduliorũ naturã, et ad caloris impotentiã flatũ cauſam reducendã fore cenſet.Quo fit,vt in vtero quoq; eadẽ rõne flatus ipſum diſtendentes,et in tumorẽ eleuantes gignantur:facto nimirũ vtero ab aliqua cauſa externa,vel interna ſolitò imbecilliore,vel humore craſſo,et frigido ibidem ꝑter naturã retento.Quibus etenim cauſis accedunt quoq; externæ. nã vulgatũ eſt medicis,ꝑcuſſione,aut ictum vterum imbecillitate. Sic ambientis frigiditas, q̃ menſtrualẽ,vel quotidianum effluxum ꝓhibeat,ꝑſertim, ſi incautè à partu viuat fœmina,& vtcunq; frigiri ſe exponat,qđ tunc magis accidit,cum in vteri orificio ſanguis grumoſus impingitur.Itẽ partus frequentia, vel nimius labor, aut vteri ad aliquẽ ſitum cõuerſio,vt naturalis effluxus proſperè fieri nõ poſſit. Præterea menſtruorum retentio diuturna,ſi tantã copiã regulare nequeat natura,aut retentorũ craſſities,et frigiditas,quibus naturalis calor ſufficere nequeat
C id quoq; dãnum moliri proculdubio poſſunt.Quod ẽt non minus alimentorũ craſſorum,frigidorum et flatulentorum vſus efficere poterit:vel intempeſtiuus aquæ frigidæ potus.Neq; oĩno tradendum eſt obliuioni, poſſe quoq; id malũ fieri ex iecoris vitio,ſicut tympania, quod ex hac cauſa prodire cõperies ex iecoris vitiati ſignis,q̃ ſuperius adduximus.Sunt et huic affectioni cõcauſæ q̃dã,q̃ potiſſimè ad inflationẽ efficiendã concurrunt,velut eſt retentio huius flatus ex quauis cauſa genitus ſit.At retentionem hanc moliuntur duæ aliæ cauſæ, nimirum dẽſitas,ſeu ſpiſſitudo partis,vbi flatus intercluditur,aut ipſius vaporis, ſeu ſpiritus craſſities,quarum cauſarum altera diſcuſſionem interdicit, altera verò renuit.Quæ proculdubio dogmata Gal.loco citato ac 13.metho:et flau.li.4.his verbis manifeſtant.Membrorum denſitas, cum ſpiritus ſimul craſſities efficit, vt idem ſpiritus non diſſipetur,quo fit vt inflatio parti accidat.

Docet Hip.ꝑdictam affectionem cognoſcere lib.de nat.mul.hæc referẽs verba.Si inflati fuerint vteri,et venter attollitur,ac inflatur, et pedes intumeſcent,

&

ſinceram frigiditas flatum nõ gignit

retentio flatus ex huius affectionis concausa est.

& cauæ faciei partes. Color verò iniocundus fit, & mẽses nõ fiunt, & genitura hoc tẽpore nõ fit, & anhelat, & anxia mœret, & cum surrexerit, ac progressa fuerit, erectæ ceruicis respiratio ipsam tenet, & quicquid ederit, aut biberit, ipsam molestat, & gemit, & magis ægrè tristatur, q̃ priusquã ederit, sæpe verò ẽt suffocatur. Cui consimilẽ sñiam li. 2. de morb. mul. in hunc modum refert. Si vteri inflati fuerint, venter attollitur, & inflatur, ac sonitum edet, & pedes, ac cauæ faciei partes intumescunt, & dolor iniocundus fit, & menses occultantur, & genitura hoc tẽpore nõ manet intus, & anhelat spumatq; ac anxia est, & cùm expergiscitur ex somno, recta ceruice spiratio ipsam corripit, & quicquid ederit, aut bibit, ipsam molestat, & suspirat, ac tristatur magis, q̃ priusquã edat, & suffocat, & nerui contrahuntur, & vteri, ac vesicæ dolent, & manus contactum non admittunt, neq; lotium emittunt, neq; geniturã admittunt. Sed præter hæc signa, sufficere quodammodo videbantur, prædictam affectionem cognosces ex ventris inferioris, & pectinis tumore, quẽ si tetigeris, sicut in tympanite, sonitũ percipies cum dolore, extensio tñ, & qui ad pectinẽ, & inguina, & aliquando ad septum transuersum, & ventriculum pertingere solet. Qui dolor præterq̃ quod non semper eadem vehemẽtia viget, pungenti similis existit, & ad varias partes permutatur, ita vt lũbos, & caput ẽt petere visum sit. Quòd si in caua vteri parte steterit flatus, rugitus in ipso persentiuntur, perinde ac in intestinis, & aliqñ cum crepitu per pudendũ excernuntur: vrinæ itẽ accidit suppressio, & vigilia, præsertim vrgente menstruo. Verùm si in angustis porositatibus ac rugis sit, dolores vehementiores fient, diuturniores, & ægrè curabiles existent. Studendum vltra est, hanc vteri inflationem à tympania distinguere. Contingit quidem in hac mitior sitis, quam in tympania, & vires minùs labuntur, & corpus minus deiectum est, ac pręsidia magis prosunt; & superiores corporis partes non ita extenuantur ac in uera tympania. Item hæc per interualla crescit, aut decrescit, & quodammodo videtur posse curari, illa verò minimè. A B

Curandi ratio. In hoc quidem affectu præmittam Hip. lib. de natu. mul. adductã curandi methodum, quam paucissimis verbis depinxisse constat, dicens; Cùm sic habuerit, pharmacum deorsum purgans bibendum dato, & calida lauato, ac fomẽtũ adhibeto: interposito verò tpe quodam, apponito ea, à quibus purgetur, & non mordeatur. Frequentissimè verò totum corpus foueto, tum aũt, & sub pudẽda & odorata suffiantur, sub nares aũt graueolentia, & potiones dato, quę vteros purgant, & ad locum compellunt. Qua sententia vr̃ primò docere, opus esse crudos succos, à quibus flatus eleuantur, ex purganti pharmaco euacuare, mox fomentis flatus ad partes extimas euocare, ac resoluere; & si quid humoris in vtero superest, ipsum per vteri regionem educere, & calidis suffitibus flatus in vtero cõtentos resoluere. Verũ ne quid huic tractationi deesse videatur, specialiùs curationẽ hanc expendere oportet, initio sumpto à quodã Gal. documẽto in curãdis inflationib. 14. metho. adducto: inquit enim; Inflationũ oĩum diuersa ab œdematis curatio est: & paulo inferiùs subdit; Indicatio autem curationis oĩum est, vt qđ præter naturã est, vacuetur, in quocũq; id cõtineatur. Propria verò post hæc cõe est, vt tenuissimis, & calidissimis potestate medicamẽtis: atque ventriculo quidẽ, & visceribus oleũ, qđ tenuiũ est partiũ, quodcũq; hẽt incoctam, C

A ctã, aut aliquid calidorum seminũ, cuiusmodi sunt cumini, & apij, & petroseli ni id præstabit. Aliqñ verò, & cucurbita magna bis ter ve sine inscisione, medio ventre affixa. Ataq; hæc est Gal. medendi rõ. Cum hoc tñ si quis velit recta curãdi methodo vti, primò expendat, qualis pcessit flatus causa, q̃ triplicẽ à principio huius ca. cõstituimus, videlicet, occlusionẽ eorũ, q̃ expurgari solẽt, & humidorũ copiã, ac vteri ipsius impotẽtiã. Sic proculdubio curationis scopus erit caloris substantiã roborare, crassam materiã, & eius vaporẽ extenuare, & meatus vteri, in quo vaporosus ille spiritus cõtinetur, aperire. Porrò posteriora duo nẽpe, densi corporis rarefactionẽ, & crassi spiritus attenuationẽ, iisdẽ oĩno auxilijs assequemur: medicamẽtis sanè tenuitate partiũ pollẽtib. siue extenuãtib. & calfacientibus, iuxta partis affect e dignitatẽ, & spiritus crassitiẽ. Quamobrẽ pro cuiusq; natura curãdi methodũ scribere opus erit. Sic dũ sola vteri imbecillitas, & caloris innati paupertas flatus causa extiterint, solis ijs, q̃ flatus carminãdi ac digerẽdi vires habeãt, mox à principio huius affectus vtendũ est, velut sunt calidæ inunctiones, fomẽta, cucurbitæ, clysteres, & huius census pleraq;, q̃

B cap. præcedenti, & aliàs sæpe diximus. Expurgantia etenim medicamẽta, præualente huiusmodi causa, plus habent vires deijcere, & flatus augere, q̃ beneficiũ aliud præstare. Ob quam ẽt rõnẽ in prædicta causa modicè calidis, & multo tpe adhibitis vteris, ne facultatibus factis imbecillioribus ex immodica calfacientiũ immoderantia crescat indies affectio magis. Verũ si ex frigore ambiẽtis, aut potus, id malũ oriatur, audacius calfactorijs vti poteris, qualia paulò inferiùs referã. At si ex suppressione mensiũ vterũ inflari contingat, mihi non est dubiũ, quin vniuersam curandi rõnem à sanguinis detractione auspicari oporteat: parcè tñ, ne malũ ob id augeri cõtingat. Tandem deposita, q̃ ex obstructione pullulauerat, plenitudine, ad ea, q̃ flatus discutiunt, deueniendũ est, admixtis subinde, quę laxare, & obstructas uias aperire nata sint, vt simul affectionis causam, & affectũ auferamus. Quod si ex crassis humoribus, frigidis ac difficulter coctilibus affectio suboriatur, priùs leui facta purgatione ex hiera, pilulis mastichinis, vel agarico, elephanginis, aureis, & reliquis huius naturæ, item & clysterib. frequentiorib. ex hiera cõposita cũ succo mercurialis, & alijs, q̃ flatus

C discutiãt, vtẽdũ deinceps est iisdẽ pharmacis, q̃ flatus discutere nata sunt, admixtis tñ, vel priùs adhibitis (q rectius est) medicamentis, q̃ inscindãt, attenuent, & abstergant, vt simul humorẽ, & flatũ ad vlteriorẽ euacuationẽ pręparemus. Sed sedãdi doloris gratia multi probarũt, 4. ℥. olei amygdalarũ, præsertim amararũ à quibus humorũ præparationi innitendũ est. Qua in re vtendum erit decocto cicerũ alterato cũ cepis, apio hortensi, qđ vulgò petroselinum appellatur, calamintha, ruta, & cumino. Cui ẽt vsui, & corroborãdæ virtutis gratia utendũ est quibusdã speciebus aromaticis, & cõfectionib. ac electarijs huic rei dicatis, vt sunt diaciminõ, dianison, aromaticũ rosaceum, & sequens confectio, q̃ recipit pulueris anisi, maratri, carui, dauci, cimini, baccarũ lauri, singulorũ, ℥. ſ. gariophyllorũ, cubebarũ, piperis longi, seminis rutæ, sing. ʒ. j. liquiritiæ, ʒ. ſ. galãgæ, zingiberis an. ʒ. ij. anisi saccharo incrustati, ʒ. ij. sacchari li. ſ. fiat cõfectio in tabellis. Seruabis tñ hoc unum in oĩbus causis, vt semper in quibusq; medicamẽtis anodynorũ aliquid admisceas: quippe hæc præter alia bona, q̃ pręstant, partem flatu distentã, æquabilem reddunt ac disponunt, vt dolori sit minùs obnoxia.

xia. Ad flatus igitur discussionem deueniendo, q̃ vna est & cõis prædictis oĩbus A
causis, seclusa causarum prouidentia, eo, quo dictũ est, modo: in primis vterum
inunges oleo chamæmeli, liliorum alborũ, anethi, rutæ, vel eo, quo incoxeris
ciminũ, anisum, hypericon, costum, casiã, gariophyllũ, cinnamomũ, & his si-
millima: itẽ prodest, & insessio eorũ. Parabis eadem rõne fomenta ex eisdẽ oleis
vesica exceptis, vel ex decocto rutæ, dauci, menthastri, seminis angelicę, artemi
siæ, gariophyllorũ, pulegij, calamẽti, aut seminũ prædictarũ herbarũ. Lixiuiam
quoq; ex cineribus parare poteris, & spõgia exceptã vtero frequenter adhibe-
to. Aut inunctio ex oleis cinnamomi anisi angelicæ, gariophyllorũ, & pipere,
vel baccarũ iuniperi, aut vinũ ꝙ ardens chimistæ, ex iuniperi, sabinę, ederę, aut
lauri baccis conficiunt, ꝙ ego in hac re magni momenti fore censeo. Cui ẽt ma
lo, & huic simillimis parari olea pñt, aut vina, vel stillatitiæ aquę ex ligno gua-
yaco ex corticib. eius, ex ebeno vel loto, & nõ minoris efficaciæ ex gũmi aliquo
aut cõcretis lacrimis, vt succino, ammoniaco, thure, styrace, terebẽtina cõfectũ
pretiosius arbitror. Sic, & balsamũ præstat: & aqua vitæ, aut aqua theriachalis,
cuius meminimus lib. de cur. feb. mali. q̃ mille modis chimistæ artis periti pa-
rãt, cæterũ hac in parte duas tm̃ eius cõpositiones scribã: vt & huic affectioni, &
similib. præstare possint. Prima itaq; recipit cardamomi, piperis albi, & longi,
an. ʒ. ſ. galãgæ, macis, gariophyllorũ, granorũ paradisi, an. ʒ. v. ligni aloes. ʒ. ij. zin
giberis. ʒ. iij. cinnamomi cubebarũ, an. ʒ. iiij. maioranæ, roris marini, menthæ,
pulegij, rutæ, saluiæ, nardi, asparragi, rosarũ, rubearũ, an. m. ſ. seminis cumini a-
grestis, ℥. ſ. anisi, fęniculi, an. ʒ. j. seminis coriandri, sinapis, a. ʒ. ij. seminis peoniæ
& cumini Romani, an. ʒ. j. seminis radicũ enulæ cãpanæ, yridis, an. ℥. j. foliorum
angelicæ, pimpinellæ, doronici, an. ℥. j. dittami, ʒ. iij. sacchari candi albi, li. 2. sin-
gula conterantur, & ex vino generoso quinquies distilato, macerentur, in fimo
vel aqua calida diebus. 14. Deinde in alembico vitreo diligẽter argilla cooper
to, instillentur: & aqua instillatione extracta, iterum super feces mittatur, & in
stilletur, quod quinquies facito: & posteà adijce croci orientalis, ℈. j. musci, &
ambræ, an. ij. foliorum auri, ʒ. iij. Cuius guttulas tres, ex aqua buglosæ adhibe-
tõ. Alia verò sic paratur: excipe radicum angelicæ, tormentillæ, zedoariæ, pim-
pinellæ, enulæ cãpane: dittami, an. ʒ. ij. cinnamomi, ℥. ſ. santhali rubei, & lutei, C
corticũ citri, an. ʒ. j. theriacæ, & mitridati, an. ʒ. ij. mosci, ʒ. j. ſ. q̃ omnia modo præ
dicto macerentur, & ter solũ instillentur. Quarum sanè aquarũ in fęminis frigi
dis, flatulentisq́; affectionis, vt in hydrope, imbecillitate vteri, & similib. magnꝰ
est vsus. Itẽ cucurbita singulis dieb. vmbilico affixa incredibili efficacia iuuat:
quam consilio Aetij aliqñ scarificabis, quod mihi haud innutile vĩ. Prosunt, &
cataplasmata ex carycis, hyssopo, & nitro, vel ex eodem hyssopo, baccis lauri,
stercore caprino, & alijs, q̃ cap. præcedenti diximus. Vtendum prætereà est em-
plastro, qđ recipit bdellij, gũmi arabici, an. ℥. j. seminis rutæ, seminis agnicasti,
centauri, abrotani, origani, calamẽti, casiæ ligneæ, ameos, an. ʒ. j. & ſ. terebinthi
næ quantũ sit satis, vt fiat emplastrum duplex, quorũ aliud parti anticę: & aliud
posticę, adhibeto. Prodest, & emplastrũ ex trifera cũ theriaca, & pulueribus dia
cimini, & dianisi cõfectũ. Idẽ quoq; beneficiũ præstat decoctũ, quod recipit ani
si, maratri, & cinerũ lignorũ tauri, quantũ sufficiat, & fiat decoctũ exceptũ spõ-
gia, aut filtro, & ventri inferiori, adhibeto. Pari modo sacculos madentes eodẽ

decocto,

A decocto, vel ſiccos appones, quos cõficies ex parietaria, ruta, abſinthio, artemiſia hedera terreſtri, abrotano, nepeta, foliis agnicaſti, origano, calaméto, pulegio, ſampſuco, thymo & ſerpyllo. Ex quibus ét herbis balneum parabis nõ parũ profectò vtile: ſicut eadem rõne ſunt naturalia ex ſulphure, vt Aëtius apertè conſulit, calidũ primò adhibitũ, mox verò frigidũ, vt caloris retroceſſione reſolutio fiat maior, dũmodo ſenſim in frigidá aquá fœmina ingrediatur. Sumat itẽ ſic affecta mulier diaciminon, dianiſon, diacalaminthe, diaſpermatõ, & diacurcumá: ſed vtilius eſt placẽtulas, aut morſulos hac lege conficere, accipe ſpecierũ diacurcumæ, diacimini, an. ℥. iij. ſacchari albiſſimi li. ſ. liquẽtur ſaccharũ ſucco rutæ limpidiori, & in morſules digerito, à balneo vel ſummo mane vnũ ingerat fœmina cũ modico vino. Ex vſu quoq; eſt theriaca cũ vino, vel aqua cinnamomi, aniſi, radicis angelicæ, gariophyllorũ, & macis, tã extracta per alembicum, q̃ per decoctionẽ parata. Vtatur, & ſummo mane decocto radicis angelicæ cũ aromatico roſaceo, vel vino ex artemiſia decocto, aut ſemine agnicaſti, vel origani. Itẽ maximi pretij eſt potus hoc mõ paratus, accipe malorum perſicorum nucleos. xx. piſtillo tunde cũ ouorũ duobus luteis, quibus adde galãgę,
B cinnamomi, piperis lõgi, zingiberis, gariophyllorũ, croci, nucis myriſticę, ana. obolum, j. adde demũ ſaccharũ, & vinum tenue meraciſſimuũ, & oĩa feruere paululũ ſinito, & calidũ præbeto, præſertim facta leui reſidẽtia. Peſſuli deniq; vtero adhibiti vtiles exiſtunt ex ruta, & melle ac nitro formati, item ex ficubus pinguibus cũ cimino, & ſpuma nitri. Item alij, qui emolliendi virtutem habẽt, hoc mõ parati: bdellij, ℥. i. & ſ. xylobalſami, carpobalſami, coſti. an. ℥. j. origani cimini. an. ℥. ſ. cõfice peſſulos cũ oleo nardino, & rutaceo, q nocte integra in locellis perſiſtãt. Per metranchitã verò in vterũ infundendũ eſt decoctum origani, foliorũ viticis, rutæ, an. m. ſ. coquito in vini albi, & olei, lib. j. ferueatq; vſque ad conſumptionem vini, in colatura diſſolue hieræ pricræ. ℥. ſ. Refert ét Dioſcorides, apiũ, & intus immiſſum, vel exteriùs adhibitum, aut cõmanducatum, omnibus prodeſſe inflationibus, repurgato utero, & flatibus diſcuſſis. Quod ét fertur de aſparagis, addito in eorũ cõdimẽtis cumino, & aniſo. Sic, & de roris marini ſemine cum pipere, & vino epoto ſcribitur. Velut de ruta ét ſilueſtri, cuius folia trita, oleoq; liliorum incocta cum adipe gallinæ, vel anſeris, ſi calida an-
C trorſum, & retrorſum vtero in modum emplaſtri apponatur, ſicut bibitum maluarum ſemẽ; aut exteriùs vino illitum. Quibus ſanè auxilijs in exacerbationib. vt neceſſitas popoſcerit, vti poteris, ſicut purgationibus, ſanguinis detractione, & alijs, dum affectus aliqñ ſubſidere cognouerimus: nam vtraq; curandi rõ per interualla fieri deſiderat. Verum ante oĩa, omni exercitio moderato fœminam cõmittes, & illi alimenta attenuantia, & flatus diſcutientia adhibebis, pauciſſimosq; potus, eosq; diſcutientes porriges. Quod ſi hæc prodeſſe non videantur, balneis ſulphureis, bituminoſis, aut ſalſuginoſis fœminã cõmittes, tãdem ſi malum vrgeat, & flatum intra uterum incluſum comperias, grandem cucurbitam cum multa flãma adhibebis, citra ſacrificationẽ: quod ſi in vterum aliquid craſſi ſanguinis, præeſſe cognoueris, conſilio Aetij vteris, qui ipſam ſcarificare iubet. quod arbitror proficuum ſummopere futurum, præſertim ſi prius cucurbitã aliqua violẽtia detraxeris bis aut ter, vt maiori efficacia flatus diſcutiantur.

De

A

De vteri inflammatione. Cap. 17.

VM inflammationis nomine apud Galen.lib.2.de arte cur. ad Glau. duo constet posse subintelligi, humidam nimirum inflammationē, & siccam: quarum porrò, quæ humida est, ex calida fluxione vterum occupante, ortum ducit; sicca verò, quando nullo humore influente calor naturalis illius partis efferuescit, donec febris partis dici iure optimo mereatur. ob id profectò distinxisse priùs oportet, cuius earum meminisse hac in parte sit in animo. Qua in re asserimus, vteri inflammationem hac in parte nos appellare tumorem illius partis ex affluente humore in substantiam eius, à quauis causa prouenientem: nam vterum ipsum in tumorem eleuari posse, vel ex hydrope, vel ex flatu, vel ex collectione, anteà dictum est: quas equidem non esse inflammationes euidenter constat. Itaque dum vteri substantia ipsa plus iusto à fluente humore impletur, non equidem in vniuerso vteri corpore, sed in aliqua eius parte, inflammationem fieri, & appellari, censemus affectum sanè ad deprauatam figuram, & magnitudinem pertinentem, cui ob id soluta vnitas, ac distemperies associantur. Denique nomine inflammationis hoc loco eam dumtaxat intelligi volumus, qui fluxionis sanguineæ soboles est, in vteri corpus, & substantiam maxime incidens: in qua dolor est vehemens, rubor per summa uigens, calor velut deurens, tensio, renixus, & cum malum creuerit, pulsationis sensus: quem sanè affectum phlegmonem græci appellarunt. Neque credendum quidem est, solum ex sanguine vterum in prædictum affectum deuenire posse: nam id quoque contingit redundante cum ipso sanguine flaua bile, vel pituita, vel melancholico succo, ita vt & nomen, & accidentia humoris, cum sanguine exuperantis, accipiat. Præterea considerandum est, an humor, qui fluit (quicunque ille sit) iam computruerit, an in membro constrictus vitietur, corrumpaturve: crassum, aut tenue, optimum, aut acre, vt Galen. libro secundo, de arte curandi ad Glau. optimè distinxisse videtur. Contingit etiam verum inflammari parte eius antica, qua vesicæ adhæret, vel postica, quæ recto intestino coniungitur, vel in parte quidem superna, & fundo, ac vltimò in ceruice, eius osculo, & prope pudendum. Sed collectionis harum partium Moschionem, & Cleopatram meminisse quoque constat libro gyneci, cap. vigesimoprimo, dicentes; Ex præcedente nimio feruore aliquando in pinaculis ipsis, aliquando in sinu mulieris, aliquando in orificio matricis, vel intus in ipsa matrice collectionis emergitur cum febribus, vigilijs, dolore, horrore, & cum horrore punctiones, & grauedines pro locis, in quibus emerserit, collectio, & neque vrina, neque stercora impediuntur. Pedes etiam cum corpore difficillimè mouentur: nam & aliquando magnitudine collectionis tumor supra pectinem inuenitur digito obstetricis. Illæ verò, quæ in alto sunt, minus quidem doloris habent, & digito apprehendi non possunt: frequentiùs tamen organo patefacto mulierum, oculis videntur, & sudores in fronte, & in ceruice calidi, & abundantes occurrunt. Qua sententia constat cōplexos fuisse causas, signa & partium affectarum differentias: quæ omnia plurimum ad curationem profutura arbitramur.

B

C

Causæ

A Causæ tñ partim interiores, partim exteriores in hoc malo reperiunt. illę qui dē, ꝑter ipsius impotentiā, qua facilis ad recipiendum efficitur, velut tenuis est ac feruens sanguis, ex caua vena p exiles eius propagines in ipsam met vuluam ꝓfusus: non quidē in eius ceruicē, aut cauum, ardoremq; & putredinē exptus, vt cōiter oēs inflāmationes fieri assolent, quas ex sanguine, demum pituita, bile flaua, aut atra gigni solere scimus. Sed in vtero specialius fit, cū multus sanguis affluit ad mensium purgationes, vel post partum retentus, q inflammationē ꝓculdubio, & putredinē parit. Cum hoc tñ credendum nō est, semen quantūuis retineatur, & putrescat, inflammationē efficere posse, etiamsi conuulsiones, & suffocationē, ac grauissima alia accidentia pariat: quippe semen nō defert, neq; viget in ea parte, in qua licēt putrescat, altereturve, collectionē, seu tumorē ꝑter naturā efficere non pōt. Constat igitur, plerunq; hoc malū fieri ex mēstruo sanguine, q in maiori quantitate abundet, & vtero sit nutrimentū, res alioqui ad inflāmationes necessariæ: siquidē p easdē uenas defertur ad partes excrementū, p quas alimentum, aut id, quod superest, deuehitur. Sed tñ duob. modis fieri hac B in parte inflāmationē constat: ex sanguine nimirum, q ab alimento redundat, aut uitiatur, vel ex menstruo improbè purgato, aut intēpestiuè, & plurimum retento, sicut ex alijs vteri purgamentis (q salubriter uterus excernere assolet) dū ꝑter modum supprimuntur. Altera uerò inflāmationis causa est, q ꝑdictis principium motus, & occasionē ꝑstare habet, uelut est plaga, ictus, aut mensiū suppressio: frigus itē cōprimens, & coarctans uteri uasa, & eorum oscula, uteri quoque inflatio, vel laboriosus partus, uel aborsus, vt Gal. li. de humor. apertè docere vr. Quod et fieri contingit ex frequentiore cōcubitu, qui vteri virium metas excesserit: durior itē sedes, longissima & intenta ambulatio, ꝑsertim mensibus instantibus. Verum quia ex causæ, & loci affecti diuersitate frequentissimè accidit tumoris naturā, & conditionē uariari, & in alias tumoris species inflāmationē degenerare, iuxta humoris peccantis ideā, ob id coniectandum est, interdum ex ea tumorē durum sensusq; expertē fieri, rarius cancrum, sæpius tñ abscessum, vel ęresipelas, aut œdemata, aliqñ in extimis, nonnunq̄ in intimis, ac ceruice, osculi, uel eius corpore, vel in latus, vel plures partes, aut anticam, vel C posticam supernam, q̄ verticulum conscendit, vel infimam, quæ in rectum intestinum vergit, partem, quorum omnium signa expendisse oportebit.

Primò statim accessu in fœminis hoc affectu laborantibus pcipies muliebriū locorum, pubis, imi ventris, ac lumborū dolores ardētes, q ad inguina, coxas, latera & costas ēt porrectus, vsq; ad clauiculas persentitur: ac ob septi transuersi cōpressionē, si magna fuerit, vteri suffocatio accedit, sin aliter, magna spirandi difficultas, q̄ aliqñ imperitos medicos decipit, existimantes pleuritidis naturā referre, ob ignorationē consensus vteri cum septo transuerso, & clauicula. integitur. n. peritoneo, & eo solo firmatur, ac retinetur à parte superiore; quare dū vltra modum distenditur, hæc ēt mēbra comprimi necessium est. Verùm anteq̄ hinc discedam, referendū mihi est, qualia huius affectionis signa attulerit Hip. qui lib. de mor. mul. 2. hæc scripta reliquit; Si vteri inflammati fuerint, menses obtorquentur, & ceruix multis tenuibus venulis ad telarum araneæ similitudinem variegatur, & febris est acuta, & mentem præcellens, & menses parui, ac pauci ipsi comparent: quum uerò quid comederit, reuomit, & dolor occupat

Causæ. *Signa.*

imum ventrem,& lumbos,& animo linquitur, & per totum corpus perfrigeratur,venter aũt nunc durus,nunc mollis est,& incenditur,& attollitur,& putat se in ventre habere. Qñque verò ventris moles vacua apparet(quod ego intelligo dum affectus in hydropem mutatur) & aluus aqua impletur,& vmbilicus prominet,& osculum gracile fit, & de repente apparent menses stridentes, & pauci ac praui,& attenuatur circa clauiculas, & collũ, & pedes intumescũt, & præsertim pedum extremitates: horrẽt ẽt partes circa pudendum,pungitur, caput dolet,& sinciput,caligo adest,& sudor frontis,extremę partes refrigerãtur ac tremunt,& sopor profundus aliqñ occupat,& audire non põt,neq; reliqui sensus operantur. Quibus proculdubio simillima signa adducit eodẽ loco paulò inferiùs,studens monstrare vteri erisypelas. Nec mirum videri debet,tã esse varia huiusmodi signa, siquidem id proficiscitur ex vteri natura, & ipsius vario consortio,ac diuersò,& omnigeno corporis apparatu.Lib.tñ de nat.mul. dum ex partu occasionẽ sumit inflãmatio,hæc verba scripta reperiuntur. Si ex partu vteri fuerint inflãmati,febris debilis corpus tenet,& caligo adest, ex vẽtre verò nunquam deficit calor,& sitit,& coxas dolet,& vẽter imus fortiter intumescit,& aluus turbatur:secessus,aut est malus, aut olidus, & calor vehemẽs corripit,& cibum auersatur,& dolor iuxta sinciput est, & vẽtris stomachus nõ põt trahere cibos ac potus,& concoquere nequit. Qua in parte paulò inferiùs eandẽ affectionẽ refert,& curationem suo more scribit.Verùm pręter hęc Hip. signa specialiùs rem expendere oportebit. Sic profectò huic affectui perpetuò febris succrescit ardentissima,sicut in alijs inflãmationibus,cęterùm in hac peculiariùs pp maximum consensum cum corde per arterias. Quod ẽt lib.de humor.testatus est Gal.sed præcipuè,lib.6.popu.part.1.com.2.dicens. Cùm tñ in vteri phlegmone haud ita multum accidere cernitur, licèt febres validæ vehementes,& calidæ concitentur, ob quas lingua veluti à fuligine denigrescat: & subdit;Calidas aũt vehementesque febres ex vteri phlegmone accendi, neminem in artis operibus versatum,præterit:ac reddens rõnem refert id fieri, quia vterus plurimas grãdissimasque venas habet,in quibus, aut prope ipsas si sanguis putrescat,febrem succendi,de synocharum genere necessum est. Sequitur & in hoc affectu grauissimus capitis dolor, isque maximè in sincipite,qđ lib.ẽt de hum.dixerat idem Gal.sed clariùs lib.6.pop.parte 1.com.2. nam referens id fieri ex vaporibus à putrescẽte sanguine elatis,inquit, Verùm capite quauis de causa horum vaporum pleno, grauitates maximè in sincipite, hominem vexãtes apparere illis,quibus artis opera curæ sunt:& subdit. Primùm igitur vapores illos calidos proximè dictos,per arterias in caput subuolare, ratio ostendit, ipsasque arterias per collum ab vtraque vocati infundibuli parte, recta in sinciput discurrentes videre licet.Ac postmodum rationem cõtexit, pp quam varij,& acerbissimi fiant dolores, nimirum pp varietatem ac sensibilitatem partium capitis internam structuram efformantium: vnde oculos quoque dolere contingit,sicut ceruices conuelli, & pedũ ac manuum articulos. Alui item, & vesicæ excrementa ob calorem,& siccitatem,& cauitatem,compressionẽ,coarctationemve retineri contingit.Ventriculus ex consensu grauiter dolet, ita vt aliqñ cardialgiam inferat.Pulsus parui fiunt,crebri, & ab exsolutione debiles. Verùm in principio inflammationis errantes, & vibrantes, & aliqñ ob febris vehemen-

A vehementiam magni celeres, & crebri, quibus diluitur in Gal. dictis controuersia, lib. de cau. pul. & alibi. Quod si in penitiorib. locis vterus imflammetur, acutissimis doloribus excruciari cum anxietate, & ex solutione contingit; si tamen in conspicuis, & externis partibus affectio succrescat, omni ex parte pulsatoriè dolet; quæ sanè signa diuersis inflammationis temporibus, diuersimodè apparere contingit, vt paulò inferiùs docebo. Posteriore insuper vteri parte inflammata, partes circa vmbilicum dolere, & aliquando in tumorem eleuari cernimus, sed dolor circa lumbos excruciat magis, & alui excrementa ægriùs excernuntur, canini stercoris speciem referentia. Sic vbi cauitas, aut fundum inflammatur, imi ventris acutus dolor ostendit, vt ne contactum quidem foris admittere videatur, atq; vterus plerunque ad inflammatum locum retrahitur: & ob id, os & collum eius auertuntur, differtque ab vterina suffocatione, ex febre ardentissima, & intenso partis calore. Si vteri anterior pars inflammatione tentetur, vrinæ difficultas, aut stillicidium subsequitur, & grauis in partibus vmbilico finitimis, & inferioribus dolor, & si digitus in os vteri submittatur, B occurrit ad tactum durum, clausum, feruens, ac retractum, præsertim si in ipso, aut in collo fuerit inflammatio: quod etiam dolore, duritie, & calore à conceptu distingues. Lateribus verò vteri inflammatis inguina tenduntur, & crura grauiter, & ægrè mouentur, & quibusdam crus ipsum, quod è regione est, per incessum claudicat, quin etiam in coxam dolor transit, & in eadem parte cum grauitate sentitur, vt ex Gal. constare videtur, 6. de. lo. aff. cap. 4.

Cæterùm fieri inflammationem ex sanguine cognosces, q lingua nigrescat, delirium sequatur, vrina rubescat, aut subrubra existat cum liuore, pulsus magnus, plenus, vndosus, & venæ oẽs tument. Flauam aũt bilẽ dominari, ex oculis, qui colorem corticis malicitri referunt, cognosces: sitis quoq; ingens adest, inquietudo, & anxietas maior. Verùm tñ dum pus fieri incipit, dolores pulsantes, & febres augeri, est necessum: q̃ frequentes cum horrore sub vesperã incursant, & accessiones inordinatas habent. Accidit, & singultus, & prædictorũ accidentium intensio, atque ipsa inflãmatione augescente, sequuntur animi deliquium, exsolutio, torpor pedum, genuũ perfrigeratio, & extremarum partium sudor, conuulsio colli, pulsus exigui, & crebri, tandem delirium, & den- C tium rugitus. Quæ sanè omnia, pure confecto aliquantulum cessare videbũtur, & iterum inualescere, vbi abscessus rumpitur: ac tunc quidem modò vrina mõ. aluus, modò vtraque supprimitur: nonnunquã pubes intumescit, & profluentis cuiusdam rei, inundatio percipitur, vbi abscessus maior fuerit. Si tñ hæc eadem perstiterint viribus vtcunque labentibus, pulsibus inæqualibus ac debilibus, mortem potiùs quàm suppurationem vereri oportet. In scirrhum tñ inflammationem migrare cognosces, quia febris dolorque, & symptomata leuiora existunt, sic tamen vt tumor, & renixus grauitasque permaneant, totumque corpus non solum crura ad omnes vitæ functiones segniter moueatur.

Ex quo proculdubio affectu his grauissimis accidẽtib. cõiuncto, vereri oportet mortẽ, vt Hipp. protulit, lib. 1. de morb. mul. dicẽs pernitiosum esse morbũ, & a quo vix aliqua euadit fœmina, aut in graue aliquod malum degenerat: nã decretum est, apud omnes autores, grauissimas esse vteri inflammationes, cum hoc tamen, quæ eius ceruicem obsident, faciliùs curari possunt: quæ verò

totum affligunt vterum, nullo modo: sicut quæ fundum siue sinum eius occupant, periculosæ admodum sunt, quia ægriùs, & tardius curationem admittunt in quibus omnibus conuulsiones superuenientes periculosæ sunt, & graues. Quod si erisypelatis particeps sit inflammatio, & fœmina grauida, lethale esse Hipp. lib. 5. pop. text. 43. refert: quanquam text. eiusdem, lib. 20. de vera inflammatione dubitatum sit, viuere ne possit fœtus: quod intelligendum est, de grandi, & venenosa, idq; ob febris, quæ succenditur, vehementiam. A

Curandi ratio.

Cùm statutum firmatumq; sit in recta medendi rõne, ét si affectus eiusdem sit naturæ, in eius curatione, partis situm, locũ per quem adhiberi auxilia, aut fieri euacuationes debeant, monstrare, & partis naturã auxiliorũ materiã seligere, & ab alijs partib. affectis distincta exposcere: ob id profectò licèt inflãmatio vnius naturæ sit in oĩbus partibus, in vtero tñ si steterit, non à quauis parte indistinctè exposcit sanguinem fundi, aut quamuis aliam vacuationem fieri: quę prima, & cõmunissima omnium phlegmonarum curandi via est. Quamobrẽ in hac curatione præmittere partis cõsideratioñe oportet, & mox affectus indicatioñe rimari. Vniuersa etenim curandi phlegmones rõ, in prohibitione eius, qđ fit, & ablatione eius, qđ factum est, cõsistit, licèt alijs verbis id quoq; Gal. proferat, dicens; Prohibemus quidẽ futurum, si corporis apparatũ euacuationibus iuxta eius naturã factis minuerimus; ac rursus si id, quod ab eo iã in motu & fluxu ad partẽ est concitatum, ad diuersam, & maximè contrariam partẽ traxerimus. Quod verò factũ est, & in parte receptũ, ab ea repellimus, & per eã discutimus: aut in eadẽ suppuramus. Primum quidẽ fit frigidis, & cõprimentibus secundum calidis, & digerẽtibus: vltimum verò calidis ét, sed emplasticis medicamentis: quibus omnibus admiscẽda sunt, q̃ mitigandi vires obtineant. Quapropter, prohibita in principio omni immoderantia (vt à prima indicatione initiũ sumã) ne furiosiùs humores intro irruant, vt Hipp. est præceptũ, li. 4. pop. part. 4. ac. prohibitis ét crurum frictionibus, omni tñ quiete imperata, & alui excrementis leuiter depositis, victum omnino tenuem porrigemus. Transactis tñ primis diebus, oua sorbilia, aut amygdalarũ ex cremore hordei, vel amylum, aut panem lotum, vel pullorum carnem imperabimus: sic in potu aquam hordei, vel sacchari, aut decoctũ radicis scorchioneræ, vel aquã auro ignito sępius feruefactã porriges. Quibus, vt par est, administratis ét si affectio sit in partibus inferioribus, à basilica alterius, vel vtriusq; brachij primò sanguinẽ detrahere oportebit iuxta vires, ætatẽ, habitum, aut anni tẽpus. Quod sanè dogma perpetuũ sit in hac curatione, nisi aut ex aborsu, laboriosove partu, vel nimia sanguinis profusione (à quacunq; parte sit) inflammationem prodire nobis cõpertũ fuerit. Huius rei rõ est, quia cõiectabile vr̃ à supernis partibus, & sanguinis fonte fluxionẽ concitari, aut plenitudinẽ præesse, quam si priùs nõ deposueris, vel longissimè à parte affecta retraxeris, maiorem proculdubio in eadem parte fluxionem concitabis. Itaq; retractionis, & plenitudinis deponendæ gratia, primò brachiorum venas tundere oportebit: deinceps verò habito respectu ad id, quod ad partem inflammatam fluxit, vel fluere iam iã minatur, quòd in venis insit parti affectæ proximis, sanguinẽ fundere ex malleolis opus erit. Quo sensu Gal. intelliges, q li. de sang. miss. c. 18. & li. 13. meth. c. 11. cõstãter affirmat in vteri inflãmationib. venas, q̃ in talo sitæ sunt, scindendas esse. Cui decreto dicimus B C

omni

aliud

A aliud esse deriuationẽ intẽdere,q̃ ex proximis partibus fieri desiderat,aliud retractionẽ aut plenitudinis euacuationẽ,q̃ vel ex distantioribus,vel eis,quæ origini ac magnis venis propinquæ sunt,exercenda venit. Quã sniam hoc mõ intelligendam esse Gal.consuluit lib.2.ad Glau.ca.2.dicens;Veluti in locis muliebribus in contrariũ trahas,si eas, quæ in cubito sunt,secueris venas,aut mãmillis cucurbitas apposueris,uel manus calfeceris & fricueris atq; ligaueris.Deriuabis aũt, si eas,quæ poplitibus aut tali,venas discecueris,& cucurbitas coxis applicaueris, & crura calfeceris atq; perfricueris & ligaueris.Verum si aut parua fuerit inflãmatio,uel corpus non plurimũ plenum, aut menses instaurint, sat erit uenas tali inscindere. Est quoq; Aetij decretum, cucurbitulas cũ scarificatione dorso affigere, quas tunc adhibebis, cùm dorsum plurimùm doluerit:qa coniectabile est,per uenas dorso adhærescentes, sanguinem ad vterum delabi.

Verùm quia cuiusuis partis inflãmationes assolent aliorum humorum p̃ter sanguinem, non parũ sibi admixtũ obtinere, ob id facta sanguinis detractione sufficiente,pensitandũ est, an alijs etiam auxilijs pugnandũ sit aduersus humoris redundantiam. In quo planè casu nil tutius aut commodius reperies,q̃ rarò aut nunquã expurgantibus vti:nã ad infimas partes,ubi affectus vigent & dolores,euocant humores alibi existentes. Quod si efficere tunc tẽporis aliquid uolueris, leuissimo aliquo pharmaco purgabis. Nec displicet hac in re Auic.snia, qui vomere hmõi fœminas iubet:quod duplici rõne factum esse censeo, & retractionis, reuulsionisve gratia, & vt humores superuacui per distantissimã ab affecta parte regionẽ excernãtur. Ceterùm si aliqñ syrupis & potionibus vti ex mali vehementia cogaris, fugiendum omnino est ab ijs, quæ menses mouere possint,sed eos tantùm porriges,qui aduersus humoris cum sanguine redũdantis conditionem pugnent. At si facta affectus inclinatione,cognoueris aliquem ex p̃dictis humoribus dominari,aut peccare,seligenti pharmaco,mitiori tñ facto, eũ purgabis, cauens ne pharmacum sit ex ijs,quæ scamoneum uel colocintidẽ recipiunt:sunt enim hæc plurimùm huic affectioni aduersa. Nosti iam ex ijs,q̃ anteà diximus, quę biliosis aut pituitosis uel melancholicis prodesse possint.

Sanguinis igitur detractione, uel lenioris pharmachi exhibitione premissa, C ad ea auxilia ueniendum esse consulit rei ratio, quę quodammodo vlteriorem affluxum ac augmentum impedire nata sint: & si quid factum est, per insensilẽ halitum discutiant. Imprimis enim si erisypelatis inflammatio particeps fuerit,quod ex igneo calore percipies cataplasmate uteris,quod recipit uitis pampinos,plantaginem,poligonum,portulacam,intubum,& umbilicum ueneris, quæ omnia pistata mediocriter calida & panno excepta, prodesse non parum solent. Infundes etiam in vterum succum aut stillatitiam aquam prædictarum herbarum, & postmodum inunctionem ex oleo rosarum & myrti cum pauco aceto parabis: cui si addideris succum plantaginis, summitatum uitis, semperuiuij aut consimilium, plurimùm profueris. Quod etiam beneficium præstabis clysterium usu,dum eorum quãtitas quam minima sit,ne uteri compressione acriores cõcites dolores. Id facies,si acceperis radicum altheę ℥.ij.maluę, uiolarum,florum cucurbitæ,cucumeris uel peponum m.j.lactuca vel solam foliorum, m.j. prunorũ numero xij. seminis lini ℥.ſ. florum uiolarum p.ij decoquantur secundum artem, & ex decocto accipe ℥.vj. olei uiolacei uel rosarum

℥.iiij.& infunde. Quo facto vtendum est cataplasmate à Gal. lib. 2. ad Glau. con- A
structo ex succo semperuiui j, sapa, vino austero, farina hordei & balaustijs, vel
ex cortice maligranati. Præstat quoque incipiēte phlegmone, auxilium, quod
recipit succi plantaginis, solani ana. ℥.vj. aceti. ℥.ß. sanguinis draconis, boli arme
ni. ana. ʒ.ß. olei rosarum ʒ.ij. quæ omnia panno excepta calida parti affectæ impo
nenda sunt. Verùm si æstus maximus fuerit, præstat emplastrum diaquilon cū
rosacco liquefactum in vase plumbeo, addito plantaginis, aut fereos & intibi
succo, facta ebullitione vsque ad spissitudinem. Item antiquiorum sententia cō
stat, fotum ex decocto cupressi, oleo rosaceo, & modico melle vtilem esse. Con
fert etiam mitigandi doloris gratia vnguentum, quod recipit cerę albæ ℈. iiij.
medullę cerui ʒ.j. adipis anseris ʒ.j. & ß. croci g.x. Quem quoque vsum præstat
fotus confectus ex decocto, quod recipit radicis altheæ, maluarum & violarū
ana m.j. florum violarum, chamæmeli & meliloti ana. p.j. fiat decoctum, & con
tundantur herbæ, ac per cribrum transmittantur, facto fotu, prędictis adde fari
nę hordei, & seminis lini, & olei rosarum quantum sit satis, vt fiat cataplasma.
Sed mitius id conficies ex micca panis cum lacte & oleo chamæmeli. Præter B
hęc autem, si nihil aut parum erisypelatis phlegmoni in esse cognoueris, adhi-
bebis cataplasmata ex farina hordei, seminis lini, fœnugręci, vitellis ouorum as
satis cum rosaceo, & decocto capitum papaueris & meliloti, adiecto modico vi
no vel modicissimo aceto: cui consimile efficies ex palmulis uino incoctis, fari
na hordei & oleo rosaceo. Item ex rosis, lentibus sine cortice, balaustijs, planta
gine, mucore pulicaris herbæ, solano, labro veneris, sedo, ramentis cucurbitæ,
cum hordeacea, farina & oleo myrtino ac rosacco. Quibus omnibus admiscere
oportet, si affectio vigorem adire cognoueris, quę modicè discutiendi & dirigē
di vires habeant, velut est farina volatilis, seminis lini, fœnu græci, chamæmeli,
vel ipsius oleum, & ouorum lutea.

Quòd si dolor plurimùm eo tpe vrgeat, mitigare omni arte studendum est,
maximè vnguento, qđ recipit farinæ hordei & fabarū. ana. ℥.ß. maluæ & uiola-
rū post coctionē pistatarum. ana. ℥.j. caphuræ. ʒ.ß. macerentur oīa succo aut stilla
titio liquore labri veneris, & facta expressione adde olei rosarum ℥.iiij. bulliāt
ad consumptionē expressionis, & addita axungia anatis & cera fiat unguētum.
Cui consimile efficies, si acceperis chamæmeli, radicis altheæ, seminis lini, fę- C
nugręci ana ʒ.j. caricarū pinguium numero viij. dactylorum nu. vj. terantur q̄
possunt, & quippe ouorum luteis admisceantur, quibus adde uiolarum deco-
ctum cum rosaceo, & facto emplastro, pubi apponito, digerit.n.& dolores mit
tigat. Verùm si adhuc doloris urgentia perstiterit, uteri osculo apponito pessa-
riū hac lege cōfectū. Papauer viride tūdes & exprimes, cuius ℥.iiij. admiscebis,
℥.x. sapæ, & coq; ad medietatē, & linteo exprime, & adde myrrhę & galbani, a-
na ʒ.j. tetrio, & postmodū adde medullæ ceruinæ & adipis anserinæ ana partes
æquales, & iterū coque, & pessarium confice. Vteri etiam osculo adhibenda sūt
pessaria, q̄ præter id, quod dolores leniant, quodammodo aut repellant aut dige
rant, iuxta ipsius phlegmonis ætatem, in primis quidem ex poligono, sedo, inti
bo, umbilico ueneris, portulaca, plantagine, ac pampinis contusis cum rosaceo
aut lentiscino oleo, uel de uitellis ouorū, anseris pinguedine & exiguo croco.

Cæterùm si sedare dolores præter id studeris, hoc modo facies, fœnugræ-
cum

A cum madefacito & prima ac ſecunda aqua diffuſa, cũ tertia pura ac dulci coquito & excolato, & adipem anſerinũ addito, q̃ oĩa ad prunas liquari ſinito, & ubi frigefacta fuerint, peſſarium confice & butyro recenti inunge. Quod ſi dolor plurimùm creuerit, lachrymæ papaueris exiguum cum lacte muliebri & ſucco fœnugræci apponito: alii ẽt id admiſcent roſaceo, ouo, & adipi. Fiunt præterea huic vſui utiles dilutiones per metrãquitem, maximè ex decocto, quod recipit roſarum rubearum, lentium cortice reiecto, plantaginis, labri veneris, ſolani, & intibi ana m. j. & lentium p. coquito ad tertias, & in uterum proiice ʒ. iiii. Idẽ quoque facies ex lacte muliebri cum roſaceo uel ex decocto hordei cum ſyrupo roſarũ, portulacæ aut ſaccharo. Præſtat eundem vſum oleum roſaceum ſolũ, vel cum albumine oui: item aquarũ arnogloſſæ, coriandri viridis, aut hordei infundes, uel decoctum papaueris aut oleum eius, præſertim ſi id adhibueris prope os uteri. Confert non minus collyriũ album Raſis cum lacte mulieris, uel aliquo ex prædictis ſuccis. Virgineis tñ ſedere facito in prædictis decoctis, uel in eo, quod conficies ex decocto fœnugræci, ſeminis lini, maluarum, capitum
B papaueris ac hordei: uerum in his, quæ acriorem habent calorem, maximè circa morbi initia ex aqua modicè calida cum oleo roſaceo inſeſſus fiant.

Quod ſi, vt dictum eſt, inflammatio inclinare cœperit, etiã per vterinos chlyſteres, peſſaria & inſeſſus, ad ea venies, quæ laxare & diſcutere poſſunt. Qua in re prædictis decoctis addito fœnugræcum, altheam, ſemẽ lini, mucaginem pſyllij, & ſeminis citoniorum, pulegium, ſiſimbrium & ſaluiam, quo immergere fœminam vſque ad imum ventrem aliquando opus erit: & à balneo uentri appones hordeaceam farinam cum fœnugræco ſemini lini aqua mulſa incoctam. Quo facto ad ea, quæ magis digerunt (cautè tamen & ſenſim) veniendum eſt, cuius naturæ eſt cataplaſma, quod recipit radicis liliorum & biſmaluæ ana. ʒ. iii maluarũ. m. j. artemiſiæ m. ſ. florum chamæmeli & meliloti ana p. j. coquantur, & ut ſupra dictum eſt, piſtentur & contundantur, quibus adde farinæ fabarum & hordei ana quantum ſufficiat, pinguedinis porcinæ & butyri recentis ana ʒ. ii. olei chamæmeli & liliorum ana ʒ. j. miſce & cataplaſma confice. Item huic vſui utile eſt peſſarium ex carycis pinguibus cum modico oleo & pinguedine gallinæ ac pulueribus chamæmeli, ſiſimbrii, ſampſuci cum medulla crurium
C vtili & ladano ac ſtyrace. In vera tamen declinatione emplaſtrum ex meliloto vel addito diaquilone adhibere poteris.

At ſi neque his omnibus, neq; aliis, q̃ paſſim proficua experimur, in declinationem affectus uenire comperiamus, rõni conſonum vř ſuppurationi naturã intentam eſſe, ut ex antedictis ſignis facilè colliges: quibus accedit inæqualis horror & doloris exacerbatio, iuxta illud Hipp. dum pus conficit. Poſtremò verò ad ſuppurationẽ perducto tumore, impetus accidentiũ aliquantulũ remittitur. Quo tempore ne in ſchirrhoſam duritiem & ægrè curabilem affectus degeneret, aut ne puris virulentia maius malum accerſat, poſt maturitatẽ ruptionẽ quoq; breuiter moliri oportet: ne diutius ibidẽ perſiſtens pus maximam vteri partẽ corrodat. Qd facies adhibitis imo uentri cataplaſmatis ex fœnugræco, ſemine lini, farina triticea, ficubus elixis & terebinthina. Sed artificioſius cõficies hoc mõ: excipe chamæmeli, meliloti, fœnugræci, ſeminis lini & radicis altheæ ana ʒ. j. caricarum pinguium, nu. viij. dactylorum, nu. vj. redigantur in pulueres

q̃ possunt,& adde uitellos ouorum nu.v.& cum aqua decoctionis violarũ fiat cataplasma,addito oleo rosaceo:qđ si immorari suppurationẽ cõperiamus,columbini stercoris ℥.viij.addere oportet. Itẽ iuuandæ suppurationis gratia, enchatismatis,& insessionibus vtendum est,p̃sertim pudẽdi sinu adhibita spõgia, aut suscepto vapore p̃ infundibulum ex decocto, cui vires insint trahendi, & emolliendi qualia superius abunde diximus. Si tñ caloris tantum persenserit, ut calidorũ usum uerearis,emplastrũ cõficies ex unguento rosaceo, maluis, & radicibus altheæ incoctis,& extractis p̃ setã cũ puluerib.fœnu græco, uel solũ ex butyro,& maluis,aut ex rosaceo unguento,& carne radicũ altheæ. Quibus suppuratione facta,abscessum dirumpere studebis,uel motu aliquo uehemẽti, uel si ad pudẽdum irruat,ruptorio instrumẽto partis situ idoneo,cuius chirurgiã,& modum pulchrè docuit Aetius li.4.Ser.4. c.86. quãobrẽ illuc recurrẽdũ esse censui.Dignosces aũt diruptionis tẽpus,q̃ cruciatus sæpenumero acriores, stimulosi,& quasi cum aculeis inscindere videantur, caloresq; vehementiores molestant:urina supprimitur,interdum & oletum:aliqñ tumor circa pubẽ apparet,& tanq̃ exudationis sensus cum abscessus grandior fuerit. Neq; alia uia diruptionẽ curare oportet,q̃ corporis motu,uel adhibitus pessarijs, quæ rumpendi uires habeant,uelut est illud,quod recipit adipis anserini ℥.ij.resinæ, terebinthinæ,ana ℥.j.pulueris rutæ,& nitri,ana ℥.ß.iridis illiricæ ℈.j. & cum lana fiat pessarium.Cui simillima ex prædictis alijs parare poteris. A B

Rupto uerò abscessũ,qđ ex eo cognosces,q̃a pus excerni cœpit, & dolores, ac tumor subsidere,uidendum primò est,ad q̃ partẽ ruptio facta fuerit:nã contingit nõ rarò ex vesicæ uicina ad eum rumpi,& cum urina pus excerni. Sic ex consortio cum recto intestino,p̃ ipsum quoq; pus excerni conspicimus,maximè si inflãmatio uteri,partes extimas attingat. Dum uerò pus urinæ admixtum excernitur,lacte utendum est asinino,& emulsionibus seminum cucumeris & melonum:itẽ decocto hordei,& quatuor seminum frigidorum maiorũ,mucilagine & serapio ex his cõfecto;sero lactis cum sacchаro & syrupo uiolaceo. Neq; erit ab re uti casſia fistula p̃ interualla cum semine melonum, & saccaro. Si tñ p̃ rectum intestinum pus excerni uideas,frequentibus utitur clysterib.ex aqua mulsa,vel ex aqua hordei cum sacchаro, si caloris sensus p̃fuerit, aut ex aqua plãtaginis cũ alumine & sacchаro,cauẽs ne aliqđ oleosum admiscẽs. Cũ hoc tñ cõficies alium ex decocto lentium, & malorum punicorum cum rosis, & sacchаro,aut olei momẽto,si exosionẽ ex puris acrimonia fieri cõpereris. Vlcus uerò uteri p̃ ea,q̃ abluant,& calorẽ attẽperent curabis. Ablues quidẽ aqua mulsa,aqua hordei cum sacchаro,lacte cum dupla aquæ ordei,aut mulsæ portione,uel lacte ipso cum aqua lentium,aut seminum maluarum & sacchаro:Itẽ tremor hordei,quẽ maximi momenti,cum aqua aluminosa admixtum,esse cẽsemus,aut ipsa aqua aluminosa,uel aqua portulacæ cum sero lactis, aut aliqua instillata p̃ duplex vas ex his rebus nuper dictis. Verum si sors tulerit abscesſũ rumpi inter intestina,& vterum ipsum,euocanda ad extimas partes materia est, & cuius attenuãda scalpello,ferroq; ignito aperienda,& ut Aetius cõsulit,post apertionẽ ea figura locabis fœminã,qua residuum puris commoditate situs,sua sponte defluat: deinceps verò aqua mulsa sectionem lauare oportet bis terve in die,& uelut alia ulcera deinceps curare,vt c.de uteri ulceribus disces. C

Quòd

A Quòd si inflammatio œdematis particeps sit, aut pituita plurimum abundet, verendum quidem est, sanguinem detrahere, vel cum præmeditatione faciendum: postmodum verò ad emplastra, insessiones, fotus, ac pessos veniẽdum est, quæ cap. de vteri hydrope retulimus. Cæterum frequentius purgabis, idq; magis per vomitum, quàm in vera, & exquisita inflammatione.

De scirrhoso vteri timore. *Cap.* 18.

CVM perdifficile sit huiusmodi affectum curare, si factus iã sit, & uterus ex propria natura, ac menstruationis officio ei maximè sit obnoxius (quod caro eiusdẽ crassa existat, & fluxiones semel acceptas tenaciter seruet) ob id ꝑfectò non leui diligentia, neq; oscitanter fœminas sic affectas tractare oportet. Scirrhi igitur natura durities quædã est vix sentiens, vt ex Gal. constare vr̃ 2. ad Glau. proindeq; scirrhum nominamus tumorẽ durum, q̃ sine dolore est, non tñ omnino sine sensu, vt ex eodẽ constat 14. meth. cum hoc tñ exquisitus, sensu oĩno doloroso caret, vt Gal. refert lib. diffinit; dicens: Scirrhus tumor est corporis cum duritie, & grauitate, & mouendi difficul
B tate. Ex quibus finitionibus constat, scirrhi duplicẽ esse naturã, vt li. 1. c. vlt. abũdè dictum est: alter quidem est exquisitus, & non exquisitus alter. Vtcunque tñ sit, duobus modis vterum scirrho affici obseruauimus, nempè cum totum eius corpus in duritiem degenerat, vel altera tantum pars; ex quibus morbi natura, & particula affecta facilè innotescit. Huic ẽt modo aliud non dissimile Paulus adiunxit, quod scleroma appellat: & ob id scirrho adiungere placuit, ꝗ consimilem obtineat curãdi rõnem. Scleroma (inquit) cõforme est scirrho, circa vuluæ ceruicẽ magna ex parte consistens, tumorem quidẽ habens eodẽ pacto, sed minus durum cum dolore mediocri. Est sanè vterq; affectus morbus in magnitudine, cum in genere tumorum ꝑter naturã consistat: cui ẽt conuenit, morbũ esse in intemperie frigida, vt apud Gal. 5. simp. c. 6. & 8. legitur, ac in soluta etiã continuitate. Verum si quis rẽ penitius examinet, reperiet facilè, duros uteri tumores longè inter se differre: quippe eorum nonnulli statim ab initio naturam scirrhi referunt: alij ex mutata, & indurata inflãmatione ortum habent: q̃ sanè differentiã ex humoris conditione contrahunt, ut mox probabo. Cõstat ꝑtereà
C alios differre loci affecti ratione: nam aliqñ uteri ceruix quodãmodo (ut Paulus docet) induratur: qñq; verò vterus ipse in scirrhũ intumescit, vel ima eius pars, quam frequentius affici, scimus: quandoq; pars eius interna: quæ profectò affectio molam uteri emulatur: nonnunquamq; extima eius superficies.

Hius porro affectus duplices existunt causæ: quædam. n. sua sponte ex quanis materia scirrhum veluti manu faciunt: aliæ verò materiale principium præstant. Sic etenim ex inflammatione, q̃ longè à scirrhi natura dissidet, Medicorũ imperitia duobus modis induratos tumores proficisci cõperimus: vno, vt Gal. refert 2. ad Glau. cum vehementer inflammationes, aut erisypelata astringunt, & refrigerant: induratur etenim hac via humor, & frequentissimè in immedicabilem duritiem cõmigrat: alio verò, cum vehementer calida, ac discussoria medicamenta intempestiuè tumoribus adhibent: quibus proculdubio tenue, ac vaporosum facilè euolat, crassum verò & terrestre cõpactum, ac durius efficitur. Itaq;, vt Paulus scribit, obdurescit vterus qñq; sanè repente nulla ꝑspicua

occa-

occaſione:plerunque verò ex inflammatione,q̃ proceſſit & ſoluta non eſt;neq; A
diſſipata,neq; in abſceſsũ pmutata. Materiã tñ habẽt hmõi tumores craſſam, lẽ-
tã,terreſtrẽ,ac difficulter ſolubilẽ, qualis exiſtit melãcholia naturalis,q̃ verũ &
exquiſitum ſcirrhum efficere nata eſt : tandẽ ex quauis alia quæ craſſa quoq; &
terreſtris ſit, ſcirrhum fieri, ceterum illegitimum, cõſtat. Fieri etenim hãc craſsã
Crassa materia in nostris corporibus fit quadrupliciter
materiã in noſtris corporibus,quatuor modis apud Gal.& veteres oẽs comper-
tum habemus:primo quidem,dum melancholia naturalis ex aliqua occaſione
aduritur,aut putreſcit,& fit tunc tẽporis exquiſita bilis atra. Quam ſanè cãm ple-
runq; reperies in fœminis melancholico ſanguine abundantibus, & improbè
à mẽſtruo purgatis. Probat quidẽ Gal.hanc ſñiam 14. metho.& lib.de atrabile,
& potiſſimũ 4. Aphor.comm.21. & eodem 14.metho.dicens;Siquidem hic hu-
mor,vbi amplius incaluerit aut pp putredinem, aut febrem, inflammationem-
vè nigram efficit bilem: quæ quidem frigida eſt, quia terreſtris, ſed tñ caloris
non expers,quemadmodum cinis & acetum, vt in dyſenteria ab eo humore or
ta,conſpicimus. Itaq; facilè eſt hoc malum fœminis, quibus ex fæculento ſan-
guine vterus non purgatur,accidere, qa ibidẽ cõculcatus,ſanguis incaleſcit & B
facilè in duros humores ſenſim & paulatim migrat(qđ deterius eſt) in uniuerſi
vteri duritiem: quia vniuerſi uteri venas eodem humore abundare contingit,
im̃ò neceſſum eſt: ſecundo etenim mõ ſuccreſcit eis craſſus humor in corpori
bus ex aliorum humorum aduſtione,velut ex flaua bile contingit, quẽ cẽſeo re
periri bilioſis fœminis,ijs præſertim, q̃ diutius & vehementius ſe ſe æſtiuo exi-
ſtente Sole exercitijs dederunt:in quibus bilioſum humorem aduri oportet, ac
febres & alia uitia concitari, q̃ poſtmodum in ſcirrhoſos tumores degenerant,
idq; maximè in vtero, tũ qa ibidẽ maior copia bilioſi ſanguinis ex mẽſtrui na-
tura redundat:tũ verò,qa vterus ocyſſimè incaleſcit ab exercitio:& cum nõ ex-
purgetur ſuperfluo ſanguine,niſi ſingulis menſibus,& fortaſſe improſperè, ob
id facilius aduritur,& in ſcirrhoſam duritiẽ commigrat. Qđ pari lege cõtingit,
ſi ſanguis aut pituita in corpore redundauerint,& eò incaluerint,donec feruo-
rẽ aut putredinẽ contraxerint. Tertiò verò craſſus humor in corpore accreſcit,
dũ ex frigiditate in lapidoſam duritiẽ mutatur:vt cùm ab imperitis Medicis,uel
Chirurgis eriſypelata & inflammationes, aut quiuis alius tumor ex naturali-
bus humoribus factus, admotis extrinſecus præſidijs,vehementer refrigerant, C
aſtringunturq;. Tunc.n.totum id,quod in eis ſubtile erat, diſſipatum vi ualẽter
digerentium, reliquum plus iuſto deſiccatum, lapidoſam duritiem poſtmodũ
ex medicamentorum frigiditate conſequitur. Quòd ſanè non minus fœminis
accidiſſe conſtat:nam dum uteri calore aut ſanguinis,aut bilis abundantia labo
rant,frigori ſeſe imprudenter exponentes,aut potu utentes frigidiori, uterum
ſubitò in durum tumorem eleuari conſpicimus nulla alia rõne,q̃ ſuperabundã
tibus humoribus (à quibus fortaſſe reſoluta erat tenuior pars ob dictum calo-
rem) concretis,denſis craſſioribus ac frigidioribus factis. Quartò denique & ul
timò melancholia non naturalis inſurgit,quando alius humor ipſi melancho-
liæ naturali permiſcetur,maximè pituita, cuius adhæſu melancholia, tenacior
& craſſior efficitur. Quod item non rarò fœminis accidere ſcimus ex vitæ in
temperantia & ciborum frigidorum eſu: quà lege mixta melancholia in
prædictum affectum non rarò degenerat. Atque hæ ſunt in vniuerſum qua-
tuor

A tuor materiales causæ, quas ad veram medendi rationem expendisse oportet. *Signa.*

Nosces aūt morbū ipsum in genere ex tumore duro tactui cōspicuo ac citra dolorem: indicat.n. tumor seipsum manifestè. Præter id fœmina sic affecta, ad motū tardā existit, non quidē solum crurium vitio, sed & vniuersi corporis, qđ desidia ad exequenda munia corripiatur. Accidit in super sic affectis (si se rectè non gerant) malus & aquosus corporis habitus: & plerunque in principio mēstruis ex toto priuantur, aut diminutos habent, & crescente malo magno sanguinis fluore, saltem per interualla vexantur, apertis plus iusto venarum osculis, aut vtero nequeunte suscipere & continere consuetam sanguinis copiam.

Cæterū an à crasso glutinosoq; humore ac pituitoso origine ducat, vel ex nigrabile, q̄ veluti fex sanguinis existit, ex partis colore, vt mens est Gal. lib. de tu mo. præt. nat. c. 10. facilè distingues: qđ sanè signū huic vsui inutile existit. Quā obrē ex corporis colore facilius dignosces: nanque si ex bile nigra oriat, color totius corporis ad nigriorē declinabit: si verò ex crassa ac lenta pituita, ad subal bidū, vel ad plūbeū colorē vergūt. Iecur etenim quales in se hēt humores, tales q̄

B dē toti corpori prestat, & tales in affectam partē delabi necessum est. Sic procul dubio Gal. li. 5. de lo. aff. ex solo colore refert cognouisse splenne an iecur affectū esset. Cui equidē affectioni nō raro adiūgit oris fœdissimus odor, aut ipsius exulceratio vel geniuū impotētia, q̄ oia in stomachacæ, vel scelervbe splenis & ventriculi grauissima affectione, plerunq; sic crescūt, ex halitibus tetris & uitiosis ab adusta bile aut vitiato icoore vel squalido corporis habitu illuc ascēdētibus. Quibus signis adiūgere oportet ante actā uitæ rōnē, ciborū usum, cuiusq; humoris redūdātis propria signa, ætatē & peculiarē fœminæ naturam, & habitū, ut oīum facta coniectura in humoris redūdantis cognitionem facilius deuenire possis. Sed in huius affectionis dignoscione nō parū cōtingit medicos decipi, quippe cum affinis ei sit uteri mola uel scirrhosus splenis tumor, ob id diligētia interno sciēdū est, ne in curatiōe aberremus, utrū horū sit: sed distingues hmōi affectū à mola saltim ab ea, q̄ utero adheret, qđ in ea licèt mēses pdeāt, nō tn̄ ordinatè, ut in hoc affectu, in quo aut supprimūtur, aut ordinē habent si fluāt, eo q̄ ex uteri uenis nō paucę tumore obturent, ita ut nō ea tuto possint expurgari: in mola uerò aut nō fluūt ēt, aut inordinatè, idq; aut copiosiꝰ, aut paruius quā

C par sit. Itē mola dū fœmina stat, in os pubis incumbit & mammę turgent lacte, in scirrho uerò, extenuātur, & tumor non procedit, licèt hinc inde mutetur ad uteri quoq; mutationem. Præterea ab splene indurato distingues, quia licet ad uarias partes splen decidat, uariosq; situs mutet æmuleturque aliorum uiscerum obstructiones, ut non raro in hoc uteri affectu contingit, non tn̄ ob id credendū est, splenis tumorem esse, quia is uel corporis uitiat colorem, q̄ si id non faciat, quia solum iecoris affectiones id de iure habent, lædit tn̄ uel mentem, vel alium ex melancholicis generat affectum, quo monstrat splenem prauè suo officio uti: affectionē uerò esse in uteri corpore & nō in ceruice distingues, quod in coxam & dorsum plerunque uterus incumbat, ibidemq; dolorem ferat, at in ceruice esse, quia à uiri accessu plerunque offenditur, & obstetricis digito attingitur malum, & apparet osculum durum: item quia frequenter ab incumbente uel comprimente tumore uesica, si in superiori colli parte si tumor, læditur: aut rectū itestinū, si infima eius pars, uel alterū inguē, si ī altero latere affectio existat.

Sed

ex Colore corporis cognoscitur humor peccans.

obstructione.

distinguenda signa scirrhu a mola

ab indurato liene.

Sed præter hæc, in quocunq; latere decubuerit laborans, illic quoq; tumorem adire citra dolorem, signum est non lene huius mali, vt Hip. refert, 5. popu. in historia vxoris Gorgiæ, in qua equidem, etiam recenset affectionis causam, nimirum menstruorum per quadriennium suppressionem, & quod magis mirandũ est, cum hoc concepisse: cæterũ posteà ex diutina profusione sanguinis à partu, male habuisse, tandem molã posteà proiecisse, postquam sana facta fuit. A

Curandi ratio. Etiam si scirrhus vnicam obtineat morbi rationem, vnamq; naturam, non id credendum est, vnica solùm via curari posse: nam pro ratione causæ mouentis, & naturæ materiei, & generationis modi, variare etiam medendi rationem opus erit. Sic in legitimo, & vero scirrho triplex insurgit curandi scopus: primus quidem viuendi formam præscribit: secundus materiam antecedentem, quæ morbum frequenter adaugere solet, tollendam monet: tertius verò humoris in tumore iã contenti, & indurati vacuationem nobis insinuat. Qđ sanè opus, quia affectio in vtero est, nõ solùm medicamentis extrinsecus adhibitis perfici debet, verùm eis, q̃ in potu sumuntur, vim habentibus aperiendi atq; extergẽdi eũ, qui in viscere continetur, humorẽ, vt de scirrho iecoris, 14. meth. c. 4. Gal. refert. Ad primum igitur scopũ deueniendo, eam vitam fœmina degat, quæ nihil melancholici congeraterat: ob id summa diligentia curandũ est, vt eos succos gignat, qui ex toto sint, melancholico succo contrarij. Quamobrẽ, victus rationem eis, q̃ scirrho laborant, sobriam, moderatam, humidam, & q̃ ad moderatè calidã inclinet instituito: porrigens alimenta boni succi, & probũ sanguinem gignentia: panem non plurimũ coctum, vinũ vel tenue, vel admodum dilutum, aut nullum, sed lupulorum aquã, vel schorchioneræ, aut ferratã, vel in aqua aurum sępius extinguatur, oua itẽ sorbilia, pullos, capos, gallinas, & oium iura p̃beto. Existunt quoq; vtiles capreoli iuuenis, & vituli lactẽus carnes: ex oleribus lupulũ, borraginẽ, buglossũ, atq; id genus alia p̃bere poteris. B

Quibus præmissis, secũdus scopus docet, mox ad materiæ antecedẽtis purgatione deueniendũ esse, ni priùs sanguinis nigrioris abundantia nos compulerit ex saluatella sinistra sanguinem fundere, aut ex talo, si mẽses deficiãt, uel ex hæmorrhoidibus quod magis probo: nã præterquam q̃ hirudines per has sanguinem fœculentum euacuant, à parte quoq; affecta, saltem à uenis utero proximis plurimũ deriuare natæ sunt. Quo facto medicamẽto purganti, qđ bilẽ atrã educat, vteris, priùs tñ præparatis uijs & humore. Sunt aũt hæc epithymum, senæ folia, polipodium, fumaria & lupulus. Item casia fistula, myrobalani indi dilutũ lapidis lazuli præparati põdere. g. vj. cũ syrupo ex nouem infusionibus uiolarũ, diasenæ, diacatholicon, hiera Rufi, sed præcipuè cõfectio amech sine scãmoneo & colocintide: uel si affectio inueterata fuerit ac melãcholiæ plurimum & crassũ in corpore redũdauerit, g. iij. p̃parati stibij tuo porrigere potes, cõsideratis prius fœminæ uiribus & habitu ad patiẽdũ robusto. Et facta semel pleniori purgatione, tutissimũ erit cõsiliũ paulatim humorem expurgare: nã in fœminis pleniùs hũc humorẽ purgare, raro usu uenit. Sic. n. ex aqua lactis uel lupulorũ facto decocto senę, mirũ in modũ ꝓdest, uel ex p̃dicto decocto sacchara & prunis damascenis facta cõserua. Alia q̃dẽ plurima cap. de melan. uirg. & uidu. reperies, q̃ huic usui ꝓficua fore spero, ĩterũ; primũ locũ tenet syrupus de scoria ferri cõfectus, uel aliqua ex p̃parationib. chalybis, ut paulo inferiùs sũ mõstratur. C

A Sed monet tertius scopus interim dũ hæc fiũt, ad cõmunissimam præcipuãq; omnium tumorum curationem deuenire:q̃ sanè consistere in vacuatione eius, quod in parte continetur, nullum ambigere arbitror:circa q̃ maximè attentum te esse oportet. Quippe si id opus oscitãter aggre liaris, facilè in duritiem veluti lapideam, tumorem deduces, si temerè resoluentib. vtaris. Verùm si plus, q̃ par est, tumorem ipsum emollieris, periculum proculdubio imminet, ne aut materia intus contenta corrumpatur, aut scirrhus in malignũ cancrum degeneret: q̃ sanè mala vteri scirrho q̃ citissimè accidere solent. Insequi enim hac in re Gal. & antiquorum dogma oportebit, nimirum ꝙ scirrhosis tumoribus nullum vehementer excalfaciens siccansque medicamentum, applicetur: neq; solũ, id qđ emolliendi atq; humectandi vires habeat. Quod.n.(inquit Gal. 2. ad Glau.) superfluum humorem habet, nihil omnino dissoluit, qđ verò minimũ, plus quã oportet, exsiccat. Sic Auic. alternatis vicibus, modò emollientibus, mõ digerentibus per halitum vtendum esse, in his humoribus asserebat. Scripsimus autem nos lib. 2. de indica. auxil. qua via, & ratione induratos tumores emollire oporteat.
B Interim tamen à principio ijs vti oportet medicamentis, quæ aduersus duritiem pugnent, iuxta ipsius conditionem, & naturam.

Sic scirrhosam duritiem ex melancholia contractã emolliunt, q̃ verè emollientia non sunt: nã duris ex cõgelatione tumorib. proficua esse cõstat: sed mixtã, vt inquit Gal. lib. 5. simpl. facultatẽ habentia: hoc est, constantia ex tenuibus partibus, vt locus affectus in abscondito situs, & induratorũ ratio exposcere videntur: nã emollientia sola permeare non pñt: calida, & tenuium partiũ plurimũ dissipabunt tenuioris humoris partẽ: quo fit, vt ea miscere cõueniat. Sic Rasius, 7. ad Almans. ad scirrhosam duritiem vtilissimũ parauit, medicamentũ, qđ recipit bdellij, ammoniaci, galbani, singulorũ partes ęquales, terantur in mortario cũ oleo de ben, & liliorum, deinde adijce mucilaginũ fœnugræci, seminis lini, ficuum quantũ sit satis, vt fiat linimentum, vel addita cera, emplastrum. Cõmendat quoq; Gal. li. 14. meth. radicẽ arborescentis maluæ, anserino, vel gallinaceo adipe liquatam, contusam, & cataplasmatis forma impositã. Cõfert etiã aliud, qđ recipit butyri recentis, pinguedinis porci, anatis, & anseris an. ℥. j. olei
C amygdalarũ dulciũ, & liliorũ an ʒ. iij. mucilaginis seminis fœnugræci extract e cũ uino albo, ℥. j. terebinthinæ, & ceræ quantum sit satis. Verùm antequam aliquo ex his præsidijs vtamur, fouenda pars est decocto, ꝙ recipit radicũ liliorũ, bismaluæ, & altheæ, an. ℥. ſ. maluarum m. j. artemisiæ, vel nepetæ m. ſ. caricarũ pinguium, nu. x. seminis lini, fœnugræci, ana ℥. ij. florũ chamæmeli, violarum, meliloti, an. p. j. fiat decoctio in aqua, & oleo dulci, qua semel aut bis in die vtitor: ex cuius ẽt subsidentia pistata, & per setã extracta, vtilissimum parabis cataplasma. Idẽ beneficiũ præstabis fomento ex oleo liliorum calido, amygdalarũ dulciũ, de myrrha, & de styrace. Vtilissimum quoq; est insedere in prędicto decocto, ibidemq; aliquantulũ permanere: sic ex prædicto decocto, & oleis clysteria parabis, q̃ maximi fore momenti arbitror. Hoc tñ in his præsidijs seruare oportebit, vt initium facias ab his fomẽtis, insessionibus, vnguẽtis, & emplastris blandioribus: ob idq; hunc ordinem seruare oportet, vt primò adhibeas qđ recipit olei liliorum, & chamęmeli, an. ℥. ij. adipis anatis, medullæ cruris vituli, & cerui, an. ℥. j. bdellij. ĩ vino liquati, ℥. iij. luteũ oui assati; quibus adde ex posca, ℥. ſ. cuius

cur emollien- tibus, quae sint te- nuium partium, sit admiscenda.

ſ.cuius p metranchitã in uterũ aliquid infundes. Quo facto, alio uteris, pituita A
præſertim dominante, qđ recipit thuris, ammoniaci, an. ʒ. j. maſtichis, caſtorei,
ſtactes, adipis anatis, & olei chamæmeli, an. ʒ. ij. gũmi in hydromelite liquentur,
& in vterum inijciantur, aut extrà applicentur. Nec placet in hoc affectu
peſſos adhibere, ét ſi ab antiquioribus commendentur: nam aut ſuſpectos eſſe,
ſi efficaces ſint, cenſeo, aut nullius momenti, ſi mitiores. Quibus factis, ſi nihil
tumoré durũ remitti videas, iterũ ad vnguenta, & emplaſtra te conferes,
præſertim ad illud, qđ recipit opopanacis, bdellij, ammoniaci, an. ℥. j. ſtyracis,
myrrhæ, an. ℥. ſ. propoleos, ℥. j. radicis iridis, ʒ. j. croci, ʒ. ſ. diſſoluantur lacrimæ
in oleo liliorum, amygdalarum dulcium, & vino decoctionis maluarũ, & depurentur:
quibus adde ceræ, & terebinthinæ quantum ſit ſatis, vt fiat vnguentum.
Poſt aliquod verò tp̃s, emplaſtrum conficies ex diaquilon cum gummis,
vel vnguentum filij zachariæ cum plumbo vſto, aut aliud ex eodem plumbo,
& radicibus altheæ coctis, piſtatis, & extractis per ſetam, additis pulueribus
marchaſitarum: ex lythargirio ité, oleo roſaceo, & prædicta carne radicum altheæ
cũ modica cera, & alia quæ lib. 2. de indic. huic vſui proficua adduximus.

Quod ſi ſcirrhoſus tumor ex illegitimis fuerit, tunc quidem q̃ fundunt, & leuiter B
calfaciunt medicaméta adhibenda ſunt, admixtis, q̃ tenuium ſunt partiũ.
In primis. n. vterus illiniatur oleo ſabino, qđ omniũ eſt tenuiſſimum, vel iaſminorũ,
aut naphtæ: poſt q̃ ammoniacum aceto diſſolutum adhibebis, & adipes,
ac pinguedines calidiores, vt ſimul qđ congelatum eſt, ſoluant, & qđ ſolutum
fuerit, digerant: quippe q̃ ex frigiditate induruerunt, ſic curari expoſcunt. Cui
vſui proficuũ eſt, vnguentum, qđ recipit folia capparis, q̃ infundantur in aqua,
donec emolleſcant, & terãtur cũ eis folia caulis cũ hydromelite decocta, & extracta
p ſetam, & cũ cera fiat vnguentũ. Veruntñ ſi ſcirrhũ ex admotis medicamétis,
veheméter digerétibus temereq́; adhibitis factũ fuiſſe cõperies, ea medicaméta
proficua erunt, q̃ plurimũ humectent, emolliant, & modicè calfaciant,
veluti eſt oleũ dulce, vel amygdalarũ dulciũ, decoctũ maluarũ, liquatis in eodé
pinguedinibus, vel adiectis oleis p̃dictis, quib. frequéter parté fouere opus
eſt. Idé beneficiũ præſtat oleũ, in quo ferbuerint maluæ, violæ, aut radices altheæ:
vel adiectæ fuerint mucilagines, ex quib. & pinguedinib. conficere apta
huic affectioni pharmaca, facile tibi erit: præſertim ſi locũ ex lib. 2. nr̃o nuper C
adductũ curioſe legeris. Quib. adhibitis, reiteratiſq́; fomẽtis, nõ erit admodum
difficile induratos ſcirrhos emollire, potiſſimũ ſi induratorũ affectio diuturna
nõ fuerit: na eo ſtatu tutius eſt, totũ negotiũ optimo vitæ inſtituto cõmittere, q̃
ex importuna curatione, affectioné in cancrum mutare. Veriti. n. ſunt Gal. Paulus,
& Auic. ne ex inconſiderata auxiliorum adminiſtratione, grauius aliquod
& incurabilius malũ accedat. Conſulunt quidé ſcirrhoſis affectionibus nullũ
vehementer excalfaciens, ſiccansve medicamentũ eſſe adhibendũ: mihi tñ addere
placet, neque diutius, ét ſi leue ſit: nullum item, quod ſolũ humectandi, &
emolliendi vim obtineat. Verũ ſi fœmina biliosi fuerit habitus, & exuſti téperaméti,
aut melancholica, p aduſtionem facta, ad aquæ dulcis balnea cõfugiédũ
eſſe conſulo, niſi flatus copia vetuerit: quo tp̃e inſeſſionibus vtendũ eſſe decoctis
aquæ ferratæ cũ herbis, quæ vim habeant temperãdi, & emolliendi: fugiendũ
quidé a ſuffumigijs, aut peſſarijs, quę uterũ purgent, licèt ea, quę emolliant

liant

A liant ac leuiter digerant, proficua esse constet. At in eo scirrho, qui aut pituitæ particeps est, aut ex melancholia naturali factus, verendum non est, ad aluminosa balnea confugere, licèt mihi magis ex vsu videantur quæ ferrea sunt, vel eorum loco insessiones aqua ferrata, & prædictis herbis decocta. Quia tamen hanc affectionem difficilis esse curationis experimento didicimus, ob id ad maiora auxilia confugiendum esse consulit rei difficultas. Interea profectò, quæ scirrhosam vteri duritiem emolliunt, nil citius eam conterere inuenies, quam chalibis vsum, quo sanè vel magnos lienes, & lapidosas vteri durities, prompte liquari vidimus. Cæterùm quia plerunq; obseruatione potius, quam ratione, hoc præsidio pleriq; vtuntur: ob id quidem (licèt lib. 2. de præsid. ind. & cap. præcedenti, de virg. obst. eius meminerimus) hac in parte, paulò latius eius vim, & operandi modum ac differentias recensebo.

Chalybis facultas

Vulgatum est apud plerosq; Medicos, in curandis obstructionibus, vt antea diximus, chalibis limaturam cum leui aliqua præparatione, quæ eius substantiam non mutet, præbere. Alij quidem, ipsum aceto preparant, donec in tenuissimum pollinem commigret: alij rursus oleo, & multi aqua vel vino, & ferè B omnes mille alijs medicamentis admiscent: tandem quisq; suam parandi rationé laudat, contemnitq; reliquas. Quod censeo proficisci ex ignorantia legũ, & rationis, qua ferrum obstructis mederi possit: & quid vnumquodq; corpus, & affectionis varietas, iure sibi expostulet. Quæ profectò omnia si dixero, constabit, quibus hæc, & cui illa præparandi, & conficiendi forma, ex vsu sit.

Ferrum itaq; & chalibs, non ob id, quòd pondere obstructas partes permeet infarctu liberat, sed vt sæpius à me dictum est, ꝙ vim habet non leuem abstergendi, & repurgandi obstructos meatus, cui ét operi addenda est vis purgandi nõ leuis, qua fruitur ob maximam copiam sulphuris, & mercurij quam habet: quia hæc sunt omnia metallorum principia. Et cũ ferrum sit rudius inter omnia metalla, hét ob id plurimum de materia horum principiorum: quib. profectò habet liquandi, fundendi, & attenuandi quod viscidum, & crassum est (ac materia existit obstructionum) maximá vim, & efficaciam: quo fit vt facilè purgandi vires habeat: non quidem quales medicamentum trahens, sed ratione, & modo supra dictis, licèt dum id copiosius efficit, per vomitũ, & infernam aluũ C abunde purgare visum sit. Quod sanè dogma euidenti argumento probari pôt, ꝙ chimicæ artis professores, vt ex ferro, adstringẽdis fluxibus, idoneum parent medicamentum, qđ crocum Martis appellant, illud, igne sæpius adhibito, ab oĩ sulphureo recremento, & mercurio, bellissimè expurgant, quib. alioqui existentib. mordacis, & venenosæ est conditionis, & non parũ purgat, aut vomitũ mouet, haud secus, ꝙ quoduis aliud medicamentũ: non quidem ꝙ trahat, sed quod liquet, & fundat prædictos humores: quo fit vt facilè ipsis per vrinã, uomitũ, aut aluum euocatis, lente, & paulatim, ab infarctu liberet ac deobstruat.

Quomodo chalybis usus remoueat obstructiones

Quo tanquam uerissimo chimistarum, & eorum qui de re rustica scripserunt fundamento supposito, aliud non minoris momenti licèt præmittere: nimirum in ferro duobus modis sulphur, & mercurium, in propria substantia obtineri: uno quatenus est iam uera eius ferri substantia: alterum uerò, ueluti futurum (ut sic loquar) alimentum, quod crudius, crassius, & perniciosius est, ex quo non leuia scimus suboriri accidentia his, qui eo utuntur.

Tertio

Tertio expẽdẽdũ est, eã sulphuris, & mercurij substantiã (q̃ cocta, natiua, & ꝓpria facta est) verã vim, & efficaciã purgandi (vt dictũ est) obtinere, reliquã vero nõ nisi corrumpendi, & alterãdi, idq; non parũ: qua profectò rõne, rei natura duce, qui hoc præsidio primitus vsi fuerunt, chalibem præparare antea studuerũt, ut separarẽt à chalibe ipso, quod crudũ, & alienũ est, vt mox docebo. A

Quibus iactis fundamentis infertur, aliud esse ferrum ꝑparare, vt fluxũ alui, aut alterius partis sistere possit; aliud verò, ut partes obstructas ab infarctu liberet, ac repurget. Nã chimistæ, ut aluum sistat, ex toto nituntur uim sulphuris, & argenti uiui auferre, extinguere, & separare, & ob id ipsum grandi igne, aut aqua ualida conterunt, donec in crocum Martis cõmutent: quo sanè præsidio ualidissimè fluxus quiuis sistitur, & flascidæ partes roborantur. Verùm q̃ meatus repurgare, & aperire obstructiones nituntur, non hoc, sed partem eius, q̃ repurgat, exquirunt: quod si aliquis dixerit, ob id integris suis uiribus esse adhibendum, & non vtcunq; mutatum, aut depuratum: huic dicimus, plus damni subsequi ex parte illa excrementitia, q̃ ex maiori purgatione beneficium: præterquã quod forsan minus purgabit, quia ocyus descendit, & nullum habet ad operãdum locum: quapropter, sic chalibem oportet præparare, ut quod excrementium, & extraneum est, separetur, manente parte purgatiua, & abstergente. B

Sic proculdubio, tribus modis chalibẽ præparamus, uno collecta in alio medicamento ꝑdicta parte purgatiua, citra aliã chalibis substantiã, ut fit, chalibis limaturis candentibus sæpissimè in aquã, uel liquorẽ alium immissis, cui ꝓculdubio, vim purgandi, & repurgandi non leuẽ præstant, maximè si aqua prius ferbuerit aliquo medicamento affectioni, & parti proficuo. Monere tñ hac in parte lectores oportet, ut cum aquã fluxibus sistendis, ex chalibe extincto, parare student, primam aquã abijciant, utq; uim purgatiuam non minimã sortiat̃, & reliquam usui seruent. Præparatur secundo modo citra ignis vim aut actionem, comminuta liquata, & abscisa recrementitia illa parte, aqua vitæ, aut aceto, donec ex toto vniuersa limaturæ substãtia cõminuatur, quippe acetum, totũ illud quod extraneum est, ocyssimè conterit, relicta parte natiua: nec obstat erugo quæ acquiritur, quam igne facilè separabis, aut aqua feruentissima, & oleo, vel oleo solo, maximè cũ admiscemus purgãtia medicaméta, & alia quæ vim chalibis adaugent. Tertio verò igne sæpissimè cõburente partẽ illã superfluã, manente puriore, & vtiliore, corrigimus, vt fit ex limaturis acuum, aut armorum, vel alterius chalibis qui vim ignis sæpius experitur, maximè si post limaturã iterũ pluries succendatur, & extinguatur, oleo amygdalarum, aut vino quod magis probo. Quo fit vt semper magis probem chalibis limaturam, in delicatioribus: in alijs verò ferri, præmissã aliqua ex dictis præparationibus C

His suppositis, iuxta has tres præparandi vias, & rõnes, cõsiderandũ est, quã harũ fœminæ laborantis corpus expostulet. Nam fœminæ quibus obstructiones in vijs ductuum (dixerim in extremitatibus vasorum, q̃ in ipsas tendũt) existũt, aut quęuis alia durities cui hoc ꝑsidio opus sit, chalibis limatura leuissima præparatione, & diadragacanto admixto cum melle adhiberi põt, præsertim si corpus robustũ fuerit, vt Aetius consulit, aut præcesserit, aliquod ex leuioribus pharmacis, chalibe ẽt confectis: tũc potissimum, cum scirrhosã affectio est. At vbi in penitioribus venis, & abditis corporis sedibus obstructo fuerit, chalibẽ

minu-

A minutissimè,& vel acerrimo aceto præparare oportet,& alijs medicamentis, q̃ vim habeant purgãdi,& attrahendi admiscere opus est,vt & vis chalibis citius, & penitius permeet,& ipsiusmet substantia (saltē per vias prope iecur) p̃uadat. Quo quidem fit,vt ipso liquante fundenteq; & abstergente,ac trahentibus reliquis medicamentis,q̃ expurgant admixto,qđ obstructũ est,facilè aperiatur, ab infarctu q̃ liberet,humore obstruente ab eisdem partibus secedēte. Præterea in scirrhosis earundem partium affectionibus & antiquatis obstructionibus,vinũ aut aqua,in qua sæpius ferrum extinctum fit,vel mirè prodest, vel saltem viam disponit cæteris chalibis p̃sidijs.Qua pp in scirrhoso vteri tumore, primitus,p̃dicta aqua vti cõuenit,decocta quidem asplenio,mirica, asparagis, corticibus capparis, folijs senæ & cinnamomo:cui decocto addere poteris medicamenta, q̃ partem in qua obstructio aut scirrhosa dispositio viget,respiciant. Posteà verò ferri limatura eò vsq; extinguat,quò pinguedinem q̃dam supernatantē conspiciamus. Cuius si non sufficerit vsus,ad syrupũ de schoria ferri deueniendũ
B est:nam cùm in hac affectione non liceat laborioso vti exercitio (vt postulat p̃sidij cõditio)ob partis affectæ situm, & ne nimio exercitij calore in cãcrosam naturam commigret,vtiliora sunt liquida pharmaca.Ac sine id quidem suffecerit, ad chalibem aceto præparatum peruenire oportet:& vltimo ad crassiorem,admixtis alijs medicamentis,vt dictum est capite de virginum obstructionibus.

De vteri cancro. Cap. 19.

INfortunium quidem miserabile est, dũ eò mali vterus deuenerit,vt cancrũ cõtraxisse,iam compertũ sit,maximè si vteri collo innascatur:exulceratur enim citius,qđ in omni desperatione negocium esse situm,ostendit.Cancrum t̃n esse duplicē,euidenter norunt oēs.vnum sine vlcere;alterum verò vlceratũ. Ille quidem nil aliud est,q̃ tumor durus,inæqualis, rotundus, venosus,id est,venas habēs in circuitu turgidas,liuescēs siue fuscus:&,vt Paul. refert,colore magis,q̃ inflãmationes nigricans:calidus, sed non adeo vt inflam
C mationes,subitò accrescens,laborantes maximè fatigans,& perpetuo ferè dolore affligens. Vlceratus verò cancer est vlcus,qđ p̃ter dolorem tumoremq;, inæquale conspicitur,plurima ex parte sordidum labris p̃tumidis cõstans,aspectu horrendum,& concreta humorum colluuie nigratum. Quod quidem, vt inq̃t Paul.videtur feculentum,liuidum atq; interdum ēt subrubrum, & cruentũ apparet:sanies inde manat continuò tenuis,aquosa,nigra aut fulua, grauiter olēs: appellãt aũt huiusmodi affectum lupũ,quia carnes auiũ,si illi aponat,absumit.

Hæc igitur est horum affectuũ natura, quos in fœminarum vteris plerũq; suboriri scimus,si materia ibidem vratur.Sed vterq; affectus principium nanciscitur à mẽstruo sanguine copioso,diu in vtero retento,cuius crassa pars, dum in vteri substantia sensim & paulatina congestione aggregatur, in scirrhum degenerat:ex quo humore ibidē exusto,vel aliunde torrido, & excalfacto aduenięte,cancer orit:nec non ex eodem sanguine serosiore,tenuiore, & acriore facto ad superficiem tumidæ partis illabente, venis circunstantibus exulceratiõnē fouentibus.Cuius si plura scire velis,caput vltimũ lib.huius operis primi,legito. Causæ.

Primò diligenter examina, an ſcirrhus in cancrum degenerare nitatur, qđ fa cilè diſces, ſi cùm priùs eſſet ſine dolore tumor, dolorem denuò ſentiat fœmina ob caliditatem, & acrimoniam humoris in cancrum iamiam defluentis. Cui itē adiungitur dolor circa inguina, imum ventrem, abdomē ac lumbos: moles intus, veluti pondus aliquod grauius eſſe videtur, febriſq; ei adiungit̄, remiſſior tamen, quàm in phlegmone. In his etiam fœminis tumor circa hyſteræ oſtium durus, varius, tumens, colore fœculentus, rubicunduſq́ue deprehenditur. Redditur inſuper in hoc malo fœmina nauſeabunda, fortaſſe ex tetro ipſius odore, ventri communicato, & exacerbatur locus manuum attrectatione: ac, vt Celſus refert lib. 5. circa locum cancro affectum, quidam ictus quaſi punctim illati, ſentiuntur: interdum etiam eadem pars torpet, interdum quidem dolet, & interdū dolore vacuat. Cæterùm exulcerati cognoſces ex his omnibus accidentibus intenſioribus factis, ac diu perſeuerantibus: nam coniectabile eſt (ſi quidem alia ſigna rimari non concedit loci affecti ſitus in imo ventris reconditus) acrem, mordacem, & copioſum humorem, qui hęc concitat accidentia, id iamiam effecturum. Verùm exulceratum eſſe ſolum cognoſces ex ſanie, quæ emanat tenuis, aquoſa, nigra, fulua, & grauiter olens. Fluit etiam nonnunquam ſanguis, & ſi vas aliquod grande abraditur, ſæpe tam copioſè profunditur, vt mortem maturius afferre poſſe credendum ſit. Cognoſces id malum inſuper ex lenta febricula, ex faſtidio, ex inquietudine, ex animi angore, ex maxillarum rubedine, pudendorum ardore, fœtore ac dolore: quæ ſanè omnia facilè oſtendunt maligni huius affectus naturam & conditionem. A B

Curandi ratio. Quantum difficultatis ſecum ad curationem afferat cancri conditio, nemo profectò, qui artis operibus ſtudium dederit, ignorare poterit. Quam difficultatem ex propria affectus natura proficiſci ſcimus, & quia in principijs frequentiſſimè multi id malum negligunt, quod dum incipiat, nullam, aut leuiſſimam inferat moleſtiam: quo ſanè tempore eius incrementū prohibere haud difficile eſſet. Quamobrem cùm huiuſmodi affectus ferè ex propria natura & loci incommoditate incurabilis videatur, & omnino incurabilior, ſi exulcerationem ſortiatur: ſatis me feciſſe arbitrabor, ſi prohibuero non vlcerati exulcerationem, & vlcerati incrementum. Occultos etenim cancros, quales exiſtimamus qui in vtero ſunt, tutius eſſe duxit Hippo. non curare, quòd curati citius pereant: ob id quidem blandè & leniter ipſos tractare opus eſt, quippe à medicamentorum intempeſtiua adhibitione facillimè exacerbantur, & omnino immedicabiles fiunt. Hac equidem ratione incipientem cancrum ſic primò curabis, vt & melancholici aduſtique ſucci generationem inhibeas, ac ſi quid genitum eſt, minuere ſenſim & paulatim ſtudeas: ſecundò verò, & vltimò, quòd in duro tumore continetur, vel paulatim digeras, vel quominus adaugeatur, cures. C

Circa primam curandi rationem, quā in hoc affectu potiſſimā eſſe arbitror, ea alimenta miniſtrari iube, quæ refrigerandi, & humectandi vim ſortita, ꝓbū ac tenuem ſuccum generent, inhibeantq; omnem ſucci ſeroſitatem, calfactionē & inuſtionem. Qua victus ratione inſtituta, ſimul cū eo viuendi mō, qui quieti omnino deditus ſit, conſiderandū mox eſt, an affectio ex aliqua ſuppreſſa uacuatione principium traxerit, ueluti à mēſibus aut hæmorrhoidibus ſuppſſis, à

A quarum prouocatione principium curationis auspicari oportet, ni tanta in corpore fuerit, ex hac, uel quauis alia causa, sanguinis copia, ꝙ primò cogat ipsum ex dextra, uel sinistra basilica fundere: si ætas, uires, ac melancholicus habitus non uetuerint. Quo facto paulatim, ac sensim menses, aut hæmorrhoides hirudinibus euocabis, quod præsentaneum est in uteri cancro auxilium. Mox tamen humoris acrimoniam, & inustionem frenare opus erit, & ipsum sensim, ac leniter euacuare. Quam gratiam præstat seri lactis usus, & serapium ex borragine, ex buglosso, ex portulaca, ex lupulis cum eisdem aquis, inter alia tamen pharmaca, quæ ad melancholici succi curationem proficua esse antea diximus illud à Gale. 14. metho. maximè probatur, quod ex epithymo conficitur: nam epithymi ʒ. iiij. in sero lactis, mulsave si tertio quoque die exhibeas, plurimum prodesse comperies: maximè si dilutum præpares ex pari quantitate epithymi, & foliorum senæ, ita ut cuiusque ʒ. iij. infundas, & calfieri sinas in ℥. vj. aquæ borraginis, facta postmodum uehementi expressione. Ex quo etiam decocto
B cum saccharo prunas damascenas condito, & earum vj. quibus sex dragmæ senæ respondeant: tertio quoque die laboranti porrigito. Purgabis insuper hos humores cōfectione amech sine scammoneo, & colocintide, pondere ʒ. vij. cū ʒ. j. & ß. pulueris epithymi, uel senæ, & utilius quidem erit, si loco epithymi bibat desuper seri lactis ex infusione epithymi ʒ. iiij. uel tantundem syrupi ex infusionibus uiolarum. Quibus purgationibus innitendum est, donec succi melancholici exuperantiam dempsisse constet. Tumori subinde prouidendū est, ut discutiatur, uel saltem non crescat: adhibitis in principio affectus extrinsecus, & per uteri osculum, quæ moderatissimè refrigerent, & astringant, minimèq; mordacia existant: talia etenim solùm huiusmodi affectibus idonea sunt: nam quæ imbecilles uires habent, omnino ab humoris uehementia uincūtur, quæ uerò ualentiora sunt, tenuiores sanguinis partes, uel digerunt, uel trudūt, crassioribus ibidem factis impactioribus. Quamobrem primo partem inunges oleo rosaceo, myrtino, omphancino, & aquis plantaginis, & solatri, uel facto ex prædictis fomento, uel emplastro cum farina, aut unguento cum modica ce
C ra. Cui ét usui Gal. li. 2. ad Glaud. scripsit medicamentum ex pōpholige, & succo solani, & emplastro diapalma confectum. Paratur, & aliud, quod recipit olei rosarum ℥. v. succi granorum rubrorum solani ℥. iiij. cerusæ lotæ ℥. ij. plumbi usti, & loti, tutiæ præparatæ, ana ℥. j. thuris ℥. ß. ceræ albæ ℥. v. misce, & lento igne fiat unguentum. Mirabilis ét efficaciæ censetur id, quod recipit olei omphancini, aut rosacei ℥. viij. agitentur sub sole in mortario plumbeo, donec nigrescat crassescatq;, cui adde lythargirij lib. ß. cerusæ tantundem, & cum cera fiat unguētum. Verum quia non rarò hanc affectionem exacerbari conspicimus, à leuissimis quibusdam causis, prouidendum quidem est exacerbationi, & doloribus. Consolatur quidem fœminas exacerbatione affectas malua, aut althea in mulsa macerata colliquataque, dum pauco rosaceo cataplasmatis instar, parti adhibentur. Lenit etiam cataplasma ex dactylis passo incoctis, ouorum putaminibus, atque farina adiectis, uel aliud ex papauere cum coriandro, & eandem farina, ac sereos confectū. Itē mitigant maluæ folia cum lacte mulieris trita, & rosaceo cerato, uel unguēto excepta. Deinceps uerò ad ea, quæ superius diximus, iterū esse deueniendum, consulit rei ratio, & facta sufficienti purgatione, iterū

vnguento ex lytargirio, & cerusa cum rosaceo confecto vtitor. Cui item vsui A
aliud sic parato: excipe olei rosarum, vel nenupharis, aut papaueris, ℥.j. ceræ,
℥.ſ. camphoræ, ʒ.j.& ſ. liquefiat cera, & camphora puluerizata, vltimo loco ap-
ponatur, quibus adde aquæ rosarum modicum, & concrescere finito. Est, &
efficacissimum oleum ouorum frequentius ductum, & agitatum in mortario
plumbeo, donec spissitudinem acquirat: item cinis cancrorum fluuiatilium lo-
cus in aqua solani, admixtis pulueribus ex plumbo, vel antimonio cum cera,
& oleo rosaceo efformato vnguento: quod sanè medicamentum, vlceratis can-
cris prodesse omnes fatentur: sicut succus solani, aut plantaginis solus, vel cum
oleo omphacino, in mortario plumbeo ad spissitudinem agitatus. Quod si vl-
cerari durities cœperit, metallicis pharmacis liberalius vtendum est: sed miti-
gationis gratia insessiones ministrabis ex aqua decoctionis psyllij, papaueris
albi, nenupharis, & violarum: præstant, & omnia pharmaca, quæ huic vsui
proficua scripsimus lib. 1. cap. vltimo de cancris mammarum. Tamen in hoc
malo prædictorum pharmacorum aliquid inijcere in vterum, ad mitigationem
& vlceris medelam, necessum plerunque existit: tale quidem est aqua decoctio B
nis camphoræ, nenupharis, papaueris albi, & rosarum rubearum, maximè si
prædictam aquam in mortario plumbeo anteà agitaueris: ac si dolor id videa-
tur exposcere, addito hyoscyami modico: nam sæpe ne rabientes fiant laboran-
tes, vtile fit præsidium, & non mediocre leuamen præstat. Confert, & lac mu-
liebre, aut asininum, ac plantaginis cremor tepidus, & si sanguis prodierit,
plantago cum pauco thure: Omnium autem efficacissimum est, quod recipit
spumæ argenti lotæ, ℥.vj. thuris, hyssopi, adipis porcelli, butyri recentis ac ce-
ræ, ana ℥.ij. rosacei, ℥.iiij. spumam argenti contritam in cremore sereos, lique-
factis reliquis inijce. Sed probatissimi vsus existit medicamentum, quod reci-
pit succi solani purioris, aut ipsius liquoris stillatitij, ℥. vj. tutiæ præparatæ,
plumbi vsti ana ʒ. j. & ſ. camphuræ, ʒ.ſ. moueantur cum pistillo in mortario
diutissimè, & proijciantur in vterum. Fertur quoque maximi momenti esse
præsidium, quod recipit scabiosæ, caprifolij, anethi, plantaginis, oleti humani
æquas partes, vtantur omnia; quorum cineris, ʒ.iij. excipiantur, & ℥.vj. liquoris C
stillatitij solani, ducanturque in mortario, & proijciantur. Quod si hæc pro-
desse non videantur, ad chimica auxilia veniendum esse consulit rei magnitu-
do, & malignitas, inter quæ mirabile censetur oleum stibij, cuius extractio-
nem docet latè Andernacus libro, eius operis 2. fol. 722. quem vsum quoque
præstant aquæ, & olea ex alijs mineralibus extracta, dum lentè, mixtura alio-
rum prius facta, & sesim id fiat; ne grauiori facta exulceratione, ocus
malum crescat. Atque hæc sunt, quæ mihi videntur sufficere in
tam graui malo, ad maioris præcautionem: nam de chirur-
gi operatione aliquid dicere non studui, eò quòd
conspicuæ tantùm partes eam admit-
tant, & hæ, à quibus in to-
tum cancer ab-
scindi po-
test.

A

De vteri vlceribus. Cap. 20.

VTERI exulcerationem proculdubio constat, difficillimæ esse curationis, non solum ratione humidioris, sordidiorisq; loci: quæ omnia vlceri curando, sunt aduersa: sed ex loci etiam incommoditate, reconditaque vlceris sede, ac vltimo ex abdita causæ ratione, & vlcerum varia differentia. Cuius difficultatis diluendæ gratia, prius hæc omnia expendisse opus erit. Reperitur igitur in vtero vlcerum diuersitas, à causa, & ab accidentibus sumpto principio, & à loco. Ratione quidem causæ, vlcus in vtero succrescit virulentum, sordidum, corrosiuum, cauernosum, fistulosum, aut carnosum. Quæ verò ab accidentibus, sumuntur differentiæ: sunt velut vlcus distemperatum, dolorosum, cum tumore aliquo præter naturam, cum contusione, vel carne superflua: quibus multi addunt vlcus cacoethe, vel malignum, ac sordidum etiam. Quibus accedit alia ulceris differentia, nimirum incipiendo, vel ex suppurato, ac disrupto abscessu: ex quo, & alijs, quæ nuper retulimus loci etiam differentia emanat, vt in scirrho, & inflammatione dictum est. Verùm animaduersione dignum iudico, ad quam partem abscessus apertioné moliatur: quippe nonnunquam ad ipsum ventriculi fundum, & cauum, & pus eo tempore per vteri osculum excurrit, aliquando ad uesicam, nimirum quum eius antica pars præfuit inflammata, & tunc cum urina pus excernitur, sicut aliquando p rectum intestinum, dum videlicet postica pars inflammata præfuit. Constat etiam ad intestina aliquando pus defluxisse, inter ipsa quidem & peritonum.

B

Causæ tamen, quæ has vlcerum differentias efficere natæ sunt, lib. de humo. à Gal. summatim colliguntur: inquit. n. Et vlceratur sæpe vterus ex difficili partu, aut fœtu extracto, aut corrupto, vel ab acribus medicamentis, aut à fluxu, aut à ruptis abscessibus, atq; interdum in cancrum desinit. Quo sanè loco, & vlceris, & eius diuersitatis causas recenset: quippe partus, & cætera, quæ Gal. annumerat, continuum soluere nata esse constat. Verùm ob excrementum ex natura loci redundans, & ob humorum affluxum, vlcus versus humoris qualitatem distemperatum fieri contingit: dolorosum ex acrimonia: cum tumore ex humoris copia affluente, cacoethe, fistulosum, corrosiuum, aut sordidum, ex loci spurcitia, vel ex humoris malitia, aut partis impotentia. Quæ tamen vitia ex abscessu improbè repurgato, oriri non rarò contingit, sicut ex medicamentis, quibus erodendi, atque exulcerandi vires insunt. Sic quoq; ex lue venerea originem haud rarò trahunt, ac frequentissimè ob excrementa retenta, & putrefacta circa vteri locellos, & rugas. Quarum sanè causarũ mille in locis Hip. meminisse constat, præsertim lib. 1. de morb. mulier. qua parte inquit; Si verò puerperæ aliqua pudendi pars obturata fuerit, iam enim etiam hoc cognoui: si exulceratum fuerit os pudendi, vbi sanè vlceratum fuerit in partu à pueri exitu violatum, simile quid fit vlceri superficiario, ac feruenti. Clarius tñ lib. eodẽ hæc refert dicens: Morbus corripit ex aborsu, si q̃ corrupto, aut putrefacto intus puero non fuerit expurgata, & calor totum corpus tenet. Corripit ẽt ex fluxibus, & si in ipsis acria fuerint, & biliosa mordeant. Itẽ eodem lib. refert. Mor-

C

bus autem maximè corripit ex partu, si quid in ipsis diuulsum computruit: itē A
ex aborsu, & aliàs sua sponte. Refert quoq; idem autor alias causas lib. de steri
lib: per hæc verba: Si vlcus vteri factum fuerit ab affectione aliqua ex relatis
(retulerat enim omnes superius adductas) & non statim sanatum, sed impurū
factum fuerit, permanet vlcus ad multum tempus.

Signa ulcerū, & causarum. Non est admodum difficile, vterū esse exulceratum, nosse: nā id palàm ostendunt recrementa, dolores, ac pus reiectum. Sic etenim in plerisq; loci ratione punctorius apparet dolor; qui ēt in sincipite molestus viget, & in ligamētis, ac radicibus oculorum, & in manibus quoq; ac digitis. Quæ tñ ab vlcere prodeūt putrida, quæcunq; ierint, dolore afficiunt, calfaciunt, exulcerant, aut pruritum mouent. Verum cognosces qualis fuerit causa, qualisve vteri natura, ac status, ex ijs, quæ prodeunt. Cuius rei gratia præmittere oportet, sordida prodire, q̃ ab vlcere ex frigido abscessu facto, instillant: quæ verò post inflammationē à sanguine, & post erisypelata supersunt, virulenta, & depascentia fiunt: q̃ post scirrhum, gangrænosa, quæ post morbum gallicum, dissepulotica, & chironia. Quibus cognitis, expendisse oportet, vlcus inflammatum, exiguum quid sanguinolentum, & fœculentum cum ingenti dolore plerunq; excernere: si tñ sordidius fuerit vlcus, ichores cum minori labore excernuntur: at si depascendo serpit, deterrimi odoris fluxum emittit, atrum & cum maximis laboribus. Itē si exulceratio ex sanguine, vel flauabile perueniat, dolor erit acerbissimus, pungens cum ardore, & febre: ex salsa pituita si prodeat, pruritus intolerabiles parti accidunt, & paucum, aut nullum excrementum ab vtero profluit, idq; cum fœtore, acrimonia, & pauco sanguine; ꝙ si ex inundante humiditate ichori per simile vlcus fiat, maior subinde spirabit fœtor, & purgamenta erunt tenuiora, & copiosiora. Verùm si quæ excernuntur, sicut fex vini sint, vlcus cancrosum esse coniectandum est, si exit sanies, sicut lotura carnis recens mactatæ, menstrua suppurari coniicimus, vlcusq; ob id fieri. At si quod excernitur, liuidum, viride, nigrumve fuerit, & cum dolore exierit, vlcera esse cacoethæ, corrosiua, ac fistulosa certum est. Causæ verò externæ facilè sui notitiam præbent: nā si ex aliquo acri pharmaco vlcus prodeat, statim aliquo præsidiolo leni iniecto cessant affectio, & dolores. Reliquas verò causas ex interrogatione perdisces. Vlcus tamē esse purum coniectabis, cum humor paucus, candidus, æqualis, crassus, & minimè fœtidus exierit. Quæ proculdubio signa omnia uarijs in locis Hip. cōplexum fuisse constat, maximè verò cum lib. 1. de mor. mul. de vlcere ex partu verba faciens inquit; Cum purgatio ipsi prodierit, velut spina per vteros transire videtur, & calor ipsam corripit, ac maximè ventrem inuadit: & si attingatur pars infra vmbilicum dolet, velut si purum neruosum vlcus attingat, post dolores fortes aliàs, atque aliàs in vteros incidunt: & febris aliquando ad contactū manus debilis, & aliàs atq; aliàs puerperij purgamenta ꝓdeunt maligna, purulenta, & graueolentia: & subdit. Si verò puerperæ aliqua pudendi pars obturata fuerit, iam enim hoc cognoui, si vlceratum fuerit os pudendi: vbi sanè vlceratum fuerit in partu à pueri exitu violatum, simile quid fit vlceri superficiario, ac feruenti, & ualde inflammatur, & labia præ inflammatione inter se concidunt, & se mutuò contingunt, vtpote quæ sunt exulcerata: sed & frigus fit, & ambo labia clausa sunt, constringentia purgationem relictam: Si verò prodiret

purga-

A purgatio, vlcera non conclusa essent. Quibus consimilia verba, cæterùm generaliora eodem lib. refert dicẽs; Si vteri fuerint exulcerati, sanguis, & pus purgatur, & fœtor grauis oboritur, & dolor acutus corripit lumbos, & inguina, & imum ventrẽ, & dolor sursum procedit ad laterum mollitudinem, & ad costas, & ad scapulas, aliquando ẽt ad clauiculas peruenit, & mordetur, & caput vehementer dolet, & delirat. Progressu verò temporis tota intumescit, & debilitas ipsam corripit, & animi deliquium, & febris tenuis, & perfrigeratio, intumescunt autem maximè crura. Quo etiam loco paulò inferius de eadem re verba faciens, sic profert; Si uteri exulcerati fuerint, & sanguis, & pus, & serosa sanies fluit, putrescentibus enim vteris, morbus ab ipsis fit, & uenter imus eleuat & attenuatur, & ad contractum dolet, uelut ulcere præsente, & febres, ac fremitus ipsam occupat, & dolor acutus ac uehemens inuadit pudenda, & pubem, & imum uentrem, & lateris mollitudinem ac lumbos. Vehemẽtis tñ exulcerationis signa referens, inquit; Si uerò uehementer exulcerati fuerint, sanguis & pus purgatur, & dolor fit grauis; & cum dolor apprehenderit, ueluti à partus B dolore, fiunt ea, quæ circa fluxum contingere solent; & cùm tempus affuerit, crura, & pedes intumescunt. Docet quoque Hipp. per consensum ne, an ꝓprio uteri affectus morbus oriatur, eodem lib. dicens. Cognosces aũt, an ab ipsis uteris sint, hoc modo, q̃ enim exulcerantur, purgationem exhibent purulentam, & compactam: q̃ uerò non ab ipsis, tenuem & saniosam. Lib. tamẽ de sterilibus inquit, Si ulcus uteri factum fuerit ab affectione aliqua ex relatis, & non statim sanatum, sed impurum factum fuerit, permanet ulcus ad multum tempus, malè olet mulier, & quandoq; sanies malè olens: ipsi ex pudendo fluit, & quãdiu sanè ulcus habuerit, in uentre non concipit, non enim concipiunt uteri genituram: hinc autem menses sano modo procedunt, uerùm ex contactu, & interrogatione, maximè clarum fit de relatis. Atq; hæc sunt quę uteri ulcus, & eius causas ostendere sunt nara: quibus similia nõ pauca affert Hipp. lib. 3. de mor. mul.

Quantum facessant negotij in curatione uteri ulcera, ostendit euidenter neruacea ipsius uteri substantia, quæ semel exulcerata, difficulter coalescit ac regeneratur, & ipsius etiam natura, & conditio, quam in susceptandis totius corporis recrementis idoneam fecisse naturam constat: quamobrem nulla uteri ulce C ra contemnenda esse arbitror, ea maximè, quæ in occulto loco sita existunt. Qđ etiam Hipp. magnifecisse legimus, lib. 1. de mor. mul. per hæc uetba; Oportet autem curationem ulcerum in uteris exactè facere, ut quæ in tenera, & subtili sensu prædita sint parte, & in neruosa cauitate. Verùm antequam rationalẽ medendi uiam aggrediar, placet aliquot Hippo. loca hic scribere, quibus uidetur uniuersam huius mali curationem complexum fuisse: inquit. n. lib. 1. de mor. mulie. Quæcunque exulcerationes in uteris fiunt ex aborsu aut alia quauis causa, eas omnes respectu ad totum corpus facto, curare oportet, quacunque curatione opus habere uisum fuerit, siue ex uniuerso corpore hominem curandam esse putaueris, siue ex ipsis uteris. Qua sententia constat, ab uniuersali corporis prouidentia principium curationis esse auspicandum. Eodem tantum libro specialiùs loquens, hæc scribit; Curare uerò oportet ulcera, uelut etiam ea, quæ in reliquo corpore sunt: nimirum ut inflãmatione arceas, & repurges, & repleas, & ad cicatricem perducas.

Curandi ratio.

Dãda autem eſt aqua in potu, vinum minimè, cibos item paucos ac minimè multos exhibeto. Sed ad particularem cauſæ conſiderationem deueniens, eadem parte ſic ſcribit; Quum igitur tenues ſunt fluxiones, cum pharmacos eas curare oporret, & dare quod ſurſum, & deorſum purget, primum autem ſurſum. Tandem eadem parte adamuſſin curationem ſcribit, repetitam conſulens purgationem, præmiſſa victus inſtitutione conuenienti: ac ſi fluxio his non q̃euerit, miteſcendam eſſe conſulit dicens; Si verò ad hanc diætam fluxiones non diſcedant, pauciores tamen fiant, & vehementer mordeant, & ea, quæ fluunt, bilis fuerit, ac ſalſugo, & non ſolum internas partes, ſed etiam externas exulcerent, diætam tranſmutare oportet, & totam humectare, quo fluxiones, quàm aquoſiſſimæ fiant, & minimè mordaces, balneis multis calidis: aliaque his conſimilia eodem loco recenſet. Poſteà verò ad curationem vlceris ſolo vteri vitio prodeuntis rediens, corpus non eſſe pharmacis purgandum conſulit, ſed colluendum tantum. Quod ſi ſordidum extiterit vlcus (inquit) & proſerpant, ac proximum locum mordeant, purgato, & nouam carnem producito, & carnem ad cicatricem perducito: facilè enim reſoluuntur, & maligna fiunt, & frequenter lauato. Sed lib. de natu. mul. plurima recenſet medicamenta huic vſui, & prędictis proficua, quæ ſanè diligenti, & ſtudioſo medico exquirenda prætermitto ſcribens interim, quæ vſui probatiora comperio, initio ſumpto ab ea communiſſima curandi ratione, quam Hipp. ſcripſiſſe diximus. A B

His præmiſſis, expendendum primo eſt an abſceſſus qui ſuppuratur, ad inteſtina, & peritoneum vergat: nam eo tempore, dum pus in hoc ſpatio continet, vnanimi omnium autorum conſenſu conſtat, abdomen eſſe incidendum ſcalpello, aut cãdenti ferro, à quo opere, & doloribus, ac ſanguine ſedato, vlcus velut ſimplex curari debet, vt mox docebo. Sic profectò pure vergente in veſicã velut veſicæ vlcera curationem exoptat: cuius ratione Aetius, & Paulus lactis vſum, & ſeminum frigidorum expreſſiones ſummopere laudant. At ſi ad rectũ inteſtinum pus defluxerit, ablui, & quodãmodo roborari, & adſtringi in principio inteſtinum opus erit, mox vero, ſicut dyſenteria auxilium expoſtulat. Verùm ſi vlcus fiat in vteri ſinu, tũc communis vlcerũ indicatio exercenda venit.

Eſt igitur vlceris cuiuſq; loci duplex ad curationem indicatio: vna illi ꝓpria quà vlcus eſt, cuius poſtremo loco meminero: altera verò, quæ vlcus curare docet habito reſpectu ad cãm, vel accidens quoduis vlceri adiunctum. Porrò duplex in huiuſmodi complicatis diſpoſitionibus conſilium eſt, vt Gal. docet 14. metho. nempe, vt vel huiuſmodi affectus è corpore prorſus eximas, vel incommodum, quod inferunt vincas. Verùm hoc (inquit) vbi exiguus planè affectus eſt, fieri licet: vbi magnus eſt, duci ad cicatricem vlcus priùs non poterit, quàm illi affectui remedium, attuleris. Ob id profectò inſtituta victus, ac viuendi ratione, vt expoſtulauerit humoris ſuperabundantis natura, redundantes ſuccos, ſi ſanguini adiuncti fuerint, ſciſſa in brachio vena, vt vires perferre viſum fuerit, & vlcus, ac vteri ardor popoſcerint, minues. Quo facto, præmiſſis ſerapijs humori redundanti proficuis, protinus, & per interualla purgabis cholagogis ſi bilis flaua, phlegmagogis, ſi pituita redũdauerit, & ſic de reliquis pro cuiuſque natura. Cùm tamen neceſſum ſit in principio curationis, longè à parte affecta humores diſtrahere, vt Hipp. eſt conſilium, vomitibus ipſos oportet per ſu- C

perna

A perua expurgare, ab vteroq; distrahere vinculis:& brachiorum vel partium superiorum frictionibus. At si vteri intemperies causam imbecillitatis vtero præstiterit, ob quam facillimè humores erodentes ipse susceptet: medicamētis vtero proficuis admiscenda sunt, quæ aduersus distemperiem pugnent, vt mox docebo. Solet quidem influxione quauis ad vterum, peculiare esse præsidium sudorem mouere, ni fœmina admodùm fuerit squalida, vel humores nimis excedentes, maximè si, gallicæ luis admixtum quid cognoueris. Sin aliter, balneis aquæ dulcis ipsam committes, vt sudore excitato distrahatur, euacueturq; materia, quæ redundat, simulq; mitescat: atque hæc est aduersus morbosum apparatum curandi seu præcauendi ratio. Quibus factis, ad curationem vlceris deuenies, quam facito iuxta naturam accidentis ei coniuncti, vt Gale. magna cum diligentia consulit, & exequitur lib. 4. metho.

Quod si vlcus squalens, siccumq; esse ex recrementorum defectu cognoueris, bis die ipsum ablues aqua tepida per metrenchitam infusa, cui addes sacchari parum, ptisanæ etiam cremorem infundito, aut aquam hordei cum saccharo, vel aquam, aut succum portulacæ. *Si ulceri adiūgatur distempe-ries.*

B Verùm si ex copiosa humiditate, quæ per vterum excidat, compereris, vlcus debito esse humidius, contraria omnino instituenda est curandi ratio, ac medicamentorum facultas ad siccius transferenda: aqua verò nullatenus admouenda est: verū quia lauare est opus, vinum vel decoctum austeræ alicuius herbæ p̄parandum. Quem vsum præstabit aqua ex ligni guaiaci decocto, vel smilacis asperæ, aluminis, malicorij, & huius census plurium, quæ sicciora esse constat: quippe vterus ea duplici rōne expostulat, nimirum, ob propriā naturā, quæ membranea est, & pp vberrimā humiditatum alluuiem, quas exsiccare vehementius oportet: & cōpescere enemathæ quod recipiat hordei, vsti amyli, thuris, singulorum ℥. j. trita diluātur in lacte asinino, & in vterū immittantur. Quod si adiuncta sit vlceris vel vteri duri ties, oleosum aliquid admiscere oportet ex his quæ ca. de scirrho dicta sint. Cuius census est id quod recipit radicis altheæ, liliorum alborum, ana ℥. j. pulegij vel origani ana m. ß. seminis lini, & fœnugræci, ana ℥. ß. rosarum p. j. coquantur in pari mensura aquæ, & vini, & adde adipis anserini ℥. j. Item diluatur vterus lacte bubulo cum prædicto adipe, aut oleo liliorum. Quàm sanè medendi ratio-

C nem in alijs vteri intemperamentis adseruabis, habita cōtrarietatis cuiusq; rōne. Exulceratus etenim vterus, si calidior frigidiorve fuerit, medelam vtiq; exigit, quæ in tantum calfaciat, refrigereve, quātum ipse à naturali habitu recessit.

Quod si fluxionem humorū acriū & abradentium, vel putrefacientiū causā, vel fomentū vlceri p̄stare cōpertum sit, alia prorsus ratione, vt ex Hip. cōstat 1. de mor. mu. agēdū est. In qua sanè re distingues primo, an ab vniuerso corpore, qđ ex puris tenuitate haud difficulter disces, an à particula aliqua qđ mōstrant eius peculiaria symptomata, uel ex solo ipso vtero, quod puris crassitudo insinuat: quibus expeditis, si ex parte aliqua profluat, illi prouidendū est, iuxta cuiusq; vitiū, & in tēperamentū. Verū si ex totius corporis vitio occasionē nāciscat ab vniuersalibus purgationibus auspicādū est, vt Hip. consulit, qua aūt medicamenti forte, subticuit, quia id humoris idea, & corporis cōditio euidēter monstrāt. Cui operi nō est innitendū subito, & confertim, sed paulatim, & repetitis vicibus. Ac si ob humoris malitiā, aut vberē copiā id prodesse nō possit, eis utē-

dum

dũ eſt auxilijs,q̃ habitũ in meliorẽ mutẽt,ſudoribus ex guaiaco,& exercitijs,q̃ A
corpꝰ deſiccẽt.Poſt modũ verò vterũ exiccabis hisq; inferius referã,& ſuffumigijs alternis diebus adhibetis,& iterũ ad vomitũ veniẽdũ, ad victũq; exiccãtẽ.

Si tamen dolor vlceri adiungatur, protinus hic vel auferendus eſt, ſemota eius cauſa,aut ſaltem quoad licuerit miteſcendus:nam præter id quod dolor vires ſummè proſternit,maiores ſubinde concitat fluxiones.Atq; licèt ea,quæ dolori proſunt,vlceri quodammodo aduerſentur,neglecto interim vlcere,dolori tanquam vrgentiori,primò maximeq; innitendum eſt. Qualiter verò dolorem ſedare oporteat,cap.de vteri doloribus abundè dictum eſt.Proderit etiam præter dicta,ſuccum plantaginis,portulacę,& coriandri,vel ptiſanam,lac,vel amylij aquam tepida omnia in vterum inijcere.Quem vſum quoque pręſtant inſeſſiones ex decocto abſinthij, maluarum,roſarum,violarum,capitum papaueris, & aliorum,quæ loco nuper citato retulimus.

Et ſi dolor ſuperiores etiam partes tetigerit,credibile eſt,nullã materiã dolori fomentũ pſtare,ob id pmiſſa vacuatione, non ſolũ vterus fouendus ex aqua calida erit,ſed & corpus vniuerſum modò vires,aut quidpiã aliud nõ obſtet. Si aũt id acrimonia fluentis ſucci eueniat ſero lacti, aut lacte probè, cocto ieiunedato,medeberis,ſicut & victu humectãte ac refrigerãte, poſt habita vlceris indicatione:ſic cucurbita,lactuca,priſana,& alia id genus cocta,& quęcunq; pinguia,& piſces qui non ſunt ſaliti adminiſtrandi ſunt,ſicut pullorum, & hedorum carnes elixiæ,ac lactis copia,modò nec delirũ,nec capitis dolor adſit, poſt modum verò,vlceri eſt prouidendũ anodinis, & his quæ c.citato adduximus. B

Si vlcus ſordidũ ſit.

Verùm ſi ſordidum apparuerit vteri vlcus, abſtergentibus rẽ agere oportebit:huius naturæ eſt hydromel ex decoctione hordei: item paſſularũ decoctũ, vel hordei cum melle roſaceo. Præſtat etiam decoctum ireos cum hordeo, & glans confecta ex farina lupinorum cum melle roſaceo:confert, & ptiſanæ cremor cum melle vel mulſa ex decocto fęnugræci,maluarum,furfuris, & lentiũ. Ac ſi hæc non profuerint,ad validiora confugito,velut eſt aqua marina vel aluminoſa cũ vnguento ægyptiaco:itẽ marrubiũ,aut eruum,vel erui farina cũ melle adiũcta,& peſſario aliquo in vterũ immiſſa, puluere ſup ſparſo aluminis vel iridis:ſi tñ vlcus pfundè ſitũ fuerit,cerati,aut emplaſtri forma,hęc eadẽ extrinſecus adhibita,proderunt. Fit quoq; vtile medicamẽtũ hydromel, in quo iris, C
abſinthiũ,& agrimoniũ incoxerint.Itẽ ad profundiora vlcera ex vſu eſt,inijcere medicamẽtũ,qđ cõficit ex lib.ſ.vini albi,& ℥.j.aluminis vſti:cui adiice aliud qđ conficit ex melle,terebintina,roſaeco,& butyro,vel ſolũ pijce.Maximi pfecto ptij eſt vnguẽtũ illud,quod Auic. laudauerat hoc mõ confectum:excipe lythargirij ceruſæ,ſarcocollæ an.℥.j.adde cerę,& olei roſacei q̃tum ſit ſatis,vt fiat vnguentũ,qđ flamula aliqua ex linteo facta exceptũ,in vterum immitte,maximè ſi in eius collo vlcus extiterit:ſicut ſi in penitioribus recondat id,& reliqua oĩa aqua vel vino liquefacta p vterinum clyſterẽ immittes. Cui etiã vſui vtiliſſimũ eſt,ariſtolochiæ,& iridis illiricæ decoctũ cum melle,donec vlcus purũ fiat.

Si vlcus erodent exiſtat.

At ſi vlcus depaſcens & erodẽs eſſe comperiamus, pmiſſa totius corporis puidentia,ad ea auxilia veniendum eſſe conſulit rei rõ,q̃ frigida, ſtiptica, & deſiccantia ſint,ut partim repellas qđ influit,partim verò calorem eius,qđ fluit,& partis affectæ attemperes,ne vlteriùs eroſio ſerpat,ac ultimò humorem, & ſordes

A des abstergas. Quapropter cõmodè feceris, si ulcus ipsum, & vniuersum uterũ aqua aluminosa ablueris: quam equidem huic vlceri magni momenti esse scimus, ꝙ influentes humores valenter repellat, & siccandi facultatem obtineat. Poteris insuper prædictam partem irrigare aqua plantaginis, vel rosarũ, vel chalibeata tepida, etiam decocto cyperi, myrobalanorum, cupressi, plantaginis, malicorij, balausti, baccarum myrti, palmularum, lentium, rosarum, aluminis, & agrimoniæ. Cæterùm quia raro unguenta, quibus Chirurgi ad prædicta vlcera utuntur, in hoc affectu, ob partis incommoditatẽ administrare possumus, alijs præsidijs curandum est, rem ipsam agere. Sic.n. in sessiones, & fomenta prosunt ex aqua mulsa, in qua lentes excorticatæ decoquantur, vel eruũ, marrubiũ, & absinthium. Neque minoris est momenti serum saccharo, & aqua plantaginis admixtum, vel ptisane succum cum melle per uterinum clysterem infundere. Quod si neque his adhuc malum quieuerit, uterum ablues lacte asinino, uel caprino, addita rhodomellis, uel serapij rosacei sexta parte, additis etiam iridis ʒ.ij. consimile huic beneficium præstat aqua mulsa ex absinthio, lentisco, & calamo aromatico confecta. Sed in hac affectione pessarijs non est plurimum innitendum, ꝙ sordidus reddant ipsius osculum, & partem affectam minimè pertingant. Ob id profectò probantur mihi magis, quæ exterius utero apponunt, vt quæ per latentes uias: & occulta foramina in ipsum uires suas ingerant: tale quidem est, quod recipit rosacei optimi ℥.iiij. ceræ albæ ℥.j. & .ſ. liquefacito, ac refrigerato, & in mortarium conijcito, lacteq; muliebri, asinino, aut caprino affuso cum pistillo subigito, donec totum albescat: deinde, diffuso priori lacte, aliud denuò conijcito, idq, ter quaterve facies admixta croci ʒ.j. mitigat enim, & humorum acrimoniam, ac partis calorem restinguit. Cui simile est aliud, qd recipit tutiæ ablutæ partes duas, lythargirij, sarcocollæ, & cerusæ, ana partẽ j. cum oleo rosaceo, & cera fiat unguentum: quorum aliquid in uterum immittere modo superius dicto, non erit ab re. Verum quia sæpe uteri ulcera ob loci pudorem, & sorditiem eò mali deuenire solent, vt ne hęc quidẽ sufficere possint, pdictis medicamentis aliquid ex flore æris addere conceditur: ac si ulcera conspicua fiant, ad arsenicum, uel candens ferrum deuenire oportebit. Cũ hoc tñ cauere consulit Aetius ualida, & plurimum erodentia: nã in uterum immissa

C maioris mali solent esse causa, in nos plurimũ coegerit urgentissima necessitas. *Si ulcus purum sit.*

At ulcere iam à fluxu, distemperie, sorditie, aut corrosione uindicato, ea quæ puris ulceribus proficua existunt, ueniendum est, qualia sunt, quæ leuiter abstergunt, & exsiccant, uelut est decoctum rosarum, aut lentium, uel plantaginis succus, aut poligoni decoctum cum saccharo, uel syrupo rosaceo. Sunt etiam (neque displicet) qui tetrapharmacum infundunt cum butyro recenti, aut rosaceo: à quibus non multò post abluere ulcera opus erit, quo facto, ut utilius paremus præsidium prædictis succis, aut decoctis puluerem aloes, tutiæ, hematitis, chartæ combustæ, aut cucurbitæ siccæ, & adustæ admiscere conueniet. In qua curatione hæc sufficere uidentur, quòd loci incommoditas non patiatur alia excogitare auxilia, quæ ulceribus in conspicuo positis, proficuè adhibentur: præterquam quòd ex ijs, quæ diximus, uaria confici possunt decocta, expressa, instillata, ac mille modis utilia.

B

De vteri rhagadijs. Cap. 21. A

AVD secus quàm in ano fissuræ, seu rhagades in vtero quoq; suboriri cõperimus. Sunt quidẽ illius partis ulcuscula, q̃ rimæ à plerisq; nuncupantur: sunt etenim rimæ, quibus partes musculosæ ueluti procinduntur, sicut labris qnq; & manib⁹ ex uehementi frigore contingere scimus. Quibus et vteri osculũ ueluti pcissum efficitur, hiantibus his ulceribus, haud secus, q̃ labra, & manus ex pdicto frigore. Fiunt quidẽ plerunq; ulcuscula parua in longũ, & angustũ protracta. aliqñ ꝓfunda, & labris callosis cõstãtia: sępe uerò superficiaria, ac sine callo: alia rursus humida existunt: saniosa plurima: nonnulla cancrosa, & feruida. Callum tñ contrahunt, ut Aetio, & Paulo uisum est, cũ diuturna sunt, & in eis labra indurantur, ac intumescunt. Est quidẽ hoc malum importunissimum ulceris genus, in quo neq; caro exeditur, neq; cutis utcunq;, sed ad nutum plicaturarũ partis, q̃ alicui muneri dicatæ sunt, contrahitur, ita ut pars deinceps officio fungi, citra dolorem, & grauisśimã molestiã nõ posśit: nam si ante integram cicatricis obductionem, utcunq; extendantur, ulterius dirumpuntur, laceranturve, & duriores, ac angustiores ob diruptam cicatricem supersunt fissuræ, ita ut extendi deinceps citra dolorem, non posśint. B

Causa. Habet quidem in utero hoc ulcerum genus duplicem causam, unam laboriosum partum, qui ex magnitudine capitis infantis proficiscitur: grãde etenim caput uteri os tantum distendit, ut multis partibus disrumpi necessum sit: quas continui solutiones sordidas mox fieri contingit, ob excrementorum cõtinuũ defluxum, qui uitari nullo modo potest. Huic quoq; causæ accedit alie huius mali occasio; nempe uiolentus coitus, & pudendo grandiori factus. Secundam uerò causam censeo esse humorum acrium, & erodentium affluxum, maximè si lentoris nonnihil obtinuerint: quippe cum tales sint, partibus adhærẽt, & ob tenuitatem, & acrimoniam facilè easdem exulcerant, ac erodunt. Quibus causis alia non minoris momenti addi potest, ingens uidelicet uteri siccitas, & condyloma inflammatum, quod cutim dirumpere posśit.

Signa. Docet hunc affectum distinguere, & cognoscere lib. 3. c. 75. Paulus, dicens; Primum sanè rhagades latent, cum recentes adhuc ex partu sunt dolores, posteà uerò paulatim percipiuntur, aliàs manus tractu, aliàs in coitu, quando & ꝓpter affricationem cruorem reddunt. Deprehenduntur autem sinu aperto, in cuius ostiolo in circuitu diruptiones, & scissuræ oculis apparent. Præterea ex ijs, quæ præcesserunt, internamne causam, an externam, seu euidentem malum effecerit, facilè percipies: item elucescit id malum eo tempore magis, quo fœminæ uiro accedunt: nam plurimum à pudendo uiri doleut & exacerbantur. Quod si neque partus præcesserit, nec uirilis pudendi magnitudo, inspiciendum tunc est, an condylomatis tumentis ratione præcedentisve inflãmationis, cutis scissa fuerit. Quod facilè erit intueri sinu fœminæ apertò, ac si ne id quidem affuerit, coniectandum est, humores acres, erodentes, ac mordaces id malum præstare: quorum biliosum ex calore deprehendes, cæteros citra calorem mordicantes esse, existimabis: prǽterquam quod ea, quæ per uterum profluunt, palã quoq; ostendunt, cuius naturæ sint humores illuc confluentes. C

Docet

A Docet primò curandi ratio victum in hoc affectu humidiorem esse instituẽdum fugiẽdumq; à cibis acrioribus, asperis & aluum comprimentibus: ob idque (vt Celsus consulere vr̃) liquida, leuia, glutinosa, pinguia, & huius census reliqua vtiliora esse constat: velut sunt gallinarum, pullorũ, vituli ac hædi carnes elixę, & præcipuè earum iura pinguia. Conferunt ex oleribus malua, intubus, buglossa, scariola & borrago: itẽ ptisana, lac amygdalarum dulciũ & oua sorbilia. In hac tñ affectione cauendũ est ab omni violẽto motu, vociferatione, saltu, & maximè ab ecceſſu viri, nam eo potiſſimùm affectio exarcebatur. *Curãdi ratio.*

Quatenus verò ad reliquam auxiliorũ rationẽ attinet, si rimæ obacres, mordacesque succos in vterum cõfluentes oriantur, prouidendum est, ne fluant, ac si fluxerint, vt temperatiores facti, nil mali efficiant. Quamobrẽ primò corpus purgare oportet, facta conuenienti præparatione eo pharmaco, q̄ humoribus peccatibus proficuum sit, iuxta adductam à me rationem cap. pręcedẽti: in quo quidem præsidio & in sanguinis detractione ea præcepta seruabis, quæ in curandis vteri vlceribus adduximus; Quo facto, eosdẽ succos distrahere opus erit
B frictionibus, aquęducis balneis, quibus non parum commodi scissurę persentiunt. Expendes tamen hac in re purgantia medicamenta, acria & vehementia esse admodum aduersa, q̄ succos plurimùm pertubãt. Sunt verò huic vsui proficua pulpa casiæ fistulæ, mãna, syrupus ex infusionibus rosarum & violarum, catholicon, cõfectio Amech sine scãmoneo & colocintide, & rhabarbarũ aqua lactis expressum. A purgatione verò reliquos attẽperare necessum est serapijs, apozematis, & alijs, quæ temperatam ac mulcebrem facultatem sortiantur.

Quod si ex condylomante scissuræ prodeant, eadem omnino medendi ratio ascribenda erit, facto tamẽ curationis initio à sanguinis detractione, à cubito, reuulsionis gratia, ac mox à crure, si affectio p̄stiterit: quo facto, corpus pari lege purgabis, & ad chirurgicã operationẽ te conferes, vt paulò inferius docebo.

Verùm si ex laborioso partu, vel pudendi virilis magnitudine affectio suboriatur, statim à principio mali clysterẽ vtendum est vterino ex sanguine draconis, bolo armeno, aristolochia, myrrha, thure, plantagine, & capitibus rosarum infusis, decoctis, & expressis aqua rosacea: vel ex prædictis in puluerem
C redactis, cum albumine oui & lana, pessarium conficito, quod maximi momẽti præsidium comperies.

At si scissuræ cum siccitate, calore & pruritu complicatæ fuerint, vel ab ijs causis proficiscantur, sæpe in die locus fouendus est, & humectandus aqua decoctionis cicerorum, limacum, ranarum, piscium saxatilium & maluæ, aut lenticulæ palustris, hordei decorticati, & seminis lini. Quo facto, vteriosculum inunges vnguento de cerusa cum camphora, aut mucilaginibus ex semine citoniorum & psyllij, ac seminis maluarũ: quam quoque partem recreare oportebit lactè caprino, aut butyro vaccino, aqua rosacea sępius loto. Quod si & ardor & dolor præualuerint, parti prędictæ adhibere oportet vnguentum, quod recipit camphoræ ℈. ij. vnguenti populeon ℥. j. cerusæ ablutæ aqua rosacea ℈. j. vnius oui albumem, misce absque igne.

Hęc autẽ sunt pręculiaris cuiusque causę curandi rationes: cęterũ topica auxilia, q̄ sub ratione vlceris illius generis, ꝓficua esse possunt, varia à plerisq; recensent: ego tñ selectiora hac in parte scribam. Rimæ itaque huius loci ea medica-

dica-

dicamenta desiderant, quæ citra morsum, asperitudinemve astringunt, maximè A
si ex defluxu, vel ex causa extrinsecus rumpente, affectio prodeat: quod Gal. cõ
suluisse constat, lib. 9. de compo. phar. sec. lo. Thereà Aetius eandem tuetur sen
tentiam dicens; In harum itaq; curatione chirurgiam, & omnia mordétia phar
maca reprobare oportet: talia enim inflammationes, & conuulsiones inducũt:
& insessionibus simplicioribus, ac pessis vti, & medicamẽtis ad sedis rimas de-
scriptis, præcipuè eo, quod è pompholige, stibio, & plumbo vsto paratur. Quã
huius viri sententiam subaudire oportet, dum rimæ (vt ipse refert) callosæ non
fuerint: nam eo tempore ad maiora auxilia veniendum esse consulit. Itaq; pro
simplicis rimæ curatione illud auxilium mihi tutius videtur, quod simul vlce-
ri prodest, & dolori prouidet: cuius naturæ est oleum de semine lini, ad muta-
tionem coloris in mortario plumbeo agitatum: item aliud, quod ex butyro, vi-
tello oui, & predicto oleo in eodem mortario conficitur: prodest & id, quod ex
oui vitello, & rosaceo in dicto mortario agitatur: succus etiam plantaginis aut
portulacæ, aut vterque in dicto mortario ad mutationem coloris cum axungia
anatis admixtus, mirè prodest. Eandem quoque gratiam præstat quod ex muci B
laginibus, & plumbo vsto efformatur: item ex oleo omphancino, aut rosaceo,
vel de salicibus & plumbo vsto ac vitellis ouorum: lac etiam muliebre cum sac
charo vtile esse comperimus, sicut cerotum ex lythargirio. Sed præter hæc pas-
sim apud Gal. varia & vtilissima reperies non pauca, quale est illud Apollonij,
quod recipit olei rosacei ℥. ix. quas in pilam plumbeam infundes, & plumbeo
pistillo tandiu agitabis, donec crassum & subnigrum oleum reddatur, deinde
seorsum spumæ argenti lib. j. & cerusæ tantundem tertio, oleoque admisceto,
& vtere: prius tamen lacte probè eloto, & siccato, decocto hordei, plantaginis,
& rosarum, aut aqua chalybeata cum modico vino. Confert item oui assi vitel-
lus vino dissolutus, & cerato rosaceo exceptus. Vtile quoque est aliud vnguen
tũ, quod recipit pompholigis lotæ, & plumbi vsti ac loti, an. ʒ. ij. cerusæ, & spu
mę argenti ana. ʒ. j. gũmi tragacanthi. ℈. iiij. thuris & radicis symphiti, ana. ʒ. ij.
omnia probè tertio, & rosaceo cerato admisce, ac locum affectum illinito: qđ
si caliditatem in affecta parte vigere compertum fuerit, addere oportebit succi
plantaginis, portulacæ, & centauræ minoris. ana. ʒ. j. Huic quidem consimile a- C
liud reperies, quod recipit argenti spumæ, & cerusæ ana. ʒ. j. põpholigis lotæ.
ʒ. j. & s. seminis rosarum ʒ. ij. succi plantaginis ʒ. ij. oui assi vitellum, vnum, adi-
pis anseris ʒ. ij. excipiantur omnia rosaceo, & vtere. Quod si his affectum cede
re comperiamus, abstergentibus abluere partem ipsam oportebit ea lege, quã
adduximus c. præcedenti. Verùm, quia ex his vlceribus quædam esse callosa di
ctum est, illis proprium & proficuum unguentum conficies ex ęsypo humida,
radice lilij, iride Illyrica terebinthina exceptis: item aliud conficies ex medulla
ceruina, oleo liliorum & cera. Si tamen saniosa sint vlcera, ea sero lactis ablues,
aut mulsa. Item si ferueat vlcus, & cancri suspiciò adsit, confert succus cancro-
rum, plantaginis, portulacæ, lactucæ, psyllij vnguentum de cerusa, de plumbo,
de lythargirio: certatũ itẽ rosaceum Gal. cũ succo solatri, & alia huius naturæ.
Qđ si iã his omnibus factis ea conditione redditum sit ulcus, ꝙ cõsolidare, vni-
req; tantùm id studeas: vino calido ablues, vel rubro decoctionis myrrhæ, thu-
ris, myrti, nucũ cupressi, aloes, tutiæ, ac mumiæ. Verùm cùm carnẽ superemine-
re com-

A re compereris, adhibe quæ carnem exedant, vt alumen vstum, & reliqua huic vsui proficua. At dum rimæ diuturniores fiunt, indurucrintque, ad chirurgiam deueniendum est, quæ condylomata terat, & callum extirpet, si prius vsi fuerimus medicamento illo toties Gal. commendato, ex charta nimirum combusta, & alijs consimilibus, quibus periti Chirurgi tutò vtuntur.

De vteri condylomate. *Cap.* 22.

CVM nō sit vna omnium autorem de condylomate sententia, necesse subinde erit, quid propriè dici condyloma mereatur, prius docere. Condyloma igitur (inquit Celsus lib. 9. c. 14.) nil aliud est, quàm tuberculum quoddam, quod ex quadam inflammatione oritur. Verùm si quis Paulum legat, reperiet profectò, tantùm condyloma appellari ipsum tuberculum obcallescens, siue ex inflammatione, siue ex fissuris supersit. Quamóbrem recens, tuberculum, non condy-B loma, quia nondum obcalluit, sed simpliciter tuberculum, non condyloma, quia nondum obcalluit, sed simpliciter tuberculum appellari consueuit: specialiori tamen nomine condiloma appellauit, quod ex rimis in callosam eminentiam degenerantibus proficiscitur. Aetius verò, sicut & Celsus, quemuis tuberculum ex inflammatione ortum siue callum contraxerit, siue recens fuerit, condyloma appellat, dum rugosa sit ani, aut vteri eminentia. Cùm hoc tamen, iudicio nostro, has eminentias indurari quoque, & crassescere teueri, vt condylomata sint, & fatetur. Itaque cùm vterus, sicut & anus, rugas non paucas habeat, vbi earum aliqua præter naturam intumuerit, tunc sanè fit condyloma, aliquando citra inflammationem existens, sed factis rugis maioribus & prominentioribus obrimas callosas: Interim verò cum inflammatione durum ac dolorosum, ad similitudinem nodorum qui in digitis pugno clauso sunt, effectum. Quapropter a thymijs, qui in eadem parte oriri consueuerūt, condylomata differunt: nam thymia, tuberculosæ quædam eminentiæ sunt, doloris expertes, præter naturam auctæ, ausperæ, oblongæ, subrubræ, inte-C rim albicantis coloris, maximè vbi mansueta fuerint, a cacuminibus eiusdem nominis herbæ in montibus nascentis sic appellata: quæ eminentiæ ubi paruæ fuerint, thymij, vbi verò magnitudine excedunt, ficus appellantur, si Aetio credendum est loco nuper citato. Generantur quidem hæ actiones frequentissimè in alis pudendi, aut in pudendo ipso, vel intus in osculo, aut collo. Fiunt tamen omnes ex causis nuper dictis, ac præcipuè ex crassis, exustis tamen & fæculentis humoribus, & ex lue venerea: quarum affectionum signa subticere placuit, quòd visui manifestissima sint.

Præmissa quatenus pertinet ad victus, & viuendi rationem prouidentia, vt pcedenti cap. dictum est: ita quoque humorum purgationem, & præparationē iuxta peccantis succij ideam instítues. Mox verò ad peculiarem condylomatū curationem, deueniendum est: in qua quidem duo cōsiderabis, primū an inflāmatum condyloma existat: quo tempore mitigationi tantum innitendum est, oleis anodynis & lacte, ac reliquis, quæ mulcebrē habeant naturam: similemq; *Curādi ratio.*

omni-

omnino institues curationem ei, quam Hipp. consuluerat in columella inflam A
mata: inquit enim lib. de natu. mul. Si in pudendis graueolentia fuerint, & columella nascatur, & dolor habeat, dolorem quidem sedabit apij semen ieiunè in vino datum. Secundum considerabis, an condyloma callum contraxerit, inueteratumve ac durum fuerit, an nouiter genitum. Quod si nuper generationē sortitum sit, ijs auxilijs vtēdum est, quæ reprimendi & exsiccandi vires habeāt. Cui vsui Celsus commendat insessiones ex decocto verbenæ, lentium, & melle & sertula cāpana ex vino cocta cum rubi folijs tritis, & rosaceo cerato: vel malicorium ex vino coctum cum hyssopo. Quibus & alijs, quæ huic vsui parātur, addere oportebit aliquid discussorium, vt thymum & chamæmalum, aut si magis placuerit, lixiuia partem perfundes. Facit & pessus ex malicorio, & butyro paratus, & qui ex æsypo conficitur. Verùm si condyloma iā induruerit, callūve contraxerit, ad chirurgicam operationem deueniendum esse consulit ipsa affectus natura, quæ vllis auxilijs cedere nunquam visa est. At quia timidæ feminæ non nisi maxima vrgente necessitate, sectionem aut vstionem admittere audēt, B
tentandum priùs est prædicto condylomata emollire, & mox conterere ac discutere. Primum itaque emollientibus herbis aqua incoctis insessiones, & fomenta parabis, quibus bis terve in die vtitor, & postmodum ea cataplasmata imponito, quæ quod emollitum fuerit, conterant, & condylomata contrahant: huius naturæ est illud, quod hac via conficitur. Mysi assatum terebinthina excipe, vt emplastri compagem habeat, & adhibeto: quo sanè remoto, super partem hunc puluerem spargito: testas ouorum vstas ac tritas lauato, & siccatas aspergito. Præstat, & aliud vnguentum, quod recipit thuris ℥.j. aluminis scissilis ℥.ij. cerusæ. ℥.iij. spumæ argenti ℥.v. quibus dum teruntur, aquam rosaceam, & vinū admisce. & postea eadem rosaceo excipe, ac ceratum confice. Ex vsu quoque est medicamento ex charta combusta confectum Gal. & Pauli testimonio: quod si eius vim experiri non libuerit, itidem Illyricam terebinthina exceptam apponito. Cæterum sine hæc quidem prodesse uideantur, vt Celsus consuluit, ad sectionem veniendum est: ac si plura fuerint condylomata, ad partis vstionem. Sectionis autem modum docuerat Aetius lib. 4. serm. 2. c. 13. & Paulus lib. 3. c. 75. Sed clarius idem Aet. lib. 4. serm. 1. cap. 3. Referunt quidem, per bolsellam esse C
excidenda condylomata: inquit enim Paulus; In his igitur cum morbus remittit, bolsella modò fieri queat, prehensas amputare oportet. Censeo quidem bolsellam esse ferramentum, quo aliquid prehendimus: quod etiam Celsus bolsellam nominauit, dicens; Neque quicquam commodius est, quàm bolsella prehendere, sub ea quæ quod volumus: excidere: sic enim vuas immodicè laxatas, bolsella prehensas excidimus. id quoque consuluit Hipp. lib. de natu. mul. qua parte columellam resecare docet. Sed iubet etiam Celsus causticis vti pharmacis: quæ sanè prudenter adhibenda sunt, ne ob partis laxitatem plus, quàm par sit, exedant. Chirurgia tamen facta, vniuersam curationem circunscribere oportet suppuratorijs, repurgantibus, demum cicatricem inducentibus: inter quæ cerotum ex lythargirio, scopum omnem complere experimento dicimus.

De

A

De vteri, ac pudendi, verrucis, thymijs, & ficu. *Cap.* 23.

ST quidem tam importunum morbi genus verruca vteri osculo, & pudendo adnascens, vt sæpe in curatione maius facessat negotium, quàm grauior alia morbi species: ob id profectò, proprium illi caput dicare studui. Verrucarum naturam tã variam esse constat, vt curationis vnã præscribere legẽ, sit perdifficile, ni prius earum differentias, ac naturam exactè perpẽderis. Sunt igitur verrucæ, tumores ex scirrhosa tumorum sorte, qui instar mõticulorum quorundã in cute insunt, vnde & nomen sortiuntur. Ad hoc quoque tumorum genus reduces myrmecias, ac si formiculas diceres, & acrocordones quæ vulgariter verrucæ pensiles dicuntur. Itaq; ex varia verrucæ figura vario quoque nomine insigniri potest: sic enim thymios, vel thymeos, verruca appellatur, dum thymi herbæ caput repræsentat: quæ nihil aliud est, q̃ tuberculosa
B quædam eminentia præter naturam aucta, doloris expers, aspera, oblonga, subrubra interim albescentis coloris, præsertim vbi mansuetior fuerit: q̃ sanè eminentiam, dum parua fuerit, thymian appellant, vbi verò magnitudine excesserit, ficum nuncupat Aetius. Cuius sanè tumoris duplex natura constat: prior q-dem maligna, quæ thymos duriores, asperiores, maiores, fœculentos, & colore liuidos continet, necnon & dolorem inducentes: qui sanè exacerbantur maximè ad manuum contactum, & medicamentorum adhibitioné, sed præcipuè in partu, aut menstruali purgatione. Altera verò mansuetior existit, & ijs constat, qui mitioribus insigniuntur accidentibus. Cæterum in vtrisq; pòst concubitũ, exercitium, & quemuis laborem accidentia maligna excrescunt, & sanè moro maturo assimilantur; quò fit, vt à multis eodem modo appellentur. Cornua itẽ (affectio quidem ex verrucarum genere) ex cornu figura mutuata, sic nuncupãtur: item myrmecia dicuntur verrucæ, quæ latiore sunt vase: inter quas eminẽs thymus vocata verruca, fœminarum pudendis adnata pessima est, maximè vbi sanguinem fundis: quod verrucæ genus tarsecum vocauit Auic.

Causam habent omnes verrucarum differentiæ vnam, vniusq; naturæ, dissi-
C dentem quidem in diuersis speciebus, iuxta maiorem, aut minorem crassitiem humoris: ac prout altiùs, vel superficialiùs radices habet insertas. Sapit autem humor easdem efficiens naturam humoris melancholici, vel crassioris, & terrestris pituitæ: præter quam quòd mala plerunque qualitas ex gallico morbo contracta ijs, quæ pudendis partibus adnascuntur, adhæret, quæ easdem difficilioris efficit curationis. *Causa.*

Hac profectò ratione ijs verrucis, quæ fœminis deuirginatis prope os vteri, aut pudendum adnascuntur, præcipua & communis curandi ratio erit, vniuersalis totius corporis prouidentia, quòd nunquam sanitati restitutas conspiciamus, nisi per sudores, & ea pharmaca, quæ vniuersum corpus purius reddunt. Quapropter præmissa vniuersali prouidentia in victu, & reliquis, ad peculiarẽ curandi rationem deueniendum est: verùm id fieri oportebit iuxta cuiusq; verrucarum speciei sortem & naturam: prius tamen adhibita diligentia in expurgandis corporis excrementis. *Curandi ratio.*

Myrmecia igitur si in vtero adnascantur, quia altissimas habent radices, exci- A
di sine magno vlcere non possunt: ideo cautè tractare oportet, & in hoc genere & in reliquis verrucarum generibus frequenter, & aliqñ copiosè purgabis, & corpus sudori ex ligno guaiaco committes, & nonnunquam vnctionibus si ex morbo gallico, principium traxerint, maximè vnguento nostro scripto lib. de morbo gallico, & sic sectionem facito. Thymia, clauusq; et si exciditur, iterũ ra diculas spargunt, & ad antiquum statum facilè redeunt. Acrocordo verò si semel excidatur, nullam radicem relinquit, & facilè sanescit, neq; amplius renascitur. Hæc quidem expendisse conuenit, vt constet quales verrucæ vehemens medicamentum, qualesve leue expostulent. Paulus verò li. 4. c. 15. plura annumerat, quę verrucas; præsertim sessiles, & pensiles tollunt conteruntq;, velut est succus cucumeris agrestis cum sale, thuris cortex cum aceto: ficus primæ, quæ uelut proceres non maturescunt cum aceto, farina, & nitro. Eandem efficaciã habet lac, seu succus fici arboris illitus: ærugo cum sulphure uiuo: ocymi folia, cum atramento sutorio: aqua quæ instillat ex uitibus cum amputantur, addito sale: fimus ouillus cum aceto, hircinum fel illitum, nitrum cum urina pueri, B
& stercus bouis cum aceto. Neq; est parui momenti capita salitorum pisciũ incoquere aqua, quæ ex sarmentis instillat, & verrucas abluere. Confert & aqua, qua argentarij ad deaurandum utuntur, medicamento aliquo mitiori admixta & uerrucis adhibita, quas procul dubio extirpat. Itaq; in uniuersum cõis oĩum curandi ratio est, ea adhibere medicamenta, quæ adurendi, & erodendi uires habeant: quibus in utero quoq; utendum est, dummodo eas, q̃ circa affectũ locum sunt partes, folijs, uel quouis alio cooperimento cõtegantur, ne ipsæ quoque uim medicamenti experiantur: quod procul dubio, in pudendis partibus frequentiùs, ac faciliùs contingere cernimus, q̃ quibusvis alijs. Quò fit, ut peritiores Medici ob eandem causam, circumiacentes partes illiniant unguento ex bolo armeno, terra sigillata, aqua rosacea, & aceto: non quidem solũ præcauendæ partis gratia, uerum ne humorum aliquid ui medicamentorũ ad affectã partẽ euocetur. Acrocordones uerò, myrmecia, & thymia non modò adurentibus medicamentis conteremus, sed & candenti ferro frequentissimè opus est inurere, quæ sanè omnia nonnunq̃ excidimus ligatura aptè illis coaptata, uel C
ferreis dentibus, aut forcipibus euellimus, ac radicitus extirpamus. Cęterum si aut excideris, aut ferro inusseris, prius partes circunstantes, uel ferrea lamina, uel utcunq; aliter contegere oportet, ne ignis aut ferri vim persentiscant: Postmodum uerò crusta butyro soluenda est, & ulcus curandum. Verum si uerrucarum aliqua species in exulcerationem migrauerit, metallicis medicamentis ante scissionem, aut ustionem, curationem tentare conueniet. Quod si thymia in utero adnascantur, considerare primò oportet mansuetorum curationẽ, quæ facilis est, ac (ut refert Aetius) per abscissionẽ ex bolsella fit, mox adhibitis pharmacis sanguinem sistentibus, ac inducentibus crustam: sic medicamento florido ex stomomate, rosarum flore, & citinis siccis parato utemur: nam hæc cõtrahunt, & quadamtenus repurgant, ulceraq; ad cicatricem ducunt. Verùm ante scissionẽ tentare oportet eorum discussionẽ, q̃ primò præstat saluia sicca, tusa cum pinguibus caryciis: item soleas ueteramentarias humidas urito, ac terito, & uino pręimbutas imponito. Præstat & serpentis exuuias tritas carne caryca-

rum

A rum reiectis granis, emplastri forma imponere: item gallam, aut alumen tritum inspergito: aut origani & rutæ radicis æquales partes: quas ure, tere, & insperge: Quę si nō profuerint, prȩueniendum est chirurgia, ante q̃ maligna fiat, quo tempore, frustra existimarunt antiqui præsidijs uti ante sectionē, quin potius ustione tantum esse curanda, ob periculum sanguinis eruptionis, uno con sensu fatentur. Cui consimilem curationem ficus exposcere mihi uisum est. Ad uerrucas autem huius partis, quas formicarias nuncupant, summè confert hoc præsidium. Capræ recenter iugulatæ oculos compungito, & humore inde profluente assiduè illinito. Bubulum item stercus calidum illitum confert. Velut aliud quod vtilissimum est, & hoc modo paratur: origani festucam ad lucernam accendito, & formicarijs uerrucis admoueto, non quidem ut urat, sed quòd fumum parti præstet.

Id proculdubio, in omni curatione obseruare oportebit, nimirum, humētia, pinguia, & laxantia pharmaca ex usu non esse. Item in prædictarum curatione circa uteri partes exedentia medicamenta diu immorari, non est permittēdum, B ne subiecta caro, quę tenerrima est, ocyssimè exedatur: ob id quidē bis terve in die partem abluere oportebit, maximè astringenti aliquo lauacro, si fluxionis suspicio adsit, sin aliter, abstergenti.

De scabris vteri, & pudendi pustulis. Cap. 24.

HAVD rarò equidem in fœminarum pudendo, & uteri osculo scabrę, pruriginosę, & furfurum plenę pustulę adnasci solēt, ijs potissimum fœminis, quę morbo gallico affectę, uirorum quoque eodem malo infectorum, consortio utuntur. Ex quo proculdubio malo in sordida, corrodentiaq; ac maligna ulcera decidere fœminas frequentissimè conspicimus. Sunt igitur pustulę exigui quidam tumores, quos & botores appellant Medici: in quibus substantia, ex qua prodeunt, qualitate magis, quèm copia molesta esse solet: imo & plerunque in eis uenenositas inest, maximè cum scabrę, & pruriginosæ C pustulæ fiunt, & furfuraceas squammas ex se proijciunt. Quo tempore coniectandum est, humorem esse mali moris, & ex gallicę infectionis sorte, quòd nō solum in pustulam degeneret, uerum & ægrè sanabilem reddat affectum, pruriginosum quidem, ac scabrum, quod maioris mali prȩludium existit, sidque, potissimum in partibus, ubi fœculenti, & sordidi humores affluunt, & immorantur.

Causas quidem habet huiusmodi affectus plurimas, nempe humorū non naturalium exuberantiā, quos esse biliosos, & adustos cum crassitie arbitrantur. Causæ. Qui sanè dum in corpore redundant, & pars aliqua imbecillior facta, in apto loco existit, illuc sese in partem carnosam per porositates insinuant, & huiusmodi affectus progignunt, eoq; maximè in fœminarum pudendis, ob partis naturam, & situm. Huc etiam causarum generi accedit alia ex morbi gallici natura contracta, quę easdem pustulas reddit curatu rebelles, contumaces, diuturnas, dolorosas, contagiosas, ac denique maioris mali prȩsagas.

Curandi ratio.

Requirit profectò huiusmodi affectio, non solum optimam vitæ rationē, & A
studium, verùm maximam, & diuinam in artifice diligentiam. Quapropter in-
stituta ea victus ratione, quæ alimentis optimi nutrimenti constet: præcauebi-
mus cibaria acria, sanguinem item ex brachio mittemus non semel, sed bis, &
aliqñ ex talo. Præterea lentè, & paulatim humorum malitiam frenabis syrupus
ex borragine, violis, rosis, cichorio, fumaria, & similibus, cum decocto lupulo-
rum, radicis schorcioneræ, similacis asperæ, aut ligni guaiaci. Et eadē lege non
solum bis, sed pluries prædictos humores purgabis pillulis fœtidis, cōfectio-
ne amech, agarico, diacatholico, ac diaphœnico, & alijs, quæ aduersus gallici
morbi naturam parantur: in minori tamen dosi, quàm viris offeres, vel tempe
ratis, aut commixtis alijs mitioribus, vt casia syrupo ex infusionibus, confectio
ne amech simplici, decocto senæ, prunorum, & polipodij: à quibus non erit ab
re aliquando vomere, vt Hip. est consilium: vel si mauis, decocto guaiaci sudo-
rem mouere, aut vnguento nostro li. de morbo gallico scripto inungere: quod
huic malo summopere esse proficuum arbitror. Quibus, educta maiori humo-
rum copia, reliquam curandi rationem tribus scopis circumscribes. B

Primitus quidem id, quod iecori huius mali origini, & toti corpori, quasi
habitualiter inhæret, radicitus extirpabis. balneis nimirū sulphureis, vel si pru
ritus fuerit maximus, aquæ dulcis, aut sudoribus ex decocto ligni guaiaci, vel
similacis asperæ, aut vtriusq;, vel prædicta inunctione. Quo facto sufficiēti die-
rum numero, quia plerunq; aliquid in iecore, & membris solidis, adhuc post
sudores reconditum, ac fixum superesse comperimus (cuius ratione iterū affe-
ctus pullulat) mihi & plurimis doctissimorum virorum compertū est, prodesse
non parum, diutius vti syrupo confecto ex decocto ligni guaiaci, & similacis
asperæ, aut paulatim, ac sensim si quid superest, conterat, ac dissipet.

Secunda verò indicatio, his factis, & interim dum fiunt, consulit, corpus p̄-
stantioribus succis grandi diligentia renutrire, tum vt partes in antiquum, &
natiuum statum optimo alimento restituantur: tum verò, vt alimenta ipsa attē-
peramento sint vitiosis humoribus.

Tertia, & vltima indicatio prouidet parti affectæ, vt si quid pustulosum ibi-
dem præest, facilè auferatur, & procidat. Quod profectò facies, si aqua calida
freq uenter pustulatum scabritiem temperaueris, & balneis, ac insessionibus. C
Posteà verò partem affectam vino calido cum nitro eluito, & mox à lotione,
iterum aqua calida perfunde. Confert etiam butyro cum sulphure pustulas
inungere, aut ceratum ex oleo myrtino, rosarum, & spuma argenti, ac cera con
ficere, & parti apponere. Præstat amurca cum sulphure, aut eadem argenti spu-
ma: alumen item cum melle, & myrrha. Ex vsu quoq; est, oui vitellus cū amur-
ca in plumbeo mortario ad coloris mutationem agitatus: itē malicorium cum
myrrha & melle: aqua ēt Lanfranci vulgò appellata. Sed inter oīa auxilia id mā
ximè, & semper conferre, peritis in arte est cōpertum, quod recipit aquarū plā-
taginis, & rosarum, ana ℥.iiij. salis gemmæ, nitri, & aluminis, ana ℥.iij. sublimati
℥.j. & .s. bulliant ad tertias, & fiat colatura, cui adde viridis æris ℈.j. à cuius medi
camenti vsu, vno aut altero die exhibito, ad mitiora medicamēta progrediēdū
est, & iterū ad id redeundū, donec pustulosam carnē separatā cōperies, & noui
ter facta elucescat. Huius cēsus auxilia nō pauca apud peritos chirurgos repies:
sed

A ſed mihi nunc hæc ſufficere videntur, ni affectio eius ſortis uideatur, quæ nos cogat vel ad ferrum, vel ad aquam argentariorum, quam cenſeo in malignis eſſe proſicuam deuenire.

De vteri fiſtulis. Cap. 25.

VNum hoc certum eſſe ſcio, ex inueteratis, difficillimis, depaſcentibus, & perperam ac negligenter curatis vteri ulceribus (ſed præcipuè ex tumore, qui difficulter rumpitur, ac viroſum pus effundit) facilè fiſtuloſa vlcera & cauernoſa maximè fieri. Fiſtula igitur eſt arctus, oblonguſque & calloſus ſinus aliquatenus indolens: &, vt alij cenſent, cauum eſt, profundum, ſinuoſumq; vlcus, callo obductum, & anguſto foramine patens, quo à ſinuoſis vlceribus diſſidere conſtat. Huius ſanè affectionis differentias nō paucas reperies, ſiquidem aliæ ſub cute extenſæ ſunt: aliæ altiùs penetrant, aliæ
B rectæ, aliæ tortuoſæ ſunt, plures intra carnem deſinunt: aliæ ad oſſa aut cartilaginem permeant, uel venam, arteriam aut neruum attingunt: & tandem omnes ab uno ore exorſæ, aut ſimplices ſunt, aut duplices, triplicesve. Quas porrò differentias expendiſſe ad curationem conuenit.

Inter eas corporis particulas, quæ fiſtuloſis vlceribus maximè obnoxiæ sūt, non infimum habent locum os vteri & pudendum ipſum: nam præter plurimas, acres, & erodentes humiditates (quibus hæ partes abundant, quas ſcimus eſſe huius affectionis potiſſimas cauſas) carnis ſubſtantia & molliſſima compago facilè monſtrant à quauis cauſa poſſe exedi, ac poſteà difficulter coaleſcere: quod calli eſt potiſſima occaſio. Fiunt itaq; in vtero fiſtulæ cùm pus in abſceſſu aliquo, qui promptè non rumpatur: ſic excoriat prædictas partes, vt continētia à ſubiectis ſeparet ac diducat, deinde, eo vtcunque vacuato, diſtantia inter ſe priſtinum ſtatum recuperare nequeunt, vt ex Gal. conſtat lib. de tumo. præ. na. Quem proculdubio ſinum ſi protinus diligenter non curaueris, callo obduces ita duro ac denſo, vt nec glutinari quidem deinceps poſſibile ſit. Huius affectionis rationem adducit Gal. lib. de humo. Sed expreſſius & fuſius Hipp. lib. de fi-
C ſtulis: qui profectò ex contuſionibus, æquitatione, aut re quauis contundente extrinſecus accedente, fieri teſtatur: ſicut ex tuberculo diumatureſcente prodire etiam fatetur. Ita quoque ex omni cauſa, quæ carnem, vel ſubiectam ſubſtātiam exedat, facilè fiet, niſi anteà præueniatur, ne obcalleſcat priùs quidem, q̄ partes coaleſcant, modò tuberculum, modò humor exedens depaſcensq; ſub cute carnem, modò contundens aliquid fit: dummodò partes inanes carne ſuperſint, & antequam coaleſcant, obcalleſcant.

Dignoſces quidē affectū & eius differentias: primò ex figura fiſtulę factitię perſimili: item ex callo forma fiſtulari obducto, quæ fiſtulæ eſſentialis differentia exiſtit. A virulentia quoque horribili aliquando excreta, ex detento in ſinuoſitatibus illis recremēto malè perflato, ibidemq; corrupto. Eodem etiam mō ex tenui ſanie, ac fluxibilibus & tenuibus humiditatibus dignoſces: quas neque coquere partis imbecillitas valuit, neque craſſiores per calloſam ſubſtantiam, denſam alioqui ac ſolidam permeare poſſe, eſt credendum. Item id oſtendit nullus aut leuiſſimus dolor, niſi fiſtula neruum attigerit. Simplicem verò aut

duplicem esse fistulam, ex puris maxima copia, quàm fortamen vnum capere maximè potest, facilè intelliges:item si in diuerso corporis situ, vtcunque sit, pus exierit certum,proculdubio est indicium,non vnicum, sed multiplicem esse sinum. A

Preterea carnem esse fistula perforatam,pus rubescens ostendit:& sic de reliquis subiectis substantijs iuxta cuiusque naturam:licèt de signis nerui de sumptis ex pure variè sentiant. Celsus & Aetius: verùm ex dolore id faciliùs colliges etiam si quàm minimum fistulæ sortiantur.Quod si venæ intimum abradatur,crassus & plurimus profluet sanguis: si arteria,paucus & tenuis. Et hæc de signis sufficiant.

Curādi ratio. Verùm quia ærumnosam, calamitosamque vitam & multis periculis obnoxiam hmōi affectiones accersunt: siquidem ad intestina & ad uesicam adeò ꝓfundè aliquando permeant, vt vrina & alui excrementa per fistulam facilè instillent:ob id quidem,antequam natura habitum contrahat,assuescatq; per partem illam à recrementis prædictarum partium aut totius corporis expurgari, curandum est:fistulosa ulcera ad coalitum ducere,quippe si diu curationē protraxeris, corpus mille miserijs obnoxiū proculdubio facies. Primùm itaq; victu & uita optime institutis, quē noueris redundare humorē præparabis; quo extracto conuenienti pharmaco, ꝓut superiùs dictū est,ad totius corporis prouidentiam deueniendum erit,frictionibus & moderatis uinculis partium superiorum, maximè si affectio ex fluxione dependeat.In qua sanè re conducit,non parum vsus balnei sulphurei: sed vtilius longè est corpus sudare decocto ligni guaiaci,aut smilacis asperæ. Quo facto,iterum syrupis & apozematis vtendum est, quæ interiora viscera exsiccent ac roborent, vt prohibita fluxione faciliùs fistulosa vlcera curari possint. Præstat potissimum hāc gratiam syrupus ex ligno guaiaco confectus,cui in decoctione addere oportebit agrimoniæ, centaureæ, & senæ aliquid. Benefacit quoque potus, qui recipit filicis maris à Dioscoride appellatę ℥.j.& ſ.gentianę ℥.j.centauri ʒ.vj.portulacę ℥.ſ.hordei mundi p.j. decoquantur in aqua secundum artem,& facta colatura,adde serapij rosacei, qđ sufficiat ad conciliandam dulcedinem. Confert etiam potus, qui recipit agrimoniæ.p.plantaginis p.ſ.foliorum oliuę ℥.ſ.polipodij ʒ.vj.coquantur contusa ad tertiæ partis consumptionem, & colaturæ adde syrupi de rosis siccis,aut miuæ citoniorum quantum sit satis, vt citra molestiam bibi possit. B C

Quibus porrò corpore præmunito, ad localia præsidia tutius & audaciùs ꝑuenire poteris:in qbus administrādis prima indicatio,quatenus ad effectū ptinet,docet callum prius conterere;nā cū ea,q̄ disiuncta sunt, vniri minimè possint,callo in medio existente,curandū primò est,eū extirpare. Verùm quia peculiaris fistulę cōditio est,osculum summe arctū & angustū obtinere, ipsū primo dilatabis,caute tñ,ne vesica aut rectū intestinū, q̄ propè sunt,damnum persentiscant,& subinde conuulsio, aut aliud grauius noua fluxione concitata subsequatur. Primò itaque id tentabis immisso aliquo collirio, qđ cōstet ex radice gentianæ,uel aristolochiæ,aut brionæ:sed ꝓbo magis spongiæ ellychinum immittere, & ibidem immorari sinere octo aut decē horarū spatio:quo auxilio,tutius foramen dilatari conspicimus,quantū sat sit,vt faciliùs medicamēta immitti possint,vel pars inuri.Orificio satis patulo,callū uno è tribus modis extirpare pote-

A poteris medicamentis nimirũ acrioribus,& callum conterentibus,ſciſſione,ac auulſione calli:& ultimò partis inuſtione. Quas etenim actiones non indiſtinctè,& utcunq; cuius fiſtuloſo vlceri præſtabis:ſed ſi recens fuerit fiſtula,in qua callus non induruerit,aut flexuoſa non extiterit,vel plurimum maligna nõ fuerit ſordida,ac virulenta,ſolùm quidem medicamentis acrioribus curari deſiderat:ſicut dum calloſa eſt,ſinuoſave,ſciſſione,ac dum ſordida vel maligna, vſtione.Ergo ſi recens fuerit fiſtula eius callum conteret radix gentianæ,radix ellebori nigri, ſpondilij radix circumraſa, & in collutione cum modico puluere Ioannis de Vigo immiſſa:ſuccus etiam radicis laſerpitij. Prodeſt, & unguentũ ægyptiacum:item aliud,quod recipit æruginis ʒ.xij.ammoniaci ʒ.ij. vino excipe,& penicillo aliquo immitte.Præſtat, & collirium ex trochiſcis aſphodelorum,vel ex calce,& ſapone.At ſi laborans,non admodùm imbecilla fuerit,nullum aliud medicamentum facilius callum conteret, quàm penicillus aqua roſarũ madidus,& modico arſenico intinctus.Si tñ fiſtula ſinuoſa fuerit, oĩa hæc
B decocto aliquo liquefacito,& p metrãchitã inijcito. Pleraq; alia apud oẽs autores ad fiſtulas pharmaca reperies,qb9 vti ẽt poteris,ſi quas adduximus,ſeruaueris leges. Verùm ſi fiſtula antiquior,durior,& calloſior facta fuerit,laborans tñ ſectionem vel vſtionẽ formidauerit, ad efficaciora medicaměta veniendũ eſſe, cõſuluit rei ipſius neceſſitas,cuius naturæ eſt illud,qđ recipit unguẽti ęgyptiaci ℥.ſ.ſublimati ʒ.ſ.arſenici ℈.j.lixiuiæ,& aquæ plantaginis ana ℥.iiij. aquę roſarum,℥.iij. bulliant ad cõſumptionẽ tertiæ partis: cuius medicamenti puſillum aliquid inijcito,ac foramẽ obturato,ne refluat. In eaſdẽ quoq; & inſinuoſas fiſtulas,ex aridis medicamẽtis per fiſtulã aliquid inſufflabis.Sunt ẽt qui audeant aquã argẽtariorum in fiſtulas,immittere,qđ cautè in uteri, ac pudẽdi malis efficere oportebit,ac non niſi dum corruptionẽ vereamur.Cùm hoc tñ,ſi in pudẽdo malũ extiterit,faciliùs & tutiùs valida quoq; offerre poteris: verùm ſi in uteri oſculo,debiliora proficua ſunt, reliqua verò citra damnũ pars non admittit.

Quod ſine hęc quidem omnia ſufficere uideantur,ad ſecundam curandi rõnem deueniendum eſt,uel pronuntiato periculo diſcedendũ.Fit aũt hęc inſciſ-
C ſione vſq; ad fiſtulæ finẽ facta, & callo unguibus aut ſcalpro radicitus auulſo, ſeu excoriato.Quo facto,ulcus detergentibus curato,quale eſt, qđ recepit terebinthinæ in aqua uitæ lotæ ʒ.iiij.ſucci apij. ſucci cynogloſſæ ana.ʒ.vj.mellis roſati.℥.j.& ſ.ariſtolochiæ rotundæ ʒ.ij.farinæ lupinorum.℥.ſ.coquantur ſucci cũ melle roſaceo ad medietatis cõſũptionẽ,deinde reliqua miſceant. Præſtat quoque aliud qđ recipit aquæ hordei ℥.viij.mellis roſacei ℥.ij. myrrhæ,ſarcocollæ, radicis peucedani,& iridis ana.℈.ſ.Itẽ aliud qđ recipit radicũ liljorũ crematorũ ʒ.j.mellis roſacei ℥.iij.miſce,& vtere:ex vſu itẽ eſt idẽ puluis ſol9 immiſſus. Vtiliſſimũ qdẽ experietis aliud,qđ recipit chameleontis nigri radicẽ,pini corticẽ, thus maſculũ,ariſtolochiã pari põdere,tertio,ac p fiſtulã,aridũ ĩfunde, aut melle roſaceo admixtum. Eſt item aliud,quod mirum in modum prodeſſe fert recipiens aquę vitæ ℥.ij.uini maluatici ℥.j.mellis roſacei ʒ.x. myrrhæ, radicis peucedani tritæ, utriuſque ℥.ij.ſarcocollæ,aloes, utriuſque. ʒ.j. & ſ.miſceantur,& bulliant unica ebullitione lento igne, & in ulcus infundantur. Sed apud pleroſque probatur magis aliud,quod recipit aloes,thuris, ſarcocollæ, ſanguinis draconis, balauſtiarum,antimonij, aluminis,ſacchari,cuiuſque ℥.ſcilicet cum

succo fumariæ fiant trochisci, quibus liquore aliquo dissolutis, utere. A

At dum eò miseriæ fistula deuenerit, vt non solùm callosa existat, sed uirulé ta quoque & maligna sit, ad vstionem venire nos cogit rei difficultas & imminentis mali timor. Fieri etenim id solet, vel candenti ferro, vel caustico medicamento, quorum neutro in fistulis oris vteri vtendum esse censeo, sed in ijs tantùm, quæ pudendo insunt. Verùm ubi opus est, ac lege fieri debet: scindes quidem primò vniuersam fistulæ cauitatem, sectionem arteriarum cauens. Quo facto, specillo priùs per fistulam immisso, cuius ductu fistula discindatur, ellychinis partem formabis, donec vndique discissa labra disiungantur: altera tamen vel tertia die medicamentum causticum immittes, vel ferro candenti, si vrgens fuerit necessitas, partem inures, circum ipsam positis, quæ repellant ac refrigerent, medicamentis. Facto vlcere, pharmaco vteris mitigatorio, vt oleo cũ oui uitello: tãdem ad ea, quæ crustas deijciunt, deuenies, velut est butyrum, aut pingue aliquod vel vnctuosum: tunc enim crustis decissis, pus incipit coctum apparere, à quo donec vlcus sanescat, ea, quæ superiùs diximus abstergere & ad cicatricem perducere, adhibenda sunt. Hoc vnum tamen in hac curatione præ B oculis habeto, quòd si affectio ex morbo gallico originem traxerit, verendum minimè est, efficacissima quæque adhibere præsidia, quale illud est, quod arsenicum & argentum viuum recipere diximus: verum si ex alia causa prodierit, mitioribus semper vtendum est pharmacis.

De vteri hæmorrhoidibus. Cap. 26.

QVEMADMODVM (vt ex Hipp. lib. de hæmorrho. constat) cũ humoris alicuius copia ad venas recti intestini decumbit, sanguinem, qui in venis est, calfacit: calescentes autem venæ ex vicinis venulis sanguinem attrahunt, & vbi replentur, interna sedis pars intumescit, & capita venarum supereminent. Sic profectò, pari prorsus ratione in vteri osculo ac ceruice, venæ quæ in has partes desinunt, dũ crassiore sanguine, vel alio quouis humore, adeò (citra debitum & statutum menstruationis tempus) replentur, vt intumescant, eminentias non paruas ani hæ C morrhoidibus persimiles efficiunt, quas uteri quoque hæmorrhoides plerisq; autorum appellare placuit. Has quidem his vteri partibus accidere scimus in quas uasa desinere contingit, in quorum osculis nimio humore, eoq; fœculento crasso & efferuescente turgentibus, prædictas hæmorrhoides fieri certũ est: maximè quę in uteri collo aut osculo id uitium accidere, vt ex Cleopatra, Moschione & Paulo euidenter constat: licèt Aetius raro vtero accidere referat, ac rarissimè pudendo. Hæc itaque est huius affectus natura, cuius effigies aut cætera rum est hæmorrhoidum, uel ficus aut mori, prout sanguinis est conditio, & uenarum, quæ tument, magnitudo. Harum sanè hæmorrhoidum quasdam constat esse dolentes, exacerbatas, ac mali moris: quasdam uerò mites & citra dolorem: item alias cæcas per aliquod tempus, aliasque fluentes semper.

Proficiscitur quidem hęc affęctio ex uarijs causis: primũ quidẽ ex rhagadijs, condylomate, aut alia vteri excrescentia, ubi ad eam tẽporis tractu crassus fœculentus ve humor confluxerit. Itẽ ex inordinato sanguinis menstrui ad uteri inferioris venas fluxu: nã si ante debitum tempus hmõi venæ repleantur, fit facilè, cùm

A cùm ſanguinem ſuſceptum non profundant (quia nondum tempus excretioni aptum eſt) vt ibidem incaleſcat, fiatque craſſior, ita vt permeare venarum oſcula non poſſit, ac ex conſequenti eadem in tumorem prædictum eleuet. Quapropter dum vitio ſanguinis venarum ſuperiorum partium uteri ſanguis in eodem plus iuſto immoratur, innumera alia vitia, quæ hucuſq; retulimus, ſuccreſcunt, dum verò ad uenarum oſcula ante debitum tempus cõfluxerit, & ibidem præpediatur, uitieturq; hęmorrhoides & mẽſtruorum ſuppreſſionem, aut inordinatos fluxus proficiſci certum eſt.

Cùm hmôi hæmorrhoides in duplici ſint differentia, doloroſæ nimirum, & indolentes: oĩum ſigna recenſere oportebit, ſi priùs cõe pleriſq; eſſe dixerim, sãguinem plurimum fundere, eumq; per inordinata & breuiſſima interualla: aliquando verò per longiora, nonnunquam verò licet rariſsimè per ſtatuta tẽpora. Habent quoq; fœminæ ſic affectæ colorem fœculento ſanguini, aut humori peccanti perſimilem: aliquando pallor vniuerſas apprehendit ex frequentibus ſanguinis vacuationibus: quas quoq; eſſe laſsitudine, tenſione, ac imbecillitate *Signa.*
B non leui affectas comperimus. Item doloroſas & excreſcentes comprehendes ex dolorifica, cruenta, ac ſubrubra excretione: in remiſsione verò fluunt citra dolorem liuida & fæculenta. Earum quoq; cauſam dignoſces, quia ſi ſanguis fęculentus & craſſus fuerit, mori ac ficus formam hæmorrhoides obtinere certum eſt, in quibus ſanguis difficulter aut rarò funditur: at ſi pituitoſus extiterit, vuæ quidem aut veſicæ formam ſuſcipiunt: ſi verò aduſta flauabilis & craſſa, virulentiam ex ſe cum fœtore & dolore maximo profundent. Cæterùm intueri poteſt affecta pars & conſpicua effici inſtrumento apud chirurgos huic uſui parato, quod matricis ſpeculum appellant.

Eſt quidẽ tã difficilis & varia apud priſcos autores huius affectionis curandi rõ, vt ſi rẽ diligentiùs conſideres, non poſsis eos audaciæ nomine non accuſare. *Curãdi ratio.* Quippe oẽs, primò ferè ſtatim curationis acceſſu, hæmorrhoides in totũ abſcindentes, aut ſubtus in earũ radicibus ſcarificantes, donec ipſæ emortuæ ſpõte decidant, in nõ leue diſcrimen laborantes deferũt. Quã ſanè audaciã, ne dicã temeritatem, à Moſchione & Cleopatra ſumme damnatam reperio, licèt ipſi quoq;
C ſciſsioni manus adhibeant. Attñ uera medẽdi rõ, & qualis futura ſit circa hmôi affectum diligentia, ipſius affectus natura & conditio euidenter monſtrãt: ſcio tñ non deeſſe, qui ſicut hæmorrhoides ani, curare doceant. Conſiderare tñ imprimis oportet, doloroſæ ne ſint, an dolore carentes: nam ſi primùm, dolorẽ mitigabis ſanguine ſufficienter miſſo, ſi plenitudo ſubſit ex brachio, poſtmodum tñ ex talo, maximè ſi menſes defecerint, & hæmorrhoides nullum ſanguinem profuderint. Deinceps verò inſeſsionib. vteris ex malua, hordeo, fœnugręco & oleo amygdalarum dulcium factis: cui uſui conficies unguentum ex butyro recenti, uel vnguento roſaceo diu in mortario plumbo agitato: item ex mucilaginibus ſeminis citoniorum, aqua plantaginis & roſarum extractis, & in eodem mortario validè cõmotis. Si tñ dolor plurimùm urgeat, hoc unguẽto utitor, qđ recipit butyri recentis ℥.j. vnguẽti populeonis ℥.ſ. olei roſacei ℥.ſ. vitellum oui recentis, miſce. Conficies item aliud ex nuper dictis, cui adde croci ʒ.ſ. opij g.x. miſce: & vtere: tandem adhibebis aliquod ex ijs, quæ ſuperiùs ad uteri ardorẽ, pruritum, aut inflammationem diximus.

Verùm

Verùm si hæmorrhoides dolore sint carentes, aut iā mitigatio, diligenter exquirere opus erit, an sanguinem aliquē fundant, vel siccæ, & tumentes existāt. Si primum iterum medicus consideret, an sanguis ille, qui fluit, modicus fuerit, quo nullum est p̄stantius beneficium, vel immodicus, ita vt periculum aliqđ uel plenioris hæmorrhagiæ, vel mali corporis habitus immineat. Quo tempore diligenter sanguinis profusioni prouidendum est, primò sanguine misso ex brachio partitè, & per interualla, ne facto subito retrocessū, in principalius mēbrum irruat, vel facta copiosiore vacuatione vires ocyus labant. Mox tn̄ ad ea, q̄ sanguinem sistunt, veniendum est, cuius naturæ existunt alumē, cortices thuris, pulueres rosarum, myrtillorum, sanguis draconis, quę omnia albumine oui excepta, uel cum atramento sutorio admixta, summopere prodesse constat. Nec placet quidem hac in parte eorum sententia, qui inurere iubent partem illam: quippe os vteri ægrè id perferre poterit, nisi periculo admodum vrgente: quo tempore dorso, & eidem parti frigidiori, & astringentia prius adhibenda esse consulo, velut est bolus armenus, balaustium, folium malicidonij, vel puluis eius, sanguis draconis, acacia, hypocistis; ex quibus fieri possunt vnguenta, pulueres, aut sacculi, parti affluenti adhibiti. Neq; minoris momenti est, ipsas hæmorrhoides illinire puluere, qui recipit gummi prunorum coria meli granati, gallas, acaciam, hypocistidem, quæ omnia uino dissoluantur. Potiones ēt porrigere oportet, quas sanguinis profusioni conferre dictum est. Itē prodest eo tpe partes superiores fricare, ligare, ac cucurbitulis ad eas sanguinis īpetū euocare. A B

Quod si tumentes, & siccæ extiterint hæmorrhoides, vel per longissima interualla sanguinem fuudentes, consideret tunc prudens, & diligēs medicus, an sanguinē habeant ibidem concretum, an verò carnosam q̄dam substantiā, fungosamq; ex vitioso sanguine genitā: nā si primùm sit: eas rescindere, ut ueteres iubent, temeritate plenum esse existimo. Inquit enim Moscio; Antiqui ergo, q̄bus tollere eas placebat, aut chalastico eas illiniebāt, aut ligno constringebāt, aut bases earū scarificantes, sic puluerē apponebāt, ut paulatim emortuæ ibi caderent: q̄ oīa p̄sidia, & pleraq; alia eius naturæ nos reprobauimus, ꝙ feruor inde nimius emergat, & ex consensu vicinitatis periculū nasci possit. Cui sanè voto ego quoq; assentior, ac existimo, non solum id periculū p̄sto esse, uerū, & incōpescibilem fluxum. Nā Cū hæmorrhoides uniuersi corporis extremū sint, & oscula vasorum: necessium subinde est, his rescissis maximā, & incōpescibilem fieri hæmorrhagiā. Quamobrem in ijs, quæ adhuc sanguinē continent, p̄sidia, citra chirurgicam manum solùm adhibenda esse cēsemus, ea nempè, q̄ hęmorrhoides exsiccare nata sunt, uelut est acaciā vino austero trita, aut terra lemnia cum aceto illita, puluis sparte parellæ, aut ligni guaiaci subtilissimus cū melle, puluis rhabarbari cū uino nigro. In qua re consulit Aetius ad merè frigida p̄uenire, uelut est succus mandragoræ, aut cicutæ, q̄bus ego uti nō auderē, nisi aut alijs admixtis, aut in paruissima quantitate. Quem vsum tutius p̄stabit vnguētū, qđ recipit difriges ℥.iiij. cerusæ, spumæ argenti, plumbi usti, & loti, singulorū ℥.iij. excipe melle, & abluta priùs uino parte, illine. Qđ si frigidis uti necessitas non cōpulerit, exsiccare eas placebit, magis q̄ nimis frigidis cōstringere, p̄stito fortasse maiori dāno. Resiccat quidem huiusmodi hæmorrhoides oleū de semine lini cū oleo de nucleis persicarū, vel pini cōbusti in plūbeo mortario agitatum. C

A tum. Confert etiam incredibili quadam efficacia ole ĩ de fructibus momordicę quam balsaminam appellant. Præstat eundẽ usum, ut refert Gal. lib. de theriaca ad Piso. theriaca vino liquata, vel frequens uini ablutio, aut sacculus ex chamæmalo & semine lini, uino austero aut nigro, calens ibidem sæpe appositus: item puluis, qui recipit corticis nucis aut quercus, spongiæ, aristolochiæ maioris æquas partes: quæ omnia ex siccata & in puluerem redacta, loco melle illito insperge. Verùm si efficaciori adhuc opus fuerit auxilio, id confice, quod recepit foliorum uitis & ficus, ana m. j. viridis æris ℥. j. quæ in uase aliquo pone & in furno desiccari finito, donec puluis fieri possit: quo locus oleo de semine lini madidus aspergatur. Neque parum profectò conferre uidentur insessiones ex ijs, quæ resoluendi uires habeant, sicut balneum ex aqua sulphurea & aluminosa. Prosunt ẽt alia non pauca, quæ ani hæmorrhoidibus prodesse scimus.

Verùm quando eò miseriæ deuentum sit, ut in fungosam ac fictitiam carnẽ, totam illam excrescentiam degenerasse comperiamus: maioribus auxilijs, ijs quæ mox diximus, priùs tentatis: ad sectionem ueniendum esse cõsulit affectus

B natura quippe in hac sola hæmorrhoidum dispositione ac statu, sectionem esse proficuam ac tutam existimo. Antè tamen non erit ab re, medicamentis excrescentem carnem conterere: cuiusmodi est, quod recipit calcem uiuam, ac mellis quantum sit satis, vt formetur massa, quam in furno exsiccari permittito, donec facilè in puluerem redigi possit, posteà melle admixtum super partem insperge: primo tamen accessu aliquid ex mitioribus pharmacis adde, donec comperias quid ferre possint affectio & mulieris conditio. Succus etiam tassi barbasi cum oleo de semine lini parti appositus, fertur plurimùm prodesse. Si tamen hæc sufficere non uideantur, sicut condylomata excidenda esse diximus, has quoque hæmorrhoides abscindere necessum est. Mox quidem, ut prę dicto cap. diximus, ulcus curare oportebit, præcauentes semper, ne sanguis impetu ruat exhibito ex astringentibus & resiccantibus aliquo medicamento.

De vteri calculo. Cap. 27.

C IN vtero calculos generari inter alios recẽset Aetius: sed primũ oĩum Hipp. lib. de sterilibus, refert ex pure in utero concreto callũ fieri: inquit. n. Festinare itaq; oportet ad expurgandum priùs, q̃ pus in uteris in callum concrescat. Sed clariùs adhuc idem autor lib. 5. popu. inquit; Famula Dysiridis in Larissa cũ iuuẽcula esset, ubi Venere vteret, fortiter circũ circa dolebat, aliàs autẽ sine dolore erat: concepit aũt nunquã, & cùm sexaginta esset annorũ, dolebat à meridie, uelut ex partu uehementer laboraret. Hæc cùm ante meridiem porrum edisset, multum, postquam dolor ipsam corripuit uehementissimus, & priores oẽs excedens, exurgens asperum quodam in uteri ore deprehẽdit, posteà cum ipsa animi deliquiũ incideret, alia mulier immissa manu expressit lapidẽ asperũ magnitudine verticili fusi, & sanata tunc statim. Ex quibus sanè locis euidenter cõstat, uteri calculos nõ esse solutos ac liberos, quales vesica generat: nã cum uteri cauitas & osculum tam grande existat, & singulis mensibus tanta sanguinis copia fluat, perdifficile est credere calculos solutos ibidem

immorari posse. Quod etiam constare arbitror, quia certum est, eos quoq; in vteri ceruice adnasci, vt ex Aetio scriptum inueniemus. Ob id quidem velut tofacea & callosa substantia vteri tunicis aut collo proculdubio adnascuntur duri, diuersæ magnitudinis, & qui non hinc inde mouentur, sed simplici quadam vnione ab excremẽto eorum alitioni apto, incrementum susceptant, & tunicis aut collo adhęrent. Quàm sanè adhærentiam euidenter ostendit sententia illa Hip. lib. de steril. siquidem refert ex materia callum in utero concrescere, ac cõfirmat diuturna lapidis mora in vtero famulæ Dysiridis, quod erat per difficile, si solutus uagaretur peruterum lapis. Vtcunque tamen sit, morbus est in numero adaucto, uel in contentis præter naturam.

Causa. Causam verò existimo esse, crudũ, crassum & fœculentũ humorẽ in aliqua vteri parte ex eius imbecillitate genitũ, aut paulatina congestione aliunde trãsmissum. Cuius equidem, potissima cã est lentor prædictorũ humorũ, quos neq; coquere, neq; discutere ualet uteri calor: non ꝙ debilis ac remissus existat, sed ꝙ ex intensione ac uitio tenue digerat citra coctionem & crassum in tofaceam naturam cõmutet. Generat tñ hmõi extuberantiam, quia cum inutiles sint hmõi humores, eos quidem trudere ac expellere nititur, qui cum uiscidi sint & glutinosi, tenaciter adhærent, cum difficulter sit crassa permeare ac delabi: quo fit, vt in porositatibus alicuius partis uteri permanentes, prædicto mõ accrescant, & aliquando in magnam profectò quantitatem, natura indies magis ac magis ad partem mittente. Ex quibus constare arbitror, non lapidem, qualis uesicæ est, sed tofaceam substantiam re uera esse: quam natura ualida nonnunquam separat & foras trudit: aliquando verò ibidem morari permittit, & multorum malorum causa existit, Medicis fortasse ob rei nouitatem causam ignorantibus.

Signa. Cùm verò hi lapides in utero præsunt, grauatiuus in ipso, cæterũ leuis persẽtitur dolor, & exacerbatur maximè ipso cõpresso: mẽses inordinatè ꝓdeunt, fęmina nequit concipere ad tactum aliqñ cognoscitur. Qui verò vteri collo insunt, maiores inferunt dolores ob compressionem vicinarũ partium: qui tñ aliqñ adeo crescere solent, vt grauissimam in vtero & partibus vicinis inferãt molestiam: maximè cum certo quodam modo ac situ fœminæ decumbunt aut sedent, ita vt vteri collum torqueri ac comprimi contingat. Aliquando verò instrumento, speculo appellato, hos lapides facilè est intueri.

Curãdi ratio. Ex affectionis natura & conditione proficiscitur, & ex Aetio constare vr̃ nullam aliam prodesse curandi rõnem, quam eam, quæ docet tofaceam illam substantiam radicitus euellere: ob id consultissimum est, facta leui purgatione, & iniecto clystere, qđ aluus eluat, lapidẽ extrahere. Ponit aũt idem author extractionis modum, quem ego proculdubio cæteris esse securiorem arbitror: iubet enim digitis largioribus sinistræ manus in fœminæ anum immissis, dextra ventrem comprimere, donec calculus extrorsum pelli cogatur. Cum hoc tamẽ calculus, qui in abdita vteri sede reconditur, curatu existit difficillimus: nam cum rationi consonum sit, eos vteri tunicis esse adhærescentes, vt superiùs diximus, difficillimum sanè erit sola manus compressione euelli. Ob id quidem necessum erit, compresso sinistra manu lapide, dextra tantam uim in ipsum imprimere, quæ sufficiat, vt paulatina facta euulsione, lapis ipse procidat: quo facto, facillimum erit, ipsum deinceps ab vtero pellere.

Ante

A Antè tamen q̃ id opus moliaris, operæ pretium est, si rem ex voto fieri cupis, exterius fométa, & blandas inunctiones vtero admouere, quales ex butyro, oleo amygdalarum dulcium, mucilaginibus, ac iure pingui carnium parari solent. Intus verò idem opus mulieris per iniectiones decoctionis herbarum emollientium, ex butyro, & oleo amygdalarum dulcium, quibus vnio tofaceę illius substantiæ tenuior, ac mollior facta, facilius & indolorosius euulsioni, ac tractioni cedat. Verùm si lapis in vteri collo extiterit, facilius rem facies, nam aperto vteri osculo instrumento aliquo ferreo, haud difficulter cóprehenditur, & paulatim, sicut vesicæ lapis euellitur, aut scalpello resecatur. Quibus factis in vterum proijcies ea, quæ recentibus vlceribus proficua sunt, ne sanguinis fluxio iusto copiosior concitetur: quibus admiscebis, quæ magis astringant, ac postmodú q̃ siccent, donec partem cicatrice obductam esse, comperias. Deinceps tñ prouidédum est, ne fœmina incautè viuat, sed instituto optimo viuendi modo in victu, ac reliquis vitæ vsibus, curandum est, ne iterum affectio reuertatur: quod facile solet fieri, maximè si cibis vtatur crassis, vel potibus largioribus frigidioribusque, ita vt cibi iterum recrudescant. B Quamobrem donec habitus morbosus ad pristinum statum redeat, hoc viuendi instituto vtendum est, bis terve corpus in anno purgandum, ne clam crassus ille habitus iterum succrescat.

De vteri vermibus. *Cap.* 28.

ON satis inter grauissimos autores cóstat, an lúbrici alio in loco, q̃ in intestinis generari possint, ob loci, ac materiæ apparatú, & cómoditaté. Verùm quia ex Cleopatra, & Prisciano constare scimus, in vtero aliqñ reperiri: disputatione videtur dignú (quantum rei institutú partitur) an ibidé fiant, an aliunde in vterum permeent. Primum itaq; experimento credendum censeo, quod docet in vesica vrinæ generari paruos, rotundos, & albos lumbricos. Quod ét unica ratione uidetur posse probari: nam si materia eadem & efficiens causa ipsissima in loco intestinis simillimo reperiatur, non capit intellectus, cur nó possint in eadé parte lumbrici fieri, tépore non deficiente. Quippe C si causa est putridus humor, ut ex Gal. testimonio cóstat (q̃ sanè putredinem, nó quamuis, sed subiectam crassæ, crudæ, & pituitosæ materiæ censemus, uel profectò eandé materiam putredini obnoxiam) ubi hęc præfuerit, fieri quoq; lumbricos necessum erit. Atqui cùm hæc ét in utero, & uesica reperiantur, mirum uideri non debet, si ibidem pari ratione insint. Sed dices, qui fit, ut tam raró extra intestina appareant? id profectò accidit ob uteri grandes, & apertos meatus qui non permittunt tandiu ibidé huiusmodi humoré immorari, q̃ diu par est, ut lumbrici ex eo gigni possint: & quia in uesica acris, & biliosa urinæ substantia, eaq; copiosa immoratur, q̃ aut putredini obsistit, aut uesicam à prędictis recrementis repurgat. Constat igitur quatenus ad materialé attinet causam in utero posse lumbricos fieri. Efficiens uerò causa, cú calor sit, constat, si cósimilis in utero reperiatur, eosdé quoq; ibidem fieri posse. Ex ijs enim, quæ ab autoribus & rei natura desumpsimus, euidenter colligitur, duplicem prærequiri caloré in prædicto opere: alterum putredinosum, & spurium, qué necessario humori

ri pituitoso,& crasso inesse oportet:alterum verò naturalem & copiosissimum, A
qui autor sit generationis.Ex quo elicimus,pueros hoc malo frequētissimè affi
ci,quod ex ciborū ingluuie frigidis, crassis, & pituitosis succis scateant: quos
equidē,dū plurimū crescunt,calorē pter naturā concipere est opus: q̃ dispositionē nacti(nam anteà,ét si eadē habeant excrementa, lumbricis minimè infestantur)eò ꝙ pueri plurimū habeant calidi innati,promptissimè lumbricos gignunt.Ad rē igitur:si vterus natura iusto calidior plurima ex his recremētis susceperit,comprehensaq; diu obtinuerit,donec putridum calorem concipiant, rationi consonum videtur prædictos quoq; lumbricos ibidē generari posse. Si quis tñ dixerit,non posse quantū sat est,eo loco immorari excrementa,expēdat primò plus præstare ad retentionē crassitiem,ac viscidit atē humorum, q̃ iuuet ad expulsionē vteri cōmoditas:præterquam, ꝙ quantitas non est tam copiosa, quantum ea,quæ intestinis immoratur:neq; rursus id malum accidit,nisi ijs fœminis,q̃ vias vteri habent naturaliter angustas, & ipsum vterum præter natnrā calidum.Ex quibus causis prodit,vteri lumbricos,aut paruissimos esse, aut eis, quos ascarides appeliamus,persimiles:quos prope pudendū adnasci rationabilius est.Cuius sanè rei testis ēt est Hip.li.2.de mor.mul.per hæc verba: Si in pudendo mulieris,aut intestino recto ascarides nascantur,viticis folia,ac semē cū fellis bubuli obolo permisceantur.Ex quo decreto euidenter constat, lūbricos quoq; in vtero fieri posse,maximè tñ in eius extima parte, & collo,recto intestino simillimo:idq; ob copiosam pituitam rugis,& vteri osculo inuiscatā, accedente nimio vteri calore. Sed Priscianus,& Cleopatra euidenter docent ex intestinis in vterum lumbricos migrare:quod etsi aliquando fieri possit, non ob id negandum est,prædictis partibus posse quoque adnasci. B

Signa. Nec difficile admodum est,hos vteri lumbricos nosse: quippe dum adsunt, prurit natura,& venter,ac totum corpus inquietudine molestatur, inundat vteri osculum,& pudendum nimia pituita,non quòd ibidem sua sponte sit, sed ꝙ ex lumbricorum pruritu,ac dolore,aliunde in vterum confluat.Sudant plerūque huiusmodi fœminæ,forsitan ex molestia: gracilescunt etiam & impotētes ac imbecilles fiunt.A somno quoque frequenter excitantur,& tumultuosè dormiunt,ac non rarò contremiscunt. Item aliquando inter menstruas purgationes ipsos lumbricos excerni conspicimus, & aliquando pudendo adaperto videntur conspicui. Præterea, sic affectæ febribus inordinatis maxima ex parte corripiuntur,& multa alia signa accidunt, quæ lumbrici intestinorum accersere solent:quæ sanè ob id consultò subticeo. C

Curandi ratio. Vniuersalem medendi rationem in proba victus institutione, & optimo viuendi studio,sitam esse dubitabit nullus:ob id cibaria adhibenda sunt, quæ facilis & optimi nutrimenti sint,ac facillimæ coctionis,& exsiccantis naturæ: ita vt in totum cruditas præpediatur,ac distributio ad singulas partes facilè fiat,& insit quoque in alimento vis,& efficacia exsiccandi crudos, & frigidos humores.Potum verò sic affectis institues ex decocto radicis chinæ, vel similacis asperæ,anisi,vel cinnamomi:tandem eius,cui vires insint exsiccandi, roborandiq; ventriculum,& viscera omnia.

Verùm quia non sat est,victum commodè instituere, ni deinceps ad morbosum apparatum,& genitos iam lumbricos curandi quoq; rationem conuertamus,

A mus,ob id vniuersum corporis habitum exsiccabis mollibus frictionibus, & conuenienti exercitio:tandem ipsum paulatim purgare oportebit ijs, q̄ pituitā & crudos succos purgare nata sunt,qualis naturæ est agarici infusum, syrupus ex infusionibus rosarum persicarum,pillulę mastichinæ,de hiera simplici Ga'. de agarico,de aloe,electarium Indum,& alia nō pauca,quæ superius diximus, & quę etiam amarorem præter purgandi vim obtineant,vt commodius pituitā abradere,& abstergere possint.Quo facto,quia huiusmodi lumbricos interfice re medicamento per os sumpto,vt in ijs,qui intestinorum sunt, perdifficile est & inutile,necessum quidem erit per vterinos clysteres ea in vterum infundere,quæ pituitam abstergant pariter,& lumbricos ibidem adhęrescentes. Fiunt autē tales ex aqua,& alumine cum absinthij succo,aut abrotani,vel eorū decocto,& menthę,calaminthę,dictami,& pulegij cum melle:item ex aqua lupinorum cum hyssopo & melle,vel ex decocto mercurialis cum melle, absinthio, & aliquo ex supra dictis:quibus si addideris aloes aliquid, vel aliud amarum, & abstergens, proderit maximè.

B Exterius autem vteri regioni adhibebis cataplasma confectum ex lupinorū farina in hydromelite decocto:item aliud facito ex melantho, & lacte muliebri.Huic quoq; affectioni suum præsidium scripsit Hip.li.2.de mor.mul.dicēs; Si in pudendo mulieris,aut intestino recto ascarides nascantur, viticis folia,ae semen cum fellis bubuli obolo permisceantur.Quo loco alia etiam recenset auxilia huic vsui non minus proficua.Sed vtile quoque est illud auxilium, quod paratur ex vtraque mētha,& absinthio, ac persicæ folijs contusis, adiecto aloes puluere,lupinorum farina,& mica etiam panis torrefacti cum decocto lupinorum & melle.Pari etiam vtilitate fit aliud ex absinthij,ac persicæ folijs,felle taurino,aloe,ac farina lupinorum, adiectis oleo absinthij, & oleo amygdalarum amararum,& efformato cataplasmate cum oximelite.Denique proderunt reliqua auxilia alijs partibus hoc malo vexatis vtilia: habet tamen hoc vnum lumbricorum vteri curatio, quòd ore sumpta medicamenta, quę lumbricos interimere habeant, nequaquam admittunt,quòd iecur prætergredientia malum aliquod grauius haud difficulter

C moliri possint.

Quod profectò in curatione lumbricorum, qui intestinis adnascuntur, accidere ita facilè, est impossibile.

Et huius libri hic esto finis.

LAVS DEO.

A mus, ob id vniuersum corporis habitum exsiccabis mollibus fricationibus, & conuenienti exercitio: tandem ipsum paulatim purgare oportebit iis, quę pituitã & crudos succos purgare nata sunt: qualis natura est agarici infusum, syrupus ex infusionibus rosarum præparatus, pilulæ de mastichina, de hiera simplici Gal., de agarico, de aloe, electuarium Indum, & alia non pauca, quæ superius diximus, & quæ etiam antea præter purgandi vim obtineant, vt commodius pituitã abradere & abstergere possint. Quod tamen, quia huiusmodi lumbricos interficere medicamento per os sumpto, vt in iis, qui intestinorum mali sunt, prædiximus, ille est & inutile, necessarium quidem est per vteri os clysteres ea in vterum infundere, quæ pituitam abstergant pariter, & lumbricos ibidem adhærescentes. Fiant autẽ hæc ex aqua & alumine cum absinthii succo, aut abrotani, vel eorũ decocto, & menthæ, calaminthæ, dictamni, & pulegii, cum mellicrato ex aqua lupinorum cum hyssopo & melle, vel ex decocto mercurialis cum melle, absinthio, & aliquo ex supra dictis: quibus si addideris aloes aliquid, vel aliud amarum, & abstergens, proderit maximé.

B Exterius autem vteri regioni adhibebis cataplasma confectum ex lupinorũ farina in hydromelite decocta: item aliud facito ex melanthio, & lacte muliebri. Huic quoque affectioni suffimen præsidium scripsit Hip. li. 2. de mor. mul. dicẽs: Si in pudendo mulieris ascarides nascantur, vitricis folia, ac semen cum fellis bubuli obolo permisceantur. Quo loco alia etiam recensẽt auxilia huic vsui non minus proficua. Sed vtile quoque est illud auxilium, quod paratur ex vtraque mentha, & absinthio, ac pariter foliis contritis, adiecto aloes puluere, lupinorum farina, & mica etiam panis coprefacta cum decocto lupinorum & melle. Par etiam vtilitate est aliud ex absinthii, ac persicæ foliis, fellis taurini, aloe, ac farina lupinorum, adiectis oleo absinthii, & oleo amygdalarum amararum, & efformato cataplasmate cum axungia suilla. Denique prædictum reliqua auxilia aliis partibus hoc malo vexatis vtilia. Habet tamen hoc vnum lumbricorum vteri curatio, quod ore sumpta medicamenta, quæ lumbricos interimere habeant, nequaquam admittit, quod iecur prætergredientia malum aliquod grauius haud difficulter moliri possint.

C Quod profectò in curatione lumbricorum, qui intestinis adnascuntur, accidere ita facilè, est impossibile.

Et huius libri hic esto finis.

LAVS DEO

DE STERILIVM ET PRAEGNANTIVM AFFECTIONIBVS.

LIBER TERTIVS.

B

Quum mihi in animo fuerit, hoc vno volumine omnes fœminarum affectiones recensere, & curare nulla alia scribendi ratio commodior visa fuit, quàm ea, quæ claro, & distincto ordine, affectiones cuique fœminarum statui, & conditioni proprias & peculiares complecteretur, ac dissereret. Ob id profectò tertium hunc librum sterilibus, ac prægnantibus tantùm dicare studi. In cuius prima parte sterilitatem, eius rationem, & causas ad vnguem exequi, institui: necnon quales sint morbi, qui ipsum veluti manufaciant: ac rursus quales sint ij, qui eandem perpetuò sequantur. Pari prorsus ratione in secunda eius parte curabo, vteri gestationis causas, & modum expendere: atque etiam quales affectus ipsis agnantibus comites sint: & insuper si quis alius ex grauioribus superuenerit, quali methodo, & prouidentia vtero gerentes tractare præcauereq́; oporteat. Quæ omnia si exactè, ac diligenter expenderis, mihi non est dubium, quin maximam tibi, & laborantibus vtilitatem sis allaturus.

C

De sterilitate in genere. Cap. I.

VANTVM naturæ intersit, fœminas maresq́; fœcundos esse, ac prolem procreare posse, nemo profectò ambiget: nititur namque ipsa maximè suum opificium immortale construere, id verò cum non possit ob materiæ caducitatem, & corruptibilitatem, noua quadam mirabiliq́; ratione inuenta, loco vnius animalis, ne species perirent, nouū aliud effingere institui, noua prole reficiens, quod quotidie caduca naturæ conditio perdit. Prouida etenim natura, & suæ conditionis gnara, quæ corruptibilis erat, & caduca, omnibus rebus, nitens sui generis perpetuitatem tueri, insitam quandam generandi potentiam tribuit, qua perpetuū fieret in specie, quod in indiuiduo fieri nequibat. Cui sanè operi perficiendo distinxit omnia, quæ per propagationem fiunt, in marem & fœminam, deditq́; vtrique semen prolificum, & instrumenta generationi idonea. Sic profectò

emolumentum maximum dulcissimumq; mortalibus præstat, quod est, amabilis sobolis continuatio, cuique iuxta naturam suam simillima. Propter quam etiam feræ, & belluæ, pisces atque aues pugnant, & in laboribus gaudent, & delectantur. Fuit enim sterilitas antiquitus tam detestabile malum, vt Platonē scripsisse constet 4. de legum latione, fęminam sterilem ablegandam esse à matrimonio, quòd esset cum ea inane, & irritum matrimonium. Sic quoque olim obstetricum officium antiquitatem extulisse, ex Platone in Theæte. constat: illę enim tanquam pronubæ in conficiendis nuptijs, in considerandis coniugijs, q̃ cuique ad amabilem filiorum procreationem iugare oporteret, optimè callebant: haud secus quàm peritus agrorum colonus, qui, qualem agrum quod semen exposcat, probè intelligat. Quamobrem 5. Aphor. 57. Hipp. dixisse censeo. Si mulier non concipit, scire autem velis, an conceptura sit, & cæt. quasi probās ad coniugium qualis fęmina sit apta. Atq; cùm crebro in aliquo stemmate, ad quod regni, potestatis aut imperij, vel reliquorum bonorum dignitas spectat, hæres desideretur, ob virorum, sed frequentius vxorū sterilitatem, ne tanta dignitate stemma quodvis priuetur, peculiari diligentia curandum est, id naturę exitum, quantum ipsa permisserit, auferre. Verùm ne quis (vt frequenter fit) in fœminas oēm culpam reierat, inutiliterq; illis, non citra maximum damnum præsidia adhibeat: scire oportet: non minùs steriles esse plerosq; viros, q̃ feminas ipsas. Quamobrem vtriusq; sterilitatis seorsum meminisse erit operæ ptiū. Ante tamē scito, quòd præter sterilitatem, quæ sic affectæ sunt feminæ, grauiùs à quouis morbo premuntur, quàm quæ pepererunt. Inquit. n. Hippo. lib. 1. de mor. mul. Si uerò etiam affectio aliqua mulieri, quę iam peperit accidat, ut mēses venientes probè purgari non possint, facilius dolorem fert, quàm non si peperisset. Assueti. n. sunt vteri, & corpus idoneum vt impleatur, utpote in uentre habenti, & simul multa amplitudo in corpore est. Ex qua sententia euidenter constat quanti momenti sit, sterilitatem remouere: tum sanitatis tuendę gratia, tum uerò ob rationes à me nuper adductas.

De fœminarū sterilitate.

Est igitur sterilitas vitium vteri, quatenus instrumentum est, concipiendi officio dicatū. Succrescunt equidem vtero, quatenus generationis est instrumentū, tria vitiorum genera, iuxta celebrem illam symptomatū diuisionem, q̃ Gal. adducit lib. de diff. sympt. Quippe vitiatur cui vsuis instrumenti actio, aut ablata ex toto operandi potentia, aut diminutè agente, vel corruptum, & monstrosum progignente effectum. Sic profectò ex fœminis quædam omnino non cōcipiunt, quas peculiari nomine steriles appellat Hipp. De quarum ēt sterilitate sic locutus est Arist. lib. 2. de Gen. anim. c. 5. Nam, & à primo ortu naturæ, locis ad coitum incommodis læsis, steriles, & mulieres, & viri redduntur, ut alteræ non pubescant, alij non barbescant. Aliæ rursus ex fęminis concipiunt quidē, sed fœtū perficere nequeunt, quibus necessario contingit abortire: est sanè hic diminuta uteri actio. Pleræq; insuper concipiunt quidē, & continent, cæterū monstrosū quid in utero gignit, qualis naturæ existit mola à Medicis appellata.

Primum sanè sterilitatis membrū, quod in genere abolitarum uteri actionū (potissimum earum, quæ illi, vt concipiendi instrumentū est, referunt) cōsistit, quadruplicē sterilitatis, speciē cōplectitur: nam mulieres steriles fieri cōstat primò, ex ingenito sibi uitio, & naturali quodā defectu à primæua cōstitutione cōtracto,

tracto,

A tracto, quod emendari arte aut ingenio minimè poteſt: quarum meminiſſe Ariſto. loco nuper citato conſtat. Quam equidem ſterilitatis ſpeciem nouiſſe plurimùm confert, ne ſi eam inſcienter curare ſtudueris, ipſa non curata, in incurabiles affectus feminam deferas. Quod proculdubio frequentiſſimè cõtigiſſe cõſpicimus, ut Hip. ipſi accidiſſe conſtat, qui, vt ipſe 5. lib. popu. refert, ex catapotio ad ſterilitatem auferendam exhibito, mortẽ fœminæ inopinato cõparauit: ob id profectò huius ſterilitatis cognitionem, & prouidentiã obtinere oportet antequam curationẽ aggrediaris. Alia rurſus ſterilitatis ſpecies eſt, q̃ non abſoluta (ut præcedentem eſſe diximus) ſed per collationẽ feminæ ad proprium virum exiſtit. Cuius profectò ſortis haud paucas reperies ſterilitates, quas ob id mihi commodi ex præſidijs capere conſpicimus, ſed conãtes ſterilitatem in fœmina curare, aut nihil profimus, aut maius aliquod malum efficimus. Cuius ſanè curationẽ nõ à nuda ſterilitate, ſed ex collatione facta inter virum, & fœminam (quantũ nimirum quiſq; ab altero diſsideat cognoſcẽtes) aggredi oportebit. Tertia verò ſterilitatis ſpecies ex morboſo aliquo affectu proficiſcit, quæ

B aut ætate mutata, aut Medicorum diligentia, vel vtroque mõ auferri põt. Pleræque. n. ex ijs, q̃ in iuuenta nõ pepererũt, in conſiſtente ætate fœcundæ factæ sũt. Quarta denique, & vltima eſt earum fœminarum, quæ pepererunt quidem, verùm à primo aut ſecundò partu ſteriles effectæ ſunt. Quarum omnium meminiſſe ſeorſum, erit operæpretium, initio ſumpto à communis ſterilitatis cognitione. nam poſteà iuxta cuiuſque cauſam peculiaria monſtrabo ſigna.

Sterilitatis ingenere ſigna, & probatio.

Multa ſanè ſunt, quæ feminarum ſterilitatem monſtrare poſſunt, & in primis natiua, & naturalis cuiuſq; feminæ temperies, aut totius corporis intemperamentum, uel vteri habitudo. Cuius gratia Hippo. dixiſſe cenſeo 5. aphoriſ. 46. Quæcunque præter naturam craſſæ non concipiunt vtero, ijs omentum os vteri comprimit, & priùs quàm extenuentur, non concipiunt. Quod etiam de nimium extenuatis, & gracilibus ex eodem autore probari poteſt. Ob id quoque Hippoc. dixiſſe conſtat. Quæcunq; frigidos, & ſpiſſos vteros habent, nõ cõcipiunt. Et idem refert de humidis, & ſiccis eadem ſententia. Sed clariùs libr. de natu. mulie. eadem verba refert dicens, Si os vterorum concludatur, fortè fit uel

C ut groſſus ficus, & ſi digito contigeris, comperies durum, & contractum, & digitum non intromittit, & menſes occultant nige, & urturã non ſuſcipit. Quæ ſigna communia exiſtunt his, & illis, quas craſſum, & ſpiſſum habere vterũ dixerat. Sed frigidorum vterorum recordatus eſt libr. 2. de morb. mulie. dicens; Quum verò perfrigeratur vterus, & onus inſitum eſſe videtur, & color non eſt clarus, & compactus eſt vterus. Qua ſententia de morboſa frigiditate, & extrinſecus accepta, videtur loqui. Sed ſterilitatem non minus venaberis ex mulieris ipſius voce, quæ aut aſpera, craſſa, vel rauca futura eſt. Idẽ quq; oſtendit fœmina, quæ pilos habet circa pudẽdas partes craſſos, nigros, & hirſutos, quales viragines obtinere ſolẽt: maximè ſi in mẽto nõnullos habuerit, moreſq; ac robur nanciſcatur virile. Sic q̃ calidiores, & hirſutiores exiſtũt, nõ cõcipiũt. Pari pſus rõne ſteriles exiſtimare oportet eas, quæ in membro aliquo principe inſigne malũ aut vehemẽs intẽperamentũ perpetiuntur. Sterilitatem monſtrat inordinata mẽſtruorum fluxio, diminuta, vel ſupramodum copioſa.

Feminam pterea eſſe maximis laboribus debitã, inſecundam ſterilemq; fore euidenter conſtat. Item ea, quæ ſtrictum habet uentr m, & coxarum oſſa

plurimum coniuncta, sterilis censenda est, sicut quæ salacissima, nigrioris colo- A
ris, & pilosi corporis extiterit; vel membrum aliquod princeps admodum calidum obtinuerit. Quibus exactè in fœmina pensatis, quia frequenter accidit, non semper sufficere ad integram sterilitatis cognitionem, vsque ad experimẽtum & probationem deueniendum esse, consulunt autores omnes.

Primus cĩum Hip. .mulierẽ pannis vndequaq; circum septã thuris, styracis, sylphij, aut cyphei suffumigio subter suffire iussit, & in apho. ac si odor tunc videatur p corporis meatus internos ad nares, & os permeare, tunc mulierẽ non sterilem ex seipsa iudicabis. Et lib. de steril. netopũ vnguentum lana exceptum & pessi figura efformatum, ac in vterum p obstetricem immissum, id experimẽtum ẽt ostendere refert, si subdita; p os manè olfecerit, fœcundã fore, & concipere posse affirmat. Ac subdit: Caput alij derasum, & purgatũ integrum ad vterum exponat, & si p os postridie olfecerit, concipere poterit. Sic profectò cum oculi spermaticis, vt ferunt, à cerebro poris, affines, q adeò coitu alterãtur, afficiunturq;, vt geniturã emissuri, pleriq; conniuere, vel nictari euidenter cogant eò fit, vt illitis eorum angulis cum croco, fœcunditatem, & an seminales pori obstructi sint, experiri possimus. Id quod Plin. fieri posse testatur, dicens: Fœcun- B
ditatis in fœminis ṗrogatiuã accepimus, inunctis medicamine oculis saliua infici. Quod ẽt Ari. 2. de gen. ani. c. 5. docuisse constat: à quo censeo Gentilem mutuatum fuisse fen. 3. 3. Auic. trac. 1. c. 1. Inquit. n. Aristo. Mulierum fœcunditatis ꝓbatio suffitu fit, vt odores subeuntes vterum, efferantur ad locum spirandi, & afficiãt halitum, atq; ẽt illitu, aut colores oculis impositi, saliuã oris inficiãt: nã nisi hæc ita fiant, meatus corporis, p quos excrementum decidit, obstructos, & obcæcatos esse, significatur: sedes. n. oculorum maximè oĩum capitis locorum seminalis est, quod patet, quia sola ipsa p coitum venereum manifestè minuit, & languet, causa est, ꝙ natura genituræ similis cerebro est, & aquosa vtraq;. Verùm inter probationes potissima est, q̃ de galbano scribitur, quem si igni emollitũ, sericoq; inclusum muliebris vteri stomacho nocte indideris, & caput mulieris purè lotũ, linteolo, & reticulo inodoratis tñ obligaueris, manè si uertex mulieris galbanum redolet, mulierè probè purgatã, & esse fęcundã, ne dubites. Idem experieris, si parum balsami aqua admixtum bõbace exceptum, in vterum immiseris, fęmoriq; alligaueris, quod si tunc vterus traxerit, fœcunditatis C
est probatissimum signum. Præterea fœminã probat pessus ex aristolochia cum melle impositus in ceruice vteri, ac si saliua dulcescat, fęcunda proculdubio cẽsetur. Cuius sanè sortis alias non paucas reperies probationes apud Hip. li. 1. de mor, mul. quas breuitatis studio ṗtermitto, consulens harum oĩum sterilitatũ, ei minime esse curatrices manus adhibendas, q̃ ex natiua sorte, & abstricta viarum structura proficiscitur: neq; rursus ei, quæ ex habitu impensè calido, ita vt semen conterat, aut ex nimis frigido, qui genituram extinguat, principiũ sortitur, ne nimium curationi frustra innitentes, mala, quæ superius retulimus inopinato eueniant. Ob id ea vitans pericula supersedeo obsteriliũ, quæ tales natura existunt, curatione, diuidens reliquarum medelam in quatuor potissima capita: quorum primum fœminæ sterilitatem tractabit, facta collatione ad virum: secundum quod maius facessit negotium, sterilitatem morbosam: tertium verò sterilitatem ad tempus, hoc est, de fœminis, quæ pepererunt, sed parte

A re ante tempus desierunt: quartam porrò, & vltimo de virorum sterilitate, ne fecunditati quicquam deesse videatur.

De fœminæ sterilitate per collationem ad virum. Cap. 2.

ENSEO quidem plerasque fœminas facta collatione ad viros, quibus coniunguntur, steriles esse potiùs, quàm absolutè, & morbosè. Quas cùm Medici nulla distinctione facta, curare aggrediuntur, in veram sterilitatem, aut grauius aliquod malum delabi antè cogunt, quàm quid vtile, ex inconsideratis auxilijs præstare possint. Ob id primò, hoc distinxisse oportebit: nam quemadmodum in omnibus, quæ è terra nascuntur, non quoduis ex quauis terra nasci, aut augeri potest, sed determinatum statutumque est, vnumquodque semen peculiarem terræ conditionem sibi exposcere, esseque terrarum plerasque, quæ quibusdam seminibus proficuæ, & necessariæ existunt, alijs verò inutiles, & omnino contrariæ: ita prorsus in hominis generatione contingere censendũ est.
B Nam licèt fœmina suapte natura fœcunda existat, prærequirit tñ semẽ sibi congeneum, & affine, citra quod genituram procreare nequit: id quod de viris etiã subaudiendum est pari pensu. Quid enim præstat fecundum præbere semen, si fœminæ vterus longissimis interuallis, à suscepti seminis natura distat. Quãobrem dictum est ab Hippocr. eisdem rationibus vteri fœcunditatem, quibus agricola sui agri fertilitatem, metiri. Nam vt seminis fœcunditatem frigiditas & agri spissitudo, vt emergere non possit coercet: sic per angusta frigore inspissanti vteri vasa, ad incrementum embrionis, non nisi sanguis, isque serosus perlabi potest, quibus nec secundæ aut cotylidones cum vmbilico formentur, adnasci possunt, ac perinde in vteris humidis genituræ, vt in palustri solo cerealia extinguuntur, & suffocantur, & vt in agro sicco, & calido defectu alimenti, semina marcescunt, sic arida vteri caliditate prolifici seminis humorem insumi, & aduri pars est. Necessaria igitur est commensurata materni uteri, & uirilis seminis temperatura: nec tamen inficiabimur (vt paulò inferiùs latiùs probabo) dispares in qualitatibus vtriusq; coniugis intemperaturas mutua actione
C corrigi, & fœcunditati non semper, & vtcunque obsistere. Conspicimus.n.nõ raro viduas in primò coniugio steriles, alteri verò marito nuptas, fecundissimas fieri. Cuius euentus causas, & probationem ad unguem exequi oportebit, ut cuiq; pro exuperantia vel defectu, in quo dissidium consistit, proficuum præsidium adhibere possimus.

Primum quidem omni arte exquirendum est, cuius nam sterilitas sit, viri ne, an mulieris. Quod licèt multi ex vulgato quodam experimento indagare conentur, non tamen ex toto, vitio caret probatio illa. Nam vir etiam si vxorem cum priore marito, fœcundam implere non possit, aut fœmina, si ex marito cum prægressa vxore fœcundo non concipiat, non ob id eos, existimare oportet steriles esse. Fieri enim potest, ut prius iuncti temperati fuerint, aut contrario prædicti temperamento, & ob id fœcundi: nunc uerò uidua fœmina aut uir iungantur intemperato dissimili gradu aut modo, ita, ut omnino gene- *Probatio an fœmina vel mas sterilis sit.*

rationi obsistant, & sic infęcundi supersint: quòd fœmina quæ fœcun da erat an tea, nequeat commutare noui mariti semen ob disparitatem, alioqui sua sponte prolificum. Quamobrem certius signum iudico, quod Auic. fen 21. tracta. 1. c. 9. adducit desumptum ex Rasiò 22. conti. nimirum, vt proijciantur vtriusque semina super aquam, ac quod supernatauerit, sterile iudicetur, licet semen mulieris colligere fit difficile, & suspectum. Sed aliud eiusdem autoris facilius videtur, scilicet non ita certum, nempe, cuius vrina super radices lactucæ sparsa, aut plãtam tenerrimam, ipsas exsiccauerit, eiusdem sterilitas censetur. Tertium quidem ex Gal. acceptum non minoris est momenti. Sumantur (inquit) fabæ & grana tritici, ac totidem hordei, & ponantur in vase, & totidem grana in altero, & super illa mingat alter coniugum, & si post septem dies nascantur, is, cuius erat illa vrina, fœcundus existimabitur: infœcundus verò, cuius grana non nascuntur. Quam etiam probationem monstrat malua, quę non arescit post mictũ viri aut fœminæ, quod si urina iniecta arescat, sterilitatem cuius erat, vrina, mõstrat. Idem iudicium elicies, si vir dies circiter nouem aut plures vrinã emittat super furfures vase aliquo coctos, & mulier pari ratione in aliud vas, & in cuius vase vermes citius nascuntur, eiusdem profectò sterilitas est. Sed maximè id cognosces ex totius corporis temperamento, nam steriles sunt mulieres viragines, & viri effœminati: item plerisq; menstrua desunt: alijs semen profluit exile, frigidum, ac fluxui paratissimum. Quippe infœcundum semen est tenue: fœcundum verò, quod grandinis speciem refert. Docet quidem Auic. fœcundum viri semen debere esse album, tenax, splendidum, ad quod accedunt muscæ, & comedunt ex eo, & odor eius est, vt odor florum palmæ, & iasmini, scilicet valde suauis. Est etiam infęcundum puerorum, & valde senuum: item virorum à primo exortu impuberum. Sic enim fœminæ steriles sunt, quæ pubem, & pudendi sinum habent glabrum, vel nimis hirsutum. Quod etiam comperies ex veneris appetentia cita, tarda, remissa, intensa: item ex seminis emissione lenta, vel celerrima: à seminis quoq; consistentia, quantitate, qualitate, & à plerisque alijs, quæ in causarum expositione, latiùs docebo. Interim tamen scito, viros fęminis satisfacere non posse, nec fęcundos esse, qui natura timidi, actus exercent muliebres, voceque fęminas referunt: pudenda pilis nudata habent, aut barba exiles, & paucissimos nanciscatur pilos: nam cum huiusmodi gelidam testium sortiantur temperaturam, minimè poterunt generationi inseruire. A B C

Is item sterilis censendus est, qui plurimis fęminis deditus ex nullo concubitu fœtum produxit. Mulierem etiam sterilem dicendã censeo, cuius crassa vox est, piliq; multi, & duri, & rigidi pubem obsepunt, mistacem mentumq; barba circundat, quæ etiam plurium uirorum amplexus experta, nunquã vtero gessit. Refert quoque Hipp. hæc uerba lib. 2. prædict. Ex mulieribus, quæ magis ac minus in utero concipere solét, ita considerationem facere conuenit. Primum quidem specierum: paruæ enim ad conceptionem præstantiores sunt maioribus, tenues crassis, albæ rubicundis, nigræ liuidis. Quæ item venas conspicuas habent, meliores sunt, quàm quibus non apparent: carnem autem vberiorem habere anículæ malum est, mammas autem tumidas, ac magnas, bonum, atq; hæc quidem ad uisum exposita sunt.

Verùm interrogare oportet etiã de menstruis purgationibus, an oĩbus mensibus

A sibus compareant,& an copia satis magna,& æquales in singulis tẽporibus,& in eisdem mensium diebus:sic.n.has fieri optimum est.Locum verò, in quo cõceptio fit sanũ oportet & siccum ac mollem esse.Sit item nec retractus, nec pronus,neq; os ipsius sit auersum, neque conclusum,neque euersum. Fieri.n. non potest,vt conceptio fiat, quodcunque tandem talium impedimentorum affuerit.Quorum omnium rationem habere oportet,vt prudens Medicus cuiq; iuxta indigentiam,id præsidium adhibeat,quod profuturum intelligit.

Ex oĩum autorum decreto constat, potissimam sterilitatis per collatiõẽ cãm esse, vtriusque coniugis dissidium in naturali & proprio temperamento. Nam cùm diuersa, quæ vnum constituunt, certam quandam proportionem sibi ad seruare teneantur,ut ex eis tertium aliquid fieri possit,vbi hæc ꝓportio nõ repe ritur,neq; vtriusq; seminis vnio fit, perdifficile quidem est,ex eis vnum constitui. Ferunt quidem multi temperatum virum in temperata muliere optimè & fœcundissimè generare. Alij rursus existimantes similia inter se nõ posse agere, censent,neq; eos,qui eiusdẽ sunt temperiei,neq; qui temperata fruuntur cõmo B deratione,posse vsquam generare:ex quo proferunt fœcundiores esse, qui con traria cõstant tẽperie.Fulciunt quidẽ oẽs suam sñiam uerbis quibusdam Gal.li. 5.Apho.63. quæ in hunc modum se habent. Tam mulieres q̃ uiri, si temperie quatuor qualitatum potiantur, generant: quamuis temperie illa priuatis commisceantur:intemperati verò nunquam generant, nisi contraria intemperie ꝓditis,iungantur, utpote calidi frigidis,humidi siccis, & sic de singulis. Quam equidem sñiam sic expositam constat difficilem esse, & sibi aliquo mõ contrariam.Nam si uerũ esset,intemperatos solis intemperie eorum naturis contrarijs copulatos gignere,qui poterunt temperatis iuncti generare,ut prima pars sententiæ Gal.profert. Neq; sat erit dicere,temperatas naturas intẽperatis quibusuis contrarias existere: qm̃ idem autor paulò inferiùs satis manifestum facit:sed de ea loquitur contrarietate,quæ inter vtraque extrema,non inter alterũ extremorum & medium posita est. Quamobrem placet magis intemperatio Mercurialis li.variarum lectionum.nimirum,ꝙ temperati,si temperatis misceantur,semper gignunt,intemperati verò,tunc solùm,quãdo contrarijs suæ temperiei copulantur. Quod etiam Lucretius his carminibus probat. C

Vsque adeò id magni refert, vt semina possint
Seminibus commisceri generaliter;apta,
Craßaque conueniant liquidis,& liquida, craßis.

Ex quibus ego hãc infero rõnẽ,nempe, tẽperatã vtriusq; coniugis naturam, fœcundissimam esse,fœcundã quoq; intemperatam utriusq;,dummodò non sit distemperantia in extremo,& vehemens;quippe tales infœcundi existunt omnino.Itẽ infœcundi rõne intẽperamenti fiũt, qui similẽ obtinent tẽperiẽ, si ambo calidi sint,siue frigidi,humidi ac sicci:nã eorũ semẽ nullã,cũ simile sit, ꝑstat actiuitatẽ:quã ad generationẽ ꝑrequiri probat Gal.lib.de natura humana.Qđ si quis dixerit,temperata corpora esse similia,& ob id debere esse infœcunda, ex pendat numeris non paucis distare temperatum fœminæ corpus à viri corpore temperato: nam iustitiale cuiusque sexus temperamentum, multis numeris ab alterius temperatione dissidet,& sic diuersa quodammodo sunt temperata vi-

Causa sterilitatis utriusq; coniugis.

ri & mulieris corpora, quantũ ſat eſt ad fœcunditaté. Quapropter téperatum in téperata ob hac diuerſitaté generare optimè poterit, quod ſimiles, neq; ſummè cótrarias habentibus intemperantias, accidere minimè poterit. Hãc ſanè ſniam Gal. loco citato his verbis ex Hip. probat. Primum itaq; neceſſarium eſt generationem huius non ꝓceſſiſſe ab vno: quo ná.n.pacto, quod vnum eſt, generare aliud pót, niſi cum aliquo cõmiſceatur: deinde neq; miſcentur, neq; generant, niſi ſint eiuſdé generis, eandéq; habeant facultaté, neq; ſimilis nobis efficient: rurſus niſi calidũ frigido, & ſiccum humido, modo & æquabilitate reſpõdeat, ſed alterum alteri longè pſtabit, & ualentius infirmiori, nihil generabit. In qua ſanè Hip. ſnia Gal. inquit citra vllá aducntitiá opem non differret fœtum, ne in paucos quidem dies, quin è veſtigio expullularet: non.n. ex ſeipſis tantũ obtinent fœmina, vt producant, ſed externum deſiderant auxiliũ. Quas ſanè actiones, neq; à ſimilibus, neq; à ſumme contrarijs fieri poſſe certũ eſt. Ob id céſeo Hip. dixiſſe 5. apho. 62. Quæcunq; frigidos, & ſpiſſos vteros habẽt, nõ cõcipiũt, & quæcunq; phumidos habent vteros non concipiunt: ná extinguitur genitura. Et quæcunq; ſicciores, feruidioresq;, ná alimenti difficultate tabeſcit genitura (quaſi excedentes intemperantias damnans) & quæcunq; ex vtriſq; mediocrem habent temperatioré, hæ fœcundæ ſunt. Subdit huius rei rõnem Gal. li. 1. de nat. hum. ac transferens eandem doctriná, q̃ de temperamento totius corporis retulerat, ad temperationem vteri partium genitalium, & vtriuſq; ſeminis, inquit: Ná de vteri temperamentis, quæ dixi, hæc quidem de genituræ temperamento intelligi debent, vt quæ nunc iuſto eſt humidior, aut algidior, nunc ſiccior, vel feruidior. Eſt aũt vtero ſicciori familiaris humidior genitura. humidiori ſiccior, æquè vt calidiori frigidior, frigidiori calidior. Itaq; minimè põt ex duobus coeuntibus aliquid gigni, ni mutua inter ipſa familiaritas, ac mediocritas, ex attemperatione vnius cum altero ex coeuntibus prodeat. A B

Sed ne huius pſtantiſſimæ cauſæ (q̃ coniugium frequentiſſimè ſterile efficere habet) varietate, rerum integrè cognitionem obſcuremus, pter cõe totius fœminæ, & vteri remperamentum, à quo id ꝓficiſci diximus, pudédarum quoq; partium varietaté, ac mutuá inremperiem docere oportet, vt conſtet cuius coniugum vitio ſterilitas ptodeat. Qua in re expendere prius oportet teſtium viri, & fœminæ naturá, deinceps pudédi virilis vitium, collatione facta ad vteri ſinũ, & vltimò ſeminis vtriuſq; differentias; ná de morboſis diſtéperantijs, & affectionib. ſeq. c. diſputabo. Penis igitur virilis, vel longitudo, conuenienti maior, q̃ vterum plurimum feriat, ſterilem efficit concubitum: item eiuſdé breuitas, q̃ nondum os vteri attingere poſſit, inané efficit ſeminis emiſſioné: non.n. recipitur in vtero, ſed à pudendis ocyſſimè prolabitur. Eadem ratione virile mébrum latius, aut craſſius, q̃ par ſit, vel ſuſtinere fœmina nequit, vel adeo os vteri aperit, ꝙ hiare ipſum faciat, donec ſemen procidat, vteri oſculo nequeunte ſe cõprimere præ dolore, & extenſione nimia. Item viri ſemiſpadones generare nequeunt, vel qui nimis obeſi ſunt, quia in vterum eiaculare ſemé nõ poſſunt, ꝙ ventroſi nimium exiſtant. Præterea viri teſtes conferre ad vteri, & teſtiũ fœminæ téperié: ná ſi calidiores exiſtant, ſemẽ exuſtũ, & infęcundũ emittunt: itẽ frigidi ſterile ꝓgignunt, frigidũ, ac maximè labile. Quæ ꝓculdubio oĩa ad fœminá transferenda ſunt, qppe ſteriles exiſtunt, qbus os vteri hiat, aut clauditur C

plus

A plus q̄ par est, illud q̄dẽ semen reijcit: hoc verò non admittit. Itẽ si meatus seminarij naturaliter in obliquũ tendunt: vel pudendi os nimis strictũ sit, vel plurimũ parens, & grãde. Vterus pari rõne supra modũ calidus semen exurit, sicut frigidus ipsum extinguit: qđ pari lege de testibus subaudiendũ est. Quibus causis alia nõ minoris momẽti accedit, cũ videlicet, vteri os in coitu dolitat, & sanguis ꝓsilit: cuius affectionis Hip. meminisse cõstat lib. de steril. ꝑ hæc uerba: Si verò à coitu imũ ventrẽ dolet, & sanguis recens ipsi appareat, lini semẽ tritũ, & muscũ mollẽ, & adipẽ anserinũ mixta molli lana excepta imponito. Est. n. vteri officiũ nõ solũ sanguinẽ purgare, & copiosum habere, sed semen suscipere, attrahere, vndiq; cõplecti, & ex eo aliquid parentibus simile efformare, & formatũ retinere, & opportuno tpe pellere, in q̄bus si defecerit sterilis cẽsendus est.

Sed in semine cõiectare quidẽ oportet qualitatẽ, quantitatẽ, & substãtiã, ac excernendi tẽpus. Semen igitur tale esse oportet: quale depingit Arist. li. 3. & 7. de parti anim. & 7. de gen. ani. dicens: Semen generationi aptũ sit albũ, splendidũ, globosum, florũ sambuci modo odorũ, qđ in aquã iniectũ, fundum petat. A viro tñ infœcundum excernitur semen, cum feruidum fuerit, & veluti torre B factum, vel frigidum tenue, & aquosum, quale decrepitorum est, & eorum, q aquæ nimis sunt potatores, vel quasi puerorũ, aut ebriorum, & helluonũ, ac pituitosorũ, aut acrius, & siccius, qđ infœcundum existit: nisi moderatissima, aut apposita seminis fœminei natura fœcundũ ex attemperamento reddiderit. Sit ꝓtereà moderatum, nã parcius generationi nõ sufficit, copiosius ægrè cõcipit, & malè à mulieris semine nutritur, aut refouetur. Quos ẽt conditiones in fœmineo semine spectare opus est. Sic ẽt in fœminis viæ seminales angustæ, q̄ impediunt, quominus debito, & æquali tpe ipsum in vterum decidat, non parua sterilitas causa est: sicut semen in vtero diu retentum, priusq̄ ab ipso, vndiq; concipiatur: resoluuntur. n. spiritus, & calor inutile fit. Sterilem quoq; hac lege efficit concubitum excretio seminis cuiusq; coniugum ante tẽpus, & paritatem facta: nã quod receptum primo est, vel ante ꝓlabitur, vel quod vltimò emittitur, non ita auidè amplexatur vterus, vt constet quantũ errent, qui censeant semine à viro in balneũ ꝓiecto, fœminã, suscepto illo in balnei ingressu, concepisse. Præterea sterilescit concubitus, si coitus coitui accedat, & maximè si cõcubitus co- C actus fuerit, qđ potissimè contingit in ijs, qui inuiti & sine amore iungunt: voluntarius verò, & iocundus fœcundissimus existit, nisi nimium sit ardens.

Coniugum præter hæc omnia ætas incommoda, immaturaq; sterile efficere euidenti obseruatione comperimus: nam ætas maris annis duodecim (qđ multi tenent, ego tamen non probo) fœminæ quatuordecim minor: & illius annis sexaginta huius verò quinquaginta maior, raro fœcunda existit, aut malè fœcũda, vt ex Arist. 4. de par. anim. euidenter constat, licèt aliq̄n contrarium accidisse scriptum sit. Et Hip. fateatur, lib. 2. popu. par. 2. tex. 18. de coriari vxore, q̄ cum iam esset menstruis orbata, & multos annos habuisset, filium conceperat, non sine magna multorum admiratione.

Aetas. n. conceptui aptior, multis decem & octo annorũ pɔobatur: ego q̄dẽ decimum quartum, q̄ legitimum esse terminum legitimæ cõceptionis censeo: licèt, vt dictum est, fœmina antè possit concipere: Debiles tñ fœtus, & cum periculo aborsus. Cæterùm plures ex ijs, q̄ antè hoc tempus nubunt, aut sterilescũt prorsus,

prorsus, si vterus sit valde imbecillis, diruptis vasis, & vtero nimiũ excalfacto: A
idq; maximè si virile mẽbrũ magnum sit, & puella parua vel semen viri vitiosum. Quod ẽt sentire videtur Plato loquens de nuptiarum tempore lib. 6. de legibus, dum in masculis à trigesimo ad trigesimum quintũ, in puellis à decimo sexto ad vigesimum coniugium præcipit. Quo profectò fit, vt quæ aliter faciũt, à primo partu steriles euadant, ac malè in genitalibus afficiantur, & plerunque sic geniti parum mente valeant. Vnde non mirum est, si monstrosi aliquando Principes, & magnatũ primogeniti, aut nõ plurimùm vitales, & firmi nascant: nã ob imperium, & maioratũ, vel pueri puellis adiunguntur, aut senibus puellæ. Sed in hac re paulò diligentius sententiã proferre oportebit, qđ multis vsibus proficuũ fore arbitror, tum iuris peritis, tum ẽt parentibus qui filias studẽt viro committere. Primò itaq; ætatem viro maturam, aut in viro aptam ad fęminam, annorum numero nõ esse metiendã certissimum est, apud viros strenuos & in bona philosophia peritos: nam robur ad actiones potius ex temperamento comparatur, q̃ ex tpe, quod qui ignorarunt, in mille errores delapsi sunt: sic enim Plato, & alij virum, & fœminam non esse coniugio committendos ante B
trigesimum annum, & in fœmina ante decimum octauum. Quos equidem autores arbitror magis robori comparando studuisse, q̃ metijsse ætatẽ cõiugio aptã, alij verò ætatẽ fæcunditati aptiorem exquirentes, in viris scripserunt 18. annũ prerequiri, & in fęminis. 14. Sed sanctè, & piè sacri canones statuerunt ad matrimoniũ p̃quiri in viro pubertatem, hoc est 14. annum, & in fęmina 12. nã sedandæ concupiscentiæ muneri, ꝙ matrimonij alter est vsus, sat erat eã ętatem seligere, q̃ ad virum citra noxam salutis, aut fęcunditatis in fęmina sufficiens esset: nã eo tpe, iã vt inquit Arist. fratrare fœminæ incipiunt, & semen ob acutiem & maturitatem ad coitum excitare, & maiori ex parte 12. annorum fęminæ viros perferre innocuè poterunt, licèt aliquæ ob peculiarem compositionem id non valeant. In qua item re arbitror alias quoq; esse, & in undecimo, & circa ipsum, quæ optime visum perferre poterunt, maximè si temperamẽto sint calido colore nigricante, aut ex albo, & rubro mixto, corpore robusto, & conditione lasciua, & ad uentrem prona, in quibus nulli dubium est, complexionis conditionẽ ætatẽ supplere, si quidem ætas potius hac lege quam annorum numero circunscribenda est. Quæ omnia in fœminis, & uiris obseruare oportet. C

Obæsitas eodem modo alterius, & magis utriusq; inanes efficit concubitus, q̃a generatiuæ partes statutũ, & naturalẽ locũ attingere nequeũt, & sanguis in his qui natura crassi sunt, paucus, & in adipẽ consumptus, & sic semine & sanguine mẽstruo carẽt, & parũ subinde appetũt, & raró coeunt. Verũ licèt fęmina pinguis crassaq; existat, nõ ob id protinus sterilis cẽsẽda est, ẽt si Hip. 5. Aph. afferat crassas fęminas nõ cõcipere: nã eo loci Hip. intelligit de ijs, q̃ p̃ter naturã pinguescũt. In reliquis. n. q̃ natiua tẽperie crassescũt, solet natura, si nõ fuerit læsa, sic cuncta cõstruere, ut nõ lædanť necessariæ operationes. Cõsimilẽ huic sñię adduxit Hip. lib. de locis, aqua, & aere, dicens; Mulieres aũt pinguedo carnis, & humiditas steriles facit, p̃ quibus vteri earũ genitale semẽ arripere nequeũt. Cuius dicti rõnẽ q̃rens Vesalius lib. de fabr. corp. hum. c. 4. arbitrať, id esse intelligẽdũ de pinguedine, & obesitate p̃ter naturã, cuius sñiam probo: vidimus enim plerasq; pingues, fæcundas esse, quas nõ ex morbo, & præter naturã, sed à natiua sorte

A uia forte sic factas arbitramur: dummodo mẽstrua copiosè profundant alioqui
in fœcundas arbitror ꝙ multum sanguinis in pinguedinem conterant adeo ut
fetui alendo desit conueniens sanguinibus vbertas, at alibi fusius dictũ est. Ex
maci entis tñ pinguioribus factis, vix vllam concepisse reperies, nisi corpulen
tia moderata sit, vt intelligenda est Hip. sentẽtia. 5. Apho. Probat nostrã & illius
viri sententiã Hipp. lib. de superfœtatione dicens; Mulier, q̃ pter naturam crassa
est ac pinguis, & pituita repleta, non concipit hoc tpe: q̃ verò ex natura talis est
horũ gratia concipit, si non aliud quoddã ipsam impediat. Qua sententia euidẽ
ter nostra constare vr̃: neq; obstet me anteà dixisse, magis carere sanguine obe-
sa corpora, quæ talia sunt naturaliter, & ob id semine priuari, & sanguine men
struo: illud qdẽ dictũ est facta collatione ad corpora pter naturã obesa, sed vtra
que cõceptioni inepta, minùs tñ, q̃ natura sunt crassa, & magis, q̃ pter naturam,
non quidem qđ sanguis deficiat, sed ob incrementũ omenti, quo vterus com-
primitur, vt semẽ neq; suscipere neq; aptè cõplecti possint. In quibus verò cras-
situdo naturalis est mẽbra interna non hñt hanc deformitatẽ, & ob id non sunt
B cõceptioni hac rõne inepta: neq; qđ sanguis deficiat, quia tñ habent, q̃tum sibi
proficuum fore existimauit natura rectè operans. Ex quibus constat habitum
pter naturã tenuem, & crassum steriles esse. Vter verò magis, ab Hipp. monstrat
2. pdict. dicente, tenues crassis esse fœcundiores. Est quoq; huius disparitatis in-
ter coniuges causa animi affectio vehemens, quæ proculdubio uitalẽ firmitu-
dinem, & calorẽ imminuit, ac spiritus dissipat: quo fit, ut utriusq; coniugis im-
moderatus labor sterilitatem efficiat. Item eundẽ effectũ pstat aer calidior pesti
lẽs, uictus tenuior, balneũ ieiuniũ ieiunis immodicũ, gonorrhea, venus immo-
dica, vel vita admodũ sedentaria, & otiosa, ac epulis plena, & tandẽ omnia, quæ
uel sanguinem aut semen imminuãt, vel optimã eius, ac moderatã tẽperiẽ euer
tant. Sic aeris vel cœli status aut regionis, calor uel frigus inclemẽtes sterilitatẽ
quibusvis viris ac fęminis accersunt: ijs maximè, quibus ex toto cõtrarij existũt
uel adeò similes, vt in tẽperamẽtũ adaugeant. Atq; hæc de causis dixisse sit satis.

Primo q̃tum distet temperamento, uel conueniat alter coniugum ab altero,
diligenter nosse curabis. Sic calidũ uiri uel mulieris temperamentũ cognosces, *Signa*
quia calor in cute, & carnoso genere tactu facilè percipitur: & ob id huiusmo- *causarũ*
C di corpora prõptè calfiunt, & refrigerant tardè. Rubor itẽ in cute adest, adipis
inopia, pilorum copia, & capillorũ nigrities. Verùm si corpus calidius fuerit,
hirsutius erit, siccius, durius, gracilius ac nigrius, & ad actiones nõ leuẽ obtine
bit prõptitudinẽ: adherit huic ẽt uigilia, agilitas, iracundia, & reliqua, quæ me-
thodo nostra scripsimus calorem attestari. Frigidũ quidem corpus monstrant
frigiditas tactu percepta, refrigeratio prompta, calfactio tardissima, cutis albi-
cãs, liuida, plumbea, pillorũ nuditas, & glabrities, capillus ẽt aureus remissus.
Veruntamen si corpus frigidius fuerit, albũ erit, molle, obesum & debile: qđ si
pdictis adiũgat actionũ omniũ tarditas, certiùs erit signũ. Siccũ corpus tale es-
se constabit, si durũ sit, gracile, ægrè mobile, & facilè a siccantibus offensũ. Sic
profectò humidũ erit carnosius, mollius, cui ẽt erit læsio prõpta ab humectãti-
bus, subditũ fluxionibus, ac multũ spuens. Prætereà potissimã sterilitatis rõnẽ,
cũ anteà ad pudenda uiri, & fęminæ reducendã esse dixerim: ob id quidẽ q̃tũ
distent a media temperie utriusq; aut alterius partes perdiscere oportebit.

Viri

Viri itaque teſtes calidiores,oſtendunt in venerem ab adoleſcentia propèſio A
cum ſubito penis rigore,ac ſubita etiã ſeminis excretione : quod proculdubio ſemen fœmina in vtero ſentit calidius acrius,& mordax. Ipſi quoq; teſtes calidi ad tactum exiſtunt,& perſentiunt a calidis promptè offenſam,& modico frigore gaudent.Item partes genitales proximæ ad vmbilicum, & femora celerrimè pilis veſtiuntur.Quod ſi calidiores ſimul,& ſicciores ſint,præter dicta ſigna quoque craſſius excernunt:ſi verò calidiores , & humidiores , venerem minùs prædictis appetunt,& vſu eius minùs læduntur. Si verò multo calidiores ſint, & humidiores,ſemen habent largius,ſed partes genitales minùs hirſuta : hanc quidem teſtium temperaturam inſignis ſalacitas , & totius corporis ſiccitas ſequitur. His proculdubio omnino contraria ſigna exiſtunt, dum teſtes frigidi ſunt:quod ſi cum frigiditate humiditas quoque præſit,penis tarde aut rarò erigitur,venerem tardiùs exercere incipiunt, ac parum ea delectantur , ſemen itẽ tenue eſt,aquoſum,& tardè in coitu excretum,ac frigidum a fœmina ſentitur , & infœcundum exiſtit,aut fœminas maximè generat.Partes etiam pudendæ,& his vicinæ aut glabræ ſunt,vel pilos,eoſq; tenues,tardè emittunt. Id quoq; atte B
ſtantur arteriarum pulſus tardi , & vrina colore remiſſa:cuius ſanè tei plura leges cap.de virorum ſterilitate.

Fœminæ quidem vterũ viro,ac eius teſtibus eſſe ſimilẽ aut diuerſum,vel aptum ad ſeminis virilis moderationem,cognoſcere quoq; oportet.Sic vterũ calidiorem præter totius corporis adducta ſigna,pudendarum partium calor maximè oſtendit.Itẽ fęminæ audacia,iracũdia,ſitis inexpleta, ad omnia prõptitudo, pulſus celeritas,& vrina flaua,menſes pauciſſimi,craſſi,calidi, flaui, & ex aduſtione nigricantes,cum dolore, & morſu frequenter exulcerante prodeuntes, quibus ẽt adeſt ſalacitas inexpleta,celeris excretio ſeminis,qđ ẽt calidius & titilans ipſa percipit in exortu:pili in pectine,& cruribus citò nati,multi , craſſi, flaui,nigri.Vterum inſuper eſſe frigidiorem oſtendit corpus reliquum,præſertim imæ,& pudendæ partes,anguſtia imi ventris, & ſtupor , menſes ob craſſitiem a frigore concretam ſuppreſſi,rari,tardi,crudi,albi,aut albicantes::interdũ fluxiles,& aquoſi a liquidiore pituita,veneris odium,ſeminis pauci aut frigidi excretio tarda,& voluptatis expers:os vteri contractũ,& ſpiſſum : pili in pube, C
& cruribus tardi,rari,exiles,pallidi,aut albicãtes . Qđ ſi his humiditas accedat, corpus reliquum erit molle,& tactu frigidum:fluxus muliebris, aut ſaltẽ ppetua vteri humiditas,& in coitu maior,ita aut fiat moleſta,& ingrata: vteri ẽt facultas retentrix ob humiditatem imbecilla,ita vt ſi concipiant , facilè obortiãt.

Verùm ſi ſiccitas frigiditati adiungatur,menſes aderũt pauci,tardi,& craſſi, ſemen paucum,coitus appetentia,quam proximæ maiori:collum uteri , & etiã os in coitu ſiccum , & ob ſiccitatem a frigiditate auctam rhagadijs obnoxium . At contrario prorſus modo omnia accidũt ſiccitate præualente,paucus etenim erit menſium fluxus,os ſiccum,labra ſciſſa , coitum appetunt , velut terra ſicca rorem,facilè iraſcitur fœmina ſic affecta, corpore tenuis eſt , & in actu venereo ferè nihil ſeminis excernit.Et his proculdubio ſignis deprehendes , qualis interſit differentia inter virum,& fœminam, vt diſcas quemuis ad alterius naturã conferre. Reliqua uerò,quæ in vtroque diſparitatem efficere habent , ut ætas , tempus & regio ac reliqua facilè citra alia ſigna tu ipſe cognoſces.

Cùm

A Cũ coniugum alter alteri non conuenit, temperamenti ne totius, aut genitalium vitio sit, primò expendendum est. Ac si totius corporis intemperieri rõne dissidium sit, animo diligenter euolues, vtra temperaturarũ suapte natura à fecunditatis rõne distantior existat, q̃ protinus ad aliam comparabis, reduces, & moderabis alterius temperie ad seruata, siquidem inculpatior existit. Sic profectò cùm fœmina vel vir, calidior biliosiorve altero extiterit, ita vt fœcunditati officiat, tantùm huiusmodi corpus temperandum est, q̃tum ad mediocritatem vel paulò suprà reducendum sat sit. Id profectò facies tribus potissimùm præsidijs: victu nimirum frigido, & potu aquæ vel dilutissimi vini, quibus sensim & paulatim, ac citra corporis alterationem ipsum immutari comperiemus: qđ pari lege subaudiendum est de alijs rebus non naturalibus. Secundò ijs medicamentis, quæ humorũ calidorũ excessum frenent, & attemperent. Huius census est sanguinis detractio bis ter ve in anno facta: ac ter aut quater expurgata flauabile infuso aliquo rhabarbari ex aqua lactis caprini vel aqua cichorij, manna vel casia fistulari exhibita, vel syrupo ex ĩfusionibus violarũ superbibito de

B cocto hordei: quibus superabundans succus euacuetur, tepescantq; quodammodo calida viscera. Vltimò tñ, corpus siue viri siue fœminæ temperabis, intus quidã, decocto hordei cum saccharo, ptisana, fare, sero lactis, aqua cichorij, borraginis, & acetosæ cũ saccharo, vel lacte caprino, aut asinino, atq; alijs cibarijs, omnino frigidis, dũmodo refrigeratio morbosum quid non pariat. Exteriùs verò idẽ facies inunctis renibus, & dorso unguento rosaceo, vel refrigeranti Gal, cum modico resumptiuo, vel vnguento de cucurbita, aut de lenticula palustri cũ butyro recenti vaccino. Præterea frequentibus aquæ dulcis balneis: q̃ tanq̃ peculiare, & proficuũ auxiliũ summopere ꝓbo. Tandẽ corpus omni arte refrigerabis, lentè tñ paulatim, & cautè, ne vltra id, q̃ par sit conueniat, refrigeres.

Pari quoq; rõne si alter coniugum iusto frigidior extiterit ita, vt vnius calor frigiditatem seminis alterius remittere, & cõtemperare nõ possit: p̃dictis tribus auxilijs immoderantiã corrigere oportebit, donec ad eam temperiẽ corpus deuenisse constet, quæ fœcunditati sufficiat. Sic primum victu calido, & sicco corpus sic affectum reficito, additis aromatis, & calidis speciebus, q̃tum sat sit, vt frigiditatis excessus retũdatur. Vinum sic affectis largiri poteris, & maximè ex ijs *Curãdi ratio.*

C vinorum generibus, quæ aut cocta, aut calidis rebus condita, corpus calfacere nata sint: cuius census est hippocras appellatum, vinum quidem aromatis conditum. Quod si uinum renuerint, uel id corpus non tulerit, aquã garyophyllis, cinnamomo, aniso, fẹniculo, & corticibus citri incoctã p̃beto. Cui vsui maximi momenti esse probaui eã, q̃ radice chinæ, smilace aspera, aut ligno guaiaco ĩncoquitur, p̃sertim si humiditatis p̃sit suspicio. Hmõi ẽt corpora plurimum exsiccari cõuenit, ne præter frigidam temperiem frigida quoq; excreméta superabũdent. Cui usui perfricabis totum corpus summo manè linteis mollibus, donec cutis rubescat. Itẽ p̃parata pituita, ipsam pharmaco purgabis ter quaterve in anno: quo facto, dianiso, diacimino; aromatico rosaceo, uel diarrhodone cũ uino albo uteris. Quem usum præstat inter reliqua pharmaca, theriaca cum uino sũpta summo manè, aut aqua theriacalis arte chimica extracta: Sed qđ maioris esse momenti in hac re scimus, est vsus balneorũ sulphureorũ: dũmodo plurimum sudoris non alliciant, sed ea tñ mora in eisdẽ facta, q̃ satis sit corpori calfaciendo,

do. Verùm si cum frigiditate simul humiditatem quoq; abundare comperiamus, copiosius eisdem balneis sudare oportebit, aut si mauis, ex decocto ligni guaiaci, vel smilacis asperæ: à quibus iterum oportet vti eis, quæ posse intus corpus calfacere, superius diximus; donec sensim, & paulatim, ac citra maximam alterationem corpus ad meliorem statum commutemus. A

Partes verò genitales eadem lege, & reducendi ratione contẽperabis: in viro quidem, vt c. de virorũ sterilitate copiosè reperies: at in fœmina; si caliditate polleant prædictæ partes, balneis aquę dulcis vteris, inunctionibus frigidis, & purgationibus bis in anno factis, maximè biliosorum humorum, & proba victus ratione, ac refrigerante exhibita. Præter quæ omnia, ea administrabis, quæ c. de vteri distemperie proficua esse diximus, & sequenti c. dicturi sumus: hac vna sola præmissa differentia in reductione vteri intemperati ad meliorem statum, ꝙ dum natiuam ipsius temperiem ad mansuetiorem mutare nitimur, sensim paulatimq; & longo temporis tractu quamuis temperaturam moderari oportebit: at verò cùm intemperatus fuerit vterus, audacius ipsum corrigere, mutare aut temperare oportebit. Cuius operis superiùs auxilia adduximus, & ob id hac in parte subticeo, solùm recensens id præsidium, quod Hipp. lib. de steril. scripsit proficuũ esse ijs, quibus semen ꝓtinus decidit ob vteri laxitatẽ, & humiditatẽ: inquit. n. Si vteri geniturã non contineant, plũbeũ lapidem, q. ferrũ ad se rapit, leuiter terito, & ĩ linteo alligato, quo in muliebri lacte tincto subductitio vtat᷑. B

Quod si exactè totius corporis vel genitalium partium temperiem ad necessariã reduxeris, facilè est seminis alterius vel vtriusq; vitium corrigere: nã semẽ abundare vel deficere rarò accidit, nisi totius corporis vel testiũ vitio. Quamobrem non oportet eadẽ hic repetere, præter quam ꝙ sequenti ca. seminis vitia specialius corrigere studebo. Sed recensebo hac in parte præsidium ad semẽ augendum, & fœcundum efficiendum, si non sunt mendaces priscorũ libri: nam scriptum reperio in omnibus fœminarũ vitijs, & in hoc maximè prodesse hortensem saluiam, si mulier plantæ huius heminã cum modico sale quarto à secubitu die potauerit, deinde viro post horæ quadrantẽ sese commiscuerit. Hinc aũt ferunt in Copto Aegypti post sæuas pestilentias ab ijs, quæ superfuerunt ad eius succum bibendum coactas fuisse, plurimosq; inde fœtus produxisse. C

Si tamen immatura ætas sterilitatẽ adduxerit, curatrices manus minime adhibebis, negotium omne ætatis mutationi cõmittens. Interim tamen abstinentiam à venere imperabis, ne is, qui natu minor fuerit, coitu nimio impotens ita fiat, vt fœcũdum semen deinceps efficere minime possit. Fęminas verò seniores nullo auxilio fœcundas efficies, præsertim si menstrua præ senio defecerint: viri quidem senes generare possunt, cæterum non ita facile, quorum curationem c. de virorum sterilitate docebo. Intereà verò expendat Medicus calidis, & aromatis, ac vino præcipuè cocto, aut aromate aliquo condito eorum semen calfaciendum, coquendumq; esse: quod item facies, si coitum præceperis ex longis interuallis, idq; maxime fœmina eum auidissime amplexante, ac desiderante.

Quòd si ex inordinato coitu sterilitatem proficisci cognoueris, ab huiusmodi immoderantia coniuges abstinere imperabis.

Obesos aũt cõiuges omni arte macrefacies, victu nimirũ tenui, exsiccãte, aut rebus siccus cõdito freqũeti exercitio, ac labore, potu partiori ex aqua smilacis asperæ,

A asperę, anisi, cinnamomi vel alterius rei calidæ, & siccæ: frictionibus item fortioribus summo manè, & per vniuersum corpus factis. Sudore proculdubio corpus conterit^r absumiturq; pinguedo, potissimùm ex decocto ligni guaiaci, vel radicis chinæ, aut smilacis asperæ: item confert frequentissimus vsus syrupi ex decocto radicis chinæ cum multo aniso. Sed efficacius est auxilium balneum ex aqua sulphurea, quo certum est corporis pinguedinem conteri, & euanescere. Vtantur ét aniso leuiter torrefacto ante prandiũ, & cęnã, vel tabellis ex aniso, cimino, & cinnamomo, amygdalis tostis, aromatico rosato cum vino, & alijs, quibus insit efficacia exsiccandi, & humiditates ebibẽdi. In hac tamen curatione hanc methodũ scripsit Hip. li. de natu. mul. Hanc attenuare oportet, & pharmacum infra purgans bibendũ dare, & ad vteros apponere q̃ purgent ipsos, & flatus inducat. Quam sanè curationem, licèt primò accessu videatur difficilis, sũmo esse habendam pretio existimo: nam extenuare corpus anteà non poteris, q̃dum crebriùs corpus, & vterum purges: qua purgatione, omnem humoris discussionem, & exsiccationem intelligendam esse arbitror. Neque contẽnendũ est verbum illud (& flatus inducat) nam proficua esse utero remedia ea credendum

B est, quæ quodammodò uterum dilatent, distendat, & compressos prę pinguedine, & omento meatus patentiores reddant: quod proculdubio existimo fieri p ea, q̃ flatus inducunt, quippe qui partẽ, ubi præsunt, distendere sunt nati.

Quod si ex alijs causis, quas anteà diximus, aliquam præesse cognoueris velut est Aeris aut regionis inclementia, abstinentia, & inedia, potus aquæ, animi affectio, & aliud his simile: malo ocyssimè subuenies facta in contrarium mutatione: ita vt omnino corpus ad contrarium statum ei, qui sterilitatem inducebat, mutationem sensim, & paulatim factam subeat.

De sterilitate morbosa. Cap. 3.

INTER fœminas, plurimas proculdubio reperies steriles quidem, non tamen ex propria conditione: & natiua sorte, neq; p collationẽ ad virum, cui coniunguntur: sed ex morbosa aliqua cã, q̃ ita fœminam ipsam, & generationi dicatas partes disponit, & afficit, vt etiã

C si cuiuis viro quantumcunque fęcundissimo adhæreat, concipere minimè possit; donec affectum abstuleris. Quod profectò Arist. lib. 2. de gener. anim. ca. 5. scripsisse his uerbis constat. Nam, & à primo ortu naturæ locis ad coitum cõmodis oblæsis steriles, & mulieres, & viri redduntur. Qua sñia de natiua sterilitate videtur loquutus fuisse. Verum subdit eodẽ loco. Alijs in processu ætatis idem accidit affectus, aut pp corporis nutritionem, aut ex morbo viris humidum frigidumq; emittitur semen: mulieribus purgationes vitiantur. Quæ uitia, & eorum cãs expendisse oportebit, vt cuiq; peculiare auxilium adhibere possimus.

Causas igitur omnes quatuor numero, ac genere esse diligenti obseruatione & multorũ autorũ lectione cõperimus. Prima quidem se complectitur oẽs cãs externas, quæ prauè afficientes instrumenta conceptioni seruientia, omnino fęcunditatem auferunt. Scda corporis uniuersi, & uteri uitia continet, q̃ uaria admodũ sunt, & huic malo efficiẽdo efficacissima. Tertia seminis fęminei defectũ cõplectit^r, quo frequẽtissimè fęcũditas ĩpedit^r. Quarta verò, et ultima ad sãguinis. *Causæ.*

men-

mẽstrui deprauatam fluendi naturam,& rationem refertur. Quæ ſanè uitia niſi primò ratione,& methodo corregeris, non ſolum nihil incuratione proderis, verum obeſſe ſæpiſſimè comperies: ob id cuiuſq; cauſarũ generis ſeorſum meminiſſe oportebit,& cuiq; propria ſigna,& curandi viam, ac materiam ſcribere,initio ſumpto ab externis cauſis. A

Cauſa externa. Inter cauſas,quæ fœminæ alicui occurrere poſſunt, inferreque concipiendi impotentiam,eæ potiſſimæ ſunt, quæ vel ad qualitates reducuntur manifeſtas, vel ad occultas.Qualitates quidem manifeſtas,ad tempus,ad regionem, vel ad medicamentum optimè reduces.Quippe frigidiſſimum tempus,frigidiſſimam regionem aut callidiſſimam nulli eſt dubium excadentem poſſe in vtero diſtẽperiem efficere,quę deinceps ſterilitatem inferre nata ſit.Sic profectò medicamenta non pauca ob excedentem qualitatem, vtero impoſita ſterilitatem indu cunt,velut ruta, vinum dulce, & pleraque medicamenta calida citra indigentiam adhibita: pari etiam penſu ob frigiditatem camphora vel nenufaris flos idem malum præſtant.Item quæ plurimum vteri os emolliunt,vt altheæ radix, aut quæ plurimum indurant,vt omne terræ genus, vel quæ nimis os vteri aperiũt,vt abrotanum,aut inſpiſſant,& refrigerant,vt ſempuiuũ, & cicuta uel adu runt,ut calx,vel putrefaciunt,vt auri pigmentum,vel attrahunt, vt pulegium, aut mordent,& irritant,vt acetum,ſinapis, & urtica:hæc enim ſterilitatem quo que inferunt.Quorum omnium notitiam ex relatione facilè conſequeris. Sic curationem his omnibus præſcribes,vel mutata regione in ſtatum cęli omnino fęminæ contrarium, vel plurimum ſimilem, qui eius temperamentum verſus aliquod extremorum adaugeat:vel adhibitis medicamentis ijs, quæ ſterilitatẽ poſſe inducere diximus omnino contrarijs. Quæ ſanè ob id ſilentio prætereo, quia facillima ſunt,& plerunque ſua ſponte curantur. B

Cauſa occulta. Sunt equidem haud pauca (præter diuinam uoluntatem) quæ occulta quadam, & peculiari proprietate citra euidentem qualitatem, ſterilitatem inducunt:vel ut eſt ſterilis aliquis aſtrorum aſpectus, qui fœminam in exortu aſpexit,in fœcundamq; ob occultum aliquem influxum efficit. Maleficia item, & incantationes,quibus ſacrilegi quidam hiſtriones, homines fœminasve (ut ferunt)magicis incantationibus ligant.Prætereà ueneni aſſumptio,quo membrũ aliquod princeps perdi contingat.Item turpis aliquis aſpectus, uel odium inter virum,& fœminam,aut deſiderium nimis ardens. Prætereà reperies nõ pauca medicamenta,quæ ſuaptè natura aut ſuperſtitione aliqua adiuncta,ſterilitatem quoque afferunt:quorum profectò hac in parte melioris gratia meminiſſe non placet,ne quis imprudenter audacterve; & citra Dei optimi maximiq; timorem,eis unquam utatur. C

Prædictarum cauſarũ ſigna,& curatio. Noſces ex peculiari cęli influxit ſterilitatem proficiſci ex priuatione aliarũ cãrum,q̃ euidenter ipſam inducunt,maximè ſi natalitia eiuſdem fęminæ expẽderis,ac repereris,natam fuiſſe ſub ſigno aliquo ſicco frigido,& ſterili.Cui ꝓfectò medeberis,ſi concubitum iuſſeris prædominante aſtro fęcũdo, & p̃dicto contrario nã id tp̃s, in quo Luna uiget in ſigno fęminino, ac prolifico fęminis ſic affectis,fęcundum exiſtit.Præter q̃ quòd alimentis, & contrario uitæ inſtituto natiuam illam ſiccitatem,& ſterilitatem compeſcere quoq; tentãdum eſt.Dignoſces prætereà regionẽ,& cęli ſtatum,peculiarem fęcunditatẽ influere, eò ꝙ

ſteri-

A sterilitas eo tpe, eà regione plerisq; fœminis cōis existit, vel ipsa fœmina in alia regione fecunda erat. Cuius medela erit regionis mutatio, uel vsus eorum medicamentorum, quæ ex toto sint contraria regionis temperamento, qualia ex ante dictis & ijs, quæ inferiùs referam, facilè colliges. Venenum quidē fœminam sumpsisse, licèt faciliter perpendi nō possit, cùm hoc tn̄ consequeris ex ijs accidentibus, quæ præcessisse tibi relatum fuerit, & ex præsenti alicuius principis mēbri vitio: quippe in hmōi semp aliqđ accidens superest graue & alienum à communibus, ita vt facta cōiectura, venari possis ex venenosa aliqua substantia, uel qualitate reliquum fuisse. Cui, si veneni naturam assequaris, auxiliū pręstabis per ea alexipharmaca, q̄ è directo ipsi respondere possint, sin aliter, per cōmunia; tandem ea peculiariter adhibebis medicaméta, q̄ aduersa sint ei qualitati, quā in corpore reliquisse venenum cognoueris. Dilectionem verò maximā aut odium, nimiamve in venereis delectationem aut appetétiā, uel deiectā sensibilitatem ex relatione facile perdices. Quibus medeeris, dum odio se habent, B per ea, quæ venerem excitent sicut ijs, quæ deiectam habent veneris appetētiā, quorum auxiliorum siluam paulò inferiùs hoc cap. reperies. Ijs verò, quæ nimia delectatione amplexantur, per ea, quæ calorem genitalium partium refrigerare, saltem moderari habeant, qualia etiam hac in parte scribam.

Cæterùm steriles ex maleficio cognosces ex priuatione signorum aliarū causarū, ex præcedente aliqua occasione suspicandi maleficium aliquod pcessisse: & eò ꝙ coniuges se adinuicem diligentes, coire tn̄ nequeunt: aut cùm anteà amore mutuo afficerentur, nunc verò citra euidentē cām odio se habent incredibili. Quod sanè multis modis contingere posse scriptum reperio libr. appellato malleus maleficarū. Primo quidem, si uir priuetur generatiua potentia cū propria vxore, cum alijs tn̄ vim obtineat & efficaciam. Item secundò, cùm vxorem hēt exosam, nec pōt ipsam cognoscere. Prætereà tertiò, si non habeat exosam, veluti tn̄ agnoscere, cæterum membri vigore careat. Quartò, etiam si vigorem habeat membri, cum hoc tn̄ non hēt excissionem seminis. Quorum oīum curandi rō sanctæ ecclesiæ & sacerdotibus omnino committenda est: nam cùm ut plurimum ad maleficium quoduis diabolica vis concurrat, ob id quidem sanctitum C est in sacrosancta Romana Ecclesia exorcismis huic rei peculiariter dicatis vtēdum esse. Quibus æquū est profectò per peccatorū confessionem & pęnitentiā subuenire: sic quidem ieiuniū, elemosyna, continuæ orationes & sacrificia accedāt protinus oportet: q̄ proculdubio, existimo potiora esse pręsidia. Quamobrē ab alijs, quæ suspectione & superstitione non carent, supersedendum esse firmiter arbitror. Verùm si qualitas aliqua manifesta in maleficijs apparuerit, pharmacis aduersus eam operātibus tutò & utiliter uti poteris: qualia verò sint, mox plura referā, si priùs dixero dictum esse uiris doctis abrotanum oleo illitum, & uino sumptum, frigidis ex maleficio non parū prodesse: reliquis uerò opitulat' radix asparagi cum uino dulci decocta cōmanducataq; ; sicut & hortense aliū, uel satureia, aut ocymum hortēse, & cardus quoq; hortēsis uino generoso præmaceratus. Atqui si ex ui & efficacia alicuius medicamenti uel alterius rei ex occulta proprietate operantis sterilitatē proficisci cognoueris, facta diligēti interrogatione qbus nā fuerit usa medicamētis, uel alijs rebus mulier, ex relatione, disces, cui sit reijcienda sterilitatis culpa. Sunt.n. plurima, quæ sterilitatem in-

ferunt,q̃ ſubticere hac in parte ſtudui,ne quis prece vel pretio ſeductus, eis pra A
uè vtatur:ſat.n.eſt noſſe plurima alia eſſe, q̃ inductam ab his ſterilitatem aufe-
runt:qualia mox referã,ſi priùs dixero hanc eſſe vtendi legem & rõnẽ, nẽpe, ſi
ex medicamẽto uel alimẽto ſupererit in corpore qualitas aliqua euidẽs ex eis,
quas hic referã, id liges, qđ aduerſus illã qualitatẽ pugnare natũ ſit. Verũ ſi ci-
tra introductionem manifeſtæ qualitatis,ſterilitatem p̃ſtiterit, id quoq; adhi-
bebis auxilium,qđ nulla qualitate euidente polleat,id tñ poſſit.Habeant equi-
dẽ experimenta hæc, præterquam q̃ primò & per ſe his occultis cauſis aduer-
ſentur,ut euidentibus qualitatibus non noceant, potiſſimũ ſeruata qualitatum
cõtrarietate.Quapp cordatus Medicus hæc expendat ſuſpiciatque, vt ſibi cõpa-
ret materiã cuique cauſæ proficuam, & propriam, ac multis quoque cõmunẽ.

Primũ ſanè experimẽtũ eſt ſi fœmina inũgat pudẽdũ ſucco ſatyrionis ſparſo
puluere leporis cõbuſti:.idẽ p̃ſtat ſuffumigiũ ex trochiſcis myrrhæ,ſtyracis liq-
dæ,galbani & baccarũ lauri.Ex vſu ẽt eſt,fœminã teſtes gallorum comedere, &
vterum balſamo inungere:paſtinaca quoq; ſilueſtris idem præſtat comeſta, vel
ſemen eius in potu duorũ menſium ſpatio.Confert theriacæ uſus ijs,q̃ ex frigi- B
ditate non concipiunt: quibus ẽt prodeſt uinum Hippocras appellatum:ſemen
ſeſeleos confectum,aut ficus aridæ cũ folijs abietis:genitale arietis,uel tauri co
ctum & comeſtum:teſtes cerui in puluerẽ redacti:ſemen vrticæ.Præterea potus
lactis vacinni:oua perdicis:fimus accipitris cũ mulſa:limatura eboris tribus die
bus exhibita cum eadẽ mulſa:ſanguis leporis cum eius coagulo,& puluis arte-
miſiæ.Prodeſt & potus ex g.x.diamuſci cũ uino calido, in quo bullierit raſura
eboris,& cornu capræ,ſic & vinũ ex floribus roris marini factũ. Abluere item
partes pudẽdas cũ aqua meliſſæ,ex uſu eſſe fert:ſicut ſuffumigiũ ex lilio in for-
ma polẽtę cũ thure mixto, uel factum ex limatura cornu capræ cũ oleo de ſpi-
ca:cui uſui aliquãdo prodeſſe ſcimus puluerum baccarũ lauri,vel ex aſphalto,
fimo leporis,ruta ſicca,& melle,aut facto ſuffumigio ex ligno aloes, uel addita
eboris raſura,aut puluere uteri ſuis. Peſſariũ itẽ eundẽ uſum multi p̃ſtare dicũt
ex mẽtha ſicca,myrrha & cera,uel limacibus cũ croco,aut ex coagulo & ſterco
re leporis cũ melle:ex felle itẽ taurino & adipe aut butyro,uel ex felle caprino
cũ oleo roſaceo & cumino. A coitu ẽt cõferre fertur pudẽdũ obturare peſſario C
ex lana confecto & ſucco myrti madido: & eũdẽ rõne naſcale factum ex croci,
ſpicæ,pinguedinis gallinæ,gummi,olei de ſpica,ſingulorum partibus æquali-
bus cũ cera.Itẽ quatuor horis ante coitũ teneat aliud peſſariũ ex croco,myrrha,
ſpica,ſepo,galia,terebinthina,maſtiche,& oleo de ſpica cum pinguedine galli
næ,& lana confectum. Præſtat idem beneficium peſſarium ex ſatyrione cũ mel
le, uel ſtercore uulpis cũ oleo roſaceo & lana, aut ſuccus mercurialis cũ lana:
itẽ aliud factũ ex oleo de ben, de bdelio,& balſamo, uel aliud ex nuce cupreſ-
ſi,baccis lauri,gallia,amomo,& cera,aut ex oleo de bdellio, & melle: aliud itẽ
ex medullę cerui,hyſſopi uiridis,butyri,ſepe capræ,ſtyracis liq dæ,meliloti an.
ʒ.vj.olei de ſpica.℥.j.galliæ,maſtichis,ſpicæ an.ʒ.j.cũ oleo roſaceo fiat peſſariũ.
Confert,& aliud confectũ ex fœnugręco cũ adipe anatis, uel ex muſco diſſolu
to oleo roſaceo, aut ex trifera magna cũ ſucco artemiſiæ, uel ex eiuſdẽ artemi-
ſiæ ſucco cum myrrha. Sumere quoque per os theriacam cum limatura eboris,
conſerre maximè plures ex autoribus profitentur: ſicut electarium ex flore
roris

A roris marini, & potissimũ ex flore stœchados cum melle, aut electariũ de pudẽ do tauri cum mentha & melle facto. Puluis ẽt prodesse fertur testiculorum ceruui visco quercino addito factus, sicut puluis ex artemisia cũ saccharo summo manè sumptus, posteà facto suffumigio ex calamintha. Præterea coagulũ leporis comestũ, vel uterum eiusdẽ assatũ, & comestum plurimum ꝓdesse scriptum reperimus: itẽ à purgatione sumat fœmina duo oua sorbilia nepeta plena, cum modico vino, ac postmodum tum viro coeat. Vtatur ẽt balneis ex decocto spicæ, florũ chamæmeli, meliloti, polij, seseleos: postea suffumigium suscepter ex opopanaco cum balsamo. Prosunt intra vterum immissæ pillulæ filo appensæ, confectæ ex gentiana, croco, & folijs myrti tritis cum pilis arietis, & oleo sesamino formatis. Itẽ subijcere oportet pessarium ex lana, & testiculis uulpis, ac felle galli, quo facto fœmina bibat limaturæ eboris cũ uino. ʒ. ſ. Præter quæ oĩa & alia, quæ consultò prætereo, refert Plin. (si uerum est) sterilitatem mulierum emendare hyænę oculum glycirrhyza, & anetho sumptum in cibo. Sunt q; florem cratæogoni bibentes mulieres, intra quadragesimum diem concipere, tra

B dant. Quibus itaq; omnibus uti poteris facta prius hac consideratione, ꝙ ea, eis q̃ nullam habuerint euidentem qualitatem, quæ sit causa sterilitatis adhibeas, quæ uerò aliqua pollent, ijs tantum, quæ illi è contrario respondeant.

Causas quidẽ ad quas potissimum referri sterilitatem apud uiros doctos, & cordatos conspicimus, uel corpus est uniuersum, aliquo morboso affectu deiectum, cuius in hac parte meminisse non est in animo, sed ipsum ad ꝓprium cuiusq; mali caput relegare, uel uterus ipse alioq; officina, & receptaculũ genituræ, uel seminis quidẽ alterius, uel utriusq; uitiũ aliquod, aut sanguis mẽstruus certa quadam ratione uitiatus: in quorum expositione, & medella ab uteri uitijs initium sumam. Si prius de nimia obesitate, & gracilitate aliquid dixero. *Causæ internæ.*

Obesitas quidẽ multis modis, & uiris, & fœminis infœcunda existit. Primò, quia & seminis, & adipis eadẽ est materia: nõ quidẽ ut multi arbitrantur, ꝙ frigida sint obesorũ corpora: hinc. n. fit, ut salaciores ueneriq; nimium indulgenbis exsuccati, & graciles uideantur. Idẽ probat quoq; castratio, q̃ in animalib⁹, ut pinguescant, molimur: dum. n. testes è uenis aurire desinunt pinguẽ tenuem

C & aeream substantiã, tota in adipẽ conuertitur: q̃ sanè ex nimio coitu facile euanescit. Prætereà in uiris obesitas breuiorem efficit penẽ, & ob id eos steriles reddit: in mulieribus uerò omentũ crassius conceptionis spem adimit, ut mox scribã, & ex Scitharum fœminis Hip. lib. de locis aq. & aere, refert: Nimia item pinguedo mulierũ fœcunditati obest, q̃a multus in ea gignenda sanguis absumit, ita ut q̃d superest, alendo fętui non sufficiat. Prætereaq̃ obesæ sunt lunares purgationes minutissimas habent: quod Scithis uitio uerterat Hip. & q̃a ociosam vitã degebant, nimiũ esse steriles dixerat: ancillasq; earum, ꝙ uirã agebant laboriosam, fœcundas. Quibus rationibus addi põt, huiusmodi fœminas carnosum, & pinguẽ adeò uterum obtinere, ut iustum spatium in locellis fœtui continendo, non relinquatur: ꝑterea uenter prominentior sterilem utrunq; facit. Inquit. n. Aetius tetra. 4. ser. 4. c. 26. Hoc uelut maximum negligendum non est, nec uiri, nec mulier pinguem habitũ acquirant: tales enim inepti sunt ad pueros gignendos. nam nec pudenda inter se adaptare possunt, & uiri parum seminis emittunt, & mulieribus pauci menses feruntur, cum maxima alimenti pars

in pinguedinem transeat. Quæ vitia sanè vitaberis, si vtrunq; macrefeceris. A

Vterus quidé sterilis efficitur, vel subuersa natiua temperie qua mille cógregat excrementa, ac flatus, quibus semen nó raro propellitur: vel subuerso appetitu, ira, vel nihil appetat, aut nimio appetitu excãdescat: tertiò mutata propria figura, vel laxiori constrictiorive facto: vltimò sterilis fit mutatio peculiari, & natiuo situ. Dimitto quoq; hac in parte vlcera, & cætera, q̃ ad chirurgi officinã ptinent, quorũ lib. pce. meminimus, & alia q̃ viri accessum dolorosum efficiũt: nã & id quoq; sterile est, vt refert Hip. li. 5. pop. in histor. famule disiridis. Quod verò fœminis frequentissimè accidere cóspicimus, ꝓculdubio est vteri intemperamentum, quemadmodũ ab Hip. & Gal. scriptum reperimus 5. aphor. 62. Quippe referunt benè téperatos vteros ad cóceptionem esse idoneos: malè aũt téperatos, si parum à bonitate recedunt, difficulter concipere: si verò nimiũ, mulieres steriles fieri, & ob id eas esse fœcundas sine ambabus bonis temperaturis est impossibile. Inquit. n. Gal. in com. Appello aũt bonas temperaturas, mediocres, s. tum ex calidi, & frigidi, tum ex humidi, & sicci cómixtione: cùm fieri possit, vt secundum vnã oppositionem benè temperatus sit vterus, secundum alterã verò malè. Quapropter censeo Hip. dixisse: Quæcunq; vtero ex vtrisq; mediocré hñt temperaturam, eæ fœcundæ sunt. Quã quoq; sñiam adduxerat idem Hip. lib. de nat. hum. per hæc verba: Si non calidum, ac frigidum, siccum, & humidum moderatè, ac æqualiter inter se haberent, sed alterum multum præcelleret, & validus debiliori præstaret, non posset fieri generatio. Verum inter prædictas intéperantias, quæ ad calidum, & humidum inclinant, successu temporis haud difficulter corrigi possunt: quæ verò ad siccum, & frigidum nequaquam, sed post iuuentam fiunt deteriores ni maxima diligentia corregeris. B

Calidi uteri signa & curatio.

Excandescit frequenter vterus præ nimio calore, quo geniturã cóterit, & cósumit, vt Hippo. scripsit 5. apho. 59. In quo sanè affectu aliqñ solus elucet calor plerunq; verò adiunctis flaua bile, & alijs ichoribus, ac succis calidis, q̃bus nó solũ calore, & sterilitate efficit͛, verũ & alijs subinde malis, quorũ abundè superius meminimus. Dignosces vtranq; intemperié simplicé quidé, & cũ humore adiunctã ex corporis squalore, ac ex mensium paucitate cum dolore ꝓdeuntiũ ita vt pudéda mulieris exulcerent: sed q̃ proderint nigra sunt, & ob nimiã mordacitatem nullum ordiné seruãt. Sequitur ẽt hanc intemperiem insignis salacitas, & totius corporis siccitas; quò fit, vt semini suscepto accidat id quod seminibus terræ cómissis sub cane, & feruido Sole: quippe hæc nó solũ alimenti defectu, sed & æstiuo calore, & nimia siccitate contabescunt. Cui intéperaméto subueniendum est, non tñ̃ ut sterilitatem arceamus, sed vt maiora mala, q̃ accidere solent, ꝓpediantur. Sic instituta ea victus rõne, q̃ vim refrigerandi sanguiné, & vniuersum corpus nata sit, & pari pensu in reliquarũ rerũ non naturalium administratione diligenter rimari oportet, an subsit biliosi mordacisve succi aliquid: qđ ꝓculdubio Hip. docuisse cognoscere li. de nat. mu. apertè cóstat, dicenté: Si mulieré parere nó potenté purgare velis, & fuerit biliosa, aut pituitosa, cognosces aũt vtrum horũ sit, si arena subtracta cũ menses fuerint in Sole sanguiné supra fundas, ac siccari sinas: si. n. biliosa fuerit, supra arenã sanguis pallidus erit, si verò pituitosa velut mucus erit. Cui fœminæ, si id iã cópereris, ante oẽ auxiliũ ꝓuidendæ est sanguiné mittere ex basilica lateris dextri, vel ex eiusdé la- C

teris

A teris manus saluatella, vel (q maioris censeo esse momēti) ex talo semel aut bis. Qd si feceris omni arte postmodū humoris calorē, & acrimoniā retūdere oportebit apozematis, & syrupis frigidis ac humidis, velut est syrupus granatorū, buglossæ, cichorij, & borraginis, addito, si uterus nō renuerit, oxisaccari modico cū aquis buglossæ, acetosæ, borraginis aut portulacæ. Quibus & alijs, quos ex succis granatorū, aqua hordei, & saccharo, vel ex succis pdictarū herbarū clarificatis cū aqua portulacæ, & saccharo conficere poteris, aliqd gusti gratū & aromaticū addens, velut est santhalorū, rosarū, aut diamusci momētū. Probat ēt plerisq;, & meritò, syrupus, q excipit foliorū buglossæ, borraginis, & rosarū rubearū ana m.j. violarū, lactucæ, foliorū papaueris albi, intibi, scariolæ ana m.s. seminis intibi & scariolæ ana ℥.s. quatuor seminū frigidorū maiorū ana ʒ.vj. fiat decoctio fm artē, q collo traiecta suscipiat sacchari li.2. aceti albi ℥.j. vini granatorū lib.s. lēto igne fiat syrupus, q gustui gratus efficiat addito santhalorū modico. Quibus dū pparatā cognoueris flauā bilē, primò corpus purgabis ex māna,
B cassia fistula, aut syrupo solutiuo rosarū, vel violarū cum decocto adiāthi, florū bulgossæ, violarū, prunorū, & tamarindorū, vel cum aqua cucurbitæ. A quibus vel facta vna purgatione, porriges cōfectionē amech sine scāmonio, & colocintide, sero lactis vel aqua stillatitia ex hordeo, & portulaca dissolutā, pōdere ℥.j. aut ex ipsa cōfectione cum modico rhabarbaro cōficies bolos cū saccharo, vel porriges rhabarbari infusi in aqua lactis, buglossæ, borraginis, aut cichorij ʒ.j. & s. cū ℥.iij. syrupi violarū ex infusionibus. Itē paulatinis vteris purgationibus ex aqua cucurbitæ aut hordei stillatitia, & rhabarbaro. Maiora.n. in his adhibere medicamēta verēdū est: ob id tutius existimaui prædicta repetere, quā grauiora adhibere, Purgata flaua bile, puidēdū est deinceps calido intemperamēto: primò balneis aquæ dulcis frequētioribus vel insessionibus ac fomentis vtero adhibitis, q recipiāt maluæ vtriusq; cū radicibus manip.iij. florū violarū, salicis, rosarū, ac nimphęæ ana m.ij. foliorū vitis, & malorū cotoneorū, & vlmi ana p.j. fœnugræci li.s. facto decocto, insideat mulier ieiuna pcauens ne sudet. Itē ex eodē decocto pudendū ablues, uel ex pdictis herbis sacculū cōficies: quo facto cubitum adeat, & anteà sumat sequentis medicamēti aliquid. Excipe fragmenti
C trium santhalorum ʒ.ij. ramenti eboris, visci quercini, pudendi tauri, vuluæ leporis ana ʒ.j. & s. sacchari cādidissimi lib.s. saccharū aqua rosacea, aut hordei liquet, & formentr quadræ pondere ij.ʒ. Diebus ēt alternatim interpositis, loco prædicti auxilij sumat mulier aliud pretiosius, quod recipit conseruæ rosarum ℥.j. conseruæ florū nymphææ, & florū vtriusq; buglossæ ana ʒ.iij. pulueris triū santhalorum, electarij, de gemmis & diamargaritonis frigidi ana ʒ.j. seminis mercurialis ℈.iiij. ramenti eboris, visci quercini, pudēdi tauri, & matricis leporis ana ℈.ij. misce, & facta cōfectione cum syrupo adiāthi pbeto coeleare vnum ante prādium à balneo, & tantundē ante cœnam. Poteris quoq; fœminam suffire pastillis, qui conficiuntur hac lege: Recipe oīum santhalorum ana ℥.s. rosarū rubearum, florum nympheæ, & uiolarum ana ʒ.ij. styracis ℈.j. ambræ g.x. terantur, & rosacea excepta redigantur in pastillos. Vtilissimum pari pensu erit, fœminæ dorsum inungere oleo rosarum, nenufaris, & violarum, aut vnguento rosaceo, de cucurbitis, refrigeranti, vel resumptiuo: quibus boli armeni aliquid addere poteris, uel calidi alicuius medicamēti, ut id, quod dorso aut uentri ad-

 hibueris,

hibueris, impensè frigidũ non ſit: ſat. n. eſt uel tẽperatum eſſe, uel parum à me- A
diocritate recedens, ut optimè conſuluiſſe Aetium cõſtat. Ad pubẽ verò, & imũ
ventrem ac lumbos refrigerantia eadẽ adhibeto: quibus addes ſolani, aut vm-
bilici ueneris ſucci modicum, aut lactucæ oleo roſaceo admixto, vbi ingẽs fue
rit caliditas. Cui vſui hoc mõ appoſitiſſimum parabis medicamentum: excipe
foliorum atriplicis, portulacæ, & lactucæ p. ij. coque, & piſta, ac adde olei roſa-
rum, violarum, & citoniorũ ana. ℥. j. farinæ ordei p. j. cũ modica hordei aqua fiat
emplaſtrũ. Vteri oſculo peſſarlũ ẽt appones, qd recipit medullæ cruris uituli,
cerui cerebri, butyri vaccini, adipis caprarum, ſeminis mercurialis ana. ℥. ſ. aca-
ciæ, hypociſtidos, ſanthalorum rubeorum, cornu cerui vſti ana. ʒ. ij. oleo roſa-
ceo, & lana in peſſos excipe. Prætereà in pudendum dũ ingues fuerit caliditas
optimè infunditur aqua hordei, aqua portulacæ, & cucurbitulæ, & umbilici,
veneris cum modico roſaceo; quẽ quoq; uſum præſtat lac caprilum. Refert itẽ
Aetius, mercurialem, vtero pectini, & dorſo impoſitam prodeſſe, & argenti ſpu
mam ac cæruſam cum aqua tritam. Quorum tamen omnium frigiditatem me-
tiri, & attemperare oportebit, quantum natura, & vterus fœminæ permiſerint. B

Frigidi uteri ſigna, & curatio.

Inter oẽs morboſæ ſterilitatis cauſas, frigiditatẽ vulgatiſſimã, & communiſ-
ſimam eſſe cenſemus: cui ꝓfectò ob id paulò diligentiùs prouidendum eſt. In-
quit. n. Hip. 5. Aph. 59. Quæcunq; frigidos, & ſpiſſos vteros habent, non conci-
piunt, qua equidẽ parte arbitror Hip. nõ quamcunq; vteri frigiditatẽ ſterilem
eſſe intellexiſſe, ſed eã ſolum, q̃ tanta ſit, vt ſpiſſum reddat vterũ; quã ſanè intel-
ligentiam rõni, & Gal. conſonam eſſe conſtat, maximè cum apertum ſit quinq;
aſſignaſſe modos, quibus frigiditas ſterilem reddit uterum. Primus q dẽ eſt, cũ
frigiditas per ſe extinguit ſeminis innatũ calorẽ: ſecundus, cùm tñ vterus à fri-
giditate cogitur comprimitur, ut ſemen recipere non poſſit: tertius, cùm venarũ
ora occludit, ita vt ſanguis non poſſit in vterum inſtillari, ad fœtus alimoniam;
quartus verò, cùm ſanguinem efficit aqueũ, & nutritioni, aut ſolidorũ vel car-
nis cõpactioni ineptum: quintus, cùm tantam vterus ob frigidũ tẽperamẽtũ ge
nerat pituitam, ꝙ humidior, mollior, & generationi ac ſeminis compreſſioni in
eptior fiat. Quapp cenſendum eſt minus has fœminas menſtruo ſanguine pur-
gari. Sed conſtare iã ex hĩs arbitror, eã frigiditatẽ ſterilẽ eſſe, q̃ (vt dictum eſt) C
ſpiſſum reddat vterum, ſiue in propria ſubſtãtia, ſiue ob humorũ craſſorum, &
frigidorum copiã. Cognouiſse tñ ac diſtinxiſse adamuſſim hos frigiditas operã
di modos oportet, ut ꝓ cuiuſq; effectu, & natura calfacientia quoque adhiberi
poſſint: ne ſi frigiditas unũ prædictorũ uitiorũ inferat, alteri remedia adhibea-
mus, decepti ſola frigiditas ſpecie. Nã vterũ cuiuſq; affectus p̃ſidiũ nõ ſolũ cãm
reſpicere tenent, ſed & modum operãdi ipſius cauſæ, ut par in mõ operandi, &
qualitate id adhibeamus. Docet itaq; Hip. frigidũ intẽperamẽtũ noſse lib. 2. de
mor. mul. per hæc uerba; Quum verò perfrigerat uterus, & onus inſitũ eſse ui-
det, & color non eſt clarus, & compactus eſt vterus. Verùm ſpecialius cogno-
ſces ex menſibus ſuppreſsis, qui incõmodè ferunt ob nimiam craſsitiem: acce-
dit ẽt ſtupidus ſenſus circa pectinẽ, lumbos, & crura: quibuſdã itẽ cruriũ impo
tentia accidit, ac ſi prorſus perfrigeratę fuerint, quas Venerem minimè appete-
re, & uteri oſculũ contractũ habere, certum eſt. Affectum tamen frigidum eſse
cognoſces, qa ſemen extingui percipies, quòd uir in coitu pudendũ ſentiat fri

gidum,

A gidium, & fœmina non percipiat semen suscepisse. Venarum oscula claudi cõstat ex mensium suppressione uel paucitate, quorum sanguis aquosus existit, & decolor, ac debitum tempus anteuertens: mucosum esse dignosces, quòd sanguis crassius sit subalbidus, & mucosus.

Quibus cognitis, talem opus est instituere medendi rationem, quæ non solum calfaciendi vires habeat, sed quæ cuiq; etiam agendi modo respondeat, cõtrarieturq;. Nam dum semen extingui cognoscimus, quæ caliditate polleant, ipsamq; frigiditatem compescant, citra aliã operationem adhibenda sunt, donec innata uteri caliditas sopita, & veluti extincta ad natiuum redeat temperamentum. Dum verò frigiditas præ uteri conclusione semen non admittit, non solũ quæ calfaciunt adhibenda sunt, sed quæ dilatare, & aperire partes possunt, qualia esse credimus vaporosa omnia. Sic dum venarum ora concludi sentimus, eadem sed lentiùs, & diutius adhibere oportet. Cæterùm si frigiditas sanguinem aquosum pariat, calida resiccantia, & euacuantia proficua sunt: dum uerò pituitosum, & crassum calida, quæ attenuent, abstergant, & repurgent. Quæ omnia
B si exactè animaduertas, nil mirum si sæpius quam alijs prosperè successisse rem comperias. At quia plerunque huiusmodi frigiditatem sibi comitem habere paruam frigidi humoris copiam scimus: ob id ante omne opus frigidos, crudos, pituitosos, & aquosos succos, non tantum uictu exsiccante, & calido, verùm, & medicamentis munere necessum erit. Primum itaq; cibarijs omnibus admiscebis quæ alum citare possunt calida & acria, vt fœniculum, anisum, gnidium, apium, smyrnium, crithmum, & alia consimiles vires habentia. Potus ẽt probatissimus est aqua decoctionis smilacis asperæ, radicis chinæ, gariophyllorum, cinnamomi aut anisi. Deinceps verò lentè, & paulatim prædictos humores præparare curabis melle rosaceo syrupo de mentha, de absinthio, de radicibus, & borragine cum modico oximelite, addito decocto rubeæ maioris, radicũ brusci, asparagi, graminis, nepetæ, gallitrici, sampsuci, origani, calaminthæ, pulegij cum seminibus calidis, & modico sabinæ, & ex eisdem facto interim syrupo. Tandẽ omni arte curabis pituitosum humorẽ euacuare ijs, q̃ in millies iã diximus. Scias tñ interim id fieri posse agarico, syrupo ex infusionibus rosa-
C rum, cartamo, electario indo, catholico, pilulis mastichinis, alephanginis, & ijs similibus. Quod si aquosus sit humor prædictis addes vel rhabarbari, vel hierę simplicis Gal. aliquid: cui vsui pilulas ex rhabarbaro, agarico, cartamo, & mastiche efformare poteris. Laudo tñ purgationes fieri viginti diebus à menstruatione, vt menses puriores, & copiosiores prodeant. At si per epicrasim purgare libuerit, utile quoq; erit, huic usui pillulas porrigere, q̃ recipiunt xylobalsami, cinnamomi, sileris montani, asari, mastichis, seminis anisi, fœniculi, macis, croci ana. ℈. j. calami aromatici, squinanti, spicæ, ana. g. x. myrobalanorum, turbit, ana. ʒ. ij. aloes ad pondus omnium, cum succo fœniculi fiat massa. Attamẽ si ex indebito uitæ instituto uel uentriculi uitio, aut totius corporis frigido habitu, uterum p̃dictos, succos suscipere aliquando comperias, probatissima mihi uidetur ea purgãdi rõ, quæ per uomitum fit, exhibito origani aut thymi decocto.

Purgato quidem altero aut utroq; modo sufficienter corpore, ea potui aut esui porriges medicamenta, quę præter id quod humorum reliquias cõterere habeant, totum subinde corpus, & sanguinem ipsum calfaciant, & siccent: eoq; magis, quò aquosior extiterit mẽstrualis sanguis. In primis itaq; administrabis, Causa.

ʒ.ſ.vel ℈.j.triferæ magnæ ſine opio ex vino, plirisc cũ moſcho, diābræ, diaſatyrij, raméti eboris, ſeminis mercurialis ana ℈.ij.coaguli leporis, & matricis eiuſdé ana.ʒ.ſ.ſacchari albi.li.ſ.liquore ſtillatitio apiaſtri, & aquæ bugloſſę ſaccharũ diſſolue, & adde conſeruæ corticum malicitri ℥.j. conſeruæ florũ ſtœchados ℥.ſ.atq; in quadras redige pondere ij.ʒ.quas ieiune pbeto: ſumat ét ex confectionibus, quas pcedenti capite huic vſui proficuas eſſe diximus. Confert non minùs à purgatione caſtoreum, cuminũ, pulegiũ, aniſum, iuniperi fructus in puluerẽ redigere, & cum xyloaloe, & ſaccharo tabellas efformare, vel cõditũ cum melle addito modico vino albo. Præſtat, & mercurialis cum caſtoreo, aut ʒ.j.ec legmatis diābræ, vel diamuſci, ſeu de xyloaloè cũ uino, aut aqua florũ cinnamomi uel citrangulorũ. Quo ſanè facto, mox omni arte corpus calfacere, & exſiccare opus erit: primò q̄dé balneis naturalibus ex ſulphure, q̄ ſummopere eſſe vtilia diutino experiméto didicimus, vel alio arte parato ex pdictis medicamétis. Ex vſu non minùs eſt ſudoré euocare decocto ligni guaiaci, ſmilacis aſperæ aut radicis chinæ, qđ ét multis profuiſſe ſcimus: ad quod quidé auxilium cõfugiendum eſſe in pituitoſis, & albis fœminis arbitror. Verùm ſi ſudare renuerit, ſyrupũ ex decocto ligni guaiaci cũ floribus ſtęchados & ſemine maſculæ mercurialis, noctuq; per dies triginta porriges, q̃ué magni vſus fore, certo ſcio. Qđ ſi hęc non ſatis ſint, ad fomenta, & encatiſmata veniendum eſſe conſulit neceſſitas, & rei rõ: pſtabis quidé vaporé per infundibulum fœmina vndiq; cooperta, ne in aeré ſpiret. Euaporationes hoc mõ cõficito: excipe artemiſię, betonicę, chamędrios, camęphythios, chelidoniæ, gallitrici, foliorum lauri, maluæ maioranæ, nepetæ, meliſsæ, chamæmali, meliloti ana m.j.carui, cimini, ſileris mõtani, aniſi, ſeminis lini, anethi, fœnugræci ana.℥.j. fiat decoctio, q̄ pro balneo etiã naturali adminiſtrari põt. Sed probatior mihi vr̃ fotus, qui fit ex aqua calida, in qua prius fuerit decocta artemiſia, ſaluia, rutã, cuminũ, pulegiũ, ciperus, iuncus odoratus, acorus, & reliqua ſemina odorifera. Verùm in his, & ſuffitibus nõ oportet diu immorari, ne maior in pudendis conciteť calor, q̃ par ſit: ſat.n.erit frequentius his vti. Cataplaſma quoq; ex his oĩbus confectum, & pubi appoſitum magni eſt momenti, qđ vterum calfacit, & roboret. Suffitus etiam parari poſsũt ex calidis odoratis, ut caſſia, cinnamomo, coſto, aniſo, thure, myrrha, ſtyrace, & alijs ex his compoſitis, q̄ recipiant pilularum cupreſſi, maſtichis, thuris, ladani, baccarũ lauri, bdellij, ſtyracis ana ʒ.ſ.ambræ griſiæ ℈.j.miſce, & per infundibulum ſuffitum ſuſcipiat. Aliud ét conficies, quod recipit ſtyracis ℥.ſ.agalochi, ambræ ana.ʒ.ij.balſami.ʒ.j.moſchi ℈.j. confice paſtillos. Ité aliud recipit ladani puri.ʒ.iij.ſtyracis ʒ.j.& ſ.gariophyllorũ, agalochi, ſabinæ ſiccæ ana ℈.j. ambræ, & moſchi ana.g.x.fiant paſtilli. Idé beneficium pſtant alipta muſcata, gallia muſcata, & reliqua ſuffumigia, quibus fœminę vtuntur ad conciliandum gratum odoré. Studebis ét his factis ſenſim vterum purgare, calfacere, & roborare peſſarijs, quæ recipiant artemiſiæ, ſabinæ, maioranæ, dictami, abſinthij ana ʒ.j.aniſi, ameos, rutæ, corticis thuris ana ℈.j. quæ oĩa in minutiſſimũ pulueré redacta, ſucco mercurialis excipe, & in raro pãno locellos nocte immittito: quibus addere aliqñ oportebit oleũ momordicæ, uel idé oleum bombace exceptum vtero impoſitum, qđ incredibili efficacia prodeſſe ſcimus. Aliud item conficit qđ recipit macis, bdellij, galliæ muſcatæ ana ʒ.j. pulueris hieræ ℈.ij. cum ladano

confice

A confice pessarium,cui adde agarici modicū.Quā proculdubio curationem si qs diligenter examinet,reperiet vniuersam scriptā esse apud Hip.li.2.de mor.mu. p hæc verba.Quum vero perfrigerat̃ vterus,& onus insitum esse vr̃,& color nō est clarus,& cōpactus est vterus. Quum sic habuerit,purgare oportet cū eo, qđ pituitā ducat,& extenuare,ac frequēter vomere,li.tñ 1.pop.par.6.tex.34.huic subueniens sterilitati,inquit, vt mulier in vtero habeat, polypos super flamma assatos,q̃ calidissimos,& plurimos semi vstos edendos dare,& nitrum ęgyptiū, & coriandrum,quibus sanè tantum in hac causa vtendum esse arbitror. Verùm vt res ex voto succedat,nō vtcunq; adhibenda sunt p̄dicta auxilia, sed hac limitatione p̄habita, ꝙ inter vnum,& aliud auxilium, vel vomere, vel leui aliquo pharmaco corpus purgare studeas:aut adhibito catapotio ex hiera,ex mastiche ex agarico,vel decocto ex syrupo guaiaci cum sena, vel ipsa foliorum senæ infusione cū melle,aut saccharo. Præstat itē puluis senæ cum saccharo,& succo mellissæ in tabellas formatus.Præterea ꝓuidendū est,vt ex p̄dictis auxilijs vnū quodq; iuxta effectū à frigiditate indutum adhibeatur: quippe suffitus ijs maximè prosunt fœminis,q̄bus ob frigiditatē menstrua,vel nulla,uel diminutè ꝓdierint,præsertim si aquosa humiditas adiūgat̃.Suffitus aromatū (inquit Hip.) muliebria educit.At euaporationes ijs,q̄bus os vteri,& oscula venarū ipsius frigore cōstipant̃,ita vt semen suscipere nō possint:oīa tñ hæc peculiare hoc hn̄t, vt frigiditatē vteri cōpescant,quo minus semen extinguat̃.Sed q̃ vterū purgant pessaria illis tm̃ ex vsu esse censeo,quibus pituita, aut aquosus humor in vtero abundat,qđ quidē cautè agendū esse arbitror, licet autores liberè colocinthide, & alijs grauiorib.vtant̃.In qua sanè rescriptū reperio, & uiris doctis nō leuiter laudarū,pessariū de alio hortensi:referunt.n.aliis cum oleo de spicatricis, & in rarū linteolū oblōgi sacculi modo cōformatū,intrusis, ac in vuluā ꝓfundē pulsis,& dū lacebit,exclusis,cessantes menses (qđ pituitoso vtero nō rarò accidere cōspicimus) potenter moueri,& vterū mira voluptate affici,ac repurgari,adeò, vt hinc facta sit via nōnullis ad cōceptū longo tp̄e desperatum. Eandē ēt intētionem cōplent & purgationes,& balnea,& sudores,& medicamenta, q̃ humorū reliquias cōterere,antea diximus.Sed cum satis non sit ad fœcunditatem cōciliandā,hæc oīa p̄stitisse,ni vterus ad antiquum vigorem redierit: ob id ventris inferioris regionē, & vteri locum in lateribus iuxta inguina inungere primò opus erit,oleo momordicæ,balsamo,oleo de styrace,naphtæ, liliorū alborum, de baccis lauri,de angelica,de cinnamomo cum musco,& alijs,q̃ calida sint,& gratum odorē spirent.Pręterea fomentis æqualē uini portionē addes:cataplasmata itē cōficies ex pulueribus p̄dictarum herbarū, & seminimū cū aromatis, vino,& oleis p̄dictis,q̃ iuxta inguina adhibenda sunt. Sed vmbilico,& eisdem partib.emplastrū quoq; affigito p̄dictis virib.p̄ditum,quale est, qđ recipit ladani depurati ℥.ij.thuris,styracis liquidæ,an.℥.ſ.spicæ nardi, gariophyllorū, ambræ grisiæ,an.ʒ.ſ.cerę quantum sit satis,vt fiat emplastrum cum oleo liliorum, nardino,& balsamo.Aliud quidē recipit emplastri ceronei ℥.ij.ladani puri ℥.j. &.ſ.galliæ muscatæ,aliptæ muscatæ,pulueris cinnamomi,& baccarū lauri,ana ʒ.j.excipiantur oīa oleo ex angelica,& cōficiatur emplastrum. Parabis ēt aliud efficacius,si exceperis styracis calamitæ ʒ.j.ambræ ʒ.j.myrrhæ,thuris,gariophyllorum,ligni aloes,cinnamomi,nucis muscatæ,nucum cupressi, & seminis angelicæ

gelicæ ana ʒ.j.& ſ.cum cera,ladano,terebinthina,belzoino tecamacha indorũ, A
caranna fiat emplaſtrum: quod ẽt ex eadem tecamacha vel caranna cum balſamo,& theriaca vtiliſſimũ cõficies roborant quidẽ vterũ, quæ c.de eius imbecillitate diſcimus,ſed maximè id quod recipit pulueris granæ, & gariophyllorũ ana ʒ.j.ſ.pulueris roſarũ,coralli,ſanguinis draconis ana ʒ.j. pulueris maſtichis ʒ.ſ.diambræ, & diamuſci an.℈.j. ladani depurati, & ceræ q.ſ.ut fiat mediocris conſiſtentiæ emplaſtrum.Quibus ſanè ea moderatione uteris, ut ne uterũ ultra debitum calorem moueas,aut præ timiditate nihil efficias, ſed ea prudentia rẽ moderaberis,vt neq; noceas,aut fruſtra,& inutiliter labores.

Humidi uteri ſigna, & curatio. Humiditate nimia vterum laborare,& ob id non concipere cognoſces ex fęminæ habitu molli,pingui,& ſubalbido:ex pręcedenti uictu humido,aquoſo, ac potu immodico,& uita quoq; ſedentaria,& otioſa.Ex largioribus itẽ menſibus,ijs q̃ aquoſis,tenuibus,& ichore plenis.Præterea ex pudendo nimis humido,ac madore pleno:ex nulla vel obſcura veneris appetentia nulla, ẽt delectatione in coitu.Quæ ſanè omnia mira quadã breuitate Hip.lib.2. de morb.mul. cõplexus eſt dicẽs;Si verò nõ cõceperit,ſeu ſecũda aut tertia die exeũt ea, q̃ à viro emiſſa ſunt,fluẽtia cũ multa humiditate :manifeſtũ eſt qđ uteri sũt humidiores:Ad q̃ ſanè cãm,uteri laxitatẽ,& nimiã apertionẽ,reducere põt:ſed placet in ſuũ differre locũ,& ad inſtitutũ redire.Quatuor igitur modis cõceptũ humiditas nata eſt impedire:primo dum vterus nimia humiditate luxuriat, & uiri geniturã ſuffocat extinguitq;,vt ex Hip. cõſtat.5.Aph.62. Sed fieri id cẽſeo nõ a ſola humidi qualitate, uerùm à copia ẽt materiæ per ſe geniturã ſuffocantis: non enim datur humida intemperies euidẽs ſine pſente materia. Hoc proculdubio cognoſces,quia retento adhuc ſemine,& non prolabente,protinus fęminas cõcipit. Secũdò humiditas geniturã perdit, quia lubricitatẽ uterus ex humidi ubertate nõ paruã cõtrahit, qui facillimè ſemen ſuſceptũ prolabitᷣ: qđ percipies ex fęminæ relatione.Tertiò uerò,quia humida uteri intẽperies nõ pmittit fęminam ſemen fęcundũ generare,ſed aquoſum, phumidũ, labile, & generationi oĩno,uelut aqua,ineptũ: nã teſtiũ & vaſorũ fęminæ uis nimia humiditate obruta neq̃ tãtũ par ſit,ſemẽ coquere,ac pficere.Id proculdubio cognoſces ex ſeminis fęminei tenuitate:nã mox a coitu procidit, & tenue atq; aquoſum apparet. C
Quartò verò,& vltimò,id malũ humiditas affert,ꝙ robur,& firmitatẽ ipſiꝰ deijciat,ac veluti paralyſim in ipſo moliatᷣ:cuius rõne ſuſceptũ ſemẽ nõ cõplectitur vterus,nec ipſius oſculũ ea ui,& efficacia claudit,q̃ ſufficiat ipsũ cõtinere: cum (vt refert Hip.) neceſſe ſit os vteri ita claudi,vt nec ſpecilli acumẽ admittat,ꝙ ſanè vitiũ pleraſq; fęminas pdere certũ eſt.Dignoſces aũt id priuatione aliorũ ſignorũ:pterquam ꝙ hæ fęminæ pp vteri oris operationẽ, & laxitatẽ nullã ſẽtiũt in coitu delectationẽ, & madore nimio affectas ſemp partes pudendas habent.

In curatione q̃dẽ licèt cõi quadã indicatione, q̃ ad ſiccitatẽ vterum reducat, oẽs humiditatis actus cõueniãt:vt Hipp. docet li. 2. popu.par.3.tex.28. dicens; Humiditas per exeuntia,victus rõne ſicciſſima:nihilominus tñ peculiarem quęuis agendi rõ expoſcit ſiccandi materiã,& curandi rõnẽ. Nã q̃ ſuffocat humiditas,maiorẽ expoſtulat uacuationem: quæ lubricũ reddit uterum maiorẽ cũ exſiccatione abſterſionem:q̃ imbecillã reddit coquẽdi,& conficiendi ſemẽ potẽtiam,pter exſiccationem roborantia,& coquentia pharmaca exigit: q̃ uerò paralyſim

A ralyſim infert,& os uteri laxũ & molle redit,q̃ aſtringendi, roborandi & firmã di vterũ uires habent cũ exſiccatione deſiderat. Referã in primis q̃ ſiccitate eſ-ſe ꝓficua in cõi ſcimus:deinceps cuiq; ſymptomati,& affectui ex ijs,quos retu-li,peculiaria ſcribã pharmaca. Sed referã ante oĩa uniuerſalẽ medẽdi rõnẽ quã huic affectioni ſcripſiſſe Hip.cõſtat li.1.de mor.mul.p hæc verba; Si verò humi dior fuerit,tales uteri,nullo ex his opus habent,ſed vice verſa, neq; cõtrectare, neque lauare recente motu facto oportet, neq; ſuffire:nã ad periculũ hæc ꝓce-dere ſolent.Et ſi magis quã ꝓ natura fuerint humectæ, ſiccare ſanè ac ſuffire o-portet:ſi verò bilioſa in ipſos confluant,medicamẽtũ dare,qđ bilẽ purgat:ſi ue-rò ſalſuginoſa,lac aſininum,& vinum,& alia auxilia. Morborũ porrò vires cõ ſiderare oportet,& cauſas,ex quibus morbi fiunt exquirere, atq; ſic ad alia ꝓce dere,& morbos circa locos curare: & quidẽ ob cãm oſculorum hiantiũ ꝓhibẽ-tur,vt ne detineant in uentre horum oſcula ꝑparare, vt ꝓbè diducta ſint. Quũ verò humiditas ꝓhibuerit, hanc inſpicere,ut ne impediat totis mulierũ nego-tijs expenſis,ſiue ex toto corpore qđ moueri videat̃, ſiue ex ipſis vteris, ſiue ex

B vtriuſque. Vteros aũt ſic curare oportet:immo ſicciores qdẽ tãto magis bono ſucco,quãtò ſunt ſicciores hmõi humiditate,vt pingues magis fiant, q̃ graciles. Humectos verò,& madidos ſiccare ita,ut relinquas,quò humidi ſint,& nõ ual de reſiccentur:exceſſus in his ualde ſunt uitandi. Cõcipit aũt in vẽtre neq; ea, q̃ humiditatẽ habet,neq; q̃ reſiccata eſt,niſi qđ horũ in ueteri natura fuerit. Pla-cuit quidẽ ad uerbum Hipp.ſnĩam tranſcribere,vt q̃ prudentiã in curatione,& veram medendi rõnẽ,& metas ẽt operandi adamuſſim doceat: quã ſanè curatu ro expedit præ manibus perpetuò habere.Itaq; ſi cognoueris ſemen præ nimia humiditatis copia ſuffocari,eum uitæ modum inſtitues, q exſiccare quantũ ſat ſit,poſſit,exhibitis ſiccioribus cibis,& vino vel decocta aqua aromatis,& cali-dis ſeminibus,ut aniſo,cinnamomo,radice chinæ,aut ſmilace aſpera. Vtat̃ quo que fœmina laborioſis exercitijs, lẽtè tñ factis,& frictionibus ẽt,maximè ſupe-riorũ partiũ.Qua uitæ inſtitutione habita,ꝑmiſſa tñ leui purgatione,quanta ſat ſit, vt corpus citra noxã exerceri poſſit, vacuare ipſum deinceps copioſius op-portunum erit.Primò qdẽ p ea pharmacha, q̃ pituitã, & aquoſos humores ex-

C purgare nuper diximus,idq; confertim primò,deinceps aũt p epicraſim, exhi-bitis pilulis de agarico,de maſtiche,alephãginis, de hiera:vel ijs,q̃ conficiunt̃ ex rhabarbaro, agarico, & aloe, uel ex pulueribus hieræ ſimplicis cũ pulueri-bus radicis chinæ,& rubeæ æquis portionibus. Quod itẽ facies infuſo aliquo agarici,aut ſyrupo ex guaiaco,radice chinæ, & agarico cum melle,& ſaccharo confecto:cuius deſcriptio talis eſt: excipe decoctiones maioris ligni guaiaci,& radicis chinæ li.1.agarici trochiſcati,ligati,& expreſſi ℥.iiij.foliorum ſenæ ℥.ij. ſacchari,& mellis quãtũ ſit ſatis,ut fiat ſyrupus.His factis,ſemel aut bis in heb-domada uomendum eſt, præſertim ſi totum corpus aut uentriculus utero cĩm præſtiterit. Quod præſidium,ſi fœmina non recuſauerit, prætermittẽdũ nõ eſt.

Præterea has fœminas ſudare non minus,q̃ ꝑdictas coges, maximè ex deco-cto radicis chinæ cum aniſo,& ligno aloe:quod ſanè inter cętera auxilia pecu-liares uires habere,experimento, & ratione didicimus. Quod ſi fœmina iecur habuerit calidius,aut timueris calorẽ ſuccedendi plus iuſto,decoques radicem chinæ,aut ſmilacẽ aſperam ſtillatitia aqua cichorij, borraginis aut bugloſſæ.

Quo

Quò facto, si opus fuerit, ad naturalia balnea, eaq; sulphurea confugies, q̃ cõ stãt sæpissimè profuisse. Tandem si plurimũ humiditatis p̃esse cognoueris, tan quam vltimum præsidium consulo fontanellam in altero crure aperire, p quã paulatim uteri humiditas dilabatur. Interim tamen studendum est topicis auxilijs vterum ipsum exsiccare fomentis, videlicet, primò siccis ex artemisa, cinnamomo, anetho, chamemalo, hyssopo, menthastro, semine, & radice angelicæ, baccis lauri, gariophyllis, & nucibus cum diambra, & diamoscho. Inũges quoque vniuersam vteri regionẽ oleis, & vnguentis, ac emplastris, quæ nuper diximus: pessaria tamen hac lege facito: excipe macis, bdellij, gulliæ muscatæ ana ℥.ij. agarici ℥.j. pulueris hieræ ℥.ij. cum ladano fiat pessarium. Suffumigium id parabis, quod recipit ladani puri ℥.ſ. styracis calamitæ ℥.j. ligni aloes, sabinæ siccæ ana ℥.ſ. ambræ ℈.j. musci g.iiij. misce, & fiat suffumigium. Cui consimile parabis, si exceperis styracis ℥.ſ. ligni aloes ℥.ij. balsami, & ambræ grisiæ ana ℥.j. musci ℈.j. fiant suffumigia. Prodest etiam aliud ex historia, xylobalsamo, nepeta, melissa, & ladano. Sed in hac potissimum causa paratur vtilissimum, quod recipit ambræ, styracis ana ℥.iij. myrrhæ, mastichis, thuris, gariophyllorum, ligni aloes, cinnamomi, nucis muscatæ, nucum cupressi ana ℥.j. & ſ. conficiatur massa cum ladano addito angelicæ semine, ex aqua pessaria, suffumigia, & emplastra pro matrice, efformare poteris. A B

Quibus porrò factis, ad ea medicamenta veniendũ est, quæ & cãm elidãt, & proprietate quadam conceptui adminiculo sint, quale est, qđ recipit testiculorũ verris desiccatorũ, limaturæ eboris, seminis seseleos, vteri leporis, & coaguli eiusdẽ ana ℥.ſ. fiat puluis, quo utatur manè, & cũ iure pulli. Et semel in hebdomada pessario hoc vteris, qđ plurimum vterum purgare scimus: excipit quidẽ castorei, agarici, mastichis ana ℥.ſ. colocintidis ℈.ſ. buliant in vino albo, & post colaturã adde mellis quãtũ sit satis, vt fiat lẽto igne pessariũ, qđ insperge puluere nucis vomicæ combustæ. Verùm si humiditatem cognoueris lubricũ reddere vterũ, p̃ter dicta medicamenta ea adijcies, q̃ abstergendi uires habeant: cui vsui conficies clystere, quod recipit thuris ℥.ij. aluminis ℥.j. nucum cupressi pulverizatarum ℥.j.ſ. vteri ceruæ in puluerem redacti ℥.iij. mellis optimi ℥.iij. bulliant oĩa in uini albi lib.1.& ſ. ad consumptionẽ medietatis, cui adde theriacæ ℥.j. & fiat colatura. Parabis etiam clystere ex decocto ligni guaiaci, radicis chinæ, & smilacis asperæ cum melle, quod mirũ in modũ abstergere, & exsiccare natũ est: vtitor etiã pessarijs, & suffumigijs supradictis, ac postmodum confectionẽ hanc sumat fœmina tertio quoq; die cũ modico vino, recipit quidẽ gariophyllorum, cinnamomi, galangæ, zingiberis, xyloaloes ana ℥.j. nucis muscatæ, zedoariæ, seminis ocymi, spicæ, crocia ana ℈.j. ossis de corde cerui, rasuræ eboris, & margaritarum an. ℈.ij. ambrę g.x. musci g.iij. sacchari quantũ sit satis, vt cũ aqua rosacea fiãt tabellæ, quarũ ℥.j. porriges. Ex quibus medicamẽtis dempto saccharo, & additis styrace, & ladano, emplastrum conficies, qđ experimento didicimus vterum maximè calfacere, exsiccare, & roborare: & ob id eo vtimur, vbi ex humiditate testes, & vterũ malè affectum, & tenue effundũt semẽ. C

Verùm si ex vteri laxitate, & osculi eiusdẽ resolutione ocyssimè semẽ ꝓbat: præmissis vniuersalibus auxilijs, q̃ retulimus, & quæ mox diximus peculiares exsiccandi, & calfaciendi vires obtinere, ad ea, quæ adstringendi, & roborandi effi-

A di efficaciam habent,cõfugies,quale est, quod recipit rosarum rubearũ ℥.ſ. thu ris,mastichis,myrrhæ,sanguinis draconis,boli armeni, myrtillorum ana ʒ.j.& ſ.styracis calamitæ ʒ.j.ladani ʒ.ſ.ambræ, musci, spicę nardi ana ℈.j. formentur trochisci ad suffumigia paranda,vel emplastrum vmbilico & imo ventri apponendum.Cuius naturæ aliud efformabis,quod recipit ligni aloes,& cinnamomi ana ʒ.j.& ſ.gariophyllorum,cyperi,nucis muscatæ ana ʒ.j.radicum bistortę, angelicæ ana ℥.ſ.gallarum & aluminis ana ʒ.v.musci ℈.ſ.ex quibus item coctis, fœmina,si euaporationem susceperit,mihi non est dubiũ,quin maximum sit cõ secutura beneficium.Quem quoq; vsum præstabit euaporatio ex decocto ligni aloes,radicis chinæ,aut ligni guaiaci:item ex eisdem suffumigium aut clystere. Cæterùm ab his oĩbus cauendum proculdubio est,mensibus instantibus.Confert insuper post menstruam purgationẽ,per metranchitam inijcere in uterum clystere,quod recipiat galbani puri ℥.iij.lactis caprini ℥.j. & ſ.bulliant,& facta colatura infunde . Cui consimile aliud efficies,quod recipit hyperici, radicis peonię,uel seminis eiusdem & angelicę ana ℥.j.myrrhæ,carpobalsami,gallarũ, B balaustij an.℥.ſ.tusa bulliunt in lib.ij. aquæ ad cõsumptionem medietatis. Nec difficilè erit euaporationes varias,suffitus, emplastra & pessaria huic usui idonea efformare,si quis exactè expendat quæ hucusq; diximus.

Siccitatis vteri signa & curatio.

Siccitatem quidem summè esse sterilem euidenti argumento ex terra desumpto probari potest: nam quid persimile fœminis sicca intemperie laborantibus accidere comperimus,quale arenę,argilosæ terræ,aut petrosę accidit, dum illis semina committimus:dixerat.n. Hip.li.5.aphor.62. Et qu æcunq; siccos magis, & adurentes:nam ex defectu alimenti corrumpitur, dissipaturq; facilè semen: in fabuloso enim loco nihil fœliciter nascitur, sed semen ocyssimè contabescit. Duplici quidem ratione sicci vteri concipere nequeunt, prima quidem, quia seminis substantiam ebibunt,& conterunt,terræ siccissimæ instar, quæ vberrimas pluuias confestim depascitur: secunda uerò,quia suscepto semini nullum prestant alimentum,uel quàm parcissimum,ꝙ fœminæ sic affectæ sanguine careant:quò fit,vt facilè id vitium cognoscas, quia per menses nihil instillat, uel exiguum aut crassum. Corpus item sic affectarum hirsutius & siccius existit, ac C pilosum,aut citra pilos,si frigiditas accedat. Os item uteri siccum, labra scissa, ad tactum dura,nulla humiditas instillat, & coire plurimùm appetunt.

Erit igitur duplex curandi rõ,altera, quæ madidum & mollem reddat vterũ, quominus semen conterat & ebibat:altera verò, quæ humidũ ac semine & sanguine mẽstruo,vberem efficiat. Quamobrẽ primò vniuersum corpus humectare studebimus alimentis humectioribus & optimi ac multi nutrimẽti, & tandẽ ijs,quæ aqueo humore abundant. Qua in re opus est vti carnibus auium aquatilium,piscium nõ salitorum, & auiũ domesticarum,ptisana & lacte nutritarũ; carne item testudinũ,limacũ & ranarum:fructibus horarijs,melonibus & similibus, quæ multã substantiã aqueã præstant,dummodo eorum vbertas tanta nõ sit,quæ corrumpi pericliteur.Quo facto,amylo,pulte,farre,ptisana,& alijs huius naturæ vti oportebit,donec sãguinis & seminis maior subsit, & ad vterũ cõfluat copia. Postmodũ quidem frequẽtibus aquæ dulcis balneis totum corpus humectare oportebit iuxta Hip. ꝓceptum lib.1.de mor.mul.qua parte hæc refert verba.Et siquidem siccior fuerit,balneis pluribus,& obsonijs oĩbus coctis.

tum

tum marinis, tum carnibus vtatur, oleribus coctis, pinguibus ac dulcis: vino ét vtatur aquoso, & diluto, hæc.n. plerunq; faciunt, vt humiditas præsit tum in reliquo corpore, tum in uteris, maximè accedente uita sedentaria, & otiosa. Præterea utero & ipsius regioni fotus ex aqua dulci, & euaporationes adhibendæ sunt ex decoctis herbarum humentium, velut malua, viola, althea, rosa viridis, semen altheæ, fœnugræci, & citoniorum, ex quibus vel balneum, vel fomentum, vel euaporationem hac lege conficies: arietum duo capita, quo ad vsq; caro ab ossibus sponte separetur, decoquenda curato, quibus adde, vt leuiter bulliant florum salicis, violarum, chamæmali, maluarum ana m.ij. altheæ cum radicibus m.j. radicis valerianæ lib.ſ. fœnugręci, & seminis lini ana. ℥.iiij. fiat decoctum, quo vtere. Præstat item verum frequentissimè inungere oleo de floribus salicis, amygdalarum dulcium, uiolarum, de seminibus melonũ, & cucurbitarum, butyro recenti, lacte & similibus. Vtile quoq; est ceratum rosaceum, vel unguentum ex cucurbitis, aut resumptiuum: In vterum etiam infundes ex prędictis decoctis vel lactis aliquid, olei amygdalarum dulcium, iuris pinguis, aut decocti carnium limaciarum, & hordei. Itẽ pstat pessus, qui recipit medullæ cruris vaccinis, adipis gallinæ ana ℥.ſ. styracis ℈.j. cum lana confice pessos, q. bus adde olei amygdalarum dulcium q̃tum sat sit. Verùm, vt summatim referã, hoc vnum in curatione hac obseruandum censui, vt corpus omni arte reficias & humectes: cui vsui præstar hoc medicamentum frequenter sumere, quod recipit sacchari albi lib.j. & ſ. amyli ℥.iiij. in qua rosacea coquito, & interim adde olei amygdalarum dulcium ℥.ij. ac lento igne in eam consistentiam redige, qua tabellæ fieri possint. Ex vsu quoq; est lac asinæ calidum exhibere, aut lac caprilum cum modico saccharo, & farina leuiter coctum, uel amylum cum lacte, & vitellis ouorum, & tandem corpus vniuersum uelut hecticorum corpora reficere. Vltimò tñ in hac curatione expendes vteri osculum non rarò esse siccitate contractum: cui usui inter alia præsidia, quæ passim retulimus, confert (multorum sententia) succus porri hortensis, si eidem misceatur adeps anseris, eoque inungatur post menstruam purgationem collum uteri: quod sanè præsidium contractum uterum laxare proculdubio fertur. A B

Flatus uteri signa, & curatio. Ex diminuto uteri uel uentriculi calore præexistente ibidem humiditate, q̃. regulare nequit pusillus ille calor, facilè quidem in utero flatus generari assolent; quos sterilitatis esse frequentissimam causam cognouimus, propulso nimirũ ex utero impetu ipsorũ suscepto semine, uel q præ distensione apertũ teneãt plerunq; vteri ostium. Hos quidẽ fœminæ cognoscunt, psentiũtq;, quia silentes, & strepentes non rarò prosilire per os uteri percipiunt. Prędictis ét fęminis uenter inflatur, maximè a coitu conãte utero se ipsum claudere, sed mox quod susceperat, proijcit. Rugitus quoq; adest in inferiore uentre, tensio, & nõ leuis molestia, q̃ protinus flatu excreto cessant. Huic sanè causæ innitendũ plurimũ esset, ut q̃ frequentissimè sterilitatem pariat, nisi communem obtinuisset curandi rõnem cum frigido, & humido uteri intemperamento. Cum hoc tamen duplicẽ hæc affectio sortitur medendi methodum, alteram, q̃ calori imbecillo ob frigiditatẽ uteri, aut ob suffocationẽ ex humiditate inundante prouideat, cuius nuper abundè meminimus: alterã uerò, quæ flatibus proruideat ijs præsidijs, q̃ ipsos tenuent, discutiant, ac dissipent, qualia sunt (præter ea, quæ diximus) eua- C

po-

A porationes, suffitus, & sacculi ex ruta, cumino, anetho, aniso, apij semine, costo, cinnamomo, semine, & radice angelicæ, & huius naturæ reliquis. Quem quoque usum præstant inunctiones ex oleo, in quo ferbuerint in prædicta oīa, uel lauri baccæ & folia, ex quibus cataplasmata, & emplastra parabis, quæ addita prædictis auxilijs calfacientibus, & exiccantibus frigidū, & humidum uterū maximè attemperant. Cæterum frigiditati, humiditati ac flatibus præualentibus hoc unum præsidium scio esse proficuum, ac non leuibus experimentis cō firmatum, quod recipit nucis muscatæ, rasuræ corticū mori, rasuræ corticū nucis, florum roris marini, ligni cupressi mundati, & in puluerem redati ana ℥.iij. cuius dosis est ℈.ij. cum uino odorifero uel aromatis confecto. Confert item sudare decocto radicis chinæ facto ex aqua stillatitia buglossi. Item usus cardus hortensis huic causæ, & vtriusque coniugis sterilitati ferunt graues autores prouidere, & ad masculorum generationem maximè conducere.

Prædictæ quidem intemperantiæ secundis qualitatibus, quas sibi comites asciscunt, frequentissimè uterum afficere solent ita, ut non minus sterilitate afficiant, ac ipsæ per se natæ sunt efficere. Proficiscitur etenim à primis qualitatibus durities, quæ uteri officio, & naturæ aduersissima existit: quamobrem dixit Hippoc. 5. aphor. 52. Quibus os uteri durum est, ijs os uteri comprimi necessum est. Constat ex hac sententia hunc affectum reducendum esse ad morbum in uia potissimum; nam hac ratione fœcunditati officit. Sed ex pendendum est de ea uteri duritie nos hic loqui, quæ morbosa est; non quidem de ea, quę prægnantibus accidit, cuius meminerat Hippoc. aphor. 51. libr. 5. Ad hanc proculdubio affectionem os uteri pingue reducendum quoque est, quia in vtrisque non suscipitur semen, Sed hæc eadem causa longè diuersa est ab ea, quā mille in locis de omento crasso, & crassis fœminis Hippoc. refert, quas esse etiā ad concipiendum ineptas docuit 5. aphoris. 43. 44. & 60. & libr. de natu. mulie. ac de sterilibus. Verum huius affectionis clarius meminit lib. de locis, & aqua & aere, textu: Lunares purgationes, quod sanè uitium paulò inferiùs curare monstrabo digerentibus, & exiccantibus auxilijs, ut expresè Hippoc. consulit libr. de steril. per hæc uerba; Si uerò mulier à pinguedine uteros sibi læsos, esse putet ad conceptionem, attenuato ipsam quàm maximè, & ad reliqua gracilem facito. Verum tamen vt erios, durum fieri est necessum aliqua ex his causis accedentibus, ob idque claudi, & mulierem non concipere, quòd semen non suscepter.

Duritiei oris uteri signa & curatio.

B

C

Atqui licèt durities possit separari ab utero cōcluso, est tñ illius signū, ut dixerat Hip. lib. de nat. mulic. Si os uterorum cōcludatur, spissum fit ueluti grossus ficus, & si digito contigeris, cōperies durū, & contractum, ut digitum nō ad mittat, & menses occultant, & genitură non suscipit hoc tpe, & dolor hēt imū ventrem, & lumbos, & laterum mollitudinem. Item paulò ante, hæc verba refert; Si indurati fuerint uteri, os ipsorum asperum fit, & menses occultantur: cū verò apparuerint, uelut arena sunt, & genitura hoc tpe non fit: si verò digito cō tigeris, asperum fit os uterorum. Qua sententia ostendit conceptui esse impedimentum prædictam uteri crasitiem, sicut anteà dixerat lib. de steril. hec uerba scribens: Os uteri ꝓhibet conceptioné, si auersum, si distortum, si cōclusum; si recens fuerit conclusum. Et eodē li. paulò inferiùs inquit; Cū stomachus uteri

ri durus fuerit totus, aut summa parte, & conclusus, ac non rectus fuerit, sed ad alterã coxã auersus, aut ad intestinũ rectũ inclinatus, aut in se ipsum cõtractus, aut labrum stomachi sibi ipsi incumbuerit: vndecunq; igitur aut asper fuerit, aut callosus, fit aũt durus & à conclusione à callositate. Cuius ẽt cognitionẽ ad ducit eodẽ lib. dicens; Si os vterorũ durum fiat, aut ceruix, ex digito contractu cognosces. Duritiei quoq; cãm recenset eodem lib. dicens; Os vteri durum fit, aut dum concluditur, ut nuper adducta sñia in fine monstrauit. Ex quo constat posse concludi, vt in prægnantibus citra duritiem. Verum si durities accidat vel à callo, vel à scirrho, vel à tumore aliquo præter naturã, vel à nimia frigiditate aut siccitate, quæ partes constringat: longè diuersã esse censendũ est à præcedẽti. Contingit ẽt ex alijs causis, maximè ex adnascenti membrana quadam, cuius meminit Hippo. lib. de natu. mul. per hæc verba; Si genituram nõ suscipiat mẽsibus secundum naturam fluentibus, membrana ante vteri os excreuit. Cognosces autem hoc, si digitum admoueris, membranæ prætextum continges. A

Huic quidem affectioni medeberis iuxta differentiam cuiusq; dictarum causarum; nam licèt Hipp. indistinctè videatur duritiei remedia scribere, si quis rẽ penitius consideret, reperiet vnicuiq; causæ peculiare auxilium dicare, quemadmodum lib. 2. de mor. mul. dicens; Si verò obduruerint vteri, osculum ipsorum durum sit, & clauditur, & menses non prodeunt, sed pauciores & deteriores, & dolor incidit & febris, & rigor corripit circa imum uentrem & lumbos & laterum mollitudinem. Cùm sic habuerit, multa calida lauato, & tepefactoria adhibeto, si dolor habuerit, & uteros multo tempore cum aqua decocti cucumeris siluestris fouero, deinde mollitoria apponito, atque hæc per triduum facito: & si ex cõtractu osculum vterorum molle apparuerit, ex crudo lino tres penicillos suppuratorios indito, primum tenuem, secundum paulò crassiorem. Deinde subdit. Sed vbi fomentum adhibueris, ex odoratis glandem mollitoriã apponito. Item lib. eodem paulò inferius inquit; Si os vterorum non suscipiat genituram, sed durum fuerit ac conclusum, plumbeum penicillum apponat, velut dictum est, per triduum, vbi calida lota est, & mollitorijs vtatur, & supina decumbat, & in aquam calidam insideat, & lanam vnguento imbutam imponat. Ac rursus paulò inferius pulchra admodùm & vtilia recenset medicamẽta, quæ diligens Medicus eadem parte reperire poterit. Item lib. 1. de mor. mul. inquit; Quibus autem statim vbi coeunt, fluunt ea, quæ à uiro sunt emissa, ijs os vteri clausum est: curare verò sic oportet: siquidem ualde conclusum fuerit, tædis & plumbeis fistulis immissis aperito, & molli fomento ex fœniculo foueto, & subductitijs, quæ vteros attenuant & indirectum redigunt, purgato. Post purgationes autem & fomenta, ea infundito, quæ causæ sunt contraria. Quæ sanè loca, & alia pleraq; euidenter monstrant cuiq; duritiei causæ, peculiaria esse adhibenda præsidia. Sic profectò si tumor aliquis præter naturam causam clausioni præstiterit, vel callus, curare eo tempore oportet, ut lib. huius operis 2. abundè dictum est: quippe hac in parte eam duritiem curare in animo est, quæ uel ex siccitate, uel ex frigore certum duxit. B C

Itaq; si ex siccitate durities suboriatur, clausum vterũ mollẽ & laxũ reddes, preterea, q̃ sicciori vtero prodesse diximus, ijs, quæ ex Hipp. locis citatis attulimus, balneis aquæ dulcis, fomentis herbarum & rerum remollitiuarum, aut la

ctis

A ctis aut dulcis olei, vel amygdalarum dulcium: ac rursus ex unguento, quod recipit axungiæ gallinæ, anseris, & anatis ana. ℥. j. olei amygdalarum dulcium, liliorum, & sesamini ana ℥. j. & ſ. radicis iridis, altheæ, & asſari ana. ℥. j. ceræ albæ quantum ſit ſatis, vt fiat molle unguentum. Verùm, ne citra methodum in curatione ultra procedas, ſcito, frigidam duritiem opus eſſe frenare euaporationibus, & fomentis, ac ſuffumigijs: ſiccitatis corrugationem balneis, fomentis, euaporationibus, inunctionibus, ac mollibus peſſarijs: cui uſui peſſaria conficies, q̃ recipiant radicum, & foliorum maluæ, & altheæ ana. ℥. iij. farinæ ſeminis lini, & fœnugræci ana ℥. ſ. adipis anſeris ʒ. iiij. croci, & muſci parum, excipiantur in ſerico linteo, & inuoluta, peſſaria fiant, quæ in oleo irino, aut de ſemine cucurbitæ intincta in vterum immirantur. Prodeſt, & peſſus ex radice altheæ, axũgia gallinæ, vel butyro inuncta, uel ex lardo ſuis ſine ſale, aut ex pinguedine anſeris uel anatis. Cæterùm ſi durites fuerit calloſa, non plumbeos penicillos, ut Hipp. refert, ſed ex radice altheæ tres penicilorum ordines efformabis, & mino
B rem primò per noctem, & diem butyro aut aliquo pingui inunctum appones, à quo ſm eadem lege, & tertium, qui craſſior eſt, apponito, & immorari ſinito. Interim tñ partem fouebis, inunges, & omni ingenio emollies: & tandem ad peſſaria, & ſubductitia, quæ Hipp. conſulit, deuenire poteris: corpore priùs purgato per ſupernam, & infernam aluum, ac poſitis et ſubductitijs, q̃ præter id, ꝙ emolliant, digerant quoq;, extenuent, ac repurgent partem. Qua profectò in re, ſecurè adminiſtrabis quod recipit hyſſopi ceroti, medullæ ceruinæ, adipis porcinæ recentis, terebinthinæ, ceræ albæ ana. ℥. ſ. & ſ. aloes. ℥. ſ. butyri, adipis anſerini, leporis coaguli, myrrhæ ana ℥. iiij. caſiæ, nardi ana ℥. j. mellis quantum ſit ſatis, vt fiant peſſaria. Sed vtilius longè eſt aduerſus omnem duritiẽ, & concluſionem id præſidium, quod recipit lini ſemen, altheam, fœnugræcũ, omnia æquis portionibus in uas nouum immittemus, ubi oleum dulce, & aqua æqua menſura fuerint, vt ſemina contegantur, quæ cum molli uapore coqui, & ebullire cęperint; ſpumã, quæ ſupernatauerit, colliges, cui anſerinos adipes, & cerã inunges, & peſſarium facies. Eſt & aliud valde utile, quod recipit cere punicæ ℥. iiij. maſtichis. & ſtyracis ana ℥. j. adipis anſerini ℥. iij. butyri, & medullæ ceruinæ ana
C ℥. iiij. miſce, & fiant peſſaria. Aliud ét recipit ceruſæ, medullæ ceruinæ, cerę punicæ, butyri, olei amygdalarum dulciũ, nardini & glaucini ana ℥. ſ. reſinæ, thuris, maſtichis, ſpumę argenti quantum ſit ſatis, ut fiant peſſaria. Conſuluerat quoq; Hipp. lib. de natu. mulie. vtiliſſimam euaporationem conficere hac lege: vinum q̃ iucundiſſimum cum pari aquę temperatum, trium ſemicongiorum Atticorũ menſurã, & ſeniculi radicis, & ſeminis fęniculi quartã partẽ, & unguẽti roſacei ſemiheminã, hæc in uas nouum fundito, & uinum affundito, uaſis aũt operculo perforato, & impoſita arudine foueto. Qđ ſi ne hæc quidem prodeſſe videantur, peſſaria ex omni gummi genere conficies, additis ijs, quæ modicè diſſoluãt & digerant partis duritiem, ut Hipp. conſuluiſſe conſtat libr. de ſteril. his verbis; Si cõcluſum fuerit, aut durum oſculũ uterorũ, ficũ albam expurgato, & nitrum Aegyptũ puriſſimũ tritũ admiſceto, & ſubductitium facito magnitudine gallæ nõ magnæ, qđ in lana molli unguentum irinum tinctũ apponat per tres aut quatuor dies, prout uiſum fuerit. Poſt hoc conducit fomẽtum odoratũ, poſtea uerò molli quodã opus eſt ſubductitio, qđ ſanioſa maximè ducat; deinde

mercuriali, si tenera fuerit, cũ vnguẽto rosacco in linteo ad diem, & nocte subdat. Si quis tamen duritiem amplius emollire studuerit, Legat lib. 2. nostrum de præs. indica. & reperiet. A

Apertionis oris vteri signa, & curatio.

Dum vteri os nimium hiat, laxum, apertumve existit, nulli fore dubium arbitror, quin sic affectæ fœminæ steriles esse debeant: inquit. n. Hipp. libr. de nat. mul. Si hiarit os vterorum magis quàm solet, menses plures fiunt, & deteriores & humidiores, & per longius tempus, & genitura ipsam non contingit, neque intus manet, sed rursus foras effunditur, & si digito cõtigeris, os vterorum hiãs comperies, & impotentia ipsam corripit præ mensibus, & febris, ac rigor, & dolor tenent imum ventrem, & lumbos, & laterum mollitudinem: & docens causas inquit; Paritur autem hæc maximè si quid in ipsa fusum fuerit, & corruptũ computruerit: patiuntur etiam ex partu, & aliæ aliter. Eodem quoq; libr. paulò inferiùs eadẽ refert: sed clariùs ad huc lib. 2. de mor. mul. de eadem re verba faciens sic scribit; Si vteri præter naturam hiarint, menses plures prodeunt, & viscosi, & frequenter, & genitura intus non manet, & osculum hians est, & fieri non potest, vt genituram attrahat (& subdens causas inquit) Morbus autem corripit ex fluxu sanguineo, & fit cùm menses suppressi derepente eruperint. Et eodem quoq; lib. paulò inferiùs refert; Si os vterorum hiarit ampliùs quàm in mẽsibus solet, menses ita fiunt plures, & deteriores oẽs, & liquidiores, & per longius tempus, & genitura non attingit, neq; manet, sed rursus exit, & ferè eadẽ verba refert. Quibus sanè locis constant, & signa, & causæ plures præter humiditatem, cuius hac in parte meminisse non est in animo. Cognosces ulteriùs huiusmodi affectionem, quòd fœmina in coitu nullam uel leuissimam persentit delectationem, facilè semen citra sensum pellit, viro ingrata existit, & pudendũ humectum habet. Fit etiam vteri os molle, & hians, vbi leue efficitur, & lubriculum, vt Hipp. refert lib. de steril. in principio dicens; Si leues fuerint vteri, cõtingit autem hoc, & ex natura quibusdam, etsi vlcera magnas cicatrices relique rint: si leues igitur vteri fuerint, mulier in utero non concipit. Quam sanè affectionẽ à natura quoq; fieri refert, & immedicabilem iudicat, quia semen non continent, neq; contentum amplexantur, & proprium ante tempus excernũt. B

In curatione tamen si quis legat Hipp. reperiet geminam esse mẽdendi uiã: inquit. n. lib. 2. de mor. mũl. quum autem magis, quàm oportet, aperti fuerint vteri, purgatione opus habent, post purgationes autem collutionibus, & suffimentis. Si verò propiores sint, q̃ oportet, vomitibus vteri opus habẽt, & fomẽto fœtido, donec ad suum locum redeat. Ex qua sententia euidenter constat aliam adhuc subesse causam apertionis vteri, nimirũ ipsius prolapsionem, cuius paulò inferius meminero. Eandem quoq; curationẽ adducit lib. 2. de mor. mul. sed clariùs eodem loco paulo inferiùs dicens; Si uero conclusi fuerint uteri, velut oportet, in aqua desideat, in qua cocta sit myrtus, aut lẽtiscus, aut vitis, aut oleæ folia, aut rosarum. Diæta uerò sit quæ relata est in rubro fluxu. Optimum verò ipsi auxiliũ est situs, frequens vomitus, & prohibitiones balneorũ (dulciũ aquarum ego intelligo.) Ex qua sententia euidenter constat hunc affectum curandũ esse frequenti purgatione, sudoribus, balneis sulphureis, syrupo ex ligno guaiaco, & reliquis, quæ superius dicta frequenter sunt. Sed expendendum est generale quoddam præsidium omnibus quibus semen susceptum effluit, cõmune C

& pro-

A & proficuũ: quod scripserat Hipp. li. de steril. dicens; Si vteri geniturã non contineant, plumbeum lapidem, qui ferrum ad se rapit, leuiter terito, & in linteo alligato, quo in muliebri lacte tincto subductitio utatur. Quod sanè præsidium omnibus causis esse proficuum premissa tñ uniuersali prouidẽtia existimo. Cui etiam vsui idonea reperies cataplasmata, emplastra, & suffumigia paulò inferiùs c. de sterilitate ad tps paragrapho de articulatione dorsi. In peculiari tamẽ huius affactus curatione præmittenda est uniuersalis illa prouidentia in purgatione, & uomitu, q̄ paulò antè proficuam esse diximus p̄ humidis vteris. Qua facta vteri os peculiarius cõstringit fotus, qui recipit radicis bistortæ, quinquefolij, & cyperi ana ℥.ij. rosarũ cum calicibus, corticis mali granati, & balaustiorũ ana ℥.j. suberis ℥.ß. hederæ m.j. fiat decoctio in aqua, & vino astringenti, & quouis die fotu utat̃ femina. Cui ẽt vsui p̄sunt suffumigia, pessaria, fotus, & euaporationis, q̄ p̄dicto loco adduximꝰ, & paulò ĩferiꝰ dorso exarticulato dicturi sumꝰ.

Constat ex Hipp. decretis inter potissimas sterilitatis causas unam esse, & maximè efficacem, oris vteri auersioné, quod euidentissimis verbis monstrauerat adducens causas, & curationem lib. de steril. dicens; Nunc aũt ostendã ob quas causas mulieres omnino steriles fiunt, & cur non pariunt antè quàm sanentur. Causam uerò hanc esse dico, si os vterorum omnino auersum fuerit a pudẽdo, non concipiunt, non. n. suscipiunt uteri geniturã, sed statim foras exit. Cõtingit autem hoc ẽt si os uterorum parum distortum fuerit præter naturam a pudẽdo. Et si omnino conclusum fuerit os uterorum, neq; sic suscipiunt, neq; si recens conclusum fuerit magis quã oporteret. Singula verò relata manifesta sunt etenim si omnino auersum fuerit, aut conclusum, menses non prodeunt omnino, aut prodeunt uiolenter cũ morbo, si sanguis coegerit uteros pro more, conuerti. Et si purgata fuerit mulier aliqñ os vterorum ipsi a pudendo auertitur. Si uerò parum distortũ, aut recens conclusum fuerit, prodeunt quidẽ menses, prodeunt aũt uiolẽter, & paulatim per multos dies. Multis quidẽ modis refert Hip. vteri os posse ad uarias partes torqueri, & subinde sterilitatẽ efficere: nã utcũq; siue sursum, siue deorsum, siue ad latera vterus torqueat̃, rectè uirile semen in vterũ neq̃t ire. Q̃d sanè dignosces ex tactu obstetricis digitis facto, quo nõ erit difficile qua uergat parte perdiscere, p̄ter q̄ quod ex dolore in loco, ad quẽ uergit, mille in locis posse cognosci refert Hippo. Sic. n. inquit lib. de natu. mul. Si vteri ad latus, allapsi fuerint, tussis detinet, & dolor sublatus, & uterus durus uelut pila insidet, & ad conctatum dolet, uelut ab ulcere. Et post multa hmõi fœminas purgare iubet, & calida lauare, & tepefactoria adhibere. Et subdit paulò inferius; Si uteri obliqui fiant, & os ipsum obliquũ fit, & menses ipsi nunc occultantur, hunc priùs apparentes euanescunt, & non similes fiunt, sed deteriores, & pauciores, q̄ anteà, & genitura nõ fit hoc tpe, & dolor hẽt imum ventrẽ, & lumbos, & coxam, & attrahit ipsam. Quum sic habuerit, pharmacũ infra purgans bibendum dare oportet, & calida lauare, ac fore. Vbi uerò recens lota fuerit, digito immisso os vterorum corrigat, ac dirigat, & odoratorum suffitum admittat, & expotionibus dato iuxta experimentum, q̄ libenter suscipit. Ex his q̄ sic affectæ sunt li. 2, popu. p. 2. tex. 19. q̄dam cum ei coxa doleret ex uteri recursũ ad eam partem concepisse refert, & coxam grauidationis tpe non doluisse.

Vniuersa tamẽ curandi ratio in hoc affectu stat in reductione uteri ad antiq̃

Vitiosi vteri situs signa, et curatio.

B

C

ſedem:qđ equidem fieri nequit,niſi vel purgatis humoribus,quorũ rõne laxat᷑ A
vterus,vel reſiccatis auxilijs topicis,ac ſedato dolore,& molliore facta parte, vt
indoloroſius ad ſedem citra inflammationẽ reducatur. Quã ſanè medendi rõnẽ
locis nuper citatis & mille alijs partibus adduxiſſe Hipp.euidenter cõſtat.Itaq;
primò purgabis corpus,& fomentis,ac remollitorijs vteris,tandem digitis ob-
ſtetricis vterum recendum curato, & vltimo eiuſdem manibus hinc inde per
vniuerſum ventrem,verſus vmbilicum vndequaq; oleo vteri regionẽ perfrica
bis mediocri compreſſione,donec vterum à parte,cui incumbit,ſeparatũ, & in
antiq̃ ſedem reductum cognoſcas.Poſtmodum verò, uentri adhibebis q̃ calfa-
ciendi,& exſiccandi,ac diſcutiendi flatus vires habeant:quemadmodũ mulier
culæ citra vllã rõnẽ,paſſim ſolent efficere. Cauebis tñ in hoc opere, ne mẽſtrua
inſtent,vel multorũ humorum copia in vtero ſubſit, ne quid deterius p̃xiſtenti
malo ſuccreſcat.Verũ dum id facere ſtudueris,poſt id opus,olei inungito vẽtrẽ
rutaceo,liliorum alborũ,irino,chamæmelino,de baccis lauri,ſuper ſparſis pul
ueribus ex eiſdẽ rebus,& aniſo, cimino,cinnamomo,& ſimilibus:quorũ ſiluã
reperies ĩ curatione humidi vteri.Quo facto,emplaſtra eadẽ parte adducta vm- B
bilico,imo vẽtri,& dorſo adhibebis,& pudẽdi oſtiũ firmabis ſuffitib⁹, & alijs
rebus,q̃ exſiccãdi vires habeant. Proderit, & viri uſus quo melius os diſtorq̃t.

Mẽſtrui ſanguinis uitio ſigna, et curatio.

Menſtruæ quoq; purgationis uitio haud raro fęminas fieri ſteriles comperi-
mus:nã ſiue copia exuberante,aut deficiente:ſiue ordine profluendi prauo, ipſ
anteuertente aut remorante,ſiue vitioſa qualitate,aut ſubſtantia prodeant,affe-
cti,vtcunq; ſit,ſemper ſterilitatis exiſtit cauſa. Quippe ex immodico ſanguine,
q̃tumuis laudabilis exiſtat,obruitur,& confunditur genitura: nequit.n.puſilla
virtus generans tñ ſanguinis principio fœturæ conficere, vt optimò aduertiſſe
Hipp.conſtat lib.de ſteril.per hæc verba; Venæ.n. ſanguine plenæ geniturã nõ
ſuſcipiunt, & in uteris aliquid inueterati ſanguinis in eſſe eſt, quod genituram
nutriri prohibet.Et paulò anteà eodem lib.adduxerat alium affectum ex copio
ſo ſanguine,dicens;Si quid ex menſibus in uteris remanens ſciſſuram,ac ſegmẽ
tum habeas,quod circa oſculum,aut paulò penitius incaleſcat,& rurſus frige-
ſcat,neq; ſic in ventre concipit. Pari quoq; ratione ſi menſes omnino non pro- C
fluant,credendũ eſt fœminas ſteriles fieri: nam,ut paulò inferiùs probabo,ple-
runq; concipiunt fœminæ poſt menſtruas purgationes, ubi ab illis fuerint ex-
peditæ:cùm verò eis omnino carent,perdifficile eſt poſſe concipere.Cõceptus,
inquit Ariſt.lib.7.de hiſt.anim.c.2.mulieribus à profluuio menſtruorũ ſua na-
tura contingit,& q̃ his carent,ſteriles magna ex parte conſiſtunt. Verũ fieri põt
vt aliquæ ẽt ſine eorum effluuio concipiant,uidelicet quibus tñ humoris colli
gitur,q̃tum ijs,quæ purgantur reſtare ſolet,q̃q̃ non tanta copia, ut foras poſſit
effluere:Alibi ẽt hoc idem refert dicens;Impoſſibile eſt concipere ſine mẽſtruo
rum excremento quod anteà redundans foras profluxerit,aut intus ſatis ſit.Præ
tereà inordinata excretio non expurgat quantum ſatis eſt uterum, ut geniturã
admittat(pręterquam quod alimenti inopia areſcit non raro ſemen)ſic inordi-
nati plerunq; ſemen ſucum deferunt,& ob id genituram prohibent. Inquit.n.
Hipp.lib.de ſterilit.Si uerò pauciores,quam debeant,menſes prodeant, neque
ſic prægnans fit:ac ſubdit;Et ſi plures,q̃ debent,menſes mulieri prodeant, neq;
ſic ĩ uẽtre cõcipit.Vteri.n.ſanguine euacuato geniturã nõ cõcipiũt p̃ debilitate.

A Quas proculdubio causas omnes Scytharum fœminas efficere steriles recẽsuit li. de loc. aqua & ae. dicens; Lunares nanque purgationes eis nõ eueniunt, quẽadmodum est necesse, sed minus, & intempestiuè. Et subdit. Vnde necessario sequitur non multum fœcundam Scytharum gentem esse. Quòd de reliquis fœminis pari pensu intelliges. Item menses corrupti, & vtcunque aliter vitiosi minus ad concipiendum idonei censentur: primum si aquei, fœtidi, aut nigri proueniant: deinde si albi, crocei, virides, aut cœrulei: si plurimum fluant, largiori aut breuiori tpe, q̃ par est: & si non statuto circuitu, sed seruiùs aut citiùs, aut si oĩno non fluant. Cum hoc tamen eæ, quibus menses non fluunt, non omnino sunt steriles iudicandæ: vidimus enim plures, quæ conceperunt nuptæ, cum virginibus non fluerent menses. Nosces tamen has esse sterilitatis causas ex signis, quæ retulimus lib. huius operis 1. proprijs cap. ad quæ sanè recurres, si veram sterilitatis ex menstruorum vitio curãdi rationem ediscere velis. Nam satis mihi est hac in parte docuisse, mensium vitio fœminas steriles non raro fieri: est sanè molestum, & tædiosum multis in locis eadem referre. Ob id, cùm ex mensiũ

B vitio infœcunditas suboritur, nullam aliam adinuenies potiorem curandi rationem, quàm menstrua ad statutum fluendi ordinem reducere, aut eorũ substantiam corrigere, & moderari: quæ omnia prædictis cap. postquam sterilitatis causam cognoueris, facilè inuenies.

Inter causas, quæ sterilitatem fœminis præstant, potissimam frequentissimãque esse censeo seminis fœminei vitium, quale sufficit generationi ineptũ ipsũ reddere. Quod equidem tale fieri quatuor modis constat, nimirum dum aquosius existit ita, vt figuram seu delineationem præ tenuitate suscipere non possit. Id profectò dignosces ex seminis excreti naturam, & consistentia, ex vteri etiã frigiditate vel humiditate, ex celerrima seminis ipsius citra delectationem excretione. Secundò semen vitiari assolet propter crassitiem immodicam, quam deuincere calor nequit, neque ex eo quicquam præ crassitie efformare. Quod nosces ab ipso semine excreto, & quia fœmina tardè ad coitũ excitatur, & subinde parum excernit. Tertio quidem semen generationi ineptum fit, eò quòd corruptionẽ seu labem aliquam perpetiatur, siue ex gallico morbo, siue ex putredine quauis prodeat: vel ex vitio aut morbo aliquo cuiusvis principalium *Seminis uitiosi signa, & curatio.*

C membrorum. Quod videtur insinuasse Hippo. lib. de steril. reddens rationem, quare semen retentum in utero non degeneret in conceptum: inquit enim; Si verò genituram continens, non prægnans fiat, id quod multis contingit stomacho vteri præter naturam hiante, menses plures, quàm cõuenit, & humidiores procedunt, vt & id, quod à fœmina prodit semen, ad fœtificationem non cõcipiatur, & viri genitura insuper accedens corrũpatur: contingunt autem hæc, & corpore, & uteris ægrotantibus. Sed uitia hæc cognosces ex colore alieno, substantia, & odore insuaui, plerunq; fœtido, & ex totius corporis acuteri morbosis signis. Vltimò tñ semen conspurcatur, & generationi efficit ineptũ ex vitio alicuius prauæ substantiæ, qua fœminæ uterus scatet. Quod perpẽdes ex superfluis vteri purgamentis, quorũ meminimus lib. huius operis 1. c. pen. ac ex vitiosis mensibus, vt ex Hipp. constat lib. 1. de mor. mul. Reperies huius maligna, & causas loco super citato. Sed præter has causas aliæ insuper reperiuntur duæ genituram uitantes, nimirum seminis paucitas, quæ genituræ non sufficiat,

ac ubertima,& immodica copia,quæ virile semen suffocet,& extinguat. A
His sanè seminis vitijs medeberis primò aquositati, & vbertati ea lege, quā
diximus paragrapho de vteri humido intemperamento, omni videlicet exsic-
cationis genere tam per victum,& potum,quàm per exercitia, balnea sulphu-
rea,ac sudores,quàm per alia pharmaca huic vsui proficua.Cui vsui ferunt pro
batissimo experimento multi, conferre conseruam ex flore stœchados, aut ex
saluia,vel saluiam ipsam hortensem commasticatam. Reliqua verò, quæ hic
desunt,reperies varia quidem,& proficua cap.de sterilitate vitiorum. Crassiori
verò,aut pauco semini medeberis per ea,quæ aduersus siccitatem proficua es-
se nuper diximus,& ijs etiam,quæ omni arte corpus humectent, & vberius,ac
tenuius semen gignant alimentis,balneis aquæ dulcis,& medicamétis,ac mul-
tis alijs auxilijs,quæ referam cap.de virorum sterilitate.Corruptioni autem se-
minis prouidendum est per ea,quæ membrorum principalium affectiones au
ferant,aut putredinem curent sanguinis detractione, purgatione, & meliori
nutritione;tandem ijs, quæ per epicrasim corpus euacuent ab excrementis pur
gatione,sudore,fontanella,vt iterum corpus probo alimento reficiatur. Cuius B
sanè affectionis,& curationis meminit etiam Hip.lib.1.de morb. mul. per hæc
uerba.Quibus porrò intus manet uiri semen,& computrescit, & turbationem
facit,his atriplicis semen,aut succum cum melle, aut cumino delinguendum
dato.Et subdit apponendam esse portulacam cum adipe anserino, refertque id
malum fieri à bilis,& sanguinis influxu, quorum ratione curationem instituit.
Nam quodammodo diuersum videtur,& diuersam exposcere uacuationem fę
minam proprium semen corruptum uitiatumve effundere, aut uirile semen su
sceptum,alioqui sanum uitiare corrumpereq;, & ineptum generationi effice-
re,ut Hippocr.sententia insinuare uidetur. Prouidendum quoque est uteri ex-
crementis,siue biliosa sint,siue pituitosa, frequentibus totius corporis purga-
tionibus,ut ex Hippocra. mente nuper retulimus, & rursus eorundem excre-
mentorum diuersione per alia emunctoria,& per ea etiam, quæ uterum à præ
dicta spurcitia uindicant,quorum non paruam copiam cap. citato adduximus.
Præter quæ omnia peculiariter uterum in hac causa purgant pessaria adducta
à Theodoro Prisciano,quæ recipiunt opobalsami.℥.j.peucedani.℥.j. &.s.aristo
lochiæ ℥.j.myrrhæ.℥.s.aloes ʒ.ij.croci ʒ.j.& s.medullæ ceruinæ, & adipis anse- C
rinæ,ana ℥.j.&.s.ex quibus fiant pessaria,quæ huic usui maxime proficua expe
rieris. Deficienti quidem semini medeberis eo modo,quem docet Galen. lib.5.
simpl.cap.23.Quæcunque (inquit) semen aut procreare,aut prouocare possunt
bene nutriant,& flatuosa sint oportet,ut bulbi,cicer,fabæ,polypodes, quæ mul
ti seminis edulia sint.Et eodem libro,cap.21.inquit;Seminis affectrices facul-
tates sunt,ut lactis, partim medicamentis tantum,partim alimentis. In medi-
camentis,cum succos pituitosos calfacientes in sanguinem uertimus: in alimé
tis autem secundum totius substantiæ similitudinem. Quibus perspectis faci-
lè erit uitiosum semen emendare:& materiam,ac modum duobus cap.sequen
tibus abundè reperies.

A De sterilitate, quæ fit ad tempus. Cap. 4.

EST quidem præter dictas alia sterilitatis conditio, & natura, quæ neq; in omnibus feminis, neq; vtcunq; reperitur, sed quibusdam solum: neq; integra est, neq; semper, sed ad tempus tantummodo, qualem accidere feminis comperimus, quæ ante maturam ætatē, & perfectum tempus nubunt: aut post ipsum grandioribus iam factis, & penè senescentib. Alia etiam sub hoc genere continetur sterilitatis species ijs fœminis succrescens, quę pepererunt quidem, sed à primo partu aut secundo vel steriles remanserunt, vel quàm rarissimè concipiunt. Quamobrem vniuscuiusq; seorsum meminisse oportebit, vt uel præpediatur, quominus cui quam accidat hmōi malum, vel auferatur, si forte iam adest. Docet quidē Hipp. li. de lo. aqua & ae. inter reliquas sterilitatis causas, eam feminis esse potissimā, quæ ex immaturo coitus tpe proficiscitur. Nanq; nuptiarum tps uarij uariè qui dē scripserunt. Inquit etenim Moschio græcus. Tanto quidem tpe, donec purgatione superueniente cum uiro coire possit, natura & matrix officia adimplere, & repręsentare uideātur. Plato verò 6. de legi. in fine specialius de hac re sensisse uidetur, dū in masculis à trigesimo, ad trigesimū quintū, in puellis à sextodecimo ad uigesimum, id est, non minor sextodecimo, neq; ultra uigesimū ꝓcrastinandū. Sed hac in re nō laboro in ijs, q̄ causaliter euenire solēt, & rarò, sed solū mihi est in animo docere, q̄ nubūt ante tps ex arte, & natura præfinitū, quale sterilitatis periculū subeāt. Itaq; q̄ ante decimū quartū annū nubunt, q termi nus est in plerisq; legitimæ cōceptionis (sed, vt mihi ex Moschione verius vř, anteq̄ mēses prodeant) plerūq; aut nō cōcipiūt, aut debiles, & cū periculo abor sus manēt: nā vteri os efficit ualde debile diruptis uasis & maximè cōcalfactis, ꝓcipuè si virile mēbrū magnū sit, & puella parua, aut uirile semen senile, aut ui tiosum. Alijs quidē ex à uillata pudēdo situs uteri uitiatur, & ob id perpetuò steriles euadūt. Pari prorsus pēsu existimare oportet uirgines, q̄ uel morbo aliquo afficiunt, uel nimis valetudinariæ existūt. Quippe dū sic affectæ deuirginantur, nulli certè dubiū esse dēt, quin eadē mala succrescāt, q̄ eis, q̄ ante decimū quartum annū, aut menstrua nō fluxerūt, deuirginātur, accidere solent. Imbecille. n. superest vteri os, & uterus ipse totus, ut nec suscipere, nec cōtinere deinceps semen possit. Præterq̄ ꝙ sic affectis, ac ualetudinarijs feminis, dū ea dispositione deuirginant, motu & calore, ac dolore uteri in coitu primò excitaris, totū id ui tiosi humoris, quod in corpore abundat, facilè ad uterū allicit, & obstructionum, febriū diuturnarum, & maiorū malorū sæpe causa existit: cū plerūq; viro accedere nō possunt citra oris uteri dolorem, & iudicio nostro maiori ex parte steriles euadūt. Cęterum uirgines, q̄ factę sunt grādiores, cōtraria prorsus rōne difficulter cōcipiunt, aut nunq̄. Rō sanè est, quia & uterus induratur, semen ui tiat, ac menstrua mille modis à debito euariāt ita, ut omnino uideant esse steriles, nisi menstrua ordinatè, & copiosè ꝓcesserint. Quibus sanè sterilitatis causis ꝓueniēdū est: primò quidē utile existimo in puellis rarissimè feminā uiro accedere, postq̄ semel corrupta est, donec grādior facta ītegritaté, ac robur ex ītēpe stiua de uirginatione amissū adipiscat. Cui vitā institues vel sedētariā, uel min⁹ laboriosā: uictū itē optimi nutrimēti: atq; ēt pudēdū īperabis ablui mox a pri-

De sterilibus ex ætate.

B (margin letter beside "gatione superueniente…")

C (margin letter beside "superest vteri os…")

mo cõcubitu ijs,q̃ posse astringere diximus. Deinceps verò cum iterũ uiro accessura est, abluat pudenda ijs, quæ remolliendi, laxãdi & humectãdi vires habeant. Post coitum aũt adhibenda sunt emplastra roborantia, umbilico, & dorso, donec grãdior, & robustior facta, viri accessum citra noxam ferre possit. Verum tñ de valetudinarijs fœminis vulgariter fertur, nil esse illis vtilius ad valetudinem recuperandam, q̃ viro committi, & sic multæ deceptæ falsa vulgi opinione, in pericula, q̃ nuper diximus, deciderunt, malo præexistenti, nõ curato. Qua in re certum esse scimus, q̄ si affectiones, quas fœmina patitur principium sortiantur à semine vel sanguine menstruo retentis aut uitiatis, nullum aliud p̄stantius p̄sidium reperiri constat. Quippe hac via expurgatur vterus, & immunis superest ab affectionum, q̃ prærant, causis. Verùm si ob iecoris, splenis, vel totius corporis vitium fœmina laborarit, tm̃ abest, vt coitu leuetur, q̄ potiùs nouo malo in vtero (alioqui sano) facto, euocatis ad ipsum agitatione illius actus humoribus, grauiores efficiantur affectiones, quæ præexistebant, vt experimẽto plerunq; didicimus. Si tñ sors tulerit, & aliud fieri non possit, consummato matrimonio abstinendum est a viro, donec in pristinam sanitatem restituta innoxiè possit uiro accedere: ac si qñ accedere velit, purgato corpore uel aliter p̄munito, faciat. Grandiores verò fœminas alio modo tractare oportet: nã balneis aquæ dulcis calidæ menses euocandi sunt, inunctionibus, fomentis, & insessionibus, ac deniq; ijs omnibus quę prodesse succo ac duro vtero dictum est, adhibitis etiam pessarijs, quæ mediocriter emolliant ac purgent, & quod corruptũ, ac vitiatum est, expellant, admittantq; & amplexentur virile semen. A B

De ijs, quæ semel; peperũt & sterile: facta sunt.

Non minus profectò negotium facessit ea sterilitas, quæ fœminis, postquã semel peperunt, succrescere solet: maximè cũ fœminę corpus primo accessu sanũ videat. Inquit. n. Hip. lib. de steril. Cuicunq; verò stomacho recto, & molli, & sano, & probè habente, & in debito loco sito, menses non apparuerint, aut pauciores, & per amplius tempus, & non sani morbum perscrutati, quem vteri habent, & an corpus ét aliquid conferat, comperies cãm à qua prægnans nõ fiat. Quod si affectum aliquem compereris huic p̄sto esse oportet, ne affectio verustior facta, difficiliùs curetur. Sed clarius adhuc huius affectionis Hip. meminisse constat li. 1. de morb. mul. per hæc verba; Si mulier parere nequeat, q̃ priùs peperit, nitrum, & resinam, & myrrham, & cuminum æthyopicum, & vnguentum simul terat, & apponat, aut pulegium siccum in linteum subdat: bibat aũt pulegium, vbi dormire volet. Sed rõnabiliùs ꝓfectò eiusdem affectionis meminit li. de steril. dicens. Quum aũt mulier nõ conceperit, prius concipere solita, vteri verò viri genituram in se ipsis suscipiunt pęnitus, necesse est mulierum serosã hãc facere: quandoq;. n. in vteris pus innascitur: pus aũt in vteris à tuberculis fit, & sanè ob hoc genitura viri, qñ cũ viro coit, vteros nõ cõtingit, quò videlicet ipsa viri genitura compingatur: nã pus ipsam dissipat, ut ne afferatur: mortificat. n. pus, & putrefacit genituram. Proinde, & pus ex vteris expurgare oportet, & tuberculum in vtero sedare: quò de cætero ne impediat geniturã cõpingi ac afferri: festinate itaq; oportet ad expurgãdũ prius quã pus in vteris in callum concrescat. Qua ꝓculdubio sñia enarrare vr̃ vnam peculiaremq; huius vitij cãm. Si tñ quis rem diligentius pensiret, multo plures reperiet causas, quibus q̃ semel peperit fœmina, amplius parere non possit. Quippe contingit sæpe C

A id malum cã defectus naturalis, qui vel ex morbo ac vitioso apparatu contrahitur, aut natiuus illi inest, haud paucas etenim reperies fœminas, quibus solùm sufficit ad sterilitatem semel peperisse, ét si partus laboriosus non fuerit: tanta proculdubio est in quibusdam naturalis compositionis tenuitas, & potentiarũ, vteri imbecillitas, vt satis illi sit, nouẽ mensibus vtero gessisse, vt supersit ab hoc labore vterus adeò imbecillis ac labore defessus, quod deinceps minimè possit amplius concipere, nec si concipiat, diu fœtum continere. Quod sanè malũ fœminis præstantioribus, & illustribus, & ijs, quæ in otio vitã degunt, frequẽtissimè accidere cõspicimus. Idq; certissimè est vitiũ, qđ in Scytharum fœminas reiecit Hip. de lo. aqua & ae. & subdit hac rõne earũ ancillas, & q̃ laboriosam uitã agunt, frequentius concipere. Hanc quoq; sterilitatem patiuntur fœminæ, & eã cõmonstrant, quibus lac in mãmis diu durat: quinimo censeo eam fœminã nõ esse concepturam toto eo tpe, quo lac in mammis extiterit, & fortasse in his signum erit cõceptus, si menstruis deficientibus, lac quoq; è mammis euanescat. In hanc pariter sterilitatem delabuntur fœminæ, quæ difficulter pepererunt: nã
B ex laborioso partu credibile est ijs, quæ admodum robustæ non sunt, uterum adeò affici, labefactari, distendi ac dilacerari, vt præ lassitudine deinceps cõcipere nõ possit, aut quã rarissimè, vt plerisq; contigisse scimus. Pari itẽ rõne alijs ex abortu idẽ malum succrescit: nã cũ magis in abortu, q̃ in partu laboret natura, maiusq; inferatur in uterum damnum ex ligamentorum ante statutum tempus diruptionem: facilè vterus eã dispositionẽ nanciscitur ab extensione, & molestia, qua nequat ampliùs vel tã citò, ad pristinum officium redire, ac semẽ continere, & concipere. Alijs quidẽ eadem sterilitas succrescit ex mortuo fœtu: nam pter laborẽ, quẽ veluti in abortu patiuntur, accedit insuper distemperies conspurcata ac fœda, quã de mortuũ fœtũ posse ob viciniam vtero mutuare credibile est: bene tẽperatum. n. ad concipiendũ debere esse vterum, Hipp. testatũ reliquit. Sic proculdubio idẽ contingere scimus ex vteri mola: nam aut deinceps immodicus vteri flatus succrescit eò q vasa dirupta permanserunt, aut nimia mensium suppressio obstructis venarũ osculis ex crassa materia, q̃ molle pstiterat principium. Verùm præter has oẽs causas, hanc vnam omni partui laborioso vel abortui cõem esse censeo, nimirum, vterum, aut eius collum vel retrahi,
C vel torqueri, vel quauis alia deprauata figura affectum superesse, aut fortasse, plapsum ita, vt ampliùs concipere nõ possit, ni priùs ad pristinam sedẽ reducat. Itẽ aliud quoque his ferè oĩbus cõe est, vt coxarum, ossis sacri, & dorsi, quibus vterum alligari fertur, in laborioso partu seu abortu articulationes ita extensæ, aut à propria, & natiua sede prolapsæ supersint, vt minimè vterus deinceps cõceptionis officio fungi possit. Quę sanè oĩa sicuti, & varias distẽperies, q̃ vtero ex his causis succrescunt, considerare opus est, si uelis sterilitatem remouere.

Imprimis si fœminæ natiua constitutio delicatissima fuerit, ita ut p uno partu deiecta vterus nequeat amplius cõcipere (vt Hip. scripsit li. 1. de morbis mul. dicẽs; Si verò nõ cõcipiat, vteri aũt sani sint: contingit. n. & hoc plerisq; cũ debiles existentes vteri ab affectione macilenti fiunt, aut præ medicamentis, & fomento multo geniturã ferre non possunt, priusquã assueti fiant, & conualescãt) id diligenter nosse curabis: quod etiã loco nuper citato dixerat Hippo. per hæc verba; Hoc aũt sic cognosci potest: cùm ab ipsa exierint, secunda, aut tertia die

exeunt,

exeunt, aut adhuc prius crassa, & compacta uelut muccus, nisi mali quid sit, & A
propter alium uterorum morbum genitura discedat. Quum igitur talia apparuerint, curatione quidem uterorum non est opus, uerum reliqui corporis cura habenda est, quo huiusmodi bonus habitus fit ipsi, aut contractum simul sit corpus, & iuxta mole præditum, & paucorum balneorum, plurium uerò, & leuium laborum usu. Quibus sanè uerbis, & alijs, quæ sequuntur, uī huius occasionis uniuersam prouidentiam complexum fuisse. Quamobrem ab hoc pręcepto sumpto initio solidioribus cibis, uino, & largiori exercitio curandū est habitum reficere, & solidiorem reddere, adhibitis quoque utero, & lateribus eius emplastris, quæ ipsum roborent, qualia sunt, quæ pro matrice uulgo exquiruntur, ea maximè, quæ temperata, & modicè astringentia fuerint, qualia adduximus c. de uteri imbecillitate, & lib. 2. huius operis mille in locis. Neq; alia auxilia utero adhibenda sunt, ut Hip. consulit, sed ea tantum, quæ robur addere nata sint. Curandum præterea est, ut frequenter fœmina uiro non accedat, sed post aliquod grande interuallum, ut uterus ad antiquum robur restitui possit: nam sic auidius udiuiturus genituram complectitur, conficit, efformat, ac retinere oalet robustiore facto utero emplastris, & prædicto uitæ modo. B

Verùm si ex laborioso partu, uel aborsu sterrlis supererit fœminas, coniectādum eo tempore est, an figuræ uitium aliquod contraxerit uterus, uelut est ꝓlapsio, aut à propria sede contorsio, uel in aliquam partem inclinatio, quod ex tumore, ac dolore partis, cui incumbit, facilè percipies, ut frequenter ex Hipp. mente retulimus. Cui sanè affectioni medeberis per ea, quæ diximus c. de uteri procidentia, sed specialius per ea, quæ huic usui scripsit Hip. li. de nat. mul. dicens: Si puerperæ uteri in coxam incubuerint, aut ad laterum mollitudinē, ad sanam coxam oleum Aegyptium album, aut bacchari unguentum, apponere oportet, & in sanam decumbat, & peoniæ g. v. bibat, & fructus sambuci, & castorei magnitudine fabæ uino postea lota suffiatur. Qua sententia constat qbus medicamentis utendum sit in huiusmodi affectibus. Verum si ex diruptione, lassitudine, & tensione ipsius uteri sterilitatem prodire comperiamus: q̄ astringendo roborant emplastra adhibenda sunt, qualia ca. de uteri imbecillitate adduximus, & dicturi sumus cap. de partu laborioso. C

At quia plerunque accidit ex prædicto labore adeò imbecillitari uterum, ut copiosa susceptet, aut aliunde trahat excrementa, ita ut mutata propria tēperie, & natura, uel humiditatibus abundet quantum sat sit, ut concipere deinceps non possit. Huic curationem institues per ea, quæ adduximus præced. cap. instituentes curationem humidi uteri, & frigidi iuxta qualitatem, quam prædominari cognoueris.

Veruntamen si dearticulationem aliquam dorsi, ossis sacri, aut coxendicū à partu, uel à casu, ictu, percussione, animi pathemate uehementi, uel quauis alia occasione fœminā perpeti comperias: ad cataplasmata, & emplastra confugiendū est, qualia sunt, quæ ex terebinthina, resina, & pulueribus calidis apud uulgares obstetrices frequentissimè reperiuntur. Ante tn̄ q̄ ea adhibeas, curandum est dorsum iuxta renes, & os sacrū prius blandis medicamētis emollire, & calfacere, ut proprius luxatę partes, uel extensæ cataplasmatis cedere possint. Appellant autem uulgariter huiusmodi blandum præsidium seuatum, ꝙ maiore

seui

A ſeui portione cōſtet. Efficitur probatiſſimum,& multis fœminis proficuum id, quod recipit caricarum pinguium ℥.iiij.dactylorum ſine oſſibus ℥.v. florū lauēdulæ p.ij.ſepi renum capri lib.ſ.radicum altheæ coctarum, & piſtatarum, ʒ.x. fecis ceræ lib.ſ.bulliant oīa in lib.ij.vini albi ad uini conſumptionem,& facta colatura,adde ſepi arietis liquefacti ʒ.vj.& fiat ceratum,cuius infima pars, quæ attingit os ſacrum,ſit amplius ſuprema. Quo ſanè vtendum eſt octo, aut duodecim diebus ante cataplaſmatis adhibitionem,cuius prima deſcriptio recipit picis vtriuſq; terebintinæ ana ʒ.j.galbani,ſerapini,ammoniaci,myrrhę,maſtichis ana ʒ.iij.cinnamomi, nucis ana ʒ.j. ladani depurati, opopanacis, ſarcocollæ, ana ʒ.ij.ſanguinis draconis,pulueris myrtillorum,coralli,roſarum, gariophyllorum ana ʒ.j.croci ʒ.ſ.fiat cataplaſma.Efficies tamen ex eiſdem rebus aliud efficacius,ſi omnia hæc aceto ferbuerint, poſtea facta colatura omnia reiecto aceto coquantur, donec fiat emplaſtrum. Item aliud cataplaſma utiliſſimum conficies,quod recipit maſtichis,cinnamomi,nucis, belzoini, pulueris ligni aloes, gariophyllorum,ſanguinis draconis,pulueris granæ,ana ʒ.ſ.ſuccini ℈.j.ambræ

B muſci ana g.vj. terebinthinæ quantum ſufficiat vt fiat cataplaſma. Vmbilico et appones id emplaſtrū, quod recipit pulueris ligni aloes,nucis,gariophyllorū, ſuccini,& granæ ac roſarum ana ʒ.ſ.muſci,& ambræ ana g.x.ladani,picis,& ex tecamacha quantum ſit ſatis.Huic etiam vſui non parum confert ſuffumigium, quod recipit ladani depurati, ſtyracis ana ℥.ſ. gariophyllorum ʒ.j. conterantur in mortario lapideo cum piſtillo calido, & aqua roſacea, ac fiat paſta, ex qua poſt menſtruam purgationem ſuffumigium ſuſceptet fœmina, & mox zibeto, inungat os vteri.Tandem curabis omnia arte antequam hæc adhibeas, ſi quid luxatum apparuerit, ad priſtinum locum reducere ſubleuata vehementer cute ſupra partem quam exiſtimaueris dearticulatā eſſe. Ac ſi quodammodo diuulſa videatur alicuius partis dorſi caro, coniungere articulationemque roborare prædictis cataplaſmatis opus erit,donec citra dolorem, aut moleſtiam fœmina proprijs munijs fungi poſſit.

Quod ſi ex fœtu mortuo deterrimam aliquam ſpurciſſimam ac fœdam qualitatem nobis compertum ſit vterum contraxiſſe;theriacæ vſu,mithridati, tum per peſſaria, tum verò exterius rem agere tutum erit: ſicut per metranchitas ea

C dem liquata in vterum immittere. Cui vſui proficua ſunt odorata omnia, quibus vterus delectetur,& ad natiuam temperiem reducatur. Cuius indicationis gratia vteri regionem inunges oleo naphtæ,iaſminorum, de ſemine angelicæ, de ſtyrace,balſamo,& alijs,quæ odoratiſſima ſunt, cauentes ne nares huiuſmodi odores perſentiſcant, ne vterus ad ſuperna irruat.

Si verò molam id vitiū præſtitiſſe certum ſit,iuxta affectus, quem in vtero relinquit,naturam, & conditionem auferendam eſſe ſterilitatem cenſeo; nam ſi ſanguis immodicè fluxerit, eodem prorſus modo ei medeberis, ac dictum eſt cap.de menſtruorum fluore: ſicut ſi ſuppreſſio pari penſu ac de reliquis vitijs, quæ uterus contraxerit,intelligendum eſt.

De

 A

De virorum sterilitate. Cap. 5.

ON quidē minus virorum defectu per plures fœminas prole orbatas reperies, sed forsitan magis, licèt vulgari errore deceptæ se plerunq; steriles iudicent, & accusent, & mille præstigijs præmant gratia pacādi viros: qui cùm infœcundi, & ignaui sępius existāt, in vxores omnem culpam reierunt. Fiunt itaque viri steriles multis de causis; prima, ex genialium partiū ignauia: secunda, propter vitiatam figuram: tertia, propter seminis vitium aliquod, quarta ex vitio excretionis, quippe nonnulli ocius quam par sit, semē excernunt, quo fit vt virile detumescat & coire minimè possit: quinta verò, & vltima, ex totius corporis, vel partis principis impotentia, ob morbum, aut caloris defectum. Quibus sanè omnibus aut coire probè nō possunt, aut si coeant, semē nō emittunt, ac si emiserint, inutile est & inane, ita vt nullā in eius emissione delectationem persentiant, quod non leue solet esse generationis impedimentū. B

De genitalium ignauia Est sanè genitalium ignauia impotentia quędam ad rē veneream exercendā, quamuis ea vti cupiant. Quam proculdubio affectionem, symptoma esse cōstat in genere noxæ functionū naturalium ac eiusdem pudendi propriè abolitarū: quippe hi neq; in venerem promptè ruunt, neq; etiam si conētur, ob genitaliū ignauiam attollere possunt, neq; nullo ingenio efficere, vt distendantur. Quibusdā quoque accidit, vt tametsi virile arrigant, leuiter ac molliter id efficiunt, & mox in fœminę accessu subsistit, & collabitur semine ocyssime citra delectationē emisso, vel excreto flatu per intestina haud secus: quam senib. in contingit, quibus protinus pudendum detumescit, flatu excreto; quoniam cum comprimeretur à flatu in recto intestino, exire nequibat spiritus expunēdo, & perstabat tentigo: quòd locus reddebatur angustior, quo dilatato, tensio cessat.

Causa. Accidit quidem plerunque inter alias causas viris hoc impotentiæ genus vel ex totius corporis mollissima carne, & pinguedine, quæ effœminatam reddat neruosam pudendi substantiam, vel ex pudendorum resolutione, ac veluti paralysi; item ex seminis paucitate, & tenuitate: vel ex maleficio admodum, quem cap. præcedenti adduximus, cuius hac in parte non meminero, quòd satis sint, quæ illic retulimus, item si semē ocyssimè procidat, id fieri constat, uel seminis tenuitate, uel flatus defectu, uel uiarum laxitate. Atque præter uitia quæ in genitalium intemperatura simplici uel composita reperiuntur, alia itē cōperimus quæ illis ut instrumentalia sunt membra, insunt, uelut obstructio in uasis seminarijs, qua fit ut semen eiaculari non possit. Sic, & ex defectu spiritus uel flatus, quos dissipat uel multus calor aut insigne frigus constringit, uel animi nimia distracto uel negotiorum detentio. Item licet flatus sint, colis aut uiarum eius obstructio, distorsio uel compromissio id malum efficit. Vltimò tamen ex mille alijs corporis uitijs, quæ paulò inferiùs referam. C

Signa. Dignosces uitio totius corporis fieri ex habitu obeso, & molli, ac uita crapulis, & otio dedita. Seminis uerò uitia signis non egent alijs, præter ea, quæ superiùs præcedentibus duobus cap. scripta reperies. Fieri pudēdorum defectu, & mollitie narrabit ipse laborans.

Ve-

A Verum si ex iecoris vitio malum oriatur, ex proprijs particulæ symptomatis deprehendes, & ex totius corporis vitioso colore referente sanguinis vitiũ. Si verò id ex defectu cordis, & spiritus ortum, habeat, pusillanimitas, ac timiditas id facilè ostendet, sicut totius corporis frigiditas, vel pulsus paruus, debilis, & rarus. Tertium verò, calidum vel frigidum, aut quoduis aliud intemperamentũ facilè disces ex signis quæ Gal. 2. theg. abundè scribit: quamobrem breuitati cõsulens subticeo: præterquam, quod semen ipsum excisum id facilè monstrat, vt superiùs diximus. Flatus autem defectu cognosces, primò quia nulla apparent signa reliquorum affectuum, & quia nulla fit pennis erectio: secundò quia plurimum prosunt auxilia quæ flatum generant: item ab excessu intemperanti, cũ flatus à diminuto fiat calore solum.

Cui sanè affectioni medeberis, si ex obeso molliq; corpore originẽ traxerit, per solidiores cibos, per laboriosa exercitia, per frequẽtes, ac duras frictiones: per victum ẽt, & potus parsimoniam, qui sit vel vinum, uel aqua ex decoctione cinnamomi, anisi, dauci, vel radicis chinæ, aut smilacis asperæ. Purgabis itẽ cor-
B pus per aliqua interualla medicamentis, quæ primam regionem à cruditatum recrementis liberent. Tandem sudoribus ex ligno guaiaco, vel balneis sulphureis, quod magis probo, maiorem negotij partem committes: nam & exsiccant, & roborant, ac macrefactioni, & carnis soliditati aptissima sunt. Sed antequam peculiarem curationẽ aggrediar expendisse oportet ea omnia auxilia, quæ venerem augent, in duplici esse differentia, quippe alia seminis abundantiã præstant, alia uerò ipsum prouocant qđ iam genitum est, p̃ter quę ẽt alia reperiuntur, q̃ flatum generat, erectioni pudendi maximè idonea: nã veneris appetentia frustra insurgit, ni mẽbrũ genitale erigatur, quod fieri flatu, & spirituum copia antea diximus. Quæ sanæ omnia siue medicamenta siue alimenta sint vt Gal. placet 6. de locis aff. c. 6. & 5. simpl. calida, & flatuosa esse oportet, maximè verò, si semicocto humore abundent, vt eodem simpl. idẽ Gal. explicat. Deniq; primò expendẽs natura ne insit coeundi impotentia, à cuius curatione, prudenter desistes, præterea an ex obesitate: item ex defectu caloris, & vitalis spiritus, tandem colis iactura, & paralisi, an ex obstructione vel seminis aut flatus spiritus defe-
C ctu, & iusta cuiusq; harum causarum, quas retulimus, rõnem curandi institues.

Si seminis paucitate id malũ accidere cõperias, reieres in testium, & uasorũ seminalium refrigerationem, sicut eaectionis defectum ad mollitiem, & relaxationẽ fistulosi nerui collis, ut ambo hæc vitia simul cõplectar, & curẽ. Quippe ad testium refrigerationẽ sequitur seminis paucitas, & aquositas, ac flatuosi spiritus, inopia: nã copia ex diminuto calore potius quã frigiditate prodit, ad nerui ẽt fistulosi laxitatẽ sequitur impotentia erigendi pudẽdũ: quo fit, ut sic affecti neq; arrigere, neq; semen expellere possint. Causæ proculdubio sunt, q̃ infrigidare, & humectare possunt testes, colẽ, & uasa seminaria, uelut otium, & nimia ventris pinguedo, siue omenti moles: potus aquæ frigidæ, usus medicamẽtorũ refrigerantium, qualia in testium, & renũ inflãmationibus admouere solẽt Medici; Sed p̃ter dicta pauci seminis signa, accedit quoq; id excerni cũ animi deliquio, & facultatũ animalium euidẽti noxa. Eius aũt frigiditatẽ cognosces ex tenuitate, aquosa substantia, ac infęcunditate. Nerui quidẽ fistulosi laxitatem deprehẽdes, quia sic affecti semẽ emittunt sine erectione, tñ veneris appetẽtia excitata,

Curãdi ratio.

citata,& modica tentigine perſentita. Horum aũt omnium curationẽ inſtitues A
per ea,quæ ſemen generant:quorum natura calida exiſtit,licèt non plurimum humida tñ,& flatuoſa,velut ſunt cibi,qui optimè nutriant,calfaciant, totisque ſubſtantijs familiares exiſtant,dummodo ſiccitatis nihil obtineant: quippe talia ſemen interdicunt,quemadmodũ dixerat Gal.4.ſimpl.a2.preſertim ſi eis flatuoſa conditio accedat.Sed ſunt prædictæ naturæ bulbi,cicer, fabæ,nux pinea, paſtinacæ radix,rapa,porri,horminum, aniſum, fœniculum, amygdalæ dulces,polipodes & concharum genera, uua recens, & erucæ ſemen tritum cum vitellis ouorum,uinum odoratum. Poſt quæ alimenta infernas corporis partes exerceri conuenit,& rurſus ad alia,quæ uenerem excitent confugere. Proſunt quidem deuoratæ fruges cum lacte,præſertim fabæ,hordeum, dactyli pingues cũ lacte,vino,& cinnamomo:itẽ columborum carnes,anatis,pudicis,turturis, ſed præcipuè anſeris lingua,teſtes ẽt gallorum,& aliorum animalium, quæ comeſtilia ſunt. Quæ quidem in puluerem redacta proſunt: quorum ſuſcipe ℥.j. galangæ,piperis longi ana ʒ.j.& ſ.ſacchari ad pondus omnium fiat puluis,cuius manè laborans cũ vino ſumat ʒ.j.Cæterùm hic tacendum non eſt fœniculũ B
quomodocunq; hauſtum pudẽdis eſſe amiciſſimum: ſiue ad fouendum radice cum uino cocta,ſiue ad illiniendum eadem cum oleo trita. Prætereà expende, quod ruta,& mentha uirides ex Hipp.& Gal.ſententia flatus, ac veneris pruritum excitare ſolent:ſiccatæ uerò uel frixæ, & p̃cipuè ſemina eoſdem diſcutere, ac veneris impetum compeſcere,ſeminisq; profluuium gonorrheam nuncupatum ſiſtere.Sed ad inſtitutum redeamus.Præſtat quoq; multorum decreto ſuccus pulmonis arietis aſſi, puluis ex genitali tauri cum ouo ſorbili in paruiſſima q̃titate,ꝙ de ſtercore accipitris ẽt ferunt,puluis de oſſibus pedis hirci, vel de teſta teſtudinis,lac item.Prodeſt meliſſa,pulegium,oeymum,ſatureia,vrtica,fœniculum,qua lege dictum eſt,ſumptum,acori radix,alliũ,cepa,enula,ſatyrion, napi,raphanus,& ſemina omnium.Valent itidem compoſita plurima,uelut eſt illud,q̃d recipit ſeminis erucæ, pulueris pudendi tauri,& teſticulorum vulpis ana ʒ.j. galangæ,& piperis longi ana ʒ.ſ.zingiberis,& cinnamomi ana ℈.j.caudæ ſtyncorum ℈.j.fiat puluis,cuius modicum ſumat laborans in ouo cum it dormitum.Aliter conficitur,ſi exceperis ſeminis erucę,ſeminis urticæ,ſatureiæ,te- C
ſticulorum uulpis ana ʒ.j.& ſ.caudæ ſtyncorũ ʒ.ſ.cum cerebellis paſſerum confice pilulas,quarum laborans capiat ʒ.j.Sed utiliſſimam parabis confectionẽ,q̃ recipit ſeminis erucæ,urticæ, aniſi, fœniculi, & paſtinacæ an.ʒ.ſ.nucis pineæ: amygdalarum dulcium ana ʒ.ij.piperis, cinnamomi ana ℈.j.ramenti genitalis cerui,& ſatyrionis ana ℥.ſ.diambræ,aut diamuſci ʒ.j. ſacchari diſſoluti in aqua melyſſophylli quantum ſit ſatis,ut fiat in morſulis. Vtiliſſimum aliud parabis, ꝙ recipit ſatyrionis lib.ſ.dactylorum ℥.iiij. zingiberis conditi, iuiubarum ana ℥.iij.coquantur in lacte ouillo,& piſtentur:tandem accipe teſticulorum gallorum,& uerris ana ℥.ij.cerebrum columbarũ,& paſſerũ ℥.iij.cerebra hæc,ac teſticuli in lacte coquant̃, & cum modico butyri recentis quodãmodo frixa parentur additis uitellis ouorũ tribus:demum accipe mellis deſpumati lib.ij.ſacchari tantundem,mel, & ſaccharum ſimul coquantur leuiter cõmiſcendo omnia, q̃ prędiximus,q̃bus facta coctione,addes pulueres, qui recipiũt pudẽdi tauri, ſeminis erucę an.℥.iij.galãgæ,zedoariæ ana ℥.ſ.cinnamomi ℥.v.piperis lõgi, ſemi

nis

A nis fraginæ ana ʒ.ij.ſeminis mercurialis & maluæ ana.ʒ.ſ.medullæ nucis indicæ,pinearum mundatarum, fiſticorum,amygdalarum dulcium ana ʒ.j.quibus vel minutim inciſis cum prædictis admiſcebis, & ſummo manè bolum ex his magnitudine caſtaneæ præbe. Quæ ſanè omnia ea prudentia, & moderatione adhibebis, qua finem conſequaris citra alterius mali interuentum, vt multis euenire aſſolet, qui ſterilitate non curata,nouum affectũ veluti manu faciunt.

Verùm inter reliquas compoſitiones, probata maximè eſt,quæ recipit teſticulorum vulpis decoctorum in hidromelite ℥.j.contuſis adde pinearũ,& auellanarum in pauco lacte & melle infuſarum, vbi leuiter ferbuerit ana ℥.ſ.carnis leutræ,ſtercoris muris, moſchi ana ʒ.ſ.cum ſyrupo,cortice, & conſerua citræ fiat opiata.Cæterùm efficacior,& utilior exiſtit,quæ recipit corticis citri,zingiberis viridis ana ʒ.j.conſeruæ eryngij ℥.ſ.carnis leutræ ʒ.iij.teſticulorum vulpis, vel pudendi eiuſdem, & tauri ana.ʒ.j.ſ.pulueris diamuſci ℈.j. cum melle fiat opiata,cuius porrige magnitudinem auellanæ parum ante cęnam,ſuperbito modico vino.Cui conſimilem vſum præſtant renes ſtyncorum,cæterùm ve-
B ri ad nos non aſportantur,neq; apud Venetos adhuc reperiuntur.Præſtat quoque cibus, qui profectò peculiare eſt huius mali beneficiũ, ſi receperit oryzã, ablutam & remollitam in lacte die ac nocte,coquatur in aqua, & oleo,& ſanguine gallinarũ vnico feruore, & paulatim bulliat deinceps, donec integrè coquatur, & poſtmodum adde zingiberis, erucæ, piperis longi ana g.x.ſacchari quod ſufficiat,vt guſtui gratum fiat. Sed præſtat non minùs cepta cum ouis,& butyro frixa,caſtaneæ excorticatæ decoctæ in iure gallinæ primò, & poſteà in lacte cum zingibere, & eruca.

Pudendo quoque robur addit & firmitudinem, maximè dum laxum fuerit, inunctio circa ipſum,& partes vicinas facta ijs,quæ calfaciant, & exſiccent,vt hut eſt oleum,cui adiectum ſit radicis narciſſi parum,cocci gnidij, ſeminis vrticæ,pyretri aut viticis,leporis item coagulum, aut leonis adipem pudendo illitum:deinde aliquot piperis grana cum tragacanthi ſucco trita,quo poſteà teſticulos,& intercapedinem inter anum, & pudendum ac lumbos illinito, præcipue addita leonis pinguedine,vel oleo ex ſemine aut radice angelicæ. Cui con
C ſimile parabis, ſi exceperis olei liliacei, maſtichini, de caſtoreo ana ℥.j. adipis leonis ℥.ſ.piperis,pyretri,cyperi,myrrhæ,ac ſulphuris viui ana ʒ.moſchi.g.iiij. cum cera fiat vnguentum,quo lumbi pudendum,& teſtes vngantur.Simili ratione iuuat pedũ plantas inungere oleo,in quo cyperus, & ſynapis ferbuerint, vel oleo ſambucino,& vulpis cum pyretro,addito muſci momento. Conficies vtile aliud ſi in oleo formicarum, & maximè volatilium duo oua ferbuerint, cuius olei poſteà recipe ℥.ij.ſeminis erucæ, cępæ ana ʒ.j.& ſ.euphorbij, caſtorei ana ℈.j.ceræ quantum ſit ſatis,vt fiat vnguentum molle.

Aliud itẽ vtiliſſimum paratur, quod recipit axungiæ vulpinæ, ſucci erucæ ana ℥.vj.teſticulorũ vulpis ʒ.ij.coquátur ad conſumptionem ſucci,& colentur: Cui adde lento igne ceræ ʒ.vj.ſeminis cępæ, baccarũ lauri ana ʒ.iij. quibus fiat vnguentũ.Sunt pręter hæc omnia alia non pauca, quę venerem excitant, inter quæ ſummopere commẽdatã reperio inũctionẽ,quæ recipit olei caſtorei,& de nuce indica ana ℥.j.olei muſci ℥.ſ.caſtorei, euphorbij an.g.x.muſchi ℈.j. alyptæ muſcatæ ʒ.j.& ſ.ceræ quantum ſit ſatis,vt fiat vnguentum, quo manè vngantur

plan-

plantę pedum, regio pubis, renum, & perinæi, quo facto, parum galãgæ ore ma- A
sticando detineat: aliquando verò sumat laborans castaneas decoctas cũ dacty-
lis, & eruca, ac bulcos etiam cum melle, & sinapi. Ad quorum rationem, & mo
dum alia pleraque effingere poteris huic vsui idonea. Verùm si semé ocyssimè
plabatur laxitatis viarum ratione, balneis sulphureis vteris, vel sudoribus ex
guaiaco, aut radice chinæ, & aliquo ex prædictis, testes, & pudendi radicem
inunges. At si flatus defectu vel seminis tenuitate id vitium fiat, ei medeberis,
hic quæ crassos succo gignere possint, qualia superius abundè diximus.

De pudẽdi figura.

Secunda sanè sterilitatis causa ex pudendi virilis figura proficiscitur: nã aut
nimia paruitate debitum vteri locum non attingit, quod vitium remedijs cede
re nequit: aut longiore extensione, & magnitudine ipsum prætergreditur, ex
quibus causis tria vitia proculdubio subsequuntur. Primum, quod semen, vt
Auice. fatetur, in longissimo itinere vitiatur, quod proportionatum requirat
à testibus ad vterum spatium. Secundum, quod fœmina minus delectatur, si
locum, vbi titillationem persentit, prætereat pudendi caput. Tertium verò
eò quòd improportionatum, & quodammodo dilaceratum, dolore, & mala B
figura affectum relinquit vteri collum, ita vt proprium semen, & fœminæ vte-
rum sterilitate afficiat. Cui sanè vitio nullum aliud adinuenies præsidium,
quàm quòd pudendum totum fœmina non suscipiat. Quibusdam etiam adeo
in altitudinem turget pudendum, & extenditur, vt fœmineum receptaculum
ipsum capere non possit citra euidens nocumentum: quod non minus imme-
dicabile existere arbitror. Verùm si ex tortuositate obligamentorum breui-
tatem deprauata figura accidat, vel ligamentum abscinde, vel mollioribus la-
xa pharmacis.

De seminis uitio.

Tertia verò causa ad seminis vitium referenda est: quippe aut vtile semé fer-
uidum, & veluti torrefactum existit, aut frigidum, tenue aquosum, & langui-
dum, quale decrepitorum est, vel crassius quam oportet, emittitur: vel parcius
aut copiosius, quam par sit. Sed quia plerunque hæc vitia proficiscuntur, vel vi
tio totius corporis, aut partis alicuius præcipuæ: ob id illarum omniũ seorsum
meminisse oportebit, si prius dixero non raro etiam prodire testium affectorũ
occasione. Sic etenim ex peculiari eorum calore semen vritur, & concrescit ari C
ditate, ita vt ineptum prorsus generationi reddatur. Alio auté modo ipsum vi-
tiat testium abscessus, vel simile quidpiam: sic & vlcus factum in calculi extra-
ctione, aut herniæ curatione. Præterea testium frigiditas modò ex natura sit,
modò ex senectute, id malum quoq; efficit: sicut quoduis eorum iam factum,
& habitabile. Quorum omnium notitiam ediscere oportet, vt iuxta cuiusq; in-
digentiam auxilia adhibeantur, quæ vel calidos testes moderétur, vel frigidos
calfaciant, & sic de singulis causis, quarum præsidium adinuenire facillimum
erit, si expenderis quæ hucusque tam copiosè dicta sunt.

De totius corporis, aut partis principis uitio.

Cõtingit proculdubio maiori ex parte viris sterilitas ex aliquo totius corporis
vitio, vel naturali, aut nõ naturali impotétia ob impésum aliquod in téperamé-
tũ, vel morbi gallici accessum, quorũ ratione nullũ, aut infęcundũ, vitiosum, ac
inutile semen gignunt. Item ex nimia obesitate, quæ, & viros, & fęminas infęcũ
dos plerunq; efficit, quod quidé euidentissime ex Arist. probatur lib. 1. de gen.
ani. c. 18. cùm ex professo doceat, pinguedinis, & seminis eandem esse materiã:

quo

A quo fit, vt minus fœcundi sint, qui multã coacerbant pinguedinẽ, quia tñ illis de semine deest, quantum pinguedinis abundat: Arist. verba hæc sunt; Hominũ nonnulli, vbi per habitum corporis bonũ carnulenti; aut pinguiores euaserint, minus semẽ emittunt, minusq; rem venereã expetunt. Et paulò post, viri ẽt mulieresq; pingues minus fœcundæ esse, quã graciles vidẽtur, q̃m in vegetioribus excrementum cõcoctum transit in pingue. Refert ẽt lib. 2. de gene. ani. cap. 19. Pinguia minus seminis habent, quam macilenta, præter quam, quod penis breuior efficitur. Itaq; ratione optima fit, vt cũ materia superuacua consumpta in pinguedinẽ sit, deficiat genitura. Cui etiã dogmati Plinius his verbis assentitur. Steriliora cuncta pinguia, & in maribus, & in fœminis, sic quidẽ castrata animalia pinguia sunt, quia seminis materia in pinguedinẽ abit. Quamobrẽ in his potissima curandi ratio erit ipsa corpora macrefacere, & exercitijs dare, ac sudoribus, & balneis, vt consumpta pinguedine postmodũ vxoribus dediti, seminalẽ materiã ad testes, & vasa spermatica euocẽt, vt copiosius fiat deinceps semen. Itẽ ex alicuius partis principis graui aliquo affectu steriles fiũt, vt de testiũ morbis
B dictũ est: sic si in cerebro epilepsia, vel quiuis alius affectus præsit, qui magnam inferat neruoso generi, aut reliquis particulis imbecillitatẽ, steriles fieri viros conspicimus. Pari pẽsu iecur, ac vẽtris os, & tandem oĩa membra, quæ aliquod habent officium reliquis partibus proficuum, & necessarium, si grandi affectu, aut habituali corripiantur, id malum efficiunt. Sed potissimùm id mali subori ri scimus cordis, & arteriarũ affectionibus: ob id valetudinarij homines, in quibus calorem innatum minus valere coniectabile est, plerunq; steriles sunt. Nã cùm potissima seminis prolifici ratio stet in spiritus vitalis, ac natiui, & influentis caloris influxu ad testes ipsos, & hi à corde uelut à fonte prodeant, fit facilè, corde aut arterijs affectis steriles superesse tales uiros. Hac. n. rationem arbitror Hipp. lib. de lo. aqua, & ac. dixisse Scythas steriles esse, quia uenas retro aures scindunt, & copiosè sanguinem fundunt, donec homines præ frigiditate obdormiant, ex quo qui euadunt, steriles caloris, & spirituum defectu, supersunt.

Sed ne quid huic tractationi deesse uideatur, paulò diligentiùs virorũ impo
C tentiã expẽdere institui. Cuius rei grã asserimus quatuor esse in uiris potissimũ ad fœcunditatẽ necessaria inter se inuicẽ coordinata: quorũ si aliquid deficiat, fęcunditatẽ quoq; deficere necessum est. Primum quidẽ salicitas est, seu appetitus ad uenerẽ: secundum seminis copia: tertium erectio ualida membri: quartũ & ultimum fęcunditas. Inter quæ sanè oĩa salicitas minor est ad generandũ, ꝙ hæc ẽt in senibus ac decrepitis reperiatur. Postmodũ magis necessaria est seminis generatio: q̃ in ipsis quoq; senibus reperitur, non tamen adeò copiosa neq; bona, vt in iuuenibus. Vtilior quidẽ est erectio membri (licèt non sufficiens, ut in eunuchis) quæ sanè non quia talis est, sed quia multis indiget: & ideo in senibus minor reperitur, neque fit nisi post somnum, & cibo cõcocto, præsertim calido potestate cum potu modico, & ante mictum, ac sine uentris crepitu. Causa porrò huius erectionis est robur cordis, aut valida imaginãdi uis, quæ cogit cor impellere spiritum flatuosum: caliditas insuper renum validorum, & pinguium trahentiũ, & transmittentium: quæ si adsint, fęcundus erit homo, & ad venerem potens. Verùm, ut in summa dicam, quatuor etiam reperientur causæ,

quibus hoīs corpus sterile fiat, quarum prima frigiditas est, cuius potissimum A
rõne dixit Hipp. loco citato Scythas steriles esse: nam inquit; Scytharum genus fului valde coloris existit pp frigus ingens, non.n. vehemẽs accedit ad eos Sol: à frigore verò albedo exuritur, & fit fulua. Ac subdit. Neq; verò possibile est, fęcundam eorum esse naturam, cum viri minimè cupidi sint cum fœminis cõmisceri ob nimiam corporis humiditatẽ, ventrisq; mollitiem, ac frigiditatem. Quę causa est, ꝙ nec semper probè fiat, nec spiritus vitales ad tensionẽ suppeditent: quæ duo ad venerem necessaria esse diximus. Quibus accedit ex accidenti humiditas, vt Gal. aduertit 2. de temp. c. 3. quæ causa mollitiei existit, & infœcunditatem quoq; mollitur. Quapropter censeo Hip. dixisse: Scythes eunuchos natura esse, inquit.n. loco citato: Amplius aũt præterea, plurimi Scythæ eunuchi nascuntur, & muliebria officia obeunt. Cuius loci ratione, qui difficilis vr̃, ꝙ vix credi possit hoīes nasci eunuchos, expendendum est, tria nomine eunuchi antiquos intellexisse. Primum ergo hoc nomen generaliter accipitur pro omni hoīe, qui impotens sit ad venerem: nam cùm antea declarasset Hip. Scythas esse frigidos, ob id ẽt hac ĩn parte steriles vult subaudire, quia ad venerem sunt im- B
potentes, propriè.n. frigidi dicuntur hoīes, qui ad venereos actus inualentes sunt. Vnde titulus est apud iurisconsultos. De frigidis, & maleficiatis: quos spadones vocatos reperio, sicut eos quoq;, quibus meatus pudendi contortus est, aut pudendum ipsum admodum breue, & virilia effecta sunt. Secundũ hoc nomine eunuchi thlibiæ appellantur, & sunt, quibus testes in manibus obstetricum contorti sunt. Tertium vero, eunuchi castrati dicuntur, & sunt ij, quib. adẽpta sunt virilia oĩa, & impotentes sunt ad venerem, vel soli testes, & hi non sunt fœcundi, cæterum potentes ad venerem. Itaq; eunuchi trium sunt generũ, quidam ob priuationem virilium, aliqui ob vitium in illis, multi ob naturæ impotentiam semen non generantis, aut flatum transmittentis. Quippe hæc tria necessaria sunt ad venerem, membrum nimirum cum suis partibus, materia, & iaculator spiritibus. Sed in hac re, vt ad pensum redeamus, expendendum est, ꝙ vt habetur 1. de semine, priuatio, aut corruptio testium causa est frigiditatis in toto corpore, & vicissim frigiditas causa est impotentiæ ad venerem. C

Præter adductã ab Hip. causam sterilitatis Scytharum, aliã superaddit, dicẽs: Ab equitatione ipsa diuturni eos corripiunt dolores, nimirum pro pendentib. semper eorum cruribus, deinde claudi fiunt, contrahunturq; vertebræ, cũ inualuerit morbus. Et paulò inferiùs de reliquis hoībus inquit. Simili aũt modo, & reliquis hoībus euenit, vbi.n. frequenter, & continuè hoĩes equitant, ubi plurimi à diuturnis doloribus vertebrarum maximè, & pedum corripiuntur, ad coitumq; fiunt impotentes. Ac licet Arist. 4. probl. 12. asserat, equitationem assiduã facere libidinosiores, intelligendum venit, si non læduntur, & commodè equitent: nã de alijs, quorum Hip. meminit. Arist. ẽt 5. probl. 31. refert, genituram ꝑ somnum profluere, vt perspicuum sit huiusmodi homines ad concubitum fieri impotentes gomorrhæa enim, qualiscunq; sit, debilem reddit hominem ad venerem, tum quia minuit illius materiã, tum quia humectat membra genitalia, tũ verò quia facit incontinentẽ, adeò vt semen effluat ante pudendi tensionem. Potentissimi enim sunt ad venerẽ quicunque tardius, & non nisi maxima cum

ten-

A tensione membri,& confricatione semen emittunt.Sed ad rationem redeuntes: ex incōmoda equitatione,& quouis labore ualido,vt refert Gal.1.in 6. de mor. uulg.comm.6.confluunt humores ad prędictas partes,& mala,quæ Hip.recen suerat,scribit.Cui sanè accedit alia,quòd ex longa equitatione, & ualidioribus exercitij summopere imbecillitentur renes eò quòd calidiores præter naturam efficiantur,& seminis fęcundam temperiem euertant:faciunt etenim renes plurimum ad ueneris appetitum,& robur seminis. Vnde qui generationi student, raro debent,& parum equitare,magis tamen in pedestribus exercitijs se exerceri conuenit;parum edere,& cibos crassos,& boni ac ualidi elementi, ut suillas carnes assas,caseum modicum,uinum rubrum potens: à quibus probè dormire est opus:porrò omnia,quæ inimica sunt cordi, & ueneri officiunt generationi. Præter dictas sterilitatis causas superaddenda est ultima exemplo sumpto à causis sterilitatis Scytharum,quæ ustio est,vel sectio uenarum post aures,uel seton,aut fontanella. Qua in re,inquit Hip.lib.de lo.aqua & ae. Medicantur autē sibi ipsis hoc modo : à principio morbi utranq; venam retro aures inscindunt : B quo facto,sanguine multo promanante somnus eos corripit præ imbecillitate. Et subdit,At mihi sanè uidetur,ea medicatione se ipsos perdere: uenæ enim retro aures sunt,quas si quis secet,sterilitatem inferret ijs,quibus secantur. Quod proculdubio vitium ijs etiam,qui vstionem vel profundam vel diu manantem in aliqua corporis parte patiuntur ex aliqua morbosa occasione,certum est subsequuturum,id quod ab Hip.etiam est proclamatum:nam inquit; Scythæ omnium hominum minimè sunt ad coitum valentes. Ac reddens rationem subdit: Et ꝙ humoris detractiones ex perustione cauteriorum semper habent, & plurimum temporis in equis degunt. Cuius rei iterum adducit rationem lib.de genitura dicens:Quibuscunque venæ post aures sectæ sunt,hi coeunt quidem , & genituram emittunt,verum modicam,debilem,& infœcundam , nam plurimū genituræ pars à capite iuxta aures in spinalem medullam procedit, ipse autem situs,cicatrice sectioni inducta consolidatus est.Lib.tamen de loc.in homi. hæc refert:Aliæ venæ à vertice iuxta aures ab anteriore colli parte vtrinque ad cauā venam appellatam feruntur,ex infecundum faciunt hominem, cum fuerint sectæ,& in magnos digitos desinunt. C

Quam sententiam quoq; profert Arist.li.2.de gen.ani.ꝙ semen habeat quippiam cum cerebro affine:Inquit enim; Sedes oculorum maximè omnium capitis locorum seminalis est,ꝙ sola ipsa per coitum venereum manifeste immutetur,& vsu immodico rei venereæ oculi aperti langueant,& subsideant.Quæ omnia sano modo esse intelligenda arbitror , ac censeo præcipuam sterilitatis rationem in hac causa pendere ab ingenti frigiditate,& impotentia , qua totū corpus ex copiosa sanguinis profusione afficitur,& cerebrum maximè, licet semē non decidat ab ipso cerebro,est tamen pars, quæ vim & efficaciam semini , ac testibus tribuit,qua genitale constat euadere semen , & ob id ipsa sublata, vel diminuta nil mirum si semen infœcundum fiat.Quæ si expenderis , & antequā auxiliares manus adhibeas,probe consideraberis , certo scio te profuturum summopere.Cuius rei exemplum reperies in ijs , quibus fontanella occipitio, vel brachijs diu aperta est,& plurimum fundit: nam licet ad sanitatem alicuius

affectus prosit, mirum non est, si ad integram indiuidui perfectionem non suffi- A
ciat. Atq; hæc sunt, quæ corpus infœcundum, & imbecille reddunt.

Curãdi ratio. Quibus omnibus ea erit vtilis prouidentia, quæ affectum corpori communem, aut alicui parti principi proprium auferre, & valeat: nam qui morbo gallico affecti steriles existunt, sudoribus ex ligno guaiaco, & aliis huic malo aptis præsidijs haud difficulter fœcundi fient. Sic frigidos ex quauis causa calfacies prudenter, & omni arte ijs, quæ superiùs retulimus balneis, sudoribus, exercitijs, frictionibus, inunctionibus, fotibus, & alijs, quæ intus sumpta, siue alimenta sint, siue medicamenta, calfacere, & flatus generare nata sunt. Pari quoq; ratione prouidendum est cuique membrorum principalium, si huic malo causam præstiterit, iuxta cuiusque intemperamentum & vitium: ex ijs enim quæ diximus, satis ampla subest cuique ad curationem materia: & ob id huius cap. hic esto finis.

De conceptu. *Cap. 6.*

B

CREATIS vniuersis, quæ in cœlis terrisq; continentur, summus ille rerum conditor. Deus, terram vt implerent crescerẽt, & multiplicarentur iussit, vt habetur Geneseos. 1. Quamobrẽ quandam inclinationem, propensionemq; ad generis sui propagationem cuique indidit, ne breui temporis spatio corruerent, quòd omnia ex corruptibilibus essent conflata: vnde appetitum illum conseruationis propagata specie, ortũ duxisse constat. Hinc effrenis generandi cupiditas emanauit, vt pulchrè Arist. innuit li. 2. de ortu & inter. dicens, Nam cum in omnibus quod præstabilius est, naturam semper expetere dicatur, prestabilius autem sit esse quam non esse, hoc enim in omnibus impossibile est, propterea quòd longè ab ipso principio distent, reliquo modo Deus ipse vniuersum compleuit continue facta generatione. Quibus verbis constat hinc esse deperditi restauratione, qua noua prole facta, vniuersum indies quotidiana generatione continuat. Ob id etiam idem Arist. 2. de ani. c. 4. dixit, generationem esse operationem maximè naturalium viuentium, quæ sunt perfecta, C
non imminutam, neque fortuitam generationem habentia, nimirum animatũ simile procreare, plantam autem planta, vt quoad fieri posse, durationem participarent: omnia. n. hæc appetunt, & huius gratia agunt quæcunque secundum naturam operantur. Sic philosophi omnes affirmant generationem primã esse, ac perfectissima viuentium operationem. Perfecta quidem dicitur, quod aliud sufficiens est generare, vt ex Aris. 3. metheor. 3. euidenter constat. Quare si nutritio & acretio ad animalis sunt perfectionem, hæ autem ad generationem, erit sanè generatio omnium aliarum naturalium operationum finis, ac ideò prima dignitate, & perfectione: finis. n. teste Arist. 2. phy. perfectior est ijs, quæ sunt ad finem. Quod ẽt elegantissima quadam sententia Plato in Symposio probauerat. Ex quibus constare cuius arbitror, q̃ta naturæ succrescat generãdi solitudo: nã cum rerum species deficere naturæ vitium foret, ac mostrosum, præcauet diligenter ipsa ne eius perfectio (q̃ in specierum varietate sitam esse cognoscit, idq; nullo alio modo, quam per nouam rerum propagationẽ) corruat dilabaturq;.

Verùm

A Verùm cũ hanc ex materiali aliquo principio fieri oporteat, licèt omnia ex elementis constent, expendendum subinde est, non omnia immediatè ex ipsis fieri: sed ea immediatius, q̃ ipsorum naturæ magis congruunt, vt lapides, & metalla. At verò animalia, vt q̃ longe ab elementorum natura dissideant (licèt ipsis cõstet) fieri citra maximas transmutationes nequeunt: nam ipsa in plantas, & reliqua alimenta primò mutari oportet, hæc verò in sanguinẽ & semen, ex quibus vt generatio fiat, multa profectò requiruntur, q̃ mox referã. Cum.n. ad fętus generationem satis non sit seminis, ac sanguinis menstrui bonitas, neq; corporis aut partium principalium eius temperies, ac sanitas; fit quidem vt necessum sit, vterum quoq; aptum fieri per commoderationem, & temperiem, ac virium integritatem, quibus accedit caloris ét vis, & efficacia, ac puritas: ex quibus id feturæ opus, cui primò ipse vterus incumbit, conceptio est. Erit igitur conceptio, vt ex Gal. colligitur lib. de semine, attracti ab vtero seminis commixtio in sanguinis menstrui puriori parte, in quàm locellorum calor natiuus ita agit, ꝙ viuificato seminis genitalis calore, demum fętus generatio sequatur. Conceptionis porrò nomen à cõprehensione dictum esse constat: refert quidem Gal. eo loco citato mulieribus p̃gnantibus futuris intus remanere semen, alioqui tales non fieri. Primum itaq; opus vteri à proprio calore fit: nã attracto semine tã aui dè sese vterus colligit, vt seminis vel sanguinis mẽstrui egredi permittat nihil. In calore quo sanè opere seminis cum sanguinis puriori parte cõmixto fit: in q̃ calore vteri cogente, seminis calor ad actum reducitur, vt deinceps sua spõte in futurũ opus progrediat. Antè tñ, q̃ hinc discedã, ex quo sanguine cõceptus fiat, docet necessum fore duxi. Qua in re, quo tpe mulieres potissimum concipiant p̃mittendũ est: cuius gratia, vt ex Hip. lib. de septimes. partu colligitur, accipiamus conceptũ fieri, aut in ipsis interlunijs, aut ante plenilunium, aut decrescente Luna: si in ipsis interlunijs conceperit, rarissimè quidẽ fiet, idq; in illis p̃cipuè mulieribus, quibus accidit vel in ipso mensium fluentiũ impetu, semen masculinum retineri, propterea qđ parcissimè purgari sunt natę. De quibus Arist. li. 7. de hist. an. c. 2. & 4. de gene. ani. c. 4. hæc scripsit; Nonnullæ ét, dũ profluunt mẽses, concipiunt, posteà concipere, nequeũt, quibus vult statim à purgatione cõprimitur. Cæterùm de reliquis anteà dixerat. Conceptus mulierum à profluuio menstruorum sua natura contingit. Hip. tñ lib. de nat. pueri, singulis suũ tp̃s cõcipiendi præscripsit: inquit.n. Oportet igitur mulieri tp̃s dare mensis, in quo ipsa purgatio contingit. Ex quibus conclusit, necessarium esse plerasq; mulierum circa pleniluniũ, & vltra concipere: quibus equidẽ luce clariùs constat, vt pluri mum mulierũ concipere post menstruas purgationes. Præterq̃, ꝙ decrescente Luna, tp̃s existit frigidius, & humidius, quo minorẽ facit abundantiã excremẽtorum coctorum: & ob id minus eo tpe fęminæ concipiunt. Itaq; & fluentibus, & iam fluxis mensibus fęminas concipere constat. Verùm q̃cunq; fęminæ menstruantes sunt, vel non concipiunt, vel statim abortiunt, licèt cõcipiat, vt inquit Arist. loco citato, vel vitiosos fętus edũt: nõ qđẽ fęliciter cõcipiũt vt eæ, q̃ à purgatione. Qđ ét protulerat expressis verbis Hip. li. 2. pop. p. 3. text. 27. dicens, post menstrua aliqñ dextra aliqñ sinistra hiant: quasi reddens rõnem, quove tpe fiãt potissimũ conceptus, nimirũ quia, & vteri sunt aperti, & venę, q̃ in ipsum finiũtur, &

Cõceptio quid.

B

C

tur,& quia inanis vterus eo tpe auidius trahit, & rursus idem probat eodẽ lib. A
p.3.tex.31.dicens aut a menstruis numerandi sunt nouem menses,aut a conceptione.Quippe(vt ad institutum redeam)mulieres nõ concipiunt ex sanguine, qui fluit,quod multis tum causis,tum indicijs fieri, & nosse datur: primum, ꝙ non par sit nutriri fœtum ex recremento:secundum, ꝙ propensus est sanguis ille menstruus effluere,non retineri:tertium,ꝙ a purgatione, cùm nihil sit,qđ natura teneatur expellere,faciliùs semen cõcipit:demum, ꝙ par sit fętũ nutriri ex defæcato expurgatoq; sanguine,qui est circum vterum,vt pars superflua eijciatur,& pura nutriat fętum.Ex quibus iam constare censeo,ex quo sanguine fieri fętum oporteat.Sed qm̃ dixit Hip. 5.aphor.18.Mulieri si menses eant,impossibile est fętum esse sanum.Retentis ob id mensibus arbitrantur multi mẽses in alimentum infantis absumi. Itaq; in primis duo semina in vnum coire in vtero tenentur,postea verò sanguinem purissimũ accedere par est,vt prospere fętus formari possit.Sed ꝑdicto operi multa proculdubio requiruntur:nam primò mas, & fęmina,non vtcunq; concubant oportet, sed fęmina in concubitu capite parum demisso,coxendices,clunesq; altiusculas habeat, fęminibus latè patẽtibus B
donec vir tandem genitale semen ante vuluæ ostiũ emittat. Cui semini spirituosa substantia,q̃ genitiuum appellamus spiritum,permiscetur atq; confunditur; q̃ inquam,sicut humiditas,procul expellatur oportet,tantò seminis humiditatem peruincens,q̃tò ocyus egeritur effertur q; longius:nihil.n.procul citra spirituum vehementiam proijci põt.Cæterùm virilis seminis profusio,non intus,vt pleriq; censent,fit:nam os vteri angustum est;sed ante ostiũ,quo & fęmina succum quendam nihil ad conceptum conferentem secernit:in quibus prorsus excretionibus pariferme voluptate mas & fęmina affici solent.Viri aũt profusum ibidem semen intus ab vtero auidissimè rapitur,si calidus, & modicè temperatus,si oris labra asperiuscula,& hęrentia:si ẽt nunc tenuiora sint,qñquidẽ ad cõceptum ita se commodè habent. Sed ꝑter hæc oĩa, q̃ nuper & c.ꝑcedenti dicta sunt ad concubitum esse necessaria,vt conceptus fiat,alia insuper quatuor ꝑrequirit grande hoc opus,imaginariam nimirum cupiditatem,affluentiorẽ succũ spiritalem substantiã,& flatuosum materiã. Quæ oĩa a cerebro,iecore,toto corpore,cordeq; proficisci æquum est.Quocircà voluptas ex deprehenso rei delectabilis,& cõcupitæ simulacro concitata(qđ inchoans primum est) protuberat vehementer:mox inanẽ spongiositatẽ,q̃ in medio glandis colis apparet,cupidinis spiritus confestim subit.Deinceps verò alia vis,q̃ huic obtẽperat, genitalis seminis materiam discindens ad seminales meatus peculiari titillatione excitatos expellit: quo cùm tetenderit humoris portio calorifica cã agens in flatũ vertitur,quò genitalia extenduntur:virorum nimirum rigescunt intumescuntq;:fęminarum verò fatiscunt atq; extuberant.Quibus medijs,q̃ in hoc opere necessaria existunt, ab vtroq; parente semen prolificum in vterũ excidit, qđ equidẽ si vterus vndiq; complectat̃ ita auidè,vt internũ vteros adeò astrigatur,qđ ne minimũ quidẽ seminis,aut sanguinis menstrui exire ꝑmittat, cõceptus eo tpe dici meretur. Quippe simul,ac geniturã intra se vterus traxerit, in vniuersum alueũ se supra semina duo colligẽs,ac vndiq; eã cõphẽdens ita cõtrahit, vt nulla penitus,siue multũ,siue parũ seminis iaculatũ fuerit,vacuitas relinquat̃.Cũ verò seminalia hæc recremẽta in vtero cõstiterint,atq; ẽt intra septenas horas post eiacula- C

Nec displicet prolificũ etiam semen ad eam partem mittit; argumẽto est grauida mulier, quæ in uteri ceruicem semen affundit.

cula-

A culationē in effusionē relapsa neutiq̃ fuerint, si vteri calore cōseruent̃ regant́q;
concepisse fœminā credendū est. Et, vt in summa dicā, conceptionis causæ sunt
proba vteri cōmoderatio, recens mensiū purgatio, idonea ętas, & congressus ap
positus: in viro aūt bonus corporis habitus: ad calidum p̄sertim, & humidū in-
clinans, seminis prolifici copia, robusta, & virilis ætas cū viriū robore coniūcta
concubitus moderatus, & plenior victus rō. Quæ quidē oīa ad conceptū conci
liandū necessaria sunt. Quid verò a conceptu ipso fiat, vbi semel probè à mulie-
re in alueo retēta fuerit genitura, iam explicandū aggredior, si prius quid fetus
effformatio sit, dixero. Est sanè virtutis seminis in menstruo sanguine tā efficax
actio, vt materiam illā efformare, ac incępta informatáq; ad membrorū formæ
susceptionē ducat. Dissidet quidē a cōceptu, proprio seminis calore perficiatur,
licèt seminis quoq; vis accedat, at fętus generatio, ꝙ ille vteri calore efficĩ. Quę
vt probè teneas, p̄mittendum est B. Tho. p. 1 q. 118. art. 1. arbitrari, materiā a fe-
mina ad cōceptū p̄stitam, statim à principio actu esse anima vegetatiua donatā:
non tn̄ esse in actu secundo, sed in actu primò: ꝙ mihi de semine vtriusq; paren
B tis intelligendū fore non oīno improbabile vr̄ (saluo tn̄ meliore iudicio) itaq;
semen vtero cōprehensum, mox actus secūdos efficit, disponēs, & delineans fu
turi fętus mēbra, educansq́; de potētia materiæ animā vegetabilē, qua deinceps
alatur, & sensitiuam, donec rationalis introducat̃. Quod sanè alijs corruptis om
niū virtutes eminenter obtineat, & operet̃ q̃ ipsæ antea efficiebant, & quid am
pliùs. Formatiua itaq; facultas nō quiescit ab opere, donec vegetabilem, & sen-
tientē animā educat de potentia materiæ: & postea ab ipsa ingeniti p̄cipuis mē-
bris in plantata, opera nō mediocris momenti agit, vt inferius mōstrabo. Posteà
vero opus relinquit vegetatiuè, & sentienti, q̃ ipsum perficiant iuxta formatio-
nis varietatem, vt mox scribā. Sed suspicor, licet virtus seminis transmissa a parē
te, se habeat velut instrumentū, qđ artificis, aut motoris motū exequit̃, nō subin
de cōstare, hanc virtutē posse citra aliqđ aliud agens, qđ simul coagat, ipsum se-
men solū posse virtute illa opus ita grande perficere: sed cēseo (saluo meliori iu
dicio) concurrere actualē matris virtutē, non quæ in semine est solum, q̃ anima
actu in id, & reliquā materiā mediantibus venis, & arterijs transmittit. Verū id
alibi latius sum disputaturus. Multa sanè eaq; mirabilia vno tēporis momento
C circa animalis generationē fiunt naturæ opera: nā sex septemve diebus primis
semina duo ociosa nō sunt, sed sanguinē trahunt, in suiq; naturā cōmutāt, & ve
luti alunt̃, qđ sanè opus inter Barbaros multi lactentionē appellarūt. Post verò
in semine ipso duo cōsiderat Gal. corpus nimirū seu corpulētā crassamq; substā
tiā, & spiritū, & in eo calorē natiuum, quibus formatiua facultas veluti instru-
mētis vtit̃ ad fętus generationē. Qua p̄culdubio rōne Hip. dixisse arbitror, Scy-
thas steriles esse: nā ex arteriarū retro aures sectione tāta spirituū vitaliū copia
effundit̃, vt semen ob id infœcūdū supersit, euanescētibus spiritibus, & calore.
Formatiua itaq; facultas, q̃ in semine viget cōcepto intra uterū iā semine, tam
est à summo rerū cōditore erudita (licet cognitione careat) vt uniuersa, ac neces
saria in animalis cōformatione nouerit, mēbrorūq; vsus, & formas, ac faculta-
tes eadē certis tēporibus, & partes ēt efformat, auget, exornat, & tādē ad debitū
perducit statū. Quæ profecto opera tātæ sunt admirationis, dignitatis, & excel-
lentiæ, vt non naturæ, sed tm̄ Dei opt. max. potentiæ, & maiestati tanquam au-

Non gignit indistinctè quodlibet membrum ex qualibet parte seminis, sed calidum ex calida, & frigidum ex fri iuxta dictā sigillationem semini, & sanguini illatam.

toris naturæ iure, ac meritò adſcribenda ſint. Quod agnoſcens rex, & propheta Dauid Pſal. 118. Cœleſti numine plenus illud cecinisſe viſus eſt; Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me. Quod & ſanctus Iob eiſdem penè verbis eſt ēt teſtatus, corporis vniuerſi plaſmationem Deo autori tribuens. Gal. ēt ipſe totus in Deum aſſurgit, & humani corporis fabricam admirabilem illi vt autori tribus: illiusq; in pangendo corpore, in connectendis mēbris, in diſponēdisve pòteſtatē, prouidentiam, ſapientiam vbiq; admiratur. Sic & Ariſt. 2. de gen. an. c. 1. cęlitus in nobis principium duci adſtruxit. Quamobrē Deum benedictiſſimum tanti operis effectorem, & architectum ſumma cum laude, ac veneratione pdicabimus. Cùm aūt (vt ad inſtitutum redeam) ſeminalia recrementa in vtero conſtiterint calfacta actuataq; calore vteri (q̄ conceptum appellare, & circunſcribere diximus) ambo hæc ſpiritu genitiuo vtroq; iam concreto calfiunt. Quo fit, vt concreſcant ſpiſſenturq;, & ex calore flatuoſus ſpiritus generetur: quo flatu cōmixtæ genituræ turgent atq; intumeſcunt: minutiſſimę inſuper bullæ ſpiritu repletæ aſſurgunt: ex quibus deinceps iūctis vna fit cauitas copioſam ſpiritus q̄titatem cōprehendens. Qui ſanè ſpiritus intro recluſus cum calidus ſit, & ob recluſionē calidior factus (refrigerationē quęritans ad ſui cuſtodiā) ſibi in medio ſeminum partes ſcindendo peruium iter parat, vt expirato feruido, temperatus ad feruorem cōtēperandū, eadē via ſubingrediatur. Quo ſpirituū ingreſſu egreſſuq; & vi ſpiritum poteſtate vitalē, animalem & naturalē ex animali vitali, vt dictum eſt, factum, ad proportionata loca formatiua facultate mouente, diſiungi arbitramur. Cui ſanè operi duo ſemina materiā præſtant. Deinceps coactis iam partibus ijs, & in vtero inſinuatis diuq; cōtentis, & conueniente ſanguine attracto, halito perſimili, & mutato per totā ſeminis ſubſtantiā in roris ſpecimen veluti alimentum illi pſtans, ipſum ſemen augmentum ſuſceptat, vt ſufficiat partibus efformandis: ac ne augmētum vltra q̄ par ſit, ſuggeratur, ipſum ſanè cooperit tumiciſq; euoluit, & externa parte terrena reſiccēſcente, circum mēbranula perinde, ac in decoquendo pane obducit: pterq̄ q neceſſaria erat, vt fluidum incaleſcensq; ſemen contineret; ac vt ſpiritum genitiuū tueretur, adhærens vtero per cornua, & vteri aſpredines. Quam ēt tunicam aliæ in generatione ſequūtur: cæterum illa, q̄ prior formatur, eſt q̄ Gal. lib. 1. de ſem. c. 7. & lib. 2. c. 1. & 4. inteſtinalē vocat; hæc quidē græcis corion; latinis ſecundina dr̄, vtero tota adhęrens atq; ſuſpenſa ab hac priore mēbrana q̄ neceſſaria erat: altera porrò innaſcit mēbrana venis, & arterijs eius inter ſe coniunctis, & alias ſe latiores gignētib. ſenſimq; dilatatis: ex quibus tenuis q̄dā altera membrana cōflatur, quæ Græcis, alantoydes dr̄: hæc altera ſui parte, qua dilatato primo vraco enaſci incipit, ſcabra, & aſpera apparet, ab alio latere lenis admodum, & ſubtilis exiſtens. Tertia inde procreatur alantoydi ferè cōtinua, & exporrecta tunica, q̄ fętum proximè continet & inuoluit, circa q ēt embrio volutatur, q̄ amnion, vel auitium, aut ſellam, & alijs pluribus nominibus appellant; cuius functio eſt, humorem exſudatum à puero coaceruare vſq; in diem partus. Ego tñ in hac re cenſeo non eſſe veriſimile fętum, qui neq; alui excrementa, dū in vtero eſt, emittit, ſudorē emittere, quē homines non niſi violento aliquo caſu profundunt. Sed arbitror eſſe pingue quoddam recrementum ad ſalutem infantis à natura excogitatū, ibidēque adſeruatum. Appoſui quidem hanc mēbranarū ſeriem, quia ſic multis neoteri

Primū formationis tempus.

Ad tria nimirū corporis principia, vt Auicē. refert Fen. 21. 3. trac. 1. c 2.

A tericorũ viſum eſt. Verùm ego clarioris doctrinę gratia mẽbranas ſic diſtribuo. Vbi.n.fętus concreſcere cœpit mẽbrana vna tenui, q̃ amnios (hoc eſt muſcus: adhęret.n.fętui, vt muſcus arbori) nominatur: inter q̃ & fętum non ſudor, ſed pingue quoddã exiſtit. Hanc circundat corion mẽbrana neruea craſſa, dura valde, multis vaſis, ac vinculis in texta vtero, & exterius carnea ſubſtantia tota obducta, vt firmior eſſet: inter hanc aũt & amnion vrina fętus cõtinetur. In qua ſanè re, qđ magis mihi eſt experimẽto confirmatũ, illud profectò eſt: nullã aliã in fętibus humanis reperiri mẽbranam: in cornigeris media eſt alia, vt Fallopius autor eſt in anatomicis adminiſtrationibus. Quod ſi ꝑter has (vt multi faciunt) velis carneã placentulã, ſtratum quoddã ſuppoſitũ vaſis craſſum, carneũ ac firmũ ſuperaddere, nõ diſplicebit. Ego tñ arbitror carneã, & craſſam ante dictę mẽbranæ partẽ eſſe. Vaſa verò, q̃ ex corio in vmbilicũ ferũtur, duo ſunt, q̃ pulſant; & totidẽ quæ non pulſant, alternatim poſitæ, & aliqñ vna ſola reperitur magna, q̃ pulſat in medio duarũ quietarũ ſita, & prope vmbilicũ diuiditur: poſteà verò vnum fit corpus ex his tribus quatuorve: meatus ẽt vrinarius, qui è veſica fętus

B fertur extra amnion in medio poſitus exiſtit. Ac ſi quis dixerit, plures alias tunicas Hipp. nominaſſe, intelligat carneã partẽ vnius tunicæ, & membranã ipſius bis recenſuiſſe. Contingit tñ quibuſdã in partu amnion nõ rumpi, & puerũ veſtitũ naſci: quò fit, vt vulgus exiſtimet aliã præter dictã ſubeſſe tunicã. Sed vt eò, vnde abijt, redeat oratio: in harũ tunicarũ medio dum generantur, conſtat, locũ ſanguini cõcreto per ſimilẽ apparere, quo ſpiritu intus deferente, & calore extrinſecus exſiccãte, cordis bulla tumet vitali ſpiritu referta: deinceps verò, bullulæ geminæ ſuperna parte pro cerebro vna: dextrorſum pro iecore altera extuberant: q̃ nihilominus ſpiritu ſuperna animali naturali altera replentur. Quæ ſanè vnà cũ ijs, q̃ in mẽbrana illa continentur, q̃ totum embrionẽ eſſe arbitror, enutrire, incrementũq; recipere neceſſe eſt: ob id per vulnæ acetabula cruentus ſuccus reſudant alueũ ſubiens, membranã circumambit: quẽ ſimul cũ refrigerãti ſpiritu per meatulũ, quem genitiuus ſpiritus ſibi efformauerat, intra panniculũ à geniturís attrahitur, quo perfectè, & ad integrum cocto partes, quas modò diximus, aluntur augenturque, dixerim, has tres præcipuas: nã reliquæ poſteà fiunt, & aluntur. Mox tribus ijs, quas nuper memorauimus bullis, tres ꝑtenues

Simul fieri incipiunt, et cor ac cerebrũ vltimo et ſimul perficiũtur.

C admodũ obductæ mẽbranæ, cuiq; vna, ſexto ſeptimove à conceptu die procreatur, vt ex Hipp. conſtat lib. de natu. pueri, qui in hunc modũ ſcripſit. Qualis aũt erat, ego referã, veluti ſi quis ouo crudo externã teſtam circũ circa adimat, in interna verò pellicula incluſus liquor pellucẽſcat; modus quidem talis erat, & vt abundè dicã, ruber erat liquor, & rotundus: in pellicula verò fibrę quædã albę, & craſſæ videbantur cũ cruore craſſo, & rubro obuolutæ, circum aũt pelliculã foris cruenta veſtigia inſtar ſuggillatorũ, iuxta mediũ verò, tenue quidẽ inerat, quod mihi umbilicus eſſe videbatur, & ꝑ illud ſanè expirationẽ extrà, & intrò fecere apparebat. Quæ quidem oĩa ſex dierũ ſpatio fabrefacta eſſe dixerat, licèt mihi non diſpliceat. Aui. ſententia Fen. 21.2. tract. 1. cap. 2. qui tenet naturã minimè poſſe primũ delineationis tẽpus ſex Solis ortibus tãtum perficere, ſed ad ſeptem neceſſariò ſe extendere. Quod probatum etiam reperies lib. 1. in ſomnium Scipionis ca. 6. & apud Plin. lib. 7. natur. hiſt. cap. 5. & apud Ariſt. qui numeri ſeptenarij dignitatem exponens, huic operi idoneum eſſe fatentur. Sed

Hipp.

Hip.has lites dirimit lib.de nat.pueri dicens: Fiunt verò hæc è dieb.plurib.aut A paucioribus.Quã diuersitatem suboriri arbitror ex maioribus, vel minoribus facultatis formatiuæ virib.His itaq; diebus sortitur hæc substantia rudem quandam vitalium principiorum delineationem, itaq; non vt sors tulit, & à casu, vt Democriti ex snĩa referente Arist.sed miro profectò naturæ ordine, nam cum primum fœtus planta sit, radicationem, hoc est, iecur primò sortiri necessum erat. Verum, quia neq; vita animalis viuere vllo modo poterat, quin præsto illi esset cordis beneficium per calorem: ob id, vel simul, vel protinus obtinuit cor. Cæterum vt ex toto esset ab iniurijs genitura immunis, prouidit natura vltimò sensus principium, putà cerebrum tribuere, & neruos obscura quadam & confusa delineatione non distinguere quidem & efformare, sed initiari tantummodo, quantum sat esset ad genituræ nomen adipiscendum.

Nam vt constat apud Medicos, iecur primo efformatur, & mox cor, tandem cerebrum, sed hæc est formationis ratio, & ordo, quod à iecoris generatione, cor primo incipit esse, & mox cerebrum. Verum hæc duo membra vni potẽtiæ B animali necessaria sunt: ob id quæ sequitur, simul perfectionẽ consequutura: falsum.n.est, cor prius q̃ cerebrum formari, quia ociosa esset ipsius formatio, si ambo mẽbra vnius potentiæ sunt instrumenta. Et cum fœtus dum format, & in vtero est, matris potius q̃ proprio calore viuat, ob id non opus fuit, cor primo viuere, sed prædicto ordine oĩa generari. Et licet Hip.referat lib.de carnib. hæc septem dieb.fieri, hoc tñ verum est, quia nutritionis principium eo loco intelligo vitam appellare: quippe hæc his diebus incipit: quo tpe anima seminis vegetatiua mediante formatiua virtute prædicta opera effingit, & fœtui educit vegetabilem animam de potentia materiæ, ex vi generantis sibi cõmissa, ac pcipuis membris efformatis, corruptoq; iam semine, & mutato in eadem membra, sensitiua facultas q̃ eduxit de potentia materiæ, vegetatiuæ opus inceptum, quoad nutritionẽ, & augmẽtum perficit: manente virtute formatiua in membris præcipuis: saltẽ formaliter, vt B.Tho.optimè aduertit par.1.q.118.ar.1.ad 4.Caiet. eo loco. Quippe ad corruptionem seminis arbitror eius formatiuã corrumpi, saltẽ mutari in formatiuam alterius potentiæ vegetatiuæ, quæ denuo educta fuit de C potentia materiæ. Neq; obstet contrarium protulisse B.Tho.q. de potentia art.9. ad 16.nam ea parte refert manere eandem in specie, hic verò corrumpi eo modo, quo dictum est, vt exponit Caietanus loco citato.

Secũdũ formationis tẽpus.

Mox verò à genituræ formatione, nouem, aut quindecim, vel intermediorũ dierum spatio (iuxta maiorem, aut minorem facultatis formatiuæ, vt dictũ est, efficaciam) operante iam vegetatiua ipsius fœturæ, vt explicatum est, nõ semin s quia iam corruptum est, & ingenituram mutatum sanguineus succus in carnẽ conuertitur: nam id tempus conterit in carnificatione incipienda explendaque sanguine prædicta genitura, quo incrementum suscepter: licet perfectionẽ prædictæ membrorum delineationes, quantum sufficiat, vt nomen fœtus, ac dignitatem obtineat illud, quod antea genitura erat. In quo etiam tempore membra, colores, & mollitiem, duritiemq; adipiscuntur, quæ omnia circumscribunt secundum formationis tempus.

Tertium porrò tempus sequitur, in quo tria illa primaq; principia, iecur vide-

A delicet, cor & cerebrum exquisitè fiunt perceptibilia, reliquorum autem mem brorum descriptio tantum, vt in secundo tempore dictum est, vt delineatio apparet. Tunc verò euidentior est principiorum formatio: verum enimuerò partium ventris obscurior longè his omnibus, brachiorum, & crurum distinctio conspicitur: quod sanè tempus ramificationis appellauit Hip. *Tertius formationis tēpus.*

Quartū verò, & postremū formationis tempus mox sequitur, quo nō solum interiora mēbra delineata perfectè, ac cōspicuè sunt, sed tunc brachia distinctè absoluteq; cernuntur clariora naturæ opera. Quo tpe non amplius fœtum, sed infantē, id quod in vtero gestatur Hip. appellauit: tunc. n. & pedibus calcitrare, & veluti perfectum animal moueri incipit: cuius integrā delineationem depingit dicens: Caro augescens ab spiritu articulatur, & abit vnumquodq; simile ad simile, densum ad densum, rarum ad rarum, humidum ad humidum, & vnumquodq; ad propriam regionem abit iuxta cognationē ad id, a quo genitum est. Et quæcunq;, subdit, à densis genita sunt, denta sunt, & quæcunq; ab humidis humida, & reliqua iuxta eandē rōnem fiunt in incremento. Et ossa durescunt à *Quartū formationis tēpus.*
B calore conglutinata, & sanè ramificantur, velut arbor, & tum interna, tū externa corporis adhuc melius articulantur: ipsumq; caput distantiā acquirit ab humeris, & brachia, ac cubiti à laterib. & crura inter se dispsarant, & nerui exiliunt circum naturas articulorum, & os per se diducitur, & nasus, & aures eminent in carne, & perforantur, & oculi implētur humore puro, & pudendum cōspicuū fit. Quam sniam ad vnguem transcribere placuit, vt quæ huic vsui cōmodissima mihi visa fuit. Sed supersedendum mihi est hac in parte à disputatione de primæua membrorum principalium generatione, ꝙ proprium hac in parte non obtineat locum, & ei sint satis quæ hucusq; diximus. Ad institutū igitur rediens totum formationis tēpus hac lege partiri oportet. Sic. n. Soles spumificationi dicare auctores constat, quatuor lineationi, octo lineationis repletioni, quatuor, & decem carnificationi; terdecim efformationi quoq; attribuunt. Quibus procul-dubio quadraginta quinque dierum numeris constat, quē esse maiorem formationis terminum oēs ferè asseuerant, sicut minorē triginta dierum, vel triginta quinq; spatio constare: quoniā Soles sex spumificationis, duo lineationis, quatuor lineationis repletionis, nouē carnificationis, totidē formationis sunt, neq;
C his pauciores esse possunt. Quod quidem cōputationis genus de maris generatione subaudiendum est: secus quidem res se habet de fœminæ cōceptu, & formatione: quippe q̄ longioribus temporum impendijs absoluatur. Decē nanq; dierum spatium (licet non desint qui pauciorib. formari referant) vltra masculi spatia ad sui efformationem expostulant. Verum cum in lucē prodierit fęmina, ocyus, q̄ mas accrescit, & ætate floret, ac viget, demūq; senescit ob materiæ fluibilitatem, & caloris inopiam, ꝙ Hip. dixerat li. 2. pop. par. 3. tex. 29. dicēs: Quòd citius discretum, & motum est, augetur rursus sanguis in longius tempus. Itaq; mas intra triginta quinque dierum spatium, & fœmina quadraginta quinq; ad summum efformat,, & anima rationali informari certum est. Quo autem termino præfinito, vegetatiua incipiat operari omnino ignoro. Vnum hoc certo & citra vllam dubitationem scio vegetatiuam, & formatiuam potentiā seminis eo vsq; durare, quo vsq; semē corrumpatur, & fœtus mēbra degeneret, vt antea dictū est: tunc. n. uegetatiua ipsius fœtus opus excipit, & nutritionē, ac augmē-

to,

to,& perfectione fœtum distinguit. Quo tempore factis iam instrumentis,& organis conspicuis,suspicor sentientẽ animã educi de potentia,materia:quæ vlterius fętum perficit disponitq; ad præstantiorẽ formam, & fœtui sic efformato & constituto rationalẽ animã aduenire, q̃ aliis formis corruptis earũ vires hẽt ac exequitur, quod monstrant dictis terminis infantium motus. 35. nimirũ aut 45. vt dictum est. Quo tempore est arbitrãdum animam rationalem introduci, vt quæ perfectissimam prærequirat organizationem, quam ante id tempus nõ potuit natura perficere,etiam si sensitiua fętus anima præfuerit:nam ad eius introductionẽ non opus erat tanta organizatione,vt q̃ imperfecta esset forma, & solum se haberet velut via ad maiorem perfectionem. Quæ omnia si exactè expendisti, monstrabunt facilè qua prouidentia te vti oporteat, vt quantum fieri possit cures feminam vtero gerere:& pro defectu cuiusq; eorum,quæ ad conceptum necessaria esse diximus,prudenti consilio prouidebis,quę ad supplementum opus esse cognoueris. A

Ne videar aliquid eorum, quæ nonnulli ex autoribus proferunt huic operi vtilia,ptermisisse,licèt mihi non plurimum arrideant:meminero quorundã eorũ,quæ referunt proficere ad masculi,vel feminæ generationẽ, nã id quoq; parentes plerunq; desiderant. In qua quidẽ re nonnihil mihi prius immorandum est,nimirũ quantum sat sit,vt constet,quę sit potissima masculorum,aut fęminarũ ratio. Cuius rei nõ leuis est apud Arist. lib.4.de gener. anim.c.1.disceptatio. Sunt etenim,qui in seminibus hanc esse contrarietatẽ dicunt: semẽ nanque,qđ a parte dextra excernitur marẽ gignere,si præualet ei,qđ a sinistra: & contrariũ accidere,si fęmina gigni dẽt. Et ob id profecto,qui masculos generare student, sinistrũ testẽ lignant. Sunt & alij,qui masculos fieri asserunt ex pdominio seminis masculini,& fœminas ex pdominio seminis fœminei: itaq; pro exuperãtis seminis victoria masculũ,aut feminã generari referunt. Alij verò uniuersam huius rei rationẽ reiecerunt non solũ in seminis pdominium, sed in efficaciã quoq; & prædominiũ partium,quibus mas,& fœmina differunt. Gal. aũt lib. de semi. huius rei causam esse censet seminis caliditatẽ,aut frigiditatẽ: quippe existimat partes genitales uiri a genitalibus fœminæ:solũ loco differre, idq; calore fieri, qui foras trudit genitalia uiri,cuius defectu in fœminis intus recondita manẽt: & sic pualente frigido tẽperamento fœminas,& pdominante calido, masculos fieri. Nec desunt, qui arbitrentur,id esse reiecendum in uterum ipsum,qđ duobus modis posse accidere censent: primo,ob uniuersam vteri temperiem, quæ si calida fuerit,masculos;si uerò frigida fœminas generare nata est: secundò uerò (cuius opinionis creditor fuisse Hip.)ob situm uteri,inquẽ incumbit semen: iudicant.n.in latere dextro uteri mares,& in sinistro fœminas fieri. Sed Arist.lõgè aliter proferre vr̃ loco nuper citato,causam huius rei ad actionẽ,& passionẽ referens. Cum.n.(inquit) principium non superat,neq; cõcoquere põt propter caloris inopiã,nec ducit in suã formã,sed tantisper superatur: mutari in contrarium necesse est:cõtrarium aũt mari fœmina est, nimirũ, quo alterũ mas, alterũ fœmina est. Hę sanè sunt antiquorũ sententiæ,quas breuissimis rationibus refellere non erit ab re,ẽt si crediderim aliquid uerum obtinere, ut inferius referã. Sic profecto ijs,qui ex testium diuersitate,id referunt fieri, cõtradicit experimẽtũ:nanq; non minus nisi sunt,qui dextro teste carent filios generare, q̃ reliqui. B C

At

A Atqui, exuperante altero semine masculum, aut fœminam fieri pro exuperãtis natura referunt, tenentur asserere fœminam matri non solum in sexu esse similem, sed in omnibus alijs, siquidem semen matris vincere dictum est: contrariũ tamen frequenter reperitur, nimirum, filiam patri esse similem, ergo alia est cõstituenda causa. Qui verò ob seminis partem venientem à pudendis id fieri referunt, intelligant semen non ab omnibus actualiter semen factum, sed à testibus tantum & vasis spermaticis prouenire: vnde non militat eorum ratio. Gal. autẽ rectiùs sentit tribuens vniuersam rei rationem calori: sed credendũ nõ est, differentiam sexus ex solo calore fieri: nam potissima differentiæ rõ non situ solum, sed in figura consistit, q̃ proprius, q̃ situs, sexũ distinguit. Præterq̃ ꝙ credere intus esse conditos vteros mulierum ob debilitatem caloris rõni consonum non est; cur.n. vesica, & aliæ internæ partes in viris pariter, ac pudenda non prominent? Pertinet igitur sexus differentia ad formatricem facultatem, non ad calorem. At si conformatio præcipuam ostendit differentiam, constat, cõformationem longè fore diuersam. Sunt.n. concauæ partes mulierum (& vtero abundat,
B quo viri carent) solidæ verò virorum: conformatio aũt, in qua spectamus figurã concauitatem, asperitatẽ, & lenitatẽ partiũ, numerũ, magnitudinẽ, sitũ, & cõnexionẽ: formatricis facultatis, non caloris solum sunt opera. Verùm, qui ad vteri caliditatem referunt, siue in toto, siue in dextra sit, vidẽtur recedere à principijs, quæ alioqui ipsi concedere tenentur, nempe, id opus pertinere ad eandem potentiam, cui conformatio omnis factus incumbit: sed hmõi potentia adest in semine, ergo ad ipsum, & non ad vterum, pertinebit conformatio illa, quę sexum distinguit. Præterq̃, ꝙ non ita distincta est sinus dextri, aut sinistri natura, vt tam longissima differentia dissideant. Arist. verò demonstratio non omnino euidens est: nam cõformatio diuersa partium diuersi situs connexiones differentes fieri quidem non possunt, eo ꝙ materia resistat agenti, & se planè vinci nõ patiatur: requirunt etenim hæc oĩa alicuius agentis vim, qua possit sibi assimilare, & formare in suam naturam id, quod paritur. Ego tñ bona venia tantorum virorũ arbitror differentiã sexuũ fieri potissimùm, & maximè caliditatẽ, & coctionẽ pfectiorẽ, aut deteriorẽ. Nã cõstat euidenter vtrunq; semẽ pariter in se habere vim,
C & efficaciã gignendi hominẽ, qm̃ in semine est solùm potentia, & facultas ad organizationẽ formæ hoĩs, cuius mas & fęmina æqualiter sunt participes. non est aũt in semine potentia ad formam fœminæ potiùs, q̃ maris, qm̃ mas, & fęmina forma nõ differunt, sed solo sexu: in quo cognoscitur perfectio maior, & minor iuxta maiorẽ, aut minorem calorẽ ad opera perficienda: mas.n. fęminas pfectior, & calidior est, & ob id a calidioribus, & perfectioribus principijs dẽt gigni. Et cũ perfectio hęc non possit sumi, à substantiali forma, necesse est, vt sumatur ab accidentali forma, nempe, à primis qualitatibus, quibus illa vtitur tanq̃ instrumentis ad naturæ opera efformanda: sic.n. vir calidior, vt plurimũ existit: nam sunt inter fœminas q̃ multis viris calidiores existant, quas non arbitramur calidas extitisse post generationem, & ipsa genitalia habuisse viro frigidiora, & ob id nõ euasisse virũ, vt aliqui cẽsent, sed quia id vetuit materię soliditas, & dẽpsitas, licet tm̃ caloris obtinuerit, q̃tum viri, & hæc est quæstionis huius solutio. Ad pensum igitur rediens fit sanè, vt natura, quæ eadẽ est in semine ob diuersa instrumenta, seruata eadem forma totius, diuersum sexum efficiat. Itaq; semẽ

ca-

calidius optimeq; concoctum, mares gignit: quod uerò frigidius est, & malè elaboratum, vel gignere non valet, vel fœminam procreat. Quam equidẽ varietatem ostendunt, quæ in generatione accidunt: quippe ij, qui frequenter coeũt, aut vesperi, aut vino, & crapulæ sunt dediti, aut studiis animi incumbunt, aut seniores, vel iuniores existunt, tandem vtcunque sint affecti, vt probè semen non concoquant, illi fœminas procreare solent, masculos verò, qui coctionem perficiunt. Quibus exactè pensatis, licet antiquorum sententiæ, quas refutauimus, omnino veræ non sint, nihilominus tñ non temerè creditur conferre semẽ, qđ emittura est, à teste dextro, vt qui calidior sit, & aptior ad perfectius semen efficiendum. Qua ẽt ratione ad masculorum generationem coadiuuat aliquid menstrui sanguinis, & uteri caliditas maximè dextræ eius partis, vt Hip. docuisse diximus, & maximè lib. 2. pop. p. 6. tex. 21. dicente, Circa naturam plurimam vim habet mamma dextra, & oculus dexter, & qui infra sunt: nam & mares dextris partibus hærent: quæ omnia veluti concausæ sunt adiuuantes seminis vtriusq; calorem, & optimam elaborationem, in quibus sitam esse arbitramur quodam modo masculorum generationẽ. Ob hanc igitur rationem dixit Gal. 2. art. med. Temperatura verò testiculorum calida quidem ad venerẽ procliuis, & masculorum generatrix, & fęcunda. Ex quibus euidenter constat ad masculi generationem duo concurrere, locum nimirum in dextris, & fęminæ in sinistris: secũdum verò vt semen calidum validiusq; tam maris, quã fęminæ prædominetur: in vtroq; enim parente calidum semen masculum est, & masculos gignit: imbecillum verò, & frigidum in vtroq; fœminas, vt ex Hip. constare videtur lib. de genitura. Quum ergo genitura sit calidior, & siccior, quod ad spiritum, qui format attinet, seu sanguis ille postmodum menstruus calidus sit (quod melius esset) siue frigidus, parum interest: nã pœonia mascula in frigida terra, pœoniã masculã generauit, sed inualidam: & pari prorsus modo pœnia fęmina in calida terra fęminam. Quamobrem nullam aliam viam ad masculorum generationem certiorem esse arbitror, quàm eam, quæ hanc euocat in semine conditionem. Cui vsui expedit, vt vir ex longissimis coeat interuallis, victu vtatur, plurimo, & qui robur, & calorẽ augere possit, & vino aromatico, ac potẽti vtatᷓ, tãdẽ iis, quæ superius diximus impotentiæ prodesse. Cui rei fertur ex vsu esse cubare fęminam, dum viro accedit supra latus dextrum, vt deciso ibidem semine, aptius ad masculos generãdos fiat. Fęmina item calidioribus vtatur cibis, & sit exercitiis dedita, non vtatur iis, quæ semen refrigerant: nam vtrunq; semen calidum esse oportet. Verùm ad fęminæ generationem vir, & fęmina temperatioribus, aut paulo temperato frigidioribus vtantur. At ne videar silentio celare quę alicui prodesse possunt, referam q̃ apud grauissimos autores de mercuriali herba ad masculorum, vel fęminarum generationem legi. Hæc itaq; planta in marem, ac feminam distinguitur: hæc candidiora, illa nigriora habens folia. De q̃bus sanè mirum est, quod proditur, marem scilicet facere, vt mares gignantur, fęminam uerò, vt fęminæ: sed id contingere, si à conceptu succus statim bibatur in passo, edanturq; folia ex oleo, & sale decócta, uel cruda ex aceto. Sed uerendum quidem est, ne fœturam proijciat vis harum herbarum purgatiua. Quamobrem placet magis Dioscor. sententia, qui, licèt in ea re astipulatur Plinio, nihilominus tamen consulit succum iam dictum bibendũ esse à mẽstrua purga-

tione

A tione,& trita folia genitalibus adhibenda. Experientia addidit oportere altero à purgatione die dare mulieribus per triduum, & quarto die à balneo viris accedere. Quam sententiam Hip. antea protulerat.

Quàm cautè,& prudenter pronuntiandum sit fœminã concepisse, norũt oẽs qui ignoratione, vel audacia decepti infamia periclitauerunt: quod turpissimũ esse censeo, nã pronuntiato semel conceptu, quid vilius, aut turpius accidere potuit, q̃ mox, aut menses profluere, aut flatu excreto ventrem subsidere, qđ multis viris et doctis euenisse legimus,& experimento didicimus. Sunt etenim inchoati hoĩes notæ fallacissimæ, & quibus minus credendum est, ꝙ oẽs similes existant eis, quæ apparent menstruis deficientibus. Igitur si noscere libuerit, cõceperit ne mulier, cuncta diligenter obseruare oportet, in viro quidẽ si pudẽdo discedat à coitu nimis exucato, præsertim si suctionis sensum perceperit. In fœmina verò si nihil aut parum seminis defluxerit, maximè si gratissimã cõsecuta B sit delectationem: tandẽ deinceps ipsa accedit insolita pigritia, dolorq; inter vmbilicum & fœmora: item paruus quidam horror sese vtero colligente, & seminis nouitatẽ alterato. Præterea si fœmina à conceptu decimo Sole, aut maturius vel serius ex superuacua materia tentatur capitis dolorib. & inquietudine infestat̃, id et cognosces si caliginosa vertigine oculorum acies hebetet̃, si pupillæ imminuant̃, si candida particula amplior fiat, si flauescat, si eiusdẽ uenulæ cruore turgeant, si cauent̃ oculi, si palpebræ molliant̃,& ob id eius aspectus grauior magis reddat̃, si pannus rufæq; lenticulæ earum faciem defoment, si uenę inter oculorum angulos,& nares sitæ conspicuæ magis appareant. Quippe ex oculis Hip. id quoq; rimari docet dicens: Mulierem grauidã si aliter non cognoscas, oculi tibi demonstrabunt: nam retracti & caui magis sunt liuidiusq; eorũ albũ est. Item si sub lingua uena uirescat, si ceruix calidior, tergus algidius, si colli venæ arteriæq; extendant̃, pectoris venæ liuescant, nigrescantve, aut alio calore fędent̃, si mammæ obdurescant, extuberent, prædoleant, & caput doleat, aut antiquæ capitis affectiones exacerbentur iuxta Hip. decretum, lib. 2. pop. par. 3. C tex. 32. dicentes: Cibis,& potionibus humorem, ac mammæ inflantur, & eorũ quæ sunt in capite infirmitates,& inflationes incrementa recipiunt, si papillarum color in rubeum demutetur; si potus quiuis in mammas recto tramite frigiditasve, vel calor sentiatur. Insuper si in cibis fastidium, si malacia apprehendat: quæ fit, vbi quicquam gustare improbè appetat, aut enormiũ appetitus varijs assurgant, citoq; commutentur: si cibi appetitus auferatur, si ventriculi redũdantiam succorum pariter, atq; cibariorum vomitiones acciderint, si acidè ructent, si dum biberit, languida fiat mulier, flaccescatq;, si cordis pulsus perturbetur, si lætetur, tristeturve ocyssimè, si tormina aluũ vmbili cunque præcipue fatigent, si renum,& coxendicum grauitas uexet, si uenter, illa potissimũ intumuerint, si inguina persentiscat, contorqueanturq; ea parte, si coitũ renuerit, vel si solito accidentius cõcupierit, si vteri os arctissimè cõniuerit, molleq; & naturale cũ hoc extiterIt, si mensibus p statas perhiodos priuetur, si etiam nunc dolores, tumores, extuberationesq; carnis in cruribus succrescant, si corpus uniuersum grauetur. Atq; præter hæc oĩa si pulsus protinus à principio vehemens,& magnus, procedente verò tẽpore paruus,& velox perstet. Ex urina verò licet

incertum in hac re præstet iudicium, aliqñ tñ certi aliquid elicere possumus, vt A si subalbida sit, clara, nubiloso rore supernatante, ac stellati lapidis coloré præ se ferente, maximè atomis ipsam variegantibus. Itē si à conceptu primò mense ima sui parte candicantia corpuscula, ad farinæ crassioris specimé subsideant, q̄ cōmota carminati fili effigié repræsentat. Præterea si accedente adhuc tpe flaua, deinde rubra, puniceave, postremo atra nubecula parta superna rubore suffusa euadat: si quocunq; tpe subsidentia tenuis, dissecta, carminato gossypio perquā similis in ea ipsa congeratur. Idem quoq; iudicium elicies Hipp. & aliorū virorum, qui docti sint, experimentis factis, nimirum si venter torqueatur ex mulso epoto. Alia tamen, quæ passim ab Hip. scribuntur, breuitatis causa prætermitto studens masculi fœminæve conceptus signa aliquot scribere.

Huic sanè rei nō parū conducit, nouella ne sit fœmina, an senescens, vel ętate florens nosse, qñquidé hæ mares, illæ maxima ex parte fœmellas procreant ob caloré vegetioré, aut magis deiectum. Ventorum cōsideratio huic rei plurimū quoq; conducit, siquidé aquilonares ventos magis generare mares cōperimus. B Item scripsit Hip. 5. apho. 40. Mulier si maré concepit, bene colorata est, si fęminā, malè colorata. Libro ét de steril. inquit; Quæcunque in vtero habentes, maculā habent solarem in facie, fœmellam gestant; quæcunq; verò bene coloratæ pmanent, masculum plerunq;, item si papillæ sursum conuersæ fuerint, masculum gestat. Idé iudicium p̄stat si lac contempleris super folia emunctum: nam si condensatur, masculum gestat, sin aūt diffunditur, fęmellā. Præterea si pastillos formaueris cum farina ex eodem lacte, ac lento igne cōmiseris, si fundat pastillus, fœmellæ est signum, sin aliter masculi. Id quoq; monstrat tumor in dextra ventris parte, & sensus motus ab eadem, sicut in sinistra fęminā: Sic ex Auic. méte. 21. 3. tract. 2. c. 13. pulsus dexter ex masculo maior, ac si fœmina assurgit, manum primò porrigit dextrā, pedemq; dextrum præponit: mamma item dextra maior & durior, oculus quoq; dexter maior: contra autem in fœminis. Hęc etenim scripta sunt, nequid huic tractationi deesse videatur, quæ cautè, & nō, nisi sub dubio pronuntiare tenetur petitus, & cordatus medicus, aut maxima diligétia omnia intueri, neri sum aliquando temeraria pronuntiatione moueat. C

De superfœtatione.

Dictū proculdubio hucusq; est, quanā rōne infans in vtero generet, mirabile quidé opus. Verum non minus admiratione dignum est vtero clauso existente, formatoq; iā fœtu, alterum posse denuò generari, quod opus superfœtationé medici appellant. Quippe verò gerentes superfœtare, neq; fabulosum, neq; nouum est: quoniam oīum maximè animalium mulier, & equa grauidæ initū nouere. Cætera (vtpote quorum natura, more leporis, superfœtare recuset) vbi grauida extiterint, mares contemnunt. At mulierem superfœtare certum & euidés est. Sed superfœtationem esse in duplici differentia euidenter constat: alteram quidem impropriè, qñ plures fœtus vno concubitu generantur, quos gemellos vulgari nomine appellant: alteram quidem cum vno conceptu iam facto, secūdus proximè secutus denuò nouam domum sibi parat. Nec desunt qui tertium & fortasse plures admittāt: qbus accidit alia differentia ex tpe noui conceptus desumpta: nā sunt qui longioribus tempotum impendijs, post concepti sunt nihil quicquā proficere valentes: sed dolorem, quo & ipsi, & primus partus intereat

A reat præmaturius concinant. At verò si a primo conceptu secundus proximè se cutus sit, paululumq; temporis inter eos intercesserit, quod superfœtarit, absolui ediq; potest. Sunt & fœminæ, quæ tertium superfœtarunt: verum dum iustũ pariendi tempus instaret, primos vitales edidit: secundum, qui obiter diem suũ obierat, mense quinto elisit. Altera rursus inuenta est fœmina, quæ cum primũ vitalem mense septimo peperisset, mox geminos iusto mensium numero vitæ compotes exina est. Neq; desunt quæ octauo mẽse concubuerint, & partus mu core plenos ediderint. Sed in hac re illud summopere difficillimum vr̃, nimirum, si catylidones, & vasa omnia primi fœtus corio, & inuolucro ita adhærẽt, vt ob id menstrui sanguinis nihil profluere possit, ac si profluat, quia vincula, & vasa dirupta esse monstrat, abortus periculũ præsagiunt, qui fieri pōt, q̃ denuò foetura fiat: si nec sint vasa, quibus nouum corium generari possit, nec per quæ alimentum nouo fœtui natura præstet. Cui dubitationi respondendum est, id perpetuo sagacissimam naturam cauere, ne omnia vasa in vnius fœtus nutritio ne dispendat, sed aliqua vel ad mensium purgationem, si fortè redundauerit sã guis, ne fœtura abundantia suffocetur, adseruat, vt in quibusdam, fœminis vtero

B gerentibus, & menstruis adhuc fluentibus experimento comperimus: vel ad nouos conceptus alendos, si fortè fœmina concubat, & seminis aliquid vterus suscipi. Ex quo per prædicta vasa, quæ vacua huic vsui, & otiosa melioris gratia reliquit natura, nouum artificium prædicto simile, superfœtationem videlicet vnam, aut plures fabrefacit natura non raro.

De monstruoso conceptu. Cap. 6.

CVM fœminis haud raro accidisse constet monstrosos peperisse fœtus (quoddam profectò miseriæ genus) ob id qualem affe ctum in hmōi opere natura patiatur, expendendum est, vt q̃tũ fieri possit adiuta naturales conceptus, & partus, ac parentibus similes efformet. Mõstri igitur conceptum semper esse præter naturę institutum, & rationẽ euidenter constat: ob id iure optimo quid naturale, quidve præter naturam insit conceptibus conside andũ est.

C Constat quippe dictum esse Arist. 2. phys. naturam esse materiam vel formam, hancq; vocãdam esse magis naturam: & rursus subdit, illa habere naturam, quę hm̃oi habent principium: & ea ẽt secundum naturam esse, & appellari quæcunque his insunt secundum se. Hoc n. (inquit) natura est, neq; naturam habet. Ex quibus sumpto principio sic formo rationem. Si natura est forma, & materia, sequitur illa maximè esse secundum naturam, quæ ab vtroq; principio sibi rõne specie necessario proueniunt. Mox ab his secundum ordinem constituunt, quę solùm ab vna suæ speciei natura fiunt: & qm̃ forma est magis natura, q̃ materia, ideo in quibus forma suæ speciei seruatur, & formæ vis, illa magis secundum naturam existere censemus, q̃ alia, in quibus forma vel penitus est deperdita, vel obscurè operatur, propria tñ materia remanet. Ea verò, in quibus neq; forma, neq; materia suæ speciei seruatur, nullo pacto, profectò secundum naturã vocari possunt. Atq; vt illa prima, in quibus formæ, & materiæ rõ adseruat, planè scdm naturam sunt: ita hæc postrema toto genere esse præter naturã certum

 est:

est:media verò inter hæc extrema non facilè constat,an prorsus sint secũdũ, vel A
pter naturã. Ex quibus patet, animalia & eorum partes in humanis cõceptibus optimè esse & appellari pter naturã:at lapidis in uesica, uel renib. ac lumbricorũ generatio toto genere esse pter naturã dubitauit nemo, id ẽt Gal.asserẽte. Verum monstra,ut ex Arist.constat 4.de gen.anim.c.4: pter naturã quoq; sunt,sed partim quodammodo secundum naturã:nã in illis eadẽ met materia adseruari solet,naturalis tñ forma mutari,veluti in vteri mola a Medicis appellata, euidẽter monstratur.Cum hoc tñ in rigore philosophico illud ẽt, quod habet aliq̃d secundum naturã,monstrosum,& pter naturã appellamus; siquidẽ degenerare constat a generantis natura.Cæterum monstra,ea propriè erunt, q̃ contra naturam fiunt,neq; solum monstra,ea dici merentur, quæ diuersorum animalium speciem ex parte,aut ex toto referunt,sed ea ẽt,quæ forma prodeunt multi mẽbri,multi nimirum pedib.aut capitib.ut ex Arist.euidenter constat li.4. de gen. ani.c.3.Itaq; rationes monstrorum,& oblæsorum animalium propriæ,& similes inter se quodammodo non sunt,monstrum.n.esse,oblæsio quædã est,deesse ẽt fœtui quicq̃ aut superesse monstrosum est:Veruntñ monstri rõnem tradit idẽ B
autor lib.eod.c.5.dicens: Cum ita seminis genitalis, & naturæ in efformando fœtu motus soluuntur,& inordinantur,& eo vsq; procedendo a semetipso degenerent,ut demum ne homo quidem,sed animal tantum aliquod existat,huiusmodi quæ gignuntur,monstra appellari meritò solent. Neq;.n.quod genitũ est,generanti vspiam simile euadit,sed extraneum maximè & alienum, & quæ superest materia a semine,& vi formatiua non superatur, homo quidem ex homine eo non nascetur,sed tantum animal,quod uniuersale seruetur in generatione,pereat autem quod singulare,& indiuiduum est.

De monstri seu prodigiosi conceptus differentijs

Sunt proculdubio tã prodigiosi cõceptus, tantaq; in his uarietate natura ludit,ut difficulter possis eos numerare.Nã primo ferunt non solum geminos ternosve,sed numerosa sobole posse una fœtura fieri conceptus, q licet forma, & natura totali genitorib.existant similes,numero tñ & naturæ ordine,ac instituto dissident.Idẽ alios producit natura,quibus gemina habere genitalia cõcessit, hermaphroditos appellant,olim androgynos vocatos:sexus vtriusq; inter se vi- C
cibus coeuntibus:nã mammã dextrã uiri,in mulieris dextra generari multis est cõpertum.Itẽ duplici genitali nõnulli visi sunt: sic & frequentius supuacaneis partib.pditos plerosq; uidimus.Hinc nonnullos geminato capite, cruribusque geminatis corpore ferè toto geminato esse,nec fabulosũ ẽst, siq̃dẽ semel duos tergoribus iunctos,immo potius tergore uno p duob.corporib. fuisse perfungentes traditũ est.Qui ẽt nunc uiginti annorum tractu motibus plurimum differentes uixerunt,quorum alter cum mortem obiret, alter tandiu superstes fuit, donec iã emortui germani corruptione,putrilagineve,ac graueolentia discesserit.Præterea aliqñ euenit,partem aliq̃ aliis esse iusto maiorẽ & deformiorem,vt digitus,aut manus,aut caput,vel plures q̃ par sit euadant,& rursus,uel minores uel pauciores,q̃ hominis naturæ conueniant.Atq; ita in his naturam ludere cõspicimus,& varietate luxuriari,ut ad deformiores alios conceptus sese quoque ueluti delirans irruat. Nam ferunt castro diui Amandi Alliferi in solo Borbonico,ex iuuencula quadã natum puerum ab umbilico supra hominis figuram referentẽ,infra verò Syrenæ modo in pedem unicum desinebat. Itẽ fertur fœ-

A minā sine brachiis natā, q̄ pedibus ad nendū, & suendum loco manuū utebat. Refert quoq; Pli. li. 6. c. 30. in orientis parte intima gentes esse sine marib. alias superiori labro orbatas, ac nonnullis sine linguis: Quidam & Pigmeorum gentes prodiderunt ante paludes, ex quibus Nilus oritur Nomades cynocephalorū lacte viuentes. Verū ex integro naturæ errore horrenda interdum videre est animalium figmenta. Puerum. n. ortum capite arietis, & alium capite bouis accepit Arist. & ouē bouis capite natā. Alcipem ēt fœminam elephantum peperisse fertur. Ancillæ itē cuiusdam, q̄ serpentem peperit indubitatum exemplum est, quale in vrbia extitisse Lucanus eleganter præcinit. Matrem, q̄ suus conterruit infans, fertur repertam esse. Hippocentaurum quoque in Thessalia è muliere natum Claudus Cæsar non dubitauit. Dimitto quidem plura alia exempla, ne alicui tædio esse possim, & vt ad horum omnium differentias deueniam.

Ex ijs, q̄ diximus constat quinq; reperiri monstrorum genera: primū, qđ vī quodammodo secundum naturā existere, cōprehendens oēs nationes, quæ defectu aliquo insigniuntur. Ferunt etenim quosdam vnico in media fronte oculo insignes esse: alios in humeris oculos habere, quippe quibus ceruix minimè B sit: itē alios in montis Amiai conualle siluestres pone crura plantis auersis; alios quoq; sine ore, corpore uniuerso hirsutos, halitu & spiramentis naso tractis viuentes. Sic Sciapodes reperiuntur, hoc est, qui se vmbra pedibus facta tegunt. Alios geminas in singulis oculis pupillas habentes, uisu quos irati intuen: interimentes: aliosq; eiusdē naturæ cōplures, quos monstrosæ à cōi hominū generis figura esse formatos dubitauit nullus. Secundum genus monstrorum ex his est, quorum corpora magnitudine, aut paruitate à natiua hominum cōmoderatione deficiunt, vt pumiliones, vel gigantes. Tertium verò ea continet corpora, quibus aliquod mēbrum deest, vel superabundat, quod sanè complectitur hermaphroditos, vel ea corpora, q̄ plures digitos manuum, vel pedum, aut plura brachia, vel crura, aut capita habent, vel ex necessariis defecta existunt. Quartū quidē ea monstra cōplectitur, q̄ partim humano corpore fruuntur, aliqua tm̄ particula, aut pluribus bruti alicuius speciem refert. Quintum aūt & vltimum eorum est corporum, quæ bruti alicuius animalis ex toto, vel plurium mixtim C speciem, ac figuram repræsentant, quorum omnium causas iam audies.

De monstrorum causis.

Ad verā causarum monstri indagationem prius operæpretium duxi docere vniuersam rōnem monstri pendere ex defectu similitudinis natorum ad parentes, q̄ a forma, & a materia proficisci ex Arist. mente antea retulimus. Verū circa primam naturæ partē, vt constat ex B. Th. 1. p. q. 4. ar. 3. Cum similitudo attendat secundum conuenientiam, vel cōicationem in forma, multiplex subinde erit similitudo, secundum multos modos cōicandi in forma. Quædam. n. dicuntur similia, quæ communicant in eadem forma secundum eandem rationem, & secundum eundem modum, & hæc non solum dicuntur similia, sed æqualia in similitudine, sicut duo æqualiter alba. Alio modo dicuntur similia, quæ cōicāt in eadem forma secundum eandem rōnem, & non secundum eundem modū, sed secundum magis, & minus, vt magis album, & minus albū. Tertio modo dicuntur similia ea, quæ cōicant in eadem forma, sed non secundum eandem rationem, vt patet in agentibus non vniuocis. Cum. n. omne agens agat sibi simile inquantum est agens, agit autem vnumquodque secundum suam formam,

 necess-

necesse est, quòd in effectu sit similitudo formæ agentis. Si ergo agens sit contẽ- A
tum in eadem specie cum suo effectu, erit similitudo inter faciens, & factum in
forma secundum eandem rationem speciei. Si autem agens non sit contentum
in eadem specie, erit similitudo, sed non secundum eandem rationem speciei,
velut ea, quæ generantur virtute Solis, accedunt quidem ad aliquam similitudi
nem Solis, non tamen vt respiciant formam Solis: nisi secundum similitudinẽ
generis, & non speciei. Præterea dum agens est contentum in eadem specie cũ
suo genito, tres similitudinis natorum ad parentes species apud peritiores vi-
ros scriptas reperio. Prima quidem est in specie: secunda in sexu: tertia verò, &
vltima in proprietatibus indiuidualibus. Sed anteq̃ vltrà progrediar, dubitãdi
rõ sese offert circa similitudinem in specie, qua homo hoĩem generare nititur,
videlicet quanam rõne formatiua facultas, cum de genere sit naturalis potẽtię,
disponere possit materiã sibi subiectam ad suscipiendam sensitiuam formam,
cum agens nullum vltra suam perfectionem agere quicq̃ possit: eò maximè cũ
eiusdem fortis instrumenta obtineat, temperamentum nimirum, calorẽ, & spi- B
ritum. Quo fit profectò, vt difficile videatur eandem posse his instrumentis or-
ganicum constituere corpus: cui si accedat secũda dubitatio de similitudine in
particularibus cõditionibus, difficilius reddet dubium. Sed huius rei gratia in
memoriam reuocare oportet illud Arist. 2. de ani. c. 1. nempe, ipsam esse actum
corporis physici organici. Quò fit, vt potentia inferior aliq̃ teneatur organiza-
tionem instituere, & parare iuxta naturã formæ introducendæ, cuius naturam
sapiunt potentiæ oẽs, quæ cum instrumenta sint agentis principalis, ab illo mo
uentur ad actiones, & fines sibi necessarios: ob id profectò naturales potentiæ
habent mutuatum à forma superiore perficiente inferiorum actiones, & ideò
videntur aliquo mõ vltra sui naturam agere: haud secus q̃ rude instrumentũ in
peritissimi artificis manibus. Quamobrem in hmõi actionibus talis ingenitura
pullulat delineatio, & figura, qualis fuerit editio, & natura agentis principalio
ris, à quo mouetur: & ob id mirum non est, vegetabilem potẽtiam corporis or-
ganicum effingere adiuta, & ducta altioris potentiæ vi, & efficacia: quam sanè
efficaciam inceptam, ac receptam in semine, perficit, & adiuuat fœminarum v-
terus, cui ẽt efformandi vim autores nõ contẽnendi præbent: itẽ, & semen eius- C
dem cui ẽt assistit fœminæ forma. nam perdifficile esset credere solam illã vim
à generãte transmissam semini virili posse fœtum formare in concurrisset vteri,
& seminis fœminei vis. Ex quo quidem difficile videri non debet primã simili
tudinis differẽtiã, quã in specie sitam esse diximus, proficisci ex facultatibus in-
ferioribus corporis organica harmonia disponẽtibus ad introductionẽ formæ
rõnalis, q̃ speciẽ, & substantiam rei genitæ constituit, similem quidem parenti-
bus in specie, licèt parentes hanc formã non pstiterint, sed dispositum corpus,
hoc est, semen formatiua facultate donatũ, q̃ posteà in vtero organizationi in-
cumbit. Difficiliorẽ aũt dubitationem constituit similitudo, q̃ sita est in indiui-
dualibus conditionibus, & cuiusq; rei proprietatibus. Quam sanè similitudinẽ
sitã esse in facultate quoq; formatiua indiuiduali, non quidẽ specifica, vt in pri
ma similitudine, suspicamur. Ad cuius dubij intellectum expendisse oportet ad
cunctarum rerum generationem, vt autores non contemnendi arbitrantur, hu
ius facultatis seminaria plurima expandi per continentẽ aerẽ à cœlo gignentia

A plantas,& animalcula quædam : tñ hæc manent actus non contractus ad natu-
ram indiuidui per ſignatam materiam:ob idq; non adſeruat indiuidualem ſimi
litudinem:& cùm non ſit per proprietates propriæ materiæ coercitus,producit
ſemper ſibi ſimile in ſpecie,non tñ ſibi ſimile indiuiduo. Verum informatrix
animatorum in ſemine facultas,cùm ſit per ſignatam materiá contracta, ab illa
recipit,vt producat ſpeciem ſimilem,reſpondentem tñ certis ét definitisq; affe-
ctibus eius indiuidui,vnde deciſa eſt.Cùm.n.formatrix ſit vis corporea reſidua
in parentum membris,& ſui ſimilitudinem ſemen inducat, quia facultates has
potius ex ſubiecto,& materia,cui inhærent, diuerſas eſſe credendum eſt, q̃ ex
propria natura,ſi quidem potentiæ per materiam indiuiduãtur,ob id hanc pe-
culiarem ſimilitudinem non à facultatis formatiuæ diuerſa ratione ſolú (licet
eam conſciam eius ſimilitudinis eſſe oporteat)ſed ad materiam ſeu inſtrumen-
tum,ét quo vtitur,& cui veluti ſubiecto alligatur, referédam eſſe proculdubio
arbitror. Subiectum aút,cui formatiua hæc facultas ineſt, tm̃ eſſe cenſeo ſpiri-
tus,& temperamentum illius ſeminalis ſubſtantiæ,cui inhæret, vt ſemen illud
in aliud tranſmiſſum ſimile ei,à quo decidit,generare poſſit. Sed explicare núc
B incumbit,quas habeant téperamentú,ſpiritus,& ſemen conditiones,quasve vi
res,vt tam grande poſſit eis vtens formatiua vis effingere opus,quale eſt nó ſo-
lum organizationem abſolutè efformare, ſed cum hoc ad materias has ſeſe con
trahere,ac determinari ad indiuiduales conditiones.Quas proculdubio exiſti-
mamus ſortiri ex parentú corporibus:quippe cú hæc potentia naturale ſit agés
(non quidé abſolutú,ſed ad indiuidualé quandã proprietaté reductum)& agés
omne,oíſq; potentia ſibi ſimile producat, ꝙ ſtudeat ſemper paſſum ſibi aſſimi-
lare:ſequitur eaſdem indiuiduales conditiones ſuſcepturum ſemen, & eiſdem
pollere factum iam in vtero genituram. Quas ſanè vires exerit calore ſeu tem-
peramento,& ſpiritu: quibus ſanguis menſtruus facilè accerſitur ex innata di-
ſpoſitione,ac deinceps ſigillatione, q̃ ex principalium mébrorú temperiem ge
nitura principium ſortitur.Expendendum tñ eſt,vt clarior euadat hmõi doctri
na,quanam rõne eas vires parentum téperies ſemini præſtare poſſint.Tempera
mentum quidem,vel nullo dubitante omnium humani corporis actionum im
mediatum eſſe inſtrumentum euidenter conſtat. Præterea temperamentum du
C plex exiſtit:cõe ſeu totale vnum:& peculiare cuiq; parti propriú aliud:hoc qui
dem veluti cuiuſq; partis forma illi inhærens:illud verò ex omnibus particula
ribus conſtans,hoĩemq; taliter,vel taliter temperatum denominans, continens
virtualiter oĩum particularium téperamentorum aliarú corporis partium vim,
& rõné. Inſuper,licèt téperamentum non ſit præcipuú agens in hoĩs formatio-
ne,augmento, & nutritione:eſt tñ proportionatú inſtrumentú huic actioni : &
quemadmodum in virtute cauſæ cõtinentur effectus cãæ principalis,ita in vir-
tute inſtrumenti immediati,pſertim determinati ad illam actioné, continentur
quoq; effectus. Siquidem in artificialibus,& naturalibus ét vnũquodq; inſtru-
mentum peculiari cuidam actioni dicatur,velut ſerra,aut malleus,aut pinicil-
lus.Sed probare nunc intereſt,temperamentum virtualiter continere omnium
partium organizationem,vt dum in actú dirigitur in ſemine,eá, & patri ſimilẽ
efformet. Cùm dictum ſit duplex eſſe téperamentum,partiale nempe, & totale
conſtat temperamentum partis cuiuſq; eſſe illud,qđ taliter partis,cui ineſt,na-

turã constituit,& substantiã,qđ alteri parti inutile esset contrariũ, aut diuersũ: A
in quo sanè téperamento tota partis natura,& conditio,ac ꝓprietas sita est,non solum ea rõne,qua similaris,verum ét quatenus organica est, quia téperamétũ & simplicib.& organicis proficuum existit instrm̃,illis quidé tanq̃ proprium, organicis uerò tanq̃ cõe.Ex quibus constat uentriculũ,iecur,cor, caput & cætera totius corporis mébra suum sortiri peculiare téperamentum,qđ sanè si alteri particulæ p̃stes,non ob id ꝑfecto officium eius,q̃ id recipit,eo téperaméto optimè fiet,sed singulis actionib.corporis singula quoq; sunt téperaméta, actionib. illius partis ꝓficua,& formæ eiusdé immediata.Ob id cum totale illud téperamentũ uirtualiter contineat reliqua oĩa,sic semen fit(ad cuius materiã ea humorum pars,q̃ totali hoc téperamento fruit᷑,separat᷑,& ad testes defert᷑,vt semé fiat) vniuersali quoq; téperamento p̃ditum,velut corpus a quo decidit. Quod semé cum deinceps præstaturum sit in generatione materiã, facilè in similes partes eis a quibus decidit,cõmigrat,quia facultas formatiua,qua fœtus producit᷑,hoc téperamento cõi vtitur tanq̃ instrõ,quod cum in se cõtineat proprietates, & indiuiduales conditiones oĩum partium,à quarum téperamento sigillatum cõfluxit(siquidé postq̃ illarum conditiones indiuiduales,& proprietates illas recepit,retinet quidé & ad actum reducit suscepto in vtero semine)fit facilè, ut fœtum efformatũ parentibus similé effingat formatiua facultas.Ex quibus constat qualiter téperamentum p̃stet ad similitudinem efficiendum. Interest mõ docere qua nã ratione seminis,& sanguinis materia huic quoq; similitudini principiũ præstare possit,quod ex eo ꝓbandum est, ꝙ sanguis vel menstruus, uel ex quo semen fit,vt ex B.Th.constat,sigillationé quandã in iecore susceptat, tanq̃ ab opifice cõmodum,& naturã particularium mébrorum respiciente. Quã sanè ré paulò diligentius cõprehendisse oportet,docet.n.p.1.q 119.art.2. cõstare in natura animalium verum esse,uirtuté reperiri cõicatiuã sui in materia indiuiduo proprio,ex quo sequitur alimentũ,quod in principio est dissimile, & in fine oĩno simile,in medio esse in potentia proxima ad finé.s.formã determinatã mébrorum.Quod si aliter esset,forma non esset cõicabilis.Præter q̃ quod naturæ ordo habet,ut gradatim procedat,de potentia ad actũ.Sic igitur alimentum ipsum primo accipit quandã virtuté cõem respectu oĩum partium corporis, q̃ sanè in fine determinatur ad hanc partem,uel ad illã, quod ét de spiritibus qui ad testes descendunt,subaudiendũ puto:nã in materia,q̃ ex hoc sanguine,& spiritibus in testiculis conficitur,virtus q̃dã est deriuata ab anima generantis, at ꝓductioné totius corporis.In qua sanè re expendendum est, virtuté hanc formatiuã in principio generationis imprimi in mébris præcipuis a semine ex quo fit fœtus.Quo facto constat ab eisdé membris transmissam substantiã(siue sanguis sit,siue spiritus)in totius vitæ discursu,secũ ferre eandé vim formatiuã in potétia remota,impressam p̃dictis substantiis à mébris his, virtute animæ corpus informantis,ita vt necessum sit,quantũ rei natura patit᷑,similé fieri fętũ genitorib. quia in materiis ex quibus genitura fit,adest virtus oĩum partiũ, & rursus poté tia formatiua,à p̃dictis mébris cõicata, q̃ necessario fœtum formabit iuxta sui naturam,& conditioné.Cuius rei probatio hæc est,iecur non generat sanguiné in genere,& citra aliquem respectum, sed ipsum perficit ad indiuiduũ habito respectu,cuius nutritionem intendit,quamobré,tenetur non vtcunq; sanguiné gene-

A generare, sed certum, & determinatũ pro hoĩs ipsius peculiari natura, & conditione. Prætereà non sat est sanguinẽ sic inconfusò genuisse, sed eis conditionib. præditum, quibus possit singulis particulis respondere, easq; reficere, & alere: siquidem non quæuis sanguinis pars q̃uis particulam nata est alere, sed determinata sanguinis natura, & conditio determinatã quoq; particulã adit, & alit. Quod ẽt probari vlterius põt ex iecoris officio & præstantia, quippe id generari sibi soli sanguinem non est credendum, sed pro reliquo corpore, q̃ hac rõne membrum princeps sit appellatum. Quapropter non vtcunq; & indeterminatè, sed iuxta naturam corporis alendi, id perficit in quo opere impressionẽ & sigillationẽ quandam sanguini præstat, vt eis partibus ex usu sit, quas alẽdas sibi natura tradidit. Ex quibus iam constare arbitror, semen & sanguinẽ menstruũ naturã, & uim a conficiente iecore suscipere, qua parentum particulis correspõdere teneant, si illis futurum erant alimentum, si quidẽ alitionem ex similibus fieri erat necessum. Eam aũt similitudinem, q̃ cum membris alendis obtinet, seruat sanguis menstruus, & qui semen fit, vt postea in utero ex hac materia facile

B sit reliquis consentientibus, in membra similia eis, quæ in corpore parentũ alere tenebantur, commutari, & commeare virtute formatricis potentiæ operãtis, quam indiuiduari per hanc materiã antea diximus. Et hanc arbitror esse materiæ sigillationem, q̃ in sanguine fieri B. Th. profert. Similitudini quoq; consequendæ innititur spiritus quidã genitiuus, seu calor, cui formatiua facultas ẽt inhæret. Cuius sanè spiritus magna copia cum sanguine defertur, continẽs ferè formalẽ seminis, quatenus genitale est, rationem. Nã ob id testibus tribuit natura arterias, neruos, & venas, vt possit oĩs spiritus suppeditare vberem copiam, q̃ testes coctione in seminis materiam implantant, & ipsum hac ratione efficiunt prolificum. Quippe testes nil aliud semini (quo genitale sit) p̃stant, & in hoc differt semen, quod vasa spermatica conficiunt, ab eo quod testes, quia illud infœcundũ est, hoc verò hac rõne fœcundum, cum formatiua hoĩs uis in ipsum his spiritibus medijs, sui similem vim formatiuã inducat, testibus coctione huic operari ministrantib. Qui sanè spiritus sic transmissus genitibus appellatus, continet ẽt in se virtualiter oĩum membrorum indiuidui à quo decidit, proprietates

C & conditiones, quod iam probare aggredior. Spiritus quidẽ hi de genere & sorte vitalium spiritũ existunt, & cum vitales sint (quod nullus dubitauit) ijdẽ re cum tẽperamento influente, seu, vt rectius loquar, cum calore influente, sunt. Prætereà, huius temperamenti gratia oẽs nostri corporis partes viuunt, & actiones perficiuntur. Quo fit profectò, vt verum sit, hos spiritus, seu hoc tẽperamẽtũ influens virtualiter quoq; in se includere oĩum particularium tẽperamentorũ virtutes & efficaciã: siquidẽ totale temperamentum, quo homo a prædominio taliter tẽperatus existit, ex oĩum partium temperatura resultat, & tẽperamenta hæc particularia illud totale habent constituere rõne influxus a corde mutuati. Qui sanè influxus (si oĩum temperaturarum particularium custos est, & alimentũ, & hæc sunt variæ, & differentes iuxta varias partiũ corporis naturas) potentia omnium temperamentorum partium corporis virtutem obtinere oportuit: siquidem si alter esset, non posset proculdubio actioni cuiusuis partis, cum ipsę iam diuersæ naturæ sint, adminiculo esse: neq; earum innatum temperamẽtum fouere, ac in actum dirigere partium potentias: & rursus quando vitiatum est,

restituere, nisi hmõi spiritus haberet rationem causæ vniuersalis, in qua parti- A
cularium causarũ virtutes debent cõtineri. Cùm ergo facultas formatiua subie-
ctetur in his spiritibus, mirum non est, illorum conditionẽ insequens proprie-
tates, & naturas indiuiduales, quas spiritus semini adiunctus secum affert, indu
cat in fœtum ipsum, quem gignit, vt similem parentibus efficiat. Qua in re expé
dendum etiam est, totam horum spirituum præstantiam atq; efficaciã in mode
randis, & fouendis varijs corporis particulis pẽdere ex efficacissima cordis vir-
tute, quod Solis instar in medio corporis situm, calore suo, & spiritu omnia sibi
subiecta, & commissa membra fouet, tuetur, & nouo spirituum influxu reficit,
cuique tribuens q̃tumuis diuersum sit, quod illi est proficuum, & necessarium.
Quippe temperamentum cordis ẽt si videatur peculiare, respectu tñ totius, est
veluti vniuersalis causa, qua omnes partes prædicta beneficia suſceptant: & ob
id necessario tenetur habere virtutes omnium temperamentorum, non secus q̃
cœlum, quod licet particularis sit natura, est tñ vniuersalis causa, quæ necessa-
rio continet in se virtualiter omnium inferiorum naturas, & proprietates. Sic B
profectò cor virtualiter omnium membrorum naturam obtinuit: cuius gratia
censeo Aristo. dixisse cor tantum esse vnicum membrum princeps, ꝙ singulis
partibus per spiritus communicet suas vires. Atqui cum in semine horum spiri
tuum maxima reperiatur copia: fit profectò, vt illorum rõne inducat formatiua
facultas proprietates indiuiduales, quarum rõne similitudinem operatur. Qui
bus omnibus exactè perspectis facilè est intelligere rõnem similitudinis nato-
rum ad parentes, auos, proauos, patruelos & ad reliqua indiuidua cognationis
intra quartam generationem. Nam euidenter constat sic contingere, & has esse
potissimas huius rei rõnes. Nisi quid aliud impedierit, vt paulò inferius doce-
bo. Superest præter dictam similitudinem, similitudinis in sexu ratio, q̃ ad semi
nis efficaciam reduxere Medici omnes. Nam dum semen virile, & fęmineũ ma
iore calore participant ambo, nulli dubium est, quin masculus generetur: ma-
tri verò an patri similis euadat, ex efficacia formatiuæ virtutis alterius seminis
proficiscitur. Verùm si ambo semina iusto frigidiora existant, certum est fęmi-
nam generari. Quòd si quis dixerit, maiorem similitudinis in sexu parté perti-
nere ad figuram, & organizationem partium, idq; minimè posse ex calore, aut C
frigiditate, vel temperamento proficisci: respondemus hanc similitudinẽ rõne
materiæ, cui inest temperamentum, & ratione formatiuæ potentiæ fieri; nã ma-
teria, quæ rõne sui temperamenti apta est ad certas partes simplices efformãdas,
dispositionem quoq; habet ad figuram seu organizationem adquirendam, non
ad q̃uis, sed ad certam, quia organizatio non ex quibusuis simplicibus, sed ex
certis, & determinatis proficiscitur. Cum verò materia ad certas, & peculiares
partes simplices determinata sit, sequitur quodammodo determinari ad eã or-
ganizationem, q̃ ex illis nata fuerit proficisci. Quibus constat q̃tum prosit mate
riæ temperamentum organizationi perficiendæ. Præterea formatiua facultas,
quæ temperamento omnibus partibus efformandis cõi vtitur, supplet sua vi, &
natura defectum ipsius temperamenti, qđ nequit ex proprijs viribus figuram
construere: construit tñ ipsi formatiua facultas: nam ea rõne tributum est illi id
nomen ex dispositione nimirum instrumẽti, & spirituum. Sed genitalia sic for-
mata intromanere, aut prominere extra, non quidẽ solũ ex formatiua facultate,
& mate-

A & materiæ aptitudine.Sed ex calore proculdubio proficiſci,credendum eſt.Sic
profectò dum ſemina ambo calore pollēt,facilè hæ partes prominent,dum ve-
rò calore ſunt orbata,aut diminuta,intus latent, ſexum conſtituentia diuerſum
vt paulò ſuperius docuimus , & hac rōne intelligenda eſt ſñia eorum qui tenēt
ſexum proficiſci à calore,non quidem,vt multi interpretantur,quod nos antea
refutauimus. Et hæc eſt in genere ſimilitudinis ratio . quare verò diſſimilitudo
vel à ſexu,uel à parentibus,uel ab ſpecie fiat,iam audies.Ab his igitur ſimilitu-
dinibus ex prædictis cauſis promanantibus , tria etiam diſſimilitudinis genera
prodire comperimus.in quibus quinq; illas monſtruorum ſpecies cōtineri di-
ctum eſt.Quæ genera recenſere mihi eſt in animo,ſi prius dixero genitum fieri
diſſimile à generante duobus modis.Vno quidem,quòd informatrix facultas,
licet hābeant omnium paternorum membrorum ſimulacrum, cum hoc tamen
non æqualiter ab omnibus illis excitatur ad ſimile opus perficiēdum:quia in-
formatrix ſeminis non applicatur ſingulis idolis ſufficienter in fœtu efforman
do.Ex qua ſanè cauſa prodit diſſimilitudo natorum ad parentes modo in ſexu ,
mō in accidentibus.Verùm ſi non ſolum inæqualiter vis formatiua excitet,ſed
B ét inordinatè per ſemen diſtribuatur,monſtruoſos fieri partus neceſſe eſt, quia
partes in diuerſo ſitu locat,vt cum aures in humeris,aut eadem parte oculos fi-
git,vel vis generatiua pedū ad manus peruenit,aut contra:quibus conſtat mon
ſtroſum fieri quoq; conceptum.Altera rurſus cauſa diſſimilitudinis, aut(ut re-
ctius loquar)deformitatis eſt,qm̄ connata,& formatiua uis aſſimilare qn̄q; im-
peditur in opere,ne aſſimilet.Quod fieri profectò pōt vno è duobus modis:ni-
mirum,quia ſimilitudo diuerſa in altero ſemine potētior eſt , & euertit alterius
ſeminis ſimilitudinem remiſſiorem . Contingit.n.nō rarò patris oculos eſſe par
uiſſimos,& matris maiores;ac fetum ſubinde altero oculo patrem æmulari, re-
liquo uerò matrem:qđ quidem de brachijs,& cruribus,ac reliquis partibus , q̄
binæ ſunt in corpore contingere ſcimus; id qđ proculdubio moaſtroſum eſſe
certum eſt. Secundo mō nati diſſimiles à parentibus fiunt , qm̄ materia ſeminis
uel menſtrui, vel utriuſq; nequiuit à formatrice regulari neq; quoad ſpeciē in
ducendam,neq; quoad ſimilitudinem aliam:qua ſanè de cauſa,non ſolum diſ-
ſimilitudinem à genitoribus,ſed mille monſtra potiſſimum oriri arbitror. Hāc
C etenim cauſam retulit Ariſt.li.4. de gen.anim. c.4.nimirum cum materia facul
tates,& motus generantis uel minus impedit.Atq; hi ſunt modi,quibus in uni-
uerſum fieri diſſimilitudines,& monſtra contingit. Expendendum nūc eſt,qua
ratione materia inepta fiat ad motus formatiuæ facultatis ſuſcipiendos. Fit autē
materia inepta ad ueram ſimilitudinem comparādam,multis modis. Primo ex
defectu ſufficientis copiæ, idq; aut in toto , aut habito reſpectu ad aliquam uel
plures partes futuras.Ex quo prodit fœtus pumiliones fieri,vel aliquibus par-
tibus conſtantes longè minoribus,quàm toti corpori debeatur.Secundò ex ni-
mia materiæ ubertate;cuius molē ſi rectè formatiua gubernare potens eſt, gigā
tes,vel deformes magnitudine procreat homines, aut aliquas partes facta colla
tione ad totū corpus magnitudine deformiſsimas.Quòd ſi eādē copiā regulare
nequeat natura,informem carnem,aut mille alia monſtra , quæ inferius referā
producit. Tertiò verò modo inepta fit ad ſimilitudinē cōparādā materia ex diſ-
ſimilitudine,& inæqualitate ſubſtātię,uel ex effuſione ipſius p̄ vterū ipſum;ve-
luti

luti accidit plumbo calfacto, quod si inæqualiter fusum sit, inęqualia efficit simulacra: ex quo sanè vitio in semine deformes, & inæquales partes succreuisse comperimus: vt ijs accidit, qui caput habent crassius grādius, ac deformius, vel pedes, manus, aut nasum, q̃ reliquo corpori conueniat. Quarto mō id accidit ex vitio crassitiei, duritiei, vel fluibilitatis, aut corruptionis seminis, aut sanguinis menstrui, vt etiamsi aliquid generetur, longissimè tñ à parentũ natura dissideat. Sed anteq̃ ad vltimum materiæ impedimentum deueniam, expendisse oportuit quibus hæc monstra modis à parentibus dissideant. Dissidere aũt monstra hæc à parentum natura tribus modis cōstat. Primò dum materia seminis idonea est, non tñ ex toto superatur: quo tpe proculdubio fit eorum, quibus assimilari pōt id, qđ maxime est vniuersale, & genericum, cum fieri nō possit simile in specie, neq; in indiuiduo: ob id pullulat eo tpe in generatione ex sanguine menstruo aliquod animal, cum homo fieri non possit: tendit.n. natura ad id, quod melius est, subsistit tñ in eo, quod pōt. Itaq; generatur tantummodo sensitiuum, in quo subsistit defectu materiæ: nam cum semen illud potentiam habeat ad sensibile, id ad summum consequitur; rōnale verò non fit, neq; anima talis introducitur pp ineptitudinem materiæ, & organizationis. Seruatur tm̃ in generatione quidem vniuersale, quod est animal, & genitum remanet in forma dispositiua, aut degenerat in aliquam brutorum speciem. Cur verò potius hoc, q̃ illud monstrum suboriatur, ad imaginationem esse referendum pleriq; arbitrātur, & paulò inferius docebo. Secundo modo ex hoc defectu à parentibus dissident nati, cum magis ēt impeditur seminis facultas ita, vt neq; animal adhuc gigni possit, sed tm̃ quid informe, medium inter viuentia, & non viuentia obtinens, cuius generis sunt molæ mulierum, vt sequenti c. monstrabo. Vltimò verò ex hoc defectu prodit tam esse mutatione penitus ineptam materiam, vt agentis facultas nullo modo ipsam immutare posit. Ex quo illud prodire certum est, quod toto genere præternaturam esse philosophi censent, & appellāt: cuiusmodi est in vteris fęminarum generatio calculorum, aut tophaceæ substantiæ. Sed vt finem huic rei imponam, superest quidem aliud impedimētum, quo semen operari liberè nequit, nec natos parentibus assimilare, nimirum imaginatio varia, & vehemens inter concipiendum, vel in toto formationis tpe, quæ sanè dominatur formatrici naturali seminis, imperatq; ei eo modo, quo inferiores potentiæ parent superioribus. Et sic imprimitur potius idolum seu effigies imagine vehementer cōprehensa, ante quidem, q̃ paternum dolum in semine adseruatũ ex quo vulgatum est apud plerosq; philosophos pđ ictum dogma. Quibus etiã astipulatur B. Tho. q. 4. d. art. 8. ad. 13. dicens, quod imaginatio est vis quædam in organo corporali, vnde ad speciem imaginatam mutatur spiritus corporeus in quo firmatur vis formatiua, q̃ operatur in semine: & ideò interdũ aliqua mutatio fit in prole ex imaginatione parentis in ipso coitu, si fit fortis. Ex qua snĩa, & ante ipsam multi censuerunt ex inepta materia, quæ hominis formam adipisci nequit, fieri aliqñ sensitiuum, eius tñ speciei, cuius est animal, qđ fœmina in imaginatione concipit, & vehementer apprehendit, aut expauescit. Cuius rōne ferunt accidere partus monstrosos, aliqñ canis effigiem præ se ferentes, aut vituli, vel felis, vel cuiusuis alterius bruti iuxta imaginatricis apprehensionē. Ego tamen eidē B. Tho. sententiæ innitens proculdubio arbitror, tantæ esse efficacię

&

A & potentiæ imaginationé, vt ad specié imaginatá mutetur spiritus corporeus,
qui ad testes fœminæ,& vterum perueniés,sit veluti facultatis formatricis fun-
damentum,& subiectum:qui postmodùm iuxta imaginé imaginatiuæ impres-
sam,fętũ efformare habet,eò ꝙ maioris sit efficaciæ,q̃ genitiuus spiritus,qui in
semine paterno præfuerat.Mouent.n.potentiæ superiores infimas, & aliqñ ea-
rum actus potentius perficiunt,q̃ ipsæmet naturales,vt videre est in ira,timore
& tristitia,ac cæteris animæ passionibus,quæ potentius, & efficacius vniuersũ
corpus turbare habent,& humores vndiq; mouere,q̃ ipsæ naturales.Ex quo cõ
stat spiritum illum ab imaginatiua potentia pdicto modo motũ efficacius suas
vires exercere,& formationis effigiem delineare,q̃ ipsa formatiua,q̃ ex paren-
tis membrorum conditione prodierat,& in semine,vt dictum est,pręfuerat. Ve
rum cum hoc(vt expressè ex eadem B.Tho.sententia constat) arbitror imagina
tionem posse aliquod accidens in generatione immutare,vt constat ex fęmina,
quæ æthyopem tpe coitus intuens depictum,& ipsum vehementer imaginans,
B æthyopem peperit:nam id omne efficere potest hæc imaginatiua potentia,ꝙ cã
æquiuoca,putà Sol ex putredine terræ,vt murem,lumbricũ, aut aliud animal-
culum ex ijs;quę imperfecta sunt,& ex Sole,terræq; apparatu,ac putredine in-
determinatè fieri conspicimus. Verùm animalia perfecta,vt canem, vitulũ, aut
huius naturæ alia, censemus citra vniuocum agens fieri sola imaginatione esse
impossibile:licèt dictum sit meridionalibus, & australibus fęminis plerunque
accidere, carneam q̃dam substantiam cũ fœtu excernere,animalis alicuius spe
ciem ferentem,quam fœminæ illæ feram appellant: an tamen verùm sit igno-
ro.Quod si aliqñ quid simile contingere videamus,dubium profectò est,an fę
mina culpa alicuius bruti accessus excusari possit:siquidé impossibile est(aut sal
tem intellectus non capit) potentiam illam imaginatiuã adeò posse materiã im
mutare,qđ ipsam ad peregrinam illã formã introducendã disponat;ni velimus
Alberti magni opinionem sequi,qui tenet id fieri posse ex vi astrorũ, q̃ apta est
illis animalculis generandis, q̃ cum omnino integrum generare ex humano se
mine,& sanguine non possit parté aliq̃ illi similẽ effingit: q̃tum varietatis obti-
neat dicent alij:& sic quodã mõ vr̃ experimentis acquiescendũ,in ijs maximè,
C q̃ animal aliquod,aut parté eius appetierunt ingéti desiderio, & imaginatricis
apprehensione. Nã ob id ferunt repertas esse fęminas, q̃ suos filios pepererunt
ore leporino,aliæ dedibus ouillis. Tñ hęc ita obscura sunt,vt videant̃ in arcanis
naturæ recondéda. Maximè cũ ex professo doceat B. Tho.p.1.q.117.art.3.ad.2.
materiã corporalé nõ obedire substantiæ spirituali ad nutũ:inquit.n. Sed suprà
ostensum est,ꝙ materia corporalis non obedit substãtiæ spirituali ad nutũ, nisi
soli Creatori,& ideò melius dicendũ est(loquebatur de fascinatione)ꝙ ex forti
imaginatione aĩæ immutantur spiritus corporis coniuncti, q̃ quidé immutatio
spirituũ maximè fit in oculis,ad quos subtiliores spiritus pueniunt, oculi auté
inficiunt aeré continuũ vsq; ad determinatũ spatiũ. Ex quo inferre oportet, qđ
licèt vehemés imaginatio vires hẽat spiritus mouẽdi, efficiẽdiq; aliqd(vt dictũ
est)immutare tñ materiã,vt possit pfecti alicuius bruti forma introduci,mihi vr̃
perdifficile. Præsertim cũ idẽ B.Th.q.101.art.2.ad.2.referat,qđ animalia perfe-
cta,q̃ generãt̃ ex semine,nõ possunt generari p solã virtuté cęlestis corporis:ex
quo infert̃ minimè posse sufficere huic generationi cãm aliã ęquiuocã lõgè in-
feriorem,

feriorẽ,& impotẽtiorẽ cęlesti,nimirũ imaginationẽ.At licet huic adiũgat virtus A
formatiua,quæ præfuerat semine parentum, hæc quidẽ sufficit os, carnem vel alias partes efformare,cæterum formam,& figuram earũ ex æquiuoca illa causa,videlicet imaginatione proficiscitur,& cum hæc sit minoris efficaciæ, quàm Sol,non poterit æquè disponere ad generationem animalis perfecti,ꝙ non nisi ab agente naturali fieri põt.Atq; hæc sunt,quæ de similitudine,& monstrositate natorum colligere potui:quæ si quispiam aliter,aut curiosius velit scrutari,nec veto,nec displicebit.Dimitto etiam multa de similitudine natorum ad parẽtes, quæ huic vsui non erant proficua,licet pulchra. Huius profectò rei paucæ (qđ ego legerim) extant notæ,cùm hoc tamen certissimum est,in monstroso conceptu,matrem graui,& nouo aliquo symptomate,premi quod vel admirationem inferat, vel causam habeat occultam: nam cum mali alicuius causam nosse, sit perdifficile,& grande fuerit ipsum malum,coniectandum est,à prædicta aut simili causa proficisci,vt in molæ generatione plerunque conspicimus:quæ quidem si tam grauia,& varia atque diuersa à communi conceptu adfert accidentia,quanto maiora sperandum est,monstrum posse præstare. Sic profectò Hip. lib.2.pop.p.2.tex.20.retulit de Antigenis vxore, quæ monstrum masculum peperat,inquit.n.Antigenis vxor quæ circa Nichomachum peperit filium, camosum quidem,habentem autem maxima discreta,magnitudine autẽ, vt quatuor digitorum,sine ossibus,post modum verò crassum rotundum.Hęc antè partum astmathica fiebat,deinde simul cum partu pus euomuit modicum,quale ex furunculo.Qua certè sententia probatur,quam grauia,& noua accidentia ex mõstroso conceptu subcrescant. Quapropter ne turpiter aliquando decipiamur, id cautè proferre,& diligenter expendisse oportet.Mirum fortassis alicui videbitur,quorsum scripserim mostrorum generationem,si quidem postquam genitum est,difficillimè cognoscitur,& curari auxilijs nequit.Verùm mea mens est,in hac affectione,quæ periculosa,& miserabilis censetur in fœmina,quæ semel monstrosum edidit partum pręcauere quominus id malum iterum reuertatur.Cuius rei gratia duplicem oportet pręmittere indicationem,alteram,quę facultati formatrici prouideat:alteram verò,quæ materiam disponat, aptamq; reddat fœtui naturali efformando.Circa primam duo nobis efficere incumbit, C
primum, facultatem ipsam formatiuam roborare, vt commissum sibi negotiũ perficere possit. Quod sanè fieri existimo ijs, quæ spiritum copiã generare sunt nata,& genitos calfacere, velut vinum ex aromatis confectum; cibaria facillimi nutrimenti,calida vel media temperie prædita. Instillatitij etiam liquores ex vino,floribus calidis,& odoriferis:ac præcipuè instillatio,q̃ ex theriaca,vino oderifero,vitellis ouorum,melle,gariophyllis,cinnamomo,& pane recenter cocto,& calido paratur.Cõfert,& electarium de hiacintho, vel de gemmis cum speciebus,& prædicta instillatione,aut vino.Item omnia odorata,quæ calidũ,& suauẽ odorẽ expirent;velut vinum,aqua uitæ,aqua naphtæ, cinnamomi,iasminorũ,& ea,quæ ex gariophyllis paratur.Exterius uerò corpi epithemata apponere oportet,quæ consimilem præstent virtutem, & tandẽ curandũ est, totum corpus roborare leuibus frictionibus,exercitijs,somno medico, alimento multi succi,& animi hilaritate,ac delectamentis. Quibus facultas robustior facta iiurijs externis,imaginationi, & materiei uitijs resistere vehemẽtiꝰ possit.

Sc-

De monstroso cõceptu dignoscendo.

De monstrorũ generatione præcauenda.

A Secundum verò, quod circa facultates moliri oportet, eſt imaginatiuam poten
tiam perpetuò à brutorum turpiumq; animalium conſideratione diſtrahere,
eamq; pulcherrimarum rerum imaginibus inſignire, nō ſolum coitus tpe, ſed
tota grauidationis duratione. Quamobrē diſtrahere oportet muſicis inſtrumen
tis, gratis loquelis, pulchrarum imaginum inſpectionibus, & ipſa quoq; fęmi-
na perpetuò conetur, quæ pulchra, & grata ſunt, conſiderare, mœſtitiā fugere,
timore oī carere, & hilari conſtantiq; aīo eſſe, ne ex bruti alicuius, vt muris ſer-
pentis vel alterius inſpectione terreatur, & expaueſcat. Circa materiam verò
conſiderandum eſt, num ex paucitate, ex vberiori copia, ex craſſitie, tenuitate ve
aut partium inæqualitate, vel ex propria corruptione in hæc mala degeneret.
Nam paucitate, ob quam puſillos fieri fœtus contingit, ſubueniendum eſt co-
pioſiore alimento, maioris ſubſtantiæ, humidioris, & copioſioris ſucci, & abſti
nentia à venere. Vbertati verò, inedia, exercitijs, frictionibus, alimentis paucio
ris ſucci, tandem ſanguinis detractione, & frequentioribus balneis ex ſulphu-
re vel ex calidis herbis. Purgabis quoq; has tertio quoq; menſe, ante quàm gra
B uidæ fiant cartamo, agarico, & alijs, quæ crudos ſuccos, ac pituitam expurgare
ſcimus, ſic dum craſſum exiſtit ſemen, q̄ inſcindant, attenuent, digerant, & ex-
purgent, ſunt adhibenda, & alimenta, ac potus, quę fluidius reddāt ſemen. Vtē-
dum etiam eſt medicamentis calidis, quæ craſſas partes ſeminis fundant, & ijs
ēt q̄ ſuperius diximus poſſe vberiorem ſpirituum copiam ſuppeditare. Quod ſi
fluidius ſemen fuerit, alimētis craſſioribus, & ſolidioris ſubſtantiæ rē ages, diu
turno, & laborioſo exercitio, balneis ex ſulphure, frictionibus, & purganti me
dicamento, qđ ſeroſos humores euacuare habeat. Partes ēt genitales calfacien-
dæ ſunt, & vterus calidis roborandus, & ſiccis, qualia abūdè ſuperius diximus.
Item, ſi inæquale ſemen eſt, proſperam in omnibus alimenti officinis coctionē
conciliare oportet calidis roborantibus, & modicè aſtringentibus medicamen
tis, Interdicereq; ante oīa opus eſt cibariorum varietatem, ſed vnico tm̄ vtatur
fęmina, vel duobus eiuſdem naturę, ſeruata in q̄titate oībus diebus pari portio
ne. Vtero ēt q̄ roborent, & ſemen probè conficiant, adhibenda ſunt, qualia abū
dè ſuperius diximus, proficiſcitur non minus prodigioſus cōceptus ex inæqua
li ſeminis vtriuſq; parentis emiſſione: cui rei primùm ex vſu eſt, ſi ambo ad coi
C tum ita ſe inuitent, vt ſimul, & ſemel atq; cō ferrim poſſint ſemina emittere, ex-
citato tardo parente, coercitoq; qui citius excernit ijs, q̄ ſuperius diximus. Pro-
deſt quoq; ſi ſe parentes abſtineant à frequenti coitu, maximè ſi ſemel mēſtrua
defecerint, & fęmina perſenſerit ſe grauidam eſſe: nam ex hmōi concubitu faci
lè ex nimio appetitu aliquid eiaculati ſeminis vterus rapit, cuius aduentu incę-
pta formatio interturbatur, vitiatur, & (qđ frequentius eſt) turpi aliqua nota fę
datur, vel ſuperfœtatio aliqua gignitur. Prætereà cauendū eſt à concubitu fęmi
na adhuc menſtruis occupata, donec ex toto purgata fuerit. Nil.n. citius, & prō
ptius monſtroſum conceptū efficere poterit, quā ſi ſanguis ille menſtruus, quē
natura tanquā inutilē, & ſpurciſſimū expellit, materia fiat geniture: nā mirum
non eſt ſi ex tā inepta, & fędiſſima materia monſtroſū, & horrendū animal fiat:
ſuperat quidē virus, & malitia illius ſanguinis oēs genitalis ſeminis, & forma-
tricis facultatis vires. Vltimò aūt hæc monſtra fiunt ex corrupto ſemine, vel ſan
guine mēſtruo Quamobrē quibus in fęminis cognitū fuerit, ſanguinem men-

ſtruum

struum vitiosum esse, sanguinem ante conceptum mittes, & ipsum à putrilagi- A
ne expurgabis cassia fistula, confectione amech sine scammoneo, & colocinti-
de, decocto foliorum senæ, aloe, & pillulis ex mastiche, vel rhabarbaro. Itẽ ali-
mentis moderari omnes humores oportebit, vt superius dictum est. Tandem ca
uere fęminæ accessum conuenit, nisi quinq; aut sex diebus post menstruã pur-
gationem, sanguine priùs misso, & sufficienter expurgato corpore. Seminis itẽ
vitia corrigere oportet pessarijs odoriferis, siccis, & q̃ putredinẽ exsiccent, sed
ꝑcipuè ijs, q̃ semen per vterum expurgent, additis alimentis copiosiorib. & bo
ni succi, q̃ putridæ substantiæ admisceantur, ipsamq; corrigant, & attẽperent.

De vteri mola. Cap. 8.

NATVRA proculdubio interdum certis quibusdã motibus ea operatur, quæ fieri ex eiusdẽ legibus non posse vident. Verũ cum ipsi munus sit, sese quantũ possit conseruare, & tueri, lon gè satius existimat, aliquid (vtcunq; sit) potius, q̃ nihil efficere B ea.n. est naturę prouidentia, vt calor artifex, & autor eorum, q̃ generantur, nunq̃ sit otiosus, sed ex qualicunq; materia opus aliquod artificio constituat. Sic in vermiũ generatione, & aliorum, q̃ ex putre-
dine terræ fiunt, otiari nequit: q̃ cum maius aliquid ex materia efficere nõ pos-
sit, animalculum illud, in quo conseruari queat, effingit. Quod si materiã pro ar
bitrio tractare non possit, ꝙ parcior, vberior aut ex diuersis generibus constãs,
vel aliter affecta fuerit, monstrum generat, qñ aliud perfectius efficere materię
defectu illi non datur: si tñ adhuc omnino inepta sit, vel herbam, vel rudius ali
quid in terra efformat inducta perfectione, q̃ maximè põt. Quæ quidem omnia
in fęminarum vteris euenisse conspicimus ab spiritu illo genitiuo, quẽ sui do-
micilij architectum veteres appellarunt. Quamobrẽ dum sibi conueniens ma-
teria, tractabilis substernitur, ex vtriusq; sexus semine cõstans, fętus ad vtriusq;
vel alterius effigiẽ efformatur: ꝑsertim si accesserit imaginatricis facultatis vis,
optimi moderatoris officium exequens. Cęterum si formatricis vis imbecillior
sit, & q̃ subijcitur materia, nequeat ad tantam perfectionẽ peruenire, eò ꝙ qua- C
litate, q̃titate, cõsistentia, vel alicuius extranei permixtione, maximè aliena exi
stat: fugiens nihil generare, aliquid effingit, siue animatũ sit, siue inanime: nam
cum dictum antea sit, hominem esse paruũ mundũ, proculdubio est, quia om-
nium, quibus mundus constat, perfectiones continet. Sic etenim essentiã cum
elementis, vitã cum plantis, sensum cum animalibus, & sibi peculiarẽ intelligẽ
tiã, seu animã rõnalẽ habet. Atqui cum ita ad hoïs perfectionem progrediatur
natura: fit quidem ob id, vt portentosæ generationes haud rarò accidant: nã (vt
dictũ est) rudis q̃dam moles gignitur, in quasi vitio ipsius materiæ, vel faculta-
tis formatricis defectu in ipso itinere, intercipiat̃, nil mirũ si informẽ fœturam
sine tpis ordine excernat. Quod si vlterius progrediatur, nõ tñ debita perfectio
ne, animal eius naturæ, q̃ magis conuenire materiæ videat̃, proficisci est creden
dũ: ex quo fortasse vel rudis aliquæ molæ differẽtia, vel fœtura varijs animaliũ
imperfectorum figuris affecta conspicit̃. Cum tñ præcedenti c. abundè dictum
sit de monstroso conceptu, nũc verò de molæ generatione, causis, signis, & cu-
ratione

A rationeagendum duxi.Est igitur mola,vt Gal.placuit li.4.& 14.de vsu par.c.7. & 14.meth.c.23.caro quædam inutilis atq; informis,& ouo gallinarum subuétaneo proportione respondens. Quę verba siquis expendat,reperiet,molam minimè esse tumorem,neq; vteri duritiem, sed quid proportione ijs respondens, q̃ adnascuntur.Cuius naturam optime depinxerũt Hip.& Arist.4. de ge.an.c.7. & 4.metheo.censentes ex diminuto calore vel ex defectu gignitiui spiritus, vt censuit Hip.fieri non quidé per omnimodam cruditaté,neq; per assationé, sed per mediã q̃dam caloris, & spiritu actioné q̃ imperfectæ naturæ actio césenda est. Quorum virorum sententijs refelluntur sñiæ Auic.Pauli, & Aetij de molæ generatione,ni velis ipsas amicè interpretari,vt sequenti paragrapho leges.Ex quo elicitur,cũ mola caro sit informis atq; inutilis in vtero supercrescens, morborum esse ipsius in compositione,ex eorum p̃sertim numero,q̃ toto genere p̃ter naturam existunt,velut est lapis in vesica: eò ꝙ in eius generatione nil sit eorum,q̃ secundum naturam nobis in esse diximus: licèt Arist.neq; perfectã,neq; omnino alienum à natura esse censeat. Itaq; eius natura consistit in omnimoda

Mola quid.

B naturæ imperfectione,q̃ nondum vetuit animantis conditionem attingere,sed carneam substantiam adepta,informis,& rudis nulla figura prædita vtero adnascitur,& adhæret,donec tanq̃ quid inutile indiuiduo, & specie ocyssimè projjciatur,natura ipsa lacessita,& defessa id molliente,nulla seruata tpis lege. Huius porrò imperfectæ genituræ multi existimarunt varias subesse differentias. Ni Paulus,& Aetius nomine molæ tumoré in vtero induratũ lapidis duritié referenté intelligi voluerunt.Quã affectioné ego non ad molã,sed ad tumorũ speciem aliq̃ potius reducerem: rõ profectò id conuincit, quia in virginibus rarò hmói scirrhosa dispositio,quæ vterum in tumoré, & magnitudiné insolitã attollat, reperitur: cũ mola ex vtroq; semine fieri certum sit,vt inferius probabo. Barbari item ferè oés crediderunt molã esse(p̃ter carné illam substantiã, q̃ verã molam appellãt)flatuosam q̃uis vel aquosam, aut cuiusuis alterius humoris naturam referétem,intra vterum conclusam,ipsumq; grauidationis mó,in tumorem attollenté.Quas oés molę species ego ad falsam grauidationé reducere,potius q̃ ad molã:nam nisi caro sit inutilis atq; informis qđ in vtero gestatur,haud

Molæ differentia.

C quaq̃ molã esse appellandã,arbitrandũ est,iuxta Arist.sñté,& Gal.sñiam. Verũ in ipsa carnea substantia,q̃ ueræ molæ rõné hét,nõ leuis existit differentia.Multi n.q; referunt informe quidé esse carnis frustrũ,cæterũ motum,q̃dã paruissimũ extensionis,& contractionis obtinere,ac obscurũ ẽt sensu citra vlla formã. Constat tñ maiori ex parte carné solũ esse plurimis venis,ac sanguinis ramificationib.interseptã quibusdã albis ductib.vel viridibus,aut subcholoris nigrisve aut varijs coloribus p̃mixtis sine sensu neq; motu nullã seruanté figurã,legé,neque ordiné.Ité alterius substãtiæ aliqñ visitur,nimirũ,pelliculosæ, & mébranosæ,sanguine aliquo veluti affuso,& concreto, qui posteà in aq̃ proiectus in ipsam, qđ sanguinolentũ est,abit remanente parte mébranacea,q̃ seminis cõcreti naturã refert citra determinatã aliq̃ figurã. Sed cõpertũ est quoq; grauidationé hanc degenerasse in membranaceã substantiã,globosamq;, totã aquosis bullis rotundis,tumidis,pellucidis,& innumeris plenè,aliqñ cum sanie fętida, & dilutà:quã sanè figurã iã cõperimus in vxore bibliopolæ cuiusdã, & se vidisse testant ex neotericis plures. Si quis autem ré diligétius consideret,reperiet uarijs

figu-

figuris insigniri posse, cùm de genere sit eorum, quæ præter naturam existunt: A
quæ sanè neque legem, neque numerum, neque certum naturæ, & generationis modum vsquam obtinuerunt, & ob id multi forma sunt, sicut & mole multiformes apparēt sine ordine, aut figuræ integritate. Causas verò huius affectionis Hip. primum omnium literis mandasse constat inquit. n. 1. de mor. mul. Molæ conceptus hæc causa est. Quum multi menses exiguum, & morbosum semē exceperint, neque conceptus rectus fit, & venter plenus est, veluti prægnantis. Consimilia quoque refert lib. de steril. dicens; Fit itaque mola in vtero, cum mēsium copia exiguum, & minimè robustum semen virile conceperit, aut etiam muliebre. Ex quibus euidenter constat duplicem huius mali existere causam: alteram, copiosum sanguinem, ac fortasse fœculentum, crassum, & omnino ineptum, quem natura ad menstruam purgationem tanquam inutilem adseruauerat, copia, & natura à fœturæ perfectione alienum: alteram verò, vim seminis formatricem imbecilliorem. Quibus sic iunctis fit, vt desit motorium principium formando fœtui idoneum. Quo circa constare arbitror, duo hæc esse necessaria ad molæ generationem, nempe sanguinis menstrui copiosum affluxū, B
& seminis virilis impotentiam. Primum quidem præter Hip. sniam probauerat quoq; Arist. 4. de gen. anim. nam quærens, cur cæteris animalibus molæ nō generetur, nisi mulieribus duntaxat, respondet, eam inter animalia affectionibus vteri obnoxiam esse, & menstruis abundare. Quibus verbis euidenter fatetur, menstruorum copiam necessariam esse ad molæ generationem: ac probat eodē loco prærequiri ēt viri semen, dum inquit; Accidit quidem mulieri, vt cùm concubuisset, & se cōcepisse putasset, primum ventris moles augeretur, & reliqua ex ratione venirent: quæ demum difficultate intestinorum implicata, eoq; mō periclitata peperit carnem, q̃ molam vocant. In cuius confirmatione dixit Gal. lib. 14. de vsu par. loquens de falsa quorundā opinione circa mulierum semē. Secundo aūt, ꝙ mentiuntur ēt in ijs, quæ accidunt, explorandis: non. n. sicut gallinæ, sine maribus oua pariunt, ita mulierem, aliqñ viderunt sine viro, vel molam, vel hmōi quidpiam aliud concepisse. Ex quo patet non sufficere mulieris semen ad fœturam aliq̃ efformādam, sine viri semine, ēt si suscento ab ipso principio ad fœtus formationem concurrat. Quòd si virginibus aliqñ euenisse con- C
stet, aliquid molæ persimile præmissis grauissimis accidētibus excreuisse, id potiùs ad vteri lumbricos referendum existimo, q̃ ad veram molam. Neq; rursus credendum est, molam aliqñ fieri ab exurente sanguinis menstrui, aut vteri calore: nam carnis generatio non est solùm caloris opus, sed moderati cum spirita, & vi formatiua, qua carent vterus, & sanguis mēstruus; præterq̃ qđ id ex professo docuerat Arist. loco citato dicens; Afficitur. n. conceptus eo mō, quo ea, q̃ inquinari dicimus, cum elixantur: neq; per calorem, vt quidam volunt, sed potius pp caloris debilitatem. Natura. n. deuicta certare vr̃, neq; posse perficere, finemq; apponere generationi. Et mox subdit; Causa nanq; duritiei cruditas est: quippe cùm inquinatio quoq; cruditas quædam sit. Censeo tamen in hac re aliquando molam fieri posse non ab adaucto menstrui calore, sed ab exurentis seminis conditione, cum defectu, & resolutione spiritus genitiui: nā constat optimè semen morboso calore esse calidissimū, & de pauperatū ob id, atq; orbatum spiritu naturali: ex quo fieri quoq; molā existimandū est. Quibus iā cōstabit q̃-

tum

A tum veritatis obtineat Pauli, & Aetij sententia, & eorum etiam, qui censent ex solo mulieris semine, & menstruo sanguine fieri, vel ex immodico ipsius menstrui calore. Superest igitur principium præstare paucissimum viri semen, morbosum, ac imbecille, & copiosum sanguinem, cum maximè, qui menstruationi paratus erat. Quo fit, vt mola plerunque suboriatur, si fęmina coierit menstruis eminentibus, fluentibus, vel nondum ex toto purgatis. Et vltimo cùm antequã fœmina, quæ concepit, & fœtus formationem perfecerit, viro auidissimè adhæret. Item his accidit, quæ diu habent menstrua suppressa, vt Hip. lib. 5. pop. refert de vxore Gorgiæ, cui menses per quadriennium non fluxerunt, & fœmellã peperat, & subsequuto diuturno vteri fluore, proiecit molã, postq̃ sana facta est. Præterea dictum est superius aliam aliqñ subesse molæ speciem, q̃ membranacea constat substantia multis bullis referta: cuius causam esse censeo aquosum, & frigidum mulieris semen, tpe concubitus vnà cum vteri plenitudine in ipsũ eiaculatum: quod à virili semine concalfactum debiliter, nullum præstitit generationis principium: cui aliqñ accedit virile semẽ morbosum, copiosum, &
B flatibus plenũ spirituũ, & calore natiuo orbatum. Aut credibile est, viri semen ab vteri ichoribus, & spurcitia extinctum, refrigeratumq́, fuisse: semen verò fęminæ, cùm exigui sit caloris, membranam concretione fabrefecit, agẽte adhuc imbecilli calore bullas ex eleuato flatu, quem discutere nequiuit: quò fit, vt bullæ illæ succreuerint in genitura. Atq; hę sunt molæ causæ, quas ꝓ vario mixtionis modo, varias quoq; molæ configurationes, & varia accidẽtia procreãt. Quæ oĩa diligenter cognoscere oportet, ne aut in sterilitatẽ, aut malum corporis habitũ fęmina commigret. In principio quidẽ à vero partu difficulter mola distinguitur, vt Hip. lib. 1. de mor. mul. apertè monstrat, dicens; Si verò fluxus ipsi nõ fiat, contingit, vt ꝑgnans esse videatur, & cũ viro coit, doleat, & putet quid incumbere, & grauitas fit in ventre, & venter prominet, & desiderijs similib. afficitur, velut in ventre habeat, & stomachi dolore afficit̃, maximè vbi quinquaginta dies ꝑterierint, & dolor aliàs, atq; aliàs habet ventrẽ, & partes circa vmbilicum, & collũ, & inguina, & lũbos, & postq̃ menses duo, aut tres præterierint, qñq; menses aceruatim ipsi in pudendum erũpunt, & quæ prodeunt, velut car *Mola signa.*
C nem esse putant. Atq; licet pleraq; ex his signa veram quoq; grauidationẽ ostẽdere soleant: cum hoc tñ distinguere eam oportet ex uentris tumorem: nã is magis, & citius impletur in mola, q̃ in uera grauidatione, & durior efficitur. Menses item supprimuntur, nausea, & uomitus incurrunt, motus in utero tremulus percipitur siue à mola, siue ab utero, uelut inutile pondus excutere contẽdẽte. Motus ẽt, quales fœtus edere soleat, nullus persentiunt, ẽt si trimestris, aut grandior existat. Accidit præterea corporis macies, deprauatus color, sanguine menstruo redundante, ac regurgitante ad supernas partes. Quæ accidisse constat, ꝙ probi alimenti materia desit, & quod anorexia graui corripiantur, nec cibũ ingerant: quamobrem extenuari est necesse. Sequitur ẽt quibusdam sanguinis fusio per uterum, cum à molæ conceptæ magnitudine uel fętus premitur, uel nullum suscipit alimentũ, uel ad incrementũ nullus illi subest locus, mola occupãte magnã uteri partẽ, & ob id aperiẽte uasorũ oscula. Vnde mox dolores, & cruciatus uteri, sanguinis tetri, & concreti ualdeq; corrupti profusio ingens, & per plures dies animi deliquia, enixus, febris grauis, insomnia, pulsus defectio, co-

loris pallor,angustia,symptomata melãcholica,& timore plena haud rarò subsequuntur. Verùm cum hoc(nisi fœtus simul adsit)nihil in ventre mouere vel q̃ exiguum percipimus,vt Hip.testatur li.1.de mor.mul.dicens;Nihil aũt in ventre mouet̃,neq; lac in mammis generatur, licèt plerisq; mammæ intumescant, verum sine lacte,& cum maxima lumborum grauitate,& in uentre cũ pungenti dolore,utero ipso prolabente ad fęminæ decubitum supra dextrum,uel sinistrũ latus. Verum de enixus tpe consideratione dignum est,ꝙ ex his,primis statim mensibus q̃dam excernuntur, aliæ diu durant per duodecim menses, ac ꝑ tres integros annos,ac multò plures. Aliæ quidẽ cũ fętu generantur, aperto,(ut dictũ est)iterũ uteri osculo:nonnullæ fœtui alligant̃, q̃dã secundis ita implicitę sunt,ut difficulter excerni secundas permittant: aliæ rursus tam grandis existũt magnitudinis,ut grande aliquod animal repræsentant. Quas proculdubio esse periculosissimas nemo dubitauit,maximè si Hip.crediderit,q li.1.de mor.mul. & lib.de steril. hæc refert uerba;Si mola,una caro fiat,mulier perit,neq;.n.fieri põt,ut superstes maneat:si uerò plures, erũpit ipsi per pudendũ sanguis carnosus plurimus;& si hoc moderatè fiat,seruat̃,sin minꝰ,effluxu correpta perit. Distingues aũt hæc accidentia ab ijs quæ in uero conceptu reperiunt̃,ꝙ signa oĩa certam q̃dam conditionem præ se ferant,qua id facilè monstrat̃;nã cibi fastidiũ non utcunq;, sed maxima cũ animi deiectione est: itẽ immodicus appetitus nõ quiescit adhuc exhibitare appetita:uomitus uel niger,uel fœtidus, aut alterius deterrimæ conditionis prosilit:dolores frequentes,grauiores,& acutiores:animi deliquia non sine periculo:enixus ẽt cũ grauissimis accidentibus, & toto ferè gestationis tpe prope os pubis,pudendũ,& imas uentris partes,pondus persentiunt,& non leuẽ molestiã,quasi ad partũ perpetuo pruritu irritatæ,cũ dorsi & inguinũ dolorib. Quæ oĩa anxios,& quodãmodo sollicitos nos reddere debẽt,suspicantes conceptũ illũ nõ esse legitimũ:inquit.n. Hip. li.1.de mor.mul. Iudicare uerò oportet ex plenitudinis mole,& ꝙ in uentre non mouet̃: nã mas trimestris,fœmina quadrimestris motũ habet. Postq̃ igitur tpe hoc prætergresso,non mouetur,nimirum hic morbus est:est aũt hoc signũ, qđ lac in mammis non generat̃. Curãdi quidẽ rõnem tribus omnino capitibus cõprehensam esse arbitror. In primo quidẽ cũ molã confectã esse certò scimus,quid agẽdũ sit docebo. In secundo qualiter accidẽtibus,q̃ ipsa excreta subsequunt̃,& in ipso enixu uigent,subueniendũ sit. In tertio uerò, ne iterũ fœmina in hmõi conceptum incidat,ꝑcauere monstrabo. Primam itaq; medẽdi rõnẽ maturo,& prudenti cõsilio aggredi opus est, ne loco informis fœtus ambiguis signis decepti, aborsũ prouocare cõtingat. Quà profectò rõne Hip.dixisse arbitror li.1. de mor. mul. Hanc igitur maximè quidẽ ne curato,aut certè cũ ꝓdictione. Verũ si certi fuerimus molã esse conceptã,(quia maius periculũ est,si diutius in utero inueterauerit,ita ut plerisq; scriptũ sit,q̃ paucissimas fuisse superstites)pronuntiato periculo curationem aggredi oportebit;laborante aeri tẽperato exposita, in cubiculo non admodũ lucido, exhibitoq; uictu optimi nutrimenti, & prohibitis animi affectionib. Quo facto,si corpus plenũ esse cõpereris,sãguinẽ ex dextri brachij basilica extrahes,parcè tñ ne doloribus,& sãguine nimis detracto, imbecillior fœmina fiat. Nec cõuenit malleolorũ uenã tundere post ꝓdictã sectionẽ, sanguine adhuc redundãte. Qđ si crassorũ humorũ copia subsit,ꝑparatione ꝑmissa,ip-

Curãdi ratio.

sos

A ſos purgabis,ut c.de ſuppreſſis mẽſib.dictũ eſt.Prætereà,ſi natura ad expulſioné
non gliſcat, neq; partum acceleret(qđ melius foret)eis vtendũ eſt medicamẽtis
intus,& extra,q̃ laxandi, emolliendi atq; mitigandi vires habeãt. Sic.n.inquit
Hip.li.1.de mor.mul.Et primũ quidé totum corpus foueto,deinde per ſedé cly
ſterem adhibeto,quo ſanguis multus erumpat:fortaſſis.n.qđ cõpactum eſt, cõ-
moueris,id quod fœtus eſſe putatur,muliere a pharmaco cõcalfacta: ſed & vte
ros colluito,quo ſanguinem educas,ſin minùs, ſubdititijs vtatur fortiſſimis : è
bupræſti,& dictamum creticum è vino bibat:ſin minùs, caſtorei teſté , & retro
cucurbitulam ipſi ad laterum mollitudiné effigito, & plurimum ſanguiné de-
trahito:atq; hoc maxima rerum,ac viriũ ipſarũ cõiectura facta,facito. Qua ſnía
pulchrè docet,vniuerſã huius affectionis curationé, à qua ſumpta rõne licet fo
mẽta in principio parare,q̃ vteros aperiant,vt facilè ſanguis deinceps fluat.Hu
ius naturæ ſunt quæ parantur ex decocto maluarũ,altheæ,chamæmali, ſeminis
lini,fœnugræci,ſertulæ,& anethi,facto quidé ex aqua,aut hydræleo, q̃bus pau
lò poſt addes lauri folia,thymum,pulegium,hyſſopum,poliũ,centaurã,& cro
B cum.Sed peculiarius huic vſui cõpertum eſt prodeſſe decoctum , quod recipit
altheæ,maluarum cum ſuis radicibus ana m.j. radicis ariſtolochiæ rotundæ,&
longæ cuiusq; m.j.& ſ.(longæ , item ariſtolochiæ radix fœmori alligata partus
accelerat)foliorũ artemiſiæ,mercurialis,ſaluiæ,hyſſopi,calamẽti ana m. ſ.ſemi
nis lini,altheæ,fœnugræci,& leuiſtici ana ℥.ſ.florũ chamæmali, meliloti , roris
marini,geniſtę,artemiſię an.p.j.fiat decoctio in hydręleo,& cũ philtris fouean
tur muliebres loci,inguina,& coxendicũ partes.Quo facto,hoc linimentũ p̃di
ctis partib.adhibebis calidũ,qđ recipit olei irini, liliorũ alborũ,anethi,& cha-
momillæ ana ℥.j.butyri recentis,adipis anſerini ana ℥.j.& ſ.vini odorati.℥.j. bul
liant ad conſumptionem vini,& adde ladani ℥.j.ceræ q̃tũ ſit ſatis,vt fiat vnguen
tũ.Aliud quidé maioris efficaciæ,experiri poteris,qđ recipit dialtheæ. ℥.ij.em-
plaſtri filij Zachariæ.℥.j.axungiæ porcinæ,pinguedinis gallinæ,anſeris,& me-
dullæ cerui an.℥.ſ.ſtyracis calamitæ.ʒ.ij. colocintidis , pulueris radicis vtriuſq;
ariſtolochiæ an.ʒ.j.oleorũ de lilio,& violarũ q̃tũ ſufficiat,ut fiat linimentũ addi
to croco. Verùm ſi hæc prodeſſe nõ poſſint,vt mola decidat,& anguſtiæ, ac do
lores creuerint,ad maiora deueniendũ eſſe cõſuluit vrgens neceſſitas:quo caſu
C confert potius,qui recipit cinnamomi electi, myrthæ electiſſimæ an.ʒ.ſ.pulue
ris ariſtolochiæ lõgæ.ʒ.j.pulueris diamargaritonis frigidi.℈.ij.fiat oĩum puluis,
cuius det.ʒ.j.cũ aqua decoctionis phaſeolorũ. In qua ſanè re ſi plurimũ neceſſi
tas cõpulerit,ad ea q̃ fœtus mortuos eijciũt,deueniendũ eſt.Qđ ſi hæc uelis ex-
periri,li.huius operis.4.c.de ſecunda relicta,abundè reperies.Cæterùm cùm in
laborioſo hoc enixu vires tñ labi poſſint,ꝙ fœminæ frequenter præ animi de-
fectu,& ſpirituum reſolutione periclitentur,omni arte curandũ eſt vires refice
re,& robuſtiores reddere , maximè ſi a partu anteq̃ mola excernatur , vel anteà
ob molæ vitiũ copioſior ſanguinis fluxus p̃cedat. Optimis itaq; iuſculis,& car
nibus caponum atq; perdicũ,uel ſucco carnis cum margaritis, vel pulueribus
cum electario de gẽmis laboranté reficere oportet, vel iecore gallinaceo elixo
cum iure gallinæ uel capi,facto ex prædictis pulucrib.ſalſamento cũ ſaccharo:
ſucco ẽt reficere oportet ex caponum,& perdicum carnib.in balneomariæ ex-
tracto,dummodo puluis margaritarum,gariophyllorũ,cinnamomi , & coralli

rubei desuper spargatur. Sed potissimum id opus facies vino albo, tenui, & odo A
rato, ac si sanguis copiosè fluxerit, admixto modico rubro. Quib. factis Deo op. max. iuuante vires facilè restituentur, ac fœtura discedet, obstetrice manibus conante carnem illam comprehendere, ac leuiter extrahere.

Secunda curandi ratio, ab excreta mola principium sortitur, quæ proculdubio tantum præcipit viribus prouidere, & dolores mitigare: hoc quidem anodynis, quę superius diximus, & oleis liliorum, de semine lini, lumbricorum, de radice, & semine angelicæ, & axungijs gallinæ, & anatis cum croco, & butyro recenti, & alijs huius cēsus: illud verò prædictis cibis quæ renutriendi vires habeant, velut iusculum cum vitellis ouorum, pauco uino albo, saccharo, & cinnamomo. Præstat, & vinum ex odoramentis confectum, electarium de margaritis, vel conditum ex conseruis rosarum, buglossę, & violarum, adiecto puluere margaritarum, vel electarij de gemmis: confert etiam alchermes uel confectio de hiacintho. Quòd si sanguis plurimum irruat (quod grauissimum sæpe infert periculum) viriliter cibum ingerere oportet, & partes supernas leuiter vincire, ac fricare, & alijs præsidijs vti, quæ c. de immodicis mens. dicta sunt. B

Tertia verò, & vltima curandi ratio præcauere docet, quo minus iterum generetur mola in ijs, quæ semel id malum perpessæ sunt, qualia reperies c. præcedenti. Quam etiam indicationem adimplebis purgatione ante menstruum fluorem, sanguinis missione ex talo, si improbè menses prodierint, & ex brachio, si sufficienter fluxerint. Proba item victus ratione, moderatis exercitijs: cauentes ne concubitum admittant menstruis non satis purgatæ, aut mox à conceptu, si fęmina se concepisse senserit: quod partu peritis facillimum est.

De falsa grauidatione. Cap. 9.

NON citra optimam considerationem factum est, falsam grauidationē à mola me separasse: quidem, ut mea fert sentētia, & mox probabo, & generationis modum, & affectus naturā, & curandi rationem, ac signa ipsa longè diuersa habent. Fit itaq; grauidatio falsa, cū fęminæ cuipiā viro vtenti menses supprimuntur, venter intumescit, accidentiaq; veræ grauidationis simillima adsunt: cum hoc tñ nil vitæ particeps in vtero efficitur, sed aliud, quod C
cuipiā elemētorū proportione, & natura respōdeat, velut flatus, aut q d aquæ ꝑ simile. Cuius rei gratia dictū est pręcedenti c. ob id hominem esse perfectissimū inter cætera animalia, ꝙ omnium perfectiones cōplectatur. Nā cū quatuor sint naturæ perfectiones, esse quidem vt in elementis, viuere vt in plātis, sentire, vt in aīalibus, ac intelligere, vt in hoīe: fit quidē, vt inferiores superioribus contineant, sicut binarius numerus cōtinet vnitatē, & ternarius binariū, & vnitatē. Sic prorsus pari rōne id, ꝙ essentia tm̄ gaudet, necessum non hēt, vt viuat, neq; ꝙ viuit, vt sentiat, aut quod sentit, vt intelligat. Verū in hoīe oīa ꝑequiruntur, vt præcedenti c. dictū est. His suppositis, cū natura progrediatᷣ in generatione ꝑficiendo per ascensum: cōtingit nō rarò in prima ꝑfectione ipsam subsistere. Nā susceptis seminib. nō affluēte sāguine, & utroq; semine morboso existēte ex calore imbecillo vteri, & vtriusq; seminis in aq̄ vel in vaporē vtrunq; semē degenerat: nō quidē agēte nec debiliter, nec alio mō, vt ī ꝓdictis facultatibus, facultate formatiua, sed extincta ferè oīno existēs ꝑmittit calorē vel semina liquari, vel ī

A halitum mutare citra aliud conceptus principium, prohibens tãtum, ne in corruptionem genitura commigret. Id.n.eſt, quod ſolum efficere valet ſubſiſtẽs in eo, quod poteſt, nimirum in ſpecie illorum elementorum. Non quidem ꝙ ipſa formatrix facultas elementa illa poſſit efficere, ſed tñ impedire, ne materia illa in corruptionem commigret. Calor tñ, cuius hæc opera ſunt, per diminutã coctionem vaporem ſeu aerem creat, & per liquationem, ſi imbecillior fuerit, aqueam ſubſtantiam: à quibus, poſtq̃ uterus ſemine ſuſcepto concluſus eſt, vẽter intumeſcit, & reliqua ſubſequuntur grauidationis indicia. Atqui cùm facultatis formatricis nullum in hoc opere, eluceſcat veſtigium: à prædictis cõceptibus hunc affectum ſeparare mihi fuit uiſum; & quia ſemine concluſo hæc mala ſuccreſcunt, grauidationem, eamq́; falſam appellare placuit. Quamobrẽ cẽſeo Hip. dictum eſſe lib. de mor. mul. & multis alijs in locis, loquens de fœminis ſic affectis. Et putant ſe in uentre habere. Sed clarius profert lib. de nat. pue. qui eas, quæ longius, quàm decem menſium tp̃s uterum geſtare ſibi uiſæ ſunt, deceptas eſſe teſtatur, idq́; in hunc modum. Quòd uteri ſæpe ſpiritum capiant in ſe ipſos à uentre flatum exhibente, eleuato tñ atq; intumeſcere vtero: vr̃ ſanè ſibi tũ mu-
B lieres concepiſſe. Quin ẽt menſes non procedentes atq; in utero congregati, aut caleſcentes, aut flatibus mixti falſam quandam grauidationis ſpeciem nõ rarò mulieribus præbent, ut ſibi in utero habere uideantur, nimirum menſtruis nõ prodeuntibus, & uteris eleuatis. Quod his verbis etiam Hip. dixiſſe conſtat li. 1. prædictionum. Quæcunq; in utero ſe concepiſſe putant, & non cõceperunt, & per multos menſes falluntur, menſtruis purgationibus non apparentibus, & vẽtres augeri, ac moueri vident: hæ & caput dolent, & collum, & præcordia, & in mammis lac ipſis non eſt, niſi modicũ quiddam, & aquoſum. Cuius ẽt affectionis Barbaros medicos meminiſſe conſtat, necnon, & neotericos, qui ſub nomine molæ non ueræ, eam complectuntur: inquit.n. Matthæus de Gradi. Fit etiam alia apparentia prægnationis, & falſa pręgnatio ex incluſione aliarum materierum ex matrice non ſic in duratarũ: de quibus aliquoties eſt uentoſitas ſola generata in matrice, ſiue in concauitate eius, ſiue in uenis extendens eam pręter naturam; & generatur ex humiditatib. ibidẽ inuentis clauſa matrice. Quã quoque ſnĩam Auic. obtinuiſſe conſtat: à quo Matthęus ad verbũ tranſcripſit, cõſti-
C tuens p̃dictas differentias; in quarum una, aquoſa pręeſt ſubſtantia, q̃ tpis tractu in corruptelã degenerat. Huius primũ meminiſſe Hip. legimus li. 1. de mor. mul. per hęc uerba; Multis uerò contingit, ut putent ſe ſex menſib. in utero habere, aut ẽt paulò breuiori tpe, & uẽter prominet, & alia ſibi fieri putat uelut in uentre habenti, poſtea ſunt, quibus ſuppurati erumpunt ſupra inguen ſimul cũ quinto, aut ſexto menſe, & uiã ea patefecerũt. Quibuſdã aũt ulcera fiunt in vteris ẽt infra ſub inguine, & periclitať mulier de uita. Quibuſdã ẽt (ſubdit) in pudendum erumpunt, & prodeunt ipſi putrefacti, ac purulenti. Quibus euidęns fit argumentũ, fœminam ſic affectam in uentre habuiſſe, cęterum id aquã, eãq́; corruptam fuiſſe: quibus conſtat, falſam grauidationem à mola longè differre. Sunt equidem non paucæ falſæ grauidationis differentiæ: nã quibuſdam in aqueum humorem genitura cõmigrat: alijs in flatum; nonnullis in pus: pleriſq; in mucorẽ fœtidũ, acrem, & mordacem: alijs ẽt in ichorem tenuem, & fœtidum ſubalbidum, uel in globoſam tofaceamve pituitam ui caloris p̃ter naturã vteri Differentia.

in eodem induratam. Quæ omnia vterum in tumorem eleuasse, ac postea excre- A
ta fuisse autorum decreto, & obseruatione comperimus.

Causa. Causam habetis affectus primò seminis morbosi, & inutilis susceptionem, & conclusionem: item vteri intemperamentum, quo genitalis seminis spiritus perit; quibus accedit, vel pituitæ, vel aquosi humoris, aut diluti sanguinis aliquid, maximè si fœmina sua sponte menses decolores, pituitosos, aut ichorosa substantia conspurcatos habeat. Quibus proculdubio facilè constat id, quod vtero susceptum est, in aliquam ex prædictis substantiis migraturum.

Signa. In ijs verò, quæ apparenter grauidæ fiunt, primò menses supprimunt, quos antea necesse est, non fuisse boni sanguinis: ob idq; his suppressis dolorem persentiunt molestum capitis, lumborum, dorsi, ventris, & inguinum. Venter celerius intumescit, quam in uera grauidatione: nam in ijs, quæ grauidæ sunt, ferè a principio subsidet, & postmodum eleuatur: at in his, confertim intumescit, & percussus tympani sonum edit. Verum si sonitus aquæ naturam referat, grauitas & fluctuatio in ventre persentiuntur, & albis humiditatibus quid persimile ab vtero instillat fœtidum, acre, ac mordax. Pedes item nonnunquam intumescunt, & facies, sed potissimũ oculi, nisi ex flatu sit, totius corporis color in pallorem mutatur: & tandem omnia ferè accidentia hæ fœminæ habent, quæ in hydrope, vel vteri inflatione reperiri diximus. Quibus etiam accedunt febres inordinatæ, cibi fastidium, appetitus deprauatus, & animi defectio, & alia his similia. Prȩterea in huiusmodi fœminis grauidationis tempus, neq; vnum, aut ordinatum existit, sed ante in plerisq; vterus proijcit prædictas fœturas, in aliquibus verò multo post statutum tempus, ita vt non paruam inferat admirationẽ. Euadunt quidem ab hoc malo fœminæ, vel steriles, vel pudendis exulceratis: quapropter diligentia non leui futurum malum præcauere oportet, & p̄sens curare, maximè si affectio antiquior fuerit, nam eo tempore suppurationẽ subit aut vterum, ita malè afficit, quod immedicabilis supersit. B

Curãdi ratio. Obtinet quidem id affectionis genus, a quauis prodeat causa, vnam communissimamq; curandi rationem, nimirum, euacuationem eius, quod præter naturam in vtero concluditur, siue flatus, siue aqua, siue pus, quæuis alia substantia sit. Habet etiam vnaquæq; prȩdictarum causarum aliam peculiarem medendi uiam, nempe peculiaribus, & sibi propriis auxilis debere vacuari. Quamobrẽ premisso optimo vitȩ instituto, frequenti exercitio, parcissimo potu ex vino, vel aqua cinnamomi, anisi, corticum citri, aut radicis chinȩ, omni aborsum mouere oportet. Caueat tamen diligens, & prudens medicus, ne falsa falsi conceptus imagine decipiatur, & partum legitimum perdat. Cuius rei facta diligenti distinctione, validis exercitiis fœminam committere oportet, velut saltus est, aut cursus, idq; in primis grauidationis diebus. Tandem fomentis, quȩ c. prȩcedenti adduximus, vtendum est, & inunctionibus ex oleo, croci, spicȩ, & liliorum alborum cum vino, in quo ferbuerint radix aristolochiȩ, ciminum, ruta, & anisum cum artemisia, insessionibus etiam rerum, quȩ valenter menses, & urinas mouent: pessariis, quȩ uterum irritent, & purgent, veluti ex hiera, ex aloe, C
ex

A ex agarico, ex succo siclæ, & alijs grauioribus, quæ paulò inferius cap. de secũda relicta recensebo: clysteribus etiam acrioribus, & quæ flatus discutiant, ac ventrem purgent. Per superna verò porriges, quæ valenter menses mouere proprio cap. diximus, & alia, quæ vrinas ciunt. Quæ proculdubio omnia admiscebis ijs, quæ è directo prodesse prosunt flatui, aut aquoso humore. Quo in opere cautè corpus, facta leui ex melle rosaceo, vel syrupo absinthij, aut de thymo p̄paratione, purgato ex hiera, pillulis mastichinis, ex aloe, aut confectis ex agarico, cartamo, & aloe, si humoris huius copiam, à quo flatus eleuantur in corpore, redundare cognitum sit: nam si solo defectu caloris flatus oriantur, purgādum minus est, & discutiendum, ac roborandum magis. Facta tamen purgatione flatui discutiendo innitendum est, facta per vterum inunctione oleo ex radicibus liliorum, cui in decoctione adijcito cardamomi, seminis apij, & ameos ana partes æquales. Præstat & oleum de cinnamomo, de baccis lauri, & reliqs discutientibus: item emplastrum de baccis lauri, vel ex prædicto oleo, & stercore bouino, aut columbino, addito vnguento marciaton, & alijs, quibus in tympanite vti conceditur. Vterum autem prius mollificato, vt facilius, quod ex
B flatu attenuatur expiret: cui vsui insessionem parabis ex althea, semine lini, fęnigræco, floribus chamæmali, anethi, & semine rutæ: quibus euaporationē, & fomentum cum filtro parabis. Item suppositorium indes ex linteo prædicto decocto, madido supersparso puluere aristolochiæ longæ, calamenti, rutæ, hyssopi, & trochiscorum de myrrha: a quo non erit ab re suffumigium aliquod parare ex ruta, picra, aloe, & similibus. Loco autem suppositorij vtere radicæ maluę, altheæ, vel tassi barbassi inunctio oleo costino, de lilio, de ruta, de croco cũ puluere rutæ vtitor. Clysteria etiam, quæ discutiant, prosunt, si acceperint decoctũ chamæmali, anethi, rutæ, serpylli, sisymbrij, artemisiæ, seminis apij, fœniculi, cimini, ameos cum oleo rutæ, vel de baccis lauri, additis hiera, & melle rosaceo. Quod sine hæc prodesse videantur, electarijs, quæ flatibus discutiendis sunt idonea, vtēdum est, vt diacimino, dianiso, thæriaca instillatitio liquore ex vino, aniso, dauco, cinnamomo, theriaca cum mica panis recenter cocti, & puluerib. radicis angelicæ, cum decocto lupulorum, & melle per chimicam artē in balneo mariæ extracto. Ex vsu quoque est, summo manè parum aquæ sumere de-
C coctionis cardamomi, seminis apij, ameos, & cassiæ ligneæ cum passularum carne, & modico vino. Si tamen aquosum humorem in vtero contineri compereris, frequentioribus vtendum est purgationibus ex agarico, pilulis mastichinis ex hiera, cartamo, diaphęnicone, vel syrupo ex artemisia, decocto radicis chinæ, agarico, & cartamo confecto. Tandem eis vteris, quæ cap. de vteri hydrope dicta sunt. Atsi ichorosam, putridam, aut fœtidam substantiam ab vtero promanare comperiamus, adhibenda protinus sunt ea, quæ vterum, & pudendum abluant per metranchitam iniecta: qualia cap. de vlceribus dicta sunt.

De picaceo prægnantium appetitu. Cap. 10. A

NTER ea, q̃ pgnantibus frequentissimè accidere cōspicimus mala, primū & vulgarius euenit appetitui quoddā vitium, ob varietatē, & instabilē conditionē, picaceum appellatum. Quē sanè affectū appellant, picā, seu chitam, ex auiculæ cuiusdā si-militudine, q̃ varijs ex albo, & nigro pingit̃ colorib. aut hede ræ similitudine, q̃ varijs rebus sibi obuijs adhæret, & inserit̃: malaceā Latini appellant. Est quidē hæc affectio vna ex ijs, q̃ ori ventriculi accidunt: appetentiam (propriam illius pars officium) deprauans, non quidē in intensione, & augmento, vt in canino contingit appetitu, sed in deprauata appetitione, eaq; varia. Quamobrē huiusmodi affectum iure optimo prędictis noībus insignierunt antiqui: ac reduxerunt ad earum rerum appetitum, quæ nobis extraneæ, & alienæ existunt, velut sunt carbones, gypsum, terra, & alia huius conditionis, vt virginibus morbo virgineo correptis, ac viris atro humore infestatis, accidere passim conspicimus, sed frequentius, vt ero gerentibus. B

Causa. Succrescunt his fœminis huiusmodi accidentia, mille alijs varietatib. implicata ex mensium suppressione: quorum causa tot accidunt malorum varietates vt vix numero complecti possis. Sed antequam hinc pergā, nosse oportet, plerūque ea magis profecto ijs euenire, q̃ laudabiliori abundant sanguine, licet alijs quoq; non desint. Sed ea interest differentia, quod fœminæ optimo prædictæ temperamento pulcherrimos producunt partus, ipsæ tū frequētissimè toto gravidationis tpe laborant. Ratio potissima est, q̃ adducit Hip. lib. 1. de morb. mul. nimirum, quia fœtus præstantiorem sanguinis partem ad se alliciunt impuriore, & fœculentiore relicta: ex qua consonum rationi est, fœminam malum habituram. Quod plerisq; accidisse scimus, & idem refert Hipp. li. 2. pop. par. 2. tex. 19. dicens. In vtero habenti in tibia dextra infernè tertio, aut quarto mense exanthemata. Ex quo loco constat iecur ex praua redundantia affici, & in dextrū crus sese exonerare. At eę, quæ valetudinariæ sunt, morbosos edunt partus, ipsæ verò à fœtu expurgantur copia fœdi sanguinis, & ob id plerunq; in grauidatione melius se habent fœtu sanguinis vitiosi copiam minuente. Vtcunq; tamen sit, primis mensibus constat sanguinem menstruum redundare, qui non expurgatus, præsertim attracta puriori eius parte à fœtu, facillimè conspurcatur, & ea labe vitiosus efficitur, vt quamcunq; adeat partem, grauissima accidentia concitare possit. Atqui non solum sanguis id malum efficit, sed eius ēt halitus tam est perniciosæ naturæ, vt non minus moliatur damnum. Quem sanè cum ad os vētriculi transmiserit natura, inter alia vitia, quæ excitat, appetitum deprauare nō rarò habet, ita vt iuxta eiusdem naturam, quibusdam carbones, plerisq; terram & id genus reliqua abominatu digna, degustare in mentem veniat: talia pculdubio, qualis humoris redundantis conditio extiterit. Nam licet appetitus semper suopte motu contraria fugere, & similibus delectari habeat, tam vehementer hæc humoris natura imprimit suum vitium partibus quibus adhæret cōnaturalis fiat, & appetitus quoq; more naturalis similia appetat. Quippe actiones omnes, quæ coniuncto insunt, & organo corporeo operantur, non possunt, nisi C

pro

A pro dispositione corporei instrumenti operari. Sic appetitiua potentia tales appetitiones profert, qualis est ventriculi temperamentum quoad prædictã actionem; quo fit, vt similia appetant fęminæ humoribus superuacuis ori ventriculi factis iam connaturalibus. Sic quæ exusto humore abundant, carbones appetunt, & prosequuntur: quæ melancholico succo terram ingerunt: quæ salsuginoso, sal edunt insatiabili quodam appetitu: & simili ratione quæ humoribus crassis abundant, gypsum ardenter expetunt. Quæ sanè omnia non nisi ob similitudinem humoris deprauantis appetitum exquiruntur. Nec deest quoq; ratio, qua aliquando liceat probare huiusmodi fœminas contrarium sui affectus appetere: nimirum dum temperamentum oris ventriculi mutatur, cæterum intemperies non fit connaturalis: quo tempore potentia naturalis, quæ nondum peruersa est, sibi simile appetit, & propter sui conseruationem affectui contrarium: quo fit, vt aliquando appetant, quod sibi futurum subsidium agnoscit et si primo accessu videatur dissimile. Dignosces autem id esse simile, aut dissimile, non solum à re appetita, licèt videatur à natura aliena, sed ex eo, q appetitus B harum rerum similium, quæ præter naturam sunt, insatiabilis est, & nondum quiescit re appetita consecuta. At uerò alter appetitus, qui in subsidium affectionis, contrarium causæ, aut intemperamento exequitur, tantùm abest, vt insatiabilis sit, quòd potius habita re appetita, cùm ea morbo sit cõtraria, & ob id morbus ipse subsideat, cessat protinus appetitio, quia cessat necessitas. In altera uerò crescit causa, quia crescunt humores ob similium appetitum, & ingestionem. Quibus facilè cognosces, & affectionem, & causam, causæ naturam, quæ utero gerentes malè afficiunt, ad tertium, & plerunque ad quartum usque mensem. Cessant autem eo tempore partim, quod uomitione vitiati humores expurgantur, partim eo quòd coquuntur natura minimè in cibis distracta: nam plerũq; fœminę sic affectæ exiguum cibi ingerunt ob fastidium: partim etiã quòd multitudo indies magis minuitur, quia primis duobus mensibus fœtus parum ad se sanguinis trahit, plurimum verò, cùm magis augetur.

Longè quidem aliter hæc accidentia curare oportebit in fœminis utero gerentibus, quam in reliquis corporibus: nam neque purgationibus, neque alijs, quæ uehementer abstergant pharmacis utendum esse censeo, ob periculum C aborsus, maximè primis mensibus, ubi hæc accidentia vigẽt. Triplex igitur erit medendi ratio: vna quidem, qua alimentis tantùm studeat attemperare, & moderari deterrimam humorum conditionem: ob id iura gallinarum, & caponũ, & carnium optimæ substantiæ adhibenda sunt; sicut extremitates porcellorũ: confert, & succus cotoneorum vel malorum punicorum cum pane: prodest, & abstinentia a dulcibus: & ijs, quæ terram appetunt, nil commodius adhibebis, quam amylum recens: reliquis verò confert oliuas albas ante cibum muria conditas, cum pane molli exhibere: post cibum verò vuis passulis, auellanis, & ciceribis tostis cum sale, & sinapi cum obsonijs, ac ultimo malis punicis vtant. Vinum etiam ex vsu illis est, uel si aduersentur, aqua cinnamomi. Confert mali punici cremor cum puluere menthæ: portulaca comesta, uel eius aqua, & syrupus: prodest in summa sic affectis polipodium exsiccatum, quod efficacissimum est præsidium. Secunda autem curandi ratio docet humores abstergere leuissimis tamen medicamentis, & non nisi urgente maxima necessitate: ut ubi

Curãdi ratio.

com-

cōpertū fuerit ab acido, acri ve, aut salso humore mordeti, si leuiter vomuerit, id excitare aqua tepida cum modico oximelite oportebit. Nihil enim commodius est vtero gerentibus, maximè in primis mensibus: nam & vniuersum corpus expurgat, & fœtum ab humorum spurcitia liberat, vegetioremq; reddit, verum si difficulter vomuerit, abstinendum est. Prodest & purgationis loco mel rosaceum adhibere, ac si plurimum necessitas postulauerit, aliquid ex ijs, quæ leuiter purgant adhibeto, dum periculum est, deprauatum appetitum in aliud grauius malum commigrare, cui vsui proficuum est rhabarbari modicum cū conserua rosarum. Tertia verò methodus consulit, exterius ventriculo adhibere, quæ roborent, & conterant humores ibidem contentos, ob id palmularū carnes vino decoctæ cum rosis & fęniculo ventri adhibemus, vel malum cotoneū vino rosaceo, & nardino oleo exceptum, & ventriculo appositum. Confert & vinum cum oleo rosaceo, & modico aceto, ac mica panis tosta, aut oleū nardinum cum vino. Item cataplasma, quod recipit corticum citri, melissæ, calami odorati, & olei nardini, ac mastichini quantum sit satis, vt cum pane tosto, & uino rubro cataplasma possit efformari, & ventriculo adhiberi. A B

De pregnantium inappetentia.
Cap. II.

MOX quidem à mensium suppressione, & in grauidis, & in reliquis experimento comperimus, fœminas cibos fastidire, & abominari, iuxta illud Hippocra. 5. aphor. 49. Si mulieri cessent purgationes, neque horror, neque febris superueniat, & fastidia incidant, indica ipsam in vtero habere. Atque licet non sit certum, ac proprium grauidationis indicium, cibus fastidire, si quidem plerunque virginibus ex mensium suppressione accidere cōspicimus, cum hoc tamen in ijs, quæ vtero gerunt, certum est ea occasione prouenire.

Causa. Verùm, vt ex autorum decretis de promere potui, ex duarum causarum occasione id malum prouenire certum est: prima, quia plerique obseruarunt in plenilunio, & fœtu capillum germinante, fœminas fastidire magis, & tędio fatiscere, quia per ea tempora pueros etiam in lucē editos deterius se habere norunt, & cum id quoque in vtero contingat, fœminæ tędiosæ existunt, & nil gustare appetunt. Altera verò causa ad sanguinem menstruum referenda est; quippe scimus grauidis ex suppresso menstruo tria accidere: primum quidem, operationem seminis in sanguine: secundum, separatiorem dulcioris partis pro alendo fœtu: tertium verò, effusionem reliquæ partis prorsus excrementitiæ in vteri cauitatem: vnde vapores ascendentes appetentiam omnino deijciunt, & hæc est huius mali immediata, & potissima causa. C

Curādi ratio. Licet dictum sit ab omnibus peritis in re practica, qualiter cibi fastidium, liceat curare, in ijs verò fœminis, quæ vtero gerunt, secus agendum est. Quippe expurgantibus medicamentis id efficere non datur, licet vomitibus id malum

curare

A curare frequentissimè assuescat naturā, quam Medicus imitari tenetur, pſertim si fœmina sua sponte leuiter vomuerit. Præter quæ ijs etiam aptissima sunt, quæ austera, quæ acida, quæ etiam admixto modico sale existunt. Confert ad alimoniam auis omnis, quæ ex venatu capitur, præsertim si assa adhibeatur: tandé caro omnis macra potius q̃ pinguis: vinum etiam generosum, & aromatis cōditū sed quam parcissimum, & per interualla exhibitum, & ieiuno ventre.

Item prosunt pyrum, cotoneū, palmulæ, nuclei pini, oleæ albæ ex muria, & aceto, vel nigræ, quæ in arbore optimè præmaturuerint. Ex vsu etiam sunt, vel frigidæ, vel feruentes potiones iuxta ventriculi intemperamentum persentitum.

Cui consimilem curationem adhibebis, si ventriculus aqua inundauerit, cui præter dicta, malagma porriges ex folijs vitis, cinnamomo, cotoneis, dactylis immaturis, calamo odorato, spica, & absinthio pontico. Exterius item ea medicamenta adhibebis, quæ ventriculum roborent, veluti sunt inunctiones ex o-
B leo absinthij, menthæ, & cidoniorum cum pulueribus diarrhodonis, aut coralli, & rosarum. Confert & mica panis tosta vino albo irrorata supersparso puluere cinnamomi, vel aliquo ex prędictis. Cui vsu proficuum est aliquod ex emplastris, quæ pro ventriculo passim adhibentur. Cauendum tamen est in hac curatione à copiosioribus medicamentis, & validioribus, quòd hęc omnia accidentia sua sponte, & crescente fœtu cessare soleant.

De prægnantibus, quæ cibum euomunt.
Cap. 12.

EX prædicta mensium suppressione, dum vitiosus fœculentusque sanguis in vtero redundat, idem quoque vapor ad vniuersam ventriculi cauitatem peruenit, ibidemque uitia excitat actioribus ipsius partis respondentia. Est enim illius partis munus cibos ad coctionem continere, & prædicto halitu in eam partem conscendente euenit, vt frequentissimè cibus, aut mox ab assumptio-
C ne, vel multo post reijciatur, aut nauseam implacabilem excitet. Item nonnunquam alimentum ipsum vitiat, ac in nidorosam naturam commutat, vel in acidam cruditatem. Ea tamen parit mala partim acrimonia lacessita expellente vētriculi facultate, quæ si leuis fuerit, nauseam: si verò intensius mordeat, & vellicet, vomitum excitabit. Verum si vapor ventrem ascendens, calidus exustusque fuerit, credibile est alimenta in nidorem commutanda fore, sicut si frigidus, aut calore diminutus, in acidam cruditatem. Ob id quidem iuxta naturam eleuati halitus præsidia adhibere oportet, idq; cautè, ne grauius malum eo præsidio succrescat.

Cum in hac curatione vacuationibus, & vniuersali prouidentia vtendū non sit: ad particularia primo accessu deueniendū esse consulit rei natura: pramisso hoc fundamento: topica auxilia huic vsui necessaria discutientia, & roborātia esse debere: sic enim confert seminis apii aridi drachmas tres, coralli rubei ℈. j. *Curā li ratio.*

spicæ

ſpicæ nardi, myrrhæ, piperis longi, ſingulorum g. ij. mellis quantum ſit ſatis, vt coquendo fiat electarium; cuius ʒ. ſ. aut. drachi. j. ieiun præbeto: poſt prandium verò conferunt cidonia in muſto decocti ad mellis ſpiſſitudinem, vel mala punica cum ſorbis. Item confectio hæc in tabellis facta, incredibili efficacia prodeſſe fertur, quæ recipit aniſi, cinnamomi, corticum citri ana ʒ. j. & ſ. pulueris roſarum rubearum, coralli, & margaritarum præparatarum, & electarij de gemis ana ℈. j. ſacchari quantum ſit ſatis, ut fiant tabellæ cum aqua ferrata. Exterius tamen non erit ab re ventrem inungere oleo abſinthij, nardini, abietis, & naptæ cum modico puluere coralli vel diarrhodonis. Prodeſt, & mica panis toſti ſucco cotoneorum vino, & aliquo ex prædictis pulueribus irrorata, vel ſucco menthæ madefacta. Confert etiam ſacculus ex puluere diarrhodonis, roſarum, ſanthalorum, cornu cerui, abſinthij, cinnamomi, & ſpicæ. Ex vſu quoque eſt, micam panis leuiter torrefacti vino odorato madidam ante prãdium ſumere cum modico puluere cinnamomi, vel modicum vini aromatici, Hip. appellati. Quod ſi ad nidoroſam naturam vergat ingeſtum alimentum, nullum aliud præſtantius reperies auxilium, quàm prima menſa parum aquæ frigidæ præbere, & paulo craſſioribus vti alimentis, fugiens pingua, iurulenta, & reliqua, quę facilis ſunt corruptionis. Si tamen corrupti cibarij, vel humoris aliquid ibidẽ eſſe perſenſeris, nullo alio auxilio citiùs huic malo medeberis, quàm exhibito bolo armeno vel terra ſigillata cum ſaccharo roſaceo: item prodeſt puluis diarrhodonis vel electarij de gemmis cum eodẽ ſaccharo, aut in tabellis formatus. Si crudum autem acidumve ſuperſit alimentum: calidis & quæ robur addere poſſunt, adhibenda ſunt; qualia exiſtunt, quæ præcedenti c. retulimus. Præter q̃ prodeſſe quoq; ferunt potus uini uel aquę corticum citri uel cinnamomi; ſicut frequenter maſticare, ac deuorare parum cinnamomi uel radicis angelicæ. At ſi fortè accidat uomitum fieri ex humore aliquo ad os ventriculi confluente cũ dolore graui, & cardiacis accidentibus, aut citra ipſa, ut in primiparis (quæ prauis alimentis uti conſueuerunt, uel uitam egerunt laboribus, & curis plenam) non raró accidere conſpicimus, iecore aut uniuerſo corpore in uentrem referẽte, quod illi eſt moleſtum poſt uteri geſtationẽ, maximè ſi fœmina ante uel poſt tp̃s menſtruationis, vomitus uel dolores pati erat aſſueta. Primo etenim morbi acceſſu coniectandum eſt an urgentior ſit uomitus uel doloris indicatio, ea quã præſtat humoris affluxus. Nam eo tempore dubium non eſt, quin frequentioribus aquæ feruentiſſimæ potibus ſubueniendum ſit, aut uini, ſi pituitam ſubeſſe cõperiamus, uel aliquo ex medicamentis quæ nuper retulimus. Quo facto, ventri imponens cataplaſma, quod recipit pulueris roſarũ, & abſinthij pontici anã ʒ. ij. pulueris coralli. ʒ. ij. & ſ. pulueris lignialoes, & diarrhodonis ana ʒ. j. furfuris quantum ſit ſatis, vt fiat cataplaſma cum vino rubro, ter quaterve calidũ die appoſitum. Cuius efficaciæ aliud efficies, quod recipit micę panis toſti ℥. iiij. madefiat uino rubro, & ſucco citoniorum; uel, ſi æſtus fuerit uehemens, ſucco plãtaginis; aut aqua ferrata cum ſucco granatorum acrium, pulueris coralli, diarrhodonis, roſarum, abſinthij pontici, lignialoes, & terræ ſigillatæ ana ʒ. j. olei abſinthij, & roſacei omphancini ana ℥. j. piſtentur, & fiat cataplaſma. Confert etiã inunctio ex eiſdem oleis ſuperaſperſis prædictis pulueribus. Qđ ſi uomituũ immoderantia popoſcerit, non erit ab re emplaſtrum de cruſta panis apponere.

A B C

A Quibus factis, & ventriculo iam quieto rhabarbari siue masticati, siue infusi, siue pillularum forma adhibiti vsus proficuus,& necessarius existit,per aliqua interualla:inter quæ vel syrupis pro humoris idea,vel puluisculis, aut bolis ex conserua rosarum cum prædictis pulueribus vtendum est. Qua in re vmbilico pomum assum pulueribus dictis sparsum cum modico vino apponere oportet, & quæ dicta sunt reietare,donec fœtus crescat,aut affectus subsideat,ni propter vrgentiam maiora postulauerit,quæ c.de vomitibus sistendis lib.1.indica.& li. 2.c.de purgatione particulari reperies. Quod si illa non profuerint, huic vsui maximè proficuum experieris saluatellam dextræ manus tundere: quod auxilium securissimum aborsus esse scio,& iecori, alioqui affectionis origini incredibile subsidium.

De ventris dolore in pregnantibus. *Cap. 13.*

B AB spiritu flatuoso tam immanes,& acerbi excitantur in ventre dolores,& cruciatus,vt ferè ad pulsus abolitionem res tẽdat. Nam cùm ex genitura tum intestinorum,tum reliquarum vteri,& ventris cauitatum vias coarctari sit necessum, eleuatis ex indebito vitæ instituto, vel ex eodem sanguine menstruo flatibus,facilè cum inclusi existant,& crassi, qui difficulter excutiantur prædicta accidentia circa vmbilicum moliuntur:quæ vel aborsum minantur,vel tormina efficiunt tam grauia,quod periculum minari videantur, q̃ sanè vitia in vtero gerentibus vitare summopere oportet,ne inopinatò aliquid ex ijs,quæ nuper diximus,superexcrescat.

Cui affectioni medeberis præmisso loco vniuersalis prouidentiæ,in cibo,& potu moderamine,siccis fomẽtis superiori ventris parti adhibitis ex semine fœniculi,cimini,anisi,anethi,& reliquis hujus naturæ in puluerem redactis,ac vino,vel aqua irroratis. Cataplasmate etiam vteris ex ouis, oleo de baccis lauri frixis cum pulueribus supra dictis:calida item inunctione ex oleo liliorum,& C anethinos ex quibus cum decocto prædictorum seminum clystere in parua quantitate inijcere poteris.Prosunt quoq; aquæ calidissimæ potus,aut vini aromatici,vel dentibus frangere cinnamomum,& diutiùs ore agitare: quod etiam præstat anisum,vel cortices citri: quas vino deuoratas, experimento comperimus plurimùm profuisse:sicut,& aquam stillatitiam ex cinnamomo, cimino, aut corticibus citri. Fugiendum insuper est in hoc affectu a fomentis humidis, & immodicis inunctionibus,vtpote facientibus abortire ob flatus dilatationẽ quam antequam resoluantur, moliuntur, ex quibus dubium non est, quin si vterus,& eius vasa dilatentur, fœmina abortiat. Cui medeberis per assum pomum pulueribus dictis inspersum,& umbilico appositum. Curãdi ratio.

De cor-

A

De cordis saltu, ac de syncopi in pręgnantibus.

Cap. 14.

VEMADMODVM graues dolores ex flatu fieri posse dictum est:ita & ob eandem causam saltus cordis in prægnantibus fieri arbitramur. Nam flatulenta illa substantia si per arterias,aut venam cauam ascendentem in cor,sese insinuet, saltus & cordis palpitationes fieri rationi consonum videtur. Nitens enim cor,quod sibi præter naturam transmittitur,pellere,miri nihil est,si motum illum extra ordinem,& proprij motus concentum edat.Quod sanè accidens maioris mali præsagium esse solet:nam facilis est ab eo ad cardialgiam,sincopimve, & asphixiā commeatus:ob id quidem omni arte curandum est,prædictum accidens,quàm citissimè mitigare.

Curādi ratio. Nec paruam hæc affectio prærequirit in cibo, & potu, ac reliquis rebus non naturalibus commoderationem, vt quæ citra huiusmodi prouidentiam facilè in prædicta mala commigret. Quapropter transactis primis grauidationis mensibus,& tentatis leuissimis auxiliis primò:audacter ad rhabarbari vsum, vel cōfectionis amech sine scammoneo,& colocinthide confugiendum erit,maximè si corpus prauo aliquo succo abundare cognoueris , quo tempore rhabarbari modicum cum conserua rosarum porrigito , vel prædictæ confectionis amech tantundem cum eodem rhabarbaro.Quo facto huic affectioni medeberis calidissima aqua epota: sic & aceris radix cum vino tussa. Sed inter oīa conseruā de hiacintho vino,vel aqua naphtæ sumpta,electarium de gemmis , lapis bezoar, & reliqua,quæ cordi opitulantur,ipsumq; tuentur à venenosorum halituū cōtactu prodesse,experimento didicimus. Sic scordij aqua,vel scorchioneræ,aut carlinæ incredibili efficacia prosunt . Sed efficacior multo est cardiaca herba per instillationem extracta,aut aqua cinnamomi,vel gariophyllorum arte chimica extracta.Exterius quoq; adhibere oportet,quæ eandem vsum præstent,halitusq; vel dissipent,vel ad extimas partes euocent.Ob id quidem mungere cordis regionem opus est vnguento , vel oleo naphtæ , aut iasminorum admixto modico rosaceo,quibus si addideris theriacæ modicum , probè factum existima,maximè si admiscueris aquæ cinnamomi,vel olei eiusdem modicum , quē quoque vsum præstat oleum de Mathiolo experimento nobis comprobatum. Conferunt sacculi ex pulueribus coralli , cornu cerui , carlinæ , santhalorum, diambræ,diamusci,seminis angelicæ, & florum cordialium:item corium cerui,aut capreoli,ambaro,& moschu præparatum eidem parti appositum. Eiusdē vtilitatis sunt epithemata,quæ fiunt ex mica panis tosti, & aqua vitæ , aut vino, aliquo ex prædictis pulueribus superspar so , vel facta ex succo pomorum redolentium,& vino,& eisdem pulueribus. Tandem omni arte curandum est flatus coris irruentes discutere,& odoramentis gratissimis spiritus reficere,donec suspiria,& anxietatem mitigaueris.Vèrum si ex copia tetri sanguinis malū fiat, sanguinem semel mittere opus est.

B C

A

De prægnantium tussi. Cap. 15.

NIL equidem prægnantium partus æquè accelerat, ac vt rectius loquar, aborsum excitat, vires prosternit, & vniuersum corpus conterit, perinde ac tussis: siquidem capitis dolorē accersit pre cōmotione, vigilias infert, difficilem respirationē mouet, ac febrem aliqñ accendit. In qua sanè affectione musculos plures laborare est opus: & ea ratione curandum est id malū lenire, & quàm citissime mitigare, ne aborsum promoueat, qui sanè certior, erit in masculis, quam in fœmellis, maiores.n. hæ sustinent labores citra aborsum, idq; maximæ post primos menses: nam fœmellæ initio prægnationis periclitantur magis, sicut mares, cum auctiores sunt, & moueri incipiunt.

Scimus quidem id malum plerunq; grauidis succrescere ex halitu aliquo tetro & mordaci à sanguine menstruo elato asperā arteriam, & reliqua respirationis instrumentā peruadente, irritanteq; facultatem ad tussiendum. Præterea fit etiam ex albis, aut vitiosis mensibus, qui ante grauidationem fluere solebant retentis, vt testatur Hip. li. 1. de mor. mul. dicens. Contingit.n. ipsi fluxū aquosum fieri, aut purgationem occultari, & ad ventrē conuenire, & ad crura, aut ad pectus, aut ad aliquam harum partium. Item suboritur prægnantibus hæc affectio ex peculiari aliquo capitis defluxu, tenui, vel nimis crasso, cuius etiam, ne idem malum accidat, ediscere prouidentiam conueniet. *Causa.* B

Licet affectus ad sui cognitionem signis non indigeat, eis tamen opus habemus ad causas dignoscendas. Sic etenim dignosces à flatu proficisci, q̃ fœmina, quantumuis tussiat, nihil excernit, neq; leuatur vllo medicamētum genere præterquam flatu per ructum excreto, & ijs medicamentis, quæ vel flatus discutiant, vel leniores reddant. Dignosces ex albis mensibus suppressis malum proficisci, ex relatione, & ex fœminæ prauo colore, totius corporis lassitudine, & grauitate, & ex nimio oris madore, ac spuitione crebra. Insuper causam huic malo caput præstare disces, q̃ fœmina multa tussiendo expuat, & crebra excreatione à tussi liberetur, & etiam quod à somno deterius se habeat. *Signa.* C

Etiā si in hoc affectu ꝑficua sit vniuersalis prouidentia quatenus pertinet ad expurgationē corporis: id minime ꝑfert grauidationis status, & ob id moderatione victus & potus, tē agere est opus maximè si halitus malo causam ꝑstiterit. In qua re purgandum nullo mō est, sed eo præsidio vtendū, quod leniendi solū vires hēat, in quo genere nil magis prodesse cōperies, q̃ potus calidissimæ aquę ante cibū & somnum ingestus. Cui consimilē vsum præstat potus vini, aquæ cinnamomi, vel floris eiusdē cinnamomi, seminis angelicę, aut ipsum cinnamomū frequēter masticatū, vt ascēdens halitus vi horū medicamētorū digeratur. Lābendo quoq;, si fortè aliqd asperæ arteriæ adhæserit, porriges, potissimū cinnamomi decoctū, & gariophyllorū cū saccharo & melle. Ex vsu itē sunt tragacātha, amylū, & mucilagines psyllij, ac seminis citoniorū, vel ex eis cōfectū serapium. *Curādi ratio.*

rapium. Si tamen affectio prodeat ex suppresso albo menstruo, vel nullam admittit curationem peculiarem (nisi rhabarbari modicum aliquando exhibere placuerit) vel ei similem, q̃ capitis affectio expostulat. Sic etenim cum ex peculiari aliquo capitis defluxu prodire comperimus, proficuũ est alimenta ficcioris naturæ, & boni sucei porrigere, velut auium, maximè venationis, assatarum: quod si elixas porrigere placuerit, earum iuscula non adhibeas. Prodest amylô, vel pultes ex farina hordei, & potus quam parcissimus. Docet quidem huic malo Hippo. lib. 7. popu. tex. 7. in historiam sororis Harpalidi subuenire, maximè cum ex aquoso humore cum sanguine redundante principium traxeris fabarũ farinæ, quam Gal. 7. supplicium excerationi facilitandę esse proficuam fatetur, cum melle, qua vti poteris, forma pillularum, aut in bolis, vel linctus modo cum dispumato melle, quod etiam cumini genus omne cum vino præstat. Sed huic vsui vtile erit, præter exhibitionem bechichorum pharmacorum, ac reliquorum, quæ leniendi vires habent, ad purgationem eius, quod à capite instillat, euocare mastiche ore masticata, vel quouis alio masticario ex ficubus, pipere, mastiche, & reliquis. Nec fœtui nocebit ex mastiche, & rhabarbaro pillulas conficere, quarum quinto quoque die. ℈. ij. sumat fœmina. Cui etiam affectioni prosunt brachiorum frictiones, vel ligaturæ, ac potissimum cucurbitulæ: & si fœmina ex timidioribus non sit, cum scarificatione. Sed noctu, vt somnum conciliet seminis papaueris, & sacchari puluerizati modicum porriges, vel serapij ex papauere, & violis, an. ℥. ß. Item ouum sorbile cum amylo, vel tragacantho, terra sigillata, aut pulueribus seminis papaueris albi, uel alia, quæ tuta, & proficua expertus fueris. B

De aluo suppressa, aut nimis citata in prægnantibus.
Cap. 16.

OEMINIS quoque prægnantibus, & magno sæpe cum aborsus periculo aluus supprimitur: quippe fœx indurata, magno, vt pelli possit, indiget enixu: quo frequentissimè dirumpitur ex vinculis aliquod, ac sanguis prosilit, aborsus quidem præludium. Ob id in ijs, quæ iecore sunt sicco, & squalente, & meseracas habent voraces, maximè grauidationis tempore, omni diligentia curandum est, lubricam reddere aluũ prunis, sacchare, & aqua hordei, vel maluarum decoctis: itẽ prodest aqua maluarum, & saccharum, aut syrupus ex mucilagine psyllij, & seminis citoniorum cum aqua maluarum, aut portulacæ, & saccharo confectus. Prosunt clysteria ex iure auium, & butyro recenti, oleo amygdalarum dulcium, & saccharo rubro. Confert & prima mensa ante omnem cibum parum aquæ ingerere. Nec diutius licet protrahere alui purgamenta, etiam si fœmina ad excretionem minimè excitetur, ne deinceps difficilius excernantur, & maius periculum subeat fœtus. C

Præterea, si defectu alimenti, eo quod multum in summat fœtus, excremẽta hęc nimium à iecore, & meseraicis exsuccentur, nullo alio præsidio citius huic malo subuenies, quàm copiosioribus cibis, maximè virulentis, & decoctis.

Citatam quidem aluum mox cohibere curandum est: nam ipsa fluẽte, & ligamen-

A gamenta fœtus laxiora fiunt,& ipse imbecillior factus ocyssimè eiicitur,& mater alimento fœtui commodo destituitur, præsertim si lyenteriæ specimen fluxio retulerit:qua profectò neq; matri, neque fœtui alimentum,quod superest, sufficere valet.In qua equidem curatione,verendum plurimum est,indistinctè & quemuis fluxum sistere,ei tantum sistendo niteris, qui aut disentericus, aut lientericus fuerit:nam si ex prauorum humorum colluuie grauidationis tépore aggregata fiat, cauendum est ab adstringentibus, & his quæ sistendi potentiam habent.Quippe hæc excrementa primis mensibus collecta, si fluant periculum est,aborsus ob mordicationem, aut laxitaté partiũ vtero vicinarum. Si verò cohibeantur certius adhuc apparet aborsus periculũ,ob praui succi abundantiam;quo fit,vt cautè agendum sit cibis, & his q̃ in melius habitum mutẽt, ne fœminæ accidat,quod Stymargi uxori euenisse Hip.retulit lib.2. popu.p.2. tex.4.quæ ex ventris perturbatione cum multum cępisset sistere,fœtum quadrimestrem corrupit.Sic,his medeberis iuxta fluxus naturã,& conditioné; etenim dysenteria (ut paulò inferius referã) rhabarbaro cũ saccharo rosaceo bis terve
B exhibito cõpescitur,quatenus ad humoris fluentis copiam attinet,qué temperabis ante id syrupis ex portulaca,ex uiolis,ex rosis,borragine,& buglosso:aut si nimis acer fuerit,ex succo acetosæ cum aqua hordei,aut ferrata:cauens,ne nimium clysteribus utaris, quibus non parum fœtus oblæditur. Verùm si opus fuerit,eis utitur,q̃ abluendi,ac sedandi dolores vires habeant:quippe dolorum vehementia non tardius fœmina abortit. Quapropter adhibenda sunt q̃ oleũ violarum,rosarum,amygdalarum dulcium,& butyrum recipiunt, additis vitellis ouorum cum pinguibus iusculi,& decoctis ét anodynis. Cæterũ si uitio ventriculi aliquid crudum, aut semiconfectũ uel fœtidũ excernatur, eadé prorsus medendi rõne curari desiderat,ac uomitum exposcere anteà dictũ est:adhibitis ventri,quæ eadem parte retulimus,& affixis ét umbilico, quæ robur fœtui, & ventri quodammodo præstent, uelut est pomum odoriferum assum cũ theriaca,cinnamomo,gariophyllis,mastiche,& pulueribus myrtillorum,rosarũ,coralli,& diarrhodonis appositum: item frustrum semiassæ carnis cum prædictis pulueribus.Nec omnino si diutius affectionem duraturam speraueris, postha-
C bédus est rhabarbari masticati vsus,uel pulueris eius cũ saccharo rosaceo: quo facto,summopere conferre scimus mastichis. gr.iiij. aut.v.cum eodé saccharo rosaceo. Quod item beneficium præstat idem saccharũ cum bolo armeno, aut terra sigillata exhibitum.Sic languidioribus matri, & fętui benefacit electariũ de gemmis in tabellis confectum, & de margaritis præparatis maximè cũ modico myrtillorum puluere,coralli & rosarum.Item his confert aqua, in qua aurum ignitum pluries extinguatur,uinum aliquando tenue,& aquosum, aliqñ nigrum aqua chalybeata dilutum:cibaria item optimæ substantiæ,& facilis cõfectionis,quæ maiori ex parte assa exhibeantur.Si autem uelis exquisitioré methodum,& curandi rationem legere,lib.2. nostro indicationum c. de sistendis fluxionibus,adamussim reperies.

Supersedeo:consultò hac in parte à disputatione, de vrinæ difficultate, qua instante iamiam partu frequentissimè corripiuntur utero gerentes: siquidé ex vesicæ compressione fœtu iam prolabente potius fit, quàm morbosa aliqua causa,quæ auxilium expostulet.

A

De inflatis prægnantium cruribus. Cap. 17.

N quibus mulieribus vberrima menſtruorum copia fluere ante grauidationem ſolebat, poſt conceptum quidem, ipſo nequeunte tantum ſanguinis conterere, & in propriùm alimentum commutare, recrudeſcit ſanguis ille, & qui denuo in iecore cõficitur, aquoſior exiſtit, facultate iecoris ſanguifica ob immodicam copiam nequeunte probè ipſum parare, haud ſecus quàm in hydrope. Quo fit, ut tanquam inutilis matri, & fœtui delabi ad crura natura patiatur: quæ ſanè ædematoſa fieri eo tempore neceſſum eſt. Ac ſi corrupti aliquid obtinuerit, uel tenuioris, & calidioris bilis admixtum, inflammari quoque contingit, & non raró exulcerari, præſertim ſi fœmina anteà uel obſtructiones, aut vitioſi ſucci redundantiam perpeſſa fuerit. Alijs quidem id malum prodit, ꝙ in grauidatione fluxus aliquis aquoſus ſuppreſſus fuerit: quòd Hip. inſinuare videtur lib. 1. de mor. mul. dicens; Contingit ipſi fluxum aquosũ fieri, aut purgationem occultari, & ad uentrem conuerti, & ad crura. Qua propter verendum eſt, ne hæc affectio in cacoethica ulcera commigret, aut in quid grauius. Nanque nouem menſib. tm̃ mali partes ſuapte natura frigidas ſaltem à fonte caloris diſſitas perferre, haud tutum eſt. Cum hoc tamen experimento cõperimus, à partus purgatione citra auxiliares Medici manus, mulieres ſic affectas in priſtinum reduci ſtatum. Ratio proculdubio eſt, quia aquoſus ille ſanguis nondum ſalſuginem, aut corruptionem adipiſcitur: & ob id uel ſolo lectuli calori vel partus purgationi cedit. Verum in ijs, in quibus immodicus fit tumor, & noctu crura non detumeſcunt pertimeſcendum eſt, nequid mali eueniat. Expendendum tamen hac in parte, hoc malum plerunque accidere, à 4. menſe vltra, uel quod alij affectus quos accerſuit grauidatio ceſſent, & in hunc mutentur, uel quod ex nimia vbertate ſanguinis iecur refrigeretur, uel quod ſanguinis frigiditas ipſum iecur in conſenſum accerſat, & uitioſum ſanguinẽ gignere cogat, qui in hos tumores commigret, ad quæ omnia opus eſt 4. menſium ſpatio: quod probat hiſtoria ſororis Harpenlidæ, lib. 7 popu. text. 7. ab Hippo. adducta. B

C

Præmiſſa ea uictus inſtitutione, ut facillimè confici poſſit, & optimi, ac pauciſſimi, & ſiccantis ſit nutrimenti: opportuniſſimum eſt præſidium, Aetio præcipiente, citrinorum malorum decocto pedes leniter abluere, perfricatis ipſorum plantis ex aceto roſaceo, & ſale, uel alumine cum uino. Prodeſt etiam non parum emplaſtrum ex caulibus uino, & aceto incoctis, & piſtatis: vel chimolia terra cum aqua chalibeata, uel ea, quæ in officinis ferrariorum reperitur, diſſoluta modico aceto admixto. Confert, & oleum roſaceum, & chimolia, uel ſolum ipſum roſaceum cum aceto: aut (quod experimento probatum eſt) papyrum aceto infuſam, & parti impoſitam diu ibidem affigito: item fomentum ex vino ex aceto decoctionis raſuræ cornu cerui. Quod ſi in ruborem alterari partem comperiamus, præcauendum eſt, ne in corruptionem uel exulcerationem degeneret, adhibitis braſſicæ folijs cum modico roſaceo, & chimolia

Curãdi ratio.

A molia terra. Cui vsui confert cataplasma ex cicerum, & fabarum, & orobi farinis, succo caulium confectum. Vltimo sperandum est) ne maximam præsidiorum siluam inutiliter profundamus) à partu fœminam liberam euasuram. Sed interim, vt Hip. lib. 7. pop. tex. 7. docet in historia sororis Harpalidæ, cui crura etiam tumore afficiebantur, & difficultas aderat spirandi, vtendum est eo, quod ipse consulit eadem parte, dicens in fine textus. Fabis autem melle admixto vasa, & eclegmate ex melle, & cum ex vino bibisset Aethiopicum cuminum, melius habuit, postea tussiens excreabit multa cocta pituitosa alba spiratio cessabat, peperit verò fœmellam. Quæ sanè mala in grauidationibus fœmellarū frequentius fieri arbitramur. *Cum hoc tamen si res vrgē tissima nō sis natura cōmittēda est, ne ad principalius mēbrū affectio ītrnas.*

De sanguinis profusione ex prægnantium vteris. *Cap.* 18.

B CVM frequentissimè vtero gerentibus menses, aut serosum aquosūve aliquid erumpere comperiamus, idq; vulgatum sit aborsus esse preludium expendere hac in parte in animo est ex quibus partibus & qua de causa, & qualis substantiæ in grauidis prosiliat, vt innore scat mediantibus signis, qn̄ auxiliares manus adhibere oporteat, & quando secus, ac rursus quando vtendum sit non solum, tanquam inutile, sed tanquam perniciosum aliquod adhibere præsidium.

Ex Gal. euidenter constare arbitror, maximè 5. apho. 58. ad vterum duplices venarum propagines excurrere: quasdam ad corpus, & cauitatem ipsius, alias quidem ad collum, os, & ceruicem, ac scimus per vtrasque diuersimodè mēses vterive purgamenta profluere. Per eas, quæ in collo sunt, proculdubio virginibus maiori ex parte menses prodeunt, in quibus hymen obstare poterat sanguinis euacuationi. Per eas vero, quæ in vtero ipso sunt, in reliquis, vel in grandioribus etiam virginibus, aut sanguine inundantibus, & in cæteris, quæ aut pepererunt, aut deuirginatæ sunt: per quas alimentum fœtui impartitur natura & per vtrasque sese expurgare assuescit.

C

Quibus sic statutis, cōstat trib. è partibus in grauidis posse sanguinē ex vtero ꝓsilire. Quippe in nonnullis grauidarū ordinatim & feliciter cōperimus mēses fluere, quod nulla alia ratione posse fieri arbitror, q̄ eo ꝙ plus sanguinis in corpore præsit, q̄ fœtus dispendere possit: & per ea vasa, q̄ in vteri collum degenerant, irruat. In alijs ēt per interualla inordinata (quod frequentius est) vel statuta, sanguinē ꝓfluxisse cōperimus: cuius sanè profusionis occasione feminę molestius se habet, & fœtus debiliores existūt, iuxta illud Hip. 5. aph. 58. Si mulieri vtero gerēti purgationes eent impossibile est fetū esse sanū. Quam sn̄iam licet Gal. ad fluorē ex venis colli factum referat: mihi quodammodo vr̄ perdifficiie: nam purgationes copiosiores, quales ea parte intelligit Hippo. per vteri collum fieri à ratione dissonum videtur. Quinimmo censet idem autor ore vteri concluso, & complicato cessare menses, & eo existimo dictum fuisse ab eodem libro de natura mulierum. Si complicatum fuerit os vterorum, menses non prodeunt: si verò prodeant, pauci & parui sunt. Et eadem refert verba lib. de morb. *Primus locus.*

mul. Cum hoc tamen adhuc videtur idem dubium superesse, licet ab vtero pro deat: siquidem os vteri clausum non minus impedit sanguinis ab vtero exitũ, quàm si ex proprio collo fluat. Verum huic dubitationi respondendum est: dũ collum complicatur, eius vasa ita ob compressionem coarctari, vt fluere ab eis nihil, vel quàm parcissimum possit, vt Hip. mens est. Nihilominus tamen collũ vteri libentius admittere fluxionem ab vtero prodeuntem, eo quòd caritas non possit tantum coarctari, quantum vasa ipsius colli. A

Secũdus locus. Quibus rationibus persuasus arbitror (vt ad secundum locum fluxionis accedam) non raro in grauidis ex venis vteri internis posse sanguinem profluere: argumento est fœtus imbecillitas, qui per easdem venas susceptat alimentum. Sed existimabit aliquis, & meritò perdifficile esse credere, ab vteri venis sanguinem, fœtu superstite, prosilere: siquidem venæ adhærent fœtùi, ita vt conceptus fieri minimè possit, nisi vbi semen affigitur acetabulis, quæ sunt ora vasorũ interiora vteri penetrantium: quod Gale. dixisse lib. de vuluæ dissectione per hæc verba constat. Corion vuluæ inhærescit, hoc modo, vasorum vuluæ, quæ interiorem partem penetrant, ex quibus etiam menses expurgantur, cũ fęmina conceptura est, ora aperiuntur: conceptionis verò tempus est, vel incipientibus, vel cessantibus mensibus. Itaq; nisi hæc vasa dirumpantur, videtur non posse sanguinem prosilire. Cui dubitationi respondemus, verum esse vasa hæc ad vteri earum permeare, & corio inhærescere: verum cum hoc, duob. modis citra abor sus periculum arbitror sanguinem profluere ab his posse. Vno, quòd aliquot vasa supersunt libera à fœtus alimonia: alio verò, quod sanguinis profusio fiat per anastomosim. Quippe noo est credendum omnia vasa corio ad hærescere, sed quædam ex ijs, quæ ad vterũ pertingunt, vt euidenter probari potest: equidem fœminas non paucas superfœtare conspicimus, quod proculdubio fieri non posset, ni aliqua in vtero superessent vasa, per quæ natura nouo fœtui impartiretur alimentum. Qua sola ratione constat, vasa intra vterum existentia posse innoxiè sanguinem fundere, quamuis mulier grauida sit: siquidem non omnia vasa, per quæ menses fluebant, ad fœtum sanguinem producunt, sed quędam etiam supersunt, per quæ menses innoxiè descendere possint. Quo fit, vt licet fœtus ob id imbecillior existat, cum hoc tamen aborsu non periclitatur fœmina, maximè si in corpore, aut vtero subsit plenitudo, quam fœtus cõterere ne queat. Secundo autem modo sanguis innoxiè prodit, dum non perruptionẽ eorum vasorum, quæ fœtui adhærent, neque aliorum, sed per anastomosim sanguis profluit. Nam aut ita laxæ existere possunt venarum tunicæ, aut sanguis nimio potu adeò dilutus, vel ex aliqua alia occasione tenuis, vt facilè existentibus poris adhuc secundum naturam sanguis instillet: velut in pinguibus fęminis, & ijs, quæ molles sunt carne accidere non raro conspicimus: quamobrem credendum protinus non est aborsus esse præludium. Cuius etiam causæ Hip. meminisse constat lib. 1. de mor. mul. per hæc verba: Siquidem igitur præ plenitudine fluat sinere ipsam optimum est: si verò vterus laxus fiat, diæta sit alica, caro, suilla, aut palumbis, & vinum nigrum: potiones verò, quæ ad fluxum describuntur, & subdit. Pronuntiato autem de muliere in ventre habente, duos, aut tres menses, & vltrà, si menses statim prodeant, singulis mensibus necesse est tenuem ipsam fieri, ac debilem. B C

Quam

A Quandoque etiam febris ipſam corripit his dieb. quãdo mẽſes prodierint, & dum prodeunt, & poſtquam prodierint, pallida fit; ſed & pauci prodeunt. His vteri magis, quam opportunum eſt, hiant, augmentum fœtus diminuunt. Deſcẽdit.n. cum mulier in ventre habet ſanguis paulatim in vteros à toto corpore, & in orbem circa id, quod in vteris eſt, circunſtans illud auget: ſi verò hiatint vteri magis quàm oportet, ſanguinem ſingulis menſibus velut procedere ſolet, dimittunt, & quod in vteris eſt tenue, ac debile fit. Si verò curetur mulier, melior & fœtus, & mulier euadat, ſi verò non curetur, fœtus corrumpitur, ſed & ipſa periclitatur, ne diuturnam habeat morbum, ſi purgatio plus quam oporteat ꝓdeat. Placuit quidem ad verbum hanc ſententiam ſcribere, qua euidenter conſtat de affluxu earum venarum, quæ ad vtericatum perueniunt, loquutũ fuiſſet earum præſertim, quæ fœtus non attingunt ſiquidem refert ſuperſtitem euadere fœtum. Quod ſi de reliquis fętum alentibus velis audire ſententiam, iterum legas prima verba huius loci, quippe de vteri laxitate mentionem feciſſe reperies, quibus verbis anaſtomoſis includitur, quod ex modo fluendi, & ſanguinis paucitate, ita eſſe intelligendum diſces.

B

Tertio verò & vltimo ſanguis ꝓdit in grauidis, ex vtero, vinculis ipſis, & uaſculis, ꝑ quæ fętus alimentum & beneficium ſuſceptat, diruptis, & vtcunq; dilaceratus, ex quo quidem fieri aborſus neceſſario cenſemus. Natura.n. in ijs, q̃ vtero non gerunt, ſanguinem non colligit intra vterum toto menſis ſpatio, ſed in venis ipſis ad tempus adſeruat, ac poſt paulatim profundit. In grauidis verò ſemper in puerũ ꝑ inuolucra affundit, quod monſtrat in puerperio ſanguinis adſeruati copia. Quo fit, vt ſi uaſa hæc, caſu aliquo dirumpantur, fętui alimentũ deſit, & reliqua ligamenta laxiora facta dirumpantur, & aborſus ocyſſimè, & ferrè ineuitabiliter ſequantur. Quibus conſtat per quæ loca, & quib. de cauſis ſanguis in ꝓgnantibus ab vtero profluat. Quòd ſanè dãnatum reperimus apud Hip. mille locis: nam & fętum ſignificare imbecillum in aphoriſmis ſcripſit, & aborſus eſſe præludiũ, aut grauis, & moleſti partus, & qui ad decimum mẽſem prorogabitur. Si fetus virib. conſtet, & rurſus octimeſtribus laborib. plerunque aſſimilatur, vt euidenter Hip. docet li. 2. po. par. 3. tex. 34. docens. Quapropter *Tertius locus.*

C menſes quales octimenſtrium, qui fiunt ad decimum tendentibus malum.

Experimento in quibuſdam fœminarum nobis etiam compertum eſt, ꝑ maius grauidationis tempus purgamenta quædam ab vtero inſtillare, quædã alba alia pallida, ſanguinolenta alia, nonnunquam fętida, aliquando craſſa, ſed plerunque tenuia. Quæ vitia eis feminis ſuccreſcere exiſtimo, quæ vitam agunt ſedentariam, cum hoc tamen robuſta conſtant natura, & eis etiam, quibus ſanguinolenta aliqua purgatio ſuppreſſa, eſt maximè per hemorrhoides vteri, aut ani, in quibus purgamenta hæc ob defectum exercitii abundare neceſſum eſt, grauidationis tamen tempore, boni conſulens natura per venas, quæ vacuæ ſuperſunt à fętus alimonia, excernit, partim cum doloribus, maximè ſi hæc purgamenta detineantur, partim citra ipſos plerunque tamen per vteri hemorrhoides tranſmittit maximo cum fętus, & matris beneficio: iuuant tamen huiuſmodi excrementa ad faciliorem partum.

Signa. Distingues autem, ac nosces à quibus ex prędictis venis sanguis fluat, primò ex relatione: quippe si ex ictu, casu, percussione, subita etiam animi perturbatione, denegata re ardenter expetita sanguis denuò inopinatò, & subitò fluat; dubium non est, quin ex vasis alicuius diruptione id malum fiat, præsertim si accedat lumborum, & partium circa vmbilicum dolor. Quod etiam colliges, si præcessit, aut præest cruciatus aliquis maximus ex flatu, aut morbus aliquis partiũ spiritualium, velut tussis, aut respirandi difficultas: item fœcum immodica ariditas, tenesmus, alui importunus fluor, & alia deniq; quæ vel animum, vel corpus vehementer turbare possunt: atque etiam immodicus æstus, aut ingens frigiditas, & reliqua, quæ naturæ modum excedere videntur; quorum copiam c. de aborsu, reperies. A

Verùm si sanguis ex vasis colli vteri fluat citra euidentem aliquam occasionem, ordinatimq; prodeat sine dolore, ac molestia, & fœmina boni coloris existat (quo signo cognoscimus iuxta naturæ leges profundi, præsertim si fœmora & inguina, veluti dum vtero non gerebat, doluerint) non licet tunc temporis turbari, neq; aborsum vereri; sed fœminam optimo alimento alere, & copioso. B Quod si ex venis internis, quæ superuacuæ sunt à fœtu, sanguis prodeat: idem quoque considerabis: nam si ordinatè prodit, sine manifesta causa, citra dolores, & accidentia, quæ prædiximus, ac fœmina fuerit boni coloris, coniectandum est citra aborsus periculum profluere, & ob id nec turbari, nec auxiliares manus porrigere peritum medicum decet. Si tamen sanguis quàm parcissimus fluat, aquosus, nimis dilutus, citra euidentem occasionem, aut præsens aliquod damnum: coniectabile est per anastomosim venarum uteri affectum fieri. Quo fit, ut fœtus imbecillior indies fiat, & diligentiam medici prærequirat, quemadmodum nuper adducta Hip. sententia euidenter monstrat.

Curãdi ratio. Hinc enim si diligens fueris, facilè disces cui harum fluxionum auxiliares manus adhibere tenearis: nam in albis vteri purgamentis, quæ retulimus, nullo indigemus auxilio, nullaque curandi ratione; siquidem hæc natura trãsmitti per dicta loca, vt se tueatur à suppressa aliqua vacuatione, uel sese exoneret ex recrementorum abundantia: quippe ea si suppresseris, dubium nõ est, quin vel fœtum interimant, aut in morbum aliquem grauissimum, vel imbecillitatem deferant, uel saltem matri pernitiosum aliquem affectum accersant: & ob C id supersedendum est ab omni curatione, vitæ ratione optimè instituta.

Sanguine autem fluente ex venis colli vteri, aut ex internis superuacuis, & quæ nullum præstant fœtui alimentum: vel ex illis, quæ fœtum quidem alunt, diruptis tamen, & dilaceratis: nullum quoque auxilium adhibebis; præter quam optimam victus, & vitæ institutionem, quietem, & animi tranquillitatẽ; ac si quid appetierint, id liberaliter porriges, etiam si paulò sit deterius. Vmbilico insuper quæ robur fœtui addant, & calorem, apponenda sunt: non quòd sit ob id sperandi, aborsum præpediri posse, sed quòd viribus, & cum efficacia viuus exiliat, ne si antea intereat, sancto baptismate careat. Qualia autem huiusmodi auxilia sint, tribus præcedentibus c. abunde diximus. Itaque præsidijs nil aliud eo tempore efficere poteris, quàm sanguinem comprimere, densare, & cohibere, qui dum semel in vterum à venis difluxerit, detentus vel concrescit, vel corrumpitur, vel mille alijs modis vitiatur, ita vt in grauissima accidentia

prom-

A prompτissimè degeneret, fœtu non ob id superstite manente. Quamobrem licet non desint qui aliquot auxilia huic vsui scribant, ego tamen subticere malui, nequis imprudenter eis vtens, maius malum manu faciat: quod si aliquibus vti velis, iam audies.

Superest sola curanda ea sanguinis profusio, quæ ab internis venis ex occulta aliqua occasione prosilit: ex qua vnum duorum vereri oportet iuxta Hip. decretum. 5. apho. 58. vel fœtum esse imbecillum, qui nequit alimentum sibi commissum commutare; ex quo periculum vitæ impendet, & ob id pernitiosi abortus: quippe magis morte periclitatur fœtus ex morbo proprio, vel matris (quod secundò vereri oportet) q̃ ex sanguinis defectu: nam cùm deest illi alimentum, curat diligenter sagacissima natura defectum supplere, metuens ne morte præueniatur; quod semper ipsa præcauet. In qua sanè curatione primò considerabis, an vitium aliquod sanguis obtinuerit ex tenuitate, acrimonia, ac serositate; quibus lacessita natura eum expellere nitatur, aut continere præ imbellicitate nequeat. Qua in re omne curantis consilium sit sanguinem ab aquoso humore vel seroso acri, & mordaci immunem reddere, rhabarbaro sumpto per se pillu B larum forma, aut cum modico conseruæ rosarum ea quantitate, quæ expurgare sanguinem, & firmare, ac roborare partes citra corporis turbationē nata sit. Quo facto, alimentis, & medicamentis, quæ vim habeant condensandi, ac solidandi sanguinem vti liberè poteris: sic amylo ex lacte amygdalarum aqua chalybeata extracto, probeq; confecto vtendum est: assis carnibus, mi ua citoniorū, & reliquis huius naturæ. Manè aūt porriges saccharum rosaceum antiquum solum, vel cum pulueribus boli armeni, terræ sigillatæ, coralli rubei, cornu cerui, electarij de hiacintho, aut margaritarum præparatarum. Huic quoque vsui proficuum est porrigere syrupum de rosis siccis, ex myrro, aut rosarum; vel portulacæ, si acrimoniæ particeps sanguis fuerit: frictionibus item brachiorum frequentioribus ieiuno ventre vtendum esse consulit diuertendi necessitas. Vmbilico, vt superiùs dictum est, quæ vim calorem fœtui addere possint, adhibenda sunt: & præter illa, quæ retulimus, prodest quoq; mica panis recēter cocti vino odoratissimo, & succo pomorum redolentiū supradictis pulucrib. admixta: vel emplastrū ex palmulis vino austero decoctis cū farina volatili, & p̄dictis pulue C ribus factum; vel citoniorū caro assa vino rubro, & puluerib. rosarū, & coralli admixta. Quo facto, frequenti experimento cōpertū habeo in fœmina virib. cōstante, iuuencula, multi sanguinis, abortiri assueta, copiā deponere non solū victus parsimonia, uerū, & sanguine misso ex brachio, si necessitas plurimū vrserit: quod cautè, & cum p̄meditatione esse faciendū arbitror. Præter q̃ oīa expendenda est Hip. nuper adducta snīa, in qua q̃ fluxum sistunt commēdat. Sunt aūt hęc, velut emplastrum ex farina lentum, balaustiorum, glandium, gallarum, Kaabe cum farina hordei, & aceto. Præstant trochisci de terra sigillata, de bolo armeno: præterea, emplastrū, qđ recipit boli armeni, mastichis, sanguinis draconis, terræ sigillatæ, thuris ana ℥. ij. acaciæ, hypocistidos, verberis, nucis cupressi an. ℥. j. farinæ volatilis ℥. j. & f. cum vino nigro, ac modico succo plantaginis, vel aqua chalybeata fiat emplastrū. Ferunt tn̄ prodesse cineres corticum vstarum cū vino, admodum linimenti parti appositos. Sic. n. laxitatem comprimere, & exsiccare oportet, maximè si addideris aliquid, quod uires habeat roborandi.

De mammis prægnantium gracilibus, aut lacte turgentibus. Cap. 19.

RAETER id, quod mammæ, vel turgentes, vel flacidæ in prægnantibus, aborsus, vel fœtus aliquod malum præmonstrant, ipsis quoq; graues, & dolorosæ, vel tædiosæ lacte copioso fluente existunt. Quamobrem hac in parte studendum est docere quas ob causas lacte abundantiori turgeant, vel post turgorem flaccescant, vt illis quo fieri possit modo, præsidium aliquod præstare possimus. Circa primum docet Gal. 5. apho. com. 50. molles, & laxas mammas fieri ob lactis defectum, solidas verò ob eius abundantiam. Quod sanè dogma cum multa ex mammis prædicere doceat, non vt iacet, & à Gal. scribitur, intelligendum puto: res quidem ita se habet. A

Mulieri, cum concipit, statim mammæ fiunt paulò duriores, & tument paululum, deinde manente magnitudine indies fiunt solidiores. Cum verò durities ad extremum peruenerit, tunc crescunt manente duritie, fermè ad finē octaui mensis: deinde incipiunt laxari, donec partus tempore mediocrem habeant duritiem, magnitudinem verò eximiam. B

Quæ proculdubio res ita venit expendenda, vt rectum iudicium de turgentibus, aut gracilibus mammis proferre possimus, aut ipsis proficuum auxiliū. Magnitudo & paruitas mammarum fit ex multa, aut pauca factis materia; idest sanguinis, qui in lac mutari debet. Præterea mollities in eisdem fit ex lactis substantia: lac. n. cum molle sit & humidum, mollem facit tumorem in mammis. Si verò mammillæ sint ab omni substantia vacuæ, neque antea fuerint repletę, paruæ sunt, & medię inter laxas, & solidas, molles, & duras (inter quas nō leuis viget differentia, quam qui rectè curaturus est, aut verum studerit proferre iudicium, adamussim expendere tenetur) at si antea repletæ fuerint, & postmodū exinaniantur, remanent magnæ, molles, & laxæ. Sed vt ad institutum redeam, cum plenæ mammillæ extiterint crudo humore, sanguine nimirum non concocto, tunc sanè duræ sunt phlegmonum instar, qui ante suppurationem duri fiunt, ac solidi, suppuratione verò facta molles redduntur & laxi. Quod pari prorsus modo mammis accidere cernimus: quibus sanguine crudo repletis tēduntur glandosæ carnes, sed non extenduntur, quia calor extensionis est autor materia verò duritiem affert. C

Ego mammæ, antequam calor & coctio præualeant, duræ sunt, & solidæ, si materia adsit, gracilitas verò, seu tenuitas tria in mammis comprehendit, paruitatem nimirum mollitiæ, & laxitate.

Quibus sic constitutis docet Hip. sententia ex mammis laxis, ac mollibus, è quibus multum lac fluit, venari fœtum esse imbecillum, & non probè a ligamētis contineri: ex soliditate verò, & duritie saniorem esse. Sed mox ex hac sententia sic intellecta, & ijs, quas nuper diximus, succrescit dubitandi ratio, nam cū dictum sit laxas, & molles mammas coctionem maiorem significare, duras verò cruditatem, admiratione dignum est, cur Hip. duras & crudas saniores laxis existimauerit. Sed rei ratio in hunc modum se habet. Multum. n. lac è mammis fluere, signum est fœtum esse imbecillum: ratio est, quia monstrat, vt Gale. cēset,

A multum sanguinis mammas suscipere, ac tantum fœtui deficere, & ob id necessario proprii alimenti defectu imbecillum esse. Cum verò mammæ duræ sunt, vt 53. sententia eiusdem lib. 5. docuit, tantum quoque sanguinis redundare, & tantundem fœtui deficere est credendum: siquidem ex redundantia quasdam corporis partes dolere dixerat. Cum hoc tamen censemus eam sanguinis redũdantiam, quæ duritiem efficit, ea ratione, qua cruditatem arguit, sanum esse fętum ostẽdit. Cuius rei ratio est, commeatus caloris ab vtero ad mammas: arguit enim mammarum cruditas maiorem caloris copiam in fœtu, & ob id credendum est, redundantiam illam sanguinis, in mammas confluere, crudumq; supesse, quia fœtus calore viget: argumento est mammarum calor secundo, aut tertio die à partu. Mammas verò graciles malum ostendere docet, sed vt clarius cõstet, præmittendum est, ꝙ omne id, quod rumpitur secundum naturam, prius laxatur: omne autem, quod laxatur, vt exinde abrumpatur quandam vim corruptionis persentiscat. Tunc sic, cum fœtus laxari incipit, siue partus, siue aborsus tempore, gignitur quidam calor in illis vinculis, similis putrido, quem natiuus

B semper refugit, & calor ille naturalis confugit cum sanguine illo ad mammas, quæ tunc incalescunt, & vterus calore natiuo destituitur: ac fœtus si propè debitum tempus sit, nascitur, deficienti optimo, & sufficienti alimento. Calor autem ille naturalis, qui se ad mammas contulit, sanguinem in lac (quod antea nequiuerat) melius conuertit, facta coctione ob noui caloris aduentum, & tunc lac effluit laxatis carnibus mollibus. Ob id quidem lactis defluxus significat, non quidem sanguinis abundantiam ex se, vt solidæ mammæ, sed corruptionẽ vinculorum fœtum continentium. Qua profectò ratione dictum est ab Hip. hmõi mammas fętũ non esse sanum monstrare. Causa igitur est caloris naturalis, trãsitus ex vtero ad mammas. Quas duras fętum esse sanũ monstrare probauerat ex professo Hip. 5. apho. 53. dicens: Quæcunq; fętus corrupturæ sunt, his mammæ gracilescunt. Quod si rursus duræ fiant, dolor aderit in mammis, vel in coxis, vel in genibus, vel in oculis, & non corrumpitur. Qua sñia vr̃ monstrare duritiẽ mammarum non degenerare in aborsum, sed in coxarum, vel oculorum, vel genuum dolores, vt confirmauit. 2. pop. tex. 6. & lib. 6. par. 5.

Fiunt insuper mammæ solito minores, vt Hip. recenset 5. apho. 36. deficiente

C fętui alimento, vt. n. fœtui deest: ita & mãmis, maximè si de repente paruę fiant. Nam potissima ratio, ppq̃ mammæ crescunt, & duritiem contrahunt in grauidis, ea quidem est, q̃ Hip. recenset lib. de nat. fęt. dicens: Lac autem ob huiusmodi necessitatem fit, cum vteri tumidi præ puero sunt, ventrem mulieris comprimunt: eius aũt pleni, vbi compressio contingerit, pinguissimum de cibis, ac potibus foras prosilit (ac subdit) Et à pingui parte calfacta, & alba, quod edulzatũ est à calore, qui ab vteris accedit, expressum venit in mammas, & in vteros quoque parum uenit per easdem venas: tendunt. n. in mammas, & in vteros venulę hæ, & consimiles alię, & vbi peruenit in vteros de lacte paulum, ipso fruitur puer: mammæ verò suscepto lacte implete attolluntur. Ex qua sñia liquet, quod dum fœtus est in vtero, trahit ad se sanguinem, cuius potissimam partẽ absumit aliam verò præpinguem comprimendo pellit, ad mãmas: ex quo constabit, si fętus non allicit sanguinẽ, neq; mammas posse ipsum obtinere, ideoq; graciles fiunt, & ob id ostendunt fœtum esse imbecillum. Euidens igitur est, ex extracto

sanguine

ſanguine duas fieri partes:vnam,fœtui alendo idoneam:alteram,ſi Hip.ſenten-A
tiæ ſtandum eſt,virtute ſeminis in lac commutat natura, ipſam ad mãmas trãſ-
mittens,qm̃ ſubſtantia earum ſimilis eſt illi:non obuenarum ſolum, qué mul-
cenſent,conſenſum,ſed vt Hip.intelligendus venit loco adducto, ob conſensũ
ſubſtantiæ,licet vt lib.ſeq.referam,per oſcula venarum aliqua reperiatur con-
ſenſus,quippe mammæ ab axillaribus ſanguinem recipiunt, vteri ceruix à ſe-
minariis vaſis,fundum vero,& ab his,& a caudice venæ cauæ, vt Veſalio pla-
cuit li.5.c.12.Quod vero is conſenſus veriſſimus ſit,conſtat ét ex Hip. qui li.de
nat.fœ.ex lacte,quod ſibi principium ſuſcipit in vtero,quodãmodo aliquid fœ-
tum ſumere profert.Trahit.n.a ſanguine ad ſe,id quod eſt dulciſſimũ, & ſimul
ét lactis parte aliqua fruitur,labiis nimirum clauſis,vt expreſſe fatetur idem au
tor loco citato,& lib.de carn ib.quod vi naturæ vr̃ aſſerere potius fieri, q̃ per e-
uidentes vaſorum ductus,præter eos,quos iam retulimus. Ratio quidé huius
Hippocratici dogmatis eſt,quia ſi lac in mammis fieret tpe grauidationis ex ſo
lo ſanguine per venas axillares illis tributo,quo imbecillior eſſet fętus, minus
ſanguinis alliceret,& eo magis redundaret in patribus ſupremis,& maiores fie B
rent mammæ,cuius contrarium euidenter apparet,nam quo minus ſe habet fę
tus,eo magis trahit,& cum hoc maiores,& duriores apparent mammæ. Quod
ét conſtat,quia fœtu octimeſtri,vel nouimeſtri exiſtente mammę longe maio-
res ſunt,q̃ reliquo grauidationis tempore,& tunc fœtus magis attrahit,qa plu-
ribus indiget,quo vr̃ minores debere eſſe. Ex his itaque euidenter conſtat,quo
magis fœtus attrahit,maiores fieri mammas,& quo minus minores.Quod pro-
fecto certiſſimum aborſus,ſeu imbecillitatis fœtus exiſtit ſignum. Cum hoc tñ
quantumuis turgidæ ſint mammæ,ſi lac effluit,vt probatum eſt, certum quoq;
erit imbecillitatis,ſeu aborſus indicium. Si igitur quod ex ſanguine delabente
ad vterum redundare ſolet,deficiat ad lactis materiam,deficiet quoq; ad fœtus
alimoniam,& ſic præſagium erit certum.His omnibus ſic conſtitutus,conſide-
rabis mammæ turgentes ne ſint,aut lac inſtillantes adeo, vt affectum generent,
tunc.n.id mitigare ſtudebis iuxta naturam cauſæ,a qua id prouenire cóperies,
reuocans in memoriam ea,quæ nuper diximus, expendensq́; modum genera-
tionis lactis,quem ex Hip.retulimus,materiam,aut cauſas copioſioris, aut di-
minuti,vt lib.ſeq.latius ſum monſtraturus. C

Curãdi ratio. In huius affectus curatione turgorem immodicum miticabis, paruitaté emẽ
dabis,& laxitati,ac lactis fluori prouidebis,fœtui adhibitis omnibus præſidiis
per eam victus rationem,& peculiarem prouidentiam,quam reperies præcedé
tibus quatuor cap.nil enim prodeſt aliquid mammis adhibere, niſi in maximã
duritiem creuerint.Quo tempore adhibenda ſunt,quæ emolliendi, ac digeren
di vires habeant,ne forſan in grauiſſimos dolores incidant, in quo degenerare
dixit Hip.lib.5.apho.53.aut tumorem aliquem præter naturam, qui in ſuppu-
rationem ocyſſime commigret,qualia reperies lib.ſeq.cap.de lactis abundãtia.
Nam mihi non fuit in animo hac in parte,accidentia hæc recenſere, vt aliquod
illis præſtemus auxilium,nam & leuiſſima ſunt,& pauca admittunt, ſed potiſ-
ſimum,vt horum omnium innoteſcat cauſa,& ratio,quæ ſanè res ſcitu ad præ
ſagationem ſummopere erat neceſſaria.

De

A

De pregnantibus quibus aqua ab vtero profluit. Cap. 20.

ON est profectò ita facilè docere ex qua parte, vel qua ratione ab vtero, grauidationis tpe aqua profluat. Si quidem a venis siue colli vteri, siue cauitatis eius posse fluere, perdifficile est credere, aut periculosum, si ita fiat. Quippe vel vteri hydropem, vel falsam esse grauidationé apertè ostendit. Nam in venis huiusmodi substantiã vagari, aut generari, timore plenum existit, ne vel febris succendatur ipsis putridis factis, vel sanguinem vniuersum conspurcent, aut ob id, si veræ grauidationi is affectus coniungatur, fœtui desit conueniens & opportunum alimentum. Non quidem loquor hac in parte de mucoribus, aut pure, quæ aliqñ ab vteri ceruice instillare, in quibusdã scimus, sed de aqua, quæ partum præire solet, q̃ aliqñ multo ante id tempus fluere contingit. Præterea, si a fœturæ inuolucris excernatur, non minus periculũ infert, B nam probabile vr̃, vel fœtũ periclitari suffocatione, vel aborsu inuolucris quodammodo solutis. Sed qua in parte hæc aqua generetur, expendendum est. Dũ fetus quidem crescere cęperit, membrana illa, quæ amnios appellatur, ipsi adhæret ad vsus, quos in 1. huius lib. capite subinde diximus. Hanc circundat corion, membrana neruea, crassa, dura valde, multis vasis, ac vinculis intertexta, & exterius carnea substantia tota obducta, vt firmior esset, atque inter hanc, & amnion vrina fœtus continetur, præter hanc est carnea placentula, stratũ quod dã suppositum vasis crassum, carneum firmum, quod iungitur vtero. Quibus ita constitutis in partu naturali primo frangitur à puero amnios mẽbrana, ac vrina mox fetum tangit, & tanta molestia afficit, vt cogatur ét corion lacerare, quo fit vt aqua hæc, siue vrina copiosè perfundantur. At in grauidis nondum aduẽtante partus tempore, non capit intellectus, qui possit fœtu superstite manẽte, aqua profluere. Cum hoc tamen haud rarò conspicimus prædictam aquam instillare, & nihilominus fœtum superstite euadere.

Quod sanè opus, vt optimè intelligamus, expendisse oportet hanc effluere Causa. C aquã, vel ruptis casu aliquo mẽbranis, quod est aborsus pludiũ, vel eodẽ casu, aut animi pturbatione (p̃sertim in delicatiorib. feminis) venis plus iusto tẽsis, ita vt aqua p reseruationé pororum, hoc est per anatomosim effluere possit, illud quidẽ, vt dictũ est, semp aborsum p̃cedit: hoc verò minimè: illud itẽ dignosces facilè, quod subito, cõfertim, & copiosè profluet, hoc vtero, ꝙ sensim, & paulatim. Fluit quoq; nõ raro valetudinarijs quibusdã fœminis, dũ vtero gerunt, humiditas q̃dã, ex superfluis albisq; purgamentis, quorum occasione plerunq; septimestres edunt partus. Sunt p̃ter hæc saniosæ, vel sanguinolentæ humiditates aliqñ profluentes, quibus manum adhibere non licet. Quæ sanè vitia frequentissimè grauidis, q̃ lienis vitio, aut malo corporis habitu laborant, accidere conspicimus, vt Hip. scripsit li. 2. de mor. mul. dicens: Si verò mulier in vtero habẽs lienosa sit, a relatis actionibus in hoc morbo menses hydropi similes, & pituitosos dimittit, & partus purgamenta procedunt hydropi similia, & prodibunt modo multa, modo pauca, & fiunt quemadmodum aqua a carnibus, velut si quis carnes cruentes abluat. Aliquando verò crassiora, & non congelantur.

Et

Et patietur eadem omnia etiam ea, cui menses aquosi prodeunt.

Curādi ratio. Potissima in hoc affectu prouidentia habenda est circa victus, & vitæ institutionē. Sic etenim plurimum prodesse comperimus, in victus ratione assas carnes præbere, amygdalas tostas in prima mensa, passulas, aut mittam citoniorum cinnamomo aromatizatam. Potus sit aqua auro ignito sæpius extincto præparata, aut chalibeata, vel mastiche suffumigata, vel radice chinæ decocta, quod tanquam peculiare præsidium laudo. Qua in re scio prodesse plurimum syrupum ex radice chinæ confectum, quo solo præsidio plures hoc morbo affectas liberari posse arbitror: maximè si hac forma conficiatur, excipe radicis chinæ ℥.ß. spartæ parellæ.ʒ.j. decoquantur in libris octo aquæ lupulorum, & borraginis ad consumptionem medietatis. Cui adde in ligatura pulueris coralli rosarum, & granæ ana ʒ.j. & facta colatura, adde sacchari quantum sit satis, vt fiat syrupus. Exterius verò ea adhibenda sunt, quæ roborandi, & astringendi moderatè vires habent, qualia sunt, pomum vel malum cidonium assum mastiche, gariophyllis, cinnamomo, rosis, & corallo inspersum, & umbilico appositū. Prodest & inunctio olei omphancini, si in eo incoxeris cinnamomum, rosas siccas, myrtillum, & gariophyllos. Confert & frustrum carnis cum eisdem puluerib. B
Sed præstat non parum temperatæ alicuius fœminæ manus prædicto oleo, vel de styrace, aut balsamo inuncta durissimè super vmbilicum apposita. Quam quoque vsum præstat sacculus ex mastiche, angelica, cinnamomo, gariophyllis, rosis, & corallo. Vtilissimum quoque censetur emplastrum confectū ex prædictis pulueribus cum ladano, & oleo styracis, ac balsamo electissimo. Quod si serosi aliquid in sanguine redundare sit compertum, cuius ratione plus prædictæ aquæ in ea parte colligatur, quam par sit, non erit ab re.℈.j. rhabarbari masticandum præbere, aut deuorandum cum modico saccharo, cuius loco tabellas diarrhodonis duplicato rhabarbaro, confectus adhibere poteris, idque cū præmeditatione faciendum, & cum periculum est ne præ nimio madore fœtus ligamenta dirumpantur, & aborsus fiat. Verum si ex suppressa aliqua vacatione malum oriatur, innitendum plurimum est cibis mollioribus corpus reficere, & præexistentes humores corrigere, & attemperare.

De pregnantium moderamine, & custodia. Cap. 21. C

COGNITO igitur ante dictis signis vteri conceptu, curandum est, vt q̄ minimè laboret fœmina, ne fœtum imbecillū, & valetudinariū efformet, ac sibi aliquod vitiū in posterum accersat. At ne ex errato, vel imprudenti vitæ instituto in aborsum, aut in mancū ac defectuosum partū vteri gestatio commigret, ita vt steriles, vel morbosæ supersint fęminæ, huic operi innitendum plurimum est. Est igitur vteri gestatio naturalis, sed grauissima affectio, q̄ coctione, seu (vt rectius loquar) maturitate natura perfecit, à quo quidem opere si aliqua occasione, intercipiatur, in mille vitia prolabitur. Quamobrem vtero gerentes, maximè quæ primiparæ, delicatiores natura, aut vitæ instituto sunt cautè, & prudenter tractare oportet, ne quid mali inopinato accidat. Cum hoc tamen plurimum non est medicamentis, aut exquisito viuendi generi innitēdum

dum.ſed quantũ ſat ſit, vt neq; fœtui alimenrũ deſit, neq; p̃ter naturæ modũ vi-
A tiatũ ſubſit. Sed in hoc opere ſtudendũ plurimũ eſt, ne q̃d vel inopinato accidat
aut p̃ter modũ & neceſſitudinẽ à medico aſſiſtentib. aut grauida fiat, ea vi & ef-
ficacia, q̃ fętus vincula dirũpere, aut vtcunq; aliter vitiare poſſit. Simile.n. vtero
gerentib. accidit, ac ijs, q̃ graue aliquod onus filis tenuiſſimis appẽſum manib.
aſportant, quod ſi lentè, cautè, & moderatè cõmouerint, ad ſtatutũ terminũ in-
noxiè adducunt: ſin aliter motu aliquo violento inordinatove agitent, facile &
ponderis grauitate, & ligamentorũ tenuitate, vel procidit, vel malè afficitur. Sic
profectò in ijs, q̃ vtero gerunt, rẽ ſe habere credimus: nã ſi vehementer mouea-
tur, ſi violenter agitent curru, lectica, aut quouis alio equitationis genere, vel ſi
animi ſubitos affectus patiat, vel cibis vtatur prauis, aut grauèolentia, & ſonit⁹
graues p̃ſentiſcat, intueaturq; res aſpectu horrendas, & immundas, ob motus,
quos, fœtus his oĩbus alteratus in ligamenta infert, vel procidit, vel eadẽ malè
affecta relinquit, vt ſanguis ocyſſimè, proſiliat, ſignum alioqui futuri aborſus,
vel cauſa imbecillitas fœtus, aut matris. Sic & medicamẽta vehementer purgan
B tia, aut vtcunq; corpus mouẽtia, aut victus parſimonia, vel nimia vbertas, aut de
prauata qualitas, vel ingens alicuius rei vetitæ appetitus: itẽ parentũ labes. Q̃d
& alia plurima expreſſis verbis retulerat ẽt Hip. li. 1. de mor. mu. dicens: Pronũ
tio aũt de muliere in ventre habente duos, aut tres menſes, & vltra, ſi mẽſes ſta-
tim prodeant ſingulis menſib. neceſſe eſt tenuẽ ipſam fieri, ac debilẽ. Idẽ accidẽs
haud paucis ex ijs, q̃ grauidæ fiunt, accidiſſe cõſpicimus. Et ſubdit recẽſens alia
mala, q̃ prægnanti euenientia ipſam, & fętum perdunt. Q̃n ẽt febris ipſam cor-
ripit ijs diebus, q̃n menſes prodierint, & dũ prodeunt, & poſtq̃ prodierint, pal-
lida fit. Hæc quidẽ & plura alia, q̃ breuitati conſulens prætermitto, eadem parte
recenſet, quæ præcauere oportet ob pericula à me ſuperius relata. Nã eam arbi-
tratur Hip. lib. 2. pop. par. 3. tex. 25. non abortiendi potiſſimam rationem, nimi-
rum nihil intra conſtitutum tempus præter rationem accidere, inquit.n. Quib.
nihil intra conſtitutum tempus, ſinguli partus vitales fiunt, quæ autem accidere
poſſint, iam retulimus. Sunt tamen inter fœminas non paucæ, quæ licet conci-
piant, parere tñ debito tempore nequeunt, quas Hipp. lib. de Sterilibus, ſteriles
C etiam nuncupat, quarum ſuo loco cap. de abortu, latius meminero.

Sed anteq̃ vltra pergam, expendere hac in parte mihi viſum eſt, cur quædã
ex prægnantib. melius ſe habeant grauidæ, quædã verò deterius. Cuius dubita-
tionis occaſione, in memoriã reuocare oportet, oĩbus ferè grauidis cõe pathe-
ma eſſe, ut menſes ſupprimantur, ex quo vtrunq; prægnantibus accidere certũ
eſt. Q̃n.n. corpus ſua ſponte ante grauidationis tẽpus vitioſis ſuccis oppletũ fue
rit, quia eoſdem fœtus ad ſui alitionem excurrit, & matrem ab eorum ſpurcitia
liberat, fit facilè, vt toto grauidationis t̃pe melius ſe habeat. Alius verò contra
accidit, nam ſi per menſes expurgari à vitioſis recrementis aſſueſcunt, & ob id
vitã degunt ſalubrem & incolumẽ: grauidæ verò factæ ægrius longe ſe habeãt.
Quippe mulieres, quæ otioſam, ac ſedentariam, & inordinatam vitam degunt,
excrementa haud pauca ſibi congerunt: quibus deinceps vtero gerẽtes, triſtius
degunt: argumento ſunt agricolæ, quibus facile eſt vtero gerere, quippe eis la-
bor excrementa abſumit. Sed maximam horum cauſam eſſe cenſeo, q̃ mulieri
ſic affectæ vitioſa, vel plurima purgatio eueniebat, q̃ cũ vteri geſtatione deſie-

rit, apprimè vexat, atq; magnopere interturbat. Cuius rei rõnẽ reddens Hip. lib. A
de mor. mu. & cur ẽt grauidè mulieres pallescant, inquit: Cũ mulier in ventre habuerit, tota fit cũ virore pallida, qm̃ purus ipsius sanguis semp quotidie ex corpore distillat, & in fętũ descendit, & augmentũ ipsi accedit, & cum paucior sanguis sit in corpore, necesse est ipsam esse pallidã. Cui ẽt rõni alia nõ minoris momenti adiungit ex Hip. dictis desumpta, nimirũ, bono sanguine laudabiliq; à fętu attracto, deteriorẽ, qui antea expurgabat, superesse, atq; mirũ ob id nõ esse, si p̃dicta mala p̃gnantib. frequentius accidant: maximè cũ primis mẽsib. neq; boni, neq; deterioris sanguinis multũ insumat fętus, quo fit, vt necessũ sit vtriusq; plus iusto redundare, & in p̃dictos affectus prorũpere. Scitu tñ dignũ arbitror, infantes ab his fęminis productos, vegetiores esse robustos, & saniores, ꝙ puriori, & crassiori sanguine vtant: alij verò, q ex fęminis prodeunt, q̃ grauidationis tpe melius se habent, valetudinarij, imbecilles, & macilenti nascuntur, ꝙ deteriorẽ, & minorẽ sanguinis partẽ in alimẽtũ alliciant, & maiorẽ, ac pinguiorẽ matres. Atqui cũ varia p̃dictis fęminis succrescere possint accidentia, merito dixit Hip. li. nup citato, multa opus est custodia, vt in vteris gestent puerũ, & B
emittant, & vt euadant ab ipso in partu. Sic proculdubio p̃gnantiũ cibaria eius naturæ adhibenda sunt (maximè earũ, q̃ deterius se habent in grauidatione) q̃ copiosi, & facilis sint nutrimenti, ac laudabilis substantiæ. Vt non solũ debitum fętui alimentũ suppeditent, verum & attẽperamento sint vitiosis, qui supersunt succis. Copia verò semel exhibita potissimũ in principiis parca sit oportet; tũ ne plurimum ab vtero calor distrahat: tum verò, quia eo tpe sanguiuẽ abundare, & fętum, q̃ parcissimum conterere scimus. Satius. n. esset, si fęmina plurib. sit assueta, per vices ipsum partiri: prætereã ꝙ plurimam in ventre excrementorũ copiã congerere, suspicione non caret, cõprimitur his præter modum vterus. Præterea edulia, neq; acria; neq; flatuosa, neq; diuretica, neq; menses prouocantia, vt sunt capparis, cępæ, cicer, phaseoli, oliuæ immaturæ, allia, crocus, & vinũ meraciũsculum, vlla lege adhibere oportet, neq; acria, aut acuta clysteria. Potus q̃dẽ sit parcissimus, ne ligamenta laxiora fiant, isq; calfaciens, & roborans ex vino, vel aniso, & similib. q̃ minimè euocent menses, nisi ex vsu ante id tẽpus fue C
rit, vt pleræq; ex magnatibus de more habent, ꝙ cinnamomi, vel alterius aromatis aquã gustui, vel valetudinis gratia bibere assuescunt. A tenebris ẽt à solitudine, & tristiũ auditu præcauebis. Linteis mundis vtat: caput & thorax custodiãtur à frigore: caput more solito, abluatur: cæterum à rubificantibos abstineat.

At primo mense nõ exerceri oportet, sed corpus quieti mandare, secundo tñ raro, & lẽte, tertio expeditius, quarto, quinto, & sexto audacius, sed moderato exercitio, & p planũ, septimo, & octauo, & vsq; ad dimidiũ noni mensis detrahere de exercitio oportet, deinceps verò exercitiũ intendere; circa octauũ mensem, q oĩum molestissimus est, alimentum contrahere oportet, & motus vehementiores interdicere. Cæterũ mense nono, relaxãdi corporis gratia, exercitiis frequentiorib. & balneo vtendum est, vt paritura futurus partus dolores fortiter ferre possit, & ipsi minores existant. Reliquis verò mensib. exercitiũ sit leue, moderatũ ante cibum: saltum, ictum, maximè coxendicum, & vteri, omnino fugiant, uecnõ & gestationẽ in curru: præter id graue onus minimè eleuerit, neq; in duro solio, vel sede quiescant. Quæ sanè oĩa genituræ vincula ita premunt,

vt

A vt facillimè ſanguis proſiliat,ac ex cõſequenti fętus aborſu periclitetur.Coitus itẽ primis menſib.vitandus eſt,potiſſimum ſi fœmina ex ſalacibus fuerit,ſuperfœtationis p̄cauendæ gratia:nã cõperimus haud rarò,vel molas hinc generari, vel fœtum,qui aborſus,vel laborioſi,ac periculoſi partus ſit cauſa.Vltimis verò menſib.copioſiori vtatur coitu,dum vir ſuis initatur brachijs,ita vt ventrem nõ grauet:ſanguinis itẽ fluxio,ſiue è naribus,ſiue ex hęmorrhoidibus,aut alio quocunq; loco in prægnantibus prodierit,periculum ipſis accerſit. Animi quoque pathemata vitanda oĩno ſunt:nã hæc ſubito & inopinato caſu ſanguinẽ intropellunt,à quo fœtus ſuffocari periclitatur,vel vaſa diſtenta rumpunt, quod plerunq; in ira,vel grandi mœrore contingit.Somno vtantur largiori,à quo lentè, & paulatim,aut ſua ſponte excitentur. Præmunire itẽ grauidas à ventorũ vehementia,tonitu,& ab aliis,q̃ terrorem incutiunt,oportet:& in ijs,quę vitari non poſſunt,hilari animo,& bona ſpe alere,diſtrahere,& conſolari opus eſt:pręſertim eas fœminas,quæ delicatiores ſunt,& facile expaueſcunt, vt nec ſubito terrore corripiantur,nec ſine præſtantioris,vel dilecti viri patrocinio ſint.

B Quod ſi mox à cõceptu cõquerat,maleq; ſe habeat,impatienſq; laboris extiterit,ventriculo prouidendũ eſt ijs,quæ ipſum roborẽt,& modicè calfaciãt: nã cũ vterus ad ſe maiorẽ caloris copiã trahat,facilè reliquæ partes calore, & ſpiritu inopes exiſtũt:quo fit,vt cruditates, flatus, & acidi ructus plerũq; ſuccreſcãt. Verum in hoc opere nec plurimũ calfaciendũ eſt,ne immodicè aſtringendum, ſed vtrunq; moderatè præſtandũ: qualia verò huic vſui proficua ſint, ſuperius abundè diximus.Et p̄uidebis vẽtriculo inunctione olei abſinthij, nardini, maſticis,aut citoniorũ,ſparſis pulueribus diarrhodonis,corticis thuris,ligni aloes & gariophyllorũ. Ore aũt ſumat conſeruã roſarum cum modico puluere ligni aloes,& gariophyllorũ,vel tabellas ex puluerib.macis,gariophylli,& coriãdri præparati,cinnamomo,& ſaccharo.Præſtat itẽ ventri adhibere cerotũ, quod recipit maſtichis ℨ.ij.roſarũ,coralli,coriandrorũ præpa.balauſtiarũ,biſtorte,corticũ granatorũ,an.ℨ.ij.ſ.nucum cupreſſi.ℨ.iij.pulueris ſanguinis draconis, ſerici,& boli armenij,an.ℨ.j.olei maſticis,& citoniorũ lotorũ aqua acetoſæ, & plãtaginis ana parũ,cum modico picis,& ladani fiat cerotum. Sed oĩbus proficuũ

C eſt ex Aui.decreto mel roſaceũ, tertio quoq; die ingeſtũ, & exterius abſinthii, & menthæ oleũ cum pulueribus coralli,roſarũ,diarrhodonis,& ſimilium. Sic cordi prouidendum eſt ſiccis epithematis ex florib.& puluerib.diambræ, diamuſci cũ oleo naphæ,iaſminorũ,& ſimilium,vel ſacculũ cõficies, ex infraſcriptis puluerib.vel vnguento vteris naphæ porriges,& tabellas ex electuario de gẽmis,aut aliquo ex lætificantibus,vel confectionẽ Gentilis,quæ recipit margaritarũ ℨ.j.ſ.hiacinti.ℨ.ſ.cinnamomi,gariophyllorũ,macis,ana ℈.ij. limaturæ auri & argenti,an.ℨ.j.ſacchari albi lib.j.diſſoluatur in ℥.iij.aquæ roſarum, & fiãt tabellæ.Cuius cenſus eſſe creditur alia,q̃ recipit ſucci pomorum dulciũ, & bugloſſæ deſpumatorũ an.℥.v.doronici,corticũ citri,florum boraginis,roſarũ rubearũ,been albi,& rubri,coralli,limaturæ eboris,ana ℨ.iij.ſpodii,nucis, galliæ muſcatæ,charabe,oſſis de corde cerui,ſantalorũ ru.an.℈.iij.ſeminis baſiliconis florũ myrti,meliſſæ,coriandri,cinnamomi,galangę,cedoarię, ſpicę nardi,ligni aloes,ſerici minutim inciſi an.ℨ.ij.mirobalanorũ ℨ.iij.ſmaragdorum, hyacintorũ,zaphirorũ,granatorũ præparatorũ ana ℨ.j.margaritarũ præpa. ℨ.iij. limatu-

ræ auri,& argenti ana ʒ.ij.ſ.ambræ g.x.moſchi ʒ.j.fiat ſecundum artē confectio, A quæ guſtui grata ſit.Ex hoc autem puluere,addito puluere roſarū, ſeminis angelicæ,& ſanguinis draconis cum bolo Armeno,lodano,therebenthina,& cera,emplaſtrum mirè corroborans fœtum,vterum,& partes vicinas, cōficere poteris.Cuius etiam efficaciæ aliud conficies; quod recipit tonſuræ ex panno coccineo ʒ.iiij.zinziberis,galangæ,cinnamomi,cubebarum ana ʒ.ij. ſanguinis draconis ʒ.j. maſticis ʒ. ſ. moſchi g.vj.mellis, aut therebinthinæ q.5.vt fiat emplaſtrum.Ac ſi fœtus lentè ægrèq; moueatur,vmbilico adhibenda ſunt quæ robur illi præſtent,velut eſt pomum odoriferum aſſum cum gariophyllis , puluerib. roſarum,coralli,& cinnamomi: vel carnis fruſtrum cum eiſdem puluerib. uel philtrum ſericum cum oleo iaſminorum,naphæ,& pulueribus ſupradictis, ac modico vino odorifero: quod ēt præſidium cordi adhiberi poteſt . Imbecilles autem fœminæ ſacculum vmbilico adhibeant, ex lana , aut ſerica tela , ex ambra,moſcho,corallo,roſis,gariophyllis,margaritis,ſemine angelicæ, & maſtiche:his etiam præbebis vinū ex fœniculo,zinzibere,gariophyllis, & cinnamomo.Si tamen aluus ſuppreſſa fuerit,ob inteſtini recti anguſtiam ab vtero illatā, B quod vltimis grauidationis menſibus accidere ſolet,edulia exhibeantur ſubducendo ventri apta , velut eſt hordei ſuccus cum cinnamomo , malua,lactuca ve cocta,& reliqua,quæ anteà diximus:Et tandem ea prudentia res omnes moderaberis , qua ſecurius fœmina ad partus portum peruenire poſſit . Aſuetas vero abortire,anteq̄ grauidæ fiant,curare ſtudebis, ut dictum eſt c.de abortu humidas per ſudorē cacochimias,expurgatione,& tandem eas quibus , ſanguis abūdat ſanguine miſſo.Poſteà vero vtendum eſt his,quæ viſcera roborant,ut aurea alexandrina,theriaca,mithridato,& alijs naturę huius,iuxta cuiuſq; indigētiā.

De pręgnantibus morbo acuto correptis. Cap. 22.

HABET inter pleraq; difficilia ars medica vnum hoc tanq̄ grauiſſimū ac difficillimum onus,vt neq; rerum abditiſſimarū in ea cognitio, neque recta medendi ratio,neq; particularium notitia,& in eiſdem ſufficiens experimentum,& vſus(quæ ſanè ſolet ad morbos omnes propellendos idonea eſſe)ſufficere in aliquibus affectionibus poſſint. Nō quidem quod hæc oīa eiſdem proprijs viribus non ſufficiant, ſed ꝙ corpori ita diſpoſito adiungātur,vt neq; adhibere poſſint,neq; adhibita citra periculū operentur. Quod procul dubio(ne dicam de pueris, & ſenibus)peculiari quodā periculo vtero gerētibus accidere frequentiſſimè cōperimus. Nam cum morbo aliquo acuto corripiuntur,omni ferè auxilio deſtitui vident̄.Hinc quidē periculi magnitudo , id anxiè expetit,corporis ſtatus mille rōnibus tenuit,ita, vt non magis contingat vi morbi periclitari,q̄ ex auxilijs vel perperā,vel importunè adhibitis.Quamobrē multa in prægnantium acutis affectionibus expendere oportet,vt in re dubia,& anxia.Sed primo ſcire oportet,nō ſemꝑ ęquali periculo grauidas ex morbo acuto abortire. Nam qua rōne à 4.d.7.tutius q̄ cæteris temporibus medicari ſic affectas præcepit Hip.pari prorſus cenſendum eſt , non eſſe par periculum . Quod ipſe monſtrauerat lib.1.popu.p.3.in hiſtoria mulieris quæ decumbebat in litore,quæ cum trimeſtris eſſet,14.die ſudauit,& liberata eſt:& lib.pop.par. 2.tex.4.in Stymargi vxore,quæ quadrimeſtrem corrupit fœtum,& liberata eſt.

Cum

A Cum hoc tamen factum aborsum, eum iudicamus matri salubriorem, qui mi-
norē proiecit infantem, vt ipse testatur lib.2.pop.p.2.tex.14.inquit enim, Sexa-
ginta dierum masculi corruptio in detentioribus partus salubris. Quo etiam lo
co subaudire oportet, fœmellas non pari securitate eisdem diebus corrumpi,
quia in totum, & partus, & corruptiones habent grauiores, licèt securiores: nã
quæ fœmellas conceperunt, morbis ex retentione, excrementorum (quæ multa
in his sunt) obnoxiæ magis existunt, & ob hanc familiaritatem, securius tran-
seunt hos affectus, quàm quæ mares conceperunt, quia his non sunt hi affectus
equæ familiares: quare filias pariunt in letales morbo magis incidunt, sed ab
æqualibus magis liberantur.

Primò quidem ex omnium ferè antiquorum decreto constat vtero gerētem
ab omni auxilio medico maximè abhorrere: quo probato, constabit quantum
periculi inferat, vtero gerentes acutis affectionibus corripi. Quippe purgatio-
nem interdicit Hip. in vtero gerentibus, nisi materia turgeat 4. aphor. 1. Venæ
sectionem vero 5. apho. 30. dicens; Mulier vtero gerens sanguine misso ex venā
abortit. Vehementem quoque inediam, alioqui morbis acutis proficuam, Gal.
B perhorrescit commento nuper citatæ sententiæ. Externa item, & leuia medica-
menta nihil prodesse constat, vt ex Hip. colligitur euidenter 1. aphor. dicente;
Extremis morbis (quales acuti sunt) extrema exquisitè remedia optima sunt. Iẽ
cùm duplex sit acutorum morborum natura (nam quidam sine febre existunt:
quidam sibi comitem eam habent) duplex quoque periculum grauidis hac ra-
tione ex acutis morbis succrescit. Primũ ex ijs, q sine febre sunt, qualis attonitus
est, & epilepsia, ac his persimiles: periclitatur quidem fętus, sed magis, & primò
mater: cum non solum morbi acuti sint, sed valde acuti, vt Gal. 5. aphor. 29. recẽ
set. Sed clarius ex Hip. elicitur dicente; Soluere morbum, quem apoplexiam vo
cant fortem est impossibile, debilem verò non facilè. Item de distensione sic lo-
quitur. Quincunque à distensione corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: &
5. apho. 1. & 2. conuulsionem exitialem existimat, idq; ex causæ ratione nimirũ
ex elleboro, ex nimio sanguinis a vulnere fluxu, superflua purgatione, ebrieta-
te, aut febri. Ob reliquos verò affectus, qui cũ febre sunt, periclitatur fœtus ma-
gis, & protinus, & fœmina aborsu, idq; vel ob calorem, vel ob humorem putri
C dum. Vltimò tamen ob necessitatem detrahendi sanguinem, ex qua (vt dictum
est) abortire fœmina cogitur. Quibus etiam accedit vtero gerentes ex statu il-
lius natura imbecillas esse, & deterioris habitus: quod probat Hippo. lib. 1. de
mor. mul. dicens; Cùm mulier in ventre habet, tota fit cum virore pallida, quo-
niam purus ipsius sanguis semper quotidie ex corpore distillat, & in fœtum de
scendit, & augmentum ipsi accedit. Et cùm paucior ipsi sanguis in corpore sit,
necesse est ipsam esse pallidam, semperq; alienos cibos appetere, & sanguinea
in ventrem intrare, & debilior fit, qm̃ sanguis minuitur. Neque obstet Hip. di-
xisse lib. de nat. fœ. vtero gerentes pinguiores fieri: nam quæ tales fiunt, imbecil
liores sunt in partibus externis, licèt primò accessu videantur, robustiores esse
factas: insuper, & fœtum habent languidissimum. Prætereà constat, prægnanté
morbis acutis premi, multis posse modis, primo, q ferè omnia auxilia renuat, se
cundò, quia obnoxia est aborsus periculo, & auxilijs, & vi morbi; tertio, quia
deterioris fiat habitus, pallida .n. & decolor protinus apparet: & ob id vehemē-

tius premitur: quarto verò, quia imbecillibus constat viribus, quam sanè imbecillitatem auget perpetua respirationis magnitudo, ac celeritas. Itaq; & curare, & à curatione abstinere, periculo non vacat in vtero gerentibus. Quocirca cũ auxilio destitui non liceat, moderari in his auxilia opus est, sumpta ad id indicatione ab statu fœminæ, & ab affectionis natura, & periculo. Quid verò agendum sit in purgatione, & sanguinis missione, iam monstrare aggredior. Cæterũ in purgatione duo pulchra, & necessaria perpendit, iudicio nostro, Hip. Primũ quidem id tempus ad eam, eligendum fore, in quo vinculum cum matre firmũ obtineat puer: a quarto nimirum grauidationis mense vsq; ad septimum. Nam eo tempore purgandas esse censemus, quæ vtero gerunt, quo maximè fœtus hęret matri, ne facilè medicamenti commotione dirumpat vincula, discedatq; ue. Expendendum præterea est, minus esse septimo mense purgãdas, q̃ antea, iuxta verbum illud Hip. Et vsq; ad septimum. Primis etenim tribus mensibus, ac duobus vltimis, scilicet octauo, & nono, medicamenta dare non possumus citra euidens, & maximum periculum: septimo quidem minus est inconueniens: magis verò tutum a quarto ad sexum inclusiuè, vt fertur. De primis refert. 5. pop. historiam de vxore Anthimachi, cui, cum esset prægnans secundi mensis, exhibito catapotio, mortua est. In octauo verò cùm periculosissimus sit aborsus, plerunque mater moritur, tum ob fœtus magnitudinẽ, tum verò ob mensis conditionem. Cuius rei exemplum est. 7. pop. vxoris Olimpiadæ, quæ octimestris erat, & cũ ex casu abortisset, mortua est: quò fit, vt verenda sit summopere in his mẽsibus purgatio: nam inter menses purgationi ineptos pessimus est octauus: inter priores aũt minimè periculosus est tertius de aborsu, sed de vita, primus: medi⁹ aũt inter vtrosq;, quoad aborsum, & vitam matris, secundus. Difficultas tamen non parua de nono vrget: nam cùm sit mensis partui opportunus, vr̃ esse securissimus: qua in re considerandum est ex ea parte, qua potest parere vitalem, securissimus esse: verùm si nõ peperit vitalem, periculosissimum existere propter fœtus magnitudinem. Quamobrem cauendum etiam est eo tempore a medicamentis purgantibus: nam si fœtus intereat, cauendum quoq; est, ne matrem interimat. Quod si quis dixerit eadem ratione periculosiorem esse quarto sexum: dicemus plus beneficij præstare vinculorum robur, quàm eam fœtus magnitudinem: ob id magis minusve prædictis temporibus pharmaco est vtendum, qđ citra ipsum grauior fieret affectio: nam semper medicari licet a quarto ad sextũ mensem satis tuto, in septimo non adeo tutum, a septimo vltra, & ante quartum maximo cum periculo. Itaq; purgare oportet vtero gerẽtes, cum fętus maximè adhæret matri. Cæterum in mensium natura collatione facta ad periculum, nõ paruam ingerit dubitationem, ꝙ Hip. lib. 1. pop. part. 3. in historia mulieris, quę & littore habitabat, cum trimestrem fœtum gestasset, ipsam a morbo acuto, & prauis accidentibus liberam dixit. In cuius sententiæ comm. Gal. inquit; Iam illud quoq; meminisse conuenit, fętum trium vel quatuor mensium præ alijs maximè resistere: ꝙ non ignorans Hip. dixisset. Vtero gerentes purgare, si materia turget, quadrimestres, & vsq; ad septimum mensem, minus verò has iuniores, & seniores vitare oportet. Et parum inquit; Ob hęc trimestres, & quadrimestres præ alijs magis seruantur. Cùm tamen in aphorism. prædicto tres primos menses excludat, & tres postremos. Tunc sic infero rationem, si trimestres seruantur

Purgandi ratio in grauidis

A

B

C

magis,

A magis,tolerabunt etiam facilius absque aborsu purgationem. In qua dubitatione prætermissis,varijs,& multis, quæ in illius sententiæ expositione autores asserunt,ego ita sentio,nimirum ex historia,quam Hip.nouit lib.popu.non euertũ veritatem,quã superius adduximus,videlicet,tribus primis grauidationis mensibus,& tribus vltimis non esse tutas purgationes: nam ea parte euidenter constat,non locutum fuisse de purgatione. Emanat tamen maius dubium ex Gale. verbis,qui tertium,& quartum mensem alijs præfert, & ratione euidenti vr̃ pbare,siquidem ad ferendos morbos acutos, eos præferendos esse hac ratione arbitratur. Nam morbi acuti aborsum afferunt ob id, quod febres continuas ferè habent adiunctas,à quibus vtero generantes periclitari constat ob auctũ calorẽ,& alimenti defectum,quæ sanè mala trimestres, & quadrimestres facilius fętunt,cum adeò magni non sint fętus,vt calore,& angustia loci suffocẽtur, aut ob alimenti inopiam deficiant velut magni. Quò fit,vt melius,q̃ maiores seruari possint,& meliùs, q̃ minores: nam ob tenerrimam eorum substantiam, quę B ante tertium mensem sunt,a febribus,& alimenti inopia citissimè dissoluuntur & pereunt.

Cum hoc tamen licet trimestres minus alijs molestentur a febribus, & alimenti inopia,motionibus quidem, & laboribus minus resistũt, quam qui sunt a quarto ad septimum:mollitudo etenim,& substantia fœtus in minoribus, & in maioribus grauitas maior, & alimentorum inopia cum febris vehementia aborsus causa existunt,vt recenset Hip.4.apho. 1. Qua ratione, ex illa sententia nititur Gal.suum axioma de trimestribus probare: quippe obdictas causas non ferunt fœtus commotionem,q̃ inferunt purgantia medicamenta,quibus trimestres non resistunt,neq; commotionem ferunt:ob tertiam tamen,& quartã causam trimestres magis alijs seruantur,siquidem maiorem inediam ferunt,quam minores,qui dissoluuntur facilius,sicut & febrium vehementiam. Quamobrẽ cum fœtus in primis mensibus ob mollitudinem,& in postremis ob magnitudinem,& grauitatem,non ferunt medicamentorum purgantium commotiones: necessario etiam sequitur trimestres,& quadrimestres,cum minus molles sint, C minoribus minus dissolui a febribus acutis,& minus suffocari, q̃ maiores, & minus et lædi ab alimenti inopia. Verùm quia ex auxiliorum adhibitione in morbis acutis,qui vtero gerentibus accidunt, non solum vereri oportet aborsum propter fœtum,qui perit, uerum etiam propter matrem, quæ periculum non contemnendum subit,si vno mense magis,quàm alio abortiat.Ob id ex arte me fecisse arbitrabor,si exposuero qualis mensis sit aborsus fœtui periculosior,& qualis matri magis,& rursus qualis vtrique grauis existat. Inter omnes itaque menses minus aborsu periclitantur in quinto,& sexti initio: secundo loco sequitur quartus,& sexti finis,tertio verò septimus:mox tertius:deinde secũdus:tandem primus: & vltimo nonus, & rursus post ipsum octauus, qui citra comparationem est lethalis. Sic profectò fęmina si abortiat primo mense, minus periclitatur, magis secundo tertio deinde magis: in quinto pari pensu, & in sexto:in septimo verò,& nono si fœtus vitales non exeant,periculosissimum est,alioqui securissimum.Tandem omnium pessimus octauus.Sic generaliter si fœmina abortiat, sibi, & fœtui minus periculosus est simul quartus, deinde quintus,post sextus:& 4.loco primus:& a primo deterior 2.deinceps tertius:&

ſeptimus ab eo, deinde nonus, tandé deterior omnibus eſt octauus. Quod ſi aliqñ contrarium accidere reperias, non ob id exiſtimandum eſt, hanc conſiderationem eſſe à ratione alienam, ſed aliquam aliam caaſam interfuiſſe, cuius rône aut melis, aut deterius, quàm pronuntiatum eſt, id euenerit. Interim tamen ad maiora auxilia prægnantibus adhibenda, hanc rationem adſeruabis. A

Secundum, ꝙ Hip. proponit circa expurgans medicamentum prægnantibus propinandum eſt, eas eſſe pharmaco medicandas, quibus materia turget. Nam triplex ex materia turgenti inſurgit in vtero gerentibus ad expurgandum commoditas, & indicatio, periculi. ſ. magnitudo, materiæ caliditas & facilitas purgandi ob humoris motum. Prima quidem harum indicationum cogit medicũ purgatione vti, quantum vis ſuſpectum ſit opus: ſatius. n. eſt dubium periculũ aggredi exhibito pharmaco, q̃ non exhibito, in certa deſperatione verſari, qꝓpe promittit expurgans medicamentum, ſi rectè ceſſerit, matré ſuperſtitem euaſuram, & fortaſſè puerum. Secunda ſanè indicatio, & puero, & matri prouidet: nihil. n. certius, & citius puerum interficere valet, ac ingens calor, acris & mordax, qui materiæ ſubiicitur mobili. Quamobrem licet ex pharmaco ipſum prolabi aliqñ conſpiciamus, cum certius ſit, ni cito præueniatur, ſolo calore perire, multo rectius exiſtimamus pharmacum ſub dubio periculo propinare, q̃ ꝙ non adhibito fętus certò pereat. Tertia verò & ultima indicatio facilitatem purgationis promittit: ex quo prodit mitius medicamentum ſufficere, & profuturum eſſe, quod ſanè aborſus periculum quodammodo interdicit: motam enim materiam, vel leuiſſimo pharmaco adminiculans natura facillimè pellit. At ſicut de materia turgente dictum eſt, eadem ratione intelligendum venit de ea, q̃ iuxta aluum exiſtit, vt in ventriculo meſereo, & inteſtinis, quippe hæc ratione loci vtero, & fœtui vicini ipſum promptiſſimè perdere nata eſt, & gratia viarũ cõmunium iuxta quas huiuſmodi materia immoratˀ, vel leuiſſimo medicamẽto excernes, quod ſecuriorem efficit purgationem. Ex his oĩbus, quæ hucuſque dicta ſunt, & quæ Hip. præced. loco profitetur, optima ratione elicitur in vtero gerentibus longè deteriorem eſſe morbum acutum ex humore quieſcente, q̃ ex humore turgente excitatum. Quippe cum auxilio ſectionis venæ deſtituatur vt mox probabo, ac rurſus non liceat illi miniſtrari exquiſitum & tenuem victum, ꝙ longior ſit eo, qui turget, ac purgari non poſſit, niſi cocta materia, & paulo validioribus pharmacis, ꝙ materia non ita promptè cedat, vt turgens: ideo proculdubio lethalior efficitur. Econtrario tamen qui ex materia turgẽte prodit, ſecurior videtur, quia breuior, & quia purgationem protinus admittit. Cum hoc tamen euidenti ratione conſtat, & experimentis frequentiſſimis probamus, non minus conuenire coctis humoribus, & quietis purgatio, quã turgentibus. Nihil enim vetat in febribus, aut aliis morbis, vbi humor coctus fuerit, ipſum medicamento ducere, cum morbus iam minor ſit in fine ſtatus, aut in ipſæ declinatione, quod his temporibus naturam habeamus adminiculantẽ, vt minori etiam pharmaco exhibito, minus turbetur, & magis expellat. Cuius medicamenti vſum neque ipſe denegaſſet Hippo. humoribus coctis, de quibus Gal. refert non egere, niſi veluti manu ducente, & perducente ad locum vacuationis: quo fit, vt his tutius, ac facilius vti poſſimus. B C

deterior est mor. [illegible] ex humore quiescente quod ex humore turgente excitatus. ~

De

A De medicamentis verò quibus id opus fieri liceat, cùm legem, & methodũ
generalem tradere non sit opus: satiùs duxi, tyrones monere de incumbenti pe
riculo ab eorum exhibitione. Qua in re vtilitatem, necessitatem, & noxam pen
sitare priùs necessum esse arbitror, quibus constabit euidentius, quale medica-
mentum adhibere oporteat. Prima autem noxa est, ꝙ agitant vniuersum corpus,
& vomitum mouent: quorum motuum occasione abortire fœminam non rarò
contingit. Secunda ꝙ mouent dolores. Tertia verò, ꝙ febres succendunt, aut p̃-
existentes exacerbant, quia purgantia omnia suapte natura calida existũt. Nec
desunt qui amara quoque medicamenta velut aloen, & rhabarbarum propina
re interdicant, quòd puerum amarore, interfici arbitrentur. Verùm nequis præ
dictis malis perterritus, dum vsu venerit, purgãtia pharmaca ex toto renuat dili
genter expendat, ea esse in triplici differentia: quædam .n. valida sunt; alia debi-
liora; & vltimò quædam mediocria existunt. Valida quidem sunt, vel ut ellebo
rus, colocintis, turpetum, & reliqua, quorum compositionem hæc eadem in-
grediuntur, licet composita simplicibus sint moderatiora: omnium tamen con-
B ditio grauidis est aduersissima: nam hæc sunt proculdubio, quibus corpus con
turbatus, vomitus, mouentur, & aborsus facillimè fiunt. Et plerunq; matrẽ
vel disenteria, vel syncope interficiunt, vt Hip. accidisse referat lib. 5. pop. vxori
Antimachi, quæ eadem die ab elaterio sumpto, mortua est. Sunt ẽt inter imbe-
cilla pharmaca quædã huic vsui probatiora, velut manna, casia fistula, syrupus
ex infusionibus rosarum rubrarum, decoctum foliorum senæ, & epithymi: qui
bus tutius vti conceditur, vt quæ parum, aut nihil corpus perturbẽt. Cum hoc
tamen vereri oportet, ne, cùm pleraq; ex his laxiora sint, & mollissima, ob id fę
tus ligamentis laxioribus factis, licèt turbationem non inferant, aborsum tamẽ
promoueant. Quibus ratione huius prouidentiæ admiscere oportet, quæ robo
randi, ac firmandi vias, & vires habeant, velut sunt myrobalani omnes, rosa, iun
cus odoratus, & reliqua huius naturæ. Mediæ autem sunt efficaciæ, & conditio
nis plurima, velut est rhabarbarum, agaricus, catholicon, confectio hamec sine
scammoneo, & colocintide, ac reliqua, quę prædictorum vires non exuperent.
Neq; credendum est, eò ꝙ ex his aliqua sint amara, protinus amarorem ad fœ-
C tum peruenire: neq; si perueniat, posse fętum interimere, cùm medicamentũ sit
ea quãtitate exhibitum, quam nobis licet vtero gerentibus porrigere. Pręter id
quòd antequàm fętus degustare ipsum possit, mille alijs rebus in corpore admi
scetur, & ars ob id consulit semper admiscenda esse prædictis, quæ gustui sint
gratissima, & naturę amica, ac familiaria. Ego tamen in vtero gerẽtibus, vel nõ
grandi morbo affectis, dum purgare vsu uenit, non recuso rhabarbarum porri
gere, verùm vt securius, & cautiùs fiat; vno è duobus modis ipsum præparo, nã
in grauioribus malis vrgentia consulit, rhabarbaro audacter vti (vno quidẽ fa-
cto ex eodem rhabarbaro hac lege cidoniato; excipe cotonea ab omnibus suis
interaneis repurgata, & in partes diuisa, sed superstite pellicula, & cutæ summa
quæ valde est odorata) in qua, donec tabuerint, coquito; posteà per linteum co-
lata, ac violenter expressa, excernantur, & cũ optimo saccharo coquantur: qđ
dom fit adijcies ad lib. j. huius conditura ℥. j. rhabarbari, cuius ℥. j. ãut. j. & ſ. por
rigere optimè poteris. Verùm cidoniatum aliud, qđ absq; molestia gratiùs, &
efficaciùs vacuet, hac forma parare poteris: diuidat cidoniũ, & sublatis semini-

bus cũ folliculis impleantur partiũ cauitates puluere optimi rhabarbari negli- **A**
genti triti pondere ℥.j.& ſ.aut.ij.vel ſi affectio poſtulauerit, agarici tantundem,
vel foliorum ſenæ,deinde vniantur dictæ partes,ac papiro inuoluantur, & li-
gatæ coquantur in clibano vel furnello;& abſoluta coctione cidonium aperia
tur,& abiectis medicamentis internis,pulpa manducetur; qđ procul dubio me
dicamenti genus purgabit ſine moleſtia,ſecurè,atq; præter id viſcera omnia ro
borabit.Cum hoc tamen prægnantes purgare cautè aggrediẽdum eſt, & eas q-
dem ſolùm,quarum ſalus in dubio exiſtit;aut,eas quibus licet ſanæ videantur,
aliquod impendet periculum. Præterea,ſi morbus primùm ſuapte natura letha
lis ſit,& ex his,qui medicamentis cedere nequeunt,tutius eſſe exiſtimo eas non
purgare,ne noſtro errori morbi periculũ aſcribatur: niſi aborſus gratia id fiat,
ſub certa vitæ matris deſperatione.Item eas quoq; à purgatione ablegandas eſ-
ſe exiſtimo,quibus ſalutis ſpes effulget,ac certa promittitur. Qua rõne Hip.di-
xiſſe cenſeo.Prægnantibus ſi nihil præter naturam accidat,vitales fiunt partus.
Atqui cũ morbi, & pharmaca res ſint pter naturã adeò, vt et ab infantibus me-
dicamenta arceantur,eiſdem aut aborſu periclitãtur, aut imbecilles ſuperſunt, **B**
ita vt paulò poſt intereant. Reliquis verò non poſthabita omnino infantis no-
xa,ſed aliquid ipſi donando, ſi periculum vitæ matri impendeat, propinanda
ſunt purgantia medicamenta,ne vterq; ſimul vi morbi pereat:ſin aliter,ueren-
dum eſt.Nam ubi morbus ſuapte natura ſalubris exiſtit,non licet medico Chri
ſtiano aliquod moliri opus,quo aborſu periclitetur infans. In morituris uerò,
ſi qñ licet,id eſt aborſus gratia,ne matre tñ morbi interempta fœtus quoq; citra
baptiſmatis ſacramentum ſanctum intereat. At in reliquis minus damnum eſt,
dum in dubio res uerſatur,pharmacum exhibere,q̃ poſthabito morbo fœtum,
& matrem mori permittere.Quod ſi fœtum eſſe mortuum cognouerimus, pur
De ſanguine detrahẽdo in grauidis. gatione audacius præuenire oportebit,extrahendi fœtus, & humoris peccan-
tis gratia.Inter reliqua auxilia,q̇bus tutius, & citius acuto morbo correptis opi
tulamur,unum idq; præcipuum eſt ſanguinis detractio,ut Hip.dictum eſſe con
ſtat.Acutis morbis ſanguinem detrahes. Qua profectò rõne morbos acutos gra
uidis eſſe lethales ipſe dixerat,quia ſanguinis detractionem expoſtulant: & ob
id 4.aphor.facta mentione de expurganti medicamento,nec uerbum ullũ ſan- **C**
guinis detractionis protulit, quin potius eam oĩno expreſſis uerbis interdixit.
5.aphor.30.dicens.Mulier utero gerens ſanguine miſſo ex uena abortit,& ma-
gis ſi fœtus ſit maior.Vtero enim gerentes cum incidũt in morbos acutos a ſan-
guine ortos,miſſione quidem ſanguinis egent, eam tñ ferre citra aborſus peri-
culum non poſſunt, quoniam fœtus ſanguine detracto priuatur neceſſario ali-
mento,non ſolum quia ſanguis minuitur,ſed quòd alio auertatur ſanguis,qui
in uterum affluere ſolebat. Quamobrem cenſeo lib.de nat.fœtus Hipp. dixiſſe
fœtum impelli ad ortum ex alimenti defectu, ſiue defectus ſit naturalis, qualis
nono menſe accidit,ſiue ex aliqua occaſione ſanguine miſſo,aut quauis alia ua
cuatione. Verùm licet Hippo.dictum ſit,ſanguine extracto protinus fœminam
abortire,non ob id credendum eſt,id auxilium ex toto interdicere. Sed hac in
parte eius ſententiam intelligendam eſſe arbitror eo modo, quo alias, quæ ad
præſagandi rationem attinent, ipſe protulerat. Dixerat enim 5.aphor.21. Mu-
lierem utero gerentem capi ab aliquo morbo acuto,lethale. Non tñ ob id cre-
dendum eſt oẽs protinus morituras, ſed magna ex parte id accidere. Pari quo-

A que prorsus ratione existimabimus sanguine misso neq; omnes aborsum passu ras, sed magna ex parte. In hac tñ re ego proculdubio sentio, prægnantes ad san guinis detractionẽ similem scopũ præstare, ei qui ab ætate desumitur: nã ætas non renuit suapte natura sanguinis detractionẽ, sed ob certas ipsius cõditiones quantitatem moderatur. Quamobrẽ in grauidis duplici rõne vr̃ sanguinis detractionem moderari oportere. Prima ne vires fœminæ fortè ita deficiãt, vt ipsi, fœtui, & morbo sufficere non possint. Secunda, quia periclitatur sanguine detracto aborsu: nam si primis mẽsibus mittatur, tenerrima admodum sunt fœtus vincula, & quouis leui motu dirumpuntur: præterq̃ quod dissoluuntur nõ pauci spiritus in ipso opere, quorum defectu deterius se habet infans. Verùm si au ctior nimis existat fœtus sanguine misso faciliùs corrumpitur ob alimenti defectum. Quibus sic stantibus, rei ratio consulit, vtriq; esse subueniendum, morbo quidem sanguine misso: fœtui uerò, minori eius copia extracta. Docet iudicio nostro Celsus ueram illius Hip. sententiæ interpretationem li. 2. c. 10. hęc referens verba; Si quidem antiqui primam vltimamq; ætatẽ sustinere non posse "
B hoc auxilij genus indicabant: persuaseruntq; sibi mulierem grauidã, q̃ ita curata esset, aborsum esse facturã. Postea uerò usus ostẽdit nihil ex his esse perpetuũ, " aliasq; posteriores obseruationes adhibendas esse: ad quas dirigi curantis consi " lium debeat. Interest. n. non quæ ætas sit, neq; quid intus in corpore gerat, sed q̃ " uires sint cõsiderare. Ex quo loco infero, quod si mulier vtero gerens acuto ma gnove morbo corripiatur, & uires ipsius constiterint, ac nihil fuerit aliud, qđ obstet, sanguinis detractionẽ citra euidẽs aborsus periculũ optimè tolerare poterit. Quod tñ intelligendum est, dũ uitæ periculũ impedet, atq; cũ hoc tãtò minus ex extrahendum, q̃tò fœtus fuerit auctior, quòd eo tpe ad fœtus alimoniam & lactis generatione multo sanguine sit opus. Sed uidetur quodammodo huic sententiæ aduersari Arist. qui 4. de gen. anim. c. 8. hæc refert uerba; Sed cum fœtus magis, magisq; perficiatur, plus excrementis superest, minus. n. absumitur, idq; dulcius est, cùm non bene trahatur, qđ bene coctum sit: non. n. insuper ad fœtus formationem consumitur, sed ad incrementum mediocre, quasi iam fœtus constet adeptus finem suum. Qua sñia minus alimentis assumere, & contere re fœtum maiorem, & conformatũ, q̃ eum, qui conformationem adhuc agit,
C euidenter constare vr̃: ob idq; optimò ducta ratione, iuxta huius autoris mentem, minus nocebit eo tpe sanguinis detractio. Neq; eò sibi erit contrariùs Aris. qui lib. eodem. c. 6. reddens rationem, quare utero gerentes ab initio turbationem patiant̃ dixit. Principio potus cũ concipiunt, perturbari solent magna ex parte, conceptus. n. purgationem impedit: & præ sua exiguitate absumere copiã excrementi inter initia non põt: q̃q̃ post, ubi iam plenus absumere cœperit, le uat. Qua parte tm̃ intelligit fœtus ab initio suis primis mensibus parum accipe re, licet. n. plurimum augeantur q̃titatis suæ ratione id totum, quod in eo augmento absumit̃, q̃ paucissimum est: sed c. 6. dixerat parum absumere alimenti fę tus, cum maiores sunt. Quod intelligendum esse censeo, ac si dixeris, sed minus ad portionẽ corporis, q̃ ubi erant quatuor, quinq; aut sex mensium: siquidẽ his mensibus fętus conficitur, ac partus oẽs integrant̃, licet antea conformationem habeant: cum hoc tamen (ut dictum est) ijs mensibus integrantur, posteà uerò conformatus, & confectus minori augmento, & minori alimento ad portionẽ

indigebit. Ex quibus verbis prodit difficultatis ratio: nam si verũ est, quod Arist. dixit, minus alimentum ad portionem suæ molis capere fętus, quo grandiores sunt, non ita facile corrumpuntur sanguine misso. Cui dubitationi dicẽdum est Arist. eo loco tm̃ disquirere cãm, quare lac vltimis mensibus generari incipiat, & ipsa reiecisse in copiam sanguinis, qui iam ex utero ad mammas regurgitare incipit, copiosius: qđ verum est: sed nõ eo ꝙ minus sanguinis fętus absumat, quod maior existit. Atqui licet aliqui existiment, plus abundare, qm̃ pluribus mensibus sanguis retentus est: ego tñ censeo potissimum rõnem esse, q̃ antea diximus, nimirum quia fętus eo tpe plurimum attrahit aliméti, qđ plurimo egeat, à quo plus partis butyrosæ, & pinguosæ ad lactis confectionem separari est æquum. Nam coniectabile vr̃, ex maiori alimenti copia maioré quoque portionem pinguosæ substantiæ suppressæ, q̃ ex minori, & ob id vltimis mensibus plus lactis est, quia plus trahit fętus, & plus ob id mammas transmittit. Quod censeo intellexisse Arist. cùm dixit, Sed cum fœtus magis, magisq; perficiatur, plus excrementi superest: ex quo copiosiùs lac abundare est æquum: ꝙ nomine excrementi intellexit Arist. Quò fit, vt dum vsu venerit, & affectus grauis extiterit, non tm̃ formidare oporteat vltimis mensibus sanguinis detractionem, sed eam non nisi plurimum exposcente malo administrare oportet. Constat igitur ob id frequentissimè fęliciter accidere, si in grauidarum morbis sanguinem detraxeris, parcè tñ, & moderatè: quàm moderationem veteres non obseruarunt. Quo fit, vt mirum non sit: si tantum vetuerint sanguinis detractioné. Sed nos hác seruantes moderationem, audaciores tuto erimus, maximè si mox a morbi principio id studeamus efficere, ante quidé quam febrilis affectio sanguinem in vtero adseruatum, vel in secunda retentũ, calfaciat putrescatve: quippe eo tpe, vel grauior efficitur affectus qui præfuerat, vel denuo grauissimus aliter succrescit, vt multis qui timore aborsus præterriti, præterita principij occasione, miserè contingit. Itaque a quarto ad septimum sanguinem detrahes ab ea copia, quam affectus exposcere videatur, tm̃ remittens, quantum fętus ad sui custodiam postulauerit. Primis verò, ac vltimis mensibus, id opus non aggredieris, nisi maiore, & vrgentiore existente necessitate, idq; moderatius facies, quòd fętus tenuior sit, ac facilè dissoluatur, & discedat: uel ꝙ grandior existat, & plurimo quoq; indigeat alimento. Tandem hoc tibi semper in memoria sit, in nullo mense sanguinis missionem periculo vacare. Est tñ in hac re aliud, qđ præterire non decet, nimirum in iuueniculis, & boni habitus fęminis citra morbum aliquem, sed eò, quod abortiri frequentissimè assuescunt, necessum esse plerunque sanguinem detrahere, vt latiùs sum probaturus c. de aborsu. Nam fęminæ, quibus plurimum sanguinis abundat, dum vtero gerunt, ob id abortiunt frequentissimè, quia a primis fœtationis mensibus nequit fœtus tm̃ alimenti consumere: ideoq; suffocatur, vel prænimia copia vincula dirumpuntur. Quamobrẽ habitum illum quãtumuis bonum statim soluere expedit, nedum cùm morbo aliquo acuto corripitur: quo tpe duplex insurgit necessitas mittendi sanguiné: prima ab affectu: secunda a copioso corporis apparatu, quibus satisfactũ erit sã guine misso. Verùm in omnib. sanguinis detractionibus, q̃ grauidis profuturæ sunt, eam venã eligere conuenit, q̃ maxime ab vteri venis dissideat, ita vt quàm minimam cum eis communioné habeat, qualis est vena humeraria, vel vrgenti ma-

Vena quae eligenda

A

B

C

A ti malo, cõis à reliquis verò abstinendũ, quippe q̃ facilè alimentũ adimunt. In quo sanè opere id vnũ in periculosissimis affectionib. obseruare oportet, vt sanguis nõ mittat, nisi in pdictis, vel dum experimento disceris, eã mulieré a venæ sectione, dum vtero generet, & fœtus esset tantus, quantus eo tpe est, nihil passã fuisse, adq; ét in pdictis actionib. adseruabis, ne aduersus, vel pstantis alicuius viri sniam, vel fidissimi autoris decretũ, sanguiné mittas, vel aliquod graue op' efficiendum aggrediaris. Graue, pfectò est, & timore plenũ contra Hipp. menté in grauidis audacter sanguiné mittere; cum hoc tñ cum matri certũ periculum impendet, minus malum est sub dubio aborsus sanguiné mittere, q̃ ipso nõ extracto, matré & puerum simul necessario perdere. In quo ét opere octimestres cauere oportet: nã rarum est fœminã octimestrem morbo acuto correptã, & superstitem esse, vt ét Arist. refert 7. de hist. ani. c. 4. Qua profectò rõne maturo admodum consilio, & accersito aliquo ex pstantissimis Medicis id opus tentare optimum semper duxi. Quod si vires non constiterint, aut præmissa sanguinis detractione, si plenitudini satis factum non sit, frequentioribus vti oportebit cu-
B curbitulis, & aliqñ cum scarificatione: nam à ventre calorem febrilem distrahere natæ sunt, quod grauidis proficuum existit. Poteris quoq; hirudinibus brachijs affixis vti: nam minori sanguinis, & corporis turbatione ipsum educunt citra id quod fœminæ expauescant, aut animi deliquio corripiantur.

Qui plurimum verentur sanguiné mittere in grauidis, vniuersum ferè curationis negotiũ victus parsimoniæ in totum cõmittunt, existimantes minus esse periculũ aborsus ex tenui victu, q̃ ex venæ sectione, aut purgatione, decepti (iudicio nostro) fucata, & apparenti quadã rõne, quippe existimant plerasq; ex vtero gerentib. facillimè mediam ferre posse, quod cibi fastidium citra noxã diutissimè patiantur, & ob id morbo acuto correptis tenuissimã instituunt victus rõnem, credentes id quoq; posse citra aborsus periculum perferre. Ex qua ét fallaci ratione inferunt in grauidis minus esse periculosum acutum morbũ q̃ diuturnum, ꝙ victus exquisitus non ita facilè aborsum excitet paucis morborũ acutorum dieb. Verum rei veritas euidenter monstrat non minus esse periculosũ acutum affectum hac ratione, quinimo grauius: nam quantitas cibi nulla lege,
C vt par est, institui in morbis acutis matri, & infanti proficua põt: nam si cibum eligas copiosum, matrem interimes, ꝙ morbi ratione victum expostulet tenué, quod si parcum tenuemve exhibeas, qualem morbus acutus exposcit fœtus alimenti defectu peribit. Neq; valet ratio eorum, qui existimant eo quod sana, & fastidiens cibum auersetur fœmina, ideo in acutis idem perferre innoxiè posse. Fert quidem natura non rarò simplicem affectum, cui si alium superaddas, citra periculum tolerare nequit. In morbo igitur acuto, ubi tot sunt, q̃ fœtum pdere possunt, si victu simul priues, nil mirum si ocyssimè interficias. Consulit itaque in re tam dubia medendi ratio vtriq; esse prouidendũ tali victus ratione instituta, q̃ nulli eorũ manifestè noceat. Quod si fieri nequat, quin aut mater pereat cibi copia, aut fœtus inopia: satius erit matri prouidere: quippe fortasse infans ea ratione à periculo euadet, quod mortua matre nequibit. In qua re eum victũ instituens, qui copiosæ sit alimoniæ, & substantiæ, in paruissima tñ copia. Puero etiam prouidendum per ea, quæ umbilico esse apponenda antea diximus. Non quidem quod ea parte puer alatur, sed roborandarum uirum gratia.

De uictus institutione in grauidis.

Hęc

Hæc quidé sunt,q̃ in cõi omnibus vtero gerentibus morbo acuto correptis A
proficua sunt. At in reliquis auxilijs parum,aut nihil euariat curandi rõ ab ijs,q̃
reliquis corporibus sunt proficua,siue angina,siue pleuritis,siue phrenitis, aut
soporosa affectio sit,nam in particularibus nihil habent,quo differre possint,p̃-
terquam ꝙ in phrenitide,& reliquis huius naturæ affectionib.neq; acribus cly
steribus,aut suppositorijs vtendum est,nisi dum vsu venerit ex nimia necessita-
te aborsum prouocare.

Præterea in quibusdã ex ijs,quæ vtero gerunt,vtendum est expurganti me-
dicamento,si affectio postulauerit,ocyssimè:in aliis remorandum. Nam quibus
aluus fluit,cum id malum,vt Hip.refert 5.aphor.34. grauidis sit periculosum,
ac periculum proficiscatur,non solum(vt Gal.recenset)ex defectu aliméti, sicut
in sanguinis detractione,sed ex aliis causis,quæ eam diligentiam in artifice re-
quirunt:eò cunctandum non est, nam pituita redundans faciet ad vterum de-
missa citius effluere fœtum vinculis laxatis, & bilis amara ipsum occidet nõ se-
cus,ac venenum.Significat.n.magnam causam,cum prægnantes plurimo opus
sit abundare alimento.Quibus accedit periculi alia ratio, quæ nos ad properan B
dum cogit,ꝙ fluxum ocyssimè sequitur tenesmus, promptissima quidem abor-
sus causa,vt Hip.placuit 7.aphor. 27. Quamobrem credendum est lienteriam
defectu alimenti aborsum minari,reliquos verò fluxus aliis de causis : in quib.
sanè purgare ocyssimè opus est,& in lienteria mox constringere. Inquit.n.Hip.
1.de morb.mul.Concludere autem statim,atque constringere oportet. In reli-
quis verò affectionibus,vt naturam habeamus adminiculantem , & mitiori sit
opus medicamento,coctionem expectandum esse consulit rei ratio : qua expe-
ctata,sæpe abit purgandi necessitas.

Mirum profectò est,quantam requirat diligentiam in sanguine detrahendo
vterus erisypelate affectus:siquidem 5.apho.41.expresse docet Hip.lethale es-
se,quod non vr̃ minus mirandum , quã citò præueniendum,etiamsi erisypelas
suapte natura affectio lethalis non sit,neq; vterus membrum princeps.Si quidé
Auic.testatus est.44.tract.2.c.10.se vidisse totum vterum funditus excidere, &
fœminam cum hoc superuixisse:quibus accedit, grauidationem quoq; affectũ
esse secundum naturam.Cum hoc tñ hæc tria simul iuncta lethalem efficere af- C
fectum experimento,confirmatur,& Hip.decreto li.1.de mor.mul. vbi sic loq-
tur.Erisypelas si in vtero fiat,mortem necessario adfert. Subdit rationem lib.2.
de mor.mul.dicens.Si ignis sacer in vteris fiat;tumores fiunt liuidissimi à pedi-
bus exorsi vsq; ad crura tota,& ad lumbos. Quantò verò tempus amplius pro-
gressum fuerit,ét pectus percipit,& intumescit,& tota perfrigeratur, & febris
habet magna.Et in vltima parte textus subdit.Hic morbus,si prægnantem inua
serit,occidit. Cuius causam esse scimus,ꝙ aborsum facit ob vehemens incédiũ:
ex abortu autem,& erisypelate necesse est mulierem mori. In qua sanè affectio-
ne licet Hip.locis nuper citatis aliam scribat curandi rationem : ego tamen ea-
dem minimè auderem vti,nisi sanguine sufficienter prius misso,& pronuncia-
to aborsus,& mortis periculo:tandem verò mollibus,ac refrigerantibus clyste-
ribus rem omnem agerem,adhibitis etiam inunctionibus dorso,& inguinibus
iuxta Hip.curandi rationem loco nuper citato adductam.

Est tamen non minus graue febribus aliis grauidam corripi dum ab his ex-
tenuari

A tenuari contingat.modo lente sint,modo vehementes,vt facilè colliges ex Hippo.5.aphor.55. Quæcunq;(inquit)vtero gerentes febribus capiuntur,& valde extenuanturabsq; manifesta occasione,difficilè pariunt,& cum periculo , aut aborsus facientes,periclitantur . Itaq; duobus modis extenuantur fœminæ,in validis quidem febribus,ob vehementiam,in debilibus uerò, ob durationem: quibus ita fœminas extenuari contingit,vt neque parere,neq; partus, aut à partu labores,& vacuationes ferre citra maximum periculum possint. In qua sanè re expendendum est maturo iudicio,quid agere oporteat:non enim, sicut in acutis,vti possumus sanguinis detractione,aut purgatione, nisi ex vehementib. fuerit febris,in quibus melius est anceps experiri auxilium , quàm ferre citra auxiliares manus præsens interitum, eò ꝙ tempus,& naturam in diuturnis affectionibus curandis præualere nobis constet. Quamobrem proba victus institutione leuissimis medicamentis, & aliis his similibus corpus moderari oportet, donec partus tẽpus instet;Nã grauius fiet malum, si aborsus ex præsidio sequatᷣ corpore febriente,& præ nimio labore,ac febre languido,& extenuato.

B Præterea sunt pleræq; fœminæ,quibus ex intemperato habitu, aut ex prauis humoribus ante conceptum,aut post genitis,frequentissimè febribus corripiũtur,à quibus factæ imbecilles , vel abortiũut, vel malè se habent toto grauidationis tempore,vel septimenstres frequentius edunt partus. Quod quidem ante conceptum curandum est præcauere purgatione,balneis,sudoribus lenibus & optima victus,& vitæ institutione præmissa, quæ corpus ab huiusmodi spurcitia ante conceptum liberent.

Quæ omnia ob id hac in parte scripsi , vt quisque debita prouidentia cuique harum affectionum consulat, ne si eas à principio neglexerit, postmodum curare non possit .

A tenuari contingat. modo lente sint, modo vehementes, vt facilè colliges ex Hippo. 5. aphor. 55. Quaecunque (inquit) vero praegnantes febribus capiuntur, & valde extenuantur absque manifesta occasione, difficilè pariunt, & cum periculo, aut abortus facientes periclitantur. Itaque duobus modis extenuantur foeminae, in validis quidem febribus, ob vehementiam, in debilibus uero, ob durationem: quibus ita foeminas extenuari contingit, vt nequit parere, neque partus, aut à partu labores, & vacuationes ferre citra maximum periculum possunt. In qua sanè re expendendum est maturo iudicio, quid agere oporteat: non enim, sicut in acutis, vti possumus sanguinis detractione, aut purgatione, nisi ex vehementissimis febris, in quibus melius est anceps experiri auxilium, quam facere citra auxiliares manus praesens interitum, eo quod tempus, & naturam in plurimis affectionibus curandis praeualere nobis constet. Quamobrem proba victus institutione lenissimis medicamentis, & aliis his similibus corpus moderari oportet, donec partus tempus insistet; Nã grauius fore malum, si abortus ex praesidio sequatur, corpore febriente, & prae nimio labore, ac febre languido, & extenuato.

B Praeterea sunt plerunque foeminae, quibus ex intemperato habitu, aut ex prauis humoribus ante conceptum, aut post genitis, frequentissimè febribus corripiuntur, à quibus factae imbecilles, vel aboriuntur, vel malè se habent toto grauidationis tempore, vel sequimentibus frequentius edunt partus. Quod quidem ante conceptum curandum est praecauere purgatione, balneis, sudoribus lenibus & optima victus & vitae institutione praemissa, quae corpus ab huiusmodi spurcitia ante conceptum liberent.

Quae omnia ob id hac in parte scripsi, vt quisque debita prouidentia cuique harum affectionum consulat, ne si eas à principio neglexerit, postmodum curare non possit.

A

DE PVERPERARVM ET NVTRICVM AFFECTIONIBVS.

LIBER QVARTVS.

De Partu. *Cap. I.*

ON immeritò Hip. dixisse comperimus lib. de genitura. Omnia lege fiūt. Est autem lex certa quædam ratio, & modus quo ex natura fieri solent omnia, & naturæ quædam institutio, secundum quam cuncta agit. Quippe sicut aliqua est in quauis re efformanda peculiaris, & propria ratio generationi ꝑficua (nam vna est, quæ chilum generat, sanguinem alia, bilē vtrāq; B alia, & alia medullam, vrinam ac reliqua, quæ in corpore fiunt: in quibus efformandis eundem generationis modum semper adseruat potentia, cui id munus incumbit) ita prorsus eam, & vnam seruare naturam ipsam rationem, & modū in fœtus conceptu, motu ac partus tempore existimandū proculdubio est. Maximè cum stabilita habeat propria opera ipsa natura, & certis perhiodis ac legibus circunscripta: sic conceptum, formationem, motum, integritatem, vitam, & in lucem productionem, seu partum, ac post in mammis alimentum tāta solertia metitur, & perficit, vt sui occasione statutam operandi rationem nunquā euariasse comperiamus: ni forte quid preter naturam illi accidat, cuius vi & efficacia cogatur a constituta lege deflecti. Quæ sanè duo vitiorum genera id nimirum, quod puerperis, & id quod nutricibus accidere potest, quarto hoc volumine complecti fuit in animo, initio sumpto à fetus formatione & partu.

Dictum est præce. lib. quatuor temporibus partitam esse vniuersam formādi fœtum perfectionem: quorum primum septem dierum spatio circunscribitur, C genituram appellatam effingens: secundum carnis, & osseæ substantiæ molem præparans esse constat, licet integram delineationem ante triginta dies nō adipiscatur: tertium quidem principia viuentis effingit, ac efformat: quartum verò & vltimum perfectionem omnium membrorum præmissa delineatione pſtat, præstaturum deinceps infantis nomen. Ex quibus constat decuisse naturæ maiestatem, & ministerium hæc tempora, hos motus & labores mouere, vt operis sui perfectionē iuxta institutum consequatur. Nā cum natura rē quandam simplicem & homogeneā struit, mirum non est, si vnica motus sorte, vnico tātum tpe vni solū operi innitens ipsius perfectionem adipiscatur citra vllam varietatem. Verum cum rem aliq̄ ex varijs diuersæq; naturæ, ac potissimū perfectionis diuersæ, fabrefacere studet: necessum proculdubio est, tot tempora, tot labores ac mutationes instituere, & moliri, quot sunt opera, quæ ipsam effecturam speramus. Cum hoc tñ constat non vnicum esse in mare, ac fœmina formationis tempus, de qua re prætermissis varijs antiquorum opinionibus, mediam inter omnes seligimus, quæ magis Hippocratico dogmati adhærere videtur. *Formationis tēpus.*

Exurgit

Extirgit quidem puerperij formationis longiſſimus terminus numero qua- A
draginta quinque dierum conſtans, quem hac lege autores partiuntur, Solibus
quidem ſex ſpumificationi (vt dictum ſuperiùs eſt) tribuentes: quatuor lineatio
ni: octo lineationis repletioni: quatuordecim carnificationi: terdecim efforma-
tioni: ex quibus quadraginta quinq; dierum numerus conſtat. Numerus autem
minimus triginta dierum ſpatio adimpletur: quoniam Soles ſex ſpumificatio-
nis: duo lineationis: quatuor lineationis repletionis: nouem carnificationis: toti
déq; efformationis proculdubio ſunt. Quos ſanè terminos de maſculo puerpe-
rio ſubaudire tantum oportet; nam de fœmella aliter ſtatuendum eſt, ꝙ longio
ribus (vt inter omnes conuenit) temporum interuallis abſoluatur: decem quidẽ
dierum ſpatium (etiam ſi maturiùs plerunque, viginti quinq; dierum tractu fa-
bricari illuſtres autores obſeruarunt) vltra maris ſpatia ad ſui formationem exi
git: cuius figura per id tempus poſt aborſum in humido haudquaquam perma
net, ſed ocyſſimè planè diſſoluitur: contra mas ſi in aquam frigidam diffundat,
in membranula cogitur, conſiſtitq;. Neq; nos terrere debet, ꝙ ex antiquis multi
(vt Straton Peripateticus, & Diocles Charyſtius) concepti corporis fabricã per B
ſeptenos dies obſeruatione diſpenſant, Platonicæ ſeptenariorum maieſtati al-
ludentes: vt hebdomadæ primæ genituris intra inchoandi hominis rationẽ lo-
catis, genitiuum humori folliculum artifex natura primum circundet. Secundà
crebas extimam conceptabulis ſuperficiem cruoris guttas paſſim geſtare putãt.
Tertià hebdomada de foris introrſum verti eas, demergiq;. Quartà humorem
ipſum ita coagulari, vt inter carnem, & ſanguinem liquida adhuc ſoliditate cõ
cretioneq; conueniat. Quinta, partu menſe ſeptimo maturaturo, figurã integrã
confingi. At ſi nono à conceptu menſe abſolutio futura ſit, ſiquidem fœmina fa
bricationi accedit, ſextà hebdomada membra diuidi: ſin maſculus ſeptimà pro-
culdubio arbitrantur. Ex quibus conſtat non longè à noſtra veritate deuiare an
tiquos, ſiquidem trigeſimo quoq; Sole hominis efformationem, vel paulò plus
fieri cenſet. Hęc itaq; eſt omnes configurationis ratio, quam multis de cauſis ſic
natura fabrefecit: primò nanq; ædificat ſibi domicilium, & firmitudinem, qua
ſubijciatur natura vegetabilis, dirigaturque in actum: in quo veluti in arce pro
pria munia perficiens ad altiora progreditur, non ſolum contenta plantam ef- C
finxiſſe intra vterum, ſed ſenſui carnem, & cæteras partes diſponens, & confi-
gurationem fabricans ſui naturam tranſgreditur. Quo facto, maiorem in corpu
ſculo illo apparatum effingens, animæ rationali domum præparat, cuius impe
rio tot facultates, tot inſtrumenta mira quidem varietate confecta ſubijcit. De-
cuit autem ea omnia ſic fieri: nam cùm quædã noſtri corporis membra habeant
rationem principij, quædam verò rationem organi, & quædam rationem finis,
neceſſum profectò fuit, aliquo ordine naturam ſe gerere diuidentem, vniuersũ
formationis tempus in quatuor partes, quibus vteri geſtatio perficeretur. Vt
quis parturitionis tempus adamuſſim callere poſſit, motus & labores infantis
in vtero expendat ſatis prius oportet, quòd iuxta prædictas mutationes meti-
ri quoque tempus partus opus ſit. Expreſſerat quidem hæc omnia Hip. lib. 6. po
pu. par. 7. tex. 29. dicens. Dolores per circuitus fiunt, qui autem in ſeptuaginta
mouetur, is trinumero perficitur; qui verò in nonaginta, is etiam triplica-
to numero abſoluitur. Qua ſententia videtur complexum fuiſſe duo tantum

Ratio, & tẽpus motus ineantis in utero.

pariendi

A patiendi ſtatuta tpa,nimirum ſeptimum, & nonum menſem:nam qui ſeptuaginta diebus mouentur, ſeptimo menſe in lucem prodeunt: qui verò nonaginta,nono. Eandem quoque ſententiam ſcripſit idem Hipp. ad finem libri de alimento,addens id,quod ſummopere ad prædictum dogma exiſtimabat neceſſarium fore: nam poſtquam de ea re uarias opiniones recenſuiſſet eoſdem terminos ſtatuens,in fine inquit. Eſt,& non eſt:vt apertè doceret incertum eſſe tẽpus geſtationis,formationis,& partus etiã, ſed illa duo eſſe potiſſima plus minusve euariantia,& licèt locus ſit li.2.pop.p.3.tex.30.huic apparenter contrarius, nimirum labores,circa tertium diem ſupra quinquaginta,& ſextum ſupra centũ, menſtruales ſecundo,& quarto,quę oportet noſſe ad ſeptimenſtrem.Quo videtur conſtare,ſeptimenſtrem indicari partum laboribus menſe incipiente tertio aut in fine,ſecundi quos complent.53.dies, aut quartò menſe qui conſtat 106. diebus,qui ſanè termini longè videntur diuerſi: ab his quos li.6.docuerat:arbitror quidem non eſſe integrum,& Hip.dignum locum.2.li.aut,eo voluiſſe idẽ
B intelligere,de maſculis,in quibus mirum non eſt,aliquot dies ante ſeptuageſimum moueri,& labores præſtare:at lib.6.ſuſpicor generalius præſtitiſſe, præceptum.Quapropter credẽdum eſt,eadem parte ſcripſiſſe varios labores,& motus ad partum terminos, dicens; In longius autem tp̃s labores.3:& 5.& 7.& 9. menſe.2.4.8.quæ ex parua tabula conſideranda, cenſeo tamen certius loquutũ fuiſſe lib.6.quam in reliquis locis. Sed duo circa primum oraculum Hip. expẽdiſſe oportet:quales ſint terminis motus infantis ĩ vtero, & quid ex illis ad partum prædicere liceat;ſecundum,an ſint tantum hi duo pariendi termini.Ad primum igitur accedendo,exiſtimo Hip. uoluiſſe dicere terminum partus eſſe indagandum ex principio motus infantis,ita vt qui ſeptuaginta mouetur, uel nonaginta,triplicato numero abſoluatur,quia potiſſima ratio pariẽdi, & tẽpus ex labore,ac moleſtia motibus infantis illata perficitur,inſtar reliquarum naturæ actionum.Nunquam.n.ipſa expulſionem aggreditur eius,quod cõficit, donec ex toto perfecerit.Prætereà minimum ſubit natura laborem in confectione humorum,donec in perfectione conſiſtat,& ſeſe ad expulſionem præparet: exemplo eſt criſis in morbis,q̃ anteà motus,& labores quidam deſinarunt. Sic profe
C cto in infantis exortu labores,& dolores per circuitus fiunt,puero ipſo, mediãte motu,deſignãte ſui exitus terminum:nam hi ſunt labores,quos licet ex Hip. mente intelligere,& hi ſunt motus,nimirũ cũ infans primò ſe poſſe moueri p̃cipit,& facto motu laborem,& dolorẽ infert, præſagium quidem futuri exortus. Ex quo quidem tpe computationis initium ad partum ſumit Hip. quem ẽt doctiores inſequitur.Subit aũt in examen hac in parte,ſi ſtatutum tp̃s formationis fœtus cõtineri Hip.dixit,ad ſummum quadraginta,& duobus diebus, quorſum computationis principium ad partum à ſeptuageſimo in ſeptimeſtrib. partubus,& à nonageſimo in nouimeſtribus ſumat? ſiquidem à quadrageſimo ſecondo ad ſummum fętus moueri poſſunt.Non ne ſtatutũ hẽt natura tp̃s, ac determinatum huic operi,in quo motus motibus correſpõdere tenentur,& actiones actionibus ita,vt neq; natura, neq; fœtus vſquam ab opere ceſent? Quorsũ item totum illud tempus à quadrageſimo ſecondo die ad ſeptuageſimum, aut nonageſimum otiosè pergit ipſa ita, ut nullam præſtet computandi notũ, neq; vllum huius operis indicium? Cui ſanè dubitationi,quam maximi eſſe momẽti

ſcio,

ſcio, vnico verbo ſatis faciam in memoriam reuocans, naturã in morbis triplex A
ad ſua munia exequendo obtinere tempus: vnum quidem in quò aliquod indicat aggredi opus; aliud, in quo monſtrat perficere inceptum: reliquũ vero, quo vtriuſq; operis perfectionem monſtrat. Quod pulchrè dixerat Hip. 2. aphor. 24. Septenorum quartus eſt index. Qua ſententia conſtat ex temporibus quædam nil manifeſtum efficere, licèt omnino natura ab opere nõ ſubſiſtat: quædã indicare: quædam verò iudicare. Quod pari fermè ratione in fœtu efformando, ac propellendo, naturam obſeruare comperimus. Nam vitalem eſſe fœtũ quadrageſimo ſecundo die indicat, ſeptuageſimo motum editurum: intermedio autem tpe fetum perficit natura, vt motui ſtatuto tempore deſignato ſufficiat. Non. n. mox vt viuit, mouere ſeipſum valet, ſaltem vt dolores, & labores inferre poſſit. Præterquã quòd motus in fœtu duplex cognoſcitur: alter vitæ manifeſtatiuus, qui quadraginta, & duobus diebus effulget; alter verò præſagus, & index partus, qui ſeptuaginta, aut nonaginta diebus euenire refert Hip. prædicta ſententia. Quapropter partum conſideramus veluti quædam morbum, eumq; longiſſimum, ex ſorte nimirum eorum, qui dierum hebdomadarum, & menſium numero indicantur. Pro cuius rei probatione expreſſum Hip. teſtimonium lib. de B
ſeptimes, partu, quo hæc refert verba: Mulieribus fœtuum conceptus, & abortiones, & partus eodem modo iudicantur, quo & morbi, & ſanitas, & mors cunctis hominibus. Sed omnium iſtorum alia quidem diebus: alia mẽſibus: alia dierum quadragenarijs: alia verò annuo ſpatio euenire videntur. Cùm ergo partus morbus ſit longiſſimus, certè in eius tempore diffiniendo eandem ſequi oportebit computandi rationem, q̃ in alijs morbis longis dierum hebdomadarum, & menſium numero obſeruamus. Itaq; quemadmodum quartum diem ſeptimi, indicem eſſe Hip. teſtatur, vndecimum decimi quarti, decimum ſeptimum vigeſimi: ita prorſus in partu quadrageſimum nonageſimi, centeſimum, & vigeſimum centeſimi octuageſimi, ducenteſimum ducenteſimi quinquageſimi indicẽ itidem eſſe experimento deprehendimus. Habent. n. inter ſe hi numeri q̃dam ſimilitudinis analogiam ita, vt quam rationem habet quartus ad ſeptimũ, eãdem habeat quadrageſimus ad nonageſimum. Quare ſicuti dicimus quartus dies ex duplicato ſeptenario cõſurgis, & dimidium circuitus lunaris explet: ita C
centeſimus octuageſimus dies ex duplicato nonageſimo conſurgit, eumq; centeſimus, & vigeſimus ita indicat, vt vndecimus decimum quartum. Deniq; vt vigeſimus dies finem ferè facit trium partium lunaris circuitus, eumq; indicat decimus ſeptimus: ita ducenteſimus, quadrageſimus, qui terminus eſt partus naturalis. q̃ legitimus, finiſq; eſt, & terminus trium partium anni, eum proculdubio indicat ducenteſimus. Qui ſanè termini ſunt omnes, quibus fetũ deſignantẽ ſui ex ortus ipſ in vtero moueri cõperimus; & fœminæ ipſæ apertiſſimè eos obſeruant edoctę laboribus, & doloribus, quos per certos quoſdam circuitus ſibi ſignatos perſentiunt. Sic apud ipſas vulgariter fertur dolores illos fieri, quia eſt principium menſis: nos autem colligimus eſſe motus partuum deſignatores. Ex quibus euidenter conſtat naturam in fœtus formatione, motu, & partu proportionem, & menſuram ſemper ſeruare (dummodo aliunde non impediatur) plus minuere, q̃ inſinuauerat dictum illud Hipp. Eſt, & non eſt. Sed licèt dictum ſit, duos eſſe ſolùm legitimi partus terminos, ſeptimum videlicet, & nonũ mẽſem-

do-

A doctissimorum virorum decreta, quæ aliter sentire videntur, nos cogunt id diligentius expendere, & cuiusque rationes examinare, vt constet (pro ingenii mei viribus) de partus tempore veritas: initium autem sumam à partu naturali.

Partus igitur est actio partim quidem vteri, partim verò ipsius fœtus, vteri quidem, quoniam ille offensus grauitate fœtus iam multum adducti, & excrementorum redundantia, vi propria expultrice, fœtum in lucem edit: fœtus verò, tum quod auctior satis alimenti à matre non capiat, tum quod partionis tempore plus calidi nativi habens, magis quoq; refrigerari postulat. Quamobrem cum non sufficiat aer, quem illa per arterias subministrat, ad exitum concitatur: idque non certo statoq; tempore, vt paulò inferius latius monstrabo, contingere scimus. Fit itaq; partus tum maximè cum puero alimenti inopia, & loci angustia oppresso motus validus accidit, quo manibus pedibusq; calcitrante pelliculam quandam internam rumpi contingit: rupta autem vna, aliæ ob id debiliorem vim habent, & rumpuntur: primū quidem illæ contiguæ, & cohærentes, postea externæ. Cum autem ruptæ fuerint pelliculæ, tunc fœtus à vinculis exsoluitur, & agitatus foras prodit. Atque hæc sunt Hip. verba lib. de na. pueri. Constat igitur naturalis partus triplices esse causas: vnam cum calor cordis adeò creuit, vt amplius siue ventilatione & refrigerio inspirato aere infans viuere non possit: alteram, quoniam alimentum, quod à matre sumit, non ei satisfacit, sed cogitur quod deest, aliunde disquirere, & autore Hip. loco nuper citato, calcitrat & acetabula dirūpit, & matri pariendi initium affert: tertia verò causa est, quoniam vterus ipsū iam grandiorem factum non capit. Quas sanè causas in pullorum inuolucris euidenter conspicies: nam vbi oua inania videntur, volucer rostro putamen ferit, olfaciens quidem desiderium fœtus ad exitum, vbi deficit alimentū, inquit enim Hip. loco citato. Pullus non habens sufficienter vnde viuat, fortiter, mouetur in ouo vberius alimentum quærens, & pelliculæ circundi rumpuntur, ac vbi mater sentit pullum vehementer motum putamen scalpens ipsum excedit. Id quod pulchris verbis constat Aetium dixisse tetra. 4. ser. 4. c. 21. mutuata oratione ab Hip. li. de superfœtatione, inquit enim. Talibus vteri puero augescēti, & bimestri, aut trimestri, aut quantumcunq; tempus transgredienti, si quādo aliàs augescit in maiorem amplitudinem non porriguntur, ita vt non amplius sufficiant capiendo fœtum, sed propterea proditur eodem tempore. Atque hæc de partu naturali dixisse sit satis, quæ necessaria mihi erant ad veram computandi rationem in partu. Reliqua verò, quæ de partu naturali videntur esse necessaria, reperies 3. cap. seq. de partu natutali, & laborioso.

De partu naturali.

Plin. 7. nat. hist. refert ex feminis, quoq; diuersa natura prodire, & scribit Vestiliā ex diuersis maritis fœtū alium 7. alium 8 aliū 10 peperisse

De hominis partu, eiusq; tempore, tam est difficile proferre iudicium, quàm de his omnibus, quorum variæ & inconstantes autorum reperientur sententiæ. Quippe Hipp. medicæ artis princeps, & dux non docet, vt arbitror, huiusmodi difficultatem de partu tam multiplicem, tamq; ambiguam, & multis tenebris submersam, vtcunque diffinire. Quamobrem studendum nunc est ex bona philosophia, & probatissimorum autorum scriptis aliquid vtile haurire, quod huic rei lucem afferre possit. In qua sanè re primò, quid astrologi sentiant, expendendum est: secundò, quid arimhetici: & vltimò, quid in bona philosophia, & Hippo. doctrina tenendum sit, clarius constet, quot sint legitimi partus termini.

De partus temporibus.

De partu astrologorum dogma.

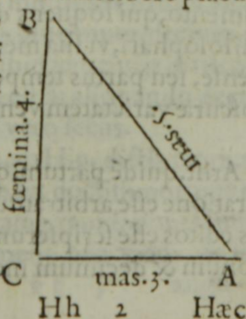
Itaq;(vt ab Astrologis incipiã)conuenit inter ipsos corpora inferiora a superioribus affici,& septem planetas in hominis exortu, & dum in vtero est impe rium obtinere:idq; ordinatim,& serie quadam.Sic Saturnus(vt apud ipsos fertur)primus cum genitura connexionem,& conuenientiam habet, illiq; ex sua natura dominatur:nam cũ genitura humida sit,& liquida,inspissari necesse est, vt hominem gignat,quod proculdubio beneficium facillimè illi Saturnus prę stat:planeta alioqui frigidus,& siccus,cui ob id inest siccãdi, inspissandiq; atq; cogendi potentia.Verùm cum semen increscere teneatur,impleriq;, Ioui subij citur:quippe is augmentum præbet,& calorem, vt qui calidus sit,& humidus: ob idq; Iouem incremento maximè præesse dicunt. Sed cùm auctum iam puerum moueri oporteat,cui actioni calore,& ficcitate erat opus,post Iouem Mars puerum suscipit,qui cùm calidus sit,& siccus,fętui motũ concedit. Quamobrẽ tertio mense infantes moueri assolent. Succedit quarto loco Sol, qui ex cauandis ossibus proficuus existit,cuius ẽt beneficio meatus corporis euadũt amplores, & singula membra suam perfectionem adipiscuntur: est enim huius astri calor viuificus,& maximè efficax.Cæterum,quia periclitabatur calore, & sicci tate fętus ex vi præcedentium planetarum, subuenit quinto mense Venus frigida,& humida respectu præcedentium caloris, cuius beneficio siccitatem caloremq; à prædictis impressum natura corrigit,& attemperat. Mercurius verò, qui operi ab alijs inchoato colophonem addere dicitur, absoluit motus perfectionem,& instrumenta expolita,ac firmiora reddit.Vltimò tamen accedit Luna,cuius efficacia multa succrescũt infanti beneficia:nam quà frigida est, & hu mida,adipe munit,& vterum humiditate, ac mollitie ad faciliorem partum prę parat.Quibus beneficijs præmunitus in lucé vitalis prodit septimo mense puerulus:& hæc est cã quare septimestres partus vitales, & maximè genuini apud astrologos existant.Verum si aliter contingat,& cogatur vsq; ad octauum men sem remorari,iterum reuertentem ad se Saturnum sensurus est,sed non ita mitem,& placidum,ac primo mense conceptus degustabit.Quippe sua frigiditate puerilem calorem minuet,& internam vteri partem cõstringet, cõprimetq; præter modum siccitate nimia, ita vt accedente externa causa protinus pariendi occasio subsequatur, & ob id partus, & mater magno in discrimine versant ex inclementia huius planetæ,adeò,vt partus saltem viuere minimè possit,ac si eius malignitaté superet,vitam deget ærumnosam,& laboribus, ac morbis ple nam.At si nihil eo mense præter naturam ipsi accidat,Iupiter,qui iterum redit, nonum mensem saluberrimum efficit,& omnia Saturni maleficia protinus delet,q̄ suo calore,& humore,quibus potissimùm viuitur, puero vitam instaurat atq conseruat.Verùm quia,is,qui Ioui succedit ex beneficis est,& suo calore facilè cum vita nostra conspirat,ideo si quis ẽt decimo mẽse nascatur, vitalis plurima ex parte euadet.Hæ proculdubio sunt de partu,astrologorũ sententiæ:cùius factionis ẽt Proclus inter philosophos præstãtissimus(fuisse)creditur: siquidem scripsit non modo infantibus dum gestantur vtero prodesse planetarum adhæsus,& vultus,sed ẽt ex ortis . Nam per vniuersum vitæ curriculũ refert ab eisdẽ affici,& foueri:quippe Luna(inquit)iam natum infanté ab vtero non relinquit, sed primã eius ætatem moderatur, præstans suam gratiam humiditate media nutritiuæ,& augmentatiuæ potentię.Adulto tñ tam puero literarum,citha-

A tharæ,& consimilium studium præstat Mercurius,qui cum indifferens sit,puerilem ætatem talem efficit,qualis fuerit is planeta,cui adhæserit. Sic Venus tertiæ ætati dominatur:Sol quartæ:Mars quintæ:Iupiter sextæ:ac postremæ Saturnus,qui frigiditate siccitateq; nimium pollet. Atque hæc sunt,quæ breuitati cõsulens ex astrologorum libris inter alia multa quæ inutilia reperiuntur, mihi magis placuit scribere,vt non desit studiosis occasio disputandi : neq; quidquã eorum quæ huic operi vtilia esse possint.

De partu arithmeticorũ dogma.

Placuit etiam hac in parte quid arithmetici de partus tempore sentiant, breuissimè ostendere,supponunt quidem pro hypothesi numerum imparem, perfectum,& mari similem esse,parem verò imperfectum, & fœminæ congeneũ : sic profecto alibi patrem imparem,& parem matrem appellant.Ex quo inferũt septimum mensem,& nonum vitales partus addere posse,octauum verò minimè:ferentes cum hoc de mense decimo, qui par etiam est in eo sæpe vitales nasci fetus,quòd perfectioribus numeris sit absolutus : & ob id existimant ipsum B numerorum omnium esse perfectissimum, & complemẽtũ,ac perfectionem reliquorum,atq; eum ex paribus solum esse perfectum,quia antecedentes numeri denario maiorem perficere nequent, & subsequentes ex decem,& præcedẽtium aliquo perficiuntur.Continet enim omnia numerandi genera,vt par,impar, quadratum,longum,compositum, & si quæ alia sunt: præterquam quòd ex quatuor cubalibus numeris(ex quibus Pythagorici vniuersum constare referunt) constituitur. Sunt autem dogmata hæc difficilia, & quæ probari difficulter possunt, cum octonarius numerus par quoque sit, & de eo malè sentiant, & loquantur, etiam si solidum ex eo corpus, & verè perfectum componatur : nam de eis est, qui nec generantur, nec generãt, ex monade, & septem constitutus : aut ex eo, qui tum generatur, tum generat, nempe quaternario duplicato. Octonarium quidem Pythagorici iustitiam vocauerunt,quod primus omnium soluatur in numeros pariter pares, hoc est, in bis quaterna.

Quamobrem cùm, & contextio ipsius pari æqualitate procedat, & resolutio æqualiter recedat vsque ad monadem, meritò propter æqualem diuisio-C nem iustitiæ nomen meretur:cum hoc tamẽ fętui summopere inconuenit. Hęc diximus vtquisq; intelligat parem numerum non esse semper imperfectũ. Verum,vt ex Pitagoricorum sententia colligere potuit,& septimum,& nonũ mensem vitales esse,octauum verò minimè,non solum ob adductam rõnem credendum censeo:sed ob aliam longè,præstantiorem. Est autem ea hmõi, vt optime Gorreus vir doctissimus aduertit, q̃ hac in parte ad verbum trãscribere placuit ne doctis & ingeniosis desit materia speculationis:quippe hæc prodesse,& delectari aliqñ solent. Constitue igitur triangulũ scaloneum, hoc est, tribus lineis inęqualibus constitutũ.A.B.C.cuius latus.B.C. sit vnitatis quatuor,latus autem. A. B. sit vnitatum. 5. perspicuum est, ex disciplina Pythagoreorum. 3. & 5.esse masculos, vt impares,sed 4.fœminam,parem. Multiplicentur igitur 4.per 5.fient 20.sed 5.per se multiplicentur, consurgẽt 25.simul iuncti numeri fient, vt euidnter constat. 45.

Hæc rursus per medium spatium trianguli, id est per 6. multiplices fient. 270. A
quæ nouem menses constituunt. Rursus multiplices quatuor per 5. fient 20. & similiter 3. per 5. fient 15. simul iuncta erunt 35. Hæc per medium spatii trigoni multiplices, hoc est per 6. fient 210. quæ septem menses complent. Iterum ducas 3. in 5. fient 15. ducito in sese, emergunt 25. si simul composueris, erunt quadraginra. Hæc multiplicata per modum spatium, hoc est per 6. fient 240. q̃ proculdubio tempus octo mensium complent. Quamobrem in nouem, & septem mensibus duntaxat per naturalem coniunctionem masculi, & fœminæ, quæ 5. & 4. & 3. numeris significantur, numeri dierum proueniunt, qui nouẽ septẽq; mensibus continentur: meritò, qui istis mensibus educuntur fœtus vitales sunt. In mense autem octauo non est vlla masculi cum fęmina coniunctio, neque.n. 5. neque 3. ducuntur per 4. quod fęminam repræsentat. Atqui cum huiusmodi copulatio præter naturam sit, meritò partus isti vitales non existunt. Verum cũ ex his numeris nulla demonstratio haberi posit quæ scientifica sit, quòd placita hæc incerta proculdubio videantur: fit subinde, vt numeris tantum tribuere, neque viris doctis, neque mihi rationi consonum visum sit. Sed ea quidem B
diximus, vt quantum fieri posit, opus hoc absolutum euadat, & vt constet quã tum vtilitatis arithmeticorum dogma obtineat.

Quid in uera philosophia & Hip. mẽte de partus tẽporibus sentiẽdũ sit.

Iuxta optimam rationẽ addubitabit aliquis, cur Hip. non statuerit, nisi duos tantum partus naturalis terminos, septimum quidem mensem, & nonum, siquidem experimento comperimus aliis temporibus vitales partus fęminas edere. Præterquam quod ipse Hip. (forsitan sui oblitus) decimo mense frequenter fieri partus dixerit. Sed & alii quoque autores alius non paucos pariendi statuerunt terminos. Cuius sanè rei tanta est varietas, vt non vno statoq; ac certo tempore partus contingere videatur: cum tamen in aliis animalibus statuta sint pariendi trmpora, homo autem solus non vno, & incerto gignitur spatio. Quam etenim varietatem nonnulli ad imaginatiuam, quæ homini perquam varia est, referunt, alii ad motum fętus primum, qui fit in vtero: alii verò ad formationẽ, quæ infantibus quibusdam celerius, quibusdam tardius perficitur. Ad cuius formationis pensum motus fit, & exitus, ac demum tempore bis tanto accedente a quo moueri cępit, vt autor est Auic. in lucem venit. Ac de his quidem tribus mensibus, septimo nimirum, & nono, aut decimo facilè inter medicos, & C
philosophos conuenit. An uerò aliis etiam mensibus nasci vitales possint, magna est controuersia. Cuius rei gratia ex doctissimorum scriptis referam, quæ experimento, & ratione vera esse constat. Nam occasione sumpta ab Hip. li. de alimento, qui loquens de termino partus profert, est, & non est, licet cuique philosophari, vt sua mens fuerit. Recensebo tamen primo, quæ de vnoquoque mense, seu partus tempore autores scripserunt, vt facilius rei huius abditæ, & obscuræ varietatem venari possimus.

Arist. quidẽ partum, qui maturius, quam septimo mense prodeat, vitalẽ nulla ratione esse arbitrantur. Sunt ẽt qui quinto mense: sunt qui citius vitales fętus editos esse scripserunt. Fertur quoq; haud paucas fuisse fęminas, quas vltra nonum & decimum mensem peperisse verum fuit. Refert quoq; Plin. li. 7. nat. histo-

A hist. c. 5. Vestilliam Caij Herdici coniugem Suillum Rufum vndecimo peperisse mense. Item Aulus Gellius ex Varronis decreto scribit, vndecimo mēse aliquando nasci hominem posse. Fertur etiam mulieris cuiusdam, quæ vndecimo mense peperit, causa ad diuum Adrianum delata, qua cognita decreuisse, in vndecimo mense partum edi posse, ex requisitis veterum Philosophorum, & medicorum sententijs. Scribunt item ex Homeri decreto duodecimo mense ex Neptuni complexu puellam fętum edidisse. Quid etiam q̃ Plinius secundus scripto manda Licij Papiri prætoris edicto bonorum possessionem infanti datā esse contra secundum hæredem, cùm tamen mater partum se terdecim mensibus dĩceret tulisse. Sed licet hæc ab aliquibus tanq̃ vera habeantur: multi tñ ab omni naturæ ratione aliena censent. Nam Vlpianus Iuris cõsultus in l. Intestato, post decem menses. ff. de suis, & l. hær. post decem menses natum ad legitimam hæreditatem non admittit. Cui simile decretum protulit Imperator Iustinianus, q̃ epistola quadam, quæ in nouis ipsis constitutionibus habetur, scribit idē suis accidisse temporibus. De quo cùm apud eum esset quæstio instituta, pronunciauit partum illum non esse legitimum. Itaq; vt inter autores non cõstat vnica de
B partus tempore sententia; ita quoq; neq; vnicam reperies apud nostrum Hip. Nam lib. de nat. pue. refert, in decem mensibus nasci, quod longissimũ est: quippe eas, quæ longius, quàm decem mensium spatium vterum gestare visæ sunt, deceptas esse testatur. Quam etiam sententiam eadē parte probat, quod alimentum, qnod a matre fœtui suggeritur, non amplius puero sufficiens sit, vbi decē præterierint menses. Refert tamen cum hoc idem autor lib. de septimes. & octime. par. in vndecimum vsq; mēsem proferri partum posse. Porrò (inquit in vtraque parte) mulieribus, & partubus fidem derogare non oportet: dicunt.n. omnia, & semper dicunt, & semper proferunt; neq; enim aut opere aut sermone persuasæ sunt, sed ex eo, quod cognouerunt accidisse in corporibus suis. Quæ verò iudicio prædictæ sunt, & victoriam de hac sententia pronuntiant, semper dicunt, ac testatur nasci septimestres, & octimestres, & nonimestres, & decimestres, & vndecimestres: ac subit lib. de octimestri partu. Cæterũ decimestres, & vndecimestres partus ex septem quadragenarijs eo modo fiunt. Et paulò inferius inquit; Ex his igitur omnibus necessarium est plerasq; mulieres circa ple
C nilunium, & vltra in ventre concipere, vt ducenti, & octuaginta dies sæpe vndecimum mensem comprehendere videantur: tot.n. dies septem quadragenarios constituunt. Cui etiam dogmati astipulari Arist. sententia vr̃ lib. 7. de hist. ani. c. 4. qui admiratus humani partus varietatem, in hunc modum habet. Cùm vteri animalia omnia singulari, & simplici modo partum suum perficiant, vnũ enim pariendi tempus statum omnibus est, homini vni multiplex datum est: nã & septimo mense, & octauo, & nono parere potest, & q̃ plurimum, decimo, nõ nullæ etiam vndecimum attingunt. Quibus proculdubio sententijs iurisconsulti, & reliqui percelebres viri innitentes, mirum non est, si aliquando decreuerint vndecimum legitimum esse partum, aliquando verò secus.

Antè tamen quam ad veriorem sententiam accedam, ab Hip. dictis pugnantiam tollam, quæ videtur maximum scrupulum inferre. Ex doctissimorum: igitur decreto iudico, iustum, & maximè secundum naturam grauidationis limitē decimum mensem esse, neq; vltra illud tempus ob alimentũ penuriam, & loci

angustiam consistere fœtus in vtero posse, nisi fortè ad duos, vel tres dies vltra decimū mensem partus se extendat: nā totos vndecim menses consistere in vtero fœtū, naturæ rō non admittit. Et hoc est, ꝙ intelligunt Hip. li. de octimes. par. & Arist. 7. de hist. anim. c. 4. quasdā nimirū mulieres vndecimum attingere, hoc est, vndecimi mensis paucos dies insumere, idq; esse q̄ rarissimum. Id qd̄ Gel. li. 3. noctium Attic. c. 13. ex Varronis decreto retulit: has quasi monstrosas raritates non recepisse, sed nono mense, aut decimo, neq; præter hos alias partiones mulieris secundum naturam fieri existimasse. Hac via intellecta Hipp. & Aristo. sententia, superest, rationem huius varietatis in partu hominis docere. A

Non. n. huiusmodi varietas prodit, ꝙ homini desit pariendi certa lex & rō, sed ꝙ eā anteuertat, aut remoretur, quodammodo natura ipsa iuxta varietatē copiæ, aut defectus alimenti, vel roboris, aut imbecillitatis fœtus. Verum hæc cā, iudicio nostro non valet partū protrahere per plures dies, sed vt Hip. visum est non per multò plures, neq; pauciores. Quæ tñ varietas non duceret partum ad vndecimum mensem, ni alia accidisset causa, quæ maiorem in computatione varietatem efficeret: quam mox recensere aggredior. B

Hanc sanè varietatē in partib. cōputandis suboriri ego arbitror ex varia principij grauidationis cōputatione: nā difficile quidem est nosse, nunquid a menstruis facienda sit grauidationis cōputatio, an potius ab ipso conceptu. Cuius dubii principium præstitit Hip. 2. pop. par. 4. quod quidē citra enodationē relinquit, cui cū satisfacere studuisset Steue Valentinus, respondet ab vtroq; tpe esse faciendā. At cū ille minimè explicuerit, vtrū esse potius, aut saltē qñ ab alterutro, siue distinctione de re controuersa discernit. Cū tñ notum sit apud philosophos, tempus, durationis rerum esse mensurā: constat ab eo tpe subducēdū esse calculū, a quo res ipsa consistere incipit, q̄ cum a die cōceptionis illud verè obtineat, ex eo proculdubio cōputatio grauidationis extat nobis ineunda, a mēstruis verò non, nisi cū neutiquā constiterit de die conceptionis, cui fidē attribuere possimus. Itaq; prodit huius rei difficultas, & ex alimento, & ex fœtus robore, & ex vario cōputationis principio, & tandem ex Hipp. qui lib. de alimēto refert fieri partus dieb. plurib. aut paucioribo. quasi non vnicum statuens temp⁹ formationis. Quæ proculdubio omnia coegerunt priscos illos sapientissimos varia, diuersaq; partus tempora præfinire. Referam tantum hac in parte, cui magis innitendum sit ad veram computationem eliciendam: vt si fieri possit, vna tātum ex Hip. & aliorum mente subsit computandi ratio. C

Et cōi itaq; oīum philosophorum ſnīa constare arbitror, cunctas, q̄ hic cōtingunt mutationes, a cœlestibus pendere, vt q̄ maiores longè, & efficaciores in agendo vires obtineant. Quas tñ proficisci maxime a Solis, & Lunæ vi experimur. Solis nanq; accessu, vel recessu diuersas Luna patitur mutationes, & ob id varia in his inferioribus operatur, eaq; pcipuè iuxta congressum, aut discessum Solis, quibus Luna quatuor mutationib. afficitur: plenilunio, coniunctione, & duabus intermedijs, nimirū, cum media est ad augmentum septem dieb. cōstās, & media ad decrementum aliis dieb. septem finitura. Apparet igitur quatuor esse Lunæ mutationis momenta, & ea septimo quoq; die euenire: nā & post septē a prima apparitionis die p mediū secta, & septē postea dieb. orbe pleno visitur, quod die cōtingit 14. Ambo igitur, & Sol, & Luna pp vim, q̄ a Sole ipsa suſceptat,

A sceptat, magnas vires proculdubio habent. De quorum viribus & efficacia existimarunt Hip. & Gal. in illis mutationibus, quæ breues sunt, & paucis diebus finiri solent, negotium omne ad Lunam referédũ esse: in alijs verò, quæ non nisi longo tempore iudicari possunt, & perfici, ad solis cursum maximè attendendédum fore. Quamobrem acutos morbos quatuordecim diebus iudiciũ subire statuunt: quartanas verò febres non diebus, sed mensibus sex iudicari: dic it. n. circuitus qui diebus aliquot concludi possunt septimani sunt, & Lunæ modo circumuagantur: sed qui mensibus, ad Solem referuntur, eandemq;, quam septũmani, rationem sortiuntur. Cum enim à mensis principio ad pleniluniũ vsq;, quatuordecim prope dies sint, dimidium nimirum lunaris circuitus: sic profectò à hyeme ad æstatem, quæ sunt duæ totius anni extremæ mutationes, sex mẽses sunt, anni dimidium. Eodem prorsus modo à plenilunio ad occultationis tẽpus sex alij menses respondent, ab æstate quidem ad hyemem. Quippe si Lunæ quidem cursum per septimanas diuidas, quatuor reperies mutationes, quas duximus per quatuor septimanas: Solis quoq; iter in quatuor anni tempora secãs,
B singulis etiam Lunæ septimanis proportione respondebunt. Quo quidem modo, sicut dies septima, quæ pars quarta est totius mensis lunaris, morbos acutos iudicat: sic anni temporis mutatio diuturnos affectus discutit adeò, vt hyeme genitum ver soluat; in vere excitatum æstas: in æstate autumnus: in autumno vero ortum hyems. Quibus definitis, partus proculdubio erit crisis quędam, vt superiùs dictum est, vt Hip. protulit, qui Mulieribus, inquit, & fœtum conceptus, & abortiones, & partus eodem tempore iudicantur, quo & morbi, & sanitas, & mors cunctis mortalibus. Sed omnium istorum alia quidem diebus, alia mensibus, alia dierum quadragenarijs, alia verò annuo spatio euenire videntur. Ex quibus conspicuũ sit in tpe partus definiendo Solis, & Lunæ simul cursum maximè obseruandum esse, sed Solis præcipuè. Quod quidem vt optimè fieri possit, per dies numerationem efficere opus est: si quidem vniuersam errandi occasionem habitam esse apud antiquos arbitror ex diuersa mensium, & annorũ cõputatione, vt paulo inferiùs monstrabo. Constat igitur ex Hip. partum legitimũ esse, qui ducentis, & octuaginta diebus integratur ad summũ: vel ducẽtis, & de
C cem: ac, vt Hip. ipse censet, paulò plus, aut minus. Ex quib. proculdubio primus septenarius discernendi vim habet, cui menses anni tres respondent: non quòd menses tres vitales partus edere possint: nam ad id non solum prærequiritur legitimum tps, sed ẽt fœtus ipsius firmitas atq; robur, q̃ sanè eo tpe fœtui inesse nequeunt. Præterea quemadmodũ alij à septimo ad decimo quartũ diẽ nullã habent, aut leuissimam ad iudicandos morbo autoritatẽ: sic quartus quintusq; mẽsis sunt ad fœtum promouendum inepti. Quamobrem si qua occasione illis mẽsibus prodeat, violenta proculdubio censenda est fœtus emissio: haud secus q̃ diebus non decretorijs vacuationes symptomaticæ: etiam nisi quinto mense robustus existat fœtus, & aliqñ prodijsse cõstet, ac vixisse: qđ magis rõne proprij roboris, q̃ legitimi tpis fuisse arbitror. Quinimmo credendum est, si extra debitum tps exierit fœtũ futurũ valetudinarium, & maximè morbosum, ac debilem. Sed quanam rõne singulis mensibus, quos iudiciarios ad partũ esse scimus, res se habeat, atq; cœlestis vis cuiq; adscribẽda sit, facta sigillatim de vnoquoq; mentione iam audies: quæ. n. hucusq; dicta sunt tanquam præludium quoddã

ad ea, quæ scribere studui æstimabis, vt locus clariori doctrinæ citra varietatẽ, A
& confusionem eorum, quæ diximus, supersit. Septimestres edi partus duabus de causis accidere ratione, & experimento comperimus. Prima ex occasione, q̃ debitum tempus anteuertat fętu existente robusto: secunda verò ex naturæ instituto, & decreto. Quo fit, vt ex septimestribus quidam vitales existant, multi vero fœtus pereant ex ijs maximè, qui ex causa externa aut præter naturam prodeũt. Ex quibus dum robusti sunt, viuere aliquos comperimus, valetudinarios tamen, & pumiliones. Verùm ij, qui natura agente sola prodeunt, validi sæpè, & robusti existunt. Quod dixerat lib. de carnibus per hæc verba; Septimestris puer ratione fit vt viuat, rationemq; habet, & numerum integrum ad hebdomadam. Cuius rei rationem reddit Hip. lib. 1. de octimest. par. computationem scribens ad vitæ rationem aptam, dicens. Septimestres dimidia anni parte nascuntur centesimooctuagesimosecundo die, & reliqua insuper particula. Sed ratio, quare sic nati viuant, est quia habet tunc proculdubio fœtus perfectionem, tantumq; roboris, quantum expedit ad tolerandas partus molestias, & vitam postea salubriter degendam, præsertim si robustorum patrum semine progenitus B
sit, & in plenilunij die concepti nati sunt. Docet enim Plinius li. 7. c. 5. septimo mense non nisi pridie posterove plenilunij die, aut interlunio conceptus nasci vitales, aut ex valentiori parentum bene habitorum, & ætate media consistentium semine sunt procreati. Nam tales quanquam septimestres sint, vitam tamẽ postea salubriter degunt. Tales fortasse fuisse quis existimabit septimestres illos ambos Cossos Corbulones Vestilliæ filios, quam semper septimo mẽse partus esse enixam, loco nuper citato refert idem Plinius. Constat id etiam vlterius ex occasione, quam natura accipit, vt hos partus producat. Nam æquiparantur septimestres nonimestribus quatenus attinet ad rationem, & tempus. In tempore quidem, vt inferiùs probabo: in ratione verò, quia robustissimos, & vegeto calore præditos esse septimestres pueros naturaliter in lucem editos, certũ est. Qui sanè ob eandem causam sanguinem ocyus exhaurientes, ac deuorantes, penuria alimenti coguntur, carceres abrumpere, & externum auxilium petere: Secundò, quia crassiores facti capi ab angustia vteri nõ possunt: quibus simul iunctis cogitur natura partum emittere salubrem, & robustum. Sed rõne temporis C
constat septimestres vitales, & robustos quoq; euadere, siquidem hebdomadũ decade trina septimestres absoluuntur, sicut alij quaternis, seu septenis quadragenarijs. Cuius computationis, vt vim, & efficaciam discas expendere oportet varias sententias quas Hip. & Gal. proferunt de hac re. Hip. quidem inquit libr. de sept. p. Septimestres centum octuaginta diebus cum dimidio, & octaua parte fiunt. Quod vt planum faceret, exemplo de mense conceptionis accipiẽdos esse quindecim dies, quinq; mensium intercedentium centum quadraginta septem cum semisse, qui oẽs centum sexaginta duos cum dimidio conficiunt. Quare rectè colligit ad numerum constitutum, nempè centum octuaginta duos cum semisse: in quo septimestres partus fieri affirmauit, superesseq; non plures, q̃ viginti; centum quippe sexagintaq; duob. dieb. cum semisse, si addantur viginti, ꝑdictus numerus resultabit. Cum hoc tñ li. de carni. ad finem, ducentos, ac decẽ septimestrẽ fętũ obtinere pronuntiauit, dicens; Septimestris partus tres cõtinet septimanarum decadas, quarum vnaquæq; septuaginta dies cum hẽat, ducenti

decemq;

De septimestri partu.

A decemq; dies erunt vniuersi. Præterea circa finem lib. de sept. par. taxauit quadragenarium sextum, qui circa octauum mensem voluitur, ea (vt censeo) de cã, qua in septimo, & quinto quadragenarijs genitos fœtus approbasse vr. Quamobrem cum sextus quadragenarius damnetur, seu tyrãni regis æmulus, & mali gnitate donatus, quintum septimumq; sicut, & dies illis respondentes cõmendauit ingenuè Gal. quorum quintus septimestribus, septimus verò nonimestribus pariter, ac decimestrib. quos esse vitales arbitramur. Sed quinq; quadragenarij liquidò ducentos dies conficiunt, qui neq; præstituto numero ab Hip. li. de sept. par. correspondet, neq; tribus decadibus hebdomadarum, quarum meminit li. de carn. Turbat etiam veritatem huius rei, & iustam computandi rõnẽ, ꝙ dimidium anni lunaris, quem menses lunares metiuntur, de quibus Hip. agere paulò inferiùs monstrabo, ex centum septuaginta septem constat diebus: & idem solarem est amplexus, qui quinq; dierum spatio, & quadrante maior existit. Quæ dubia, vt exactè absoluamus, & Galeni commentaria intelligantur, cohærereq; cum Hip. disciplinis possint, præmittere oportet Gal. lib. de septimest.
B par. asseuerasse septimestres partus centum octuaginta duobus diebus cum semisse, quod minimum est, iuxta primam Hip. sñiam terminari, ac perfici: quod vero maximum est, nunquam vltra ducẽtos, & quatuor dies vtero fetum gestari. At in medio temporis spatio celerius, aut tardiùs maximam septimestriũ edi partem, prout calida constitutione tp̃is, vteri calido temperamẽto, & victus rõne calida citiùs maturescit, aut à contrarijs causis tardiùs suam adipiscitur maturitatem. Rursus (vt soluas reliqua dubia) in eadẽ obseruatione perseuerans Gal. neq; minori spatio, q̃ in dimidio anno solari gigni posse septimestres partus asseruit. Neq; in minori, q̃ in dimidij mensis septimi spatio, si perfectus est oriturus: quippe in dimidio anno lunari fieri nequit perfectus septimestris, ꝙ intra sex menses ea rõne gigneretur, ac vitalis non esset, constat igitur in dimidio anno solari, qui septem menses lunares (vt Hip. decreto, qui de mensib. lunaribus loquitur, respondeamus) cõtinet quadantenus. Rursus, tres decadas septimanarum, vt de Hip. mente li. de carn. retulimus (ꝙ erat aliud dubiũ) ducentos decẽque dies habent, in eisq; quatenus sexti quadragenarij minimum capiunt, absolui poterit septimestris partus, quare ducentos, & quatuor dies attinget circi-
C ter (qd̃ experimenta Gal. attestantur) nil amplius, aut rarissimè. Quintus p̃terea quadragenarius ducẽtos sanè dies amplectit̃, ac plures, q̃ ab Hip. li. de septimest. par. proponuntur: cum hoc tñ minimè ea assertione conficit amplius, ac si spatiosam partus septimestris latitudinẽ insinuaret duobus terminis cõclusam, intra quos seriùs, ac citius liceat septimestri fetui vitalem prodire. Sed, vt cõputatio optimè fiat, expendendum est ex Hip. & Gal. decreto in septimestris partus supputatione primi mensis, & septimi plus dimidio fore cõputandũ, vt illorũ vis queat elucescere, & in tã breui tp̃e fetũ consumare. Qua profectò de cã in ea cõputatione sufficerent 15. dies primi septimi mẽsis, si dimidiũ anni solaris, aut septimi mẽsis, vt dictũ est attingeret. Sed quia minimè attingũt septẽ mẽses, sed intra sex mãsisse intelligunt̃, oportuit aut primi, aut septimi plures q̃ 15. accipere: aut si primis 15. duntaxat dies numerari fuerint, viginti sint capiendi ipsius septimi, qd̃ minimũ est, vt dinumeratio ipsa de septimo mẽse aliquot dies, quinq; s. accipiat. Quã porrò cõputãdi rõnẽ alijs partib. minimè esse necessariã cẽset

Hip.

Hip.vt lib.de octimest.par.ad finem ostendit. Nam cum nonum, aut decimum A
fœtus attingere debeat, & maturationes eius in his multo tempore efficiantur,
sufficit, si aliquantulum temporis ex primo postremoq; mensibus desumatur.
Sic genitos post plenilunium (vt loco nuper citato inquit Hipp.) necessario ad
mensem vndecimum durare est opus: quod quidem neutiquam fieri posse, nisi
per paucissimos dies, etiamsi de primo mense paucissimos quoq; sumpseris. At
in computatione septimestrium quindecim cœpti fuerunt dies de primo mẽse,
quinq; vero, sequentium, centum quadraginta septem cum semisse supersunt:
ex quibus constat desiderari ad propositum numerum viginti, non plures, & re
sultant, ex omnibus centum octuaginta duo cum semisse; dimidium nimirũ an
ni solaris. Quod sanè tempus vehementem obtinuit in decernendo facultatẽ:
quippe est diei decimo quarto as similis, quorum vt is est mensibus lunaris di-
midium, ita illud totius anni, quod maximam habere vim, & absolutissimam
dictum est paulo superiùs, de viribus Lunæ, & Solis loquentes. Quod aũt Aris.
7.de histo.ani.dicat mares magis quam fœminas fieri septimestres, & has quidẽ
decimestres, non omnino improbandum est, quia rõne non caret, licet contra- B
rium contigisse constet. Octauo mense natos mille rationibus non esse vitales
oẽs ferè autores probant: ob idq; Hip.dixisse autumant. Ad partum ducenti qua
draginta dies, est, & non est. Quibus verbis tam obscuris præcisisq; indicat eum
qui natus est mense octauo, nam ducenti, & quadraginta dies menses octo con
ficiunt) aliquid modo esse, atq; natum videri, sed re vera nõ esse, qm̃ paulò post
morti accedet. Libris ẽt de septimes.& octimes.par.millies profert, & stabilitũ
relinquit, nullum hmõi fœtum vixisse, & probat etiam suum dogma testimo-
nijs ab ipsis mulieribus petitis: Quibus studet octimestres partus prorsus vitu-
perare. Sed, & nostra tempestate vix reperias imperitissimam quamq; fœminã,
quæ non detestetur partus octauo mense editos. His etiam accedit, quod li. de
carni.ab iis, quæ experimento didicit, & ab alijs accepit, in hunc modum pro-
ferat. Septimestris puer ratione fit, & viuit: rõnemq; habet, & numerũ integrũ
ad hebdomadam: octimestris verò generatus nulla ratione viuit. Cuius ẽt sen-
tentiæ fuit Gal.6.pop.p.7.tex.27. De octauo.n.inquit, certum est non edi in ip-
so vitales partus, sed inter cæteras causas, quibus id accidere credimus, non mi- C
noris est momenti, plurium causarum subitus occursus, & insueta consuetudo
quod intra vterum sexti quadragenarij, vt mox probabo, & violentam, ac parũ
propitiam mutationem experiantur. Verum octimestres partus cur ita in vni-
uersum mortales pronuntient, aut quæ sit tanti discriminis ratio, haud facilè in
ueniens: Cum Auic.& Arist.7.de hist. ani. c.44. Aegyptios octauo mense natos
vitales esse proferant. Sed cur illi vitales, alij verò minimè, nascantur, iã audies.
Primo quidem constat ex tempore octimestres vitales non esse: ac relictis rõni
bus arithmeitcorum, & astrologorum, comperimus de hac re Hip. lib.de septi
mest.p.hæc verba scripsisse; Aliter quadragenarius est, in quo quidem fœtus in
vtero existens circa octauum mensem ægrotat. Qua sententia quadragenarium
embrionibus morbosum esse ostendit: quod subaudire oportet de duobus tem
poribus, nempe de primo quadragenario, qui post conceptionem computatur
& de secundo, qui sextus est ab ipsa computatione, quinq; mensem octauum
ambit, aut circiter cõstituit: de quo millies Hip. protulerat eos, qui in eo nascũ-
tur mor-

De octi-mestri partu.

A tur morti fore proximos, quod illis tunc ægrotare contingit. Consimile porrò iudicium faciunt scriptores de sexto quadragenario, quia sextum diem tyranni regis æmulum efficiunt, omnino infidelem, & omnium malorum conciliatoré prædicantes. Sic.n. Hip. inquit lib. de octimest. par. Quod si in huiusmodi quadraginta diebus natus sit, impossibile eum euadere, propterea quod ipsi in vtero adhuc ægrotanti transmutationem, & afflictiones post partum superueniăt. Patitur aũt in vtero gestus ærumnas, quas per sextum quadragenarium infestare grauidas dixit, & ipsarum met testimonijs egregiè comprobauit. Succedunt etiam, & aliæ ipso partus tempore, vt est ipsa fœtus incommoda versio ob id imbecillitatem, siue in caput, siue in aliam figuram commutetur; & peregrinę alię quas ab aere, uictus noua specie, & vestimentis insolitis mutuatur improuidés: ob quas omnes difficillimum est viuere. Similis nanque est huiusmodi partus morbo cuiuis, in quo cum octonarius neq; index sit, neque decretorius, fit, vt si quando accidat, difficulter, aut pernitiosè iudicet. Sic, & in octauo mense res omnino se habet. Omnes enim, qui numerorum rationem calculo adipiscũtur

B octonarium imperfectum, & materiam appellant, ac fœminam; & ob id vterus partus edere innoxiè minimè poterit. Ex quibus constare arbitror neq; ex ui, & efficacia temporis, neque ex propria natura, quia tunc minimè sint perfecti, tales fętus vitales existere. Quòd licèt alicui regioni ob ipsius, & corporum temperaturam, ac mulierum robur id accidat: in vniuersum tamen uerum non est octimestres vitales esse: quid vltimò probauerat Hip. argumento sumpto à nonimestribus partubus, qui frequentissimè graciles eduntur ex perpessis ab octauo mense laboribus. Inquit enim; Manifestant autem de morbis, & passionibus in octimestribus contingentibus, & nonimestres partus, qui graciles eduntur, pro temporis multitudines corporis magnitudinem educentes: prægressi quidem post afflictionem morbificam neutiquã, vel vt septimestres carnosi. Quib. verbis quæ dicta sunt, probari euidenter arbitror. Ac si quando contigisse constet octimestrem viuere, id quidem censeo potius fieri, quod matrem deceperit computationis principium, quàm quod verum sit.

Non est leuis controuersia apud peritissimos scriptores, an mulieribus (vt an- *De noui*

C teà dictum est) statutum, & præfinitum sit pariendi tempus. Retulerat quidem *mestri*

Marcus Varro lib. 2. de re rustica, quæ tempora cuique animantium speciei sta- *partu.*

tuta sint. Quod sanè dogma Hippocraticum est, & Galenicum: id quod Aristo. lib. 4. de gen. ani. c. 10. magna ex parte pro vitæ spatio cuiq; animalium concesso contingere docet. Sed dimissis in hac re autorum decretis, firmissimo experimento innitendum est, licèt quarto, quinto, septimo, nono, decimo & undecimo mense mulieres parere multi scripserint. Constant nanque his omnibus tẽporibus iuxta eorum decretum, vitales posse partus edi: sed quantum id veritatis obtineat, disputandum aggredior. Cuius difficultatis gratia præmittendum est, actiones naturales determinatas esse, iuxta vires passi, & agentius: verùm quia hæ vires variæ in omnibus reperiuntur, & in singulis: ob id suus cuique ad actionem constituitur agendi terminus: quia interse agens, & passum pro vtriusque natura certa quadam proportione dissident: atque cum hæc sit varia in varis, ob id mirum non est, si uaria in eodem actionis genere statuta sint actionum tempora. Id quidem probat euidenter morborum ratio: nam licet

omnes habeant vnam communemq; terminandi rônem, nimirum per actionẽ A
naturæ, & victoriam supra causam morbificam, aut è contra, cum hoc tñ pro varia hac proportione, aut disproportione varios dies criticos reperimus, ita vt iuxta cuiusq; morbi naturam vnus constituendus est iudicatorius dies, ac terminus, pro humoris maturitate, & virium potentia, & pro diei fortitudine, & natura. Sic pari prorsus rône, hanc varietatem in mulierum quoq; partibus accidere considerandum est, non tñ in reliquis animalibus. Cuius sanè rei potissima ratio est varia, & inordinata in mulieribus viuendi ratio, & forma, ita vt naturã adeo turbet, ꝙ fœtus maturitatem, & virium robur eadem diuersitate paret. Quo fit vt partus diuersis temporibus iuxta primi axiomatis rationem varij quoq; fiant. Quod proculdubio in brutis nunquam conspicimus, ob vniformem viuendi modum, & alimentorum vnitatem. Itaq; ex hac vitæ varietate duo in partibus mulierum accidere scimus: vnum quidem, ꝙ varijs temporibus iuxta varium robur ab alimenti varietate acquisitum, uariè et fœtus ad maturitatẽ perueniant: aliud autem ꝙ licet diuersis temporibus, & prædicta varietate id accidat, sunt tamen aliqua statuta, & certa, in quibus iustè possint, & innoxiè fœtus B
in lucem prodire: quod si in cæteris accidat, periculosum, & aborsiuum est. Legitimum igitur tẽpus experimentum frequentissimnm probauit in communi hominum natura esse nonum mensem, vel ad summum decimum, vt paulò inferius probabo, ac vltimò septimum: qui sanè menses sunt ex natura, & iudicãdi ratione efficacissimi, & maximè potentes. Denique possunt partus edi in diuersis tpibus ob naturarũ diuersitatẽ: cæterũ in diuersis, q̃ vim habeant iudicãdi, ac roborandi actionem illam. In reliquis verò mensibus quantumuis ad iudicandum videantur idonei, fœtus perpetuò valetudinarij nascentur, quòd tantum vnam causam partus legitimi nanciscantur, nimirum mensem iudicatorium, integram verò maturitatem nondum. Sed experimento quoque eodem comperimus in nono, & decimo, viuidiores, & maximè salubres esse partus tpis, & naturæ perfectione, ac rône maturitatis: nouem.n. menses cũ primo constẽt septenario, quod perfectissimè iudicat, perfectissimos edunt partus. Sed vt vera computatio nouem, aut decẽ mensium magis elucescat, expendendum est constare ex Hip. lib. de alimento, & lib. de carni. dies grauidationis non excedere quatuor decadas, quæ constant ex ducentis, & octuaginta diebus ad sũ- C
mum, licèt non rarò ante id tps partus in lucem edi contingat: constituit.n. hic dierum numerus nouem mensem solares, & decem dies; & ex côi fere omniũ sententia hoc est frequentius pariendi tps, ꝙ in ipso fœtus maturiores existant, & numerus perfectior. Quod Macrobius lib. 1. in somnum, apertissimis verbis protulerat. Humano partui (inquit) frequentiorem vsum nouem mensium certo numerorum modulamine natura constituit. At refert puerum vinculis solutum contestim foras prodire mense, vt longissimùm, decimo, vt comprehenderet partus, quos ducentesimo, & octuagesimo die fieri refert Hipp. qui nouem menses, & decem dies complectuntur. Cuius sententiæ confirmationem adduxit Hip. lib. de carni. per hæc verba; Editur verò in lucẽ partus mense nono, diebusq; decem, qui & uitalis est, ut qui legitimum hebdomadarum numerũ (quatuor scilicet decadas hebdomadarũ) consecutus. Qui sanè dierum numerus non prærequiritur ad legitimũ partũ exquisitus: quippe is põt fieri, aut in pluribus,
aut

A aut in paucioribus: sed nec multò pluribus, nec multo paucioribus, vt Hip. referet: nec huic sententiæ videtur contrarius lib. 2. pop. par. 3. tex. 31. qui docens a quo principium computationis in partu debeat fieri, inquit. At a mēstruis numerandi sunt nouem menses, aut à conceptione, & in 270. dies Græci menses fiunt, & siquid insuper, aut fœminas, aut maribus hæc fiunt, aut contraria. Nam vltima contextus verba videntur cōcedere plures dies, quod alibi dixerat pau lo plus, aut minus. Sed quo die sit hæc compositionis ratio ineunda superius diximus lib. 3. c. de conceptu.

Sed, vt res clariùs constet, habebis quatuor decadas hebdomadarum, si quatuor in decem, quadraginta, septies quadraginta computaueris, ex quibus sic computatis reperies ducentos, & octuaginta: numerum quidem quatuor decadum hebdomadarum. Hebdomadarum autem singulæ diebus septem, aut (exactiori calculo) diebus sex, & horis viginti constant: quælibet autem decas diebus septuaginta. Efficaciam insuper partus nouimestris ostendit, fętum nullo alio tempore commodius posse vel exire, vel solidiore cibo vti, quàm præhabi B to: cui sanè neque alimentum satisfacit, neque aer ventriculationi dicatus, neque vteri angustia. Atque cum tres necessariò concurrant causæ ad legitimum partum, tempus scilicet statutum vterus, & fœtus ipse: nullo profectò in partu, æquè omnia cencurrere comperimus, quàm in nouimestri. Vterus quidem mole pondereque grauatus, vi sua expultrice ad propellendum fœtum eo tempore insurgit. Fœtus ob loci angustiam, & aeris atq; alimenti defectum, exitū affectans, valde sese agitat, & faciliùs, membranas dirumpit. Tēpus etiā, vt ex Hipp. lib. de nat. pue. anteà probaueram, præscribi certò potest a formationis tempore facta computatione: inquit enim. Fœminam quidem conformationem primum duobus, & quadraginta diebus, quod longissimum: masculum verò in triginta diebus est, quod lōgissimum est, eam adipisci. Ex quo etenim ratio partus nonimestris, & legitimi formatur: vt ex Auic. aliqui referūt, quod ego hucusq; non legi, nimirum tempus partus id esse legitimum, quod bis tot additis ad tps motus, diebus constat. Secundum quam rationem masculus, qui efformationē habet die trigesimo, mouebitur die nonagesimo, & nascetur ducētesimoseptuagesimo die, hoc est, nono mense. Fœmella item, quæ die efformatur quadragesi C mosecundo, mouebitur die centesimo vigesimosexto, hoc est, quarto mense, & diebus paucis superabundantibus: nascetur autem ducentesimoseptuagesimo-octauo, hoc est, nono mense cum diebus aliquot. Qualiter verò Auice. computandi ratio in fœmella verum obtineat, alij disputabunt. Constat igitur veram computandi rationem pendere ex diebus illis, quos ex Hipp. mente partum legitimum continere diximus.

Quibus sic constitutis, expendendum est, partum initio noni mensis editum in lucē, id est, a decem vltimis diebus octaui ad decimum vsq; noni vix vitalem esse, aut si vitalis existat væsanus est, & morbidus. At verò a decimo die noni ad decimū vsq; decimi mensis vitalis est, & bene valens: eoq; magis quò proprius ad decimum decimi mensis diem accesserit. Dictum superiùs est in partu septimestri primi mensis, & septimi plus dimidio fore computandum, vt illorū vis queat elucescere, vt in tā breui tpe fętus consummari possit. At in reliquis mensibus non opus est de primo, & postremo plus dimidio accipere, cùm constet

aper-

apertiſſimè de primo fore capiẽdos per quam paucos, ſi ad decimum, & magis A
ſi ad vndecimum peruenire debeat fœtus. Quo fit, vt Hip. dixerit li. de octimeſt. par genitus poſt plenilunium neceſſario ad menſem vndecimum durare. Legitimum eſſe partum ad decimũ vſq; decimi menſis diem, abunde nunc probaſſe arbitror, ſed cogor ob Hip. obſcura decreta in partibus annumerandis diſputare, an vltra decimum decimi menſis diem partus in lucem edi poſſint. Pręſtitit huic dubitationi anſam Hip. qui lib. de octimeſ. par. ad vndecimum mẽſem partum prorogari affirmat, at lib. de alimento, & ſeptimeſ. par. per dies facta cõputatione, vt dictum eſt, ad decimum decimi menſis diem extendi poſſe partus aſſeuerat. Verùm, vt breui me ab hoc nodo expediam, tria in doctrina Hip. conſideranda ſunt. Primum dies partus ad ſummum non eſſe plures, q̃ ducentos, & octuaginta. Secundum ex hiſmet diebus aliqñ computaſſe partus tp̃s per mẽſes ſolares: menſis. n. ſolaris dr̃ ſpatium illud temporis, quo Sol, in vnoquoq; ſigno zodiaci fertur, quæ q̃m ſunt duodecim, menſes quoq; totidẽ in anno numerantur, & ſic conſtituit decimum diem decimi menſis tanq̃ vltimum partus tẽpus. Et li. de nat. pue. multis ẽt rõnib. probare nititur, vterum plusq̃ decẽ menſes ferre non poſſe, & id tp̃s poſſe attingere, probat ẽt li. 5. pop. in hiſtoria mulieris Lariſæ, cui cum prægnans eſſet, decimo menſe ſanguis multus fluit, & fętum proiecit mortuum. Aliqñ verò conſideraſſe menſes lunares: in qua computatione non ſolum mirum non eſt ad vndecimum menſem perueniſſe, meum conſtituiſſe terminum ẽt partus, verum eodem calculo facillime ad duodecimũ menſem, & vltra (vt ex antiquis autoribus aliqui cenſuerunt) peruenire poſſe conſtat. Probari optimè hoc aſſumptum poteſt, ſi menſes tres eſſe, iuxta antiquorũ computationem, intellexeris, differentes tñ oẽs temporis duratione, inter quos ille maximus eſt, qui latinis dr̃ ciuilis, conſtat ex diebus viginti nouem, & horis terdecim propemodum: tot. n. dies ſunt inter vnum, & alterum Lunæ cũ Sole congreſſum. Ex quo ſanè menſe, & ſimilibus ſi annum conſtituas, centum, & octuaginta dies in ſeptimum menſem incident, nanq; centum, & ſeptuaginta ſeptem dies ſex hmõi menſes integrant, & quinq;, qui ſuperſunt reliqui cum aliquot horis, iam ſepti menſis erunt. Componesq́; nouum, & decimum menſem eadem ferè calculatione facta. Si tamen menſem proprie lunarem dictum C
conſideres, longè aliter computationem efformare tenebis. Is aũt diffinitur Lunæ zodiaci puncto idem punctum profectione, & reditu, in q̃ viam Luna viginti, & ſeptem dies cum horis octo inſumit. Quibus equidem menſibus ſi partum nouimeſtrem conſtituas, continebit ducentos, & quadraginta, ac ſex dies: conſtat igitur ad integritatem ducentorum, & octoginta dierum, quos Hip. cẽſet eſſe legitimi partus dies, deeſſe dies triginta, & quatuor, qui decimum menſem integrum, & principium vndecimi conſtituunt. Quod ſi tertiam menſis lunaris dr̃iam (q̃ fit a primò exemptis trib. dieb. coniunctionis lunę) accipias, reperies continere ſex, & viginti dies, & horas duodecim: ex quibus ſanè nouẽ menſes continebunt dies ducentos, & triginta, & octo, & horas quaſdam: quibus deeſſe conſtat ad integritatẽ dierũ, quos legitimũ partũ conſtituere refert Hip. quadraginto, & duos, qui ẽt ex ſolaribus ferè vndecimũ menſem conſtituunt. Ex quibus iã conſtare arbitror, qua nam rõne dixerint Hip. & Plinius, & Ari. ad vndecimũ menſem partus poſſe peruenire. Ac ſi mireris, et rõnẽ q̃ras, cur mẽſium

De partu decimeſtri, & reliquis maioribus.

Si tamẽ mulier poſt plenilunitũ cõcipiat, ante ſcilicet quã ipſa purget, quod plerunq; ut autor eſt Ari. 7. de hiſ. ani. c. 2. decreſcẽte Luna illis accidat natus. Lunas attinget, et decies mẽſtrua deficiẽt, quare fæmine 11. menſem agere, arbitrãtur.

A sium lunarium potiùs, q̃ solarium definita sit apud antiquos pariẽdi rõ, desines protinus mirari, si aduertas, antiquos (græcos maximè) annum totum ad rõnem lunę subduxisse, & alios menses non habuisse, quàm lunares, nondum reducto in eam formam, anno, quæ nũc vsui nobis est. Atq; hæc de nono, decimo, & vndecimo mense dicta sufficiant. De alijs verò, quæ sequuntur, pleriq; dubitant, vtrum ad eos vsq; differri possint partus. De qua sanè re sentiẽdum, puto, aliqñ vel ex alimenti vbertate, quo fœtus gaudet ad integram perfectionem adipiscẽdam, vel ex matris labore, aut impotentia in plures dies posse partum extendi: verum id quidem rarissimum est, & monstrosum. Quin, & Hip. lib. de nat. puc. negat, vterum plusq̃ decem menses ferri posse, his verbis. Quod si q̃dam mulieres arbitratæ sint, se vterum plusq̃ decem menses tulisse (id. n. iam sæpe audiui) id sanè est, q vteri sæpe spiritum capiant in se ipsos à vẽtre flatũm exhibere, eleuato tñ atque intumescente vtero, videntur sanè sibi tunc mulieres concepisse. Quinetiam mensibus non prodeuntibus atq; in vtero congregatis, aut calescentes, aut flatib. mixti, falsam q̃dam grauidationis speciem non rarò mulierib. pręB bent, vt sibi in vtero habere videantur, nimirum menstruis non prodeuntibus, & vteris eleuatis. Quæ sanè fęminæ sic affectæ, si posteà cõcipiãt, putant se plus q̃ decem mẽses vterum gessisse, dum falsò supputationẽ ineunt ab eo tpe, absq; vterum intumescere vel flatu, vel mensium suppressione senserunt, non aũt ab eo, quo re vera conceperunt. Quamobrem credendum est potiùs eas deceptas esse, si rigidè rẽ iudicare velimus, vt Hip. q malè cõsulens mulierũ pudicitiæ aliquot argumentis loco citato probat, vterum plusq̃ decem menses ferri nõ posse. Verùm ne ex toto corruere videatur fęminarũ vis, eo, quo dictũ est mõ, supputationẽ undecimi mensis instituere oportet, & pari supputatione poteris 12. vsq; ptingere, qđ verò Aui. de 14. mẽse scribit, id arbitror aliorũ mẽte scripsisse.

De Abortu. Cap. 2.

C ABortiunt quidem adeò frequenter mulieres, vt, si quis id diligẽter examinet, facilè inueniat plures esse vteri deperditiones seu aborsus, q̃ legitimos partus. Quo sanè multi filijs orbati, miserè vitam degerunt: quamobrem, vt huic malo prouidere possimus, quid aborsus sit, primo expendendum est: quas cãs habeat: & qua lege pręcauebimus quominus fęminæ abortiãt. Est igitur aborsus, vt Gal. placet. 6. pop. p. 1. cõm. 2. imperfecta fętuum emissio, seu immatura, & violenta fętus excretio. Fętus (inquit Aris.) duobus modis corrũpitur, effluxione nimirũ, & aborsu. Effluxiones quidẽ iudicãt, q̃ intra septimũ diem corruptiones incidunt: abortiones aũt, q̃ intra quadragesimum: sed non hæ solum, verum oẽs ẽt, q̃ ante legitimũ pariendi tp̃s adueniunt abortus dici merent. Est igitur abortus vteri offensio primò, & principaliter ad vterum pertinens quatenus illi inest concipiẽdi officiũ. Sic abortus symptoma est vteri consistens in noxa functionum naturaliũ, & maximè retentricis, q̃ debitum tp̃s anteuertit: ac nonnunq̃ expultricis, q̃ ex aliqua cã lacessita pariendi tp̃s accelerat. Sed reuocare hac in parte in memoriã oportet, gratia p̃sagiendi de futuro aborsu, fętus quibusdã mensib. eidẽ esse prõptiores, q̃ alijs: nam quintus, & sexti initiũ minus ab ortui sunt obnoxij, posteà verò 4. & sexti finis; post septimus,

Abortus [illegible]

mus, deinde tertius, mox secũdus, & ab hoc primus, & mox nonus, & post octa- A
uus, vltimò verò decimus, vt latè probatum est lib. huius operis tertio. Quę omnia adamussim considerare oportet, vt pro cuiusque efficacia prouidentiam instituas. Affectum quidem vterum, nuper retulimus, primam potissimam quæ
Abortus causa. abortus esse causam. At vero ipsum vterum lædunt, & ad id opus ineundum excitant tres potissimum internæ causæ: siquidem vterus vel humorum pondere, quos supra vires obtinet, oppressus, vel morsus humore in eum effuso ruptis ijs in quibus fœtus continebatur membranis, vel propter fœtum putrem, & saniosum irritatus. Cui etiam causæ accedit pueri, inutilis, & vitiosa moles, quæ amplius, quàm par est, distendi vterum cogit, & ob id irritatus expellit, aut vteri coarctata nimis capacitas, vt in fęminis quæ minuto sunt cupore, vel teneris annis concipiunt. Item si aliquid pręter naturam in vtero creuerit, quod ipsum distendi, quantum par sit, non permittat, velut mola, aut scirrhosus tumor vtero adnascens, quæ sanguinis nimio fluore fœtum præter id etiam perdunt. Atque hæ sunt omnes causæ internæ, quas diligentius expendisse oportet, si priùs dixero, maiori ex parte aborsus vitio causarum externarum fieri, vt febre vehe- B
mente, alui profluuio, sanguinis immodica vacuatione, expurganti vel quouis alio acri, & efficaciori pharmaco, saltu, ictu, clamore, ira, tristitia, timore, victu partiore, re ardenter appetita, & denegata, vel subito aliquo casu, aut alijs, quæ suapte natura aborsum prouocare nata sunt: sicut quędam anni temporis dispositio, & innumera medicamenta, ac cætera, quæ certum quendam spirant odorem: quorum pertimesco mentionem facere. Sed ne quis inopinato, & inscienter in turpem, & rusticum errorem incidat, quæ huic vsui sufficere videntur, referam. Si prius dixero abortus plerunq; ab interno vitio fieri eo tempore, quo ante grauidationem fluere assolebant, vt accidisse vxori fratris Apemanti, fert Hip. lib. 4. pop. tex. 50. nam eisdem diebus videtur partus posse perire. Ante tamen, quam harum causarum naturam, & signa expendam, iuxta optimam rationem me facturum arbitror, si affectus quosdam vtero, & aliquibus fœminis connaturales, quibus ipsas (præsertim valetudinarias) abortire conspicimus, recensuero. Inquit itaque Hipp. lib. 3. aphor. 12. Si verò hyemis australis, & pluuiosa fuerit, ver autem siccum, & aquilonium, mulieres, quibus partus ad ver C
inest, ex quacunque occasione abortiunt. Constat que id fieri necessario, quia imbecillitas prægnantium illius temporis inclementiam perferre nequit, neque tanto labore ad illud vsque tempus perdurare, sed mox à quibusuis causis abortit. Nam tria sunt, quæ non sinunt expectare, donec tempus mutetur: magna nimirum mutatio in qualitatibus: peregrina, & aliena temporum constitutio: & imbecillitas, ac præparatio passurorum corporum. Ex quibus fit facilè, vt instillationibus concitatis, & in vterum prolabentibus, eo prædicta temporum inclementia aborsum promoueant: non quidem (vt Gal. existimat) ex repentino frigore, quod fœtus perferre nequit: nunquam enim vterus ex ambientis frigore adeo refrigeratur in communi vitæ more, vt fœtum interimat. Præterquã quòd si id esset verum, citius morerentur nuper nati infantes in frigidis regionibus, ac temporibus, ob subitam illam mutationem, quàm qui in vtero sunt. Quo fit, vt verior mihi videatur prima ratio. Refert quoque Hippocr. tanquam aborsus causam, grauidam esse gracilem, & extenuatam nimis: inquit enim

Abortus Causæ externæ

A enim lib. 5. aphor. 42. Quæcunque præter naturam tenues vtero gerunt, secun-
do mense abortiunt priùs, quam crassescant. Quam sanè causam præstat uel ali-
menti penuria, vel humorum prauitas, aut vteri imbecillitas, quæ nec trahere
potest, nec vnde trahat, habet. Quibus proculdubio fit, quod fœtus duorum mẽ
sium spatio uiuat quidem, vt qui paucis fomitib. eget, deficiente tamen ad aug-
mentum alimento, ocyssimè corrumpatur. Inquit.n. Hip. de nat. mul. vt has cau
sas insinuet. Quum in ventre habens fœtum mestruum, aut bimestrem corrupe
rit, & ad pfectionẽ gestare non potuerit, & tenuis pter naturã fiat: huius vteros
purgare oportet, ac corpus pingue facere: non.n. priùs fœtum perferre poterit,
quam vteri ipsius crassi fiant, & robusti euadant. Sunt item inter mulieres quæ
os vteri minus claudunt, & constringunt, & ob nimiam humiditatem fœ-
tus prolabuntur. Cõstat prætereà mulieres abortire ex alijs quamplurimis cau
sis, qualis est immodicus aeris æstus, ciborum parsimonia, flatus in utero coacer
uatus, uel in ipso vulcus, aut tumor præter naturam. Tandem ualetudinariæ fę
minæ plerunq;, si debiles sint, abortiunt: si vero robustæ, salubrius degunt. Itẽ
B ex ijs, quæ præhumidos habent uteros, & ipsæ pingues sunt, molli carne opræ-
se, plures abortiunt, & aliæ septimestres pariunt, quas suapte naturæ abortiuas
esse arbitror, quo malo eo usq; præmuntur, donec ætatis mutatione in meliorẽ
habitum fiat commeatus. Præterea fœtus imbecillioris causa abortus fieri, haud [fetus imbecillitas causa abortus]
rarò cõspicimus: nam dum genitura, vel pauci est caloris, vel pusilla in ea adest
virtus, ligamẽta, & inuolucra tenuia, & leuia adeo generantur, ut crescente pa-
rum fœtu, ipsum sustinere nequeant, vel ipse, valetudinarius est, aborsus quoq;
moueat. Id quod docuerat Hipp. lib. de octimes. par. dicens. Quare multi pueri
principium morbi intus nacti prodiere, & consequẽter alij perierunt, alii mor-
bosè uixerunt. Verum si ob maiorem corpulentiam fętus pereat, ab prædicto
aborsu distingues, quia illi primis mensibus prodeunt ij verò, qui grandiores
sunt, non nisi prope septimum, aut prope nonum, idq; vel alimenti defectu, vel
vinculis præ grauitate diruptis. Nocet ẽt uinculis, & inuolucris fœtuum coitus [coitus nimius abortus causa]
immodicus, ꝙ eadem vincula præ nimio madore laxentur: quo fit, vt non raro
hac cã abortiant mulieres, præsertim quæ delicatiores sunt. Idem quoq; malũ
proficiscitur, cum ex aliquo uteri, uel totius corporis uitio, uel suppressione hę
C morrhoidarũ, aliquid virulentum, saniosum uel putridum per os vteri instil-
lat, siue ex mola prodeat, siue ex imbecillo fœtu, siue ex prædictis causis, quib.
necessum est fœtum irritari, ac vincula laxari, & subinde aborsum sequi. Sequi
tur insuper aborsus, quib. fœtus ita debiliter alligatur, & affigitur vtero, ut faci
lè possis à quauis causa moueri: quo motu prodit multa humiditas, qua uincula
laxantur, & os vteri nimis aperitur: quo fit, vt fœtus facillimè procidat, cũ neq;
vinculorum robore, neq; vteri compressione id interdici possit. Futurum abor
sum, si possibile fuerit, multò ante cognoscere opus est, vt vel prouideas, quo
minus fiat, vel saltem matri opportunè opem ferre possis. Sic profectò si utero Signa
gerentib. lac multum ẽ mammis fluat, fętum imbecillũ significat, & aborsus pe causarũ
riculum: fastidit.n. fœtus alimoniã oblatã. Quod si papulę prauo aliquo colore & futu-
fędentur, vterum imbecillum, & laborantẽ significatur, vt ex Hip. constat li. 6. ri abor-
pop. p. 5. tex. 17. dicente, Si mammarũ propulæ, & rubrum chlorum sit, ægrotat sus.
vas, hoc est uterus: ob cõsensum, siue ex venis musculorũ ab dominis quẽ ali-

qui arbitratur has partes obtinere, siue eo modo quem nos antea ex aliorum sententia exposuimus, id quod etiam docuit li. 2. pop. p. 6. tex. 23. dicens; Si multum fluat lac, necesse est, vt langueat quod in ventre est. Mammæ etiam, si gracilescant, idem periculum præsagiunt ob alimenti fœtus defectum: sanguine igitur deficiente, aut alioqui modico gracilescunt vbera, ac nonnunquam perimitur fetus, quandoq; verò ad excretionem excitatur. Siquidem infans corporis constitutionem mediocrem consecutus plus alimenti requirens, quam exhaustæ matris tenellum corpus suppeditare possit, calcitrat, vt Hip. recenset lib. de nat. fœ. ac membranas dirumpit, initiumq; parturitionis affert. Hinc quoq; fit, vt mulieri vtero gerenti si altera mamma gracilis fiat, geminos habenti, alterũ abortiat: si dextra, marem: si verò sinistra, fœminam. Procedit autem futurum aborsum aquosior primùm euacuatio, deinde saniosa, & cruenta velut carniũ lotura, verò planè ex solutio venerit, purus sanguis, deinde grumi, ac demum fœtus ipse formatus, aut informis egreditur. Plerisq; etiam lumborum, & coxarum grauitas adest, & superioris ventris capitisque oculorum dolor, stomachi morsus, extremarum partium frigiditatis, animi deliquium, horror febrilis: quibusdam etiam conuulsiones retrorsum idque ijs potissimum, quæ medicamentorum violentia aborsum procurarunt. Sed nosse Hippo. lib. de natu. mul. aborsum ex vteri hydrope his verbis docere. Si verò non circa initia, sed dum iam mouetur, fœtus ipsi corrũpatur, ac suffocet, tunc, & venter imus intumescit, ad contactum dolet, velut vlcere præsenti, & febris ipsam, ac dentium fremitus corripit, & dolorem habet acutum, & vehementem circa pudenda, & imum ventrem, & lumbos, & laterum mollitudinem, ac coxendices. Quæ porrò signa eodem prorsus modo comperies cum ex febre, vel morbo aliquo acuto mater vel fœtus corripitur, præsertim si vi morbi fœtus intereat, vt c. de fœtu mortuo decebo. Verum si ex casu vel plaga, aut alia simili causa doluerit venter, vt vt aborsum minetur, id intra tres dies sese ostendet, vt Hip. visum est lib. 7. pop. tex. 71. dicenti. Quibus prægnantibus ex casu, aut conuulsione, aut plaga dolores moderate fiunt, in tribus diebus manifestè constat, an fœtus corrumperit; quod de moderatis doloribus subaudire oportet. Nam immoderati dolores certum est, aborsum citius molliri, aut intra hos dies, quippe vlnera, vt Hipp. visum est lib. de fracturis, tertio aut quarto die recrudescunt: quum igitur his diebus cessauerit dolor, signum est, nil esse disruptum, aut vulneratum: & fœtum superstitem fore.

In omni igitur aborsus causa præcauenda, hoc tibi primum expendendum arbitror nimirum, præcauendi rationem, variam fore ob variam fœtus ætatem, quippe, grandiores fœtus aliter præcauebis, his nimirum quæ minus turbent magisque roborent, ac parum euacuent, reliquas verò, roborantibus quidem, sed euacuantibus, etiam audacius, si copiam sanguinis causam præstare comperiamus.

Fuit igitur prima abortus causa, humorum nimia moles, quibus fetus veluti suffocari vĩ, & vterus pondere nimio premi. Contingit itaq; iuuenculis, & boni, ac densi habitus fœminis tanto sanguine abundare, vt suppressa semel menstrua purgationis, neq; menstruus, neq; bimestris, aut trimestris fetus eam copiam conterere possit, subindeq; corruptis vinculis ob plenitudinem aborsus

ocyssimè

A ocyssimè fiat. Quod sanè malum præcipuè ijs fœminis accidere conspicimus, q bus aliqua sanguinis euacuatio vel per nares, vel per hæmorrhoides grauidationis tempore supprimitur: præsertim si accesserit cibus, à quo largior, & mucosus succus prodeat acetabula vuluæ opplens, & ligamenta laxans. Præterea ex hac causa abortū fieri cognosces, quia citra manifestam occasionem euenit: venæ etiam totius corporis plurimum in ea turgent, & veluti varices in cruribus aliquando fiunt: respiratio difficilis primis mensibus accidit, capitis dolor, & oculorum cum grauitate dorsum & inguina dolent: mammæ plurimum turgent: prosilit sanguis è naribus, vel per os, tussi aut vomitu reijcitur: ac nonnunquam per colli vteri venas ordinatè vel citra ordinem profluit.

Quibus proculdubio medeberis sanguine misso bis, aut ter ante conceptum vel statim, nimirum secundo, tertio, quartove ad summum mense: nam grandiores fœtus cauere, oportet, vt Hip. consulit quippe, præceptum aliud quo refert à 4. ad 7. subaudiendum censeo de purgatione, idq; si morbi alicuius necessitas vrgeat cæterum parcius, & per interualla. Fiet etiam id victu parciori, & modico exercitio, dixerim, diutius facto, sed lentè, & sensim. Hac quippe causa B præsente, nulla alia commodior existit præcauendi abortum ratio, & via, quàm vena scissa ex brachio, vt dictum est: ac si mulier multum sanguinis reijcere per menstrua consueuerit plus, & audacius ob id sanguinem detrahere oportebit, dummodo neque subito, neque semel extrahas: sed interpositis decem, aut viginti diebus, aut mense vno vel duobus: idque potissimùm ad quartum mensem, vsque grauidationis tempus, nisi post id tempus abortire assueuerit, nam tunc non erit ab re hac necessitate viginti quintò, & sextò sanguinem mittere, sed prudenter, & cum præsagio. Tandem parum ante id tempus facies in quo fœmina abortire assuescit. Quo sanè præsidio, fœminas, quæ frequenter abortiunt, plures ad statutum pariendi tempus incolumes deduximus. Nos tamen experimento comperimus, non solum ad retentionem fœtus, sed etiam in ijs, quæ difficilè pariunt, sanguinem mittere, summè vtilissimum fuisse. Nam cum fœtus abundat multo alimento, cum eo non indigeat vel suffocatur, vel non cōficit, & corrumpitur, vel in magnam molem crescit si ipsum commutare prosit, maximè si fœmina vterum habeat ampliorem, ex quo post ea ob magnitudinē C exire non possit: quo casu vltimis mensibus fœminā quiescere, iubere est opus, ne nimio pondere fœtus vincula disrumpat, & abortum moliatur. Neque erit ab re renum regionem oleo vel vnguento aliquo inungere, quò sanguis feruorem compescere possis.

Quod si ex laxitate ligamentorum, ob mucores, vel quamuis aliam humiditatem redundantem fœmina fœtum retinere non possit: id cognosces sumpto principio à signis, quæ Hip. refert lib. 2. de mor. mul. per hæc verba; Si acetabula pituita plena fuerint, menses fiunt pauciores, & si in ventre habuerit, corrūpit, vbi fœtus validior factus fuerit: non enim corroboratur, sed defluit. Cognoueris autem hinc: humida fit, & quod defluit, muccosum, & tenax veluta ventre defertur, & non mordet, & in mensibus postquam sanguine purgari desierit per duos, aut tres dies mucci ex uteris prodeunt, & horror tenet, & calor nō acutus, verùm non deficit.

preseruatio abortus a multitudine.

vrgete.

Quæ verba lib. de natu. mul. ad verbum ſcribit addens, hanc affectionem ſecundo vel tertio menſe certiùs euenire. Quas autem partes per acetabula ſeu cotylidones liceat intelligere, non ſatis conſtat apud autores: ego tamen omnia vteri vaſa, & cauitates intellexiſſe Hipp. cenſeo. Quibus medeberis facta ante conceptum frequenter purgationa pilulis de hiera Gal. maſtichinis cum aromatis addito zingibere, & ſale gemmeo, item pilulis ex rhabarbaro cum agarico, & maſtiche, aut pilulis ex agarico. Peſſarijs etiam vtendum eſt, maximè pituitam trahentibus, & poſt menſtruam purgationem. Suffumigia quoq;, & emplaſtra adhibebis, qualia ad vterum humidum ſuperiùs ſcripta ſunt. Sed inter omnia auxilia vtiliores mihi vitæ ſunt ſemper ſudationes ex decoctione radicis chinæ, quas magni momenti in hac re ſcio, vel ſulphurea balnea. A

Verùm ſi mulier vterum habeat paruum, ac denſum, & conſtrictum, ita vt non facilè dilatari poſſit ad fętus incrementum, & ob id ipſum expellat: cognoſces quidem ex priuatione ſignorum aliarum cauſatum. Cui vtiliſſimum erit ante conceptum balnea laxantia adhibere, fotus & linimenta, quæ vtero ſicco prodeſſe quoque diximus. Cæterum grauida iam facta huiuſmodi muliere, cautè ijs erit vtendum, ne abòrſus facilius ſubſequatur: verum octauo die à defectu menſtruorum fotibus vtendum eſt, oleis & vnguentis, quæ emolliendi efficaciam habeant, qualia abundè dicta ſunt c. de vtero ſicco. Quę ſanè proficua erunt, ſi addideris ex roborantibus aliquid. B

abortus preservatio ab acribus humoribus

At ſi aborſus fiat ab ijs, quæ vel in vtero continentur, uel alicunde in ipſum defluunt vitioſa, acria, & mordacia, ſiue medicamentum purgãs ſit, ſiue humor acris, & erodens, aut vitioſum aliquod alimentum: aliter prouidendum eſt, & maxima cum diligentia. Nam de his cauſis loquens Hip. lib. 1. de mor. mul. hęc refert uerba. Eędem vero ſunt affectionęs ex puerperiis purgamentis, & ei, quę corrupit fœtum, & ei, quæ peperit: ſi menſtruum corruperit fœtum, & quæ corrumpunt, magis perielitantur. Corruptiones n. grauiores ſunt, quàm partus: non. n. fieri poteſt, vt circa violentiam fœtus corrumpatur, aut pharmaco, aut potu, aut ſubditiuis medicamentis, aut aliqua alia re: violentia verò malum. In huiuſmodi enim periculum eſt, ne vteri exulcerentur, aut inflammentur: hoc autem periculum eſt. Quod ſanè non minus ſuboritur ex quauis alia re, quæ grauare, aut irritare uterum poſſit ita, vt ipſum excitet, & ante tempus laceſſat, vt de mola, & duris tumoribus dictum eſt. Medicamentum ſanè cognoſces ex relatione, cuius damnum ab aſſumpto incœptum præcauebis ijs, quæ cuiuſq; vim, & acrimoniam retundat, velut eſt amylum, aqua calida potui ſumpta, ſyrupus violarum, de portulaca, aqua [redacted] hordei, vel ſacchari, & cenſus pleraq;. Humores porrò acres, & mordaces, quos ex doloribus lumborum, inguinum, & pudendi cum eroſionis vel exulcerationis ſenſu diſces ex reliquis ſignis, quę prædominium humoris monſtrare habent. Hos quidem ante conceptum purgabis, & cibis boni ſucci reficies. Reperies aũt inter fœminas non paucas, q̃ cũ ſanæ ante grauidationem degerint, ipſo tamen geſtationis momento, ocyſſimè valetudinariæ, & morboſæ viuunt: ratio quidẽ eſt, quia cum habitum habeant bilioſum, aut vtcunque morbidum ſtatim a conceptu, ex menſtrua ſuppreſſo, & ex ea humoris portione, quæ in vterum fœtus gratia confluit, praue in vtero C

ſe ha-

A se habent,& mille symptomatum generibus corripiuntur,a quibus, nisi per vacuationem alibi sponte, aut medicamento factam non liberabis. Quibus ante grauidationis tempus peruenies,prauum habitum,in meliorem commutando facta aliqua sanguinis detractione, & purgatione iuxta humoris redundantis ideam.Quo quidem facto,præcautionis,& purgationis in his, & reliquis vsus census,modus erit per epicrasim, ex habito rhabarbari diluto singulis diebus, aut tertio die:quod si humores adusti fuerint, id facies decocto foliorum senæ exhibito uel confectione simplici Amech cum rhabarbaro. Postquam verò cõpertum fuerit mulierem factam esse grauidam, ab expurgationibus abstinendum est. Verùm si prædictos succos plurimum abundare sit certum: vt fœtum perdere constet,rhabarbari modicum cum saccharo rosaceo porriges, aut masticatum,vt sanguinem ab spurcitia liberes,ac partes internæ viscera roborentur:tamen quies omnino imperanda.

Atqui si tumor durus aborsui causam præstiterit, antè quam grauida fiat mulier,curanda est ijs,quæ c.de vteri scirrho dicta sunt. Si autem molam id efficere B visum sit:pari lege id præcauebis eo modo,quo dictum est c.de mola. Prius tñ nosse curabis,tumor ne sit,an hydrops,vel mola:nam tumores ex dolore, & tactu facilè percipies:molã verò,eò quod ferè toto prægnationis tpe vel sanguis, vel virulentum aliquid per vterum instillat:impedit.n. hæc,quominus optimè os vteri claudi possit. Præterquam ꝙ cùm venas non habeat mola, quibus a vasis vteri capere alimentum commodè possit: facilè ob id ipsum prolabi contingit,quia solum alimoniam susceptat per adhæsum, & continguitatem, q̃ cùm osculis venarum obtinet,quo fit, vt frequentissimè sanguis in vterum instillet, qui vel ocyssimè procidat,vel ibidem detentus vitietur,& postmodum purgamentorum forma exeat, aut fœtum perdat. Vter hydropem causam huic malo præstare cognosces ex signis,quæ Hip.scribit lib.de natu. mul. per hæc verba. Si aqua in vteris gignatur,menses pauciores fiunt,& deteriores, & per longius tempus,prægnans est semper per duos menses,aut paulò amplius. Quum autẽ hoc tempus aduenerit,& corrumpit, & aqua multa in ipsa gignitur. Et paulò inferius eodem loco subdit.Plerunq; verò ante hoc corrumpitur, & per abor-C tum extruditur,& vteri sanguinem manant.Hæc autem patitur nihilo magis ex labore,quam aliter:hoc autem cognosces ex digiti cõtactu.Comperies.n.osculum ipsorum gracile,& obscuratum, ac plenum humiditate. Si verò non circa initia,sed dum iam mouetur, fœtus ipsi corrumpat,ac suffocetur: tũc& venter imus intumescit,& ad contactum dolet velut vlcere præsenti, & febris ipsam, & dentium fremitus corripit. Et dolorem habet acutum, & vehementem circa pudenda,& imum ventrem,& lumbos,& laterum mollitudinem,ac coxendices. Qua etiam parte curandi rationem scribit plerunq; mitigatoriam. Cæterũ artificiosius lib.1.de mor.mul.Nos etiam c.de vteri hydrope,curationis methodum,& medicamenta huic affectioni aptà,abundè docuimus.

Quod frequentissimè aborsum promouere conspicimus, proculdubio est, externarum causarum vis,& efficacia:quod sanè malum vt varium est,ita difficulter præcaueri potest. Cæterum Auic.latissimè causarum omnium externarũ meminisse constat Fen.21.3.tract.1. cap.8. sed hæc studiosis legenda relinquo. Quippe siue casus aliquis sit,siue subita alteratio, habent hoc propriũ oẽs cau-

peruenies

Mola quomodo Alatur.

Hydrops vteri causa abortus.

Cap: xv. Car. 262

ſe externæ ſi aborſum facturæ ſunt, vt priùs vincula, & inuolucra fœtus abrumpant: quo facto inſtillat ocyſſimè ſanguis, quem ſupprimere deinceps minimè potes, nec licet: cuius ſanè ratione abortus protinus ſequitur. Dixerat quidem Hip. lib. de natu. pue. nonnunquam accidere, vt ante præfinitum tempus ruptis pelliculis ob aliquam violentiam, pueri naſcantur: perinde, ac morbis, & aliis vndecunq; illatis noxis corripi ſolent. Sic, 1. pop. par. 2. Abortiunt mulieres (inquit Gal.) cùm vehementius ſalierint, ut ſubitò horrendum ſuſpicatæ timuerint: & cum ex dolore, vel ex inſigni cruditate, vel ex medicato quopiam cibo, vel puri portione, aut medicamenti, in quo inſit aliquid abortiuum. Iam etiam propter ſanguinis miſſionem, & ſanguis ex vulnere profluuium; aut ex nimia hæmorrhoide quædam abortiunt. Noui profectò quaſdam, quæ ex vuluæ ceruice profuſo ſanguine, prægnantes iam diu partum eiecerunt. Pari quoq; ratione. 5. aphor. ex nimio alui fluxu ſcribitur plurimas aborſum feciſſe. In quibus præcauẽdi ratio duplex in genere eſt: quas ſigillatim diſtinguere eſt in animo. Vna quidem eſt, quæ cauſis internis debetur, pugnans aduerſus vnamquanq;, vt ſuperiùs diximus: quibus adiicere oportet quæ cor, & viſcera roborare, ac firmare habent, velut ſunt pulueres cordiales, & ea, quæ ſpiritus reficere poſſunt. Altera verò, quæ cauſis externis ſita, vt plurimum in optima moderatione, & tutela, præcauens diligenter vtero gerentem ab iis, quæ ſubitò, & inopinato occurrere poſſunt, velut ſunt omnia, quæ vrinam, & menſes mouent, & alia, quæ c. de fœtu mortuo recenſebo. A B

Expẽde fœminã curandã eſſe, ante quã grauida fiat ea lege quã uteri affectio poſtulauerit, ut dictum eſt c. de præg. mod.

Verum ſi ex cauſa aliqua prægreſſa aliquod malum fetui vel matri illatum cognouerimus: eruperit ne ſanguis, vel quoduis aliud malum conſpicuum ſubſequutum ſit, præuidendum eſt. Nam ſi ſanguis profluxerit, nullo alio auxilio, quàm quiete, & optima victus ratione, eamque quodam modo comprimente, & roborante vtendum eſt, ne ſi ſanguinem profuſum compreſſeris, corruptionem ſubeat ipſe vel fœtum ſuffocet, aut ſi liberè fluere permiſſeris, maior fiat profuſio eius, quàm par ſit. Cæterum ſi fœtum diuulſum non eſſe, neque ligamenta dirupta cognoueris, eò quòd ſanguis nullus, aut quàm parciſſimus inſtillauerit, ſed ſolum imbecillum, & deiectum aut aliter præter propriam naturam commotum, quòd mater ſit perterrita, defeſſa, dolens, percuſſa, vulnerata, aut alio quouis damno affecta: prouidendum eſt fœtui per corroborantia auxilia vmbilico, & dorſo affixa (qualia diximus lib. præcedenti cap. de vteri geſtatione) alimentis, quiete, animi tranquillitate, & omnibus, quæ vires roborare, ac ſpiritus reficere habeant: velut eſt confectio alchermes, electuarium de hiacinto, de gemmis, diamargariton, cardiaca herba ſaccharo condita, terra ſigillata, bolus armenus, amylum & reliqua huius naturæ. Sed pleriſque probatum reperio puluerem qui recipit granæ infectorum ℈. j. pulueris. g. x. in ouo ſorbili cui, & coralli, & margaritarum nonnihil commiſceri poteſt. Sed alimenta pauca pauci, nutrimenti & aſſa, præſertim columbarum carnes aſſæ præbeantur. Ventriculum etiam roborare oportet, ac flatus ab eo, & vtero diſcutere, qui non rarò abortus ſolent præſtare cauſam, idq; facies oleo de ſpica, citoniorum de maſtiche, cum puluerib. diarrhodonis, aromatici roſati, coralli rubei, roſarum; & calami aromatici cũ g. iij. muſci. Vteri verò flatus antea diſcutere docuimus lib. nimirum huius operis ſecundo. Appones aũt vmbilico mi- C

Iuuat exẽplũ. q. r. tonſura ex panno coccineo. ʒ. iij. zĩgiberis, galãgæ, cinnamomi, cubebarũ an. ʒ. ij. ſanguinis draconis ʒ. i. moſci g. 4. maſtichis ʒ. ſ. mellis q. s. fiat emplaſtrum.

A cam panis leuiter torrefacti vino irroratam, superspar sis pulueribus rosarum, granorum tinctorum, coralli, cinnamomi, & aliorum, quę superius retulimus. Præstat pomum odoriferum assum eodem vino, & pulueribus inspersum, sicut & carnis semiassæ frustrum cum prædictis puluisculis. Sic prosunt inunctiones, cerata, emplastra, velut est illud, quòd scribitur a Montagnana de corticib. castaneæ. Vel aliud à Varignana probatum, Comitissæ appellatum: item alia, q̃ conficiuntur ex prædictis, & oleis odoriferis cum vino, & aqua cinnamomi, & aliis, quæ fœtui calorem, robur, & spiritum quodammodo addere videantur, qualis est instillatio arte chimica in vitreo alembico facta ex pane recenter cocto imbuto melle, vino, aqua rosacea, confectione alchermes, electario de gemmis sine speciebus, & pulueribus rosarum siccarum madefactis aqua chalybeata. Sed non est mihi in animo hac in parte huiusmodi topica auxilia speciatim recensere, quia prædictis cap. ea abundè docuimus. Sat enim est ea, sicut prædictos affectus, exempli causa adduxisse, vt ad pensum eorum, sic in similib. prouidentia vtaris simili.

B

De partu naturali, ac de difficili, & laborioso.
Cap. 3.

PER difficile quidem est ea, quæ a natura aliena existunt, nosse, & rimari, quin prius ea, quæ secundum naturam sunt, cognouerimus: rectum enim (vt ferunt omnes) iudex est sui, & obliqui. Ob id licet cap. 1. de partu naturali, quæ potiora sunt, scripserim: placuit tamen in hunc locum quædam adseruare, quæ ijs, quæ dixero, maiorem lucem afferre possint: & sic prima huius cap. parte in animo est ea disserere.

Sicut in fructibus ac reliquis, quæ ope naturæ in perfectionem veniunt, se gerere ipsam conspicimus, quæ primo ad integritatem & maturitatem perducit, quam in lucem producat: ita prorsus in hominis, & aliorum animaliũ productione peragit. Quippe puero efformato, ad perfectionemq; diducto, & vberius alimentum exposcente, ipsum ad calcitrandum, & membranas dirumpen- C das stimulat, donec ab inuolucro liber exitum quærere nitatur. Dictum quidé antea est ex Hippocr. mente lib. de natu. pue. membranas dirumpi; prima quidem ac extima, quòd fasciæ modo puerum inuoluat: non equidem vndequaque, sed per mediam regionem ab ilium elatissima sede ad ensiformis ossis mucronatam chartilaginem, spleni ipsi simillimam, quantum attinet ad nigredinem, friabilem substantiam fungosamque, & quatenus frequentissima vasorũ serie implicatur.

Hæc verò solas venas & arterias recipit innumeras ab hystero deriuatas, coriõ, vel secũdina appellata. Secunda verò mẽbrana fœtũ circunquaq; tegẽs, nullibi vtero adhæres cit, præterq̃ ea parte, qua iam prædictæ consui circũspicitur per venulas illas a primo in vmbilicum penetrantes. Tertia, tenuissima pelle constans, fœtum inuoluit. Exemplo itaque spicarum comprobauit Hipp. hanc

violentam velamentorum diruptioné.Nam sicut ille similiter,& mala granata, A
amygdalaq; dehiscunt sæpius ligneo illo cortice rubro ob molis intus increscé
tis violétum impetum:sic quoq; quæ cooperire fętum dicta sunt inuolucra . Ex
quibus euidenter constabit,quos cruciatus,quosve dolores mulieres persenti-
scant parturitionis tempore:atq; non solũ in separatione fętus ab vtero, & diru
ptione velamentorũ,verũ in exitu fętus per tam angustas vias,& meatus, quan
tum Hip.& Gal.ac reliqui autores depixerunt . Aperitur itaq; in hoc opere os
vteri tantum,quantum sufficiat embriis facilè præbere enitum:qualiter autem
hoc fiat nescimus,neq; aliud,vt refert Gal.quàm admirari possumus. Sed natu-
ra hæc alia oĩa circa parturitionem animalis machinatur eximia sophismata,&
commenta.Item qualiter fętus in decenti figura ipsi collo uteri propinquet, &
æqualiter exeat non vulnerata aliqua particula , non paruam monstrat proui-
dentiam.Inquit etenim Auic.lib.3.Fen.2.tract.1.c.2. Et quando separatur,ape-
ritur matrix apertione tali,cuius similem efficere non valet in suo simili , & ne
cessarium est , vt separentur quædam iuncturæ , & sustententur adiutorio Dei B
excelsi,post illum,& propter illum redeunt in proximo ad continuationé natu
ralem,& est operatio illa de operationibus fortibus naturalib. Quibus Auice.
verbis modum parturitionis,& doloris acerbitatem euidenter monstrat.Atque
licet Gal.asserat,non vulnerata aliqua particula fętum educi. Auic.contrarium
videatur astruere:arbitrantur cum hoc ambo iuncturas laxari,nec tamen ex ar-
ticulari:solui quidem iure dici possunt,ꝙ summa illa distensio,species quędam
solutæ continuitatis esse videatur , & ob id dolores acerbi , & cruciatus prope
os pubis,& sacrum proculdubio percipiuntur. Sed huic ẽt operi non exiguam
opẽ præstare abdominis musculos,retulerat Gal.li.3.de facul.na.c.13.Ob idq;
censeo ipsum dixisse.5.apho.51.ad bonum partum duorum corporum vigore
esse opus grauidæ mulieris nimirum & infantis. Erit igitur,his præmissis,par-
tus naturalis quando ex naturæ modo huiusmodi actio perficitur:id autem fie-
ri contingit,cum eorundem fœtuum consumatorem , ac perfectorum naturalé
emissionem molitur natura idq; debitis,ac statutis tpib.Quibus euidenter con-
stat differentia inter naturalem,ac legitimum partum,& abortum : ille quidem
est naturæ actus:hic verò violenter fit,& præter naturæ institutum . Cui operi C
necessaria hæc sunt,fętus perfectio,tempus statutum , matris & ipsius fętus co-
natus & enixus,& vltimò certa debitaq; in exeundo positura. Quam sanè ante-
quam exponam partus instantis signa breuiter referam,ne in cauta & improui
da obstetrix,ante tempus opportunum partui mulierem exponat:antea etenim
quàm occasio instet,irritus labor est,qui à nixuriante suscipitur , & ipsa partu-
riens vano labore contabescit,vt cum postea laborandum sit, labori non suffi-
ciat,vel rursus,occasio prætereat,ac fœtum subinde inopinato prolapsum per-
dat,aut matri,vt par est,non prouideat.

Si igitur ingestabile fiat fętus onus,ac sub vmbilico grauitas appareat, & in
lũbis,inguinibusq; cõtinuus cruciatus sentiatur,si ventris caliditas, si genitalis
Signa partus natura tumeat,si locelli humectetur,si vrinæ sit incõtinentia , si vterus solui atq;
laxari sentiatur,parturiginis indubitata signa existunt.Grauidas aũt si tormina
vexant,ocyssimè parere certum est:difficulter,cum lumbi dolent.At cum instat
iam parturitionis tempus,superiores partes graciliores fiunt,& extendũtur lo-

ca

A ca super pectinem & inguina, immissoq; digito ad magnitudinem oui quid in orificio inuenitur. Humor verò, qui effertur, primò lentus, & postmodũ plurimus, ac demum sanguis, isq; aquosus, si fœmina nascitura est, aut ruber & purus si masculus. Quæ etenim signa puerum se iam ad vterum vertisse cõmonstrant: apparet & eo tempore in prægnantibus plerisq; stomachus vteri, & propior efficitur, vt ex Gal. euidenter constat lib. de fętus formatione. Incipiunt tunc dolores vexare confertim femora, lumbos, ventremq; ipsum: cum hoc tamẽ, neq; prius in sella pariendo idonea locanda est vtero gerens, q̃ vteri osculũ hians digitis occurrerit, & prominuerit, ac prædictarum humiditatum effluxus comparuerit, vt Arist. 7. de hist. ani. c. 9. & Aetius de partu difficili consulunt. Sed si Gal. credas. 14. de vsu par. & 3. de facul. nat. os vteri perpetuo directum instante partu apparet, sicut & in conceptu: quare quo tempore sedere festinat grauida, rectum apparere os vteri oportet: appropinquantis etenim partus euidens existit signum. Cognito his partus instanti, eum esse naturalem, ac soli naturæ, & ipsius parturientis diligentiæ, ac viribus cõmittendum est; quem naturalem esse, inter

B dictas hæc una ratio monstrat. s. in caput infantem nasci. Cuius rei optimã causam vr̃ Hip. dixisse, partium quidem quæ sunt supra vmbilicum, grauitatem: q̃ tamen non oportet tantam esse putare, vt satis ea per se sit, ad inuertendũ fętum: nam toto, quo vtero geritur tempore, fetum in caput propendere oportet, nisi insuper infantis matrisq; motus accessisset. Sic enim natura prouidit, Deo Opt. Max. adiuuante, vt capite primum infans prodiret, quo magnis molestiis, periculisq; puerperas sublevaret, quæ vitari proculdubio non possent, & vitio aliquo infans aliter, puta in ventrem, in latus, inq; pedes exitum affectaret. Quia fieri profectò non potest, vt infans pedes, manusq; ita cõiungat, & reliquo corpori applicet, vt nusquam vel in hanc, vel in illam partem diducatur: eã ob causam qui sic prodeunt, difficillimum efficiunt partum, & matri ingentes cruciatus excitant, ac se ipsos in maxima pericula conficiunt, licet non omnino, pedibus antea emissis, difficilem moueant partum. Quamobrẽ sic natos Latini Agrippas appellarunt, licet alii a difficili partu nomen inditum esse fateantur. His verò omnibus periculis vacat, qui naturali modo nascitur, in quo caput primo se

C exerens, minore cum dolore os matricis, totumq; ipsis collum aperit, ac dilatat & viam reliquo corpori parat faciliorem.

Laboriosum quidem & difficilem partum eum esse existimo, qui cum fętus, vel matris periculo, & grauissimis accidentibus fit. Estq; symptoma sub genere conterorum immodicè comprehensum: siquidẽ fętus non sunt utero gerentiũ partes, sed proportione respondent ijs, quæ adnascuntur, familiarium inquam. Quemadmodum oua & fructus à natura ad generis propagationem creati, vt ex Gal. testimonio elicitur. 11. simpl. sic & partus: ob id dum præter modum, & naturæ institutum detinentur, symptoma hoc efficitur: nõ solum ea ratione, sed quia cum grauissimis accidentibus excernitur, longè grauiora, & diuersa ab ijs, quæ suopte motu natura mouere solet. Vnum tamen habet peculiare signũ difficilis partus, quod diebus aliquot ante partum copiosè profluat ab vtero aqua nam partus tempore, cum nihil profluat, eo quod iam profluxerit, ob siccitatem prolabi nequit fętus: itaque nihil instillare tempore partus, ipsum difficilem reddit. *De partu difficili.*

Fit

Fit proculdubio difficilis partus vna potissimum quatuor causarum, vel duab. aut omnibus simul: nam vel accidit ab extrinseca aliqua occasione vel ex fęminæ vitio, & impotentia, vel ex ligamentorum, aut tunicarũ, quibus fętus inuoluitur ratione, aut vltimo ex parte nascentis fętus. Partum igitur efficit laboriosum (vt à prima causa initium summam) aeris præsens constitutio: si quidē aquilonia difficilem parit, austrina facilem: sicca fętum, & mulieris corpus exsiccando, difficilem; sicut & nimis calida, vires exsoluendo; ac frigida, partes contrahēdo humida verò ad partum faciliorem omnium aptissima est, & quæ modicè calida existit, ob id profectò videndum est. ne in cubili existat aer frigidus, aut plus æquo calidus. Dixerat. n. Hip. li. de loc. aqua & aere, eas fęminas difficulter parere, quæ regiones habitant frigidas, ob id quod virtus expultrix his in locis labefactatur à crudis aquis, & aere frigido: pueri etiam debiles sunt, & os vteri, ac pudendum muliebre adstrictum: quæ omnia impedimento sunt partus facilitati. Difficilē quoq; partum efficit ira, vbi in parturiente plurimum creuerit, ita Zelotypia, aut si fęmina primariola fuerit, timor, & verecundia, aut quæuis alia animi passio, si adeo creuerit, vt potentias distrahere ab incepto possit. Sic vehemens dolor partus difficiles reddet, & gratio odores qui sursum vterũ euocant. Simili quoq; ratione, & experimento didicimus, multũ conferre quo situ locetur pariturę: nam si sedeat, impeditur dilatatio caudæ: si recta stet, in longũ extenditur vterus, & vtraq; positura difficulter, ac laboriose pariet: monstrabo aũt paulò inferiùs qualis positura partui sit cōmodior. Ex parte verò ipsius parturientis plures comperimus succrescere posse difficilis partus causas. Quippe, aut imbecillis admodum est mulier ita, vt enixu se ipsam iuuare non possit ex morbo contracta impotentia, vel ex natiua sorte, iuuenili ætate, vel ex labore aliquo pcedente, aut difficulter spirat, & anhelosa est ita, vt non valeat spiritum cohibere, opus alioqui summopere ad partum necessarium: qm̃ hmõi expulsio fit retentio spiritu; quod anhelosæ citra suffocationē efficere nequeunt, vel si nimis dormiat, affectu aliquo caput grauante, vel ob vigilandi impotentiã. Itē ob dolorum priuationē, vel mãsuetudinē, aut insensibilitatem, q̃ sanè oĩa graue periculum minantur. Accedit ēt his tanq̃ causa, si ipsa puerpera crassa, obesaq; sit, & vteri exiguis dolorib. impedita, aut timiscula, vel nimis extenuata, in quibus musculosæ, & ligamentosæ partes, duræ extensæq; existunt, nihilq; partui cedunt. Præterea id malũ quoq; affert mulieris vteri, aut mala vicinarum partiũ constitutio, vel est vteri magna distensio, & oris structura, & colli ipsius longitudo: quib. fit, vt ab vtero difficulter egrediatur fętus: nã in collo plurimũ immorabit, & per angustum oris foramen nō libere exibit. Idem malũ efficiet nimia omenti, & vicinarũ partiũ obesitas: nam qua rõne conceptum impedit, qđ os vteri comprimat, eadē partiũ efficiet laboriosum, sic & tumentes hęmorrhoides. Cui ēt malo alui excrementa dura, & vrina diu retenta plurimum addunt: sicut dum ante tp̃s partus mulier inflammationem aliq̃ perpessa est in locis genitalibus, aut parte aliqua eis vicina. Potest & difficultas pariendi contingere, si ossa pubis nimium conserta fuerint, vt fertur: ego tamen existimo ossa illa parum, aut nihil dilatari (ēt si Auic. id afferat) sed totam illam dilatationem pertinere ad caudam ipsam siue ad os sacrum, aut (vt rectius loquar) ad ossis sacri cũ cauda articulationē: nã cum os sacrum in caudam desinat, ita cum eo articulantur

Ex parte matris.

A B C

A tur sua ipsius ossa inter se, vt reflecti possit cauda in partem exteriorem, quo fit
vt foramen reddatur latius multo. Facta est aũt cauda potissimum ad sustentan-
dum rectum intestinum, & musculos ani firmandos, quibus vtimur ad alui du
ra excrementa vi expellenda. Hæc itaque cauda in partu, ita erigitur in exterio-
ra, vt facile id opus conspicuũ videri possit, & vulua hac rõne potius in partem
posteriorẽ extenditur, & amplior efficitur, eo quod cauda cedat, q̃ in partẽ an-
teriorem, in qua os pubis minimè cedere põt, licet aliquibus, tanq̃ verũ, & vul- *Ex parte*
gatum habeatur. Difficilis quoq; fit partus, si secunda vel pp crassitiem non ab- *membra-*
rumpatur, aut pp tenuitatem, ante q̃ oporteat, diuellatur simul cum aliis mem- *narum.*
branis fœtum ambientibus: quippe hac occasione humore euacuato partus ob
siccitatem difficilior redditur, q̧ per collum vteri fœtus difficulter elabatur. Re
fert quidem Gal. lib. 15. de vsu par. c. 5. huiusmodi humorem summopere pro-
desse viis omnibus lubricandis, ac facilioribus ad dilatationem efficiendis, a p̃-
dicto nanq; humore collum humectatum mollius redditur, dilataturq́ue faci-
lius. Ob id quæ multis ante diebus muccorem, vel aquam sensim expurgãt, dif
B ficulter pariunt: dilabitur. n. ocyus per madidas, & lubricas partes fœtus, q̃ per
siccas. Contingit ẽt partum fieri laboriosum, cum amnion membrana ante frã
gitur, q̃ puer in vtero voluatur, ita vt in maximo versetur periculo ob lotii mo
lestiam, qua totus afficitur, & ne aliquid eius per eos ingrediatur, nam a suffoca
tione illum tuetur respiratio per arteriam, quæ in vmbilico est. Et ob id labo-
res in partu, & innumera alia incommoda, quæ lib. de octimest. par. annume-
rat Hip. debilitant fetum adeo, vt nonnunq̃ ante exitum, multi in exitu, multo
plures paulò post, & maximè intra diem, alii intra septem dies, tandẽ intra qua
dragesimum intereant. Cui ẽt causarum generi reducere oportet vteri imbecil
lam facultatem excretricem, aut vehementem retentricem, nam vt superius di-
ctum est, mater abdominis musculis, puer propriis viribus, & vterus otiante re-
tentrice, & expultrice irritata, ac operante, partum facile parant. Idem quoque
accidere cõspicimus, & longè difficilius, si vel mortuus, vel sideratus puer fue
rit, vt refert Hip. lib. de mor. mul. Fœtus si maior sit, quam pro fœminæ constitu
tione, & partium figura opus est, difficillimũ & periculosum sibi, & matri pa- *Ex parte*
rat partum. Pari prorsus ratione, si monstruosus sit, vel magni capitis, vel nimis *fœtus.*
C paruus, aut parui ponderis, tum quia seipsum non præstat adminiculantẽ, tum
vero, quia ipsi non aptè adequatur vterus. Itẽ si vel numerosus sit fętus, vel infor
mẽ aliq̃ carnẽ secum afferat. Præterea, si imbecillus existat, ita vt neque vincula
dirumpere possit, neq; ad exitum vehementer inniti, difficilẽ quoq; infert par-
tum. Sed longè difficiliorẽ, cum deprauata aliqua figura exire nititur. Nascũtur
quippe pueri, aut in caput, aut in pedes, aut penitus obliqui, & cõtorti, vel mil-
le aliis deprauatis figuris affecti. Sic enim lib. de nat. pue. Hip. scriptum reliquit.
Porrò diruptis pelliculis si pueri momentum in caput inclinauerit, mulier faci
le parit, si aũt obliquus, aut in pedes processerit (contingit enim hoc sępe, si pau
lulum huc inclinauerit, siue præ vterorum spatiositate, siue si mater in laboris
partus primum non quieuerit) & si sic processerit, mulier difficulter pariet. Mul
tæ autem ipsæ perierunt, vel puer, vel simul ambo: de quibus rursus libro de
morb. mulie. Hippocra. scripsit in hunc modum. Si vero mulieri in uentre ha-
benti tempus partus iam affuerit, & dolor partus tenuerit, & ad multũ tempus
mu-

mulier puerum edere non potuerit, omnino obliquus, aut in pedes procedit; A
vtile autem est in caput procedere, & si obliquus iter capesserit, difficilis est affectio. Sicut.n. si quis in vas olearium angustioris nucleum immiserit, non procliue difficile est ipsum extrahere. Sic ēt mulieri grauis affectio est, vbi fœtus fuerit obliquus: graue item est, si in pedes inclinauerit, & sæpe aut matres pereunt, aut pueri, aut ambo. Est autem magna causa, vt non facilè exeat, si mortuus, aut sideratus, aut duplicatus fuerit. Paulò autem inferius eodem lib. sic scribit. Quicunq; vero duplicati complicantur, & in osculo vterorum incumbũt, eos siue viui fuerint, siue mortui rursus retrò protruosos vertere oportet, q; secundum naturam in caput exeant manibus ad vtrunq; femur extentis. Cui proxima figura est, si in pedes procedat, cæteræ verò omnes (neque hæc admodum tuta est) præter naturam, & periculosæ existunt: vel dum caput in dextram vteri partem vel sinistram inclinat, aut altera, aut vtraq; manus (vt Aetius aduertit) exeritur, aut crura intus inter sese diducunt. Fœtus verò, q altero pede prorũpunt, altero intus detento, aut duplicati alicui parti vuluæ innituntur, periculosissimũ efficiunt partũ, sicut ij, qui manus expansas habent. Qui uerò obliqui prodeunt: B
tripliciter id faciunt; aut enim in alterutrum latus, aut in ventrem prodeunt: sed tutius est in latus progredi: ita.n. obstetricis, manibus locus superest, vt in caput, aut in pedes nascentem dirigat. Tripliciter aũt, inquit Aetius, duplicari solent fœtus: nam vel capite, & cruribus vel ventre, vel coxarum vertebris vtero incumbunt. Atq; hæ sunt omnes deprauatæ figuræ, quas in temporis præssura, q̃ citissimè cognoscere oportet, & mutare, ne vel suffocetur, vel morbosus supsit fœtus, aut mater pereat. Præter quas omnes causas reperi, apud Hip. varijs epidemiorum locis, eos partus esse difficiliores, quæ folias ferunt, & maximè quæ plures. Quod mille historijs testatum reperies, in quibus raro prospere solent fluere purgationes, ex quo mille accidunt mala, nam & venter in tumorem attollitur, & cruor ab vlcere erũpit, & difficiles respirationes, & alia vt expresse retulit Hipp. lib. de affect. sed clarius lib. 2. pop. p. 2. tex. 21. adducens historiam

De laborioso partu facilitando.

eius quę filias gemellas pepereat. Varia quidem sunt, & omnino necessaria, quę partum facilitare possunt. Cui sanè operi præmittenda quædam sunt, q̃ oĩbus difficulter parientibus proficua esse comperimus: deinceps pro cuiusq; cãæ natura, & varietate auxilia quoq; adscribam. Principio etenim mulier admonenda est, vt ædificio perlucido aerem calidiusculum habente habitet, lætamq; & placidam vitam antea degat, ac somnus vigilia longior sit. Pinguibus ēt carnib. & mollientib. iusculis, ac oleribus vtatur: vina neq; generosa admodum, neq; dilutiora, alba, prædulcia potui dentur. Sese item mulier deambulatione, & leni cursu exerceat: cæterum hanc exercitationem feciet recta magis, q̃ flexuosa, & sub vmbra, non qui de intra parietes, aut in pratis, & viridarijs: finis sit cum modica lassitudine, q̃ defatigatione non attingat. Præterea enixuras eo tpe, quo partus instat, non esse multa alimentorum copia grauandas consulit ratio: neq; per id tempus varia alimenta, & crebra sunt adhibenda: distrahetur.n. calor ad confectionem alimenti, & minùs intendet operi parturitionis. Item parturientes non protinus in sella locandę sunt, sed obstetrices prius os vteri tangere debent, & cum paulò apertum non inueniunt, mox expectandum est, an tunc, vt surgat mulier iubere dẽnt, moueaturq; parũ, ac iterum in loco sibi apto sedeat. C

Fa-

A Facilior item reddetur partus ex optimo parturientis situ:quinimo maximè id parturitioni conferre experimento comprobatum est,nam cũ vt iã diximus ad partum faciliorem necesse est,vt vulua dilatetur,id q; a parte anteriore,quã paucissimum fieri possit,superest vt caudę os ad posticã partem extẽdatur.Quo fit,vt si sedeat,eius dilatatio omnino impediatur.Itaq; si natibus innitatur, cum non possit retrocedere cauda,partus impeditur,si vero stent, non satis ad enixũ uiribus pollent, q̃q̃ in situs conuenientior sit,modo in anteriora se flectat.Quare manibus contra lectum,aut mensam, aut aliud quod vis innitatur oportet, ita vt sit sufficiens spatium pro obstetrice susceptura puerum, parturiens uero sustineatur a uiris fortioribus,sin minus decumbat,sed dorso tantũ, ac crurib. innitatur in parte quidem paulo sublimiore positis,& apertis,ita vt manib. pedibus,& dorso uehementer innitatur.Cui sanè renixui q̃ plurimum prodest respirationis cohibitio,dummodo non retineatur in partibus superiorib.sed propulsio,& renixus fiat ad anum & vterum,velut ij faciunt,qui aluum exonerare nituntur,aut calamos inflant,& hæc est communis difficilis partus positura, aliæ necessariæ sunt pro infantia nascentis situ.

B Alia est cõis facilitandi partum ratio,quæ medicamentis,& perita, ac diligẽti obstetrice perficitur,in cuius officio haudquaquam permittendũ est,vt violenter parturientium vterum dilanient,sed leniter placideq; ipsius partes tractare consulito,quo facilius grandiori fœtui cedere possit,ac magis citra dolorẽ,dilatari,inuncta parte oleo dulci,sesamino,amygdalarũ dulciũ, vel liliorũ, ac pinguedine anatis,& gallinæ cũ mucilagine seminis lini,ex quibus hoc mõ linimentum conficies,adipis anatis,olei liliorũ alborũ,& sesamini,an.℥.j. mucilaginis seminis citoniorum,seminis lini,summitatum altheæ,& seminis fęnu græci ℥.j.&.ſ.fiat linimentum.His quidem prouida obstetrix, vteri ostium, qd iam dehiscit pertingat,sensimq; premendo minimum digitum immittat,subinde iam(paulatim tamen)magis os dilatet,quod fatiscere perpendens, linimento de mucilaginibus dicto uteri ceruicem,vt lubrica reddatur, quo facilius partus exiliat,vberrimè illinia,,necnon & os ipsum sacrũ, & totã caudæ regionẽ, quo facilius exeunti puero cedere possit. Quibus factis iterũ grauidam in sede commodius locare oportet,atq vt prompte infantẽ pellere tentet, eidem blan

C dis uerbis persuadere,vt Gal.iubet 3.de facul.natu.c. 3.Ipsa autem obstetrix sedeat in humiliori loco,vt itẽ facillimè manus immittere possit, ac ex superioribus partibus infantẽ adducere. Qd si hæc prodesse non videant,fotibus easdẽ partes lenire oportet,ut & calore modico,& lenitate maiori partes promptius aperiantur.Hoc sanè præsidium conficies ex floribus chamæmali, & meliloti, ex floribus maluarum,bismaluæ,& uiolarum,ex semine cotoneorum, lini, & fœnugræci,ac radicibus liliorum alborum, quæ omnia cum ex aqua ad tertias deferbuerint,suscepto uapore,exinde abdominis imam partem, & caudam vtiliter ea aqua spongia fouebis.Sed in iis,quæ difficulter parere assuescunt,tutũ, & utilissimum mihi uidetur Hip.consilium,quo iubet sanguinem mittere prope partum,inquit enim lib.1.de mor.mul.Si uero prægnans multo tempore cohibeatur,& parere non possit,sed diebus pluribus ea partus doloribus laboret sit autem iuuenis,in vigore,& multo sanguine referta, secare oportet uenas in malleolis,& sanguinem detrahere viriũ respectu habito, & postea calida lau-

ri

ri corticibus coctis lauato. Viticis aut semen, & dictarum creticum, vtcunq; pa A
ri portione in vno albo, aut aqua bibendum dato. Quo facto, per aliquot ante partum dies, opus est etiam ex catismate vti, quod recipiat bis maluæ cum radicibus m.iij. maluæ, chamomillæ, meliloti, apij ana m.ij. foliorum lauri, m.s. seminis lini, & citoniorum ana. lib.s. fiat decoctum, in quo fœmina ante prandiũ insideat. Verum in harum insessionum vsu, censeo satiùs esse per dies aliquot ante partum, quàm in ipso parturitionis tempore, ne deiectę calore vires minus partui sufficiat, ni plurimùm necessitas vrgeat. Partus quoq; difficultatem mulcet eclegma, quod habet dactylorum ℥.iij. mucilaginis psyllij, & seminis citoniorum ana. ℥.s. seminis pœoniæ, cinnamomi ana ʒ.j. casiæ ligneæ, croci ana. ʒ.s. pulueris peucedani obolum, ossis de corde cerui g.vj. his contritis, sacchari albissimi ex aqua sabinæ dissoluti, quantum satis est ad ea mollienda atq; cogenda adijciatur. Ego autem in horum trium auxiliorum adhibitione (nam balnea quæ plerique autores præcipiunt, non probo) semper obseruo, vt diebus singulis ad partus vsq; diem vnum adhibeatur, ne omnibus modis puerum turbemus, ac totius feminæ humores exagitentur. In omni etiam partu citra causæ respectum si difficulter fiat, vtilissimum experimur dextro cruri alligare corallũ, B
lapidem aquilæ, styracem, coriandrum viride, seu poligoni radicem. Referunt quoque non contemnendi autores prodesse accipitris seu falconis stercoris ʒ.j. cum vino albo, aut aqua capillorum veneris: uel tãtundẽ cinnamomi seu casiæ. Proficuus item maximè censetur puluis, qui recipit fimi accipitis, ʒ.j. cinnamomi, casiæ ana. g.vij. croci g.iij. misceantur, & cum pauco vino albo, vel aqua citrangulorum, aut adianti exhibito. Interim tamen si difficilior fiat partus, castorei ℈.j. cinnamomi. g.iiij. propinabis. Prodest, & phaseolorum vel cicerum rubrorum decoctum, vel decoctum fœnugræci cum croco, & oleo amygdalarũ dulcium, addita ʒ.j. trochiscorum de myrrha. Confert quoque decoctum galli veteris cum modico casiæ ligneæ, croci, & vini: vel succus pori cum aqua tepida haustus, vel menthæ decoctum, aut succus, vel thymi, vel leucoyi sicci decoctum, aut decoctum maluæ. Sic & inunctio pubis, vel sub vmbilico facta cum oleo liliorum, mucaginæ seminis altheæ ana ℥.j. & s. medullæ cerui. ℥.j. Appensus item iaspis, radix aristolochiæ, cyclaminis pudendi orificio, aut femori alligata. Valet etiam hoc medicamento, quod recipit radicis graminis, petroselini C
ana ℥.j. artemisiæ, nepetæ ana. p.s. seminis anisi, & fęniculi, an. ʒ.j. fiat decoctum, cuius accipe ℥.iij. & adde cinnamomi ℈.j. casiæ ligneæ. ℈.ij. sacchari. ℥.j. Verùm si hæc omnia adhuc prodesse non videantur, vereri eo tempore oportet, ne causæ alicuius ex ijs, quas retulimus interuentu, & efficacia difficultas suboriatur. Quippe tunc temporis aduersus ipsam pugnandum primò esse consulit rei ratio. In qua curandi ratione aduertisse oportet, ea omnia auxilia, quæ hucusque retulimus, communiter omnibus partibus esse proficua, quæ verò propria cuique sunt iam referã, initio sumpto à frigore, si malo causam præstiterit. Multis compertum esse legimus, grauidas mulieres, quæ saluiam manducarunt, prosperè peperisse: sic tradunt leænas eam quærere, & manducare ad partus facilitaté. Sed vteri ore constricto, crasso frigidoq;, prodesse scimus fotus, qui conficiũtur hac forma: excipe maluæ, bismaluæ. an. m.j. seminis lini ʒ.iij. aristolochię lib.j. fiat decoctio in aqua, & oleo violarũ, & camæmali, quibus fiat fotus cum

De parte facilitando iuxta causa rationem.

Si ex frigore.

spon-

A spongia, aut filtro. Post verò prædictas partes inungito linimēto, quod recipit mucilaginis fœnugræci, & seminis lini, ana ℥.j. extrahatur cū vino albo, & adde aristolochiæ longæ & rotundæ, & clematis pulverizati, an. ʒ.j. styracis myrrhæ, styracis liquidæ, an. ℥.ſ. propoleos. ℥.ij. olei amygdalarum dulcium, & liliorum alborum, an. ℥.ij. reducantur ad formam linimēti. Quibus etenim calidis actu & aliis, quæ superius retulimus, hydræleo & aliquo ex oleis calidis, aquas artemisiæ, fęnugræci, & similib. partes dilatare, atq; calfacere opus est. Quod si speretur fętus emissio, abstineat oīno à cibo fęmina, sin aliter, assumat parū vini diluti aqua artemisiæ, vel aristolochiæ rotundæ, vel modicum panis intincti in vino hippocràs appellato: incredibili ēt efficacia iuuat aqua cinnamomi cū modica aqua angelicæ, vel cardiacæ, itē & oleū cinnamomi eiusdem cū modico vino, ad oleū macis iniectis tribus guttulis in coclearc iuris, benefacit ēt oleum gariophyllorū. Sed cum iterum dolores creuerint, ac puer apparere incepit, tunc retento spiritu nouetur expellere, ac innitatur capite, & manibus, donec infans oriatur. Et si hæc prodesse non videantur, inungere iterum pudēdas

B partes pectinem, & os sacrum oportebit oleo sambucino, vel iasminorū, & sumat eo tpe decoctum, quod recipiat corticum vtriusq; casiæ, ana ʒ.ſ. cinnamomi ʒ.j. croci. ℈.j. aquæ artemisiæ. ℥.iiij. & fiat potio tepida. Pręstat ēt eundē vsum pessarium, quod recipit Hyssopi, radicis lilii, origani, calamenti, ana ʒ.j. terebinthinæ. ℥.ſ. conquassentur, & fiat cum lana pessarium. Simile beneficiū præstat suffumigium ex stipite caulium, myrrha, & felle tauri.

Verum si ob immodicum calorē, qui vires exsoluat, pariēdi difficultas oriatur, curandum est omni arte vires reficere, & spiritus præcauere quominus dissolutione pereant. Ob id quidem cibis & potionibus optimi, & facilis nutrimēti vires reficere oportebit (sed maximè odoramentis, quæ ex alimentis spirant: nam alia vterum sursum euocant) dum eorum omniū quantitas modica sit: admixtis semper quæ vires habeant roborandi, & astringēdi, vt cidonij, malis punicis, & reliquis, quæ firmare vires possint, & quodammodo frigida sint, & dicta cinnamomi aqua vel eiusdem cinnamomi oleum vino sumptum, aut oleū gariophilorum. Arcet insuper animi deliquium panis vino, aut succo granatorum imbutus; Præterea quæ sic afficiuntur, in aere parū frigidiori degant, qua-

C rum facies spargenda est aqua rosacea frigida, & eadē aqua, & flabellatione aer temperandus est. Timidis, autem ac puellis mentis robur addendum; quemadmodum eis, quæ dolorum inexpertes sunt: rursus exhortādæ, vt ualidissimè spiritum comprimant, & ad inguina pellant. Quòd si imbecilles ex morbo sint, cibis boni succi, ac potibus reficiendæ sunt, & alendæ bona partus spe, semotis animi affectionibus, quæ vires ab incepto munere distrahere natæ sunt.

Si ex calore, aut imbecillitate.

Inflāmationē, vlcus, tumorē laxū, ac durū, vel aliud vteri vitium, si causam difficilis parturitionis pſtare cōperias, curandum omni arte est, patres ita leniter, & blandè tractare, vt citra maximam dolorum exacerbationē partui cedāt: quod facies vnguentis, fotibus, & pinguedinib. quæ id nata sunt efficere, qualia superius diximus. Verum si ob lumborum cauā ad interiora luxationē, aut nimiam pinguedinē pariendi difficultas cōtigerit: potissima facilitandi partus ro stat in cōgruo parturientis situ. Ob id puerpera in sella prona flexis genibus collocetur, seu in lecto, ut uterus delabens ceruicem rectam extendat, atq; idē è dire-

Si ex pinguedine, & aliis corpulentiæ causis.

è directo ostioli habeatur. Deinde ceratis oleis, ac pinguedine lenire oportet, & sensim digitis aperire: tandem mixtus procurandus est flexis genibus, & pro na existente quæ parit. Cui consimilem curationé adhibebis si os vteri, vel ceruix stricta admodum fuerint, tunc enim alui excrementa primitus mollienda pellendaq; sunt blandis clysteribus ex oleo amygdalarum dulciũ, & iure. Caudam item inungere oportet prædictis vnguentis, & linimentis, quo facilius fœtui cedere possit. A

Si uitio mẽbranarum fiat.

Si causa membranarum difficulter fœmina pariat, considerabis, an ob crassitiem & soliditatem secundæ, quæ rumpi nequit, difficultas suboriatur. Tunc etenim Aetii consilio abrumpere ipsa oportet, aut obstetricis unguib. aut scalpello, quæ sanè res cautè agenda est, ne fętui, aut matri graue aliquod malũ subsequatur. Verum si tunicarum tenuitate nimia (in quibus humor continetur) difficilis fiat partus, quod humor in membranis contentus, ante debitum tẽpus effluxerit, ita vt vteri supersint resiccati, eis albumina ouorum cum maluæ, aut fœnugræci decocto excolato, vel cum ptisanæ cremore tegido infundant eiusdem Aetii decreto, vel pudendum, & uteri ceruicem, inunges oleis, aut linimẽtis prædictis, quo mollior, & humectior fiat locus. B

Si ex praua fœtus figura.

Fit cunctis partubus difficilior is, in quo fœtus praua aliqua affectus figura ꝑrumpere tentat. In quo sanè casu multa fieri, & considerare docet Hip. li. de nat. pue. dicens. Quicunque uerò duplicati complicantur, & in osculo uterorũ incumbunt, eos siue viui fuerint, siue mortui, rursus retro protrusos uertere oportet, quo secundum naturam in caput exeant. Cum aũt retrudere voles, aut vertere supinæ ipsæ reclinatę molle quoddã sub coxas sustinere oportet, & sub lecti pedes, quo altiores sint hi, à pedibus, semper aliquid apponere, sed & coxæ altiores capite sint, & vt nullũ ceruical sub capite, si prouideto. Cũ verò retursus fueri fętus, & hinc atq; hinc euoluitur, & secundum naturã constituatur, quicquid sub lecti pedes supposuisti, ac lapides, & quod sub coxas subdidisti, subtrahito. Quicũq; verò fętus viui manũ, sicut crus foras præmittunt, aut ẽt ambo eas oportet q̃ celerrimè, vbi exitum significauerint, prædicto modo intro retrudere, & in caput vertere, & ad viã reducere: quicunque fętus complicantur ad lateris mollitudinem, aut coxam in partu prolapsi, eos diligere oportet ac vertere, & in aquã calidã desidere facere, donec mulier refocilletur. Hæc quidem volui ad hunc locum adducere, vt admonuisse videar tum medicos ipsos, quorum interest maximè obstetricum imperitiã, quantum datur, aperire, & eas disciplina corrigere, ac vt moneã ẽt quanta diligentia opus sit, vt difficilem partũ prædicamus, si ex deprauata fętus figura fiat. Quamobrem considerandum est, qua diligentia opus sit ad extractionem fętus, & quibus medicamentis, ac ingeniis id fieri expediat. Primum igitur, si propter deprauatam figuram partus difficilis fiat: tribus omnino modis ipsum præcauere oportet, situ nimirum parturientis, & infantis: secundo quæ medicamentis, quæ fętum, vtcunque sit, expellunt: tertio verò & vltimo facta aliqua continui solutione, vel operatione manuali, ne vterq; pereat. Itaque si prædictis signis partum esse difficilem comperiamus, parturiens competenter in lecto locanda est, vt altũ habeat corpus, ac si in priorem partem ab orificio vteri fętus infixus est, supina est collocanda: si in sinistrũ, in dextrum cubet. Si verò matris positura infantis situm corrigere non C

possit:

A possit:tunc diligenter vnguibus inscissis,& oleo inunctis, ac in vnum cōductis digitis,sinistra manus in orificium vteri immitti debet,introq; paulatim,ac sensim fętum pellere opus est,& si caput proximum est,ipsum componat,& adducat.Si verò ambæ manus apparuerint,duob.humeris eius manus suas ex vtraq; parte infigens, retrorsum eum reuocet,vt superiùs dictum est , manibus ad latera compositis,& apprehenso capite,adductoq; foras paulatim,& leuiter. Verū si infans caput interius habuerit , vnāq; duas manus eiecerit , oportet obstetricē prius immissa manu caput ad orificum allicere , & comprehensis manibus infantis coronari oportet, ne caput eius orificiū vteri obturet: sed inunctio vteri osculo,quò facilius quā manus exibant, totum corpus prorumpat. Quod si nehis quidem situm acceperit conuenientem, tunc pedibus mulieris comprehensis,ipsam concutito vehementer,& paulatim,hypochōdria componito, donec aliam repręsentare figuram comperias. Idem quoq; præceptum obseruandum est,si altera manus exierit.Verùm si supinus prodeat puer,manibus super collū extensis,tunc quidem manibus oportet puerum euoluere paulatim,quo facto,

B vel iterum infante propulso,respiratione cohibita,& vtero pdictis inuncto,ipsam inniti plurimum iube.Obseruandū insuper in pdictis reductionib.est , ne manus,aut brachia pueri plurimū tractemus, ne fortè exarticulari cōtingat:sed innitentes super humeros pueri,intro pellere ipsum oportet.Sic quidē si alterū aut vtrunq; pedē immiserit,manib.obstetricis inguinib.pueri affixis,ipsum intrò reducere opus est. At si coxas vsq; foras misisse cōperiamus, sternutamentū mouere conuenit,& ipsam verbis exortari,vt plurimū innitatus:sin aliter(ut dictū est)intro pellere,& vteri osculū inungere , ac fomētis emollire , & pessariū ex myrrha apponere quo facto,compressa respiratione,& manibus cōpresso et ventre,ipsam initi plurimū,iubeto.Cui cōsimilē diligentiā adhibebis,si sup genua,latus aut q̄uis aliā partē procubuerit, vel cōplicatus exierit pedibus capiti adiunctis.Oīs itaq; cura habenda est,vt Hip.consulit li.1.de mor.mu. de reducendo fętu ad partem internā: nā proprio , & natiuo exeundi conatu contingit non rarò,sua sponte optimā nāscisci figurā.Quod si hæc satis esse nō videantur , medicamentis curandum est partū iuuare:sunt aūt hæc varia,nam q̄dā ex ui ppria partus propellunt,q̄dā verò ex oculta proprietate.Sic emollitis primò par

C tibus pudendis,& ventre dum res in periculo est,& alijs auxilijs partū facilitare nequimus,exhibere oportet cinnamomi ʒ. ſ.sabinæ ℈.j. cōficiat' cū melle , & cū vino parturienti pbeat.Eiusdem vsus est potus hoc forma confectus: excipe aristolochiæ,myrrhæ,piperis.ana.ʒ.ſ.cū vino aromatis condito,bibat. Pręstat,et peucedani puluis cum ouo sorbili exhibitus:item betonicæ, scobes cum aqua mulsa:cinnamomi ēt,castorei,myrrhæ,styracis,sabinæ,singulorū g. x. ex melle vtiliter lingitur, absorta insuper aqua cinnamomi.Prodest,& singulis horis ab sorbere croci.g.x.cum modico vino albo:itē anguium senecta lūbis alligata:de coctum adianti in hydromelite cū oleo sambuci: nidus hirūdinis ablutus aqua calida,& ipsa aqua exhibita q̄titate.iiij.℥.suffumigiū itē ex ungula muli. Cōferunt quoq; pilulę q̄ recipiūt cinnamomi,casiæ lignæ,cimini,aristolochiæ,myrrhæ,costi,an.ʒ.iiij.styracis,rubeæ an.ʒ.ij.sabinæ ʒ.ij.& ſ.opij.g.viij.fiant pilulæ, cuius q̄titas sit.ʒ.ſ.Idē proculdubio pstat beneficiū medicamentū , qd cōficit' ex myrrha,oppoanace galbano,sinapi.ā.℥.j.itē ex assa.cōfice bolos cū aqua rutę,&c.

porrige.℈.j.cũ aqua decoctionis dactylorum, idẽ valet decoctũ dactylorũ cum A
croco & fęnugræco, ſic & cortex caſiæ, aut raſura eboris cũ vino. Sic pſtat non
parũ illud medicamentũ, quod recipit ſabinæ.ʒ.iij.rutæ.ʒ.ij.cicutæ ʒ.j.hyſſopi,
cinnamomi, rubeæ tinctorũ, ana ʒ.iij.fiant pilulæ, quorũ porrigere poteris ʒ.j.
aut ʒ.ſ.cũ decocto ſabinę. Valet itẽ ſuffumigium ex ſtercore vaccæ, & peſſariũ,
quod recipit myrrhæ, ellebori nigri, opopanacis, fellis tauri, ana partes ęquales
terantur, & fiant peſſaria longiuſcula. Plura aũt alia reperies c. de fętu mortuo,
& de ſecunda relicta: inter quæ non ſunt minoris momenti emplaſtra & cera-
ta, & cucurbita oſſi ſacro adhibita. In oĩ tñ partu, cauendum eſt ab his, q̃ vel ma-
ximã inferũt violentiã, vel vterum nimis propellere poſſunt, maximè ſi mulier
talis ſit, ꝙ leui occaſione vterus extra laxari, aut prominere poſſit. Cui quidem,
conſulendum eſt, vt pariat decumbens in lecto, ac ſupina, quod infortunium
præcauebis, ad anũ impoſito panno, in modũ pillæ ob lõgæ, quẽ fortiter in quo
libet conatu obſtetrix cõprimat. Sed ferunt a proprietate prodeſſe, ſi aetites à
brachio ad femur transferat: itẽ hioſquiami radicẽ, ſi femori ſiniſtro alliges. Pu
legiũ quoq; & artemiſiã tritã, & ſuper ventrẽ poſitã: ſic iaſpidẽ ſiniſtro cruri al B
ligatũ, ſmaragdũ, corallũ, radicẽ ocymi, polipodiũ cõtritũ pedũ plantis alligatũ
radices ẽt ariſtolochiæ vtriuſq pſertim longe, multis prodeſſe credit, & anagy
ris ẽt fęmori adhibita, ſed oĩbus prodeſſe cõperio hauſtũ olei amygdalarũ dul-
ciũ. Pulpã itẽ colocintidis cũ ſucco rutæ emplaſtri modo in vniuerſa vẽtris re-
gione partũ accelerare fer: Aui. cuius ſanè cẽſus alia reperies c. de fętu mortuo.

Verũ licet hæc oĩa prodeſſe nõ uideantur, ad crudele illud, & inhumanũ chi
rurgiæ opus, quo viuus diſſecat puer, dictu profecto horrendũ, cõfugiendum
nunq̃ eſt: etiamſi ex Aui. Aetii, & Moſchionis cõſilio, fieri poſſe cõſtet, quod nõ
liceat Chriſtiano vnũ interficere, vitæ alterius gratia. Præter q̃ quod multi ci-
tra oẽm expectationẽ, ſaluantur. Sed implorata Dñi noſtri Ieſu Chriſti miſeri-
cordia, interceſſione Beatiſs. Virg. Mariæ, & oĩum ſanctorũ, dictiſq; Euãgeliis,
& poſitis Sanctorũ reliquiis, & Agnus Dei, iterum ad tutiora fętui, & matri au-
xilia, redeundũ eſſe arbitror, & iterũ tentanda, q̃ antea diximus, vel alia denuo
experiunda: cuius cenſus eſt, quod recipit corticũ caſſiæ fiſtulæ ʒ.iij. bulliant in
uino albo tenui, ad medietatẽ, cuius ciatum unum cũ iure cicerum, & ℈.j.cin- C
namomi porriges. Præſtat & ʒ.ſ.opobalſami in uino tepido ſumpta, licet nõ de-
ſint, qui ſterilitatẽ in poſterum ex hoc medicamento uereantur. Quibus factis,
bibat parturiens lactis mulieribus hauſtũ, gratia cõpeſcendi acrimoniã prædi-
ctorũ medicamentorum, interim tñ in uterum, ut conſulit Auic. lubrificantia,
& cerotaria ſubtilia, & mucilagines infundes, & adipes liquefactos, & albumẽ
obi, & uitellũ eius. Vtemur ẽt ſequenti clyſmate, per ſyringam, aut cannã infu-
ſo. Excipe lactis vaccæ ℥.iii. pinguedinis porcinæ ℥.ſ. muccaginis lini, & radi-
cis altheæ, ana ʒ.ij. miſce. Quibus factis, tentet iterum diligens obſtetrix, aut pe-
ritus chirurgus dexteritate, & vi illata, puerum euellere, nitens & omni arte ſtu
dens puerum extrahere uiuum, licet ſit cum periculo aliquo deformitatis, vel
ꝙ mancus ſuperſit, imbecillus, aut utcunq; læſus, cauens diligenter ne uoluta-
riè ipſum interficiat, nã ſi malum aliquod illi hac ratione ſuccreſcat, leuius eſt.
Curandum tñ primo, ut ſacri baptiſmatis, q̃ puerulus recipiat, & poſtea, citra
uitæ euidens periculum, ipſum extrahere tentabis, rum manibus, tũ verò me-
dica-

A dicamentis,& aliis auxiliis.Interim aũt vires parturientis omni arte reficere oportet,& pueri umbilicum non resecare,donec uel mingat,uel ploret, aut eliquomodo ex labore partus reficiatur,quod Hip.docuerat lib.de superfeta.

Si forte cõtingerit matrẽ in partu periclitari fętu intus uiuo superstite, quod ex motib.& subsultationib.infantis conijcies,tunc demũ posthabita matris cura,eius tantũ habenda est. Principio igitur conuenit morientis os & genitalia patentia adseruare,ut p ea uitalẽ spiritũ & anhelitũ recipere possit. Deinde hypochondriũ sinistrũ sectione in trãsuersum facta incidimus,dextrũ quidẽ latus nõ ita liberũ,pp subiectũ hepar,ingressum incidenti præbet.Cæterũ leuiter tãtũ nec profundæ incisio hæc ducẽda est,ita vt peritonæũ non penetret,ne ab intestinis actio præpediatur.Sed facto primo foramine, peritonæũ leui foramine aperire oportet,ac missis sinistræ manus digitis,sensim totã manũ immittemus ad vterũ,& in testina paulatim attollentes,tunc leui scalpello,& leuiori scissura vterũ abrumpere opus erit:nã aliter periculum esset,ne penetratis uteri tunicis,infans scalpelli cuspide læderetur.Porrò vbi iã eximendi tempus prospexerimus,ita excipiemus,vt eius spina toti palmæ nostræ incũbat; cauendũ tamen
B est,ne aut pedib.aut brachiis,aut thorace,aut capite,aut ventre cõprehendam⁹: id enim sine periculo vix fieri potest. Quod si geminos portet eadẽ diligentia utendũ est,ac si alter mortuum esset,primo viuum extrahetur mortuus in ostio lo,& ad manum fuerit.Sic nati Cæsares dicuntur,vt Publius Scipio.

De secunda rel ta. *Cap.* 4.

STudens natura fętum in lucem edere,minori, quo possit labore ipsũ ante partum a vestimentis illis,seu inuolucris,quæ ipsam illi præstitisse melioris gratia antea diximus,maxima diligentia exuere curat, vt solus,& oĩno nudus in lucẽ prodeat, nisi aliqñ tunicula quadam coopertum emittas,vt suo loco dictum est. Excusso igitur inuolucro, id intus manere necessum est, quod sanè non minores labores,ac dolores, & pericula inferre habet,q̃ fętus ipse,nisi conatu, & diligentia præueniatur, ne diutius in vtero maneat.Fętu porrò excusso,frequenter accidit,vt secunda in vtero firmiter adhærescat,pendensq; ab ea puer per vmbilicare vas:quod vbi euenit,tunc
C interdum os uteri apertum,interdum clausum reperitur,secundinaq; ipsa nõnunquam vteri fundo adhuc coniuncta,nonnunquam seiuncta existit.Est itaq; secunda mẽbrana quædã ex ijs,quæ fętũ inuoluunt,quæ veluti radicatio multorũ uasorũ est,q̃ radicationem prisci autores corion nuncuparunt. Quod sanè nil aliud est,q̃ vasorum multitudo membrana tenui connexorũ, quæ haud facilè numerare queas Gal.autore 15.de usu par.c.5 Quod ẽt aliis nominibus insignitum reperies,vt liquet cõm.aphō.49.lib.5.& ex Paulo quoq; lib.6.c.75. Latini quidẽ secundã,& secundas nominare solent, q; velut secundum domicilium,ac receptaculum sit,& fœtus indumentum,vt Aetius inquit.Quæ mẽbrana quoniam ex vmbilico pueri pendet,& vmbilicus postremus ab vteris exit (quippe si prior exiret,non accederet per ipsum puero nutrimentũ) propterea fętu excusso,foras prodire necesse est,in naturali partu. Sed quoniam cõtingit interdum fœtu in lucem edito,ipsam præter naturam detineri,fit vt in eius retẽtione vterus quodammodo afficiatur morbo in numero ab ea succrescẽte. Ve-

rum cum detinetur, vel fundo vteri adhuc conexa est, aut licet seiuncta fuerit, A
tñ circa aliq̃ vteri partem, instar pilæ, conuoluta existit, atq; si os vteri diductũ
fuerit, & secunda, quæ inibi relicta, est alicui parti vteri orbiculatim conuolu-
ta inhæserit, facile educitur manu sinistra, calida pinguiq; aliqua illita substan
tia infunduntq; immissa. Si aũt fundo vteri sit cõnexa, demissa simili mõ manu
trahenda est: non tñ in rectum, ne vterus procidat, neq; violenter admodũ, sed
leniter ac placide, primum in vmbilicum diducemus huc atq; illuc circũ agen
tes, deinde paulò validiùs attrahemus: hoc.n. pacto soluuntur, & a connexo tra
hetur. Quodsi vuluæ osculum clausum fuerit, perfusionibus vtendum est, & fo
mentis actu calidis: postmodũ digitis sinistræ manus leniter aperire, ac paula-
tim dilatare est conandũ. Cæterũ si, ne his quidẽ prolabi cõtingerit, & rẽ: maius
periculum puero, & matri minari cõperiamus, minimè vmbilicũ resecare opor
tet, ne posteà difficilior fiat secundæ exitus: sed tunc retentionis cã inquirenda
est. Verũ si quis rẽ hanc diligentius pensitet, p̃ter has oẽs secundæ retentiones,
Causa. reperiet potissimam cãm huic malo præstare, qđ Hip. li. 1. de mor. mul. per hæc
verba dixerat. Si mulieri secunda in vteris relicta fuerit, hoc si contingit, si per B
vim ruptus fuerit vmbilicus, aut ab obstetrice vmbilico seca per imperitiam re
fectus: quæ videlicet vmbilicũ pueri prius incidit, anteq̃ secũda ex vtero exijs-
set, & vteri sursum retrahunt secundã, vt pote lubricã, & diffusam, & in se ipsis
detinẽt. Præter hanc cãm, alias nõ paucas reperies, inter quas potissimũ obtinẽt
locũ aĩæ pathemata: itẽ odoramẽta narib. admota: vel si vterus ocyssimè à partu
claudatur: potus aquę frigidę, ac deniq; oĩa, q̃ subito casu puerperę acciderint.

Quã verò graue & periculosũ sit, scdam nõ ꝓtinus exire Hip. ipse retulit li. j.
de mor. mu. dicens: Si mulieri scđa relicta fuerit, si non ampli fuerint vteri, pur
gatio ipsa minus q̃ oportet ꝓcedit, & venter durus fit, ac magnus, & febris acu-
ta & dolor p totũ corpus & ventris, maxime partẽ eã, q̃ est infra vmbilicum, &
grauitas fit in vteris, & tormen velut fœtus insit, & corata, secundã breui eijcit
putrefactã, & sana euadit. Præter q̃ ꝓfectò mala nõ rarò accidit fęminis ipsis
suffocatio, & ex putrefactione, vel febris, vel graue aliqđ malũ ocyssimè succre
scit. Cuius ẽt mali meminerat quoq; Hip. li. 2. pop. tex. 18. de coriarii uxore uer
ba faciens, cui secundinæ pars in utero relicta fuit, q̃ stranguriã ꝓmoberet. Ve- C
rũ q̃a frequentissimã retẽtionis huius cãm, vmbilici intẽpestiuã resectione esse
protulit Hip. ob id pauca quædam hoc in loco de vmbilici sectione referam.

Est quidẽ, ut ferũt, apud germanas fęminas mos, statim umbilicũ resecare, &
De umbilici sectione. medicamentis secundas conari educere: edoctæ fortasse a medicis, quos decepe
rat Arist. lib. 7. de hist. ani, c. 10. dicens: Cum aũt inuolucra non fuerint simul e-
gressa, sed intus permanserint, puero foris existente, ligato vmbilico resecanda
sunt. Sed meliori multò prouidentia nos vsos esse censebimus, si sedulo ꝓcura-
uerimus, quo modo sine inuolucris fœtus neutiq̃ emerserit: quod ut fiat cõmo
dius, non sunt ab umbilico secanda, interea dũ intus perseuerant, sed potius co
nandum est quemadmodũ perpetua sint, & fętui maneant cõiuncta. Quã sanè
doctrinam adduxerat Hip. lib. de superfętatione dicens. Cæterum si secundinæ
haud facilè exciderint; sinendæ sunt, maximè ad fętum appendere: curandũ est
potius, ut absq; violentia vlla trahantur paulatim, tum alijs modis, tũ maximè
si in sella ventri exonerando destinata, sede iubeatur, quo pendens fętus graui-
tate

A tate sua secundas secum afferat. Atq; vt hoc fiat, sensim ventrem subijci liquore parum calido plenũ imperat, superq; fœtũ locat: deinceps verò punctus venter mucrone tenuissimo, cunctanter admodum concidit in seipsum, ac vnà fœtum, & q̃ ab eo pendebant inuolucra deorsum trahit. Quam quoq; fuisse Hip. sententiam li. 1. de mor. mul. demõstratur hisce verbis; Si mulieri secundæ relictæ fuerint, hoc fit, aut per vim rupto vmbilico, aut per imperitiam ab obstetrice resecto, quæ prius incidit vmbilicum, q̃ secundæ ex vteris exierint. Haudquaq̃ igitur arbitror expedire, vt vmbilicus dissecetur à secundis, antequam illæ prodierint: quin potius vtcunq; factam resectionem, potissimã censet causam permãsioni secundarum in vtero. Quamobrem p̃dictis auxilijs conandum est, secũdas extrahere, qđ si profuisse non videantur, ad maiora perueniendum est, de quorum sorte, vt ex Hip. constat, sternutamentum est. Cuius naturam, & efficaciam simul, ac tussis in propellendis secundis, nonnulla hic scribere æquum esse duxi; si prius dixero q̃to tpe ad summum immorandum est ante, q̃ vmbilicum resecemus: nam si diutius differamus, puer periclitabitur, aut morbosus euadet, ac rursus si citò abscindimus, prædictum periculum matri aduenire sperandũ.

B Ob id quidem tentatis remedijs si nihil competiamus profuisse, vmbilicum resecare opus erit, & ipsius caudicẽ femori parturientis vehementer alligare, quo minus fugere, ac in fundum commeare possint secundæ: spatiũ aũt ad summũ sit quatuor aut quinq; horarũ. Verùm si vmbilici vasa mucore plena apparuerint (præter q̃ ꝙ puerum fortasse periclitari, aut morbosum fore mõstrat) citius resecare vmbilicum oportebit, & ficciora medicamenta apponere, quæ ocyssimè resiccent quod pituitosum, & frigidum in illis partib. supererit. Primo considerandum est, an incuria obstetricis, vel alia occasione secunda intro se receperit, & an ab vtero separata sit, aut alicui parti affixa. Tunc quidẽ ante aliud auxiliũ, sinistrã manũ oleo liliorum alborũ, aut dialthee illatẽ, in profundũ vteri obstetrix immittat, & captã secundã, leuiter alliciat, ꝙ si in eius extractione, plurimũ sanguinis fluat, laudatur Karabe puluerizati. ℥. j. in vino ꝙ vrinas, moueat, secandas pellat, & sanguinẽ fluentẽ sistat. Præterea de numero eorũ auxiliorũ, q̃ ad secũdarũ propulsione plurimũ valere cõperimus, vnũ porrò sternutatio est, vt millies experimẽto facillimo cõfirmari cõstat. Est sanè sternutatio instituta *Curã di ratio.*

C ad propellẽdã cãm molestiæ, q̃ pcipitur in ventriculis anteriorib. cerebri, vndecunq; molestia illa prodeat, seu ex naribus, seu palato, seu capite ipso, q̃q̃ & ab oculis quoq; contingat: vnde Solẽ inspiciendo, sternutamentũ excitamus. Eodem ẽ omnino mõ, tussis ad eijciendã cãm, q̃ in pulmone præter naturã inest, conducit. Conueniunt aũt in hoc ambæ actiones, ꝙ prius extenduntur cerebri ventriculi ante sternutamentum, pulmo verò ante tussim: itẽ qđ in vtraq; membra aerem ad se trahunt: quo fit, vt neq; tussis, neq; sternutamẽtum fieri possint, nisi post inspirationẽ; Præterea conueniunt, ꝙ in vtrisq; post aeris attractionẽ, mẽbrum celeriter, ac vehementer constringitur: itẽ ꝙ eijciatur ex ea contractione aer per canalẽ, & quicqđ intermediũ est, prosilit ẽt, & cũ sono. Quib. etenim p̃missis: videndum est, qua rõne relictis secundis, sternutatio, & tussis prodesse possint: sed videndũ prius erit, in quo hi duo motus differãt. Differunt maximè tussis, & sternutatio, ꝙ in hac aer trahatur bifariam ad cerebrũ, exterius nimirũ ab ambiente per nares, & intus per palatũ ex pulmone: tussis autem ex sola as-

pera arteria aerem haurit. Pariter in extrudendo idem est discrimen: per tussim A
enim solum per asperam arteriam spiritus effertur, & materia: at in sternutatio
ne materia solum per nares, spiritus autem, & per palatũ, & per nares: licèt mul
ta, quæ in oris partibus sunt, ratione vicini motus, per eam partem quoq; impe
tu pellat. Causa huius est, quod qui defertur per palatum, minore cum impe-
tu exit, quia locus apertior est, nec retinetur: at per nares eliditur vehementer
ob angustiam meatuum, unde ét ingens ille sonus exauditur. Differt à tussi, ꝙ
in sternutatione nares concutiuntur, maximè, pectus valde parum: in tussi auté
pectus, nares autem minimum, aut nihil. Hactenus de modo, quo hi duo motus
fiunt, nunc verò, qũo quæ in vtero sunt, propellant, videndum. Primò quidem
præmittendum est, ꝙ in sternutatione mediæ partes corporis comprimuntur,
& extremæ exprimũtur. Sic.n. in sternutaméto ex medio cp̃e spiritus affatim fer
tur, & media corporis pars affatim cõprimitur: hinc euenit profectò, vt ea, quæ
in infimis partibus insident, aut supernis, vtraq; vehementer exprimantur, etiá
ea, quæ minutissima sunt, sic expurgantur, ob id ergo mirandum non est, quòd
ad secundas expellendas vehementer conducat. Compendio autem id faciet, si B
quis prius nares, & os constringat, nam quò spiritus diutius, & angustius con-
cluditur eo vehementius erumpit. Qua etiam de causa pueri experientia docti,
si quid oculis insederit id ipsum protinus excernunt, nares, & os quoq; prius
comprehendentes. Palam.n.est, ore & naribus apprehensis, protrudi totũ aeré
per palatum, qui ex palato deferri potest ad gulam, & intestina per ventriculũ,
quo etiam intestina, & vterum comprimẽte, certum est summopere iuuare. At
dum truditur aer in sternutatione ad pulmones, & eius per eorum bronchia,
& septum transuersum allidit, contrahuntur interni, vt quisq; experitur in se,
musculi longi ventris, & septum transuersum collidit intestina compressa, iá
facto breuiore ventre: illa verò cùm sint super vtero, è regione illum cõcutiunt
fitq; non solum propulsio hoc modo, quod parum esset, sed tremulus ille mo-
tus, quo ét ex arboribus fructus decidunt, atq; ita laxantur vincula secundarũ
à placentula, & fętus descẽdit quasi in lubrico. Aer præterea, qui sub septo trás-
uerso est, concutit etiam vterum, atq; ex hoc tremulo ictu contingit etiam, vt
materiæ, quæ in aspera arteria sunt, melius quàm per tussim euellantur ab illa: C
ita vt nonnulli, cũ nõ possunt plenè euellere infarta, sternutatione cum tussi cõ-
citata, compotes voti facti sint: licet id ex accidenti strenutationi accidat, vt nup
dixeram. Quamobrem in præsenti affectu experimentum sæpe docuit id reme-
dium esse præstantissimum, maximè cum opus sit breuiter remedijs vti, ne mu-
lieres interim putrefactis secundis febres, deliria, capitis dolores, tremores, &
animi deliquia patiantur, vt Hip. scripsit.

Principium itaq; curationis auspicaueris ab odoribus fętidis naribus, & ore
inspiratis, qui & vterum deorsum fungant, & sternutamenta mouent. Sic confe
stim spiritus detineatur, ac nares, & os obturentur, maximè si imbecillæ mulie
res non fuerint: & cum circa pectinem dolores, & pondus persentiuntur, excla
mare fęminam iube, aliqñ spiritum cohibere inferius comprimendo, ac sternu
tando: & super ventrem manu vehementer posita, vterum inferius ducito. Si tñ
vmbilicum resecare ob ingẽtem necessitatem, & ne fętus pereat, cogaris: ab ex-
cisione semper vno pede retrò saliẽdo incedat fęmina oportet. Verùm si his ad
huc

A huc factis, secundæ non cedant, verendū est, ne vtero alligatę supersint, id sanè deprehendes, qđ ante tempus puer emissus fuerit, idq; citra magnos dolores. Nā cruciatus & labores, qui præcedunt partum, fiunt proculdubio, dū rumpuntur venæ & arteriæ cotylidonibus vteri alligatæ, ob id quidē si dolor non præcesserit, coniectandum est fractam tantum fuisse secundam, & vtero adhærescentem remanere. Quo tpe manu comprehendenda est, aut vinculo & leniter in oblicum hac, & illac abertentes trahenda, ne in partes dissecetur, maximè quidem cum diutius retenta fuerit. Quod si ita tenaciter adhæreat, quod vnguibus extrahi non possit, immitti medicamenta suppurantia autores iubent, vt eisdem putrefacta sensim expellatur a natura. Fieri.n.potest, vt in ea parte putrescat, & sensim excernatur, quod magis esse tutum arbitror. Verum si id sors tulerit, cautè facies, & subinde necesse erit per interualla iniicere ea, quæ vim habeant detergendi, quod putrefactum est. Cui malo ex vsu erit vnguentum basilicon in multo oleo liliorum, vel amygdalarum dulcium dissolutum, vel in decocto, quod recipit radicum maluarum, & violarum, ana ℥. ij. radicis aristolo-
B chiæ longæ, & rotundæ ℥.j. seminis lini, & fœnugræci, ana ℥.ſ. florum chamęmali, & centauri minoris, ana p.ij. fiat decoctum ex aqua, & oleo, & in eo dissolue vnguentum basilicon, vel modicum vnguenti ægyptiaci.

Oportet insuper si strenutamentis res nō cesserit, vlterius remediis progredi tanq̄ in re, q̄ maximam prærequirit diligentiam, qua in re sic loquitur Hip. li.j. de mor.mul. Quum mulier peperit, & a secunda non fuerit liberata, præstat dare ea, a quibus maximè purgantur puerperii purgamenta: allia cocta, aut assata vino, & oleo cum polypis, & sepiolis super prunas tostis. Castoreum verò, aut nardum bibat: bibat ēt rutam in vino nigro dulci ieiuna, aut sine vino: si vero vinum non fuerit dulce, melius est vel admiscere. Edat ēt brassicam coctam cum ruta, & mercuriali, & semen aliquod utero commodum bibat. Ac subdit idem autor eodē lib. Et sambuci foliorū decocto prius fomentum adhibeto, & id, qđ ex catharide fit, apponito. Sed placent magis, q̄ ad puerperium ea parte recensset, quippe cantharides partē exulcerant, ac erodunt. Anguis refert senectā præstare tribus obolis vino exhibitam, itē myrti baccas decoctas, & p dies quatuor
C decoctū ingestū, vel fœniculi radicē vino, oleo, & melle feruefactā, & epotā. Item paulò inferius ad secundam frigore emortuam, hæc refert. Quam a frigore mortificata computruerit, vbi ventris frigus fuerit, crocum leuiter tritum ʒ. j. pondere cum adipe anserino infundito, & plurimum tempus sinito. Ad idem etiam & sanguinem retentum eodem loco, suffumigium ex foliis salicis, pbat. Præterea lib. de nat.mu. sic ad eandem affectionem refert. Si secundæ decedere non possint, conyzam tritā lana exceptam ponito. Sed plura alia adducit ad pellendas secundas, & fœtum mortuū eodē loco, dicens: Violæ, & portulacæ semē contundito, & admisceto, & vino albo veteri exhibeto: ꝑterea leucoyi nigri radicem in vino eodem modo sumat. Anchusæ foliorum p.ij. in uino albo ęquali aqua admixta, potui dato. Brassicæ & porri succū ad vtrunq; succi sylphii obolis tribus admixtis ex vino albo cum pari aqua bibendum dato. Fragini grana decem in vino bibenda dato. Mercurialis folia, & semen in vino bibenda præbeto. Quo equidem loco pleraq; alia reperies auxilia non solum potu sumenda, sed per subductionem: quale est illud, quod conficitur ex folijs mercuria-

lis peſſarij forma adhibitis:item artemiſiæ trita, & vnguento roſaceo admixta. A
Saluia prætereà hortenſis bibita vel ſuppoſita, vterum purgat, & ſecundas à partu remorantes reducit, necnon cunctantes fetus excludit. Idem beneficiũ præſtat ſuccus borraginis, porrorum, & petroſelini cum vino vel oleo amygdalarum dulcium, maximè ſi addideris ſuffitum ex cornibus, & vnguibus capræ. Itẽ decoctum ſeminis thymi, vel peſſus ex lauendula: vel ſemen lilij hortenſis tritum ebibitum cum vino albo. Fotus inſuper ex decocto foliorum, & radicum eiuſdem lilij: præterea iris peſſo, aut emplaſtro admota. Sed facilius parabis albam radicẽ vnguento albo ſubactam ex Hip. decreto, & pęoniæ radicem cũ eodẽ vnguento. Præter hæc autem Hip. pſidia, ego etiam referam, quæ mihi vſui vtiliora, & multis probata videntur: cuius cenſus eſt potio, quæ recipit, artemiſiæ p. j. ſabinæ ℥. j. fiat decoctio in aqua, & lib. ſ. decoctionis adde vini albi ℥. iiij. cinnamomi. ℨ. ij. & ſi citra febrem ſit laborans, modicum ſumat: itẽ in prædicta decoctione diſſoluantur ℈. ij. trochiſcorum de myrrha. Valet ẽt decoctum, vel aqua fabarum inſtillata, vel aqua florũ croci, quam credimus eſſe maximi vſus. Item panacis ſemen vino epotum, appoſitumq; cũ melle: ſic & eius radices appoſitæ ſecũdas extrahunt. Polemonia ex vino epota: cẽtauri maioris radix derraſa, & epota: cui quoq; operi præcipua vis ineſt dictamo, vt mortuos, & tranſuerſos ẽt partus, ac ſecundas deijciat: bibitur ex aqua foliorum obolus, nec potu tm̃, ſed illitu, & ſuffitu prodeſt. Ariſtolochiæ ẽt longæ radix cruri appoſita, vel epota: artemiſiæ radix, radix eringij, leporis coagulum, illitum quoq; cum porri ſucco, & croco. Præſtat & ſuccus artemiſiæ bibitus, vel ſuccus politrici, marrubij, & pulegij: puluis quoq; lumbricorum terreſtrium: tandem conferũt oĩa, q̃ mẽſes mouent, niſi maximus fuerit ſanguinis fluxus. Arabes aũt antiquiores probarunt plurimum præſidium, ꝙ recipit ſabinæ, ariſtolochiæ, acori partes æquales, fricata melle excipito, q̃titas eſto ℨ. j. ex lupinorum, & mẽtaſtri decocto. Aliud item parabis, ꝙ recipit opopanacis, galbani, fellis bouis ana ℨ. j. caſtorei ℨ. ſ. detur cum prædicto decocto, ſi maximo in periculo extiterit fęmina. Item prodeſt lupinorum, ſabinæ ana ℨ. j. myrrhæ, opoponacis ana ℨ. ſ. caſtorei, g. x. in minutiſſimum puluerem redacta potui dato ℨ. i. cum braſſicæ, & pulegii decocto. Conferunt quoq; huic vſui ſuffumigia ex fimo equi arido, columborum, aut aquilæ, vel ex ſemine porri, vrticæ minoris, alio pini reſina, elleboro albo, ariſtolochiæ, nigella, aut ex prædictis ſic ſuffumigium conficito: recipe rutam, praſsium, & abrotanum ſimul conquaſſata cum oleo liliorum, quæ bulliant parum ſimul, ac poſtea ſuper ignem poſita, ſuffumigiũ excipe. Ex vſu quoque eſt ſuffitus aromatum, velut eſt caſia, nardus, flos iunci odorati, artemiſia, ſabina, dictamũ, pulegium, & hmõi alia; ex quibus fumum parturiens vndiq; cooperta ſuſceptet, & obſtetrix manu contendat ſecũdas eo tp̃e educere. Quod ſi non profuerit, peſſos concinnato ex allio, aſphalto, laſere, balſamo, ſtercore accipitis, galbano, gẽtiana, ſagapeno, ſcãmoneo, briona, nitro, dictamo, quæ excipienda ſunt ſucco artemiſiæ. Vel ſic peſſarium confice: excipe ariſtolochiæ vtriuſq;, ſabinæ, naſturcij partes æquas, trita in pollinem felle bouis excipe in peſſos. Si verò neq; ſic educta fuerit, eadẽ dilaceranda non eſt, neq; ꝑturbari oportet, intra paucos. n. dies putrefacta, & inſaniem diſſoluta excidet: ꝓcauere tñ periculum, qđ ex ſuppuratione impendet, vt antea dictũ eſt, oportet. Si tamẽ
his

A his non cesserit malũ, enchatismatis vtendũ est ex decocto artemisiæ, iridis, sabinæ, pulegii, calaminthæ, & similiũ, ut uteri osculo, ac partibus ei uicinis mollioribus factis, reliquis auxiliis, & secundis ipsis facilius cedat vterus. Gratia autẽ præcauendi caput, ventriculum & reliqua uiscera, quæ ex putredine secundarum non rarò afficiuntur, suffitibus utendum est ex cardamomo, & ficu pingui (vt Paulus consulit) vel ex bdellio, styrace, thure, lapide gagates, ungue odorato, & reliquis, quæ cum hoc ꝙ odorata sunt, & prædictis malis aduersantur, secundam quoq; subducunt. Quod si res eo desperationis deuenerit, ut suffocari laborante uideamus, ad pessaria deueniendum est, quæ efficaciora sunt, & cõficiuutur ex decocto cucumeris siluestris cum oleo irino, aut succo eiusdẽ cucumeris, & puluere aristolochiæ, staphideagria, elleboro nigro, & colocintide æquis portionibus, addito fellis tauri modico.

Secundis extractis antequam vmbilicus reficetur, puero prædictis laboribus labefactato prouidendum est: curandumq; primo quominus spiritus eius exhaletur tractato infantis vmbilico calidis digitis, modicumq; compresis, & omni calorifico beneficio. Atqui non solum si hac forte nascatur, sed utcunq; imbecillus, & sine ploratu, & cum leui spiritu exeat. Quippe eo tempore feruefacere secundi nam uino calido oportet, antequam umbilicus abscindatur, donec calorem, & spiritum suscipiat: postea uiuidiori facto puero, ipsam secato. Itẽ eandẽ secundinam cineribus, aut calidis pannis calfacere oportet, uel in peluim calidum imponere, donec sufficienter puerulus incalescat. Sed præcipuè inter panes recenter coctos calidissimo uino albo, & aqua nãphæ irroratos apponere infantem opus est, atque spiritu, & halitu calido fouere eius fœminæ, quæ cuminum, cinnamomum, anisum, aut uinum ore detinuerit. *Pueri laborantis ex partu prouidẽtia.*

B

De fœtu mortuo. *Cap. 5.*

C HVmana frigilitas & miseria eo deuenire solita est, ut & in utero matris labores quoq; experiamur, & mortẽ, quod si acciderit, non solũ fœtui calamitas succrescit, sed & matri. Quãobrẽ cognoscere protinus id malum oportet, ne corrupto fętu matri quoq; irreparabile fiat damnum. Docuit quidẽ antiquitas fœtum ab uteris educere ante tempus multis de causis: nã cum puella, aut adulta, sed parua concipiebat, eminente ex fœtus magnitudine periculo mortis, gestationis, & partus tempus anticipabant remediis aborsum mouentibus, quod sanè uetitum est in sancta religione nostra.

Mortuum vero fętum conadum est arte, quam celerrimè educere. Sed moritur fętus in utero ob alimenti defectum, aut eius malitiam, vel plethoriam, ob quã sanguine impletur fętus, & suffocatur, aut solutis acetabulis saltu, ictu, tussi, aut sternutamento, uel humiditate nimia laxatis. Item ex bibito medicamento, quod ualidè menses prouocet, uel ex potu amarorum, aut nimia inedia præcedente sanguinis missione, aut purgatione: etiam ex morbo aliquo acutissimo, æstuosissimo, & magno, ac ultimo ob partus difficultatem, ꝙ optimè aduertit Auic. fen. 22. 3. tract. 2. cap. 12. *Causa.*

Fętus quidẽ mortui signa sunt priuatio, & defectus motus ipsius infantis, cũ *Signa.*

alioqui

alioqui moueri assueuisset. Item decumbente fęmina in latus, id deuoluitur; ac decidit puer: grauat etiam plus quam ante mortem, & mammæ extenuātur: aut altera, si è duobus alter mortuus sit, atq; eandem abortiet. Humiditates insuper ab vtero manant, corpus prægnantis lāguet, albicat, ac mollescit, & ipsa segnis efficitur. Caput etiam dolet, oris fętor sequitur, palpebrarum inflatio, visus tenebrositas, ciborum inappetentia, & iam putrescente fętu ichores emanant ab vtero, tempora pulsant, malæ rubent, febres excitātur, & horrores, sitis, atq; turbulenta insomnia. Ventris tum demum frigiditas adest, dolorq; iuxta vmbilicum: tandem omnia succrescunt, quæ ex secunda relicta fęminis accidere diximus. Docet id quoq; cognoscere Hip. lib. 1. de mor. mul. dicens; Si verò fętus in ipsa non circa initia, sed iam bimestris corrumpitur, aut suffocatur, tunc, & venter imus intumescit, & ad contactum dolet, velut vlcere præsente, & febris magna ipsam, ac dentium fremitus corripit, & dolor acutus, & vehemens pudenda, & imum ventrem, & lumbos, & laterum mollitudinem, & coxas. A

Curādi ratio.

In hoc sanè malo qua fieri possit breuitate curandum est fętum mortuū pellere, ne mala, quæ mox retulimus accidere permittamus. Quippe, vt experimento confirmatum habeo, etiamsi ocyssimè extrahatur, tanta superest vterus labe infectus, vt vix ad antiquum statum multo tpe reduci possit. Cùm. n. fętus moritur, intensam, & grandem frigiditatem vterus contrahit, quæ mille deinceps, accidentia concitat. Si vero diu moretur, vt putredinem subeat, mala, quæ retulimus proculdio succrescunt. Quamobrem medendi ratio in hoc malo quadruplex erit: vna, quæ vterum dilatet fotibus, & suffumigis: alia, quæ fętum euocet ijs, quæ vires habent irritandi vterum: tertia verò per ea fit, quæ ore sumpta fętum expellere nata existunt: quarta per ea, quæ exterius adhibita eundem vsū præstant. Implent quidem huiusmodi indicationes, quæ præcedenti c. diximus vterum posse dilatare, fomenta, & insessiones, ac reliqua. Sed fętum expellunt omnia, quæ aborsum mouent, siue acria sint, siue id possint alijs viribus efficere, vel in vterum missa, aut insita. Cancris igitur ad mortuos fętus cum lapati radicibus, ruta, ac fuligine tritis, & in mulso potui datis Hip. vti proditū est: Verbenacæ item radix ex aqua: betonicę drach. j. in vino cinnamomum cum rubea aqua sabinæ ebibitum: aristolochiæ decoctum, gentianæ, baccarum lauri, costi casiæ ligneæ, myrrhæ, succus aut decoctum absintii vel artemisiæ. Thymi etiam & ditami cretensis vsus in hac re magni est momēti, siue potui dētur, siue subiiciantur, siue suffitu adhibeantur: galbanum etiam rosaceo, & myrrha admixtū potui datum efficacissimum est. Idem quoq; galbanum oleo cedrino ad mixtū, subditum mire prodest. Verum si frigoris externi vi fętus perierit, ferunt prodesse remedium quod recipit croci triti ʒ. j. quam adipe anserino exceptā in vterum immittes, vel aliud quod fit ex coniza, mentha, melle & resina simul tritis, maximè si odoratum vinum superbiberit. Quod si fętus mortuus iā intumuerit præstat medicamentum quod recipit succi marrubij, & apij ana ℥. ij. linteolo percolentur, quibus adde rosacei ℥. viij. adipis anserinæ ℥. iij. resinę ʒ. ſ. quorū mediētatem in sinum mulieris infunde. Præstat idē beneficiū parietaria ex vino trita; itē aliud qđ recipit aluminis scissilis ʒ. j. veratri nigri ʒ. ſ. q̄ simul trita vino nigro excipienda sunt intra vterum, fit etiam cataplasma acceptis calamo odorato, & interiori cucumeris siluestris, & anserino adipe, ac vmbilico appositis. Iridis ēt

B

C

radix

A radix epota in puluerē,vel in vterū immissa,vel medicamentū emagogū Nico-
lai. Ex vsu quoq; est id medicamentū,qđ recipit cinnamomi,aristolochiæ, sabi
næ ana ʒ.ij.myrrhę ʒ.j.& cū aqua sabinæ,vel cinnamomi porrige ʒ.j.Idē quoq;
beneficiū p̄stat theriacæ diatessaron ʒ.j.aquæ rutæ ℥.iij.aquæ fœnugræci ℥.iiij.
ficus aridæ num.iij.origani ʒ.ij.coquant̃,& colaturæ sume ℥.ij. Prodest,& aqua
decoct.dactylorū.Qđ si hæc prodesse non videantur,purgantib.pharmacis vtē-
dū est,maximè si sequenti die laborans sumpserit hoc præsidium, quod recipit
spicæ nardi,cinnamomi,rutæ,singulorum ʒ.j.myrrhæ ʒ.ß.cū modicissimo sa-
binæ pecocto,aut in largiori copia ex decocto rubeæ p̄beto ʒ.j.Prodest puluis,
q recipit sabinæ,asari,myrrhæ singulorū ʒ.ſ.cuius porrige ℈.j. cū decocto gen-
tianæ. Præstant quoq; suffumigia ex vngula asini,succida lana vtero immissa,
vel suffitus cum capite sardinæ salitæ,aut lapide gagates.Si tñ efficacius efficere
voles,excipe myrrhæ ℥.ſ.cinnamomi,galbani,castorei singulorū ʒ.ſ.veratri ʒ.j.
ex vacino felle cōfice,& suffumiga. Os ēt vteri inungere oportet oleo susino,
anethino,rutæ,aristolochiæ,& colocintidis.Præterea galbani,& belzoini vtri-
B usq; ʒ.j.in oleo irino liquent̃,in quo pessus madescat.Conficies aūt aliū ex suc
co cucumeris asinini,& melle cum lana succida. Aliū ēt facies efficaciorem,q
recipit elleborum nigrum, staphisagriā, aristolochiam, pulpam colocintidis,
& ammoniacum.Præstat & alius ex lana succida,ammoniaco;& felle taurino.

Verùm sine hæc quidem oīa prodesse videantur, ad manus operationem de
ueniendū esse cōsulit vrgens necessitas,quas adhibere uetuit Aetius, & merito
quidē,si fęmina deiecta,aut languens extiterit.Medicū(inquit li.4.Ser.4. c.23.)
ante extractionis aggressionem spectare oportet,resoluta sit ne mulier an non,
& an seruari possit,vel sit deplorata,& seruari quidem potentem aggreddietur
deploratam verò relinquet.Nam prouidendū est ne lethalis affectionis pericu
lum errori,aut nostræ audaciæ imputetur.Docetq; eodem loco,quæ sit lethali-
ter affecta,dicens:Quæ igitur lethaliter affectæ sunt,lethargico sopore p̄mūtur,
& resolutæ sunt,ac difficulter reuocari possunt, & ad maximas inclamationes
reuocatæ,debiliter respondentes,rursus deferuntur in soporem. Quædam ēt p
conuulsionem contrahuntur,aut neruis tremulæ fiunt,& pulsus fortiter tumi-
C dus,verum obscurus,ac debilis deprehenditur,at vero quæ euasuræ sunt,nihil
tale patiuntur. Itaque colligitur ex eius verbis eam perituram, quæ inter pa-
riēdū aīo sæpe linquat,& obliuiosa sit,vixq́; somno excitari posſit,cū pulso par
uo,languido,& inordinato,vel langueat,aut lassa mēbra ægrè attollat, & mo-
ueat,ac frequenter conuellatur,vel aliis,quæ retulimus,correpta sit malis. Si
autem nil horum adsit,bono esto animo,pulso enim partu, saluam illam fore
spes est,cum hoc tamen difficillima res existit, & quam aggredi citra maximā
considerationem & consilium non licet. Sed quid Hippocra. in hac re velit,
audiendum quoque est:inquit enim libro primo de morb.mulierum. Quicun
que vero fœtus mortui,aut crus,aut manus foras protendunt, eos optimū qui-
dem fuerit,si id fieri posset,intro retrudere,& ambas partes in caput uertere, si
uero hoc fieri non poterit,uterum intumescit,secare hoc modo. Dissectum per
scalpellum caput cum contusorio instrumento,vt ne in ramenta fundatur, con
tundito, & ossa per ossium bolsellam,aut tractorium instrumentum: iuxta cla-
uiculam immissum,prout habuerit,extrahito, non multis simul, sed paulatim

exemptis

exemptis,ac rursus ablatis,curandum tamen integrum caput si fieri posſit extra here,finaliter findere. Cum verò hęc foras extraxeris,& in ipsis humeris fueris. ambas manus in articulis cum ipsis humeris secato,& vbi hac extraxeris, si qui dem fieri poterit,vt exeant,ét facile reliqua extrahito,si vero non obediant,totum pectus vsq; ad iugulum findito. Verum caueto ne in ventrem seces, & aliquid de intestino denudes,exit enim venter,& intestina,& stercus,si vero horũ quid excidat,maioris negotii res iam fit: contundito autem costas, & scapulas contrahito,& facilè postea reliquum fętus procedet, nisi iam ventrem tumidũ habuerit. Si enim tale quid fuerit,melius est ventrem fętus leniter perforare:flatus enim solum a ventre exit,& sic facilè prodibit. Hæc proculdubio sunt,quæ Hip.in hac re præcepisse constat:qualiter autem fieri oporteat, expendendum nunc est. Conuenit.n.ante omnia,vt Aetius consulit,resupinam mulieré transuerso lecto sic locare,vt fęminibus eius,ipsius ilia comprimantur, quoquò fit, vt & intus venter in conspectu chirurgi, & obstetricis sit, & infans ad os vteri compellatur. Hac igitur vsus occasione artifex:manum oleo sesamino,aut liliaceo,vel mucagine inunget,ac inunctæ manus digitum indicem primũ immittet, deinde sensim alios,donec tota esse intus manus possit: vtrinq; aũt stare debent peritæ,ac robustæ fęminæ,quæ illam manibus fortiter retineant,ne vi illata in fętus extractione commoueatur. Ac parturienti tres bucellæ panis in vino imbutæ offerantur ad arcendum animi deliquium, & in ipso opere eius facies aſſiduo vino aspergatur. Manus igitur in vterum immiſſa,emortuũ puerũ venetur,qui si capite vteri os contingat,vnco instrumento apprehendédus est, atq; attrahendus instrumento cauitatibus oculorum,aut aurium affixo,neq; in directum tantum huc ducenda manus est,sed ét huc atque illuc agitãda in obliquum. Quod si caput extendatur aquoso aliquo humore,talis apertione scalpello facta minuendus est,ac si ipsum mole grande sit,confringere forcipe,aut manibus oportet. Sic reliquæ corporis particulæ,si maiores sint, q̃ vt cõmodè educi poſſint,auellendæ abscindendæq; sunt. Si verò clunibus,aut altero pede, aut brachio vuluæ immineat,ante eductionem eadem hic facienda, quæ in laborioso partu præcepimus. Trahere igitur dextra manus vncum instrumentum, sinistra aũt intus infantem,simulq; ipsum dirigere debet,donec ex toto euellatur:is aũt postquam protractus est,vni astantibus tradatur,isq; eum supinis manibus sustineat:chirurgus deinde sinistra manu leuiter vmbilicum trahat,ita vt minimè abrumpat dextraq; manu eum sequatur vsq; ad secundas: hisq; oĩbus apprehensis venulas: membranasq; omnes eadem ratione manu ducat ab vtero. Quod si fortè secundæ subsequi recusent, hic vt in aliis partubus laboriosis, secundis relictis,filum promptè habebis,arreptumq; subitò vmbilicum deligare,fęmoribusq; annectere opus est. Postquam autem secunda, siue statim ab educto fętu,siue posteà educta fuerit, neq; quicquam superuacuum in vtero relictum,crura componantur,vt partes distractæ conueniant.

Quo facto qm̃ valde deiectæ virib.& prostractæ mulieres remanere solét,ex rõne mihi vr̃,vt potionibus & iusculis,ac vino odorato & potente reficiantur: tum verò,ut locos fouere,ac roborare fotib.& vnguẽtis cõgruis prouideas semper frigus præcauendo,quo nihil nocentius in eo casu puerperæ accidere põt.

Quam-

A Quamobrem post eductũ infantem, mox lineis panis calidis fouere loco oportet, & si hæmorrhagia subsequatur, quod frequenter accidit decocto rosarum absinthij, foliorum myrti, & artemisiæ, incoctis vino omnibus loci fouēdi sunt postea verò vnguento comitissæ inscripto inunges. Potionem item parare conuenit ex puluere diamargaritonis frigidi, vel electarij de gemmis, ex aqua buglossæ, & vino albo deuorandam. Quod si vlcuscula, aut rhagadiæ ex vi illata coriantur, ex vino decoctionis equiseti, & centinodiæ cum pauco melle rosato ablui iubeto, ac mox vnguento è pompholige illito. Sic superuenientia mala curabis iuxta cuiusq; naturam, & conditionem. Quippe frequentius contingere comperimus vrinam, & aluum post eductum infantem inuoluntarie fluere. Quos affectus curabis, velut partium illarum paralysis curari desiderat, demissa laborante post puerperij purgationem integram, in oleum calens, in quo folia lauri, betonicæ, saluiæ, libanotidis, origani, pulegij cum floribus chamæmali, roris marini, & stœchados deferbuerint: moxque ab insessionibus ex oleo lumbricorum, liliaceo, & vulpino in quo catellus pinguis ad dissolutionem B carnis ab ossibus deferbuerint, expressione facta vnguentum parabis, addita styracis calamitidis, belzoini, opopanacis olibani, macis singulorum ʒ.j. aquæ vitæ modico, adipis anserini atq; ceræ quantum sit satis, vt fiat vnguentum.

De mola post partum in vtero relicta. *Cap. 6.*

ACCIDIT non rarò, vt post infantis editum, & secunda etiã proiecta, adhuc supersit in vtero mola vel ipsi vtero adhærescés, vel separata, & vagans: quæ postea (si parua fuerit) simul cum ex purgatione excernitur, aut si fortè ibidem immoretur grandioris mali causa existit. In quo quidem affectu mox ab eius cognitione (quam iam referam) expẽdere oportet, an molæ plures sint, paruæ, & non adhærentes, vel vna grandis adhærens, aut ab vtero separata. Quod si plures sint, & paruæ, periculi nihil afferunt, præsertim cùm adhærescentes non existunt, vt quæ cum sanguine menstruo citra maximã tur C bationem paulatim, & innoxiè cernantur. Verùm cum grandis est, periculum non leue affert, vt ex Hip. euidenter constat lib. de sterilibus: in cuius eductione, sicut in fœtu mortuo, vel secunda plurimùm insudare oportet, ante quã, aut caro illa informis vitio aliquo conspurcetur, aut aliud malum efficiat.

Sic nosse oportet, quando a partu superest informis aliqua superfœtatio, vt quam citissimè eius excretionem curemus. Id quidem cognosces ex toto grauidationis tempore: quippe grauiores solito existunt eo tempore fœminæ, dolet vteri regio vniuersa, & inguina dolent, & omnia denique signa, quæ c. de mola adduximus apparent. Quod si sic affectis partus tempus accesserit, difficulter pariunt, & a partu nihil aut parum leuantur, dolores circa vmbilicum supersunt, & in dorso ab inguinibus; grumosus item profluit sanguis multus, carnosus, niger cum torminibus, & anxietate, & ab excretione nullum sequitur leuamen; nausea, vomitus, & inquietudo, & anxitas subsequuntur, venter in tumorem per interualla eleuatur, quasi nitẽte natura facta contraxione expellere: do-

re:dolores per interualla succrescunt. Ac si mola grandis sit, postquam semel ad imas partes descenderit, sursum iterum reuertetur, quòd natura nequeat tam grandem molem expellere, nec vteri collum capere. Item pulsus fit paruus, frequens debilis, & febris subsequitur: vrina quibusdam non redditur, alijs guttatim excernitur: tandem omnia ferè subsequuntur symptomata, quæ fœtu existẽte mortuo accidere diximus. At si molæ plures sint, & paruæ, per interualla post partum excernentur succrescentibus excretionis tempore solùm doloribus: Quæ sanè fœminæ (vt ex Hip. decreto constat) citissimè in pristinam sanitatem restituuntur: sicut illæ, quibus grandior est mola, ocyssimè pereunt. Inquit enim Hip. lib. de sterilibus. Molæ porrò conceptus causa hæc est. Quum multũ menses modicum, & morbosum semen conceperint, neque fœtus rectus fit, & venter plenus est velut prægnantis, nihil autem in ventre mouetur, neque lac in mammis generatur. Mammæ autem turgidæ sunt, hæc itaque, & ad duos annos, sæpe etiam tres sic habet. Quam sentẽtiã subintelligere proculdubio oportet de molæ conceptu, quæ fit citra fœtus generationem, dum videlicet solùm mola generatur: quam postea citra graue periculum natura nequit expellere. Et subdit (vt pensum redeam) Et siquidem vna caro fiat, mulier perit, neq; enim fieri potest, vt superstes maneat: si verò plures, erumpit ipsi per pudendum sanguis multus, ac carnosus, & si hoc moderatè fiat, seruatur, sin minus, affluxu correpta perit. Quæ omnia expendisse oportebit, vt prædicere, & præcauere quæ futura sunt, possimus. B

Curãdi ratio. Curationem huic affectui non temerè, & vtcunq; aggrediendum esse arbitror: nam vt ex Hip. constat lib. nuper citato, non licet statim mola cognita, eius curationẽ tentare: quippe de grandiori hæc retulisse legimus. Hanc igitur maximè quidem ne curato, aut certè cum prædictione. Quam sñiam ego de mola, quæ citra fœtus commercium generatur, intelligerem: nam credibile non est, ipsum velle loqui de mola, quæ superest in utero post infantis exortum: hæc.n. nisi ocyssimè excernatur (ne cum hoc quidem) graue mortis discrimen impendet. Quamobrem illam curare rarò studebis, hanc vero protinus. In cuius curatione tria obseruasse Hippo. legitimus: primum quidem, vteri & pudendarum partium emollitionem, & apertionem: secundum, ventris inferioris purgationem: tertium uerò, & vltimum, in vterum infundit, quæ ipsum irritant, & ad excretionem lacessunt. Cui operi per cucurbitas principium motus quoq; præstat: inquit enim loco citato. Et primum quidem totum corpus foueto, deindè per sedem clysterem adhibeto, quo sanguis multus erumpat (existimat quidẽ simul cũ copioso sanguine cõmodius posse educi) fortassis enim quod compactum est, commoueris, id quod fœtus esse putatur, muliere à pharmaco concalfacta. Sed & vteros colluito, quo sanguinem educas, sin minus, subdititijs vtatur è bupresti, & dictamum creticum in vino bibat, sin minus castoris testem, & retro cucurbitam ipsi ad laterum mollitudinem affigito, & plurimum sanguinem detrahito, atq; hoc maximè coniectura uirium ipsius facta. Qua sententia videtur expressisse vniuersam extrahendi molam rationem. At mihi in hoc c. nulla alia medicamenta recensere est in animo, quàm ea, quæ ca. præcedenti retulimus: nam, & fœtus mortuus, & mola, quæ a partu superest, consimilem habent eductionis rationem, & eisdem pharmacis perficitur. C

De

A *De enixæ prouidentia.* *Cap.* 7.

VT quotidiano euentu comperimus, licet à partus ærumnis, & laborib. infante in lucem iam edito, & secundis proiectis, enixa immunis uideatur, cum hoc tñ alios non minores, neq; minus graues, ac periculosos experiri frequentissimè conspicimus, quibus infantis in lucem editi gaudiũ interdicitur. Accidunt sanè hi labores, & pericula hæc tribus occasionib. nimirum, ratione ipsius partus, aut uteri, & menstrui etiam sanguinis, qui expurgãdus supe est. aut alterius causæ interuentu, quæ affectum aliquem euocat, maximè cum menstruam purgationem interturbat.

Sic quidē ex partu multa supersunt vitia, quæ emẽdare oportet: nã vel rugæ in ventre remanẽt, uterorũ osculi laxitas, exulceratio, hæmorrhoides, uteri ipsius procidentia, aut fluor sanguinis, uteri strangulatio, nam uterus eo tẽpore tã quã fera siluestris propter subitam euacuationem, quasi uagando huc, & illuc declinat: vnde & suffocationes, & dolores grauissimi non solũ in utero succre-
B scunt, & dorso, ac reliquis vicinis partibus, uerum & in capite iecore, vẽtriculo & aliis partib. Prodit quoq; ob constructionem, quod sanguis supprimatur, & grauiores efficiat cruciatus, ac periculosiã accidentia. Verũ ex parte sanguinis, qui aliqñ grumosius factus, aut alio traductus, mox a partu, & tormina, & alia penè innumera mala concitare habet. Ex iis aũt, quæ aliis occasionibus succrescunt, non minus periclitantur enixæ, q̃ ex vitio partus, uteri, aut sanguinis, nã & alui fluxus, & suppressio, & pedũ tumor, malus corporis habitus difficultas respirandi, pleuritis, angina, febris ardens, & reliqui morbi acuti, acutiores & grauiores enixis fiunt, quàm cæteris. Præterea sunt inter enixas aliquæ, quibus plerunq; profluit puerperium ita fętidum, & sordidum, vt deterius videat̃ quouis alio morbo. Quòd sanè enixis accidere constat multis de causis, præter humorum ex febre corruptorum abundãtiam. Prima est putrefactio alicuius substantiæ intus relictæ, vt mola, aut tunicarum aliqua, vel sanguis, qui in inuolucris reperitur: altera causa est purgamentorum suppressio ob lac iam incipiens, & fiens: quo fit, vt detentus putrescat: vltima verò si in infantis exitu aliquid est
C diuulsum, & ob id suppuratum. Quorum omniũ meminisse oportebit, & cuiq; prouidentiam, & curationem iuxta eius naturam, & fęminæ statum, adhibere. Graue quidem, & molestũ est, fęminas, quibus curæ est enixã moderari, perferre. Nisi. n. ex pulis, & vino liberaliter indulgeant, se nihil boni, & vtile enixæ p̃stare existimant. Habent insuper nescio quas leges, quæve statuta miserculis ita nocua, vt maiori ex parte grauiora, & maiora mala inde oriri conspiciamus, q̃ ex ipsis partus laboribus. Quamobrem posthabitis prudens, & generosus medicus eam aggredi prouidentiam tenetur, q̃ enixæ fore vtilem iuxta cuiusq; indigentiam cognouerit. Itaq; post partum ne pudenda nimio madore, & humorum corruptione exulcerentur, ipsa extergere linteis mundis, aut spongia opus est: mox reponenda est in lecto, obscuro existenti cubiculo, & ex aere, ac frigore præmunito. Stet insuper modicè patentibus pedibus, vt quicquid ex ea foras exire cępit non impediatur: pannis loca ipsa contegantur, ac mutentur eo tpe, quo minimè contrahant fętorem. Expēdit ẽt oleo communi cum modico vino calido ventrem inungere: si verò partus laboriosus prędfuerit, oleo amygdalarũ

dul-

dulcium calisto latera,& ventrem fouebis,quietemq; imperabis:ne vocib.tur- A
bulentis, & nimia loquela humores ad partes supernas efferantur, præpediaturque ob id necessaria purgatio. Victum his instituere oportet tenuem,& optimi nutrimenti,qualis est qui ex gallinis,& capis paratur, & eorum iusculis cũ croco,& ciceribus,cauentes ab eorum cibis ex toto apium hortense.Verùm ex carnibus parum primis diebus ministrabis:sequentibus vero plus. Aqua sit ex cinnamomo decocta vel ex corticibus citri,aut ex adianto: vel vinũ porrigere, si ei fœmina assueta fuerit. Vtatur etiam conseruis, quæ vires habeant menses mouere,ni sufficienter profluxerint.Et item somnus imperetur,& omni animi tranquillitate fruatur;ne turbatione,aut animi pathemate aliquo,ad cor,& reliqua viscera sanguis confugiat. Profectò scitum dignum iudicaui,quòd Athenis olim brasica in cibo parabatur puerperis, amuleti cuiusdam vice, vt autor est Atheneus. Prætereà vestitum illi immutabis ad minus transactis à partu quinque diebus cauens vsque ad vndecimum diem enixam eodem modo, ac dictum est, studens purgatione euocare donec vigesima dies transacta sit:quod B
si ad quadragesimum vsque se extenderit purgatio, dum sua sponte fit, vtilius fore cense,sin aliter sat est ad vigesimum vsque diem pręsidijs ipsam excitare. Si autem his res optimè se gesserit, nil aliud agendum est,sin aliter,iuxta superuenientis mali conditionem præsidium adhibebis.

De torminibus à partu. *Cap.* 8.

TORMINA seu ventris inferioris dolorem ferunt primiparis non accidere: quod tanquam fabulosum aut non omnino verum ab legandum censeo:nam,& primiparis, & reliquis, dummodo causa eadem præsit,idem quoque malum accidere necessum est.Sunt igitur tormina dolores,qui post partum in ventre inferiore, & a renibus in laterum mollitudine, & inguinibus puerperis succrescunt, duorum aut trium dierum spatio per interualla exacerbati. C

Causa. Fiunt igitur tormina post partum ob sanguinis, qui expurgatur concretionem,& crassitatiem,nam cùm venæ, per quas natura ipsum expurgare nititur, assuetæ huic operi non sint, & sanguis vt pote diu retentus, concretus crassiusquæ,ac fęculentus existat,necesse proculdubio est dolores, & cruciatus maximos fieri, dum eum natura per angusta loca trudere studet. Quod euidenter probari potest, quia per interualla dolores, & cruciatus fiunt, parum uidelicet, ante sanguinis excretionem, & ipso excreto statim cessant, donec iterum natura plus expellere nitatur. Proficiscitur aliquandò idem malum ex acriore, & mordace sanguine, quod comperies extenuitate eius, qui excernitur. Quibus accedit flatuosa substantia,quæ,facta plus iusto vteri tensione, grauissimos plerunque excitat dolores: quod fieri censemus commota crassa materia ad motum,quæ ex se huiusmodi flatus effundit.

Plerisque etiam tormina succrescunt, quod vterus ex laborioso partu in aliquam ventris partem irruat: vel etiam ex suscepto a partu frigore in cauta exi-

A ta existente enixa, aut obstetricis negligentia. Cuius affectionis meminisse Hip. constat lib. de nat. mul. per hæc verba; Si puerperæ vteri in coxam incubuerint, aut ad lateris mollitudinem, ad sanam coxam oleum ægyptium album, aut baccarim vnguentum apponere oportet, & in sanam coxam decumbat. Qua senté-tia, & affectum, & præsidium retulisse constat. Quibus cognitis curandi rō tria profectò consulit: primum, sanguis attenuationem: secundum, eiusdem attemperamentum, cui reducenda est flatuum dissipatio: tertium verò, viarum apertionem, & laxitatem, quo facilius fluat quod crassum est. Sic iuxta primam indicationem consultissimum est, si fœminam cognouerimus biliosam esse, tenuibusq; & acribus humoribus abundare, duas vel tres vncias olei amygdalarum dulcium recenter facti, cum sacchar o, vel syrupo violarum ei præbere. Præstat quoque syrupus factus ex mucilagine citoniorum extracta decocto violarum: quibus innitendum plurimum non est, sed bis terve die ea tantum exhibebis: interim tamen haustum aquæ schorchioneræ, vel buglossæ porriges. Sunt etiã inter fœminas quædam adeò audaces, vt mox à partu potum frigidæ porrigere *Curãdi ratio.*

B audeant, & aliquando non citra fœlicem euentum. Quod sanè præsidium ijs, quibus acrimonia, & calore tormina fiunt, proficuum esse experimento comperimus; ob id quidem non omnibus, sed prædictis tantum abhibendum, idq; cũ præmeditatione. Sed studendum magis est sanguinem extenuare, quo facilius fluere possit: cui etenim operi proficuum experimur decoctum, vel serapium adianti, aut cinnamomi: sed efficacius existit quod recepit corticis vtriusq; casiæ, cinnamomi, capillorum veneris, seminis anisi ana ʒ.ij. passularum sine granis ʒ.iij. fiant boli, aut citra passulas fiat puluis, qui exhibitus vino albo efficacissimus est. Præstant, & pulueris diacimini ʒ.ſ. sacchari ʒ.v. simul cum vino, vel aqua cinnamomi sumptæ: ex vsu quoque est seminis dauci ʒ.j. cum aqua adianti. Hip. in super lib. 1. de mor. mul. huic malo sic subuenit. Si verò puerperij purgamenta in grumos fuerint coacta, & dolor in imo ventre fiat, porrum coctũ, & quæcunq; siluestria, & hortensia olera dato, verũ omnia pinguia facito. Cæterùm si cum animi deliquio tormina eueniãt, prædictis auxilijs cordialia phar maca admiscebis, quale est qđ recipit diamargaritonis frigidi, aromatici rosati, & diacimini ana ℈.j. sacchari ʒ.v. cum aqua adianti fiãt boli, quorum aliqnẽ

C cum vino sumat laborans. Sed vt partes patentiores fiant, mox a partu fœminæ peritæ haustum olei præbere solent, quod ego probarem magis ex amygdalis dulcibus, vel loco eius aquam calidam cum cinnamomo, adianto, aut corticib. citri decoctam: ac si fęmina pituitosa fuerit, & sanguis crassus ex pituita, haustũ aquæ naphæ cum semine occimi, vtilius est. Verum hanc, & præcedentem intẽtionem implent inunctiones ex oleo anethino calido cũ lana succida, vel oleo liliorum, sed quod vtilius existit, oleum de semine lini cum modico croco est, vel oleum ipsum de croco cum oleo naphæ, aut per se solum. Valet item vnguẽtum hoc, quod recipit adipis anatis, butyri recẽtis an. ℥.j. succi sampsuchi ℥.j. & ſ. myrrhæ ʒ.ſ. medullæ ceruinæ, terebinthinæ, & mellis an. ʒ.ſ. corticis casię, & aloes ana ʒ.iij. ceræ q̃tum sit satis, vt post succi consumptionẽ fiat vnguentum. Confert ẽt cataplasma, qđ recipit farinæ florum chamemali, fęnugreci, seminis lini, fabarum, cimini an. ℥.j. butyri recentis, adipis gallinę ana ℥.ij. cũ oleo sambucino fiat cataplasma. Prętat quoq; aliud, qđ recepit lutea ouorũ cocta, & du-

ra numero vj. cumini puluerizati ℥.iij. cum oleo liliorum, & anethino pista, & adhibe. Confert etiam plurimum multorum decreto, si cepa in vino vel aqua parum coquatur, deinde exprimatur, & in oleo communi frigidatur, ac vtero imponatur. Atq; hæc sunt, quæ inter alia pleraq; vsui probatoria reperio. A

De immodico sanguinis fluxu post partum. *Cap. 9.*

QVANTITATEM certam, ac legitimam purgationis à partu metiri, & rimari, tam difficile, quam esse medicum: nam coniecturam qua id venari autores student, difficilem omnino esse constat. Referunt quidem purgationis tẽpus in masculo puerperio finiri triginta diebus, in fœmina autem quadraginta. Verum vt res ita accidat feminæ habitum, alimentum, vitæ studium, & reliqua in vnum coire teneantur, si cedere ex voto computationem velis. Et cum hæc omnia raro sic iuncta reperire liceat, ob id difficile est ex fœtu tempus meteri, & purgationis quantitatem: licèt à posteriori non leui ratione certiores fieri possimus. Hipp. autem lib. de natu. fœtus, volens ostendere purgationis tempus sic scribit. Puer mouetur triginta, & duobus fœmina in quadraginta, & duobus, igitur puer perficitur in totidem diebus, & fœmina in totidem: sed quanto magis fœtus est maior, tanto magis trahit de sanguine, quanto minor, minus hoc. n. principium est naturale, sicut primum sumptum ab experimento, ergo quantò magis processerint dies fetus, tanto plus trahitur de sanguine, ergo tanto magis superest: & in principio cum minimum trahitur de sanguine, plurimũ supererit: igitur in purgatione à principio magna quantitas sanguinis, & præseruabit in masculo ad dies triginta, in fœmina ad quadraginta dies perpetuo minuendo. Cæterũ hæc demonstratio solum docet durationem purgationis, non quidem q̃titatem: nãque non ostendit copiosam diminutamve esse: sed q̃tum durare possit. Quapp alia opus est coniectura, quæ doceat q̃tum sit purgandum, & quid tanq̃ immodicum, & præter naturam habendum. Quod si Hip. mensurã sequi velimus lib. de nat. fœ. non minus errare nobis continget, q̃ ex præcedente dogmate. Inquit enim in puella ad triginta lebras q̃titatem fermè accedere, in masculo verò ad viginti, & duas: qui sanè sanguis concretus erit, & in frustra prorumpit. Atq; cũ (vt dictum iam est) oẽs vno mõ, vnave viuendi rõne instituere vitam nequeant, fit facilè, vt certa lex, & regula in omnibus haberi nõ possit. Scribit aũt Moschio certam q̃dam coniecturam, qua ipse nititur iustã q̃titatem, ac debitũ purgationis tp̃s venari: inquit. n. Eo cognosces, ꝙ sanguis vberrimus fuit primus, secũdo feculentus, & paucus, nouissimè purulentus. Ex qua quoq; sñia non minus ad q̃titatem metienda, q̃ ex reliquis deceptionẽ prodire credimus. Sed iterũ Hipp. lib. 1. mor. mul. rursus ad primam coniecturã, sed clariùs redit dicens. Prodeunt aũt puerperij purgamenta sanæ mulieri sufficienter: primũ sesquiheminæ mensura, aut paulò plura, postea adhuc pauciora iuxta hanc rõnem, donec cessent. Prodeunt aũt velut sanguis a victima, si sana, velut dixi, mulier fuerit, & sana futura est, & cito congelantur, ac purgantur, & post partum plerunq; sanæ mulieri contingit: vt post puellæ partum in quadraginta, & duob. dieb. diuturnissime purgatio fiat. Extra periculum aũt est, et si viginti quinq; diebus purgetur: post B C

masculi

A masculi vero partum purgatio diuturnior fit in triginta diebus: extra periculũ est ẽt, quæ in viginti diebus contingit. Et in ijs, quæ fetus corrumpunt, secundũ horum dierum rationem purgatio contingit, & in iunioribus, quę corruperũt, paucioribus diebus: in senioribus autem pluribus. Qua in re ego cõem illam Hip. de conferentia, & tolerantia coniecturam, certiorem esse arbitror, adhibito in considerationem fœminæ habitu, vitæ instituto, & reliquis, quæ his similia existunt. Qua facta coniectura, cum vacuationem fęminæ vires excedere cõperiamus: tria imprimis animo conijcere oportet: primum equidem quantitatem fluentis purgationis posse esse vel copiosam, vel immodicam, vel immodicissimam. Primam naturalem existimamus iuxta Moschinis decretum, ꝙ fit ex suppressi sanguinis ratione facta: reliquas uero præter naturam. Quarum priorem immoderatam censemus, quod vires prosternat resolutis spiritibus, ac imminuto calore: cuius signum est pulsus debilis, & frequens, impotentia, & cibi fastidium visus tenebrositas, aut imminutio, vel grauis auditus, aut tinnitus aurium. Alteram, q̃ immodicissimam esse diximus, compescere quidem protinus

B oportet, quia interitum ocyssimè minatur: id quod animi deliquium, & conuulsio euidenter docent, vt ex Hip. constat 5. apho. 54. dicente. In fluxu muliebri si conuulsio, & animi defectus aduenerit, malum. Quòd uerò conuulsio, & animi defectus, per se malum, sint, nemo ignorat: sed cum dixit, malũ, aliquid amplius significare voluit: hoc est, citra hæc accidentia inopinato non rarò ex immodico fluxu mortem aduenire, fęmina somnum simulante; quod medicum cauere magna diligentia decet, quia sæpe id euenisse certum est. Præterea, idem Hipp. lib. 1. de mor. mul. signa, & rationem huius affectionis adducens inquit. Si fluxus in vteris obortus fuerit, sanguis multus fluit, & grumi compacti excidunt, & dolor occupat lumbos, & laterum mollitudinem, ac imum ventrem, & durus est venter, & ad contactum dolet, & rigor, ac febris acuta corripit, & debilitas oboritur, & omnia, præter humeros, ac scapulas, dolet, & calor inuadit, & rubescit, & venæ duræ fiunt, ac renitentes, morbus hic maximè fit ex abortu. Qua sententia quantum mali afferat huiusmodi affectio, euidenter constat. Ob ea, q̃ diximus, mala, mox a partu puerperij purgationem considerare oportet, conferentiã, & tolerantiã quoq;. Quę sanè ex pulsibus, & reliquis vitæ actionib. intue *Curãdi ratio.*

C ri poteris. Quod si immodicam esse vacuationem constet, non cõpesces vt in reliquis corporibus, neq; protinus, neq; eiusdem auxilijs, sed moderari opus est victu, potus & ijs, quæ quodammodo firmare habent laxas vteri, partes. Cuius census est, transacto fluxionis impetu, si vires labi comperiamus, syrupus de rosis siccis cũ aqua, in qua sæpius aurum sit extinctũ, leuis ẽt brachiorũ frictio, cibus ex carnibus assis, ex amylo, & reliquis, quæ moderata esse lib. huius operis primo retulimus ita, vt non ex toto cohibeatur fluxus, ꝙ secundũ naturã sit, & immoderãtia tñ peccet. Quippe cum ex toto cohibere, erisypelas, tumores, vel alia præter naturã vtero succrescere efficit, & laboranti ẽt difficilẽ accersit respirationem, suffocationẽ, ac non raro mortẽ. Qd ẽt veritus fuit Aui. fen. 21. 3. trac. 2. c. 33. Cæterũ in his expendisse oportet, an mox a partu sanguinis profusio acciderit, nã euidẽs fit argm̃, ex vasorũ apertione maiori principium sortiri: vel ex impetu, qui inceptu semel fluxu cohiberi nescit. Qua rõne censeo Aui. li. citato c. 34. dixisse, ex vsu esse manus ligare, & supnas partes, quasi studẽs natura im-

petum frenare dolore & frictionibus ipsa alio euocata. Sic ob viarum laxitatẽ consulit acetum super ventrem ponere: quod ego non nisi formidanter adhibe rem. Docuit ẽt (quod securus est) ventrem ipsum inungere oleo myrtillorum, sparsis desuper pulueribus succini, balaustiarum, & thuris: vel hæc eadẽ cũ vino austero. Quorum omniũ nos lib. j. maximam adduximus copiã. Quod si vlterius fluxus subsequatur, vitium sanguinis cãm præstitisse coniectandum est, & optima vitæ rõne in cibo, & potu instituta, rẽ moderari oportet, vt citato c. diximus. Verùm si immodicissima fuerit sanguinis profusio, ad quæq; auxilia q̃tũuis grauia deueniendum est, satius quidem existimo, malum aliquod vtero, aut toti corpori inferre sanguine suppresso, q̃ in vitæ desperatione dubium periculum vereri, præsenti, & grauiori posthabito. Quamobrem scito nil huiusmodi profusionibus citius subuenire, q̃ viriliter comedere, vt & calor reuocetur, & natura distrahatur, alliciaturq; ad confectionem alimenti. Ex quo inter alia bona vires ẽt refici contingit, & partes facilè restaurari. Quod si id prodesse non uideatur, ad prædicti c. auxilia confugiendum est. Quatenus verò ad somnum attinet, puerperio immodicissimè fluente, scito somnũ nulla lege conuenire, ne partes internæ calidiores factæ vberius sanguinẽ fundant. Quod si aliqñ is conueniens videatur, id profectò est, cum aliq̃tulũ auxilijs fluxum restitisse cõperiamus. Interim tñ, si diutius duret fluxio, somnus conciliandus est, maximè ijs, q̃ frigida, & astringentia existant, parcissimus tñ, & a quo repente, & cum leui animi turbatione excitetur. Nec sola permittatur fœmina dormire, sed præsente aliquo, qui respirationẽ, & pulsum intueatur, ne vitam in somno deficere contingat. In quo sanè casu exusu fore arbitror, præter alia auxilia, quæ c. sæpius citato diximus, ijs vti, quæ Hip. consulit lib. de nat. mul. dicens. Si fluxus oboriatur, cancros fluuiatiles in vino suffocato, & vinum bibendum dato, & quæ siccant, suffito, & apponito. Item eodem loco inquit. Si fluxus suboriatur, muli stercus combustum, tusumq; ac cribatum vino dilutum bibat. Et subdit; Si fluxus suboriatur, & iam diuturnus fuerit, spongiam combustam, ac tritam vino dilutam bibendã dato, & per suffitus resicca, & quæ astringunt appone: & fortasse nullo alio in casu licebit, quæ astringunt, in puerperis adhibere. Sic lib. 1. de mor. mul. commendat ad immodicam puerperij purgationem præsidia non pauca his simillima.

De diminuto sanguinis fluxu post partum. *Cap.* 10.

DICTVM præcedenti c. est, naturalem in partu purgationẽ necessario copiosam fore: ex quo euidenter constat in medio sitam esse diminutę, aut ex toto suppressę ex vina parte, vel immodicę, ac immodicissimę profusionis ex altera. Sic etenim, cum copiosè natura fundere sanguinem nequit, diminutam, si ex toto cohibeat, suppressam efficit necessariam hanc, & proficuam vacuationẽ. Quod equidem siue in aborsu, siue in partu legitimo, aut laborioso fiat, grande minatur periculum. Quippe vel febres, vel difficiles respirationes, anginas pleuritides, paraplexias, maniam, melancholiam, ac non raro phrenitidem fieri cõspicimus: vel in vtero graue aliquod malũ, vt optime animaduertit Auic. 21. 3. tra. 2. c. 35.

Quod

A Quod intelligere oportet, nisi sudor aliquis copiosus erumpat, quē millies fęminas ab his periculis eripuisse experimento didicimus. Eadem quoque mala refert Hip. succrescere li. 1. de mor. mul. dicens. Quum mulieri, aut partus purgamenta, aut menses non prodierint, aut etiam uterus durus fuerit, dolor hēt lumbos, & lateris mollitudinem, & inguina, & femora, & pedes amare dolet, & uenter attollitur, & horrores per corpus discurrunt. Ex talibus aūt febres fiūt acutæ. Qua quidem sententia constant, & signa, & accidentia, quæ in hoc affectu reperiuntur, quæ maioris mali præsagia sæpe existunt. Rō quidē in prōptu est, quia licet mensium suppressio omnis, quæ fit ex aliqua causa præter naturā mala omnino sit, ea tamen deterior est, quæ fit in puerperis, a partu, ut docet Gal. li. 3. epi. par. 3. com. 73. quod sanè fit, & ratione multitudinis, tum ēt uitii, & prauitatis, quia vt idem autor lib. de atra uile refert, si quid boni in mēstruo sanguine est, id in vniuersum absumitur in alimentum fętus, quidquid autem vitiosi, & mali in venis detinetur, & ad tempus vsq; partus adseruatur, quod postea per multos dies excernitur, quo fit vt atrebilis plerunq; naturā referat: imo vt idē refert eodem 3. pop. vrina quoq; idem referunt, nam fuliginosum qd

B præ se ferunt, itaq; ut ipse dicat. i. pop. par. 3. com. 21. virulentia & mille alia vitia præ se ferre necessum esse. Ex quo sequitur puerperas in quib. purgationes a partu supprimunt, grauissimis morbis semp corripi. Nā si in vtero præsit is sanguis inflāmationes, & alia uitia excitare habet, sin aūt in uniuerso corpore vt 2. prorri. com. 48. testatus est Gal. varios morbus, & pericula adfert, pro uaria natura partium in quibus sanguis ille colligitur, atq; his item accidit, pręsertim morbo aliquo affectis, album pro utero fluere, ꝙ profectò difficilis iudicationis non rarò causa existit, quod non sit conueniens illa uacuatio neque regio, cuius etiam prouidentiam obtinere oportet. Quamobrem cunctandum nō est ocyssimè præsidium adhibere: nam si semel aliquod ex prædictis acciderit, difficulter, dum inueteratur, præsidium admittit.

Sunt quidem huius affectionis plures causæ, externæ non paucæ, & internæ reliquæ: siquidem uociferatio, splendor, risus, subita perturbatio, vel quoduis aliud animæ pathema (præsertim si subito fiat) aut aeris frigidi accessus, vel a- Causæ.

C quæ intempestiuus potus, aut immoderatus alimenti vsus, & reliqua huius cēsus id malum frequentissimè accersunt. Sic quoque sanguinis, crassities, abundantia quæ obstruat, viarum structura, alicuius partis dolor, labor, aut imbecillitas, vel omnino puerperii purgationem supprimunt, vel imminuunt. Adducit etiam Hip. lib. 1. de mor. mul. alias causas, nimirum dnm uterus reddit a partu angustior, ut mox clarius monstrabo.

Sed præter signa, quæ lib. 1. c. de suppresione mensium addnximus, placuit hic scribere quædam huic affectiuni peculiaria, quæ morbi naturā, causam, & sic rurum euentū cōmostrant. Inquit. n. Hip. lib. de nat. mu. Si ex partu non fuerit purgata, tumet uenter, & crura, & rigor, ac dolor imum uentrē, ac lumbos tenet, qnq; ēt ad uiscera ascendit, & animo linquitur Atq; hæc patitur incipiēte motbo, progressu uero temporis cauæ faciei partes rubescunt. Præterea sic scribit li. 1. de mor. mu. Si vero ex partu non fuerit purgata, venter intumescit, & splen, & crura, & febris habet, & rigor corripit, & dolores prosiliunt ad lūbos aliquando, eriā ad uiscera, & perfrigeratur, & febris habet: pulsus debiles Signa.

sunt,& aliquando acuti,& alias attolluntur,aliàs deficiunt.Lib. etiam eodē inquit.Si verò paulò pauciora, quàm oportet prodierint mulieri puerperii purgamēta velut vteris angusto ore præditis,ac distortis,aut aliqua pudendi pars valdè fuerit conclusa ab inflammatione. Mulier acutè febrit, & stomachi dolore vexatur,& dolet totum corpus,molestè fert,& ad articulos manuum, ac crurū & lumborum dolor procedit,& locum circa collum,& spinam, & inguina dolebit,& quædam corporis partes impotentes fiunt: postea calor quietus erit, & valde manifestus.Idem etiam,refert lib.1.de morb.mul. aliam causam scribēs: inquit enim; Si vteri angusti oris ipsi fuerint, & puerperii purgationem non emiserint,inflammantur;& si non curentur breui, omnia magis ipsi affligent, & dolor malus erit,& exitus intumescit. Et si non inflammati fuerint vteri, sua sponte exit malum graueolens,& liuidum aut nigrum grumosum, & mulieri puerperii purgamenta purgantur. Quandoq; verò non exit, sed mulier mortē portendit,nisi quis breui venam secet,aut ventrem emolliat: præstat autem etiā clysterem adhibere:si verò ad vomitum facilis fuerit, etiam vomitum inducere.Melius autem est lotium ciere,& exsudare(à quo loco Auic.suum dogma superius scriptum desumpsisse arbitror)verum in his occasio optima est, cū opus his fuerit.Quibus sententiis constant causæ, & cuiusq; signa, & accidentia, ac periculum huius affectionis,necnon & veram curandi rationem. A B

Curādi ratio. Quibus sic breuiter consideratis,medendi ratio duplex erit, altera quidem, quæ causam respiciat,reliqua verò,quę imminens periculum ob audactam plenitudinem ex diminuta purgatione contractam demat.Antè tamen quam hinc discedam aduertisse oportet,quod si sanguinis purgatio supprimatur, quod ad mammas sanguis recurrat,considerandum tunc est, an mulier nutrix futura sit necne Si primum non protinus sanguinis detrahes, sed primum naturæ impetum spectabis,& posteà sanguine ex talo misso,aut aliter,vel cucurbitis femoribus affixis purgationem euocabis. Quod si plenitudo in morbum degenerauerit,tertia alia succrescit indicatio,quæ morbo prouideat iuxta cuiusque naturā, vt c.sequenti docebo. In hac etenim curatione tanquam peculiare præceptum expende,præferendam esse (nisi quid aliud obstiterit,vt alui fluxus) indicationem futuri, & imminentis mali cæteris omnibus: quod facies proculdubio si plenitudine ocyssimè dempseris vena scissa.Id quidem hac præmeditatione facies:si puerperii purgatio ex toto suppressa sit, id tibi sit obseruatissimum præceptum,& quod primò fieri debet si verò solum diminuta sit,non est extra rationem optimi consilii(posthabita plenitudine,quæ principium futuri, & imminentis mali est)aduersus causam,quæ plenitudinem ipsam congregauit,primò aliquid agere:ac si non,vt par est,profuerit, ad plenitudinem demendam deinceps confugito. Sed viuendum est primò quo modo causis internis prouidendum sit.Si comperiamus quidem alio sanguinem confugere ob dolorem,laborem,vel quamuis aliam cām,protinus iis,quæ ad vterum sanguinem euocent, vtendū est frictionibus,ligaturis cucurbitulis suris,& femorib.affixis cū copiosa scarificatione,sed primò citra ipsam.Quod si malum vrgeat,in his immorandū nō est:sed ꝓtinus ad inferas partes sanguinē euocabis vena tali semel,aut bis scissa,nimirū q̄tū sat sit,ut uel retrocessus fiat,uel copia minuat̄. Quo facto,mēbri recipientis cura habenda est iuxta eā,quā obtinuerit,naturā,aut affectionē, C

vt se-

A vt seq.c.docebo. Verum si sanguine sufficienter misso quantum uires permiserint, cognitum sit, suppresionem iuuare ipsius crasitiem (vt ex ipso sanguine facilè erit rimari) quæ attenuandi uim obtineant, sunt adhibenda: quem usum præstat oleum de croco, de cinnamomo, de liliis albis, de spica nardi, de napha, de angelica, quibus si theriacæ modicum addideris, multum profuisse comperies. In quem sanè usum adduci possunt Hip. auxilia lib. de natu. mul. scripta his verbis. Si uteri conclusi fuerint, & menses non apparuerint, colocintidem siluestrem, & silphii semen, cuminum æthyopicum, nitrum, salem thebaicum, adipem renalem, farinam, myrrham, & resinam, omnia hæc feruefacito, simulque mixta, ac trita in glandulam efformato, ac apponito. Prosunt quoque fotus ex decocto rerum calidarum, & tenium partium, maximè in oleo facti, & ex omnibus, quæ superius diximus, inunctiones posse fieri. Conferunt & insesiones in prædicto oleo calido, vel suffumigium ex bdellio, sinapi, & mirrha, vel cum oculis, aut capite piscis saliti, vel cum vngula equi, aut asini. Post modum uerò si hæc non profuerint (uiribus non plurimum habentibus) ad sanguinis ax talo
B effusionem venire consulit Auic. quam lato foramine efficere opus est, vt crassioris sanguinis aliquid educi euacuariq; posit, si prius, quæ per superna sanguinem extenuare posse diximus, exhibueris. Inter quæ primo porriges succũ borraginis, porrorum, & petroselini cum uino, uel oleo amygdalarum dulciũ, maximè si vtaris suffitu ex vnguibus, & cornibus capræ. Quo facto adhibebis decoctum graminis, cinnamomi, adianti, pimpinellę, casiæ, satureię, & similium cum croco, quorum magnam copiam capit. de suppresione mensium lib. 1. reperies.

At si ab osculorum venarum structura id malum proficiscatur, quæ mollien di, & laxandi uentrem, & uicinas partes vires habent, adhibenda esse consulit rei natura. Quamobrem primò sanguinem copiosè fundes, ac si facta semel, aut bis sanguinis detractione uires non suffecerint, cucurbitas quoq; fœmorib. aut suris affixis scarificabis, quo facto ventrem inunges oleo amygdalarum dulcium, sesamino, de uitellis ouorum, de liliis albis, & de baccis lauri cum dialthea, axungia gallinæ, & medulla crurium uituli. Prosunt & prædicta fomenta ex uino dulciq; oleo facta, maximè si in eis bullierit hypericonis aliquid: cin-
C namomi, radicis, vel seminis angelicæ, casiæ, vel quid simile. Quem quoq; vsũ afferunt, præter pessarium superius ab Hip. adductum, insesiones, & clysteria emollientia, & potus aqua calidæ, præsertim si aqua ex medicatis sit, in qua ferbuerit cinnamomum, fœniculum, casia, & cortex citri. Quod si sanguis abundantiam suppresioni causam præstare certum sit, nullo auxilio tutius, & certius malo medeberis, quam copioso sanguine per uenas tali effuso: tunc enim natura potentior reddita supra residuum, id facilius consuetum sibi locum expellit. Ac licet non sit quod natura excernitur, adeò, copiosum, non ob id mirãdum est, si præcesit copiosa sanguinis detractio, quæ maiorem quantitatis copiam imminuit. Atque hanc oportet prouidentiam in ijs, quæ pepererunt obseruare, ne puerperium in aliud grauius malum commigret.

A

De recta curandi methodo adseruanda in ijs affectionibus, quæ enixis superueniunt. *Cap.* II.

IL profectò, iudicio nostro fœminis grauius, molestius, & periculosius accidere potest, quam a partu, aut abortu, post tot labores, & ærumnas, morbum aliquem succrescere, tum quod difficulter eum post partus accidentia tolerabunt; tum etiam ob corporis imbecillitatem; tum vltimo ob difficilem curandi viam, quæ in enixis habetur: quod puerperium neque ipsi morbo sufficiat, neque alia admittat præsidia. Neque rursus medicis quid anxius, & difficilius, & vrgentius in re practica contingere potest. Quamobrem paulò diligentius rem hanc oportebit, vt prudenter ac generoso, animo quisq; citra cunctationem quod opus fuerit, aggrediatur, ac vereatur quæ profutura sunt imprudente præterire.

B

Succrescũt proculdubio enixis morbi post partum vna è duabus causis, vel ex ipsius puerperii improspera purgatione, modò diminuta, modò exuperans sit: vel ex morboso corporis apparatu, quem dolores, & labores partus excitarunt: præter quos nec tertiam aliam reperies. Nam plerisq; accidit etiam si probe purgentur, in medio purgationis tempore externam causam euenire, quæ febris vel alterius mali occasionem præstet, vt Hipp. refert lib. 1. popu. part. 3. Philini vxori in thaso accidisse, cui probè deinceps procedente, fortasse ob causam externam, aliqua purgatione febricitabit ex recursu materiæ ad hepar, & interiores vteri venas, quo eresypelas vtero succreuisse credendum est, & in hepate inflammationem, quod ostendunt hepatis adiecta signa. Qua sanè historia constat, non sat esse purgationem ex ratione fluere, sed fluxuram sperare, & præcauere ne præpediatur. Quippe causæ externæ alteram prædictarum, vt vtranq; commouere prius tenetur, quàm in affectum aliquem prorumpere possint, ni morbus genitus ex solutæ continuitatis genere sit. Sic in miserrimis vtcunque suppressa puerperii purgatione conuulsiones paraplexias, ardentes febres, maniam, melancholiam, anginam, difficilem respirationem, pleuritidem, sanguinis sputum, alui fluxum, dysenteriam, sanguinis vomitum, hydropem, animi deliquia, syncopim, & pleraque alia mala accidisse frequentissimè comperimus. Quam sanè morborum differentiam facilè distingues, si puerperi quãtitatem modum, ac substantiam diligenter intuearis. Quoniam si nihil fluat, si diminutè, si cum torminibus, & grauioribus symptomatis, si feculentum, corruptumve vtcunque aliter excernatur, vel calore partes pudendas exulceret, vel ob admixtam alienam extraneamq; substantiam præternaturale & diuersum a puerperii conditione, siue mola sit, siue quid aliud, quod cum eo excernatur: credibile quidem est, quod intus relinquitur, morbo materiam præstaturum. Idq; maximè periculum subeunt quæ abortiunt fęminæ, quibus grauiora mala frequentius succrescunt, vt ex Hip. colliges 3. popu. par. 2. in historia eius quę apud Pantimedem ex abortu igne correpta est, & ex historia vxoris Oecete. At si partus laboriosus sit, fęmina primipara, & corpus vitiosis succis abbundans, si

C

uita

A vita præcessit intemperata victu, potu, aut exercitiis, si aliquo morbo ante partũ præueniatur, etiamsi optimè a partu purgetur, rationi videtur consonum morbum non ex puerperio, sed ex reliquo corporis apparatu principium sortiri, vt accidit mulieri, quæ decumbebat in foro mendacii, vt refert lib. 3. pop. par. 2.

Quibus equidem sic cognitis, vt vnde morbi principium sit sumendum, & computationem dierum ipsius ineundã discas, expendendum est, a quo morbi principium desumere liceat, cuius rei gratia distingues, an affectus proficiscatur ex puerperio, tunc. n. certum est, non a partu, sed ab eo die, quo in puerperio aliquod vitium apparet, computationem ineundam esse. Nã si primis dieb. purgationem prosperè successisse constet: postmodum verò, vel supprimatur, vel vtcunque aliter vitietur, ab eo quidem die rationabile est computationem esse sumendam; vt in Philini vxore Hipp. apertè docuit. Verùm si certũ sit morbosum corporis apparatum affectum prorupisse ob partus labores, mihi non est dubium, quin ex die partus principium computationis sumi debeat, tanq̃ ex causa, quæ affectum creauit, velut accidisse constat Dromeadæ vxori, quæ filiam cum peperisset, mortua est ex febre acuta septimo a partu, & sexto ab acuta febre. Quamobrem mirum videri non debet, si apud priscos illos medicos sapientissimos, & apud neotericos etiam comperiamus nunc a partu, nunc verò a die morbi cęptam computandi rationem, nam prout affectus principium sortiebatur, ita computationem exposcebat. In aliis verò, quæ instante partu ægrotare cęperunt a die ipsius mali ineunda cõputatio est, vt in vxore Epicratis Hip. docuit li. 1. popu. par. 3. Quod si quis a die partus velit computare, non errabit, quia iam labores illi ex instante, & incipiente partu aderant. Quæ sanè mala, & alia quæ puerperis euenire passim conspicimus grauiora, & plerunq; ex filiarũ quam filiorum partu cernimus, ꝙ excrementis magis abundent eaq; sint spurcissima, & grauiora, quod non immerito signat Hip. dicens filiam peperit, quasi insinuant non esse paruam mali occasionem.

Pari quoque causa in recta medendi ratione, rem hanc varietatem aliquam nancisci comperimus, quippe affectus, quos suppressa purgatio incitat, duplicẽ C omnino medendi rationem sibi accisecunt: alteram, quæ ex puerperio proficiscitur: alteram uerò ex particula, quæ affectum susceptat. Illa proculdubio duplicem prouidentiam commendat, unam, quæ quantitati prouideat, alteram, quæ qualitati: hæc verò membrum præcauet, quominus recipiat, & impetum humoris ad ipsum fluentis, vel compescit, vel ad vterum transfert: nam ad aliã partem deferre tutum non est. Sic omnes, qui ex puerperio diminuto, vel suppresso proficiscuntur affectus, hanc vnum habent communissimam curandi rationem, copiosiorem nimirum excitare purgationem. Quod si vel nequiuerit, vel remoretur, vel affectus citius, & maiorem prærequirat diligentiam, tũc quidem altera vacuatione, quæ ei sit affinis defectum supplere opus est. Quãobrẽ venas tali inscindimus, vel cucurbitas in suris, & fœmoribus affixas sacrificamus, uel si ex toto puerperium supprimatur, & nullis remediis cesserit, vt non speremus iterum rediturum, hemorrhoides euocamus, quæ ob partium viciniam defectum purgationis vteri mirè adimplent. Quod si vel parum, aut nihil profluxerit ex vtero, coniectandum est, an sanguis a natura purgatus puerpe-

Morbi ex puerperio quomodo curandi

rii quantitati, vt par eſt, reſpondeat: ac ſi ita ſit, tunc vltra eſt conſiderandum an affectus maiores, & plures præſtet cacochimiæ, quàm plenitudinis notas. Nam eo tempore ceſſante purgatione vteri, vel ſi parca fuerit, aut impuri ſanguinis, ac vrgenti malo, purgationi humorum innitendum eſt in quouis affectu pro idea humoris peccantis. Nec vereri plurimum oportet affectu vrgente purgatione vti, etiamſi aliquid per vterum inſtillet, dummodo ſanguis nō ſit: ſi enim purgamentum aliud fuerit, verendum non eſt. Quippe non rarò pleraſq; mori conſpicimus, aut in graui aliquo periculo verſari, cum medici timidiores facti purgare renuunt ſperantes, donec ex toto purgamenta illa fluere deſint. Quam obrem tutius mihi videtur conſilium, ſi vacuatio illa ſufficiens non videatur, purganti medicamēto vitioſos humores copioſius expurgare, vt deonerata natura facilius, quos adſeruauerit, concoquat, ac pellat, modo per vterum, modo per ſignatam aliam regionem: nam mihi non erit impedimentum: per aliam regionem ab vtero naturam reuocare, ſi per ipſam vacuatio facta nō ſufficit, & affectus vrgētior indies fit. Tutius enim eſt ſubitò cauſam deponere, quantum affectui ſufficiat, quam parca vacuatione à natura facta contenti, auxilium differe, donec ex toto natura ſuccumbat, & nihil ſubinde proſit. A B

Cæterum ſi affectus ex immodica puerperii purgatione ſuboriatur, prudenti coniectura penſitandum eſt, quantum id, quod profunditur, excedat naturalis purgationis puerperarum copiam: vel quantum vires proſternat. Et nulla ratione antè prouidendum eſt affectui, quàm profuſioni, ſi immodicam quoad debitam quantitatem, vel vires eſſe comperiamus. Verùm ſi tempore, & duratione copioſior potiùs, quàm ſubita quantitate & immoderantia extiterit; tunc affectui prouidendum primò eſt, & profuſionem moderaberis medicamentis, & alimentis.

Sed maiorem prorſus, & grauiorem infert dubitationē affectus, qui ex morboſo corporis apparatu proficiſcitur, vtero ſeſe optimè expurgante. (Nam ſi recte non purgetur, prædictam diligentiam requirit) quòd eo tempore nec reuocare neq; citare vteri purgationem liceat, nec rurſus naturam aliis vacuationib. diſtrahere, aut aliquam illi contrariam mouere. In quo ſanè ancipiti caſu vel affectus exacerbabitur nullo facto præſidio: vel ſi aliquod præſtiteris, natura à proprio munere diſtrahetur, & fortaſſe puerperium præpeditum fiet materia morbi. Quamobrem tunc videndum eſt purgata ne ſatis fęmina fuerit, an minime: quòd ſi puerperii purgationem, vt par eſt, præceſſiſſe compertum ſit; aliam, qualem affectus poſtulauerit, excitare, ſi vrgentiſſimus fuerit, non erit ab re. Si verò mitior, tenuiori victu, & optimo viuendi gn̄e affectū conterere ſatius erit, quam ob leue periculum incertum, in grandius, & certius naturam deferre diſtractam à neceſſeria, & conſueta vacuatione. At ſi compertum fuerit puerperium ſatis naturæ non eſſe, nullum aliud reperire poteris præſidium, quàm vlteriorem efficere per vterum purgationem, uel per aliquam ex iis, quas eius defectum anteà ſupplere diximus. Conſimilem quoque curationem ſcribes, ſi ex cauſa aliqua procatarctica affectum proficiſci cognoſcas, facta prius coniectura, vtrum ex hic cauſis continentibus exterior moueat aliquam: nam ſi puerperium vitiet, vt illi conuenire diximus curationem inſtitues: ſi uerò morboſum corporis apparatum, vt mox dictum eſt. Verum vt exactius intelli- C

gas

A gas quid in unoquoque affectu agendum sit: proponam exempli gratia grauiores affectus, quos enixis frequentius accidisse comperimus: illicq; adscribā peculiarem curandi rationem prout puerperarum status exposcere uidetur.

Quod frequentius ijs, quæ pepererunt euenire scimus, febris quidē est, idq; plerunque fœmellam enixis, vt constat ex Hip. lib. 3. pop. par. 5. in historia eius quæ decumbebat circa frigidum, & lib. 4. pat. 3. in historia uxoris Cycici, quæ gemellas pepererat, quibus non solum febrire, sed & periclitari non raro contigit: nam rationi videtur consonum, cohibitam semel menstrui purgationē (maximè quod fœculentum ex fœtu superest) aliquod posse contrahere vitiū, quod licet aliquo tempore leue sit, & occultum, ex aliquo tamen partus labore vel errato, aut sola fœtus commotione in putredinem, ac febrem degenerat, vel reliquum totius corporis apparatum conspurcat: haud secus, quam vehemētes dolores efficere habent ubi corpus humoribus abundat. Sic. n. Epicratis vxori accidisse retulit Hip. li. 1. pop. par. 3. tex. 22. cui ex partus laboribus præexistēte B in corpore apparatu, rigor non mediocris superuenit, quo tertio die a rigore filiam peperit, & omnia ritè habuit. Quam postridie partus febris acuta inuasit: In cuius enarratione constat crudos, & biliosos humores abundare: illos, quia riguit citra febrem; hos uerò, ob accidentia, quæ deinceps annumerat. Cui consimilem affectionem recensetcod. li. tex. 28. in Dromeadis vxore, quæ filiā enixa, postridie a partu rigore, & febre correpta est; licet partus optimè successisset tamen ex commotione morbosi apparatus id malum principium duxit. Cuidā ēt mulieri, quæ apud Pantimedem degebat, idem malum accidisse refert. 3. po. par. 2. tex. 7. dicens. Ex abortione infantis, primo die igne est correpta. Quam equidem ex abortus labore febre affectam fuisse euidenter constare arbitror, sicut alteri accidit, cui ex abortione ad quintum mensem febrem succreuisse refert tex. 8. & 9. Plures quoq; alias facilè reperies, & experimēto quotidiano disces: sed longè plures ex retentis, vel improbè purgatis a partu mensib. Quod sanè uxori Philini in Thaso filiam enixæ contigisse retulit Hip. 1. popu. p. 2. tex. 21. quæ igne est correpta 14. die a partu, cuius computationem ab eo die instituit Hip. ꝙ ex suppressa purgatione, vt Gal. primis commentarij verbis retulit, C laborare cœpisset. In reliquis uero, quas nuper retulimus, iuxta optimam rationem est computationis principium sumere a die laboris & partus, ut ex historijs satis patere censeo. Sed febrem accidisse ex mensium suppresione mulieri cuidam, quæ apud frigidam aquam in Thaso ęgrotabat, retulit Hip. lib. 3. popu. par. 3. tex. 75. quę licet ante partum febricitasset, tertio die a partu acutā incepit febrire pręcedente rigore ualido.

In quibus sanè febribus, & in ijs, quæ similes existunt, omni studio curandū est inceptam naturę purgationem cōplere, si eius defectu morbo traxisse principium constet: sin aliter, & ab apparatu morboso suboriatur, per eandē regionem (nisi urgentissimus fuerit affectus, & ex propinquiori loco expostulauerit euacuationem) euocandam esse naturam, omnes uno consensu docent, idq; euidentius Hip. qui balneis, seu (ut Gale. docet) pessis utebatur, quibus purgatio euocaretur, & inflammatio subsideret.

Curatio febris a retento puerperio, et a morboso apparatu.

Sic

Sic equidē li.1. pop.par.3.tex.21.retulit;& eadem parte in historia Hepycratis vxoris inquit.Per suppositum autem hæc releuata sunt. Nos autem eandem rationem in sequentes, suppositis seu pessis,qui menses moueant,vtendum esse censemus.Sed tutius quidem mihi videtur, ad maiora auxilia manus extendere,quia febrium furibunda conditio rarò tandiu differt symptomata,& grauiora mala,quæ solēt afferre,quin aliquod protinus præsidium adhibere sit opus. In quo sanè malo(si nobis constet ex lactis vbertate febrem non oriri;qđ prius, quam auxiliares manus adhibeas, distinxisse est necessum ex mammarum duritie,turgentia,dolore,calore,cum dorsi,& scapularum grauitate,& calore) sanguinem quam citissimè mittes ex tali venis, quantum sufficere videatur ad plenitudinem deponendam,vna aut repetitis vicibus. Postmodum verò si vires vlteriorem sanguinis profusionem per venam magnam non posse ferre videantur:purgationem euocabis,& sanguinem quoq; minues, affixis, & scarificatis cucurbitulis fœmoribus,& suris:aut,si mauis,per mariscas id facito. Cessante autem protinus puerperij fluxu, transactoq; statuto purgationis tempore, ex vena iecoris,si distemperiem adhuc præsse constet;aut ex venis brachiorum, si plenitudinem,tutò mitti sanguis potest. Quo facto,humorum, qui morbosum continent apparatum,vel eorum,in quos degenerat puerperium, prouidentiā habere oportet;& cuiusque naturam tenuatis crassioribus,retusis quę acres existunt,refrigeratis calidioribus,admixto tamen aliquo ex ijs,quæ tenuandi vim habent,quo promptiores sint ad expurgationem per vterum. Ac si id non tentauerit natura,tu ipse medicamentis per aluum purgato: cessante tamen sanguinis purgatione;vel adminus solum instillante:nam si necessitas vrgeat,cunctandum non est,quin protinus cessante (vt diximus) sanguine purgemus: præsertim si,quod excernitur,corruptum fœculentumq; est,& parcissimum, & quod magnitudinem mali non minuit.Itaque,& copiam sanguinis, quantum natura assuescit,& nititur expellere,minuere oportet; & reliquorum humorum expurgationem moliri,prædictis coniecturis præhabitis: & vteri curam gerere,vt patentior primo fiat:quo facilius per ipsum prorumpant qui abundant humores, vt vna sequamur naturæ motum, & noxij eductionem: quod pessarijs, & inunctionibus.2.lib.adductis facilè consequeris.Reliqua verò, sicut in cæteris corporibus agenda sunt,excepto acidorum, & nimis frigidorum vsu,nam semper in his vereri oportet vteri naturam,conditionem & opus, quod eo tempore molitur,nimirum sanguinis, & aliorum humorum expurgationem: quam equidem interdicit frigidorum vsus.Sic & acida vterum quoq; maximè offendunt,iis maximè,quæ nuper pepererunt,nisi constiterit ob ingentem calorem, & siccitatem forsan prohibitam esse humorum expurgationem, quod ipsi crassiores ex nimio calore adurente fiant,& viæ ob siccitatem arctiores:quo tempore paulo liberabilius frigidis potionibus utendum est.

Est quoque alia febris natura,& conditio enixis peculiaris, & propria, quæ nulli alteri fœminarum sorti accidere visa est,aut saltem per quam rarò: nimirū cum ex puerperij suppressione,vel diminuta profusione purgamentum ipsum in vtero putrescit,suppuraturve.In quo sanè opere necesse est febres fieri iuxta Hippocrat. decretum. Dum pus conficitur, &cætera. Id certè monstrant,

quæ

A quæ ab vtero eo tpe prodeunt graueolentia fœtida, aquosa, aut saniosa, vel alia quauis qualitate pessima affecta. Quæ febris species eodem omnino mõ fit, ac cæteræ omnes, quæ principium sortiuntur ex minera aliqua putredinis, vel ex bubone, aut tumore alio præter naturam: nam putrescentibus in vtero humoribus cor incalescere, & febrem subinde fieri certum est. Cuius affectionis latè ét meminisse Hip. constat lib. 1. de morb. mul. referentem cuiusq; febris à partu proficiscentis causas per hæc verba. Quum mulieri puerperæ purgatio non facile procedit, velut vteris inflammatis, & osculo ipsorũ concluso obtorquetur. n. stomachus vteri post pueri egressum. Si. n. quid horum fuerit, purgatio nõ procedit. Has autem veluti causas primo scribit, & subdit. Si verò non processerit purgatio, continget ipsam febrire, & horrorem habere, & ventrem magnũ esse & si ipsam attigeris, totum corpus dolere, maximè si quis ventrem attingat, & aliàs atq; aliàs stomachi dolore vexatur, & lumbos dolet, & cibi fastidium, & vigiliæ, & punctura adest. Posteà quinto, aut septimo die qñq; venter turbatur, & succedunt nigra, & valde graueolentia aliàs atq; aliàs, & vrina velut asinina.

B Quibus verbis euidenter ostendit signa, quæ prædictã affectionem apertè monstrant: & pergit dicens. Si verò venter ipsi non turbetur, neq; purgatio prodeat sua sponte, neq; ea, quæ commoda sunt, breui exhibeantur, & tps autẽ progrediatur, multò magis ex prædictis affligetur, & insuper periclitabitur, ne liuida fiat, velut plumbum, & aquam inter cutem incidat: & vmbilicus stabit ipsi ab vteris eleuatus, & circuncirca nigrior erit: & vbi hæc facta fuerint, fieri non põt vt mulier superstes maneat: pereunt autẽ alias alio tpe pro corporis, & affectionis ratione: verum unam, & vigesimam diem non excedunt, id quoq; plerunq; sic contingit. Qua sententia vr̃ complexum fuisse vniuersam huius affectus præsagandi rõnem: & mox inquit. Si verò purgatio ipsi eruperit siue a pharmacis, siue sua sponte: fit etenim hoc si vteri os laxarint à sanguine aceruatim de repẽte coacti. Quo verbo complexus est potissimam, & immediatam horum malorũ cãm. Et si eruperit, graueolentia purulenta depurgantur, qñq; ét nigra, & melius habebit, & curata sanescit. Hac. n. vltima snĩæ parte sapientissimus Hip. præsagium ad salutem, & medendi rõnem videtur docuisse. Consulit quidem pur-

C gandum est, idq; duplici modo; altero per vterum ipsum, quo secedat, quod cõfertim ibidem immorabatur. Qualia verò sint, quæ id efficere valeant (velut pessaria, & alia huius generis) mille in locis reperies, præsertim c. de vteri distemperie cum affluxu humorum, & de epilepsia per consensum ab vtero. Altero verò per ea pharmaca, q̃ totum corpus expurgent ab humorum vitio, dum ipsis ex malo vteri aliquid iam cõe factum est. Verùm ut quis exactè intelligat, quid in hoc malo agendum sit, expendẽdũ est in eius curatione nil vtilius fore, q̃ mẽses euocare: quia tñ maiorem calorem medicamenta id efficientia concitare nata sunt, ob id ad sanguinis detractionem ex talo confugiendum est. Quo sufficienter extracto per venæ sectionem, aut per scarificationes, syrupis putredinẽ compescere est opus: tandem vias reserare, humores inscindere, & attenuare. Ac postmodum si febrem cõem factam esse reliquis humoribus cõperiamus, corpus vniuersum purgare dubitandum non est: ét si aliquid purgamentorũ vteri adhuc superſit. Cognosces aũt febrẽ factam esse cõem, ꝙ præcesserit copiosa fœtidorum purgatio: & non solum ob id non est facta mitior, verũ indies exacer-

ba-

batur magis:quod euidens est argumentum,reliquos corporis humore vitium iam contraxisse.In hac etenim re scitu dignum iudicaui,solo vteri vitio,q̃tumuis putrido humore scateat,purgandum non esse, nisi per ea medicamenta, & pessaria,quæ vterum ipsum purgare solum nata existunt. Cæterum si vel incorpore præsit morbosus apparatus,quo vereamur, ne communis fiat febrilis affectio : vel reliquis venis, & humoribus totius corporis iam putredinosus calor elucescat:tunc quidem mihi non est dubium,quin corpus purganti pharmaco euacuandum sit.Nam si quis dixerit,solum per regionem, cui natura innititur, per loca conferentia purgandum esse:intelligat velim, id non esse semper verum,neq; tutum, sed qñ vacuatio per aliquam regionem facta sufficiẽs est pro humoris peccantis copia, & regio conueniens est illi humorum sorti. Verum vbi quantitas non satis facit cachochimiæ vbertati,aut regio non est in illis humoribus euacuandis idonea innitendum illi amplius non est.Sic profectò vterus humoribus putridi(quos è sanguine separare studemus) euacuandis conueniens regio minime existit. Præterq̃,q͛ si alicui sanguis ex nimia copia per nares erumpit, vena in brachio scissa præsidium fit, & si præ nimia plenitudine exudat,sanguine misso leuamen suscipit. Ac rursus est longè maius beneficiũ, quod sequitur ex corruptorum conferta uacuatione,quam sit damnum, quod sequitur ex modica distractione euacuationis, quæ per vterum fiebat. Hoc tñ intelligas velim,dummodo sanguis non purgetur,nam eò tpe tutius est alijs vti auxilijs. Quamobrem nõ oportet ob rusticum timorẽ differre, aut simulare q̃ iuxta optimam rõnem fieri tutò possunt:nec rursus tam audacter purgationẽ aggredi,vt post habitis prædictis indicationib.aliquid inconsideratè fiat.Quo sanè facto,ad alia anxilia confugiendum est,quæ putredini, & vitio humorum proficua sunt iuxta humoris peccantis ideam,& vitium. Quæ quidem(præterquam quòd enixis,& reliquis communia sunt)c.nuper citatis abundè reperies.

De alui fluxu in puerperis.

Solet non leue periculũ ijs,quę pepererunt,afferre alui fluxus,sicut medicis non paruam hæsitationẽ.Quippe si vterus adhoc fluat, quis compescere audebit aluum,siquidẽ eisdẽ prorsus auxilijs vteri purgamenta cõperimus:si verò puerperium supprimatur,p̃dictis medicamentis pressius cõpesces. Itaq; aluum fluere graue existit, sed grauius purgamẽtũ cõprimere:cum hoc tñ aluus ocyssimè est cohibenda,vt Hip.consuluit lib.de mor.mul.dicens.Si verò mulieri cum puero in paro in partu non prodierit humor,velut oportet, sed siquidem in capite habuerit humorem à calore attractum in partu,& antè,caput dolebit;Si verò in ventrẽ aceruatim descenderit,vbi concitatus fuerit,ipsum turbabit, & nõ oportet longè progredi sinere,sed auxiliũ ferre,vt ne ex partu ventris profluuiũ succedens corpore malè habẽte ipsam dolore affligat. Quamobrẽ in re tam graui & dubia pensitandum est primò q̃tum cõferat enixæ alui fluxus,qualiterve feratur:ac si constiterit vel nõ conferre, vel ferri non posse:tunc considerandum est,fluxerint ẽt partu purgationes,nec ne:q͛ si pro voto fluant,optimis alimẽtis, & recto vitæ instituto laborantem moderari oportet,donec alter fluxuũ sua spõte cesset.Verũ si alui fluxus immoderatior fuerit,nulla alia rõne melius ad puerperij purgationẽ naturam reuocabis, q̃ cessante alui fluxu ijs medicamentis, q̃ aduersus causam ipsius pugnent, nullo vel leuissimo ex astringẽtium silua exhibito:quinimmo administratis quæ menses euocent,saltem per inunctiones,

pessa-

A pessaria,euaporationes,& reliqua, quæ c.de mẽsium suppressione adduximus. At si ex toto vteri purgationem suppressam esse comperiamus, naturamq; fluẽti aluo intentam,tunc citra vllam cũctationem aluũ supprimere oportet, purgatis prius humoribus,qui ipsam citatiorem reddunt, & exhibito rhabarbaro cũ modico saccharo rosaceo:ni fortè defectum purgationis vteri aluo citata natura supplere studeat:quod equidem ex conferentia,& tolerantia rimari est facile.Quod si astringentibus vti quoquo mõ cogaris, ea quidem extrinsecus adhiberi ventriculo conuenit:ne intrinsecus sumpta,vias oẽs, & quæ ad vterũ pergunt,fieri arctiores contingat.In summa aũt ventriculi vitio concitatam aluum alimentis,& optimo viuendi genere moderaberis, & adhibita ẽt ventriculi ꝓuidentia externis inũctionibus,& alijs,quæ ipsi robur addere nata sunt:nec displicebit electarium diarrhodonis porrigere cum decocto absinthij, aut modicum rhabarbari,q̃tum sat sit,ventriculus beneficiũ susceptet vtero illæso. At si diarhæa,sit totumq; corpus fluxu expurgetur,neq; ipsum impedire, neq; vterũ amplius citare,sed vires custodire est opus,q̃tum satis sit, vt naturam se exonerasse,& vtriq; vacuationi suffecisse comperiamus. Si verò in dysenteriam fluxũ

B degenerasse constet, ipsum post habita vteri purgatione finire rhabarbaro exhibito oportet,prius tñ tentatis,q̃ abluunt clysteribus, aut ijs, quæ obleniunt, retunduntve humorum acrimoniam,& mordacitatem medicamentis. Quod si minimè profuisse videatur, ad eorum expurgationem veniendum esse consulit vrgentissima morbi natura: in qua non dubitarem ante rhabarbari vsum,ex talo sanguinem mittere viribus nõ rennentibus.Postmodum autem ad ea, quæ in quouis fluxu indiscriminatim Hip.præcipit,adeundũ est.Inquit.n.lib.de natu.mul. Si ex partu fluxus corripiat,& cibi in ventre non maneant, vuã passam nigram dato,& mali punici dulcis grana trita,& coagulum hædi vino nigro diluito,ac vtere.Quibus consimilia verba scripsit lib.1.de mor.mul.dicens. Si ex partu fluxus corripiat,& cibi in ventre non maneant,vuam passam nigram dato,& punici dulcis mali corium,& interdum nucleum,& coagulum hædi,hæc vino nigro diluta, & caseo caprino, & polenta triticea inspersis bibenda dato: triticum aũt modicè torreto.Ex his.n.sententijs ego methodum generalem, & sistendi tantum eruerem, materiam autem in aliam vsui probatiorem mutarẽ.

C Vomunt quidem quæ nuper pepererunt fœminæ,idq; non rarò;plerunque cibum,aliquando crudos, & pituitosos humores, vel quosuis alios iuxta succorum,qui redundant,naturam:ac nonnunquam sanguinem ipsum, vt ex Hipp. constat lib.1.de mor.mul.dicente.Si ex partu sanguinem vomat, hepatis fistula sauciata est,& dolor ad viscera procedit,& conuellitur.Et lib.etiam de natu. mul. eadem iterum verba refert. Vtcunque enim vomitus enixis super excrescant,graue & periculosissimum est.Quippe si alimentum excernatur, deficiẽt ad puerperij purgationem vires, & enixa indies labascet magis, & lacti deerit commoda materia.Si vero reliqui humores expurgentur,vereri oportet,ne prę nimia eorum turbatione, & agitatione febris subsequatur,quæ vomitib.adiuncta,& cacochimiæ subiecta periclitari proculdubio fœminam cogit. Verum si sanguis erumpat ex sauciata iecoris vena;pertimescendum est, ne iecur impense refrigeretur,& ob id malus corporis habitus,& hydrops subsequantur.Prætërquam, quòd omnes tres uomitus sortes (sed maximè quæ ex sanguine fit)

De puerperarũ vomitib.

na-

natæ ſunt puerperij purgationem ſiſtere, & ad ſupernas ſedes ocyſſimè euoca- A
re, quamobrem peculiari dlligentia curandum eſt vomitum compeſcere. Eum quidem, qui ex alimentis concitatur, roborata retentrice ventris facultate ijs, q̄ exterius apposita calorem, & viſcera firment, & ſimul corrigant, ſi quod vteri vitium illuc tranſmittitur: qualia diximus c. de ventriculo ob vterum affecto: q̄ referre iterum hac in parte, ne tædioſus fiam, non placet. At ſi vomitus ex alimentis quoq; fiat vitio alicuius humoris aduentrem confluentis, acris nimirū, & mordacis, ea lege compeſcere opus eſt, ac ſi ijdem humores vomitib. excernerētur. Quo tpe, præter debitam victus inſtitutionem, vitioſos humores q̄ primum occaſio permiſerit, expurganti pharmaco educito, ſeruatis omnino eiſdē legibus, quas in alui in fluxibus adſeruandas eſſe diximus. Verum ſi ſanguis vomitu reijciatur, omni diligentia curandum eſt ſanguinem ad vterum reuocare. Primò quidem ipſo per tali venas profuſo, & copioſè aliqñ: vel ſi fęmina non tulerit, per cucurbitas cum ſcarificatione ſuris, ac fęmoribus affixas. Quo facto coniectandum eſt, an ſanguinis profuſio ex vbertate, vel ex naturæ errabūdo impetu fiat: an potius ex vaſe aliquo in iecore dirupto, aut exeſo (cuius Hip. B
meminiſſe conſtat lib. 1. de mor. mul. in cuius ſubſidium hæc adducit præſidia. Hæc lac aſinæ bibat, deinde vaccæ nigræ ad quadraginta dies, & ſeſamum tritū, donec probè habeat) ſi primum quidem, nullis medicamentis vtendum eſt, ſed deoneranda natura, aut ad vterum euocanda. Si verò ſecundum, eis vtendū erit pharmacis, quæ vel emplaſticam habeant vim, vel agglutinantem non omnino poſthabita puerperii fluxione: ſed partim euocantibus menſtrua per vterū, & inferas partes, partim verò per ea, quę ſanguinem ſiſtunt deuorata, aut epota: reperies autem huius cenſus non pauca lib. huius operis 1. c. de immodicis menſibus, & lib. 1. noſtro indic. c. deſiſtendis fluxionibus. Dimitto ēt hac in parte victus tum parſimoniam, ſi ex vbertate ſanguis fluat, tum tenuitatem, & laudabilem ſubſtantiam, & alia itidem, quæ prædictis locis abundè ſcripſimus. Eſt procul dubio in puerperis difficilis reſpiratio graue admodum malum ſummeq́ue periculoſum: tum ratione ſigni: tum verò, & quod grauius eſt, ratione cauſæ. Vt ſignum, quia indicat inſtrumenta reſpirationi ſubſeruientia purgamentis partus vitiari, ac repleri, quod quidē quantum mali ſit, nemo ambiget: vt cauſa verò grauius profectò eſt, & pernitioſius, ꝙ vehemētiſſima illa, ac velociſſima thoracis dilatatione, & compreſſione copioſius trahetur puerperij humor ad thoracem ipſum. Cenſeo tñ, vtcunq; ſit, difficilem ſpiritum, & gutturis inflammationem, vel iecoris, aut cuiuſuis alterius partis, præſertim internæ ex ſuppreſſo puerperio frequentius aduenire, ſi vtcunq; reſpiratio vitietur, q̄ quoquis aliud malum: & ob id omni arte curandum eſt per vterum naturam euocare, vel ſaltem per infernam regionem, & quod in corpore ſupererit, euacuare ſanguine miſſo ex talo, vel ex ſuris, aut fœmoribus. Verum in his omnibus inflammationibus, ac difficili reſpiratione id perpetuò obſeruandum eſt, nimirum quòd ſi ſanguine ab inferis partibus ſufficienter miſſo affectionem adhuc creſcere contingat, facta cōiectura plenitudinis affectæ particulæ, ſiue guttur, ſiue caput, aut pletura ſit, mihi nō eſt dubium ſanguinem ex viciniori parte eſſe mittendū, ēt ſi puerperium fluat. Nullo enim alio modo citius præcauere poteris ſuffocationis periculum in pleuritide, difficili reſpiratione, vel angina, quā ex viciniori- C

De puerperarū angina, & difficilis reſpiratione.

Vomitus sanguinis curatio in puerperis.

bus,

A bus ſanguine miſſo: euocatis etiam eo tpe menſibus per frictiones, ligaturas, & cucurbitas inferis partibus adhibitas, quibus irruentis ſurſum ſanguinis impetus citius retrahatur: maximè ſi citatior factus fuerint ſanguine miſſo ex ſuperioribus. Cætera verò, vt in reliquis corporibus adminiſtrabis.

Contingiſſe aliquando comperimus, præſertim primiparis incautis vel ex frigore compreſſa purgatione, vel ex interno apparatu pleuritide, & perniti oſa quidem à partu corripi: graue alioqui malum, quòd in præfocationis periculum enixas non rarò deducat. Quod renuiſſe Hip. conſtat lib. de natu. mul. docentem, magnis malis puerperas eſſe expoſitas, ſi parum ſibi caueant, & primiparæ ſint, quod ſanè contigiſſe non raro comperimus ex quauis alia menſium ſuppreſſione, vt Hip. refert lib. 7. popu. in hiſtoria vxoris Cleomenis, quæ ex zefiri flatu in grauem pleuritidem delapſa fuit, ob menſtruorũ ad thoracẽ recurſum; quod & his & enixis facillimè contingit, quod ſanguis per vterum affluxurus promptè, ab his cauſis per venas cões (quas non paucas, neq; paruas vterus cum thorace habeat) regurgitet in aliquod latus, quo ſanè fit, vt non rarò ac- B cidat enixis difficilis reſpiratio, vel grauiores aliæ thoracis affectiones. Sed in hac quidem re licèt ex neotericis aliqui primò morbi acceſſu audeant ex brachio ſanguinem detrahere, mihi id conſilium nunq̃ arriſit: ſiquidem primò naturæ motum ſequi, & alterum præter naturam motum ab affecta parte ad quàm diſtantiſſimas auertere, tutius & vtilius lõgè viſum eſt, ex talo nimirũ ſanguine primò ſufficienter extracto, quantum videlicet ſit ſatis, & pro puerperij fluxuri copia (ſi non omni, ſaltem vt aliunde non facile natura permittat, ex quauis ſuperna vacuatione abire) & pro impetus motus ad partem affectam reuulſione, euacuationeve. Præceperat.n. Auic. in pleuritide (nullo adhuc habito ad corpus enixæ reſpectu) ſanguinem ex talo, ne dicam contrario, mittere, nedum in fœmina, cui puerperium adhuc fluitat. Quam ob rem cum puerperium ipſum ſua ſponte videatur correpugnare miſſioni ſanguinis ex brachio, quatenus vires vtranq; vacuationem non permiſerint: quia brachium contrario in loco exiſtit ei, quem natura, in puerperio ſibi elegit, & tuetur, ob id quidem verendum plurimum eſt, ne illi vim facto ſanguinis contrario motu inferamus, retrahamusq; fortaſſe puerperium ad locum affectum. Quapropter conſulito primò C ſanguinem mitti, ſemel bis, aut ter ex talo, poſteà verò ſi affectum his non cedat cum iam ſanguine miſſo ex talo ſatis factum ſit puerperio, ad venas brachij deueniendum eſſe conſulit, & permittit affectus vrgentia, & ratio. Deinceps verò ſicut, in quauis alia pleuritide, ad expectorandum humorem confugiendum eſt eclegmatis, decoctis pectoralibus, & ſyrupis. Poſteà, ne tuſſi, & dolore puerperium ad ſuperiores partes euocetur, clyſteribus utendum eſt, qui & purgent, & attrahant, ac vteri vias aperiant, purgationiq; aptiores reddant, velut eſt, qui recipit maluæ, biſmaluæ, mercurialis, blitis, branchæ vrſinæ, & foliorum cauliũ rubeorum ana. m. j. florum chamæmali, meliloti, ana. p. j. ſeminum lini, anethi, altheæ, fenugræci, & aniſi conquaſſatorum ana ℥. ſ. fiat omnium decoctio ad li. j. & colentur, ac diſſolue in colatura catholici ℥. ſ. mellis roſati, olei violarum, & ſacchari ana ʒ. ij. Reliqua verò ſicut in quauis alia pleuritide facies, ſemper tñ præhabita vteri fluentis prouidentia, quominus puerperij purgationes ceſſent, donec debitum tps præterierit. Tunc. n. (vel antè, ſi neceſſitas vrgeat, aut purgatio-

De pleuritide in puerperis curanda.

o pleuritide puerperarum a qua parte s.º sanguis mitte. bis, et a qua post.

tiones cessasse constet) leui aliquo expurgante non recusarem aluũ subducere. A

De tussis in puerperis.

Est quidem molestissimum enixis, ac periculosum accidens tussis. nam præter causæ, quæ ipsam extitat, considerationem & periculum, motu illo vehementissimo ad superiora proculdubio puerperiũ euocatur, fitq; sæpissimè causa maioris mali, quàm tussis ipsa sit. Quamobrem duo in hanc curationem summopere obseruanda esse censeo: primum quidem, ne mẽstrua purgatio subsistat, supprimaturve, facta summa diligentia, vt copiosior euocetur, ita vt quantum tussi ad superna retrahitur, auxilijs ad consuetum euocetur locum: secundum verò, vt omni arte vel humoris crassitiem inscindamus, tenuitatem compescamus, & aduersus vnamquanq; eius qualitatem ex aduerso pugnemus: exhibitis adiuuicem, quæ tussim leniunt, pharmacis. Quippe hæc sola prodesse in hoc casu non rarò probauimus: quorum rationem, & copiam reperies facilè lib. nostro de auxil. indic. c. de expurgantibus per sputum. In qua sanè re expendendum quoq; est, an vitio vteri, & ob aliquid ab eo ascendens halituosum, mordax, & acre tussis moueatur: cui prouidebis præmunito a causæ inclementia corpore, cauẽs ne, si frigida fortè sit, nimium superiores partes calfacias, periculum.n.est, ne calore ad eas puerperium euoces. Verùm si ex vtero fuerit damnum, maiori diligentia purgationem eius procurabis immissis pessarijs ex mercuriali, agarico, aut aloe. Solent non rarò hæ affectiones enixis superuenire vel vitio sanguinis fluentis vel defectu congruæ, & copiosæ purgationis. Sed delirium aliqñ oriri ex melancholia, ob nimiam sanguinis suppressionem, qua crassior propter adu- B

De epilepsia, aut delirio post partum.

stionem efficitur, aut ob nimiam profusionem qua relicto crassiore melancholiam fieri, mihi certum est. Dimitto aliqñ ex adustis febre humoribus, caputq; irruentibus, vel ex tetro, deprauatoq; halitu posse quoq; fieri. Si tamen ex immodico fluore succrescat affectio, curandum semper est, vt sanguinis profusio cesset, vires reficiantur, & distemperies frigida, ac sicca corrigatur, sicut in reliquis corporibus. Quod si ex vitio, vel suppressione purgationis fiat, studendum omni diligentia est, sanguinem euocare: vel, si id perdifficile fuerit, ipsum expurgare medicamentis, quæ aduersus adustos, fœculentos, & crassos humores pugnent: qualia retulimus lib. huius operis 2. c. de melancholia virginum, & vidu. Sed peculiarior prouidentia habenda est de talo inscindendo, scarificandisve suris, ac fẹmoribus, & de crurum lauacris, ac omni deniq; auersione, & euocatione ad inferas partes, idq; maximè per hæmorrhoidum, prouocationẽ, & sanguine, ab ipsis per irudines vacuato, quòd magni momenti in his affectionibus esse solet. Necnon curandum est paulatinis purgationibus ab spurcitia humorum sanguinem vindicare, donec purgationem vel redire comperiamus; vel si nõ redeat, ad maiora auxilia subsit aditus, vt deinceps sicut in reliquis corporibus curari possint prædicti affectus. C

De pedum, & totius corporis inflatione à partu.

Non desunt quæ ex improbo vitæ studio toto gestationis tempore habito, à partu intumescant non solum pedes, verum, & vniuersum etiam corpus. Quod pulchrè aduertit Hip. 2. pop. 2. dicens; Quæ filias peperit gemellas, & difficulter peperit, & non valde purgata est, tota intumuit, deinde venter ipsi magnus fiebat. Hanc sanè affectionem (vt ex loco citato colligi potest) tribus de causis prouenire posse censeo: vel ex improbo vitæ studio, vt dictum est: vel ex immodico potu post partum: vel ex copioso sanguine, quem fœtus non valuit contere-

rere,

A rere,neq; fœmina in partu purgare:& ob id superabundans,& recrudescens in tumorem eleuat partes, præsertim infimas. Sed cessat profectò hoc malum facta à partu copiosiore purgatione,vel superueniente alui fluxu,aut febre. In prima quidem causa curandum est,transacto purgationis statuto tempore, vel saltem diminutis purgamentis,corpus purgare,ac non semel,sed bis,& per epicrasim. In secunda verò,nisi puerperium vberrimè fluxerit,sanguiné mittere est opus, præsertim si sanguis adsit, idque ex talo quantum satsit pro affectus vehementia, & sanguinis redundantia : & posteà cessante vteri purgatione pharmaco purgandum est. In vltima autem(nam de potu immodico nil aliud dicendum arbitror,quàm præscindendum esse,& calfactorijs,ac resoluentibus curandũ, maximè puerperio transacto)puerperium omni arte euocare est opus, vel sanguinem ex talo mittere,aut cucurbitulas suris,& fœmoribus affigere. In omnibus autem causis reliqua facies,sicut dictum est c. de hydrope vteri. Quibus ẽt omnibus peculiari dote hepar ouillum conferre dixerat Hip.lib.de nat.mulie. Si pariens(inquit)inflata fuerit, hepar ouillum aut caprilum calido cinere obrutum bibendum dato meracius ad dies quatuor,& vinum bibat vetus.

B

Supersunt quidem ex affectionibus,quæ enixis accidunt, plures, veluti est conuulsio,tremor,rigor,paralysis,& pleraq; alia. Quæ omnia Hipp.complexus est lib.1.de morb.mulie.his verbis;Si verò processerit mulieri puerperij purgatio ad caput,thoracemq; ac pulmonem(fit enim,& hoc)moriuntur sæpe statim si detineatur ac firmetur. Si uero probè exeat per os,aut nares sana euadit. Si vero morbus paulò diuturnior fiat,patietur sanè mulier ea,quæ dicta sunt de virgine,cui primum menses comparentes,sursum impetum fecerunt. Narrat item eadem parte quas nam affectiones femina sic affecta partiatur:& dum ad faciem fluxio fertur,quæ mala efficiat,ac quibus signis innotescat. Ex quo loco euidéter constat,talem fieri ex puerperio affectionem, qualis fuerit natura partis, in quam humor ille vitiosus incumbit, aut halitus ab eo ad partèm ipsam transmissus. Quocirca cum omnibus ferè eandem sit,& communis causa, intellectis & exactè pensatis,quæ hucusq; diximus præcepta,haud difficilè erit nosse, qd agendum,aut non agendum sit. Sic profectò multa alia in hac re prudenti medico pensitanda dimitto,vt ea aptè disponat, sicut occasio ac tempus permiserint.

C

De vteri inflammatione, & vlceribus à partu relictis.
Cap. 12.

ONTINGIT non rarò in primiparis, vt strictis oris vteri fœminis, vel ex laborioso partu, aut ex fœtu grandiori, vel aborsu vterum inflammari, & exulcerari. Quod sanè vel sterilitatis, vel grandioris mali causam præstare assolet: ob id profectò si quid huius à partu supererit, curandum est nosse, & præstò auxilijs esse antè, quàm in maius vitium commigret. Dixerat enim Hippoc. libro 1.de morb.mulie. Si ex partu vteri fuerint inflammati,febris debilis corpus tenet,& caligo adest, ex vẽtre verò nunquã deficit calor,& sitit,& coxas dolet,& venter imus fortiter intumescit,& aluus tur-

batur, secessus autem est mulus & olidus, & calor vehemens corripit, & cibum A
auersatur, & dolor iuxta sinciput est, & ventris stomachus non potest trahere ci-
bere cibos, ac potus, & concoquere nequit, & nisi curentur statim, plurimæ mo
riuntur. Ex hac tn. affectione si fortè femina euadat, supersunt procul dubio vlcu
scula, quæ peculiarem prærequirunt in artifice diligentiam, vt paulò inferius
monstrabo. Sed primitus inflammationi medeberis copiosius sanguine misso p
venas tali, & tandem adhibita ea prouidentia & curandi rõne, q̃ capite de vteri
inflammatione adduximus, initium curationis sumentes à sanguinis detractio
ne ex talo: cauentes tñ ne vtero nimis frigida adhibeamus, ne puerperii purga-
tio cohibeatur. Sed eodem lib. Hip. peculiarem adducit curandi rationem vte-
ris ex partu inflammatis, ac præter illam cõis inflammationis naturam, affert
inflammationis rationem. Inquit enim; Si puerperæ inflãmati fuerint vteri in-
tumescunt, & vbi puerperij purgamenta intus manserint, occultè distendun-
tur: distenduntur autem vbi condensati fuerint à frigore. His si quidem perfri-
gerentur, calfacere cõducit. Si verò inflammati fuerint, & frigus discesserit, me
dicamentum subditium facere, quod inflammationi aduersatur, & simul laua- B
re, ac fouere, & pharmaca adhibere, quæ ego adscribam. Verùm ex iis, quæ ge-
neraliter docet, constat, qualiter sit in hoc affectu agendum, licet quæ ibidẽ re-
censet; non sint admodum proficua: non quòd mala sint, sed quòd alia vtiliora
eligi possint. Sat. n. est docuisse primitus adhibenda esse quæ dolores leniant, q
ventre emolliant; & quę inflammationi aduersentur lauacra, fomenta, & tandẽ
reliqua, quæ cap. citato adduximus, quę eo loco reperiet diligens lector.

Verùm si aut inflammatio in vlcus degeneret, aut vlcus ob causas à me supe-
rius adductas suboriatur: id protinus diligenter nosse cõuenit, antea nimirum
quam aut mali moris fiant, (vt facillimè ob loci conditionem, & excrementa,
quę expurgantur, fieri solent) aut in aliud grauius malum degenerent. Docuit
quidem id cognoscere Hippoc. lib. 1. de morb. mulie. dicens; Si vteri exulcerati
fuerint, aut sanguis, & pus, & serosa sanies fluit, putrescentibus enim vteris
morbus ab ipsis fit, & venter imus eleuatur. Tandem subdit inferius. Morbus
autem maximè corripit ex partu, siquid in ipsis diuulsum computruit. Item- C
que ex abortu, & alias sua sponte. Ex paulo inferius inquit. Si verò vehemen-
ter exulcerati fuerint, sanguis & pus purgatur, & dolor fit grauis, & cum dolor
apprehenderit, velut à partus dolore fiunt ea, quæ circa fluxum contingere so-
lent: & cum tempus affuerit, crura & pedes intumescunt, & curant medici hũc
morbum velut hydropem, verum hic talis non est. Docet autem eodem li. 1. cla
rius occasionem, & signa vlcerum, & curandi ẽt rationẽ his verbis. Quum vlce
rationes in vteris fuerint, ex abortu aut alia quædam causa eas omnes respectu
ad totum corpus facto curare oportet, quacũq; curatione opus habere visa fue-
rint: siue ex vniuerso corpore hominem curandam esse putaueris, siue ex ipsis
vteris: cognosces autem an ab ipsis vteris sint hoc modo. Quum enim vlceratio
nes ab ipsis vteris sunt, purgationem exhibent purulentam, & compactam: quę
verò non ab ipsis tenuem, & saniosam. Curandi tamen rationem scribit; dicens;
Quũ igitur tenues sunt fluxiones, cum pharmaco eas curare oportet, & dare qđ
sursum, & deorsum purget: primum autem quod sursum, postea verò qđ deor-
sum.

A sum. Eodem etiam loco docet dum exulcerationes fiunt ex partus, aut abortus labore euocata materia exedēti, & mordaci, quæ id malum efficiat ad vterum, omni arte finita puerperij purgatione pharmaco euacuandum esse, vt humores vomitibus, & alui excretionibus diuertantur, minuanturq;. Verùm præmissa hac generali prouidentia studendum est, vt relictum vlcus quam citissimè sanescat: quibus autem id fiat, dictum est abundè lib. huius operis. 2. cad. de vteri vlceribus. Cæterum si exulceratio sola partus difficultate, vel fętu grandiori dilacerato vtero fiat, nulla totius corporis prouidentia habenda est, sed solius tantum vteri, vt c. nuper citato diximus. Hoc tamen in hac curatione expendendum p ius est; vt ea, quæ in vtero dilacerantur, non astringentibus (ne menses supprimantur) reduci debent ad pristinum statum, sed modicè siccis, & modicè quoq; glutinantib. qualia eodē c. non pauca reperies. Qd si ex dilaceratione in vlcus malum degenerasse cōperiamus: tunc sanè ve ut quoduis aliud vlcus curari desiderat; hoc uno excepto, quod si menses adhuc fluxerint, velut vlcus cum sanguinis profusione curari debet, licet sanguis ab vlcere non pro-
B deat. Qua in re primò donec sanguinem cessasse comperias, vlceris curatio post habenda est: non autem fluxus compescendus, velut in prædictis vlceribus cū sanguinis fluxu, sed finiendus, vt sola subsit vlceris indicatio. Si verò fluere cessauerit, curationem institues iuxta vlceris naturam, & conditionem, vt abundè loco citato dictum est.

De rugis, quæ post partum in ventre supersunt.
Cap. 13.

C AD tantam plerunque magnitudinem excrescit in vtero fętus, vt ventris ipsius cutem non solum tensam reddat, verum, & scissuris non leuibus sæpissimè discindat, maximè in infima, & secunda cuticula. Quod sanè vitium licet omnibus vtero gerentibus commune sit, ijs præsertim peculiare existit, quæ (vt diximus) grandiores progignunt fœtus: malum quidem fœminis indecorum, & molestum. Quapropter non paucæ ex fœminis huic malo prouidentes, à quarto mense grauidationis ventre imponunt linteū oleo amygdalarum dulcium, aut sesamino inunctum, & expressum: quo facilius citra scissuras cutis ipsa mollior fiat, extensionique aptior. Sed à partu rugas comprimit, & ad pristinum statum redigit vnguentum ex succo radicis liliorum alborum cum melle, & cera ad ignem compositum.

Confert etiam pinguedo recens, & actu calida cum modica cera rubra ventri apposita: vel mesenterium verbecis, vel caperæ; aut hædi calidum ventri adhibere, uel corium oleo inunctum, uel quod oleum continuerit. Benefacit non minus oleum nucis indicæ illitum: vel (vt ferunt) adipis detracti è vulua vallenæ ℥. vj. in fictili liquato, & cum puluere cornu cerui fiat vnguentum, quo venter illiniatur: prodest quoque aqua ex albumine oui instillata: item

adeps agni illitus: cinis testudinis cum albo oui, vel lacte asinino illitus. Ad quorum etenim censum facile erit cuiuis alia rimari præsidia huic vsui profi- A
cua, dummodo quæ astringunt fugiat, ne menses quoque cohibeat.

De virginali astrictione à partu comparanda. Cap. 14.

ISI de restrictione amplitudinis vteri propter honestam causam liceret tractare: nullam profectò eius mentioné fecissem. Verum cum ex huiusmodi laxitate aliquando sterilitaté proficisci comperiamus, nonnunquam vteri procidentia, vt Hip. insinuat lib. de nat. mul. præter quam, quòd fęminæ sic affectæ proprijs viris ingratiores fiunt: ob id sanè pauca quædam studui huic malo afferre præsidia. Confert quidem primò post prægressam puerperij purgationem fomentum ex aluminosa aqua: prosunt & pessi ex succo seminis rumicis aridi, & virentis: uel ex gallis in aqua maceratis, deinde siccatis, & lana exceptis. Semen etiam oxila pati tritum in vteri sinu impositum; uel gal- B
lam in aceto maceratam, & postea siccatam, cuius puluis super sinum mulieris ablutum conspergatur. Sed summopere profecisse scimus id præsidium, quod recipit sanguinis draconis, boli armeni, corticis mali granati, aluminis, mastichis, gallarum, ana ℥.ß. in puluerem redige, & omnia simul in aqua chalibeata confice; quo illinito, pessarium ex grossipio factum, in vterum immittito. Prodest, & aliud, quod recipit gallarum, sumac, plantaginis, cõsolidæ maioris, aluminis, chimoliæ, chamæleæ ana ℥.j. coquãtur in aqua pluuiali, & hac decoctione foueantur pudibunda: cui quidem addes aliquid ex ijs, quæ astrictoriã uim hẽnt, velut folia oliuæ, folia vitis & quercus, balaustiũ, cupressi poma, cortices granatorum, scoria ferri præparati cum aceto, & reliqua huius naturæ. Quorũ vsum, sicut & reliquorum, quæ à principio diximus, cauere oportet ante integram purgationem, ne fortè ipsa simul suppressa, graue aliquod malum subsequatur.

De nutrice eligenda, & moderanda. Cap. 15. C

Lectionem nutricis pulchrè Moschio visus est depinxisse, dicens; Adolescentula, quæ pulchro etiam sui corporis sit colore, & iam bis pepererit, & pectus latum habeat, ipsasq; mammas neq; nimium laxas, & rugosas, neq; interim valde tensas papillas: neq; multum graciles, neq; valde breues, & quæ nõ multas cauernas habet, neque iterum parua, & breuis: animosa, & quæ cum integro affectu puerum amare possit, & quę nunquam irascatur, si fieri potest, grata, & munda sit. Ex qua equidem sententia arbitror, apud omnes ferè peritiores decretum esse, eam in nutricem eligendã fore, cuius ætas sit inter vigesimum quintum, & trigesimum quintum annum, viuidi coloris, fortis ac robusti colli, pectorosa, musculosa, duræ ac multæ carnis: non obesa, non gracilis: cuius ét mammæ solidæ, ac firmæ sint, mediam magnitudinem, mediamque duritiem obtinentes: quibus lac plurimum sit: à uiro seiuncta, abste-

A mia, à menstrua purgatione immunis toto nutricationis tempore: nullis sit affecta morbis, neque alicui peculiariter obnoxia. Quæ omnia expendenda sunt in nutrice, præsertim si addideris enixam esse duorum mensium, & non ultra decimum: non primiparam, sed qua purgatissimum habeat lac idque plurimum odoratum, candidumque mediocriter, neq; subliuidum, nec gypso simile, nec subacidum, aut amarum, sed dulce, æquabile, non admodum crassum, neq; tenue, cuius superuitreum umbonem rectè probatio fit, si neque prorsus fluit, neque vmbone reclinato omnino constet. Item si in vasculo illius lactis pars aliqua reponatur, cui tantillo myrrhæ adiecto seri pariter atque casei pars æqua detur. Probatissimum est, si in vngue hæreat, nec protinus defluat. Cæterum inter reliqua conditiones potissima est, si laudatorum morum nutrix extiterit, quæ neque ocyssimè animi passionibus afficitur, neque penitus obtusi sensus, & stolida sit.

Atqui licet has omnes dotes in nutrice exquirendas esse dictum sit, nihilominus tamen longè vtilius infanti æstimatur matris lac, quamuis his dotib. careat, B quam sit, quod ex nutrice sugitur, quantumuis laudabile existat. Verum in nutrice ob id ea omnia exquiruntur, quod indicium sint mediocris seu temperatæ lactis substantiæ, quod cuique infantium temperamento proficuum fore scimus: medium.n. omnibus temperaturis vtile existit, & amicum, quod illis erat necessarium, quibus maternum lac, qualecunq; fuisset, denegatur. Si tamen matri puerum cómittere studueris, vsq; quo ipsius temperaturæ pristinæ natura restituatur, eundem nutrix supra electa interdiu bis, aut ter lactet, donec puerperæ primum lac, quod colostrum appellatur, instillet, & loco eius probatius generet: qui.n. hoc vtuntur infantes, colostrati fiunt. Quamobrem nuper natis, nutricis lac potius exhiberi conuenit, quod matris exitiosum sit eo tpe: qm̃ genitũ fuit ex sanguine à quo iam optima pars secreta erat ad infantis alitionem intra vterum: ob idq; exugi debet, & abijci. Bonum autem est lac, quod prodit post purgationem puerperij perfectam, hoc est, in masculo à trigesimo die: in fœmina verò, à quadragesimo secundo, vt refert Hip. lib. 1. de mor. mul. aut saltem, vt amice id intelligamus, donec impetus purgationis desierit: deinceps quidem maternum lac fœtus suggat, quippe quod alimoniæ, qua, dum in vtero infans erat, C vtebatur, perquam simile existat: muliebria nanq; in vbera delata, concoctione lactescunt. Quod si vel ex præstantia, & dignitate matris, vel quia lac integrum non sit, aut quia languida uel aliquo mammarum, capitis, oculorumve defectu parens affecta existat, tunc quidem eligenda nutrix est, qualem depinximus.

Nutricis aũt custodiam, & moderamen primò instituere oportet per id exercitium, quo partes supernæ magis exerceantur, vt lac copiosum, & probum gignat. Item viro non accedat, ne vsu uenereorum menses prosiliant. Lac quidem donec mulier conceperit, adseruari facilè potest; ulterius aũt minimè: ac si menses fluant, corrumpi necesse plerunq; est. Ex quo vitio pueri citra dubitationẽ uel in epilepsiam, uel scabiem, aut alia mala maiori ex parte prolabuntur. Nam licèt sint, qui existiment, purius & perfectius fieri lac fluẽtibus mensib. duo certè suadent contrarium omnino accidere: primum, turbatio, quam natura perpetitur singulis mensib. quia eo tpe quid deterius lacti, & nutrici accidere scimus quouis alio: ĩm, quibus mẽses nõ fluunt, id profectò necessum non est, siquidẽ

id natura non tentat: ex quo constabit purum superesse lac, sicut in reliquis, & longè magis: quandoquidem nil est, quod naturam turbet, & irritet: ex quo cōstabit fœtum immunem esse a menstruorum spurcitia. Quamobrem consilium est apud omnes ferè, probatissimos viros, lac statim post mensium exortum mutare: quanquam fęminis partus suos alentibus minus inconueniens existat: nec deest, qui afferat non corrumpi lac fęminis, si ex eodē viro rursus conceperint. Item nutrix admonenda est, vt probatis cibarijs vescatur, & primis diebus quaque vice ante lactationem puero mellis pauxillum lingendum tribuat. Præterea, vt lactis quicquam mulgeat, quod mamillæ præssione, pueri suctionem iuuet, ne fortè vehementi suctu gulæ instrumenta lædantur, & malarum articulationes laxentur: quod non rarò contigisse constat. Item instituenda est, ne singulis lactationibus vberem lactis copiam, sed parcam exhibeat. Insuper, dieb. primis, quibus lactare incipit, simplicem cibum accipiat, & aquam bibat (nā qua ratione à pueris vinum arceri consulunt autores, eadem, & à nutrice) ne solidū lac nuper natis infantibus difficulter per angustos gutturis meatus descendat. A

Pari etiam ratione à salsis, acutis, & astringentibus abstineat, vt neq; porros, cepas, allia, aut cætera huius naturæ degustet. Sed cuique talis vitæ, & victus ratio instituenda est, qualis fuerit pueri natura, & cōditio, & parentum dignitas, aut præstantia permiserit. In qua sanè re cum non parua sit differentia, vna viuendi forma, quæ omnibus sit proficua, signari non potest. Quod si ne his quidem sana degat nutrix, non erit ab re corpus purgare; & vitæ rationem iuxta lactis vitium, & infantis indigentiam immutare. B

De lactis defectu. *Cap.* 16.

INTER alia vitia, quibus mulieres, quæ pepererunt, & nutrices sunt affici solent, potissimum profectò est lactis defectus, cuius hac in parte rationem, causas, & præsidium scribere est in animo. Hanc sanè primam, & maximam, vt Gal. visum est 7. de vsu par. c. 22. animantibus mammæ præbent vtilitatem, q in eis ea parte, qua sitæ sunt in mulieribus, copiosissimum benigni alimenti residuum colligi possit, ex quo lac fieri contingit. Quod cum vtilis alimenti superfluum sit, cibus exactè confectus eo potissimum loco constituere mammas conueniebat, vbi facillimè simul, & citissime elaborari lactis copia perfectè cōsistere poterat idq; maximè vltimis gestationis tempore, vt Hip. testatur lib. 2. pop. p. 3. tex. 34. dicens, lac nutrimento mutationem accipere octimestri vero perficiente. Quo fit quod à principio gestationis in puerum insumatur materia illa, & postea in lac. Est sanè lac nil aliud, quàm quædam veluti superfluitas nutrimenti partis ipsum generantis, similis quidem ipsius naturę existens. Quippe mammæ adenes quosdam sortiuntur, vim quidem habentes alterandi alimentum ad ipsos confluens, ac sibi ipsis assimilandi: & quia exangues sunt, & albi quando plus alimenti ad ipsos defertur, lac proculdubio efficere habent, vt Gal. est sententia 5. aphor. 39. Sed Hip. modum generationis lactis, ac defectus eius clarius exponit lib. 1. de mor. mul. dicens; At verò lac quomodo fiat dictum est a me, in natura pueri in partu. Postquam aūt prægnans fuerit mulier, C

A lier, menses no valdè prodeunt, præterquam quibusdam pauci. Dulcissimus.n. humor ex cibis, ac potibus ad mammas vertitur, ac exugitur, & necesse est etiã reliquum corpus magis euacuari, & minus sanguine plenum fieri: atq; hoc ita contingit. Sunt autem quæ natura sine lacte sunt, & quibus lac deficit ante tps. Hæ verò natura solidæ sunt, & densæ carnis, & propterea sufficiens humor nõ penetrat à ventre in mammas, cum ita sit densa. Quam causam ad enixas, nõ minus transferendam esse censeo. Cum.n. humoris, qui veluti superfluitas alimenti ipsarum mammillarum est, vel admodum exiguus existit, vel omnino deficit lactis defectum seu inopiam appellamus. Atq; cum ad fetus alimoniam vteri venas natura comparauerit, dum vtero geritur, ac dum in lucem prodit mãmas; et hac ratione certum quendam respectum inter has duas partes tribuisset: fit facilè, vt è toto corpore in vterum sanguis dilabatur, & post partum ex vtero, & reliquis partibus ad mammas relabatur, futurum infantis alimentum. Quod cum defecerit, vitium ipsarum mammarum esse inficiabitur nemò, mõ id per essentiam sit, modo per consensum vel a toto, vel ab vtero. Ex quibus cum affectum

B prodire censemus, quem ad genus retentorũ immodicè iure optimo reduxeris: Causam verò inuestigabis, si prius modum generationis contempleris: quippe generatur, vel non transmisso sanguine à reliquo corpore in mammas, vel ab ipsis non attracto: quamobrem, & mammarum vim, & sanguinis copiam rimari prius oportet, & quantus qualisve in venis existat, vt Gal. optimè aduertit. 5. simpl. c. 20. & 21. si quidem vel quia vitiosus est non trahetur, vel, quòd parcissima sit eius copia, aut corpus sit imbecille, non transmittetur. Quibus non rarò accedit infantis imbecillitas, qui ob id lac suggere nequit: nam ad ualidam suctionem certum est tractionem sequi. Rursus hic accedit corporis ariditas, cuius ratione auidè alimentum quæuis particula ad sui alimoniam complectitur ita vt nihil sit pro lactis generatione residuum. Extrinsecus insuper subitus aliquis casus adueniens, animæ perturbatio, dolorve frequentissimè illuc sanguinem, & humores alliciunt: quo fit, vel lac diminuat, vt vel auferatur omnino. *Causa.*

Quod si totius corporis habitus, vel temperamentum siccum existat, gracile, & ex carne: uel si præcesserint sanguinis copiosiores uacuationes, exercitiũ ue-

C hemens, fames, uigilia, mœror, sollicitudo, aut febris arida æstuansq;, ac id genus aliqui, quod plusquam expediat corpus dissipet; rationi uidetur consonũ sanguinis defectum potissimam esse diminuti, uel deficientis lactis causam: nã hæ omnes causæ non solum sanguinem minuunt, uerum, & lac ipsum conterunt, aut saltem uitiãt, cuius naturæ censemus esse, quæ frigidæ sunt temperiei. Verum sine hæc quidem adesse constet, sed graciles, rugosas, & contractas esse mammas; ob propriam earum imbecillitatem, aut aridam intemperiem prouenire lactis defectum credendum est: ꝙ trahere tm̃ sanguinis nequeant, q̃tum sat est ad lactis confectionem. Quod si ex uitio sanguinis lac defecerit, id facilè distingues signis, quæ ipsum esse biliosum, melancholicum, aut pituitosum ostendũt: quippe qui hmõi est sanguis, nequit in lac mutari, aut in uitiosum commigrat. Qđ sanè ex lactis colore, substantia, & sapore potissimum inuestigandum est. Biliosum etenim sanguinẽ cognosces ex lacte seroso, tenui, flauo, amaro, maximè si consideres nutricis habitũ, & iecoris tẽperamentũ. Pituitosum, si extiterit crassioris substantiæ, albi coloris, & saporis accidi: quib. maiorẽ fidẽ præstãt *Signa. causarum.*

nutricis

nutricis temperies,ætas,& habitus pituitosus.Quemadmodum si lac fuerit maioris spissitudinis,paucum,obscuriorisque,& fusci coloris: tunc amplius id cõfirmabis,si cætera,quæ diximus in nutrice,melancholiam attestentur. A

Curãdi ratio. Si lac deficere sanguinis inopia compertum sit, vnica superest medendi rõ, quæ ipsum adaugere sit nata,velut est ea victus ratio,quæ plurimum sanguinis generare valeat.Quam equidem duplicis naturæ esse oportet,calidæ nimirum, & humidæ,neutra tamen excedat:nam talia esse,quæ lac generant,lib.5.simpl. c.20.Gal.dixerat,siue medicamentum sit,siue alimentum.Secundo etiam optimæ substantiæ,& multi nutrimenti,si quidem eiusdem naturæ lac esse oportet. Quo fit vt totum corpus humectare opus sit,& bonis cibis alere,qui copiosum sanguinem gignant. Præstat itaq; primo optimum alimentum lac è sanis animalibus desumptum , velut , & caprilum aut ouillum, lac decoctum cum vitellis ouorum , & sacchario:item pulmentum ex oriza prius in aqua , deinde in lacte elixa,& amylum cum lacte,& melle. Carnes in super gallinarũ,caponum,phasianorum,pauonum,præsertim eorum,quos ex India asportantur:caro hæduli, agni,& porcellorum assa,verum hæ carnes cum pane, & salsamentis edantur, eruca & melle confectis.Præstant ex piscibus barbuli,troctæ, besucus, salmo, B & id genus alij.Item cibus albus ex gallinarum pectoris,oriza saccharo , & lacte confectus.Cui quoq; vsui placentas formamus ex sesamo cum melle , quas nouimus abundè lac præstare,si post cenam exhibeantur,ac interdiu.Conferũt & amygdalæ dulces,vuæ passæ,& amylum cum lacte amygdalarum.Valent pistachia,nuclei pini,eruca,pastinaca assa sub cineribus.Potus optimus est ex nigro non austero,sed dulci,aut albo, & tenui. Sed quod mihi videtur huic vsui commodissimum est,lini semen cum melle confectum,& fœniculum, aut anisum cum ptisana decoctum,& butyrum cum sacchario. Ex quibus,& alijs similibus varia obsoniorum genera effingere facillimum erit.

Si ex sãguinis initio. Lactis quidem velut,& seminis effectrices facultates partim in medicamentis duntaxat,partim quidem in alimentis consistunt,cum succos pituitosos excalfacientes in sanguinem vertimus.Sic enim crassi, & pituitosi sanguinis vitiũ contemperamus:nam cum longius à natura lactis pituita , quam sanguis dissideat;ob id paulò calidiora medicamenta,& alimenta porrigere est opus, ea nẽpe quæ primo,aut secundo ordine calfaciant, desiccantia tamen non sint,vt Gale.aduertit loco nuper citato.Inter quæ sanè potiorem obtinent locum, quæ nõ tantum sunt medicamenta,sed & nutrimenta,velut eruca,fœniculum , anethũ, C si virentia,& humida adhuc fuerint;sicca enim plus,quam par est,conterunt & exsiccant.Sic etiam conferunt smyrnium,apium,syon , polium; ac fœniculi radix ptisana incocta, cytisi folia ex vino nigro dulci,& anethum, sesamum crudum cum vino.Intestina quoque terræ si quinque aut sex,teras,& cum duobus gallinarum ouis decoquas,pauco fœniculo, aut anetho addito , ex quo ferculum parabis huic vsui maximè proficuum si cum vino dulci,eius ℥.ij.exhibeas: fœniculum etiam parabis,vt placuerit,nam multum ad bonitatem,& multitudinem lactis comparandam prodesse scribitur. Prodest,& porrum tritum aqua dilutum potui datum:item fęniculi succus,& cytissi decoctũ : his enim sanguis attenuabitur,& ocyus in lac commigrabit.

Quod si caloris,vel flauæ bilis abundantia lac vitiosum efficiatur:purgationem

A nem eius humoris protinus institues, facta prius præparatione, ac deinceps refrigerantem, & humectantem victum porriges.

Verum si ex mammarum gracilitate sanguis non trahatur, frictione, fomento calido, & humido cucurbita ad radices mammarum admota, sanguinem euocabis & lac augebis. Item pugnandum est eadem ratione aduersus dominantẽ in corpore intemperiem propriis contrarijs: siue sola existat intemperantia, siue cum humore adiuncta. Quod si hæc omnia prodesse non uideantur, nutricẽ mutare, aliamq; seligere probatiorẽ opus erit. Sed antea (quia graue est lac infantibus immutare) multa experiri ex ijs, quæ lactis abundantiam præstare scimus, oportet: quale est illud quod recipit pulueris seminis anisi ℥.ij. ex iusculo caulium bibat, quando it dormitum: præstat & illud, quod recipit seminis anisi, seseleos ana ʒ.ſ. crystalli ℈.j. cum saccharo, & vino albo fiat potio, quam duabus vicibus sumat. Confert aqua hordei cum semine fœniculi pota. Item pulueribus seminis viticis decorticati pisti ℈.j. cum decocto anethi: etiam serpyllũ potum, cinis vnguis capræ potus: quatuor oua perdicis sorbilia epota, aut illita mammis cum adipe anseris. Hip. autem lib. 1. de morb. mul. plura alia scribit

B dicens. Si lac fuerit extinctum, porrum tritum, & aqua dilutum bibendum dato. Lib. etiam de natu. mul. sic ait; Si lax extinctum fuerit, reliqua quidem eodẽ modo curato, fœniculi verò semen bibendum dato, & radices fœniculi decorticatas, ac butyrum simul coquito; cum autem cocta fuerint, frigefacito, ac bibenda dato. Commodum est etiam hypomaratrum, & hyposelinum simul coctum. Refert insuper eodem loco. Si lac extinctum fuerit, porrum tritum bibendum dato, & calida lauetur, & porrum ac brassicam edat, simul coctis cytisi folijs, & succum sorbeat. Præterea inquit eadem parte. Si lac extinctum fuerit, saluiam cedri aut iuniperi baccis adiectis coquat, & adiecto uino bibat, & ad cætera farina inspersa addito bulbo, modicoq; affuso oleo edat, & acria, & acida, & salsa, atque cruda olera omnia vitet. Fertur etiam lac mirum in modum augere semen lactucæ tritum, & cum aqua vel iure ingestum. Folia item in aqua hordei cocta, aqua posteà potui data, lac plurimum augent, si postmodum mammę blanda manu fricentur. Idem facit brassica decocta cum oleo comesta, sicut, &

C fotus eiusdem decocti. Ferunt etiam succum menthæ idem beneficium præstare: quod mihi suspectum videtur, præterquam in quibus lac concrescit; sed id præstantius efficit ocymum hortense. Ad quorum sanè pensum facilè erit plura alia huic vsui proficua excogitare.

De lactis redundantia. Cap. 17.

Abundantiam quidem lactis dupliciter hac in parte considerandam fore arbitror. Vno modo, cum fęmina lactare desinit, puero vel mortuo, uel grandiori facto, aut alteri nutrici cõmisso. Alio quidem, cum tanta ubertate abundat, tamq; parum puerulus conterit, vt vel sua sponte defluat, aut in graue aliquod mammarum vitium degeneret: vtrisq; autem meminero initio sumpto ab ea abundantia, quam infans conterere nequit. Causa.

Lac igitur cum plurimum in mãmis abũdat, affectum sanè efficit in adaucta

quanti-

quantitate: etenim lactis immodica copia, si detineatur, velut quæuis alia pleni- A
tudo, causa morbi existit. Huic profectò causam seu materiam præstat boni san-
guinis multitudo, ea præsertim, quæ abundat in eis venis, quæ sunt intra mam-
mas, & vterum. Quod etiam euenit mulieribus vtero gerentibus, interdum ob
conceptus imbecillitatem, interdum vero cum neq; grauida est, neq; peperit;
sed, vt refert Hipp. 5. apho. 39. & 52. quia ei menstrua defecerunt. Verum si lac
multum è mammis effluxerit, non amplius causa morbi, sed symptoma erit, sub
genere excretorum modicè contentum. At nobis non est in animo de his affe-
ctionibus quicquam agere: sed tantum, de ea lactis abundātia, quæ in mammis
existens, mammarum inflammationem minatur, concretionem vel coagulatio-
nem casei instar, seu commutationem in grumos, aut exulcerationem, & si vi-
tiarum quoq; lac sit, scabiem, pannos, & papillarū eruptiones. Quamobrem sta-
Curandi ratio. tim præcauendum est, ne in prædicta mala, vel in furoré, vt ex Hip. constat, de-
generare contingat. Primò igitur curandum est victum instituere tenuissimum
ac potum ex aqua, & aquam parcissimum exerceri insuper partes infernas opor-
tet, & vinculis ac frictionibus ad eas quod redundat, euocare: & in vniuersum B
prohibenda sunt ea, quæ lac aut sanguinem multum procreare, & ipsum ad mā-
mas allicere possunt. Ob id quidem vbi mammæ dolitant, vt Soranus optimè
aduertit, neq; a mulieribus lac exugi debet: quippe suctione plus materiæ tra-
hitur ad ipsas. Quod decretum Paulum confirmasse constat lib. 3. c. 35. Cū hoc
tamen, vt ex Aetij sententia colligi potest, vbi mammæ non doluerint, vtilissimū
esse censeo si leniter exugantur: effertur namq; foras leui hac eductione quod
præter modum in mammillis cōtinetur potius, q̄ aliquid amplius trahatur. Qđ
si ne id quidem sufficere videatur, nullum præstantius auxilium reperies, quā
circa initia, si quid non obstiterit, tali venam secare, copiosumq; sanguinem ex
ea fundere. Verum si ob mensium retentionem id malum fieri constet, eos euo-
care omni arte curandum est, quod Gal. aduertisse constat 5. simpl. c. 21. At si so-
la totius corporis abundantia lac exuberet, media, quæ in cubito est vena, aut
interna primò secanda erit (nisi menses, aut puerperium eo tpe fluxerint) mox
ea, quæ in talo est. Si verò nobis in animo fuerit lac ex toto non auferre, sed ex-
cessum, & copiam solum minuere, hęc mihi sufficere videntur, præsertim si lin- C
teum ex crudo lino omphancino madidum apposueris.

De lacte omnino estinguē do. Verum si lac omnino restinguere in animo fuerit, tunc quidem consideran-
dum est, an femina partui proxima fuerit, vel iam diu peperit. Quod si mox a
partu lac auferre velis, cauendum eo tempore est a repellentium vsu, sed omni
arte curandum menstruam purgationem adaugere, & lac digerentibus, ac exsic-
cantibus minuere ijs, quæ mox referam. Si autem longissimis interuallis a par-
tu distauerit mulier: tunc quidem præmissa vniuersali totius corporis prouidē-
tia, repellentibus primo vtendum est, velut est linteum posca madefactum, vel
spongia: & portulacæ folia cum aceto trita, aut apium tritum cum aceto, & ro-
saceo. Præstat, & emplastrum, quod recipit farinæ fabarum, & lentium ana. ℥. j.
succi plantaginis ℥. iij. olei rosacei ℥. ij. aceti ℥. j. Valet ad id quoq; petroselinum
cum posca tritum: vel illud, quod recipit succi plātaginis, succi mēthæ an. ℥. j. &
ſ. farinæ hordei ℥. j. aceti ℥. ſ. Item valēt palmulæ cū pane, & posca tritæ, ouū agi-
tatū cū rosaceo, uel decoctū lentium cū eodem rosaceo, aut lentes ipsæ cum de-
cocto

A cocto hyoscyami contusæ. Sed si efficacius aliud efformare velis, alumen, & psyllium cum aceto, & rosaceo, addito modico succo coriandri adhibeto. Quibus nõ, vt pars est, præstantibus, digerentium pharmacorum non nihil admiscere oportet: veluti est id, quod conficitur ex fenugræci, seminis lini, & altheæ decocto cũ succo coriandri, aut portulacæ, & farina hordei, ac lentium, additis rosacco, & croco. Cuminum etiam cum aceto illitum, lac minuit: similiter eius decoctum cum modico croco: aut fenugræci succus cum apio viridi, mentha, ac ruta, farina lentium, rosaceo, ac posca impositus. Verùm si nuper enixa lactare noluerit, placet magis ea adhibere, quæ lac ipsum exsiccent, ac digerant. quę tutissima ad modum existunt: sed præmissa, ut dictum est, vniuersali prouidentia. Huius naturæ est illud mirabile præsidium, quod recipit fęniculi, apij, oreoselini, maluarum, & altheæ cum radicibus ana. p. j. foliorum lauri, & florum chamæmali singulorum m. s. quibus in aqua secundum arte decoctis, ac in grandiori vase proiectis, tectis desuper panno lineo mammillis, eas fouere opus est, & abluere, ac post ablutionẽ rosaceo omphancino illinire: quo sanè tpe, vt leniter exu-
B gantur, permittendum. Sed mammis postea addijciendum erit id quod recipit terebinthinæ q̃tũ satis sit, q̃ vino albo odorifero, & aqua rosacea sæpiùs ablutọ, cui duo, aut tria oua tota, & croci ℈. j. addijcito, & ad emplastri seu cerati formam cera addita redigito, quod super linteolum extensum iuxta papillas perforatum ad mammas adhibeto. Confert etiam oleum chamæmali, & liliorum mammas inungere, & ex prædictis oleis calidis, & terebinthina confectum ceratum desuper apponere. Sed vtilissimum semper sum expertus illud, quod pari portione butyri recentis, & terebinthinæ vino, & aqua rosacea lotæ conficit. Valet & basilicon maius: & sex vini combusta cum aceto peruncta. Ex vsu quoque est oleum, in quo raphanus minutim inscissus diu incoctus fuerit: cuius præsidij efficacia maximi profectò momenti est. Sed efficacius experimur, si mammas inunxeris oleo, in quo diu ferbuerint radices iridis minutim inscissæ: vel si ex eo, aut oleo raphani vnguentum cum cera, & pinguedine gallinæ confeceris, vel ceratum. Prohibet autem lactis vbertatem ante partum mammis apponere emplastrum ex terebinthina, & oleo liliorum, ac modico omphancino cõ-
C fectum, vel ex sola terebinthina purissima, ac sæpius lota vino, & modica cera alba. Quibus etenim similia facilè tibi erit conficere, si quæ nuper diximus, memoria tenueris.

De lactis vitiosi emendatione. *Cap.* 18.

QVANTVM mali inferat puerulis vitiosum lac, is facilè noscet, q intellexerit, nutricum quoq; mammas quod tale est, erodere, ac exulcerare acredine, & mordacitate. Cuius vitij principium dubitabit nemo, ex vitiosi sanguinis affluxu proficisci, ac rursus sanguinem talem fieri ex alimentis deprauatæ substantiæ, vel ex indebito vitæ instituto. Præterquam quod aliquando succrescere constat ex malo corporis habitu, aut ex intemperamento alicuius membri præcipui, maximè iecoris, aut ventriculi. *Causa.*

Nosse vitiosum sanguinẽ docuimus c. de vitiosis menstruis, hac in parte de- *Signa.*

prauati lactis solum indicia scribam. Vitiosum igitur lac puerorum ora facilè erodit: item mammas quoq; exulcerat, & nomas siue depascentia vlcera, ac serpentia infert. Cuius naturam docet cognoscere Aetius dicens; Tenuia ac candidissima linteorum frustra eo lacte imbuta in vmbra siccabimus, & in his quantum a natiuo calore lac discessit speculabimur. Id quidem facile erit cognoscere ex calore relicto in linteolis. At verò virosum ne sit, aut fœtidum olfactu cognoscemus, sicut salsedinem, amaritudinem, acorem, & insipiditatem gustu: tenuitaté, crassitié, ac lentoré ex vngue probabimus, & eo ét mō, quo superius dictū est. Verum licet Aetius has minimè esse purgādas referat: nos tñ, aut infantes alijs lactandos committimus, aut eas purgamus, animaduersa humoris peccantis idea, vt apertè Hip. lib. 6. pop. consuluisse constat: quippe sic, & nutrici, & infanti prouidemus. Ob id primò victum instituimus contrariæ omnino naturæ ei succo, quem redundare comperimus; & ea insuper copia, quæ optimè conficiatur, confectaq; puero, & nutrici sufficiat. Quo facto, ac pleniore semel instituta purgatione, proficuum est per epicrasim, & interualla, aut ter quaterve in anno nutricem eo pharmaco purgare, quod vel humorem seligat peccantem, vel leniendo vias communes expurget, tum, vt attemperentur reliqui humores: tum verò, vt si quid crudum, aut prauè confectum iuxta venas maiores, & iecur adheserit, ante q̄ venarum succū conspurcet, excernatur euacueturq;. Tandé attéperamenti gratia alijs vtendum est medicamentis, & alimentis, q̄ aduersus cuiusque humoris conditioné pugnent: frigidis quidē calida adhibente & calidis frigida, ac sic de re reliquis iuxta cuiusque oppositionis naturam. A B

Curādi ratio.

De lactis concretione. Cap. 19.

ACTIS concrescentiam si quis rectè examinet, reperiet duobus posse modis fieri: vno quidem, dum in grumos, ac trombos concrescit: altero verò, cùm in casei speciem degenerat: quod idem esse (vt multi censent) vitium, falsum proculdubio arbitror. Ambo tamen (nisi ad immodicè retenta reducere volueris) ad morbum in magnitudine omnes referri autumant. Materia autem horum affectuum lac equidem est: cæterum siue crassum, siue multum fuerit, indifferenter in casei naturā vel in grumos conuerti poterit: id autem a longe diuersissimis causis. Quippe grumus non potest, nisi à frigiditate fieri: neq; in casei naturam lac mutari, nisi caliditatis, vi, & efficacia. Quanquam multis non placere hoc dogma scio: quòd existiment viuente fœmina non posse tantam subesse frigiditatem, vt lac subinde concrescat. Nosse autem hac in re oportet, in casei speciem commutari lac ex immodica mammarum caliditate exsiccata, ac per halitum digesta parte eius tenui, & serosa. Quod facilè probari potest ex Gal. lib. 5. simpl. indiget nanque vt coaguletur, quòd sereum eius, ac tenue separetur, & quod crassum est, in sese cohæreat. Quæ sanè opera (vt ipse refert) absq; valido calore fieri nequeūt. Id quod etiam ex Aetio, & Paulo colligi facilè potest, & medicamenta ét huic affectioni proficua palam ostendunt. Verum quod lac in grumos conuerti nequeat, nisi à frigido, iam probare aggredior, si prius dixero certum mihi esse, lac non alio modo quam sanguinem in grumos posse degenerare: sed is nō nisi extrauasatus frigiditatem contrahens defectu, caloris vasorum in grumos abit: C

ergo

A ergo neque lac. Probatur etiam id ſiquidem argumenta vtriq; concretioni pro
ficua non humida, ſed calida, & tenuium partium ab omnibus commendãtur,
qualia ſunt, quæ ijs, quæ frigore deſantur, proficua eſſe comperimus. Præterea
ſanguis extra vaſa, aut lac non opus eſt in grumos mutari à frigiditate poſitiua,
ſed ſolum ex defectu prærequiſiti caloris: quo fit, vt ſola hac ratione in quouis
ventre ſanguis, aut lac exiſtant, ocyſſimè concreſcant, deſtituta proprio, & præ-
requiſito calore, licet ventres, & partes, vbi præſunt, actu calidiſſimæ exiſtant.
Sic quoque lac in mammis deficiente earum calore neceſſe eſt in grumos mu-
tari: præſertim ſue vaſis mammarum in ſpongioſa ſpatia dilabatur, aut ob pleni
tudinem reſudet. Quamobrem ni præſto auxilia ſint, dubitandum nõ eſt, quin
aut inflammationem, aut aliud malum affectio degeneret. Quam ſanè cogno-
ſces ex actu: quippe mammæ eo tempore in tromboſas durities, inæqualesq; &
cum dolore non parum turgent, lacte nullo neque adhuc ſuctu ab eis inſtillan
te. Curandi quoq; rationẽ duplicem eſſe ipſa affectus natura, & differentia aper
tè docet euariari nanq; curationem, quæ caſeationi debetur ab ea, quæ grumo- *Curãdi ratio.*
B ſo lacti proficua eſt, nulli erit dubium. Sic enim vbi in grumos conuerſum lac
fuerit, victus rationem extenuantem, & modice calidam inſtituere oportet: ſed
in curatione prodeſt pannos cũ muſo, aut hydræleo, vel cum perdicio herba vi
ridi ſuper mammas apponere. Super infuſio etiam calentis olei dulcis plurimũ
conducit, aut fotus aquæ calidæ, vel decoctum fœnugræci, altheæ, apij, aut cha
mæmali, adhibito deſuper emplaſtro ex farina ſeminis lini, fœnugræci cum
hydromelite, uel oleo ſeſamino, de ſemine lini anethi, & axungia gallinæ.

Item coagulum leporinum butyro, aut aliquo ex prædictis oleis liquatum
illitum præſtat: ſicut potum cum vino lac in ventre coagulatum diſſoluit. Be-
tæ item folia, ſi tandiu oleo fuerint incocta qđ intabuerint cũ pane, & fabarũ
farina, paucoq; oleo ſeſamino, permixta, & impoſita cõferũt. Mentha quoq; vi-
ridis idẽ bñficiũ p̃ſtat: ſed apiũ hortenſe tritũ, & mãmis duris appoſitũ prodeſſe
plurimũ ſcimus: ſicut ſuccus eius mica panis exceptus, & mãmis appoſitus: ruta
idẽ cũ ſulphure, & pauco aceto cocta, mãmis adhibita, excepto papilla. Grume
ſcentiam quoq; diſſoluit ammoniacũ cũ aſſa fętida, cera, & oleo ad formã em-
plaſtri. Præterea alia auxilia ſic conficito: aquæ liliorum & menthę ſingulorum
C ℥.iij. aquæ chelidõ. ℥.j. aquæ roſa. & nymph. ſing. ℥.iij. miſce, & frequenter mam
mas laua, pannosq; his madidos appone, vel ceratum ex cera, & oleo violarũ.
Vtendum quoq; eſt puluiſculis, quæ recipiunt ſeminis fęni. ℥.j. aniſi ℥.ſ. apij, pe
tro. & agnicaſti an. ʒ.j. coralli rubei, cornu cerui vſti, an. ℈. ij. ſacchari duplum,
quorũ mane ſumat cocleare vnũ. Ex ſaluia quoq;, mẽtha, & virga paſto. fiat pul
uis, quo vtatˊ in iuſculis. Quod ſi mãmæ in tumorẽ attollãtur, & dolitent, vngen
dæ ſunt linimento, quod recipit vngu. roſ. & cerathi ſanthal. ſing. ℥.j. olei roſ. &
chamæ. ſing. ℥.ij. miſce. Prodeſt, ſi vltra pgat affectio, cataplaſma, qđ recipit fari-
næ fa. & orobi ſing. ʒ.iij. ſucci chelid. mai. & menthæ, an. ℥.iij. olei lili. & mẽthæ,
an. ℥.ij. fiat cataplaſma. Præſtat & aliud, quod recipit farinæ fab. & hordei ſing.
℥.j. ſtyracis in oleo roſ. diſſolutæ. ʒ.ſ. coagulũ vnũ hędi, miſce, & fiat cataplaſma.
idem efficit vngu. album Gal. aceto diſſolutum: & butyrum cum aceto. Prodeſt
& aqua roſacea cũ aceto mixta: argilla in puluerẽ redacta, & cum aceto mixta,
maximè ſi dolor pungẽs adſit, idẽ efficit nidũ hirũdinis cũ aceto. Quibus poſitis
reſolu-

resolutionis,& mitigationis gratia adhibere oportet cataplasma, quod recipit A furfuris p.j.florum chamæ.& meliloti an.p.j.& ſ.farinæ fab. ℥.iij. pinguedinis gallinæ.ʒ.x.croci.℈.ij.olei rosa.& anethi an.℥.ij.olei violarum ℥.j.misce, & fiat cataplasma. Quod si ad suppurationem tumorem deuenire constet, emplastro vtendum est,quod conficitur ex maluis coctis,& butyro recenti, vel alio quod recipit maluarum, violarum sing. m. j. florum chamæ.& meliloti sing.p.ſ.fiat decoctio:cui adde micę panis lib.j.butyri ℥.j.& ſ.vitellos oui ij.olei rosacei.℥.ij. olei chamæ.℥.j.misce. Appones etiam micam panis albi ea decoctione imbutã vitellis ouorum,& croco admixtam. Curandum tamen est ante omnia sanguinem mittere,& reliqua veluti inflammationibus efficere.

At dum lac casei formam acquirit,tunc quidem posca pane,vel spongia imposita summopere prodest.Item succus solani cum aceto,aut succus portulacæ: vel farina hordei cum aceto mulso, Furfures etiam cum aceto cocti, aut mẽtha aceto admixta:folia alica.cabi cum brassicæ foliis contusa,pauca myrrha,croco & aceto adiectis,idem beneficium præstant.Item decoctum fœnugræci cũ oleo violaceo,rosaceo,& pauco aceto.Prætereà succus herbæ,quam appellant, morsus gallinæ cum rosaceo in linteis exceptus. Verum si ob lactis copiam concrescere,casearíq; contingat:sensim emulgendum à catulo est,aut ab aliquo ministro, qui id probè efficere sciat: postea super mammas lentium decoctum cum oxirhodino adhibere conuenit. B

Ad mammarum rugas ea omnia ex vsu esse scimus,quæ ad ventris rugas superius scripsimus: sed specialius confert ceratum, quod conficitur ex cera, & putaminibus ouorum perdicis.

De morbo pilari nil dicere studui: nam sicut inflammationis principium curari proculdubio debet.

FINIS.

VENETIIS, Apud Ioannem Guerilium.

MDXCVII.

[redacted]

